

Alap mo Ol Ęse, zĕre mo zi niban de ol zi-
aha-en gu hup dena

Indonesian New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Matius.....	4
Markus	51
Lukas	79
Yohanis.....	124
Dua-blas enkam de zi hip de aĩsĩl	156
Roma	194
1 Korintus.....	216
2 Korintus.....	235
Galatia	249
Efesus	257
Pilipi	264
Kolose.....	269
1 Tesalonika	274
2 Tesalonika	278
1 Timotius	281
2 Timotius	288
Titus	292
Pilemon	295
Ibrani.....	297
Yakobus.....	314
1 Petrus.....	320
2 Petrus.....	327
1 Yohanis.....	331
2 Yohanis.....	337
3 Yohannis	338
Yudas.....	339
Hamal hap de ol.....	341

Matius

Yesus mo auyan-aza mo bosem-sena an zen:

- 1 Kristus Yesus, Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane. † Zëno auyan-aza mo ausuna, zen Abraham Bak onakon de aïtbinkim kon gwesibir hanankam:
- 2 Abraham Isaksa wë taka.
Isak hwëna Yakobsa wë taka. Zen hwëna beyana duablas enkam wei-wik gulku.
Ahana bosena Yehuda,
3 zen hwëna Peres ne Zera neka wë soka- wenyä bosena Tamar hon.
Hwëna Peres zep Hezronsa wë taka.
Zen hwëna Ramsa wë taka.
4 Ram hwëna Aminadabsa wë taka.
Zen hwëna Nahasonsa wë taka.
Zen hwëna Salmonsa wë taka.
5 Salmon hwëna Boassa wë taka- Rahab hon.
Boas hwëna Obedsa wë taka- Rut hon.
Zen hwëna Isaesa wë taka.
6 Isai hwëna teipsin zini Daud Baksa wë taka.
Teipsin zini Daud Bak onakon hëndep in kim Israel mo auyan-azasa Babel san dep asaskam kap nulhakzao de lowehe gwen hap, zëno mae mo bosem-sesa de aïtbinni an zen:
Daud Salomosa wë taka- Uria mo we nala Batsyeba hon.
7 Salomo hwëna Rehabeyamsa wë taka.
Zen hwëna Abiasa wë taka.
Abia hwëna Asa Baksa wë taka.
8 Zen hwëna Yosafatsa wë taka.
Hwëna Yosafat Yoramsa wë taka.
Zen hwëna Uzia Baksa wë taka.
9 Uzia hwëna Yotamsa wë taka.
Zen hwëna Ahas Baksa wë taka.
Ahas hwëna Hiskiasa wë taka.
10 Zen hwëna Manasyesa wë taka.
Manasye hwëna Amon Baksa wë taka.
Zen hwëna Yosia Baksa wë taka.
11 Yosia hwëna nonol Yekonyasa wë taka. Zao zep hen etan oso wal zemka wei-wik gulku. Israelk de zini kim holokam Alapsa hli dak, dekam zep Babelk de jana na-

† *Matius kim ayatnak awe Yesussu "Daud Bak mo Auyan-tane" kam gubluka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Yesus de hatan srëmnak, tingare Yahudi zini Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatalanësa de ngaya tabin hip de Zi niye."*

bare zini teipsin zini Yekonyasa zëre mae mo lang san dep nërhak, hen Israelk de zini beya tangankam asaskam zao kang nuk.

- 12 Yekonya hwëna Babelk zep Sealtielsa wë taka. Zao kim 70 tahun enkam lowehék, ki zep etan tapbla nuk.
Sealtiel hwëna Zerubabelsa zep wë taka.
13 Zerubabel hwëna Abihudsu zep wë taka.
Zen hwëna Elyakimsi zep wë taka.
Elyakim hwëna Azor Baksa zep wë taka.
14 Zen hwëna Zadoksa zep wë taka.
Zadok hwëna Akimsi zep wë taka.
Zen hwëna Eliudsu zep wë taka.
15 Eliud hwëna Eleazarsa zep wë taka.
Zen hwëna Matansa zep wë taka.
Matan hwëna aha zini Yakobsa zep wë taka.
16 Jakob hwëna Maria mo zini Yusupsu zep wë taka.
Maria zep Yesussu wë tak- Insa "Kristus" kum en gweblananke. ††
17 Zep Abraham onakon de auyan-azasa aïtbir hankam Daud osan dep beyana kitak empat-blas enkam. Hen Daud onakon de aïtbir hankam Israelsa de asaskam Babelk kang gun sun dep, beyana hen empat-blas enkam. Hen dekon de etan lwan dahal zannak Kristus Yesussu de jaha gwen san dep aïtbir hankam, beyana hen empat-blas enkam.

Yesussu kim Maria jaha gwekke:

- 18 Kristus Yesussu de jaha gwenna in, zen ausuna a kirekam mo lwakye: An zem in Maria, zen Yusup hup de golgu gweblanna. Hwëna nama de gon srëmnak zep u gwek. Hwëna Yusup hom anakan tame gu'unka, "Zen Alap mo Enho mo sasonkam u gwe'an." 19 Yusup man tangan Musa mo titi tabin ola blikip gwesik gwibirki, zep Mariasa zë-en enlala gwibi'inika, "Ëe molyë gok, sap zen malinkim u gwe'an." Zen dekam zep enlala gwe'anka, "Damnak de kira gwenkam, ki Maria mo bosena sa karek gwer. Zep sowëkam asa gubir, 'Ëe ama emsa baes gwibi'in.'" 20 Zen kim dam gulsuku, "Asa ki Mariasa baes gwibir," hwëna dekam zep ni tanak eisirkim Alap mo dam taha nakore zini gublu zaka, "Yusup, Daud Bak mo auyan-tane, bahem Mariasa de gon hap baes gwen. Sap Walasna insa u gwe'an, Zen Alap mo Enho mo sasonkam dena. 21 Zen zi walassa sa

†† *Kristus zen bosesa hom. Zen Yesus mo syal hap de bosemen ki Camat ahaksa Gubernur, zen hen ki kirekam syal hap de bosena. Bosena Kristus mo enlalana, "Alap mo Dam Tasinni, zisi de ngaya tabin hip Dena." Zen Yunani olkam de bose, hen zëno enlalana apdenak- men kirekam hen Ibrani olkam "Mesias" kam nen gweblananye.*

jaha gwer. Em Yesuskum bosa ta, sap Zen in Zen sa zère mo hlī irin zini ngaya tabiri- zèno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdinkim." †

²² An kitak Alap Zèn ki syal gwibirki- zère mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo alenak dikim zaun hup, mensa Zèna anakan gu-gublukake,

²³ "Zi niban de gaing èn srèm wenam seiwiri sa u gwer, hèndep zi walassa sa jaha gwer. Walasna in 'Imanuel'kam sa bosa dal." ††

Yesaya insa "Imanuel"kam gubluka, zen Ibrani olkam. Zèno enlalana, "Alap Zèn nèsa golèlowehe gwe'ara."

²⁴ Ni tan nakon kim luweka, hèndep in kirekam Alap mo dam taha nakore zini in tonblaka, desan zep ki hèndep ang gweka. Hwèna Maria kim jaha gwe srèm gwe'ak, zen hom dekam nini apdekam la'ak. Walasna insa kim jaha gwek, Yusup dekam zep "Yesus" kum bosa taka.

Yakla hata sezan nakon kim keis nikon de dam gulsuk gwen zini yaing gwe zakke:

2 Yesusu kim Yerusalem mo langnak de èna Betlehemk jaha gwek, dekam teipsinkim Herodes irik gilki. Hwèna dekam zep keis nikon de dam gulsuk gwen zini Yerusalemk yaing gwezak. Zini in Israel kore zisi hom. Zèno mae mo langna yakla hata sezan san dekam. ² Zen zao zep ètakensizik, "Yahudisa de teipsinkim irik gin hip de walasna in, endawe nër hom jaha gwek? Èe keissiè yakla hata sezan san hla la gwe'andekon de dam tasin hipye. Zen in zebè yaing gwezal-walasna insa de bokle kom tablan naban isrip-sri gweblan hap."

³ Teipsin zini Herodes kim kirekam salka, ausa zep hloka. Hen tingare Yerusalemk de zini kim kirekam èsaladak ausa zep èhlondak. ⁴ Herodes dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya zèbon de tagal gwen hap gubiridaka. Zao zep takensibiridaka, "Alap mo hamal hap de ola kon, nèsa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini, Zen endawe sa an zem jaha gwer?"

⁵ Ki zep ding nulblik, "Sap diki Yerusalem mo langna Betlehemk de jaha gwen hap, sap Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alenak man lwak,

⁶ Yehuda mo auyan-aza mo èna in, Betlehem, zen èna sap betekna- tingare Yehuda mo langnak de è-è nakonye.

Hwèna lamkam zèno bosena sa tangan yawal gwera, sap ano hlil irin wenya Israelsa de zaho ta gwibin hip de Zini,

Zen zèwe sa zère mae mo ngirin klesnak jaha gwer." †

⁷ Herodes kim kirekam zèbon mae salka, dekam zep yakla hata sezan nakore keis nikon de dam gulsuk gwen zini insa sowèkam gu sonebiridaka- zèbon de

† Yesus'kum de bosena, zen hen Ibrani olkam enlala naban. Zèno enlalana "Bian (Alap) ngaya tabi'ira." Zep bosena in man tangnan dakasti'in- men kirekam Alap mo dam taha nakore zini in hamal hap Yusup hup srip gulsublukaye. †† 1:23 Yes 7:14 † 2:6 Mik 5:2, 2Sam 5:2

yaing gwezan hap. Zao zep takensibiridaka, "Keisni in bawalkame nonol hla lak?" ⁸ Kim takensibiridasiki, ki zep gubiridaka, "Emki Betlehem san sek gwen. Zao walas tola insa dawem enkam lèblak. Zao de hla tankam, asa etan en gublu kinzik- èe akakim hen song gwek, bokle kom soblan naban de hen isrip-sri gweblan hap."

⁹ Ki zep hèndep sek gwek, ki zep hen keisni mensa yakla hata sezan san nonol hla dak, etan hla dak. Dekam tangan zep èsrip-sri gwe'ak, sap keisni in man ngeirbirida'anaka. Hèndep walas tola in zao gola ta'anaka, zao en zep keisni in mo ngatanna zilsin'inka. ¹¹ Gola iwe kim bitit gwek, zao zep walas tola insa an zem Maria han nake'ak. Zao zep hèndep ètuk gwe hezan naban boklena kom dablazak. Dekam zep zère mae mo honnak de kire-kire bitit tahal zanna zèbe hap deisweblak, hèndep dekam zep zèbe hap kap dablak-emasna, ir ase dawem nabare te kilil, hen ahana obat hap de te kil dawemsa. ¹² Hwèna hla tan srèmnak Alap mes eisirkim anakan enlala sobiridaka, "Herodes osan bahem etan lwan dahan." Zep hèndep aha ora san zère mae mo lang san dep lwan dahak.

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir sin dep èrheya gwekke:

¹³ Keis nikon de dam gulsuk gwen wenya in kim lwan dahak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep eisirkim Yusup hon hata zaka. Zao zep gubluka, "Em luwen. Herodes man angkam eno nik mo walasna ansa tan hap de tèblan hap kalang gwe'ara. Walas tola insa em Mesir sin dep èrheya gwen. Zao holokam èrgwè. Etan aen asa ebon hatazal- dekam de emsa anakan guzimdin hip, 'Angkam sap esa etan èrlwa hala.'" ¹⁴ Yusup kim luwe zaka, dekam zep hèndep kam èrheya gwek. ¹⁵ Zao zep èrgwè gwek, hèndep Herodes tilki. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- Alap mo ol ayang gul gwen zini men kirekam Yesus hup dena hamal hap anakan ayang gulkuke,

"Èe asa etan ère mo Walasna Mesir kon kwang ta halzal." ††

Herodes kim Betlehemk de zi walassa de tameran hap gubiridakake:

¹⁶ Herodes kim sap keis nikon de dam gulsuk gwen wenya insa kara gwibiridaka, hen anakan kim tame gulku, "Zen hom asa nen gublu kinzi'an. Man asa ahap da guk kinzik." Dekam tangan zep jal gweka. Dekam zep zère mo jana nabare zisi gubiridaka- Betlehemk hen zèno golek denak de è-è san de zi walassa tamerandan hap, dare tahun nakon olk san dep. Sap in kirekam keis nikon de dam gulsuk gwen zini in benna hen tahunna anakan nen gublu kinzikke, "Nonol tanganna dekam hata seka." ¹⁷ Zen dekam zep zauk- Alap mo ol ayang gul gwen zini Yermia Bak men desa ola anakan ayang gulkuye,

†† 2:15 Hos 11:1

¹⁸ “Langna Rama kon gona sa wet so gwer, hen ka-mana sa nawa gwibir. Ëe ama eisirkim Rahel Swesa hlauk. Ngein sin zen sa auyan-tane wal zemka hala-hla gwibiridal. Zen molya sëwehek, sap auyan-tane wal zemka kitak tangan sa damerasil.” †

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir kon etan ërlwahal zakke:

¹⁹ Herodes kim tilki, Yusup ne dekam nama Mesirk ërgwë'ak. Dekam zep etan Alap mo dam taha nakore zini zëbon eisirkim hata zaka. ²⁰ Zao zep gubluka, “Em luwen. Angkam sap esa walas om in han etan Israel san dep ërlwa hala. Sap teipsin zini men zen eno nik mo walasna insa de tan hap golëalp gwe'anka, zen mes angkam tilki.” ²¹ Ki zep hëndep luweka, dekam zep hëndep etan Israel san dep ërlwahak. ²² Hwëna kim etan salka, “Angkam Yerusalem mo langnak Herodes mo tanena Arkelaus Bak bi zik mo weinak teipsinkim irik gi'ira,” dekam zep hwëna desan de etan ërsong gwen hap airi'anka. Hwëna Bian zep etan eisirkim gubluka, “Galilea san ërsong gwe.” Dekam zep desan ërsong gwek. ²³ Zao zep ë bosena Nazaret ërgwë gwek. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini orep zëbe hap dena ayang nul gwekke,

“Zen Nazaret walkam sa nen gweblal.”

Yohanis kim Yesus hup Israelsa hamal gulblukake:

(Mrk 1:1-8, Luk 3:1-18, Yoh 1:19-28)

3 Zao kim lwa se'ak, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis Alap mo olsa de ayang gul gwenkam kon gwesik hana'anka. Zen zi srëm nakon syal gwe'anka- Yerusalem mo aha ënak de eik nikon. Sane tan hap kim zë zini yaing gwe-gwek, dekam zep ola ayang gul gwizimki, ² “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Sap angkam Alap Zëna man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye.” ³ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake, “Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera, ‘Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!” ††

⁴ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep ëkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otde gweka. ⁴⁵ Dekam zini zëbon dep beya tangan nik weyana Yordan san dep sek gwe-gwek- tingare Yerusalem mo lang nakon, hen weyana Yordan mo alp san de ë-ë nakonye. Zëwe zen nonol zëre mae mo kirekam karek-kareksa damnak ëkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna Yohanis baptis ta gwibirki.

⁷ Farisikam de gubirida gwen wenya hen Sadukikam de wenya †† zen hen zëwe beyakam sane tan hap yaing gwe-gwek. Hwëna Yohanis kim desa hlauluda guku, dekam zep gu-gubiridaka, “Em an gwe makare enlana! Em ema ëenlala gwe'an, ‘Asa de baptis tabinkim Alap molya asa karek tabirki.’ Hwëna em home ëhale'an. Alap mo jala kon molye ëheya-hya gwek. ⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltowen srëm hap, em ere mae mo lowehen karekna insa wet gulsun- dekam de emsa anakan tame tabin hipye, ‘Zen eiwa mes ëhaler.’ ⁹ Em bahem anakan ëkil gil gwen, ‘Ëe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake, zep asa molya Alap karek tabirki.’ Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. ¹⁰ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu- dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini ëtë srëm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tinsik gwen srëm syauk hi-hitinnik yal ta sera. ¹¹ Ëe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in- dekam de em enaka anakan golëtrë gwen hap, ‘Ëe mesë ëre mae mo karek-karek nakon ëhaler.’ Hwëna ano lun kon Zen hata'an zaka, Zen Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum. Zen abon onakon teipsin tanganna, zep zëno sepatu maesa de einblihan mae hap, ëe hen toton bëjënë. ¹² Zen joksä zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitit tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tinsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera.” ††

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22)

¹³ Dekam zep hen Yesus Galilea kon weyana Yordan san dep song gwe zaka, zao zep Yohanissi abe ta zaka, “Asa hen emki baptis tan.”

¹⁴ Hwëna Yohanis man baes gwe'anka- Yesussu de baptis tan hap. Man zë gubluka, “Bian, diki dawemna Em de asa baptis tankam bap. Hwëna Em ba habe abon hatanan zala?- ëe de Emsa baptis tan hapye!”

¹⁵ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Em sap esa angkam Asa baptis tala. Sap zen dekam esa Alap mo dwam gwibinni kitak su kul sonera.” Ki zep hëndep baptis taka.

¹⁶ Yesus kim dekon zil he'an zaka, mumuk ennak zep ngliina hlang në hanak. Yesus ki zep Alap mo Enhona hlaul guku- kim mawana ohola mo kim Zëbon dep ati gwe ine'an zaka. ¹⁷ Dekam zep hen Alap mo ola ësal-sek,

---

†† Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, “Bahem gulumurun.” Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, “Ëe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesii'in.” Zep zen hen man Yesussu baes nëblak- kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nëbla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Sadukikam de gubiridan wenya, zen hen Yahudi mo aha hlikna. Hwëna zëno mae mo tawa tabinkim, “Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen.” (Kis 23:6-8) †† Yohanis gandum nuban nyiru naban gulk sun de ol blaonzimdinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de jokkam lën naye. Gandum sopna, zen san de syaena kiye.

"An ère mo Tane- ère mo dang tìninak de tanganna. Èe ama tangan sam gwesik gweblanan."

Dowal mo kīgīna kim Yesussu akasiblikake:

(Mrk 1:12-13, Luk 4:1-13)

4 Alap mo Enhona ki zep Yesussu zi srēm lang san dep zersong gwēka- zēwe dikim dowal mo kīgī akasiblin hap. ² Yaklana empat-pulu enkam Yesus tembane gwen srēm kam zēwe gwē gwēka. Dekam usakna mes tangan sabak gwēka. ³ Hwēna dowal mo kīgīna dekam zep zē gublu zaka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- zebe usak naban gwē'araye. Kasona ansa emki gublundan- roti hap de ējowen hap."

⁴ Yesus ki zep hwēna ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak,

'Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan. Hwēna tīngare Alap mo ola mensa ēsane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.'" †

⁵ Dekam zep hwēna dowal mo kīgīna in Yesussu owaskam Yerusalem san dep zersong gwēka- ēna mensa Alap orep Israelk de zi hip dam tasizimki, zēre hap de gol yawalsa de zē taun hup. Zao zep dowal mo kīgīna in Alap mo gol bolak drēne seka. ⁶ Dekon zep etan gulbluka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. Sap Alap mo olak ebe hap dena anak-an lwak,

'Alap zēre mo dam taha nakore zisi sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

Zēno mae mo taha tere san esa tēnda gwera, zep em molye ba karek maena goltoweka.' ††
Zep em san ema Alap mo ola in sa ta'blībi'ira? Ki emki heya gwe inen."

⁷ Yesus ki zep hwēna ding gulbluka, "Alap mo olak man hen lwak,

'Bian Alapsa totoresā bahem anakare hap akasiblin, "Wēhē asa mas gwebla'anka?"' ††

⁸ Hwēna etan dekon ki zep Yesussu owaskam kwatap yawal san dep zersong gwēka. Dekon zep tīngare auhu-kamanak de irīk gīnnī ansa goltrēblaka- hēndep zēwe de kire-kire dawem naban. ⁹ Zao zep etan gulbluka, "Insa ki hlauluda, ēe asa ebe hap kitap tapbla gulblul- em de hwēna bi gwibin hip. Hwēna nonol bokle kom soblan naban em asa boltere tan."

¹⁰ Yesus ki zep jala ban ding gulbluka, "Zi Gollīwe Bak, em song gwen! Sap Alap mo olak man lwak, 'Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan, hen Desa en em blikip gwesik gweblan.'" ††

¹¹ Hēndep ki zep dowal mo kīgīna in Yesussu hli ta guk halka. Hwēna Alap mo dam taha nakore zini dekam zep tembanekam mas nēblazak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Yesus kim salka, "Yohanissi mes bwinak se dyaink," dekam zep Galilea san ahulsuk halka. ¹³ Dekam Zen hom zēre mo ēna Nazaret gwēka. Zen hwēna Kaperna-

† 4:4 Ul 8:3 †† 4:6 Mzm 91:11-12 † 4:7 Ul 6:16 †† 4:10 Ul 6:13

umk gwē gwēka- Ho Gutuna Galilea mo alp nak, Zebulon ne Naftali nik mo zi ausu mo langnak. ¹⁴ Yesus insa zao gwēka, zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- dekam de Yesaya Bak mo hamal hap de ol ayang gunnuk zao hup, mensa anakan ayang gulkuke,

¹⁵ "Em in zene Zebulon ne Naftali nik mo ausu nakore zini lowe he'an,

hen Ho Gutuna Galilea mo ora alp san de wenya, sap weyana Yordan mo men eihsanak de wenya, hēndep Yahudi srēm zi ausu nakore zini men zen langna Galileak hen lowehe gwenan:

¹⁶ Em in zene angkam kawesinnik lowehe gwe'an, hwēna em esa sēr kam de ngatan yawalsa hla kul. Em in zene juwen zi mo lang kawesinnik lowehe gwenan,

hwēna ebon mae onak sa ngatanna yakla nwe de hata sezan makan emsa zilsibirida zala." ††

¹⁷ Zep Yesus in kim Kapernaumk gwē gwēka, dekam zep zē hēndep tawa tabinkim kon gwesibir hana'anka. Man zē gubirida gwēka, "Ere mae mo karek-karek nakon em ēhalen, sap Alap Zēna angkam man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nēsa irīk gīnkīmye."

Yesus kim hogwe tahyo gwen zini empat enkam zēre hon de ang ta gwen hap kwang guluda kinikake:

(Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san gwē hana'anka, dekam zep zē hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka. Ahana Simon- men desa hen "Petrus" kum nen gweblanan, oso zem Andreas han. Ho gutunak iwe hogwesa jalakam zertahyo'anka. ¹⁹ Yesus ki zep zē guzim zika, "Asa em ang ēblan. Èe asa emsa zisi de hwēna lahyo gwen hap tawa sol." ²⁰ Dekam zep hēndep jalana insa hli koso guk halka- Yesussu dikim hwēna ang ēblan hap.

²¹ Dekon kim deban zisong gwēka, dekam zep etan aha zi darena ake'anka. Zen hen oso zeban zergwē'anka. Zen Yakobus ne Yohanis ne- Zebedeus Bak mo wlas dare. Zen bi zik zēre mo bul tahannak zinikin'inka, jalasa zē zioto tasibi'inka. Zao zep hen desa kirekam guzim zika. ²² Zen hen zao zep hēndep bulu insa hli kulki, hen bi zemka zēwe hli laka. Zēna dekam zep hen Yesussu ang ēblaka.

Yesus kim tawa tabir song gwēkake hen zi sang-sang-na kim dawem tabir song gwēkake:

(Luk 6:17-19)

²³ Yesus dekam zep tīngare Galilea mo langnak de ē-ēna zēre hon de ang ta gwen wenya in han ziamjanbir song gwēka, hen zēwe Yahudi mo but srēm gol-gol san tawa tabir song gwēka. Zen Alap Zēn de irīk gīn hip de ol dawemkam tawa tabir song gwēka, hen kirekam-kirekam zi sang-sangsa dawem tabir song gwēka. ²⁴ Galilea kon kim Yesus hup de ola in sa tīngare Siria mo lang san nol haladak, ††† dekam zep zi beyam-bya-

†† 4:16 Yes 9:1,2 ††† Siria mo langna in, zen langna Galilea kon utara san dep. Zen dekam Roma mo aha irīk gīn lang, hen Yahudi srēm zi ausuna zao hen lowehe gwēka.

na kirekam-kirekam sang-sang karek nabare wenya nolëyaing gwe-gwezak. Sap dowal mo tilbiridanna, hen ëtilsin-tilsin wenya, hen taha-tana teisya inen srëm wenya, desa kitak nolëyaing gwe-gwezak. Hen Yesus dekam zep kitak dawem ta gwibirki. ²⁵ Dekam zini beya tangan nik zep Yesussu ang në gweblak. Aha-kon Galilea korena, ahakon lang bosena Éna Dare Taha-tap korena, hen ahakon tingare Yerusalem mo lang nakorena, hëndep ahakon weyana Yordan mo men ei-hya nakorena.

Yesus kim kwatapnak tawa tabirkike:

(Luk 6:20-23)

5 Yesus kim zi beyam-byana insa hlaludaka, dekam zep kwatap tek san hata seka. Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban zi trana insa zigolëteinikinki, ² zao zep tawa tabi'inka,

³ "Men zen zëre mae mo tahalhana Alap en hon ëblol gwe-gwenan,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

⁴ Hen men zen angkam enlalana ëdowe hana gwe'an, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap Alap sa zëno mae mo enlala dowe hananna insa isrip-sri hap li ta sonezimdi.

⁵ Enlala sae-sae wenya, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap Alap sa gubiridala- zen de hen okamana ansa bi gwibin hipye.

⁶ Men zen tingare zi dikim enlala dam-dam enkam lowehe gwen hap ëdwam gwe tine gwenan, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap lamkam men zëwe enlala dam-dam wenya lowehe gwe'ak, desa hen sa Alap gubiridala- zëwe de hen bit'i gwen hapye.

⁷ Hen men zen wal bose wal zemka kwasang neibirida gwenan, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap kire zi hip Alap kwasang-kwasang zemka sa gol gwizimdi. †

⁸ Enho lalak wenya, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap zen zen sa Alapsa nertower.

⁹ Hen zini men zen umlae enlalana nol halada gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an. Kire zini Alap sa gubiridala, 'An ëre mo walas tangan-na zen.'

¹⁰ Dawemsa de syal gwibinnik men desa karek da gwibirin,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an, sap zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

¹¹ Hen emsa kim abe hap de jal hap lamang da gwibi'ik, hen karek da gwibi'ik, hen boton olkam blo-blo da gwibi'ik,

em hen dekam isrip-sri gwibinnik esa lowehe gwer.

¹² Orep men zen Alap mo ola abare srëmnak ayang nul gwek, desa hen kirekam karek da gwibik. Zep em de hen kire kareksa goltowe gwenkam, em dawemkam ëisrip-sri gwe-gwen, sap ngein sin dawemna Alap mam tangan naka ebe mae hap ngatan zi mo langnak hamal gulzim'ira."

Yesus hon de ang ta gwen wenya zen diki okamanak hi makan zen ëdërek gwen, hen pelita makan zen ëngatan gwen.

¹³ "Em an zene Abon ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hwëna hina blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin. Zen dekam zalta dep de hiri gun en hap dena. ¹⁴ Hen em an okamanak san de tingare zi hip de ngatanna kiye. Em hen dekam san de kwatap bolak de ëna kiye. Éna in kore kam de ngatanna okama kawesinnik awe man zil ine gwenan.

¹⁵ Zen zep ere mae mo ngatanna bahem aning gul gwen. Sap zini bëjen pelita ngatannak yuna utuk gul sonen. Zen diki mejanak de lonenka- dekam de golak de lowehen wenya in ngatannak lowehen hap.

¹⁶ Zen in zep, eno mae mo lowe henna diki tingare zi mo nwenak kirekam zen ngatan gwe-gwen- dekam deka eno mae mo lowehen dawemna insa hla nul gwek. Ki zen hen dekam sa ngatan zi mo langnak de Bian mo bosena teip nulsuk gweblal."

Yesus kim Musa mo titi tabin ol hap dena tawa tabirkike:

¹⁷ "Asa bahem anakan kil tin, 'Zen an Musa mo titi tabin olsa de wet gulsublun hap hata zaka,' ahaksa, 'Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olsa de wet gulsun hup.' Ée wet gulsun hup homë hatazak. Ée hwëna dawemkam de zëno ei nika ebe mae hap sul sonezimdin hibë hatazak. ¹⁸ Zen in zebë eiwa denaka emsa gubirida'an: Ngl'i naban kama naban de aumwa hap de yaklanak jek-jak nën srëmnak, dekam tingare hamal hap de Alap mo ola sul sonen tangan nik sa lwal. Aha-ere ol-gun betek maena molya mae lwa kinik. ¹⁹ Zen in zep, men nara titi tabin ola insa aha-ere ol-gun maesa ngip gunnu, hen men zen de anakan titi da gwibi'ik, 'Ansa sap esa ngip ul gwer,' zen Alap mo irik ginnik otde tangannak sa teinikin. Hwëna men zen de titi tabin ola in san ang ta gwe'ak, hen aha zisi desan de ang tan hap titi da gwibi'ik, zen Alap mo irik ginnik teipsin-teipsin-kim sa lowehe gwer. ²⁰ Zini sap man Farisikam de gubirida gwen zisi hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zisi anakan kil di gwibirin, 'Zen dawemkam Musa mo titi tabin ol san ang ta gwenan.' Hwëna zëna desan zi mo nwe ennak ang ta gwenan. In zebë emsa gubirida'an: Em de zëno mae mo kim ëk enkam Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenkam, ki em molye Alap mo irik ginnik bit'i gwek."

† 5:7 Mat 18:31-35

Wal bosyansa de jal gwibirida gwen srëm hap de ol:

²¹ “Ena dwan mes-eme ëtawa gwëk: Musa Bak dwan mes-am anakare ol jalse gwenna nëno mae mo auyan-aza hap ayang gulzimki,

‘Zisi bahem tan. Nara zisi tanna, desa hwëna em tok hap karek tan.’ †

²² Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara wal bose zemka jal gweblanna, kire zini Alap sa lamkam karek tala. Hen men nara aha zisi wakwak tanna, kire zini hen karek tan hap dena. Hen men nara wal bose zemka gublunna, ‘Em in enlala joblo-topna,’ kire zini zen tinsin srëm syauk bla san dep dena.

²³ “Zen in zep, em de Alap hap kire-kiresa de golblan hap enlala gwenna, hëndep em de Alap mo golak golhatankam, hwëna dekone etan enlala gwe'anam, ‘O hare ano wal bosyanna man-am ëre mo karek nakon asa gïl-gïl gwebla'ara,’ ²⁴ ki kire-kirena insa emki Alap hap de golblan srëmnak teksonnak iwe hli yun. Nonol emki wal bose om in han eno karekna insa tap ulsun. Tap ulsunuk, dekam etan lwa halza- dekam de kire-kirena insa enlala dawem naban Alap hap golblan hapye. ²⁵ Zen in zep, ere mo karek nakon de wal bose uk emsa gïl-gïl gweblanna, emki nabakam tap un. Tap un srëmkam, ki eno wal bosyanna in maka emsa teipsin zinik klak ta'ara. Teipsin zini in hwëna dekam maka zëre mo dam taha nakore jana zisi gubirida'ara- emsa de bwinak se tya irin hip. ²⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em bëjen em dekon wet son- te-alana men ki en teipsin zini in emsa gubluka, kire enkam de golblan srëmkamye.”

Ëkahalo gwe-gwen srëm hap de ol:

²⁷ “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ësane gwe-gwek,

‘Bahem ëkahalo gwen.’ ††

²⁸ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara wesya swi enlala naban ërtabinni, ki zen mes enlala nakon kahalo gwibirida. ²⁹ Emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, ‘Haen, nen karekna wakinsa karatda un,’ ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser.

³⁰ Hen kirekam, emsa de ere mo dam taha kareksa dikim gon hap titi da gwe'anam, diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anka, ki esa Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera.”

Wesya de baes gwibin srëm hap de ol:

³¹ Yesus ki zep etan gubiridaka, “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ësane gwe-gwek,

‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, “Ëe mesë kire hap baes gwibik.” ‡

³² Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka baes gwibinni, weny in de kahalo gwen srëmnak, ki hwëna dekam zen mes aha zi de kahalo gun hup golgunda. Hen we baes gwibinni insa de ahanik gonkam, zen hen Alap mo nwenak kahalonak gwë gwe'ara.”

Anakare hap de ol: Bahem anakan ëgu gwen, “Alap, mese ki asa hla tanda.”

³³ “Em dwan tawa nakake, orep Musa Bak nëno mae mo auyan-azasa ki hen anakan jalse gwibirida gwëka, ‘Bahem boton hap anakan ëgu gwen, “Alap, mese ki asa hla tanda.””

Hen zen man titi ta gwibirki,

‘Em de banakare mae hap Bian mo bose gubin niban gu-gunnu, hëndep kire enkam emki syal gwe-gwibin. Kirekam de syal gwibin srëmkam, ki Alap mo nwenak mese karek gwera.’ ††

³⁴ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Bahem tangan Alap mo bose gubin niban ere mae mo ola sosen gul gwen. Hen Alap zëre mo bosesa de gollëwen hap bahem hen anakan ëgu gwen, ‘Ngli, mese ki asa salblanda.’ Sap ngliina zen Alap zëre mo nikin gwenna zen- men dekon nësa tingan irik gi'iraye. ³⁵ Anakan hen bahem Bian mo bosesa de gollëwen hap ëgu gwen, ‘Kama, mese ki asa salblanda.’ Sap zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Sap okamana an, zen Alap zëre mo tana ik so sone gwenna zen. Anakan hen bahem ëgu gwen, ‘Ëna Yerusalem, mese ki asa hla tanda.’ Sap Yerusalem, zen Teipsin Zini Alap zëre mo ë yawala zen. ³⁶ Hen Alap zëre mo bosesa de gollëwen hap bahem hen anakan mae ëgu gwen, ‘Ëre mo nol ala, mese ki asa hla tanda.’ Sap eno sosonna hom- dekam de ere mo nol alana insa aha-ere sihi mae naka anakan wet gulsun hupye, ‘Ano nol alana an zen ngap-ngap gwen,’ ahaksa, ‘Zen kakak gwen.’ ³⁷ Diki Alap mo bosesa de gubin srëmkam em ëgu gwen, ‘Ëe eiwa denakaë ton'an.’ Sap em de anakan ere mo olsa sosen gul gwenkam, ‘Zen ki asa salblanda,’ dekam hwëna em dowal mo kigi mo dwam gwibin sine ang gwe'ara.”

Hwë-hwëkam de nënaka karek ta gwibin srëm hap de ol:

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ësane gwe-gwek,

‘Zi de wal bose zik mo nwesa tobe ënkam hai soblan-kam, ki zini in mo nwena emki hen hai soblan. Ahaksa ëk naka de tobe ënkam kam tablan-kam, ki hwëna zini in mo ëk naka emki hen kam tablan.’ ††

³⁹ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Zi jal-jal de emsa karek tanna, bahem ere mo timsi goljalse gweblan. Emki hwëna sosok gulblun. Emsa de zi i tranak lek tyankam, em etan eihya i trasa zitrëblan- zëwe deka hen emsa lek tyaka. ⁴⁰ Emsa de ahanik teipsin zi-

† 5:21 Kel 20:13, UI 5:17 †† 5:27 Kel 20:14, UI 5:18

‡ 5:31 UI 24:1 †† 5:33 Im 19:12, Bil 30:2, UI 23:21-23 †† 5:38 Kel 21:24, Im 24:20, UI 19:21

nik botonkam anakare ola ban klak tanna, 'Zen mes ano kire-kirena totoresana kap taka,' zen men desa em de hwëna kap tablan hap dwam gwe'ara, emki hëndep kap tablan, hen dekon em etan mas-mas tablan. ⁴¹ Emsa de jana zi zëno nihin dohon-honsa de aha-ere kilometer enkam wë tablan hap tik-tik tanna, em hwëna dare kilometerkam em wë tabla song gwen. ⁴² Zi de emsa banakare mae hap abe tanna, em hëndep golblan. Hen zi de emsa ba maesa de bohë gulblun hap abe tanna, emki hëndep bohë gulblun. Bahem salsiblin."

Ere mo jal zisi de kwasang gwibirida gwen hap de ol:
(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ "Musa mes dwan-am nësa anakan titi ta gwibiriki, 'Wal bose wal en omka em kwasang gwibirida gwen.'
†

Hwëna zëno olsa de tawa ta gwibin wenya zen anakan mas nul gwenan, 'Nëre mae hap de jal zisi sap esa husus eibirida gwer.'

⁴⁴ Hwëna angkam Èe ama emsa gubirida'an: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Hen men zen emsa karek da gwibirin, zëbe mae hap Alapsa em abe ta gwen- Zen dikim dawemsa zëbe mae hap gol gwizimdin hipye. ⁴⁵ Sap tingare zisi de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekam esa ngatan zi mo langnak de Bian zëre mo bi gwibiridan walaskam loweher. Sap Alap insa yaklana yang tasiki, zen zi dawem-dawem ensa hom zilbirida ine gwenda. Zen hwëna karek-karek gol gwen wenyaka hen zilbirida ine gwenda. Hen ona insa il ti gwenda, zen dawemsa de syal gwe-gwibin wenya kip, hen kareksa de syal gwe-gwibin wenya kip. ⁴⁶ Zep em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ëkil gil gwen, 'Alap sa kire hap asa sam gwesibiridala.' Roma mo irik ginrik dep de te-ala alal ta gwen zini sap ki kire enkam ëgwë gwenan. Zen hen karek gol gwen bose zemka hwë-hwëkam zënaka kwasang neibirida gwenan. ⁴⁷ Hen em de zisi golëtowenkam, em de ere mo wal bose wal ensa dawem ta guk gwibinkim, hwëna aha zisi hom, dekam bahem anak-an ëkil gil gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Alapsa de tame tan srëm zini hen ki kire enkam hwë-hwëkam wal bose wal en zemka dawem da guk gwibirin. ⁴⁸ Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, zen sowehen tangankam kitak de zisi kwasang gwibirida gwenda- sap hen karek gol gwen zi. Zep em hen kirekam em nëre mae mo Bian mo kim ëgwë gwen."

Mae hap de ol: Alap hap de syala, zi dikim emsa boltere tan hap bahem gol gwen.

6 Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, "Em de Alap mo bose hap tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, ahaksa Alap hap de aha syal mae-kam, zi mo nwenak bahem golada gwen- dekam de emsa gublun hap, 'Zen dawemna.' Kirekam de syal

† 5:43 Im 19:18

gwenkam, ki hwëna ngatan zi mo langnak de Bian molya syala in hap de dawemna ebe hap golblaka. ² Zep em de tahalha zisi Bian mo bose hap mas gwibiridankam, bahem aha zisi hamal hap gu-gubiridan- tagal gwennak de emsa hla tan hap. Bahem but srëm golak ahaksa ëtagal gwen maenak anakan gubiridan, 'Èe kimë mas gwibiridan hap hata'ak, em dekam terya ban asa hut lu ane guk- dekamim zi beya asa hla dak, "Zen man angkam mas gwibiridan hap hata'ara." Men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim ësam gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ëgwë gwenan. Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo tahalha zisi de mas gwibirida gwen nakon boltere da gwibik, zep zëbe mae hap Bian Alap molya lamkam zëre mae mo syala in hap de dawemna golzimki. ³ Hwëna em de tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, sowëkam emki mas gwibiridan- aha zi de emsa tawa gweblan srëmkam. ⁴ Aningkim em aha zi hip dawemna gol gwizimdin. Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen zi mo aning gun syala man hlal gwizimnira, hen Zen sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

⁵ "Em de Alapsa gu sone gweblankam, zi mo nwenak bahem- zi de emsa hla tan hapye. Men zen kire enlala naban nen sone gweblanan, zen zi beya mo ngirin nikon nen sone gweblanan- sap but srëm golak, hen sap ëtagal gwen maenak. Men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim ësam gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ësam gwesik gwenan. Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo Biansa de gu sone gweblan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki. ⁶ Hwëna em de Alapsa gu soneblankam, gol mwanak em tin, hen lilikinni em solhlasan. Dekon em aningkim gu soneblan. Sap nëno mae mo Bian, hla ta gwen srëm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlal gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

Yesus kim kirekam de Biansa gu sone gweblan hap tawa tabirkike:
(Luk 11:2-4)

⁷ "Em de Alapsa gu soneblankam, bahem aha-ere abena etan gollwa halasen gwen- men kirekam Alapsa de tame tan srëm wenya ëgwë gwenanye. Sap zen man ëkil gil gwenan, 'Abesa de mam blalkam gollwa hala serankam, ki sa ano abena dokwak gulu.' ⁸ Hwëna kirekam waba hap. Zep em zëno mae mo kim bahem. Sap Bian Zen mes eno dwam gwibinni tame gulku- em de nama abe tan srëmnak.

⁹ "Zep em a kirekam em gu sone gweblan: Bian, ngatan zi mo langnak de Zini, dikire eno bosena teip nulsuk gwëk.

¹⁰ Diki okamanak awe Em hen irik gin- in kirekam hen ngatan zi mo langnak irik gi'irake.

¹¹ Namen dep de tembanena ap golzim.

¹² Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuk gwizim-

ëe men kirekamë hen aha zi mo karekna eititi ei gwibirin, men desa ap nol gwizimninke.

¹³ Asa de akasibirida gwennak bahem nwe enkam asa kara ta gwibin.

Hwëna dowal mo kigï mo taha nakon asa alal gul gwe.” †

¹⁴ Etan ki zep gubiridaka, “Men nara wal bose zik mo zëbe hap de karek golblansa eititi gwibir-blinkam, ki ngatan zi mo langnak de Bian sa hen zëno karekna eititi gwibir-blira. ¹⁵ Hwëna em de wal bose uk mo ebe hap de karek golblansa eititi gwibin srëmkam, ki Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka.”

Bian hap de tembanesa ëlwa gwen hap de ol:

¹⁶ “Em de Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap tembanesa ëlwa gwenkam, nwe-masena bahem ëdowe hana gwen. Sap men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim ësäm gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ëgwë gwenan. Zen son maesa nawa gwibirin- dekam de zi anakan tawa gwibiridan hap, ‘Zen an Alap hap tembanesa ëlwa'an.’ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo tembane lwan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki.

¹⁷ Hwëna em de Biansa dikim abe tan hap tembanesa lwankam, nwe-masena em ngan tasik gwibin hen nol alana em sisir ta gwibin. ¹⁸ Bap zen aha zi emsa anak-an tame tabin, ‘Zen Biansa dikim dawemkam abe tan hap tembanesa ëlwa'an.’ Sap nëno mae mo Bian, hla ta gwen srëm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlal gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

Ngatan zi mo langnak de kire-kiresa lam gun hup de ol:

(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Auhu-kama ennak awe bahem kire-kirena ëbeya gwen. Awe hwëna sa ëkalse gwer hen winim sa blom da gwibir, hen sowë zi sa dekam de kap tan hap eno gola insa dre dal. ²⁰ Diki dawem tanganna ngatan zi mo langnak em kang ta gwen. Zëwe molya ëkalse gwëk, hen winimni molya zë blom dabik, hen sowë zini banakan molya kap dak. ²¹ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera.”

Enho nakon de ngatan gwen hap de ol:

(Luk 11:34-36)

²² “Nwena zen tim hip de lilikin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Eno gwë hanna dekam, san de ngatan san de song gwenna. ²³ Hwëna em de nwekam mensan an-sankam hir-hir gwe naserankam, dekam bute hala seran makan esa gwë gwera. Hen eno nwe nik de

† Dekon aha zi man lun mas gulku- men kirekam gerejanak aumwa topnak ëgu sone gwenanye. Zen a kirekam mo: “Sap Em en sonna hen teipsinni. Zep dikire eno bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak. Amin.”

haï nënkam, dekam kawesin tangannak esa gwë gwera.” ††

Enlala beya gwen srëmkam de lowehe gwen hap de ol:

(Luk 16:13,12:22-31)

²⁴ “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son- Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.

²⁵ “Zen in zep, em bahem anakan ëngalap gwe-gwen, ‘Ëe banakan asa gwër? Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?’ Emki ëenlala gwen: Eno gwëna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. ²⁶ Em ba hap de kirekam ëngalap gwe-gwen hap? Emki mawasa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nil gwenan, hen hom dan gwenan, hen zëno mae mo gudangna hom- zëwe de tarankam ba maesa kang ta gwen hapye. Hwëna zen mes ki tame nuk, ‘Ngatan zi mo langnak de Bianna ki tembanena ap gol gwizimnira.’ Zep emki hen dam gulsuk gwen, ‘Ëe Bian mo nwenak mawa betek mo kim hom.’ ²⁷ Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwëna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen.

²⁸ “Zep em ba hap de anakare hap enlalana ëbeyambya gwen hap, ‘Ëe basa asa ala so gwer?’ Emki sap sona ok ei'i enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. ²⁹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka- desa de zëre mo te-ala beyakam teيسان hapye. ³⁰ Em in Biansa de taibliblanna tawa naka hom! Ok eis mo ëhultunnu tihis tanganna, sap zen namen de ënwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ëjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taibli gweblan, ‘Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.’

³¹ “Zep em bahem anakare hap ëngalap gwe-gwen, ‘Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?’ ³² Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam ëngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen anakan tawana, ‘Ano walasna an kiresa tahalha gwibi'ira.’

³³ Hwëna kitak ere mo tahalha gwibinni insa esa hla kul gwer- anakare enlala de eno mae mo enhonak bol-zaun gwenkamye, ‘Diki Bian Zen nabakam nësa irik gilzin, hen ëe anik zëno dwam gwibin en san ang tak.’ ³⁴ Bahem ka'an dep dena kip anakan ëngalap gwe-gwen, ‘Ëe ka'an basa asa jogwaher gul?’ Sap namen de tahalha hap dena, zen srën. Ka'an de tahalha hap dena, zen hen srën. Bahem ka'an de tahalha hap dena namen enlala gwibin. Dikire eno enlalana namen en dep dena kip lwak. Ngein sin dep de tahalha hap bahem ëngalap gwe-gwen.”

†† 6:23 Tit 1:15

Wal bose wal uk mo kareksa de hlaul gwizimdin srëm hap de ol:
(Luk 6:37-38,41-42)

7 Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gu-lzimki, "Wal bose wal omka bahem gubirida gwen, 'Zen karek tan hap man dakasti'ira.' Ki hwëna Alap sa hen emsa gublula, 'Zëna hen karek tan hap man dakasti'ira.' ² Sap em men kire enkame wal bose omka karek tan hap gublu'anka, ki hwëna Alap hen kire enkam de emsa karek tan hap maka gublu'ara. Sap eme aha zisi gublu'anam, 'Zen kirekam ngip gulku,' Alap dekam sa hen emsa karatda tala- eno gwënsa de anakan hlaulblun hap, 'San ha zëna hen kirekam ngip gul gwenda?' ³ Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. ⁴ Kirekam insa ëgwë gwenan, zen men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, 'Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,' hwëna zëre mo nwenak hen balok tek yawala ki lwa'an. Desa maka nonol gulsu'ura- dekam de dawemkam wal bose zik moka hlaun hupye. ⁵ Em in Alapsa ëk enkame ang ë gweblanan. Diki nonol enaka emaka oto lasik gwibi'in. Ki esa dawemkam kara gwera- dekam de wal bose omka halen ora san zerwet son hapye."

Dawem enkam de Alap mo irik gin hip denaka tawa ta gwibin hip de ol:

⁶ "Alap onakore ol dawemna bahem lwa makare enlala zi hip waba hap tonbirida gwen. Zen sa hwëna jala ban ja-ja nul gwer hen emsa sa naptabirida gwer. Hen Alap onakore ol dawemna bahem gwe makare enlala zi hip gol gwizimdin. Ki hwëna zen sa zalta dep tanakam nyaubir."

Kirekam de Alapsa abe ta gwen hap de ol:
(Luk 11:9-13)

⁷ "Men kiresa ena dwam gwibinni, Alapsa em abe ta tine gwen. Ki Zen sa hëndep kiresa ep gol gwizimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep Zëbon onakon hla kul gwer. Hen orasa em tëbla tine gwen. Zen dekam sa ep zerrëblala. ⁸ Sap zini men zen abe ta gwenan, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen orana të gweblanna, zëbe hap zerrëblankam. ⁹ Ebon mae onakon san ha ki bi zem walas zikhip kasona golblaka?- zen de roti hap abe tankamye. ¹⁰ Ahaksa wanyana san ha ki golblaka?- zen de hogwe hap abe tankamye. ¹¹ Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, 'Ee anik dawem naka ëre mo walas hap golblak.' Nëno mae mo Bian, ngatan zi mo langnak de Zini, Zen hwëna dawem tangankam nësa kwasang gwibirida gwenda. Zep Zen hen Desa de abe ta gwenkam dawem kire-kiresa nëp gol gwizimnira."

Tingare Alap mo titi tabin ola kon, bol-zaun wenyana zen tangan:

¹² "Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gwebirida gwen. Sap kirekam de enaka golëlowehe gwen hap dena, zen zen ausuna- Musa mo titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olakye."

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang san dep de orana eiwa klakatna.
(Luk 13:24)

¹³ "Hëndep de ëngaya gwen hap de ëdwam gwenna, lili'ikin klakat san em bit'i gwen. Sap lili'ikin yakna hen ora dak-dakna, zen syauk bla san dep dena. Zen in zep zini desan beyakam ëgwahal gwenan. ¹⁴ Hwëna eiwa klakat tanganna- hëndep de ëngaya gwen hap de lili'ikinni hen oranaye. Zep zini beyakam hom orana insa dam dasik gwenan."

Nësa de yasik tabin hip de zisi de kire nakon dam tasi-bin hip de ol:
(Mat 12:33-35, Luk 6:43-44)

¹⁵ "Bira! Botonkam de tawa ta gwibin zini sa ebon mae yaing gwe-gwezal. Ol toran nakon esa kil li gwibir, 'An hen nëban mae apdenak- Alap mo hanan tabin walas.' Hwëna zen in gwe tih'i jal-jal makarena. Zen sa emsa hit di gwibir. ¹⁶ Em zëre mae mo lowehen nakon hen syala kon esa ki dam lasik gwibir. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngi-ngina bëjen rambutan dankam tën. ¹⁷ Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ¹⁹ Tingare tenya men zen twinbin tetan dankam ëtë srëm gwe-gwenan, zen lu tan en hap dena- desa de syauk blanak tru tasen hap. ²⁰ Zen kirekam hen- botonkam de tawa ta gwibin zini inye. Em zëre mae mo syala kon hen lowehen nakon esa ki tame la gwibir."

Mae hap de ol: Zini men zen botonkam ëgu gwenan, "Ee an Yesussu de ang gweblan zi," hwëna Alap sa desa karek tabiri.
(Luk 6:46,13:25-27)

²¹ "Tingan men zen Asa anakan daken gweblanan, 'Bian, Bian,' hwëna zen molya kitak Alap mo irik ginnik bit'i gwëk. Diki men zen zëre mo dwam gwibin sin syal ta gwenan, zen zen en sa zëre mo irik ginnik bit'i gwer. ²² Aumwa hap de zisi klis gunnuk, zini beya tangan nik sa Asa daken gweblal, 'Bian, Bian, ëe ere mo bosekamë hamal hap de ola ayang ul gwizimk. Hen ëe eno bosekamë dowal-dowala olëalsa sone gwibik. Hen owas-owasna eno bosekamë syal ei gwibik.' ²³ Hwëna Ee asa ding gulzim, 'Em Abon dep denaka hom. An kon

em hëndep sek gwen, sap em an zene karekna ol gwek.”

Enlala blala ban de lowehe gwen hap de ol:

(Luk 6:47-49)

²⁴ “Zen in zep, zini men zen ano ola ësane gwe-gwen-an hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- enlala blala bare zini men zen gola moko dawem naban taukuke. ²⁵ Kim o dil gwek, ho namwa yawala dekam zep sap desan tilzik, hen asese yala dekam zep sap akabla zaka, sap zëno mokona olk san de hul-hul tanna.

²⁶ Hwëna zini men zen ano ola sap ësane gwe-gwen-an hwëna desan de ang tan srëmkam, zen men kiye-enlala joblo-top zini men zen moko srëmkam gola taukuke. ²⁷ Hwëna kim o dil gwek, hen ho namwa yala kim desan tilzik, hen asese yala kim taïlki, dekam zep hëndep gola in mal heka, hëndep karek tangankam dreweka.”

²⁸ Yesus kim kirekam tawa tasibirki, zi beyam-byana in zen zë sane da'ak man tangan dengguanblak.

²⁹ Sap zëno tawa tabinni sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mrk 1:40-45, Luk 5:12-16)

8 Yesus kim kwatap tek nakon ati gwe zaka, zini beya tangan nik zep ang nëblazak. ² Zao zep hen sop sang-sang karek nabare zini Yesus onak dep hata zaka, boklesa zep Yesus mo nwenak kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, “Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, † “Èe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen.” Dekam zep hëndep sop sang-sangna in kon dawem gweka. ⁴ Zao zep etan gubluka, “Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrëbla. Zao gublu, ‘Emki asa hla tan. Èe san ha mesë dawem gwer?’ Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. †† Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gweka.’”

Yesus kim Kapernaumk jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Luk 7:1-10, Yoh 4:43-54)

⁵ Yesus kim Kapernaumk hata onka, ki zep zë Roma mo jana zi mo mamna Zëbon onak dep hata zaka, zao zep Yesussu mas gweblan hap abe ta gwe'anka. ⁶ Man zë gubluka, “Bian, abon de babu gwe-gwen zini golak

† Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen tin, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka.

†† 8:4 Im 14:1-32

sang-sang sabak nik gwë'ara. Zen ni ensa ta gwe'ara. Luwen maena banakan dep.”

⁷ Yesus ki zep ding gulbluka, “Èe asa desan dawem tan hap song gwer.”

⁸ Hwëna jana zi mo mamna in ki zep ding gulbluka, “Bahem, Bian. Èe dawem naka hom, zep èe ama saher gwe'an- em de ano golak hatan hapye. Hwëna anak-an-en Em gun, ‘Zi sang-sangna in zen dawem gwen,’ dekam sa dawem gwera. ⁹ Sap èe mesë Emsa ta-ïbliblak, ‘Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen.’ Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Èyë ère mo otdenak denaka gublu'anam, ‘Em song gwen,’ zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahana gublu'anam, ‘Haen,’ zen hen dekam maka song gwe'an zala. Èyë ère hon de babu gwen zisi gublu'anam, ‘A desa syal gwibir,’ zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Èe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal.”

¹⁰ Yesus man tangan tengguanblaka- zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, “Eiwa, zini in man Asa taïblibla'ara. Èe homë mae Israelk kirekam de srëkam Asa taïbliblan zini zertowek. ¹¹ In zebë emsa gubirida'an: Yakla hata sezan nakon hen nikin anen nakon, Yahudi srëm zini beya tangan nik sa tagal gwer- Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ëisrip-sri gwen hapye, Abraham, Isak, hen Yakob mae han. ¹² Hwëna Yahudi zini, zen diki zen tangan- Alap mo irik ginnik de sap biti gwen hap de wenyaye. Desa hwëna beyakam sa kawesin sin dep yal nulin- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke.”

¹³ Hwëna Yesus ki zep etan jana zi mo mamna insa gubluka, “Angkam sap esa song gwera. In kirekam ena Asa taïbliblala, in zep sa ki kirekam lwal.” Zëre hon de babu gwe-gwen zini in hëndep dekam zep ki dawem gweka.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41)

¹⁴ Yesus ki zep Petrus mo gol san song gweka. Zëwe zep Petrus mo we marena hlau'un zaka. Ewen naban nisi ta'ak. ¹⁵ Zao zep wenyansa tahanak towanbir ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Dekam zep hëndep luwek, hen dekam zep tembanekam mas gweblak.

¹⁶ Yaklana kim dum gwe heka, dekam zep zini dowal de tilbiridan zi sang-sang beyam-byana naban Yesus onak dep nolëyaing gwezak. Yesus ol-gun enkam zep dowal-dowala insa golëlsa sone gwe'anka, hen tingare zi sang-sang beyana insa dawem ta gwibi'inka. ¹⁷ In kim kirekam syal gwibirki, dekam zep zauk- zëre hap dena mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ayang gulzimkiye,

“Zen sa nëno mae mo karek-karekna hen sang-sang-na mensa nihin makan wei kulsuk gwenan tonzim iri.”
†

Mae hap de ol: Yesussu de ang gwe-gweblanna, zen dam-dam naka hom.

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Yesus kim zi beyam-byana insa anakan hlauludaka, “Zen mes Asa dot dasiniin,” dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Nen ho gutuna an mo men eihya san tablan gwe kinin.”

¹⁹ Hwëna ki zep zë Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini Yesus hon dep hata zaka. Zao zep gublu zaka, “Bian Guru, men desane ki të gwe'anaka, èe asa Emsa ang gweblanda gwer.”

²⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Gwenya witiir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom.” ††

²¹ Zi beyana in zen dekam ang nëblanda gwe'ak, etan ahanik zep hwëna gubluka, “Bian, èe asa lamkam Emsa ang gweblanda gwer, hwëna nonol è san anik lwahak. Ère mo bian de tìn hyanak asa Ebon dep hatazal.”

²² Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, “Em angkam emki hëndep Asa ang gweblan. Eno bian de tìnkim, di-kire tok bose zik lo dasik.”

Yesus kim ho ngëp naban asese naban jalse gwizimki-ke:

(Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25)

²³ Dekam zep hëndep Yesus zère hon de ang ta gwen wenyana ban bulkum men eihya san dep golësek gweka.

²⁴ Mumuk ennak zep hwëna ho gutuna in mam enkam ngëp-ngëp gweka, hëndep bulu in dekam sek gwe'ak sop gun hup zep alp gwes'ik. Hwëna Yesus Zëna dekam nama nisi mumukkum ta'anaka. ²⁵ Hwëna dekam zep anakare ola ban li dak, “Bian, nënaka Em ngaya tabin! Nen an em-am angkam juwe'an!”

²⁶ Ki zep ding gulzimki, “Em ba habe ääiri'an? Em an eiwa home Asa laiblibla'an.” Ki zep hëndep luwëka, dekam zep asese naban ho ngëp naban jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁷ Zère hon de ang ta gwen wenyana in dekam zep tenggwaran naban èguk, “Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!”

Yesus kim dowal-dowal mo bi gwizimdin zi darena dawem sokake:

(Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39)

²⁸ Ho gutu men eihyanak kim golëyaing gwe naka, Gadara mo langnak, zao zep dowal beyam-bya mo bi

† 8:17 Yes 53:4 †† Yesus kim okamanak gwë gwëka, Zen man Zënaka “Anak Manusia” kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalanana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalanana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gwëka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14 nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

gwizimdin zi darena Yesus onak dep apta zaka. Zi darena in zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak ènda gwëka. Zen sèrkam de jal-jal darena, zep zini desan ègwahal srëm gwe-gwëk. ²⁹ Zen dowal beya-byana in mo hërhen ola ban wet oso zaka, “Alap mo Tane, Em aban mae toton banakan de syal tan hap? Em san ere mo yakla yawalak de zaun srëmnak de asa karek tabin hibe hata'ara?” ³⁰ Zëno mae mo nwe kara gwen san zaho beyam-byana tembane hap kwatap tìn san èhaka'ak. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesussu aberbe da gwe'ak, “Em de zi darena an kon wet so gwen hap asa gubiridankam, Em wëhë asa zaho trana wakuwe de bitì gwen hap gubirida'anaka?”

³² Yesus ki zep gubiridaka, “Em sek gwen.” Dowal-dowala in dekam zep hëndep zi darena in kon wet so gwëka, dekam zep hwëna zaho trana iwe bitì gwëk. Zahona in dekam zep hëndep heya-hya gwenkam li san syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep èkei-king gwëk. ³³ Zahona in zen kara da gwibik, dekam zep è san dep heya-hya gwëk, hen ääsil gwenak- tingan in zen ki zë owasna lwakke, zahonak hen dowal mo tilzimdin zi darenak. ³⁴ Dekam zep èna iwe de zini kitak sek gwëk- Yesussu de zertowen hap. Kim zë hla dak, zao zep bli- kip gwes'iblin naban abe dak- Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap.

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26)

⁹ Ki zep Yesus bulkum lwahal zaka- zère mo gwë gwen èna Kapernaum sun dep. Zao zep etan zi beyam-byana tagam nëblazak. ² Dekam zep hen zi sang-sangna taha-tana teisya ine gwen srëm naka beryak de ziredan naka nërhatzak. Yesus kim anakan tame tabirki, “Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an,” dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, “Tane tol, bahem ngalap gwen. Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.”

³ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim zë Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep enlala ennak donsublu'ak, “Zi bose zik mo karekna insa tap gulsublun hap gunda, zen man kil gi'ira, ‘Èe an Alap han apdenak.’ Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tанда.”

⁴ Yesus hwëna mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, “Em in kirekame enlala ennak Asa lonsublu'an, zen ere mae mo enhosae kim karek la'an! ⁵ Em ema ano ola husus eibir- anakan insa gublulye, ‘Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.’ Hwëna anakan de gublunkam, ‘Em luwen, hëndep song gwe,’ san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sasonkam de gublun ol. ⁶ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, ‘Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.”

Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, "Em luwen. Ere mo berya insa teisy, ki gol san song gwe."

⁷ Zi lekna in dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep zëre mo gol san dep song gweka. ⁸ Zi beyam-byana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep airin niban Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, sap Zen dekam zëre mo soson yawalsa Yesus osan okamanak de zi hip golzim'inka.

Yesus kim Matiu'u kwang ta kinikake:

⁹ Yesus kim dekon song gwe'anka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin zini asa hla ta'anka. Ano bosena Matius. Èe ère mo syal gwe-gwen teksonnakë nikin'ik. Zao zep asa gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Èe ki zebë luwek, ki zebë hëndep ang gweblak. †

¹⁰ Yesus kim ano golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyanya beya enkam yaing gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyanya man zë hen beyakam yaing gwezak. Ki zep hëndep apdekam Yesus mae han tembane ta'ak- hen zëre hon de ang ta gwen wenyanya ban.

¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini kim zë hla nulidazak, dekam zep Yesus hon de ang ta gwen wenyanya insa nenbiridazak, "Eno mae mo guruna in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen zi niban apdekam golëtembane ta'ara?- hen ahakore karek-kareksa de gulin halasen gwen wenyanya banye! Zen in kwae nabanke!"

¹² Yesus kim kirekam salbiridaka, ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srëm wenyanya, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. ¹³ Ano syalsa de dam gulsun hup, diki dawemna Alap mo ola ansa emaka klis u'in, Zen kim anakan Israelsa gubiridakake,

'Èe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa kwasang naban em eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de kire-kiresa abe hap tru tasik gweblansa, zen abe hap bol-zaun tangan naka hom.' †† Zep Èe ansa okamanak hatazak, Èe karek-karek gulin halasen gwen wenyanya de kwang guludan habë hatazak. Men zen zënaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna, Èe desa de kwang guludan hap homë hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyanya kire hap tembanena ëlwa srëm gwe-gwek.

(Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39)

¹⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenyanya Yesus hon yaing gwezak, ki zep zë dakensiblik, "Èe ama Alapsa dikim

† *Matius Yunani olkam hom anakan ale gulku, "Ano bosena Matius." Zen hwëna anakan ale gulku, "Zëno bosena Matius." Zen man zëre mo bosena bukunak awe golzabe gweka- san de aha zi hip de ale gulblunna kiye, men kirekam hen Yohanis zëre mo Ol Dawem ale gunnuk zëre mo bosena ale gul srëm gwe-gwekake. Hwëna Orya ol zi de anakan tame gun hup, "Men zen ale gulku, zen hen zëwe ang gwe-gweka," zep damkam zënaka de kira tan makan awe li nul sonek. †† 9:13 Hos 6:6*

enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap etan-etankam tembanena ëlwa gwenan. Farisikam de zini hen kirekam ëgwë gwenan. Hwëna ebon de ang ta gwen wenyanya ba hap kirekam syal neibir srëm gwe-gwenan?"

¹⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyanya kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de ëlwan srëmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nërgwë gwe'an. Hwëna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyanya dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal." ‡

¹⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdin dan mas sozimki, "Zi mo baju kwang de hul nënkam, zen bëjen deyol sop ësekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol ësenan in de yok gwe'ak, dekam sa baju ëpba hula in mam enkam etan kalk nër. ¹⁷ Hen kirekam, anggur ho ësesa bëjen kamping sopkam de botol ëpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ësesa de kamping sop botol ëpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna ta'il gi'ik, kamping sopkam de botola in dekam sa kalk nër, hen anggur hona in dekam sa zalta dep hlëweher. Anggur ho ësenan zen diki kamping sop botol ësenak de yurenkam dakasti'in- apdenak dikim dawemkam nolan hapye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyanya de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

Yesus kim but srëm golak de mam zi mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyanya kim dawem gulkuke:

(Mrk 5:21-43, Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesus kim nama baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenyanya ban ola golëton'anka, ki zep zë Yahudi mo but srëm golak de aha mamna hata zaka. Zao zep Yesus mo nwenak boklena kom so zaka, dekon zep gu seblaka, "Ano wenam tola nër hom tangan tilin. Hwëna nen ki song ën. Em de tahasa tehabir anenkam, zen sa etan ngaya gwer." ¹⁹ Yesus ki zep hëndep luweka, dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyanya aban mae zini insa ziang gweblaka.

²⁰ In kimë sek gwe'ak, wenyanya ki zep Yesusu tahan nakon golek de tazak. Wenyanya in man aura gwe-gwek. Tahunna mes dua-blas enkam altisibik- sang-sangna in han de gollwa gwennakye. Zen man enlala gwe'ak, "Baju mae ennakë towanbla'ak, èe dekam asa dawem gwer." Ki zep hëndep baju sihi top nakon olk ta sonek. ††²² Yesus ki zep hëndep tahan san lero gweka, dekam zep wenyanya insa hlauku, zao zep gwibirki, "Anyan, bahem ngalap gwen. Em ema Asa taibliblala, zebe dawem gwenda." Wenyanya in hëndep dekam zep ki aurana in tewesibik.

‡ *Mensa "teipsin zisi de zergwën" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we ëse gon zisi de iye zik zergwën" kam aïs'il gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srëmkam lowehen. †† Yahudi zini zen kitak bajuna sihilhi naka alala da gwek. Emki hlaun pasal 23 mo ayat 5 mo olk kore alenak.*

²³ But srëm golak de mam zini in mo golak kim asa golëyaing gwe'anaka, anakan zebë hla kulida'ak, "Zini beya nik ol mamkam gosa dabi'in, hen ahakon suling-kim sei go tërya da'an." ²⁴ Yesus ki zep zë gubirida kinzika, "Em kitak wet so gwen. Wenam tola an hom tül. Zen nisi am ta'an." Zen hwëna man swrë da gwe'ak. ²⁵ Èe kimë kitak olëalsa sonek, Zen ki zep hwëna teksonna in zao wenam tol tokna lwa'ak desan dep tilki. Taha nakon kim gul ineka, dekam zep hëndep wenam tol tokna in etan ngaya gwëk, hëndep zauk. ²⁶ In desa zë owasna kirekam syal gwibirki, dekam zep ki hëndep tingare langna iwe de ë-ë san nol haladak.

Yesus kim zi nwe d'imîn darena dawem sokake:

²⁷ Yesus kim dekon etan asa golësek gwëka, ora nakon zep zi nwe d'imîn darena ërtro kinzika. Ki zep kon laken soneblaka, "Daud Bak mo Auyan-tane, † asa Em kwasang gwizimdin." ²⁸ Èna iwe de golak kim asa golëbiti gwe zaka, zi nwe d'imîn darena in ki zep zë hen lil zika. Yesus ki zep zë takensizimki, "Em san ema Asa anakan laïbli'ara?– 'Zëbon sosonna ki– asa dikim dawem son hap denaye."

Ki zep ding ulblika, "In kirekam, Bian."

²⁹ Ki zep nwenak anakare ola ban towanzimki, "In kirekam ena Asa laïbli'lala, in zep sa kirekam ebe nikip lwazim." ³⁰ Dekam zep ki hëndep nwenaka kara ëka. Zao zep guzimki, "Owasna an zen ki ebon nebon lwanan, bahem aha maesa lonbiridan." ³¹ Hwëna zen kim kon song ëka, dekam zep ki hëndep tingare langna in san ol haladaka– Yesus inasa owasna kirekam syal gwibirzimkiye.

Yesus kim zi ol srëmna dawem takake:

³² Yesus kim asa etan dekon golësek gwëka, dekam zep hen dowal mo bi gweblan zi ol srëmna Yesus onak dep nërhatzak. ³³ Yesus kim dowala inasa zëbon onakon zersa soneka, dekam zep hëndep ola tonka. Zi beyam-byana in man tangan dengguanblak, hen man ëgu gwe'ak, "Nen homë mae Israelk awe kirekam de owasna aha-en mae hla kuk."

³⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyana man ëguk, "Zen dowal mo kigi sosonna golblaka– dekam de aha dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap denaye."

Yesus kim zi beyam-byana hlaludankam kwasang gwibiridakake:

³⁵ Yesus ki zep langna iwe de tingare ë-ë san zëre hon de ang ta gwen wenyana aban mae ziamjanbir song

† Zi nwe d'imîn darena in kim Yesusu "Daud mo Auyan-tane" kam enblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmna, tingare Yahudi zini "Daud mo Auyan-tane" kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini inasa nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Zen hen man Desa enlala në gweblak, "Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekam de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri." Zep zi nwe d'iminni in kirekam hen mes Yesusu dam lasiki.

gwëka, hen desan de but srëm gol-gol san tawa tabir song gwëka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gwëka, hen men zen kirekam-kirekam sang-sang karek naban nollwa gwëk, desa man kitak dawem tabir song gwëka. ³⁶ Yesus kim zi trana inasa hlaluda song gwëka, Zen man tangan kwasang gwibirida gwëka. Sap zen hom eiwa de orana tame da'ak, hen mes tangan ësin-sin gwëk– men kiye, bi srëm zahona. ³⁷ Dekam zep abe mae en hap ola gulk sun blaonzimki, "Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. ³⁸ Zen in zep Nga Bi naka em abe ta gwen– Zen deka zisi nga yala awe de syal ta gwen hap lup gul sone gwëka."

Yesus hon de ang ta gwen wenyik mo bosem-sena an zen:

(Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16)

10 Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam zep dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyana asa tagal gulsuku, zao zep sosonna abe mae hap golzimki– ëe dikim dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap, hen kirekam-kirekam sang-sang karek gollwa gwen zisi dikim dawem ta gwibin hip. ² Dua-blaskam de dam tasi-bin zini, ano mae mo bosem-sena,

nonol Simon– mensa hen "Petrus" kum nen gweblanan,

oso zem Andreas han.

Hen Zebedeus mo walas darena, Yakobus oso zem Yohanis hin.

³ Hen Pilipus ne Bartolomeus ne,

Tomas,

hen aena, Matius. Èe menkam Roma mo irik ginnik debë pajak te-alasa alal ta gwëk.

Hen ahana Alpeus Bak mo tanena Yakobus,

hen ahana Tadeus.

⁴ Hen ahana Simon– in zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ëzë-en gwen hap de ësas gwennak ang gwëkake.

Hen ahana Kariot walya Yudas. In zen sa Yesusu zergulu.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyana lup gul sonekake:

(Mrk 6:7-13, Luk 9:1-6)

⁵ Dua-blaskam de wenyana asa dekam zep anakare ol zim-zim niban lup gul soneka, "Yahudi srëm zi mo ë-ë san bahem sek gwen. Samaria mo ë-ë san hen bahem.

⁶ Diki Israelk de zi ensa em amjanbin– sap zen san de bi srëm zahona kiye. ⁷ A kirekam lonbirida song gwëk: 'Alap man angkam Zën de nësa teipsinkim irik ginkim kon gwesibir hana'ara.'

⁸ Zi sang-sangna dawem la gwibik. Hen tinni ngaya la gwibik. Hen sop sang-sang karek nabare zini dawem la gwibik. Hen dowal-dowala olëalsa sone gwëk. Èe asa kire hap de sosonsa ebe mae hap totoresa golzim, zep em hen kirekam totoresa mas eibirida gwëk. ⁹ Te-alana bahem mae lop tan-sap yawala, sap hen betek maena. ¹⁰ Ora san dep de

tembane ta'blin honna bahem hen wëwek tan, hen pa-keanna timnik de enna kim sek gwek. Hen sepatuna ala son enna kim emki sek gwen. Dutena hen bahem mae kap tan. Em in Alap mo syalsae o'an, zep em men desae tawa la gwibi'ik, zen zen sa ebe mae hap tembane maena nol gwizim- zao dikim lowehen hap denaye.

¹¹ "Em de ënak yaing gwe-gwennak, nonol mae hap em ëhakalsik gwen, 'Nara zi wëhë asa ëna an kon zer in'inka?' Men zen emsa zer irinni, zëbon en emki gwën, hëndep dekon en emki etan song gwen. ¹² Golak de tin'ikon, nonol anakan em ëgu kinī gwen, 'Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.' ¹³ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwë'anaka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwë srëm gwe'anaka, ki emki enbirida gukhan, 'Ëe mensa nonol emsa enbiridal, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, awe molya ki lwak.' ¹⁴ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakare ola ban zer irin srëmna, 'Em ba habe awe hata'an zala? Ëe ama emsa de salblanna baes ta'an,' dekam em kon song gwen. Hen ere mo tana sonsa em zë taik-tik so gukhan- zen dekakim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa ër-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.' ¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ëna insa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de ëna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkam tangan sa karek tabiri."

Yesus hon de ang ta gwen wenyik de terya- tyakam lowehe gwen hap de ol:

(Mrk 13:9-13, Luk 21:12-17)

¹⁶ "Emki ëenlala gwen: Ëe domba makare sosen srëm nakaë emsa lup gul sone'an- gwe tihī jal-jal ngirīn sīn dep. Zen in zep terya-tyakam sek gwek- men kiye, wanya de song gwenna. Hwëna sae-sae enlalam em sek gwen- men kiye, mawana ohola mo enlalana.

¹⁷ Zep terya-tyakam lowehe gwek, sap emsa sa Yahudi mo but srëm gol-gol san dep dahyohal gwer. Hen zëwe de teipsin-teipsinnī sa emsa de tangole gwibin hip nenbirida gwer. ¹⁸ Em an Asa de ang gwe-gweblan, zep emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin zi sin dep kap nulhal gwer. Zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zë Yahudi mo teipsin-teipsin nika hen Yahudi srëm zi mo teipsin-teipsin nika abe hap denaka tonbirida gwen hap.

¹⁹ Zep emsa de kap gulhal gwennak, em bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Ëe banakarekam asa zë ding ul gwizim?' Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁰ Sap dekam em en molye ola lon gwibik. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian mo Enho sa eno mae mo ëk tihī san ding gul gwizimdi.

²¹ "Emsa sa tīngare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenyā. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de ta-ïbli-blannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa ëngaya gwer. ²³ Zep emsa de aha ë maenak karek tabinkim, dekon aha ë san em heya-hya gwen. Sap eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de tīngare Israel mo ë-ësa amjanbiridankam sul sonen srëmna, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa lwa halzal.

²⁴ "Zep gulk sun de ol blaoranna ansa emki enlala gwe-gwibin: Sekola walasna, zen mam naka hom- guru zem onakonye. Zep guru zemka de aha zi lamang ta gwenkam, sekola walasna in sa sam gwesili- zen de guru zemka tana wei san zertronkamye. Hen kirekam, zi mo tana ïltikinnīk de babu gwe-gwen zini, zen hen mam naka hom- zëre mo zi bina in onakonye. Ëe an sap gol bi nikë awe gwë'an, hwëna Asa man lamang da gwenan, 'In dowal mo kigi mo sosenkam syal gwe-gwe'ara.' Zep em Abon de ang ta gwen wenyā, Asa de tana wei san zertronkam, emsa hen kirekam sa lamang da gwibir."

Alap emsa de aïrī gweblan hap de ol:

(Luk 12:2-7)

²⁶ "Zen in zep, zi bose omka bahem aïribirida gwen. Sap karekna mensa aningkim ebe mae hap nol gwizimnin, desa sa Alap lamkam golwet sola. Hen kalangna mensa Alap aning gul gweka, desa sa hëndep tīngare zini hla nul. ²⁷ Ëe mensa kam golak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa yaklam neik tagal gwenak lonbirida gwek. Men desaë në-erenak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa ol mam-mamkam neik tagal gwennak lonbirida gwek. ²⁸ Zi bose omka bahem aïribirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna zëno mae mo sosonna hom tanga- ang naka de karek tan hap denaye. Diki Alap emsa em aïrī gweblan, sap Zen Zëbon en sosonna- tim niban ang naban de syauk blanak karek son hap denaye.

²⁹ "Emki mawana tainim bes-be'a enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap gun hup dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna zen hen ahaen mae molya kama san zanka- nëno mae mo Bian de kirekam dwam gweblan srëmkamye. ³⁰ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian mes desa anakan tawa gwibirki, 'Beyana ki en.' ³¹ In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana tainim bes-bes naban apdenak hom."

Zi beyanak de Yesus hup denaka golluwe gwen hap de ol:

(Luk 12:8-9,12:51-53,14:26-27,Mrk 9:41)

³² “Zen in zep, zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, ‘Èe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,’ kire zini Èe asa hen ngatan zi mo langnak de ère mo Bian hon anakan kira tal, ‘Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’ ³³ Hwëna men zen de Asa aha zi hon anakan nazabebela’ak, ‘Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,’ ki Èe hen anakan asa desa kira tal, ‘Zini an Asa de ang gwe-gweblan naka hom.’

³⁴ “Bahem anakan Asa kil ti gwen, ‘Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.’ Èe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenya sa emsa tameran hap gïl-gïl neibirida gwer. ³⁵ Èe ansa hatazak, zen dekam sa ebon mae onak anakarekam lwa gwer:

‘Zi walasna zen bi wal zeban sa zënaka gïl-gïl neibirida gwer.

Wenam tol-tolkam dena, zen an wal zeban sa zënaka gïl-gïl neibirida gwer.

Hen we walya, zen aebo wal zeban sa zënaka gïl-gïl neibirida gwer.

³⁶ Dekam ere mae mo iyena, zen zen sa ebe mae hap de jal zi hip ëjower.’ †

³⁷ “Men zen bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he’an, kirekam de zini zen hom ësam gwe-si’in- Abon de ang ta gwen hapye. Hen kirekam, men zen an zemka, ahaksa walas zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he’an, zen hen hom ëdakasti’in- Abon de ang ta gwen hapye. ³⁸ Hen zi de zënaka anakan sosok tan srëmna, ‘Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnakk makan dain,’ zen hen hom Abon de ang ta gwen hap ësam gwe-si’in. ³⁹ Sap men zen zëre mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golaïri’anka, ‘Èe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno gwënsa in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mo gwënsa sosok gu’unka, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera.

⁴⁰ “Men nara ano zer sonen zini emsa zer irinni, zen ki hen Ènaka zer in’ira. Hen men zen Ènaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer in’ira. ⁴¹ Men nara Alap mo ol ayang gul gwen zisi zer irinni, anakare hap, ‘Zen an Alap mo olsa ayang gul gwe’ara,’ ki Alap sa hen enlala gweblala, ‘Zen hen syal bose zem.’ Zep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de dawemna, desa sa hen Alap zëbe hap lamkam golblala, sap zen kire zisi mas gweblaka. Hen kirekam, men zen enlala dam-dam enkam de gwë gwen zisi zer irinni, anakare hap, ‘Zen Alapsa betek gwe-gweblanda,’ ki Alap sa hen zëbe hap dam-damkam de gwë gwen zi hip de dawemna golblala. ⁴² Eiwa denakaë emsa gubirida’an: Men nara aha-ere ho mok mae tolsa

† 10:36 Mik 7:6

bose srëm zi hip golblanna, anakare enlala naban, ‘Zini an hen Yesussu ang gwe-gweblanda,’ ki Alap sa zëbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya gulin srëm gweka.”

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim zëre hon de ang ta gwen zini Yesussu de takensibliin hap lup gul sonekake:

(Luk 7:18-35)

11 Yesus kim dua-blaskam de ang ta gwen wenya asa en tawa tasibirki, ki zep asa lup gul sonekake- Zënaka de ngeirbli song gwen hap. Zëna lun zep asa golëtro song gweka, hen ol dawemkam ë-ë san tawa tabir song gweka.

² Baptis ta gwibin zini Yohanis kim bwi nakon anakan salka, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini men, Zen angkam man ë-ë san tawa tabirida gwe’ara,” dekam zep zëre hon de ang ta gwen zini lup gul sonekake- Yesussu de anakan takensibliin hap, ³ “Bian, Em an san ha Zen tangan?- men Desa anakan nen guk gweblakye, ‘Isra-elsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.’ San ha ëe asa etan ahanaka kara ëblal?”

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, “Sap esa etan Yohanis osan dep lwan dahal. Mensa ki ena hla kul hen ësane gwer, desa anakan lonblak,

⁵ ‘Zi nwe ðiminni man ëkara gwe-gwe’ak.

Lek-lek wenya hen man sek gwe-gwe’ak.

Sop sang-sang karek nabare wenya man hen ëdawem gwe-gwe’ak.

I mat wenya hen man ësane gwe-gwe’ak.

Tok-tokna hen man ëngaya gwe-gwe’ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man talalha wenyaka tawa ta gwibi’ira.’ ††

⁶ Hen anakan enblak, ‘Abon onakan men zen ësyalhe srëm gwe-gwe’an, hë’ho gwibinni zen zëbon mae lwa’an.”

⁷ Baptis ta gwibin zini Yohanis mo zi lup gul sonenna in kim nama ëgwa ha’ak, Yesus dekam zep hwëna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim’in-ka. Man zë gubiridaka, “Yohanis kim zi ol srëm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ëtim gul gwek?- ‘Èe desan asyas habë sek gwe’an.’ ⁸ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ëtim gul gwek?- ‘Èe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe’an.’ Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini, zen diki teipsin zi mo ë yawalak lowehe gwenan. Zi srëm langnak bëjen. ⁹ Zep em ba habe zi srëm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis Bak, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ¹⁰ Sap Yohanis in zen- mensa Alap mo olak hamal hap nen guk gweblakye, Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukaye, ‘Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner-zen de nonol ère mo olsa ayang gul gwizimdin hip,

†† 11:5 Yes 35:5-6, 29:18-19, 61:1

ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.' †
 11 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de ëdakastinnî, hom tangan ahana- Yohanissi de kwë ta sone kinîn naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taïbliBlan nakon bitî gwe-gwe'an, sap bose srëm wenyä, zen diki zen- Yohanissi de kwë ta sone kinîn wenyäye.

12 "In kim Yohanis syala kon gwesibir hanaka hëndep angkam, Alap zëre mo irik gin hip de sosonna mamkam Abon onakon goltrei gwizim'ira. Hwëna nol drakdrak wenyä zen man Alap mo irik ginnî insa baes nei gwibi'in, zep hom gun hup ësas gwe-gwe'an. 13 Sap Yohanis de hatan srëmnak, tingare Alap mo ëpba ola mensa zini ano syal hap dena ayang nulzimnira gwek hen ale nul gwek, zen an dekam sa zëwe zaul. 14 Men kirekam Alap mo olak lwak,

'Elia Bak sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ngeirbli zala,'

hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis, in zen- Elia mo weinak dep de zi niye. Hwëna zini hom kirekam dam dasik. 15 Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!

16 "Zep angkam de zini, em in men kiye- wasna. Was tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, 17 'Nen isrip-sri hap de tërya ban asyas tan.' Hwëna zen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki zi toksa de gwëblan makan nen asyas tan.' Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. 18 Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otde gweka. Hwëna em ema baes ë gwëblak, hen anakane lonsuk gwëblak, 'Zen dowal bi gwëblaka.' 19 Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes ë gwëbla'an, hen anakane Asa lonsuk gwëblanan, 'Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna, hen angguru otden sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo irik ginnik dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!' Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ëwet so kinî gwer."

Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesusu daïbliBa srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.

(Luk 10:13-15)

20 Yesus ki zep jala ban tonbiridaka- ë-ëna men zao sap Zëna owas-owasna beyakam syal gwe-gwibir-zimki. Sap zëwe de zini zëre mae mo karek-karek nakon de ëhalen hap man baes ta gwëk. Zen in zep gubiridaka, 21 "Ëna Korazim hen Betsaidak de zi, em ëngalap

gwen, sap Alap sa emsa sërkam karek tabiri. Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka ëhalek- owas-owassa de hlal gwenkamyë, an kire owassaë eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak- dekam de zënaka anakan golëtrën hap, 'Ëe ama ëhale'an.' 22 Hwëna angkam de ë darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em ëhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sër-kam karek tabiri. Hwëna ëna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlal gwen hap denaye. 23 Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ëkil gi'in, 'Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ënak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera. Ëna Sodomk de zini insa Alap orep timbwas tabirki, zen maka ëhalek hen zëno mae mo auyan-tane walya nama maka zë lowe he'an- zen de dekam owas-owassa hla nulinamyë, men kirekamë Kapernaumk eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Hwëna em home mae halen hap ëdwam gwe-gwe'an. 24 Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk, Kapernaumk de zini, eno mae mo angna Alap sa sërkam karek tabiri. Sap Alap hom ëna Sodomk de zi hip ano owas-owassa de hlal gwen hap dena golzimki. Zep desa de etan karek tabin hip dena sa ebon mae onakon lwalaher. Emsa sërkam tangan sa karek tabiri."

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëno mae mo nihinni hlî tasik gwizimnira.

(Luk 10:21-22)

25 Yesus dekam zep Alap osan dep ola gu soneka, "Bian, Em in Zen nglî naban okama naban irik so'arake. Ëe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsî de tame gun hup dena enlala blal wenyä kip hen sekola sul sonen wenyä kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenyä kip hen enlala betek wenyä kip ema goltrei gwizim'ira. 26 In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

27 Ki zep hwëna in zenë zë lowe he'ak asa gubiridaka, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ëre mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A-enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

28 Ki zep etan asa gubiridaka, "Men nara sang-sangsa ahaksa tahalhasa nihin dohon-hon yawal makan eisbinni, emki Abon onak golhatazan. Aban esa nihinni insa eirera. Em dekam esa jahalhana eisbiri. ††29 Abon

†† Ayatna 28 hëndep 30nak ansa Yesus "nihin"kim enlala gwëblaka, zen zi mo kareksa hom enlala gwibirki. Kirekam maka nihinsi de wë tankam li nul sonek. Hwëna Yesus mensa nihinkim enlala

onak ang gwe-gwe- ekakim ano gwënsa tame gul. Sap Ëe an sae-saena hen kwasang-kwasangna, hen Ëe molyë nihin dohon-honnak emsa kara tak. Aban de ënkam, zen dekam esa nihin jahalhakam gwë gwera.
³⁰ Sap aban de ënkam, Ëe asa nihin dohon-honnak emsa mas gwe-gweblal. Hëndep em molye tangan sabak gwe-gweka, hwëna em dekam esa jahalhana eisbiri."

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Ëe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."
 (Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5)

12 Hom holo gwe'ak aha Hari Sabatkam Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä aban mae gamdum tra san golëtaman gwe'anaka. Ëe hwëna ama usak hap gandum danna insa kilk li-in kinî gwe'ak- desa de twenblandan hap. ² Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyä kim asa hla nulidak, dekam zep Yesusu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenyä insa hlauluda'ara? Zen in nëre mae mo titi tabin olsa ngip nu'in- kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye." †

³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kinîka. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zitwinbir song gwëka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenyä, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gwëka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä an kim usak hap kilk di-in kinzil, zen hom ëkarek gwer. ⁵ Hen em bawalkam esa Musa mo titi tabin ola an mo eini dam ulsul? Tingare Hari Sabat jamkam Alap mo golak de syal tan zini Bian mo golak sap de syal ta gwen. Zen dekam man Hari Sabat hap de ol jalse gwenna insa syal gwenkam nulmun gwenan, hwëna dekam Alap bëjen desa husus gwibiridan, sap zen dekam zëre mo golak de syalsa kim su nul sone gwenan. ⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Sap sa Abon de ang ta gwen wenyä an hen kirekam Hari Sabat hap dena nulmun gwer, sap Ëe an Zen, bol zaun tangan Zini. Sap Alap mo gola in Abon onakon man lwala he'an. ⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

Ëe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa em kwasang tola ban eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de otweransa abe hap tru ta-sik gweblanna, zen bol-zaun tangan naka hom.' ††

gweblaka, tahalha, sang-sang, ahaksa hen Farisi zi mo tawa tabin donhon-honsa ki kirekam enlala gwibiriki. † Hwëna Musa sap hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kilk ti-in kinin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul 23:25) †† 12:7 Hos 6:6

Eme kirekam de Alap mo ola insa dawemkam lik ei gwibi'inam, ki molye Abon de ang ta gwen wenyä ansa karek gon srëmnak jal eibiridananam. ⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, 'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:
 (Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11)

⁹ Yesus kim dekon song gwëka, dekam zep hwëna Yahudi mo aha but srëm golak tilki. ¹⁰ Hwëna zini zao gwe'anaka, eiha tahana mes sak gweblaka. Farisikam de zini men zen Yesus mo kareksa de hlaulblun hap ëalp gwe'ak, ki zep nenblak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?"

¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Eno mae mo domba zaho de ahanik Hari Sabatkam kama dwraknak dum gwe he'anam, san ha em molye dekam ër ane'anam?"

¹² Hwëna zini nen Alap mo nwenak domba naban apdenak hom. Zep nen sap esa zi sang-sangna Hari Sabatkam dawem la gwibir."

¹³ Ki zep hwëna Yesus zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin." Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep dawem gweblak- men kiye, eiha tahana. ¹⁴ Farisikam de zini in dekam zep but srëm gola in kon wet so gwëk, hwëna dekam zep Yesusu de tan hap ola aha-en nu'ik.

Mae hap de ol: Yesus Zen Alap zëre mo Dam Tasinni- men kirekam Yesaya Bak hamal hap ale gulblukake.

¹⁵ Yesus kim Farisikam de zini insa anakan tame tabiriki, "Zen Asa de tan hap olsa aha-en nu'in," dekam zep kon song gwëka. Hwëna zini beya tangan nik ang nëblak. Zi sang-sangna hen man ang nëblak, dekam zep zë kitak dawem tabiriki. ¹⁶ Hwëna man zë jalse gwibiridaka, "Bahem aha maesa anakan gubiridan, 'Asa Yesus dawem taka.'"

¹⁷ Zen dekam zep zauk- Alap mo ola mensa Yesaya Bak orep Yesus hup dena anakan ayang gulkuye,

¹⁸ "An Zen tangan- ëre mo dam tasin Zini hen zer sonen Zi niye, ëre mo dang tininak de tanganna. Ëe ama tangan sam gwesik gweblanan. Ëre mo Enhona zëbe hap asa kitak hlë ta soneblal. Zen Zen sa tingare zi ausu hap anakan ayang gul gwizimdi,

'Alap dam-dam enkam sa tingan klis gulu.'

¹⁹ Zen molya darak ola gu gwëka, hen ol al hap ola molya zëno ëk tihî nakon te so gwëk.

Hen ora bol san molya ol mam-mamkam ton nasen gwëka.

²⁰ Zen enlala sae-sae enna, zep Zen molya aptyo sin-sin makare wenyä zalta dep gwëbirida kinîka.

Hen men zëno mae mo sosonna tap gwen hap golek de gwe'an, desa molya da tasik gwibirki.

Zen kirekam sa kara ta gwibiri, hëndep Zen sa ano irik ginnī okamanak golhatala.

²¹ Tingare irik gin langnak de zi ausuna ëngaya gwen hap dena Zëbon en onak sa ëblol gwe-gwer." †

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu nenblak-ke, "Zen dowal mo kigi mo sosonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23, 12:10, Luk 6:43-45)

²² Zao kim lwa se'ak, ki zep zini Yesus onak dep dowal mo bi gweblan zi ol srëmna nërhatzak. Nwena hen man dïmin nëblak. Yesus kim dawem taka, dekam zep ola tonka hen nwena kara gweka. ²³ Tingare zini man tangan dengguanblak. Zep ëgu gwe'ak, "An san ha Zen?– Daud Bak mo Auyan-tane naye, mensa anak-an nen guk gweblakye, 'Sa hatala.'" ²⁴ Hwëna Farisikam de zini kim kirekam nasalbiridak, ki zep ding nulzimk, "Kirekam hom. Zëbe hap mes dowal mo kigi sosonna golblaka– dekam de aha dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap denaye."

²⁵ Hwëna Yesus man zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, zep gubiridaka, "Aha-ere irik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zën de ëeija'anam, zen molya ëtatete gwe'anam. Nabakam maka zënaka timbwas nu'in. Hen zënaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hëndep sekwak gwe'an. ²⁶ Zep hen kirekam– dowal mo kigi mo irik gin niye: Aha hlikna bëjen aha hlik naka golëalsa sonen. Zep man dam gwesin'in: Dowal mo kigi bëjen abe hap sosonna golblan– dekam de zëre mo irik ginnik de wenyaka karek tabin hipye. Ki hwëna zëno irik ginnī in de hlik-hlik gwenkam, bëjen tatete gwen, hwëna nabakam sa timbwas gwer. ²⁷ Zep em insa Asa anakan enblal, 'Zen dowal mo kigi sosonna golblaka, dekam zep dowal-dowala golëalsa sone gwe'ara,' ki hwëna em ema dekam ere mae mo aha hlikna enbirida'an, 'Zen hen dowal mo sosonkam syal ta'an.' Sap zen hen man nakasik gwibirin– dekam de dowal-dowalsa golëalsa sone gwibin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, 'Em ema ëkarek gwer– kirekam de Yesussu tonblankamye.' ²⁸ Hwëna Èe Alap mo Enho mo sosonkamë dowal-dowala golëalsa sone gwenan. Zen dekon zep anakan dam gwesin'in, 'Alap Zën de irik gilzin hap angkam man sap kon gwibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!' ²⁹ Sap Èe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya tin'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

³⁰ "Zini men zen Abon onak srën gwë hanna, zen ki Asa husus gwebla'ara. Hen zini men zen Asa mas gweblan srëmna, zen ki ano syalsa dri yu'ura. ³¹ Zen in ze-

bë emsa gubirida'an: Tingare nwe-masekam de karek-karekna mensa zini em ulin halasen gwenan– hen sap Alapsa de lamang tanna, desa maka Zëna tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna zëre mo Enhosa de lamang tankam, desa molya tangan tap gulsuzimki. ³² Hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de ol lamangkam gublunkam, desa maka Alap tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna Alap mo Enhosa de lamang tankam, desa Alap molya tangan tap gulsuzimki– sap angkam de okamanak awe, hen sap lamkam de okama ësenak.

³³ "Nen tenya tën nakone tame ul gwenan. Tenya men zëno dan naka zini dwinbir srëm gwe-gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Tenya zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. ³⁴ Zep Farisikam de zini, em hen kirekam. Em in jal-jal tanganna– wanyana kiy! Zep eno mae mo ol toranna banakan dep?– dawem gwen naye. Men zen eno mae mo ëk tihī nakon wet so gwenan, zen zen eno mae mo enhonak suwek. ³⁵ Enho dawem-dawem wenya, zëno mae mo ëk tihī nakon dawem en nik wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes dawem enlala enkam suweka. Hwëna enlala jal-jal wenya, zëno mae mo ëk tihī nakon karek en nik zep wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes jal-jal enlala enkam suweka. ³⁶ Zep emki ëenlala gwen: Aumwa hap de yakla yawalak de Alap zisi klis gunnuk, tingare zini zen zëre mae mo ol toran nakon sa Alap klis gulu– sap zëno mae mo aha zisi de tonsubirida gwen ol maena hëndep kitak. ³⁷ Sap dekam ere mae mo ol toran nakon sa Alap anakan klis gul gwera, 'Zini an karekna,' ahaksa, 'An airis.'"

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dake:

(Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de zi niban Yesussu abe dak, "Bian guru, emki abe mae hap owassa syal gwibir-zimdin– ëe akakim emsa anakan dam lasik, 'An eiwa Alap zer soneka.'"

³⁹ Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Em angkam de zini eiwa jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, hwëna Asae aberbe la gwe'an– owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hipye! Èe angkam aha-en mae molyë owasna ep syal gwibir-zimk. Hwëna ngein sin de yaklanak Èe asa owasna aha-en tangan ep syal gwibir-zim– men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke. ⁴⁰ Men kirekam Yunus Bak hodge yawal ungala mwanak yaklana dan-ahan gwëka, zen kirekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon lwal. Èe hwëna kama mwanak asa yaklana dan-ahan gwëon. ⁴¹ Alap de angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ëzaul. Zen dekam sa emsa anakan swrë dabir, 'Yunus Bak kim ëhalen hap de ola ban golhata zaka, ëe dekam ama ëhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ëhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema ëhalen hap baes ta gwëk.' ⁴² Hen kirekam, Alap de emsa klis gunnuk, selat-

† 12:21 Yes 42:1-4

an kore teipsinkim de wenya in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul- men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Èe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.'"

Mae hap de ol: Bera! Aha-ere dowal de totoresa wet sonkam, zen hwëna beyakam etan bitï gwe-gwena-nzal.

(Luk 11:24-26)

⁴³ "Dowal de totoresa zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera- zao de aha zi maenak tin hip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, ⁴⁴ dekam sa dowala in enlala gwera, 'Èe asa etan ère mo gol hli tan san dep lwahal.' Kim de lwa ha'an zaka, gola in sa anakan sa hla ta zala, 'Dan en tangan nik za- u'ura. Gol bina in mes tangan oto tasiki hen ngan ta- sikï.' ⁴⁵ Dekam sa dowala in song gwera- aha dowalsa de zëre onakon de jal-jal taman kiniin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbitï gwe'an zaka, zini in mo gwëna dekam sa tangan karek gweblal- nonol gwën nakonye. Zen hen kirekam zep angkam de zini eno mae mo jal-jala lwa gwe'an!"

Yesusu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:

(Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yesus kim nama zi trana in han golëton'anka, an zem dekam zep oso wal zeban golëyaing gwezak. Zen è nakon èzau'uk. Man kon olsa de zertoran hap nës- bla'ak. ⁴⁷ In deban mae golëton'anka ahanik zep gu- bluka, "Bian, emsa man eno anena oso wal oban è na- kon ziësbala'anon- olsa de emsa zertoran hap."

⁴⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "Hwëna nonol Èe anik emsa gubiridak- ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye." ⁴⁹ Hwëna ki zep tahakam zëre hon de ang ta gwen wenya asa zi beyana in han go- lëtrëka, deban guku, "Diki an zen lowe he'an, zen zen- ano anena hen oso walyaye!" ⁵⁰ Sap tingan men zen ano ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen diki zen tangan- ano anena, oso walya hen somol walyaye."

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8)

13 Yaklana inkam Yesus ki zep gola kon asa go- lëwet so gwëka, ho gutu alpnak zep nikin aneka. ² Zao zep hwëna zi beyam-byana tagal nëblazak, hën- dep man zë dot dasizik. Dekam zep buluk sewe seka- dekon de nikirinkim tawa tabin hip. Zi trana in hwëna ho alp san ki èzaundak. ³ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizimkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridak, "Zini man orep gandum dansa de hling gil- sin hip song gwëka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaing gwezak, zen zep

hwëna gandum danna in sa dwensibлиндak. ⁵ Ahakon kaso-kasonak altink- kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwëk, sap kamana in bëbek tanganna. ⁶ Hwëna yaklana kim sal-sal gwëka, sipni in dekam zep èboneng gwëk, hëndep èsasan gwëk, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep?- olk san de èhas gwesin niye. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol èsaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam èblal-blal gwëk. Zen zep da- halebik, hëndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ësip gwëk, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 en- kam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."

⁹ Ola in sa kim tonsuku, ki zep gubiridak, "Em dwan i nibanke. Em èsal gwen!"

Yesusu kim anakan dakensiblikke, "Em ba habe ola gulk sun blaon gwizimnira?"

(Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë è-ere- nak lakensiblik, "Bian, em ba habe kirekam zi beya hap gulk sun ola blaon gwizimnira?"

¹¹ Ki zep ap ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen we- nya ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. ¹² Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup èhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwi- zimdi. Hwëna men zen èhohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazi- mdi. ¹³ Zen in zebë zi beyam-bya naban de golëtoran- kam ola gulk sun blaon gwizimnin, sap 'zen nwekam ki sap hla nul gwenan, hwëna man ègwë gwenan- san de hlaun srëmna. Hen zen sap man èsane gwe-gwenan, hwëna san de èsane gwen srëmna hen tame gun srëmna.' †

¹⁴ Zen in zep Alap mo olsa de ayang gul gwen zini Ye- saya Bak orep ola anakan ayang gulzimki, 'Alap man guku, "Zen sap sa èsane gwe tine gwer, hwëna molya tame nul gwëk. Hen sap sa karatda nul tine gwer, hwëna anakan molya dam nulsuk gwëk, 'Kirekam sa lwal.'

¹⁵ Sap zëno mae mo enlalana mes tangan joblo-top gwëka.

Zëre mae mo ini mes tangan mat dasibik.

Nwena hen mes dïmin dabik.

Zen mae hap ki ègwëk:

Dekam de nwekam hlalul gwen srëm hap,

ikim de èsal gwen srëm hap,

hen enlalakam de tame gul gwen srëm hap,

Abon osan dikim etan lwanda halzan srëm hap.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam, ki Èe amaka ngaya tabi'in.[†]

¹⁶ Yesus ki zep etan abe mae en hap ayang gulzimki, "Em an isrip-sri gwibinnike lowe he'an. Sap emsa ama golètè gwenan, zebe nwekam dawemkam hla kul gwenan hen ikim èsane gwe-gwenan. ¹⁷ Emki sap èe-nlala gwen: Abare srèmnak Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen Alapsa de betek gwe-gwebl-an zini beya nik sap hlaun hup sèrkam èdwam gwe-gwek- ano owas syal gwe-gwibinni ansa em angkam hlakul gwe'anye. Hwèna orep de zi dawem-dawemna in zen hom tangan hla nuk. Èsane gwen hap hen sèrkam sap èdwam gwe-gwek- em ansa angkam èsane gwe-gwe'anye. Hwèna zen hom mae èsane gwek."

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuzimkike:
(Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15)

¹⁸ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Emki èsane gwen: Angkam ama ebe mae hap gandum dan hling gilsinkim de ol blaonzimdinni insa srip gulsuzim'in. ¹⁹ Oranak de gandum dan altirinni, zen zini men zen sap Alap Zèn de irik gin hip de ola èsane gwe-gwenan, hwèna ola in mo eini hom tame nul gwenan. Dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala, insa èsane gwenna, desa de zèno mae mo enhonak al gul gwizimdin hip. ²⁰ Men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa èsane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ²¹ Hwèna ola in bëjen zèno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zè holokam lwan. Zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hèndep dekam sa Alapsa hli dal. ²² Men zen dokot tè ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen sap Alap mo ola insa èsane gwe-gwenan, hwèna angkam de okamanak awe de anakare enlala naban siri nul gwenan, 'Èe babè tahalhakam gwè gwen,' hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya naban amaka gwè gwe'an.' Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zèno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hèndep dawemkam eini ètè srèm gwe-gwenan. ²³ Hen men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa èsane gwe-gwenkam dawemkam lik nei gwibirin. Zen zen zep eini dawemkam ètè gwenan. Zèno ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."^{††}

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena.

²⁴ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzim-

[†] 13:15 Yes 6:9-10 ^{††} Yesus kim dansa de tèn hap dena ol aisiilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tèn mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tènna kiye.

ki, "Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dan dawem-dawemsa hling gilsinni kiye.

²⁵ Hwèna zèno kam, tingare zi mo truwe guk hannak, dekam zep hwèna nganak iwe jal zi sowèkam endang dansa etan hling nilsik. ²⁶ Gandum danna in kim èsip gwe'ak, hèndep èeis gwe'ak, endang sipni in dekam zep hen èblal-blal gweka. ²⁷ Zao zep hwèna nga bina in hon de syal ta gwen zini dakensiblizak, 'Bian, em dwan gandum dan dawem-dawem ensa em-am ap kap tazimki- nganak iwe de hling gilsin hipye. An hwèna ba hap zè endangna hataka?'

²⁸ "Nga bina in ki zep ding gulzimki, 'In jal zi zè sowèkam hling gilsik gik halka.'

"Hwèna ki zep etan dakensiblilik, 'Bian, èe wèhè endangna insa lamalsi'ik?'

²⁹ "Hwèna man ding gulzimki, 'Bèjen em tamalsin, ki hwèna gandumnu in han esa apdenak lamalsil. ³⁰ Sap sa endangna in han apdenak èsaltil- hèndep gandumnu insa de taran hap denak de zau'uk. Èe asa taran hap de zini insa gubiridaka, "Nonol endangna insa blom lasik, desa tagal tan naka tatak-tatak labik, desa de syauknuk tru tasin hip. Ki hwèna gandum danna insa gamdum dan kang ta gwen golak tagal lasibik."^{'''}

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:
(Mrk 4:30-32, Luk 13:18-21)

³¹ Yesus ki zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik ginni an kirekamè ola ebe mae hap blaonzim'in: Zini man rica dansa nganak eiyas taka. ³² Rica danna in tingare tetan dan nakon, zen zen- betek tangan wenyaye. Hwèna kim èsaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon èblal-blal gwe-gwenan, hèndep te makan èmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal- zèno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye."

³³ Ki zep hen etan ahana mas gulzimki, "Alap mo irik ginni, zen a kirekam moye: Zen ragi makan. Weny man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwèna dekam zep rotina in dawemkam hop gwèk."

Yesus mae hap gulk sun de ol blaonzimdinkim tawa ta gwibirki:
(Mrk 4:33-34)

³⁴ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de ol blaonzi-mdinkim tawa tabirida gweka. Zèno tawa tabinni hom- gulk sun de blaon gwizimdin srèmkamye. ³⁵ Kirekam kim tawa ta gwibirki, zen dekam zep zauk- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup de ola hamal hap anakan ale gulkuye, "Èe gulk sun de ol blaon gwizimdinkim asa aisiil gwibirida gwer.

Hen mensa auhu-kamana ansa de yang gulsun nu-kon tawa neibir srèm gwèk, zen dekam asa tawa ta gwibir."[‡]

[‡] 13:35 Mzm 78:2

Yesus kim gandum nuban endang naban de aha-erenak nasaltin hip dena insa srip gulsuzimkike:

³⁶ Yesus kim zi beyam-byana insa hli yuludaka, ki zep gol san song gweka. Hwëna ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë zë du këblazak, zao zebë laken-siblizak, "Bian, abe mae hap emki srip gulsuzimdin- insa gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena ap gulk sun blaonzimdike."

³⁷ Yesus ki zep ding gulzimki, "Gandum dan dawemna men Zen hling gilsiki, Zen Ëe an Zen- ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan naye. ³⁸ Hwëna ngana, zen auhu-kama yawala an zenke. Gandum dan dawem-dawemna, zen zini men zen Alap mo irik ginnik bitit gwe'anke. Hwëna endangna, zen zini men zen dowal mo kigi hon bitit gwe'anke. ³⁹ Jal zini men zen endangna insa sowëkam eiyas ta gwenda, zen dowal mo kigi. Taran hap de zaunnu, zen Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaun hup dena. Taran hap de zini, zen Alap mo dam taha nakore zi.

⁴⁰ "Zep in kirekam endangsa de tagal tan naka syauknuk tru ta senkam lwak, zen kirekam sa hen lwal- Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaunkumye. ⁴¹ Dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa ëre mo dam taha nakore zisi desa de tingan tagal gulsun hup gubiridal- men zen aha zisi karek san dep titi da gwibirin, hen men zen karekna syal nei gwibirinke. ⁴² Desa sa syauk bla hi-hitinnik yal nulser- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sangsang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke. ⁴³ Hwëna zini men zen enlala dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo irik gin kama ësenak sa zëre mae mo Bian hon lowehe gwer, hen zen zao sa yakla mo kim ëzil ane gwer. Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!"

Dawem yawalsa de goltowen hap kim ola gulk sun blaonzimkike:

⁴⁴ "Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen a kirekam moye: Zini man song gweka, zao zep aha zi mo kamanak emas yawalsa hlauku. Kama hulak lwa'ak, hen yawal tanganna. Zen zep hwëna kama hula insa berber gulku. Zëna dekam zep isrip-sri naban zëre mo golak de kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabirki. Tealana dekam zep kamana insa golka- hëndep emas aning gunnu in han.

⁴⁵ "Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen hen a kirekam moye: Kire-kire beya zini man gwë gweka. Zen tealakam kire-kirena lirak ta gwibirki. Hwëna mensa tangan dwam-dwam gwe-gwibirki, zen kaso lilingtin yawalsa. ⁴⁶ Zen kim sërkam de dawem tangan wenyaka hlauku, zen dekam zep zëre mo golak de bi gwibin kire-kirena kitak te-ala hap lirak tabirki, dekam zep hwëna kaso lilingtin yala insa golka."

† Kaso lilingtinni, desa "mutiara" kam Amber olkam li nul sone gwenan.

Hogwesa de klis gun hup kim ola gulk sun blaonzimkike:

⁴⁷ "Alap Zën de irik gin hip dena, zen hen a kirekam moye: Zini man hinak jaringkim kirekam-kirekam nwe-mase hogwesa dahyok. ⁴⁸ Hëndep kim jaringni in suwek, dekam zep zini in ho alp san dep il nilhak. Zao zep hwëna teinikirinkim hogwena insa hli nik- dan nabare hogwena srën, ei hogwena srën. Dawem-dawemna, zen honnak bitit dak. Karek-karekna, desa man yal dak. ⁴⁹ Zen kirekam sa hen lwal- Alap mo yakla yawalak de zaunkumye. Zëre mo dam taha nakore zini dekam sa hen yaing gwezal- dekam de dawem gol gwen zi nikon karek-karek gol gwen zisi hlil irin hipye. ⁵⁰ Zen dekam sa karek-karek gol gwen wenyä insa kals yalak de syauk blanak yal nulser- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sangsang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

⁵¹ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, "Em san mese kitak dam ulsul?- ola insa gulk sun blaon gwizim si- nye."

Ëe dekam zebë ding ulblik, "Ëe mesë, Bian."

⁵² Ki zep hwëna etan asa gubiridaka, "Zep Alap mo ola de tawa tabin hip de zi dawemna, zen diki zen Alap mo irik gin hip de ëpba ola ban hen ano ol ësenan han tame son. Zëno tawa tabinni dekam sa lwa gwersan de gol bi nik de gola kon zëre mo kire-kiresa aha zi hip golëtrei gwizimdinni kiye, ëpba ërlwa gwen wenyä ban, ëse kap tan wenyä ban."

Yesusu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Yesus kim kirekam de gulk sun ol blaon gwizimdin- kim hya gwesibiridaka, dekam zep kon dua-blaskam de zini asa en golëlwanda halka- ⁵⁴ zëre mo ëna Nazaret san dep. Zëwe but srëm golak zep tawa tabi'inka. Zini men zen zë sane da'ak, man tangan denggwambla'ak. Zep zë hwëna donsublu'ak, "Zini an endawe sekola gweka?- zep kil gi'ira, 'Ëe asa tawa tabir.' Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ⁵⁵ Zen dwan gol syal gwe-gweblan zini Yusup Swe mo tane sake! An zem Maria. Oso wal zem, zen Yakobus, Yusup, Simon, hen Yudas. Zen kitak awe de zi sike! ⁵⁶ Somol wal zem awe am hen tingan lowehe gwe'an. Zep zini an ba hap kil gi'ira?- 'Ëe asa Nazaretsa tawa ta gwibir.'" ⁵⁷ Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

Ki zep hwëna gubiridaka, "Zini kirekam ëgwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwiziminkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan."

⁵⁸ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gweka, sap zen hom daibliblak.

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim dakke:

(Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9)

(Ayat 1-12)

14 Dekam Galilea mo langnak Herodes Bak teipsinkim irik gilki.**Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:**

(Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14)

² Herodes Bak kim zère mo osona Pilipus mo wenya Herodiana Baksa al gulbluka, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis damnak anakan jalse gweblaka, "Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenya gon." Herodes dekam zep hwëna Yohanissi de balk tan hap gubiridaka- tahalen naka de bwinak se tya irin hip. ⁵ Zen sap dekam de zè hëndep tan hap dwam gwebla'anka, hwëna zi beyam-byasa zè mae hap aïribirida'anka, "Zen sa hwëna asa jal nëblal." Sap dekam zi beyam-byana in man Yohanissi enlala në gwebla'ak, "Zen eiwa Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi."

⁶ Hwëna Herodes kim zënaka de jaha gweblan yaklanak tembane yawala zisyal gwibirki, Herodiana mo wenam seiwiri dekam zep zè Herodes mo nwenak zisyakhen tïngare zini men zen zè tagal gwék, zëno mae mo nwenak. Herodes zëna man tangan sam gwesibirki, ⁷ zep wenam seiwiri insa anakan gu-guk gwibi'inka, "Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir. Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan." ⁸ Hwëna an zem Herodiana mes hen wenam zem insa hamal hap anakan gu-gubik, "Kire hap abe gwe." Zen in zep anakan ding gulbluk, "Èe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaë abe gwibi'in- angkam de hëndep ap piring niban lonebir anezan hap, dekam de èe anakan taïblin hap, 'Eiwa mes tangan tili.'" ⁹ Herodes kim kirekam zëno abena salka, enlalana man tangan dowebila hanaka. Hwëna zen mes ki kirekam zi beyam-bya mo inik etan-etankam gu-guk gwibi'inka, zep ki hëndep ein gubiridaka- Yohanis mo nolsa de golbin hip, zère mo gu-gubinni insa dikim sul sonen hap. ¹⁰ Dekam zep hëndep zère mo jana nabare zini bwinak Yohanis mo nola nablonblin hanak. ¹¹ Desa zep hëndep piring niban wenam seiwiri in hap nolbirzik. Wenam seiwiri in zep hwëna an zikhip golbirhak. ¹² Yohanis zère hon de ang ta gwen wenya ki zep hwëna tokna lo tasin hip nërhak. Lo tasin hyanak zep Yesus osan dep sek gwék- in zen ki zè lwak, desa de gublun hapye.

^{1b} Hwëna Herodes Bak kim otan Yesus mo owas syal gwe-gwibinni salka, ² dekam zep zère mo taha tri so gweblan zini gubiridaka, "An Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gweka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an."

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14)

¹³ Yesus kim Yohanissi de tan ola insa asa golësalka, dekam zep asa bulkum zi srëm lang san dep golësesekek gweka- zao de zè-en asa golèlowehen hap. Hwëna zi trana in kim kirekam nasalblak, dekam zep zère mae mo è-ëna hli dandak- Yesussu dikim eik ora san hles tyablan hap. ¹⁴ Bulu kon kim asa golëatiti gwe'anka, dekam zebè zi beyam-byana insa hla kulida kinik. Yesus hwëna man tangan zè kwasang gwibiridaka. Sangsang nabare wenya men zen zè lowe he'ak, dekam zep zè dawem tabirki.

¹⁵ Kim kam-en gwe'ak, dekam zebè enblak, "Bian, angkam man kam-en gwe'an, hen langna an tahalha tanganna. Diki dawemna zini an Emaka enbirida'an- zën de gole de è-ëna an san te-alakam tembane hap èhakan hap."

¹⁶ Hwëna man ap ding gulzimki, "Zen ba hap de tembane hap sek gwen hap? Amki em tembanena zèbe mae hap hen olzimk."

¹⁷ Èe hwëna ama ding ulblik, "Kina ki zini an da-en! Nèno mae mo rotina aha-ere taha-tapkamke. Hen hogwena dan-dan en tolke. Molya sowehek."

¹⁸ Ki zep asa gubiridaka, "An san emki teisya halzan." ¹⁹ Ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka- so trana iwe de teinikin niran hap. Zëna ki zep aha-ere taha-tapkam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, desa zep abe mae hap kap tazimki- èe de hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hi-pye. ²⁰ Kim dwenblandak, zen man tangan èitri gwék. Ki zebè hwëna dua-blaskam de wenya èe tembane mosrona tagal lasik. Yuna dua-blas enkam zep èsuwek. ²¹ In zen dekam tembane tak, zëno beyana, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim weya tatek tahan san song gwe'an zakake:

(Mrk 6:45-52, Yoh 6:15-21)

²² Kimè tembane tasik, Yesus hëndep dekam zep dua-blaskam de wenya asa bulkum de Zënaka Galilea mo men eihya san dep ngeir gublun hap gubiridaka. Èe kimè sek gwék, ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka- zen de hen sekwak gwen hapye. ²³ Zi beyam-byana in kim hen sekwak gwe'ak, Yesus Zëna dekam zep zè-en kwatap tek san hata seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hëndep zao zep zè-erenak kawesiblik.

²⁴ Dekam èe in zenè bulkum teingir gwe guk, mesè bulu ban ho gutu ngirinnik olzau'uk. Hwëna ho ngèpna man bulu insa karekkam golwale gwe song gwe'ak, sap asesena bulu in mo ngein nikon tai'inka. ²⁵ Oho-bung gun nuban zep hwëna Yesus Zëna abon mae onak hata'an zaka- ho gutu tatek tahanna in san de song gwe zankam. ²⁶ Hwëna èe kimè hla la guk, ausa

zebë ohlo gubluk- anakan de ëhërhen naban, "Hobwem dowala i!"

²⁷ Hwëna nabakam zep asa gubirida kinzika, "Em ësëwehen! Bahem ëairin. Èe an Èe."

²⁸ Petrus zep hwëna ding gulbluka, "Bian, sap Em eiwa Yesus, ki asa em gublu irin- ëe de emsa duweblazan hap, ho tatek tahan san de hen song gwe zankam."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, "Haen. Emki song gwezan."

Petrus dekam zep bulu kon ati gweka, ki zep hëndep Yesus osan dep ho gutu tahan san song gwe'anka.

³⁰ Hwëna ho gutu yawala insa kim asesena mamkam ngëp-ngëp ta'anka, desa kim hlaulku, dekam zep zë airin hip keing gwe'anka. Dekon zep Yesusu hërheblaka, "Bian, asa Em ngaya tan!"

³¹ Yesus hëndep dekam zep tahakam zer aneka, ki zep zë gubluka, "Eno eini mam naka hom. Em ba habe Asa taiblïbla srëm gwera?"

³² Buluk kim zersewe seka, dekam zep hëndep asese na in sëwe heka. ³³ Èe dekam zebë zë boklena kom lablak, hen anakanë enblak, "Bian, Em an eiwa tangan Alap mo Tane."

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana Genesaret dawem tabirkike:
(Mrk 6:53-56)

³⁴ Ho gutu men eihsanak kimë yaing gwëk, ëna Genesaret zep bulu insa lei kuk. ³⁵ Zëwe de zini kim anakan hla dak, "An Yesus am hatanda," dekam zep Yesus mo hatan ola insa nol haladak- tingare ëna in mo golek de ë-ë san dep. Dekam zep tingare zi sang-sangna Yesus onak dep nolëyaing gwe-gwe'anzak. ³⁶ Zao zep abe da gwe'ak, "Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anka?- dekakim tol dawem gwëka." Tingan men zen olk da gwe'ak, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwe'ak. †

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban Alap mo ola ban man ilman në gwenan.
(Mrk 7:1-13)

15 Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wënya Musa mo olsa de tawa ta gwibin wënya ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaing gwëzak. Zao zep dakensiblïzak, ² "Ebon de ang ta gwen wënya ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulmun gwe'an?- tembane dëre ta gunnuk de nonol tahasa hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwënkamye."

³ Ki zep ding gulzimki, "Ki em hen ba habe Alap mo ol tanganna ulmun gwe'an?- hwëna auyan-aza mo ëpba ol en sane ang ta gwe'an. †⁴ Sap Alap man guku,

† "Baju top," desa Matius "baju siji" kam ale gulku, sap Yahudi zini sijihi nabare baju ensa alala da gwëk. Emki pasal 23 mo ayat 5nak de olk kore alesa hen karatda gun. †† "Alap mo ol tanganna" mensa Yesus awe enlala gwibirki, zen Musa mo titi tabin ol, sap Musa Bak desa Alap onakon gul inki. Hwëna Yahudi mo auyan-azana man etan dekon titi tabin ola mas-mas nul gwëk, hen Yesus man awe anakan tawa tabirki, "Ere mae mo auyan-aza mo titi tabin ol mas-mas gulzimdinni in, ahakon man Alap mo nonol ol tanganna in kon ngip gu'un."

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'

Hen anakan mas gulku,

'Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.' †

⁵ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, 'Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer- anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ënnak, em sap esa anakan enbirida gwer, "Angkam ëe molyë emsa mas gwizimki, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an." ⁶ Ebon mae onakon, kirekam de an-bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesii'ira. Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa tabinni in, zen hwëna ebe mae hap lwazim'in- san de Alap mo ol. Hwëna dekam ema Alap mo ol tanganna insa hli ku'in. ⁷ Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, 'Èe an Alapsa de betek gwëblanna.' Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in- zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

⁸ 'Zini in ëk enkam Asa betek në gwëblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

⁹ Zen waba hap Asa boklena kom da gwëblanan, sap zen zi zëre mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin- san de ano olkam de tawa tabinni kiye." †

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.
(Mrk 7:14-23)

¹⁰ Hwëna ki zep Yesus zi trana tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwëk, zao zep gubiridaka, "Emki ësane gwen ekakim tame uk. ¹¹ Mensa ëk tihï san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ëk tihï nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan."

¹² Èe zëre hon de ang ta gwen wënya ki zebë hwëna hyanak lakensiblïk, "Bian, em san home Farisikam de zini insa tame tabiri? Zen man eno ola insa husus neibirsin- em kim kirekam srip gulsuzim siraye."

¹³ Hwëna man ap ding gulzimki, "Tingare nganak de otanena, ngatan zi mo langnak de Bian de eiyas gin srëm wënya, zen kitak tamalsin en hap dëna. ¹⁴ Farisikam de gubirida gwen wënya insa nwe enkam emki kara ta gwibin. Zen in nwe dïmin nik tawa da gwibi'in- nwe dïmin nik de nwe dïmin bose zemka irik ta han makan. Zi nwe dïmin de nwe dïmin bose zemka irik ta hanna, zen apdekam sa ho dwrak san laman anera."

¹⁵ Petrus ki zep gubluka, "Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin."

¹⁶ Ki zep hwëna kitak asa gubiridaka, "Ki san em hen nama home tangan tame u'in? ¹⁷ Em san home tame ul gwenan? Men desa ëk san olgwen gwibirin, zen hëndep ulpnuk hata gwenan. Hwëna ki zebe etan ukum ana gwibirin. ¹⁸ Hwëna men zen ëk tihï nakon wet so gwenan, zen enho nakon hatase gwenan. Zen

‡ 15:4 Kel 20:12, Ul 5:16, Kel 21:17, Im 20:9 †† 15:9 Yes 29:13

diki dekon zini Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.
¹⁹ Sap zen enho nakon anakare enlala karekna hatase gwenda:
 Zisi de tan hap dena,
 zi nibare nik de kahalo gwen hap dena,
 hen seiwirik de kahalo gwen hap dena,
 sowë hap dena,
 boton olsa de gol hala seran hap dena,
 hen ol lamang hap denaye.
²⁰ Kirekam-kirekam enlala karekna in, zen diki dekon zini ëkun gwe-gwenan. Taha hlë tazimdin srëmkam de tembane gwen nakon hom."

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlaulbirkike:
 (Mrk 7:24-30)

²¹ Yesus kim langna in kon asa golësek gweka, dekam zep ë darena Tirus hen Sidon mo langnak asa golëyaing gweka. ²² Dekam zep hwëna langna iwe de Yahudi srëm wenya Yesus onak dep hatazak. † Lure nakon zep anakan taken sone gwebla'ak, "Bian, Daud Bak mo Auyan-tane, asa Em kwasang gwibin. Ano wenam tola dowal bi gwibirki. Man tangan karek gul gwe'ara."

²³ Hwëna Yesus hom mae zëno ola ding gul gwibi'inka. Èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë enblak, "Bian, wenya insa em jalse gwibin- dekakim song gwek. Nëno mae mo lure nakon hwëna ena gwen da'an."

²⁴ Yesus ki zep wenya insa hëndep aban mae ding gulzimki, "Asa Alap Israel zi en hap zer soneka, sap zen san de bi srëm domba zahona kiye."

²⁵ Hwëna wenya in dekam tangan zep Yesus mo nwenak utuk gwehen naban boklena kom soblazak, dekon zep etan abe tak, "Bian, asa mas gwibir."

²⁶ Hwëna man ding gulbirki, "Hom sam gweš'in- wala zikhip de tembanesa de lwa hap yal tazimdin niye."

²⁷ Wenya in ki zep hwëna ding gulbluk, "Bian, sap eiwa kirekam. Hwëna lwa bi nik mo meja nakon de tembane lau altirinni, desa hen ki am lwana dwenblanda gwenan."

²⁸ Yesus dekam zep ding gulbirki, "Anyan, eiwa em ema tangan Asa taiblibla'ara. In kire habe dwam gwe'ara, sap sa kirekam hëndep angkam lwal."

Dekam zep ki hëndep wenya in mo wenamna in dawem gwek.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana dawem tabirki-ke:

²⁹ Yesus dekon kim asa golësek gweka, Ho Gutuna Galilea mo alp en san zep asa golëtine gweka. Dekon zebë hwëna kwatap tek tolak yaing gwesek, zao zebë teinikin'ik. ³⁰ Hwëna ki zep zi beyam-byana zi sang-sangna Zëbon dep nolëyaing gwe-gwe'anzak- lek-lek-

† Yunani olkam Matius anakan ale gulku, langna "Kanaan we'kam. Zëno dam gulsunnu- zi ausuna men zen orep Israel mo langnak lowehe gwেকে. Israel kim nolëeija gwék, dekam zep ahakore Kanaan zini in ëna Tirus hen Sidon mo lang san dep ëheya-hya gwesak. Zep wenya in Yahudi srëm we.

na, nwe diminni, taha-tana ësak gwenna, hen ol srëm mae naka. Aha sang-sang nabarena hen beya tangan-na. Zen zi sang-sangna insa Yesus mo dang gwën nakon kang nul gwe'anzak. Zao zep Yesus dawem ta gwibi'inka. ³¹ Zi trana in man tangan ëtenggan gwe'akanakan kim zë hla nulida gwe'ake, "Ol srëm wenya zen mes ola donbirin. Taha-tana ësak gwen wenya, zen mes ëdawem gwenan. Lek-lek wenya zen man ëtë nasen'an. Hen nwe dimin wenya, zen mes ëkara gwenan." Dekam zep Israelsa de bi gwibin Zini Alapsa boltere da'ak.

Yesus kim empat ribukam de zi beyam-byana hap tembanena golzimkike:
 (Mrk 8:1-10)

³² Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Èe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nërgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. Èe homë ki dwam gwe'an- zen de usak naban sek gwen hapye. Ki zen sa hwëna usak hap ora san ëtilsik song gwer."

³³ Dekam hwëna ama lakensiblik, "Nen endawe esa tembanena kap lal?- kirekam de zi beyam-byana an hapye. Langna an dwan tahalha tangan nakake."

³⁴ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en?"

Ki zebë ding ulblik, "Tuju enkam. Hogwe tane-nena hen ki tol."

³⁵ Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. ³⁶ Ki zep tujukam de rotina insa kap takahogwe tane-nena in han, ki zep Alap hap dawemna golblaka. Dekam zep rotina insa ahap tabirki, hen hogwena insa kwa-kwak tabirki. Desa zep dua-blaskam de zini abe mae hap etan-etankam kap ta gwizim'inka. Èe dekam zebë zi beyam-byana in hap kae ëblazimk.

³⁷ Zi trana in kim dwenblandak, kitak man tangan ëitri gwék. Èe dua-blaskam de wenya ama dekam tembane mosrona insa tagam lak. Yu yawal-yawala tuju enkam zep ësuwek. ³⁸ In zen tembane tak, zi ensa de aïtbinni, zëno beyana empat ribu enkam- we wal wallasa de aïtbin srëmkamye. ³⁹ Hyanak Yesus ki zep hwëna zi beyam-byana insa sekwak gwen hap gubiridaka. Zëna ki zep bulkum asa ho gutu men eiha san dep ngeirbiridaka- langna Magadan san dep.

Yesusu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dak-ke:

(Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56, Mrk 8:14-21)

16 Dekam zep Farisikam de zi niban Sadukikam de zi niban Yesus onak dep yaing gwesak- zao de akasiblin hap. Ki zep zë nenblak, "Emki abe mae hap ngli nakore owassa syal gwibir-zimdin- ëe akakim emsa anakan dam lasik, 'An eiwa Alap onakon hata zaka.'"

² Ki zep ding gulzimki, "Yaklana nikin anennak de kal-kal gwenkam, dekam anakane ëgu gwenan, 'Langna sa sasa gwer.' ³ Hen kirekam, kaknak de okawen ka-

kaksa hla tankam, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Namen sa ona il tila.' O de il ti gwen hap dena hen sa-sa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan, hwëna owas-owasna men kirekam angkam jowe gwe'an, desa home dam ulsuk gwe'an. ⁴ Em an eiwa angkam de zini jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, in zebe Asa abe lal- ebe mae hap de owassa syal gwibir-zimdin hipye. Hwëna Èe molyë owasna ebe mae hap syal gwibir-zimk. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke, kirekam sa etan lwal." † Kirekam kim gubiridaka, zao zep hli yuludaka.

Yesus kim gubiridakake, "Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink."

(Mrk 8:14-21)

⁵ Èe zëre hon de ang ta gwen wenya kimë hen men eihyanak yaing gwenak, èe ama hwëna rotisa de lop tanna èeititi gwëk. ⁶ Hwëna dekam zep asa gubiridala'anka, "Dawem. Terya-tyakam lowehék. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink." ††

⁷ Hwëna èe kimë kirekam asalblak, dekam zebë ënaka lonbirida'ak, "Ragi hap in mae hap ki nësa gubiridala: Rotina insa bitï laza srëm gwerke!"

⁸ Hwëna Yesus mes asa tawa gwibiridaka- èe insa èton'akye, ki zep asa gubiridaka, "Em ba habe roti bitï tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em an home eiwakam Asa laïbli gwebla'an! ⁹ Em ba hap tangane dam ulsuk srëm gwer? Em san home enlala eibi'in?- limakam de rotina mensaë lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimkye. Dekam mosrona mensa ena tagal lak, yuna banaka'en èsuwek? ¹⁰ Hen kirekam, men dekamë tujukam de rotina empat ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, zëwe hen tembane mosrona yu yawal-yawala banaka'en èsuwek? ¹¹ Diki em emaka dam ulsul, 'Zen roti bitï tazan srëm hap hom ki nësa gubiridala.' Hwëna Èe mae habë ki emsa gubiridal, 'Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink.'"

¹² Dekam zebë anakan dam ulsuk, "Hare Zen ragi tangnan hap hom am ki nësa gubiridala- mensa rotisa de syal gwibinnik mas ul gwenanke. Zen diki Farisi hen Sadukikam de zi mo tawa tabin karek san de ang ta gwen srëm hap am ki nësa gubiridala."

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Em in Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane."

(Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21)

¹³ Yesus kim è bosena Kaesarea-Pilipi golek denak asa golëyaing gwëka, zao zep asa takensibiridaka, "Zi

mo dam tasinkim, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁴ Èe ki zebë ding ulblik, "Ahakon man emsa nen gwëblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe tin nikon etan ngaya gwëka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gwëblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa nen gwëblanan, 'In Yermia Bak mo weinak dep dena.' Hen ahakon man emsa enlala në gwëblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka- orep men zen Alap mo ola ayang nul gwëkke.'"

¹⁵ Ki zep etan asa takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

¹⁶ Simon Bak, aha bosena Petrus, ki zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane."

¹⁷ Dekam zep ding gulbluka, "Simon, Yohanis Bak mo tane, em isrip-sri gwibinnike gwë gwë'ara. Sap em in zi mo dam gulsun nukore naka home kirekam kira gwenda. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian Zën ki emsa enlala soblala- kirekam de dam gulsun hupye.

¹⁸ Zep Èe ama emsa gublu'an: Em in Petrus- kaso drakdrak makare zini. † Ebon onak sa ano jematna tatem èzauk gwer- kaso yawalak de golsa tauk anen makan. Ano jematna in sap sa Juwen Zi Bak dri yulsun hup akabiri. ¹⁹ Èe asa ebe hap Alap mo irik ginnik dep de kuncina zerblal. Em esa Bian Alap mo enlala san ngatan zi mo lang san dep de lilikinni okamanak de zi hip gulhlusuk gwizimdi hen talusuk gwizimdi."

²⁰ Ki zep hwëna asa jalse gwibiridaka, "Asa insa kirekam dam lasiniin, aha maesa hwëna bahem anakan gubiridan, 'In Zen tangan- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye.'"

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goletowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mrk 8:31-9:1, Luk 9:22-27)

²¹ Yaklana in dekam zep Yesus kon gwisibir hanaka- zëre hon de ang ta gwen wenya asa de damnak anakan gubirida gwen naye, "Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, Èe asa Yerusalem san song gwer. Zao Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini sa Asa sër-kam karek da gwer. Zen sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tin nikon etan Asa ngaya tala." ††

²² Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluka ora nakon de asyal hehan hap, zao zep anakan jalse gwëbla'anka, "Em bap kirekam gulu! Diki Alap Zen langa gulsun- kirekam de Emsa gwëblan hap dena in saye. Bian, diki Ebon bap zen kirekam lwan."

† 16:4 Mat 12:39-40, Luk 11:29-30 †† Yahudi zi mo gulkun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa anakan enlala nei gwibik, "Zen san de zi mo karek-karekna kiye." Sap ragina roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor 5:6-8, hen Gal 5:9nak.

‡ Petrus mo aha bosena, zëno aukuna man golek de në'an- Yuhani olkam de ol-gunnu "petra" naban. Zëno enlalana "kaso. †† Yesus Yahudi mo aïtbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gwëka.

²³ Yesus hwëna ki zep Petrusu lero gweblaka, zao zep gubluka, "Em in dowal mo kigil! Ki lun em gwën! Em ba habe Asa tru-tru gulblu'ara? Eno kirekam de enlana in, Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena."

²⁴ Ki zep hwëna tîngare zëre hon de ang ta gwen wenya asa gubiridaka, "Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, 'Ëe sap asa Yesus hun apdenak lil.' ²⁵ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolaïri gwe'ak, 'Ëe babë Yesusu de ang gwe-gweblan-nak karekna goltowe gwen,' ki zëno mae mo gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen de zëre mae mo gwëna Asa de ang gwe-gweblan hap sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tîn hip, zen zen sa hëndep denab-angaya gwer. ²⁶ San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tîhis gin hip. Kirekam dawem naka hom! Tinkim san ha emaka Alap hap ba maesa golbla'ara?- dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen. ²⁷ Sap molya holo gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa apdekam ëre mo dam taha nakore zi niban Bian mo sosonna zigolhatazal. Zen diki dekam asa hwëna tîngare zi hip aha-en aha-enkam klis gul gwizim- dekam de zëre mae mo syal eisi golzimdin hip. ²⁸ Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek, ki esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla lase gul- Ëe kimë teipsinkim de irik ginkim kon gwesik hana'akye."

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:
(Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36)

17 Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya Petrus, Yakobus, hen zëno osona Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gwëka. ² Hwëna danahare zini in mo nwenak zep timni liwe heblak. Zëno nwe-masena yakla ngatan mo kim ngatan gweblaka. Pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen man nalilingtîlbi'ak. ³ Mumuk ennak zep zë Musa Bak ne Elia Bak ne jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan danahare zini in ki zep nakek- zen kim Yesus hun ëra- isil gwe'anka. ⁴ Petrus ki zep hwëna Yesusu gubluka, "Bian, man tangan sam gwesî'in- nen de awe lowehe gwen hapye. Zep Bian, Em de dwam gwenkam, ki ëe asa gol kluksa dan-ahan syal gweblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap."

⁵ Petrus in kim nama kirekam tonbla'anka, hwëna ngatan nabare butna ki zep ati gwezak, hëndep zao zep wale tabirzik. Hwëna butna iwe zep ola anakan ësak,

"An ano Tane- ëre mo dang tîninak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gweblanan. Desa em sal gweblan."

⁶ Dan-ahare zini in kim ola insa kirekam ësalsek, dekam zep aïrin hip ëik gwehek.

⁷ Hwëna Yesus kim zë hata zaka, anakare ola ban zep towanbirida ine zaka, "Em ëluk tan. Bahem ëaïrin."

⁸ Zen kim nola kap da inek, dekam hwëna Yesus Zëna en naka zep zë hla dak. Aha maena hom zao gwë'an-ka.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtinja gwe'anka, zao zep gubiridaka, "In desa ki ena hla kul, etan aha mae- sa bahem gubiridan- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de nama tîn nikon ngaya gwen srëmna-kye."

¹⁰ Dekam zep hwëna dan-ahare zini in dakensiblik, "Elia Bak mes-am lwa hala. Ëe hwëna ama tim ul, 'Zen sa Emsa ngeirbli zala.' Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ëgu gwenan, 'Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.'" †

¹¹ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ëe de hwëna kirenak hatazan hap. ¹² Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini hom desa tame dak. Zep hwëna zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek- karek ensa nol gweblak. Hen molya holo gwëk, ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa kirekam hen nëblal."

¹³ Dan-ahare zini in dekam zep anakan dam nulsuk, "O hare Yohanis Swe am Elia mo weinak syal gwëka."

Yesus kim dowal mo tîlbin wal seiwir tola dawem taka-ke:

(Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi danaharena in han zi tranak hëndep abon mae onak golëyaing gwe'an zaka, zini hen ki zep zë hata zaka, zao zep Yesusu boklena kom sobla zaka. ¹⁵ Dekon zep abe ta seka, "Bian, ano walasna kwasang gwebla. Zen karekkam tîlsik-tîlsik gwe-gwenda, hen sang-sangna sabak tanganna. Zen etan-etankam syauk bla mae san zannara gwenda, hen ho maenak keing gwenda-gwenda. ¹⁶ Ëe mesë sap ere hon de ang ta gwen zi sin dep zersong gwezal. Hwëna man sap nakablal."

¹⁷ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Ëe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwëk! Ëe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan." ¹⁸ Yesus dekam zep dowala insa jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka. Hëndep dowala in dekam zep kon wet soka. Walas tola in dekam zep hëndep dawem gwëka.

† 17:10 Mal 4:5

¹⁹ Ëe zère hon de ang ta gwen wenya ki zebë hwëna zë-erenak du këblazak, zao zebë lakensiblik, "Bian, ëe ba hap tanganë dowala insa ëersa sone srëm gwer?"

²⁰ Ki zep asa ding gulzimki, "Sap em home dawem-kam Asa laiblibla'an. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eno mae mo Asa de taibliblan de betek mae nik lwa'anam- sap rica dan betek makare nik, dekam eme kwatapsa anakan enbla'anam, 'Wakin san dep em al gwen,' zen dekam maka ki hëndep al gwe'ara. Dekam banakare maena hom- em de desa syal gwibin srëm hap denaye." †

Yesus kim etan Zënaka de karek tan hap dena tawa ta-birkike:

(Mrk 9:30-32, Luk 9:43-45)

²² Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenya asa Galileak golëlowe he'anka, zao zep etan asa gubiridaka, "Molya holo gwëk ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. ²³ Zen sa Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian Alap etan Asa ngaya tala." Ëe kimë kirekam asalblak, ano mae mo enlalana man tangan ëdowe hanak.

Yesus kim anakarekam Petrus hup goltrëblakake, "Men zen Yesus zère hon ang ta gwenan, zen Alap mo walaskam de enlala gwibiridan."

²⁴ Yesus kim aban Kapernaumk golëyaing gwëka, hwëna Alap mo golak dep de te-ala alal ta gwen zini ki zep Petrus hon yaing gwëzak, zao zep dakensiblizak, "Eno mae mo guruna in wëhë Alap mo golak dep de te-alana tahun jamkam gol gwizimnira? San ha hom?" ††

²⁵ Petrus ki zep ding gulzimki, "In kike."

Zen kim etan lwahal zaka- Yesus men zao gola gwë'anka, zen de nama ol toran srëmnak Yesus zep nonol takensiblika, "Simon, eno tame gun nukon banakan? Auhu-kamanak awe de teipsin-teipsin wenya, zen san ha iye zem onakon pajak te-alana alal danda gwenan? San ha aha zi en nakon alal danda gwenan?"

²⁶ Petrus ki zep ding gulbluka, "Zen dwan aha zi en nakon am alal danda gwenan."

Yesus ki zep ding gulbluka, "Zep Bian Alap mo walasna, nen sap esa Alap hap dena insa ing ul srëm gwëgwer. ²⁷ Hwëna nene te-alasa olzim srëm gwë'anka, zen sa nësa husus neizim. Zep emki ho gutu san yal ta nubin hip song gwen. Hogwena mensa nonol gul inel'anka, zëno ëk mwannak esa te-ala kasona sowe henkam hlalulu- nen de desa olzimdin hip denaye. Desa emki zëbe mae hap nëre nik mo bose hap golzimdin."

† In kim orep Matius mo alena ansa etan ale nul gwëk, aha zi lun ayat 21na mas gulku. Zen zëwe Markus mo Ol Dawem nakore naka (Mrk 9:29) anakan mas gulku: "Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zersa sonen. Zen tembane lwan naban de Alapsa abe ta gwen enkam de zersa sonen." †† Musa man Israel mo zi aususa gubiridaka- te-alana insa de Alap mo golak de syal hap ing gul gwen hap. (Kel 30:12-16)

Walas betek mo kim de ëliwehen hap de ol, hen karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48, Mrk 9:42-48, Luk 17:1-7)

18 Zao kim Yesus asa golëlowe he'anka, ëe dua-blaskam de wenya dekam zebë zë lakensiblizak, "Alap mo irik ginnik, abon mae onakon nara sa teipsili?"

² Yesus dekam zep walas tola haen gwëblaka, ki zep ano mae mo nwenak de zaun hup gubluka, ³ ki zep hwëna asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de ere mae mo gwënsa wet gulsun srëmkam dekam de walas bete-tek mo kim lowehen hap, em molye Alap mo irik ginnik bitë gwëk. ⁴ Zini men zen zère mo enlalana walas betekna an mo kim betek ta'anka, zen zen sa Alap mo irik ginnik teipsili. ⁵ Hen zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwëbla'ankasap anakare walas tol maesa, Ëe asa desa enlala gwëblal, 'Zen Asa mas gwëbla'ara.'

⁶ "Men nara Asa de taibliblan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkan tangnan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsë hlaluku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak keing gwen maekam, ki Alap molya karek ta'anam. ⁷ Kareksa de gon hap de enlalana eiwa ki okamanak awe hata gwizimnira, hen zini zep Asa de taibliblan nakon ëaltil gwenan. Zen zep sa lamkam tingare zi mo karek-karek hap okamana ansa Alap olo gulu. Hwëna zini men zen zi bose zemka Asa dikim hli tan hap nolëton gwenan, zen zen sa sërkan de karekna noltower.

⁸ "Emsa de ere mo aha taha ahaksa tana anakan titi da gwë'anam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin nika hiri son. Sap eme dare taha naban ahaksa tana naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwësi'ira- aha-ere taha naban ahaksa tana naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁹ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi ta gwenna, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki em nwen insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera. Alsinkim emaka sam gwësi'ira- aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hapye.

¹⁰ "Bahem Asa de taibliblan anakare walas bete-tekna anakan enlala gwibirida gwen, 'Zen aban apdenak hom.' Emki sap ëenlala gwen: Alap mo dam taha nakore zini man kire walasna aha-en aha-enkam kara da gwibirin, hen walas zem in de kareksa goltowenkam, dekam man Alapsa dang nitil gwëblanan. ‡

‡ Orepan tangan, in kim Matius mo ola ansa etan ale nul gwëk, aha zi man Lukas 19:10 nakore naka awe mas gulku. Desa zep lun ayat seblaskam na'it gwëbik. Zen anakan: "Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak- men zen ora dawem nakon ësyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip."

¹² “Zep ansa emki ësane gwen. Em wëhë dam ulsu-’uk? Ebon mae onakon, ahanik mo domba zahò de 100 enkam lowe he’anam, hwëna aha tolik de jek-jak gwebla’anam, zen banakan maka gwë’ara? Zen 99kam de na insa kwatapnak maka sonak hli yuluda’ara– dekam de jek-jak gwen zini insa tèblan hap. ¹³ Eiwa denakaë emsa gubirida’an: Zen kim de dombana insa hla ta’an-ka, zëno zëbe hap de isrip-srina sa tangan taman kinil. 99kam de wenyà in hap de isrip-srina sa lwalaher. ¹⁴ Zen hen kirekam– ere mae mo ngatan zi mo langnak de Bian naye. Zen hom dwam gwe’ara– aha mae nik de hëndep de ègwë gwen san dep de ora nakon syal-hen hapye, sap anakare walas betek.”

Wal bose uk de emsa karek tankam de kirekam syal gwibin hip de ol:
(Luk 17:3)

¹⁵ “Asa de taibliblan zi bose uk de ebe hap kareksa golblanna, emki zëbon osan song gwen– dekam de zë-erenak anakan gublun hap, ‘Em ema anakan asa karek taka.’ Sowëkam em e-en tap ulsun– aha de emsa tawa gwizimdin srëmkam. Zen de emsa salblankam, anakan de emsa gublun naban, ‘Bahem ano karekna insa enla-la gwibin,’ ki mese etan umlae ènda– san de ere mo iyena kiye. ¹⁶ Hwëna zen de kirekam emsa salblan srëmna, emki ahanaka kwang tan, ahaksa dan kwang son– deban mae de tap gulsun hup. Sap Alap mo olak man lwak:

‘Bahem zini na-en karek tan– aha-ere zi de anakan gublunkamye, “Zen man karek gwëka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahare zi de kirekam gublunkam, “Zen man eiwa karek gwëka,” dekam karek gwen zini insa em karek tan.’ †

Zep aha zisi em kwang son– zen de tap gunnuk ang èn hap hen eno olsa sosen un hip. ¹⁷ Hwëna emsa de karek tan zini in de nama eno mae mo olsa san srëm-kam, dekam jematnak de tagal gwennak em zëno karekna insa kira gulblun. Hen zini in de etan jemat mo dwam gwibin sin ang gwen srëmkam, dekam tangan tïngare jematna em zini insa langa tasïn– men kirekam Israel zini Alapsa de tame tan srëm zini neibirida gwenanke. Dekam sap esa zini insa langa lasil– men kirekam Israel zini pajak te-ala alal ta gwen zisi neibirida gwenanke.

¹⁸ “Èe eiwa denakaë emsa gubirida’an: Em Abon de bitì gwen wenyà, em esa ngatan zi mo langnak de Bi-an mo dwam gwibin sin okamanak de zi hip anakarekam klis ul gwizim, ‘Kirekam de ègwëna zen Alap mo nwenak karek,’ hen ‘Kirekam de ègwëna zen Alap mo nwenak kareksa hom.’ ††

¹⁹ “Hen Èe ama etan emsa gubirida’an: Ebon mae onakon de aha dare nik okamanak awe olsa anakan aha-en u’inam, ‘Nen kirekam esa Alapsa abe la gwera,’ ano Bian sa kirekam de abena dokwak gul gwera, hen sa kirekam syal gwe-gwibir-zimdi. ²⁰ Sap em men zëwe ano bose hap dan-dan, ahaksa dan-ahare zi mae tagal

gwenna, Èe dekam hen asa eno mae mo ngirìn kles-nak dum gwehe gwezal.”

Wal bose zik mo kareksa de eititi gwibir-blin srëm hap de gulk sun de ol blaoran:

²¹ Petrus ki zep Yesussu takensibli zaka, “Bian, ano wal bose de abe hap etan-etankam kareksa gol gwebla’anam, beyana banakare ennak de zaunnuk amaka eititi gwibir-bli zahe’an? San ha tuju ennak amaka go-lzausu’un? Dekorena molyë eititi gwibir-blik.”

²² Yesus ki zep ding gulbluka, “Tuju ennak bahem. Diki 700 ennak zen hëndep zaun– emsa de karek ta tine gwen naye. ²³ Sap Alap zëre mo irik ginni zen gulk sun de ol blaoranna an kiye: Teipsin zini man zëre mo te-alana aïtblika. Dekam te-alana mensa zëre mo taha tri so gweblan zi hip bohë tazimnira gwëka, desa man etan dwam gweblaka. Ki zep gubiridaka, ‘Ap etan kap lablak.’ ²⁴ Dekam zep jana zi zem ahanaka nër halzak-men zëno bonna miliar-miliarkam lwablakake.

²⁵ Hwëna zen man teipsin zini insa gulbluka, ‘Ano te-alana hom sowe he’ara– desa de etan sowe henkam ebe hap zerblan hapye.’ Dekam zep hwëna teipsin zini in jana zi zemka gubiridaka, ‘Dekam balk lak. We wal walas zemka hen lahyok. Te-ala hap zëno mae mo tim-si lirak labik. Zen dikire aha zi mo tana ìltikinnik èbabu gwe-gwëk. Hen zëno gola hen zëwe de kire-kirena kïtak te-ala hap lirak labik. Te-alana desa abe hap kap lablak– zëno bon yala insa dikim ber-ber gun hupye.’

²⁶ “Zini in kim kirekam salblaka, dekam zep teipsin zini in mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep anakan abe ta seka, ‘Bian, sap ki asa ei’ibli. Èe asa kïtak hëndep ep golblal.’ ²⁷ Teipsin zini in dekam zep dawemkam kwa-sang gweblaka. Dekam zep jana zi zemka gubiridaka, ‘Bahem banakan mae gwëblan.’ Hen anakan gulbluka, ‘Èe mesë kïtak eno bon yala insa ep eititi gwibir-blin-an.’

²⁸ “Hwëna teipsin zini in mo gola kon kim te soka, zen hwëna dekam zep wal bose zemka zertowe’anka. Zini in hen teipsin zini in hon de syal gwe-gwenna. Zen hwëna mes zëbon 900 ribu enkam bohë taka. Zen hwëna man tol wal bose zem insa balk taka, hen hole-nak jak tasikï, deban zep gulbluka, ‘Mensa abon te-alana bohë taka, angkam em hëndep ap zerblan.’ ²⁹ Wal bose zem in sap ki zëno nwenak anakare ola ban ik gwe heka, ‘Sap ki asa ei’ibli. Èe asa kïtak hëndep ep golblal.’ ³⁰ Hwëna wal bose zem in man ei’inkim dep baes gwëka. Zen zep hwëna jana zinik klak taka. Zen zep bwinak tak daink, hen anakan zëno ola ayang nul-blik, ‘Kim de te-alana etan zëbe hap golbla’anka, yaklana dekam esa wet sola.’

³¹ “Teipsin tangan zini in hon de syal ta gwen bose wal zem kim kirekam ësak, zen man tangan enlalana èdowe hanak. Dekam zep zen teipsin tangan zini insa anakan nenblak, ‘Wal bose zik desa kirekam karek ta’a-

‡ Yunani olkam Yesus man anakan ding gulbluka, “70 kali 7kam de eititi gwe-gwibir-blin.” Zëno beyana diki 490 enkam. Hwëna enlalana diki “Bahem aïtbir-blin– wal bose uk mo ebe hap de karek gol gweblanna in saye.”

ra.' ³² Teipsin zini in dekam zep gubiridaka- zere mo taha tri son zi jal-jala insa de etan kwang ta halzan hap, wal bose zem insa klak takake. Kim ner halzak, zao zep gubluka, 'Em an jal-jal tanganna! Em kime ei'in hip asa abe taka, ee ama hwena eno bon yawal tanganna insa kitak ep ngan gulsubluk. ³³ Ki em san ha bejen em wal bose omka kirekam kwasang gweblan?- men kirekam me ee emsa kwasang gweblakye.' ³⁴ Teipsin zini in man tangan jal gweblaka, zep jana zi zemka bwinak de tak ta irin hip anakare ola ban gubiridaka, 'Emki mwin-wankam lek-lek ta gwen- hendep de ano te-alana mensa bohè taka ap kitak zerblak.'"

³⁵ Yesus dekam zep aisili insa anakan ap waulsuzimki: "Ngatan zi mo langnak de ano Bianna hen kirekam sa emsa karek tabiri- em de wal bose wal uk mo kareksa enhu nakon eititi gwe-gwibir-zimdin srëmkamye."

Yesus kim wesya de baes gwibin srëm hap dena tawa tabirkike:
(Mrk 10:1-12)

19 Yesus kim tawa tabinni insa hya gwesibiridaka, dekam zep asa langna Galilea kon Yerusalem mo aha lang tek san dep golëgwë halka- weyana Yordan mo men eiha san dep. ² Zini hen beya tangan nik ang nëblak, hen zao zep sang-sang nabare wenyaka dawem ta gwibirki.

³ Hwëna Farisikam de zini ki zep zë hen Yesusu de akasiblin hap yaing gwezak. Zen man zë dakensiblizak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini sap de we zemka baes gwibinkim?- banakare mae nakonye. San ha bejen?"

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men zen anakarekam lwakye,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyana ban yang sosuku.' †

⁵ Hen Zen dekam anakan guku,

'Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en en hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.' ††

⁶ In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

⁷ Farisikam de zini in ki zep etan dakensiblik, "Ki Musa Bak ba hap anakan titi tabirki?-

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Ee mesë kire hap baes gwibik.'"

⁸ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Musa Bak in mae hap kirekam ein emsa gubiridaka: Sap em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom. Hwëna nonol lonesen nakon, Alap sap hom kirekam dwam gweka. ⁹ Hwëna Ee ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka zen de kahalo gwen srëmnak baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, ki zini in Alap mo nwenak kahalonak gwë

gwe'ara. Kahalo gwennak de baes gwibinni, desa Ee homë jalse gwibirida'an."

¹⁰ Hwëna ee zere hon de ang ta gwen wenyana dekam zebë hen Yesusu enblak, "Hare orana aha-enke- Alap mo dwam gwibin sin de we zemka baes gwibin hip denaye. Kirekam de lwankam, ki zini bap zen wenyana kap ta gwen."

¹¹ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Hwëna kirekam de we gon srëmkam lowehe gwen hap dena, kitak de zini molya desa dwam neibik. Diki men zëbe mae en hap Alap golzim'inka, zen en sa desan ang ta gwer. ¹² Sap zini ahakon mae hap we walya kap da srëm gwe-gwenan: Timni mes ki jaha gwen nakon karek gwe-blak. Ahakon hwëna aha zi zëno mae mo timni eirim karek nul gwizimnin, kire nakon kap da srëm gwe-gwenan. †† Ahakon hwëna Alap mo dwam gwibin sin de syal gwen hap sa we gon srëmkam lowehe gwer. Zen in zep, men nara anakan eisibinni, 'Alap mes ki kirekam asa gubluka,' zen dikire we gon srëmkam lowe-he gwek."

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:
(Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³ Zini ki zep walas tane-nena Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de taha tehabirida inen naban Alapsa anakan gu soneblan hap, "Emki walasna an hap dawemsa gol gwizimdin." Hwëna zere hon de ang tan wenyana eyë anakan jalse eibirida gwe'ak, "Bahem Gurusa blos tablan." ¹⁴ Hwëna Zën zep asa gubiridaka, "Dikire Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyana, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in." ¹⁵ Dekam zep hendep Alapsa de gu sone gweblan naban tahana tehabirida ine gwe'anka. Kim hya gwesibiridaka, ki zep kon etan asa golësek gweka.

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:
(Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30)

¹⁶ Aha yaklakam ki zep zini- zise gwen srëm nik, Yesusu takensibli zaka, "Bian Guru, ee banakare syal dawemsa asa gol?- dekam de Alap mo nwenak sërkam sam gwesin hip, Zen de kakim hendep de gwën hap denaka abe hap golblaka."

¹⁷ Yesus ki zep ding gulbluka, "Em dwan ene maka dam gulsu'ura- Alap mo nwenak dikim 'sam gwesin hip' denaye. Hendep de gaya gwen hap de sam gwesin Zini, Zen diki aha-en- Alap Zë-en. Hwëna em de hendep de gaya gwen hap dwam gwenna, Musa mo titi tabin ol san em ang gwe-gwen."

¹⁸ Zini in ki zep etan takensiblika, "Ki banakare wenyak asa ang gwe-gwer?"

Yesus ki zep ding gulbluka, "Zen dwan anakanke,

†† Mensa Yesus zi mo timsi de eirim karek gulzimdin hip dena ayatnak awe enlala gwibirki, zen men kirekam teipsin zini dekam zere mo tana iltikinnik de zisi neibirida gwekke. Dekam teipsin zi de dwam gwenkam, zere mo tana iltikinnik de zi walasna, desa sap de bol sikni ek sosublun- men kirekam gwe zahona neibirida gwenan-ke. Kire zini zep wenyana kap da srëm gwe-gwek, hen zep aha-ere enlalakam zi bina insa babu neibirida gwek.

† 19:4 Kej 1:27, 5:2 †† 19:5 Kej 2:24 † 19:7 Ul 24:1, Mat 5:31

'Zini bahem tan.
Bahem kahalo gwen.
Bahem sowë gwen.
Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

¹⁹ Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'

Hen,

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.'[†]

²⁰ Hwëna zini in ki zep ding gulbluka, "Èe mesë kitak desan ang gwëk. Hwëna aha syala san ha ki?- desa de syal gwibinkim de èe ngaya gwen hap denaye?"

²¹ Yesus ki zep gubluka, "Em de dwam gwenna dawemkam tangan de Alap mo nwenak sam gwesin hip, em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye."

²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gwëka- mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Ki zep hwëna asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eiwa, dam-dam naka hom- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. ²⁴ Ama etan emsa gubirida'an: Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin."

²⁵ Èe kimë kirekam asalblak, èe ama tangan èteng-gwank. Ki zebë eguk, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya."

²⁶ Hwëna Yesus ki zep nwekam de amjanbin niban asa gubiridaka, "Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sasonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke."

²⁷ Petrus ki zep gubluka, "Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap èe mesë ère mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep èe basa asa lamkam ulin?"

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë okama èsenak Alap onakore ngatan nabare komal tumnak teipsinkim nikin'ik, em Abon de ang ta gwen wenyä dekam esa hen ere mae hap de dua-blas-kam de komal tumnak teinikin- dekon de dua-blas-kam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye.

²⁹ Hen zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hli nulida gwe'ak- gol zem, aya-wal oso-wal zem, somol wal zem, an-bi zem, walas zem, ahaksa nga zem- zëbe mae hap hwëna Alap sabak tangankam sa etan kiresa kap gul gwizimdi- sap iyekam de gubirida gwen wenyä, gol, hen nga maena. Hen zen hëndep de èngaya gwen hap denaka sa nulin. ^{††30} Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san egwër. Hen men zen angkam

bose srëm wenyä lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin egwër."

Anggur nganak de syal tan zi hip de gulk sun de ol bla-
oran:

20 "Sap lamkam dep dena insa emsa gubiridanan, [‡] Alap kim de kitak irik gi'inka, zen mae makan:

Nga yawal mo bi nik de kak tangannak zi hip hakanna kiye- zëre mo anggur ngasa de syal gweblan hap.

² Kim ola anakan ziaha-en gulku, 'Aha-ere yakla blakam de syal hap, èe asa te-alana aha-ere-ala aha-ere-ala enkam ebe mae hap lop tazim,' dekam zep syal tan hap sek gwëk. ³ Jam sembilangkam zep nga bina in etan song gwëka, dekam zep ahakore zini syal srëm naka etan hlaluda'anaka. Pasarak ewal-wale gwe'ak. ⁴ Zao zep gubiridaka, 'Em ano anggur nganak de syal tan hap sek gwen. Èe asa ebe mae hap te-alasa ere mo syal jam enkam golzim.' ⁵ Zen hen dekam zep hëndep sek gwëk. Yakla bolak denaban hen jam tigakam nga bina in kire enkam ahakore naka hen kwang guluda gwe'anaka. ⁶ Jam limakam kim etan song gwëka, etan dekam zep zini syal srëm naka hlaluda'anaka, nama èsa nyaublu'ak. Zao zep takensibiridaka, 'Em ba habe yakla blala an yaublu tiner- ba maesa de syal gwibin srëmkamye?'

⁷ "Zini in ki zep ding nulblik, 'Abe mae hap hom am mae zini syal maena nolzim- zao de syal tan hapye.'

"Nga bina in ki zep gubiridaka, 'Ki ano anggur nganak de syal tan hap em sek gwen.'

⁸ "Nga bina in dapse gwesin niban zep zëre mo irgwa tahana kore zini gubluka, 'Dekam syal zini insa tagam gul. Zao te-alana kae gwebla-zim. Nonol aumwa hap de syal tan wenyä kon kon gwesibir hana, hëndep aumwa hap nonol syal tan wenyä kip golzim.' ⁹ Dekam zep jam limakam de syal tan wenyä nonol yaing gwëzak. Zëbe mae hap te-alana aha-ere ala enkam zep kae gwebla-zimki. ¹⁰ Aumwa hap zep hwëna kak tangannak de syal tan wenyä yaing gwëzak. Zen man èkil gi'ik, 'Abe mae hap mam tolkam sa kae gwebla-zimdi,' hwëna zëbe mae hap hen kire enkam kae gwebla-zimki. ¹¹ Kim ki te-alana insa kap daink, dekam zep nga bina insa jala ban donbla'ak, ¹² 'Aumwanak in zen syal tal, zen aha-ere jam enkam syal tal. Èe hwëna yakla langasaë syal ta tiner. Em hwëna apde enkam te-alana abe mae hap golzimdi, hwëna èe yakla sal-sal yawalake waba hap syal ta tiner!'

¹³ "Nga bina in ki zep ahanaka ding gulbluka, 'Ano wal bose, èe homë emsa karek tabir. Ki san ha nen home ola aha-en ul?- te-alana ebe mae hap aha-ere ala enkam de golzimdin hipye, aha-ere yaklakam de syal hapye. ¹⁴ Zep ebe mae hap dena in desa emki kap ta irin, deban sek gwëk. Sap emsa èe kirekamë dwam gwibirida'an- aumwanak in zen hen mas tal zëbe mae hap hen kire enkam de kap tazimdin hip. ¹⁵ San ha ebon mae onakon èe kirekam babë ère mo enlalakam syal gwen- ère mo te-alakamye? San ha èe de aha zi

[†] 19:19 Kel 20:12-16, Im 19:18, Ul 5:16-20 ^{††} "Sabak tangankam," zen Yunani olkam "seratus kali lipatkam."

[‡] Ol gulk sun de blaoranna an, Yesus dekam man srip gulsuzimki- insa nër hom gubiridaka, Mat 19:30nak.

hip kirekam kae-kae gwen hap em ema asa husus ëbla'an?"

¹⁶ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Zen lamkam kirekam sa hen lwal: Men zen angkam bose srëm wenya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesus kim zi beyam-bya naban Yerusalem san asa golësek gwe'anka, oranak zep dua-blaskam de zini asa en srën tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, ¹⁸ "Ola ansa emki ësan: Nen an angkam Yerusalemk debe ya-ïng gwe se'an. Zëwe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa tapbla dazim- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenya kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, ¹⁹ hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen dangole gwer. Hëndep te-lidak sonnak sa Asa makan dain. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa etan Alap tïn nikon Asa ngaya tala."

Yakobus ne Yohanis nik mo anena kim Yesussu abe ta zakke:

(Mrk 10:35-45)

²⁰ Zebedeus Bak mo wenya ki zep walas dare zem Yakobus ne Yohanis neban Yesus onak zihatatak. Yesus mo nwenak zep boklena kom sozak- dekam de abe tan srëmnak blikip gwesiblin hap. ²¹ Yesus ki zep zë takensibirki, "Em basae dwam gwibi'ira?- desa de ebe hap golbin hipye."

Wenya in ki zep ding gulbluk, "Ëe mae habë dwam gwe'an: Em kime teipsinkim irik gi'inka, ano walas darena an dikire hen teipsinkim eno alp nakon inikink-ahana eno dam taha nakon, ahana irgwa taha nakon."

²² Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ena home tame u'in- in zebe ëabe gwenanye." Ki zep hwëna walas dare zem insa guzimki, "Karek yawala men desaë goltowe'ak, em wëhë desa de oltowen hap hen hohle ë'ara?"

Ki zep ding ulblika, "Ëe ama hen hohle ë'an."

²³ Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Ëe men kiresaë goltowe'akye. Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ëe bëjënë dam sosun. Zëwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri."

²⁴ Hwëna ëe dare taha-tapakam de ahakore ang ta gwen wenya kimë zëno nik mo abe lan ola insa ësak, ëe dekam zebë mae hap sisngin eizim'ik, "Zen bap zen de mam ën hap abe lala!" ²⁵ Dekam zep Yesus asa kitak tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake: Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon

mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ²⁷ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ²⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ëe tingare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibë hatazak- hëndep ëre mo angsa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip."

Yesus kim zi nwe dïmin darena dawem sokake:

(Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁹ Yesus kim ë yala Yerikosa asa zihli ta'anka, zini beyam-bya tangan nik zep ang nëblak. ³⁰ Hwëna zi nwe dïmin darena ora alp nak inikin'inka. Kim anakan asal-ka, "In Yesus man-am taman'an zala," ki zep ahërhe hana gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinnï, asa Em kwasang gwizimdin." ³¹ Zi beyam-byana in zep jalse neizimk, "Balkkam!" Hwëna zen dekam tangan zep mam tangankam ahërhe hana gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinnï, asa tol Emki kwasang gwizimdin!"

³² Yesus ki zep zausuku, ki zep takenzimki, "Em basae dwam eibi'ira- Ëe de desa ebe nikip syal gwibir-zimdin hipye?"

³³ Ki zep ding ulblika, "Bian, ëe nwesa de kara ën habë dwam ë'an."

³⁴ Yesus zao zep dawemkam kwasang gwizimki, ki zep zëno nik mo nwena insa olk sozimki. Hëndep dekam zep ki nwena kara ëka. Dekon hëndep Yesussu zep ang ëblaka.

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mrk 11:1-11, Luk 19:28-38, Yoh 12:12-19)

21 Yesus kim asa Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, dekam zebë ëna Betfagek yaïng gwek-zaitun tra nabare kwatap teknak. Dekon zep dua-blaskam de zini abon mae onakon dan-dan guzimki- zen de angir gun hup. ² Zao zep aïsïl soka, "Em ëna wakin san song ën. Ë topnak kime li'inka, zao esa keledai wenya da tabin nika tane zeban akera. Desa abe hap leisyabla halza. ³ Zi de emsa takensiziminkim, 'Em ba habe leisyaha'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwizim'ira. Zen sa etan nabakam teisyasa sone zala.'"

⁴ Zen mae hap ki kirekam lwak: Zakaria Bak mensa Alap mo ola orep ayang gulkuke- zëwe dikim zaun hup. Zen man ale gulku, ⁵ "Ëna Yerusalemk de zini enbiridak, 'Eno mae mo teipsinnï man angkam ebon mae onak dep hata'ara.

Zen enlala sae-sae enna.

Zen in zep keledai tane tahannak nikin aneha'an zala.'" †

† Zakaria man Yerusalem mo aha bosena "Sion" kam ale gulku. Israel zi mo dam gulsunkum, teipsin zi de keledai tahannak nikin anehal zankam, zëno enlalana, "Zen umlae enlala naban hata'ara."

⁶ Zère hon de ang ta gwen zi darena in ki zep hëndep song ëka. Hëndep Yesus men kirekam aïs'il soka, kirekam zep ki hëndep syal ëka. ⁷ Hëndep keledaina insa tane zem in han zep isong gwe zaka. Kim abon mae ihata zaka, keledai tanena in mo tahan dannak ëre mae mo tahan bajusa zebë kang lasek. Yesus zao zep hwëna sewe seka. ⁸ Zi trana men zen nangirblin da'ak, zère mae mo tahan bajusa zep ora san dère dahal gwe'ak– desan de keledaina in zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dère dahal gwe'ak. ⁹ Zini beya tangan nik lure nakon ang nëblan da'ak, hen beya tangan nik nangirblin da'ak. Zen zep ëtaken gwe'ak,

"Hë'ho, hë'ho! Are Daud Bak mo Auyan-tane!

An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Hë'ho! Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan!

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa bolteretan!" †

¹⁰ Yerusalemk kim hëndep Yesus hata haka, zi beyam-byana men zen ang nëblazak mam enkam zep ëisrip-sri gwek, hëndep tingare ë yala iwe de zini dekam zep ësaladak. Ki zep ëtakensik gwe'anzak, "Zen nara hata'ara?"

¹¹ In zen ang nëblan da'ak zen zep ding nul gwizim'ik, "An Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus sukelangna Galilea mo ëna Nazaret wal." Kirekam de ëton gwen ol aukuna in zep mam gwek.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22)

¹² Yesus kim Alap mo golak t'il zika, dekam zep kon golëalsa soneka– men zen te-ala hap Alap hap de golblan kire-kirena lirak da gwibik. Meja-mejana men zao te-alana lirak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lirak da gwibik, desa man yal tazimki. ¹³ Ki zep hwëna gubiridaka, "Alap mo olak man lwak,

'Ano gola sa nen gwibir, "An Biansa dekon gu sone gweblan hap de gol."'

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.'" ††

¹⁴ Hwëna ki zep zë hen zi nwe d'iminni hen lekna Alap mo gola iwe Yesus onak dep yaing gwezak. Zao zep dawem tabirki. ¹⁵ Hwëna Alap mo golak de mam-mam wenya hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya, zen dekam zep ëjal tak– mae hap: Zen kim Yesus mo owas syal gwibinni insa hla nuk, hen walas tanenena insa anakan Alap mo gola kon ëtaken gwe'akke, "Hë'ho, hë'ho! Daud Bak mo Auyan-tane!" ‡

Hwëna kuda tahannak de nikin anehal zankam, zëno dam gulsunu, "Zen eijan hap hata'ara." (Yes 62:11, Zak 9:9) † Mensa awe "Hë'ho" kam li nul sonek, Matius "Hosana" kam ale gulku. Ibrani olkam zëno enlalana, "Emki asa ngaya tabin." Hwëna holo gwennak zëno enlalana man liwehek, zep zëno aha enlalana anakan, "Alapsa nen isrip-sri gweblan." Zëno enlalana zep "hë'ho" naban golek de gwe'an. (Mzm 118:25-26) †† 21:13 Yes 56:7, Yer 7:11 ‡ Yesus de

¹⁶ Mam-mam wenya in dekam zep hwëna Yesusu dakensiblik, "Em wëhë walasna insa salbirida gwe'ara? Em balk tasin hip gubiridan."

Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ëe kië salbirida gwe'an. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?– Daud Bak kim anakan Alapsa gublukake:

'Walas tane-ne hap hen wal baizil hip

Em mese Enaka de boltere tan hap de terya zëbe mae hap hamal tazimki.'" ††

¹⁷ Yesus ki zep zë hli yuludaka. Ë yala in kon ki zep hëndep dua-blaskam de zini asa golësek gweka. Ëna Betaniak zep asa golëtruweka.

Yesus kim tenya arana heip gulkuke:

(Mrk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ka'an kim kak tangannak zère hon de ang tan wenya asa etan Yerusalem san dep golëlwanda ha'an zaka, oranak zep usak gwe'anka. ¹⁹ Ki zep hwëna tenya arana hlauku. Ora alpnak zau'uk. Ki zep zëno ei nika de oran hap syal hebirki. Hwëna eini aha-en mae hom hlauku. Ala enna. Dekam zep arana insa gubirki, "Em molye eini angkam hëndep tëka." Arana in dekam zep ki hëndep boneng gwek.

²⁰ Ëe kimë owasna insa hla kuk, ëe ama tangan ëtenggwank, hëndep ëe ki zebë ëguk, "Hare, tenya ara yala an mes-am kitak tangan boneng gwenan!"

²¹ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tingare enho naban anakan laibli gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,' ki em hen esa sërkam de owasna syal ei gwibir– an kirekamë tenya arana ansa gweibirinye. Kire enkam denaka molye syal ei gwibik, hwëna em esa ano syala insa kwei kul gwer. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zënaka ter sosen,' zen hëndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-bli'ara– em de taibliblankamyë. Dekam em de ba mae hap abe tankam, em esa ulin gwer."

Yesusu kim anakan dakensiblikke, "Emsa an nara trita se'ara?"

(Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8)

²³ Yesus kim etan Alap mo gol san dep lwahal zaka, kim zë tawa tabi'inka, Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna Yahudi mo nol-nola ban ki zep hen yaing gwezak. Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trita tase gwe'ara?– dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

²⁴ Ki zep ding gulzimki, "Ki Ëe asa hen nonol emsa takensibiridal. Baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap trita seka? San ha zen zère en mo sosenkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen trita se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.'"'

Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, "Bëjen nen anak-an ding gulblun, 'Alap trita seka,' ki hwëna zen sa nësa

hatan srëmnak, Yahudi zini kirekam Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi anakan nen guk gweblak, "Daud mo Auyan-tane" kam. †† Yunanani olkam de Mzm 8:3 kirekam lwak.

gubiridala, 'Ki em ba habe desa laïbli'ak, 'Yohanis zen zère en mo sostonkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa nësa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daïbli'ak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.'"

²⁷ Anakan zep hëndep ding nulblik, "Èe homë dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trï tase gweka.'"

Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki Èe hen molyë emsa gubiridak, 'Èe an zëno syalsaë gol gwe'an, hen Zen Asa trï tase gwe'ara.'"

Yesus kim Yahudi mo mam-mam wenyä kip ola gulk sun anakan blaonzimkike "Em in walas de bi zik mo ol san ang gwen srëmna kiye."

²⁸ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mamna in hap ayang gulzimki, "Hwëna ena banakan wëhë ola ansa dam ulsu'uk? Zini ki, zëno zi walasna dan-dan. Bi zem in ki zep oso zemka gublu zaka, 'Ano walas, em namen anggur nga syal gweblan hap em song gwen.'

²⁹ Hwëna tane zem in man ding gulbluka, 'Èe ama baes gwe'an.' Hwëna hyanak zep enlalana wet tyasiki, ki zep hëndep anggur ngana iwe de syal gwen hap song gweka. ³⁰ Hwëna bi zem in dekam zep hen aya zebon dep song gweka. Desa hen zëwe de syal hap gulbluka. Zen hwëna man sap ding gulbluka, 'Èe asa.' Hwëna zen hom song gweka.

³¹ "Zep eno mae mo dam gulsunkum, walas dare zem in, nara bi zik mo ol san ang gweka?"

Mam-mam wenyä in ki zep ding nulblik, "oso zik."

Yesus ki zep hwëna gubiridaka, "Zep eiwa denakaë emsa gubirida'an: Anakare karek gol gwen wenyä-sap pajak te-ala alal tanda gwen wenyä, hen swi golak de lowehe gwen we walya, zen en hwëna man Alap mo irik ginnik angkam bitï gwe-gwe'an. Em hwëna home. Lili'kin en nakone aha ensa bitï gwennak kara la sone gwibi'in. ³² Sap baptis ta gwibin zini Yohanis in zen nonol hata zaka, zen sap Bian mo dwam gwibin sin de lowehen hap denaka ebe mae hap goltrei gwizimki. Hwëna em home zëno ol san ang tak. Hwëna karek gol gwen wenyä in, zen en man owas hap Yohanis mo ol san ang tak, hëndep ehalek. Hwëna em kime kirekam hla kulidak, em dekam home mae enlalana wet yasik- dekam mae de hen Yohanis osan ang tan hapye."

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19)

³³ "Gulk sun de ol blaoranna ansa emki ahana etan ësane gwen: Zini kama bina, zen anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna insa de zë tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku- dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. ³⁴ Anggur

dan bil gwen tamlenak kim zauk, dekam zep nga bina in zère hon de babu gwen zini dan-ahan lup gul soneka- in zen nga zem insa te-alakam bohë dak, zëbon mae osan dep, ngana in kore te-ala hliksa de zère hap zer soneblan hap. ³⁵ Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man nga bi nik mo zi lup gul sonna insa dahyok. Ahana man dangolek, ahana man tol dak, hen ahana kasokam tok hap niri'blak. ³⁶ Nga bina in ki zep ahakore babu gwen zini beyakam etan kap gul soneka. Nonol lup gul sonen nakon man taman kinik. Hwëna desa kirekam tol hen neibiridak. ³⁷ Nga bina in dekam zep enlala gweka, 'Ère mo walas ta-ngansa anik ki zer sonek. Desa sa blikip neisib'ilil.'

³⁸ Hwëna nga bohë tan zini in kim hla da guk, dekam zep anakan eguk, 'Wakin angkam zère mo walas ta-ngan hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi ëblak!'
³⁹ Dekam zep hen tane zem insa balk dak. Ngana in kon è san zep hiri dak, zao zep tol hëndep dak."

⁴⁰ Yesus ki zep takensibiridaka, "Zep anggur nga bina in de lwahal zankam, zen banakan sa gweibirida zala-nga bohë tan zini in saye?"

⁴¹ Zi trana in ki zep Yahudi mo mam-mamna in han ding nulblik, "Zen sa zi jal-jala insa timbwas tabir zira. Ki sa hwëna zère mo taiblibiridan wenyä kip anggur ngana insa bohë tazimdi- zen de bil gwen tamlenak ngana in kore te-ala hliksa zère hap zer gweblan hap."

⁴² Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "In sap eiwa. Zen in zebë hwëna emsa gubirida'an: Hë'ho gwibin langna men zëwe dep sap Alap nonol emsa kalang gwibiridaka, hwëna zère mo taiblibiridan zi hip sa li yul sonezimdi- men zen diki zère mo syal eini nol gweblan- nanke. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?-

'Gol tauk gweblan wenyä mensa gol tenya baes neibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.

Zen diki Bian zère mo syal,

hen nëno mae mo nwenak zen owas tangan.

[⁴⁴ Zep zini men zen de gol tenya iwe ëtisik gwe'anzak,

zao sa hëndep ëtimbwas gwe-gwer.

Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine'ak,

zen sa hëndep ëils gwer.]"[†]

⁴⁵ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de wenyä in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ësane gwe'ak, dekam zep anakan dam nulsuk, "O zëno ola an nëbon mae am ti'in." ⁴⁶ Dekam zep sap balk tan hap dwam nëbla'ak, hwëna zi beyam-byana insa nairibiridak. Sap zi beyam-byana in Yesussu man enlala në gwebla'ak, "An Alap mo ol ayang gul gwen zi sike."

[†] Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngiri'gol tenya ban enlalana anak-an apde në'an, "Bol-zaun tangan wenyä," zep kirekam li nul sonek. Tingare Alap mo ol tatakna awe, anakare kurungsu de hlaunnu [ ], zëno dam gulsunnu anakan, "Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwëk, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwëk."

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwe-sibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:
(Luk 14:15-24)

22 Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mam zini in-sa gulk sun de ol blaonzimdinkim aisiil gwibiridaka, ²“Alap zere mo irik ginni, zen gulk sun de ol blaonzimdinni an kiye: Zen san de teipsin zi de tane zikhip de we oto gulblunnak tembane yawalsa syal gwibinni. ³Teipsin zini in hamal hap mes nonol gubirida gukumen desa zena dwam gwibiridakaye, tembane yawala iwe de ang tan hap. Tembanena kim sowe heka, ki zep zere hon de ebabu gwe-gwen zini lup gul sonen daken de zini in-sa kwang guluda naseran hap. Hwena hamal hap de gubiridan wena in man yaing gwen hap baes tak. ⁴Teipsin zini in ki zep ahakore naka etan lup gul soneka. Zen man gubiridaka, ‘Zini in-sa anakan enbiridak, ‘Tebanena mes de danan. Sapi zirya hen tane-nena hanapna tangan naka mes beyakam taiblin dabilir. Kitak mes hohle danan. Angkam dekam de tembane yala awe dep yaing gwezak.’ ⁵Hwena men desa sap kwang nulidak, zen man nasalsibiridak. Zen hwena zere mae mo syal san dep sekwak gwendakahakon nga san, ahakon hen zere mae mo syal betetek san. ⁶Hen ahakorena teipsin zini in hon de ebabu gwe-gwen zini in-sa dahyok, zao zep ol lamang naban dangolebik, hendep damerak. ⁷Teipsin zini in kim kirekam salka, zen man tangan jal gweka. Dekam zep zere mo jana nabare zini lup gul soneka- zen de hwena desa tameran hap, in zen damerakke, hen zeno mae mo esa de ang tan hap.

⁸“Dekam zep etan ebabu gwe-gwen zini in-sa tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, ‘We oto gulblun tembane yawala an mes hohle danan. Hwena mensa sap gu so-nebiridak, zen hom ang tan hap edakastik. ⁹Zep emki angkam sek gwen- ora bol yawal-yawal san. Mensa ki olétowe gwek, zen desa kitak tembane yawala awe dep kwang ulidahal gwezak.’ ¹⁰Babu zem in ki zep hendep sek gwek- ora-bol ora-bol san. Zini men desa ki nolétowe gwe’ak, desa zep tingan kwang nulida halzak. Ahakon dawem-dawem naka, ahakon karek-karek naka. Hendep tembane yawal hap de teksonna in dekam zep zikim sowehek.

¹¹“Hwena teipsin zini in ki zep til zika- in zen yaing gwek, desa de hlauludan hap. Hwena dekam zep aha-na hla taka. Zen hom tembane yawala iwe dikim ang gwen hap de bajuna ala so’anka, hwena totore bajusa ala soka. ¹²Zao zep takensiblika, ‘Wal bosyan, em bakan tangane awe til zila?- tembane yawala awe dikim ang tan hap de baju ala son srëmkamyé.’ Zini in hwena hom mae bakan mae ding gulbluka. ¹³Teipsin zini in dekam zep zere mo irgwa taha nakore zini gubiridaka, ‘Dekam taha-tana tahalebir-blin naka kawesin sin dep hiri lak- men dekon zi mo angna yusyus-tin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ekna ngalk-ngalk da gwibirinke.’”

† 22:11 Why 19:7-8

¹⁴Zao zep Yesus gulk sun de ol blaonzimdinni in-sa anakare ola ban golzausuku, “Sap eiwa, kitak de kwang gulu dankam, hwena eiwakam de hlil irin wena kitak hom.”

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, “Roma mo irik ginni wèhè ol lamangkam gubi-inka?”

(Mrk 12:13-17, Luk 20:18-26)

¹⁵Dekam zep Farisikam de gubirida gwen zini zè-en nonol ola anakan aha-en nuk, “Nen banakare u siwen olkam esa taken-taken èblal?- dekam de zeno karekam de ding gun nukon karek tan hapye.” ¹⁶Ki zep zere mae hon de ang ta gwen zisi hen teipsin zini Herodes mo hliknak de bitit gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek. Zen zep Yesussu nenblak, “Bian Guru, èe mesè emsa tawa èblak: Em in dam-dam enkame gwè gwenda. Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap zi mo husus gwibin maena damnake gollèwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo boresa home kara gul gwizimnira. ¹⁷Zen in zebè emsa lakensibli’an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu’ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

¹⁸Hwena Yesus mes zeno mae mo enlala jal-jal aning tanna in-sa tame tazimki. Zep gubiridaka, “Em in eiwa de ora nakon mese tangan syan nahlak, zebe u siweblan hap de enlala naban kirekam Asa lakensibli’anzal. ¹⁹Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona in-sa ahana goltrèblan.” Dekam zep ahanaka nolblak. ²⁰Ki zep zè takensibiridaka, “Te-ala kasonak, an nara mo nwe-masesa zè yang dasik? Hen nara mo boresa zè ale nuk?”

²¹Ki zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

Ki zep hwena ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zèbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

²²Kirekam de srip gulsizimdinnik kim sane da’ak, zen man tangan dengganblak, ki zep hendep hli dak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tin nikon de etan engaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40)

²³Yaklana dekam zep Sadukikam de gubirida gwen zini u siwen ola ban hen Yesus onak dep yaing gwezak. Zen Yahudi mo aha hlikena- men zen anakan tawa da gwibirinke, “Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen.”

²⁴Zen ki zep hen dakensiblik, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

‘Zi de we zemka walas wè lan srëmnak tinkim hli yunu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zè walassa aya zik mo weinak dep wè tan hap. Hen kirekam, oso zik de tinkim, aya zik de hwena we semna in-sa gonkam.’ ††

†† 22:24 Ul 25:5-6

²⁵ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bi-anna. Zëna zi nik zep nonol wenya golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tîlkî. We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka. ²⁶ Zen hen walas wë lan srëmnak zep tîlkî. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tîlkî. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwëk, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwëk. ²⁷ Wenya in hwëna aumwa hap zep tik. ²⁸ Zep zen de etan ëngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwëk."

²⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in ema ëbute gwe'-an, sap em home Alap mo ola ban zëno soson naban tame oso'an. ³⁰ Sap tîn nikon de etan ëngaya gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwëk- men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. ³¹ Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- tîn nikon de ngaya gwen hap dena mensa gukuye. Zen man-am Yahudi zini emsa gubiridaka,

³² 'Ëe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.' †

Zep Zen tîn zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap."

³³ Zi trana in kim Yesussu kirekam de srip gulsuzimdminnik sane da'ak, zen man tangan denggwanklak.

Yesus kim Alap mo tîti tabin ola, bol-zaun tangan wenyanya, gubiridakake:

(Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28)

³⁴ Farisikam de gubirida gwen zini kim anakan ësak, "Sadukikam de gubirida gwen zini etan banakarekam dep?- Yesus mo olsa de ding gulblun naye," dekam zep hen yaïng gwezak. ³⁵ Zëno mae mo ahana, zen Musa mo tîti tabin olsa de tawa ta gwibinni. Zen zep Yesussu de akasiblin hap takensiblika, ³⁶ "Bian Guru, nëno mae mo tîti tabin ola kon, bol-zaun tanganna enda zen moye?- desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye."

³⁷ Ki zep ding gulbluka, "Zen a zen moye: 'Bian Alapsa em ensa lwa gweblan- tîngare enho naban, enlala naban, hen tim niban.' ††

³⁸ Zen zen- nonol wenya hen bol-zaun tangan wenyaye. ³⁹ Ahana hen ki- deban de apde nën makare naye. Zen a kirekam moye:

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.' ‡

⁴⁰ Tîngare tîti tabin ola mensa Musa Bak ayang gul gwizimki, hen Alap mo ola mensa aha zi ayang nul gwizimk, zen ausuna kitak dare tîti tabin ola in zëwe."

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena gol-treizimkike:

(Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹ Farisikam de zini in kim zë nama lowe he'ak, Yesus ki zep takensibiridaka, ⁴² "Eno mae mo tame gun nu-

† 22:32 Kel 3:6 †† 22:37 Ul 6:5 ‡ 22:39 Im 19:18

kon, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena banakan? Zen nara mo auyan-tanekam sa hata zala?"

Ki zep ding nulblik, "Zen Daud Bak mo auyan-tanekam sa hata zala."

⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki hwëna Daud Bak zëna ba hap Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka?- Alap mo Enhona kim bi gwe-blakaye. Sap zen dekam anakan am guku,

⁴⁴ 'Bian Alap man ano Teipsinni gubluka, "Ëre mo dam taha nakon emki nikirin- dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin.'" ††

⁴⁵ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?"

⁴⁶ Hwëna Yesussu de ding gulblun hap man topse nëblak. Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaïng gwëk. Saher hap baes tak.

Yesus kim jalse gwibiridakake- men zen ëk enkam Alap hap de syalsa nol gwëkke:

(Mrk 12:38-40, Luk 11:37-52, Luk 20:45-47)

23 Yesus ki zep zi beyam-byana in han zëre hon de ang ta gwen wenya aban mae gubiridaka, ² "Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban, zen sap Musa mo weinak zëno ol san de lowehen hap emsa tîti da gwibirin.

³ Zen in zep zëno mae mo ola in san emki ang ta gwen. Hwëna zëno mae mo lowehen san bahem ang ta gwen. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, deban hom apde në gwenan. ⁴ Zep zëno mae mo emsa de tîti ta gwibinni man nwe-mase gwe-gwenan- san de zi de aha zi hon nihin dohon-honsa mam enkam wëwëk ta sone gwizimdinni kiye. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, zen hwëna Musa mo tîti tabin olak etan zën aha tîti tabinsi mas-mas nul gwenan, zep tangan hëndep dohon-hon gwe-gwenan. Hwëna zëna hom desan ang ta gwenan.

⁵ "Zëno mae mo Alap hap de syala, zen hwëna kitak zi dikim hlauludan en hap syal ta gwenan. Zen in zep hen Alap mo ola bare kertas dak-dakna zëre mae mo mirenak hen tahanak bubuk dasik gwenan, hen bajuna zep blal-blalkam sihilhi da gwibirin- desa de alala ta gwen hapye. ††⁶ Zen zep tembane yawal-yawalak hen but srëm gol-golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan. ⁷ Zen hen zi de tagal gwen maenak anakan de gubiridan hap ëdwam gwe-gwenan, 'Dawem, bian guru.'

†† 22:44 Mzm 110:1 †† Yahudi zini dekam Musa mo ol san ale nabare mire sigi makare naka mirenak hen tahanak bubuk dasik gwëk- Musa mo tîti tabin ola bare naka. (Kel 13:9, Ul 6:6-9, 11:18) Zen hen Musa mo ol san bajuna sihilhi da gwibik. (Bil 15:37-40, Ul 22:12) Yesus hen kirekam de bajusa ala so gwëka. (Mat 9:20, 14:36) Hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini hen Farisikam de zini sërkam tangan sihilhi da gwibik, hen kertasna insa dak-dak naka alala da gwëk- dekam de anakan zënaka boltere ta gwibin hip, "Ëe an sërkamë Musa mo ol san ang ta gwenan." Hwëna kirekam karek. (Mat 6:1)

⁸“Hwëna emsa bap zen gubirida gwen ‘bian guru’kam. Sap eno mae mo Guru tanganna, Zen sap diki aha-en. Hen em diki aya-wal oso-wal makane lowehe gwenan. ⁹Bahem auhu-kamanak awe zini ‘bian’kam gubirida gwen. Sap eno mae mo Bianna aha-en- in Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye. ¹⁰Hen bap zen emsa ‘teipsin zi’kim gubirida gwen. Sap eno mae mo Teipsinni Zen aha-en. Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Èe an Zen. ¹¹Hen zini men zen ebon mae onakon mam gwenna, zen diki zen gwë gwen- san de eno mae mo tana ìltikinnik de babu gwe-gwen zi. ¹²Sap tìngare zini men zen mam gwen hap èdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.

¹³“Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de gubirida gwen wenyha, em èngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Men zen sap Alap mo nwenak dikim èsam gwesin hip èalp gwe-gwenan, hwëna eme zèbe mae hap orana layalsik gwizimnin- ere mae mo aha tìtì tabin olsa de mas-mas gul gwizimndinkim. Ena mese sap orana dam lasik, hwëna desan home ang ta gwenan. Hen men zen sap ang tan hap èhohle gwe-gwe’an, eme hwëna zèbe mae hap layalsik gwizimnin. ¹⁵Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de wenyha, em èngalap gwen! Em in èk enkame Alapsa ang è gweblanan. Em ema anakan ègwë gwenan: Ere mae mo hliknak dep de zisi kwang guludan hap em ema men-san an-sankam èhakalada gwenan- sap hi san, hen eik sin. Sap ebon mae osan de ang tan hap man sap baes ta gwenan. Hwëna zao de langanak aha-en aha-enkam hlauluda gwenkam, desa zebe hwëna do-wal mo kigi mo walas hap li la sone gwibirin. Zen zep hëndep zëno mae mo jal-jala ere mae onakon sèrkam tangan taman kinì gwenan.

¹⁶“Kwasang tol, em in zene Musa mo ola tawa la gwibirinke, em èngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in nwe diminni, hwëna ema tim ul gwenan, ‘Èe asa aha zisi dawem san dep olèsek gwe-gwer.’ ^{††} Em in zebe zisi anakan tìtì la gwibirin, ‘Nen sap esa nère mae mo ol gu-gunsu anakan sosen ul gwer, “Ngli, mese ki asa salblanda.” Hwëna Èe ama emsa gubirida-an: Bahem nglisa, ahaksa ngatan zi mo langsa de gublun naban ere mae mo ola sosen gul gwen. Sap Alap Zen dekon nèsa kítak ìrik gi’ira. Hen kirekam de gun-

[†] In kim orep Matius mo ola ansa etan ale nul gwëk, dekam aha zi Markus 12:40 nakore naka awe mas gulku. Desa zep ayat 14kam lun naít gwibik. Zen anakan: “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de wenyha! Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Em ema hen we sem-semna boton la gwibirin, ‘Èe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.’ Hwëna dekam zebe zëno mae mo kire-kirena sowëkam hli la-in gwenan, hëndep ema tap lasik gwizimnin. Hwëna karekna insa dikim ber-ber gun hup, em ema Alapsa but srëm gola kon mam blalkam en sone gweblanan- dekam de emsa zi kil tibin hip, ‘Zini an airis.’ Hwëna zen zep esa lamkam karekna mam tangan wenyha Alap onakon hla kul.” ^{††} Ayat 16-22na ansa de dawemkam tame gun hup, emki nonol Mat 5:33-37 naka baca gun.

kum, zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Zep em de Alap mo bosesa de gollëwen hap nglì maesa kirekam gublunna, Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, ‘Em dekam ba habe Asa blikip gwesibli srëm gwëka.’ ²¹Hen anakan bahem ègu gwen, ‘Alap mo gol, mese ki asa salblanda,’ sap zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Sap zère mo gola, Zen zao Zëna gwë gwenda. ^{16b}Em zebe hen karekam tawa la gwibirin, ‘Nère mae mo olsa de sosen gul gwen hap, bap nen anakan ègu gwen, “Alap mo golak de emas, mese ki asa salblanda,” hwëna sap esa Alap mo gol ensa kirekam en gwibir.’ ¹⁷Em in enlala joblo-topna hen nwe diminni! Em emaka dam ulsuk: Alap zère mo nwenak bol-zaun tangan wenyha diki zère mo gol. Sap zini kim emasa Alap mo golak nonne gwenan, dekam man nwe-mase gwe-gwenan, ‘An Alap zère en hap dena.’ ¹⁸Anakan hen ema tawa la gwibirin, ‘Bap nen anakan ègu gwen, “Alap hap de tweran nin ang gulsulun, mese ki asa salblanda,” hwëna sap esa Bian mo golak de kals ensa kirekam en gwibir.’ ¹⁹Em in ei-wa nwe dimin tanganna! Em emaka dam ulsuk: Bian zère mo nwenak bol-zaun tangan wenyha diki zèbe hap de kals. Sap tweran ninni insa de kalsnak iwe tru tasin hip kang ta senkam, zen dekam zep nwe-mase gwe-gwenan, ‘An Alap zère en hap dena.’ ²⁰Zen in zep, zi de anakan zère mo olsa sosen gunnu, ‘Alap mo golak de kals, mese ki asa salblanda,’ zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap mo kalsnak de tweran nin, mese ki asa salblanda.’ Hen zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, ‘Em dekam ba habe Asa blikip gwesibli srëm gwëka.’

²³“Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de wenyha, em èngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwëk, desa de syal gwibin hip em ema baes ta gwenan. Hwëna banakare Alap hap de syal bete-tek enna, desa en ema syal ei gwibirin. Zep em anakane ègwë gwenan: Banakare nganak de obwaga betek maesa de gola danna- sap kumli ala maesa, em desa sap ema Bian Alap hap de hlikna ol gweblanan. [‡]Hwëna Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwëk, desa home syal ei gwibirin- anakare saye:

Zisi bahem totoresa karek tan.

Wal bosyansa em kwasang gwibirida gwen.

Hen mensa anakan zi bosyansa gu-gublunna, ‘Èe asa kirekam syal gwibir,’ desa em hëndep sul sonen. Zen diki bol-zaun tangan wenyha zen- desa de nonol syal gwe-gwibin hip denaye. Hwëna syal bete-tekna insa lun em mas gul gwen. ²⁴Em an nwe haïna, hwëna

[‡] Yahudi zini man Musa mo tìtì tabinni Imamat 27:30nak ang ta gwëk. Zen zep Alap hap “sepersepulu”kam nol gweblak. Zep 10 ribusa de gul irinni, seribu ensa de Alap hap golblan. 100 ribusa de gul irinni, dekam 10 ribusa de Alap hap golblan. Aha kire-kirena hen man Alap hap aha hlikna nol gweblak- sap nga nakore kire-kire betek.

ema tim ul gwenan, 'Èe asa aha zisi dawem san dep olèsek gwe-gwer.' Eno mae mo syala in man nwe-mase gwe-gwenan- san de mok honak de ailsikan tok ing gwe henna kiye. Desa em ema eirsik gwenan. Hwëna wanya yawal de zè ing gwe henkam, deban hwëna ema otde gwibirin. †

²⁵ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de wenyha, em èngalap gwen! Em in èk enkame Alapsa ang è gweblanan. Eno mae mo lowe henna a kirekam mo nwe-mase gwe'anye: San de zi de piring-moksa è-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam: Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka-kire-kire beya gwen hap de enlalakam, hen ere mae em mo timsi de ngalap gwe-gwibin hip de enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! ²⁶ Farisi zi nwe hai! Em nonol ere mae mo enhosa em olk san ngan tasibin. Dekam esa tangan tim niban enho naban èngan gweher.

²⁷ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de wenyha, em èngalap gwen! Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Em in san de zi tok drè nwanun golsa de nwe awes tangankam taunnu kiye. Hwëna olk kon zi tok hanan ase nabarena zèwe. ²⁸ Zep em in hen kirena. Zi de emsa hlaludankam, em dawem-dawem tanganna. Hwëna enhonak kirekam-kirekam karek enlalasae ènne gwenan, zen in zebe zi tok ase karek makan èju gwe'an.

²⁹ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha hen Farisikam de wenyha, em èngalap gwen! Em in èk enkame Alapsa ang è gweblanan. Em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwek. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in, hen èk enkame anakan ègu gwe'an, 'Kwasang tol! Èyè dekam hen lowe henanam, èe molyè ère mae mo auyan-azana insa mas eibiridananam- zen kim zi dawem-dawemna insa damera gwekye.' Hwëna kirekam de ègunkum, ema kim anakan èkira gwe-gwe'an, 'Èe an zen- zi tamera gwen zini in mo walas naye.' ³² Kirekam de lwankam, ki amki ere mae mo auyan-aza mo zi tamera gwen syala insa ayang uk! ³³ Em jal-jal tanganna, zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Zep em toton banakan molye Alap mo jal hil gin nikon èasendak.

³⁴ "Zep emki èsane gwen: Sap em kirekame ère mo olsa de ayang gul gwen zisi lamera gwenan, Èe in zep asa ebon mae osan dep etan ahakorena lup gul sone gwer. Enlala blal wenyha hen ère mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha, desa asa hen ebon mae osan dep lup gul sone gwer. Hwëna em esa hen desa lame-

ra gwer, hen ahakorena esa te-lidak sonnak makan labirin gwer, hen ahakorena esa but srèm gol-golak langole gwibir, hen ahakorena è-è san esa olègwa halada gwer. ³⁵ Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sèrkam golzimdi- kitak de zèno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hèndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa karek gon srèmnak taka, dekon hèndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini damera gwek, hèndep aumwa hap kim Berekia Bak mo tanena Zakaria Baksa dak. Zen Alapsa de aïriblan srèmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak. ^{†36} Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku- dekam de otan ere mae hap ngèro gulzimdin hip!

³⁷ "Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwek, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame tok hap i libirida gwek. Èe ama sap emsa kwasang gwibirida gwek, zebè sap emsa Ère osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwek- san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwek.

³⁸ Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. ³⁹ Zep angkam em molye etan Asa hla la gwek. Hwëna em kime lamkam Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa Asa hla lal. Dekam hwëna anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul,

'Hè'ho! An Bian mo bosekam nèsa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Diki Alap Zen zèbe hap dawemsa golblan!" ‡

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mrk 13:1-27, Luk 21:5-28)

24 Yesus kim Alap mo gola kon wet soka, èe zère hon de ang ta gwen wenyha ki zebè èrtro kinik. Zao zebè enblaonk, "Alap mo gol yala an wehasa hom dawem tangankam dauk! Man tangan kwa nuk."

² Ki zep asa ding gulzimki, "Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Zèno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul."

³ Yerusalem kon kim wet soka, zaitun tra nabare kwatap teknak zep nikin'inka. Èe zère hon de ang ta gwen wenyha ki zebè zè du këblahak- zao de è-erenak anakan takensiblin hap, "Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?- dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklana, Em de lwa halzan hap dena, angkam man tangan golek de gwe'an."

† Wanya hap dena, Yesus "unta" kam anakan gubiridaka, "Em unta mo tim niban otde gwibirin." Untana hen sap wanyana bëjen ala gwibin, hen kire otweran nabare hona bëjen otdebin. Zep Yesus mo enlalana, "Em Alap mo bol-zaunkum de olsae eititi ei gwibirin- san de unta yawalsa de hla tan srèmna kiye. Hwëna ol bete-tek ensae syal ei gwibirin- men kiye, kumli alasa de Alap hap golblanna." Zep ayat 24 mo enlalana man ayat 23 naban apde nè'an.

†† Zakaria mensa Yesus awe enlala gweblaka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom. Zen apde bose zemka- men zen Alap mo ola de ayang gul gwizimkike. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej 4:8), hwëna zèno mae mo aumwa hap de bukunak Zakaria in desa dak. (2Taw 24:20-22) ‡ 23:39 Mzm 118:26

⁴ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Salok-salokkam lo-wehe gwék. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁵ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, 'Ëe an Zen- Yesusye, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Hëndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁶ Em anakare olsa esa ësane gwe-gwer, 'Zëwe man ëeija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa ëeijazal,' hwëna em dekam bahem ëaïrî gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkîl gîl gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.' ⁷ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha ïrîk gînnî aha ïrîk gîn niban sa ëeija gwer. Lang yala an san usak yala sa hatanda gwer, hen jîngîlî mam enkam sa taïlîda gwera. ⁸ Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ "Emsa sa ahakon dahyo gwer, hëndep emsa sa karek da gwibir, hëndep emsa hen sa damera gwer. Tingare langnak de zini sa emsa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenyâ. ¹⁰ Dekam Asa de taïblîblan nakon beya nik sa etan lwan dahal gwer, hen zen sa hwëna nama de taïblîblan wenyaka husus neibirida gwer, hëndep tameran hap sa nolëgu gwer. ¹¹ Dekam yasik ta gwibin hip zini beya nik sa anakare ola ban yaïng gwe-gwezal, 'Ëe an Alap mo olsaë ebe mae hap ayang gulzim'in.' Hen zen zen sa boton san dep zini beyakam sil dîbirhal gwer. ¹² Dekam jal-jal enkam sa lowehe gwer, hëndep beya nik sa kwasang enlalana eititi neibir. ¹³ Hwëna men zen de Asa de taïblîblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk, zen zen sa ëngaya gwer. ¹⁴ Hwëna Alap Zën de ïrîk gîn hip de ol dawemna insa kim de tingare lang san nolhala da'ak, tingare zi ausu dikim ësane gwen hap, zen dekam tangan sa aumwa hap denak zaul.

¹⁵ "Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal- Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltîl zînnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, 'Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.'" †

Hwëna ëe, Matius, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁶ "Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ëheya-hya gwék. ¹⁷ Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitî gwëhan. ¹⁸ Hen nganak de syal tandan wenyâ, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan- baju sal-sal maesa de teisyan hapye.

¹⁹ Kwasang tol, we walya u nubare wenyâ, hen nama de walassa momkam taïzî gwibin wenyâ. Zen tol banaan molya ëasendak. ²⁰ Zep Alapsa emki anakan abe ta gwen, 'Karek yala in bap zen o dîl gwennak ahaksa

† 24:15 Dan 9:27, 11:31, 12:11

Hari Sabatnak jowen.' ²¹ Kirekam abe la gwék, sap Alap kim lang yawala ansa syal gwibirki, hëndep sërkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohonhon gwenna hom mae jowek. Hen zëno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek. ^{†22} Hwëna sap Alap man zëre mo hlîl irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangnan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.'

²³ "Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,' ahaksa, 'Zëwe gwë'ara,' em bahem taïblîbirida gwen. ²⁴ Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaïng gwe-gwer, hen zen owas-owasna sërkam de tenggwanbin tangan naka sa syal nei gwibir- anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Ëe an Zen- emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Ëe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.' Zep hëndep Alap mo hlîl irin zini hen desa de taïblîbiridan hap sa hen ëalp gwesil. ²⁵ Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin- em de desa enlala gwe-gwibin hip. ²⁶ Zep emsa de zi anakan gubirida gwenkam, 'Nen ki hla tan. Zen zi ol srëm langna zëwe gwë'ara,' em bahem dekam desan sek gwe-gwen. Ahaksa anakan de emsa gubiridankam, 'Zen awe aning gwe'ara,' em bahem taïblîbirida gwen. ²⁷ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, ano hata zanna, kitak ngatansa sa hla nulser- men kirekam ngli ang yala hla nulser gwenanke. ²⁸ Zep ano hatan hap dena, kitak de zini sa dam nulsul- men kirekam hen hi agohe de ëwale gwezan hap dena dam nulsuk gwenanke." ‡

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(Luk 21:25-28, Mrk 13:24-27)

²⁹ "Lang dohon-honna in kim de hya gwesî'ik, zen hëndep dekam sa 'yakla nwenâ kawesilî.

Benna hen molya ngatan gwék.

Hen keisni sa ngli nakon ëlan nahlala.

Hen nglinak de teipsin-teipsin dowla-dowala sërkam sa ëilman gwe nasen gwer.' ††

³⁰ Hëndep dekam zep sa tingare langnak de zini nglinak de owasna hla nulser- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ënaka de enlala gweblan hap de tantanna. Dekam tingare zi ausuna ngalap gosa sa talzen kim butnak Asa hla dase gu'ukye, Ëre mo sosen naban ngatan yawala ban de ziatî gwe zannak. ^{†31} Zen dekam sa sramin auku yawalsa nasalbir- Ëe kimë ëre mo dam taha nakore zini lup gul sone'ak, zen de ëre mo hlîl irin zisi tangan en tangan de tagal gulsun hu-

†† 24:21 Dan 12:1 ‡ Hi agohesa de aha-erenak de wale gwëwnak hla tanna, zen dekam zini dam nulsuk gwenan, "Tweran tokna man zë lwa'ara. Desa de twenblan hap zë wale gwe'ara." Zep Yesus gulk sun de ol blaorankam hi agohesa gubluka- dekam de anakan dam gulsun hup, "Yesus mo hatazan hap dena, zen hen aningkim molya lwak. Hwëna kitak sa zëno ngatanna hla nulser"- men kirekam ayat 27nak lwakke. (Luk 17:37) †† 24:29 Yes 13:10, 34:4, Yl 2:10 †† 24:30 Dan 7:13, Zak 12:10-14, Why 1:7

pye, sap yakla hata sezan nakorena, hëndep nikin anen nakorena, hëndep eihya-lip eihya-lip nakorena.”

Aumwa hap de yaklasa de kirekam dam gulsun hup de ol:

(Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33)

³² “Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dërenna anakan hla kul gwenan, ‘Man al-sik, hen angkam man etan ala gwe'an,’ zen dekame anakan tame ul gwenan, ‘Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.’ ³³ Zen hen kirekam: Tingare kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, ‘Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!’ ³⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene angkam okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal. ³⁵ Nglï naban kama naban sa jek-jak nër. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer.”

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal.

(Mrk 13:32-37, Luk 17:26-30, 34-36, 12:35-48)

³⁶ “Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, ‘Yaklana’ ahaksa ‘Jamna dekam sa hata zala.’ Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena hen homë tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. Sap ano lwa halzan hap dena, zen men kirekam orep lwak, Nuh Bak kim golëlowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal. ³⁸ Sap dekam ho namwa yawala in kim hata srëm gwe'ak, zini dekam tembanekam ëmen-man gwenda gwek, hen we wal zi zënaka kap da gwek. Zen kire enkam ki mumukkum lowe henda gwek, hëndep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal wala zeban golësesek gwe seka. ³⁹ Hwëna ho namwa yala in kim mumuk ennak lup gulsuk kïnzi'ak, dekam zep auna ëhlok, ‘Eiyë, an kirekam am lwa'an!’ Èe de etan lwahal zannak zen kirekam sa hen auna ëhlok. ⁴⁰ Dekam zi dare de nganak syal ë'anka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal. ⁴¹ Hen we dare de lënsa ale'ak, aha-en naka sa nul inehal, hwëna aha tola zëwe sa hli nul. ⁴² Zep salok-salokkam Asa kara ë gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, ‘Ano mae mo Teipsinnï dekam sa etan lwahal zala.’

⁴³ “Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, ‘Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,’ zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tilzin srëm hap maka sale'ara. ⁴⁴ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home ta-

† *Yesus mo ola an, san ha mae hap?– Zënaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalemsa de dre tan hap dena. (Mat 24:4-22, Mrk 13:5-20, Luk 21:5-24) Yerusalemsa tahnuna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap hom.*

me u'in– ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de lwa halzan hap denaye.

⁴⁵ “Ano lwa halzan hap dena, zen mae makan: Teipsin nik de holokam langa san song gwe'anam. Zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwë'anam hen taibliblan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, ‘Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gil gwe. Zëbe hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.’ ⁴⁶ Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam– zen de anakan hla ta'an zanam, ‘Zen dawemkam ano tim bwanak irik gil gweka,’ ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁸ “Hwëna zini in de enlala nik karek gwe'anam, zen maka enlala gwe'ara, ‘Ano teipsinnï in na-en molya lwahal zaka.’ ⁴⁹ Zen sa hwëna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri, hen teipsin zini in mo te-alakam sa ho mamaksa otde gwibin sosen zi bose zeban ziotdeblanda gwera hen golëtembane ta gwera. ⁵⁰ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srëmnak teipsin zini in hata zala. ⁵¹ Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa syauk blanak tak ta sera– men dekon ëk enkam de Biansa ang gwe-gweblan zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalkngalk da gwibirinke.”

Gulk sun de ol blaoranna an, sepulukam de kwalbasa hap dena:

25 “Zep Èe kimë Alap Zën de irik gin hip denaban golhata'anzak, zen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: San de sepulukam de kwalbasa de we oto gulblun hap de zisi pelita ngatan naban hut tu ane gun hup de ëhohle gwenna. Zen pelitana srën-srënkam deirensik. ² Hwëna sepulukam de kwalbasana in, aha-ere taha-tapkam enlala joblo-topna, hen aha-ere taha-tapkam enlala blala. ³ Sap enlala joblo-top weny in, zen pelita dang ennak dena kim sek gwek. Tap gwennak de etan yuren hap dena hom kap dak. ⁴ Enlala blal weny in zen en man minyakna hen kap dak-pelita dangnak dinik de tap gwennak de etan yuren hap denaye. ⁵ Hwëna we oto gulblun hap de zini in na-en hom hata zaka. Kwalbasana in zen nësblak zep hëndep nwe-alk hap truwek. ⁶ Hwëna ngirin tatem zep takeranna te sok, ‘Angkam man hata'ara– we oto gulblun hap de zi niye! Haen, nen angkam hut tu ane gun.’

⁷ “Sepulukam de kwalbasana in ki zep luk tak, hëndep pelita-pelita zemka ki zep ototo dabi'ik, hen ki zep tom-tom dak. ⁸ Hwëna enlala joblo-top weny in ki zep enlala blal weny insa nenbiridak, ‘Abe mae hap em tol minyaksa betek enkam hlë-hle tazimdin, sap ano mae mo pelita-pelitana tinsin hip ëalpwesin.’

⁹“Zen hwëna man ding nulzimk, ‘Bëjënë, ki hwëna ëre mae mo hen molya ësowehek. Amki toko san sek gwëk- te-alakam de zë teyisîn hip.’

¹⁰“Hwëna enlala joblo-top wenya in kim toko san mi-nyak teyisîn hip sek gwe'ak, we oto gulblun hap de zini in ki zep hata zaka. Enlala blal wenya in zen ëhohle gwëk, desa en dekam zep we oto gulblun hap de zini in tembane yawala iwe dep golëbiti gwëka. Lilikinnî hen dekam zep nayalsikink. ¹¹ Enlala joblo-top wenya in kim etan yaing gwezak, dekam zep sap ëtaken gwe-'ak, ‘Bian, bian, abe mae hap em lilikinsî talusuzimdin.’

¹²“Hwëna zen man ding gulzimki, ‘Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe homë emsa tame tabi'in.’

¹³“Èe in zebë hwëna emsa gubirida'an: Salok-salokkam em lowehe gwen. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak.”

Dan-ahare babu gwen zi hip de gulk sun de ol blaoran:
(Luk 19:11-27)

¹⁴“Zep ano lwa halzan hap dena, zen hen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: Te-ala beya zini man aha lang san dep holokam de zë gwën hap song gwëka. Nonol zëre hon de babu gwen zisi zep gu so-nebiridaka- zëbe mae hap de zëre mo kire-kiresa hli tanda guzimhan hap, zen de dekam zëre mo timbwanak te-alasa mam tablan hap syal tan hap. ¹⁵ Te-ala beya zini in hon men zen ëbabu gwëk, zëbon mae onakon dan-ahan en anakan dam tasibirki, ‘An syal-syal tanganna zen,’ ahaksa, ‘An hen kire tola.’ Zen zep srën-srënkam zëbe mae hap kap ta guzim halka. Ahana kip emaskam de te-ala yuna aha-ere taha-tap enkam kap tablaka. Ahana kip yuna dan-dan teisyablaka. Hen ahana kip aha-ere yukam zerblaka. Zëna ki zep song gwëka.

¹⁶“In zëbe hap emaskam de te-alana aha-ere taha-tapkam de yukam kap tablaka, zen hëndep dekam zep te-alana inkam kire-kiresa lirak ta gwibirki, hëndep dekam aha-ere taha-tap yukam zep etan mas soka. ¹⁷ In zëbe hap dare yukam hen teisyablaka, zen hen kirekam kim syal gwëka, dekam etan dare yukam zep mas soka. ¹⁸ Hwëna in zëbe hap aha-ere yukam zerblaka, zen kamasa hul gulku, zao zep te-alana insa aning taka.

¹⁹“Lamkam kim zi yala in etan lwahal zaka, dekam zep etan te-alana insa de apdenak ziaitblin hap gu so-nebiridaka. ²⁰ Aha-ere taha-tapkam de yukam men zëbe hap hli tablaka, zen ki zep sepulukam de yukam kap tabla zaka. Zao zep gubluka, ‘Bian, em sap aha-ere taha-tap yukame abe hap hli tablaka. Hwëna emki hli tan. Èe kimë dekam syal gwe-gwëk, etan yuna aha-ere taha-tapkamë mas sok.’ ²¹ Zi yala in ki zep ding gulbluka, ‘In airis tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taibliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam irik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gilzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin- ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.’

²²“Ki zep hen in zëbe hap dare yukam teisyablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, ‘Bian, em sap abe hap dare yukame hli soblaka. Hwëna emki sap aken. Èe hwëna dekam dare yukamë etan mas sok.’ ²³ Zi yala in dekam zep ding gulbluka, ‘In airis tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taibliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam irik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gilzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin- ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.’

²⁴“Ki zep hen men zëbe hap aha-ere yukam hli tablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, ‘Bian, ëe mesë emsa tame tak. Em in jal-jal enkame irik gil gwenda. Sap em in ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwend, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda. ²⁵ Èe zebë emsa airi gweblak, zebë eno te-alana kama-nak lo tasik. Te-alana in an dë.’

²⁶“Ki zep ding gulbluka, ‘Em in abon de babu gwen zini jal-jal tanganna hen asang tamna! Ema eiwakam asa anakan tame taka: Èe homë ëre en mo eiyas gin nukore ei nika tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan. ²⁷ Em de kirekam asa tame tankam, ki emaka ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drë neka- aen de etan lwahal zankam de dekon ap engka en mas gulblun hapye.’ ²⁸ Dekam zep ahakore babu zemka gubiridaka, ‘Emki zëbon onak de te-alana insa al tablan. Hwëna men zëno yuna dare taha-tapkam lwa'ara, zëbe hap hwëna ërblak. ²⁹ Sap zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan beya en tangankam asa kap ta gweblal- dekam de hëndep taha-taha gweblan hap. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. ³⁰ Babu gwen zi karekna insa em lang kawesin sin dep hiri tan- zini men dekon yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke.”

Aumwa hap de zisi klis gun hup de ol:

³¹“Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de teipsinkim hata zankam, ëre mo dam taha nakore zini sa tingan Asa ngirin da halzal, hëndep dekam Alap onakore ngatan nabare komal tumnak asa nikinzir. ³² Ère mo dam taha nakore zini dekam sa tingare langnak de zini ëre onak dep tagal nulsul. Èe dekam asa hli- san de otweran zaho ta gwibin zi de zaho zemka hlinni kiyë, kambingni srën de kang gun, dombana hen srën. ³³ Dekam dombakam de wenya asa ëre mo dam taha san de ëzaun hup gubiridal. Kambingkim de wenya, desa irgwa taha san de ëzaun hup asa gubiridal. ³⁴ Ki asa hwëna dam taha san dekam de ëzaun wenya insa gubiridal, ‘Haen, nëre mae mo Bian dekakim zë dawemsa ebe hap golzimki. Dekam biti gwezak- ere mae hap de ëhamal tazimdinni awe dep, mensa orep okamana ansa de yang gulsun srëm nakon Bian ebe mae hap hamal tazimkike. ³⁵ Sap Èe kimë usak naban

gwë gwëk, eme tembanena ap ol gweblak. Kimë ho-hole gwe-gwëk, eme ap hona ol gweblak. Ëë kimë aha lang nakon hata gwezak, eme Asa gola kon eirin gwëk. ³⁶ Ëë kimë irkan gwë gwëk, eme abe hap pakeanna kap la gweblak. Hen Ëë kimë sang-sang gwe-gwëk, eme Asa sam lasik gwëk. Hen bwinak kim Asa se dyain gwëk, eme zë Asa du kë gweblak.'

³⁷ "Hwëna enlala dam-damkam de lowehe gwen zini in sa anakan Asa ding nulblir, 'Bian, ëë bawalkamë usak naban Emsa hla lak?– in dekamë tembanena ebe hap olblakye. Hen bawalkamë ho-hole gwennak Emsa hla lak?– in dekamë hona ebe hap olblakye. ³⁸ Hen ëë bawalkamë Emsa aha langna kore zi mo kim hla lak?– in dekamë gola kon Emsa eirinkye. Hen Bian, ëë bawalkamë irkan Emsa hla lak?– in dekamë pakeanna ebe hap kap lablakye. ³⁹ Hen ëë bawalkamë Emsa sang-sang naban hla lak?– hen bwinak de se tya irinnikye, in dekamë Emsa du këblakye.'

⁴⁰ "Ëë dekam asa hwëna ding gulzim, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em kime kirekam syal ei gwibik, sap Asa de taibliblan walas kwasap mae hap, zen dekam Asae mas ë gweblak.'

⁴¹ "Ëë dekam hwëna irgwa taha san dekam de ëzaun wenyaka asa gubiridal, 'An kon em sek gwen. Em an zen– Alap onakore jalsa de hlaun hup de wenyaka. Tinsin srëm syauk bla yala wakuwe em bitï gwen– mensa Alap dowal mo kigi hap zëre mo taha tri so gweblan wenyaka ban dep hamal tazimkike. ⁴² Sap Ëë kimë usak naban gwë gwëk, em home abe hap tembanena olblak. Hen Ëë kimë ho-hole naban gwë gwëk, em home hona abe hap olblak. ⁴³ Ëë kimë aha lang nakon hata gwezak, em home gola kon Asa eirink. Ëë kimë irkan gwë gwëk, em home abe hap pakeanna kap lablak. Hen Ëë kimë sang-sang gwe-gwëk, hen bwinak kim Asa se dyain gwëk, em home dekam Asa mas ëblak.'

⁴⁴ "Zen sa hwëna Asa ding nulblir, 'Bian, ëë bawalkamë usak naban emsa hla lak?– hen ho-hole gwennakye, hen aha lang nakon de hata zannak, hen irkan de gwënnak, hen sang-sang gwennak, ahaksa bwinak de gwënnakye, in dekamë Emsa mas ëbla srëm gwëkye.'

⁴⁵ "Hwëna Ëë dekam asa ding gulzim, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Asa de taibliblan walas kwasap maena men desae mas eibirida srëm gwe-gwëk, zen dekam Asae mas ëbla srëm gwëk.' ⁴⁶ Zini in dekam sa syauk bla hi-hitinnik bitï gwer– hëndep denaban de zë lowehe gwen hapye. Hwëna enlala dam-dam enkam men zen lowehe gwëk, zen zen sa hëndep de ëngaya gwen hap dena hla nul."

Yesusu de balk tan hap kim ëkalang gwëkke:

(Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53)

26 Yesu kim kirekam tawa tasibirki, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka in sa gubiridaka, ² "Em tawana: Angkam yaklana dan– yakla yala Paskanak depye. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa dekam sa nergul– te-lidak sonnak dikim Asa makan ta irin hipye." †

³ Hwëna Yesu in kim kirekam gubiridaka, dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak tagal gwe'ak. ⁴ Zen Yesusu de sowëkam balk tan hap de olsa zë aha-en nu'ik– dekam de tan hap. ⁵ Hwëna zen man ëgu gwe'ak, "Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla'an. Ki deban mae esa zë hwëna mamkam ëilm-an gwer."

Yesusu kim wenyaka minyak irase dawemkam nola kon hlë tablakke:

(Mrk 14:3-9, Yoh 12:1-8)

⁶ Yesu dekam zep Betaniak tembane tan hap Simon Bak mo golak asa golëbitï gwëka. Simon Bak in, men zen orep kusta gwëkake. Hwëna wenyaka dekam Yesu hup de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Yesu kim zë asa golëtembane ta'anka, wenyaka in dekam zep minyakna inkam Yesusu nola kon hlë tablazak. ^{††} Ëë zëre hon de ang ta gwen wenyaka kimë kirekam wenyaka in sa hla kuk, ëë dekam zebë jakal eibik, hen anakanë zë lonsubi'ik, "Asya, zen ba hap kirekam tingan tangan hlei yul soneblanan?! ⁹ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nëp zertzimnin. Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwëbla-zim'in."

¹⁰ Yesu hwëna mes ano mae mo ola in sa salka, dekam zep asa gubiridaka, "Em ba habe wenyaka in sa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwësil– kirekam de Asa gwëblankamye. ¹¹ Sap tahalha wenyaka em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk. ¹² Insa minyak irase dawemkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan– deban de kaso hulak Asa drë nwanun hap. ¹³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenyaka in sa kirekam abe hap syal gwëbir-blinan, desa hen sa aïsïl nei gwëbir. Hëndep wenyaka in sa zep sa eititi neibir srëm gwëk."

Yudas kim Yesusu zergukuke:

(Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴ Dua-blaskam de wenyaka in sa ano mae mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep song gwëka, ¹⁵ zao zep gubiridaka, "Ëë de ebe mae hap zerguzimdinkim, em te-alana banaka'en esa abe hap ërblal?" Dekam zep te-ala kasona tiga-pulu enkam nërblak. ^{†††} Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla'anka– Yesusu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

† Yakla yala Paska hap de ola, emki ayat 17 mo olk kore alenak hlaun. †† Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwëbinni. (Mrk 14:3) ‡ 26:15 Zak 11:12

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zère hon de ang ta gwen wenya ban golëtembane takake:

(Mrk 14:12-21, Luk 22:7-14, 21-23, Yoh 13:21-30)

¹⁷ Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. Dekam Yesus hon de ang ta gwen wenya ëe ki zebë anakan lakensiblizak, "Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?- ëe akakim zao hamal uk." †

¹⁸ Ki zep asa ding gulzimki, "Yerusalem walya, zëbon osan dep em sek gwen. Zao anakan enblak, 'Bian Guru man emsa gublula, 'Ano tïn hip de yaklanak mes zaul. Ëe zebë dwam gwe'an- eno golak de ère hon de ang ta gwen wenya ban Paskanak dep de tembanesa zitwenblan hap.'"

¹⁹ Ëe dekam zebë hëndep zëwe hamal ul guk.

²⁰ Kim kawesik, dekam kim Yesus asa golëtembane ta'anka, zao zep asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa zertrëra-zao de Asa balk tan hapye."

²² Kirekam kimë asalblak, dekam zebë tangan enlalana ëdowe hanak. Ëe dekam zebë aha-en aha-enkam lakensik gwebla'ak, "Bian, san ha asa tol home yap ki gublunda?"

²³ Ki zep ap ding gulzimki, "Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye." ²⁴ Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa tïl. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertrë'ara, zen karekna mam tangan wenyaka sa Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam."

²⁵ Kariot walya Yudas in zen zertreizimdin hip ola ziaha-en gulku ki zep gubluka, "Guru, san ha asa tol home yap ki gublula?"

Ki zep ding gulbluka, "Eno ola sap eiwa kirekam."

Yesus kim zère mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golzimkike:

(Mrk 14:22-26, Luk 22:14-23, 1Kor 11:23-25)

²⁶ Kimë tembane ta'ak, Yesus ki zep rotina ahanaka gul ineka, dekam zep dawemsa Alap hap rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep abe mae hap anakare ola ban kap tazimki, "Em twenblandan. An ano timni."

† Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol wasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwëk." (Kel 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, "Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina dekam ragi srëmkam tru la gwëk." (Ul 16:1-8)

²⁷ Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna abe mae hap anakare ola ban zerzimki, "Emki kitak otdebin." ²⁸ Sap an ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastil gwer. ²⁹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe molyë na-en etan anakare anggur hona otdek. Hwëna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan eban mae apdenak ziotdebir."

³⁰ Ki zebë hwëna Alap hap de tërya apdekam lak. Kimë lasik, ki zep asa zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gwëka.

Petrussu kim damnak gublukake, "Em esa Asa zabeblala."

(Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38)

³¹ Zao zep zère hon de ang ta gwen wenya asa gubiridaka, "Em namen Asa de karek tannak hla tankam kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

'Ëe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zem dekam sa men-san an-sankam heya-hya gwer.' ††

³² Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anka, Ëe asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal."

³³ Hwëna Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, ahakore wenya an sap sa Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!"

³⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublula'an: Namen nonol ayang de gun srëmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.'"

³⁵ Petrus ki zep etan ding gulbluka, "Bian, ëe apdenak asa Eban lil. Ëe molyë tangan Emsa zabeblak." Ëe kitak kirekam zebë sap ëgu anek.

Yesus kim Getsemani kon Alapsa gu soneblakake:

(Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46)

³⁶ Yesus kim asa Getsemanik golëyaing gwëka, zao zep asa gubiridaka, "An zao teinikin guk. Ëe Alapsa ëere nakon gu sonebla'an." ³⁷ Hwëna Petrus hen Zebedeus mo wasna darena, desa en zep gubiridaka- zen de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika.

³⁸ Dekam zep zère hon de dan-ahare ang ta gwen wenya insa gubiridaka, "Ano enlalana sérkam tangan dowe hananda, hëndep tïn hibë alp gwesin. Em awe Asa ërgwëk, hen enlala naban esa loweher- Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁹ Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka, dekon zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, karek yawala ansa Ëe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan." ⁴⁰ Kim Alapsa de abe ta gwenna hya gwe-

†† 26:31 Zak 13:7

sikī, dekam zep etan dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Petrussu zep zë gublu zaka, "Em san bëjen-em engka en mae Asa zersalen! ⁴¹ Enlalakam lowehék. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altlīnk. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwëna eno mae mo timni in tate-tate naka hom."

⁴² Etan ki zep song gweka- dekon de etan Alapsa abe tan hap. Ki zep kon gu soneblaka, "Bian, Em san ha home ki dwam gwe'ara- karek yala ansa de Abon onakon langa gulsun hupye? Ki sap asa goltower. Hwëna diki ere mo dwam gwibin en san zen lwan."

⁴³ Kim hya gwesikī, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwna man tangnan nwe-alk hap ëdohon-hon gwék.

⁴⁴ Dekam hen ki zep etan dan-ahan naka hli yuludaka. Etan ki zep kire enkam Alapsa gu soneblaka. ⁴⁵ Etan kim lwahal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san namae ni truwen hap ëdwam gwe tine'an? Emki sap ëkara gwen. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴⁶ Dekam luk tak. Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara."

Yesussu kim balk dakke:

(Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12)

⁴⁷ Yesus in kim nama ton'anaka, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya ano mae mo ahana Yudas Bak dekam zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'anaka- nëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola nenbiridakke, Yesussu de balk tan hap. ⁴⁸ Zen mes anakan ola ziahahen gulku, "Ëe kirekam asa ebe mae hap zertreizim: Men desaë babang ta'ak, zen zen- zini inye. Zen dekam zë hëndep balk lak." ⁴⁹ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Dawem, bian guru."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Wal bosyan, men kire hap hatanan zala, angkam dekam syal gwibir." †

Zi beyam-byana in hëndep dekam zep balk dazak.

⁵¹ Hwëna ano mae mo wal bosena, men zenë ang ë gweblak, dekam zep nëbokna mol ineka. Dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵² Hwëna Yesus ki zep zëre hon de ang gwe-gwen zini in insa jalse gweblaka, "Nëbokna insa em etan lil sonen. Sap men nara nëboksa darak hap gwire danna, desa nëbokkam sa damera gwer. ⁵³ Emki ëenlala gwen: Ëe ëre mo Biansa abe ta'anam, Zen maka zëre mo dam taha nakore jana zisi dua-blas batalyonkam lup gul sone'ara. ⁵⁴ Hwëna kirekam de lwa'anam, ki hwëna mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini

† Yunani olkam, mensa Yesus Yudassa gubluka, aha dam gulsunnu hen anakarekam: "Wal bosyan, em ba habe awe hatanan zala?"

abe hap dena ale nul gwék molya kirekam lwa'anam."

⁵⁵ Ki zep hwëna Yesus zi beyam-byana insa gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?- zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! Ëe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwék?

⁵⁶ Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë kitak heya-hya gwenkam hli lak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërtrëkke:

(Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55, 63-71, Yoh 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Yesussu in zen balk dak, ki zep nërhak- Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak dep. Zëwe Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya hen Yahudi mo nol-nola mes tagal gwesik gik. ⁵⁸ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen hata zaka- teipsin tangan zini in mo gol tëmna. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini hlauluda'anaka. Zao zep hen nikin'in zaka. Zen man anakan de tawa gweblan hap dwam gwe'anaka, "Bananakan wëhë nëbla'ak?"

⁵⁹ Alap mo golak de mam-mam wenya hen tingare teipsin sinodenak de wenya zen orasa dëbla'ak- dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. ⁶⁰ Beya nik blo-blo tan ola ban sap nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nëk, zep bëjen dekon karek tan. Aumwa hap zep etan zi darena anakan olluweka, ⁶¹ "Zini an man guku, 'Ëe asa Alap mo gol yawala ansa dri yulsul, hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap etan syal gwibinkim sul soner."

⁶² Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep luwëka, ki zep Yesussu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?- insa eno karekna kira nul gwe'an zalye." ⁶³ Yesus hwëna balk enkam salsiblika. Ki zep etan gubluka, "Ngaya Zini Alap mo bose gubin niban emki asa gubiridan: Em san ha eiwa Zen tangan?- Alap mo Tanena, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

⁶⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Hwëna Ëe hen ama emsa gubirida'an: Em esa nabakam ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan-na Asa hla laser- Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak butnak esa Asa hla laser." ††

⁶⁵ Alap mo golak de teipsin tangan zini in, kirekam de gunnuk kim salblaka, dekam zep baju ala son zemka Yesus hup de u sisngin hip kalk-kalk soka, deban zep guku, "Zen Alapsa lamang tanda. Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan! ⁶⁶ Zep angkam ebon mae onakon banakan?" ‡

Ki zep ding nulblik, "An tok hap de karek tan hap man sam gwesira!"

⁶⁷ Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen deban zep dangole gwe'ak. Ahakon taha dak-dakkam itranak lek dya gwe'ak, ⁶⁸ deban dakensik gwebla'ak, "Em wéhë tame tanda? Nara emsa lek tyanda? Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwè'anam- Israel- sa de ngaya tabin hip, ki emaka asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosenzen asa lek tyanda."

Petrus kim Yesussu zabeblakake:
(Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ In kim kirekam lwa se'ak, Petrus dekam gol tëm-nak nikin'inka. Zëve de babu gwe-gwen wenyana ki zep zë hata'anzak, zao zep Petrussu gubluzak, "Em an hen zenke- men zen Galilea walya Yesus mae han apdenak ètë gwekye."

⁷⁰ Petrus hwëna man zabeka- in zen zë lowe he'ak, zëno mae mo inik. Zep wenyana in sa anakan ding gulbiriki, "Èe homë tame gu'un- in sa em gundaye."

⁷¹ Dekon hwëna kol son lili'kin alpnak zep zau'un naka. Zëve zep etan ahanik zëve de babu gwe-gwen wenyana hla tazak. Dekam zep zëve in zen lowe he'ak desa gubiridak, "Zini an hen nenkam Nazaret walya Yesus hun apdekam è gweka."

⁷² Petrus ki zep etan ding gulbiriki, "Èe eiwa hom tanganë zini in sa tame ta'an. Nglinak de Zini, mese asa salblanda."

⁷³ Zëve hom holo gwe'ak, dekam zep zini men zen zë èzau'uk etan Petrussu nenblazak, "Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap eno ola in Galilea wal mo ol hanu."

⁷⁴ Petrus dekam zep ol drakkam gu ane gwe'anaka, "Èe hom tangan am zini in sa tame tak. Nglinak de Zini Alap, mese ki asa salblanda!"

Kirekam kim gu gwe'anaka, ayangna ahana hen dekam zep gu aneka. ⁷⁵ Hwëna Petrus dekam zep enlala gwibiriki- Yesus mo ola mensa anakan gu-gublukaye, "Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala." Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin niban gwë song gweka.

Pilatus Bak hap kim nërtrëblakke:
(Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yoh 18:28-32)

27 Kak tangannak zep tìngare Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola ban etan tagal gwesik, hen dekam zep ola Yesusu de tan hap dena zim-zim nik. ² Dekam zep tahalen naka Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak osan dep nërhak.

Yudas kim zënaka tok hap buk tusuk sonekake:
(Kis 1:18-19)

³ Yudas in zen zerguku, kim anakan sane gweka, "Hare ano zergun nukon sa dal," dekam zep tangan enlana dowebala hanaka. Dekam zep 30kam de te-ala ka-

† Musa mo tìti tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini desa tankam. Emki Im 24:16nak hlaun.

sona men dekam zerguzimki, desa Alap mo golak de mam-mam wenyana kip hen Yahudi mo nol-nola kip etan zergim halka. ⁴ Zao zep gubiridaka, "Èe mesë karek gwek- karek gon srëm zini in sa zergukye. Zep hëndep da'an."

Hwëna zen man ding nulblik, "Asa ba habe desa etan gubiridala? Zen ere en mo syal sake."

⁵ Yudas dekam zep te-alana in sa Alap mo gol mwa san dep hiri ta inki. Zëna ki zep song gweka, dekam zep zënaka tenya kon holenak buk tusuk soneka.

⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in ki zep te-alana in sa tagal dasik, ki zep èguk, "Te-alana an, zisi de tan hap zergun te-ala, zep bëjen Alap hap ing tablan. Sap Musa mo tìti tabin olak man anakan lwak, 'Kire te-alasa bëjen Alap hap zerblan.'" ⁷ Zen kim te-alana in hap ola aha-en nuk, dekam zep te-alana inkam kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngana nek-aha lang nakon de yaing gwe-gwezan zi tok-toksa de zë kang gulne gwen hap. ⁸ In zep hëndep angkam kamana in sa nen gwibirin, "Zi Kal Kama." ⁹ Zen dekam zep zauk- mensa orep Yermia Bak hamal hap Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

"Zen sa 30kam de te-ala kasosa nulin- Israel zi zëre mae mo ol aha-en gun sun de zergun te-alana in saye.

¹⁰ Dekam sa hwëna kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngasa nër- men kirekam Alap hamal hap asa gublukake." ††

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:
(Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38)

¹¹ Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak onak kim nërhatatak, zao zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

¹² Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola in dekam zep Yesus mo karekna Pilatus hup kira nul gwebla'ak, hwëna Yesus hom mae ding gul gwizim'inka. ¹³ Dekam zep Pilatus takensiblika, "Em san ini hom?- zebe ding gul gwizim srëm gwe'araye. Zëno mae mo eno kareksa de kira gul gweblanna mes-am beya gwenan." ¹⁴ Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gweka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Anakan kim èsas gwekke, "Te-lidak sonnak makan lalink!"

(Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39-19:16)

¹⁵ Yakla yala Paska jamkam kim Israelk de zini ètagal gwe-gwek, dekam man zëno mae mo gubernora bwinak de zini aha-en aha-enkam nësèr sone gwizimk-tìngare zi tra mo anakan de gun sun, "Desa ap zesèr sonezim." ¹⁶ Dekam zëve bwinak zini ki, bose teipsiblinna, Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen

† Zen mae hap "Zi Kal Kama" kam kamana in sa bose nuk: Insa "zergun te-ala" na Yudas onakon neirink (ayat 6), zëre mae mo olkam man kirekam de te-alana nen gweblak "zi kal te-ala." Zen zep kamana in sa bose nuk "Zi Kal Kama" kamyè. †† 27:10 Zak 11:12-13

hap de asas gwe-gwen zi, bosena Barabas Bak. Zëno aha bosena hen ki Yesus mo bose naban apdenak.
¹⁷ Zep zi beyam-byana in kim Pilatus mo gol homannak tagal gwesizik, dekam zep Pilatus takensibiridaka, "Em narasae namen dwam ëbla'an?– desa de ëe ebe mae hap tapbla tazimdin hipye. San ha Barabas Baksa? San ha Yesusu?– mensa hen nen gweblananke, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini." ¹⁸ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, "Zi beyam-byana man Yesusu menkam ang në gweblak, zep Yahudi mo mam-mamna husus në gweblak, hëndep zep angkam tan hap asas nëbla'an."

¹⁹ Pilatus dekam teipsin zi hip de komal tum yalak ni-kin'inka– zisi dekon klis gul gwen hap de komal tum-nak. Zi beyana insa kim kirekam takensibiridaka, hwëna dekam zep we zik mo ola nolhablazak. We zem man anakan gu soneblak, "Em bahem mas gwen-karek gon srëm zini insa de karek tannakye, sap ëe ei-siri namen husus gwibin tangan nakaë tal– zëbe hap denaye."

²⁰ Hwëna Pilatus kim we zik mo ola insa sane gwe'an-ka, hwëna dekam Alap mo golak de mam-mam wenya hen Yahudi mo nol-nola in zi beyam-byana insa nolëton gwe'ak– zen de anakan abe ta gwen hap, "Barabassa ap hil ti sonezim. Yesusu lak."

²¹ Zep kim Pilatus etan takensibiridaka, "Zi darena an kon, em narasae dwam ëbla'an?– desa de ebe mae hap zeser sonezimdin hipye."

Dekam zep ding nulblik, "Barabassa."

²² Hwëna dekam zep etan takensibiridaka, "Ki hwëna ëe banakan asa Yesusu gwëblal?– insa ahakon ena en gweblananye, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zi'kim."

Ki zep ding nulblik, "Desa te-lidak sonnak makan la-ink."

²³ Dekam zep hwëna takensibiridaka, "Hwëna zen banakan karek gweka?"

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam ëgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink!"

²⁴ Pilatus dekam zep enlalana anakan topse gwibirida'anka, "Ee an etan banakan asa zi trana ansa gweibiridal?" Hen anakan tame tabirki, "Zen ëilman gwen hap ëalp gwesin." Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi gubiridaka– hosa de golbla halzan hap. Zao zep zi beyam-byana in mo nwenak tahana ngan sosu'unka. Dekon zep gubiridaka, "Ee homë zini ansa de tan hap de ola mas gu'un. Alap molya zëno kala abe hap ngëro gulbluka. Sap an e-ene la'an."

²⁵ Dekam zep tingare zi beyam-byana in ding nulblik, "Zëno kala zen sap sa abon mae onak ngëro gwer-hen ano mae mo auyan-aza onakye."

²⁶ Dekam zep Pilatus Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesusu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki– zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesusu lamang da gwe'akke:

(Mrk 15:16-21, Luk 23:26-43, Yoh 19:2-3)

²⁷ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesusu nërtilzik– zëre mae mo batalyonnak de gol yalak. Zen zëre mae mo ahakorena kitak de tagal gulsun hup ne-nbiridak, hëndep Yesusu man dot dasizik. ²⁸ Ki zep hëndep irkare dak, hwëna teipsin zi hip de baju kwang kal-kalsa zep ala nosoblak– teipsin zi makan zau de swrë tan hap. ²⁹ Hen nolak de ala gulblun hap, dokot të ngi-ngisa mlin-mlin nuk– teipsin zi hip de emaskam weir gulsublun makan. Ki zep hen dutena dam taha-nak nolblak. † Zëna dekam zep botonkam zëno nwe-nak boklena kom da gwebla'anzak– anakan dikim zë lamang tan hap, "Dawem, bian. Em in zen– Yahudi mo teipsin niye." ³⁰ Zao zep oltepkam hol-hol da gwe'ak, hen dutena insa zëno tahanak etan nulink, dekam zep nolak lek dya gwe'ak. ³¹ Lamang tanna kim hya nei-siblik, dekam zep etan baju kal-kala insa nalsiblik, dekam zep etan zëre mo bajuna ala nosoblak. Ki zep hwëna nërwet sok– dekam de te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mrk 15:22-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27)

³² In kim Yesusu te-lidak sonnak de makan ta irin hip nërsong gwe'ak, oranak Kirene walya Simonsa zep nërtowe'ak. Zao zep Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap tik-tik dak. ³³ Ki zep hëndep kwatap tek bosena Golgotak yaing gwesek. Bosena in mo enlalana, "zi nol swra." ³⁴ Zëwe zep Yesus hup anggur ho enenna nolblak– desa de otden hap. Hwëna kim sap akasibirki, dekam zep baes gwibirki. †³⁵ Te-lidak sonnak kim makan daink, dekam zep zëno pake-anna zëre mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak. ³⁶ Zëna zao zep teinikin'ik– dekon de kara tan hap. ³⁷ Nol bol tahan nakon ol alesa zë makan nulink– dekam de tingare zi anakan tame gun hup, "Zen kire jal hap da'an." Zep anakan ale nuk, "An Yesus– Yahudi mo teipsinni."

³⁸ Zen sowë zi dare naban Yesus mae han apdekan te-lidak sonnak makan dahirink– ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. ³⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kin'i nasen gwe'ak, †⁴⁰ "Em an zen eme guku, 'Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibin kim sul soner.' Ki em san Alap mo Tanesa hom?! Te-lidak sonna in kon em enaka de ngaya tan hap ati gwezan." †

⁴¹ Hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mam wenya hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip

† Teipsin tangan zini dekam emaskam de mlin makare naka nolak ala nul gwëk, hen teipsin zi hip de dutesa nurensik gwëk. Zen zep jana nabare zini in kiresa etan botonkam syal neizimk– dekam de Yesusu swrë tan hap. †† 27:34 Mzm 69:22 † 27:35 Mzm 22:19 †† 27:39 Mzm 22:8, 109:25 †† 27:40 Mat 26:61, Yoh 2:19

de wenya hen Yahudi mo nol-nolkam de wenya, zen hen man Yesussu anakan lamang da gwe'ak, ⁴² "Zen aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwëna zënaka hom tol ngaya ta'ara! Zen de eiwa Israel mo teipsinkim gwë'anam, dikire te-lidak sonna in kon ati gwezak. Ki amaka la'iblibla'an. ⁴³ Zen Alapsa ta'ibliblaka hen man zënaka gu gweblaka, 'Èe an Alap mo Tane.' Ki Alap de eiwa dwam gweblankam, dikire ngaya tak." ^{†44} Sowë zi darena insa Yesus mae han makan dabirink, zen hen kirekam lamang laka.

Yesus kim tilsikike:

(Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30)

⁴⁵ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tìngare lang-na owas hap kawesik. Hèndep yakla nwen kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwëk. ⁴⁶ Yesus dekam zep Ibrani olkam ol mamkam hërheka, "Eli, Eli, lama sabakhtani?" Nère mae mo olkam Zen anakan hërheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?" ^{††}

⁴⁷ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawem-kam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, "In Elia Baksa hërheblanda." ⁴⁸ Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep gol hanaka, desa zep anggur ho enennak os gul ineka. Desa zep te tek gwënnak de kyaon sonen naka mipnak goltrë se-blaka- desa de kwlem gun hup. [‡]

⁴⁹ Hwëna ahakon man nenblak, "Dikire gwëk. Elia Bak wëhë yap ngaya ta'an zaka?"

⁵⁰ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka. Dekam zep hëndep tilsikik. ⁵¹ Alap mo gol mwanak de ka-en liliikìn glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek. Jìngil yawala hen dekam zep gwëka. Hen zëwe de kaso nabare kwatap-tek kwatap-tekna ahakon hëndep man èhlang-hlang gwëk. ⁵² Zi tok-tok kang gulne gwen kaso liliikinni man ètalusundak, hen Alap mo hlil irin wenya men zen orep juwe gwëk man beyakam èngaya gwendak. ⁵³ Yesus kim tìn nikon ngaya gwëka, dekam zep zen hen zi lo tasibin kamana in kon sek gwëk, hëndep dekam zep Yerusalemk bitì gwëzak. Zëwe zini beya nik nolëtowe gwe'ak.

⁵⁴ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anka, dekam tangan zep sër-kam golëairi'anka- jìngil yala in kim gwëka, hen tìngare owas-owasna insa kim hla nukke. Dekam zep èguk, "Zini an eiwa Alap mo Tane!"

⁵⁵ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zen men zen hëndep Galilea kon mas gwe-gweblan hap ang nèbla song gwe zakke. ⁵⁶ Ahana Yakobus ne Yusup nik mo anena Maria- men zen hen zëno nik mo ayana Yesussu wë takke, ahana bose apde zem Magdala kore wenya Maria, hen ahana Zebedeus Bak mo we. ^{††}

Yesussu kim lo dasikke:

(Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42)

⁵⁷ Kim kam-en gwe'ak, dekam zep te-ala beya zini Arimatea walya Yusup hata zaka. Zen hen Yesussu de ang gwe-gweblanna. ⁵⁸ Zen dekam zep Pilatus Bak os-an dep song gwëka- Yesus mo tok naka dikim lo tasiin hip de abe tan hap. Pilatus dekam zep jana nabare zisi gubiridaka- Yesus mo tok naka de Yusup hup zergu-blun hap.

⁵⁹ Yusup dekam zep hëndep Yesus mo tokna insa zizeryahe halka. Kaen èse ngap-ngapkam zep zitahaleka. ⁶⁰ Dekam zep Yusup zëre hap de hamal gulblun kaso hulak Yesus mo tokna insa zidre neka. Liliikinni kaso yawalkam zep nulhlusukink. Zëna ki zep sek gwëk.

⁶¹ In kim Yusup golësyal ta'anka, Magdala kore wenya Maria apde bose zem Maria han dekam zao hen iniki-n'ik. Dangna kim kaso hula in san èk.

Pilatus Baksa kim Yesussu de drënen kaso hulsa de jana nabare zi kara gun hup abe dakke:

⁶² Zao de yaklana dekam Hari Sabat yawal- Paska hap de yakla tangannak. Dekam zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de zi niban apdekam Pilatus osan dep sek gwëk. ⁶³ Zao zep nenblak, "Bian, èe ama èenlala gwer, zisi de yasik ta gwibin zini Yesus in kim nama gwë'anka, zen man anakan gu gwëka, 'Yaklana kim de dan-ahannak zau-'uk, dekam asa etan tìn nikon ngaya gwer.' ⁶⁴ Zen in zebë emsa abe la'an: Emki ere mo jana nabare zisi gubiridan- zen deka dawem enkam kara nuk, in zao ir lo dasikke. Zëre hon de ang ta gwen wenyik mana zëno tok naka sowëkam nër halank. Hwëna zen dekam sa zisi ahap da gwibir, 'Zen mes etan ngaya gwëka.' Hwëna kirekam de èboton gwenkam, zen dekam tanganan sa botonna mam nulsuk song gwer."

⁶⁵ Pilatus ki zep ding gulzimki, "Jana nabare zini ansa ama ebe mae hap lup gulzim'in. Emki desan dep zon guludan- dawem en tangankam deka kara nuk."

⁶⁶ Desan kim sek gwëk, dawemkam zep Yesussu de drënen kaso liliikinni insa sip dabik. Jana zini in zëwe zep kara nul gwe'ak- zi de zëwe mae ègolek de gwëzak an srëm hap.

Yesus kim ngaya gwëkake:

(Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10)

28 Hari Sabat hyanak, kak tangannak zep we darena song èk- Magdala kore wenya Maria bose apde zem Maria han, Yesussu de drënen kaso hula insa de etan hla kun hip. ² Hwëna Alap mo dam taha nakore zini kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe zaka, jìngil yala dekam zep hëndep gwëka. Hwëna dam taha nakore zini in zep drënen kaso liliikinni insa irhi gul zuka. Zëna hwëna zao zep nikin ane'anka. ³ Zëno nwe-masena san de ngli angna kiye, hen zëno bajuna ngap-ngap tanganna- but ngap-ngapna kiye. ⁴ Jana nabare zini in zen kaso hula insa kara nu'ik, karekkam

† 27:43 Mzm 22:9 †† 27:46 Mzm 22:2 ‡ 27:48 Mzm 69:22
†† 27:56 Mat 13:55, Yoh 19:25

airin hip eyal-yal gwek, hendep tok-tok makan zep zë altink.

⁵ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep wenyansa guzimki, "Bahem airin. Em an Yesussue lëbla'an zala- te-lidak sonnaka in sa makan da inkke. ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala- men kirekam Yesus Zëna hamal hap emsa gubirida guk gwekake. Haen, emki sap hla kulzin- men zao sap nen nekke. ⁷ Nabakam emki olahan. Zëbon de ang ta gwen wenyansa anakan enbirida, 'Zen mes ngaya gwera. Angkam Zen mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ërtower.' In sya. Asa Alap zer sone zala- ebe mae hap de kirekam ayang gulzimdin hip."

⁸ Dekam zep we darena in nabalba enkam olahak. Zen man sap airiak, hwëna dawemkam hen isrip-sri ë'ak. Hlu kënkam zep song ë'ak- dekam de nabakam Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyansa anakan enbiridan hap. ⁹ Hwëna kim song ë'ak, zao zep mumuk ennak Yesus Zënaka zertreizimki. Zen kim anakan guzimki, "Dawem," dekam zep hendep golek de lazak. Zao zep hendep bokle kom osoblan naban tanana babang osoblazak, deban isrip-sri ëbla'ak. ¹⁰ Hwëna man guzimki, "Bahem airin. Hwëna ano oso walkam de gubirida gwen wenyansa em anakan enbiridan- zen deka Galilea san sek gwek. Zen zao sa Asa nërtower."

Jana nabare zini in kim Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in sa anakan nenbiridakke, "Yesus mes ngaya gwera."

¹¹ We darena in kim song ë'ak, hwëna jana nabare zini in zen drënen kaso hula in sa kara nu'ik, zëbon mae onakon ahakore nik zep lwan dahak- zen de Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in sa gubiridan hap, kitak in zen ki zë jowekke. ¹² Alap mo golak de mam-mamna wenyansa in dekam zep Yahudi mo nol-nolaban ola aha-en nuk- dekam de jana nabare zini in hap

te-ayasa mam enkam zerzimdin hip. ¹³ Zao zep nenbiridak, "Em anakan ëgu gwek: 'Zen zëre hon de ang ta gwen wenyansa Yesus mo tokna sowëkam nërhak- ëe kimë truwe guk hakke.' ¹⁴ Hwëna gubernor de emsa ni truwenkam salbirdankam, zen ëe asa deban dawem enkam ëraisil gwer- emsa de kire hap karek tabin srëm hapye." ¹⁵ Hëndep jana nabare zini in zep Yesus mo ngaya gwen ola in sa dikim ber-ber gun hup de te-alana in sa neirink. Hëndep Yahudi zini anakare olsa zep nol halasenk, "Zen eiwa zëre hon de ang ta gwen wenyansa kam sowëkam nërhak." Hëndep angkam mae kirekam zep ëgu gwenan.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyansa kip Zënaka zertreizimkike:

(Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8)

¹⁶ Seblaskam de zëre hon de ang ta gwen wenyansa ëe dekam zebë Galileak de kwatapna in san dep sek gwek- men kirekam Yesus Zëna asa gubirida gwekake. ¹⁷ Zao kimë Yesussu hla la'ak, zao zebë bokle kom tablan naban isrip-sri ëblak. Hwëna abon mae onakon aha korenak anakare enlala hatazimki, "An san ha auna?" ¹⁸ Hwëna Yesus dekam zep asa golek de tabir zika, zao zep asa gubiridaka, "Tingare sosonna ngatan zi mo langnak dena hen auhu-kamanak dena, Bian mes abe hap kitak tapbla gulbluka. ¹⁹ Zen in zep tingare lang san em sek gwen, zëwe kitak de zi ausuna Asa de ang gweblan hap titi labir song gwek, deban baptis la gwibik- ëre mo Bian mo bosekam, Tane zem ano bosekam, hen Alap mo Enho mo bosekam. ²⁰ Men desaë emsa desan de ang tan hap titi ta gwibik, em hen desan de kitak ang tan hap tawa la gwibik. Hen emki ansa enlala gwe-gwibin: Aena asa emsa yakla jamkam kara tabirida gwer- hendep aumwa hap de yaklanak de za'u'uk."

Markus

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup orana hamal ta gublukake:

(Mat 3:1-12, Luk 3:1-18, Yoh 1:19-28)

1 Ol Dawemna an Alap mo Tanena Kristus Yesus hup dena. ² Zëno ausuna, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak Alap mo ola orep ale gulkuke. Zen mae hap denaka ale gulku: Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukake, "Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer sonerzen de nonol ère mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap. [†]

³ Zi zer sonenna in, zen zi srëm lang nakon sa anakan taken gwera, 'Haen, nère mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!" ^{††}

⁴ Yesaya in kirekam ale gulku, kirekam zep ki hëndep holo gwesik hannak Alap mo zer sonen zini in zi srëm langnak hata zaka. Zëno bosena Yohanis. Zen zëwe zini baptis ta gwibirki, hen anakan titi ta gwibirki, "Ere mae mo karek-karek nakon em èhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golètrë gwen hap, 'Èe ama angkam Alapsa ang gwebla'an,' èe ki asa hwëna emsa baptis tabir." ⁵ Dekam zini beya tangaran nik Yohanis onak dep tïngare Yerusalem mo lang nakon weyana Yordan san dep sek gwe-gwek. Zëwe zep zère mae mo kirekam karek-karekna damnak èkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna baptis ta gwibirki.

⁶ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep èkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otde gweka. ⁷ Zen hen man zë anakan tonbirida gweka, "Ano lure nakon sa ahana hata zala- abon onakon de Teipsin Tangan Zi niye. Èe dawem naka hom- Zëbon onak de babu gwen hap, hen sap zëno tana maesa de ngan sosublun happye. ⁸ Èe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in. Zen hwëna Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri."

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(Mat 3:13-17, Luk 3:21-22)

⁹ Zao kim lwa se'ak, Yesus hen dekam zep Galilea mo langna Nazaret kon hata zaka. Desa hen dekam zep

[†] 1:2 Mal 3:1 ^{††} 1:3 Yes 40:3

Yohanis weyana Yordankam baptis taka. ¹⁰ Ho nakon kim etan zil he'an zaka, ki zep gulk sun ake seka. Nglina dekam zep hëndep hlang në hanak. Alap mo Enhona dekam zep hen mawana ohola mo kim Yesus onak dep ati gwe ine zaka. ¹¹ Ki zep hwëna Alap mo ola èsalsek,

"Em in ère mo Tane- ère mo dang tïninak de tanganna. Èe ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan."

Dowal mo kigina kim Yesussu akasik gwebla'ankake:

(Mat 4:1-11, Luk 4:1-13)

¹² Alap mo Enhona dekam zep hëndep Yesussu zi srëm lang san dep zersong gweka. ¹³ Orapna empatpulu enkam zë zë-en gwë gweka, hwëna dowal mo kigina zao zep akasik gwebla zaka. Langna iwe hen kirekam-kirekam otweran jal-jala beya tanganna. Hwëna Alap mo dam taha nakore zi zë mas në gweblak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(Mat 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴ Yohanissi kim bwinak tak daink, Yesus dekam zep langna Galilea san song gweka. Desan zep Alap onakore ol dawemkam tonbirida song gweka. ¹⁵ Zen man gubirida gweka, "Alap Zën de irik gin hip dena mensa kara ei gwibik angkam mes hatal! Zen angkam man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye! Zep ere mae mo karek-karek nakon em èhalen, hen Alap onakore ol dawemna ansa em taïblibin."

¹⁶ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san song gweka, zao zep hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka- Simon Baksa oso zem Andreas han. Jalakam hogwesa lahyo'anka. ¹⁷ Yesus ki zep zë guzim zika, "Asa em ang èblan. Èe asa emsa zisi de hwëna lahyo gwen hap tawa sol." ¹⁸ Dekam zep hëndep jalana insa hli koso guk halka- Yesussu dikim hwëna ang èblan hap.

¹⁹ Dekon kim deban engka en zisong gwe'anka, zao zep etan zi darena ake'anka- Zebedeus mo walas darena, Yakobus ne Yohanis neka. Bul mwanak zère nik mo jalasa sam ososu'unka. ²⁰ Yesus zao zep hen desa kirekam guzim zika. Zen hen dekam zep Yesussu de ang èblan hap bi zem Zebedeusu bul mwanak hli laka- hëndep zëbon de te-ala hap syal ta gwen zi niban.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban Kapernaumk golëyaing gweka. Hari Sabatnak kim hat, dekam zëwe de but srëm golak zep golëbiti gwe-

ka. Dekam Zen zep kitak tawa tabirki. ²² In desa tawa tabi'inka, man tangan dengguanbla'ak. Sap zëno ola sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

²³ Hwëna dowal mo bi gweblan zini ki zep hen zë til zika, zao zep hërhe zaka, ²⁴ "Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de ëtoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Èe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna."

²⁵ Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, "Balkkam! Zini in kon em wet son!"

²⁶ Hwëna dowala in ki zep zini insa nonol mam en tangankam titikin taka, ki zep hwëna mam enkam de hërhen naban zini in kon wet soka. ²⁷ Tingare zini sër-kam tangan dengguanblak, zep zënaka anakan donbirida nasen'ak, "Ha! Zëno ola wehasa hom! Orep hom-kirekam de tawa tabin niye. Zëno ola sosen tanganna-san de teipsin zi mo ola kiye. Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!"

²⁸ Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare Galilea mo lang san nol haladak.

Yesus kim etan zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mat 8:14-17, Luk 4:38-41)

²⁹ Yesus kim zëre hon de nonol ang ta gwen wenya in han but srëm gola in kon golëwet so gwe'anaka, ki zep hëndep Simon ne Andreas nik mo golak golëbiti gweka. Yakobus ne Yohanis ne hen man ang ëka. ³⁰ Yesus in kim golëbiti gwe zaka, ki zep zë nenblak, "Simon mo we marena ewen naban tumnak nisi ta'an." ³¹ Ki zep hëndep desan dep song gwe zaka, ki zep Simon mo marena insa taha nakon gul ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Wenya in dekam zep hen tembanekam mas gwibiridak.

³² Yaklana kim dum gwe he'anaka, dekam zep Yesus onak dep tingare kirekam-kirekam zi sang-sangna nolëyaing gwesak, hen dowal mo tilbiridan mae naka.

³³ Èna iwe de zini tingan tangan zep Simon mo gol sinak tagal gwesik. ³⁴ Zao zep kirekam-kirekam sang-sang nabare zi beyam-byana insa dawem tabirki, hen dowal-dowala beya naka zersa sonebirki. Zen man dowal-dowala insa zen de olsa ëtoran hap jalse gwibiridaka, sap dowal-dowala in mes tame dak.

Yesus kim Galilea mo lang san tawa tabir song gweka-ke:

(Luk 4:42-44)

³⁵ Ka'ankam hom tangan liti'ik, Yesus dekam zep luweka, hëndep ki zep gola kon zi srëm san dep song gweka. Dekon zep Biansa gu soneblaka. ³⁶ Hwëna kim nohwensiblik, Simon Bak dekam zep wal bose wal zeban lun zitëbla song gweka. ³⁷ Kim zihla taka, zao zep nenblak, "Haen. Tingare zini man emsa dëbla'an."

³⁸ Hwëna man ding gulzimki, "Bëjen. Nen hëndep langna an mo aha ë-ë san dep sek gwe song gwen.

Sap Èe an kire habë hatazak- desan de hen Alap mo olsa tawa tabir song gwen hap."

³⁹ Zen in zep Yesus tingare Galilea mo lang san ziamjanbir song gweka- desan de hen zëwe de Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gwen hap. Zen dekam hen dowal-dowalsa zersa sone gwibirki.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mat 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Dekam zep hen sop sang-sang karek mo hla tan zini Yesus onak dep hata zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, "Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

⁴¹ Yesus hwëna man tangan zini insa dawemkam embwan gweblaka. Dekam zep towanblan naban ding gulbluka, "Èe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen."

⁴² Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. ⁴³ Yesus ki zep ol drakkam anakan gubluka, "Dekam song gwe. ⁴⁴ Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrëbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Èe san ha mesë dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tingan emsa anak-anak tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.'" ⁴⁵ Hwëna zini in man men-san an-sankam tonbirida song gweka. Yesus zep hëndep langna iwe de ë-ënak damkam hata srëm gweka. Eiknik zep zi srëm langnak zëre hon de ang tan wenya ban golëgwë gweka.

Hwëna zini man zë tingare ë-ë nakon Zëbon onak dep yaing gwe-gwesak.

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mat 9:1-8, Luk 5:17-26)

2 Zao hom tangan holo gwe'ak, Yesus ki zep Kapernaum sun dep lwa halka. Dekam zep hëndep ola anakan nol haladak, "Yesus mes etan hatanda." ² Zi beyam-byana dekam zep Zëbon onak dep tagal gwesik, hëndep man kyang gwesik. Lilikin mae san ëzaundak. Yesus zao zep Alap mo olkam tawa tabirki. ³ In kim tonbirida'anaka, dan-nër dan-nërkam de zini dekam zep taha-tana teisya ine gwen srëm zi sang-sangna Yesus onak dep neiren halzak. ⁴ Hwëna zëwe zini beya tanganan nik zë lowe he'ak, zep Yesussu ba nakon dep?-golek de tan naye. Zep hëndep gola insa gulk kon dre dasik anehak- men dekon en Yesus gwë'ankake. Desan zep berya ban nër dwanuk. ⁵ Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an," dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

† Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen tin, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka.

†† 1:44 Im 14:1-32

⁶ Musa mo tīti tabin olsa de tawa ta gwibin wenya men zen zē teinikin'ik, dekam zep enlala ennak donsublul'ak, ⁷ "Zini an zēno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bējen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap."

⁸ Yesus hwēna dekam zep hēndep zēno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep jalse gwibiridaka, "Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublul'an!

⁹ Em ema ano ola husus eibir- anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan.' Hwēna anakan de gublunkam, 'Em luwen. Ere mo berya insa teisyahal,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sosonkam de gublun ol.

¹⁰ Hwēna angkam Ēe ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.'" † Ki zep hwēna etan zi sang-sangna insa gubluka, ¹¹ "Ēe ama emsa gublul'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisyaha, ki gol san song gwe."

¹² Dekam zep hēndep luweka, ki zep hēndep ber zem insa teisyaha, ki zep hēndep tingare zi mo nwenak song gweka. Zi trana in man tangan ētenggwank. Dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen man ēgu gwe'ak, "Hom tangane kirekam de owasna hla kuk- an kirekam lwananye!"

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(Mat 9:9-13, Luk 5:27-32)

¹³ Yesus kim etan Ho Gutuna Galilea mo alp san dep lwa ha'an zaka, zi beyam-byana zao zep Zēbon onak dep yaing gwezak. Zao zep tawa tabirki. ¹⁴ Dekon kim song gwe'anka, dekam zep Roma mo irik ginrik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini Alpeus mo tanena Lewi Baksa hla ta'anka. Zen zēre mo syal gwegwen teksonnak nikin'inka. Zao zep gublul'ak, "Haen. Asa em ang gweblan." Lewi dekam zep luweka, dekam zep hēndep ang gweblaka. ††

¹⁵ Yesus kim Lewi mo golak golētembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenya beyakam yaing gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenya, zen hen beyakam yaing gwezak. Dekam kirekam de enlala karek-karek nabare zini Yesussu beya nik sap ang nē gwebla'ak. Deban mae zep apdekan golētembane ta'anka, hen zēre hon de ang ta gwen wenya ban. ¹⁶ Hwēna Musa mo tīti tabin olsa de tawa ta gwibin wenya men zen hen Farisi hon bitī gwēk, ‡ zen kim anakan hla nulidak, "Yesus Ro-

† Yesus kim okamanak gwē gweka, Zen man Zēnaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwēna walaskam de enlalana zēwe hom. Ibrani olkam zēno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zēnaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zēbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14 nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nēblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake. †† Lewi mo aha bosena Matius. ‡ Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwēk, "Bahem

ma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin zi niban apdenak golētembane ta'ara, hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenya ban," zen dekam zep husus nēbla'ak. Dekam zep zēre hon de ang ta gwen wenya- ka nenbiridak, "Yesus in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen wenya ban apdenak golētembane ta'ara, hen karek-karek gulin halasen gwen zi nibanye! Zen in kwae nabanke!"

¹⁷ Yesus kim kirekam salbiridaka ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srēm wenya, zen hom doktersa dwam nē gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nē gweblanan. Ēe an dokter makanē hatazak- zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap.

Hwēna men zen zēnaka tim di gwibirin, 'Ēe an dawem-dawemna,' Ēe desa de kwang guludan hap homē hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenya kire hap tembanena ēlwa srēm gwe-gwek.

(Mat 9:14-17, Luk 5:33-39)

¹⁸ Aha yaklanak kim zauk, baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenya man tembanesa ēlwakmen kirekam Yahudi zi mo auyan-azana ēgwē gwekke, Alapsa dikim enlala zon tasiblinkam abe ta gwen hap. Hen Farisikam de gubirida gwen wenya dekam zep hen kire hap ēlwak. Ki zep hwēna zini Yesussu daken-siblizak, "Yohanis hon de ang ta gwen wenya hen Farisikam de gubirida gwen wenya, zen man tembanena ēlwa gwenan, hwēna ebon de ang ta gwen wenya ba hap ēlwa srēm gwe-gwenan?"

¹⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenya kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de ēlwan srēm kam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwēn makan Asa nērgwē gwe'an. Zep Ēe kimē nama golēlowehe gwe'an, zen bējen tembanesa ēlwan. ††²⁰ Hwēna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenya yaklana dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal."

²¹ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, "Zep hen kirekam, zi mo baju kwang de hul nēnkam, zen bējen deyol sop ēsekam makan tazimdin. Kirekam bējen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol ēsena in de yok gwe'ak, dekam sa baju ēpba hula in mam enkam etan kalk nēr. ²² Hen kirekam, anggur ho ēsesa bējen kambing sopkam de botol ēpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ēsesa de kambing sop botol ēpbanak yurenkam, ang-

gulumrun." Zen hen man anakan ēbolamda gwe-gwek, "Ēe en ama dawemkam Alap hon ētal gweš'in." Zep zen hen man Yesussu baes nē gweblak- kim anakan hla da gwēk, "Desa en beyakam ang nē gwebla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Tingare Yahudi zini man Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini husus neibirida gwēk, sap zen mamkam abe da gwibik- dekam de aha hlik naka zēre mae hap kap ta-in gwen hap. Hen Roma mo irik ginri insa hom dwam nei gwibik, zep tingan men zen Roma hon syal ta gwēk desa husus neibirida gwēk. †† Mensa ayat 19 naban 20 naban "teipsin zisi de zergwēn" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we ēse gon zisi de iye zik zergwēn" kam aišil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bējen tembane srēm kam lowehen.

gur hona in kim de nopna taïl gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nër. Hëndep anggur ho naban kambing sop botola ban sa karek nër. Anggur ho ësena zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Ëe an Zen tangan– Hari Sabat mo Nolaye."
(Mat 12:1-8, Luk 6:1-5)

²³ Aha Hari Sabatnak kim zauk– Israelk de zi mo syal tan srëm yaklanak, Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban gandum tra san golëtaman gwe'an-ka. Hwëna zère hon de ang ta gwen wenyu dekam zep usak hap gandum danna insa kilk di-in kinï gwe'ak. ²⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyu kim hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenyu insa hlaluda'ara? Zen in nère mae mo titi tabin olsa ngip nu'in– kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye."

²⁵ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?– men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenyu ban golëusak gwe'ankaye. ²⁶ Abayatar Bak men dekam Alap mo golak teipsinkim irik gilkiye, Daud Bak dekam Alap mo golak tilki, zao zep Abayatar Baksa abe taka– Alap hap de roti loneblanna insa de golblan hap. Kim golblaka, desa zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenyu, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka– zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyu an, zen kim usak hap kilk di-in kinzil, zen hom ëkarek gwer." ††

²⁷ Yesus ki zep Hari Sabat hap dena insa waulsuzimki, "Alap zini Hari Sabatsa de blikip gwibin hip hom yang tabirki. Alap mo nwenak bol-zaun tanganna, zen diki zi. Hari Sabatna in hwëna zini emsa dikim oto tasik gwibin hip mas gulzimki. ²⁸ Zep ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an Zen tangan– Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, 'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

Yesus kim Hari Sabatkam zi taha sakna dawem takake:
(Mat 12:9-14, Luk 6:6-11)

3 Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyu ban etan but srëm golak golëbiti gwe zaka, hwëna zini hen zao gwë'anka. Aha tahana mes sak gweblaka.

† Tahakam de gandum dansa kilk ti-in kininna, zen sowësa hom. Nëbokkam de gandum dansa taranna, zen diki zen sowë naye. Musa hom jalse gwibiridaka– gandum dansa de kilk ti-in kinin hapye, hwëna zen man anakan jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul 23:25) †† 2:26 Im 24:9, 1Sam 21:1-6

² Hwëna Yesus mo kareksa de hlalublun hap de zini hen zëwe lowe he'ak. Zep kara da'ak, "Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka– zisi de dawem tankamye?" ³ Yesus ki zep taha sak zini insa gubluka, "Haen, ano mae mo dang gwëna a dekon emki zauzun." ⁴ Ki zep hwëna takensibiridaka, "Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?"

Hwëna zen man nasalsiblik. ⁵ Yesus ki zep jala ban nwekam amjanbirki, hwëna man hen kwasang gwibiridaka, sap zen nol drak-drak enna. Ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin." Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak. ⁶ Farisikam de gubirida gwen zini in ki zep hëndep but srëm gola in kon te so gwek, hëndep dekam zep Raja Herodes hon de bitï gwen zi niban tagal gwesik. Man zë olsa aha'en nu'ik– Yesussu de tan hap denaka.

Yesus kim zi trana ho gutu alpnak dawem tabirkike:

⁷ Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyu ban Ho Gutuna Galilea san golësek gweka, zi trana lun kon zep nertrozak– langna Galilea kore zini hen tingare Yerusalem mo lang nakore zini. Ahakon Idumea mo lang nakon, hen weyana Yordan mo yakla hatase gwezan nakon, hen ë darena Tirus hen Sidon mo lang nakon. Zen kitak Yesus onak dep yaing gwezak, sap zen mes zëbe hap dena ësane gwe-gwek– Zen mensa syal gwe-gwekaye. ⁹ Zini in beya tanganna. Yesus zep zère hon de ang ta gwen wenyu gubiridaka, "Ap bulu hamal ulblik– zëwe aka sewesek, dekon aka tawa tabik. Kama nakon Asa sa klasam dasil." ¹⁰ Sap yaklana inkam Zen mes zi sang-sangna beyakam dawem tabirki, zen in zep hwëna ahakore zi sang-sangna atata da gwibi'inzak– dekam de Yesussu golek de tan hap hen olk tan hap. ¹¹ Hen dowal-dowal mo tilbiritan wenyu Yesussu de hla tankam zep ëik gwehe gwe'anzak, dekon zep anakan ëhërhese gwe'ak, "Em in Alap mo Tane."

¹² Hwëna Yesus ki zep jala ban dowal-dowala insa gubiridaka, "Asa bahem kira tan. Balkkam em sek gwen."

Yesus kim zini dua-blas enkam zère hon de ang ta gwen hap dam tasibirkike:

(Mat 10:1-4, Luk 6:12-16)

¹³ Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep hwëna zini mensa dua-blas enkam Zëna dwam gwibiridaka, desa en gu sonebiridaka. Kim yaing gwezak, zao zep zère hon de ang ta gwen hap anakare ola ban gubiridaka, "Ëe ansa emsa gu sonebiridal, em eka Asa ang ë gweblak, hen emsa aka gubirida gwek– ano olsa de gol halada gwen hap. ¹⁵ Hen Ëe asa ebe mae hap ère mo sosonsa golzim– em ekakim dowal-dowalsa olëalsa sone gwibik."

¹⁶ Dua-blas enkam de zini in mo bosem-sena an zen: Simon– mensa hen Yesus "Petrus" kum bose taka.

¹⁷ Hen Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne. Desa hen Yesus zère mae mo olkam "Boanerges" kam bose soka. Zëno enlalana, zëno nik mo ola jal ênkam yawala- ngli glung makan.

¹⁸ Ahana Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matus, Tomas, Yakobus- zen Alpeus mo tane, Tadeus, hen ahana Simon Bak- men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ezë-en gwen hap de esas gwennak ang gwekake, ¹⁹ hen Kariot walya Yudas Bak- men zen hêndep Yesusu zergukuke.

Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim Yesusu nenblakke, "Zen dowal mo kigi mo sostonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mat 12:22-32, Luk 11:14-23, 12:10)

²⁰ Yesus ki zep zère mo gwë gwen san dep lwa halka, hwëna zi trana ki zep etan yaing gwezak, zep Yesus hêndep zère hon de ang ta gwen wanya ban bawalkam dep?- golëtembane tan naye. ²¹ Hen ahakon dekam man Yesusu nen gwebla'ak, "Zen mes mamak gwer." Iye zem kim kirekam esak, dekam zep yaing gwezak- kwang tahan hap.

²² Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini mes hen Yerusalem kon yaing gwezak, hen zen man anakan nen gwebla'ak, "In dowal mo kigina Beelezebul Bak bi gweblaka. In zep zëno sostonkam syal gwe-gwe'ara- dekam de aha dowal-dowalsa zeralsa sone gwibin hipye."

²³ In zep Yesus zi beyam-byana insa kwang guludan hap gubiridaka, dekam zep anakan ola gulk sun blaonzimki, "San ha dowal mo kigi mo aha hlikna maka dowal bose zemka nolëalsa sone gwibi'in? Kina ki bëjen. ²⁴ Hen kirekam, aha irik gin nik de hliwe'anam, etan zën de eijan hap, dekam irik ginni in molya etan etate te gwe'anam. Maka hêndep esekwak gwe'an. ²⁵ Hen kirekam, zënaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hêndep sekwak gwe'an. ²⁶ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zënaka de golëeijan hap, zen molya ehola gwe'anam. Nabakam maka hêndep denaban alti'in. Zep dowal mo kigi mo aha hlikna, zen molya zënaka nolëalsa sone gwibi'inam.

²⁷ "Sap Eë dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zère mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

²⁸ "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Alap maka zi mo kirekam-kirekam karekna tingan tap gulsuk gwizim'ira, hen sap Zënaka de lamang tanna, desa hen maka tap gulsuk gwizim'ira. Diki aha-en: ²⁹ Zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap

gulsublun. Kirekam de karekna zen mes hêndep denaban makan gweblanan."

³⁰ Yesus mae hap ki kirekam gubiridaka: Insa Zënaka nenblakke, "In dowal tilblika."

Yesusu kim an zem oso wal zeban zitëbla'akke:

(Mat 12:46-50, Luk 8:19-21)

³¹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesusu de zertoran hap golëyaing gwezak. Zisi zep nenbiridak- zen de Yesusu gublun hap. Zëna ë nakon nësbla'ak. ³² Hwëna Zen zi ngirinnik nikin'inka. Zao zep nenblak, "Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Zen man edwam gwe'an- emsa de zertowen hap."

³³ Yesus ki zep ding gulzimki, "Hwëna nonol Eë anik emsa gubiridak, ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye:" ³⁴ Ki zep hwëna zini men zen zère mo alp nakon teinikin'ik, desa nwekam amjanbirki, ki zep hwëna gubiridaka, "Diki an zen lowe he'an, zen zen- ano anena hen oso walyaye! ³⁵ Sap Alap mo ol san men zen ang ta gwenan, zen diki zen tangan- ano anena, oso walya hen somol walyaye."

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat 13:1-9, Luk 8:4-8)

4 Yesus kim etan Ho Gutuna Galileak tawa tabirki, zini beya tangankam tagal nëblak, hêndep man tangan dot dasik. Yesus hêndep buluk zep sewe seka, zao zep nikinki- dekon de tawa tabin hip. Bulu in engka en weya ngirin sin dep esek nul kinik, hwëna zi beyam-byana in ho gutu alp san teinikin sonek. ² Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizimdinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, ³ "Ansa emki esane gwen! Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaing gwezak, zen zep hwëna gandum danna insa dwensiblindak. ⁵ Ahakon kaso-kasonak altink- kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap esip gwek, sap kamana in bëbek tanganna. ⁶ Hwëna yaklana kim sal-sal gweka, sipni in dekam zep ëboneng gwek, hêndep esasan gwek, ki zep tol hêndep juwek. Sap sana ba san dep?- olk san de ehawesin niye. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol esaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwek. Zen zep dahalebik, hêndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep esip gwek, hêndep dawemkam zep hataka, hêndep dawemkam tëka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, "Em dwan i nibanke. Em esal gwen!"

Yesusu kim anakan dakensiblikke, "Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul."

(Mat 13:10-17, Luk 8:9-10)

¹⁰ Yesus kim zë-en gwë'anaka, dekam zep ahakon in zen zëno tawa tabinni insa ësane gwëk, dua-blaskam de ang ta gwen wanya ban dakensiblizak, "Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul."

¹¹ Ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wanya ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik giin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Eë in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. ¹² Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara- men kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip,

'Zen sap sa hla nul gwer,
hwëna san de hlaun srëmna.

Hen sap sa ësane gwe-gwer,
hwëna zen molya tol dam nulsuk gwëk.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam, ki Eë amaka zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim'in." †

Yesus kim gandum dan hling giisün hip de ola insa srip gulsuzimkike:

(Mat 13:18-23, Luk 8:11-15)

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, "Em ba hap tangane tame ul srëm gwer? Ki hen ahanakaë gulk sun blaonzim'ik, desa hen molye tame uk. ¹⁴ Zini men zen gandum dan hling giisiki, zen san de men kiye- men zen Alap mo ola tawa da gwibirinke. ¹⁵ Gandum dan de oranak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan. Hwëna dowal mo kigiina dekam zep desa de al gul gwizimdin hip zëno mae mo enhonak hata gwenan zala. ¹⁶ Hen men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan.

¹⁷ Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Sap zen kim de karek marena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ¹⁸ Hen kirekam, men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa sap ësane gwe-gwenan. ¹⁹ Hwëna angkam de okamanak awe de kirekam-kirekam enlala ngalap naban zë zëre mae mo enhonak siri nul gwenan- anakarekamye, 'Eë babë talhalha gwen,' hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.' Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ëtë srëm gwe-gwenan. ²⁰ Hwëna men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenkam dawem enkam enhonak ing nul gwenan. Zen zep dawemkam eini ëtë gwenan. Zëno mae mo ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam." ††

† 4:12 Yes 6:9-10

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ëhohle gwen hap de ol:

(Mat 13:12, Luk 8:16-18)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Ano ola zen pelita makan. Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak de lonesen. ²² Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonzimdikim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam hataser. Hen ano enlala aning tanna, zen dekam sa ngatan gwera. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ²³ Eë in zebë emsa anak-an gubiridal, 'Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!'"

²⁴ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Zen in zep ano ola mensa ena ësane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap ena men kire enkame tame gun hup ëhohle gwe'an, zen kire enkam sa hen Alap ebe mae hap dekam de tame gun hup de enlala blaling ta sone gwizimdi, hen zao sa etan mam ta gwizimdi. ²⁵ Sap men zen Alap mo irik giin nika de tame gun hup ëhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ëhohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi."

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik giin hip dena, zen zi mo tame gun srëmkam zi mo enhonak saltil gwenan.

²⁶ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik giin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dansa hling giisinni kiye. ²⁷ Zëna dekam totoresa de gwë gwen, hwëna gandum danna in dekam sa totoresa sip gwera, hëndep saltili. Zini in sap de anak-an tame gun, 'Mes saltili,' hwëna anakan bëjen dam gulsun, 'Ba hap kirekam saltil gwenda?' ²⁸ Sap kama mwanak de gandum dan lwanna, zen totoresa dekam ësip gwe-gwenda, hëndep ëtim gwe-gwenda, dekam zep hëndep ëwenam gwe-gwenda, hëndep danna dekam zep ëbeya gwe-gwenda. ²⁹ Hwëna kim de bil gwe'anaka, hëndep dekam sa hwëna zini in nëbökkam blom tasili. Sap dekam taran hap denak mes zaunun."

†† Yesus kim dansa de tën hap dena ol aisilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibiriki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de damdam enkam lowehe gwen hap. (Mat 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye.

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginnī, zen rica dan makan.

(Mat 13:31-32,34,Luk 13:18-19)

³⁰ Yesus ki zep etan gubiridaka, "Ba naban esa apde osol?– dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?– dekam de srip gulsuzimdin hipye. ³¹ Alap mo irik ginnī zen rica dan makan. Sap tingare tetan dan nakon, rica danna, zen zen– betek tangan wenyaye. ³² Hwëna kim ësaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon ëblal-blal gwe-gwenan– hëndep hli-hli naban. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal– zëno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye."

³³ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de blaonzimdin olkam tawa tabirida gweka. Men zao en zëno mae mo ësane gwen hap de sosonna zausuk gwizimk, dekon hom etan ayang gul gwizimki. ³⁴ Zi beyana kim tawa ta gwibirki, Zen gulk sun de blaonzimdin enkam tawa ta gwibirki. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka de zë-erenak tawa tabinkim, Zen man tingan srip gulsuk gwizimki.

Yesus kim asese yawala jalse gweblakake:

(Mat 8:23-27,Luk 8:22-25)

³⁵ Kam-en tangan zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Haen, nen ho gutu men eihya san gweyo gwen." ³⁶ Dekam zep hëndep zëre hon de ang ta gwen weny in, bulu men dekon tawa tabi'inka, zëwe sesek gwe sezak. Zi beyana insa ho gutu alpna iwe zep hli nulidak. Ahakore bulu hen lun ang ta kinik. ³⁷ Hwëna asese yala ki zep mumuk ennak hataka. Ho gutuna in dekam zep mam enkam ngëp-ngëp gweka, hëndep buluk iwe suwehe kinī gwe'anzak, hëndep be-ya gwesen hap alp gwesī'ik. ³⁸ Yesus Zëna bul ohwa nakon nisi ta'anka. Nola nol trī-trīnak dreini neka. Zëre hon de ang ta gwen weny ki zep li dak, zao zep ne-nblak, "Guru, em san nen de kitak juwen hap ema dwam gwe'ara?"

³⁹ Yesus ki zep luweka, ki zep asesena insa gubluka, "Em zausun!" Hen ho gutuna insa gubluka, "Em hen em sëwehen!"

Asesena dekam zep tap gweka. Ho gutuna in hen dekam zep tangan sëwe heka. ⁴⁰ Ki zep hwëna gubiridaka, "Em bap ëairī! Em san ki nama home Asa laīblībla'an?"

⁴¹ Zen dekam zep sërkam ëairī'ak, ki zep zënaka ne-nbiridak, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat 8:28-34,Luk 8:26-39)

5 Hëndep kim Ho Gutuna Galilea mo men eihyanak golëyaing gwe naka, Gerasa mo langnak, ² Yesus kim bulu kon ati gwe'anka, dekam zep hen dowal-dowal mo bi gweblan zini Zëbon osan dep song gwe'an zaka. Zen zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak

gwënda gweka. Dekon te so'an zaka. Tahale gwenna mes topse nëblak. Besi dokot maekam sap naka gwe-blak. ⁴ Zen kim sap besikam de dokotkam taha-tanana tatak noso gweblak, zen hwëna nonol tahanak denaka blom ta sone gweka. Hen tananak dena, tanana kim zi-heir gweka, dekam zep ësom gwe hana gwek. Sosonna sërkam tangan dowal-dowala in zëbe hap nol gwe-blak, zep hëndep toton nara dep?– balk tan naye. ⁵ Yaklam denaban kam denaban zen zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul san gwënda gweka, hen kwatap beteteka hërhendan naban wale tanda gweka. Zëre mo timni kaso ben-benkam kalk-kalk guluda gweka.

⁶ Zen kim langa nakon Yesusu hla takin zika, ki zep hluwe zaka, zëno nwenak zep boklena kom so zaka.

⁷ Yesus ki zep zëbon de dowal-dowala insa gubiridaka, "Dowal-dowal, em zëbon onakon wet so gwen!" Zini in dekam zep mam enkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane, Em aban toton banakan de syal ën hap? Alap mo nwenak Emki anakan asa gublun, 'Èe molyë emsa karek tak.'"

⁹ Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Dowal-dowala in ki zep ding nulblik, "Zëno bosena Jal Zi Tra Bak, sap ëe an tra tangan nikë zëbon lowe he'-an." ¹⁰ Zen man Yesusu aberbe da gwe'ak, "Asa bahem langna an kon golëalsa sonendan."

¹¹ Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beyambya tangan nik kwatap tini san tembane hap ëhaka'ak.

¹² Dowal-dowala in ki zep Yesusu aberbe da'ak, "Em wëhë tol asa zaho trana wakuwe de bitī gwen hap gwibirida'anka?"

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam bitī gwek." Dekam zep dowal-dowala in zini in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zahona iwe bitī gwek. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwek, li san zep syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. Zahona in zëno beyana tingan dua ribu enkam.

¹⁴ Zahona insa men zen kara da gwibik dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhlu-hluk gwek. Zëwe de zini in kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik. ¹⁵ Yesus onak kim yaing gwezak, zao zep hen dowala in desa bi nëblak desa hen hla dazak. Pakean naban zë nikin'inka. Enlalana hen mes sëwe heblaka. Dekam zep zë ëairī'ak. ¹⁶ Owasna insa men zen hla nuk, zen zep hwëna ahakore weny insa donbiridak. ¹⁷ Kirekam kim ësak dekam zep Yesusu Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap aberbe da gwe'ak.

¹⁸ Yesus kim buluk sewe seka, zini in desa dowal-dowala bi nëblak ki zep aberbe ta'anka, "Èe wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?"

¹⁹ Yesus hwëna man gubluka, "Bahem. Em gol san song gwen. Ere mo iyesa tonbirida– mensa Bian Alap

† Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gwibinni, zen zini beyana empat ribu enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kinī gwek.

dawemna ebe hap mamkam golblalake. Anakan gubirida, 'Zen man tangan asa kwasang gweblaka.'

²⁰ Zini in dekam zep song gweka, hēndep Yesus insa zère hap syal gwibir-blika desa tonbirida song gweka-langna mensa anakan bosa nukke, "Éna Dare Taha-tap" kam. Kim sane da gwek, tingare zini man tangan étengguan gwek.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen weny kim dawem gulkuke:
(Mat 9:18-26, Luk 8:40-56)

²¹ Yesus kim etan bulkum ho gutu an eiha san dep lwahal zaka, zao zep zi beyam-byana ho gutu alpnak tagal nēblak. ²² Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zēwe de but srēm golak de aha mamna. Zen kim Yesussu hla ta zaka, ki zep zēno nwenak ik gwehe zaka, ²³ dekon zep dawem enkam aberbe ta seka, "Bian, ano wenam tola tīn hip alp gwešī'in. Em wēhē zē hata'anaka?– tahasa eka zē tehabir ane, zen dekamim tol dawem gwek. Mana tol ap tīlbiinank."

²⁴ Dekam zep zēno gol san dep song ēka. Zini beya tangan nik ngīrīnnik nēblahak, hēndep man tangan ngīltītik gwenkam kyang dasik.

²⁵ Dua-blas tahunkam de karekkam aura gwe-gwe weny dekam zep hen ang gwese ha'ak. ²⁶ Zēno te-alana mes tol tap gweka– dokter-dokter hap de sap kap ta gwizimdinkim. Hwēna hom tol kim dawem gwe-gwek, hwēna sang-sangna man kim tangan sabak gwe-gwek. ²⁷ Weny in mes beyakam Yesus hup dena sane gwe-gwek, zep zi tra ngīrīnnik tahan nakon goleak de tazak, zao zep hēndep baju ennak olk ta sonek. ²⁸ Sap weny in mes anakan taībliḅlak, "Baju mae ennakē towanbla'ak, ēe dekam asa dawem gwer."

²⁹ Zen kim olk tak, hēndep dekam zep zēno kala in wesibik. Dekam zep zēre mo timni anakan eisbik, "Ée mesē dawem gwenan." ³⁰ Yesus dekam zep hēndep anakan eisbirki, "Zi sang-sangna mes Asa de olk tankam dawem gwenda." Dekam zep zi tra mo ngīrīn nikon lure san lero gweka, hen takensibirida gwe'anaka, "Asa nara bajunak olk ta sonera?"

³¹ Zère hon de ang ta gwen weny dekam zep nēblak, "Bian, zini an beya tangan nakake– an zen emsa dot dasilye! Ba hap de waba hap takensibirida gwen hap, 'Nara asa olk tala?'"

³² Hwēna Yesus nama ki nwekam tēblaka– men zen olk takake, desa de tawa gweblan hap. ³³ Hwēna weny in mes zēnaka anakan eisbik, "Ée mesē dawem gwenan." Dekam zep aīrīn hip yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep zère mo sang-sang hap dena kitak ton seblak. ³⁴ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, "Anyan, em ema Asa taībliḅlala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe. In eiwa, mese tangan dawem gwera."

³⁵ Yesus in kim nama ola ton'anaka, zini dekam zep Yairus mo gola kon yaing gwezak, ki zep zē nēblazak, "Eno wenamna mes tol tīlsini. Bian Gurusa ba hap de waba hap blos tablan hap?"

³⁶ Yesus man salsibiridaka in zen Yairus Baksa nēnblazak, ki zep hwēna Yairu'u gubluka, "Bahem aīrīn. Asa em taībliḅlan."

³⁷ Yesus dekam hom aha zi de ang gweblan hap gubiridaka– diki Petrus, Yakobus, oso zem Yohanis hin. ³⁸ Yairus mo golak kim yaing gwek, anakan zep hla nulida'ak, "Karekkam ena ta'an hen gona dabi'in." ³⁹ Yesus kim golak tīl zīka, ki zep gubirida zaka, "Em ba hap ena tal hen gona tal? Wenam tola in hom tīl. Zen nisi am ta'an."

⁴⁰ Zen hwēna man Yesussu swrē da'ak. Yesus ki zep wet so gwen hap gubiridaka. Kim wet so gwek, dekam zep zère hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han hen wenam tola in mo ane-bia mae en naban golēbiti gweka– teksonna men zao wenam tol tokna in lwa'ake. ⁴¹ Ki zep zep wenam tol tokna insa taha nakon gul ineka, ki zep zē zère mae mo olkam anakan gubirki, "Tali-ta kum." Nère mae mo olkam zēno enlalana anakan, "Timē, em luwen."

⁴² Wenam tola in dekam zep hēndep luwek, hēndep tē nasen'ak. Zēno tahunna dua-blas enkam. Dekam zep sērkam tangan étengguan. ⁴³ Hwēna Yesus man tangan jalse gwibiridaka, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa tonbiridan." An-bi zemka ki zep hen guzimki, "Tembanesa em olbin."

Yesussu kim Nazaret kon baes nēblakke:

(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)

6 Yesus dekam zep dekon zère hon de ang ta gwen weny ban zère mo éna Nazaret san dep golēlwanda halka. ² Hari Sabatnak kim zauk, Yesus zep zēwe de but srēm golak tawa tabirki. Zi beyam-byana men zen sane da'ak man tangan dengguanbla'ak. Zep zē hwēna donsublu'ak, "Zini an endawe sekola gweka?– zep kil gi'ira, 'Ée asa tawa tabir.' Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ³ An dwan zenke– gol syal gwe-gweblan zi niye, Maria mo tane sake. Zēno oso walya Yakobus, Yoses, Yudas, hen Simon. Hen zēno somol walya awe am hen lowe he'an." Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nēblak.

⁴ Hwēna man ding gulzimki, "Zini kirekam ēgwē gwenan: Men-kore men-kore ē nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwēna zère mo iye, ahaksa zère mo ē nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan." ⁵ Zen in zep Yesus zēwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srēm gweka, sap zen hom daībliḅlak. Hwēna zi sang-sang ensa zē dan en dawem tabirki– tahasa de tehabirida ine gwenkam. ⁶ Sap zère mo énak de zini kirekam daībliḅla srēm gwek, zep tangan tengguanbiridaka.

Yesus kim dua-blaskam de zère hon ang ta gwen weny lup gul sonekake:

(Mat 10:5-15, Luk 9:1-6)

Ki zep hwēna ē-ē san amjanbir song gweka hen desan tawa tabirida gweka. ⁷ Ki zep hwēna dua-blaskam

in zen ang në gweblak, desa kwang guludaka, zao zep gubiridaka, "Em dan-dan dan-dankam ë-ë san sek gwen. Ëe asa ëre mo sosonsa ebe mae hap golzim-dowal-dowalsa ekakim olëalsa sone gwibik. ⁸ Bahem ba maena ora san dep lop tan. Dute ensa leirenk. Tembanena hen bahem lop tan. Honna bahem wëwek tan, hen te-ala maena bahem kap tan. ⁹ Sepatu enna amki alala lak, hen bajuna tim ennak dena kim sek gwëk. ¹⁰ Gol karek mae nakon de emsa teysya irinni, 'Haen, awe se këza,' zen zëwe en emki ën. Bahem dekon etan gol dawem san dep al ëhan. ¹¹ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakare ola ban teysya irin srëmna, 'Em ba habe awe aptanan zala? Ëe ama emsa de salzimdin-ni baes ta'an,' zen dekam em hëndep dekon song ën. Ë topnak em tana sonsa taik-tik oso guk kïn'in- deka-kim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap olhatazim zira, hwëna nen insa lesya-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.'"

¹² Zen dekam zep dan-dan dan-dankam sek gwëk, hen anakan tawa dabir-song gwëk, "Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen." ¹³ Hen dowal-dowala beya tangan naka nolëalsa sone gwibik, hen zi sang-sangna Yesus mo bosekam de minyak zaitunkum dra tabinkim beyakam dawem da gwibik.

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim dakke:

(Mat 14:1-12, Luk 9:7-9)

(Ayat 14-29)

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14)

¹⁴ Galileak de teipsin zini Herodes Bak kim zëre mo osona Pilipus mo wenyä Herodiana Baksa al gulbluka, hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis zep damnak anak-an jalse gweblaka, "Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenyä gon." Hwëna Herodes dekam zep zëre mo jana nabare zisi Yohanissi de bwinak tahalen naka tak ta irin hip gubiridaka. ¹⁹ We zem in, Herodiana Bak, zen hen man enlala ennak Yohanissi taïl gik gweblak. Zen man sap Yohanissi de tan hap enlala gwe-gwëk, hwëna Herodes de gubiridan srëm-kam bëjen tan. ²⁰ Sap Herodes hen man Yohanissi aïri gweblaka, sap zen man enlala gwe-gweblaka, "Yohanis zen zini dawemna. Alap zer soneka." In zep tan hap jal-se gwibirida gwëka. Herodes hen man zëno olsa de sane gwen hap dwam gwe-gwëka, hwëna hyanak zep etan zëno enlalana anakan dowëbla hana gwëka, "Ëe banakan asa gwëblal? Zini an Alap mo zer sonen nake."

²¹ Hwëna Herodes zënaka de jaha gweblan yaklanak kim hatak, tembane yawalsa zep syal neibik. Tingare irik ginnik de mam-mamna hen jana nabare zi mo mam-mamna, hen Galilea kore nol-nola, zen man zë yaing gwëzak, zao zep apdekam tembane tak. Zen dekam zep zauk- Herodiana mo baptis ta gwibin zini Yohanissi de taïl gik gweblanna in dikim jowen hap dena-

kye. ²² Tembane tanna iwe, Herodiana mo wenam seiwiri man hen tilzik, zao zep tingare zi mo nwenak zisyä gwe'ak. Herodes man tangan sam gwesibirki, hen tingare zi trana in man tangan sam neisibik. Herodes ki zep wenam seiwiri insa gu-gubirki, "Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir." ²³ Zen kirekam wenam seiwiri insa tingare zi mo inik gu-guk gwibi'inka, "Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan: Ëe asa eno abe gwibinni insa ebe hap sul sonebir, hëndep ëre mo irik gin maena asa ep hlilbir!"

²⁴ Wenam seiwiri in dekam zep an zem Herodianasa de anakan takensibin hip te sok, "Ëe basa asa dawem kire-kirena abe gwibir?"

Dekam zep ding gulbik, "Baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolsa de blaonin halzan hap em abe gwen- ëe akakim anakan tawa gwëk, 'Zen eiwa mes tangan tili.'"

²⁵ Wenam seiwiri in ki zep nabakam Herodes osan dep lwa halzak, ki zep gubluzak, "Ëe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaë abe gwibi'in- angkam de hëndep ap piring niban awe lonebir anezan hap."

²⁶ Herodes kim zëno abena insa salka dekam enlalana man tangan dowëbla hanaka. Hwëna etan bëjen zëno abena insa wet gulsubin, sap zen mes ki zën zi tra mo inik kirekam etan-etankam gu-guk gwibi'inka. ²⁷ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini gubluka, "Em bwinak Yohanis mo nolsa ap blaonblin halzan." Jana nabare zini in dekam zep hëndep blaonblinhal zaka. ²⁸ Piring niban zep golhal zaka, ki zep hëndep wenam seiwiri in hap golbir zika. Zen zep hwëna an zikhip golbirhak. ²⁹ Yohanis hon de ang ta gwen wenyä kim ësak, dekam zep tok naka de zerhan hap yaing gwëzak. Ki zep hëndep kaso hulak nënnek.

¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, dekam zep hen etan Yesus hup de ola Herodes hon hatak, sap dekam mes Yesus mo syal hap dena ë-ë san ëtawa gwëdak. Zep ahakon man ëgu gwëk, "In eiwa, Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gwëka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owa'a dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an." ¹⁵ Hwëna ahakon man ëgu gwëk, "In orep de Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mes yap- men zen Alap osan dep sewe sekake. Zen hom tilki, in zep Yesuskum hwëna jowe zaka." Ahakon hwëna man ëgu gwëk, "Ki hom. Zen Alap ëse naka zer soneka- orep men kirekam hen lup gul sone gwëkake."

¹⁶ Hwëna Herodes kim salka, dekam zep guku, "Aha hom. An Yohanis Su Tabin Swe. Ëe mes-am sap zëno nolsa de blaonsublun hap gubiridak. Hwëna in zen mes yap etan ngaya gwëka!"

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14)

³⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä mensa zëna lup gul soneka, ki zep etan Yesus onak dep lwanda halzak. Zao zep donblazak- mensa zëna syal tandak hen tawa dabiridakye. ³¹ Hwëna zini hen

beya tangan nik yaing gwe-gwe'anzak, hëndep Yesus zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban golëhir-hir gwe'anka- hëndep golëtembane tan maena ba kon dep? Yesus dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyu insa gubiridaka, "Haen, awe bëjen nen teinikirin. Nen në-en zi srëmnak de teinikirin hip sek gwen." ³² Ki zep hëndep bulkum ëgwahak- zao de zë-en lowehen hap.

³³ Hwëna zi beyam-byana in mes ëgwa hannak hla nulida sonek, hen zen mes anakan tame dabik, "O an Yesus maeke!" Zep ë-ë nakon beya enkam eik ora san ëhlu-hluk gwëk, hëndep zen zep nonol yaing gwëk. ³⁴ Yesus kim bulu kon ati gwe'anka, ki zep zi beyam-byana insa hlauluda kinika. Zen sërkam zë kwasang gwibiridaka, sap zen bi srëm zaho makan zë lowe he'ak. Zep zë mamkam tawa tabirki. ³⁵ In kim tawa tabir'inka, zao zep hëndep kawë'ak. Dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyu Yesussu nenblazak, "Angkam man kawë'an, hen langna an tahalha tanganna. ³⁶ Diki dawemna zini an emaka zen de langna awe de golek de ë-ë san te-alakam tembane hap ëhakan hap enbirida'an."

³⁷ Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

Dekam zep ding nulblik, "Asya! Nen an san te-ala beya zi! † Èe banakan de tembanena zëbe mae hap golzimdin hip?!"

³⁸ Yesus ki zep etan takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en? Emki hla tandan."

Kim hla dandak, ki zep nenblak, "Rotina aha-ere taha-tap enkam. Hogwena dan-dan."

³⁹ Ki zep hwëna zi beyam-byana insa so trana iwe de hlik-hlikkam teinikirin hip gubiridaka. ⁴⁰ Dekam zep kirekam ëteinikin nirak. Ahakore hlik-hlikna 100-100kum. Ahakorena 50-50kam. ⁴¹ Yesus ki zep aha-ere taha-tapakam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Desa zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen de hwëna zi trana in hap kae gwëbla-zimdin hip. ⁴² Zi trana in kim dwenblandak, man tangan ëitri gwëk. ⁴³ Ki zep hwëna dua-blaskam de wenyu in tembane mosrona insa tagam dak. Hëndep yuna dua-blas enkam zep ësuwëk. ⁴⁴ In zen rotina insa dwenblandak, zi ensa de aïtbinkim, beyana lima ribu enkam- we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:
(Mat 14:22-33, Yoh 6:15-21)

⁴⁵ Kim tembane tasik, dekam zep hëndep dua-blas-kam de ang ta gwen wenyu insa bulkum de ho gutu men eiha san sek gwen hap gubiridaka- Zënaka de

† "Te-ala beya" kam, Markus man ale gulku "200 dinar." Dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso. Zen dekam anakarekam: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere perakkam de te-ala kasokam. Zep 200 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

ëna Betsaida san dep ngeir gublun hap. Ki zep hen zi beyam-byana insa sekwak gwen hap gubiridaka. ⁴⁶ Yesus kim zi beyam-byana insa hli luludaka, ki zep zë-en kwatap tek san hata seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. ⁴⁷ Kim kawesik, zère hon de ang ta gwen wenyu bare bulu mes ho gutu ngirinnik zauk, hwëna Yesus Zëna nama kwatapnak gwë'anka. ⁴⁸ Dekon zep anakan kara tabir ane'anka, "Asesena ngein nikon mamkam taïlbirida'ara, zep karekkam ho ngëpna insa bulu inkam sap nakabi'in." Zëna hwëna oho-bung gun nuban zep ho gutu tahan san de song gwe zankam gulmun nuran makan gweibiridaka. ⁴⁹ Zen kim hla da sonek weya tahan san de song gwennak, ki zep au hlo-blankam ëhërhek, sap zen man kil dik, "Hobwem do-wall!"

Hwëna ki zep gubirida kinzika, "Em ësëwehen! Bahem ëairin. Èe an Èe." ⁵¹ Ki zep hëndep zëno mae mo buluk iwe sewese zaka. Asesena in dekam zep hëndep sëwe heka. Zère hon de ang ta gwen wenyu in man tangnan sërkam dengganblak. ⁵² Sap zen aha-ere taha-tapakam de rotina mensa ahap tabir-zimki lima ribu enkam de zi hip, zen hom owasna desa tame nuk. Zëno mae mo nola dekam nama drak-drakna, zep zëbe mae hap man tangan gwa-gwa gwizimk- desa de tame gun hupye.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana Genesaret dawem ta gwibirkike:
(Mat 14:34-36)

⁵³ Genesaret kim bulkum yaing gwëk, ho gutu men eihiyanak, ⁵⁴ kim atiti gwëk, zëwe de zini hëndep dekam zep Yesussu tame dazak, "O an zenke." ⁵⁵ Zen dekam zep tingare langna iwe de ë-ë san gubiridanda hap ëhlu-hluk gwe gu nusenik. Zen kim anakan nasal gwëbla'ak, "Angkam Yesus zao gwë'ara," dekam zep zi sang-sangna zato naban desan dep kap nulhal gwe'anzak. ⁵⁶ Yesus men desan ki tëndä gwëka zi sang-sangna hen zëwe nolëyaing gwënda gwëk- sap ë yalak, sap ë bete-teknak, hen sap ora san de gol-gol mae san. Hen pasar maenak kang nul gwëk, dekon zep Yesussu abe da gwëk, "Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anka?- dekakim tol dawem gwëka." Tingan men zen olk da gwëk, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwëk.

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban man Alap mo ola ban ilman në gwenan.
(Mat 15:1-9)

7 Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenyu Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyu ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaing gwëzak. ² Hwëna zen man Yesus hon de ang ta gwen wenyu hla nulidak- auyan-aza zik mo ëpba ol san de taha hlë tazimdin srëmkam tembane tannak. Zen man dekam enlala neibiridak, "Zen an mes Alap mo nwenak ëkun gwenan." ³ Yahudi zini zen kirekam zère mae mo orep de auyan-aza mo ëpba ol san ang ta gwenan, hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyu, zen zen tangan sërkam desa

kyang-kyang nulsuk gwenan. Zen bëjen mae tembane tan- zère mae mo auyan-aza mo ëpba ol san de kire enkam tahasa hlë tazimdin srëmkamye. ⁴ Ba maesa de pasarak gonna, zen bëjen hokam de su tabin srëmkam twinbin. Hen beya tanganna zère mae mo ëpba ol-zen men desa tangan kyang-kyang nulsuk gwenan, mok, blang, cerek, [hen tum] maesa de su tablanda gwen naye.

⁵ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in Farisikam de gubirida gwen wenyu ban dekam zep Yesussu dakensiblik, "Ebon de ang ta gwen wenyu ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ol nulumun gwe'an?- tembane dère ta gunnuk de tahasa nonol hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye. Zen mes Alap mo nwenak ëkun gwenan."

⁶ Ki zep ding gulzimki, "Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, 'Ëe an Alapsa de betek gweblanna.' Eiwa, Yesaya Bak mo ol man ebe mae hap dakastilzim'in- zen insa Alap mo ol anakan ayang gulkuye,

'Zini in ëk enkam Asa betek në gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

⁷ Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zère mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin- san de ano olkam de tawa tabinni kiye.'" [†]

⁸ Anakan zep waulsuzimki, "Em Alap mo ol ema eibir kini gwenan, hwëna zi mo olsae kyang-kyang ulsuk gwenan."

⁹ Etan ki zep gubiridaka, "Em an eiwa tewesin tanganna, zebe Alap mo ol eibir kini gwenan, hwëna auyan-aza mo ëpba olsae kyang-kyang ulsuk gwenan.

¹⁰ Sap Alap mes Musa Bak hap ol ansa golblaka:

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'

Hen anakan mas gulku,

'Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.' ^{††}

¹¹ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, 'Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer- anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ënnak, em sap esa anakan enbirida gwer, "Angkam ëe molyë emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an.'" ¹² Eno mae mo tawa tabinkim, kirekam de an bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesii'ira. Zep eno mae mo tawa tabinni ema kim enbirida gwenan, 'Bahem ane-biasa mas gwe-gwizimdin.' ¹³ Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa tabinni insa de kyang-kyang gulsunkum, zen hwëna dekam Alap mo ol tanganna insae kim hli ku'in. Hen beya tanganna- em mensa kirekam ulin halasen gwenanye."

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.
(Mat 15:10-20)

¹⁴ Yesus ki zep etan zi beyana insa tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwek zao zep gubiridaka, "Kitak Asa sane lak- ekakim tame uk. ¹⁵ Mensa ëk tihî san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ëkun

gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ëk tihî nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.'" [‡]

¹⁷ Yesus ki zep zi beyana insa hli yuludaka, ki zep golak tilki. Zère hon de ang ta gwen wenyu ki zep du nëblazak, zao zep dakensiblik, "Bian, kun gwen hap de ol insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin."

¹⁸ Ki zep ding gulzimki, "Em san hen home tame ul? Ki em san hen zi trana in han apdenak?- enlala joblo-topna. Men desa ëk san olgwen gwibirin, zini dekon bëjen Alap mo nwenak kun gwen. ¹⁹ Sap zen hom enhonak til gwenan. Zen ulpnuk hata gwenan, hëndep ukum zebe ana gwibirin."

Ëe ama ol ansa ebe mae hap srip gulsuzim'in: Kirekam kim Yesus tawa tabirki, zëno dam gulsunnu a kirekam mo: Tingare tembanena zen Alap mo nwenak dawemna. Tembane nakon bëjen Alap mo nwenak kun gwen. Dekam zep etan ayang gulzimki,

²⁰ "Diki men zen zi mo enho nakon hatase gwenan, zen diki zini dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.

²¹ Sap zen zi mo enho nakon anakare kareksa de gon hap de enlala jal-jala hatase gwenda:

kahalo gwen hap dena,

sowë hap dena,

zisi de tan hap dena,

²² hen wesya de lirak oson hap dena,

te-alasa de hole-hle gwibin hip dena,

aha zisi de tail giblin hap dena,

hen ahak-ahak tan hap dena,

zi bosyansa de tonsublun hap dena,

bola-bola gwen hap dena,

nol drak-drak gwen hap dena,

saher srëmkam de gwë gwen hap dena,

hen zi bose zemka de anakare hap husus gweblan

hap dena, 'Zen en dawemsa gul iri.'

²³ Tingare kirekam-kirekam karek enlalana in, zen enho nakon wet so gwenan. Zini zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan."

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlalubirkike:

(Mat 15:21-28)

²⁴ Yesus dekam zep langna in kon zère hon de ang tan wenyu ban golësek gweka- ë darena Tirus hen Sidon mo lang san dep. Zëwe zi mo golak zep sowë enkam golëbiti gweka- zi beya de anakan tawa gweblan srëm hap, "Zen mes awe hata zala." Hwëna Zen toton banakan dep?- tawa gweblan srëmkam de hatan naye. ²⁵ Zep Yesus hom zëwe holo gwe'anka, dekam zep hëndep wenyu Zëbon hatazak. Wenyu in Yahudi wesya hom. Zen Tirus mo lang nakorena, hen Yunani olsa de ton gwibinni. Zëno wenam tola mes dowal bi gwibirki, zep zen kim Yesussu anakan salblak, "Zen mes hatanda," dekam zep hëndep zëno nwenak ik gwe hezak.

[‡] Ahakon men zen orep Markus mo ol ansa etan ale nul gwek, ayat enam-blasna man mas nuk. Markus 4:23 nakore naka etan zao mas nuk.

[†] 7:7 Yes 29:13 ^{††} 7:10 Kel 20:12, 21:17, Im 20:9, Ul 5:16

Dekon zep abe tasek, "Ano wenam tolsa emki dawem gun. Dowal mes tol bi gwibirki."

²⁷ Ki zep ding gulbirki, "Em Yahudi wesya hom! Ëe de emsa mas gwibinkim dekam sa hwëna nwe-mase gwer- san de Yahudi zi mo walas hap de tembanesa de lwa hap yal tazimdinni kiye."

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluk, "In eiwa, Bian. Dikire Yahudi walas tembane tak. Lwana hwëna meja ïltikïnik sa teinikinsar. Men zen walas ëk nakon altiïik, zen desa sa hwëna dwenblandal. Zep em de asa mas gwebinkim, ki Yahudi walasna molya ëusak gwëk."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbirki, "Sap kirekame dawemkam asa ding gulblunda, dowala in mes eno wenam tola kon wet sonda. Sap esa song gwera."

³⁰ Wenya in dekam zep gol san dep song gwëk. Golak wenam zem insa anakan zep hlau'unzak, "Deyol dërenak sëwehen nik glang-glang gwe'an, hen eiwa dowala in mes tangan zëbon onakon wet sola."

Yesus kim dawemkam de ol ton gwen srëm hen i srëm zini dawem takake:

³¹ Yesus kim etan Tirus mo langna in kon zëre hon de ang ta gwen wenya ban golësek gwëka, dekam Sidon mo lang san zep tamanka, hëndep Ho Gutuna Galilea san tineka, hëndep lang bosena Ëna Dare Taha-tap hataka. ³² Zao zep zi i srëmna hen dawemkam de ol ton gwen srëmna Yesus onak dep nërhatzak, zao zep Yesusu abe dazak, "Bian, emki tahasa de tehabla inenkam dawem tan." ³³ Yesus dekam zep zini insa zi beyana in kon zë-ere san dep zer halka, zao zep zëre mo taha bolsa zini in mo inik se soblan daka. Hen zëre mo tahanak ol tepsa tipsikï. Ol tepna inkam zep zini in mo mahala dra tablaka. ³⁴ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka, deban ensasana langa tasikï, ki zep zini insa Ibrani zëre mae mo olkam gubluka, "Efata." Efata mo enlana, "Em yak nën."

³⁵ Zini in mo ini hëndep dekam zep yak nëblak. Mahala hen dekam zep jahalha gweblaka. Ola dekam zep hëndep dawemkam tonka. ³⁶ Etan kim zi beyana in osan dep zon ta zaka, zao zep jalse gwibiridaka, "Ëe ansa zini dawem tanan, etan bahem mae ëton nasaran." Hwëna kirekam sap jalse gwibirida gwëka, zen hwëna man kim tangan sërkam ëton nasen gwëk. ³⁷ Tingan men zen ësane gwëk, man tangan sërkam denggwablak. Zen man ëgu gwe'ak, "Eiwa, zini an wehasa hom, in zep ki kirekam dawem tabirida gwenda. Sap i matna, zen hëndep dekam sa ki ësane gwer. Sap ol srëmna, zen hëndep dekam sa ola ëton!"

Yesus kim empat ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat 15:32-39)

8 Zao hom tangan holo gwe'ak, ki zep zi beyambyana Yesus onak dep tagal gwëzak. Tembanena kim tap gwizimki, Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, ² "Ëe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nër-

gwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. ³ Ëe de usak naban de sek gwen hap gubiridankam, zen sa hwëna ora san ëtilsik song gwer, sap ahakon an langa nakon yaïng gwëzak."

⁴ Zëre hon de ang ta gwen wenya in ki zep ding nulblik, "Zi srëm langna awe, tembanena endawe esa ol? dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye."

⁵ Ki zep hwëna takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en?"

Ki zep ding nulblik, "Tuju enkam."

⁶ Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. Ki zep tujukam de rotina insa kap taka, dekam zep Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna ahap tabirki. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenya kip etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen dikim kae gwibin hip. ⁷ Hogwe bete-tekna hen da-en zë nola'ak. Yesus etan hogwena in hap dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hen gubiridaka- dekam de hen kae gwibiridan hap. ⁸ Kim dwenblandak, zen man tangan ëitri gwëk. Mosrona kim tagam dak, yu yawal-yawala tuju enkam zep ësuwek. ⁹ In zen tembane tak beyana san ha empat ribu enkam mes yap. Yesus ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. ¹⁰ Zëna zëre hon de ang ta gwen wenya ban dekam zep hëndep Dalmanuta mo lang san dep bulkum golësek gwëka.

Yesusu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mat 16:1-4)

¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini ki zep Yesus hun de ol zerkeisa-keisa gwen hap yaïng gwëzak. Zen dekam de akasiblin hap anakan abe dak, "Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin. Zen dekam asa emsa anakan laïblïblal, 'Zen eiwa Alap onakon hata zaka.'"

¹² Yesus nonol enlala dowe hanan zep ensasana langa tasikï, ki zep gubiridaka, "Em bap auhu-kama enlala zini ngli nakore owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hip Asa abe lal. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em makare zi hip Ëe bëjënë owassa syal gwibir-zimdin."

¹³ Kirekam kim gubiridaka, ki zep zë hëndep hli yuluda guk halka. Bulkum zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban men eihya san dep golëtablan gwe kinika.

Yesus kim gubiridakake, "Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink."

(Mat 16:5-12)

¹⁴ In kim bulkum sek gwëk, Yesus hon de ang ta gwen wenya hwëna hom tembanena sowe henkam kap dak. Rotina hwëna aha-en tol ing nuk. ¹⁵ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Dawem. Terya-tyakam lowehék. Farisi zi mo ragisa ema ing ulink. Hen Herodes moka ema hen ing ulink." †

† Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdikim, zen ragisa enlala nei gwibik- zen san de zi mo karek-karekna kiye. Sap ragina, roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor 5:6-8, hen Gal 5:9nak.

¹⁶ Zère hon de ang ta gwen zini in hom anakan dam nulsuk, "Kire hap ki asa gubiridala," zep hwëna zënaka donbirida'ak, "Nen home rotina bitī lazal. In zep ki nësa gubiridala."

¹⁷ Yesus hwëna mes tawa gwibiridaka- in sa zënaka donbirida'ak, ki zep gubiridaka, "Em ba habe roti bitī tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em ba hap tanga- ne tame ul srëm gwe-gwe'an?! Em in eiwa enlala joblo- topna. ¹⁸ Em dwan nwen kike. Em ba habe hla kul srëm gwe-gwe'an? Em dwan ini kike. Ba habe ëgwë gwe'an?- san de ësan srëmna. † Em san home enlala eibi'in? ¹⁹ Mensa aha-ere taha-tapakam de rotina lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yuna banaka'en ësuwek?"
Ki zep ding nulblik, "Dua-blas enkam."

²⁰ "Hen mensa empat ribukam de zi hip tuju enkam de rotina ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yu yawal-yawala banaka'en ësu- wek?"

Etan ki zep ding nulblik, "Tuju enkamke."

²¹ Dekam zep gubiridaka, "Ki em ba habe tame ul srëm gwer? Èe san rotisa de bitī tazan srëm habë em- sa gubiridal." ††

Yesus kim Betsaidak zi nwe ðiminnī dawem takake:

²² Betsaidak kim yaïng gwek, zi nwe ðiminnī ki zep Yesus onak dep nër halzak, zao zep abe dazak, "Bian, emki zi nwe ðiminnī ansa tahasa tehabla inen- deka- kim tol etan nwesa kara gweka." ²³ Yesus ki zep ëna in kon tahakam irik ta halka, zao zep oltepkam nwen in- sa dra soblaka, ki zep tahana nwenak tehabla ineka. Tahana in sa kim teisyasiki, ki zep hwëna takensiblika, "Em wëhë dawemkam hlauluda'ara?"

²⁴ Zini in dekam zep kara gweka, ki zep ding gulblu- ka, "Kië. Èe kië zini kara tabi'in, hwëna san de te de ëtë naseranna kiye."

²⁵ Yesus ki zep etan nwenak tahana tehabla ineka. Dekam tangan zep dawemkam kara gwen hap alp gweka. Dekam zep hëndep nwen in etan sërkam tan- gan dawem nëblak, hëndep lalak tangankam kitak kara gweka- men kiye, ðimiin nëblan srëmna kim gwëkake. ²⁶ Yesus dekam zep gulbluka, "Dekam gol san song gwe. Hwëna ë san bahem tamaran, ki sa anakan ëtawa gwer, 'Zen mes dawem tala.'"

Petrus kim Yesusu anakan kira takake, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

(Mat 16:13-20, Luk 9:18-21, Yoh 6:66-71)

²⁷ Yesus ki zep zère hon de ang tan wenyu ban ë bo- sena Kaesarea-Pilipi mo golek de san de ë-ë san go- lësek gweka. Oranak zep takensibiridaka, "Zi mo Asa de dam tasinkim, Èe an nara mo weinak debë hata- zak?"

²⁸ Ki zep ding nulblik, "Ahakon man emsa nen gwe- blanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe tin nikon etan ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li

† 8:18 Yer 5:21, Yeh 12:2 †† Ayatnak awe Yesus mo olsa de dam gulsun hup, emki Mat 16:12nak hlaun.

yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizi- m'ira.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka- men zen orep Alap mo ola ayang nul gwekke.'"

²⁹ Ki zep etan takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

Petrus zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye."

³⁰ Ki zep hwëna jalse gwibiridaka, "Asa in sa kirekam dam lasin, aha maesa hwëna bahem gubiridan."

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goitowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mat 16:21-28, Luk 9:22-27)

³¹ Yesus ki zep kon gwisibir hana'an-ka- zère hon de ang ta gwen wenyaka de anakan tawa tabinkim, "Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe karekna mam tangan naka asa goitower. Yahudi mo nol-nola ban, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban sa Asa baes nëblal. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan- ahan, ki asa etan tin nikon ngaya gwer." ††† Zen dam- dam enkam kirekam gubiridaka- zen de karekna dam gulsun srëm hap. Petrus ki zep hwëna Yesusu ora nakon de asyal hehan hap gulbluka, zao zep anak- an jalse gwebla'an-ka, "Em bap kirekam gulu! Kina ki bëjen kirekam lwan."

³² Hwëna Yesus ki zep lure san ahakore zère hon de ang ta gwen wenyaka lero gwibiridaka, ki zep zëno mae mo inik Petrussu anakan jalse gweblaka, "Em in dowal mo kigi! Ki lun em gwën. Eno kirekam de enlala- na in Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen au- hu-kama zi mo dena."

³³ Dekam zep Yesus zi trana in sa hëndep zère hon de ang ta gwen wenyu ban haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, "Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zère mo gwëna zen eitiit gwibin- dekam de zère hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, 'Èe sap asa Yesus hun apdenak lil.' ³⁵ Sap men zen de zère mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, 'Èe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak ka- rekna goitowe gwen,' ki zëno mae gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen abe hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap zère mae mo gwëna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ³⁶ San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwen- kam kitak de okamana ansa bi gwibinni, dekam de hwëna ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! ³⁷ Tinkim san ha emaka te-ala beyana in-

‡ Yesus Yahudi mo aïtbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggu- kam zep ngaya gweka.

kam ba maesa Alap hap golbla'ara?– dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen.

³⁸ “Auhu-kamanak de zini man Alapsa hli da gwenan–dekam de dowal-dowalsa ang gwibirida nasen gwen hap, hen kirekam-kirekam kareksa dikim gulin halasen gwen hap. Hwëna Abon de ang gwe-gwen zini em de zëno mae mo ngiriin nikon anakan de gunsu saher gwenna, ‘Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zi,’ ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë Bian mo ngatan naban hen soson naban zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Èe molyë hen emsa anakan kira tak, ‘Zini an eiwa Asa de ang gwe-gwe-blanna.’”

9 Ki zep etan gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek– Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal– Èe kimë zëre mo soson yawala ban zëre mo bosekam de irik gin hip hata'an zakye.”

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat 17:1-13, Luk 9:28-36)

² Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep Yesus mo timni liwe heblak. ³ Zëno pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nèblak hen man nalilingtìl-bli'ak. Okamanak de ngap-ngap kire-kirena, men ki ogom ngap-ngapna, zen man kitak lwala he'an– zëno ngap-ngap nakonye. ⁴ Ki zep hwëna Musa Bak ne Elia Bak ne mumuk ennak jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep zë nakek– zen kim Yesus hun èra'sil gwe'anka. ⁵ Petrus ki zep hwëna Yesusu totoresa gubluka, “Bian, dawem tanganna– nen de awe lowehe gwen hapye. Zep èe asa gol kluksa dan-ahan syal èblanda– ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap.” ⁶ Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, “O èe an ba habë kirekam gublul!” Sap zen wal bose dare zem in han man sërkam ziairi'anka.

⁷ Hwëna butna ki zep zë wale tabirzik, hen butna iwe zep ola èsak, “An ano Tane– ère mo dang tininak de tanganna. Desa em sal gweblan.” ⁸ Zen nabal-bakam zep sap men-san an-sankam èkaratda gwendak, hwëna zi maena hom zë hla dak. Hwëna Yesus Zëna en naka zë hla dak.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtine gwe'anka, zao zep gubiridaka, “In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan– ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de nama tin nikon ngaya gwen srëmnakye.”

¹⁰ Zen man Yesus mo ol jalse gwibiridanna in san ang tak, hwëna zë-erenak zep zë-en anakan don gwibik, “Tin nikon de etan ngaya gwenna, zen banakarekam sa lwal? Nen home dam ulsu'un.”

¹¹ Dan-ahare zini in dekam zep hwëna dakensiblik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Èe hwëna ama tim ul, ‘Zen

sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ègu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’” †

¹² Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Èe de hwëna kirenak hatazan hap. Hwëna Alap mo ola ahana hen ki, kirekam de hen Abon jowen hap dena– men zen anakan lwakye,

‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna sa baes nèblal, hen karekna mam tangan naka sa goltowe gwera.’ ††

¹³ Hwëna èe ama emsa gubirida'an, Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gwe-blak– men kirekam hen zëbe hap dena Alap mo olak hamal hap lwakke.”

Yesus kim dowal mo tilblin walas tola dawem takake:

(Mat 17:14-21, Luk 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan aharena in han golëlwandahal zaka– ahakore zëre hon de ang ta gwen wesyan dep, hwëna zi beyam-bya naban zep zë hla nulida'ak. Musa mo ol tawa ta gwibin wenyik zë Yesus hon de ang ta gwen wenya in han nolëol tetek gwe'ak. ¹⁵ Hwëna Yesus Zënaka kim hla da guk, ausa zep anakare hap nohlo gubluk, “Zëna man hata'ara.” Dekam zep hut tu ane gun hup èhlu-hluk gwesak. ¹⁶ Yesus ki zep takensibiridaka, “Em ba habe èol tetek gwesana?”

¹⁷ Hwëna zini ki zep zi trana in kon ding gulbluka, “Bian, èe ère mo walassaë ebon dep zer halzal. Dowal til gweblanda, zep tol ol srëm gweka. ¹⁸ Dowala in kim til gweblanda, dekam zep èk tutum nuban kamanak zënaka zerheir isen gwenda. Èkna dekam zep hen ngalk-ngalk so gwenda, hëndep dekam zep tingare timni kyang-kyang gwe-gwenda. Èe mesë sap ere hon de ang ta gwen wenya zersa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal.”

¹⁹ Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Èe san èse nakaë sap emsa golëlowehe gwék?! Èe ama bae– eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan.”

²⁰ Ki zep nër halzak. Dowala in kim Yesussu hla taka, dekam zep walasna insa yal-yal taka, ki zep hëndep kamanak zerheirki, zao zep èk tutum nuban ololo gwe'anka. ²¹ Yesus ki zep bi zemka takensiblika, “Dowala in bawalkam kon gwesibli hanaka– kirekam de gwë gweblan naye?”

Ki zep ding gulbluka, “In beteknak ki hëndep til gwe-blaka. ²² Dowala in syauknuk de zerheir gwenna mes beya taka– hen honak de keing ta gwen naye. Zen kire tangankam tan hap am ki gwëbla'ara. Hwëna eno soson de kirekam lwablankam, emki tol asa kwasang gwizimdin hen mas gwizimdin.”

† 9:11 Mal 4:5 †† 9:12 Yes 53:3-9

²³ Yesus ki zep hwëna jalse gweblaka, "Ha! Em bap ki-rekam Asa gublula, 'eno sosen de kirekam lwablan'ka-mye? Ki em home Asa taïbli'bla'ara. Em de Asa ta-ïbli'blankam kina ki banakare maena man?– Èe de ebe hap syal gwibir-blin srëm hap denaye!"

²⁴ Bi zem in dekam zep hëndep ol mamkam gu ane-ka, "Èe sap ama Emsa taïbli'bla'an, hwëna sowehen tangankam homë. Emki ano Emsa de taïbli'blansa ap esek gul seblan!"

²⁵ Yesus kim hlauludaka, "Zini angkam man hlu-hluk gwe-gwe zankam Asa dot dasi'in," ki zep dowala insa gubluka, "I srëm hen ol srëm dowal, walasna an kon em wet son. Bahem etan tïblin."

²⁶ Dowala in ki zep hërheka, etan ki zep walasna insa karek tangankam yal-yal taka, ki zep hëndep zëbon onakon wet soka. Walasna in tok makan zep zë lwa'an-ka. Zi beyam-byana in dekam zep nenblak, "In mes tïlida." ²⁷ Hwëna Yesus ki zep taha nakon de zer inen-kam li taka. Dekam zep hëndep dawem gweka.

²⁸ Yesus kim zë-en golak gwë'an-ka, zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zep zë-en du nëblazak. Zao zep dakensiblik, "Bian, èe ba hap tanganë dowala insa èralsa sone srëm gwer?"

²⁹ Ki zep ding gulzimki, "Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zeralsa sonen. Zen aha-en diki Alapsa de abe ta gwen enkam de zeralsa sonen."

Yesus kim etan Zën de tïn hip dena tonbiridakake:

(Mat 17:22-23, Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya langna in kon golësek gweka, Galilea san zep golëtam-an gweka. Zen hom dwam gweka zi de anakan tawa gweblan hap, "Yesus zëwe gwe'ara." ³¹ Sap Zen dekam dua-blaskam de wenya in ensa tawa ta gwibi'inka. Zen anakan tawa ta gwibi'inka, "Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanan dep tapbla da-zim. Zen sa hëndep Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan ki asa etan tïn nikon ngaya gwer."

³² Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya hom tame nul gwe'ak– insa kirekam tawa ta gwibi'inkaye. Hwëna takensiblin hap man naïrïblak.

Dua-blaskam de wenya kim mae hap ëol gwekke, "Diki èe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

(Mat 18:1-9, Luk 9:46-50, 17:1-2)

³³ Kapernaumk kim dua-blaskam de zini insa golëya-ïng gweka, golak kim golëbiti' gweka, zao zep takensibiridaka, "Em oranak basae ol eibir sinzal?"

³⁴ Zen hwëna man nasalsiblik, sap oranak zen eiwa man mae hap ëol gwekke, "Diki èe amaka nëre mae onakon mam gwe'an." ³⁵ Yesus ki zep tagal gwesin hip gubiridaka. Zëna dekam zep nikin ane-ka– dekon de tawa tabin hip. Ki zep gubiridaka, "Kitak èsane gwek. Zi de Alap mo irik ginnik mam gwen hap dwam gwenna, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. Zen dekam sa Alap mo nwenak mam gwera." ³⁶ Ki zep hwëna walas tola haen gweblaka, dekam zep zëno

mae mo nwenak de zaun hup gubluka, zao zep ba-bang tan naban gubiridaka, ³⁷ "Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'an-ka– sap anakare wala tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.' Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa desa hen enlala gweblala, 'Zen hen Asa dekam mas gwebla'ara.'"

³⁸ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, "Bian Guru, èe zisië hla lak– eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwen-nak. Èe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom."

³⁹ Ki zep hwëna gubiridaka, "Em bap jalse ëblak, sap zi de ano bosekam owassa syal gwibinni, kirekam de zini bëjen nabakam Asa lamang tan." ⁴⁰ Sap zini men zen nësa baes neibirida srëm gwe'an, zen zen– nëbon mae onak dep denaye. ⁴¹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano bose hap emsa mas gwibiridanna– aha-ere ho mok mae tolsa de anakare enlala naban gol-blankam, 'Zen Kristussu de ang gwe-gweblanna,' ki Alap sa zëbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya golbla srëm gweka.

⁴² "Men nara Asa de taïbli'blan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen diki hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tang-an sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsï hlauku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki zen molya karek san dep zertonnam, hen Alap molya karek ta'anam.

⁴³ "Emsa de ere mo aha taha anakan titi da gwe'a-nam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'an-ka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera. Blansinkim ki emaka sam gwesii'ira– aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁴⁴ Hen kirekam, emsa de ere mo aha taha anakan titi da gwe'anam, 'Kareksa de gon hap nen song ën,' diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'an-ka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesii'ira– aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁴⁷ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki nwenan insa em alsin. Sap eme dare nwe naban zigwë'an-ka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Men zëwe kirekam de zini yal nulse gwenan, 'zao blëna hëndep denaban zëno mae mo timni hlok dasik gwibirin, hen zen man hëndep denaban syauk sal-sal ngirin nikon sang-sangna neis gwibirin.' ⁴⁸ Alsinkim emaka sam gwesii'ira– aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hap, Zen kim de kitak irik gi'inka-ye."

⁴⁹ Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinna dan mas sozimki: "Zep zini tinggan syauk sal-sala sa neis gwibirin."

† Ahakorena men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwek, ayat 44na hen 46na man mas nuk. 48naka zë etan mas nuk. 48na, zen Yesaya 66:24 naban apdenak. †† 9:47-48 Yes 66:24

Ahakon okama ennak sa neis gwibir. Hwëna ahakon, zen hëndep de tangan naban sa neis gwibir.

⁵⁰ "Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okama-nak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Hwëna em bahem hi mo kim dërekna ëhom gwen. Ki hwëna em molye aha-ere enlalakam lo-wehe gwëk."

Yesus kim wesya de baes gwibin srëm hap dena tawa tabirkike:

(Mat 19:1-12, Luk 16:18)

10 Yesus dekon Yerusalem mo lang san zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golësek gwëka, hen weyana Yordan mo men eihya san de lang san dep golëtablan kïnïka. Zi beyam-byana zao zep etan Zëbon dep yaïng gwe-gwezak, zao zep etan tawa ta gwibirki- men kirekam gwë gwëkake.

² Farisikam de gubirida gwen zini hen man Yesussu de akasiblin hap yaïng gwezak. Ki zep dakensiblik, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini we zemka sap de baes gwibinkim? San ha bëjen?"

³ Ki zep ding gulzimki, "Musa ki banakan kire hap nësa titi tabirki?"

⁴ Ki zep ding nulblik, "Zen anakan titi tabirki,

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Ëe mesë kire hap baes gwibik."'' †

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom, in zep Musa kirekam ein ebe mae hap ale gulzimki. ⁶ Hwëna diki Alap mo dwam gwibin tanganna, zen diki men kirekam okamana ansa de yang gulsun nukon lwakke,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyä ban yang sosuku.' ††

Hen Zen dekam anakan guku,

⁷ 'Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en ën hapye. ⁸ We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.' ‡

In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. ⁹ Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

¹⁰ Golak kim golëbiti gwëka, zëre hon de ang ta gwen wenyä zao zep etan we baes gwibin hip dena insa dakensiblik. ¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zi de we zemka baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, dekam Alap mo nwenak zen mes nonol we zemka yane-ne gulku, hen zëna kahalonak gwë gwe'ara. ¹² Hen kirekam, we de zi zemka baes gweblanna, hwëna ahanaka de etan zenkam, zen hen dekam Alap mo nwenak mes zi zemka yane-ne tak. Zëna kahalonak gwë gwe'an."

Yesus kim anakan goltreizimkike, "Walasna an makare zini, zen zen Alap mo irik gïnnik bitï gwe'an."

(Mat 19:13-15, Luk 18:15-17)

¹³ Zini dekam man walas zemka Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyik anakan jalse neibirida gwe'ak, "Walasna bahem an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusä blostablan."

¹⁴ Hwëna Zëna kim hlaludaka, ki zep anakare ola ban jal gwibirida'anka, "Em bap jalse eibiridal. Dikire walasna Abon nolëyaïng gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyä, zen zen Alap mo irik gïnni bi neibi'in. ¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de walas bete-tekna an mo kim Alapsa anakan daïblïbla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik gïnnik bitï gwe'an. Men zen de kirekam daïblïbla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik gïnnik bitï gwëk." ¹⁶ Ki zep hwëna walas tane-nena insa babang tabin niban tahana tehabirida ine gwe'anka-anakan de Biansa abe ta gwen naban, "Bian, walasna an hap dawemna gol gwizim."

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hatakake:

(Mat 19:16-30, Luk 18:18-30)

¹⁷ Yesus kim etan dekon song gwe'anka, zini ki zep hwëna Zëbon osan dep hluwe zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka, ki zep kon gu seblaka, "Bian Guru, em aïris. Ëe basa asa syal gwibir?- ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

¹⁸ Ki zep ding gulbluka, "Diki aïris aha-en tangan Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? ¹⁹ Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki- men zen anakan lwakye:

'Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

Zisi bahem lwa tasïn.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'" ††

²⁰ Zini in ki zep ding gulbluka, "Guru, ëe beteknakë ki hëndep desan ang gwe-gwëk, hëndep angkam namaë desan ang gwe-gwe'an."

²¹ Yesus hwëna embwan naban zep hla taka, deban zep gubluka, "Hwëna aha-en tangan lwa kïni'an- em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza-Asa dikim ang gweblan hapye." ²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gwëka- mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Yesus ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä insa nwekam amjanbirki, ki zep zë gubiridaka, "Ei-

† 10:4 Ul 24:1, Mat 5:31-32 †† 10:6 Kej 1:27, 5:2 ‡ 10:8 Kej 2:24

†† 10:19 Kel 20:12-16, Ul 5:16-20

wa, gwa-gwa tanganna- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye!"

²⁴ Zere hon de ang ta gwen weny in man tangan Yesus mo ola insa dengganbi'ik. Dekam zep hwena etan gubiridaka, "Ano walas, eiwa dam-dam naka hom-Alap mo irik ginnik de hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bejen tin."

²⁶ Kirekam de esane gwenkam, zen man etan serkam etenggwank, dekam zep zenaka dakensibiridak, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwena endan nik sa engaya gwer? Toton nara molya."

²⁷ Yesus ki zep hwena nwekam de amjanbin niban ding gulzimki, "Eiwa, auhu-kama zini zere mae mo sonkam bejen zenaka ngaya tabin. Hwena Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srēm hap dena, aha-en mae hom tanganke."

²⁸ Petrus zep hwena takensiblika, "Ki hwena abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ee mesē ere mae mo ttingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ee basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Ki zep ding gulbluka, "Eiwa de tangan nakaē emsa gubirida'an: Zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen Alap mo ol dawemsa de gol halada gwen hap zere mae mo bi gwibin kire-kirena hli nulida gwe'ak, zēbe mae hap sa Alap mam en tangankam kap ta gwizimdi. Zen mensa hli tandan naye- sap gol zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, walas zem, hen sap nga maena, ³⁰ zēbe mae hap sa Alap nama de okamanak lowehe gwennak serkam de beya tangankam hen hē'ho gwibin tangan wenyaka etan lup gul gwizimdi- sap aya-wal oso-walkam de gubiridan weny, ane-biakam dena, walaskam dena, sap gola, hen nga maena. Hwena kire zisi, zini hen sa abe hap de jal hap karek da gwibir. Hwena Alap kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'anaka, Zen dekam sa hen zēbe mae hap hēndep de engaya gwen hap dena golzimdi. ³¹ Hwena beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwena lamkam lure san egwēr. Hen men zen angkam bose srēm weny lowehe gwe'an, zen zen sa hwena lamkam ngein sin egwēr."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat 20:17-19, Luk 18:31-34)

³² Yesus kim zere hon de ang ta gwen weny ban Yerusalem san dep golēyaing gwe se'anaka, Zēna man ngeirki. Dua-blaskam de zere hon ang ta gwen weny airin hip enlala nik ebeya gwen da'ak- mae hap, "An banakan wēhē Yesus hup de jal hap Yerusalemk lwa'ak?" Lun kon men zen hen ang tan da'ak, zen hen airin niban ang tan da'ak. Yesus ki zep dua-blaskam de weny in ensa engka en golēsyalhe halka, zao zep zere hap dena hamal hap anakan tonbirida'anaka, ³³ "Ola ansa emki esan: Nen angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zēwe sa ngatan zi mo lang nakore Zi Ta-

† "Serkam de beya tangankam," zen Yunani olkam "seratus kali lipatkam."

nganna Asa tapbla dazim- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam weny kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin weny kip. Zen sa hwena Asa de tan hap ola aha-en nul, hēndep Asa sa Yahudi srēm zi mo tahanak dep tapbla dazim. ³⁴ Zen sa hwena Asa lamang da gwer, hen oltepkam hol-hol da gwer, hen sa Asa dangole gwer. Ki sa hēndep Asa dal. Hwena yaklana danahan, ki asa tin nikon etan ngaya gwer."

Yakobus ne Yohanis ne kim Yesusu abe lakake:

(Mat 20:20-28)

³⁵ Ki zep Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne Yesus hon apta zaka, ki zep zē enblaka, "Bian Guru, ano nik mo enlalana man lwa'ara- em de kirekam abe nikip syal gwibir-zimdin hip."

³⁶ Ki zep takensizimki, "Em basae dwam eibi'ira?- Ee de desa ep syal gwibir-zimdin hipye?"

³⁷ Ki zep ding ulblika, "Em kime teipsinkim irik gi'inka, ee ama dwam e'an- eno dam-taha irgwa-taha nakon de hen teipsinkim inikiran hip."

³⁸ Yesus ki zep ding gulzimki, "Hwena ena home tame u'ira- in zebe abe endaye. Karek yawala men desa Ee goltowe'ak, em wēhē desa de hen oltowen hap hohle e'ara? Ee men kire dohon-hon nakaē wei yu'uk, em wēhē hen desa de hen wei kun hip hohle e'ara?"

³⁹ Ki zep ding ulblika, "Ee ama hen hohle e'an."

Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Ee men kiresaē goltowe'akye. Hen Ee men kire dohon-hon nakaē wei yu'uk, em hen kire naka esa lamkam wei kuli. ⁴⁰ Hwena men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ee bejēnē dam sosun. Zēwe de inikiran hip dena, zen diki ano Bian Zēna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zē inikiri."

⁴¹ Hwena dare taha-tapakam de ahakore ang ta gwen weny in kim zēno nik mo abe lan ola insa esak, zen man tangan sisngin neizim'ik- mae hap, "Zen bap zen de mam en hap abe lala!" ⁴² Yesus ki zep tingan tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake, Alapsa de tame tan srēm lang-langnak men zen anak-an zēnaka tim di gwibirin, 'Ee an teipsinni,' zen man zere kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ⁴³ Hwena em zēno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki ttingare zi mo babu gwen zi makan zen gwēn. ⁴⁴ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki ttingare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ⁴⁵ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ee an zi de Asa babu gweblan hap homē hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zetro gwen. Sap Ee ttingare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibē hatazak- hēndep ere mo angsa de ttingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip."

Yesus kim Bartimeus Bak, nwe diminsi, dawem takake:

(Mat 20:29-34, Luk 18:35-43)

⁴⁶ Yesus kim zere hon de ang ta gwen weny ban Yerikok golēyaing gweka, hen ahakore zi tra naban, dekon kim etan egwa ha'ak, hwena zi nwe diminni ora

alpnak nikin'inka. Zëno bosena Bartimeus, Timeus Bak mo tane. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirki.

⁴⁷ Zen kim salka, "In Nazaret walya men Yesus tama-n'ara," dekam zep taken soneblaka, "Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla." †

⁴⁸ Hwëna zi beyana in jalse nëblak, "Balkkam." Hwëna zen mam tangankam kim taken sone gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, asa kwasang gwebla!"

⁴⁹ Yesus dekam zep zausuku, ki zep gubiridaka, "Em kwang tan."

Kim kwang da'ak, zao zep nenblak, "Em luwen, hen emki sëwehen! Yesus man emsa gublunda- zëbon osan de song gwen hap."

⁵⁰ Zi nwe dïmïnni in dekam zep nabal-bakam de luwesik ane kinïnkam deyol utuknu hiri gulin guk halka- Yesus osan dikim song gwen hap. ⁵¹ Yesus ki zep takensïblika, "Em basae dwam gwibi'ira?- Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian guru, èe ama tangan nwsa de kara gwen hap dwam gwe'an."

⁵² Ki zep ding gulbluka, "Angkam sap esa song gwe- ra. Em mese Asa taïblihlala, in zebe dawem gwenda."

Dekam zep ki hëndep nwena kara gweka, dekam zep ora san Yesusu ang gwe sebla halka.

Yesusu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat 21:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19)

11 Yesus kim Yerusalem sa zigolek de ta'anka, nonol zaitun tra nabare kwatap tekna de è darena Betania hen Betfagek zep golëyaing gwe'anka. Dekon zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, ² "Em èna wakin san song èn. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala- zi mo zersong gwen srëmen naka. Desa hil li-in halza. ³ Zi de emsa takensizimdinkim, 'Em ba habe hil li'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwebla'ara. Zen sa etan nabakam zer sone zala.'"

⁴ Kim song ëka, ki zep hëndep keledai tanena in sa hla laka- ora alpnak da dablak, lilïkin golek denak. Zao zep hëndep hil li inki. ⁵ Zini men zen zao ëzau'uk ki zep dakensizimk, "Em ba habe hil li'ara?" ⁶ Yesus men kirekam guzimki, kire enkam zep ding ulzimki. Dekam zep nenzimk, "Amki." ⁷ Ki zep hëndep ërlwa halka. Kim ërhataka, keledai mo tahan dannak zëre mae mo tahan bajusa zep kang dasek. Ki zep zë hwëna Yesus sewe seka. ⁸ Hen zi beyam-byana in baju zemka ora san dëre dahak- desan de keledai tanena in Yesusu zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka ora alp

† *Bartimeus in kim Yesusu "Daud Bak mo Auyan-tane" kam taken soneblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap de naka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tingare Yahudi zini "Daud mo Auyan-tane" kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini nen guk gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Zen hen man Desa enlala në gweblak, "Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekna de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri." Zep zi nwe dïmïnni in kirekam hen mes Yesusu dam tasiki.*

san nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dëre dahal gwe'ak. ⁹ Zini men zen nangeirblin da'ak hen lun ang nëblan da'ak dekam zep ëtaken gwe'ak, "Hë'ho, hë'ho!"

An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Hë'ho! Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.

¹⁰ Diki Alap Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane- na ansa mas gweblan-

Zen dekakim tatetekam irik gilkï.

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!"

¹¹ Yesus kim hëndep Yerusalem hata seka, Alap mo golak zep hëndep tilki. Zao kim amjanbiri sen'anka, hwëna man zë nabakam kawe'ak. Dekam zep kon etan dua-blaskam de ang ta gwen wenyaka ban Betania san dep golësek gweka.

Yesus kim tenya arana heip gulkuke:

(Mat 21:18-19)

¹² Zao de yaklanak kim Betania kon etan Yerusalem san dep golëlwanda ha'an zaka, Yesus dekam zep usak gwe'anka. ¹³ Langa nakon zep tenya arana hlaul inki. Alana bu-bung tangan nik zau'uk. Dekam zep mae hap syal hebirki, "Eini wëhë." Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku. Ala enna, sap tenya ara mo tën tamlenak hom dekam zau'uk. ¹⁴ Ki zep arana in sa anak gubirki, "Eno eini angkam hëndep molya dwinbik." Zëre hon de ang ta gwen wenyaka dekam zep nasalblak.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëlsa sonekake:

(Mat 21:12-17, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22)

¹⁵ Yerusalem kim etan yaing gwëk, Yesus Zëna dekam zep etan Alap mo golak til zika. Dekam zep kon men zen Alap mo gol tëmna Alap hap de golblan kirekirena te-ala hap lirak da gwibik, desa golëlsa soneka. Meja-mejana men zao te-alana lirak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lirak da gwibik, desa man kitak yal tazimki.

¹⁶ Tingare zini dekam zep jalse gwibiridaka, "An orasa hom! Alap mo gola an san bahem ba maesa de teiredan naban taman gwe-gwezan!" ¹⁷ Ki zep zë hwëna tawa tabirki, "Alap mo olak man lwak:

'Ano gola sa nen gwibir, "An tingare zi ausu dekon Biansa gu sone gweblan hap de gol.'"

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.'" ††

¹⁸ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyaka kim Yesus mo kirekam de gwibiridanna in sa ësak, dekam zep tan hap orana dëbla'ak. Hwëna mae hap zë bung neisiblik, "Zi trana an sa hwëna zerzaunkum nësa karek dabir." Sap zi trana in man tangan Yesus mo tawa tabinni in sa sam neisibir-blik, hen man tangan deng-gwanbik.

¹⁹ Kim kawe'ak, Yesus dekam zep zère hon de ang ta gwen wenya ban Yerusalem kon etan golèsek gweka.

Yesus kim zère mo tenya ara heip gunnu in hap dena tawa tabirkike:
(Mat 21:20-22)

²⁰ Ka'ankam kim etan kak tangannak ara ausuna in san golètaman gwe'anka, dekam zep hla nuk, "Zen mes tangan hèndep sa nakon sasan gwesikser." ²¹ Petrus dekam zep enlala gwibirki- in zen ki ir jowek, dekam zep Yesussu gubluka, "Bian, emki hlaun! Em mensa arana ir heip gulku, zen mes tangan hèndep sasan gwer."

²² Ki zep ding gulzimki, "Alapsa em taibliblan. ²³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tingare enho naban anakan laibli gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-bli'ara,' ki em hen esa sèrkam de owasna syal ei gwibir. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zènaka ter sonen,' zen hèndep kirekam maka Alap ebe hap syal gwibir-bli'ara- em de taibliblankamye. ²⁴ Zen in zebè emsa gubirida'an: Em de ba mae hap Biansa abe ta gwenkam, anakan em taibli gweblan, 'Zen mes ap golblanda.' Zen dekam sa hèndep ep golblala. ²⁵ Hen em de Alapsa abe tan hap enlala gwenkam, zi bose omka de ta'il giblin naban bahem. Nonol em zi bose uk mo ep de karek golblanna in sa eititi gwibir-blin. Ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian dekam sa hen eno karek-karekna ep tap gulsublula." †

Yesussu kim anakan dakensiblikke, "Emsa an nara trī ta se'ara?"
(Mat 21:23-27, Luk 20:1-8)

²⁷ Yesus ki zep etan Yerusalem san dep golèlwanda halka. Alap mo gol tèmna kim tē nasen'anka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola ban Zèbon onak dep yaing gwesak. ²⁸ Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trī tase gwe'ara?- dekam de kirekam-kirekamna in sa syal gwe-gwibin hipye."

²⁹ Ki zep ding gulzimki, "Ki Èe asa hen nonol emsa takensibiridal: baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap trī ta seka? San ha zen zère en mo sosonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Èe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen trī ta se'ara, zebè kirekam syal gwe-gwe'an.'"

³¹ Dekam zep zè-en anakan donbi'ik, "Bèjen nen anakan ding gulblun, 'Alap trī ta seka,' ki hwèna zen sa nèsa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laiblibla srèm gwek?' ³² Hwèna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zère en mo sosonkam syal gweka,' ki hwèna zi trana an sa nèsa karek dahir, sap zen Yohanissi mes-am

anakan daibliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.'"

³³ Anakan zep hèndep ding nulblik, "Èe homè dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trī tase gweka.'"

Ki zep hwèna ding gulzimki, "Ki Èe hen molyè emsa gubiridak, 'Èe an zèno syalsaè gol gwe'an, hen Zen Asa trī tase gwe'ara.'"

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- Zènaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:
(Mat 21:33-46, Luk 20:9-19)

12 Yesus ki zep gulk sun de blaonzimdinkim Yahudi mo mam-mamna in sa tonbiridaka, "Zini man anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna in sa de zè tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku- dekon de ngana in sa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwèna ngana in sa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohè ta guzim halka. Zèna dekam zep aha lang san holokam de zè gwèn hap song gweka. ² Angguru in kim tèka, dekam zep zère hon de babu gwen zisi zer soneka- zen de anggur dan te-ala hliksa zère hap zerbla halzan hap. ³ Hwèna zini in zen ngana in sa bohè dak, ki zep karekam dangolek, hèndep ki zep nenblak, 'Wake, ki en lwahal!' ⁴ Anggur nga bina in ki zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwèna man dèsek, kire naka zep ol lamang naban neralsa sonek. ⁵ Nga bina in dekam zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwèna man nga bohè tan wenya in dak. Dekam zep hwèna ahakore babu gwen zini beyakam etan lup gul sone gweka, hwèna zini in kire enkam neibirida gwek. Ahakorena man dangole gwibik. Ahakorena man damera gwek. ⁶ Dekam etan nga bina in ba zisi dep?- zer sonen naye. Dekam zep guku, 'An angkam ère en mo dang tininak de tane en am gwè'ara.' Hwèna man enlala gweka, 'Èe sap asa ère mo tane ta nganna ansa zer soner. Desa sa blikip neisiblibl.' Desa zep aumwa hap ein tangan zer soneka. ⁷ Hwèna desa kim hla da guk, ki zep nga bohè tan zini in zènaka ne-nbiridak, 'Wakin angkam zère mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwèna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nèn bi èblak!' ⁸ Dekam zep hèndep balk dak, zao zep tol hèndep dak. Tokna dekam zep ngana in kon èsan dep hiri dak.

⁹ "Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna in sa kirekam neibirida gwek, zep zen banakan sa gweibirida zala? Zen sa zini in sa tamera zala. Ngana in sa dekam sa hwèna aha zi hip bohè tazimdi- dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zère hap zer gweblan hap.

¹⁰ "Èe in zebè emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—

'Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya baes neibik,

hwèna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.

¹¹ Zen diki Bian zère mo syal,

hen nèno mae mo nwenak zen owas tangan.'" ††

† Ayatna 26na Markus hom ale gulku. Hwèna aha zi Matius 6:15sa etan hyanak mas gulku. Zen a kirekam moye, "Em de aha zi mo karek-kareksa eititi gwibir-blin srèmkam, ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka."

†† Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm 118:22-23), zen nonol lonen ka-

¹² Yahudi mo mam-mamna in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ësane gwe'ak, dekam zep anakan tame nuk, "O zëno ola an nëbon mae am tii'in." Dekam zep sap Yesussu de balk tan hap dwam nëbla'ak, hwëna zi beyam-byana insa naïribiridak, zep zë hli dak.

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, "Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi-inka?"

(Mat 22:15-22, Luk 20:18-26)

¹³ Yahudi mo mam-mamna in dekam zep Farisi zini teipsin zini Herodes hon de bitii gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek- zen de Yesussu u nuka siweblan hap. Zen mes anakan ola aha-en nuk, "Yesus de anakan jalse gwenkam, 'Bahem Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana kap ta gwizimdin,' zen dekam esa Roma mo mam-mamnak klak lal." ¹⁴ Zini in dekam zep Yesus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, "Bian Guru, ëe mesë emsa tawa ëblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Em Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap ema hen zi mo husus gwibin maena damnake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo bosesa home kara gul gwizimnira. Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?"

¹⁵ Hwëna Yesus mes tame tabirki, "An u siwen olkam ki Asa dakensiblinan." Ki zep ding gulzimki, "Em ba habe Asa balk la'an? Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan- Èe aka ki hlauk."

¹⁶ Dekam zep ahanaka nolblak. Ki zep hwëna gubiridaka, "Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bosesa zë ale nuk?"

Dekam zep ding nulblik, "Roma mo teipsin zi mo denakake."

¹⁷ Dekam zep hwëna ding gulzimki, "Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak."

Zao zep dengganbla'ak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tin nikon de etan ëngaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mat 22:23-33, Luk 20:27-40)

¹⁸ Ki zep hen Sadukikam de gubirida gwen zini Yesus onak u siweblan ola ban yaing gwezak. Zen Yahudi mo aha hlikna- men zen anakan tawa da gwibirinke, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen." ¹⁹ Zen ki zep hen dakensiblik, "Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

'Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tinkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso

so hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde në'an, "Bol-zaun tangan wenyä," zep kirekam li nul sonek.

zik de tinkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.' †

²⁰ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bi-anna. Zëna zi nik zep nonol wenyä golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. ²¹ We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. ²² Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwek. Wenyä in hwëna aumwa hap zep tik. ²³ Zep zen de etan ëngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenyä insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek."

²⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in ema ëbute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zëno sosen naban tame oso'an. ²⁵ Sap tin nikon de etan ëngaya gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwek- men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. ²⁶ Hwëna angkam tin nikon de ngaya gwen hap dena insaë emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- Musa kim syauk nubare te tyum-tyumnu insa hlaukuke. Zao Alap man-am Musasa gubluka, 'Èe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.' ††

²⁷ Zep Zen tin zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap! Em in eiwa ema tangan ëbute gwe'an."

Yesus kim Alap mo titi tabin ola bol-zaun tangan wenyä gubiridakake:

(Mat 22:34-40, Luk 10:25-28)

²⁸ Yesus kim Sadukikam de gubirida gwen zi niban kirekam golëkeisa-keisa gwe'anka, hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ahana dekam zep hen salbla zaka. Zen kim anakan dam gulsuku, "Yesus dawem tangankam zëno mae mo ola ding gulzimnira," zen dekam zep hen anakan takensiblika, "Tingare Musa mo titi tabin ola kon, bol-zaun tangan wenyä enda zen moye?- desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, "Musa mo titi tabin ola kon, a zen tangan mo bol-zaun gwe'anye:

'Israel Bak mo ausu nakore zi, em ësane gwen: Nëno mae mo Teipsinni Bian Alap Zë-en. Ahana hom.

³⁰ Bian Alapsa em ensa lwa gweblan- tingare enho naban, enlala naban, sosen naban, hen tim niban.' ‡

³¹ Ahana zen a kirekam moye:

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.'

Ahana etan hom tangan- titi tabin ol darena insa de kwë son naye." ††

³² Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in dekam zep ding gulbluka, "In eiwa tangan, bian guru!- in kirekame anakan gundaye, 'Bian Alap Zen Zen en. Ahana hom.' ³³ Hen anakan insa gunda, 'Alapsa de ensa lwa

† 12:19 Ul 25:5-6 †† 12:26 Kel 3:6 ‡ 12:30 Ul 6:4-5 ††
12:31 Im 19:18

gweblanna, zen diki tīngare enho naban, enlala naban, hen tīngare sosen naban. Hen zi bosyansa nen kwasang gwibirida gwen– san de nēnaka de kwasang gweblanna kiye.' Eiwa, Alap mo tītī tabin ol darena in, zen tīngare nēno mae mo aha tītī tabin ola man tanga kwei-kwik gu'un. Sap anakarekam dena, domba sa de Alap hap tru tase gweblanna, hen aha kire-kire maesa de lop ta gweblanna, zen kītak lwala henna." †

³⁴ Yesus kim anakan salblaka, "Zen dawem tangan-kam enlala blala ban Asa ding gulblunda," dekam zep hwēna ding gulbluka, "Em an angkam ema tangan Alap mo irik ginnik de tin hip golek de gwe'ara."

Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaing gwek. Saher hap baes tak.

Yesus kim Zēnaka dikim sap dam tasin hip dena gol-treizimkike:

(Mat 22:41-46, Luk 20:41-44)

³⁵ Yesus in kim nama Alap mo gol tēmnak tawa tabi'inka, zao zep hen takensibiridaka, "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ba hap anakan tawa da gwibirin, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala?' ³⁶ Hwēna Alap mo Enhona kim Daud Baksa bi gweblaka, zen dekam man-am guku,

'Bian Alap man ano Teipsinnī gubluka, "Ēre mo dam taha nakon emki nikirin– dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwēna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin." ††

³⁷ Zep Daud in sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini in sa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zēno auyan-tanekam hata zala?"

Zi trana in zen Yesussu sane dak man tangan zēno ola isrip-sri neibik.

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Bera, Musa mo ol tawa tabin zini in enlala kwae naban!"

(Mat 23:1-36, Luk 20:45-47)

³⁸ Yesus in kim zē nama tawa tabi'inka, ki zep gubiridaka, "Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zēno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnik. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zēnaka nolētrēnda gwenan– zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ēdwam gwe-gwenan– dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' ³⁹ Zen hen but srēm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ēdwam gwe-gwenan– hen tembane yawal maenakye.

⁴⁰ We wal sem-semna zen hen man anakan ahap da gwibirin, 'Ēe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandana ebe hap tagal tasibir.' Hwēna zen sowē enlala naban mas neibirida gwenan– dekam de zēre hap mamkam hli tī irin hip. Hwēna zēre mae mo karekna in sa dikim aha zi hlalzimdin srēm hap, zep but srēm gola kon zi nwenak Alapsa mam blakam nen sone gweblanan– dekam de zi kil tibin hip, 'Zini an aīris.' Hwēna

dekam zēnaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yesus kim nama Alap mo gol tēmnak nikin'inka, dangna kim Alap hap de te-ala kang ta gweblan peti san gwēka. Zen man kon kara tabi'inka– zi beyana men zen te-alana petina iwe Alap hap bitī da sone gwebla'an zakke. Te-ala beya wenyā dekam beyakam Alap hap bitī da gwebla'ak. ⁴² Ki zep hwēna we sem tahalhana hen hatak. Zen dekam zep hen te-ala kaso dare tolsa ing so sonezak– sepulu rupia makare naka.

⁴³ Yesus ki zep zēre hon de ang ta gwen wenyā haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, "Eiwa denakaē emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tīngare ahakore zini kwei-kwik gulun– men zen sap te-ala mam-mamna bitī da sone gwesan zalye. ⁴⁴ Sap ahakon in zen bitī da gwe sanzal, zēre mae hap de hlikna nama beya nik ērlwazim'in. Hwēna we sem tahalhana an mes tīngan ing gulun– zēn dikim tol sap gwēn hap denaka. Angkam zēre hap dena hom tangan."

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mat 24:1-44, Luk 21:5-33)

13 Yesus kim Alap mo gola kon te soka, zēre hon de ang ta gwen wenyā zep ahanik gubluka, "Bian Guru, emki sap hlaun. Alap mo gol yala an wehasa hom. Man tangan kwa nuk. Hen zēno kaso kong ta zahenna nwe awes tanganna!"

² Ki zep ding gulbluka, "Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Zēno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tīngan tangan sa dri nulsul."

³ Yesus ki zep kon zēre hon de ang ta gwen wenyā ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golēyaing gwe seka. Zēna nikirinkim Alap mo gola in san zep dangna gwē ine haka. Hwēna dekam zep Petrus, Yakobus, Yohanis, hen Andreas mae golek de dazak– olsa de zē zē-en takensiblin hap. ⁴ Zao zep dakensiblik, "Asa en emki gubiridan: Alap mo gola in sa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?– dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe song gwe'an.'"

⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Salok-salokkam lowehe gwek. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁶ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ēboton gwe-gwezal, 'Ēe an Zen– Yesusye.' Hēndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁷ Em de anakan ēsane gwe-gwenkam, 'Zēwe man ēeija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa ēeijazal,' hwēna em dekam bahem ēairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwēna dekam bahem ēkil gil gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.' ⁸ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ēeija gwer, hen aha irik ginnī aha irik gin niban sa ēeija gwer. Lang yala an san jingili mam

† 12:33 Hos 6:6 †† 12:36 Mzm 110:1

enkam sa taillida gwera, hen usak yala sa hatanda gwer. Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anen-sa sêwehe kininna. Zen dekon sa ki hêndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹“Em terya-tyakam lowehe gwék. Sap emsa sa dahyo gwer, hen but srêm gol-gol san sa emsa lup nulhal gwer. Zao sa emsa dangole gwibir. Hen emsa sa pe-merinta mo teipsîn-teipsîn wenya kip anakan nolêtrei gwizim, ‘An hen ahana Yesus hon de ang gwe-gwen-na.’ Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim– em dikim zê abe hap de naka êton gwen hap. ¹⁰An na-en molya tap gwék. Diki nonol tîngare zi ausu hap sa êngaya gwen hap de ol dawemsa nolzim halada gwer. Zen diki dekam sa aumwa hap denak zaul. ¹¹Men dekam de emsa dahyo gwe'ak hen lup nulhal gwe'ak, em bahem anakare hap enlalana êbeya gwe-gwen, ‘Êe banakarekam asa zê ding gulzim?’ Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi. Zen dekam em ding gul gwizimdin. Sap dekam Zen Alap mo Enho sa eno êk tîhî san ding gul gwizimdi. ¹²Emsa sa tîngare zini husu neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolêgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolêgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolêtobe gwe-gwer, hêndep tameran hap sa hen emsa nolêgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taibliblannak tatem êzauk gwe'ak, hêndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa êngaya gwer.

¹⁴“Êe ol tan-tanna ansaê ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsîn zisi hla lal– Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltîl zînnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, ‘Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.’ Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep êheya-hya gwék.” †

Hwëna êe, Markus, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁵“Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitî gwehan. ¹⁶Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol sandep lwan dahan– baju sal-sal maesa de teisyan hapye. ¹⁷Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya êasendak. ¹⁸Zep Alapsa anakan abe la gwék, ‘Karek yala in bap zen o dil gwennak jowen.’ ¹⁹Kirekam abe la gwék, sap Alap kim ngli naban okama naban yang sosuku, hêndep sêrkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zëno hyanak

† 13:14 Dan 9:27, 11:31, 12:11

etan molya kirekam okamanak jowek. †²⁰ Hwëna Alap man zêre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, ‘Karek yawala in bap zen tangnan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.’

²¹“Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,’ ahaksa, ‘Zëwe gwë'ara,’ em bahem taiblibirida gwen.

²²Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaing gwe-gwer, hen zen sêrkam de owas-owasna sa syal nei gwibir– anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, ‘Êe an Zen, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, ‘Êe an Alap mo olsaê ep ayang gulzim'in.’ Zep hêndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taiblibiridan hap sa hen êalp gwesil. ²³Zep em terya-tyakam lowehe gwék. Zen in zebê kirekam de lwan srêmna hamal hap emsa tawa ta gubirin.”

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat 24:29-31, Luk 21:25-28)

²⁴“Lang dohon-honna in kim de hya gwesilik, zen hêndep dekam sa ‘yakla nwena kawesili.

Benna hen molya ngatan gwék.

²⁵Hen keisni sa ngli nakon êlan nahla gwera, hen nglinak de teipsîn-teipsîn dowla-dowala sêrkam sa êilman gwe nasen gwer.’ ‡

²⁶Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa êre mo sosen naban ngatan yawala ban ziati gwezal. †²⁷ Ki asa hwëna êre mo dam taha nakore zini lup gul soner– zen de êre mo hlil irin zisi tîngan en tangan tagal gulsun hup, sap yakla hata sez-an nakorena, hêndep nikin anen nakorena, hêndep eihya-lip eihya-lip nakorena.

²⁸“Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dërenna anakan hla kul gwenan, ‘Man al-sik, hen angkam man etan ala gwe'an,’ zen dekame anakan tame ul gwenan, ‘Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.’ ²⁹Zen hen kirekam, kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, ‘Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!’ ³⁰Eiwa denakaê emsa gubirida'an: Em an zen okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tîngan lwal. †³¹ Ngli naban kama naban sa jek-jak nêr. Hwëna ano ola, zen hêndep denaban sa lwa gwer.

³²“Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, ‘Yaklana’ ahaksa ‘Jamna dekam sa hata zala.’ Alap mo

†† 13:19 Dan 12:1 ‡ 13:25 Yes 13:10, 34:14, Yeh 32:7, Yl 2:10, 2:31, 3:15 †† 13:26 Dan 7:13 †† Yesus mo ola an, san ha mae hap?– Zënaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalem de dre tan hap dena (Mat 24:4-22, Mrk 13:5-20, Luk 21:5-24). Yerusalem sa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesusu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap hom.

dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena homë hen tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. ³³ Zen in zep salok-salokkam terya-tya naban Asa kara ë gwe-blak. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak. ³⁴ Zep zen mae mo kim lwa'an: San de kama bi nik de aha lang san holokam song gwenna. Zëre hon de ëbabu gwe-gwen zi hip maka syalsa anakan wei yul sone guzim ha'ara, 'Em ano tim bwanak ansa syal gwe-gwibir.' 'Em wakinsa syal gwe-gwibir.' Ora top san de kara gwe-gwen hap de zini, desa sa anakan gublu-la, 'Em dawem enkam salok-salokkam asa kara gwe-gwebla.' ³⁵ Zep em hen kirekam salok-salokkam Asa kara ë gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, 'Ano mae mo Teipsinni dekam sa etan hata zala. San ha kam-en? San ha ngir'in tatem? San ha oho-bunggun nuban sa, ahaksa kak tangannak?' ³⁶ Anakan em ëalp gwe-gwen, 'Bap Zen asa ni truwennak hlauludazan!' ³⁷ Zep angkam en de Asa salblan wenyä, em ensa homë ki gubirida'an. An hwëna tingare zisië hamal hap gubirida'an: Salok-salokkam em terya-tya naban Asa kara gwe-gweblan!"

Yesusu de tan hap kim aningkim ola aha-en nukke:
(Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53)

14 Yaklana dekam dan nola kin'i'ak- Paskanak dikim zaun hupye. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. [†] Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä, zen hen dekam zep anakan orana dëbla'ak, "An banakarekam esa aningkim Yesusu tan hap dokwak lal?" ² Hwëna man hen ëguk, "Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla'an. Ki deban mae esa mamkam ëilman gwer."

Yesusu kim wenyä irase dawem nabare minyakkam nola kon hlë tablakke:
(Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8)

³ Yesu ki zep Betania san dep zëre hon de ang tan wenyä ban golësek gweka. Zëwe Simon mo golak zep golëbiti gweka. Simon in, men zen orep kusta gwekake. Yesu kim golëtembane ta'anaka, hwëna wenyä dekam zep zëbe hap de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Kirekam de kaso botola bëjen mat-matna ulsun. ^{††} Zep kim golek de ta'anzak, dekam zep botola insa ëk tih'i nakon kam sok,

[†] Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwek." (Kel 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, "Paska yaklanak hen zao de minggukam, rotina ragi srëmkam tru la gwek." (Ul 16:1-8). ^{††} Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni.

dekam zep minyakna inkam Yesusu nola kon hlë tablak. ⁴ Hwëna ahakon men zen zë lowe he'ak, dekam zep husus neibi'ik, hen dekam zep donsubi'ik, "Zen ba hap minyakna insa kitak tangan zalta dep hlei yul so-neblanan?" ⁵ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nëp zezimnin. [‡] Desa emaka tahalha zi hip kae ë gweblazim'in." Kirekam zep wenyä insa jakal neibi'ik.

⁶ Hwëna Yesu dekam zep gubiridaka, "Dikire gwëk. Em ba habe wenyä ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. ⁷ Sap tahalha wenyä em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Em de mas gwibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenkam, em sap esa dekam mas eibirida gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk. ^{†††} Insa irase dawem nabare minyakkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblan- deban de Asa drë nwanun hap. Zen dekon etan banakan dep?- aha syal maesa de abe hap syal gwibir-blin hapye. ⁹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenyä ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aïs'il nei gwibir. Hëndep wenyä ansa zep sa eititi neibir srëm gwer."

Yudas kim Yesusu zergukuke:
(Mat 26:14-16, Luk 22:3-6)

¹⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nol san dep song gwëka- Yesusu de zëbe mae hap zerguzimdin hip.

¹¹ Salblankam man tangan sam neisiblik. Dekam zep nenblak, "Te-alasa asa ebe hap ërblal." Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla'anaka- Yesusu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

Yesu kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëtembane takake:
(Mat 26:17-25, Luk 22:7-14, 21-23, Yoh 13:21-30)

¹² Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de minggu mo nonol yaklanak kim zauk- yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep Yesusu dakensiblik, "Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?- ëe akakim zao hamal uk."

¹³ Dekam zep dan-dan guzimki, "Em Yerusalem san song ën. Zëwe esa zini ërtowera- kama ngatdarakkam de weya blome gwiren halzan naban. Zen desa ang ëbla. ¹⁴ Gola men zao de tik, em hen zao lil. Zao gol bi naka enbla, 'Bian Yesu man emsa takensiblila, "Ëe teksonna enda zao asa ëre hon de ang ta gwen wenyä ban Paskanak de tembanena zitwenblal?" ¹⁵ Zen sa

[‡] Mensa Yohanis "te-alana mam tangan" kam ale gulku, desa Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de tiga-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye. ^{††} 14:7 Ul 15:11

ebe nikip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Zëwe kire-kirena mes ototo da guk, hen komal tum maena so-we henna. Zao hamal ul guk."

¹⁶ Zi darena in dekam zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltoweka- men kirekam Yesus guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁷ Kim kawesik, Yesus Zëna dekam zep sepulukam de ahakore zëre hon ang ta gwen wenya ban golëyaing gwe zaka. ¹⁸ Kim golëtembane ta'anaka, zao zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene aban ërtembane gwe'an, ahanik sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye." †

¹⁹ Kirekam de gubiridannak kim nasalblak, dekam zep enlalana ëdowe hanak. Dekam zep aha-en aha-enkam dakensik gwebla'ak, "San ha asa tol home yap ki gublunda?"

²⁰ Ki zep ding gulzimki, "Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye. ²¹ Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa til. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertrë'ara, zen sa karekna mam tangan naka Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam."

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golzimkike:

(Mat 26:26-30, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25)

²² Kim tembane ta'ak Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya in hap anakare ola ban kap tazimki, "Em twe-nblandan. An ano timni."

²³ Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna zëbe mae hap anakare ola ban zertzimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastil gwer." †† Dekam zep tingan notdebik. ²⁵ Ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa anggur ësesa ziotdebir."

²⁶ Ki zep hwëna Alap hap de terya dak. Kim dasik, dekam zep hwëna zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

Yesus kim Petrusu damnak gublukake: "Em esa Asa zabeblala."

(Mat 26:31-35, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38)

²⁷ Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, "Em namen kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak, 'Èe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zem dekam sa men-san an-sankam heya-hya gwer.' ‡

²⁸ Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anaka, Èe asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal."

²⁹ Petrus dekam zep ding gulbluka, "Ahakorena an sap sa heya-hya gwenkam Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!"

³⁰ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Namen ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in èe homë tame ta'an."

³¹ Petrus dekam zep udobe naban ding gulbluka, "Bian, èe apdenak asa Eban lil. Èe molyë tangan Emsa zabeblak." Ahakore wenya kirekam zep sap hen ëgu anek.

Yesus kim Getsemani kon Biansa gu soneblakake:

(Mat 26:36-46, Luk 22:39-46)

³² Getsemanik kim golëyaing gwe naka, zao zep gubiridaka, "Awe teinikin guk. Èe ama è-en Biansa gu soneblala'an."

³³ Hwëna Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae ensa zep gubiridaka- zen en de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana sërkam tangan dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika. ³⁴ Dekam zep gubiridaka, "Ano enlalana sërkam tangan dowe hananda, hëndep tin hibë alp gwesin. Em awe Asa ërgwëk, hen enlala naban esa loweher- Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁵ Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka. Dekon zep sap karek yala insa de wei yun srëm hap Alapsa anakan abe taka, ³⁶ "Bian, toton banakare maena hom- eno syal gwibin srëm hap denaye. Karek yawala ansa Èe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan."

³⁷ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, dekam zep etan zi dan-aharena in osan dep lwa halka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda zaka. Petrusu zep zë gublu zaka, "Simon, em san ema ta'ara? Em san bëjen em engka en mae Asa zersalen!" ³⁸ Ki zep etan gubiridaka, "Enlalakam lowehek. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altilink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwegwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom."

³⁹ Zëna dekam zep etan gweyoka- men dekon Alapsa gu soneblaka, desan dep. Dekon zep men kirekam nonol abe taka, kirekam etan abe taka. ⁴⁰ Kim hya gwesiki, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwenan man tangan nwe-alk hap ëdohon-hon gwëk. Kim zë jalse gwibirida zaka, balk enkam zep nasalsiblik. Banakan dep?- ding gulblun naye.

⁴¹ Dan-ahanna kim etan zëbon mae osan dep lwahal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san namae ni tru-

† 14:18 Mzm 41:10 †† 14:23-24 Kel 24:8, Yer 31:31-34

‡ 14:27 Zak 13:7

wen hap ëdwam gwe tine'an? In syake! Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴² Dekam luk tak! Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara!"

Yesussu kim balk dakke:

(Mat 26:47-53, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12)

⁴³ Yesus in kim nama ton'anka, Yudas, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana in, dekam zep zi beyam-bya naban Yesussu de balk tan hap golëyaing gwe'anka- nëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola nenbiridakke. ⁴⁴ Zen mes hamal hap anakan gubiridaka, "Men desaë babang ta'ak, zen zen- zini inye. Zen desa balk lahak, hen dawemkam kara lak."

⁴⁵ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Guru." ⁴⁶ Dekam zep hëndep balk dazak. ⁴⁷ Hwëna ahana men zen zëwe zau'unka, dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinika. ⁴⁸ Dekam zep Yesus gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?– zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! ⁴⁹ Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

⁵⁰ Zëre hon de ang ta gwen wenyia in dekam zep kitak heya-hya gwenkam hli dak.

⁵¹ Èe an Markus dekam walyak. Èe kaen ala gun en nabanë sap ang gwebla song gwe'ak. Hwëna asa hen maka balk dak. ⁵² Hwëna kaen enna in kon zep sap asa irik dasik. Zao zebë hëndep hli yuk. Dekon irkan zebë heya gwek.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërhatkke:

(Mat 26:57-68, Luk 22:54-55, 63-71, Yoh 18:13-14, 19-24)

⁵³ Yesussu ki zep nersong gwek– Alap mo golak de teipsin tangan nik mo gol san dep. Zëwe mes Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena kitak etagal gwesik gik. Zen ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen ahakon Yahudi mo nol-nola, hen ahakon Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyia. ⁵⁴ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen teipsin tangan zini in mo gol tëmna hata zaka. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini in sa de kara ta gwen hap de jana nabare zini syauk ziwirinnik hlaluda'anka. Zen zao zep hen nikin'in zaka.

⁵⁵ Alap mo golak de mam-mam wenyia hen tingare teipsin sinodenak de wenyia zen orasa dëbla'ak– dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. Hwëna sap beya nik blo-blo tan ola ban nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola

in hom mae apde nëk, zep dekon de karek tan hap dena hom dam nulsuk.

⁵⁷ Dekam zep etan ahakore nik kire ola ban nolluwek, ⁵⁸ "Zini an èe kië asalblak. Zen man guku, 'Alap mo gola an mensa zini dauk, èe asa dri yulsul. Hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap syal gwibinkim etan sul soner– zi mo syal gwibin srëm naka.'" ⁵⁹ Hwëna dekam hen nama bëjen karek tan, sap zëno mae mo ëkira-kla gwenna in hom ahanik mo ban apde në gwe'ak. Kitak man èsrën-srën gwe-gwizim'ik.

⁶⁰ Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep zëno mae mo ngirinnik luweka, ki zep Yesussu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?– in sa eno karekna kira nul gwe'an zalye."

⁶¹ Yesus hwëna balk enkam salsiblika.

Ki zep etan takensiblika, "Em san ha eiwa Zen tangan?– Teipsin Zini Alap mo Tane naye, Israelsa de ngayi tabin hip de Zini."

⁶² Dekam zep ding gulbluka, "Èe an Zenke. Hwëna Èe hen ama emsa gubirida'an: Em esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser– Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak, butnak esa Asa hla laser." †

⁶³ Dekam zep teipsin tangan zini in Yesus hup de u sisngin hip zëre mo timnik de bajuna kalk-kalk so'anka, dekon zep gubiridaka, "Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? ⁶⁴ Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblan-an! Zep angkam ebon mae onakon banakan?" ††

Dekam zep kitak ding nulblik, "An tok hap de karek tan hap man sam gwe'si'ira!"

⁶⁵ Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen wena dekam zep nahaleblak. Kire naka zep lek-lek da gwe'ak, deban nen gwebla'ak, "Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.'" Teipsin zini in sa de kara ta gwen wenyia in dekam zep itra lwa soblan naka è san dep irik dahak.

Petrus kim Yesussu zabeklakke:

(Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yoh 18:25-27)

⁶⁶ Petrus in kim nama teipsin tangan zini in mo gol tëmna syauknu zituwin'inka, hwëna ki zep zë teipsin zini in mo golak de babu gwe-gwen wenyia hata'anzak. ⁶⁷ Syauk ngatannak kim Petrusu dawemkam nwe-masenak hla tak, ki zep zë gubluk, "Em an hen zenke– men zen Nazaret walya Yesus mae han apdenak ètë gwekye."

⁶⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbiriki, "Èe homë mae tame gu'un– in sa em gundaye." Dekam hwëna kol son lilikin alpnak zep zau'un naka. [Dekam hom hleng gwe'ak, hwëna ayangna ki zep hëndep nonola gu ane-ka.]

⁶⁹ Wenyia in zao zep etan Petrusu hla ta'anzak, ki zep zë etan ahakore naka gubiridak, "Zini an hen zen–

† 14:62 Mzm 110:1, Dan 7:13 †† Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini, desa tankam. Emki Im 24:16nak hlaun.

men zen Yesussu ang nēblanda gwekye.”⁷⁰ Hwēna Petrus man etan ding gulbirki, “Ēe hom.”

Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan men deban mae apdekam golēzau'unka nenblak, “Em an hen zēno mae mo ahanakake, sap em an hen Galilea wal.”

⁷¹ Dekam zep Alap mo bose gubin niban anakan guku, “Ēe hom tangan am zini insa tame tak- insa en gwebla'anye.”

⁷² Kirekam kim guku dekam zep ayangna dan sonna gu aneka. Petrus dekam zep ola mensa Yesus anakan hamal hap gubluka enlala gwibirki, “Ayang de gunsu dan son srēmna, em dekam dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala!” Dekam zep gona yusyustinkim mam enkam gwēka.

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat 27:1-2, Luk 23:1-5, Yoh 18:28-38)

15 Kak tangannak zep nabal-bakam kitak de teipsin sinodenak dena tagal gwesik, ki zep ola aha-en nuk. Dekam zep tahalen naka teipsin zini Pilatus osan dep nērhak- zen de hwēna karek tan hap. ² Pilatus ki zep takensiblika, “Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke.”

³ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna dekam zep Pilatus hup Yesus mo karek-karekna deiri nul guk gwebla'ak. ⁴ Dekam zep Pilatus gubluka, “Em san bējen em ding gulzimdin? Zēno mae en mo eno kareksa de deiri gul gu zunna mes-am beya gwenan.”

⁵ Hwēna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gwēka. Hēndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Pilatus kim Yesussu tan hap zerguzimkike:

(Mat 27:15-26, Luk 23:13-25, Yoh 18:39-19:16)

⁶ Dekam tahun jamkam Paska yaklanak de zaunnuk, Israel mo gubernora man bwinak de zini aha-en aha-enkam tīngare zi mo ol-gun sun nēser sone gwizimkidekam de sam gwesik gweblan hap. ⁷ Dekam bwinak zini ki ēgwē'ak- men zen Israel de Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap ēilman gwenkam zini dakke. Men zen golēilman gwēka, ahana bosena Barabas Bak. ⁸ Yesussu mes Pilatus mo golak nērhatazak, ki zep hwēna zi beyana ahakore hlikna yaing gwezak. Zen hom anakan tame nuk, “Yesussu mes hen nērhatazal.” Zen hwēna Pilatus de anakan abe tan hap yaing gwezak, “Em wēhē etan yakla yala awe zini zeser sone'anka- men kirekam ena aha-en aha-enkam gwiswe sone gwendaye?”

⁹ Dekam zep ding gulzimki, “San ha zini an zen zēnaka tim ti'ara, ‘Ēe an Yahudi mo teipsinni,’ san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?” ¹⁰ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, “Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang nē gweblak, zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna husus nē gweblak- hēndep angkam zep tan hap asas nēbla'an.”

¹¹ Hwēna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in dekam zep zi trana insa anakan nolētonk, “Nen kitak Barabassa de zeser sonezimdin hip nen abetan! Yesus hup bahem.”

¹² Dekam zep Pilatus gubiridaka, “Ki hwēna ansa ahakon ena ‘Yahudi mo teipsin zi'kim en gweblan, ēe banakan asa desa gwēblal?”

¹³ Zen hwēna dekam zep ētaken gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink!”

¹⁴ Pilatus dekam zep etan gubiridaka, “Hwēna zen banakan karek gwēka?”

Hwēna dekam tangan zep mam en tangankam ēgu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!”

¹⁵ Pilatus man zi trana in de zēnaka sam gwesiblin hap dwam gwe'anka, in zep hēndep zēre mae mo ol-gun sun Barabassa zeser sonezimki. Hwēna Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki- zen de hwēna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(Mat 27:27-31, Yoh 19:2-3)

¹⁶ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu zēre mae mo batalyonak de gol yalak dep nērtīzik. Hen dekam zep zēre mae mo ahakorena kitak tagal nulsuk- apdekam de zē swrē tan hap. ¹⁷ Ki zep hwēna teipsin zi hip de baju kwangna ala nosoblak- sam dan kil makare naka. Hen nolak de ala gul soneblan hap dokot tē ngi-ngisa mlin-mlin nuk- teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. ¹⁸ Deban zep hwēna lamang tan hap bokle kom tablan naban botonkam blikip neisik gwebla'ak anakore ola ban, “Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsin niye.” Dekam zep ahakon dutekam nolak lek dya gwe'ak, hen ahakon ol tepkam hol-hol da gwe'ak. ²⁰ Kim lamang tanna hya neisiblik, bajuna insa ki zep etan nalsiblik, dekam zep zēre mo bajuna etan ala nosoblak. Ki zep hwēna nērwet sok- te-lidak sonnak dikim makan ta irin hipye.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat 27:32-44, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27)

²¹ Yesussu in kim te-lidak sonnak de makan ta irin hip nērsong gwe'ak, hwēna oranak zep Kirene walya Simonsa nērtowe'ak. Zen Aleksander ne Rufus nik mo bian. Yerusalem san dep etan lwa ha'an zaka. Jana nabare zini in zao zep desa tik-tik dak- Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wē soblhan hap. ²² Yesussu in desan dep nērsong gwe'ak, bosena Golgota. Bosena in mo enlalana, “zi nol swra.” ²³ Zao zep te bosena mur kilī ban de blulsun anggur ho enenna nolblak. Hwēna man baes gwibirki. ²⁴ Ki zep hwēna te-lidak sonnak makan daink, hen dekam zep

“zēno pakeanna zēre mae hap dobe abu mo kim de zēnaka dam tasik gwibinkim kae nēblandak”- men kirekam Alap mo olak hamal hap Yesus hup dena lwakke. ²⁵ Zen kaknak yakla nwena sembilannak te-li-

dak sonnak makan daink. ²⁶ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man ol alena makan nulink- tīngare zi dekon anakan tame gun hup, “Zen kire jal hap da'an.” Ola in a kirekam mo ale nukye, “An zen- Yahudi mo teipsin niye.” ²⁷ Zen sowë zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [²⁸ Zen dekam zep zauk- Alap mo olak men kirekam Yesus hup dena hamal hap ale nukye, “Zen sa kil dīl, ‘An hen jal zi ahana.’”] †

²⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinī nasen gwe'ak, “Wëo, em an zen eme guku, ‘Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibinkim sul soner.’” †³⁰ Ki emki enaka de ngaya tan hap te-lidak sonna in kon ati gwezan!”

³¹ Zen kirekam hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban hen lamang da gwe'ak. Zen anakan zënaka ol wehakam nenbirida gwe'ak, “Aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwëna zënaka hom tol ngaya ta'ara!” ³² Zen de tangan eiwa Israel mo teipsinkim gwë'anam, zen maka te-lidak sonna in kon ati gwe'an zala. Kirekam de hla tankam, ki emaka anakan laiblibla'an, ‘An eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

Zi darena in desa hen Yesus mae han makan dabirink, zen hen man lamang laka.

Yesus kim tilsikike:

(Mat 27:45-56, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30)

³³ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tīngare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwna kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwëk. Yesus dekam zep Ibrani olkam mamkam hërheka, “Eloi, Eloi, lama sabakhtani?” Nëre mae mo olkam Zen anakan hërheka, “Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?” †

³⁵ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, “Emki sane tan. Zen Elia Baksa hërheblanda!” ³⁶ Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep nabal-bakam gol hanaka. Desa zep anggur ho enenak de os gul inen naka te tek gwënnak kyaon soneka, desa zep Yesus hup mipnak goltrë seblaka- desa de kwlem gun hup. Ki zep hwëna gubiridaka, “Nen ki kara tan. Elia Bak wëhë yap ati gwe'an zaka?- zen de te-lidak sonna an kon terahen hap.” †

³⁷ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka, ki zep hëndep tilsiki.

³⁸ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek. †

³⁹ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anaka, dekam dangkam talsu-

† *Tīngare Alap mo ol tatakna awe, anakare kurungsu de hlanunu [ ], zëno dam gulsunnu anakan, “Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwëk, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwëk.” Ayatna ansa aha zi mes yap orep tangan Yesaya 53:12 nakore naka de enla-la gwibin niban mas gulku. †† 15:29 Mzm 22:8, 109:25 † 15:33-34 Mzm 22:2 †† 15:36 Mzm 69:22 †† 15:38 Kel 26:31-33*

nubla'anaka. Zen kim anakan Yesusu hla taka, “Zen kirekam mo tiliidaye,” dekam zep gubiridaka, “Zini an eiwa Alap mo Tane.”

⁴⁰ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zëno mae mo bosem-sena Salome, Magdala kore wënya Maria, hen bose apde zem Yakobus Betek ne Yosès nik mo anena Maria- men zen hen zëno nik mo ayana Yesusu wë takke. ⁴¹ Zen men zen Yesusu Galileak de gwënnak mas në gwëblakke. Hen ahakore we walya beyanik zë ëgwë'ak- men deban mae Yesus mae han apdenak Yerusalemk yaing gwe zakke.

Yesusu kim lo dasikke:

(Mat 27:57-61, Yoh 19:38-42)

⁴² Kim kam-en gwe'ak, Arimatea walya Yusup ki zep hata zaka. Zen hen Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hen zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anaka. Yesus in kim tilki, dekam Hari Jumat, yaklana men dekam Yahudi zini ka'- an dep de Sabat hap ëtamal gwe-gwekke. †† Hwëna Sabat hap de orapna dekam man tangan golek de gwe'ak. Zen in zep Yusup enlala tatete naban nabakam Pilatus osan dep song gwëka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe tan hapye. ⁴⁴ Pilatus kim anakan salka, “Yesus mes tili,” man tangan tenggwanka. Sap zen mes-am tawa gwëka, “Te-lidak sonnak de makan ta irin zini na-en hom juwe gwenan.” Dekam zep gubiridaka, “Jana nabare zi mo mamna men zen zikara ta sara emki desa kwang tan.” Kim hata zaka, dekam zep takensiblika, “San ha eiwa mes tangan tili?” ⁴⁵ Zëbon kim salka, “In eiwa mes tili,” dekam zep Yusupsu gulbuka, “Amki zerhal.” ⁴⁶ Yusup dekam zep kaen ngapngap blala te-alakam golka. Ki zep hwëna Yesus mo tokna te-lidak sonna iwe zizeryahe halka. Kaen ngapngapna inkam zep zitahaleka. Ki zep hwëna kaso hul gun hamalak zidre neka. Lilikin kaso yawalkam zep zigulhlu inki. ⁴⁷ In kim ki zë golësyal ta'anaka, Magdala kore wënya Maria, apde bose zem Yosès mo anena Maria han man zë kara labi'ik- in kim zidre'ankaye.

Yesus kim ngaya gwëkake:

(Mat 28:1-8, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10)

16 Hari Sabatna kim tamank, we walya Yesusu de drënen kaso hula in san dep sek gwëk- Magdala kore wënya Maria, apde bose zem Yakobus mo anena Maria, hen Salome. Zen mes irase dawem nabare minyakna te-alakam lop dak. In zep Minggukam orap tola ban Yesus mo tok naka de minyakna inkam hlë tablandan hap sek gwëk. ³ Hwëna ora san zep zënaka dakensibirida song gwe'ak, “Nara sa lilikin gulhlu irin kaso yawala insa nëp irhi gulzimdi?” ⁴ Hwëna kim zë yaing gwe'ak, dekam zep hla nul kinik, “Lilikin kaso yala in mes irhi nul kinil.” ⁵ Ki zep hëndep kaso hula iwe bitī gwëk. Hwëna wal seiwirsi zep zë hla da'ak. Baju

††† *Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naif gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwëk.*

ngap-ngap ala son naban dam taha san dekam niki-n'inka. Ausa zep zë nohloblak.

⁶ Hwëna wal sewiri in zep gubiridaka, "Bahem ääir'in! Em an Nazaret walya Yesussue lëbla'an- te-lidak sonnak insa makan da inkke. Bian Alap mes tïn nikon ngaya tala! Zen awe hom. Emki sap hlaun- an zao sap nën nekye. ⁷ Dekam sek gwëk. Ola ansa zëre hon de ang ta gwen wenyä kip olzimhak- hen nonol tanganna Petrus hup, 'Yesus mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ërtower- men kirekam Zëna emsa hamal hap gu-gubirida gwëkake.'"

⁸ We walya in dekam zep au hlon hap hen äir'in hip yal-yala ban heya-hya gwëk. Zep hëndep oranak men desa zini nolëtowe'ak, desa donbirida srëm gwëk.

MARKUS MO OLA ZAO-EN ZAUSUNUN †

Yesus kim zënaka zertrei gwizim'inkake:

(Mat 28:9-10, Yoh 20:11-18, Luk 24:13-35)

[⁹ Yesus in kim tilki, hwëna zëno ka'ankam, Minggukam, zep etan ngaya gwëka. Dekam zep kak tanganak nonol tanganna Magdala kore wenyä Maria onak Zënaka zertrëka. Maria in, zen men zëbon onakon Yesus orep tujukam de dowala golëalsa sonekake. ¹⁰ Yesus kim hli yulku, Maria dekam zep song gwëk- men zen Yesus hun nërgwë gwëkke, desa de tonbiridan hap. Zen hwëna kwasang hap nama sei gosa dabra'ak. ¹¹ Zen kim anakan ësak, "Yesus mes ngaya gwera. Èë kië hla tal," hwëna zen hom däiblibik.

¹² Zao hom holo gwë'ak, dekam zep etan aha nwe-masekam hwëna zi dare hap Zënaka zertreizimki. Zi darena in Yerusalem kon Yesus zëre hon de seblaskam ang ta gwen wenyä ban de lowehen nakon aha ësan dep song ë'anka. Hwëna oranak zep Yesussu ërtowe-

† *Markus mo Ol Dawemna an, zëno aumwa topnak de ola, zen zën hom ale gulku. Hwëna aha zi hyanak dekam de Markus mo ola insa sul sonen hap mas nuk.*

'anka. ¹³ Zi darena in dekon zep etan ola halka- anak-an de lonbiridan hap, "Èë mese hen ërtowenan!" Hwëna Yesus hon de ang ta gwen wenyä in desa hen hom däiblizimki.

¹⁴ Zao hom holo gwë'ak, ki zep etan seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyak tembane tannak Zënaka zertreizimki. Dekam zep nol drak-drak hap jal gwibiridaka, sap men zen tïn hyanak hla da gwë'ak, desa de salbiridankam hom mae däiblibirida gwë'ak.

¹⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Dekam sek gwëk. Abe hap de ol dawemna tïngare lang san kitak de zi ausu hap olzim halada gwëk. ¹⁶ Tïngare zini men zen de Asa däibli gwëbla'ak, hen zëre mae mo Asa de täibli'blanna insa de baptis gwenkam noltrë gwë'ak, zen zen sa ëngaya gwer. Hwëna Asa de täibli'blan srëm wenyä, desa Alap sa karek tabiri. ¹⁷ Men zen de Asa däibli gwëbla'ak, zen zen sa hwëna owas-owasna aha zi dikim Asa täibli gwëblan hap dena syal neibir-zimnira gwer. Zen zep sa dowal-dowala ano bosekam nolëalsa sone gwibir. Hen zëre mae mo tame gun srëm olkam sa owas hap ëton gwer. ¹⁸ Zen hen sap sa wanya jal-jala tahakam deirensik gwibir. Hen zen sap sa hasom nabare hona notde gwibir. Zen molya kim juwe gwëk. Zen de zi sang-sang hap tahasa tehabirida ine gwenkam, zen dekam sa ëdawem gwë-gwer."

Yesus kim ngatan zi mo lang san dep sewe sekake:

(Luk 24:50-53, Kis 1:9-11)

¹⁹ Bian Yesus in kim kirekam tonbiridasiki, ki zep hwëna Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka-zao de zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikirin hip. ²⁰ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep hwëna ol dawemna insa tïngare lang san dep nol halada gwëk. In desan ki nol halada gwëk, Bian Zëna man zë mas gwibirida gwëka, hen sosonna owas-owassa dikim syal gwë-gwibir-zimdin hip dena man mam gul gwizimki- zëno mae mo olsa dikim täibli gwibin hip.]

Lukas

1 Dawem Bian Teopilus Bak, † Lukas onakon:

Alap mensa orep nësa gu-gubirida gweka- zëre mo Walassa de nëp zer sonezimdin hip dena, Zen mes ki hëndep nër hom nëno mae mo ngirinnik kirekam syal gwibirki. Zëno awe de gwën hap dena angkam aïsili an desaë kon gwisibir hana'an. Zini men zen nonol kon gwisibir hanan nakon zëre mae mo nwekam hla nul gwek, zen zep aïsili ansa zi-ë zi-ë san dep nol halada gwek. Dekam zini beya nik sap dawem enkam de aïsili ansa ale gun hup ëakasik gwek. ³ Èe hwëna men zen nonola kon hla nul gwek, èe ama desa dawem enkam takensibirida gwek. Hen zen men desa ale nul gwek, èe ama desa baca gul gwek. Zen zebë hëndep anakan enlala gwibik, "Aïsili an èe asa Bian Teopilus hup damdam enkam ale gulblul- aha-en mae de hli yul guk kinin srëmkam." ⁴ Èe mae habë ansa ebe hap ale gulbluk: Em ekakim anakan tawa gwe, "Nonol men desa emsa tawa da gwek, zen eiwa de tanganna."

Alap mo dam taha nakore zini kim baptis ta gwibin zini Yohanissi de jaha gwen hap dena gubiridakake:

⁵ Herodes in kim teipsinkim Yerusalem mo langnak irik gilki, Alap mo golak de syal gwe-gwen zini bosena Zakaria, zen hen dekam zëwe. Zakaria, orep de Alap mo golak de syal gwe-gwen zini Abia Swe mo hliknak hen syal gwe-gweka. We zem bosena Elisabet. We zik mo auyan-azana hen Alap mo golak de syal ta gwen zi. ⁶ We-zi darena in man tangan Alap mo nwenak oto eisik. Hen zen aha-ere enalakam tingare Alap mo ol san hen titi tabin sin ang è gwek. ⁷ Zen hwëna hom walasna wë lak. Zen Alap ki kirekam Elisabetsa enlala gwibirki. Zep hëndep walas srëmkam bogol ëk.

⁸ Abia mo hliknak dinik dikim Alap mo golak syal tan hap denak kim zauk, zao de yaklanak dekam zep Zakariasa zen de syal gwen hap dam dasik. ⁹ Men kirekam Alap mo golak de syal ta gwen zini zisi dam dasik gwibirin, zen kirekam Zakariasa dam dasik. Zen mae hap dam dasik: Zen de zë-en Alap zëre en hap de teksonnak tin hip- irase dawem nabare te kilsi de zë Alap hap ang gulsublun hap. ¹⁰ In kim ki kiresa de syal gwibin hip denak zau'uk, zi beyana dekam zep eiha lip nakore tekson nakon Biansa nen sonebla'ak.

¹¹ Kim zëwe irase dawem nabare te kilsi insa ang gulsu'unka, ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini

† Teopilus Bak mo bosena in enlala naban. Enlalana, "Alapsa de ensa lwa gweblan zi." San ha Lukas kire bose nabare zi hip ale gulbluka? San ha tingare zini men zen Alapsa enna nola gweblananke, zëbe mae hap ale gulzimki? Nen angkam tawa naka hom.

ang gul gwen hap de meja alpnak zau'un zaka- Zakaria mo dam taha san dekam. ¹² Zakaria kim hla taka, ki zep auna hloblaka, hëndep man zë aïriblaka. ¹³ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubluka, "Zakaria, bahem asa aïriblan. Alap mes eno ol gu sonenna salka. We om Elisabet zi walassa sa ebe hap wë tablal. Yohaniskim bose ta. ¹⁴ Kim de jaha gwe'ak, em dekam esa tangan sam gwesik gweblala, hëndep esa isrip-sri gwe-gweblala. Aha zi hen beya nik sa isrip-sri në gweblal. ¹⁵ Zen Bian mo nwenak zi yawal hap sa jowera. Alap mo Enhona jaha gwen nakon sa ki hëndep bi gweblala. Zep angguru ban ho jal-jala ban bap zen otde gwen. ¹⁶ Zen Zen sa Israelk de zini beyakam Bian osan dep kwang guludahal zala- zëre mae mo Alap hon depye. ¹⁷ Hen Zen Zen sa Biansa ngeirbli zala. Zëno tahana Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim sa soson nëblal, hen zëno enhona zëno kim sa lwablala. Hen Israelk de zini men zen iye zeban zënaka gïl-gïl neibirida gwenan, zen zen sa desa siri gulsulu. Hen srë de ora san de ëgwahan wenya, zen zen sa desa eiwa de ora san dep kwang guludahal zala. Zen kirekam sa zi beyana Bian de hata zannak dep hamal gulu." ††

¹⁸ Zakaria ki zep takensiblika, "Banakarekam asa tawa gwer?- eiwa diki lwankam. Sap èe mesë bogol gwek, hen ano wenya mes-am tangan bogol gwek."

¹⁹ Ki zep ding gulbluka, "Èe an Gabriel. Bian mo dang nakonë zauk gwenan. Zen zep asa emsa de ol dawemna ansa tawa tan hap zer sonera. ²⁰ Insa ki emsa gublunan, Alap sa ki hëndep kirekam ebe hap syal gwibir-blira. Hwëna em home asa taïbliblanda. Zep hëndep angkam em molye ola tonka. Em esa ol srëm gwera, hëndep mes ki lwanan."

²¹ Kim nësbla tinek, ki zep hëndep dengguanbla'ak, "Zen ba hap kire tangankam holo gwe'an ora?" ²² Kim kon wet so zaka, zen banakan dep?- ol tonbiridanna. Taha enkam zep akan-akan gwibirida'anaka, sap zen mes ol srëm gweka. Zi beyana in dekam zep anakan tame dak, "O an nwe nik zë lirisin nëblaon."

²³ Zakaria Bak mo Alap mo golak de syala kim tap gweblak, dekam zep zëre mo gol san dep song gweka. ²⁴ Hom holo gwe'ak, dekam zep hëndep we zem Elisabet u gwe'ak. Dekam zep saher hap gol ennak gwë gwek- holona benna aha-ere taha-tap enkam. ²⁵ Zen man enlala gwe-gwek, "Na-en babë tawa tabin. Dikire tingan anakan asa tame nuk, 'In Bian kwasang gwibirki.' Èe an sap bogola, hwëna ano walas wë tan srëm

hap de sahera zi nwenak Bian Zën ap ngan gulsubi'ira."

Mariasa kim Yesussu de jaha gwen hap dena hamal hap tawa gulkuke:

²⁶ Elisabet kim benna enam enkam u nuban gwë'ak, Alap ki zep zëre mo dam taha nakore zini Gabrielsa etan Galilea mo langnak de ëna Nazaret san dep zer sonoka. ²⁷ Gabriel ki zep kwalbasa lam gunnu Maria osan dep song gweka. Zen Yusup hup de golgu gweblanna. Yusup mo auyan-azana teipsin zini Daud onakon.

²⁸ Alap mo dam taha nakore zini in ki zep Maria hon hataka, zao zep gubir zika, "Dawem! Em Alap mo kwasang-kwasangnake gwë'ara! Bian man emsa dawem tangankam kara gul gwenda!"

²⁹ Zëno ola insa de sankam, Maria ki zep auna hlok, dekam zep zënaka enlala ennak mae hap takensibik, "An ba hap ki kirekam asa gubirida?"

³⁰ Hwëna ki zep etan gubirki, "Bahem aïrin, Maria, sap em ema Alap mo nwenak sam gwesir'ira. ³¹ Em esa u gwera. Zi walassa esa jaha gwera. Yesuskum bose ta. ^{†32} Zen sa teipsili, hëndep dekam sa nen gweblal, 'Alap Teipsin Zi nik mo Tane.' Bian Alap sa Desa gublula- Zen de Israelsa bi gwibin hip, zëre mo auyanna Daud Bak mo kim. ³³ Zen Zen sa hëndep denaban kitak Yakob mo auyan-azana irik gili. Zëno irik ginni in molya tap gwek." ^{††}

³⁴ Maria ki zep gubluk, "Hwëna ëe an homë zi mae naban gaing ë'an. Eë banakan asa walas gwer?"

³⁵ Ki zep ding gulbirki, "Alap mo Enho sa ebon ing gwehe zala, hen Alap mo sosen sa emsa bi gwibiri. Zen zep sa walas tola insa nen gweblal, 'Zen Alap mo Tane- enho lalak enna.' ³⁶ An kirekamë emsa gubirin, zen mes ki iye om Elisabet hon kirekam lwak. Zen mes u gwek- benna angkam enam enkam. Zen sap bogola, hen zini mes anakan nenbik, 'An Alap ki walas srëm gulku.' ³⁷ Hwëna zen angkam u nuban gwë'an. Sap Alap hap hom- banakare maena, Zen de syal gwibin srëm hap denaye."

³⁸ Maria ki zep ding gulbluk, "Eë an Bian mo tana il-tikinnik de gwë gwen wesyake. Sap sa ki kirekam abon onak lwal- in kirekam em asa gubiridaye." Alap mo dam taha nakore zini in ki zep hli yulku.

Maria kim Elisabetsa zini gikke:

³⁹ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli yulku, holo gwehan srëmnak Maria dekam zep hen sosen tola ban Yerusalem mo kwatap lang san dep song gwek- Zakaria ne Elisabet nik mo ë san dep. ⁴⁰ Zakaria mo golak kim hatak, ki zep Elisabetsa dawem gul kinik. ⁴¹ Elisabet kim Maria mo dawemna insa salbik, ungala mwanak de walasna in dekam zep sosen gweka. Alap mo Enhona dekam zep Elisabetsa ing gwe hebirki, ⁴² ki zep Mariasa ol mamkam gubik, "Em ene tingare we walya kon dawemna hlau'ura! Hen Alap eno walasna in hap

[†] "Yesus" kum de bosena, zen enlala naban. Zëno enlalana, "Zisi de ngaya tabin hip de Zi." (Mat 1:21) ^{††} 1:33 2Sam 7:12-16, Yes 7:14, 9:6-7

dawemsa sa golblala. ⁴³ Eë an betekna, hwëna em in Teipsin Zini Bian mo anee ano golak hatanda! ⁴⁴ Eë ki-më eno dawemna sal, ano ungala mwanak de walasna dekam zep isrip-sri naban sosen gwera. ⁴⁵ Ebe hap Bian hë'ho gwibin tangan naka golbi'ira, sap men zen ebon onak Bian mo ola hatak, em ema taïblibirki, hen zen kirekam sa ki lwal!"

Maria kim Alapsa terya ban isrip-sri gweblakke:

(1Sam 2:1-10)

⁴⁶ Maria ki zep guk,

"Eë ama Bian Alapsa boltere ta'an,

⁴⁷ hen ano enhona man isrip-sri gwebla'ara, sap Zen Zen sa asa ngaya gulu.

⁴⁸ Zen man asa enlala gwibirki,

hwëna ëe an Zëbon de babu gwe-gwen we- bose srëm tola.

Hwëna angkam tingare zi ausuna hëndep denaban sa asa nen gwibir,

'Hë'ho gwibin tanganna zen zen hlauk.'

⁴⁹ Sap sosen Zini Alap, Zen eiwa lalak tanganna, hwëna Zen man kirekam-kirekam yawala abe hap syal gwe-gwibir-bi'ira.

⁵⁰ Auyan-aza nakon hëndep auyan-azana, Zënaka de aïriblan zi hip

Zen man zëre mo kwasangna gol gwizimnira. [‡]

⁵¹ Bian men kirekam orep zëre mo sosonna goltrei gwizimki,

Zen kirekam etan angkam goltreizim'ira:

Zen orep zi zëna-zënana man sekwak gulsuk gweka, hen zëno mae mo kalang karekna man blaonsuk gwizimki.

⁵² Zen hen orep teipsin-teipsin wenyaka

zëre mae mo teinikin gwen nakon man yal gul sone gweka,

hwëna bose srëm wenyaka zep kang gulse gweka.

⁵³ Usak nabare wenyaka desa man dërek-dërekna kim itri ta gwibirki.

Hwëna men zen nonol tahalha srëmkam lowehe gwek,

desa man gubirida gweka, 'Usak naban sekwak gwek.' ^{††}

Hwëna angkam Alap etan kirekam nëbe mae hap syal gwibir-zim'ira.

⁵⁴ Nëno mae mo auyanna Abrahamsa hen zëno auyan-tane walya men kirekam gu-gubirida gweka,

Zen angkam kirekam Israelsa mas gwibirida'ara.

Zen man anakan gu-gubirida gweka,

'Ano ebe mae hap de kwasang-kwasangna hëndep denaban sa lwa gwer.

Eë molyë golzausuk gwek.' ^{‡‡}

Zen desa angkam enlala gwibi'ira."

⁵⁶ Maria Elisabet han san ha dan-ahare benkam ëk, ki zep etan zëre mo ë san dep lwahak.

[‡] 1:50 Mzm 103:17 ^{††} 1:53 Mzm 107:9 ^{‡‡} 1:54-55 Kej 17:7, 22:17, Mzm 111:9

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim jaha gwekke:

⁵⁷ Elisabet de jaha gwen hap denak kim zauk, zi walassa zep jaha gwek. ⁵⁸ Gol golek dena hen iye zem kim anakan ësak, "Bian mes Elisabet hap kwasangna mamkam golbiri," dekam zep tagal neisibirzik, hen dekam zep zè apdekam ësrip-sri gwek.

⁵⁹ Walasna in kim mingguna aha-en gweblak, ki zep etan tagal nèblak- to mip naka dikim blaonsublun hap. † Zen man èkil gi'ik, "An zère mo Bian mo boseskam esa bose lal- 'Zakaria'kam." ⁶⁰ Hwëna an zik zep gubiridak, "Kirekam bëjen nen bose tan! An 'Yohanis'kim esa bose lal."

⁶¹ Dekam zep dengguanbi'ik, "Iye wal om hom tangananke- kire bose naye!"

⁶² Ki zep tahakam Zakariasa akan-akan nèblak- anak-an de takensiblin hap, "Ena banakan de bose tan habedwam gwebla'ara?" ⁶³ Zakaria hom nama dekam ola ton'anka. Ki zep te hlang hap abe gweka, dekam zep zè ale gulku, "An bosena Yohanis." Dekam zep tingan dengguanblak. ⁶⁴ Dekam zep hëndep ola etan tonka. Alap mo bose esa zep ilman gul tineka. ⁶⁵ Zëno gol golek denak dena dekam zep sërkam dengguanblak, hen tigare Yerusalem mo kwatap lang san de lowe hendan weny desa man donbirida gwek. ⁶⁶ Tingare zini men zen ësak, ki zep enlala ennak ènlala gwegwe'ak, "Walasna in banakare zi hip wëhë yap jowe'anka?" Zen mae hap ki kirekam ègu gwek: Sap Bian mo sosonna man Zëbon lwa gwe'ak.

Zakaria kim hamal hap de ola tonbiridakake:

⁶⁷ Walas zemka in kim "Yohanis"kim bose dak, dekam zep Alap mo Enhona Zakariasa bi gweblaka, dekam zep Alap onakore hamal hap de ola tonbiridaka,

⁶⁸ "Bian en hap nen dawemsa golbla tine gwen-Israel mo Alap hap.

Zen mes hatala- zère kore naka de kwasang gwibiridan hap, hen dekam de dowal mo kigi mo irik gin nikon gwiswe sonen hap.

⁶⁹ Zen mes nèbe mae hap Zi sosonna zer sonezimkinësa de ngaya tabin hip de Zi niye, teipsin zini Daud Bak, men zen Alap mo dwam gwibin sin ang gwegwekake,

zëno auyan-aza nakore naka. ††

⁷⁰ Alap mo ol ayang gul gwen zini orep tangan mes anakan ègu-guk gwek,

⁷¹ 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hatala- Zen de nësa jal zi mo taha nakon alal gul gwen hap.'

⁷² Hen anakan mes gu-gubirida gweka, 'Èe asa Ère mo ebe mae hap de ol gu-gubiridanna enlala gwibir, zep asa hëndep emsa kwasang gwibiridal.'

† 1:59 Kej 17:12, Im 12:3 †† Zakaria mo ola an, zen Yohani'i de enlala gweblan hap hom. Zen hwëna Yesussu enlala gweblaka, sap Yesus Zen Zen- Raja Daud mo auyan-aza nakore naye. Sap Zakaria zëna tane zem Yohanis hin, zen Harun Bak mo ausu nakorena.

⁷³ Alap mes nëno mae mo auyanna Abrahamsa anak-an gu-gubluka,

⁷⁴ 'Emsa de tamera gwen zi mo taha nakon Èe asa emsa al gul halzal.

Zen dekam esa aïrin srëmkam Asa betek è gweblal.' †
⁷⁵ Zep nen enho lalakkam esa Alap en hon ètal gwesil, hen zëno nwe kara gwennak esa hëndep denaban lowe wehe gwer."

⁷⁶ Zakaria ki zep hwëna tane zikhip dena aïsil gwenkam ayang gulku,

"Em, ano walas, emsa sa nen gweblal, 'Alap Teipsin Zi nik mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini.'

Em esa Biansa ngeirblira- zèbe hap de orasa sal tabl hap, ††

⁷⁷ hen Bian mo hlil irin wenyaka esa anakan tawa ta gwibiri,

'Alap sa emsa eno mae mo karek-kareksa de tap gulsuzimdkim ngaya tabiri.'

⁷⁸ Sap nëno mae mo Alapna Zen kae-kaena hen kwasang-kwasang enna.

Zen zep sa nësa de ngatan tabin hip de Zini insa zer sonera.

Zen ngatan zi mo lang nakon kaknak de yakla hata sezana mo kim sa zilsil zila.

⁷⁹ Zen dekam sa tigare zi ausuna ngatan tabir zira hen ngaya tabiri,

sap zen tingan kawesinnik lowe he'an, hen tin hip èaïri gwenan.

Zen Zëbon onakon esa Alap han èrumlae gwer, hen zi bosyan naban èumlae gwer." ††

⁸⁰ Zakaria mo tanena Yohanis in kim mam gwe'anka, Alap osan dep de enlalana hen dekam zep mam gwebla'anka. Zen zi srëm langnak gwë gweka- hëndep yaklana mensa Bian Alap dam tasiblika. Zao kim hatak, zen dekam zep tigare Israelk de zi hip zënaka zertreizimki.

Yesussu kim jaha gwekke:

(Mat 1:18-25)

2 Dekam teipsin tangan zini ki, zen langna beya en tangan naka Roma kon irik giłki. Zen dekam zep tigare zisi de zère mo irik gin nika aïtbin hip gubiridaka. ††2 An nonol aïtbinni- Kirenius men kim Siria mo langnak gubernor gwekake. ††3 Tingare zini dekam zep zère mae mo auyan-aza mo è-è san dep sek gwendak- zëno mae mo bosem-sesa dikim zè ale tabir-zimdin hip. ⁴ Yusup ne Maria ne dekam zep hen kire hap Galilea mo langnak de èna Nazaret kon Yerusalem mo langnak de aha èna Betlehem san dep song èk- teipsin zini Daudsa men zao orep jaha gwekke. Sap Yusup mo auyan-azana Daud onakon. Zèbe hap de golgu

† 1:74 Kej 17:7, 22:16-17, Mzm 105:8-11 †† 1:76 Yes 40:3, Mal 3:1 †† 1:79 Yes 9:2, 60:1-2 ††† Mae hap zënaka naitbik: Pajak te-alasa dikim Roma mo irik giłki kip sowe henkam gol gwizimdin hip. Romak de teipsinni maekam nen gweblak, "Kaesar Agustus" kum, hwëna zen zëno bose tangansa hom. Men zen dekam irik giłki, zëno bosena Gaius Oktafius. "Kaesar" kam de gublunna, zen syal bose. Enlalana, "Teipsin zini." ††† Siriasa hen Roma irik nik.

gweblan wenya Maria in dekam u nuban gwë'ak. ⁶ Betlehem hom tangan holo ë'ak, Maria ki zep zi walassa jaha gwëk- nonol walassa. Kaen hak-haknak zep tahalek, desa zep domba-sapi mo tembane ta gwen kolho makarenak drënek. Sap kitak de gol-gola mes zi enkam ëbeya gwëk.

Domba zaho ta gwibin zinik kim Alap mo dam tahana kore zini ëjowe zakke:

⁸ Langna iwe dekam domba zaho ta gwibin wenya man kam domba zaho zemka sonak kara dabi'ik. ⁹ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep zëbon mae onak jowe ane zaka, hen Bian mo ngatanna man zë zilbirida anezak. Karekkam zep zë ëairi'ak. ¹⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubiridaka, "Bahem ëairin, sap ëe an ol dawemsaë ebe mae hap golhatazimnizal. Ola ansa de ësankam, tingare zini sërkam tangan sa ësrip-sri gwer. ¹¹ Namen, Daud mo ënak, wenya man jaha gwer- emsa de ngaya tabin hip de Teipsin nika, Alap mensa dam tasikike. ¹² Ol tan-tansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa walas tolsa deyol hak-hakkam de tahalen naka hla lal. Domba mo tembane ta gwennak ta'ara. Zen dekam esa anakan dam lasil, 'An Zen.'"

¹³ Ki zep hwëna mumuk ennak ahakore Alap mo dam taha nakore zini beya en tangankam ëjowezak, ki zep zë Alapsa isrip-sri nëbla'ak,

¹⁴ "Alap Em eiwa teipsin tanganna!

Eno bosena dikire kitak teip nulsuk gwëblak.

Sap angkam ema okamanak de zi niban golësësek gwe'ara-

ere mo nwenak men zen oto gwesii'inye."

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini in kim etan ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, zini in dekam zep ëguk, "Nen ki nabakam Betlehem san dep gweyo gwen- eka ki zë hla kuk, in desa Bian nësa gubiridakake."

¹⁶ Ki zep hëndep sek gwëk. Dekam zep hëndep Yusup ne Maria neka nakek, hen walas tola insa dekam zep hla dak- domba mo tembane ta gwen kolho makarenak de tannak. ¹⁷ In kim hla dak, dekam zep kitak donbiridak- walas tola in hap dena, men desa Alap mo dam tahana kore zini in tonbiridakaye. ¹⁸ Ola insa de ësane gwenkam, tingare zini man tangan ëteng-gwank. ¹⁹ Hwëna Maria zëna, in zen ki zë lwa gwe'ak, desa kitak enlala ennak lam gul gwe'ak hen enlala gwe-gwibi'ik. ²⁰ Zini in ki zep etan Alapsa de tërya ban boltere tan naban lwan dahak. Sap tingan mensa ësane gwëk hen hla nuk, zen hëndep men kirekam Alap mo dam tahana kore zini in gubiridakake.

Yesusu kim bose dakke, hen Alap mo golak kim ër-trëkke:

²¹ Walas tola insa kim mingguna aha-en tap gwëblak, dekam zep to mipna nablonsubluk, hen dekam zep "Yesus" kum bose dak- men kirekam Alap mo dam taha nakore zini Mariasa u gwen srëmnak gubirkike.

²² Musa Bak men desa nonol zi walas wë tan hap dena zëre mo titi tabin olak ale gulku, Maria ne Yusup ne man desan ang ëk. Zen nonol Maria de sasa gwesinnik dep orapna empat-pulu enkam ei'ik, dekam zep walas tola insa Yerusalem san ërzahek- Alap hap dikim ër-trëblan hap. ²³ Mae hap ërtrëblak: Sap Musa mes ki zëre mo titi tabin olak anakan ale gulku,

"Tingare nonol zi walas wë tanna, zen Alap zëre hap dena. Zep emki zëre hap zertrë gwëblan." ^{††}

²⁴ Zen hen man ang ëk- mawasa de dan-dan Alap hap teisyablanna, desa de Alap mo golak de syal tan zi ang sosublun hap. Sap Musa mo titi tabin olak nonol walas wë tansa de Alap hap zertrëblan hap dena kirekam hen lwak. [‡]

²⁵ Dekam Yerusalemk, zini bosena Simeon. Zini in enho dam-damkam gwë gwëka hen Alap hon mes tangnan tal gwesiki. Zen man Alapsa Israelsa de dawem gun hup kara ta gwëka, hen Alap mo Enho zergwë gwëka. ²⁶ Alap mo Enhona mes hamal hap gu-gubluka, "Em molye na-en tilki- Teipsin Zini insa de hla tan srëmnakye, Èe Mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikye." ²⁷ Dekam zep hen Simeonsa Alap mo Enhona anakan gubluka, "Emki Alap mo golak de teksonna iwe tin." Hwëna Maria ne Yusup ne dekam zep hen Yesusu Alap hap de zertrëblan hap ërti'inzak- Musa mo ola in san de ang ën hap. ²⁸ Simeon dekam zep hëndep walas tola insa zer inki, ki zep dawemna Alap hap gol-blaka,

²⁹ "Teipsin Zini Bian,

angkam Eno asa de gu-guk gwëblanna mese eiwa de guluda.

Ema asa sam tanda.

Zep ere hon de babu gwen zini ëe angkam mesë auhu-kamana ansa de hli yun hup hohle gwenan.

³⁰ Sap angkam ëe mesë ëre mo nwekam hla tanan- ere mo zisi de ngaya tabin hip de Zi zer sonen naye,

³¹ men Desa Ena tingare zi dikim tame tan hap hamal takaye.

³² Zen Zen sa ngatanna golzimdi- tingare zi ausu mo enlalasa dikim ngatan tazimdin hi-pye.

Hen zen Zëbon onakon sa Israel mo bosena dawem gwer." ^{††}

³³ An-bi zem man tangan lenggwan'ak- Simeon mo ola insa kim zëre nik mo wasalna in hap dena sane ë'akye. ³⁴ Simeon ki zep guzimki, "Bian sa ep dawemna golzimdi." Hen Mariasa ki zep gubirki, "Walas tola an mes Alap dam tasiki- Zen de Israelk de zisi klis gun hup. Dawem gol gwen wenya, desa Alap zëre hap sa kang gul seblala. Hwëna karek gol gwen wenya, desa hëndep kareknak sa kang gulu. Sap An Alap mo dam tasin Zi, zep sa hen zini beya nik lamang da gwer.

^{‡‡35} Alap insa kirekam syal gwibi'ira, zini zen dekam sa zëre mae mo enlala aning tanna nërtrë gwer. Hwëna

† 2:22 Im 12:1-8 †† 2:23 Kel 13:2, 13:11-15 ‡ 2:24 Im 12:6-8 †† 2:32 Yes 42:6, 49:6, 52:10, Yoh 8:12 †† 2:34 Yes 8:14, 1Kor 1:23, 1Ptr 2:7-8

Maria, eno enhonak enlwan yawal sa hen nëbok ben-ben makan tîsîl."

³⁶ We sem bogola Hana Bak dekam zao hen gwë'ak. Zen Alap mo hamal hap de olsa de ayang gul gwen hap de we. Zëno biana Panuel- Asyer Bak mo auyan-aza nakorena. Wenyä in zi zeban tuju tahun enkam ëk, ³⁷ dekam hwëna sem nik zep zë-en holokam gwë gwëk. Hëndep in kim Yesussu ërtîlîk, zëno tahuna dekam 84 enkam. Zen hom tangan Alap mo gola langa gulsuk gwëk. Yaklam denaban kam denaban zen dekon Alapsa isrip-sri gwebla tine gwëk hen gu sonebla tine gwëk- tembane lwa gwen naban. ³⁸ Zen dekam zep hen hatazak, dekam zep Alap hap dawemsa gol-blak. Hen men zen zë lowe he'ak, dekam zep desa anakan tonbirida'ak, "Waldasna an Zen Zen sa jal zi mo îrik gin nikon nësa gwiswe sonera." †

³⁹ Yusup ne Maria ne in kim zë Musa mo tîti tabin ola insa syal eisibik- nonol walas wë tan hap dena, dekam zep etan zëre nik mo ëna Nazaret san dep ërlwahak-Galilea mo langnak dep. ††⁴⁰ Walas tola in ki zep hëndep mam gwe'anaka, hen sosonna mam gwebla'ak, hen enlala blala dekam zep tangan mam gwebla'anaka. Hen Alap mo kwasang-kwasangna Zëbon lwa gwë'ak.

Yesus kim Alap mo golak gwëkake:

⁴¹ Tahunna men kiye, Yesus mo ane-biana man yakla yala Paskanak dep Yerusalem san dep yahe gwëk.

⁴² Yesus mo tahunna kim dua-blas gwëk, ki zep etan kire san dep sek gwëk- men kirekam Israelk de zini ëgwë gwëkke. ⁴³ Kim ëhya gwesik, ki zep etan lwan dahak, hwëna Yesus man Yerusalemk gwëka. Hwëna anbi zem hom anakan tawa ëblak, "Zen man gwëra."

⁴⁴ Zen zi beya hap tim uk, "Zen hen mes ang gwe zala." Hwëna hom. In kim song ëk, truwe guk gwennak kim kam-en yaïng gwëk, dekam zep ohwensîblîk. Dekam zep iye zem osan hen wal bose wal zem osan lëblak.

⁴⁵ Hwëna hom hla lak. Ka'an zep kaknak etan Yerusalem san dep olahak- zëwe de lëblan hap. ⁴⁶ Yaklana dan-ahanna kim zep hla lak. Zen Alap mo golak niki-n'inka, Alap mo olsa de tawa ta gwibin wenyaka sane tabi'inka, hen man takensibirida gwe'anaka. ⁴⁷ Tingare zini men zen sane da gwe'ak, zëno enlala blala man anakan dengguan gwebla'ak, "Owas, zen en ba hap dam gulsuk gwe'ara?" ⁴⁸ An-bi zem hen man tangan zao de hla lankam lengguanblak. An zem ki zep gulbluk, "Temlan, em ba habe kirekam asa gwezimki? Èe bia han ngalap nabanë emsa ahakalblal!"

⁴⁹ Ki zep ding gulbirki, "Em ba habe srën san Asa aha-kalblaka? Zen emaka enlala ëka, 'Zen Bi zik mo golak

gwë'ara.'" ⁵⁰ Hwëna zen hom zëno ding gulzimdinni insa tame ulblîk.

⁵¹ Dekam zep etan Nazaret san dep ang gwizimki, hen dekam man zë betek gwe-gwizimki. Maria kirekam-kirekamna insa tane zikhip dena hlau gwëk, desa enlala ennak lam gul gwëk. ⁵² Yesus kim mam gwe'anaka, enlala blala dekam zep hen mam gwebla'anaka. Zen man tangan Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenak oto gwesikî.

Baptis ta gwibin zini Yohanis mo ol:

(Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Yoh 1:19-28)

3 Roma mo teipsin tangan zini Tiberius Bak, zëno îrik gin tahunna kim lima-blas gwëk, Alap dekam zep syala Yohanis hip wei yul soneblaka. Dekam men zen Roma mo teipsin tangan zini in mo alp nakon îrik nîk,

Pontius Pilatus Bak dekam Yerusalem mo langnak îrik gîlkî,

Herodes dekam Galileak îrik gîlkî.

Herodes mo ayana Pilipus Bak dekam Itureak hen Trakonitisk îrik gîlkî,

hen Lisaniak Bak dekam Abilenek îrik gîlkî.

² Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam Hannas han Kayafas han. Hwëna dekam zep zi srëm langnak Alap mo ola Zakaria mo tanena Yohanis hon hatak. ³ Yohanis dekam zep Alap onakore olkam Yordan mo lang san kitak tîti tabir song gwëka, "Ère mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golëtrën hap, 'Èe ama angkam Alapsa ang gwebla'an,' èe ki asa hwëna emsa baptis tabir.'" ⁴ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake,

"Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera,

'Haen, nère mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!

⁵ Tingare dwrak-dwraknak kamasa nen bwang gun, hen tingare kwatapna betekna hen yawala nen talen-dekam de sësek gwen hap.

Ora gwa-gwana nen dam-dam tasin.

Tung-tungna hen nen sësek tandan.

⁶ Tingare auhu-kamanak de zini esa hla lal- Alap onakore emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.'" ⁷

Zini beya tangan nik zep Yohanis hon baptis tabin hip yaïng gwe-gwëk. Hwëna Yohanis zao zep gubirida gwëka, "Em an gwe makare enlalana! Em ema ënlala gwe'an, 'Asa de baptis tankam Alap molya asa karek tabirki.' Hwëna em home ëhale'an. Alap mo jala kon molye ëheya-hya gwëk. ⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltowen srëm hap, emsa de baptis tan srëmnak em nonol ere mae mo lowehen karekna insa wet gulsun- dekam de emsa anakan tame tabin hip, 'Zen mes ëhaler.' Em bahem anakan ëkil gil gwen, 'Èe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake. Zep asa molya

† Yunani olkam Lukas Yerusalem de gwiswe sonen hap awe ale gulku. Yerusalem zen Israel mo ë yawal. Zep enlalana awe, tingare Israelsa de gwiswe sonen hap. †† 2:39 Mat 2:23 ‡ Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tîlidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwëk." (Kel 12:1-51, Ul 16:1-8)

†† 3:3 Kis 13:24-25, 19:4 ‡ 3:6 Yes 40:3-5

Alap karek tabirki.' Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. ⁹ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu- dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini etè srëm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tinsik gwen srëm syauk hi-hitinnik yal ta sera."

¹⁰ Zen hwëna man dakensik gweblak, "Ki ëe basa asa syal eibir- ëe dikim Alap mo jala insa goltowen srëm hapye?"

¹¹ Anakan zep ding gul gwizimki, "Eno baju de dan nënna, ahana kip em teisyablan- baju srëmna kip. Eno tembane de lwanna, em tahalha wenya kip kae gwebla-zimdin."

¹² Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hen man baptis tabin hip yaing gwe-gwezak. Zen man dakensik gweblak, "Bian, ëe basa asa syal eibir?"

¹³ Desa man ding gul gwizimki, "Te-alana bahem mamkam alal ta gwizimdin- aha hlik naka dikim ere mae hap kap ta-in gwen hapye. Diki Roma mo teipsin zini men kire enkam de alal ta gwen hap emsa gubiridaka, zen kire enkam em alal ta gwizimdin."

¹⁴ Jana nabare wenya man hen dakensik gweblak, "Zep abe mae hap hen banakan? Eë hen banakan asa syal eibir?"

Yohanis man ding gul gwizimki, "Em bahem jala ban tik-tik ta gwibin- te-alasa dikim alal tazimdin hipye. Hen anakan bahem gubirida gwen, 'Eë asa emsa klak tal'- ep dikim te-alasa zezimdin hipye. Ere en mo te-alakam em lowehe gwen."

¹⁵ Yohanis hon de ësane gwenkam, zep zënaka ne-nbirida gwe'ak, "Eiwa, nësa de ngaya tabin hip Dinik bae ki hata'an zala! San ha diki an Zen mes yap?"

¹⁶ Hwëna ki zep gubiridaka, "Eë weyakamë emsa baptis ta gwibi'in. Hwëna abon onakon de Teipsin Zini sa hata zala. Eë dawem naka hom- dekam de Zëbon onak babu gwen mae hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublun hap, ëe bëjënë. Zen diki Zen sa Alap mo Enhokam emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum.

^{†17} Zen joksa zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitit tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tinsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera." ^{††}

¹⁸ Zen kirekam-kirekam ol zim-zimsi zë mas gul gwizimki- dekam de Alap onakore ol dawem san dep titi tabin hip. ¹⁹ Hwëna zen hen Galilea mo teipsinni, Herode'a, damnak anakan jalse gweblaka, "Em bap ere mo oso mo wenya Herodianasa al gulbluka! Hen eno aha karek-karek gulin hala seranna hen beyana!" ²⁰ Hwëna

[†] Yohanis mo ola awe srën-srënkam dam nulsuk gwenan. Sya-uknu, san ha men kirekam nol bol tahannak mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak?- in kim Alap mo Enhona nonol tanganna Kristen zisi bi gwibiridakake. (Kis 2) San ha dam gulsunnu anakan?- "Zen sa ahakon ebe mae hap Alap mo Enhosa hlë ta sone gwizimdi, hwëna ahakon syauknuk sa yal gulse gwera." Dekam enlalana man ayat 17 naban apde në'an. ^{††} Yohanis gandum nuban nyiru naban ol gulkun blaonzimdinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de lën hap hen joksa de zirensin nibanye.

Herodes dekam zep jal gweblaka. Zen dekam zep Alap mo nwenak zëre hap de karekna etan mam gulsuku- Yohanissi kim bwinak tak ta inkiye.

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(Mat 3:13-17, Mrk 1:9-11, Luk 9:35, Yoh 1:32-34)

²¹ Hwëna bwinak kim nama dayalsik srëm gwe'ak, zi beyana insa kim baptis tabirida'anaka, Yesussu hen dekam zep baptis taka. Yesus kim kon ola gu sone'anaka, ngliina dekam zep hlang në hanak. ²² Alap mo Enhona dekam zep mawana ohola mo nwe-masekam Zëbon onak dep ati gwe ine zaka. Ngatan zi mo lang nakon dekam zep hen ola anakan wet sohak,

"Em in ëre mo Tane- ëre mo dang tininak de tangan-na. Eë ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan."

An Yesus mo auyan-aza aïtbinni:

(Mat 1:1-17)

²³ Yesus kim syala kon gwisibir hana'anaka, zëno gwën tahunna san ha tiga-pulukam mes yap. Zini dekam man tim di gwek, "Zëno biana Yusup," zep zëno auyan-aza mo bosem-sena, diki an zen:

Yesus mo auyanna Eli, ^{‡24} Eli mo biana Matat, Matat mo biana Lewi, Lewi mo biana Malki, Malki mo biana Yanai, Yanai mo biana Yusup, ²⁵ Yusup mo biana Matica, Matica mo biana Amos, Amos mo biana Nahum, Nahum mo biana Hesli, Hesli mo biana Nagai, ²⁶ Nagai mo biana Maat, Maat mo biana Matica, Matica mo biana Simeï, Simeï mo biana Yosek, Yosek mo biana Yoda, ²⁷ Yoda mo biana Yohanan, Yohanan mo biana Resa, Resa mo biana Zerubabel, Zerubabel mo biana Sealtiel, Sealtiel mo biana Neri, ²⁸ Neri mo biana Malki, Malki mo biana Adi, Adi mo biana Kosam, Kosam mo biana Elmadam, Elmadam mo biana Er, ²⁹ Er mo biana Yesua, Yesua mo biana Eliezer, Eliezer mo biana Yorim, Yorim mo biana Matat, Matat mo biana Lewi, ³⁰ Lewi mo biana Simeon, Simeon mo biana Yehuda, Yehuda mo biana Yusup, Yusup mo biana Yonam, Yonam mo biana Elyakim, ³¹ Elyakim mo biana Melea, Melea mo biana Mina, Mina mo biana Matata, Matata mo biana Natan, Natan mo biana Daud, ³² Daud mo biana Isai, Isai mo biana Obed, Obed mo biana Boas, Boas mo biana Salmon, Salmon mo biana Nahason, ³³ Nahason mo biana Aminadab, Aminadab mo biana Admin, Admin mo biana Arni, Arni mo biana Hezron, Hezron mo biana Peres, Peres mo biana Yehuda, ³⁴ Yehuda mo biana Yakob, Yakob mo biana Isak, Isak mo biana Abraham, Abraham mo biana Tera, Tera mo biana Nahor, ³⁵ Nahor mo biana Serug, Serug mo biana Rehu, Rehu mo biana Peleg, Peleg mo biana Eber,

[‡] Yesus mo auyan-aza aïtbinni ansa srën-srënkam dam nulsuk gwenan. San ha Lukas Maria mo auyan-azasa ale gulku? San ha Yusup moka? Sap bosem-sena hom apde në'an- Matius mo ale naban. (Mat 1:1-17)

Eber mo biana Salmon, ³⁶ Salmon mo biana Kenan, Kenan mo biana Arpaksad, Arpaksad mo biana Sem, Sem mo biana Nuh, Nuh mo biana Lamek, ³⁷ Lamek mo biana Metusalah, Metusalah mo biana Hanok, Hanok mo biana Yared, Yared mo biana Mahalalel, Mahalalel mo biana Kenan, ³⁸ Kenan mo biana Enos, Enos mo biana Set, Set mo biana Adam, hen Adam mo biana Alap.

Yesussu kim dowal mo kigina akasiblikake:

(Mat 4:1-11, Mrk 1:12-13)

4 Yesus in kim Yordan kon lwahal zaka, Alap mo Enhona dekam mes bi gweblaka. Dekam zep zi srëm lang san dep zersong gweka. ² Zëwe zep dowal mo kigina akasik gwebla zaka- hëndep orapna man empat-pulu gwek. In kim zë gwë gweka, Zen tembana- sa lwa gweka. Hëndep aumwa hap denak usakna mes sabak gweka.

³ Zao zep dowal mo kigina in gublu zaka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- zebe usak naban gwë'araye. Kasona ansa emki gubin- roti hap de jowen hap."

⁴ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak,

'Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan.'" [†]

⁵ Dowal mo kigina in ki zep kon kwatap yawal san dep zersong gweka, ki zep tïngare auhu-kamanak de irik ginnï ansa hluwesik kinzinnak goltrëblaka. ⁶ Ki zep gubluka, "Alap mes tïngare irik ginnï insa abe hap golblaka, hen zëwe de kire-kire dawemna hëndep kitak- ëe de hwëna ahana kip golblan hap, mensa Aena enla- la gwebla'akye. Hwëna eme bokle kom soblan naban asa boltere ta'anka, ki ebe hap asa kitak golblal."

⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak, 'Bian Alap ansa em boklena kom so gweblan, hen Desa en em blikip gwesik gweblan.'" ^{††}

⁹ Hwëna ki zep kon etan owaskam Yerusalem san zersong gweka, Alap mo gol bolak zep drëne seka. Ki zep zë gubluka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. ¹⁰ Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak,

'Alap zëre mo dam taha nakore wenyaka sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

¹¹ Zëno mae mo taha tere san esa tëndä gwera, zep em molye ba karek maena goltoweka.' [‡] Zep em san ema Alap mo ola insa taïbli'ira? Ki emki heya gwe inen."

¹² Yesus ki zep ding gulbluka, "Alap mo olak man hen ale nuk,

'Bian Alapsa totoresä bahem anakare hap akasiblin, 'Wëhë asa mas gwebla'anka?'" ^{†††}

¹³ Dowal mo kigina in kim akasik gweblanna hya gwesiblika, ki zep zë hli taka, hwëna dekam zep etan de akasiblin hap ei'iblika. ^{‡‡}

[†] Buku Ulangan nakore ayatna in mo ayang gunnu: "Hwëna tïngare Alap mo ola mensa ësane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan." (Ul 8:3, Mat 4:4) ^{††} 4:8 Ul 6:13-14 [‡] 4:11 Mzm 91:11-12 ^{††} 4:12 Ul 6:16, Kel 17:1-7 ^{‡‡} 4:13 Ibr 2:18, 4:15

Yesus kim Galileak syala kon gwisibir hanakake:

(Mat 4:12-17, Mrk 1:14-15)

¹⁴ Yesus ki zep langna Galilea san dep lwa halka, hen Alap mo Enho nakore sosonna Zëbon lwa gwek, hën- dep ki zep zëbe hap de ola tïngare ë-ë san ëtawa gwendak. ¹⁵ Zen dekam zep but srëm gol-gol san tawa tabirida gweka. Tïngare zini man nen gweblak, "Zini in dawem tanganna."

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mat 13:53-58, Mrk 6:1-6)

¹⁶ Yesus ki zep etan Nazaret san dep lwa halka- men zëwe Zëna mam gwekake. Hari Sabatkam ki zep but srëm gol san dep song gweka- men kirekam Zëna gwë gwekake. ^{‡‡} Ki zep zë Desa dam dasik- Zen de ngein nikon Alap mo olsa baca gulzimdin hip. ¹⁷ Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo ol tatakna zep nolblak, ki zep er gulsuku, hëndep hlauku- men desa baca gulzimdin hip dwam gwibirkike. Ki zep hën- dep anakan baca gulzimki,

¹⁸ "Bian mo Enhona man asa bi gweblaka, sap Zen mes asa dam tasiki- ol dawemsa de tahalha wenyä kip gol gwizimdin hip, hen bwinak de wenyaka dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Bian sa emsa gwis gwe sonera,' hen zi nwe dïmin dikim nwe nik ëkara gwen hap, jap gul sonen wenyik dikim luk tan hap,

¹⁹ hen ol dawemna ansa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Angkam mes hatanan- Bian de nësa da- wem gun hup denaye.'" ^{‡‡‡}

²⁰ Yesus ki zep etan bukuna insa obon gul kinika, ki zep etan, men zen zëwe syal gwe-gweka, zëbe hap golblaka. Zëna ki zep nikin aneka. Dekam tïngare zini nwna Zëbon en lwazim'inka- dekam de dawem en- kam zëno tawa tabinni insa ësane gwen hap. ^{§21} Zen dekam zep gubiridaka, "Alap mo ola insa ësane gwen- an mes ki abe hap dakastilblinan."

²² Zen man zënaka don sonebirida gwe'ak, "O zëno ola dawem tanganna, hen zini in dawem tanganna." Dekam zep tenggwanblan hap ëguk, "O san ha man zënaka kil tï'ara, 'Ëe an Alap mo dam tasin zi?' An Yusup mo tane sake!"

²³ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame ta- zimki, ki zep gubiridaka, "Ëe tawana: Ëpba gulk sun de ol blaoranna em anakan esa Asa enblal, 'Eme eiwa dokter gwe'anam, ere mo timni emaka dawem gu'u- ra.' Zep esa Asa anakan jakal ëblal, 'Ëe an ere mo tim makan am lowe he'an. Bahem asa da tasibin.' Zep anakan esa Asa en gweblal, 'Ëe ama ësak- em Kaper- naumk owas-owassae syal gwe-gwibir-zimki. Aha zi mo lang ennak bahem kirekam syal gwe-gwibin. Diki ere mo ëna awe em hen ap syal gwe-gwibir-zimdin.'

^{‡‡†} Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen na- kon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek. ^{‡‡‡} 4:19 Yes 61:1-2 [§] Yesus mae hap nikin aneka: Sap Ya- hudi zini nikirinkim but srëm golak srip nulsuk gwizimki. In zep Zëbon en nwna lwazim'inka.

²⁴ Hwëna Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini hom zère kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan. Zep em molye Asa asal gwe-blak. ²⁵ Emki èsan: Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak hen kirekam gwëka. Zen kim gwë gwëka, ona hom il ti gwëka– holona tahunna dan-ahan, ahana ngir'in ngam sonnak zauk. Tingare Israel mo langna dekam sasan gwëk, dekam zep mamkam èusak gwëk. Dekam we wal sem-semna beya tangan nik Israelk awe ètahalha gwëk. ¹²⁶ Hwëna Alap hom Eliasa zer soneka– awe de aha we sem maesa de mas gwibin hip. Hwëna aha zi mo langnak Sarfat de we sem san dep zer soneka– Sidon mo langnak. ²⁷ Hen kirekam– Alap mo ol ayang gul gwen zini Elisa Bak kim gwëkaye. Dekam Israelk awe de zini beya nik sop sang-sang karek naban nollwa gwëk, hwëna hom aha-en mae dawem taka. Hwëna aha zi ausu nakore wal ensa dawem taka– Siria walya Naaman Bak ensa." ††

²⁸ Kim anakan zëno ola kon dam nulsuk, "Zen molya nèbe mae hap owasna syal gwibir-zimki," dekam zep but srëm golak de zini in sërkam jal nèblak. ²⁹ Dekam zep luk tak, ki zep hëndep Yesussu èna in kon irik ta hankam nërwet sok. Èna in kwatapnak, in zep li san de ak tasik irin hip irik da ha'ak. ³⁰ Hwëna Yesus ki zep zëno mae mo ngir'in kles san song gwëka.

Yesus kim zi nikon dowala zersa sonekake:
(Mrk 1:21-28)

³¹ Ki zep Yesus tineka Galilea mo langnak de èna Kaper-naum sun dep. Hari Sabatkam zao zep tawa tabirki. ³² In desa tawa tabi'inka, man tangan dengguanbla-'ak. Sap zëno ola sosen tanganna– san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. ³³ But srëm golak iwe zini hen ki gwë'anka– dowal mo bi gweblanna. Zen ki zep mam enkam hërhe hanaka, ³⁴ "Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de ètoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Èe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna."

³⁵ Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, "Balkkam! Zini in kon em wet son!" Dowala in dekam zep zini insa zëno mae mo ngir'innik zerheir guk halka. Hëndep sang-sang maena hom hli yulbluka.

³⁶ Tingare zini sërkam tangan dengguanblak, dekam zep zënaka donbirida nasen'ak, "Ha! Zëno ola wehasa hom– sosen tanganna, san de teipsin zi mo ola kiye! Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!" ³⁷ Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare zëwe de langna in san nol haladak.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:
(Mat 8:14-17, Mrk 1:29-34)

³⁸ Yesus kim but srëm gola in kon wet soka, ki zep Simon mo golak golëbiti gwëka. Simon mo we marena man sërkam ewek, zep Yesussu dawem gun hup abe dak. ³⁹ Tum alp nakon zep zau'un zaka, dekon zep ewenna insa gubirki, "Wenya ansa em hli yun." Ewen-

na in dekam zep tapbla guk– Simon mo marena insa. Dekam zep hëndep luwek, hen tembanekam mas gwibiridak.

⁴⁰ Hwëna yaklana kim dum gwe heka, dekam zep Yesus hon dep kitak men zen kirekam-kirekam sang-sang naban nolgwëk desa nolëyaing gwezak. Yesus ki zep tahasa de tehabirida ane gwenkam kitak dawem tabirki. ⁴¹ Hen dowal-dowala dekam zep zini in kon anakare hërhen naban wet so gwe-gwe'ak, "Em in Alap mo Tane!"

Hwëna Yesus ki zep jala ban jalse gwibiridaka, ki zep zë hëndep ol srëm tabirki. Sap zen mes tame dak, "An Zen– Alap mo dam tasin Zi niye, zisi de ngaya tabin hip Denaye."

Yesus kim tawa tabir song gwëkake:
(Mrk 1:35-39)

⁴² Yaklana kim hata se'an zaka, Yesus ki zep èna insa hli taka, dekam zep zi srëm san dep song gwëka. Kim nohwensiblik, dekam zep hëndep dëblak, hëndep ki zep hla dak. Zao zep desa de hli yuludan srëm hap nërtonk. ⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Alap Zën de tingan irik gilzin hap de ol dawemna an, zen tingare è-è san de tawa tabirida gwen hap dena. Asa Zen kire hap zer soneka." ⁴⁴ Yesus dekam zep hwëna tingare Yahudi mo langnak de but srëm gol-gol san tawa tabir song gwëka.

Yesus kim nonol tanganna zère hon de ang ta gwen wenya tagal gulkuke:
(Mat 4:18-22, Mrk 1:16-20)

5 Aha yaklanak kim zauk, Yesus Ho Gutuna Galilea mo alpnak zau'unka. † Zi beyana ki zep zë dot dasik– Alap mo olsa dikim èsane gwen hap. ² Yesus ki zep zëwe hisglimnik bul darena akeka, hwëna buluk iwe de syal ta gwen wenya in mes atiti gwëk. Zère mae mo jaringnik men zen desyana ètëhekke, desa kap dasi'ik. ³ Yesus ki zep aha buluk sewe seka– Simon mo buluk. Ki zep gubluka, "Simon, bulu ansa em ata gun– engka en deka esek gwëhak. Man asa dot dasi'in." Bul mwana zep Yesus nikinki, dekon zep zi beyana insa tawa tabirki– men zen ho alp san teinikin sonekye.

⁴ Kim tawa tasibirki, Zën hom bulu in kon ati gwëka, hwëna ki zep Simonsa gubluka, "Emki tatek san dep golsong gwen. Em jaringsi ahakore naban zitol sonen-hogwesa ekakim lahyok."

⁵ Simon ki zep ding gulbluka, "Bian, kam blal èe ama syal ta tiner, hwëna hogwe maena homë balk ul. Hwëna mese ki asa gublunda, èe asa ki etan otol soner." ⁶ Kim notol sonek, beya en tangankam zep ètëhek, hëndep jaringni in kalk-kalk gwen hap alp gwesik. ⁷ Dekam zep aha buluk de wenya kip tahana walap nulsubirida gwe'ak– zen de mas gwibiridazan hap. Kim yaing gwezak, dekam zep apdekam nul inek.

† Lukas Ho Gutuna Galilea mo aha bosekam ale gulku– "Genesaret" kam. Ho gutunak de èna hen ki "Genesaret" kam de bosenaye– ho gutuna in mo yakla dum gwehen san dekam.

† 4:25 1Raj 17:1–18:1 †† 4:27 2Raj 5:1–15

Bul darena insa kim hogwena inkam bitī dazimk, hēndep man su nēk, hēndep keing nēn hap alp neisi'ik.

⁸ Simon Petrus kim kirekam hlauku, ki zep Yesus mo nwenak utuk gwehe zaka, ki zep kon gu seblaka, "Asa hli ta, Bian, sap ēe an kirekam-kirekam karek naban."

⁹ Simon in mae hap ki gubluka, sap zen hen tingare wal bose wal zeban man sērkam dengguanblak- insa kirekam beya tangankam dahyokke. ¹⁰ Hen kirekam- Simon mo syal bosena, Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne.

Yesus ki zep Simon maesa gubiridaka, "Bahem ēa-irīn. Angkam hwēna zisi esa lahyo gwer." ¹¹ Ki zep bulu insa hisglim sin dep ata nosok, zao zep hēndep tīngan hli dandak. Hwēna Yesussu zep kon ang nēblak.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mat 8:1-4, Mrk 1:40-45)

¹² Aha yaklanak Yesus man aha ēnak gwē'anaka. Zao zini ki- sop sang-sang karek de tīngare tim sin hla tana. Zini in kim Yesussu hla taka, ki zep zēno nwenak ik gwehe zaka, dekon zep abe ta seka, "Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

¹³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, † "Ēe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen!" Dekam zep hēndep sop sang-sang karekna in hli tak. ¹⁴ Zao zep gubluka, "Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrēbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Ēe san ha mesē dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tīngan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.'" ††

¹⁵ Sap man Yesus tonbiridan hap jalse gwibirida gweka, hwēna zēre hap de ola man etan langa gwesik haladak. Ki zep zini etan beya tangan nik yaing gwe-gwezak- sane tan hap, hen sang-sang nakon de dawem ta gwibin hip.

¹⁶ Yesus dekam otan-otankam zi srēm san dep song gwe-gweka- dekon de zē-ere nakon Biansa gu sone gweblan hap.

Yesus kim taha-tana teisya inen srēm zi sang-sangna dawem takake:

(Mat 9:1-8, Mrk 2:1-12)

¹⁷ Aha yaklakam, Yesus man zi beyasa tawa tabi'inka. Hwēna Farisikam de gubirida gwen zi niban, Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban zao hen lowe he'ak. ‡ Zen tīngare ē-ē nakon mes étagal gwēk- Galilea mo lang nakon, hen tīngare Yerusalem

† Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bējen ēnak gwēn, hen but srēm golak bējen tīn, hen aha zi bējen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwēna ayatnak awe Yesus man towanblaka. †† 5:14 Im 14:1-32 ‡ Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwēk, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan ēbolamda gwe-gwēk, "Ēe en ama dawemkam Alap hon étal gwesī'in." Zep zen hen man Yesussu baes nēblak- kim anakan hla

mo lang nakon. Dekam Bian onakore sosonna, zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena, Yesus hon lwa'ak. ¹⁸ Dekam zep hen taha-tana teisya ine gwen srēm zi sang-sangna berya ban neiren halzak. Zen sap Yesus osan dep nēr halzak, ¹⁹ hwēna ba san dep?- Zēbon osan dep de zertilzin naye. Sap zini mes tangan kyang gwesik. Gol bol san zep nērsewek, dekon zep dre dasik anehak, desan zep berya ban Yesus osan dep nēr dwanuk. ²⁰ Yesus kim anakan tame tabir-ki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an," ki zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan."

²¹ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban enlala ennak zep anakan donsublu'ak, "Zini an zēno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bējen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap."

²² Hwēna Yesus mes zēno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep gubiridaka, "Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an! ²³ Em ema ano ola husus eibir- anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan.' Hwēna anakan de gublunkam, 'Em luwen, hēndep song gwe,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sasonkam de gublun ol. ²⁴ Hwēna angkam Ēe ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan- na abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.'" ‡† Ki zep hwēna etan zi sang-sangna insa gubluka, "Ēe ama emsa gublu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe."

²⁵ Hēndep ki zep zēno mae mo nwenak luweka, berya insa man einki, ki zep song gweka. Dekam Alapsa man isrip-sri gwebla song gweka. ²⁶ Tīngare zini sērkam étenggwank, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen airin niban ēgu gwe'ak, "Namen eiwa owas hap ki kirekam lwanan!"

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(Mat 9:9-13, Mrk 2:13-17)

²⁷ Yesus kim hyanak gola in kon wet so zaka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hla ta'anaka, bosena Lewi. Zen zēre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Yesus ki zep zē gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." ²⁸ Lewi ki zep hēndep luweka, zao zep zēre mo teksonnak de kire-kirena tīngan hli tan daka, ki zep Yesussu ang gweblaka. ‡†

dak, "Desa beyakam ang nēbla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. ‡† Yesus kim okamanak gwē gweka, Zen man Zēnaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwēna walaskam de enlalana zēwe hom. Ibrani olkam zēno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zēnaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zēbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nēblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake. ‡† Lewi mo aha bosena Matius.

²⁹ Dekam zep Lewi zère mo golak tembane yawalsa golzimki- zao de Yesussu zertreizimdin hip. Zini beya tangan nik yaing gwezak. Ahakore pajak te-ala alal tanda gwen zini man hen yaing gwezak. ³⁰ Farisikam de gubirida gwen zini man zè hen hla nulidazak. Zen è-en nakon èzau'uk. Hom bitì gwèk. Ahakore Farisikam de zini in, Musa mo titì tabin olsa de tawa tabin hip dena. Zen Yesus hon de ang ta gwen wenyaka anakan jal neibirida'ak, "Em ba hap tangan tembane tal- pajak te-ala alal tanda gwen zi nibanye, hen aha zi enlala karek-karek naban! Zen in kwae nabanke!"

³¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srèm wenyaka, zen hom doktersa dwam nè gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nè gweblanan. ³² Èe an dokter makanè hatazak- zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap, zen dekakim èhalek. Hwèna men zen zènaka tim di gwibirin, "Èe an dawem-dawemna," Èe desa de kwang guludan hap homè hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyaka kire hap tembanena èlwa srèm gwèk.

(Mat 9:14-17, Mrk 2:18-22)

³³ Zini ki zep Yesussu dakensiblik, "Yohanis hon de ang ta gwen wenyaka zen etan-etankam tembanesa èlwa gwenan- Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hapye. Farisikam de gubirida gwen wenyaka hen kirekam. Hwèna ebon de ang ta gwen wenyaka, zen hwèna tembanena sèrkam dwenblanda gwenan, hen hona notdeblanda gwenan."

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyaka kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de èlwan srèmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwèn makan Asa nèrgwè gwe'an.

³⁵ Hwèna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyaka dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal."

³⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, "Baju èsena bèjen kalk so irin- baju èpba kalknak de yal irin hipye. Zini hom kirekam nei gwizimnin, sap zen dekam de hwèna baju èsena insa kalk son, hen èpba wenyaka in han èse kalk naban bèjen nadakastin. ³⁷ Hen kirekam, anggur ho èsena bèjen kambing sopkam de botol èpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho èsena de kambing sop botol èpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna ta'il gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nèr. Anggur hona in dekam sa hen hlèweher.

³⁸ Anggur ho èsena zen diki kambing sop botol èsenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyaka de etan èpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

³⁹ Aumwa hap ki zep etan gulk sun ola blaonzimki: "Zi de anggur èpbasa otdenna, zen bèjen èsena dwam

† Mensa ayat 34 naban 35 naban "teipsin zisi de zergwèn" kam awe li nul sonèk, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we èse gon zisi de iye zik zergwèn" kam aisil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bèjen tembane srèmkam lowehen.

gwibin. Zen sa gulu, 'Èpba wenyaka, zen zen- dawem tangan wenyaye. Zen zen tangan abe hap sam gwesibli'an."

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mat 12:1-8, Mrk 2:23-28)

6 Aha Hari Sabatnak kim zauk- Israelk de zi mo syal tan srèm yaklanak, Yesus ki zep gandum tra san golètaman gwe'anka. Hwèna zère hon de ang ta gwen wenyaka zen gandum dansa kilk di-in kinì gwe'ak, ki zep tahakam legek da gwibi'ik- dekam de sop nik èbatralhen hap, ki zep dwenblandak. ^{†2} Farisikam de zini kim hla nulidak, ki zep jalse neibiridak, "Em ba habe Musa mo titì tabin ola ngip u'in? Kirekam em ema hwèna Hari Sabatnak syal ta'an!"

³ Yesus ki zep hwèna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenyaka ban golèusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kinika. Desa zep zère hon de ang ta gwen wenyaka ban zitwinbir song gwèka. Hwèna sap nèno mae mo titì tabin olak man lwak: Sap Daud zèna hen zèbon de ang ta gwen wenyaka, zen bèjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwèna Daud hom Alap mo nwenak karek gwèka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyaka an kim usak hap kilk di-in kinzil, zen hom èkarek gwer." †

⁵ Ki zep Yesus waulsuzimki, "Ngatan zi mo lang nakoze Zi Tanganna, Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, 'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:

(Mat 12:9-14, Mrk 3:1-6)

6 Aha Hari Sabatnak kim hatak, Yesus dekam etan but srèm golak tawa tabirki. Hwèna zao zini ki. Dam taha nik sak gweblaka. ⁷ Hwèna Musa mo titì tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban man Yesus mo kareksa de hlaul-blun hap èalp gwe'ak. Zep kara da'ak, "Zen wèhè nèno mae mo syal tan srèm yaklana an hap dena ngip gu'unka- zisi de dawem tankamye?"

⁸ Hwèna Yesus mes zèno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep hèndep zini in zen tahana sak gweblaka desa gubluka, "Haen, ano mae mo dang gwènna a dekon emki zauzun."

Zini in dekam zep zè zau zuka. ⁹ Ki zep Yesus takensibiridaka, "Musa mo titì tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizi-

†† Musa Bak sap hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kilk ti-in kinin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul 23:25) † 6:4 1Sam 21:1-6, Im 24:9

mdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?"

¹⁰ Yesus ki zep tingan nwekam amjanbirki, ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin."

Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak. ¹¹ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini Farisikam de zi niban man tangan Yesussu daïl gibli'ak. Dekam zep enlalasa dëbla'ak, "An banakan esa ëblal?"

Yesus kim zini dua-blas enkam zëre hon de ang ta gwen hap dam tasibirkike:

(Mat 10:1-4, Mrk 3:13-19)

¹² Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep kwatap tekna hata seka, dekon zep kam blal Alapsa gu sone gwebla'anka.

¹³ Kim litik, ki zep zëre hon men zen beyakam ang ta gwëk, desa gu sonebiridaka, zao zep hwëna dua-blas enkam dam tasibirki- zen de zëre mo olsa gol halada gwen hap.

¹⁴ Ahana Simon- men desa hen Yesus "Petrus" kum bose takake,

hen oso zem, Andreas.

Ahana Yakobus, Yohanis,

Pilipus, Bartolomeus,

¹⁵ Matius, Tomas,

hen Alpeus mo tanena Yakobus,

hen Simon- men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ëzë-en gwen hap de ësas gwennak ang gwëkake.

¹⁶ Ahana Yakobus mo tanena Yudas,

hen aha zini Yudas- ëna Kariot wal. Zen men zen hëndep Yesussu zergukuke.

Yesus kim zini tawa tabirki hen dawem tabirkike:

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Yesus ki zep dua-blaskam de zini in han etan golëhut gwehe tinjaka, ki zep hëndep sëseknak golëzau zuka. Zëre hon de ang ta gwen wenya aha hlikna zëwe beya nik ëtagal gwe'ak, hen ahakore zini beya tangan nik mes yaing gwezak- sap Yerusalem kon, hen tingare Yahudi mo lang nakon, hëndep hi alpnak de ë darena Tirus hen Sidon kon. ¹⁸ Zen Yesussu de sane tan hap hen zëre mae mo sang-sang nakon dikim ëdawem gwen hap yaing gwezak. Dowal mo tilbiritan wënya dekam zep ëdawem gwëk. ¹⁹ Dekam tingan zini man sap Yesussu de olk tan hap ëakasik gwe'ak. Sap zëno tim nikon man sosonna wet so gwe'ak, zep zi sang-sangna dekam kitak ëdawem gwe-gwe'ak.

Anakare hap de ol: "Enda zen sa hë'ho gwibinni nulin? Hen enda zen sa karekna nulin?"

(Mat 5:1-12)

²⁰ Yesus ki zep zi beyana in zen zëre hon ang ta gwëk karatda tabi'inka, ki zep zë gubiridaka,

"Tahalha wenya,

hë'ho gwrbinni ebon mae onak lwa'an,

sap em makare zini, zen zen Alap mo irik ginni bi nei-bi'in.

²¹ Angkam em in zene usak naban lowe he'an, hë'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an, sap em esa lamkam ëitri gwer.

Angkam em in zene go naban lowe he'an, hë'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an, sap em esa lamkam ënga-ngol gwer. †

²² Hen emsa kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan- na abe hap de jal hap daïl gibirida gwe'ak, hen baes neibirida gwe'ak, hen lamang da gwibi'ik, ahaksa bosena gwa-tek gwa-tek da gwibi'ik, dekam hë'ho gwibinni ebon mae onak mamkam lwa'an. ††

²³ Kirekam de emsa gweibirida gwenna, em dekam is-rip-sri naban ëtasya gwëk, sap ebe mae hap de dawemna ngatan zi mo langnak yawal tangan nik lwazim'in. Sap zini men zen angkam emsa kirekam neibirida gwe'an, auyan-aza zem hen kirekam orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini neibirida gwëk.

²⁴ "Hwëna kwasang tol, em in zene angkam

te-ala naban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,

sap eno hë'ho gwibinni mes lwak.

²⁵ Kwasang tol, em in zene angkam itri naban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,

sap em in zen esa lamkam ëusak gwer.

Kwasang tol, em in zene angkam nga-ngola ban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,

sap em in zen esa lamkam gona ta tine gwer.

²⁶ Kwasang tol, em in zene angkam

bose dawem naban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen.

Zini men zen angkam eno bosena nurensi'in, auyan-aza zem kirekam hen orep yasik tabin hip de zi mo bossem-sena nurensik gwizimk, men zen dekam anakan ëboton gwe-gwëk, "Ee an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi."

Ere mo jal zi hip de kwasangsa gol gwizimdin hip de ol:

(Mat 5:38-48, 7:12a)

²⁷ "Hwëna angkam em an zene asa sane la'an, an desaë ep golzim'in: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Zen de emsa tail gik gweblanna, zëbe mae hap hwëna dawemsa em goltrei gwizimdin. ²⁸ Zen de emsa lamang tanna, ahaksa karek tanna, em hwëna Biansa em zëbe mae hap gu sone gweblan- Zen deka dawemsa golzimki. ²⁹ Zi de emsa itranak tahakam lek tyanna, eihya itrasa em zitrëblan- zao de hen emsa lek tyan hap. Zi de eno tahan bajusa al sonna, etan de eno olk de bajusa al soblan hap bahem jal- se gweblan. Em zëbe hap alblan. †³⁰ Ebon de ahanik ba maesa abe gwibinni, em hëndep golblan. Ahanik de eno ba maesa al gunnu, etan bahem ebe hap de golblan hap abe tan. ††

† 6:21 Why 7:16-17, Mzm 126:5-6, Yes 61:3 †† 6:22 Yoh 15:19, 16:2, 1Ptr 4:14 ‡ 6:29 Rom 12:19-21 †† 6:30 1Ptr 2:21-24

³¹ “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen.

³² “Em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ëkil g'il gwen, 'Alap sa dekam asa sam gwesibiridala.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam kwasang neibirida gwenan- zini men zen zënaka kwasang neibirida gwenanye. ³³ Hen em de dawemsa goltrei gwizimdinni men zen en ebe hap hen dawemna noltrë gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ëkil g'il gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam ëgwë gwenan. ³⁴ Hen em de te-alasa bohë gul gwizimdinni men zen en ebe hap etan lop da gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ëkil g'il gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki bohë nulzirnira gwenan- karek gol gwen bose zikhipye, men zen hen kire enkam etan lop dazirnira gwenanye. ³⁵ Hwëna em jal zi omka em kwasang gwibirida gwen, hen dawemsa em goltrei gwizimdin. Em totoresa bohë gul gwizimdin, hwëna bahem lun kon etan anakan ënlala gwe-gwen, 'Etan sa ap golblala.' Dekam sa eno bosena ngatan zi mo langnak dawem gwer, hen Teipsin Zini Alap sa emsa gublula, 'An ano bi gweblan walas ahana.' Sap Alap mo kwasangna zen zi dawem en hap hom. Hwëna Zen man hen kwasang gwibirida gwenda- kareksa de gol gwen zini, hen zini men zen dawemna zëbe hap nolbla srëm gwe-gwenanye. ³⁶ In zep, men kirekam Bian om zi karek-karekna enlwan gwibirida gwenda, em hen kirekam em zi bose omka enna lwabirida gwen.”

Zi bose uk en mo kareksa de hlalul gwen srëm hap de ol:

(Mat 7:1-5)

³⁷ “Bahem zi bose omka enlala gwibirida gwen, 'Zini in karekna.' Ki hwëna Alap hen sa kirekam emsa enlala gweblala, 'Zëna hen karekna.' Bahem gubirida gwen, 'Zini in karek tan hap man dakasti'ira,' ki hwëna Alap sa kirekam hen emsa gublula. Karekna mensa aha zi ebe hap nol gwizimnin, desa em eititi gwibir-zimdin. Ki sa Alap hen eno karek-karekna ep tap gulsublula. ³⁸ Em aha zi hip dawemsa gol gwizimdin, dekam sa Alap ebe hap hen dawemna gol gweblala. Dekam taha dohon naban sa ebe hap lop ta gweblala. Lau-lau kirekirena, Zen sa etan ebe hap inik gul sone gweblala, sa ebe hap taik-tik gilsik sone gweblala. Ho nabare kirekirena zen sa hëndep ësuwehe kini gwer. Aha kirekirena zen esa taha-taha gweblala, hëndep esa dangnak yaing tahal gwera. Em de yunak aha zi hip bit'i tablan-na, ki Alap sa etan yunak ebe hap beya enkam bit'i tablala.”

³⁹ Zëwe zep Yesus ola gulk sun de blaonzimdinni dan-dan mas sozimki: “Zi nwe haina bëjen nwe haï bose zemka irik tahan. Ki hwëna apdenak sa ho dwrak san laman anera.

⁴⁰ “Zi mo nwenak mam-mamna nara? San ha guru? San ha sekola walas? Zen diki guruke. Hwëna walasna in, sekola zemka kim sul sonenna, zen diki dekam sa guru zeban apde ëra. †

⁴¹ “Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. ⁴² Kirekam de lwankam, em kitak men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, 'Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,' hwëna zëre mo nwenak balok tek yawala hen ki lwa'an. Zen maka desa nonol mulsu'ura- dekam de wal bose zik moka hlaun hupye. Em in Alapsa ëk enkame ang ë gweblanan. Diki nonol emaka ere mae mo karek yala insa ngan ulsu'un. Ki esa dawemkam nwekam ëkara gwer- dekam de betekkam de ngip gun wal bose wal omka halen ora san golëwet so gwen hapye.”

Zisi de zëre mo gwën nakon kirekam dam tasik gwibin hip de ol:

(Mat 7:16-20,12:33-35)

⁴³ “Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ⁴⁴ Tingare tenya zen tën nakon tame nul gwenan. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngingina bëjen rambutan dankam tën. ⁴⁵ Hen kirekam, zi enlala dawemna, zen enhonak dawemsa ing nul gwenan. Zen desa zep aha zi hip noltrë gwizimnin. Zi enlala karekna, zen enhonak kareksa ing nul gwenan. Zen hen desa zep noltrë gwizimnin. Zep men zen zi mo enhonak beya gwe-gwenan, zen zep nopna sewe gwenan- ëk tih'i san de wet son hapye.”

Dawemkam de i-san i-san gwen hap de ol:

(Mat 7:24-27)

⁴⁶ “Em ba habe waba hap Asa laken gweblanan?- 'Bian, Bian', hwëna em home ano ol san ang ta gwenan. ⁴⁷ Hwëna men zen eiwakam Abon yaing gwe-gwenanzal, hen ano ola ësal gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- ⁴⁸ zi de golsa moko dawem naban taunnu. Zen nonola kamasas de olk en san hul-hul gun, kire drak-drak tenya eiyas tan. †† Ho namwa gwenkam, gola in san de ho namwa til zinna, gola in bëjen ëwak gwenan, sap zen dawemkam de moko tanna.

⁴⁹ “Hwëna men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan, hwëna desan hom ang ta gwenan, zen men kiye- zi de golsa moko srëm kam taunnu. Ho namwa de desan til zinna, zen sa nabakam mirsik kinila, hëndep karekkam sa drewera.”

† 6:40 Mat 10:24-25, Yoh 13:16, 15:20 †† Awe de zini, gola te drak-drakkam moko da gwibirin, zep kirekam ansa li nul sonek. Yesus mo gulk sun de ol blaonzimdinni an, Zen kasokam de moko tan hap aïs'il gwibiridaka, sap Israelk de zini kirekam gola dauk gwe-blak.

Yesus kim jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Mat 8:5-13, Yoh 4:46-53)

7 Yesus kim tawa tasibirki, ki zep Kapernaum sun dep song gweka. ² Zao Roma mo jana nabare zi mo mamna ki. Zëbon de babu gwen zini man sërkam sang-sang gweka, hëndep tïn hip alp gwesî'inka. Jana nabare zini in man tangan anakarekam ngalap gwebla'anka, "Bap zen tol tïn." ³ Zen kim salblaka, "Yesus awe gwë'ara," zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mam naka gubiridaka- zen de Yesussu abe tan hap, Yesus de zi sang-sangna insa dawem tazan hap. ⁴ Zini in kim zëno abe naban Yesus hon yaïng gwezak, dawem enkam zep anakan abe dak, "Jana nabare zi mo mamna in dawemna. Emki mas gweblan." ⁵ Zen sap aha zi wal, hwëna zen man nère korena ansa kwasang gwibirida gwenda, hen zen mes te-alana zertzimki- nëno mae mo but srëm golsa dikim taun hupye."

⁶ Yesus ki zep zëbon mae onak ang gweka. Golak dep kim golëgolek de gwe'anka, jana nabare zi mo mamna in ki zep ahakore naka gubiridaka- Yesus hup dikim zëno olsa anakan ayang gulblun hap, "Zen man emsa gublula, 'Bian, Em bahem Enaka karek tan- ano golak de hatankamye. Èe ama Em de ano golak sewen hap saher gwe'an." ⁷ In zebë baes gwer- aen de Ebon hatazan naye. Hwëna anakan-en Em gun, "Zi sang-sangna in zen dawem gwen," dekam sa dawem gwera. ⁸ Sap ëe mesë Emsa taïbli'blak, "Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen." Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Èyë ère mo otdenak denaka gublu'anam, "Em song gwen," zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, "Haen," zen hen dekam maka song gwe'an zala. Èyë ère hon de babu gwen zisi gublu'anam, "A desa syal gwibir," zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Èe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal."

⁹ Yesus man tangan tenggwanblaka- zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak, desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taïbli'bla'ara. Èe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taïbli'blan zini zertowek." ¹⁰ Zen kim etan jana nabare zini in mo golak dep lwanda halzak, dekam zep babu gwen zini insa hla dak, "Eiwa, zen mes tangan dawem gwenda."

Yesus kim we sem mo tanena ngaya takake:

¹¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ëna Naen san dep song gweka. Zëre hon de ang ta gwen wenya hen aha zini beya nik ang nëblak. ¹² Yesus kim ë top wet so kininnak golek de gwe'anka, zao zep golëtowe'anka- zi beyana kim wal seiwir tokna berya ban drë nwanun hap nërte so'anzak. Wal seiwiri in zen tilki, zëno anena semna, hen zëno walasna ahana hom. ¹³ Bian Yesus kim we semna insa hlauku, Zen man tangan kwasang gwibirki, ki zep gubirki, "Anyan, bahem gona gwëblan!"

¹⁴ Ki zep berya insa golek de so zaka, ki zep olk soka. Men zen neiren ha'anzak dekam zep nërzausuk. Yesus dekam zep walas tokna insa gubluka, "Tane tol, Èe ama emsa gublu'an, em luwen!" ¹⁵ Wal seiwir tokna in ki zep luweka, hëndep nikin'inka, dekam zep hëndep ola ton'anka. Yesus ki zep an zemka gubirki, "An dë- eno walas naye."

¹⁶ Dekam zep tïngare zinik aïrinnï hatazimzik, hen dekam zep anakan Alapsa boltere da'ak, "Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi yawala an mes nëno mae mo ngïrinnik hata zala! Alap angkam man kon gwisibir hana'ara- zëre mo hlil irin zisi de oto gulsunkumye!"

¹⁷ Yesus hup de ola dekam zep etan langa gwesik haladak- tïngare Yahudi mo lang san hen zëno alpna de lang san.

Yesus hon kim baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen zi darena apta zakake:

(Mat 11:2-19)

¹⁸ Tïngan in desa ki Yesus syal gwe-gwibirki Yohanis hon de ang ta gwen wenya dekam zep Yohanissi bwinak nen gublu hana gwék. Dekam zep hëndep etan dan-dan de aptazan hap gu soneka. ¹⁹ Desa zep guzimki- Yesussu de anakan lakensiblin hap, "Bian, Em an san ha Zen tangan?- men Desa anakan nen guk gwëblakye, 'Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha ëe asa etan ahanaka kara ëblal?"

²⁰ Yesus hon kim apta zaka, ki zep enblaka, "Asa baptis ta gwibin zini Yohanis emsa de anakan lakensiblin hap guzimki, 'Em an san ha Zen tangane ki hata zaka? San ha ëe asa ahanaka kara ëblal?"

²¹ Dekam Yesus zi sang-sangna beya naka dawem ta gwibi'inka. Sap dowal de tilblinna, hen nwe diminni, Zen tïngan dawem ta gwibi'inka. ²² Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap esa etan Yohanis osan dep olahala. Mensa ki ena sane ëra hen hla kuli, desa anakan enbla,

'Zi nwe diminni man ëkara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenya hen man sek gwe-gwe'ak.

Sop sang-sang karek nabare wenya man hen ëdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenya hen man ësane gwe-gwe'ak.

Tok-tokna hen man ëngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.' †

²³ Hen anakan enbla, 'Abon onakon men zen ësyalhe srëm gwe-gwe'an, zen hë'ho gwibinni zëbon mae lwa'an."

²⁴ Baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ë gwen zi darena in kim nama ëha'anka, Yesus dekam zep hwëna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, "Yohanis kim zi ol srëm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ëtim gul gwék?- 'Èe desan asyas habë sek gwe'an.' ²⁵ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ëtim gul

† 7:22 Yes 35:5-6, 61:1-2

gwek?– ‘Èe pakean dawem ala son nabare zisi de zè hla tan habè sek gwe'an.’ Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini– men zen tahalha srèmkam lowehe gwenan, zen zi srèm langnak hom. Zen diki teipsin zi mo è yawalak lowehe gwenan. Zi srèm langnak bëjen. ²⁶ Zep em ba habe zi srèm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zè sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis in, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ²⁷ Sap Yohanis in zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi de ngeirblizan zi niye. Sap Alap man ngaya tabin hip de Zini insa hamal hap anakan gu-gubluka, ‘Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner– zen de nonol ère mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.’” †

²⁸ Etan ki zep gubiridaka, “Eiwa, okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de èdakastinni, hom tangan ahana– Yohanissi de kwè ta sone kinin naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon biti gwe-gwe'an, sap bose srèm wenya, zen diki zen– Yohanissi de kwè ta sone kinin wenyaye.”

²⁹ Yesus mo ola insa de èsankam, tingare zini, hen sap Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen wenya, man èsrip-sri gwek, “O hare Alap eiwa zère mo dwam gwibin sin am kirekam Yohanis hon syal gweka.” Sap zen man Alap mo zèbe mae hap de dwam gwibin sin ang tak– zen kim Yohanis mo baptis tabinnik ang takye. ³⁰ Hwëna Farisikam de zini hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini, zen man Alap mo zèbe mae hap de dwam gwibinni baes neibik, sap zen man Yohanis mo baptis tabinni ja nuk.

³¹ Etan ki zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, “Angkam de zini, em in men kiye– walasna. ³² Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, ‘Nen isrip-sri hap de tërya ban asyas tan.’ Hwëna zen maka ding nulzim'in, ‘Èe ama baes ta'an.’ Dekam de sap etan gubiridanna, ‘Ki zi toksa de gwèblan makan nen asyas tan.’ Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, ‘Èe ama kirekam hen baes ta'an.’ Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ³³ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otde gweka. Hwëna em ema baes è gwèblak, hen anakane lonsuk gwèblak, ‘Zen dowal bi gwèblaka.’ ³⁴ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Èe hwëna homè tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes è gwèbla'an, hen anakane Asa lonsuk gwèblanan, ‘Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna hen anggur otdebin sosonna. Zèno wal bose walya Roma mo irik ginnik dep te-ala alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!’ ³⁵ Hwëna Alap kirekam zère mo enlala blalkam srèn-srènkam de

syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san èwet so kinin gwer.”

Karek gol gwen wenya kim irase dawem nabare mi-nyakkam Yesus mo tanana hlè tazim-blikke:

³⁶ Farisi walya bosena Simon, zen man Yesussu zèno golak de golètembane tan hap gubluka. Yesus ki zep zè golèteinikin'inka. ³⁷ Hwëna èna iwe, kahalo soson wenya hen ki. Zen kim sak, “Yesus zèno golak tembane gwe'ara,” zen dekam zep sèrkam de irase dawem nabare minyak botol aban golhatazak– Yesussu dikim hlè tablan hap. †³⁸ Zen sèrkam tangan Yesus hup kwa-sangna goltrèblak. Nonol zen zèno tana gwè sonen nakon zau'unzak. Dekon gosa gwè'ak. Hëndep nwe go-hokam Yesus mo tanasa blèble so'ak. Zère mo nol ala blal-blalkam zep etan sasa soblak, deban bolk-bolk soblak, dekam zep zè hwëna minyakna inkam hlè tazim-blik. ³⁹ Simon kim hlaulku, zen ki zep enlala ennak Yesussu tonsublu'anaka, “Zini an eiwa de Alap zer sone-nanam, zen maka anakan tawa gwibi'ira, ‘Wenya an zen asa olk ta'an, zen kahalo sosonna.’ Maka anakan jalse gwibi'ira, ‘Bahem asa olk tan.’”

⁴⁰ Yesus ki zep Simonsa gubluka, “Simon, ola sap ki– Èe de desa emsa gublun hap denaye.”

Simon ki zep ding gulbluka, “In airis, bian, sap esa asa gublula.”

⁴¹ Yesus ki zep gubluka, “Zini dan te-ala beya nabare zi nik man te-alasa bohè laka, ahana lima-pulu jutakam, ahana lima jutakam. †⁴² Hwëna zi darena in etan bëjen mae olblan. Te-ala beya zini in ki zep guzimki, ‘Èe homè eno nik mo te-ala bohè unni insa enlala gwibi'in.’ Hwëna zi darena in kon, nara wèhè te-ala beya zini insa mamkam kwasang gwèbla'anaka? San ha betek-kam de bohè tan zini? San ha mamkam de bohè tan zini?”

⁴³ Simon ki zep ding gulbluka, “Èe ama enlala gwe'an, men zèbe hap te-alana mamkam tap tasiblika, zen zen sa sèrkam kwasang gwèblala.”

Dekam zep Yesus gubluka, “In eiwa.” ⁴⁴ Ki zep hwëna wenya insa lero gwibirki, ki zep hen Simonsa gubluka, “Wenya ansa wèhè hlaulu? Èe sap eno golakè hatal, hwëna em home hona hamal gulu– ano tanasa dikim ngan sosun hupye. Hwëna wenya an mes zère mo nwe go hokam ano tanana ngan sosul, deban mes zère mo nol alakam sasa sol. ⁴⁵ Em home asa babang tala– èe kimè awe til zilye. Hwëna wenya an, Èe kimè awe hatazal, zen man ano tanana bolk-bolk so tiner. ⁴⁶ Em home ano nola minyak zaitunkam draulu– Asa de do- kwak ta gun hupye. Hwëna wenya an mes irase nabare minyakkam ano tanana hlè tazim. ⁴⁷ Zebè emsa gu-

†† *Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk 14:3) † Yesus kim gwèka, zini èglang gwe kininkam tembane ta gwek– irgwa tahasa de ik so sosenkam. Zep wenya in Yesus mo tahan nakon zauk. †† Awe “lima-pulu juta” hen “lima juta”kam, Yesus Yahudi zi mo te-ala kaso hap guku– “500 dinar” hen “50 dinar”kamye. “Dinara” zen perak tangankam de te-ala kaso. Zen aha-ere syal tan zi mo gaji makan– aha-ere yakla blalkam de syal gwen hap denaka.*

† 7:27 Mal 3:1, Luk 3:2-6

blu'an: Wenya an mae hap kwasangna mamkam abe hap goltrëblal: Sap zen mes anakan tame gul, 'Ano karek-karek beyana mes namen ap tap gulsubirida.' Hwëna zini men zëno mae mo betekkam de ngip gul gwenza tap gulsuzimdin, zen betek enkam sa ap kwasangna noltrë gweblal."

⁴⁸ Yesus dekam zep wenya insa gubirki, "Eno karek-karekna mesë ep tap gulsubirin."

⁴⁹ Ahakon men zen zëwe teinikin'ik dekam zep enlala ennak Yesussu donsublu'ak, "Zëno karekna insa tap gulsubin hip gunda, zen man kil gï'ira, 'Èe an Alap han apdenak.' Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda."

⁵⁰ Hwëna Yesus ki zep wenya insa gubirki, "Em mese Asa taïblïblanda, em zebe ngaya gwenda. Wake, amki aha-ere enlalakam song gwe."

An we wal bosem-sena men zen Yesussu mas në gwe-blakke:

8 Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ë-ë san amjanbir song gweka. Desan Alap Zën de irik gin hip de ol dawemna goltën daka. Dua-blas enkam de zëre hon ang ta gwen wenya man ang nëblanda gwék.

² Hen we walya mensa dowal de tilbiritan nakon hen sang-sang nakon dawem tabirki man hen ang tanda gwék. Ahana Maria- mensa nen gwibik Magdala kore we. Zëbon onakon dowala tuju enkam mes golëalsa soneka. ³ Ahana Kuza Bak mo wenya Yohana. Kuza zen teipsin zini Herodes mo golak de aha mamna. Ahana Sosana, hen ahakore we walya beya nik ang ta gwék. We walya in hen man Yesus maesa zëre hon de ang ta gwen wenya ban zëre mae mo te-alakam mas neibirida gwék.

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat 13:1-9, Mrk 4:1-9)

⁴ Zi beyana ki zep etan Yesus hon dep zi-ë zi-ë nakon yaing gwe-gwe'anzak. Yesus ki zep zë ola gulk sun blaonzimki, ⁵ "Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Zi zep zë nyaublunda gwék, hen ahakon mawa zë dwensiblindak. ⁶ Hen ahakon kaso-kasonak altink. Kim sap ësip gwék, hwëna ki zep tol ëboneng gwék, sap kasona in sal-sala. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwék. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon hen kama dawemnak altink. Zen dawemkam zep ësip gwék, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni, zëno dan beyana seratus maenak zep hata gwe'ak."

Ola insa kim tonsuku, ki zep hwëna ol mamkam gubiridaka, "Em dwan i nibanke. Em ësäl gwen!"

Yesussu kim anakan nenblakke, "Bian, gulk sun de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin."

(Mat 13:10-17, Mrk 4:10-12)

⁹ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in ki zep nenblak, "Bian, gulk sun de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin."

¹⁰ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenya ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Èe in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara- men kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip, 'Zen sap sa hla nul gwer, hwëna san de hlaun srëmna. Hen sap sa ësane gwe-gwer, hwëna zen molya tol dam nulsuk gwék.'" [†]

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuzimkike:

(Mat 13:18-23, Mrk 4:13-20)

¹¹ "Ola insa gulk sun blaonzim, dam gulsunnu a kirekam moye: Gandum danna, zen Alap mo ol. ¹² Gandum dan de oranak altirinni, zen men kiye: Zini men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan, hwëna dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala- ola insa de zëno mae mo enhonak alal gul gwizimdin hip. Mae hap ki kirekam gweibirida gwenda: Zen dikim ëei gwen srëm hap, hen ëngaya gwen srëm hap. ¹³ Gandum danna men zen kaso-kasonak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap ësane gwenkam isrip-sri naban dokwak nul gwenanke. Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen. Zen dekam en de sap ëei gwen, hwëna kim karekna noltowe gwenan, zen dekam zep Alapsa hli da gwenan. ¹⁴ Gandum danna men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap ola insa ësane gwe-gwenan, hwëna enlala ngalapna man zëno mae mo enhonak ëbeya gwe-gwenan- te-ala beya gwen hap dena, hen syan-syan en hap dena. Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan, hëndep eini bëjen dawemkam bil gwen. ¹⁵ Gandum danna men zen kama dawemnak altirinni, zen san de men kiye- zi enlala dam-damna hen enho dawemna. Zen kim ola insa ësane gwe-gwenan, zen dawemkam ing nul gwenan, hen tatem zëwe ëzauk gwenan, hëndep dawemkam eini ëtë gwenan." ^{††}

[†] 8:10 Yes 6:9-10 ^{††} Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïsilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taïblïblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye.

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ëhohle gwen hap de ol:

(Mat 13:12,Mrk 4:21-25)

¹⁶ "Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak nonne gwenan- dekam de ngatannak zini zi niban golëteinikirin hipye. ¹⁷ Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonzimdinkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam wet sol. Hen ano enlala aning tanna dekam sa tawa nëblal. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ¹⁸ Zen in zep ano ola mensa ena ësane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ëhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala so-we henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ëhohle gwe srëm gwe'an, tame gun hup de enlalana men zen betek enkam nama lwazim'ira, mensa zëna enlala në gweblanan, 'Abon ki lwa'ara,' desa sa hwëna Alap al tazimdi." †

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:

(Mat 12:46-50,Mrk 3:31-35)

¹⁹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golëyaing gwezak. Hwëna golek de tanna ba kon dep? Sap zi trana dekam mes ëkyang gwe-sik. ²⁰ Dekam zep ahanik Yesussu gubluka, "Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbala'anon. Man eban de zertowen hap ëdwam gwe'an."

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Tingan men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen diki zen- ano anena hen oso walyaye." ††

Yesus kim asese yawala së ta sonekake:

(Mat 8:23-27,Mrk 4:35-41)

²² Aha yaklakam, ki zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Nen ho gutu men eiha san gweyo gwen." Dekam zep hëndep bulkum sek gwëk. ²³ Yesus hwëna nisi zë taka. Mumuk ennak zep asese yawala hataka. Hona dekam zep buluk hlëwehe kinzï gwe'ak, hëndep bulu in keing gwen hap alp gwe-si'ik. ²⁴ Dekam zep li dak, ki zep nenblak, "Bian, Bian, nen an em-am angkam juwe'an!"

Yesus kim luwëka, ki zep asesena insa sërkam de ho ngëpna in han jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁵ Yesus ki zep gubiridaka, "Ki san em home Asa laiblibla'an?"

Dekam zep airin niban dengganbla'ak. Ki zep zëna-ka nenbiridak, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan zëno jalse gwizimdin enkam asese naban ho ngëp naban nyausunun?!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat 8:28-34,Mrk 5:1-20)

²⁶ Dekon zep hëndep bulkum sek gwëk- hëndep Gerasa mo langnak, Ho Gutuna Galilea mo men eiha san. ²⁷ Yesus kim ho alpna ati gwe ineka, zao zep dowal mo bi gweblan zi niban zertowe'anaka. Zen sap orep ënak gwë gwëka, hwëna dowal-dowala kim bi nëblak, dekam zep irkan gwë gwëka. Hen golak de gwë gwen hap man baes gwe-gwëka. Hwëna zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul en san gwënda gwëka. Zini in mes tangan holo gwëka- kirekam de gwënda gwenana. ²⁸ Bwi maenak sap taha-tana naka besi dokotkam de tatak soblan naka tak da-in gwëk. Hwëna dowala in hen-henkam napta gweblak, zep sosen gwenkam besi dokotna insa blom tabir inhal gwëka. Dekam zep dowala in zi srëm lang san dep nërhal gwëk. Zen kim Yesussu hla taka, ki zep hërheka, deban Yesus mo nwenak ik gwehe zaka. Yesus ki zep dowala insa gubluka, "Dowal, em zëbon onakon wet son!"

Ki zep etan mamkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane! Em aban toton banakan de syal ën hap? Èe ama Emsa abe ta'an: Bahem asa karek tan!"

³⁰ Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Ki zep ding gulbluka, "Ano bosena Jal Zi Tra Bak." † Zen mae hap ki kirekam ding gulbluka: Sap zëbon dowal-dowala tra tangan nik lowehe gwëk. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesussu etan-etankam aberbe da'ak, "Asa bahem gubiridan- juwen zi mo bwi kawesinnik dep de atiti gwe inen hapye." ³² Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beya tangan nik tembane hap kwatap tini san ëhaka'ak. Dowal-dowala in man aberbe da'ak, "Em wëhë tol asa gubirida'anaka?- zaho trana wakuwe de bitï gwen hapye."

Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam bitï gwëk." ³³ Dowal-dowala in kim zini in kon wet so gwëk, dekam zep hwëna zahona iwe bitï gwëk. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwëk, li san zep hëndep ësyalk tak, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwëk.

³⁴ Zahona insa men zen dekam kara dabi'ik, kirekam kim hla nulidak, dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhlu-hluk gwëk. ³⁵ Zëwe de zini kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik. Yesus hon kim yaing gwezak, zao zep hla dazak- zini insa dowal-dowala tapbla dakye. Zen Yesus mo tana alp nakon pakean naban nikin'inka, hen enlalana mes sëwe heblaka. Dekam zep zë ëairi'ak. ³⁶ In zen hla nuk, zen zep ë nakon in zen yaing gwezak desa donbirida'ak, "Zini ansa kirekam dawem tala." ³⁷ Dekam zep tangan sërkam ëairik, dekam zep tingan Yesussu abe dak- Zen de nabakam dekon song gwen hap.

† Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana 4.000 enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kinï gwëk.

³⁸ Zini in desa dowal-dowala tapbla dak ki zep Yesusu aberbe ta'anaka, "Èe wèhè tol Emsa ang gwebla'ak?"

Hwëna man gubluka, ³⁹ "Em gol san song gwe hen tawa tabir- mensa Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake."

Dekam zep Yesus hli yuludaka.

Zini in ki zep song gweka, è yala iwe de zini kitak tangnan tonbirida gweka- Yesus mensa zèbe hap dawemna mamkam golblakake.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenya kim dawem gulkuke:

(Mat 9:18-26, Mrk 5:21-43)

⁴⁰ Yesus kim etan lwahal zaka- Ho Gutuna Galilea mo an eihya san dep, dekam zep zi trana dawem enkam dokwak dak, sap zen man nèsbla'ak. ⁴¹ Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zèwe de but srèm golak de aha mamna. Zen ki zep Yesus mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep aberbe ta seka- zèno golak de hatan hap. ⁴² Sap zèno wenam tol aha-erena man tìn hip alp gwes'ik- dua-blas tahun nik.

Yairus mo gol san kim song gwe'anaka, zi trana in man ngirinnik nèblahak, hèndep man èngiltitik gwe-gwe'ak. ⁴³ Wenya hen dekam man ang gwese ha'ak. Zen dua-blas tahunkam karekkam aura gwe-gwek. Zini man sap dawem gun hup naka gwibik, hwëna hom kim mae dawem gwe-gwek. ⁴⁴ Wenya in ki zep Yesusu tahan nakon golek de tazak, zao zep baju sihi top nakon olk ta sonek. Dekam zep hèndep kala in tewesibik. ⁴⁵ Yesus ki zep takensibiridaka, "Asa an nara olk tанда?"

Tingan man èguk, "Èe homè." Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, zini an beya tangan nakake! Man-am emsa dot dasil."

⁴⁶ Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ahana man asa olk tala, sap Èe ama anakan eisbirin, 'Zini man Asa de olk tankam dawem gwenda.'"

⁴⁷ Wenya in dekam zep enlala gwek, "O hare mes-am asa dam gulsunda!" Zen dekam zep yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep tingare zi mo ngirinnik iwe ton seblak, "Èe dawem gwen habè dwam gwer, zebè Emsa olk tal. Ano kala dekam zep hèndep tewesinin."

⁴⁸ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, "Anyan, em ema Asa taibliblala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe."

⁴⁹ Yesus in kim nama ola ton'anaka, Yairus mo gola kon ki zep zini hata zaka, ki zep Yairu'u gublu zaka, "Eno wenamna mes tol tilsinin. Bahem etan Bian Gurus blostablan."

⁵⁰ Hwëna Yesus kim kirekam salka, dekam zep Yairu'u gubluka, "Bahem airin. Asa em taibliblan, zen dekam sa eno wenamna ngaya gwer."

⁵¹ Golak kim golèyain gweka, Yesus dekam hom aha zi niban de golèbiti gwen hap gubiridaka, diki Petrus, Yohanis, Yakobus, hen wenam tola in mo ane-bia ensa.

⁵² Zèwe tingare zini wenam tola insa gosa dabi'ik,

hwëna Yesus zep gubiridaka, "Gona olzausuk. Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an."

⁵³ Hwëna man swrè da'ak, sap zen mes wenam tola insa tame nuk, "An mes-am tangan tilke." ⁵⁴ Hwëna Yesus wenam tola in mo aha taha naka zep teisyabir ineka, deban zep gubirki, "Timè, em luwen!" ⁵⁵ Wenam tola in mo maumnu dekam zep etan hata zaka, hèndep dekam zep luwek. An-bi zemka dekam zep tembanesa de olbin hip guzimki. ⁵⁶ Zèno ane-biana man tangan lenggwanblak. Hwëna Yesus man jalse gwizimki, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa lonbiridan."

Yesus kim dua-blaskam de zère hon ang ta gwen wenya lup gul sonekake:

(Mat 10:5-15, Mrk 6:7-13)

9 Yesus ki zep dua-blas enkam in zen zère hon ang ta gwek tagal gulsuku, ki zep zè gubiridaka, "Èe asa ère mo sosonsa ebe mae hap golzim- em ekakim kitak de dowal-dowalsa olèalsa sone gwibik, hen zi sang-sangsa ekakim dawem labir song gwek." ² Ki zep zè etan gubiridaka, "Dekam sek gwek. Zi sang-sangsa dawem labir song gwek, hen deban anakare ola ol haladak, 'Alap Zèn de nesa irik gin hip denak angkam man golek de gwe'an.' ³ Bahem ba maena ora san dep lop tan- sap dutena hen hon maena bahem. Tembanena bahem hen lop tan, hen te-ala maena. Timnik de baju ala son enkam emki sek gwen. ⁴ Gol karek mae nakon de emsa zer irinni, zen zèwe en emki gwèn. Bahem dekon gol dawem san dep al gwehan. ⁵ Hwëna men dekore è nakon emsa zer irin srèmna, ki zao em tana sonna taik-tik so gukhan- zen dekakim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nèbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa èr-in srèm gwenan nère mae hap de kareksae kim mam ulin.'" ⁶ Dua-blaskam de zini in ki zep è-è san zè-en zè-enkam sek gwendak. Zen Alap onakore ol dawemsa nolhaladak, hen zi sang-sangsa dawem dabir song gwek.

Herodes mo enlalana kim topse gweblakake:

(Mat 14:1-12, Mrk 6:14-29)

⁷ Dekam teipsin zini Herodes Galilea mo langnak irik gi'inka. Zen kim tingare owas-owasna in hap dena salka, dekam zep tangan enlalana topse gwebla'anaka. Sap ahakon anakan ègu gwe'ak, "Baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes etan ngaya gweka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka." ⁸ Hen ahakon man ègu gwe'ak, "Elia Bak Swe mes yap etan ngatan zi mo lang nakon jowe zaka." Hen ahakon ègu gwe'ak, "In orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke, zen mes yap ahanik etan tìn nikon de ngaya gwenkam bosena Yesuskum li yul sone zaka." ⁹ Herodes dekam zep hwëna guku, "Èe mes-am gubiridak- Yohanis mo nolsa de bla-onsublu hapye. Zep an hwëna nara zi zè etan jowe'an zala? Èe mesè zini in hap de ola beyakam sane gwe-gwek." Zen dekam zep sap dwam gwe-gwe'anaka- Yesusu de hen hla tan hapye.

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Yoh 6:1-14)

¹⁰ Dua-blaskam de zini in kim etan lwanda halzak, ki zep Yesussu donblazak- tingan mensa ki zëna syal tan dakke. Dekam zep kon hwëna Zën etan golësek gweka- ëna Betsaida mo lang san dep, zao de zë-en golëgwë inendan hap. ¹¹ Hwëna zini kim ësak, "Yesus desan song gwenda," lun kon zep nërtrok. Yesus kim hlauludaka, ki zep haen gwibiridaka. Zao zep Alap Zën de irik gin hip denaka tawa tabirki, hen zi sang-sangsa zë dawem ta gwibi'inka. ¹² Zao zep hëndep dapse gwe-si'ik. Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in ki zep nenblazak, "Bian, langna an dwan tahalha tangnan nakake. Dawemna zi beyam-byana ansa Em gubiridan- dekakim tembane hap hen ni tan gol-gol hap ëhakalsindak."

¹³ Yesus hwëna man ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

Ki zep ding nulblik, "Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tap enkamke, hen hogwena dan-dan en. Kina ki nëno mae mo te-alana man- dekam de tokonak tembanesa zi trana an hap lop tazimdin hipye!" ¹⁴ Sap dekam in zen zë lowe he'ak, zi enna san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus ki zep gubiridaka, "Em gubiridan- hlik-hlikkam de teinikirin hip. Aha-ere hlikna 50-50kam de teinikink." ¹⁵ Kirekam de teinikirin hip zep nenbiridak. ¹⁶ Ki zep roti aha-ere taha-tapna insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Dekam zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen dikim hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hip. ¹⁷ Kim dwenblandak, hëndep kitak man ëitrī gwëk. Dua-blaskam de zini in dekam zep etan tembane mosrona insa tagam dasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

(Mat 16:13-20, Mrk 8:27-30)

¹⁸ Aha yaklanak, Yesus zë-en de gwën nakon Biansa abe ta'anka, hen zëre hon de ang ta gwen wenya zëwe lowe he'ak. Zao zep takensibiridaka, "Zi mo Asa de dam tasinkim, Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁹ Ki zep ding nulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe etan tin nikon ngaya gwëka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahakon men zen orep Alap mo ola ayang nul gwëk, zen mes yap ahanik etan ngaya gwëka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka.'"

²⁰ Ki zep etan takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

Petrus zep ding gulbluka, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap men Desa dam tasikiye."

²¹ Ki zep hwëna gubiridaka, "Insa kirekam Asa dam lasin'in, aha maesa hwëna bahem gubiridan."

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goitowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mat 16:21-28, Mrk 8:31-9:1)

²² Etan ki zep gubiridaka, "Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe karekna mam tangan naka asa goitowe gwer. Hen Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mam wenya, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya sa Asa baes nëblal, hëndep sa Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tin nikon etan Asa ngaya tala." †

²³ Yesus hen man zi beyasa gubirida gwëka, "Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, 'Èe sap asa Yesus hun apdenak lil.' ²⁴ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwë'ak, 'Èe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goitowe gwen,' ki zëno mae gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mae mo gwëna sosok nul gwë'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ²⁵ San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis ginkim. Kirekam dawem naka hom! ²⁶ Zi de anakan de gunsu saher gwenna, 'Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zi,' ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë Bian mo ngatan naban hen soson naban zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwë'anzak, Èe molyë hen desa anakan kira tak, 'Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ²⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek- Alap mo yakla yalak de zaaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Èe kimë zëre mo bose hap de irik gin hip hata'an zakye."

Yesus kim aha nwe-mase gwëkake:

(Mat 17:1-8, Mrk 9:2-8)

²⁸ Zënaka de karek tan hap dena in kim tawa tabirki, zao san ha mingguna aha-en tamank, ki zep kwatap san dep golësek gwëka- Petrus, Yohanis, hen Yakobus mae en han, Alapsa de dekon gu soneblan hap. ²⁹ Kim kon ola gu sone'anka, nwe-masena dekam zep hwëna liwe heblaka, hen pakean zem man tangan sërkam

† Yesus Yahudi mo aïtbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gwëka.

ngap-ngap nëblak hen ngli ang makan nalilingtlibli'ak.
³⁰ Mumuk ennak zep Musa ne Elia ne ngatan zi mo lang nakore ngatan naban oljowe zaka. Ki zep zë Yesus hun érton'anka- Zën de Yerusalemk tìn hip denaka, men kirekam Alap gu-gublukake.

³² Petrus dekam wal bose wal zeban totokkam nisi golëtruwe'anka. Mumuk ennak zep luk ta'anzak, dekam zep Yesussu hla dak- ngatan zi mo lang nakore ngatannak kim zi darena in ërzau'unka. ³³ Zi darena in kim Yesussu hli la'anka, Petrus ki zep totoresna gubluka, "Bian, dawem tanganna- nen de awe lowehe gwen naye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëblandal-ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap." Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, "O ëe an ba habë kirekam gublul!"

³⁴ Petrus kim nama kirekam ola tonbla'anka, butna ki zep ati gwezak, hëndep man zë wale tabirzik. Dekam zep ëairi'ak. ³⁵ Ki zep hwëna butna iwe ola ësak, "An ano Tane, ëre mo Dam Tasinnë. Desa em sal gweblan."

³⁶ Ola in kim zausuk, dekam hwëna Yesus ensa zë hla dak. Owasna insa ki zë hla nuk, zen hom mae aha maesa donbiridak- Yesus kim nama golëlowe he'ankaye.

Dowal mo tliblin walasna kim dawem takake:

(Mat 17:14-21, Mrk 9:14-29)

³⁷ Kaknak zep Yesus zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han kwatapna in kon golëtine gweka. Hwëna ki zep zë zi beyam-byana hla nulida'anonk. Man kon nësbla'ak. ³⁸ Ki zep kon ahanik ol mamkam gu hanaka, "Bian, ëe ama emsa abe ta'an: Ano walassa emki mas gweblan, sap ano walasna ahana hom.

³⁹ Dowala kim til gweblanda, hëndep dekam zep hëren naban zënaka zerheirisen gwenda- ëk tutum nuban. Kire enkam ki karek tanda gwenda. Hom holokam hli ta sehal gwenda. ⁴⁰ Mesë sap ere hon de ang ta gwen wenyaka zen de dowala insa zersa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal."

⁴¹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Èe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwëk! Èe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zer halzan."

⁴² Walas tola in kim song gwe'an zaka, zao zep dowala in karekkam zerheiriki, dekon zep yal-yal gwe se'anka. Yesus ki zep jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka, dekam zep hëndep dawem gweka. Ki zep hwëna bi zem insa gubluka, "An dë- eno walas naye. Mes dawem gwenda." ⁴³ Zi trana in man tangan ëteng-gwank, hen man ëguk, "Eiwa, Alap mo sosonna mam tanganna!"

Yesus kim etan Zën de tìn hip dena tonbiridakake:

(Mat 17:22-23, Mrk 9:30-32)

In kim zini nama Yesus mo owas syal gwe-gwibin hip ëteng-gwan tine'ak, ki zep hwëna dua-blaskam de zini insa gubiridaka, ⁴⁴ "Ola an ing uk. Bahem awe hli yun:

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim." ⁴⁵ Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka in hom tame nuk. Banakan mes yap zë gwebiridaka, zep tame nul srëm gwëk. Man sap tame gun hup dei gwibik, hwëna takensiblin hap man nairiblak.

Dua-blaskam de wenyaka kim mae hap ëol gwëkke, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

(Mat 18:1-5, Mrk 9:33-37)

⁴⁶ Dua-blaskam de wenyaka ki zep zën mae hap ëol te-tek gwë'ak, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an." ⁴⁷ Hwëna Yesus mes zëno mae mo ëol gwen-ina insa tame gulku, zep walas tola zerhal zaka. Ki zep zëre mo alp nakon zaun hup gubluka. ⁴⁸ Ki zep hwëna gubiridaka, "Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka- sap anakare walas tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.' Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa zini insa enlala gweblala, 'Zen hen Asa mas gwebla'ara.' Zep zini men zen ebon mae onakon babu gwen zi mo kim lowehe gwenan, ki zen zen Alap mo nwenak ëmam gwe'an."

⁴⁹ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, "Bian, ëe ama zisi hla lak- eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwen-nak. Èe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Em bap jalse ëblak, sap zini men zen emsa baes gwibiridan srëmna, zen zen- ebon mae onak dep denaye." †

Yesussu kim langna Samaria mo ë nakon baes nëblak-ke:

⁵¹ Mes golek de gwë'ak- Yesus dikim okamana ansa hli yun hup, dekam zep Yerusalem san dep golësek gwë'anka. Zini sap zë tru-tru nul gwebla'ak, "Yerusalem san bahem song gwen." Hwëna hom salbiridaka. ⁵² Dekam zep zini lup gul soneka- Zënaka de langna Samaria mo ë san dep ngeirblin hap, zao de zisi de takensibiridan hap, "Nara wëhë gola kon Yesussu zer in'inka?" ⁵³ Hwëna ëna iwe de zini Yesussu de zer irin hip man baes tak, sap zen mes anakan tawa nëblak, "An Yerusalem san dep song gwë'ara." †⁵⁴ Kirekam kim ësak, Yakobus ne Yohanis ne ki zep enblaka, "Bian, em wëhë dwam gwë'ara?- nen syauksu ngli nakon de ati gwezan hap abe gwibin- zao deka zini in ëhwasdek." ⁵⁵ Hwëna Yesus dekam zep lero gwizimki, ki zep jal gwizimki. ⁵⁶ Dekam zep kon aha ë san dep sek gwëk.

† 9:50 Mrk 9:38-40 †† Samariak de zini, zen Yahudi tangansa hom. Zen men zen orep aha zi ausu naban ësirigwekke, zep Yahudi tangan han man zënaka ngil-ngil neibirida gwëk. (Yoh 4:9) Yesus Yerusalem san dep golësek gwë'anka, zep man dam dasik, "An Yahudi wal." ‡ 9:54 2Raj 1:9-15

Anakare hap de ol: Zini kire hap Yesussu ang nēbla srēm gwēk.
(Mat 8:19-22)

⁵⁷ In kim nama golētēn da'anka, zini ki zep Yesussu gublu zaka, "Bian, men desane ki tē gwe'anka, ēe asa Emsa ang gweblanda gwer."

⁵⁸ Ki zep ding gulbluka, "Gwenya witor zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwēna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom."

⁵⁹ Hwēna ahanaka zep sap gublu, "Em Asa ang gwebla."

Hwēna zini in man ding gulbluka, "Bian, ēe asa hēndep. Ki ano bian de tīnkīm, nara molya drē nwanuka."

⁶⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Zen zi tokna dikire zi tok bose zik kang nulne gwēk. Em hwēna dekam ola ansa anakan gol halada, 'Angkam Alap man nēsa de irīk gīnkīm kon gwisibir hana'ara.'"

⁶¹ Ahana hen zini ki zep Yesussu gublu zaka, "Bian, ēe ama Emsa de ang gwe-gweblan hap dwam gwe'an. Hwēna nonol ēre mo iye osan dep anik song gwēk-aumwa olsa de hli yulzimdin hip."

⁶² Ki zep ding gulbluka, "Zi de Alap mo nganak syalsa kon gwesibir hananna, hwēna zen de lure san denaka lero gwesibir kīnī gwenna, zen hom dakastī'ira- Alap mo irīk gīnnīk de syalak de mas gwen hapye."

Yesus kim zini tuju-pulu enkam dam tasibirkike:
(Mat 10:1-14, Mrk 6:7-11, Luk 9:1-5)

10 Bian Yesus ki zep etan ahakore zisi dam tasibirki- tuju-pulu enkam, ki zep gubiridaka- dan-dan dan-dankam de ē-ē san Zēnaka ngeirblindan hap, Zēna men desan amjanbiridan hap kalang gwēkake. ² Ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Nga yala awe de obwagana mes mamkam bīl gwera, hwēna men zen de taran hap dena dan en tangan. In zep Nga Bi naka em abe ta gwen- Zen deka zisi ngana awe de syal ta gwen hap lup gul sone gwēka. ³ Dekam sek gwēk. Emki ēenlala gwen: ēe domba makare sosen srēm nakaē emsa lup gul sone'an- gwe tihī jal-jal ngirīn sīn dep. ⁴ Dompētna bahem bītī tan. Honna hen bahem wēwek tan. Sepatuna ala son enna kim em sek gwen. Aha mana bahem kap tan. Men zao debē emsa teisyā sone'an, bahem oranak yausuk song gwen- aha zi maesa de zertowenkamye.

⁵ "Men zao gola lī'inka, nonol em en kīnīn, 'Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.' ⁶ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwē'anka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwēn srēmkam, ki emki enbirida gukhan, 'ēe mensa nonol emsa enbiridan, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, ki awe molya ki lwak.' ⁷ Men zao gola līnī, zao en em ēn. Tembanena mensa ep golzimdinni, desa en emki olgwenblandan. Sap tembanena in, zen eno nik mo tawa tabin hip de tembane. ēna iwe de nama ēnnak, dekon bahem etan aha zi mo gol dawem san dep al ēhan. ⁸ Em de ēnak aptankam, dekon de emsa dawemkam teisyā irinni, mensa ep

tembanena taiblin gilzimdinni, emki olgwenblandan. ⁹ Hen zēwe de zi sang-sang ēgwēna, emki dawem labin. Deban hen emki anakan aīsīl eibiridan, 'Alap angkam man kon gwesik hana'ara- teipsīnkīm de nēsa irīk gīnkīmye.' ¹⁰ Hwēna aha ēnak de aptanna, zao de zi de emsa baes gwizimdinni, ora bol san em wet oson, dekon em enbirida gukhan, ¹¹ 'Eno mae mo ēna awe de sonna men zen ano nik mo tana ulpnuk makan gwer, ēe ama desa etan taik-tik oso guk halan- em dikim anakan tame gun hup, 'Alap angkam man sap kon gwesik hana'ara- teipsīnkīm de nēsa irīk gīnkīmye. Hwēna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!'"

¹² Yesus ki zep waulsuzimki, "ēe ama emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ēna in sa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de ēna Sodomk de zisi ēkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zēre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwēna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srēm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sērkam tangan sa karek tabiri." ††

Mae hap de ol: ē-ēna men zen Yesussu daiblibla srēm gwē'ak, zēbon mae a kirekam sa lwal.
(Mat 11:20-24)

¹³ "ēna Korazim hen Betsaidak de zi, em ēngalap gwen, sap Alap sa emsa sērkam karek tabiri. ē darena Tirus hen Sidonk de zini in sa Bian orep heip gulku, zen maka ēhalek- owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owa'aē eno mae mo ngirīnnīk syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak- dekam de zēnaka anakan golētrēn hap, 'ēe ama ēhale'an.' ¹⁴ Hwēna angkam de ē darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bējen em ēhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sērkam karek tabiri. Hwēna ēna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zēbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. ¹⁵ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ēkil gī'in, 'Sap Yesus owas-owasna beyakam nēno mae mo ēnak syal gwe-gwibirida, zep nēsa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bējen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera, sap em home Asa la-iblibla'an."

¹⁶ Ki zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini men zen emsa salbiridanna, zen hen dekam Asa nasalbla'an. Zini men zen emsa baes gwibiridanna, zen hen dekam Asa baes nēbla'an. Hen zini men zen Asa baes gweblanna, zen hen Bian Alap, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen baes nēbla'an." ††

† 10:7-8 1Kor 9:7-9, 9:14, 10:25-27, 1Tim 4:3-5, 5:18 †† 10:12 Kej 19:24-28 † Yes 23:1-18, Yeh 26:1-28:26, Yl 3:4-8, Amos 1:9-10, Zak 9:2-4 †† 10:16 Mat 10:40, Mrk 9:37, Luk 9:48, Yoh 13:20

Tuju-pulukam de lup gul sonen zini in kim etan lwan dahal zakke:

¹⁷ Tuju-pulukam insa zini lup gul soneka isrip-sri tangnan naban lwan dahal zak, ki zep Yesussu nenblazak, "Bian, sap dowal-dowal maena, eno bosekamë olëalsa sone gwibiki!" ¹⁸ Ki zep ding gulzimki, "Em kime kirekam syal ta'ak, Èe ama dowal mo kigisa hla tak. Alap desa man kama san dep hiri ta ineka, dekam zep ngli ang tasik kinin makan zan zaka. ¹⁹ Emki ësane gwen! Èe mesë ebe mae hap sosonna golzimk- em dikim wanyasa zaubin hip hen dare-ëksa. Èe hen mesë ebe mae hap sosonna golzimk- em dikim nëno mae mo jal zini dowal mo kigisa zauk gublu kinin hap. Zep angkam bana hom- emsa de zen karek tabin hip denaye. ²⁰ Hwëna bahem anakan ësrip-sri gwen, 'Dowal-dowala man asa betek nebirida'an.' Diki mae hap em ësrip-sri gwen: Eno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak ale nuk." †

Yesus kim isrip-sri gwekake:

(Mat 11:25-27,13:16-17)

²¹ Dekam zep Alap mo Enhona Yesussu isrip-srikam ing gwe heblaka, ki zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Èe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsi de tame gun hup dena enlala blal wenyha kip hen sekola sul sonen wenyha kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenyha kip hen enlala betek wenyha kip ema goltrei gwizim'ira. In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

²² Bian Yesus Zen hen dekam dua-blaskam de zini anakan tawa tabirki, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ère mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²³ Aha yaklakam kim zi beya naban golëlowe he'an-ka, dekam zep dua-blas enkam de zini lero gwibiridaka, ki zep desa en gubiridaka, "Em hë'ho gwibinnike lowehe gwe'an, sap em ema ano syala ansa hla kul gwenan. ²⁴ Èe ama emsa gubirida'an: Abare srëmnak Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen orep de teipsin-teipsin wenyha beya nik sap hlaun hup ëdwam gwe-gwek- em an desae hla kul gwe'anye. Hwëna zen hom tol hla nul gwek. Zen man sap ësane gwen hap ëdwam gwe-gwek- em an desae ësane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom tol ësane gwe-gwek. Zep em hë'ho gwibinnike lowehe gwe'an." †

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, Samaria walya in zen wal bose zemka kwasang gweblakake:

(Mat 22:35-40,Mrk 12:28-34)

²⁵ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini ki zep Yesussu de akasibliin hap hata zaka, ki zep taken-siblika, "Bian, èe basa asa syal gwibir?- èe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

²⁶ Yesus ki zep hwëna takensiblika, "Mensa Musa zëre mo titi tabin olak ale gulku, em banakarekame desa dam gulsu'ura?"

²⁷ Zini in ki zep ding gulbluka, "Bian Alapsa em ensa lwa gweblan-tingare enho naban, enlala naban, soson naban, hen tim niban."

Ahana hen, 'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.'" †

²⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "In eiwakame ding gulduda. Zen kire enkam syal gwe-gwe, dekam esa hëndep denaban gwë gwera." ††

²⁹ Hwëna zini in man dwam gwe'an-ka- dekam de aha zi gublun hap, "Zini in eiwa airis." In zep etan Yesussu takensiblika, "Ki ano wal bose walya endanna-èe de desa en ensa lwabirida gwen hapye?"

³⁰ Yesus dekam zep desa de goltrëblan hap ola gulk sun blaonblaka, "Yahudi walya man Yerusalem kon Yeriko san dep tine'an-ka, hwëna oranak zep te-ala hap de èsas-asas gwe-gwen zi karek dak. Kire-kirena man kitak alal dablak- hëndep pakean mae naban, zao zep dangolek, hëndep sap-sap naka zep zë hli dak.

³¹ Hwëna ki zep hen Alap mo golak de syal gwe-gwen zini orana in san taman'an zaka. Zao zep zini insa hla ta zaka, hwëna alp san lë tabla ine kinika. ³² Etan ahana zini orana in desan song gwe'an zaka- Lewi Bak mo ausu nakorena. Zi ausuna in sap hen Alap mo golak de syalak mas ta gwenan, hwëna kim zini insa hla ta zaka, ki zep hen alp san lë tabla ine kinika. ³³ Hwëna Samaria walya ki zep hen desan taman'an zaka. Zen sap Yahudi walsya hom, †† hwëna kim zë zini insa hla ta'an zaka, mam tangankam kwasang gweblaka. ³⁴ Ki zep golek de ta zaka, wei-weina anggur hokam ngan tasibir-blin daka, hen minyakkam dra tan daka. Ki zep tahalebriblika. Dekam zep zëre mo keledainak drëne seka, ki zep te-alakam de bohë ta gwen ni tan gol san dep zersong gweka- zëwe de etan mas gweblan hap. ³⁵ Ka'an-ka zep gol bina in hap te-alana seratus ribu enkam golblaka, hen deban gubluka, 'An dekam mas gwebla. Hen an de sowehen srëmkam, èe asa lwahal zankam ep mas gulblul.'" †

³⁶ Yesus ki zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini insa takensiblika, "Eno dam gulsunkum, zi dan-aharena in kon, nara wal bose zem makan enna lwablakazini in zen oranak karekna goltowekaye?"

³⁷ Ki zep ding gulbluka, "Zini in zen kwasang tola ban mas gweblaka, zen zen."

† 10:18 Yes 14:12,Why 12:7-9†† 10:19 Mzm 91:13,Yoh 10:27-28,Rom 8:28-39 † 10:20 Why 3:5, 20:12 †† 10:24 1Ptr 1:10-12

†† 10:27 Ul 6:5,Im 19:18 ††† 10:28 Im 18:5 ††† Emki Luk 9:52-53nak hlaun, hen zëwe de otde ale naban.

Yesus ki zep ding gulbluka, "In eiwa. Zep em hen kirekam syal gwe-gwe."

Yesus kim Marta ne Maria nebon zīnī gwekake:

³⁸ Yesus dekon kim zēre hon de ang ta gwen wenyaban golēsek gweka, ēnak zep yaing gwek. Zao wenyabosena Marta oso zem Maria han Yesussu zēre nik mo gola kon eirink. Maria zen Yesus mo alp nakon niki-n'ik- dekon de zēno tawa tabinsi sane gwen hap.

⁴⁰ Hwēna aya zem Marta man tangan syala taha-tahagwibi'ik- tembane maesa de syal gwibir-zimdinkim. Ki zep Yesussu gubluzak, "Bian, em ba habe zē Mariasa kara gu'ura? Ēe an zebē a-en hwēna syala taha-tahagwibi'in. Em gubin- asa deka mas gwibirzik."

⁴¹ Bian ki zep ding gulbirki, "Marta, Marta, em emalenalana men-san an-sankam beya gwe'ara. ⁴² Hwēna sap dwam gwibin tanganna aha-en. Maria mes zēn dawem wenyaka iti-ti gilsil, zep Ēe molyē gubik- desa de hli yun hupye."

Yesus kim ol gu sonenna tawa tabirkike:

(Mat 6:9-13,7:7-11)

11 Aha yaklakam Yesus Biansa gu soneblaka. Kim hya gwesiki, ki zep hwēna zēre hon de ang ta gwen wenyaban ahanik gubluka, "Bian, asa Emki hen ol gu sonensa tawa tabin- men kirekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swe zēre hon de ang ta gwen wenyaban tawa ta gwibir-kike."

² Yesus ki zep ding gulzimki, "A kirekam em ēgu sone gwen:

Bian, dikire eno bosena teip nulsuk gwek.

Diki okamana awe Em hen irik gilzin.

³ Abe mae hap tembanena mwin-mwankam gol gwizim.

⁴ Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuzim, sap karek-karekna mensa aha zi abe mae hap nol gwizimnin, ēe ama desa eititi ei gwibirin.

Hen asa de akasibiridannak bahem nwe enkam asa kara ta gwibin."

⁵ Ki zep etan Yesus ayang gulzimki, "Hwēna emki ēenlala gwen: Eme ki ahanik wal bose uk mo gol san ngirin tatem song gwe'anam- zao de abe tan hap, 'Wal bose, abe hap tol tembanena golbla. ⁶ Ano aha ē nakore wal bosena nēr hom ano golak tilin zala, hwēna ano tembanena hom- zēbe hap de desa golblan hapye.' ⁷ Hwēna wal bose om in maka ep ding gulblu'ara, 'Bahem asa blostaban. Lilikinni mesē solhla-sindal, hen ēe ama walas naban nisi golētruwe'an. Ēe molyē luwek- ebe hap de tembanesa golblan hapye.'

⁸ "Ēe ama emsa gubirida'an: Zini in sap hom anakan dwam gwe'ara, 'Zen ano dokot. Ēe anik mas gweblak,' hwēna eme saher ing gul sonen srēm kam aberbe ta tine'anam, zen hēndep dekam maka luwe'ara. Em men desae zēbon dwam gwibi'inam, hēndep dekam maka ebe hap golbla'ara. ⁹ Zen in zebē emsa gubirida'an: Em Alapsa aberbe ta tine gwen, dekam sa ep golzimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hēndep hla kul. Lilikinni em ga'ga so tine gwen, dekam sa ebe hap lilikinni

talusuk gwizimdi. ¹⁰ Sap zini men zen abe gwe-gwen-na, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen lilikinni ga'ga so gwenna, zēbe hap talusublunkam. ¹¹ Ere mo tane de emsa hogwe hap abe ta'anam, san ha emaka wanyana golbla'ara?

¹² Ayang sik hip de emsa abe ta'anam, san ha emaka dare ēksa golbla'ara? ¹³ Em sap jal-jala, hwēna eno anakare kwasang enlalana hen ki, 'Ēe anik dawem naka ēre mo walas hap golblak.' Hen kirekam- nēre mae mo Bianna ngatan zi mo langnak de Zini: Desa de abe tankam Zen dawem naka gol gwizimnira, hēndep zēre mo Enhosa hen hlē ta sone gwizimnira."

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu zi tra mo inik anakan donsublu'akke, "In dowal mo sosonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mat 12:22-30, Mrk 3:22-27)

¹⁴ Aha yaklakam, Yesus ol ton gwen srēm zi nikon dowalsa zersa soneka. Dowala in kim wet soka, zini in dekam zep ola tonka. Zi trana in zen zao lowe he'ak man tangan dengganbla'ak. ¹⁵ Hwēna Farisikam de zini ki zep zi trana in mo inik ēton'anzak, "Zēbe hap mes dowal mo kigina Beelzebul Bak sosonna golblaka, in zep zēno sosonkam aha dowal-dowala zersa sone gwibi'ira." ¹⁶ Hen ahakon, men zen Yesussu saher tan hap dwam nēbla'ak, zao hen lowe he'ak. Zen zep abe dak, "Emki nglī nakore owassa ap syal gwibir-zimdin- ēe akakim emsa dam lasik, 'An eiwa Alap zer soneka.'"

¹⁷ Hwēna Yesus mes zēno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Aha-ere irik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zēn de ēeija'anam, zen molya ētatete gwe'anam. Nabakam maka zēnaka timbwas nu'in. Hen zēnaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hēndep sekwak gwe'an. ¹⁸ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zēnaka de golēijan hap, zen molya ēholo gwe'anam. Zep Ēe dowal mo sosonkam homē dowal-dowala zersa sone gwibi'in- in kirekame asa lonsublu sanye. ¹⁹ Ki ahakore Farisikam de zini zen hwēna nara mo sosonkam nakasik gwibirin?- dekam de dowal-dowalsa golēalsa sonebin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nbirida'an, 'Em ema ēkarek gwer- kirekam de Yesussu tonsublunkamye.' ²⁰ Hwēna Ēe dowala Alap mo sosonkamē zersa sone gwibi'in. Zen dekon zep anakan dam gwesi'in, 'Alap Zēn de irik gilzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwēna em emadesan de ang tan hap baes ta'an!'

²¹ "Sap Ēe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaē jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zēre mo golsa kara ta'anam- gwetap tangal inen naban, zēbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. ²² Zini in dekam maka zēnaka anakan enlala gwebla'ara, 'Jana ngi ben-ben hap sa asa airiblala.' Hwēna zēno jal zi mo sosen de taman kini'anam, zen maka golak tilbli'an zala, hen maka zēno jana tanena insa alal tabla'ara. Dekam sa jal zini in zēno kire-kirena alal tablala, hen dekam sa zēre korena kip kae gwebla-zimdi. Ēe hen ki-

rekamë jal zi mo kim awe gwë'an, zebë dowal mo kigi mo irik gin nikon zisi alal gul gwe'an. ²³ Hwëna em de Asa zerzaun srëmkam, em ema aban ërdarak gwe'an. Hen em de Asa mas gweblan srëmkam, em ema ano syla tru-tru u'in."

Dowal de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat 12:43-45)

²⁴ Yesus ki zep tawa tabirki, "Dowal de totoresa zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera- zao de aha zi maenak tin hip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, dekam sa dowala in enlala gwera, 'Ee asa etan ëre mo gol hli tan san dep lwahal.' ²⁵ Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, 'O ano ëpba gol gwë gwenna mes tangan gol bina oto tasiki hen ngan tasiki.' ²⁶ Dekam sa dowala in song gwera- aha dowalsa de zëre onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbiti gwe'an zaka, zini in mo gwëna dekam tangan sa karek gweblal- nonol gwën nakonye."

Mae hap de ol: An zen hë'ho gwibinnik lowehe gwenan.

²⁷ Yesus kim kirekam gubiridaka, wenyä ki zep mamkam gu anek, "Wenyä men zen emsa jaha gwëk hen momkam taizi gwëk, zen eiwa hë'ho gwibin nika hla-uk." ²⁸ Ki zep ding gulbirki, "Sap eiwa, hwëna diki zini men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan hen syal nei gwibirin, zen zen hë'ho gwibinnik lowehe gwenan!"

Mae hap de ol jalse gwen: Sap Yesussu mes owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dak.

(Mat 12:38-42, 16:4, Mrk 8:12)

²⁹ Zi trana kim etan ëmas-mas gwe-gwe'anzak, ki zep etan ayang gulzimki, "Angkam de zini em eiwa jal-jal tanganna. Em hwëna owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hibe Asa aberbe la gwenan. Hwëna angkam bëjënë syal gwibir-zimdin. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Yunus hon lwakke. ³⁰ In kirekam owasna ë yala Niniwek de zi hip Yunus Bak hon lwakke, orapna dan-ahan de hogwe ungala mwanak gwënkam, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon hen kirekam sa owasna lwal-angkam de zini em de hen hlaun hupye. ³¹ Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenyä in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul- men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Ee ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.' ³² Hen kirekam, Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ëzaul. Zen dekam sa emsa anakan swë dabir, 'Yunus Bak kim ëhalen hap de ola ban abon mae golhataka, ëe dekam

ama ëhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ëhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema ëhalen hap baes tak."

Enho nik de kawesik gwen srëm hap kim ola gulk sun blaonzimkike:

³³ Yesus Zen kirekam ola gulk sun blaon gwizimki, "Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Zen diki meja maenak nonne gwenan- dekam de ngatannak zini zi niban golëteinikirin hipye. ³⁴ Nwena zen tim hip de lilikin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Hwëna nwe nik de hai nënna, enhona hen kawesin tanganna. ³⁵ In zep nwekam dawem enkam em ëkara gwe-gwen. Eno mae mo ngatanna in mana kawesin hip jowenank. ³⁶ Enlala kawesin srëmkam de enho ngatan gwenna, eno gwëhan san dekam ngatan en sa lwa gwer- lampu de zil inen makan."

Farisikam de zi hip de ol jalse gwen:

(Mat 23:1-36)

³⁷ Yesus kim aïsïl tonbiridanna golzausuku, Farisi walya ki zep zëno golak de golëtembane tan hap abe taka. Yesus ki zep golëbiti gwëka- zao de tembane tan hap. ³⁸ Farisi walya in man zë Yesussu tenggwanblal- anka, sap Zen hom tembane gwen hap de nonol tahasa su tazimdin sin ang gwe'an- men kirekam Yahudi mo auyan-aza mo ëpba olak lwakye. †

³⁹ Hwëna Bian Yesus zep ding gulbluka, "Eiwa, em an Farisikam de zini eno mae mo lowe henna mae makan: San de zi de piring-moksa ë-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam. Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gwëka- kire-kire beya gwen hap de hole-hle enlalakam hen jal-jal enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! ⁴⁰ Em an eiwa enlala joblo-top tanganna! Alap mes ki syal gwibirki- tahan nakon dep dena insaye. Hen olk kon dep dena mes syal gwibirki. Desa hen man kara gulzim'ira. ⁴¹ In zen eno mae mo enhonak kire-kire beya gwen hap dena lwa'an, desa eititi eibik. Dekam ere mae mo kire-kirena tahalha wenyaka kim kae eibiridak. Zen dekam sa eno mae mo timni hëndep enho naban Alap mo nwenak ëngan gweher.

⁴² "Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam wenyaka esa oltower. Em sap ema nganak de kire-kire betekna Alap hap de hlikna ol gweblanan, hwëna Alapsa de ensa lwablanna hen zi bose omka de dawemkam golëlowe henna, desa ema eititi ei gwibirin. Zen diki zen- bol-zaun tangan wenyaye. Zen diki nonol desa emaka syal ei gwibirin. Zao etan nganak de kire-kirena insa lun em hen mas gul gweblan. †⁴³ Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Em but srëm gol- golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin

† 11:38 Mrk 7:2-4 †† 11:42 Im 27:30

hibe ëdwam gwe-gwenan. Hen em ema ëdwam gwe-gwenan- zi de tagal gwen maenak anakan emsa gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.'⁴⁴ Em karekna mam naka esa hla kul. Em in men kiye- gol taublun srëmkam de zi tok drë nwanunna. Desan de zi song gwenna, dekam bëjen tame gun, 'Ëe zi tok tahan sanë zauk ane kinil.' Zep em hen kirekam. Zini man emsa tim di gwibirin, 'Zini an dawemna,' hwëna enhona ase naban."

Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi hip de ol jalse gwen:

(Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40, Luk 20:45-47)

⁴⁵ Dekam zep hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini gubluka, "Bian, insa kirekam Farisikam de wenyä jalse gwibiridala, in asae hen lamang tabirida!"

⁴⁶ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Kwasang tol, em hen Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini! Em ëngalap gwen, sap em hen karekna mam naka esa ol-tower. Eno mae mo tawa tabinni man nwe-mase gwe-gwenan- san de zi de aha zi hip nihin dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwizimdinni kiye. Sap em ema Musa mo titi tabin olak etan ere mae mo aha titi tabinsi mas-mas ul zahe gwenan, zep tangane hëndep dohon-hon la gwibirin. Ena hwëna home desan ang ta gwenan.

⁴⁷ Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Sap em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwëk. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in.⁴⁸ Hwëna em insa kirekam syal ta gwe'-an, zen man nwe-mase gwe-gwe'-an- san de auyan-aza oban de anakan enlalasa siri tanna kiye, 'Em sap esa lamera gwer. Ëe asa hwëna lo lasik gwibir.'⁴⁹ Zen in zep Alap zëre mo enlala blalkam guku, 'Ëe asa ëre mo olsa de ayang gul gwen hap de zisi lup gul sone gwizim. Ahakon sa karek da gwibir, hen ahakorena sa damera gwer.'⁵⁰ Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sërkam golzimdi- kitak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa taka, dekon hëndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man damera gwëk, hëndep aumwa hap Zakaria Baksa Alap mo gol mwanak dak. Zen Alapsa de aïriblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak. Ëe ama emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku- dekam de otan ere mae hap ngëro gulzimdin hip! †

† Zakariasa men desa Yesus awe gubluka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom enlala gweblaka. Zen hwëna apde bose bese- Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakariasa dak. (2Taw 24:20-22)

⁵² "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini, em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul! Em sap Alap mo nwenak dikim ësam gwe-sin hip de orana tawana, hwëna em home desan ang ta gwenan. Hen zini men zen sap desan de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan, hwëna eme zëbe mae hap orana layalsik gwizimnin." ††

⁵³ Hëndep dekon, in kim lwasek, dekam zep Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban zi tra mo inik Yesusu sërkam donsuk gwebla'ak. Hen dekam zep u siweblan hap dakensibli tine gwëk-⁵⁴ anakare enlala naban, "Zëno ol-gun mae de karek gwe'ak, dekam esa klak lal."

Ëk enkam de syal gwe-gwen srëm hap de ol:

(Mat 10:26,27)

12 Dekam zini mes ribu-ribukam Yesusu tagal nëblazak hen ngirin da'ak, hëndep man zë zëna-ka nyaubirida gwe'ak. Dekam zep nonol zëre hon de ang ta gwen zi ensa gubiridaka, "Dawem. Ema Farisi zi mo ëk enkam de tawa tabin sin ang tanank. Zëno mae mo karekna in, zen ragi makan mam gwe-gwenan.

^{‡2} Mensa zini ber-ber nul gwenan, zen sa lamkam wet sol. Mensa enlalana aning da gwenan, zen sa lamkam tame dal.³ Em mensa angkam kawesinnik lon gwibi'in, zen hwëna lamkam yaklam sa ësane gwe-gwer. Hen mensa gol mwanak i mwa ennak lon sonebirida gwe'-an, zen hwëna lamkam ënak sa ol mam-mamkam do-nbirisen gwer."

Mae hap de ol: Alap ensa em aïri gweblan.

(Mat 10:28-31)

⁴ "Wal bese wal, zi bese omka bahem aïribirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna tan hyanak bëjen emsa etan karek tan.

⁵ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Diki Alap ensa em aïri gweblan. Sap zen zëno dena- tan hyanak de syauk blanak emsa tak ta irin hip denaye. Zep eiwa, zen diki Desa en em aïri gweblan. ⁶ Emki mawana taïnim besbessa enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap tan hap dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna Alap bëjen aha-en mae desa hen eititi gwibiridan. ⁷ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian Alap mes desa anakan tawa gwibiriki, 'Beyana ki en.' In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana taïnim besbes naban apdenak hom."

†† Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini maekam Bian osan dep de orana dayalsik gwizimk: Zen auyan-aza zik mo titi tabin ola mamkam aha zi hip wei nul sone gwizimk, hen zëre mae mo enlala nakore naka mas nul gwizimk- men kirekam ayat 46nak Yesus jalse gwibiridake. ‡ Ragina desa man betekkam rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan, hwëna dekam zep mamkam hop gwe-gwenan hen bwap-bwap gwe-gwenan. Rotina ragi srëmkam bëjen hop gwen. Dekam drak-drakna.

Kristussu de aha zi hon kira tan hap de ol:

(Mat 10:32-33,12:32,10:19-20,Mrk 3:29)

⁸“Èe ama emsa gubirida'an: Zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, 'Èe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,' kire zini Èe asa hen Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, 'Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ⁹ Hwëna zi de aha zi hon Asa anakan nazabeb'ak, 'Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,' ki Èe asa desa hen aumwa hap de zisi klis gunnuk Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, 'Zini an Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.' ¹⁰ Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de zi lamang ta'anka, karekna insa Alap maka zëbe hap tap gulsublu'ara. Hwëna zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsublun.

¹¹“Emsa sa dahyo gwer- Yahudi mo but srëm golak de mam-mam wenyä kip de golëtrei gwizimdin hip, hen auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenyä kip. Anak-an sa emsa nolëtrei gwizim, 'An Yesus hon de ang ta gwen zi.' Kirekam de ebon mae lwankam, dekam bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Èe banakarekam asa zë ton hen ding gulzim?' ¹² Sap emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi- em de kirekam ëton gwen hap denaye.” †

Yesus kim te-ala beya zi enlala joblo-top hap ola gulk sun blaonzimkike:

¹³ Ki zep zi beyana in kon ahanik Yesussu gubluka, “Bian, emki ano ayasa gublun- zen de bian swe mo kire-kire hli tan dansa abe hap hli tablan hap.”

¹⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, “Asa hom ki nenblak-mam zi mo kim de bian swe uk mo kire-kiresa ep klis gulzimdin hipye.” ¹⁵ Ki zep etan tingare zi hip ayang gulzimki, “Dawem. Banakare kire-kiresa de hole gwibinni, zen zen sa emsa karek tabir. Sap eno mae mo lo-wë henna, zen kire-kire beya ennak hom lwa gwenan.” ††

¹⁶ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini gwë gwëka. Zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno kamanak mulkwan maena dawemkam hata gwëka. ¹⁷ Ki zep zëre en hap enlala gwëka, 'Ano nga nakore kire-kire kang ta gwen gol-gola an yak-yak naka hom- dekam de ëre mo mulkwan maesa zë kang ta gwen hapye. Èe banakan asa syal gwibir?' ¹⁸ Ki zep etan enlala gwëka, 'O angkam mesë dam gulsunun. Èe asa ëre hon de syal ta gwen wenyä gubirida- kire-kire kang ta gwen gol-gola ansa de wet tyasibin hip. Dekam ahasa sa mam-mamkam daublul- zëwe de kang ta gwen hap.' ¹⁹ Zen dekam asa enlala gwer, 'Èe an hë'ho gwibin nika de goltowe gwen zi. Èe dekam na-en molyë tahalha gwëk. Angkam sap asa sëwe henkam gwë gwer. Tembane dërek-dëreksa asa twin gwibir, hen ho dëreksa asa otde gwer, hen ëre mo gwëna asa ngan-gol gwibir.’

† 12:12 Mat 10:19-20,Mrk 13:11,Luk 21:14-15 †† 12:15 1Tim 6:9-10

²⁰ “Hwëna Alap dekam zep gubluka, 'Em enlala joblo-topna! Namen mo kam dekam Èe asa hwëna eno angna zersil. Hwëna dekam eno kire-kirena mensa ere en hap lam taka, aha zi sa bi nëb'landal.’”

²¹ Ki zep etan Yesus aumwa hap gubiridaka, “In kirekam sa lwa gwer- zini men zen auhu-kamanak zëre en hap kire-kirena kang da gwenanye, hwëna zen hom hëndep de gwën hap de kire-kire dikim Alap mo nwenak ëbeya gwen hap syal ta gwenan.” ‡

Alap en hon de yaing gwe kinä gwen hap de ol:

(Mat 6:25-34,6:19-21)

²² Yesus ki zep hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä in en hap ayang gulzimki, “Zen in zebë emsa gubirida'an: Bahem anakan ëngalap gwe-gwen, 'Èe banakan asa gwër? Èe basa asa twin gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?' ²³ Sap eno gwëna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. ²⁴ Emki mawana blensa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena ei-yas nül gwenan, hen hom dan gwenan. Hen zëno mae mo tembane kang gul gwen gola hom. Hwëna Alap ki zëbe mae hap tembanena gol gwizimnira! Zep em bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawa mo kim hom. ²⁵ Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwëna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen. ²⁶ Em de enlala nik ëbeya gwe-gwenkam molye ere mo gwëna betek en maekam ayang ul ine gwëk. Ki ba hap de enlalana beyam-bya gwen hap?- ala son hap de kire-kire hap, hen tembane mae hapye. ²⁷ Emki sap sona ok eissi enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka- desa de zëre mo te-ala beyakam teisyän hapye. ²⁸ Em in Biansa de ta-ïbli'blanna tawa naka hom! Ok eis mo ëhultunnu ti'his tanganna, sap zen namen de ënwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ëjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taïbli' gweblan, 'Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.’

²⁹ “Zep bahem anakan enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Èe basa asa twin gwibir hen otde gwibir?' Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. ³⁰ Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam ëngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo Bianna Zen anakan tawana, 'Ano walasna kire hap ëtahalha gwe'an.' ³¹ Hwëna em Alap de nabakam irik gilzin hap denaka em syal gwe-gwibin, ki Zen sa hen ebe mae hap eno tahalha gwibinni gol gwizimdi.

³² “Em in zen dan en Abon ang ta gwe'an, bahem ëä-iriin, sap eno mae mo Bianna man emsa sam gwesibirida'ara- em de zëno irik ginnik bit'i gwen hapye. ³³ Ere mo bi gwibin kire-kirena te-ala hap em lirak tabin. Te-alana desa tahalha zi hip em kae gwebla-zimdin. Dekam em dakal hap de kire-kiresae lam ta'ara, hen kire-

‡ 12:21 Yak 4:13-15,Mat 6:19-21

kirena in molya ep ëjek-jak gweblak. Ngatan zi mo langnak em lam tan, sap zëwe sowë zi molya kap dak, hen winimni molya dwenblandak. ³⁴ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera.”

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol, sap Yesus sa etan lwahal zala:

(Mat 25:1-13, Mrk 13:34-36, Mat 24:43-51)

³⁵ “Em salok-salokkam em lowehe gwen– Asa de hut tu ane gun hupye. Em zep em pakean alala tan naban hen syauk ngatan naban Asa kara gwe-gweblan.

³⁶ Men kirekam babu gwen zini mam zemka kara në gwelblanake, zen de we-zi daresa de oto son nakon lwahal zannak, em hen kirekam em lowehe gwen. Mam zini in kim de hata'an zaka, lilikinsī sa ga'-ga so zala. Dekam sa hëndep dalusublul. ³⁷ Zen de babu zem insa nama de salok-salokkam de ës gwelblannak hlaluda zankam, dekam sa tangan sam gwesibiridala. Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Mam zini in dekam sa babu gwen zi makan zënaka gwëblala. Dekam sa zën zëbe mae hap tembane dëreksa syal gwibir-zimdi. Ki sa teinikirin hip gubiridala– zao de golzimdin hip.

³⁸ Zen de ngirīn anen mae hatankam, nama de salok-salokkam de ësblannak hlaluluda zankam, ki zëre hon de babu gwen zini in hë'ho gwibin tangan naka sa hlanul. ³⁹ Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa tīl zīla,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tīlzīn srēm hap maka sale'ara. ⁴⁰ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home tame u'in– ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de lwa halzan hap denaye.”

⁴¹ Petrus ki zep takensīblika, “Bian, ola insa gulk sun blaonzimdi, san ha abe mae en hap? San ha hen tīngare zi hip?”

⁴² Ki zep ding gulbluka, “Ebe mae hap dena, zen aīsīlī a kirekam sa lwal: Teipsīn zi nik de holokam langa san song gwe'anam, zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwë'anam hen taīblihan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwe-gwen bōse omka em irīk gīl gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.’ ⁴³ Teipsīn zini in de mumuk ennak lwahal zankam, zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irīk gīl gweka,' ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsīn zini in dekam sa zëno bōse-na esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁵ “Hwëna babu gwen zini in de anakan enlala gwe'anam, 'Ano teipsīnni in na-en molya lwahal zaka,' zen sa hwëna ahakore babu gwen bōse zemka tangole gwibiri– sap zi, sap we. Hen zi bina in mo te-alakam zë-en sa tembane gwe-gwera, hen ho mamaksa sa kim otdeblanda gwera, dekam sa hëndep mamak gwera. ⁴⁶ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srēmna teipsīn zini in hata zala. Dekam

sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa tak ta iri– men zëwe Biansa de taīblihan srēm wenyik mo angna lowehe gwe'anke.

⁴⁷ “Babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibin sin anakan tame gunnu, 'An ano syala zen,' hwëna zen de zënaka hohle tan srēmna hen syal gwibin srēmna, ki mam zini in de hatankam desa sa mamkam de lek-lek tan hap gubiridala. ⁴⁸ Hwëna babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibinsi tame gun srēmna, desa betekkam de lek-lek tan hap sa gubiridala. Ebe hap de mamkam hli tablan kam, zen hen aumwa hap mamkam de goltrëblan hap sa emsa gublula. Ep de beyakam hli tablan dankam, ki hen beyakam de goltrëblan hap sa emsa gublula.”

Yesus kim anakan tawa tabirkike, “Abon onakon esa enaka gīl-gīl eibirida gwer.”

(Mat 10:34-36)

⁴⁹ “Èe an okamanak de zisi de klis gun hubë hatazak. Ano klis gunnu zen syauk makan sa tīngare zini neisbir. Hen Èe ama dwam gwe'an, nabakam bae ki syauknu in hīti'inam! ⁵⁰ Hwëna nonol Aen asa karek yawala goltower. Èe dohon tangan nakaë eis gwibi'in– desa de goltowen hapye. ⁵¹ Bahem anakan Asa kīl tī gwen, 'Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.' Èe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srēm wenyi sa emsa gīl-gīl neibirida gwer. ⁵² Zep angkam ebon mae a kirekam sa lwa song gwer: Aha-ere golak de zi aha-ere taha-tapakam lowe he'anam, hwëna Abon onakon esa enaka gīl-gīl eibirida gwer. Anakarekam sa lwa song gwer: Dan-ahan men zen Abon ang ta srēm gwe-gwe'an, zen hwëna dan-dan dena emsa sa gīl-gīl nei gwizim. ⁵³ Ebon mae onakon, abe hap de jal hap walas oban esa enaka gīl-gīl eibirida gwer– sap zikim dena hen wekam dena, hen sap aebo wal maekam dena.”

Mae hap de ol jalse gwen: Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa hom tame dak.

(Mat 16:2-3, 5:25-26)

⁵⁴ Yesus ki zep gubiridaka, “Yakla de kaknak sal-sal gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa o dīl gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁵ Yakla de but-som but-som gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa sasa gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁶ O de il tī gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa in ema dam ulsuk gwenan. Zep em ba habe ano owas-owas syal gwe-gwibinni dam ulsuk srēm gwe-gwe'an? Em in eiwa enlala joblo-top tanganna.

⁵⁷ “Em ba habe anakan dam ulsuk srēm gwe'an?– 'Diki angkam èe amaka kirekam syal eibi'in.' ⁵⁸ Eme mamkam te-ala beya zi nik bon gwe'anam, hwëna otan de desa ber-ber gun srēmna, zen hwëna emsa de balk tahan hap maka jana nabare wenyak zergu'ura– zen de teipsīn zi sin dep emsa zerhan hap. Diki dawemna, zen de nama emsa teipsīn zinik zerhatan srēmna, emki anakan de zersësek gwen hap akasīblin, 'Bahem na-en asa zertrëblan. Èe basa asa ep golblal?– dekam

de eban sêsek ën hapye.' Kire srëmkam, ki zen sa hëndep teipsin zini in hap emsa zertrëblala. Hen teipsin zini in sa zëre mo jana nabare zi hip emsa zerzimdi- zen de hwëna bwinak emsa tayalsin hip. ⁵⁹ Ëe ama emsa gubirida'an: Em bëjen em dekon wet son- bonna insa de tingan ber-ber gun srëmkamye."

Halen hap de ol:

13 Zao kim nama lowe he'ak, ki zep Yesussu donbla'ak, "Teipsin zini Pilatus man zëre mo jana nabare zisi gubiridaka- Galilea kore zisi de tameran hap. Hëndep Alap mo golak zep damerak. Maenak damerak: Zen kim dombana Alap hap blom dabir-bli'ak-ke. Hëndep zëno mae mo kala domba kala in han zep siri nëk." ² Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap Galilea kore zini in kirekam karek yawala noltowek, em san ema kil libi'in?- 'Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik- ahakore Galilea kore zi nikonye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.' ³ Hwëna kirekam hom. Ëe ama emsa gubirida'an: Em de ëhalen srëmkam, em hen zëno mae mo kim de juwensa esa hla kul. ⁴ Hen kirekam, in kim delapan-blaskam de zini klibu nabare gola Siloamk kei-king gulku, em san ema desa hen kil libik?- 'Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik- tingare ahakore Yerusalemk de lowehe gwen wenyanya konye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.' ¹⁵ Hwëna kirekam hom. Em de ëhalen srëmkam, em hen zëno mae mo kim de juwensa esa hla kul."

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- tenya kwiwe de tën srëm hap dena:

⁶ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini zëno anggur ngana ki. Zao hen kwiwena man saltik. Ki zep song gweka- kwiwe dansa de taran hap. Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku. ^{††7} Ki zep nga syal gwe-gweblan zini insa gubluka, 'Ëe mesë tahunna dan-ahan gwek- sap de duwe gwibir zinna. Hwëna homë mae ei niban hlaulzuk. Em lwin. Waba hap bap zen zë zaun. Ahasa neik zë etan ik ik.' ⁸ Hwëna ki zep nga syal gwe-gweblan zini in ding gulbluka, 'Dikire tahunna an ensa zauk. Ëe asa zëno alp nakon kamasa tri yul, zao asa te bitriskim yaing tabir. ⁹ Dekam wëhë ngein sin de tahunkam të'ak. Tën srëmkam dekam neik ulek.'"

Yesus kim Hari Sabatkam we tahan tikna dawem gul- kuke:

¹⁰ Aha Hari Sabatnak kim zauk, dekam zep Yesus Yahudi mo aha but srëm golak tawa tabirki. ¹¹ Zao wenyanya ki, dowal mes sang-sangna golbirki- tahunna delapan-blas enkam. Dam-damkam bëjen zaun. Tahanna mes tiwehek. ¹² Yesus kim hlaulku ki zep takenbirki, "Anyan, haen. Ëe ama emsa sang-sangna in kon hil gil sone'-an." ¹³ Ki zep tahana tehabir aneka, hëndep dekam zep

dam-dam gwesek, dekam zep Alap hap dawemna golbla tine'ak.

¹⁴ Zëwe de but srëm golak de mamna ki zep jal gweblaka, sap Zen Hari Sabatkam dawem gulku. Ki zep gubiridaka, "Yaklana enam enkam- syal tan hap denaye. Zen dekam yaing gwe-gwezak- zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hipye. Hari Sabatkam bahem."

¹⁵ Bian Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Em Alap mo bosena ëk enkame zigwiren gwe'ara! Em kitak Hari Sabatkam sapi zahona kie hil li sone gwibirin- weyasa dikim otdebin hipye. Keledai zahona hen kirekame eibirida gwenan. ¹⁶ An hwëna zahosa hom. An hwëna Abraham mo auyan-tane sake. Desa mes delapan-blas tahunkam dowal mo kigina huleka. Ëe sap asa Hari Sabatkam hil gil soner!"

¹⁷ Yesus insa kirekam ding gulbluka, men zen Zënaka jal nëbla'ak dekam zep tangan ësaheer gwëk. Hwëna tingare ahakore zini man tangan ësirip-sri gwëk- insa kirekam owas-owasna syal gwe-gwibirkike.

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:

(Mat 13:31-33, Mrk 4:30-32)

¹⁸ Yesus a kirekam mo ola gulk sun blaon gwizimki, "Ba naban esa apde osol?- dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?- dekam de srip gulsuzimdin hipye. ¹⁹ Alap mo irik gin nika de srip gulsuzimdin hip, zen a kirekam moye: Zen rica dan makan. Zen sap betek tanganna, hwëna zini kim desa nganak ik nil gwenan, dekon zep ësaltil gwenan, hëndep te makan zep ëmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep zëno hli-hlinak gola dauk gweblanan."

²⁰ Aha gulk sun de ol blaonzimdinni hen anakan, "Alap mo irik ginni, zen ragi makan. Wenyanya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwëk."

Lilikin klakat hap de ol:

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Yesus kim Yerusalem san song gwe'anka, Zen man ë-ë san tawa tabir song gweka. ²³ Kim zë tawa tabi'inka, ahantik zep takensiblika, "Bian, san ha zini dan en sa ëngaya gwer?"

Yesus ki zep ding gulbluka, ²⁴ "Emki lilikin klakat san de bitil gwen hap ëalp gwen, sap zen zen- ëngaya gwen hap de ora naye. Yak zini zen desan dep denaka hom. Ëe ama emsa gubirida'an: Zini beya nik sa sap Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yala iwe dep ora yakna in san ëalp gwe-gwer. Hwëna desan molya zëwe dep bitil gwëk. ²⁵ Ang tan wenyanya kim de so-we he'ak, Gol Bina in dekam sa lilikinni sohlasik iri. Ë en nakon esa tol ëzaul. Sap esa ga'ga oso gwer- anakare ola ban, 'Gol Bina, abe mae hap tol Emki lilikinni ansa talusuzimdin.' Hwëna Zen sa emsa gubiridala, 'Ëe homë emsa tame tabi'in. Em in enda kore zisi mes yap?"

† Siloam, zen Yerusalemk de aili ho bosa. †† Kwiwena, Lukas man ale gulku tenya "ara" kam.

²⁶ “Hwëna em esa ding ulblir, ‘Hwëna ëe mesë eban ërtembane gwe-gwek hen em mes em-am ano mae mo ënak tawa ta gwibirki.’

²⁷ “Hwëna Gol Bina in sa etan ding gulzimdi, ‘Ëe ho-më emsa tawa gwibirida'an- em enda kone yaing gwezal. Em sek gwen. Em in zene karekna ol gwenan.’

²⁸ “Em kime anakan hla kulida'ak- Abraham, Isak, Yakob, hen tingare Alap mo olsa de ayang gul gwen zini, ‘Zen Alap mo irik ginnik lowe he'an, hwëna asa mes ë san yal nulin,- em dekam esa yusyustin niban gona tal, hen ëkna dekam esa ngalap hap ngalk-ngalk la gwibir. ²⁹ Sap dekam zini yakla hata sezan nakon sa yaing gwer- hen nikin anen nakon, hen eihya-lip eihya-lip nakon, Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ëisrip-sri gwen hap. ³⁰ Hwëna emki ëenlala gwe-gwen: Men zen angkam bose srëm wenya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban loweher gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër.”

Yesus kim Yerusalem sa kwasang gweblakake:

(Mat 23:37-39)

³¹ In kim lwa se'ak, ki zep Farisikam de zini Yesusu nenblazak, “An kon song gwe. Herodes man emsa tan hap dwam gwebla'ara.”

³² Yesus ki zep ding gulzimki, “Em sek gwen. Anakan wanya jal-jala in sa emsa enblak, ‘Zen man guku, “Ëe nama dowalsa golëalsa sone gwe'an, hen zi sang-sangsa dawem ta gwibi'in. Hwëna molya holo gwëk, ki asa ëre mo syala ansa tap gul soner.”” ³³ Sap Ëe molyë awe holo gwëk. Sap hom dakastin Asa de aha ënak tankamye, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini zen Yerusalemk en damera gwenan.”

³⁴ Yesus hen anakan guku, “Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwëk, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame i libirida gwëk- hëndep tok hap. Ëe ama sap emsa kwasang gwibirida gwëk, zebë sap emsa Ëre osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwëk- san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gwebiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwëk. ³⁵ Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. Ëe ama emsa gwibirida'an: Em molye na-en Asa tame lak. Hwëna kime Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa sap Asa tame lal. Dekam sap anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul, ‘Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara. Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.”

Yesus kim sërkam de tese-tese gwen zini dawem take:

14 Aha Hari Sabatnak kim zauk, ki zep Farisi walya teipsin tolik Yesusu gubluka- zëno golak de golëtembane tan hap. Hwëna zen mes ahakore Farisi zi niban hen Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban ola ziaha-en gulku- zao de dawemkam Yesusu anakan karatda tan hap, “Zen wëhë nëno mae mo Hari Sabat hap denaka gulmun'unka?” ² Zen in zep sërkam de tese-te-

se nabare zini hen nenblak- zen de hen ang gwen hap. Hëndep zen Yesus mo dang gwën nakon zep niki-n'inka. ³ Yesus ki zep hwëna kitak takensibiridaka, “Em banakane Musa mo titi tabin ola dam ulsu'un? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabin-kim? San ha bëjen?” ⁴ Hwëna man nasalsiblik. Ki zep hwëna tese-tese nabare zini in sa irik tasiki, hëndep ki zep zë dawem taka. Zao zep gubluka, “Sap esa angkam song gwera.”

⁵ Ki zep hwëna gwibiridaka, “Eno walas ahaksa sapi zaho de Hari Sabatkam aili honak dum gwe he'anam, em san ha molye dekam ër ane'anam?” ⁶ Zini in sap man Yesus mo ola in sa husus neibi'ik, hwëna hom dam nulsuk- kirekam de ding gulblun hapye.

Bosesa de betek gun hup de ol:

⁷ Nama kim tembane yala iwe lowe he'ak, Yesus ki zep hlauludaka, ahakon bose bete-tek nik ngein nikore komal tum dawemsa teinikirinkim alt dasibik. Ki zep zëbe mae hap ola gulk sun blaonzimki, ⁸ “Zi de we-zi daresa de oto sonnak de tembane yawala kon emsa ang gwen hap gublunkam, em bahem na-en ngeinnik de komal tum dawemna al sosun. San ha zen mes yap hen aha zisi, ebon onakon de bose nik teipsiblin naka, ang gwen hap gublula? ⁹ Ki hwëna zen de hatankam, gol bina in sa emsa gublula, ‘Em aes gwesiblin.’ Hwëna em dekam saher tola ban esa lun tangan nikiri. ¹⁰ Diki em de hatankam, nonol lure tangannak em nikirin. Zen diki gol bi nik sa emsa gublula, ‘Haen, ano wal bose, ngeinni an kon em hen nikirin.’ Dekam eno bosena sa dawem gwer- tingare zi mo nwenakye. ¹¹ Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.”

¹² Ki zep gol bina in sa emsa gubluka, “Em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, bahem dekon zi dawem emsa gwibirida gwen- men kiye, wal bose wal om, iye om, oso wal om, hen sowe tane wal om, ahaksa gol golek denak de te-ala beya zisi. Ki zen sa emsa nërhwë-hwë gwer. Dekam mensae golzim'inka, kiresa sa hwëna ebe hap nol gweblal. ¹³ Diki em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, zen tahalha zisi em kon gwibirida gwen- sap zi tim karek, sap zi lek, hen zi nwe dimin maesa. ¹⁴ Kirekam Alap sa ebe hap hë'ho gwibin nika golblala. Sap kirekam de zini bëjen emsa zerhwë-hwë gwen. Alap hwëna sa ebe hap dawemsa golblala- yaklana in dekam zi dawem-dawemna tin nikon luk ta'akye.”

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwe-sibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:
(Mat 22:1-10)

¹⁵ Yesus kim tonsuku, dekam zep ahanik gu aneka, “Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak

men zen ang ta'ak, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla null!"

¹⁶ Yesus ki zep zëno ola insa de ding gulblun hap gulk sun ola blaonzimki, "Zini ki tembanesa yawal tangankam syal gwibirki, hen zini beya tangankam hamal hap gubirida guku- tembane tanna iwe de ang tan hapye. ¹⁷ Tembanena insa kim taïbliñ niñsik, ki zep babu zemka ahanaka gubluka, 'Em anakan taken naseran, "Haen. Tembanena angkam mes dë danan!"

¹⁸ "Hwëna men desa sap hamal hap gubiridaka, zen kitak man hwëna babu zem insa anakan nen gwebla'ak, 'Èe molyë hatak.' Ahana man gubluka, 'Èe mesë ngasa zer. Èe zebë karatda tan hap song gwe'an. Anakan gublu, "Bap zen asa jakal gweblan."

¹⁹ "Ahana hen man gubluka, 'Èe nër homë sapisa dare taha-tap enkam kap guk. Èe zebë song gwe'an-anakan de akasibiridan hap, "Wëhë apdekam syal ta'ak?" Anakan gublu, "Zen molya hataka. Man gulu, Bap zen asa jakal gweblan."

²⁰ "Ahana hen man gubluka, 'Èe nër homë wenyaga, zep èe molyë hatak.'

²¹ "Babu zem in ki zep zë-en lwa halka, ki zep tonbla zaka- men kirekam ding nul gwebla'akye. Gol bina in dekam man tangan jal gwibiridaka. Ki zep gubluka, 'Em hëndep nabakam etan song gwen- è yala awe de ora-ora san. Dekam kwang guluda halza- sap te-ala srëm zi, sap zi karek, zi lek, hen nwe dïmin mae naka.' Ki zep kwang guludahal zaka.

²² "Kim lwa halka, ki zep gublu zaka, 'Mesë kire naka kwang guluda halanzal, hwëna komal tum jam en hom.'

²³ "Ki zep etan gubluka, 'Em etan song gwen- sap eik sin de ora bete-tek mae san. Desan ang tan hap wanwan tabir song gwe- hëndep ano golak awe de èbeya gwezak. ²⁴ Èe ama emsa gublu'an: Mensa sap nongka hamal hap gubiridak, zen molya lun etan yaïng gwezak- tembanena ansa de akasiblindan mae hapye."

Anakare hap de ol: "Èe wëhë Yesussu de ang gweblan hap dakasti'in?"

²⁵ In kim sap zini beya tangan nik Yesus hon ang ta'ak, ki zep lero gwibiridan naban gubiridaka, ²⁶ "Zini men zen an-bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, kirekam de zini zen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, men zen we zemka, was zemka, ahaksa aya-wal oso-wal zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, zen hen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, zi de Abon onakon zëre mo gwënsa dawemkam ensa lwabinni, zen hen bap zen Asa ang gweblan. ¹²⁷ Hen zi de zënaka anakan sosok tan srëma, 'Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnakan makan dain,' zen bap zen hen Asa ang gweblan. ††

²⁸ "Ebon mae onakon ahanik de klibu nabare gol syal gweblan hap enlala gwe'anam, zen nongka maka niki-n'ira- zëre mo te-alasa de aïtblin hap, mae hap, 'Wëhë

sowe he'anka?- gola ansa dikim so ta sonen hapye.'

²⁹ Sap sowehehen srëmkam, ki hwëna ei-te en naka de eiyas tannak sa te-alana topse gwera. Dekam tïngan men zen gol ik sosunnu insa hla da'ak anakan sa swrë dal, ³⁰ "Zen man tim gulku, "Èe asa tap ta soner," hwëna hom tol!"

³¹ "Hen kirekam, teipsin zi de zëno jana nabare zi sepulu ribu enkam lowe heblanna, hwëna zen de sane gwe'anka, 'Aha teipsinni zëno jana nabare zini dua-pulu ribu enkam man emsa de hatabin hip sek gwe'anzal,' zen maka enlala gwe'ara, 'Ano an wëhë sowe he'ak?- deban mae de eijan hapye.' ³² Anakan de enlala gwe'anka, 'Ano molya sowehek,' dekam ahanaka maka zer sone'ara- zen de nama ègolek de gwezan srëmnak, anakare ola ban, 'Èe basa asa ebe hap golblal- dekam de nen èeijan srëm hapye?"

³³ "Zen in zep, em hen kirekam. Em de ere mo gwënsa kitak tapbla gun srëmkam, em molye Abon osan ang gwëka.

³⁴ "Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin. Dekam zalta dep de kama san hiri gun en hap dena. ‡ Zen in zep, em dwan i nibanke! Emki èsal gwen."

Gulk sun de ol blaoranna an, domba zaho de jek-jak gwen hap dena:

(Mat 18:12-14)

15 Dekam karek gol gwen zini hen-henkam yaïng gwe-gwezak- Yesussu de hen sane ta gwen hap. Zen ahakon Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tанда gwen zi. ² Hwëna Farisikam de zi niban Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban man anakan ètonsuk gwe'ak, "Wëo, zini an ba hap enlala karek-karek zi niban golësi-ri gwe-gwe'ara? Hëndep man golëtembane ta gwe'ara!"

³ Dekam zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, ⁴ "Zi de ebon mae onakon zëno domba zaho 100 enkam lowe he'anam, hwëna ahanik de jek-jak gwebla'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen maka 99kam dena insa so tranak hli yuluda'ara, ki maka jek-jak gwen zini insa tëbla'ara. Hla tan srëmkam molya tëblanna baes gwe'anam. ⁵ Kim de hla ta'anam, dekam isrip-sri naban maka ngairinak ziren ha'an zala. ⁶ Golak, wal bose wal zemka maka tagal gu'ura, hen gol golek de bose zemka- anakare ola ban, 'Nen èisrip-sri gwen! Ano domba zahona men zen jek-jak gwera, mesë etan hla tanan!' ⁷ Hen kirekam, ngatan zi mo langnak isrip-srina mam tanganna- aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halenkamye. Hwëna men zen 99kam de zini èenlala gwenna, 'Èe homë halen hap dwam gwe'an. Abon hom- karek naye,' kirekam de zi hip ngatan zi mo langnak isrip-srina betek tanganna."

† 14:26 Mat 10:37-38 †† 14:27 Mat 16:24, Mrk 8:34, Luk 9:23

‡ 14:34-35 Mat 5:13, Mrk 9:50

Gulk sun de ol blaoranna an, te-ala de jek-jak gwen hap dena:

⁸“Hen kirekam– we de zëno te-ala dare taha-tap enkam lwabi'inam. Hwëna aha ala nik de jek-jak gwe'anam, zen dekam banakan maka gwë'an? Zen maka pe-litasa tum gu'un, ki maka gola insa teibiri seran hap jilk gilsii'in– hëndep de hlau'unam. ⁹In kim hlaunnu, dekam maka we wal bose zemka tagal gulu sen'anhen gol golek de bose zemka, anakare ola ban, 'Nen apdekam ëisrip-sri gwen. Ëe mesë ëre mo te-ala jek-jak gwenna hlaulun.'"

¹⁰“Zen kirekam hen Alap zëre mo dam taha nakore zi niban golëisrip-sri gwe-gwenda– aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halen naye.”

Gulk sun de ol blaoranna an, walas de jek-jak gwen hap dena:

¹¹Yesus ki zep etan ayang gulzimki, “Zini ki, zëno zi wasalna dan-dan. ¹²Oso zik zep bi zemka gubluka, 'Bian, eno kire-kirena mensa em de tïnkim ëe de hli lan hap dena, abe hap de hli kna angkam ap kap tabla– em de tïn srëmnak.' Dekam zep walas dare zem in hap hli tazimki.

¹³“Hom holo gwe'ak, oso zem in ki zep zëre hap de hli kna insa te-ala hap lirak tabirki. Te-alana deban zep aha zi mo lang san zerhas gwesikï. Zao zep twensiblika– totore kirekam karek-kareknak. ¹⁴Kim te-alana insa tap tasikï, ki zep hwëna usak yala langna iwe hatak. Dekam zep tangan tahalha gwe'anaka. ¹⁵Ki zep syal hap hakal gwëka, hëndep ahanik zep zëwe de zi gubluka, 'Ano gwe zahosa neik nganak taizï gwibir.' ¹⁶Hwëna man tangan usakna sabak gwe'anaka, sap tembane maena hom nol gweblak. Ki zep zë hole gwibi'inka– zaho hap de tembanena insa de twinbin hip.

¹⁷“Ki zep enlala dawemna hatablaka, 'O ano bian hon de babu gwen zini, zëno tembanena dawemkam. Ëe hwëna aweë usak hap tii'in! ¹⁸Ëe anik bian osan dep lwahak. Hatankam asa gublul, “Bian, ëe mesë karek gwëk– Alap mo nwenak hen eno nwenakye. ¹⁹Ëe angkam dawem naka hom– eno tanekam de gublun hapye. Asa em gwëblan– men kiye, ebon de babu gwen zini.”

²⁰“Dekam zep bi zem osan dep lwa halka. Golak hom golek de gwe'anaka, bi zem ki zep langa ennak hla ta guku. Zao zep dawemkam kwasang gweblaka, ki zep hluweblaka. Zao zep babang taka.

²¹“Tane zem in ki zep gubluka, 'Bian, ëe mesë karek gwëk– Alap mo nwenak hen eno nwenakye. Ëe angkam dawem naka hom– eno tanekam de gublun hapye.’

²²“Hwëna bi zem in ki zep zëre hon de babu gwen zini takenbiridaka, 'Emki nabakam ëre mo pakean samsamsa ala soblan, hen tahanak cincinsi ala lablak, hen sepatusa ala osoblak. ²³Sapi lam tanna insa em tan. Namen tembane yawalsa esa syal eibir, hen esa isrip-sri ëblal! ²⁴Sap wasalna an mes tïn makan gwëka,

hwëna angkam mes ngaya gwera. Zen mes jek-jak gwëka, hwëna namene hla lanan.' Ki zep hëndep tembane yawala syal neibik.

²⁵“In kim zë kirekam lwa'ak, aya zem dekam nganak gwë'anaka. Kim golak golek de gwe'an zaka, dekon zep terya sane gwe'an zaka. Dekam zep enlala gwëka, 'Ba hap sya'an?' ²⁶Ki zep bi zebon de babu gwen zisi ahana takensiblika, 'In ba hap ki lwa'an?’

²⁷“Ki zep ding gulbluka, 'Oso om mes hatala. Bia om man asa gubiridala– sapi lam tansa de tan hap. Sap zen mes etan tane zemka dawemkam zertowera.’

²⁸“Aya zem in dekam sërkam jal gwe'anaka, hëndep golak de tilzin hap man baes gwëka. Dekam zep bi zem te sobla zaka, ki zep tilzin hap wan-wan taka.

²⁹Hwëna zen jala ban ding gulbluka, 'Ëe mesë tahunna beya gwëk– ebon de syal gwe tine gwenna, hen homë mae ebon onakon drak gwe inehak. Hwëna em home ba maena abe hap golblaka. Sap kaming maena home tol abe hap zerblaka– ëre mo wal bose walya ban dikim tembane yawalsa zisyal gwibin mae hapye.

³⁰Hwëna eno walas karekna in zen eno kire-kirena swi golak tap tasikï, zen kim hata zala, em hwëna sapi lam tansae tablanda!’

³¹“Bi zem in ki zep ding gulbluka, 'Emsa awe dwanam apdenak zergwë gwenan, hen ano kire-kirena kitak ebe hap denakake. ³²Hwëna diki namen de yaklana an, zen tembane yawalsa de syal gwibin hip dena. Sap eno osona tïn makan gwëka, hwëna zen mes ngaya gwera. Zen mes jek-jak gwëka, hwëna namen tole ërtowera.”

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike– te-ala beya zi mo irgwa taha nakore zi enlala ahak-ahak hap dena:

16 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Zini ki, zëno te-alana beya tangan-na. Zëno irgwa taha nakore zini hen ki. Zen zen zëno kire-kirena kara ta gwibir-blika. Hwëna te-ala beya zini insa man aha zi anakan nenblak, 'Eno irgwa taha nakore zini in man eno te-alana twen gwebla'ara.' ²Dekam zep kwang taka, zao zep gubluka, 'Zini man eno karekna asa don gweblanan. Em mensa ano kire-kirena kara ta gwe'ara, bukuna men zao aïtbinkim ale gul gwenda, desa em ap golblan. Em molye etan kara ta gwëka. Em esa syala in kon wet sola.’

³“Kim nama bon aït gwibin bukuna insa golbla srëm gwe'anaka, ki zep enlala gwëka, 'Ëe an banakan asa gwër? Ëe asa ëre mo syal dawemna an kon wet sol. Hwëna ëe sason naka hom– dekam de kamasalwi gwen hapye. Hen wagam hap de hakalasan gwenna, zen saherak asa kim ënaka drëne gwer. ⁴O ëe mesë dam gulsunun! Ëe asa aha te-ala beya zi niban golëdo-kot gwer. Ëe de wet sonkam, zen sa asa zëre mae mo gola kon kwang da gwer.’

⁵“Dekam zep irgwa taha nakore zi ahak-ahakna in sowëkam kwang guluda gwëka– zini men zen te-ala beya zini in hon ëbon gwëkke. Nonol zen hata zaka, ki zep desa takensiblika, 'Em banaka'ene bon gwëka– ano mam mo kire-kirena kim kap takaye?’

⁶“Ki zep ding gulbluka, ‘Tembane taiblin gin hip de minyak dremna dua-pulu enkam.’

“Dekam zep irgwa taha nakore zini in gubluka, ‘Dokot, emki nabakam ere mo bon alena ansa wet gulsun. Anakan hwëna ale gul, “Sepulu enkamë lop tak.””

⁷“Ki zep etan aha zini hata zaka, desa ki zep taken-siblika, ‘Em banaka'ene bon gweka- ano mam mo gandumnu kim lop takaye?’

“Ki zep ding gulbluka, ‘Gandum sakna 1.000 enkam.’

“Ki zep hwëna ding gulbluka, ‘An dë- kire hap de suratna, men zao ere mo bosena ale gulkuye. Dokot, 800 enkam wet gulsuk.’ Hwëna mam zem in hom anakan tame gulku, ‘Zen abon de bonna totoresa wet gulsuk gwe'ara.’

⁸“Aumwa hap kim te-ala beya zini in tame gulku, ‘O zen man etan asa sërkam ahak-ahak taka,’ dekam zep guku, ‘Eiwa, zen nwe hleng gwen tanganna.”

Ki zep Yesus ayang gulzimki, “Men zen auhu-kama ennak dep de enlala naban lowehe gwenan, zen hwëna dawemkam ngein sin dep anakan ëkalang gwe-gwe'an, ‘Ëe kirekam asa golëdokot gwer- te-ala beya zi nibanye.’ Men zen ngatan zi mo lang nakore ngatan naban lowehe gwenan, zen hom kirekam ëtesesik gwenan. ⁹Zep Ëe ama emsa gubirida'an: Auhu-kamanak de te-alakam diki Alap han em zerdokot gwen. Eno auhu-kamanak de te-alana insa kime tinkim hli ta'anka, Alap Zen Zen sa emsa kwang tala- hëndep de gwën hap de gola kon.

¹⁰“Teipsin zi de babu zikhip banakare beteksa bohë gulblunna- zen de jek-jak gun srëmkam, ki hen yawal kire-kirena maka zëbe hap bohë gulblu'ara. Dekam mes taibliblaka, ‘Zen airis.’ Hwëna zen de banakare betek maesa jek-jak gu'unam, ki yawal kire-kirena maka hen jek-jak gu'ura. ¹¹Zep emsa de auhu-kamanak de kire-kire hap taibliblan srëmkam, ki hen molya Alap wakuwe emsa taibliblaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire hapye. ¹²Hen bohë gulblun kire-kire hap de emsa taibliblan srëmkam, ki hen Alap molya wakuwe ebe hap lop tablaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire naye, mensa sap menkam ebe hap hamal gulblukaye.”

¹³Ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna ahaen naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son- Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.”

¹⁴Farisikam de zini in kim Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep swrë da'ak, sap zen te-alasa ensa nola gweblak. ¹⁵Yesus ki zep gubiridaka, “Em in zene ere mae mo bosena teip ulsuk gwenan- aha zi dikim emsa kil tibin hip, ‘An eiwa Alap mo nwenak dawem-dawemna.’ Hwëna Alap tawana eno mae mo enhona. Men desa auhu-kama zini teip nulsuk gwenan, zen Alap mo nwenak san de blë nabare kire-kirena kiye.”

Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen hap de ol:

¹⁶Yesus hen dekam anakan tawa tabirki, “Musa mo titi tabin ola, hen hamal hap de ola mensa Alap mo ol

ayang gul gwen zini ale nul gwëk, desan en de ang ta gwen hap dena, zen mes Yohanis hon zausuk. Hwëna angkam Ëe an desaë Ère hon de ang ta gwen wenya ban zigol halada gwe'an, zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawem saye. Zep Ëe ama emsa gubirida'an: Zen desan em kitak ang tan. ¹⁷Ngli naban kama naban zen maka jek-jak në'an, hwëna Musa mo titi tabin ola, sap aha-ere huruf mae, molya jek-jak gwëk. ¹⁸Zi de wesya baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, zen kahalo. Hen kirekam, zi de gonna zi mo we baes gwibinsi, zen hen kahalo.” †

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, te-ala beya zi niban tahalha zini Lazarus nikip dena:

¹⁹Yesus anakarekam ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini, zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno pakeana sërkam de dawem-dawem tanganna, hen mwinmwankam tembane dërek-dëreksa twin gwibirki.

²⁰Zëwe hen ki zini, bosena Lazarus. Zen tahalha tanganna, hen kwatyal-kwatyala man timni sul soneblak. Desa man te-ala beya zini in mo te so kinii gwennak dëra guk gwezak- ²¹tembane lausa de dekon twebnlanda gwen hap, in zen te-ala beya zini in mo meja nakon altil gwëkke. Hen lwana man yaing gwe-gwezak- dekam de zëno kwatyal susu kwlem gul gweblan hap. ²²Tahalha zini in ki zep tol tilki, dekam zep Alap mo dam taha nakore zini neir inehak- Abraham Bak mo dang gwën nakon de hë'ho gwibinnik drënen hap.

“Hwëna dekam zep te-ala beya zini in hen tilki, ki zep nër dwanuk. ²³Zen hwëna syauk bla sal-salak karekam de sang-sangsa golgwë onka. Dekon zep Abraham sa langa ennak kara ta se'anka. Lazarus zëno alp nakon nikin'inka. ²⁴Ki zep hërhe seblaka, ‘Auyan Abraham, asa kwasang gwebla. Lazarussu gublu- zen deka honak taha bolsa os taka, dekam de ano mahalsa blëble tazan hap. Sap ëe an syauk bla sal-sal karekna-kë gwë'an.’

²⁵“Hwëna Abraham man ding gulbluka, ‘Ano walas, emki enlala gwen: Em kime auhu-kamanak gwëka, em dawem ensae goltowe gwëka. Hwëna Lazarus an karek ensa goltowe gwëka. Zep zen mes angkam awe sam gwesili, hwëna em sang-sang nabane kareknak gwë gwe'ara. ²⁶Zen toton molya hata zaka, sap ngirininik dwrakna mam tanganna. An kon bëjen in san dep ati gwe inezan, hen in kon bëjen an san dep ta gwe sezan.’

²⁷“Te-ala beya zini in ki zep gubluka, ‘Auyan Abraham, ki emki Lazarussu ano bian mo gol san dep zer sonen. ²⁸Ano oso walya zao aha-ere taha-tapakam lowe he'an- zen deka zëbe mae hap ol zim-zimsi golzimki. Zen mana hen sang-sang kareksa awe ëre mo kim hla nul inzak.’

²⁹“Hwëna Abraham ki zep ding gulbluka, ‘Zëbon mae onak ki- Musa mo ol ale gunnu, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alena. Zen dikire desan ang tak.’

³⁰“Hwëna ki zep ding gulbluka, ‘Auyan Abraham, kirekam hom sowe he'an. Diki zi zen tin nikon ngayaya

gwen- zen de zëbon mae hatan hap. Dekam maka ehale'an- zëre mae mo karek-karek nakonye.'

³¹ "Hwëna ki zep ding gulbluka, 'Zen de Musa mo olsa hen Alap mo ol ayang gul gwen hap de zi mo olsa i-san i-san gwe-gwibin srëmkam, zen hen molya ëta-ïbliik- zi de tïn nikon ngaya gwen maekamye.'"

Karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mat 18:6,7,Mrk 9:42)

17 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Okamanak awe de lowe henkam, banakare jal-jal hen hole-hle enlalana sa hata gwera. Hwëna zi de Asa de taïbli'blan walassa karek san dep zertoranna, zen dikim Asa hli tan hap, kire zini zen ngalap gwe-gwen. Sap Alap sa desa sërkm karek tala. ² Zen maka sam gwesikï- wal bose zemka de zertoran srëmnak de tinnï, karekkam de tinsï de goltowen maekam. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki molya wal bose zemka zertonnam, hen Alap molya kire hap karek ta'anam. Eiwa, bap zen Asa de taïbli'blan walassa karek san dep zertoran- sap walas betek! ³ Zen in zep, bahem kirekam ëgwë gwen."

Zi bose uk mo kareksa de eititi gwe-gwibir-blin hap de ol:

(Mat 18:15-22)

"Zi bose uk de ep kareksa golblanna, emki jalse gwe-blan. Zen de halenkam, zëno karekna insa emki eititi gwibir-blin. ⁴ Zen de emsa aha-ere yaklanak beyana tuju enkam karek ta gwenna, hwëna zen de etan emsa tuju enkam gu gwebla zanna, 'Bahem enlala gwibin. Angkam mesë halenan,' em hen dekam em hëndep eititi gwibir-blin. Bahem etan enlalanak lam gun." †

Alapsa de mamkam taïbli'blan hap de ol:

⁵ Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka abe dak, "Asa Em mas gwibiridan- ëe akakim sërkm Alapsa la-ïbli'blak."

⁶ Ki zep ding gulzimki, "Eno mae mo Biansa de ta-ïbli'blan de betek mae nik lwa'anam, sap rica dan betek makare nik, dekam eme tenya jowenna ansa gubi'nam, 'Hinak em zaunun,' dekam hëndep maka zë zau'unnal."

Nen de babu gwen zi mo kim enlala betekkam lowe-hen hap de ol:

⁷ An ahana Yesus mo tawa tabin: "Ebon de babu gwen zi gwë'anam, zen ebe hap maka ngasa deng tya gwebla'ara, hen domba zahosa maka kara ta gwibir-bli'ara. Zen de syala kon lwahal zankam, em molye gublu'anam, 'Haen, em nongka tembane gwe.' ⁸ Zen emaka gublu'ara, 'Abe hap tembanesa nongka hamal gulblu, ki pakean dawemna ala so- dekam de tembanesa ap dëre ta gubluzan hapye. Ena lun kon neik tembane gwe.' ⁹ Sap esa gublu srëm gwera, 'Em asa sam

† 17:4 Mat 18:21-35

tanda,' sap zen ere hon de babu gwe-gwen zi. ¹⁰ Em hen kirekam. Em de Alap mo ere hap de syalsa sul sonenkam, dekam emki enaka enlala betekkam gublun, 'Ba hap de ano syala kon abe hap dawemsa golblan hap? Sap ëe an Zëbon de babu gwen zi sike.'"

Yesus kim dare taha-tapkam de sop sang-sang karek nabare zi sang-sangna dawem tabirkike:

¹¹ Yesus kim Yerusalem san dep golësek gwe'anaka, kim langna Galilea hen Samaria mo lang hlik sonnak yaing gwëk, ¹² ki zep ë beteknak golëyaing gwe'anaka. Zao zep zini dare taha-tap enkam golëtowe'anaka- sop sang-sang karek de hlaludan naka. Zen langa nakon ëtaken gwe'ak, ^{††13} "Bian Yesus, asa kwasang gwibirida."

¹⁴ Kim hlaludaka, ki zep gubiridaka, "Em Alap mo golak de syal ta gwen zi sin dep sek gwen- zëbe mae hap de enaka golëtreizimdin hip." Kim kire hap sek gwe'ak, dekam zep kitak ëdawem gwëk. ‡

¹⁵ Aha-enna kim zënaka tame taka, "O hare ëe mesam dawem gwenan," zen dekam zep etan Yesus osan dep lwahal zaka. Ol mamkam zep Alap hap dawemna golbla song gwe'an zaka. ¹⁶ Yesus onak kim hata zaka, zëno nwenak zep ik gwehe zaka, dekon zep dawemna golblaka. Zini in sap Yahudi walsya hom. Zen Samaria wal.

¹⁷ Yesus dekam zep guku, "San ha dare taha-tapkam homë dawem tabir? An hwëna aha-ere tolik lwa halan zala. ¹⁸ Aha lang nakore zi en lwahal zala- Alap hap de dawemsa golblan hapye." ¹⁹ Yesus ki zep zini insa gublu'ara, "Em luwen. Sap esa song gwera. Em ema Asa taïbli'blala, zebe dawem gwenda."

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de lwa halzan hap de ol:

(Mat 24:23-28,37-41)

²⁰ Aha yaklakam, ki zep Farisikam de gubirida gwen zini Yesussu dakensibliik, "Alap bawalkam sa Israel nësa irik gïnkim kon gwesibir hanala?"

Ki zep ding gulzimki, "Zëno emsa de irik gïnnï, em molye nwekam hla kuk. ^{‡21} Em molye anakan ësane gwe-gwëk, 'Zen zëwe irik gï'ira,' ahaksa, 'Zen awe irik gï'ira.' Sap zëno irik gïnnï, zen angkam ki eno mae mo ngïrinnik lwa'an."

²² Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Em esa ngein sin anakan dwam ei gwibir, 'Diki namen de ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan lwa ha'an zanam bap.' Hwëna em molye na-en Asa hla lak. ²³ Zini sa emsa boton da gwibir, 'Zen hale san gwë'ara,' ahaksa, 'Zen ana san gwë'ara.' Hwëna bahem zëbon mae osan ang ta gwen- Asa de waba hap hakalblan hapye. ²⁴ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë hata'ak, dekam ano tim nikon sa nga-

†† 17:12 Im 13:45-46 ‡ Yesus kirekam zini insa gubiridaka, sap Musa mo olak man lwak, "Sop sang-sang karek mo hla tan zi de dawem gwenna, zen diki Alap mo golak de syal tan zi nik de zënaka zertrën, hen Alap hap de zen otweransa teisyablan." (Im 14:1-32)

‡† 17:20 Yoh 3:3, 18:36

tanna wet so gwer- men kiye, nglī de mamkam ang ta-sik kīnī gwenna. Desa kītak man hla nulse gwenan. Zen kirekam sa hen lwal- Ēe de hatankamye. Molye Asa hla la srēm gwek. ²⁵ Hwēna nongka angkam de zini sa Asa baes nēblal, hēndep ki asa sērkam de karek yawala goltower.

²⁶ "Yaklana men dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ēe hata'ak, zen orep men kirekam lwak, Nuh Bak kim golēlowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal. ¹²⁷ Sap zen dekam tembanekam man ēmen-man gwenda gwek, hen we-zi daresa zēnaka oto da gwibik. Zen kire enkam ki totoresa mumukkum lowe henda gwek, hēndep ki zep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golēseseke gwe seka. Zen ki zep hwēna ho namwa yala in sa auna nohlo gu-bik. Zen zep kītak timbwas tabik.

²⁸ "Lot kim gwēka hen kirekam ēgwē gwek: Zen dekam tembanekam hen ēmen-man gwe-gwek, banakare maesa lirak da gwibik, ngasa deng dya gwek, hen golsa daublunda gwek. ²⁹ Hwēna ki zep yaklanak hatak, Lot dekam Sodom kon heya gweka, dekam zep auna ēhlok- Alap kim sērkam de syauk sal-sala in sa hirī gulzim ineka. Hēndep tīngan tangan zep ētimbwas gwek. ^{††30} Zen kirekam sa hen auna ēhlo- yaklana men dekamē Ēnaka zertrē'ake.

³¹ "Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitī gwehan. Hen nganak de syal tandan wenyā, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan. ³² Emki enlala gwibin: Lot mo wenyā zen banakan gwēk?! †

³³ "Sap zini men zen zēre mo ahu-kamanak de gwēnsa anakan golairī'anka, 'Ēe babē Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zēno gwēnsa in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zēre mo gwēnsa sosok gu'un-ka, hēndep zao mae de tīn hīp, zen zen sa hēndep denaban ngaya gwera. ^{††34} Emki ēenlala gwen: Ano hata zanak, dekam a kirekam sa lwal: Zi de dan-dan aha-ere tumnak la'anka, aha-en naka sa ēre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwēna aha tola sa hli dal. ³⁵ Hen we dare de lēnsa ale'ak, desa hen aha-en naka sa nul inehal. Aha tola sa hli nul." ††

³⁷ Ki zep hwēna zēre hon de ang ta gwen wenyā in dakensīblik, "Bian, kirekam de zisi de klis gun hup dena in, endawe sa ki lwal?"

Ki zep ding gulzimki, "Men kirekam zini nen gwibirin, 'Men zao tweran tokna lwanna, mawana hi agohena zao sa ēwale gwe-gwezal.' Zep hen kirekam, em de owas-owasna in sa hlaunnu, dekam esa dam ulsuk gwer, 'Aumwa hap de yaklanak angkam man tangan golek de gwe'an.'"

† 17:26 Kej 6:5-8 †† 17:29 Kej 18:20-19:26 † 17:32 Kej 19:26 †† 17:33 Mat 10:39, 16:25, Mrk 8:35, Luk 9:24, Yoh 12:25 †† Ayat 36na awe, Lukas hom ale gulku. Zen aha zi lun mas gulku- Matius mo ale nakore naka. (Mat 24:40) Matius man zēwe ale gulku: "Dekam zi dare de nganak syal ē'anka, aha-en naka sa ēre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwēna aha tola zēwe sa hli dal." (Mat 25:1-13, 1Tes 4:17, Why 14:17-20)

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, nen dikim enlala nik de ētopse gwen srēm kam Alapsa abe ta gwen hap dena:

18 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki- nen de enlala nik ētopse gwen srēm kam Alapsa abe ta gwen hap: ² "Orep ē yalak zini ki, teipsinnī. Zen hom Alapsa airī gweblaka, hen aha zisi hom blikip gwesibirida gweka. ³ Zao hen we nala ki. Zen mwin-mwan enkam teipsin zini in sa anakan abe ta gwezak, 'Asa tol mas gwibir. Zini man asa karek gul gwe'ara.'

⁴ "Teipsin zini in sap hom mas gwibin hip dwam gweka. Hwēna etan-etankam hata gwek. Ki zep hēndep enlala gweka, 'Ēe sap homē Alapsa airī gweblanan, hen aha zisi homē blikip gwesibirida gwenan, ⁵ hwēna wenyā an man tangan asa blostablā tine gwe'an, hēndep asa tangan blalen gwer. Diki anik mas gwibik- zini in sa de gublunkam, "Bahem kirekam karek gul gwen", abon de hata gwensa de kakim zausuk."

⁶ Ki zep Bian srip gulsuzimki, "Mese ki ēsane gwenan- in sa ki teipsin zi karekna in enlala gwekaye. ⁷ San ha Alap maka teipsin zi karek mo kim salsibirida'ara?- zēre mo hliil irin walasna men zen kam denaban yaklam denaban nen sonebla tine gwenanye. San ha Zen maka esek gul gwe'ara?- dekam de mas gwibiridan hapye. Zen kirekam bējen. ⁸ Ēe ama emsa gubirida'an: Zen dekam nabakam mas gwibirida gwenda. Hwēna sap kirekam, Ēe ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwahal zankam, Ēe anakare enlala naban asa hatazal, 'Asa de tāibliblan wenyā san ha nama tol? San ha hom tangan?'"

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, zi dare de Alapsa abe lan hap dena:

⁹ Aha yaklakam Yesus ki zep gulk sun de ol blaorankam tonbiridaka- zi de anakan zēnaka boltere ta gwibin srēm hap denaka, "Ēe ama sērkam Alap mo nwenak dakastī'in." Sap zen kire nakon zēnaka anakan husus neibirida gwenan, "Zen aban apdenak hom." Zen in zep gulk sun ola anakan blaonzimki, ¹⁰ "Farisi walya man Alap mo gol san song gweka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hwēna zao kim gwē'anka, Roma mo irik gīnnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen zini dekam zep hen kire hap hata zaka. ¹¹ Farisi walya in dekam zep zēbon onakon langa gwesik hankam zau'un-ka, hen zēre en mo bolesa de mam gun hup denaka Alapsa anakan gu sonebla'anka, 'Alap, ēe ep dawemsa golbla'an, sap ēe aha zi niban apdenak hom, hen zi karekna wakin mo kim hom. Ēe te-ala hole gwibinni tawa naka hom, ahak-ahakna tawa naka hom, hen kahalo gwenna- men kirekam ahakore zini kītak ēgwē gwenanye. ¹² Ēe minggu-jamkam dare yaklakamē tembanena lwa gweblanan- Emsa dikim gu sonebla tine gwen hap. Hen ēe de dare taha-tapkam ba maesa gul irrini, ēe homē Emsa te tya sone gwenan. Ahana ama ebe hap gol gweblanan.' †††

††† 18:12 Mat 23:23-28

¹³ “Hwëna Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tanda gwen hap de zini in langa nakon zau'unka. Dekon zep ngli san de kara gwesen srëmkam huwe henkam nwe go-ho naban gu sonebla'anka, 'Are Alap, asa tol kwasang gwebla. Sap ëe an karek gulin hana gwen zi.”[†]

¹⁴ Yesus ki zep etan gubiridaka, “Ëe ama emsa gubirida'an: Kim ola halka, te-ala alal tanda gwen zini in, zen zen en Alap mo nwenak sam gwesiki. Farisi walya in hom. Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëalp gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut denak sa kang gul sera.”

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:

(Mat 19:13-15, Mrk 10:13-16)

¹⁵ Aha yaklakam ki zep zini walas tane-nena hen wal baizili Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in kim hla nulidak, zen zep hwëna anakan jalse neibirida gwe'ak, “Bahem waslasna an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blos-tablan.”¹⁶ Yesus hwëna ki zep walas tane-nena insa haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, “Dikire waslasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap waslasna an makare wenya, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.”¹⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara walas betek mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik ginnik bitti gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik bitti gwëk.”

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(Mat 19:16-30, Mrk 10:17-31)

¹⁸ Aha yaklakam, ki zep Yahudi kore teipsin tola Yesus hon hata zaka, zao zep gulbuka, “Bian Guru, em airis. Ëe basa asa syal gwibir?- ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye.”

¹⁹ Ki zep ding gulbuka, “Diki airis aha-en tangan, Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara?”

²⁰ Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki- men zen anakan lwakye:

'Bahem kahalo gwen.

Zisi bahem tan.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.”^{††}

²¹ Ki zep ding gulbuka, “Kitak insae aibirida, ëe betek nakonë ki hëndep desan ang gwëk, hëndep angkam nama.”

²² Kirekam kim salblaka ki zep ding gulbuka, “Hwëna aha-en tangan lwa kini'an- em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak

tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye.”

²³ Zini in kim kirekam Yesusu salblaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, sap zëno kire-kirena beya tanganna.²⁴ Yesus hwëna man zë karatda taka, deban guku, “Eiwa, dam-dam naka hom- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye.”²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hap dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin.”

²⁶ Men zen Yesusu kirekam sane da'ak, man deng-gwanblak, dekam zep dakensiblik, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa ëngaya gwer? Toton nara molya.”

²⁷ Ki zep hwëna ding gulzimki, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo ssonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

²⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbuka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ëe mesë ëre mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?”

²⁹ Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Alap mo irik gin hip de syal hap hli nulida gwe'ak- we wal walas zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, hen gol zem-³⁰ zëbe mae hap Alap sa mamkam kap gul gwizimdi. Men kiresa hli yuludanna, desa sa angkam okamanak sabakkam kap ta gwizimdi. Hwëna Zën kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap dena golzimdi.”

Yesus kim etan anakan gubiridakake, “Asa sa dal.”

(Mat 20:17-19, Mrk 10:32-34)

³¹ Yesus ki zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya insa tagal gulsuku, ki zep zë gubiridaka, “Emki ësane gwen. Nen an angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zëwe kitak men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena, zen kire enkam sa ki hëndep lwal.³² Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang tan naban swrë da gwer, hen oltepkam sa Asa hol-hol da gwer,³³ hen zen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tin nikon ngaya gwer.”

³⁴ Hwëna dua-blaskam de zini in, hom mae engka en mae tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep anakan hom dam nulsuk, “An kire hap ki gulu.”

Yesus kim zi nwe d'iminni dawem takake:

(Mat 20:29-34, Mrk 10:46-52)

³⁵ Yesus kim Yerikok golëyaing gwe se'an zaka, zi nwe d'iminni ora alpnak nikin'inka. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirki.³⁶ Zen kim Yesus maesa saksak-sakna sane ta gubi'inka, ki zep tame gulku, “O

[†] Yahudi zini zen Alapsa ngli san de kara gwesen naban abe da gwëk- taha teisy inen naban. Hwëna te-ala alal tanda gwen zini in saher hap kirekam gwë srëm gwëka. ^{††} 18:20 Kel 20:12-16, Ul 5:16-20

an zi beyam-bya am taman gwe'an." Dekam zep taken-sik soneka, "Em ba hap?"

³⁷ Ki zep nenblak, "In Yesus taman'ara- Nazaret walya men."

³⁸ Dekam zep taken sone gwebla'anka, "Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!" †

³⁹ Men zen teingiri da'ak ki zep jalse nëblak, "Balk-kam!" Hwëna zen dekam mam enkam etan taken sone gwebla'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!"

⁴⁰ Yesus dekam zep zausuku, ki zep waulblu halzan hap gubiridaka. Kim nêrhatazak, zao zep takensiblika, ⁴¹ "Em basae dwam gwibi'ira?- Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian, èe ama nwesa de kara gwen hap dwam gwe'an."

⁴² Yesus ki zep gubluka, "Ki em kara gwen. Em mese asa taïbliblal, zebe dawem gwenda." ⁴³ Dekam zep ki hëndep kara gweka, dekam zep Yesussu ang gwe sebla halka- Alap hap de dawemsa gol gweblan naban. Zi trana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep kitak Alap mo bosena teip nulsublu'ak.

Zakeus Bak kim halekake:

19 Yesus kim nama Yerusalem san dep golësek gwe'anka, ki zep Yerikosa golëtaman gwe'anka. ² Hwëna Roma mo ìrik ginnik dep te-ala alal tanda gwen nik mo nola zëwe gwë gweka, bosena Zakeus. Zëno kire-kirena beya tanganna. ³ Zen man tangan Yesussu de hla tan hap dwam gwe'anka, hwëna zini beya tanganna. Zep zen ba kon dep?- hla tan naye. Sap zini in tihis tanganna. ⁴ Ngein sin zep tenya aranak de sewen hap hles tyaka- dekon de tamarannak hla ta sonen hap.

⁵ Yesus kim te ausuna iwe hata zaka, ki zep gulk sun kara gwe seka, zao zep gu seblaka, "Zakeus Bak, em nabakam ati gwezan, sap Alap mo abe hap de dwam gwibir-blinna, Èe namen aha golak molya tak. Èe eno golak asa tal." ⁶ Zakeus ki zep nabal-bakam ati gwe zaka, ki zep hëndep Yesussu zëre mo gol san dep isrip-sri naban ngeirblina halka.

⁷ Tingare zini kim kirekam Yesussu hla dak, dekam zep jakal nëbla'ak. Man eguk, "Wëo, zen ba hap zi karek mo golak de tan hap gunda?!"

⁸ Golak kim lowe he'ak, Zakeus ki zep luweka, ki zep Yesussu gubluka, "Bian, èe ama angkam hale'an. Ano kire-kirena 50 persenkam èe asa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Hen men zëno mae mo pajaksaë aen dikim aha hlik naka twenblan hap mamkam de ing gun hup gubirida gwék, èe asa hwëna angkam etan mamkam kap tazim: 100 ribukam de ahap tan zi hip, èe asa hwëna 400 ribukam golblal. 10 ribukam de ahap tan zi hip, 40 ribukam asa golblal." ††

† Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini kirekam nen gubirida gwék, "Zen teipsin zini Daud mo ausu nakon sa saltili." †† 19:8 Kel 22:1, Bil 5:6-7

⁹ Ki zep hwëna zëno ola insa ding gulku, "Namen de yaklana awe, zini an hëndep we wal walas zeban, Alap mes ngaya tabin hip denaka golhatazimmira, sap zen hen Abraham Bak mo auyan-tane wal. ¹⁰ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak- men zen ora dawem nakon èsyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip."

Yesus kim Zënaka de baes gweblan hap de ola gulk sun blaonzimkike, hen aumwa hap de zisi klis gunnuk de zëre mae mo syal ei nika goltrëblan hap dena:
(Mat 25:14-30)

¹¹ Yesus kim nama kirekam tonbirida'anka, Zen gulk sun de ol blaonzimdinkim ayang gulzim'inka. Sap dekam Zen mes Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, hen dekam zini man kil di gwe'ak, "Yerusalemk kim golëya-ing gwe'anka, Zen dekam sa nësa Alap mo bosekam ìrik gili, hen nen dekam esa Roma mo ìrik gin nikon wet so gwer." ¹² Ki zep gubiridaka, "Orep zini ki, bose teipsiblinna. Ki zep hwëna teipsin tangan zi nik aha lang nakon gu soneblaka- zao de bose naka etan esek gul seblan hap, lwahal zankam de zen langna iwe ìrik gilyin hap. ¹³ Hwëna kim teipsin tol zini in song gwe srëm gwe'anka, zen zëre hon de babu gwen zisi dare taha-tapkam kwang guludaka. Zao zep te-alana kae gwebla-zimki- seratus-juta seratus-jutakam. Zao zep gubiridaka, 'Te-alana an ano tim bwanak em dekam kire-kirena lirak la gwibik.'

¹⁴ "Hwëna zao de zini ahakon man tangan husus nëblak- zen de teipsin hipye. Zep zëna kim song gweka, dekam zep zisi kap nul sonek- zen de teipsin tangan zini insa anakan gublun hap, 'Zini in èe homë ki dwam èbla'an- zen de asa teipsibiridan hapye.'

¹⁵ "Hwëna zen hom zëno mae mo ol san ang gweka. Zen hwëna desa teipsin taka. Ki zep hëndep zëre mo lang san dep lwahal zaka. Hëndep dekam zep zëre hon de èbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku- dekam de zë anakan tawa gwibiridan hap, 'Zëno mae mo te-alam de eini angkam banaka'en?'

¹⁶ "Nonol zen hata zaka, ki zep gubluka, 'Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes satu meliarak hataka. An zen- te-alana inye.'

¹⁷ "Ki zep gubluka, 'Airis! Em abon de babu gwen zini dawem tanganna! Em mese betekkam de zerblan naka dawemkam ìrik taka, zebë angkam mam naka ep we yul sonebla'an. Zep angkam em sepulukam de èsa esa ìrik gili.'

¹⁸ "Zao zen hata zaka ki zep gubluka, 'Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes lima-ratus jutakam zaulu.'

¹⁹ "Desa hen ki zep gubluka, 'Em èna lima enkam esa ìrik gili.'

²⁰ "Ahana zen hata zaka, zen hen ki zep gublu zaka, 'Bian, eno te-alana men, a. Èe ama kaen haknak de tahalen naka ep aning tablak. ²¹ Èe ama emsa airi gwëblak, sap em in jal-jal enkame ìrik gil gwenda. Sap em ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwenda,

hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda.'

²² "Ki zep ding gulbluka, 'Em abon de babu gwen zini karek tanganna! Em eiwakam asa anakan tame taka: Èe jal-jalkamë ìrìk g'il gwenan, hen ère en mo eiyas g'in nìkore ei nika homë tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan. In zep ere mo ol toranna in kon asa emsa karek tal. ²³ Zep em ba habe ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drëne srëm gweka? Ki zao maka etan lwahal zannak betek mae-kam ap mas nulblik.'

²⁴ "Zini men zen zë lowe he'ak desa zep gubiridaka, 'Te-alana insa em al tablan. Satu meliarkam men zen ap zertrëblala, zëbe hap hwëna mas lablak.'

²⁵ "Hwëna zini man zë dengguanbla'ak, ki zep ne-nblak, 'Asya, Bian, zëno mes-am satu meliar gweka!'

²⁶ "Ki zep ding gulzimki, 'Zini men zen ano kap tablana kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan asa kap ta gweblal. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla-anka, desa asa etan al tablal. ²⁷ Hwëna men zen èe de teipsin hip baes tak, desa lahyo halzak- ère mo nwe-nak de tameran hap.'"

Yesusu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat 21:1-9, Mrk 11:1-11, Yoh 12:12-19)

²⁸ In kim kirekam tonsuku, dekon kim Yerusalemk golëyaing gwe se'anka, Yesus Zëna ngeinnik gwëka. ²⁹ Zaitun tra nabare kwatap teknak de è darena Betania hen Betfagek kim golëyaing gwe'anka, dekon zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, ³⁰ "Em èna wakin san song èn. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala- zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hil li-in halza. ³¹ Zi de emsa takensizimkim, 'Em ba habe hil li'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwebla'ara.'"

³² Zi darena in ki zep song ëka. Men kire enkam tantan soka, kire enkam zep ki hëndep lwak. ³³ Kim hil li in'inka, keledai bina ki zep dakensizimk, "Em ba habe hil li'ara?"

³⁴ Ki zep ding ulzimki, "Bian dwam gwebla'ara."

³⁵ Hëndep ki zep ërlwa halka. Kim ërhataka, ki zep keledai tahan dannak zëre mae mo tahan bajuna kang dasek, zao zep hwëna Yesusu zëwe de sewesen hap mas nëblak. ³⁶ Kim zersong gwe'anka, zi trana in dekam zep ngein sin zëre mae mo tahan bajuna ora san dëre dahak- desan de keledaina in zersong gwen hap. †

³⁷ Yerusalemk kim ëgolek de gwe'ak- orana men dekon zaitun tra nabare kwatap tek nakon hut gwehe zaka, zi trana men zen ang nëblan da'ak dekon zep ol mamkam Alapsa isrip-sri nëbla song gwe'ak- mae

† Orep de zini kirekam ëgwë gwëk- teipsin zisi de hut tu ine gunkumye. Orep teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zëno enlana, eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlae naban de hatazan hap.

hap, mensa owas-owasna zëre mae mo nwekam hla nul gwëkke. ³⁸ Man ëtaken song gwe'ak, "Hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam ìrìk g'in hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.

An Zëbon onakon esa Alap han ërumlae gwer!

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!"

³⁹ Hwëna Farisikam de zini zi trana iwe man zë hen ëdurum gwëhek. Zen ki zep Yesusu nenblak, "Bian, emki sap ere hon de ang ta gwen wenyasa insa gubiridan- dekakim balk tasik!"

⁴⁰ Ki zep ding gulzimki, "Èe ama emsa gubirida'an: Zen de ëbalk tasi'ik, dekam hwëna kaso beyam-byana an zen sa hwëna kirekam ëtaken gwer."

Yesus kim Yerusalem nwe go-ho gweblakake:

⁴¹ Yesus kim Yerusalem golek kon hla takin zika, dekam zep anakare ola ban nwe go-ho gwebla'anka, ⁴² "Kwasang tol, Yerusalem. Namen bae ki anakan tame u'in, 'Alap han de zersësek gwen hap de orana an desan.' Hwëna Alap mes ebe mae hap orana insa aning tazimki. ††⁴³ Zen in zep, sap em Yerusalemk de zini home Asa dam lasi'in, yaklanak sa hatal- men dekam de ebe mae hap de jal zini emsa dot nulsu'ukye. Em dekam toton ba san molye heya-hya gwëk. Zen sa kamasawa bwang nul- eno ënak de kol sonna ansa dikim tatak gwesik kinin hapye. Desan sa emsa bitì neibiridazal. ⁴⁴ Zen sa hëndep emsa kitak damerasil, hen eno mae mo gola sa lu da gwer. We wal wasasna zen sa kei-king nul, hëndep gol te ik g'in maena molya ëlwak. Sap em home tame uk- Alap in kim sap emsa de ngayatabin hip hata zakaye."

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(Mat 21:12-17, Mrk 11:15-19, Yoh 2:13-22)

⁴⁵ Yesus ki zep Alap mo golak til zika. Dekon zep, men zen zë Alap hap de golblan kire-kirena lirak da gwibik, desa golëalsa soneka. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, "Alap mo olak man lwak,

'Ano gola zen Ènaka dekon gu sone gweblan hap dena.'

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.' ‡

⁴⁷ Hwëna Zën zep zë yakla jamkam tawa ta gwibi'inka. Hwëna Alap mo golak de syal tan wenyik mo mamamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyasa, hen Yahudi mo nol-nola, zen dekam man Yesusu dikim tan hap orasa dëbla'ak. ⁴⁸ Hwëna hom dam dasi'ik, sap tingare ahakore zini man Yesus mo tawa tabinni sër-kam dwam neibi'ik.

Yesusu kim anakan dakensiblikke, "Emsa an nara tri ta se'ara?"

(Mat 21:23-27, Mrk 11:27-33)

20 Aha yaklakam kim Yesus Alap mo golak tawa tabi'inka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola ban yaing gwezak. ² Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa tri tase gwe'ara?— dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

³ Ki zep ding gulzimki, "Ki Ee asa hen nonol emsa takensibiridal: Baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap tri ta seka? San ha zen zere en mo sosonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ee asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen tri ta se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.'"

⁵ Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, "Bëjen nen anak-an ding gulblun, 'Alap tri ta seka,' ki hwëna zen sa nësa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laiblibla srëm gwek?'"

⁶ Hwëna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zere en mo sosonkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa kasokam nësa nïribiridal, sap zen Yohanissi mes-am anakan daibliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.'"

⁷ Anakan zep hëndep ding nulblik, "Ee homë dam ulsu'un, 'Yohanissi zen tri tase gweka.'"

⁸ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Zep Ee hen molyë emsa gubiridak, 'Ee an zëno syalsaë gol gwe'an, hen Zen Asa tri tase gwe'ara.'"

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike— Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mat 21:33-46, Mrk 12:1-12)

⁹ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini ki, zëno anggur ngana yawala. Zen hwëna ngana insa te-alakam bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. ¹⁰ Angguru in kim tëka, dekam zep zere hon de babu gwen zisi zer soneka— zen de anggur dan te-ala hliksa zere hap zer-bla halzan hap. Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man karekam dangolek, deban zep nenblak, 'Wake, ki en lwahal!' ¹¹ Etan ki zep ahanaka zer soneka. Hwëna desa man nonol lamang dak, zao zep dangolek, ki zep etan ba maesa de golblan srëm-kam nër sonek. ¹² Dekam etan ahanaka zep zer soneka. Desa hen man dangolek, hëndep man dësek, ki zep hëndep ngana in kon hiri dak.

¹³ "Dekam zep nga bina in enlala gweka, 'Ee banakan asa etan syal gwibir? Anik ki ère mo dang tininak de wasasna ansa zer sonek. Desa wëhë yap blikip neisibli'ak.'"

¹⁴ "Hwëna kim nga bohë tan zini in hla da guk, ki zep zënaka nenbiridak, 'Wakin angkam zere mo wasas tanga hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nèn bi ëblak!'"

¹⁵ Ki zep hëndep ngana in kon hiri dak, zao zep tol hëndep dak.

"Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwek, zep zen banakan sa gwebirida zala?"

¹⁶ Zen sa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohë tazimdi— dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zere hap zer gweblan hap."

Ola insa kim esane gwek, dekam zep eguk, "Asya, kirekam bap zen lwan!"

¹⁷ Hwëna Yesus man kara tabi'inka hen sane tabi'inka. Ki zep hwëna gubiridaka, "Ki hwëna em banakane Alap mo ola ansa enlala eibi'in?— men zen anakan lwak,

'Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya baes neibik,

hwëna Bian Alap mes desa bolak ik gilki.' ^{††}

¹⁸ Zep zini men zen de gol tenya iwe ëtisik gwe'anzak, zao sa hëndep ëtimbwas gwe-gwer. Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine'ak, zen sa hëndep ëils gwer." [‡]

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwezakke, "Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi'inka?"

(Mat 22:15-22, Mrk 12:13-17)

¹⁹ Yahudi mo mam-mamna in kim Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa sane da'ak, dekam zep dam nulsuk, "O zëno ola an nëbon mae am ti'in." Ki zep sap dekam de zë hëndep balk tan hap ëakasik. Hwëna zen zi beyam-byana insa hen nairibiridak, zep balk da srëm gwek. ²⁰ Dekam zep hwëna balk tan hap orana dëbla'ak. Zen in zep ahakorena lup nul sonek— zen de u siwen olkam takensik gweblan hap. Sap zen mes ola anakan niaha-en guk, "Roma mo irik gin nika de ol lamangkam gubi'inka, dekam asa enbiridazak. Zen dekam esa hwëna gubernor hon klak lal." ²¹ In zep Yesusu nenblazak, "Bian, ëe mesë emsa tame lak. Em Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap eno tawa tabinni home wet gulsuk gwenda— dekam de zi emsa husus gweblan srëm hapye, sap mamna, sap betekna. ²² Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?"

²³ Hwëna Yesus mes anakan tame tabirki, "An u siwen olkam ki Asa dakensibli'an." Ki zep gubiridaka, ²⁴ "Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan." Kim nolblak, ki zep gubiridaka, "Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bosesa zë ale nuk?"

Ki zep ding nulblik, "Roma mo teipsin zi mo denakake."

^{††} Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngiriin gol tenya ban enlalana anakan apde në'an, "Bol-zaun tangan wenya," zep kirekam li nul sonek. [‡] 20:18 Yes 8:14-15

[†] 20:10 2Taw 36:15-16

²⁵ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak."

²⁶ Zi beya mo inik hëndep hom zëno karekkam de olgunnu nasalblak. Ki zep hëndep balk tasik, sap zen man zëno ding gulzimdinni insa denggowanbik.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tin nikon de etan engaya gwen hap dena dakensiblikke:
(Mat 22:23-33, Mrk 12:18-27)

²⁷ Sadukikam de gubirida gwen zini, zëno mae mo tawa tabinkim, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen." Zen ki zep hen Yesus hon yaing gwezak. ^{†28} Dekam zep u siwen enlala naban anakan dakensibli'ak, "Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye:

'Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tinkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tinkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.' ^{††}

²⁹ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bi-anna. Zëna zi nik zep nonol wanya golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. ³⁰ Zao de zi nik zep etan golka- sowe nal zem in saye. Zen hen walas ën srëmnak zep tilki. ³¹ Zao hen etan dan-ahan nik golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. Hëndep tujukam de ayawal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwék, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwék. ³² Wanya in hwëna aumwa hap zep tik. ³³ Zep zen de etan engaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wanya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwék."

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zini okamanak de lowehe gwenkam, zen man we-zi darena zënaka kap da gwenan. ³⁵ Hwëna zini men zen etan de engaya gwen hap ëdakasti'ik, zen molya etan zënaka kap da gwék. ³⁶ Zen dekam Alap mo dam taha nakore zi mo kim sa lowehe gwer, hen dekam molya etan juwe gwék. Zen Alap mo hanan tabin walaskam sa lowehe gwer, sap Zen mes desa tin nikon ngaya tabirki. ³⁷ Hwëna Musa hen mes damnak anakan goltreizimki, 'Zini tin nikon ngaya gwenkam.' Sap zen kim syauk nubare te tyumtyumnuk hata zaka, dekam Alap anakan am gubluka, 'Ëe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.' [‡]

³⁸ Zep Alap Zen tin zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap. Sap tingan men zen juwek Zëbon onakon nama gayana."

³⁹ Ki zep Musa mo ol tawa ta gwibin zini ahakore nik nenblak, "Bian, em dawemkame ding guluda." ⁴⁰ Dekam zep Yesussu de takensik gweblanna baes tak, sap zen mes ësahe gwék.

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:

(Mat 22:41-46, Mrk 12:35-37)

⁴¹ Yesus ki zep takensibiridaka, "Zen ba hap ki zini anakan tawa da gwibirin?- 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala.' ⁴² Hwëna Daud zëna man-am 'Teipsin Zi'kim gubluka- in kim buku Mazmuruk anakarekam ale gulkuye:

'Bian Alap man ano Teipsinni gubluka, "Ëre mo dam taha nakon emki nikirin- dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

⁴³ Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikin-nik sisik gulin.'" ^{††}

⁴⁴ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?"

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Bera, Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban!"

(Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40)

⁴⁵ Zi beyam-byana in kim nama sane da'ak, ki zep dua-blaskam de wanya insa gubiridaka, ⁴⁶ "Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnink. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zëna-ka nolëtrënda gwenan- zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ëdwam gwe-gwenan- dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan blikip gwesibirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan- hen tembane yawal maenakye. ⁴⁷ We wal sem-semna hen anakan ahap da gwibirin, 'Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwëna zen sowë enlala naban mas neibirida gwenan- dekam de zëre hap mamkam hli ti irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan- dekam de zi kil tibin hip, 'Zini an airis.' Hwëna zen zënaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Mrk 12:41-44)

21 Yesus kim nama Alap mo golak gwë'anaka, ki zep kara tabi'inika- te-ala beya zini kim Alap hap te-alana bitı da sone gwebla'anzak. ² Dekam zep hen we sem tahalhana hlaulku- zen kim hen te-alana dan tolaka Alap hap ing so sonebla'anzak. ³ Yesus dekam zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tıngare ahakore zini kwei-kwik gulun. ^{†††} Sap ahakon in zen bitı da gwe sanzal, zëre mae hap de hlikna nama beya nik ërlwazim'in. Hwëna

† 20:27 Kis 23:6-8 †† 20:28 Ul 25:5-6 ‡ 20:37 Kel 3:6

†† 20:43 Mzm 110:1 ††† 21:3 2Kor 8:12

we sem tahalhana an mes tingan ing gulun- zën dikim tol sap gwën hap denaka.”

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, “Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer.”

(Mat 24:1-14,Mrk 13:1-13)

⁵ Yesus hon de ang ta gwen wenya ki zep Alap mo gola insa anakan donbi'ik, “Alap mo gola an man tangan weir gulsunkum kwa nuk, hen zëno kaso kong ta zahenna sërkam de nwe-awes tanganna. Hen mensa Alap hap kire-kirena nol gweblak, sërkam de dawem-dawem tanganna.” Yesus ki zep gubiridaka, ⁶ “Yaklanak sa hatal, an desa namen kara u'in, sa dre nulsul. Hën-dep zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul.”

⁷ Ki zep Yesussu dakensiblik, “Bian, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?– dekam de anakan dam gulsun hup, ‘Angkam man ki lwa'an– men kirekam hamal hap asa gu-gubiridakaye.”

⁸ Ki zep ding gulzimki, “Salok-salokkam lowehe gwék. Emsa mana yasik da gwibirink. Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, ‘Èe an Zen– Yesusye. Angkam mes zë zaunun!’ Hwëna bahem salbirida gwen. ⁹ Em de anakan ësane gwe-gwenkam, ‘Zëwe man ëeija'an,’ hen anakan, ‘Dekon pemerinta nakon de wet so gwen hap man ësoson gwe'an,’ hwëna em dekam bahem ëairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gil gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’

¹⁰ “Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa ëeija gwer. ¹¹ Lang yala an san jingili mam enkam sa taillida gwer. Usak yawala sa hatanda gwer. Hen sang-sang yawal sa hlaluda song gwer. Nglinak esa owasna hla kulse gwer, dekam esa ëairi gwer.

¹² “Hwëna kirekam de lwan srëmnak, emsa sa dahyo gwer hen karek da gwibir. But srëm golak de mam-mam wenya kip sa emsa kap nulzimhal gwer, ki sa hwëna pemerinta mo bwinak emsa yal nulne gwer. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenya kip anakan nolëtrei gwizim, ‘An hen ahana– Yesus hon de ang gwe-gwenna.’ ¹³ Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim– em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap. ¹⁴ Aen asa ebe mae hap enlala blala ing ta sone gwizim, dekam hëndep eno mae mo jal zini molya eno mae mo ola insa nulsuk halasen gwék. Zep emki hamal hap enlalasa anakan hohle ta gwen, ‘Èe ba hap de enlalana beya gwen hap? Zen sa zëwe de zaunkum enlala blala abe hap zerblala– ëe de kirekam ding gul gwizimdin hip denaye.’ ¹⁶ Ere mae mo ane-bianna, aya-wal oso-wal om, iye wal om, hen wal bose wal om, zen sa emsa abe hap de jal hap karek tabin hip nolëgu gwer. Hëndep emsa sa ahakon damera gwer. ¹⁷ Emsa tigare zini sa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. ¹⁸ Em sap esa okamanak awe juwer, hwëna lamkam etan tim ëse naban esa luk tal. ¹⁹ Zep

em Asa de taibliblannak em tatetekam ëzauk gwen. Zen dekam esa enaka ngaya labir!”

Yesus kim hamal hap gubiridakake, “Jal zini sa Yerusalem sa dre dazal.”

(Mat 24:15-21,Mrk 13:14-19)

²⁰ “Em kime jana nabare zini Yerusalem sa de dot ta-sinnik hla kulida'ak, zen dekam ëenlala gwék, ‘Yerusalem sa de dre tan hap de yaklanak mes zaunun.’ ²¹ Em dekam, Yerusalem mo langnak de lowehen wenya, kwatap san dep em heya-hya gwen. Yerusalem de lowehen wenya, emki hli tasin. Hen ë alp san de lowe hendan wenya, bahem etan ë san dep lwanda halzan. ²² Dekam men kirekam hamal hap ale nul gwékke, kire enkam sa Alap mo jala hatazim. ²³ Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya ëasendak. Dekam langna sa tangan dohon-hon gwer– Alap mo jal de awe de zi hip hatazimdinkimye. ²⁴ Ahakon nëbokkam sa blom da gwibir. Ahakon tigare lang san dep sa dahalebirhal gwer– zao de zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwen hap. Dekam Yerusalem sa Yahudi srëm zi en sa nyauk gweblal– hëndep yaklana de tap gwe'anaka, Bian mensa ki-en zëbe mae hap aïtbir-zimkike.” †

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de hatan hap de ol:

(Mat 24:29-31,Mrk 13:24-27)

²⁵ “Alap dekam sa tan-tanna bennak, yaklanak, hen keisnik gol gwizimdi. Dekam hina sa mam en tangan-kam ngëp-ngep gwe-gwer– auku mam naban. Okamanak de tigare langnak de zini zep sa anakare hap ëairi gwer, ‘Nen an molye lowehék.’ †²⁶ Zini hëndep kim de lang olo gwen hap dena insa neisbi'ik, airin hip sa ëtilsik gwer. Sap dekam nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala sërkam sa ëilman gwe nasen gwer. ²⁷ Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa ëre mo soson naban ngatan yawala ban ziati gwezal. ²⁸ Kirekam kim de lwa'ak, zen dekam em luk tan, ki gulk sun isrip-sri naban ëkara gwesek, sap zen dekam emsa de ngaya tabin hip ki lwa'an.”

Langsa de dam gulsun hup de ol:

(Mat 24:32-35,Mrk 13:28-31)

²⁹ Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinkim aïsïl gwibirida'anaka, “Emki ëenlala gwen– dëren, ahaksa aha te. ³⁰ Zen de alsin hyanak etan ala gwenkam, zen dekame tame ul gwenan, ‘Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.’ ³¹ Hen kirekam, owas-owasna insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan ëtawa gwer, ‘Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!’ †

³² “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene angkam lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki

† 21:24 Rom 11:25, Why 11:2 †† Mzm 46:1-3, Yes 13:10, Yeh 32:7, Yl 2:31, 2Ptr 3:10-12, Why 6:12-13 † Owas-owasna mensa enlala gwibiridaka, zen mensa ayat 25-26nak lwa'an.

tïngan lwal. ¹³³ Ngli naban kama naban sa jek-jak nër. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer."

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol:

³⁴ "Ere mo gwënsa em kara gul gwen- mae hap, ma- na eno enhona in beya gwenanka, syan-syan en hap de enlalakam, hen ho mamak otde gwen en hap de enlalakam, hen ere mo gwënsa de ngalap gwibin hip de enlalakam. Ki hwëna aumwa hap de yaklanak zol makarenak esa ëkyan nahlal. ³⁵ Sap yaklana dekam kirekam sa hatazim- tïngan men zen okamanak lowehe gwenan, zëbe mae hapye. ³⁶ Zen in zep salok-salokkam lowehe gwëk- Alapsa de gu sonebla tine gwen naban, tatetekam ekakim ëzauk. Karek yala in zen hata'an, kire hap em abe ta sone gwen- desa ekakim dawemkam yaubik, hen dawemkam ekakim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa etan de hata zannak ërtowek." ^{††}

³⁷ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam yaklam Alap mo golak tawa ta gwibirki. Kam-en zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyu ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gwe-gweka- zao de golëtruwe gwen hap. ³⁸ Zi beyam-byana kak tangannak zep Alap mo golak yaïng gwe-gwezak- Yesus mo tawa tabinni in sa de ësane gwen hap.

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(Mat 26:1-5,26:14-16,Mrk 14:1-2,14:10-11,Yoh 11:45-53)

22 Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. [‡] Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. ² Dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban, zen hwëna aningkim Yesussu dikim tan hap orasa dëbla'ak. Hwëna zi beyasa naïribiridak, zep dekam balk da srëm gwëk. ³ Dekam zep ëna Kariot walya Yudas Baksa dowal mo kigina ing gwe heblaka. Zen sap zëre hon de dua-blaskam ang ta gwen wenyik mo ahana. ⁴ Zen ki zep song gwëka- Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nola ban, hen zëwe de jana nabare zi mo mam-mam naban de olsa anakare hap ziaha-en gun hup, "Ëe banakan asa ebe mae hap zao de balk tan hap zertreizim?" ⁵ Zen man tangan sam neisiblik, dekam zep nenblak, "Te-alasa asa ep ërblal." ⁶ Dekam zep ding gulzimki, "Ëe asa orana tëblal- dekam de sowëkam ebe mae hap zertreizimdin hip."

[†] Yesus mo ola an, san ha mae hap?- Zënaka de taïblïblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena, hen Yerusalem sa de dre tan hap dena. (Mat 24:4-22, Mrk 13:5-20, Luk 21:5-24) Yerusalem sa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep ayatnak awe zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap denaka hom. ^{††} 21:36 Rom 13:11-14, 1Tes 5:3, Mrk 13:33
[‡] Paska mo enlalana, emki Lukas 2:41 mo otde alenak hlaun. Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. (Ul 16:1-8)

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golzimkike:

(Mat 26:17-29,Mrk 14:12-25,Yoh 13:21-30,1Kor 11:23-25)

⁷ Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de mingguna iwe kim lwa se'ak- yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, ⁸ Yesus dekam zep hen Petrus ne Yohanis neka guzimki, "Em song ë- Paskanak dep de tembane yawalsa eka hen nöp hamal ul."

⁹ Ki zep lakensiblika, "Endawe asa hamal ul?"

¹⁰ Ki zep ding gulzimki, "Em kime ëna iwe li'inka, dekam esa zini hla la sonera- kama ngatdarakkam de weya blome gwirenhan naban. Zen desa em ërtro kinin- hëndep gola men zao de tik, em hen zao lil.

¹¹ Zao gol bi naka enbla, 'Bian Yesus man emsa taken-siblika, "Ëe teksonna enda zao asa ëre hon de ang ta gwen wenyu ban Paskanak de tembanena zitwenblal?" ¹² Zen sa ebe nikip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Komal tum maena sowe henna. Zen zao hamal ul guk."

¹³ Ki zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltoweka- men kirekam Yesus guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁴ Kim kam-en gwëk, Yesus dekam zep dua-blaskam de wenyu ban Paskanak dep de tembanena in sa zitwenblal'anka. ¹⁵ Ki zep zë gubiridaka, "Ëe ama tangan dwam gwe-gwëk- Paska tembanena ansa de eban mae zitwenblan hapye, Ëe de nama karek yawala in sa goitowen srëmnak. ¹⁶ Sap Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe na-en molyë etan auhu-kamanak Paska tembanena twinbik. Hwëna Alap kim de irik ginkim kon gwesibir hana'anka, zen diki dekam asa eiwa tangankam de Paska tembanena twinbir."

¹⁷ Yesus ki zep anggur ho nabare mokna zerka, deban Alap hap dawemsa golblaka. Zao zep gubiridaka, "An desa apdekam otdebik. ¹⁸ Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna Alap mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan ziotdebir."

¹⁹ Rotina ki zep hen gul ineka. Ki zep hen rotina in hap Alap hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep anakare ola ban kap tazimki, "An ano timni- mensaë ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin- Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

²⁰ Kim tembane tasik, ki zep anggur ho mokna etan anakare ola ban zerzimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye. ^{††21} Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen hen awe nikin'ira. ²² Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa til- men kirekam ki Alap Asa gublukake. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen karekna mam tangan wenyaka sa goitowera!"

^{††} 22:20 Yer 31:31-34

²³ Ki zep zë zënaka anakan dakensibirida nasen'ak, "Nëbon mae onakon in nara sa ki kirekam gwëblala?"

In kim anakare hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka mam gwe'an!"

(Mat 20:25-28,23:11-12,Mrk 9:35,10:42-44,1Ptr 5:1-5,Yoh 13:12-15)

²⁴ Hwëna dekam zep dua-blaskam de wanya in ëol gwe'ak- mae hap, "Yesus de irik gi'inka, diki ëe amaka nëbon mae onakon teipsi'in." ²⁵ Ki zep zë gubiridaka, "Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan. Hen zen man anakan de blikip gwesibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan, 'Bian, em in asa de sam gulsun hup de zi.' ²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki walas betek mo kim zen gwën. Hen men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tïngare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ²⁷ Ema tim ul gwenan, 'Mejanak de tembane gwen zini, zen mamna. Hwëna men zen zëbe hap tembanena hamal nul gweblanan, zen betekna.' Auhu-kamanak, eiwa, mejanak de nikiran zini zen mamna. Hwëna Èe kirekam de mam gwen hap homë hatazak. Èe hwëna babu gwen zi mo kim de mas gwibiridan habë hatazak. Zep em hen ano kim em lowehe gwen.

²⁸ "Em mese Asa ërgwënda gwek hen kara landa gwek- banakare karek maesa de goltowe gwennak. ²⁹ Zep men kirekam Bian abe hap golblaka, zëno alp nakon de irik gin hip, Èe hen kirekam asa ebe mae hap golzim- em de hen ano alp nakon irik gin hip denaye. ³⁰ Em dekam ano alp nakon esa teinikin- ano irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalakye. Hen em dekam esa ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin- dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye."

Yesus kim Petrusu gublukake, "Em esa Asa zabeblala."

(Mat 26:31-35,Mrk 14:27-31,Yoh 13:36-38)

³¹ Yesus ki zep Simonsa gubluka, "Simon, Simon, dawem! Emki Asa sane tan. Dowal mo kigina mes emsa de sërkam akasibiridan hap Alapsa abe taka. ³² Hwëna Simon, Èe mesë ebe en hap Alapsa abe tal- eno Asa de taibliblan dikim topse gwe srëm gwen hapye. Em kime Abon osan dep etan lwa ha'an zaka, ere mo wal bouse walya dekam tatete tabir."

³³ Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe mesë tangan hohle gwenan- Eban de bwi san song ën hap, hëndep Emsa de zerzaunnuk de hwëna tin hipye."

³⁴ Ki zep ding gulbluka, "Petrus, Èe ama emsa gublu'an: Namen ayang de gun srëmnak, em esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.'"

Aumwa hap kim ol zïm-zïmnï golzimkike:

³⁵ Ki zep takensibiridaka, "Èe kimë orep emsa lup gul sonek, hon hen te-ala srëmkam de sek gwen hap, tim-

nik de alala tan en naban, dekam san ha ema ëtahalha gwek?"

Ki zep ding nulblik, "Èe homë ëtahalha gwek."

³⁶ Dekam zep etan gubiridaka, "Hwëna angkam, eno mae mo hon hen te-ala de lwanna, emki kap tan. Eno nëbok de lwan srëmna, emki tahan bajusa te-ala hap lirak tabin- te-alana dekam de nëboksa lop tan hap. Sap em Abone ang ta gwek, emsa hen zep sa jal neibiridal. ³⁷ Sap Èe ama emsa gubirida'an: Men zen Alap mo olak abe hap dena lwak, 'Zi jal-jal makan sa nëblal'- zen kitak nabakam sa ki jower." †

³⁸ Ki zep ding nulblik, "Bian, emki aken. Awe nëbokna dan."

Ki zep ding gulzimki, "Sya. Otan bahem ëgun." ††

Yesus kim zaitun tra nabare kwatap tek nakon Alapsa gu soneblakake:

(Mat 26:36-46,Mrk 14:32-42)

³⁹ Yesus ki zep Yerusalem kon zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka- men kirekam Zëna golëgwë gwekake. ⁴⁰ Kim golëyaing gwe seka, zao zep gubiridaka, "Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altilink." ⁴¹ Zëna kim engka en zëbon mae onakon langa gwe halka, zao zep boklena kom soka, dekon zep Alapsa gu sone gwebla'anka, ⁴² "Bian, Em de dwam gwenkam, Abon onakon langa gulsuk- karek yala in zen Abon onak dep golek de gwe'an zalye. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan." [⁴³ Alap mo dam taha nakore zini ki zep zë hata zaka, zao zep sosonna golblaka. ⁴⁴ Hwëna enlalana man sërkam tangan dowebla hanaka, dekam zep etan enlala zon tasiblin naban ola gu sonebla'anka, hëndep irse gwenna kal makare nik wet soblak.] ‡

⁴⁵ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, ki zep dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Embwan zë mamkam hlauludak, zep truwe'ak. ⁴⁶ Zao zep gubirida zaka, "Em bap nini truer. Em luk tan. Kareknak dikim altirin srëm hap em Alapsa abe tan."

Yesusu kim balk dakke:

(Mat 26:47-56,Mrk 14:43-50,Yoh 18:1-11)

(Ayat 47-53)

⁴⁷ Yesus kim nama ola ton'anka, dua-blaskam de zini in mo ahana, Yudas, ki zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'an zaka. 52bAhakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen zao de jana nabare zini, hen Yahudi mo nol-nola ban. 47bYudas ki zep zë Yesusu babang ta'an zaka. ⁴⁸ Yesus ki zep hwëna gubluka, "Yudas, em san babang tankame ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zergu'ura?"

† 22:37 Yes 53:12,Luk 23:33 †† Yesus insa kirekam gubiridaka, san ha nëbok tangansa de lop tan hap hom yap ki gubiridaka? San ha diki enlalasa de hohle tan hap ki gulk sun olsa blaonzimki?

‡ Ayat 43-44na an, tawa gwizimdinni hom: San ha Lukas ale soka? San ha aha zi lun mas soka?

⁴⁹ Hwëna seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä in, kim zë kirekam hla nu'ik, dekam zep dakensiblik, "Bian, san angkam nëbokkam nen tobe gwen?"

⁵⁰ Hwëna ahana dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵¹ Hwëna Yesus ki zep jalse gweblaka, "Bahem! In sya!" Zëna ki zep ing alana insa dawem soblan hap to-wanzim-blika, dekam zep hëndep dawem nëblak.

⁵² Ki zep hwëna in zen Zënaka de balk tan hap yaing gwezak gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal, zebe nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye?" ⁵³ Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna angkam lang kawesinnik awe ebe mae hap man dakastilzim'in, sap dowal mo kigi mo enlala kawesin emsa trï tasibi'ira."

Petrus kim Yesussu zabeklakake:

(Mat 26:57-58,26:69-75,Mrk 14:53-54,14:66-72,Yoh 18:12-18,18:25-27)

⁵⁴ Ki zep hëndep balk dahak- Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin zi mo gol san dep. Petrus lun sap-sap gwen da'anka. ⁵⁵ Dekam zëwe de syal ta gwen wenyä gol tëmnak syauknu bla dasi'ik- desa de tuwirin hip. Petrus zao zep hen nikin'in zaka. ⁵⁶ Hwëna zëwe de babu gwe-gwen we zep syauk ngatannak de nikirinnik tame tazak. Zao zep lalak tasin hip karatda ta'ak, ki zep zë hëndep gubluk, "Zini an deban apdenak ë gweka!"

⁵⁷ Hwëna Petrus ki zep kon ding gulbirkiki, "Zini in èe homë mae tame ta'an."

⁵⁸ Hom holo gwe'ak, ki zep etan ahanik tame ta zaka, zao zep gublu zaka, "Em an zen ahana!- desa de ang gwe-gweblan zi niye."

Petrus ki zep ding gulbluka, "Èe an zen hom."

⁵⁹ Yakla nwenä san ha aha-en tamanka, dekam zep ahanik ol drakkam gu ane gwe'anka, "Eiwa, zini an desa de ang gwe-gweblanna, sap zen an hen Galilea wal!" †

⁶⁰ Petrus ki zep ding gulbluka, "Èe homë tame gu'un-in zebe ki gu gwe'araye!" Hëndep in kim nama ton'anka, ayangna ki zep gu aneka. ⁶¹ Yesus ki zep Petrus de hla tan hap lero gweblaka. Petrus dekam zep hwëna etan enlala gweka- mensa anakan gu-gublukaye, "Namen ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeklala." ⁶² Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin niban gwë song gweka.

Yesussu kim swrë dak hen dangolekke:

(Mat 26:67-68,Mrk 14:65)

⁶³ Zini in zen Yesussu kara da'ak, man swrë da gwe'ak hen dangole gwe'ak. ⁶⁴ Nwe hëreblan naka zep dakensik gwebla'ak, "Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.'" ⁶⁵ Etan kirekam-kirekam ol lamang naban swrë da gwe'ak.

† Mae nakon mes yap tame dak- ol hanu nakon.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërtrëkke:

(Mat 26:59-66,Mrk 14:55-64,Yoh 18:19-24)

⁶⁶ Kim liti'ik, Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo ol tawa ta gwibin zini dekam zep tagal gwesik, ki zep hwëna Yesussu zëbon mae onak dep nër halzak. ⁶⁷ Ki zep zë nëblak, "Dekam asa gubirida: Em an san ha eiwa Alap mo Dam Tasinni?- Israelsa de ngaya tabin hip Dena."

Ki zep ding gulzimki, "Èe emsa gubirida'ak, em molye ëtaiblik. †⁶⁸ Hen Èe emsa takensibirida'ak, em molye ap ding ulblik. ⁶⁹ Hwëna molya holo gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe dekam asa Soson Zini Alap mo dam taha nakon nikin."

⁷⁰ Ki zep dakensiblik, "Ki, em san Alap mo Tane?"

Ki zep ding gulzimki, "In eiwa denakae ëgunun."

⁷¹ Dekam zep ëguk, "Nen ba hap de ahasa takensibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan!"

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat 27:1-2,27:11-14,Mrk 15:1-5,Yoh 18:28-38)

23 Ki zep Yahudi mo sinodenak de teipsin-teipsin wenyä ëzauk, dekam zep Yesussu teipsin zini Pilatus osan dep nërhak. ² Ki zep nëblak, "Zini an èe mesë dam lasik: Karek san dep zen zini lup gulhal gwe'ara. Zen man tawa ta gwibirida, 'Romak de teipsin tangan zi mo dwam gwibin sin bahem ang ta gwen-pajak te-alasa de kap ta gwizimdinkimye.' Zen man hen zënaka gu gweblanda, 'Èe an Emsa de ngaya tabin hip de Zini Zen- mensa ëgu-guk gwekye. Èe an Zëno mae mo Teipsin niye.'"

³ Pilatus ki zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen-Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

⁴ Ki zep Pilatus Alap mo golak de mam-mam wenyä hen tingare zi trana insa gubiridaka, "Èe homë zini an mo karekna hlalblunan."

⁵ Hwëna zen dekam anakan ësas gwesikhal gwe'ak, "Zëno tawa tabinni in dekon ëilman gwe song gwe-gwenan. Galilea kon ki kon gweka, hëndep Yerusalem mo langna mes sul soneka, hëndep angkam mes awe hata zala."

⁶ Pilatus kim kirekam salbiridaka, ki zep takensibiridaka, "An san Galilea wal?" ⁷ Ki zep ding nulblik, "In eiwa, Galilea wal." Dekam zep Herodes osan dep zer soneka, sap Galilea, zen Herodes mo irik ginnï. Herodes zëna dekam Yerusalemk gwë'anaka. ‡

Herodes hon kim nërtrëkke:

⁸ Herodes man tangan Yesussu de hla tankam sam gwesiki, sap zen orep mes zëbe hap dena sane gwe-

†† 22:67 Yoh 10:24-26 ‡ Roma kim irik nik, Israel mo langna dua propinsi makan enlala neibik. Pilatus Yerusalem mo langsa Roma mo bosa hap irik gilki. Hwëna Roma mo teipsin tangan zini Herode'a dam tasiki- Galileasa de irik gin hipye. Pilatus zen sap Roma wal, hwëna Herodes, zen Galilea mo lang nakorena.

gweka. Zep man sap hla tan hap dwam gwe-gweka-hen zëno owas syal gwibinsi de hlaun hup. ⁹In zep sap Herodes beyakam taken-taken gwe-gwebla'anka, hwëna Yesus hom tangan ding gul gwebla'anka.

¹⁰Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini men zen Yesussu nêrtizik dekam Yesus mo karek-karekna beya tangankam Herodes Bak hap ol drakkam deiri nul guk gwebla'ak. ¹¹Dekam zep Herodes zëre mo jana nabare zi niban Yesussu ziswrë ta gwe'anka hen zilamang ta gwe'anka. Ki zep hwëna teipsin zi hip de baju dawem-na ala nosoblak- deban de anakan swrë ta gwen hap, "Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsin niye." Deban zep etan Pilatus osan dep nêr sonek. ¹²Yaklana dekam zep Herodes ne Pilatus ne, orep men zen zëna-ka gîl-gîl ei gwizimki, etan dokot ëka.

Pilatus kim anakan tapbla tazimkike, "Amki lak."

(Mat 27:15-26, Mrk 15:6-15, Yoh 18:38-19:16)

¹³Pilatus ki zep tagal gulsuku- Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola, hen zi trana in-sa, ¹⁴ki zep zë gubiridaka, "Em ansa zini abon onak dep anakare ola ban êrhalzal, 'Zen man zisi karek san dep lup gulhal gwe'ara,' eno mae mo nwenak ëe mesë sap takensik gweblasan, hwëna ëe homë mae zëno karekna hlaulblunan- men kirekam em enblalye.

¹⁵Hen kirekam Herodes. Zen hen hom karekna hlaul-blula, sap zen totoresana etan nêbon mae osan zer sone-ra. Eiwa, zen hom mae karekna golka- dekam de tan hapye. ¹⁶Zep ëe asa lek-lek tan en hap gubiridal, ki asa zeser soner." †

¹⁸Kitak de zi beyam-byana in ki zep ëgu anak, "In lak! Barabassa ap hil ti sonezim!" ¹⁹Barabas in Roma mo irik gin nikon zisi hlil in'inka, dekam zep golëilman gwenkam zisi zitaka. In zep bwinak tak daink.

²⁰Pilatus Yesussu de zeser sonen hap sap dwam gweka, in zep sap etan kirekam ol mamkam gubiridaka. ²¹Hwëna dekam tangan zep ol nop-nopkam ëgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!" ††

²²Ki zep etan dan-ahanna gubiridaka, "Hwëna zëno karekna homkel- dekam de tan hap denaye. Èe hom am aha-en mae hlaulblunan! Èe asa sap'nen lek-lek tan hap gubiridal, ki asa hil ti soner."

²³Hwëna zen ki zep ol nop-nopkam te-lidak sonnak de makan ta irin hip ëgu ane gwe'ak, hëndep dekon Pilatus hom etan zëno mae mo ola esek gulzimki. ²⁴Ki zep hëndep zëno mae mo gun sun tapbla tazimki.

²⁵Dekam zep hwëna zini mensa zëna abe nêblak, desa zeser sonezimki- mensa golëilman gwenkam de zi tan hap bwinak tak da inkke. Hwëna Yesussu zep zëno mae mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip tapbla tazimki.

† Orep tangan kim Lukas mo alena ansa etan ale nul gwëk, aha zi mes yap ayat 17na ansa mas gulku: Paska yaklana men kiye, Pilatus dekam man bwinak de zini gwis gwe sone gweka- tingare zi mo ol-gun sun. †† Roma kim irik nil gwëk, karek gol gwen zisi de tana, desa man te-lidak sonnak makan dabirin gwëk. Yesus ensa hom ki nêblak.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat 27:32-44, Mrk 15:21-32, Yoh 19:17-27)

²⁶Yesussu ki zep nêrhak. Oranak zep Kirene walya Simonsa nêrtowe'ak. Zen man Yerusalem san dep lwa ha'an zaka. Zao zep balk dak, ki zep tik-tik dak- Yesus hup de te-lidak sonna in-sa de hwëna Yesus zëre hon zikong gwe hendan hap. ²⁷Zini beya nik hen ang tan da'ak. Ahakon we walya gosa daban da'ak hen aïtin-aïtin nêbla'ak. ²⁸Yesus ki zep we walya in-sa lero gwibiridaka, zao zep gubiridaka, "Yerusalem we wal, bahem Asa gona gwëblan. Diki ere mae mo timsi em gweibin, hen walas omka em gweibiridan. ²⁹Sap yaklanak sa hatal- zi de anakan gun hup, 'Dawem tanganna, we wal de u gwensa akasin srëmna, hen ëwalas gwen srëmna, hen momkam de walassa taizin srëmna. Sap Alap mo jala nabakam sa hatazal.' ³⁰Dekam zini sa aïrin hip kwatap-kwatapna nahêrhebirida gwer, 'Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun- ëe de Alap mo jala ansa hlaun srëm hap.' ³¹Angkam de zini em an walas mo kime angkam jala tame u'in, hwëna kire niki Asa ëbla'an. Hwëna zi mo jal-jala sa ta gwese za-her, hëndep sa tangan taman kinil. Hwëna zao sa Alap mo jala hatazimzir." ††

³²Hen karek gol gwen zi darena man deisyak- apdekam de Yesus mae han tameran hap. ³³Lang tek bosenana Zi Nol Swrak kim yaing gwesek, zao zep jana nabare zini Yesussu te-lidak sonnak makan daink. Karek gol gwen zi darena in-sa hen man makan nosoink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [³⁴Yesus ki zep ola gu soneka, "Bian, zini an zen Asa karek danan, zëno mae mo karekna ansa tap gulsuzim, sap zen hom tame nu'in- an desa zëna syal neibi'inye."] †† Jana nabare zini in ki zep hwëna zëno pakeanna dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nêblandak.

³⁵In kim ki zë kirekam lwa'ak, zini beya nik zë hen kara dabi'ik. Yahudi mo mam-mamna hen man zë durum gwehek. Zen hen Yesussu anakan swrë da gwe'ak, "Zen aha zi ensa ngaya ta gwibirki. Zen de eiwa Alap mo Dam Tasinni, Israelsa de Zen ngaya tabin hip, ki Zen ki angkam Zënaka ngaya tan!" ††

³⁶Ki zep hen jana nabare zini swrë da'ak. Zen anggur ho eteksa noltrë seblazak, ††³⁷deban zep zë nen seblak, "Eme eiwa Yahudi mo teipsin zisi, emki enaka ngaya tan!"

³⁸Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man anakarekam de alena makan nulink, "An zen- Yahudi zi mo teipsin niye."

³⁹Aha karek gol gwen zini mensa Yesus mae han makan dabirink, zen Yesussu anakan hen lamang ta-

‡ 23:30 Hos 10:8, Why 6:16 †† Yesus awe te ësesena hen sanna gubiridaka, hwëna enlalana man apde nê'an- men kirekam Orya olkam nen gwibirin "jalsa de tame gun srëmna" hen "jalsa de tame gunnu." †† Yesus mo ola ansa emki Mzm 22:19nak hlaun. Hwëna ola in zen Lukas zën hom yap ale gulku. Sap men zen orep zëno ola ansa etan ale nul gwëk, ahakon hom ale nul gwëk. In zep angkam enlala nei gwibirin, "San ha ahakore nik lun tangan mas nuk." ††† 23:35 Mzm 22:7-8 ††† 23:36 Mzm 69:22

'anka, "Em san zisi de ngaya ta gwibin hip de Alap mo dam tasin Zisi hom?! Emki nënaka ngaya tabin!"

⁴⁰ Aha zi nik zep jalse gweblaka, "Em san home Alapsa airi'bla'ara? Nëbe mae hap mes ki lwazimnin- tameran hap denaye. ⁴¹ Hwëna nëbe nikip dena, nëre nik mo karek-karek nakon ki lwazimnin. An hwëna hom tanageran karekna golka."

⁴² Ki zep Yesussu gubluka, "Asa enlala gwebla- Em de irik gin hip lwahal zankamye!"

⁴³ Ki zep ding gulbluka, "Èe ama emsa gublu'an: Namèn hë'ho gwibin langnak eban esa apdekam ëra."

Yesus kim tilsikike:

(Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Yoh 19:28-30)

⁴⁴ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwna kim danahannak zauku, dekam zep etan hleng gwék. ⁴⁵ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek. ⁴⁶ Yesus ki zep hwëna ol mamkam herhe hanaka, "Bian, Èe ère mo angna eno tahanakë drë ne'an!" Kirekam kim gu aneka, ki zep hëndep tilsiki. ⁴⁷ Jana nabare zi mo mamna in zen zë kara ta'anka, dekam zep Alap mo bosena anakare ola ban teip gulsublu'anka, "Zini an eiwa kareksa de gol gwen srëmana." ⁴⁸ Zi beyam-byana men zen kara tan hap yaing gwezak, kim zë kirekam hla nuk, dekam zep go naban anakare enlala naban lwan dahak, "O èe ba habë ola mas gul- zi dawemna insa de tan hapye!" ⁴⁹ Ahakon men zen Yesussu nergwë gwék, hen we walya men zen Galilea kon ang nëblazak, zen langa nakon èzau'uk. Dekon zep hen kara nu'ik- in zen ki zë lwa'akye.

Yesussu kim nër dwanukke:

(Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Yoh 19:38-42)

⁵⁰ Yahudi mo aha ëna Arimatea walya Yusup, zen zini dawem tanganna, hen zini man desa blikip neisik gweblak. Zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Zen sap Yahudi mo teipsin sindenak de aha mamna, hwëna zen hom Yesussu de tan hap de ol aha-en gunnuk ola mas gulku. ⁵² Yusup ki zep Pilatus onak dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Dekam zep gubluka, "Amki." ⁵³ Dekam zep zizeryahe halka. Kaen ngap-ngap blalkam zep zitahaleka, ki zep hwëna kaso hul hamalgun ësenak zidre neka- aha zisi de zë drënen srëmanak. ⁵⁴ Yaklana in Jumatkam, hen man kam-en gwe'ak, zep Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam mae-kam hom lwa'ak. ⁵⁵ We walya men zen Yesussu Galilea kon ang nëblazak, zen man Yusupsu nërtrok. Kaso hula insa man hlanuk, hen zidre nennak man kara dabi'ik. ⁵⁶ Ki zep lwan dahak, hwëna dekam zep irase dawem nabare kire-kirena hamal nuk- Yesus mo tok naka dikim dra tandan

† Amos 8:9 †† 23:45 Kel 26:31-33, 36:35, Ibr 9:2-8 † 23:46 Mzm 31:6, Kis 7:59 †† Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakladum gwehen nakon naît gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwehennak zausuk gwék.

hap, hen ahakorena kaen mwa san de kang tanun hap.

Hari Sabatnak, syala dekam man nolzausuk- men kirekam Musa titi ta gwibirikike.

Yesus kim tin nikon ngaya gwékake:

(Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Yoh 20:1-10)

24 Hari Minggukam kak tangannak, ki zep we walya in sek gwék- Yesussu men zao nën nekke, desan dep. Irase dawemna bare kire-kirena insa hamal nuk, desa man kap dak. ² Kim yaing gwék, ki zep hlanul kinik, "Lilikin hip de kaso yala insa mes irhi nul kinil." ³ Kim zë bitit gwék, hwëna Bian Yesus mo tokna hom zë hla daonk. ⁴ In kim zë èzau'uk, dekam hom anakan dam nulsu'uk, "An banakarekam zë lwal?" Ki zep zë hwëna mumuk ennak zi darena zëno mae mo alpna jo kë zaka. Zëno nik mo pakeanna angtan- angtanna- san de ngli angna kiye. ⁵ Ki zep zë mamkam ëairi'ak, dekam zep kamanak ëtuk gwehek. Zi darena in zao zep enbiridaka, "Em ba habe ngaya Zini insa tin zi kang gul gwennak lëbla'an?" ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala. Emki ëenlala gwen- mensa Galileak anakan emsa tawa ta gwibirikike, ⁷ Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa Asa te-lidak sonnak makan dain. Hwëna yaklana dan-ahan, dekam asa etan tin nikon ngaya gwer." ⁸ We walya in dekam zep enlala neibik- Yesus mo tawa tabinni insa.

⁹ Kim lwan dahak, dekam zep in zen seblaskam zëre hon ang ta gwék, hen zëno mae mo ahakorena, desa kitak donbiridak. ¹⁰ In zen donbirida'ak, zëno mae mo bosem-sena, Magdala kore wanya Maria, Yohana, hen Yakobus mo anena Maria. Ahakore we walya hen ki- in zen sek gwëkye. ¹¹ Hwëna zëre hon de ang ta gwen wanya in hom da'libiridak. Man enlala neibiridak, "An man ëmamak gwe'an." ¹² Hwëna Petrus ki zep luweka, hëndep ki zep hluweka- men zao nënnek, desan dep. Kim zë hata naka, ki zep huwe hanankam ake inki, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlaul inki. Ki zep enlala topse gwen naban etan lwa halka.

Yesus kim zi dare naban Emaus san dep zisong gwékake:

(Mrk 16:12-13)

¹³ Yaklana inkam, aha zi darena men zen hen seblaskam de Yesus hon ang ta gwen wanya ban apdekam lowe he'ak ki zep song ë'anka- ëna Emaus sun dep. Zen Yerusalem kon langana seblas kilometer enkam. ¹⁴ Zen man lonnara'anka- tingan in zen ki zë jowekke. Hwëna Yesus Zëna dekam zep teisyalahe zaka, dekon zep apdekam zisong gwëka. ¹⁶ Man sap hla laka, hwëna banakan mes yap zë gweizimki, zep tame la srëm gwëka.

¹⁷ Ki zep Yesus takensizimki, "Em ba olsae lonnara sara?"

Dekam zep nwe-mase dowe hanan naban yausuku. ¹⁸ Zi darena in ahana bosena Kleopas. Zen zep taken-

‡ 24:7 Luk 9:22, 18:31-33

siblika, "Em san an aha-en zen mes yap?– ola ansa de san srēm naye. Kitak Yerusalemk de lowehen wenyā mes ētawa gwēk– in zen ki nēr hom jowēkye."

¹⁹ Dekam zep ding gulbluka, "Ba zē jowēk?"

Ki zep hwēna ding ulblika, "In zen Nazaret walya Yesus hon jowēkke. Zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi. Zēno syala man tangan sosoṅ gwē-gwēk, hen zēno ola man sam gwēsik gwēk– Alap mo nwenak hen tīngare zi mo nwenakye. ²⁰ Hwēna nēno mae mo sino-denak de teipsin-teipsinnī, hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep tan hap nenblak, in zep hēndep Roma mo jana nabare zini te-lidak sonnak makan daink. ²¹ Hwēna ēē mesē enlala ē gwēblak, 'An zen sa Israelsa hīl gīl sonera!' Tan hyanak, namen yaklana mes dan-ahan nēr. ²² Hen namen kaknak ēē we walsaē auna ohlobiridal– aban mae de Yesus hon ang ta gwen we walsya. Zen yakla hata sezan naban sek gwer– men zao nēr dwanukke, desan dep. ²³ Hwēna zen hom zē Yesus mo tokna hla dal. Zen zep asa nenbiridazal, 'Ēē Alap mo dam taha nakore zisiē nwe nik de ēlirisin gwenkam aker. Zen man asa enbiridala, 'Yesus mes ngaya gwera.'" ²⁴ Abon mae onakon ki zep zi hwēna nolēsāl kinīl– zēn de hen hlaun hup. Ki zep zē hla nul– men kirekam we walya asa nenbirida zalye. Hwēna zen hen hom zē Yesussu hla dal."

²⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in enlala joblo-topna! Em bējen em nabakam laīblībin– mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini tawa da gwībikyē. ²⁶ Zen man tawa da gwībik, 'Alap mo dam tasin Zini, zisi de ngaya tabin hip Dena, zen nonol kareksa de goltowen. Ki sa hwēna hyanak teipsinkim nikiri.'" ²⁷ Ki zep tīngan srip gulsuzimki– ola mensa zēre hap dena ale nul gwēkye. Nonol Musa mo ol ale gun nukon kon gwisibir hanaka, hēndep Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alesā srip gulsuzimki. †

²⁸ Ēna men zao dep zi darena in song ē'anaka, zēwe kim ēgolek de gwē'ak, hwēna Yesus dekam zep ēna in sa de tamaran makan sap gwēzimki. ²⁹ Hwēna man titi laka, "Bahem tamaran. Aban mae neik truwēk. Angkam man kawen hap golek de gwē'an." Zao zep ki hēndep sewēka.

³⁰ Kim tembane hap teinikin anak, Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka. Ki zep ahap gul guku, dekam zep zēbe nikip dena teisyazimki. ³¹ Hēndep dekam zep zēno nik mo nwna hleng neizimk, "O an Yesus suke!" Hwēna Zen dekam zep zēno nik mo nwe nakon aya gwēka. ³² Zao zep zēnaka enzimki, "Ēē ēre mo ennak ben-ben nakaē eisbirzir– in kim Zen Alap mo ola nēp oranak srip gulsuzim song gwesan zalaye."

³³ Ki zep hēndep lu kēka dekam zep kam etan Yerusalem san dep ola halka. Zao zep etan hla kulida'anaka-seblas enkam de wenyā in sa hen ahakore naban, men deban mae zē apdenak lowe he'akke. ³⁴ Ki zep zi darena in sa nen guzimk, "In eiwa, Bian Alap mes tīn nikon ngaya tala! Zen mes Simon hon Zēnaka zertrēra!" ³⁵ Zi

darena in ki zep hen aīsīl eibirida'anaka– men kirekam oranak zēbon nebon jowēka, hen roti kwa-kwak gunnuk kim anakan tame laka, "An Yesus suke!"

Yesus kim aumwa hap de ol zīm-zīmni golzimkike:

(Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8)

³⁶ Zen kim nama kirekam lonbirida'anaka, dekam zep Yesus Zēna zēno mae mo ngīrīnnik etan jowē zaka. Zao zep gubiridaka, "Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an."

³⁷ Ki zep auna ēhlok hen ēāiri'ak. Man tim dik, "An zi au!" ³⁸ Hwēna ki zep gubiridaka, "Em ba habe ēāiri'an? Bahem ētaībli srēm gwen. ³⁹ Emki taha-tananak Asa hla tan– dekam de Asa tame tan hap, 'An Zen tangan.' Asa emki olk tan– dekam eka Asa tame lak. Zi auna hom eini hen danna– an kirekam Asa hla lanan."

⁴⁰ In kim kirekam gubiridaka, ki zep zēre mo taha naban tana naban zitreizimki. ⁴¹ In kim isrip-sri hap ētaībli srēm gwē'ak hen denggwānbla'ak, ki zep taken-sibiridaka, "Eno mae mo tembanena awe wēē?" ⁴² Ki zep hogwe ang gun kwakna nolblak. ⁴³ Ki zep gul inki, ki zep hēndep zēno mae mo nwenak twinbi'inka.

⁴⁴ Ki zep gubiridaka, "Ēē men kimē nama emsa golēlowe gwēk, Ēē sap mesē dekam hamal hap emsa anakan gubirida gwēk, 'Abe hap dena mensa kitak ale nuk, Musa mo olak, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olak, hen Mazmuruk, zen kirekam sa ki hēndep lwal.'" ⁴⁵ Kirekam kim gubiridaka, dekam zep zēno mae mo enlalana Alap mo olsa dikim tame gul gwen hap ngatan tazimki. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, "Alap mo olak man ale nuk, 'Tīngare zisi de ngaya tabin hip de Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, hwēna yaklana dan-ahan ki sa etan tīn nikon ngaya gwera.'" ⁴⁷ Hen man ale nuk, 'Zēno bosekam sa tīngare zi ausu hap ol dawemna nolzim halada gwer– zen dikim zēre mae mo karek-karek nakon ēhalen hap, hen zēno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwīzimdin hipye. Nonol tangan Yerusalem kon sa kon neisibir hanal.' ⁴⁸ Em an zen– nonol gol halada gwen hap de wenyaye. ⁴⁹ Ēē asa ep zer sonezim– mensa ano Bianna emsa gu-gubirida gwēka-ke. Ēna an en kon ēsblak– hēndep Alap onakore sossonna in de ebon mae onak ing gwē he'an zaka." ††

Yesus kim sewe sekake:

(Mrk 16:19-20, Kis 1:9-11)

⁵⁰ Aha yaklakam ki zep Yesus golēsek gwēka– hēndep Betania. Zao zep tahana teisya ineka, ki zep zē anakan dawemna golzimki, "Amki Alap onakore dawemna hla kul gwēk." ⁵¹ In kim ki zē kirekam gwēbirida'anaka, ki zep zē hēndep Alap zer ine halka. ⁵² Dekam zep bokle kom soblan naban bosena teip nulsulbu'ak. Dekon sērkam de isrip-sri naban zep Yerusalem san dep lwan dahak. ⁵³ Zao zep Alapsa de isrip-sri gwēgwēblan hap Alap mo golak hen-henkam lowe gwēk.

† 24:27 Ul 18:14-20, Mzm 22, Yes 53

†† Yoh 14:16-17, 15:26, 16:7-10, Kis 1:4-5

Yohanis

1 Ol aïsili an Kristus Yesus hup dena.
 Nonol lone sennak, okamana ansa de yang gulsun srëmnak, Zini in mes gwëka.
 Zen Alap han ë gwëka, hen Alap han man apde ëka.
 Zëno bosena "Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol."
 2 Zen nonol lonesen nakon Alap han ë gwëka.
 3 Zen Zen kitak Alap mo gun sun yang tasibirki, hen hom tangan- aha mo yang gulsun nuye.
 4 Èngaya gwen hap de ausuna zen Zëbon onak.
 Zep zini ëngaya gwen hap dena Zëbon en nulin gwenan,
 dekam zep enho nakon ëngatan gwe-gwenan.
 5 Zëno ngatanna in okama kawesinnik awe zil in gwenan.
 Kawesinnï man sap ngatanna insa husus gwe-gwibirin, hwëna ber-ber gunnu banakan dep? †
 6 Ki zep hwëna Alap zini zer soneka, bosena Yohanis.
 7 Zen ngatan nabare Zini in hap de olsa tïngare zi hip golngeir guzim zika- dekam de zëno ol toran nakon taïbliëblan hap.
 8 Yohanis zen ngatansa de golzimdin hip de Zisi hom.
 Zen hwëna zëbe hap de olsa de zi hip ayang gul gwizimdin hip de zi.
 9 Dekam tïngare zi hip de ngatansa golzimdin hip de Zini man hatan hap golek de gwe'anka.
 10 Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in okamanak awe orep mes gwëka.
 Zen sap Zen okamanak de zisi yang tasibirki, hwëna hom tame dak.
 11 Zen zëre mo hlil irin zini Israel hon hata zaka, hwëna beya nik hom neirink.
 12 Hwëna men zen en daïbliëblak, zen en zep neirink.
 Zëbe mae en hap zep dekam de Alap mo walas hap ëjowen hap dena golzimki.
 13 Zen auhu-kama zi mo wë tan en nakon hom Alap mo walas hap ëjowek,
 ahaksa zi zëre mae mo dwam gwibin nikon, ahaksa zi mo syal gwibin nikon.
 Hwëna Alap Zën zëre mo walaskam dikim ëliwëhen hap kwang guludaka.
 14 Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in zi tangan hap jowe zaka, hëndep nëban mae golëgwë gwëka. Èe ama Desa anakan kara la gwëk, "Eiwa, zëno sosonna ngatan zi mo lang nakorena. Sosonna in Bi zem onakorena, sap Zen an Zen- zëre mo Tane aha-ere naye. Zen taïbliëblan tanganna hen kwasang-kwasang enna."
 15 Yohanis kim hla taka, dekam zep zëbe hap dena ol mamkam anakan gubiridaka, "An Zen- asa de zertroz-

† 1:5 1Yoh 1:1-5

an Zi niye, mensaë anakan gubirida gwëkke, 'Men Zen de asa zertro'an zaka, Zen mamna. Èe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwëka.'" Kirekam Yohanis ol mamkam gubiridaka.

16 Alap mo Tanena in, Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen etan-etankam nëbe mae hap dawemna gol gwizimnira. 17 Sap Alap onakore titi tabin ola, zen Musa Bak nëp ayang gulzimki. Hwëna Alap de nësa totoresa kwasang gwibirida gwen hap de ol dawemna, zen Kristus Yesus nëp golhatazim zika. Ol dawemna in, zen eiwa de tangan naye. 18 Zini hom tangan Alapsa hla dak. Hwëna zëre mo dang tïninak de Tanena, men Zen aha- en zëre mo alpnak gwë gwenda hen apde ëka, Zen mes Bi zikhip dena nëbe mae hap ayang gulzimki. Zen hen ki Alap.

Yohanis kim orana sal ta gublu zakake:

(Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Luk 3:15-17)

19 Yohanis kim hamal hap tonbirida gwëka, dekam zep Yahudi mo mam-mamna Yerusalem kon zini lup nul sonek- zen de Yohani'i takensiblin hap. Zen Alap mo golak de syal tan zisi hen Lewi Bak mo ausu nakore zisi lup nul sonek. †† Kim yaing gwezak, ki zep dakensiblik, "Em san ha an Zen?- mensaë kara ë gwëblan naye."

20 Yohanis dam-dam enkam zep zënaka kira taka, "Èe an nënaka de ngaya tabin hip de Zisi hom."

21 Ki zep etan dakensiblik, "Ki em nara mo weinak dep de zi? Em san ha diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Elia Bak Swe? Hwëna angkam Yohanis mo bosekame etan hata'an zala." †

Ki zep ding gulzimki, "Èe an zëno weinak dep hom."

†† Alap mo golak de syal ta gwen zini, desa Amber olkam "Imam" kam nenbirida gwenan. Zen zen Yerusalemk de Alap mo golak Alap hap domba-sapina tru dasik gwëblak. Israel zi mo ë-ënak de but srëm gol-golak, zao bëjen ba maena Alap hap tru tasik gwëblan. Diki Yerusalemk de Alap mo gol ennak, zao en dep zep lup nulhal gwezak. Hen totore zini bëjen tru ta seblan. Mensa Musa aha-ere zi ausuna dam tasibirki- Harun Bak mo auyan-tane walya, zen diki zen en tru dasik gwëblak. Zen hen domba-sapina in mo kala Alap hap noltrë gwëblak- men kirekam Musa mo titi tabin olak lwakke, dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizimdin hip. Zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo syala, zen kitak de Yahudi zisi de mas gwibirida gwen hap dena- Alap dikim zëno mae mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip. Lewi Bak mo ausu nakore zini, zen hen Yahudi zi mo aha zi ausu, hen zëno mae mo syala, Alap mo golak de syal tan zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip. † Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Maleaki Bak ngein sin dep denaka anakan ayang gulzimki, "Elia Bak Swe etan lamkam sa lwahal zala. Dekam Bian mo zisi de klis gun hup de yakla yawalak sa nabakam hatal." (Mal 4:5-6)

Ki zep etan dakensiblik, "Ki san ha em Musa mo weinak dep de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zi?" †

Ki zep ding gulzimki, "Kirekam hom."

²² Ki zep dakensiblik, "Ki em an nara mo weinak dep dena? Em de enaka kira tan srëmkam, ki hwëna men zen asa lup nul sonek, ëe banakan asa enbiral?"

²³ Yohanis dekam zep Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Yesaya Bak Swe mo ngein sin dep de ol hli yulzimdin nikon ding gulzimki, "Ëe an 'zi srëm lang nakon de anakan taken gwen hap de zi, 'Haen, nère mae mo Teipsinni kip nen orasa dam-dam tablan- desan deka hata zaka.'" ††
Ano syala kirekam."

²⁴ In zen takensiblin hap yaing gwezak, ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitï gwenna. †²⁵ Zen dekam zep dakensiblik, "Ki hwëna em ba habe baptis ta gwibi'ira?– sap em ngaya tabin hip de Zisi hom, hen Elia Bak Swe ne Musa Swe nik mo weinak dep de zisi hom."

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Ëe an weyakamë baptis ta gwibi'in, hwëna eno mae mo ngirinnik ki gwë'ara– Mensa ena tame la srëm gwe'an. ²⁷ Zen asa zertro'an zala. Hwëna ëe an dawem naka hom– Zëbon onak de babu gwen hapye. Sap zëno tana maesa de ngan so-sublunna, ëe toton bëjënë."

²⁸ In kitak Betaniak ki lwak, weyana Yordan mo yakla hata sezan san de ënak. Yohanis zen zëwe baptis ta gwibirki.

Yohanis kim Yesussu hla ta gukuke:

²⁹ Ka'ankam, ki zep Yohanis Yesussu hla ta guku, ki zep gubiridaka, "Ëre wakë emki hla tan. Zen in Zen– Alap mo Domba Tane naye. †† Zen Zen sa Zënaka sosok tala– tingare okamanak de zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye. ³⁰ Zen in Mensaë anakan emsa gubirida gwek, 'Asa de zertrozan Zini, Zen mamna. Ëe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwë gweka.' ³¹ Ëe homë menkam anakan tame ta'ak, 'An Zen– nësa de ngaya tabin hip de Zini inye.' Hwëna Alap asa baptis ta gwibin hip dam tasikï– dekam de Desa Israelk de zi hip zertreizimdin hip."

³² Hen Yohanis insa hlauku zen dam-dam enkam anakan tonbiridaka, "Ëe ama Alap mo Enhosa hla ta–

† 1:21 Ul 18:15-19 †† 1:23 Yes 40:3 † Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo ayan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, "Bahem gulmuru- run." Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, "Ëe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesi'in." Zep zen hen man Yesussu baes nëblak– kim anakan hla dak, "Desa beyakam ang nëbla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Yohanis mo ola awe dam gulsunnu dandan: Ahana, "ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitï gwenna," ahaksa, "In zen dakensiblik zen Farisikam de gubirida gwen zi lup nul sonek." †† Yohanis kim Yesussu anakan gubluka, "Zen in Zen– Alap mo Domba Tane naye," dam gulsunnu zen a kirekam mo: Yahudi zini dombasa Alap hap tru dasik gweblak– dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuzimdin hip. Zep kim Yohanis kirekam gubluka "Alap mo Domba Tane" kam, zen man dakasti'in, sap Alap man Yesussu zerguku– domba tane makan de tingare zi mo karek-karek hap de tan hap.

ser. Mawana ohola mo kim ati gwesan zala, ki zep hëndep ing gwe heblan hap Zëbon zau zula. ³³ Hwëna Alap mes asa hamal hap anakan gu-gubluka, 'A dekon esa tame tala: Men Desae hla ta'anka ëre mo Enho de Zëbon dep ati gwennak hen ing gwe heblannak, Zen Zen sa hwëna ëre mo Enhona inkam baptis ta gwibiri.' ³⁴ Ëe hwëna namen mesë ëre mo nwekam hla tal, zen in zebë damnak anakan kira gwe'an, 'In eiwa, Zen Zen– Alap mo Tane naye.'"

Yesussu kim zini nonol tanganna ang nëblakke:

³⁵ Ka'ankam etan baptis ta gwibin zini Yohanis zao gwë'anka. Ëe hen zëre hon de ang ë gwen zi darena zaoë ë'ak. †³⁶ Dekon zep Yesussu tamarannak kara ta sone'anka, dekam zep etan gubiridaka, "In Zen– Alap mo Domba Tane naye." ³⁷ Ëe kimë kirekam asalblak, dekam zebë Yesussu ang ëblak.

³⁸ Asa kim ake guku, ki zep lero gwizimdin niban asa takensizimki, "Em basae leibi'ira?"

Ki zebë ding ulblik, "Rabi Bak, eno gwë gwenna endawe?" "Rabi" kam de ol-gunnu, zen Ibrani olkam. Zëno enlalana "guru."

³⁹ Dekam zep asa ding gulzimki, "Haen. En esa ki zë hla kuli." Dekam zebë ang ëblak, hen ama zëno gwë gwenna hla kuk. Yakla nwena dekam san ha empat enkam, kam-en. Yaklana dekam zep asa zigwëka.

⁴⁰ Ëe in zen Yohanissi asalblak hëndep Yesussu ang ëblak, aha zini in mo bosena Andreas Bak. Andreas in, Simon, aha bosena Petrus mo oso. ⁴¹ Zen ki zep nabalbakam aya zemka duweblaka, ki zep gubluka, "Ëe mesë Mesia'a ërtowenan!" "Mesias" kam de ol-gunnu, zen hen Ibrani olkam. Yunani olkam enlalana "Kristus," hen zëno enlalana, "Alap mo zer sonenna– Israelsa de Zen ngaya tabin hip." ⁴² Andreas ki zep Yesus osan dep kwang tahal zaka. Kim zerhata zaka, Yesus ki zep zë nwekam srap tasikï, zao zep gubluka, "Em in Simon Bak, Yohanis mo tane. Hwëna Ëe ama emsa bosa ta'an 'Kefas' kam." "Kefas" kam de bosena in, Ibrani olkam enlalana apdenak– zëre mo Yunani olkam de bosena Petrus hunye. Zëno enlalana "kaso yawal."

Yesus kim Pilipus ne Natanael neka kwang sokake:

⁴³ Ka'ankam ki zep Yesus Galilea mo lang san dep de song gwen hap dwam gwe'anka, ki zep hëndep song gwëka. Zao zep Pilipus Baksa zertoweka, ki zep zë gubluka, "Em Asa ang gwebla."

⁴⁴ Pilipus in Betsaida wal, hen Andreas ne Petrus ne zao hen ë gwëka. ⁴⁵ Pilipus dekam zep hwëna Natanaelsa duweblaka, ki zep zë gubluka, "Ëe mesë ërtowenan– Zini mensa Musa zëre mo titi tabin olak hamal hap zëbe hap dena ale gulblukaye, hen mensa Alap mo ol-

†† Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirki, hom damkam zëre mo bosena ayat 35-40 nak awe ale gulku. Hwëna zi darena in kon ahana zën mes yap, sap Yohanis kirekam zëre mo surat ale gul gwennak zëre mo bosesa golzabe gwëka. Mae hap mes yap bosa zemka ale gul srëm gwe-gwëka– dekam de aha zi zënaka enlala gweblan srëm hap, "Zen bolte-boltena."

sa de ayang gul gwen zini nen guk gweblakye. Zen Nazaret wal, bosena Yesus, Yusup Bak mo tane."

⁴⁶ Ki zep Natanael weha ol makan ding gulbluka, "Nazaret walya san ha ki?– dawem naye."

Ki zep ding gulbluka, "Haen, en neik ki zë hla ta."

⁴⁷ Yesus onak kim zerhata'an zaka, ki zep gu-gubluka, "An Israel wal tangan. Hwëna zëbon onak hom– zisi de yane-ne tan hap de enlala naye."

⁴⁸ Ki zep Natanael takensiblika, "Em banakane asa tame tala?"

Ki zep ding gulbluka, "Ëe mesë emsa hla tal– Pilipus de emsa kwang tan srëmnak. Tenya ara mo ausunake nikin sira."

⁴⁹ Ki zep ding gulbluka, "Guru, Em in Alap mo Tane! Em in Israel mo teipsinni!"

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Na-en tangan ba habe asa taïbli'bla'ara?– owas betek tola an en hapye. Sap Ëe anakare enkamë emsa gublul, 'Ëe ama emsa tenya ara ausunak hla tal.' Hwëna em etan mamkam de owassa esa kara guluda gwera– dekam tangan de dawemkam Asa taïbli'blan hapye." ⁵¹ Ki zep hwëna gulk sun de ol blaorankam kitak asa gubiridaka, "Eiwa tangan nakaë emsa gubirida'an: Em esa nglisa talusun nuka hla laser, hen Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna † Abon osan sa tatak gwese gwer, hen Abon osan sa atiti gwe-gwezal."

Ëna Kanak de we-zi dare oto sonnakk kim Yesus ang gwekake:

2 Yaklana dan-ahan, dekam zep langna Galilea mo aha ëna Kanak we-zi daresa oto noso'ak. Yesus mo anena man zë ang gwëk. ² Dekam zep Yesussu hen nenblak– Zen de hen zëre hon de ang ta gwen wenya asa golëang tan hap. ³ Anggur hona kim tap gwizimki, Yesussu ki zep an zem gubluk, "Anggur hona mes tap gwizimnira."

⁴ Ki zep ding gulbirkiki, "Anyan, em bap kirekam Asa gublula. Sap Ëe dikim ëre mo sosonsa goltreizimdin hip denak hom am zau'un."

⁵ An zem ki zep gola iwe de babu gwen zisi gubiridaka, "Ano tanena an de emsa ba mae hap gubiridana, zen hëndep kire enkam syal eibik."

⁶ Gola iwe kasokam de drem yawal-yawala ki ërlwawak– enam enkam, seratus liter mo dena. Zen weyasa zë hamal da gwibik– tembane tankam dikim Yahudi mo auyan-aza mo ëpba ol san tahasa su tablanda gwen hap, hen piring-moksa de zë os-os ta ine gwen hap. ⁷ Yesus ki zep gubiridaka, "Drem-dremna ansa hokam beya labik." Dekam zep hona tutu dak, hëndep dremna in man ësuwehe kinik. ⁸ Ki zep etan gubiridaka, "Men zen tagal gwenna awe nol gwe'arake, emki

† Yesus kim okamanak gwë gwëka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bosa taka: Sap Zen man enlala gwëka– mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka– Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridana hap gublukake.

zëbe hap zeisirbli hanan." Ki zep hëndep nyeisirblihak.

⁹ Hwëna dremnak de weyana in mes anggur ho hap ëjowek. Tagal gwen hap de nol gwen zini in kim akasi-birkiki, zen hom anakan tawa gwibi'inka, "An owas hap ki lwanan," hwëna babu gwen zini in, zen en mes sap tame nuk. Ki zep we gon hap de zini insa kwang taka, ¹⁰ ki zep gubluka, "Tembane yawalsa de syal gwibinnik, diki anakan syal nei gwibirin: Nonol te-ala mamkam de anggur ho dëreksa de golzimdin. Hwëna kim dërek wenya insa sowe henkam otdebinni, dekam sap de lun kon totore anggur hona golzimdin. Hwëna em an dërek wenya ema lam gulu– lun kon de hwëna kae gwibir-zimdin hip!"

¹¹ Zen zen Yesus mo nonol owas syal gwibin niye– kim langna Galilea mo ëna Kanak nonola zëre hap de na goltreizimki. Zen zëwe zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna nonola goltreizimki. Zen dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya nonol sap daïbli'blak. ¹² Kim hya gwesik, Yesus ki zep Kapernaum sun dep golëtine gwëka– an zem, oso wal zem, hen ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ban. Zao mingguna san ha aha-en mes yap asa golëlowe heka.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(Mat 21:12-13, Mrk 11:15-17, Luk 19:45,46)

¹³ In kim Yahudi mo yakla yala Paskanak †† golek de gwe'ak, dekam zep Yesus Yerusalem san dep asa golëzahe gwëka. ¹⁴ Alap mo gol mwanak de teksonnak ki zep zini hlauluda'an haka– men zen sapi-dombana, hen mawana te-ala hap lirak da gwibikke– dekam de aha zi desa Alap hap tru tasik gweblan hap. Hen men zen Roma mo te-ala hap Yahudi mo te-alasa lirak da gwibik, zen hen zao teinikin'ik. Meja-mejanak te-alasa naïtblin da'ak. ¹⁵ Ki zep dokot hak-haksa siri tasiki– dekam de sapi-dombana insa lek-lek tabin hip, dekam zep tingan golëalsa sonebirkiki. Te-ala lirak ta gwibin meja-mejana man yal tazimki, hëndep te-ala kasona man sekwak tabir-zimki. ¹⁶ In zen mawana lirak dabi'ik, desa ki zep gubiridaka, "Mawa om ansa dekam kap ul inehak. Ano Bian mo gola ansa bahem pasar hap li yul sone gwen."

¹⁷ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe dekam zebë enlala eibik– mensa Alap mo olak anakarekam ale nukye,

†† Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip– in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol wasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaunkum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwëk." (Kel 12:1-51, Ul 16:1-8) ‡ Roma dekam Yahudi mo langnak irik nik, zep zëno mae mo mwin-mwankam de te-alana, Roma mo te-ala. Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna man jalse neibirida gwëk, "Roma mo te-alasa bëjen Alap hap golblan." Yahudi zini zep Roma mo te-alana lirak da gwibik– Alap mo golak de hatankamye. Hwëna zini men desa Yahudi mo ëpba te-ala hap lirak da gwibik, zen hwëna hargana man mam nul gwëk– dekam de zëre mae hap aha hlik naka kap ta-in gwen hap. Hen men zen aha kire-kirena Alap mo golak lirak da gwibik, zen hen man hargana mam nul gwëk.

“Èe Alap mo golsaë dawemkam anakan enna lwa gwibirin, ‘Bap zen zini kun gun.’

Zen in zep de jal hap sa Asa karek dal.” †

¹⁸ Yahudi mo nol-nolik zep hwëna nenblak, “Nara ebe hap golblaka?– dekam de Alap mo gola ansa wet gulsun hupye. Ki abe mae hap emki owassa syal gwibirin-zimdin– èe akakim anakan emsa tawa ëblak, ‘Alap eiwa mes kirekam de syal gwe-gwibin hip dena ebe hap golblaka.”

¹⁹ Ki zep ding gulzimki, “Em gola ansa dri kulsuk, hwëna Èe asa dan-ahare yaklakam etan taul.”

²⁰ Ki zep ding nulblik, “Alap mo gola ansa kim dauk, tahunna 46 enkam man-am altilsik, hwëna em ema gulu, ‘Dan-ahare yaklakam asa etan taul!’”

²¹ Hwëna Yesus Alap mo gol tangansa de dri yulsun hup hom ki gubiridaka. Zen hwëna zëre mo tim hip denaka gulk sun ola blaonzimki. ²² Zep Yesus kim tin nikon ngaya gweka, èe dekam zebë zëre mo ola insa enlala eibik. Dekam zebë hen Alap mo hamal hap de ole gun nuban Yesus mo ola ban laïblizimk.

²³ Yerusalemk kim yakla yawala Paskanak gwë gwe-’anka, zini beya nik daïbli’ak, sap zen man zëno owas syal gwibinsi hla nul gwe’ak. ²⁴ Hwëna Yesus hom desa anakan taïbli’ak, “Zen eiwa Asa daïbli’ak.” Sap Zen mes kitak tame tabirki. ²⁵ Zen zi mo enlalasa Zën hla ta gwizimki, zep Desa ba hap de anakan gublun hap, “Zini in karekna,” ahaksa, “Zen dawemna.”

Nikodemus kim Yesussu zini takake:

3 Aha yaklakam ki zep Farisi walya Yesussu zini ta zaka, bosena Nikodemus. Zen Yahudi zi mo aha mamna. ² Zen kam zini taka, ki zep zë gubluka, “Guru, èe mesë emsa anakan tame lak, ‘Emsa Alap zer soneka– asa de tawa ta gwibin hip.’ Sap Alap de zisi zer-gwën srëmkam, zen bëjen owas-owassa syal gwe-gwibin– in kirekam em syal gwe-gwibi’iraye.”

³ Yesus ki zep ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublun: Emsa de etan jaha gweblan srëmkam, em bëjen em Alap mo irik ginnik hatan.” ††

⁴ Ki zep ding gulbluka, “Zi mamna banakan de etan jaha gweblan hap? San ha maka ki bongna etan an zik mo sopnak ing gwe he’ara?”

⁵ Yesus ki zep ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublun: Zini etan de jaha gwibiridan srëmkam, hokam de jaha gwibiridanna, hen Alap mo Enhokam dena, zen molya Alap mo irik ginnik yaing gwëk. ⁶ Zi mo jaha gweblanna, zen tim en naka, hwëna Alap mo Enho nakore jaha gweblanna, zen ang hap dena. ⁷ Em ba hap de tenggwaran hap?– sap Èe ama emsa gublun, ‘Etan de emsa jaha gwibiridan srëmkam, em kitak bëjen Alap mo irik ginnik yaing gwen.’” ⁸ Yesus ki zep ola gulk

† 2:17 Mzm 69:10 †† “Etan de jaha gweblan” hap de ola awe, desa de dam gulsunnu dan-dan, zep Nikodemus Bak dam gulsuk srëm gwëka. Aha dam gulsunnu, etan de an zik jaha gweblan hap dena– men kirekam Nikodemus dam gulsukuye. Yunani olkam aha dam gulsunnu hen, gulk kon de jaha gweblan. Zëno dam gulsunnu, Alap mo Enho de ing gwe heblankam de wet gwesin, zep de zini in èse jaha gwen makan nwe-mase gwen. Yesus Zen diki kirekam enlala gwibirin– ngatan zi mo lang nakon de jaha gweblansa.

sun blaonblaka, “Asesena ki totoresa taïlisen gwenda. Auku enna kie asal gweblanan, hwëna anakare tame gunnu hom, ‘Asesena in dekon jowe gwenda,’ ahaksa, ‘Desan dep song gwera.’ Zen hen ki kirekam, Alap mo Enho nakore jaha gweblan naye.”

⁹ Nikodemus ki zep takensiblika, “Èe homë tame gublun. Zen kirekam banakan sa jower?”

¹⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, “Em dwan Israelk de zi mo aha guru yawal sake, zep em ba habe insa tame gul srëm gwera? ¹¹ Eiwa denakaë emsa gublun: Èe ère hon de ang ta gwen wenyu ban ère mae mo tame gun nuka hen nwekam de hlaun nukaë tawa la gwibirin. Hwëna em ere mae hon de ang ta gwen wenyu ban em molye ulink. ¹² Èe kimë auhu-kamanak denaka emsa tawa ta gwibirin, em hwëna dekam home ano ola laïbli gwibirin. Zep Èe de ngatan zi mo langnak denaka emsa tawa tabinkim, em banakan dep?– taïbli’ak niye. Ebe mae hap gwa-gwa tangaranna. ¹³ Sap zini hom ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, hen dekon hom atiti gwezak– zen de emsa tawa tabin hipye. Hwëna Èe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe dekonë ati gwezak. ¹⁴ Men kirekam Musa Bak tembagakam de yang gulsun wanyana tenyak gulk makan gul inkike, sasa langnak in kim golëlowehe gwëkake, ‡ zen kirekam sa hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan dain– ¹⁵ dekamim tingan men zen Asa daïbli gwebla’ak, hëndep de gwën hap denaka hla nuk.”

An Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirikike, zëre mo srip gulsun ol:

¹⁶ Alap man okamanak de zisi sërkam kwasang gwibirida gwëka, hëndep zep zëre mo Tane aha-erena zer sonezimki– dekamim tingan men zen Desa daïbli gwebla’ak hëndep denaban juwe srëm gwëk, hwëna hëndep de ëngaya gwen hap denaka sa hla nul. ¹⁷ Alap zëre mo Tanena in nësa de karek tabin hip hom zer soneka, hwëna dekam de Zëbon onakon nësa ngaya tabin hip. ¹⁸ Zini men zen zëre mo Tanena daïbli’ak, desa Alap hom karek tabin hip kalang gwibirida’ara. Hwëna men zen daïbli’ak srëm gwe’an, desa mes kareknak de kang gun hup kalang gwibiridaka, sap zen hom zëre mo Tane aha-erena daïbli’ak. ¹⁹ Zep a kire nakon sa Alap klis gulu: Zëre mo ngatansa de golzimdin hip de Zini mes sap okamanak hata zaka, hwëna okamanak de zini kawesinsi dwam nei gwibirin. Zen ngatan san dep de wet so gwe kinin hap man baes ta gwenan, sap zen karek-kareksa nol gwenan. ²⁰ Sap kareksa de gol gwen zini ngatansa man husus nei gwibirin. Zen bëjen ngatannak ewet so gwe kinin– zëno mae mo syal karekna insa de tame gulzimdin srëm hap. ²¹ Hwëna men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen Alap mo ngatannak ewet so kinzi

‡ Israel mo ausu nakore zini kim wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwe’ak, Alap dekam zep Musasa gublun– dekam de yang gulsun wanyasa te ik ginnik gulk makan gul irin hip. Kim wanyana insa kara nulse gwëk, dekam zep wanya mo hit tin sang-sang nakon ëda-wem gwe-gwëk. Emki Bil 21:4-9nakhlun.

gwenan, dekam zep anakan noltrë gwenan, "Ano gwënna eiwa Alap mo dwam gwibin sin lwa'an."

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup dena kira gwekake:

²² Dekon aha yaklakam, Yesus zëre hon de ang ta gwen wenya aban mae Yerusalem mo zi srëm lang san dep golësek gweka. Zao holo tolkam asa golëlowehe gweka, hen zini dekam baptis ta gwibin hip yaïng gwe-gwezak. ²³ Dekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa nama hom bwinak tak da in'ik. Zen dekam Aenonk hen baptis ta gwibi'inka- ë yala Salim golek denak, sap zëwe hona beyana. Zep zini nama zëbon dep yaïng gwe-gwezak- zen de zë baptis ta gwibin hipye.

²⁵ Ki zep Yohanis hon de ang ta gwen wenya Yahudi wal bose zeban auyan-aza zik mo ëpba ola kon nërkeisa-keisa gwe'ak- mae hap: Diki a kire enkam nen taha maena su tablanda gwen- dekam de Alap mo nwenak ëkun gwen srëm hapye. ^{†26} Ki zep etan Yohanis osan dep lwan dahak, zao zep nenblak, "Guru, zini men zen weyana Yordan mo yakla hatase zannak eban ë'anka, mensa em asa gubirida gwekake, 'Zen Zen tangan,' zen hwëna angkam zisi beyakam baptis ta gwibi'ira. Angkam zini zëbon en dep tingan gwe'an. Nëbon mae hwëna man dan-en gwe'an."

²⁷ Yohanis ki zep ding gulzimki, "Zini bëjen banakare syal maena gul irin- Alap de golblan srëmkamye.

²⁸ Ena kie asa sane la gwek- kimë anakan gu gwekye, 'Ëe an Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi hom, hwëna ëe an Desa de ngeir gubluzan hap de zi.' ²⁹ Yesus Zen we gon hap de zini men kiye. Hwëna wenya mensa Zen go'ara, zini men zen angkam Zëbon dep bitì gwe-gwe'an, zen zen. Ëe hwëna men kiye- we gon hap de zini in mo wal bosena. Zep ëe ama sam gwesinìn- anakan de akenkam, 'We-zi darena in dawemkam ë gwe'an,' hen ëe ama isrip-sri gwe-gwenan- ano wal bosena in mo olsa de sane gwe-gwenkamye. ³⁰ Zen diki Zen sa abon onakon teipsik zahera, hwëna ëe asa dowehe tiner."

Angkon an, bukuna ansa men zen syal gwibirkike, zëno srip gulsunnu:

³¹ Zini in zen gulk kon ati gwe zaka, Zen teipsinnì. Hwëna okamanak de ësaltin zini, zëno mae mo enlalna hen ol toranna okama en hap dena. Ngatan zi mo lang nakore Zini in man tingan kwei-kwik gu'ura.

³² Zen mensa Zëna zëwe hlaul gweka hen sane gwe-gweka, desa zep nësa tonbirida gwe'ara. Hwëna okamanak de zini zëno ola man hwa nulsuk gwe'an.

³³ Hwëna men zen en zëno ola nulin gwenan, zen en zep anakan eiwa nul gwenan, "Yesus Zen Alap mo Zer Sonenna." ³⁴ Alap mo zer sonen Zini, Zen eiwakam Alap mo olsa ayang gul gwenda, sap Alap zëbe hap zëre mo Enhosa kitak zerblaka. ³⁵ Bian man Tane zemka dang tini ta gwenda, in zep Zen de tingan bi gwibin hip gulbluka. ³⁶ Men nara Tane zem in sa taibliblanna,

† 3:25 Mrk 7:1-4

zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nulin. Hwëna Tane zemka men zen de betek nëbla srëm gwe'ak, zen molya ëngaya gwek. Zen hwëna Alap mo jalak sa hëndep denaban lowehe gwer.

Yesus kim Samaria wenya ban ola lon'akke:

4 Farisikam de gubirida gwen wenya ki zep anakan ësak, "Yesus hon angkam beyakam bitì gwe-gwe'an, hen zëbon beyakam baptis ta gwibin hip sek gwe-gwe'an. Yohanis hon angkam man dan-en gwe'an."

² Hwëna Yesus Zëna hom baptis ta gwibirki. Diki zëre hon de ang ta gwen wenya ëyë baptis la gwibik.

³ Anakan kim salka, "Farisikam de zini mes kirekam emsa tawa nëblak," Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon asa etan Galilea mo lang san dep golësek gweka. ⁴ Orana in desanë sek gwek langna Samaria mo ngirìn kles san. ⁵ Ki zep Samaria mo ëna Sikark asa golëyaïng gweka. Dekon golek- ngana mensa Auyan Yakob Bak orep tangan tane zem Yusup hup zerblakaye. ^{††6} Ëna Sikark iwe hen ki, Yakob Bak Swe mo aili hona. Yesus man oranak sin gwe zaka, zep kim hata zaka, hëndep dekam zep aili ho alpnak nikin ane zaka. Yakla-na dekam bolak mes zauku.

⁷ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya mesë ëna iwe yaïng gwesek- tembanesa de zë lop tan hap. Ki zep hwëna Sikar wenya blome naban hata'anzak- hona in sa dikim zausul han hap. Yesus ki zep gwibirki, "Abe hap nonol zausulblu ine."

⁹ Wenya in ki zep ding gulbluk, "Em in Yahudi wal syake, hen ëe an langna Samaria kore we. Zep em ba habe asa kirekam abe gulu?" Zen mae hap ki ding gulbluk: Sap Yahudi zini bëjen Samaria zi niban tahana golësëran-sëran gwen. ‡

¹⁰ Ki zep ding gwibirki, "Alap mensa angkam golzim'ira, em home tame gu'ura. Hen em home Asa tame tala. Ki emaka Asa abe tala- hëndep de ngaya gwen hap de hosa de ebe hap golbin hip. Hen Ëe amaka ebe hap golbi'in."

¹¹ Ki zep ding gulbluk, "Bian, eno blomena hom, hen aili hona an logok gwe henna. Em banakan molye zausulku- ngaya gwen hap de hona in saye. ¹² Auyan Yakob Bak tinkim aili hona ansa nëbe mae hap hli tazimki, hen zëna, walas zem hen zaho zem, zen dekore hosa notde gwibik. Em san ema enaka kil ti'ara?- 'Ëe an Yakob Bak onakon ama teipsi'in."

¹³ Ki zep ding gwibirki, "Zi de aili hona ansa otde gwibinkim, zen sa etan ëho-hole gwe-gwer. ¹⁴ Hwëna mensaë gol gwizim'in, zi de desa gul irinkim, dekam bëjen etan ëho-hole gwen. Hwëna hona in zëno mae mo enho nakon sa ana gwese gwer, hëndep zep sa hëndep denaban ëngaya gwer."

¹⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, "Bian, abe hap hona in sa golbir- ëe akakim etan ho-hole gwe srëm gwek."

†† 4:5 Kej 33:19, 48:22, Yos 24:32 ‡ Yahudi zini Samariak de zi niban mae hap tahana nolësëran-sëran gwe srëm gwe-gwek: Sap Samariak de wenya man aha zi ausu naban ësiri gwe-gwek, zep Yahudi tangan zini man anakan enlala neibirida gwek, "Zen Yahudi tangansa hom. Zen kwae naban."

Hen dekam ëe molyë awe hata gwezak- hona ansa de zausul gwen hapye."

¹⁶ Ki zep etan ding gulbirki, "Ki zi omka em kwang ta lahan."

¹⁷ Hwëna ki zep ding gulbluk, "Ano zini hom."

Etan ki zep ding gulbirki, "Em eiwakame ding guluda, ¹⁸ sap em mese aha-ere taha-tapakam zini zersik gweka. Hen mensa angkam zergwë'ara, home eiwakam ze'ara. Eno ding gunnu in eiwana."

¹⁹ Ki zep ding gulbluk, "Bian, angkam mesë emsa tame tanan: Em Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi. ²⁰ Ano mae mo ayan-azana awe de kwatapnak yakla yawalak ëtagal gwe-gwek- dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hap. Hwëna Yahudi zini, em ema anakan tawa la gwibirin, 'Yerusalemk de Alap mo gol ennak em yakla yawalkam ëtagal gwe-gwen- dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hapye.'"

²¹ Ki zep hwëna ding gulbirki, "Ano ola an desa em ta-ïbliin: Yaklanak sa hatal, dekam kwatapna an en kon hen Yerusalemk en kon molya Alap hap boklena kom da gweblak. ²² Em Samariak de wenya, men zëbe hap boklena kom la gweblanan, home tame la gwe'an. Hwëna ëe, Yahudi zini, mesë tame lak- men zëbe habë boklena kom la gweblananye. Sap dekam de zisi ngaya tabin hip dena, zen Yahudi hon sa ki lwal. ²³ Sap zëno yaklanak sa hatal hen angkam man lwa'an, dekam zini sa tingare enho naban hen Alap mo Enho de bi gwibiridankam Bian hap boklena kom da gweblak. Sap Bian Alap kirekam de zisi hakalbirida gwenda- Zënaka de boklesa kom ta gweblan hapye, sap menkore men-kore zi ausu. ²⁴ Alap Zen enho enna, zep zi de eiwakam boklesa kom ta gweblanna, zen diki tingare zëre mo enho naban hen Alap mo Enho de sosonsa golblan naban."

²⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, "Ëe tawana: Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala, hen kim de hata'-an zaka, Zen sa kitak srip gulsuk gwizimdi."

²⁶ Ki zep ding gulbirki, "Ëe an Zen- an debane lon'araye."

²⁷ In kim zë lon'ak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë lwanda halzak. Zao zebë Yesussu anakan lenggwanbla'anzak, "Zen wenya ban am olsa lon'an." Hwëna wenya insa homë anakan lakensibik, "Em basae Zëbon dwam gwibi'ira?" Hen Yesussu homë lakensiblik, "Em ba habe wenya in han ola lon sara?"

²⁸ Hwëna wenya in kim Yesussu kirekam salblak, blo-mena insa zao zep eititi gwe gubirhak, ki zep ënak gwibiridahak, ²⁹ "Haen! Zini wakinsa emki hla tan. Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri. San ha Zen tangan mes yap- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye?" ³⁰ Dekam zep ëna iwe de zini du nëblazak.

³¹ In kim ki zë kirekam lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe ama sap zë titi la gwe'ak, "Guru Bak, emki tembane gwen."

³² Hwëna Zen man ap ding gulzimki, "Ano tembanena ki- mensa em tawa eibir srëm gwe'anye."

³³ Ki zebë ënaka enbiridak, "San ha man yap aha zi tembanena nolblazal yap?"

³⁴ Ki zep ap ding gulzimki, "Ano tembanena a zen moye: Bian mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip, hen syala men zep Asa zer sonekake, desa dikim sul sonen hap. Zen ano tembanena zen. ³⁵ Zini kirekam nen gwibirin, 'Eiyas tan nakon, etan benna dan-nër dan-nër, dekam sa taran hap denak zaul.' Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Nga yala ansa emki ër tabla naseran. Gandumnu mes ngap-ngap gwera, zep taran hap denak mes zaul. Nen taran. ³⁶ Eiyas tan hap de zini, zen mes ëteingir gwe guk. Hwëna zini men zen angkam taran hap syal ta'an, zen hëndep de ëlwa gwen hap de gudangnak gandumnu insa kang da gwenan, hen zëbe mae hap Alap hëndep de ëlwa gwen hap de te-alasa gaji hap aïtbir gwizimnira. Zep zini men zen eiyas tanna hen men zen de taranna apdekam sa lamkam ëisrip-sri gwer. ³⁷ Zep man dakas-tiilin- men kirekam anakan nen gwibirinye, 'Ahakorena eiyas tan hap de wenya. Ahakorena zen taran hap de wenya.' ³⁸ Hwëna Ëe mesë emsa dam tasibik- em de hwëna aha zi mo eiyas tanna insa tan gwen hap. Zep em zëno mae mo irse gwen nakone dawemsa hla kul gwe'an."

³⁹ In zen du nëblazak, zao zep abe da gwe'ak- deban mae de zëwe golëgweisin hip. Hëndep zëwe yaklana dan zep gweisiki. Langna Samaria mo ëna Sikark de zini dekam beya nik zep Yesussu daïbliblak, sap wenya in anakan gubirida gwe'ak, "Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri." ⁴¹ Hwëna Zënaka de sane tan tangankam, zep etan beya tangan nik daïbliblak. ⁴² Hyanak zep wenya insa nen gwibik, "Menkam eno ol en nakonë la-ïblibla'ak, hwëna angkam aena hen mesë sane lak, zep mesë dam lasil, 'Eiwa, Zen okamanak de zisi de ngaya tabin hip de Zi.'"

Yesus kim mam zi mo walasna langa nakon sang-sangnak dawem takake:

(Mat 8:5-13, Luk 7:1-10)

⁴³ Samaria mo ëna iwe kim yaklana dan asa golëgweisiki, ki zep kon etan zëre mo langna Galilea san dep asa golësek gweka. ⁴⁴ Yesus dekam hamal hap mes asa gubiridaka, "Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan, zep Asa hen Galileak molya daïbliblak." ⁴⁵ Hwëna kim asa golëyaing gweka, Galileak de zini man ki sap neirink. Zen hen mes Yerusalemk yakla yala Paskanak ang tak, hen dekam zëno owas syal gwibinni kitak karanul gwek, zep ki neirink.

⁴⁶ Yesus ki zep asa golëlwanda halka- Galilea mo ëna Kana san dep, men zëwe Zëna nonol ho tanganna anggur ho hap li yul sonekake. Langna Galileak de aha ëna Kapernaumk zao hen ki zini gwë'anka- teipsin zini Herodes mo taha tri so gweblan nik. Hwëna zëno tana-sang-sang nik gwë'anka. ⁴⁷ Zen kim salka, "Yesus Yerusalem mo lang nakon mes hata zala," dekam zep song gwebla zaka, zao zep abe ta zaka, "Em wëhë asa mas gwebla'anka? Kapernaum sun nen ingnen- ano tane tolsa eka dawem ta. Zen tin hip tol alp gwesi'ira."

⁴⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Em awe de zini, karek tanganna. Em owas-owassa de syal gwibir-zimdin srëmkam bëjen em ëtaïblin."

⁴⁹ Hwëna man gubluka, "Haen, Bian! Em de hla tan srëmkam ano tanena sa tol tili!"

⁵⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Emki song gwen. Eno tanena sa ngaya gwera."

Zini in man Yesus mo ola in sa taïblïbirki, ki zep hëndep gwë halka. ⁵¹ Ora san kim nama tine'anka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi niban golëtoweka. Zao zep nenblazak, "Eno tanena mes dawem gweka!"

⁵² Ki zep takensibiridaka, "Bawalkam dawem gweka?"

Ki zep ding nulblik, "Ir, yakla nwen aha-en, dekam ewenna tap gweblak." ⁵³ Bi zem dekam zep enlala gweka, "O hare yakla nwen dekam am Yesus asa gubluka, 'Eno tanena sa ngaya gwera.'" Zëna hëndep zëre mo golak dena kitak dekam zep Yesusu daïblïblak. ⁵⁴ Zep in kim kirekam tane tola in sa dawem taka, Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon de Galileak hata gwe zankam de owas syal gwibir-zimdinni dan nëblak. †

Yesus kim Yerusalemk zi lekna dawem takake, hen zëre hap de syal we yul soneblanna kim srip gulsuzimkike:

5 Aha yaklakam, ki zep Yesus Yerusalem san dep asa golësek gweka- Yahudi zi mo aha yakla yalak dep. ² Ë yala Yerusalem sa in kasokam de kolkam orep mes ki wale dak, hen zëno aha lïlikinnï man bose nosok "Domba zaho hap de Lïlikin." Til hannak zao ki aïli ho yawala, zëno gol kluk-klukna aha-ere taha-tap enkam. Ibrani olkam aïli hona in sa man bose dak "Betsda" kam. †³ Zëwe zi sang-sangna tra nik ëglang-glang gwe-gwek- sap nwe haïna, lekna, hen taha-tana teisya ine gwen srëm wenya. [Zen man zë ëkara gwe-gwek-aïli hona in sa dekon ngëp-ngep gwennak hla tan hap. ⁴ Sap menkam-en menkam-enkam Alap mo dam taha nakore zini man jowe ine gwe zaka, dekam zep hona in sa ngëp-ngep ta gweka. Ngëp-ngep gwenkam, dekam men nara honak de talhenkam nonol gwenna, zen dekam de sang-sang nakon dawem gwen- sap banakare sang-sang mae nakon.] ⁵ Zao hen ki zini, zen ³⁸ tahun enkam sang-sang naban gwë gweka. ⁶ Yesus kim tumnak zini in sa hla ta zaka, zen man tame taka, "An mes holo tangankam sang-sang gweka," ki zep takensïblika, "Em wëhë dawem gwen hap dwam gwe'ara?"

⁷ Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe banakan de dawem gwen hap? Asa de mas gweblan hap de zini san ki? Zep hona an de ngëp-ngep gwenkam, ëe kimë nama song gwen hap sap akasik gwenan, dekam zep hwëna aha zi talhenkam ënonol gwe-gwenan."

⁸ Yesus ki zep gubluka, "Dekam luwe, hëndep ki ere mo ni ta gwen srë-srena in sa gol san dep gul ine kinï."

⁹ Hëndep dekam zep zini in dawem gweka, ki zep srë-srena in sa gul ine kinïka.

† Nonol owasna Galileak de hata zankam, emki hlaun Yoh 2:1-12nak. †† Orep men zen Yohanis mo ola etan ale nul gwek, ahakon aïli ho bosena in sa "Betzata" kam ale da gwek.

Yaklana in dekam Yesus zini in sa dawem taka, dekam Hari Sabat- Yahudi zi mo syal tan srëm yaklakam. ¹⁰ Hwëna Yahudi zi mo mam-mamna kim zini in sa hla da sonek, ki zep zë nen soneblak, "Nëno mae mo ol jal-se gwennak, Hari Sabatkam srë-srena bëjen gwirenhan."

¹¹ Hwëna man ding gulzimki, "Zini men zen asa dawem tala, zen man asa gublula, 'Ere mo srë-srena in sa em gol san dep gwirenhan.'"

¹² Dekam zep dakensïblik, "Zen nara zi ki emsa kirekam gublula?"

¹³ Hwëna zini in hom anakan tame taka, "Zini bosena Yesus asa dawem tala," sap Yesus zi beyanak iwe aya gwe ine halka.

¹⁴ Yesus ki zep zini in sa etan Alap mo gol teksonnak zertowe'anka, zao zep gubluka, "Emki sane gwen: Emsa mesë dawem tak, hwëna kareksa de gol gwenna emki baes gwen. E-baes gwe srëm gwe'anka, ki hwëna sërkam de karek tangan wenyaka esa goitowera."

¹⁵ Kirekam kim salblaka, zini in dekam zep Yahudi zi mo mam-mamna wenyaka gubiridaka, "Zini in zen asa dawem taka, zen bosena Yesus." ¹⁶ Zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mamna Yesusu de sil-sil tanna kon neisïbli hana'ak, sap Zen Hari Sabatkam zisi dawem ta gwibi'inka.

¹⁷ Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, "Ano Bianna hom syala golzausuk gwenda. Ëe hen zebë kirekam syal gwe tine gwenan." ¹⁸ Yahudi zi mo mam-mamna dekam tangan zep Yesusu de tan hap ola aha-en nuk-mae hap: Sap zëno mae mo dam gulsunkum, Zen Hari Sabat en hap denaka hom gulmun gweka. Zen hwëna Alapsa hen "Ano Bian" kam gu gweblaka. Dekam hwëna zëno ola man nwe-mase gwe-gwek, "Ëe Alap han ki en."

¹⁹ Yesus ki zep Yahudi mo mam-mamna wenya in sa gubiridaka, "Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe bëjënë ëre en mo enlalakam ba maesa syal gwibin. Hwëna mensaë ëre mo Biansa anakan kara ta gwenan, 'Bian kirekam syal gwe-gwenda,' Ëe hen zebë kirekam syal gwe-gwenan. Men kirekam Bian syal gwe-gwenda, Ëe hen desan zebë ang gwe-gwenan. ²⁰ Sap ano Bianna man sërkam Asa kwasang gwe-gweblanda, zep mensa Zëna syal gwe-gwibirida, tingan zep abe hap goltrë gweblanda. Hen Zen sa etan sërkam de owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka abe hap gol gweblala, hëndep owasna in esa lenggwanbirida gwer. ²¹ Men kirekam ano Bian juwen zisi ngaya ta gwibirida, abe hap hen mes kire hap de sosonna golblaka- Ëe de hen kirekam ngaya ta gwibin hip, men desa Aena dwam gwibirida'anke. ²² Hen ano Bian Zëna angkam bëjen zisi klis gun. Sap Zen mes klis gun hup dena kitak abe hap golblaka. ²³ Zen mae hap kirekam abe hap golblaka: Dekam de tingare zi Asa bli- kip gwesik gweblan hap- san de men kiye, ëre mo Bian Zënaka de blikip gwesïbliinna. Zep zini men zen Asa blikip gwesïbliin srëmna, zen hen hom ano Bianna bli- kip neisik gweblanan- men zen Asa zer sonekaye.

²⁴ "Ēe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen ano ol san ang ta gwe'ak, hen ano Bian, men Zen Asa zer soneka, Desa daïbli'ak, zen ki mes hëndep de gwën hap dena nulin. Kire zisi bëjen aumwa hap de klis gunnuk karek tabin. Sap zen mes tïn hip de orana hli dak- dekam de ëngaya gwen hap de ora san ang tan hapye. ²⁵ Ēe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yaklanak sa hatal hen angkam man kirekam lwa'an, dekam men zen juwen zi mo kim lowehe gwenan, zen sa Alap mo Tanena ano kwang guludan ola ësäl gwer, hen men zen de Asa ang nëbla'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²⁶ Sap ngaya gwen hap de ausuna Bian onak, hwëna Zen mes Tane zem abe hap golblaka- dekam de Abon onak ëngaya gwe-gwen hap denaye. ²⁷ Hen Zen mes zisi dikim klis gul gwen hap de sosonna abe hap golblaka, sap Ēe an Zen- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna.

²⁸ "Ano tawa tabinni ansa bahem tenggwanbin. Sap yaklanak sa hatal, dekam tïngan men zen juwek ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kwang guludahan hap de olsa sa ësane gweser. ²⁹ Zen dekam sa zënaka de kang gulne gwen nakon luk tal. Men zen dawemna nol gwëk, desa asa ëngaya gwen hap tagal gulsul. Men zen karekna nol gwëk, desa karek tabin hip asa tagal gulsul. ³⁰ Ēe bëjënë A-en ba maesa syal gwibin. Ēe de zisi klis gunkum, dekam Ēe ama Bian mo Asa de gublun en san ang gwe-gwenan. Ano zisi de klis gunnu bëjen li tabin, sap Ēe homë ëre mo dwam gwibin sin ang gwe-gwenan, hwëna men Zen Asa zer sonekake, zëre mo dwam gwibin en sanë ang gwe-gwenan.

³¹ "Ēe de anakan gubiridankam, 'Ēe an Zen- mensa em kara ë gweblanye,' hwëna aha zi de ano olsa trilsen srëmkam, dekam molye Asa laïbli'ak. ³² Hwëna ano olsa de trilsen hap de Zini ki. Zen ëre mo Bian. Hen ëe tawana: Zëno Asa de tri tasen hap de ola eiwa tanganna. ³³ Em ema zini baptis ta gwibin zini Yohanis osan dep lup ul sonek, hen zen dekam zep eiwakam abe hap dena damnak kira gwëka. ³⁴ Auhu-kama zi de Asa tri tasen srëmkam hen sap. Hwëna en dikim lamkam ëngaya gwen habë ki emsa enlala sobiridal. ³⁵ Yohanis mo gwënna lampu makan lwa gwëk- san de lampu de okama kawesinnik awe zil inenna kiye. No-nol lone sennak em ema sap zëno ngatanna insa isrip-sri eibik. ³⁶ Zep Yohanis hen man Asa tri ta seka, hwëna diki dawem tanganna, emki ano owas syal gwe-gwibinsi taïbli gwibin. Bian Zen zep abe hap owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna golblaka- em ekakim Asa anakan laïbli'ak, 'An eiwa Bian Alap zer soneka.' ³⁷ Ēre mo Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen man hen Asa tri ta se'ara. Hwëna em hom tanga-ne zëno ol toranna ësane gwëk, hen home zëno nwe-masena hla lablak. ³⁸ Alap mo ola man eno mae mo enhonak jawe guk hana gwenan, sap em home zëre mo zer sonen Zini Asa laïbli'ak.

³⁹ "Em sap Alap mo ol ale gunnu kie karatda ul gwenan, dekam zebe sap anakan ëenlala gwe-gwenan, 'Ēe asa dekon hëndep de gwën hap de orana dam lasil.'

Hwëna ol ale gunnu in, zen sap abe hap dena- Asa dikim tame tan hap! ⁴⁰ Hwëna em ema baes ta gwenan- Asa de ëngaya gwen hap dena kip abe tan hapye. Ēe ki amaka ebe mae hap golzim'in.

⁴¹ "Ēe zi dikim ano bosesa mam gulblun hap homë awe hatazak. ⁴² Sap Ēe mesë emsa tame tabik. Eno mae mo enhonak hom- Alapsa de ensa lwablan hap denaye. ⁴³ Ēe ëre mo Bian mo bosekamë hatazak, hwëna em home asa dokwak la'an. Hwëna auhu-kama zi de zëre en mo bosekam hata zankam, desa en ema dokwak la gwibirin. ⁴⁴ Em ema ësam gwesik gwenan- hwë-hwëkam de enaka bose naka anakan teip gulsuk gwizimdinni, 'Em zini dawemna.' Hwëna em home ëalp gwe-gwenan- Aha-ere Zini Alap dikim emsa sam gwe-sibiridan hapye. Kirekam de zini em an banakan dep?- Asa de taïbli'ak naye.

⁴⁵ "Bahem Asa kil tïn, 'Zen sa Bi zikhip ano mae mo karekna goltrëblala.' Hwëna eno mae mo kareksa de Bian hap goltrëblan hap de zini, zen Musa Bak- mensa ena kil li'an, 'Alap de klis gunnuk zen zen sa asa golëzauk sonera.' ⁴⁶ Em de eiwakam Musa mo olsa ta-ïbli'ak, ki emaka hen Asa laïbli'ak, sap zen hen abe hap denaka ale gulku. ⁴⁷ Hwëna em ema baes ta gwenan- Musa mo ola insa de taïbli'ak hipye. Zep kire zini banakan dep?- ano olsa de hen taïbli'ak niye!"

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17)

6 Aha yaklakam, Yesus ki zep Ho Gutuna Galilea san asa bulkum golëblan kinika. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. ² Hwëna zi beyana dekam zep tanakam bul lë ta gwen san dep hles dyablak, sap zen mes zëno owas-owas syal gwibinni hla nul gwëk- zi sang-sangna kim dawem ta gwibirkike. ³ Zao zep Yesus kwatap tekna asa golësesek gwe seka, ki zep zë asa golëteinikin'inka. ⁴ Dekam Yahudi zi mo yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak.

⁵ Yesus kim men-san an-sankam zi beyam-byana insa kara tabirida ine guk gwe'anka, dekam zep Pilipussu takensiblika, "Endawe esa tembanena lop lal?- dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye." ⁶ Zen mae hap kirekam Pilipussu takensiblika- dekam de anakan akasiblin hap, "Zen banakan wëhë Asa ding gulblu'anka?" Hwëna Yesus Zëna mes sap hamal hap anakan enlala gwëka, "Ēe kirekam de owassa asa syal gwibir-zim."

⁷ Pilipus dekam zep ding gulbluka, "Nëno mae mo te-ala de mam tangankam lwa'anam, dekam de tembanesa kap tankam, dekam molya hen su kul sone'anam- sap betek maekam de golëtembane tan hapye."

††

† 5:46 Kej 3:15, Ul 18:14-22 †† "Te-ala de mam tangan" kam, Yohanis man ale gulku "dua-ratus dinar" kam. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwënna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam de golblan. Zep dua-ratus dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

⁸ Hwëna ki zep ëre mae mo wal bosena, Petrus mo osona Andreas Bak Yesussu gubluka, ⁹ "Awe ki walas tola. Zëno rotina sap ki- aha-ere taha-tap enkam, hen hogwena dan. Hwëna zen tol waba hap. An zini tra tangan nakake." †

¹⁰ Ki zep Yesus asa gubiridaka, "Teinikirin hip enbiridak." Langna in so naban. Zao zep ki teinikink. Zi enna kim naïtbik, beyana san ha lima ribu enkam mes yapwe wal walassa de aïtbin srëmkam. ¹¹ Yesus ki zep rotina in sa lop ta ineka, deban zep dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hwëna zi beyana in hap dikim kae gwebla-zimdin hip asa gubiridaka. Hogwe darena in sa hen kirekam. Kim dwenblanda gwe'ak, hëndep man tangan ëitri gwek.

¹² Kim tingan ëitri gwek, ki zep asa gubiridaka, "Dekam mosrona tagam lasik. Betek en maekam bap zen zalta dep ërlwa kinin." ¹³ Sap rotina dan en hen zini tra tanganna, hwëna mosrona kimë tagam lasik, yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

¹⁴ Zi beyana in kim owasna in sa hla nuk, ki zep ëguk, "An Zenke- Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zer sonen zini, mensa nen kara ë gweblananye." ¹⁵ Yesus kim tame gulku, "Zen angkam man Asa de tik-tik tan hap ëalp gwe'an- dekam de zëbon mae onak teipsin hip," dekam zep kon kwatap-tek kwatap-tek san dep zë-en ahulsuk halka.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:
(Mat 14:22-33, Mrk 6:45-52)

¹⁶ Kim kam-en gwe'ak, ki zep ëe zëre hon de ang ta gwen wenya bul syap san tine gwek, ¹⁷ ki zebë kon hëndep Kapernaum sun dep etan lwan dahak. Zao zep hëndep Yesus mo hatazan srëmnak asa kawesibiridak. ¹⁸ Hwëna dekam zep asesena mamkam tai'inika. Ho gutuna in dekam zep mamkam ngëp-ngep gweka. ¹⁹ Èe mesë dekam hoskam bulu in sa ata ul song gwe'ak- langana san ha lima ahaksa enam kilometer enkam, hwëna ki zebë Yesussu hla la guk. Ho gutu tahan san song gwe'an zaka, hëndep asa golek de tabi'in zaka. Ki zebë sërkam ëairi'ak.

²⁰ Hwëna ki zep asa gubirida kinzika, "Bahem ëairin! Èe an Èe." ²¹ Dekam zebë bulu in kon aha-ere enlala naban eirink. Hwëna hëndep dekam zep bulu in owas hap Kapernaumk hatak.

²² Ka'ankam, zi beyana in zen ho gutu men eihyanak lowehék dekam zep dam nulsuk, "Bulu ir aha-enke, hen Yesus hom am zëwe ang gwera- zëre hon de ang ta gwen wenya kim bulu inkam sek gwerye. Yesussu man-am hli dal." ²³ Hwëna ahakore bulu, ëna Tiberias korena, dekam zep yaing gwezak- langna men zëwe ir Yesus golëtembane tan nakon dawemsa Alap hap rotina in hap golblakake. ²⁴ Kim dam nulsuk, "Yesus hen zëre hon de ang ta gwen wenya hom awe lowe he'an,"

dekam zep bulu inkam Kapernaum sun dep sek gwek- zao de Yesussu tëblan hap.

Yesus kim gubiridakake, "Èe an ngaya gwen hap de tembanena Zen."

²⁵ Zi beyana in kim Yesussu hla danak, zao zep dakensiblik, "Guru, em bawalkame awe hatala?"

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em tembane en habe asa lëbla'an, sap ir rotikame ëitri gwek. Eno mae mo anakare enlalana hom, 'Zëre mo owas-owas syal gwibin nikonë anakan dam lasi'in, "Zen an Zen- mensaë kara ë gweblananye."

²⁷ Bahem angkam en dep de tembane hap syal ta gwen, sap zen ëbatrenkam. Diki hëndep de ëlwa gwen hap de tembane hap emki syal ta gwen. Èe, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe amaka kirekam de tembanena in sa ebe mae hap golzim'in. Sap abe hap dena mes tangan dam gwesik: Alap kire hap Asa zer soneka."

²⁸ Dekam zep dakensiblik, "Ki hwëna ëe banakan asa syal tal?- Alap dikim asa sam gwesibiridan hap, hen dekam de hëndep de tembanena in sa gul irin hipye."

²⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Syala in, a desa mo Alap ebe mae hap dwam gwibir-zim'ira: Asa em anak-an taïbliblan, 'An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Bian zer sone zakaye."

³⁰ Dekam zep ding nulblik, "Ki banakare owassa esa abe mae hap goltreizimdi? Desa de hlaunkum amaka emsa laïblibla'an. Banakarekam esa ap syal gwibir-zimdi? ³¹ Musa kim sasa langnak golëgwë gweka, zen owaskam nëno mae mo auyan-aza hap tembanena bosena 'manna'sa gol gwizimki. Men kirekam Alap mo olak lwak,

'Zen ngatan zi mo lang nakore tembanesa gol gwizimki.'" ††

³² Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Musa Bak ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa hom gol gwizimki. Diki ano Bian, Zen angkam ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa ebe mae hap golzim'ira. ³³ Sap Alap onakore tembane tanganna, zen diki Èe an Zen tangan. Sap Èe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak- dekam de ëngaya gwen hap denaka okamanak de zini ebe mae hap golzimdin hip."

³⁴ Ki zep nenblak, "Bian, tembanena in desa ap golzim tine gwe."

³⁵ Ki zep ding gulzimki, "Èe an Zen- ëngaya gwen hap de tembane naye. Zini men zen Abon yaing gwe-gwe- 'anzak molya etan ëusak gwe-gwek, hen men zen de Asa daïbli gwebla'ak zen molya etan ëho-hole gwe-gwek. ³⁶ Hwëna men kirekamë emsa gubirida gwek, em sap ema Asa hla la gwenan, hwëna home Asa laïblibla'an. ³⁷ Tingare zini mensa Bian abe hap lup gulblu'ara, zen sa Abon yaing gwe-gwezal. Men zen Abon yaing gwe-gwe'anzak, Èe molyë desa lup gulin srëm gwe-gwek. ³⁸ Sap Èe ëre mo dwam gwibin sin de syal gwen hap homë ngatan zi mo lang nakon hatazak.

† Mensa awe "roti" kam li nul sonek, desa Yohanis "barli nakore roti" kam ale gulku. Kire rotina, zen gandum nukore naka hom. Gandum nukore rotina, zen airis. Barli nakorena, zen tahalha zi mo tembane.

†† 6:31 Kel 16:4, 16:15, Neh 9:15, Mzm 78:24-25

Hwëna diki Bian mo dwam gwibin en san dikim syal gwen habë hatazak. ³⁹ Bian men Zen asa zer soneka, zëno abe hap de dwam gwibir-blinna an zen: Men desa Zëna abe hap lup gulbluka, Èe babë desa aha-en mae syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonen. Hwëna diki aumwa hap de yaklanak asa kítak tìn nìkon ngaya tabir. ⁴⁰ Zen zep tìngan men zen de Tane zem Asa hla da gwe'ak hen daìbli gwebla'ak, zen zen- hëndep de lowehen hap de wenyaye. Zen desa asa aumwa hap de yaklanak ngaya tabir. Ano Bian mo dwam gwibinni zen kirekam." †

⁴¹ Yahudi zi mo mam-mamna men zen hen zi beyana iwe ang ta zak, zen dekam zep donsuk gwebla'ak- insa anakan gubiridakake, "Èe an Zen- ngatan zi mo lang nakore tembane naye." ⁴² Man ègu gwe'ak, "Yesus an dwan Yusup Bak Swe mo tane sake. An-bi zemka èe kië tawa eizimk. Zen ba hap anakan gu gwe'ara?- 'Èe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak.'" †

⁴³ Dekam zep gubiridaka, "Asa de tonsublunna in olzausuk. ⁴⁴ Sap zini bëjen Abon totoresa hatazan- ère mo Bian de zon tazan srëmkamye. Aumwa hap de yaklanak Èe asa desa en ngaya tabir. ⁴⁵ Sap Alap mo ol ayang gul gwen zini man ale nuk, 'Alap sa tìngare zini tawa tabiri.' †† Zen zep tìngan men zen Zëbon onak èsane gwe-gwen-an hen dekon ètawa gwe-gwe'ak, zen zen sa Abon ya-ìng gwe-gwezal.

⁴⁶ "Hwëna ano ola in bahem tim gun, 'Zini Biansa nwekam hla tankam.' Diki Èe an Zen aha-en- nwekam de hla ta gwen hap de Zini, Zëna men Desa zer sonekaye. ⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Asa daìblibla'ak, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin.

⁴⁸ "Èe an Zen- èngaya gwen hap de tembane naye. ⁴⁹ Eno mae mo auyan-azana ki tembane bosena manana sasa langnak dwenblanda gwek. Zen sap man desa dwenblanda gwek, hwëna dekam nama juwe gwek. ⁵⁰ Hwëna awe ki gwë'ara- eiwakam de ngatan zi mo lang nakore tembane tangan naye. Desae olgwenbi'ik, dekam molye juwe gwek. ⁵¹ Èe an Zen- èngaya gwen hap de tembanena in, ngatan zi mo lang nakon de ati gwezan Zi niye. Men zen de tembanena ansa dwenbla'ak, zen zen sa hëndep denaban èngaya gwer. Tembanena in, an zen: Ano timni- men desaë okamanak de zisi dikim ngaya tabin hip sosok gu'ukye."

⁵² Yesussu kim kirekam nasalblak, dekam zep zën èol tetek gwe'ak- mae hap, "Zini in banakan sa zëre mo timni nöp golzimdi?- nen de twinbin hipye."

⁵³ Etan ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kalaka otdebir srëm gwe'ak, hen ano tim nika olgwenbir srëm gwe'ak, ki ngaya gwen hap dena hom ebon mae onakye. ⁵⁴ Zi de ano tim nika twinbinni hen ano kalsa otdebinni, ki zëbon onak ki lwa'an- èngaya gwen hap denaye. Hen desa asa ngaya gwen hap luwen tabirzir- aumwa hap de yaklanakye. ⁵⁵ Sap ano timni zen eiwakam de tembane tangan. Hen ano kala zen eiwa-

kam de hona zen- dekam de èngaya gwen hap denaye. ⁵⁶ Men nara ano tim nika twinbinni hen ano kalaka otdebinni, zen aban zeraha-en gwe'ara, hen Èe dekam ama deban zeraha-en gwë'an.

⁵⁷ "Ano Bian, Zen ngaya gwen hap de ausuna Zen. Zen Asa zer soneka, hen Èe Zëbon onakonë ngaya gwe'an. Zen in zep hen kirekam, zini men zen de ano tim nika dwinbi'ik, zen sa Abon onakon èngaya gwer. ⁵⁸ Zen in zep, ngatan zi mo lang nakore tembanena, zen auyan-aza mo twenblanda gwen tembane makan hom. Desa kim sap dwenblanda gwek, zen hwëna nama juwe gwek. Hwëna ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa de twenblanna, dekam hëndep denaban esa lowehe gwer."

⁵⁹ Zen Kapernaumk de but srëm golak kirekam tawa tabirki. ⁶⁰ Zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak kim kirekam de tawa tabinnik sane dak, beya nik zep èguk, "Ola an gwa-gwa tanganna. Bëjen dam gulsun."

⁶¹ Yesus hwëna man kítak ano mae mo enlalana insa hla tazimki, ki zep asa kítak gubiridaka, "Em ema yap ano ola insa husus eibir. ⁶² Ki banakan esa èenlala gwer?- em de Asa gulk sun de sewe sennak anakan kara ta sonenkam, 'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hare man-am angkam sewe se'ara- men zao nonol gwë gwekake, desan dep.' Ki dekam banakan esa Asa enlala èblal? ⁶³ Alap mo Enhona, Zen Zen zi hip èngaya gwen hap dena gol gwizimnira. Zi mo sosonna, zen waba hap. Ola insa emsa gubiridal, zen Alap mo Enho nakorena hen emsa dikim ngaya tabin hip dena. ⁶⁴ Hwëna Èe tawana: Em ahakon home Asa la-ìblibla'an." Yesus kirekam gubiridaka, sap Zen nonol lonesen nakon mes ki tawa gwibiridaka, "Zini an zen sa Asa daìbliblal. An zen sa Asa daìblibla srëm gwer." Hen Zen mes aha zini insa tawa gwe gubluka, "An zen sa Asa zergulu." ⁶⁵ Yesus dekam zep etan mas gulzimki, "Zen in zebë hen emsa gubiridak, 'Zini bëjen Abon hatazan- Bian de gublun srëmkamye.'" †

Petrus kim damnak Yesussu anakan gublukake, "Em an Zen- Alap mo zer sonen Zi niye."

⁶⁶ Dekam zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak, beya nik zep hli dak. Hom etan ang nëblak. ⁶⁷ Yesus dekam zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya asa takensibiridaka, "Em san ha hen ema Asa de hli tan hap èdwam gwe'an?"

⁶⁸ Simon insa hen nen gweblak "Petrus" kum ki zep ding gulbluka, "Èe etan nara hon dep de sek gwen hap? Sap hëndep de èngaya gwen hap de ola, zen Ebon en am lwa'an. ⁶⁹ Hen èe mesë Emsa anakan la-ìbliblak, 'An Zen tangan- Alap mo zer sonen Zi Lalak naye.'" †

⁷⁰ Yesus ki zep kítak ap ding gulzimki, "Aenë sap emsa dua-blaskam dam tasibik, hwëna ebon mae onakon ahana zen dowal mo bi gweblanna." ⁷¹ Yesus mensa enlala gweblaka, zen èna Kariot walya Simon Bak mo tanena Yudassa. Zen sap dua-blaskam de zini ano mae mo ahana, hwëna zen ki hëndep Yesussu zerguku.

† 6:40 Yoh 3:14-15 †† 6:45 Yes 54:13

Yesusu kim oso wal zem daïblibla srëm gwekke:

7 Zao kim hya gwesik, Yesus ki zep asa Galilea mo langnak de ë-ë san ziamjanbir song gweka. Zen hom Yerusalem mo langnak de ë-ë san dekam asa ziamjanbirki, sap Yahudi mo mam-mamna dekam man tan hap orasa dëbla'ak. ² Dekam Yahudi mo yakla yalak dep man golek de gwe'ak- men dekam kluk-kluk golak lowehe gwenanke. ³ Zep oso wal zem yasik tan ola anakan nenblak, "Em ba habe awe gwë'ara? Yerusalem mo lang san em song gwen- zao deka ere hon de ang ta gwen wenyä in eno owas syal gwibinni in sa kara nul gwek. ⁴ Eme anakan enaka enlala gwebla'anam, 'Dikire kitak asa tawa nëblak,' ki bahem awe en aningkim syal gwe-gwen. Em in dekam de teipsin hibe syal gwe'ara, ki emki enaka tingare zi hip zertrei gwizimdin." ⁵ Zen sap oso wal zem, hwëna zen hom anakan daïbliblak, "An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." In zep kirekam yasik dak.

⁶ Hwëna man ding gulzimki, "Angkam abe hap de yaklanak hom zau'un- mensa Bian abe hap dam ta-siblikaye, Èe dikim desan song gwen hapye. Hwëna em totoresä sap esa sek gwe-gwer. ⁷ Auhu-kama enlala zini zen molya emsa husus neibiridak. Hwëna Asa en man husus në gweblanan, sap Èe ama gubirida gwenan, 'Em in kareksae ol gwenan.' ⁸ Amki e-en Yerusalem san yakla yala iwe dep zahe gwek. Èe homë zahe'an, sap ano kire hap de yaklanak angkam hom zau'un." ⁹ Zep Zëna hom ang gweka. Zen man Galileak gwëka.

Yesus kim lun aningkim yakla yala iwe hatakake:

¹⁰ Oso wal zem in kim yakla yawala in san dep ëgwahak, hwëna Yesus Zëna lun kon zep sowëkam golëtrokä- zi de tawa gweblan srëm hap. ¹¹ Yakla yawala iwe Yahudi mo mam-mamna man zë dë gwebla'ak, hen dakensibli nasen gwe'ak, "Zini in endawe gwë'ara?" ¹² Zi beyam-byana in dekam man zënaka aningkim nulsuk halasen gwe'ak. Sap ahakon man anakan sam neisik gwebla'ak, "Zini in dawem nakake." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Dawem naka hom. Zen nësa yasik ta gwibirida." ¹³ Hwëna men zen kirekam sam neisiblik zen hom damnak kirekam ëgu gwe'ak, sap zen Yahudi mo mam-mamna naka näiribirida gwek.

¹⁴ Yakla yawala in holona aha-ere minggu. Ngirin ngam sonnak kim zau'uk, Yesus ki zep Alap mo golak til zika, ki zep zë zi beyam-byana in sa tawa tabi'inka. ¹⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep anakan dengwanbla'ak, "Zini an hom sekola gweka. Zen ba nakon kire tangankam tawa gweka?"

¹⁶ Yesus ki zep ding gulzimki, "Ola mensaë tawa ta gwibirin, zen ëre onakore naka hom. Zen Alap, men Zen Asa zer soneka, Zëbon onakore naka. ¹⁷ Zini men

† Gol kluk-kluk hap de yakla yala, Yahudi zini dekam aha-ere minggukam gol kluk-kluknak lowehe gwek- dekam de auyan-aza zemka anakan enlala gwibiridan hap, "In kim Mesir kon sek gwezak, dekam anakare gol kluk-kluknak lowehe song gwezak." (Im 23:34-36, Ul 16:13-15)

zen Alap mo dwam gwibin sin de ang tan hap ëhohle gwe-gwenan, zen sa anakan dam nulsuk gwer, 'Tawa tabinni an eiwa Alap mo dwam gwibin sin,' ahaksa, 'Desan hom.' ¹⁸ Zini men zen zëre mo enlala gwibinsi tawa da gwibirin, zen anakan ëdwam gwe-gwenan, 'Ano bosesa deka kim teip nulsuk gwek.' Hwëna men zen anakan tawa da gwibirin, 'Asa bahem boltere tan. Diki men zen asa zer sonekake, desa en em boltere tan,' kire zini zen enlalana dam-damna hen zen bëjen yasik tabin. Zep Èe an hen kirena. ¹⁹ Eiwa, Musa Bak waba tangan hap titi tabin ola in sa ebe mae hap golzimki, hwëna em ema kitak ngip ul gwenan. Em ba habe Asa tan hap kalang ëbla'an?"

²⁰ Zi beyana in dekam zep ding nulblik, "Emsa in dowaal tilbila! Nara emsa tan hap kalang gwebla'ara?"

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Èe aha-ere owassaë Hari Sabatnak syal gwibik, hen em dekam ema leng-gwan gwibik. ^{††22} Hari Sabatna, zen sap nëno mae mo syal srëm hap de yakla, hwëna em dekam kie zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin- men kirekam Musa Bak titi tabirkike. Hwëna sap to mip blom tasibin hip dena, diki ausuna Musa hon hom. Zen diki orep de auyan-aza kirekam titi da gwibik. ^{‡23} Em zebe Hari Sabatnak zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin- dekam de Musa mo titi tabin ola in sa ngip gun srëm hap. Zen in zep bahem Asa jal gweblan, sap ëe ama zi mo tingare timsi owaskam Hari Sabatkam oto gulsubluk. ²⁴ Asa de langa nakon kara tan enkam, bahem na-en Asa anakan ti yulsuk gweblan, 'Zen man Musa mo titi tabin olsa gulmun gwenda.' Diki enlala dam-dam enkam em abe hap dena anakan klis gul gweblan, 'Zëno syala in dawemna,' ahaksa, 'Karekna.'"

Zini kim zënaka dakensibirida nasen gwe'akke, "Yesus in diki san ha Zen mes yap?- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

²⁵ Ahakon Yerusalemk de zini dekam zep zënaka donbirida nasen gwe'ak, "Zini in zen- mensa nëno mae mo mam-mamna tan hap dëbla'anye. ²⁶ Hwëna emki kara tan! Zen damnak zi beyanak tonbirida'ara, hen mam-mamna wenyä hom jalse nëbla'an. San ha zen mes anakan dam dasil?- 'Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Zini Zen.' ²⁷ Hwëna san ha diki Zen hom yap? Sap ngaya tabin hip de Zini in de ngatan zi mo lang nakon ati gwenan zanam, nen ki molye zëno ëna tawa ëbla'anam. Hwëna Yesus zen Nazaret wal syake."

²⁸ Zen in zep Yesus kim Alap mo gol teksonnak tawa tabi'inka ol mam-mamkam tonbiridaka, "Em ema tim ul gwenan, 'Èe zini in sa ama tame la'an, hen zëno ëna kië tawa ëbla'an.' Hwëna Èe totoresä homë ëre mo

†† 7:21 Yoh 5:1-9‡ Musa mo titi tabin olak, zi walassa de jaha gwen hap dena man anakan lwak: "Aha-ere minggu de tamaran, dekam de to mipna blonsublun." Zep Hari Sabatnak de jaha gwenak de walasna, desa hen zao de Hari Sabatnak de to mipna blonsublun. Zen desa Musa mo ol san ki syal nei gwibik. Hwëna Musa mo aha titi tabin olak man sap jalse gwek, "Hari Sabatnak bëjen ba mae-na toman maekam syal gwibin." Yahudi mo auyan-azana kim nonol Musa de gubiridan srëmnak kirekam syal neibik, emki Kej 17:9-27nak hlaun.

enlalakam hatazak. Men Zen Asa zer soneka, Zen eiwa taïbliëblan tanganna. Hwëna em home Desa tame la gwe'an. ²⁹ Hwëna Aena kië Desa tame tak, sap Èe Zëbon onakonë hatazak, hen Asa Zen zer soneka."

³⁰ Dekam ahakon balk tan hap sap ëakasik, hwëna hom mae banakan mae nëblak. Sap dekam kirekam de gwëblan hap de yaklana mensa Bian dam tasïblika, zëwe hom zau'uk. Zen in zep dekam balk da srëm gwëk. ³¹ Hwëna zi beyana in hen beya nik da-ïbliëblak. Zen man ëgu gwe'ak, "Nësa de ngaya tabin hip de Zi de ahanik hata'anka, Zen banakan sa Yesus mo owas syal gwibinni ansa gulmunblula?"

³² Farisikam de gubirida gwen zini kim kirekam nasalbiridak, dekam zep apdekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban Alap mo golsa de kara gul gwen hap de jana nabare zini lup nul sonek- zen de Yesussu balk tan hap. ³³ Hwëna zen hen hom dekam balk dak. Yesus dekam zep zi beyana insa gubiridaka, "Èe molyë holokam eban mae golëlowehe gwëk. Nabakam asa etan lwahal- Zini men Zen Asa zer soneka- ke, Zëbon osan dep. ³⁴ Em dekam esa Asa lë gwëblal, hwëna molye Asa hla la gwëk. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

³⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep zënaka dakensibirida gwe'ak, "Zini an endan lang san de song gwen hap ki gulu?- nen de zëwe hla tan srëm hapye. San ha Yunani mo lang san de song gwen hap?- men desan ahakore Yahudi zini sekwak gwenkam lowehen da'anke, zao de Yahudi srëm zisi tawa ta gwibin hip. ³⁶ Ba hap ki gulu?- 'Em dekam esa asa lë gwëblal, hwëna molye asa hla lak. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em bëjen zao yaing gwen."

Èngaya gwen hap de ho hap de ol:

³⁷ Yahudi mo aha-ere minggukam de yakla yala iwe, aumwa hap de yaklana, zen zen- mam tanganna. Yesus dekam zep Alap mo golak zauku, dekam zep ol mamkam tonbiridaka, "Zi de ho-hole gwenna, dikire Abon otden hap yaing gwe-gwezak. ³⁸ Men kirekam Alap mo olak lwak, zini men zen de Asa daïbli gwëbla- 'ak,

'zëno mae mo enho nakon sa ngaya gwen hap de hona ana gwese gwer.'" †

³⁹ Hona insa enlala gwibiriki, Zen Alap mo Enhosa. Zi de Yesussu taïbliëblankam, dekam de zëbon ing gwe heblan. Hwëna in kim gubiridaka, dekam hom ing gwe hezim'inka, sap dekam Yesus hom tï'inka- Alap dikim teipsinkim drënen hapye. ††

Yesussu de taïbliëblan hap kim ëhliëwekke:

⁴⁰ Zi beyana in kim kirekam nasalblak, ahakon dekam zep ëguk, "An diki Zen- Alap mo olsa de ayang gun

hup de Zini, mensa Musa hamal hap gu-guk gwëblakaye."

⁴¹ Ahakon hen man ëguk, "Zen an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

Hwëna ahakon man ding nulzimk, "Bëjen. Hom anakan nen guk gwëblak, 'Zen Galilea wal hap sa jowe zala.' ⁴² Sap Alap mo olak man-am lwak, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini, Zen Daud Bak mo ausu nakon sa saltiï, hen Daudsa de jaha gwëblan ëna Betlehemk sa hen Desa jaha gwer.'" ‡

⁴³ Zen kire nakon zep ëhliëwek. ⁴⁴ Ahakon sap dekam balk tan hap dwam nëbla'ak. Hwëna zen hom mae banakan mae nëblak.

⁴⁵ Alap mo golak de jana nabare zini in dekam zep etan lwanda halzak. Men zen lup nul sonek †† dekam zep dakensibiridak, "Em ba habe balk la halza srëm gwer?"

⁴⁶ Hwëna man ding nulzimk, "Kire zini san ki balk da gwenan? Zëno ola dawem tanganna. Aha zi mo ol toranna hom- kire naye."

⁴⁷ Dekam zep jala ban ding nulzimk, "Asya! Emsa in hen mes yasik tabiri! ⁴⁸ San ëe kië Yahudi mo mam-mamna hen Farisikam de gubirida gwen wenya aha- en mae laïbliëbla'an?! ⁴⁹ Hwëna zi beyana an Musa mo titi tabin ola hom tame nul gwenan, zep zen kitak syauk sun dep sa sek gwer!"

⁵⁰ Hwëna Farisi walya Nikodemus Bak zao hen gwë'anka- men zen Yesussu nonol zini takake. Zen dekam zep wal bose wal zemka gubiridaka, ⁵¹ "Nëno mae mo titi tabin olak Musa man nëp ale gulzimki: Nen bap nen totoresia zisi gublun, 'Zen karekna.' Diki nonol taken-taken gwëblankam. Karekna kim hlaulblunna, zen dekam de karek tan."

⁵² Hwëna man ding nulblik, "Ki san em hen Galilea wal?! Emki Alap mo olak teibin. Zao hom anakan ale nuk, 'Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Galilea mo lang nakon sa jowe zala.'" ††

Kahalo gwen wenya kim Yesus hon nolhata zakke:

[⁵³ Dekon kim ëhya gwesik, ki zep gol san dep sekwak gwëk.

8 Hwëna Yesus Zëna dekon zaitun tra nabare kwatap tek san zep asa golëzahe gwëka. ² Ka'ankam orap tola ban zep etan Alap mo gol san dep asa golësek gwëka. Zi trana kim etan tagal nëblazak, Yesus Zëna dekam zep nikin aneka- dekon de tawa tabin hip.

³ Farisikam de zini Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban ki zep hen wenya nolhatazak, ki zep tïngare zi mo wnenak de zaun hup tik-tik nuk. Zen kahalo gwennak balk nuk. ⁴ Ki zep Yesussu nenblak, "Bian, wenya an kahalo gwennakë balk ul halanzal.

⁵ Nëno mae mo titi tabin olak Musa Bak man nësa gu-

‡ *Man sap Yesussu tame dak, "An Nazaret wal syake- Galilea mo lang nakore zi." Hwëna hom anakan tawa nëblak, "Desa Betlehemk jaha gwëk." Èna Betlehem in, zen hwëna Yerusalem mo langnak. Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini Mika mes ki hamal hap ale gulzimki- Desa de Betlehemk jaha gwen hap denaye. (Mik 5:2, Mat 2:4-6) †† Men zen lup nul sonek, emki Yoh 7:32nak hlaun.*

† 7:38 Yes 58:11 †† *Orep, Yesus de hatazan srëmnak, Alap mo Enhona sap ki syal gwe-gwëka. Hwëna dekam Zen hom holokam zisi bi gwibirida gwëka. Alap kim Yesussu teipsinkim drë neka, dekam zep Alap mo Enhona kon gwesibirida hanaka- zisi de holokam ing gwe hebirida gwenkamye.*

biridaka, 'Kire wenya em kasokam tok hap i tī gībin.' † Hwëna eno tawa tabin nikon, kirenak de balk gun wenya nen banakan esa eibir?"

⁶ Zen kirekam mae hap ki dakensiblik, sap zen mes aningkim ola aha-en nuk- Yesussu dikim anakan akasiblin hap, "Zëno tawa tabin nik de Musa mo tīti tabin ola ban apde nën srëmkam, ki esa karek lal." Hwëna Yesus man huwe heka, ki zep kamanak de sonnak taha bolkam ale gul gwe'anaka. ⁷ Hwëna zen dekam nama hen-henkam dakensik gwebla'ak, ki zep hëndep damdam gwe seka, dekam zep gubiridaka, "Men zen de zënaka enlala gweblak, 'Èe homë aha-en mae karekna gok,' zen zen de nonol kasokam gwik."

⁸ Kim kirekam gubiridaka, ki zep etan sonnak de ale gun hup huwe heka. ⁹ Kirekam kim Yesussu nasalblak, ki zep aha-en aha-enkam teso gwe-gwe'ak- hëndep kitak sekwak gwék. Bong-bongkam de wenya, nonol zen teso gwék. Hëndep Yesus ensa zep zë hli dak. We enna in nama zë zau'uk. ¹⁰ Ki zep etan dam-dam gwe seka, dekam zep gubirki, "Zini men endawe? San ha emsa de karek gun hup de wenya in mes kitak sekwak gwer?"

¹¹ Ki zep ding gulbluk, "Mes, bian."

Ki zep hwëna gubirki, "Èe hen homë emsa karek gu'un. Sap esa song gwera, hwëna bahem etan karekna gon."]

Yesus kim gubiridakake, "Èe an okamana an hap de ngatanna Zen."

¹² Etan kim zi beyanak asa golëgwë'anaka, ki zep zë gubiridaka, "Èe an okamana an hap de ngatanna Zen. Zini men zen de Asa ang në gwebla'ak, zëbon mae onak sa ëngaya gwen hap de ngatanna zil ine gwer. Zen molya kawesinnik lowehe gwék."

¹³ Farisikam de zini in zen zë hen lowe he'ak, ki zep nenblak, "Em e-en tangane ki kirekam asa gubiridanda. Diki aha zi de eno olsa tril senkam bap, ki amaka emsa laïbli'bla'an."

¹⁴ Ki zep ding gulzimki, "Èe, zi de Asa trī tasen srëmkam de kirekam gubiridanna, ano ola in nama eiwa dena. Sap Èe tawana- men dekonë hatazak hen men zao debë lwa ha'ak. Hwëna em desa tawa naka hom. ¹⁵ Em in kirekame ëgwë gwenan: Zisi nabakame enbirida gwenan, 'Em mese karek gwera.' Hwëna em in auhu-kama zi mo enlala en sane klis ul gwenan. Hwëna Èe angkam zisi homë klis gu'un. ¹⁶ Hwëna Èyë klis gu'unam, zen eiwakam sa ki lwal, sap Èe A-en homë kirekam syal gwe-gwe'an. Bian men Zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe'ara. ¹⁷ Nëno mae mo tīti tabin olak man lwak, 'Zi dare mo kira ën ol de apde nënna, amki laïblizimk.' ††¹⁸ Èe an ère hap denaka emsa gubiridana. Ano Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen hen man ano ola an trīlse gwe'ara. Zep Èe Debanë dan è gwe'an."

¹⁹ Ki zep dakensiblik, "Eno bianna in endawe?"

Ki zep ding gulzimki, "Em home Asa tame la'an hen home ano Biansa tame la'an. Asae tame la'anam, ki

emaka hen ano Bianna tame la'an." ²⁰ Zen kirekam gubiridaka- Alap hap de te-ala ing gul gweblan teksonnak kim tawa tabi'inkaye. Dekam hen hom balk dak, sap kire hap de yaklanak hom dekam zau'uk.

Yesus kim etan gubiridakake, "Men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

(Yoh 7:34-36)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Èe asa song gwer. Em esa Asa lë gweblal, hëndep zao esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Sap men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

²² Yahudi mo mam-mam wenya men zen èsane gwe'ak dekam zep zënaka dakensibirida'ak, "San ha zen man zënaka de tan hap enlala gwe'ara?- in zep ki gunda, 'Men zao debë song gwe'ak, em molye desan asa ërtrok.'"

²³ Yesus ki zep ayang gulzimki, "Em an auhu-kamana an kore zi. Èe an gulk korena. Em in okamana de èsal-tin zi. Èe dekore naka hom. ²⁴ Zen in zebë emsa gubiridanan, em esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Zen kirekam sa ebe mae hap lwazim- eme Asa laïbli'bla srëm gwe'akye. Sap Èe an Zen- mensa ena kara è gweblakye."

²⁵ Dekam zep jala ban dakensiblik, "Zep ki em an nara mo weinak dep de zi?- zebe kirekam enaka gu gwebla'araye."

Ki zep ding gulzimki, "Men kirekamë nonol lonesen nakon emsa gubirida gwék, zen kirekamke. ²⁶ Ano ola ebe mae hap dena nama beya tanganna- dekam de eno mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip denaye. Ano Bianna Zen taïbli'blan tanganna, hen men desaë Zëbon onakon sane gwe-gwe'an, zen desaë okamana de zini ebe mae hap ayang gul gwizim'in."

²⁷ Zen hwëna hom zëno ol-gunnu in sa anakan dam nulsublik, "Zen ngatan zi mo langnak de Bian hap denaka ki gunda."

²⁸ Zen in zep ki Yesus anakan gubiridaka, "Em kime ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan la in'ik, zen dekam esa anakan Asa dam lasil, 'An eiwa Zen- mensae kara è gweblakye.' Em dekam esa Asa anakan tame lal, 'Zen hom zëre en mo bose hap ba maena syal gwibirki. Zëno tawa tabinni zen eiwa kitak Bian onakorena.' ²⁹ Bian men zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe-gwe'ara. Bian hom Asa da tasik gwenda, sap ano syala man sam gwesik gwibirida."

³⁰ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zini beya nik zep daïbli'blak.

Yesus kim gubiridakake, "Em kime eiwa dena tame u'ik, zen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon èhil gwe hanal."

³¹ Men zen Yesussu daïbli'bla'ak, ki zep desa en gubiridaka, "Eme ano ol san enlala tatete naban ang ta gwe'ak, em ki eiwa Abon de ang ta gwen zi tangan.

³² Ki esa eiwa dena tame ul gwer, hen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon èhil gwe hanal."

³³ Ki zep hwëna ahakore nik ding nulblik, "Nen an Abraham Bak mo ausu nakore zi sike. Nen home mae aha zi mo tana ïltikinnik ëbabu gwek. San ki man nësa dahale gwibik. Zep em ba habe kirekam gulu?– 'Em esa jap gul sonendan nakon ëhil gwe hanal.'"

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen karekna nol gwenan, ki zen karekna in zëbon ëbabu gwe'an. ^{†35} Zi mo tana ïltikinnik de babu gwen zini, zen zi bina in mo iyesa hom. Zep zen molya hëndep zëwe gwë gweka. Hwëna tane zem, zen zëwe en sa gwë gwera, sap zen tane tangan zem. ³⁶ Zen in zep, ngatan zi mo langnak de Bian mo Tane Tangan de emsa hil ti sonebinkim, dekam esa tangan ëhil gwe hanal. ³⁷ Èe tawana: Em hen sap Abraham Bak mo auyan-tane wal. Hwëna em tan habe Asa dwam ëbla'an, sap ano ola ebon mae man jawe guk hana gwenan. ³⁸ Mensaë ère mo Bian hon hlau! gwek, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin. Hwëna em ere mae mo bian mo ol sane syal ta gwenan."

³⁹ Ki zep ding nulblik, "Èe an Abraham Bak mo walas sake."

Ki zep ding gulzimki, "Hwëna Eme eiwa Abraham mo walas lowe he'anam, ki Abraham mo kim emaka lowe he gwe'an. ⁴⁰ Mensaë Alap hon sane gwe-gwek, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizim'in, hwëna em tan habe Asa dwam ëbla'an. Abraham hom kirekam gwë gweka! ⁴¹ Em ere mae mo bian mo kime lowe he gwenan."

Ki zep hwëna ding nulblik, "Èe an malin walassa hom! Èe an tingan Alap mo wei-wik gun walas sake."

⁴² Hwëna dekam zep Yesus ding gulzimki, "Eme eiwa Alap mo wei-wik gun walas lowe he'anam, ki emaka Asa enna ola gwebla'an. Sap Èe an Alap onakonë hatazak, hëndep zebë angkam awe gwë'an. Èe ère mo enlalakam homë hatazak, hwëna Zen ki Asa zer soneka. ⁴³ Em an mae habe ano ola tame ul srëm gwe-gwenan: Sap em makare zini bëjen ano ola dokwak gun. ⁴⁴ Em an ere mae mo bianna dowal mo kigi mo wei-wik gun walas. Zen in zebe zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Zen nonol lonesen nakon kirekam gwë gweka– zi tan zi. Eiwa de ola hom tangan zëbon onak, sap eiwa de ola zëbon man jawe guk hana gwenan. Zen de boton gwenna, zëbe hap man dakastilin, sap zëno enhonak boton en. Zen in zep ki gwëka, boton tam zi, hen zen tingingare boton tam zi mo bian.

⁴⁵ "Hwëna Èe eiwa de en nakaë ayang gul gwizimnin, in zebe Asa laïblibla srëm gwe-gwenan. ⁴⁶ Ebon mae onakon, nara molya ano karek-kareksa anakan dam gulsubluka, 'Em kire kareksae golka.' Zen in zep, Èe de eiwa de en naka tawa tabinni, em ba habe Asa laïblibla srëm gwe-gwenan? ⁴⁷ Alap mo wei-wik gun walasna, zen man Alap mo ola i-san i-san nei gwibirin. Em hwëna bëjen, sap em in zëno walassa hom!"

Yesus kim anakan gubiridakake, "Ano bosen a apdenak Alap hanye."

⁴⁸ Yahudi mo mam-mamna men zen zëwe lowe he'ak dekam zep zë lamang da'ak, "Em in eiwa Samaria wal karek hen dowal de bi gweblanna!" ^{††}

⁴⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Èe dowala ban hom. Èe ama ère mo Bian mo bosesa de mam gulblun hap syal gwe-gwenan. Em hwëna ema Asa lamang la gwenan. ⁵⁰ Èe ère mo bosesa de mam gun hup homë syal gwe-gwe'an. Hwëna ano bosesa de mam gun hup de Zini ki– Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara. Zen man Asa zerzauk sone gwenda. ⁵¹ An eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen ano ol san enlala tatetekam ang ta gwe'ak, zen molya hëndep denaban juwe gwek."

⁵² Ki zep nenblak, "Angkam eiwa mesë emsa dam la-siniin: Em in dowal mo bi gweblan zi! Abraham Bak orep man tilki, hen Alap mo olsa de ayang gun hup de zini hen man juwe gwek. Hwëna em ema gunda, 'Men zen ano ol san ang ta gwe'ak, zen molya juwe gwek.' ⁵³ Auyan Abraham ki tilki. Em san ema enaka kil ti'ara?– 'Èe an Abraham onakon de teipsinni.' Alap mo olsa de ayang gun hup de zini san ki juwe srëm gwe-gwek! Zep em banakane enaka kil ti'ara?"

⁵⁴ Ki zep ding gulzimki, "Aen de ère mo bosesa mam gunkum, dekam eiwa, bëjen Asa taïbliplan. Hwëna men Zen ano bosen a mam gul gwe'ara, Zen ère mo Bian– men Desa em en gweblananke, 'Ano mae mo Alap'kam. ⁵⁵ Hwëna ena home tame la'an. Èe en kië tame ta'an. Èe de anakan gunkum, 'Èe homë Alapsa tame ta'an,' dekam ki hwëna Èe boton tam zi, men ki hen em! Hwëna Èe kië tame ta'an, deban zëno ol en sanë enlala tatetekam ang gwe-gwenan. ⁵⁶ Eno mae mo auyanna Abraham, zen man hë'ho gweka– hamal hap kim anakan salka, 'Èe asa ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa okama san dep de ati gwennak hla ta soner.' Kirekam kim Asa hla ta soneka, man tangan sam gwesiki."

⁵⁷ Ki zep ding nulblik, "Eno tahunna hom lima-pulu-nak hata'an. Em banakan de Abraham Baksa hla tan hap?"

⁵⁸ Dekam zep hwëna ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Abrahamsa de jaha gwen srëmna, Èe an Zen Tangan– Alap han de bosen a naye." [‡]

^{††} Zen insa lamang tan hap "Samaria wal karek" kam nenblak, desa de srip gulsun hup de ola, emki hlaun Yoh 4:9nak, hen zao de otde nakore alenak. [‡] Awe mensa li nul sonek, "ano bosen a apdenak Alap han," zen mae hap: Sap Yunani olkam awe Yesus man anakan guku, "Saya adalah saya," ahaksa, "Èe an Zen Tangan." Hwëna dekam ola man golek de gwek– Alap mo Ibrani olkam de bosen a naban. Alap orep man zëre mo bosen a Musa Bak hon kira gulku-men kirekam Ibrani olkam nen gweblananke, "Yahwe" kam. Bosen a in mo enlalana, "Èe an Zen Tangan." (Kel 3:13-15) Yahudi zini Alapsa de blikip gwesiblin hap bosen a insa man nollëwe gwek, zep "Lang Bina" enkam nen gweblak. Desa "Tuhan" kam Indonesia olkam li nul sone gwenan. Zen in zep, kim Yesus kirekam gubiridaka, "Èe an Zen Tangan," Yahudi zini in man tangan jal nëblak, hëndep dekam zep kasona lop da inek– dekam de i tiblän hap. Yohanis mo Ol Dawem-nak awe, Yesus hen kirekam aha ayatnak Zënaka gu gweblaka:

† 8:34 2Ptr 2:19

⁵⁹ Kirekam kim nasalblak, dekam zep zi beyam-byana in kasona lop da inek- dekam de i tiblän hap. Hwëna Zen dekam zep zëno mae mo nwe nakon aning gwe ine halka, ki zep kon hëndep song gweka.

Yesus kim zi nwe d'iminni dawem takake:

9 Aha yaklakam kim Yesus asa golësek gweka, ki zebë zi nwe d'iminni hla la'ak. Zëno nwena jaha gwennak ki hëndep d'imin nëblak. ² Èe zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zebë Yesusu lakensiblik, "Guru, nara karek gweka?— an zep ki zini an jaha gwennak hëndep nwe d'imin gwekaye. San ha zën jaha gweblan srëmnak karek gweka? San ha an-bi zik mo karek nakon ki gwëka?"

³ Ki zep ap ding gulzimki, "Zen zi mo karek nakon hom ki gwëka. Zen an mae hap ki nwe d'imin gweka— dekam de zi Alap mo sosonsa zëbon hlaun hup. ⁴ Nen nama ngatannake lowe he'an, zep angkam nama lwa'an- dekam de nen Alap mo syalsa gol gwen hapye, Asa men kirekam de syal gwen hap zer sonekaye. Hwëna kawesin hip de yaklanak sa hen hatal. Dekam zini toton bëjen syal gwen. ⁵ Èe de nama okamanak gwënkam, Èe an Zen- okamana an hap de ngatan naye."

⁶ Kirekam kim gubiridaka, ki zep ol tepna kamanak tipsiki, desa zep son naban siri gulku. Dekam zep zini in mo nwena dra soblaka. ⁷ Ki zep hwëna gubluka, "Wake, aili hona Siloamk ngan sosuk." Aili hona in mo bosena "Siloam" zen enlala naban. Nëno mae mo olkam, "Zer Sonen." Kim zë ngan sosuku, dekam zep hëndep kara gweka, ki zep gol san dep song gweka.

⁸ Zëre mo gol golek denak de wenyä hen men zen mwïn-mwankam hla da gwëk dekam zep dengguan gwëbla'ak, "An san ha zen hom?— men zen ora alpna de nikirin nikon te-ala hap nësa aberbe ta gwibirkiye."

⁹ Ahakon man ëgu gwe'ak, "An zen." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Zen hom. An deban nwe-masena apdenak."

Hwëna Zën zep zënaka kira ta gwe'anka, "Èe an dwan zenke."

¹⁰ Ki zep dakensik gwëbla'ak, "Em banakane kara gwera? Nara emsa dawem tala?"

¹¹ Ki zep ding gul gwizim'inka, "Zini bosena Yesus kama blëblesa syal gwibiri, dekam zep ano nwena ap dra soblala. Ki zep hwëna asa gublula, 'Aili hona Siloamk ngan sosuk.' Kimë zë ngan sosul, dekam zebë kara gwer."

¹² Dekam zep dakensiblik, "Zini in angkam endawe gwë'ara?"

Ki zep ding gulzimki, "Èe homë tawa gwëbla'an."

Farisikam de zini kim taken-taken nëblakke, "Em banakane nwe d'imin nikon dawem gweka?"

¹³ Dekam zep in zen nwe d'imin nikon dawem gweka desa Farisikam de zi hip dikim zerteizimdin hip nërhak.

4:26nak ("Èe an Zen"), 8:24nak hen 28nak, ("Èe an Zen- mensa ena kara ë gwëblakye"), hen ahana 13:19 mo aumwa topnak.

¹⁴ Yaklana in dekam Yesus kama blëblena syal gwibirki hen dawem taka, zen Hari Sabatkam. ¹⁵ Farisikam de zini zen hen man dakensik gwëbla'ak, "Em banakane kara gweka?"

Desa hen man ding gulzimki, "Zen ano nwena kama blëblekam dra soka. Kimë ngan sosuk, dekam zebë kara gwëk."

¹⁶ Farisikam de zini in ahakon dekam zep ëgu gwe'ak, "Zini in Alap mo zer sonen naka hom, sap zen Hari Sabat hap denaka ngip gul gwenda." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Hwëna kareksa de gol gwen zini, zen bëjen owas-owasna syal gwibin- zen in kirekam syal gwe-gwibiridaye." Zen in zep ëhlïwek.

¹⁷ Ki zep etan zini insa dakensiblik, "Zep ena banakane enlala gwëbla'ara?— sap zen eno nwesa dawem soka."

Ki zep ding gulzimki, "Zen Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi sike."

¹⁸ Hwëna Yahudi mo mam-mamna in hom anakan daïblïbla'ak, "Zen menkam eiwa nwe d'iminni," dekam zep an-bi zemka kwang nosok- desa de hen takensizimdin hip. ¹⁹ Ki zep dakensizimk, "Zen san eiwa eno nik mo tane? San eiwa nwe d'imin nikae ki hëndep jaha gweka? Zen ki angkam banakan kara gweka?"

²⁰ Ki zep ding ulzimk, "In eiwa, ano nik mo tane sake. Eiwa, zen nwe d'imin nika ki jaha gwëk. ²¹ Hwëna èe tawa naka hom- zen banakarekam mes yap angkam kara gweka? Men zen dawem taka èe hen homë tame la'an. Zen mes dwan-am zise gwëka. Amki zëna en naka lakensik gwëblak." ²² An-bi zem kirekam ding ulzimk, sap zen man Yahudi mo mam-mamna insa anakare hap airibirida'ak, "Zen sa nësa karek nosol." Sap Yahudi mo mam-mamna anakan mes ola aha-en nuk, "Zi de anakan gunnu, 'Yesus zen eiwa Alap mo Zer Sonenna- nësa de ngaya tabin hip,' desa esa but srëm gola kon olëalsa sone gwibir." ^{†23} In zep an-bi zem in anakan ding ulzimk, "Zen mes dwan-am zise gwëka. Amki zëna en naka lakensik gwëblak."

²⁴ Ki zep etan zini insa tilzin hap nenblak, zao zep nenblak, "Emki nglinak de Zi mo nwe kara gwennak asa eiwakam gubiridan! Sap zini in zen emsa dawem taka, èe mesë tawa ëblak: Zen kareksa de gol gwen zi."

²⁵ Ki zep ding gulzimki, "San ha eiwa kareksa de gol gwenna? San ha hom? Èe homë desa tawa gwëbla'an. Hwëna aha-enë tawa gwibi'in: Èe menkam nwe d'iminni. Hwëna angkam èe mesë kara gwëk."

²⁶ Ki zep etan dakensiblik, "Zen banakarekam emsa gwëblaka? Banakan eno nwena dawem soka?"

²⁷ Ki zep ding gulzimki, "Èe mesë desa emsa tonbiridal, hwëna em ema asa asalsibliil. Em ba habe desa de etan ësane gwen hap ëdwam gwe'an? Ki san ema hen ëdwam gwe'an- zëbon de ang ta gwen hapye?"

²⁸ Dekam zep lamang tan naban nenblak, "Em in zi karekna in hon de ang gwe-gwenna! Èe an Musa Baksa de ang gwe-gwëblanna. ²⁹ Nen mese ëtawa gwëk:

† Mae hap an-bi zem in airik: Sap but srëm gola kon de zialsa sonenkam, dekam bëjen etan aha Yahudi zi niban ba maesa lirak ta gwibin, hen aha Yahudi zisi bëjen mae golek de tabin.

Alap ki Musa Bak hap ola ton sone gweblaka. Hwëna Yesusu home anakan tawa ëbla'an, 'Zen trî ta se'ara.'"

³⁰ Ki zep ding gulzimki, "Hwëna an wehasa hom! Em home anakan tawa ëbla'an, 'Zen trî ta se'ara,' hwëna zen ano nweša dîmîn nèn naka dawem soka. ³¹ Nen mese ëtawa gwëk: Alap karek gol gwen zisi bëjen salblan. Hwëna zi de Alapsa betek gweblanna, hen zëno dwam gwibin sin ang gwe-gwenna, desa man salbirida gwenda. ³² Okamana ansa de yang gulsun nukon hom tangane anakan ësak, 'Zini man nwe dîmîn nîka de jaha gwen zi bose zemka dawem taka.' ³³ Zini in de Alap onakon hatazan srëmkam, zen molya banakare owas maena syal gwibirinam."

³⁴ Ki zep hwëna ding nulblik, "Em in karek gol gwen naka de jaha gwenna, hwëna angkam ema tim gu'ura, 'Ëe asa Yahudi mo mam-mamna ansa tawa tabir!'" Ki zep hëndep but srëm gola in kon nëralsa sonek.

Enho nakon de dîmîn gwen srëm hap de ol:

³⁵ Yesus kim salblaka, "Zini mensa mes nëralsa soner," ki zep tëblaka. Kim hla taka, zao zep takensiblika, "Em san ema ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna anakan taïbli'la'ara?– 'Zen Alap mo Zer Sonenna.'"

³⁶ Ki zep ding gulbluka, "Aya Bak, Zen nara Zi? Tame tankam ëe amaka taïbli'la'an."

³⁷ Ki zep zë gubluka, "Em mese Desa hla tanda. Zen an Debane ola lon'nara."

³⁸ Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe ama Emsa taïbli'la'an!" Dekam zep zë boklena kom soblaka.

³⁹ Yesus ki zep kitak asa gubiridaka, "Ëe kire habë okamanak hatazak– okamana awe de zisi de anakan klis gun hup: Nwe dîmîn wenya zen sa ëkara gwer. Hwëna ëkara gwen wenya, zen sa ënwe dîmîn gwer."

⁴⁰ Ahakon Farisikam de zini men zen zë dekam lowe he'ak hen sane da'ak, ki zep dakensiblik, "Eno ol gulk sun de blaoranna in, san ha ema asa hen gubiridala?– 'Em in nwe dîmîn.'"

⁴¹ Ki zep ding gulzimki, "Em de eiwakam ënwe dîmîn gwenkam, dekam molyë emsa gubirida'anam, 'Em ema ëkarek gwenan.' Hwëna em ema ëk enkam ëgunun, 'Ëe nwe dîmîn nîka hom,' zen dekon zebe ëkarek gwenan."

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an domba zaho hap de lîlikinnî Zen."

10 Yesus ki zep ola gulk sun ap blaonzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen domba zaho hap de kandangnak lîlikin srëm san til zinna– zen sowë zi, ahaksa zëre mo asaskam de alal gun hup de zi. ² Hwëna lîlikin sin de tilzin zini, zen zaho ta gwibin hip de zini zen. ³ Lîlikinsî de kara son hap de zini sa zaho ta gwibin zini in hap talusublula. Zëre mo domba zahona hen zëno ola man tame nul gwenan. Zëno mae mo bosem-sena kim gubirida gwenda, dekam zep wet noso gweblanan. ⁴ Zëre en mo dena kim golëwet so gwenda, zëna dekam zep ngeirbirida gwenda. Zëre mo domba zahona man ang në gweblanan,

sap zëno ola anakan de tame gulblunkam, 'An zen ano mae mo bi naye.' ⁵ Aha zisi molya ang nëblak. Zen sa hwëna heya nëblal, sap zëno ola hom tame nulbli'an."

⁶ Yesus kim kirekam ola gulk sun blaonzimki, ëe hen homë dam ulsuk.

⁷ Ki zep etan ap srip gulsuzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe an domba zaho hap de lîlikinnî Zen.

⁸ Nonol men zen anakare ola ban yaing gwe-gwezak, 'Ëe an emsa de zaho ta gwibin hip de zi,' zen hwëna sowë zi hen zëre mo asaskam de alal gun hup de zi.

Hwëna domba zahona hom kire zisi nasalbirida gwëk.

⁹ Diki Ëe an Zen tangan aha-en– lîlikin niye. Men nara Abon osan til zinna, zen zen sa ëngaya gwer. Ëe asa zëbe mae hap golzim– zen dikim aha-ere enlalakam tembane hap ëhakal gwen hap denaye, banakare tësen lwa jal-jal srëm san. ¹⁰ Sowë zini zen mae hap yaing gwe-gwenanzal: Ësowë gwe-gwen hap, tamera gwen hap, hen timbwas gul gwen en hap. Hwëna Ëe ngaya tabin hibë hatazak. Ano domba zahona zen dekam tangan sa tahalha srëmkam lowehe gwer."

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan."

¹¹ "Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Ëe zep asa ëre mo angna ëre mo dombasa dikim ngaya tabin hip sosok tazim. ¹² Hwëna men zen te-ala en hap zaho da gwibirin, zen zaho ta gwibin hip de zi tangan-sa hom, hen hom tangan bi neibirida'an. Tësen lwa jal-jalsa de hla ta gunkum, zen sa heya-hya gwenkam dombana insa hli nulida gwer. Tësen lwana in ahanaka sa hit tisili, hen ahakon dekam sa men-san an-sankam ëheya-hya gwer. ¹³ Te-ala en hap de zaho ta gwibin zini, zen kirekam neibirida gwenan, sap zen hom kwasang neibirida gwenan.

¹⁴ "Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Ëe zep asa ëre mo angna sosok tazim– ëre mo domba zahosa dikim ngaya tabin hipye. Men kirekam ëre mo Bian Asa tame taka, Ëe hen kirekamë ëre mo domba zahona tame ta gwibirin. Hen men kirekamë Biansa tame tak, ëre mo domba zahona hen kirekam Asa tame da gwenan. ¹⁶ Ano aha domba zahona hen ki– men zen Israel mo langnak awe lowehe srëm gwe-gwenanye. Ëe asa desa hen kwang guludal. Zen sa hen Asa nasalbla halzal. Hëndep aumwa hap denak aha-erenak asa ëre mo zaho naban golëlowehe gwer. ¹⁷ Ëre mo Bianna mae hap Asa kwasang gwe-gweblanda: Sap Ëe mesë ëre mo angsa de sosok tazimdin hip hohle gwëk, hwëna hyanak asa etan ngaya gwer. ¹⁸ Ëe de Aen gun srëmkam, 'Diki Ëe tîn,' dekam bëjen Asa tan. Abe hap mes ëre mo Bian sosonna golblaka– dekam de ëre mo angsa gublun hap, 'Angkam dekam timni hli yul. Angkam dekam etan gul ine.' Ëe zebë ëre mo angna ëre mo dwam gwibin sin sosok tazim'in."

¹⁹ Yesus insa kirekam gubiridaka, Yahudi zini in dekam zep ëol tetek gwëk. ²⁰ Zen ahakon man ëguk, "Zini in dowal mes bi gweblaka hen mamakna. Ba hap de desa salblan hap?"

²¹ Hwëna ahakon man ëguk, "Dowala bare zini hom am kirekam de ola don gwibirin! San ha dowala bare zini ki zi nwe ðiminnî dawem da gwibirin?"

²² Aha yaklakam Yesus Alap mo gol teksonnak të nasen gwe'anka. Teksonna in man bose nuk, "Salomo Bak mo Dena." Dekam bot-bot tamlenak, hen ëe Yahu-di zini dekam mesë Yerusalemk delapan-enkam de yakla yalak dep tagal gwëk. Yakla yawal-yawala in mae hap: Alap mo gola kim orep sam nulsukke- desa dikim enlala gwibin hip. ²⁴ Zao zep Yahudi mo mam-mamna tagal nëblazak, ki zep zë dakensiblik, "Em bawalkam esa asa dam-dam enkam ding gulzimdi? Emki eiwa de tangan naka asa gubiridan: Em an san ha Zen tangan?- Alap mo zer sonen Zini, Israelsa de ngaya tabin hip Denaye. San ha em hom?"

²⁵ Ki zep ding gulzimki, "Ëe mesë sap emsa gubirida gwëk, hwëna em home Asa laïbli gweblak. Owas-owasna mensaë ëre mo Bian mo bosekam syal gwe-gwibirin, zen dekon emaka anakan Asa tame la'an, 'An Zen tangan.' ²⁶ Em hwëna molye Asa laïbli, sap em ano domba zahosa hom. ²⁷ Ère mo domba zahona zen man Asa nasal gweblanan. Èe hen ama kitak tame ta gwibirin. Zen ki Asa ang në gweblanan. ²⁸ Èe ama zëbe mae hap hëndep denaban dikim lowehe gwen hap de naka gol gwizim'in- zen dikim hëndep denaban juwe srëm gwen hap. Toton nara molya ano taha nakon alal gulku. ²⁹ Ano Bian mo sosonna man taman kini'an- in zen domba zahona insa Tane zem abe hap kap gulblukaye. Desa toton nara dep?- ano nik mo taha nakon de alal gun nuye. ³⁰ Èe an Zen- Bian han de zeraha-en gwen Zi niye."

³¹ Ki zep mam-mam wenya in kasona lop da ine'ak-dekam de i tïblan hap.

³² Ki zep hwëna Yesus gubiridaka, "Ëe mesë eno mae mo nwenak owas-owasna beya gulzimk- men kirekam de syal gwe-gwibirin hip Bian abe hap golblakaye. San ha ano aha owas nakone Asa husus ëbla'an?- in zebe Asa kasokam de i tïblan hap dwam ëbla'anye."

³³ Ki zep ding nulblik, "Ëe eno owas-owas nakon homë kasokam emsa i libla'an. Hwëna ere mo Alapsa de lamang tan nakonë emsa i libla'an. Em in totore zi tangan, hwëna ere mo gunkum em ema enaka gublula, 'Èe an Alap.'" ††

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Alap mo ëpba olak, zao man-am emsa gubiridaka,

'Em in kitak ëre mo wei-wik gun walas.' †

³⁵ Men kirekam Alap mo olak lwak, zen hëndep kirekam sa eiwa lwal. Dekam men zëbe mae hap Alap mo ola in hatazimzik, desa Alap man gubiridaka 'are mo wei-wik gun walas'kam. ³⁶ Zep ba hap de Asa waba hap jal gweblan hap?- sap Èe ama sap'nen ënaka gublunan, 'Èe an Alap mo Tane.' Sap Asa eiwa Bian Zën ki dam

† Tahunna 161nak- Yesussu de jaha gwen srëmnak, dekam Siri-ak de teipsin zini zëre mo jana nabare zi niban Alap mo golsa kun nulzik- dekam de Alapsa hen Yahudi zisi lamang tabin hip. Zao tahunna dan-ahan, dekam zep Yahudi zini gola insa etan Alap mo bose en hap sam nulsuk. Yahudi zini dekam zep tahun jamkam bot-bot tamlenak yakla yawal-yawalsa syal nei gwibik- desa dikim enlala gwe-gwibirin hip. †† 10:33 Im 24:16 † 10:34 Mzm 82:6

tasikî hen zer soneka. ³⁷ Ano syal de ëre mo Bian mo syala ban apde nën srëmkam, ki bahem Asa taïbli. ³⁸ Hwëna Èe de ëre mo Bian mo kim syal gwe-gwen-

kam, ki ano syala insa emki anakan taïbli, 'Owas-owasna an eiwa Alap onakorena.' Asa de taïbli srëmkam, hwëna owas-owas in ensa emki kirekam taïbli. Dekam esa hëndep anakan ëtawa gwer, 'Bian eiwa Desa zergwë gwenda, hen Zen eiwa Bian han de zeraha-en gwen Zi.'"

³⁹ Dekam zep sap balk tan hap alp dasik, hwëna Yesus man zëbon mae onakon aya gwe ine halka.

⁴⁰ Yesus ki zep weyana Yordan mo men eiha san dep asa golëlwanda halka- men zëwe Yohanis Bak menkam baptis ta gwibi'inkake. Zao zep asa golëlowehe gwëka. ⁴¹ Dekam zini beya nik zep Zëbon onak dep ya-ïng gwe-gwezak. Zen dekam zep ëgu gwe'ak, "Yohanis Bak sap hom owas-owasna syal gwe-gwibirki, hwëna kitak mensa hamal hap zini an hap dena ayang gul gwizimki, angkam an zep ki eiwa kirekam lwa'an."

⁴² Zen zao zep beya tangankam Yesussu anakan da-ïbli, "An eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye."

Lazarussu kim tïn nikon ngaya takake:

11 Zini dekam ki, bosena Lazarus. Zen Yerusalem golek denak ëna Betaniak somor dare zeban zigwë gwëka- Maria ne Marta ne ban. ¹² Maria in zen Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam ngan sosubluk, hen zëre mo nol ala blal-blalkam sasa so-blak. Hwëna nama de ngan sosublun srëmnak, aya zem in dekam zep sang-sang gwëka. ³ Dekam zep Yesussu anakan en soneblak, "Bian, eno dang tïninak de wal bosena man sang-sangna sabak gwe'ara."

⁴ Yesus kim salka, ki zep asa zëre hon de ang ta gwen wenya gubiridaka, "Zëno sang-sangna in tïn hip denaka hom. Zen hwëna mae hap hla tak: Dekam de zë Alap mo Tanena ano ngatan zi mo lang nakore sosonsa goltreizimdin hip, hen Alap mo boresa dekon teip gulsun hap."

⁵ Yesus sap man Marta, Maria, hen eis zem Lazarus maesa dang tïn tabirki, ⁶ hwëna kim Lazarussu kirekam salblaka, Zen hwëna man zë etan dare yaklakam asa golëgweisikî. ⁷ Ki zep hwëna asa gubiridaka, "Angkam nen etan Yerusalem mo lang san dep lwan dahan."

⁸ Hwëna ëe ama ding ulblik, "Bian guru, nër hom dekon am Emsa kasokam de i tïblan hap alp dasik, hwëna angkam ema hohol gwe'ara- nabakam de etan desan lwahan hap!"

†† Lazarus men zep Yohanis awe ale gulku, zen tahalha zini Lazarussu hom- men desa Yesus gulk sun de ol blaorankam aïsli gwë-blakake, in zen tinkim Abraham Bak hon ngatan zi mo langnak hata-kake. (Luk 16:19-31) An hwëna ahana Lazarus, Yesus mo lang bose. Yunani olkam bëjen dam gulsun, san ha Lazarus zënana, san ha Marta zëna naye? Zini beyakam man enlala neibirida gwenan, "Marta zen Lazarus mo aya. Maria zen oso zem." Lazarus mo bosena hen enlala naban. Bosena in mo enlalana, "Alap man nësa mas gwibirida gwenda."

⁹ Hwëna dekam zep ap gulk sun de ol blaorankam ding gulzimki, "Aha-ere yaklakam yakla nwenä dua-blas jam enkam am zil gwenda. Zi de yaklam të naseranna, zen bëjen zaran, sap okamana ansa de ngatan gun hup dena dekam man zil ane gwenda. ¹⁰ Hwëna kawesinnik de të naserankam, dekam ki altil gwenan, sap dekam ngatanna hom."

¹¹ Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep etan ola ap mas gulzimki, "Nëno mae mo wal bosena mes ta guk halka. Èe ama li tan hap song gwe'an."

¹² Èe hwëna dekam ama ding ulblik, "Bian, zen ba hap de duweblan hap? Sap zen de sang-sang hap nisi tankam, zen zën sa totoresä luwera." ¹³ Hwëna Yesus insa ki ola gulk sun "ta guk han" kam blaonka, zëno enlalana, "Lazarus mes tilki." Hwëna èe ama zëno ola tim uk, "Eiwa, nisi ta'ara."

¹⁴ Zën zep etan damnak asa gubiridaka, "Lazarus mes tilki. ¹⁵ Èe menkam mae habë tol ngaya tan hap duwebla srëm gwék: Sap zen dekam sa eno mae mo Asa de taiblilanna bil gwer. Zep haen, nen duweblan."

¹⁶ Èe, Yesus hon de ang ta gwen wenyä, ano mae mo ahana Tomas, men desaë asyas olkam en gweblak "dan de wë son walas" kam, zen zep asa gubiridaka, "Haen, nen ang gweblan- zao eka Bian han apdekam èrtik."

Yesus kim gukuke, "Èe an Zen- juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini."

¹⁷ Yesus kim ëna iwe asa golëyaing gwe'an zaka, zao zep nenblak, "Lazarus Bak mes tilki. Mes tol kaso hulak nënnek. Angkam zëwe yaklana mes dan-nër dan-nër nër." ¹⁸ Èna Betania zen Yerusalem kon golek. Zëno langana dan-ahare kilometer enkam. ¹⁹ Zen in zep zë Yahudi zini beyakam Marta ne Maria neka du neizimzik-dekam de zëno nik mo enlwansa së ta sonezimdin hippye. ²⁰ Marta kim anakan sak, "Yesus angkam man golek de gwe'an zala," dekam zep ala tablan hap song gwék. Maria hwëna hom ang gwibik. Zen man golak gwék. ²¹ Marta kim hla ta guk, ki zep gu gubluk, "Bian, Eme awe gwënanam, ano eisni molya tilinam."

²² Hwëna èe tawana: Sap angkam mae de Em ba mae hap Alapsa abe ta'anam, Zen sa kirekam ebe hap golblala."

²³ Ki zep ding gulbirki, "Eno osona in sa etan ngaya gwerä."

²⁴ Ki zep hwëna ding gulbluk, "Èe tawana: Zen aumwa hap de yaklanak sa ngaya gwerä- tingare ahakore wenyä ban."

²⁵ Yesus ki zep etan gubirki, "Èe an Zen- juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini. Hen hëndep de ngaya tabin hip de Zini, Èe an Zen. Zini men zen Asa taiblilanna, zen sap sa juwe gwer, hwëna sa etan ëngaya gwegwer. ²⁶ Hen zini men zen nama de gwënnak Asa taiblilanna, zen molya hëndep denaban juwek. Em san ema Asa kirekam taiblil'ara?"

²⁷ Ki zep ding gulbluk, "Eiwa, Bian, èe mesë anakan Emsa taiblilak, 'Em in Alap mo zer sonen Zi tangan-

okamanak de zisi de ngaya tabin hip Dena. Em an Alap mo Tane."

²⁸ Marta kim kirekam gubluk, zëna ki zep gol san dep lwahak, ki zep oso zem Mariasa i mwa ennak gubik, "Bian Guru mes golek de gwenan zala. Zen man emsa de goltowen hap dwam gwe'ara." ²⁹ Kirekam kim salbik, nabakam zep luwek, hëndep dekam zep ala tablak. ³⁰ Yesus hom dekam ënak hata'an naka. Zen nama dekon eiszim'inka- men zëwe Martasa goltowekake. ³¹ Yahudi zi beyana in zen Maria mo enlwansa dikim së ta sonebin hip golak lowe he'ak, zen kim nabakam de luwe ine kininnak hla nuk, dekam zep enlala neibik, "Zen aya zemka de drënen kaso hulak de gosa gwën hap song gwe'an." Zep noltro kinik.

³² Hwëna Maria kim abon mae onak hatazak, Yesusu kim zë hla tak, ki zep zë zëno nwenak anakare ola ban ik gwe hezak, "Bian, Eme awe gwënanam, ano ayana molya tilinam."

³³ Mariasa kim go gwënnak kara gu'unka, hen men zen ang neibirzik, desa de hen aitin-aitin go tannak kara tabinkim, enhona man tangan dowebala hanaka.

³⁴ Dekam zep takensibiridaka, "Em endawe ënnek?"

Ki zep ding nulblik, "Haen. En esa ki zë kaso hula insa hlauu."

³⁵ Yesus ki zep hen gona gwë'anaka.

³⁶ Yahudi zi beyana in dekam zep ëgu gwe'ak, "Emki hla tan. Zen man sap sërkam dang tini taka."

³⁷ Hwëna ahakon man ëguk, "Zen ki am zi nwe dimin-ni dawem taka. Ba hap Lazarus Swesa nabakam dawem taza srëm gwëka?"

³⁸ Ki zep hëndep Yesus kaso hulak iwe go gwëndan naban golëyaing gwëka. Hula insa mes kaso yawalkam mat nulsuk. ³⁹ Ki zep gubiridaka, "Kasona insa em irhi gun."

Marta ki zep ding gulbluk, "Hwëna angkam asena karek tangan nakake! Sap angkam yaklana mes-am dan-nër dan-nër nër- drënen hyanakye."

⁴⁰ Ki zep ding gulbirki, "Men kirekamë emsa gubir, em de Asa taiblilankam, em esa ki hlauu- Alap kim de sosen zemka goltreizim'inkaye."

⁴¹ Kasona insa kim irhi nuk, ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, Em Asa sam ta'ara, sap ano abena ema sal gwenda. ⁴² Èe sap tawana: Em home Asa salsik gweblanda. Hwëna Èe mae habë kirekam dawemna ebe hap golblanan- zi beyana an dikim ësane gwen hap, hen zen dikim Asa anakan taiblilblan hap, 'An eiwa Alap zer soneka."

⁴³ Kim kirekam gu sonesiki, ki zep ol mamkam take-nblaka, "Lazarus, em wet sozan." ⁴⁴ Dekam zep hëndep wet so zaka. Taha-tanana nama deyol ngap-ngapkam de tahalenna, hen aha deyola nwe-masenak. Ki zep Yesus gubiridaka, "Dekam hil-hil la soneblak."

Yesusu de tan hap kim ola aha-en nukke:

(Mat 26:1-5, Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2)

⁴⁵ Zini men zen Maria mo enlwansa de së ta sonebin hip zao lowe he'ak, kim owasna insa hla nuk, dekam zep beyakam Yesusu daiblilak. ⁴⁶ Hwëna ahakon kim

Iwan dahak, dekam zep Farisikam de gubirida gwen wenyaka nenbiridak– Yesus mo owas syal gwibinni in-sa. ⁴⁷ Zen zep Farisikam de zini hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena † kwang nulidak– dekam de egolek de gwen hap. Zao zep egu gwe'ak, “Nen banakan esa eblal? Zini in owas-owasna man beya gul gwe'ara! ⁴⁸ Nen de nwe enkam kara tankam, ki hwena tingan desa sa daibliblal. Dekam hwena desa sa langna ansa de teipsinkim irik gin hip dam dasil. Dekam hwena Roma mo mam-mamna sa nesa jal neibiridal. Ki hwena Alap mo gol yala ansa dekam sa dri nulzir hen nenokore naka sa damerazal.”

⁴⁹ Dekam zep zini bosena Kayafas Bak, men zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsiki, zen zep gubiridaka, “Em in enlala joblo-topna! ⁵⁰ Diki dawemna nebe mae hap aha-ere zi de tinni airis– dekam tingare Yahudi zi juwe srēm gwek.”

⁵¹ Kayafas kim kirekam gubiridaka, zen zere en mo enlala nakon hom ki gubiridaka. Tahunna dekam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsi'inka. Zen in zep, kim kirekam Yesusu de zersin hip sap gubiridaka, hwena man nwe-mase gwek– san de Alap mo olsa de anakan hamal hap ayang gulzimdinni kiye, “Yesus sa tingare Yahudi zisi dikim ngaya tabin hip tili.”

⁵² Hwena Yesus Zen Yahudi zi en hap hom tilki. Zen diki tingare Alap mo hlii irin zi hip, sap Yahudi srēm zi, men zen tingare lang san sekwak gwenkam lowe henda gwenanke, desa dikim aha-en gun hup tilki. Hwena Kayafas Bak in kim kirekam guku, zena gulk sun de enlana hom dam gulsuku. ⁵³ Yaklana inkam zep Yesusu de tan hap ola zim-zim nik.

⁵⁴ Zen in zep dekam Yesus Yahudi zi mo nwe nakon langa gwesiki. Hwena dua-blaskam de wenyasa en zep golēsek gweka– e bosena Efrayim san dep, zi srēm lang golek denak. Zao zep asa golēlowehe gweka.

⁵⁵ Tahunna men kiye, kim Yahudi mo yakla yala Paskanak golek de gwe-gwek, dekam e-e san de wenyaya beyakam Yerusalemk tagal gwe-gwezak. Dekam yaklana iwe de hatan srēmna nabakam etagal gwe-gwezak– dekam de Alap mo golak otweran maesa de tru ta seblankam zere mae mo karek-kareksa Alap mo nwenak ber-ber gun hup, hen hokam de nola kon zēnaka hlē tabirida gwen maekam. ⁵⁶ Zen zep zēno mae mo tagal gwen hap de yakla yala inkam Yesusu Yerusalemk de gwēbla'ak. Hen kim Alap mo golak etagal gwe-gwe'ak, dekam man zēnaka anakan dakensibirida gwe'ak, “San ha sa yakla yala an hap hata zala? San ha molya? Em banakane enlala ebla'an?” ⁵⁷ Hwena Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban mes tingan anakan tawa dabiridak, “Yesusu de hla tankam, nabakam asa enbiridazak, akakim balk lak.”

Maria kim Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam hlē tazim-blikke:

(Mat 26:6-13, Mrk 14:3-9)

12 Yakla yala Paskanak dikim zaun hup yaklana enam enkam Iwa kini'ak, Yesus ki zep dua-blaskam de wenyasa Betania san dep golēsek gweka. Lazarus mensa nēr hom tin nikon ngaya taka, zēno gwē gwenna hen zēwe. ² Zēwe de zini dekam zep tembane yawala syal neibik– Yesus hun de zē zertembane gwen hap. Marta hen man mas gwēk– tembanesa de dēre ta guk gwizimdinnik. Lazarus Yesus hun apdenak inikin'inka. ³ Maria ki zep minyak narwastu botola ban golhatazak. Minyakna in stenga litera. Zēno irasena sēr-kam de dawem tanganna– aha minyak naban de siri gun srēmna. Zep desa de gonna te-alana mam tangaranna. Maria ki zep minyakna inkam Yesus mo tanana hlē tazim-blik, zēre mo nol ala blal-blalkam zep hwēna sasa soblak. Gola iwe minyakna in mo irase en zep ēre guk. ⁴ Hwēna ēna Kariot walya Yudas Bak man husus gwibi'inka. Zen dua-blaskam de wenyasa ano mae mo ahana– men zen Yesusu zergukuke. Zen ki zep guku, ⁵ “Zen ba hap wabakam hlē tazim? Minyakna in te-ala hap de lirak gulunam te-alana mam tangan naka maka nēp zezimnin. †† Desa emaka tahalha zi hip kae ē gwēbla-zim'in.” ⁶ Yudas in hwēna tahalha zisi de kwasang gwibiridan hap hom ki guku. Zen in sowē tamna, zep ki kirekam guku. Te-alana mensa zini Yesus hup hen dua-blaskam de wenyasa abe mae hap kap da gwizimk, zen Yudas zirensik gwēka. Hwēna zen man aha hlikna twen gwēblaka.

⁷ Hwēna Yesus man ding gulbluka, “Dikire gwēk. Zen man Asa sam tanan, sap Asa de drē nwanun hap de yaklanak mes golek de gwer. ⁸ Sap tahalha wenyasa em desa nama esa olēlowehe tine gwer. Hwēna Asa em molye dakal hap ērgwē gwēk.”

⁹ Kim ēsak, “Yesus Betaniak gwē'ara,” ki zep Yahudi zini beyakam Yesusu de hla tan hap yaing gwēzak. Hen zen man Lazarusu de hla tan hap edwam gwēk– mensa tin nikon ngaya takake. ¹⁰ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep Lazarusu de hen tan hap kalang nēbla'ak, ¹¹ sap zini beyakam Lazarusu de ngaya gwennak hla tankam zēbon mae onakon wet so gwe'ak– Yesusu dikim hwēna taibliblan hapye.

Yerusalem kon kim Yesusu teipsin zi mo kim hut duane gukke:

(Mat 21:1-11, Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40)

¹² Ka'ankam, ki zep zi beyana men zen yakla yala Pas-ka hap Yerusalemk lowe he'ak, ki zep ēsak, “Yesus angkam man hata'ara.” ¹³ Dekam zep yera ala makare na-

†† Yohanis mensa “te-ala mam tangan” kam ale gulku, zen Yuhani olkam “300 dinar” kam ale gulku. Te-alana dinara zen zēno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aibin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zēno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna– san de 300kum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

† Yahudi zi mo teipsin sinodena, zen Yahudi mo nol-nola tujupulu enkam. Ahakon hen Farisi hon de bitī gwen wenyasa, hen ahakon Saduki hon de bitī gwen wenyasa, hen dare hlikna in kon ahakon hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyak bitī gwēk.

ka nublunk– men kirekam teipsin zisi de zerhatannak egwë gwekke. Zen kirekam zep ë nakon hut tu ane gun hup wet so gwek, hen te alana inkam wam da guk gwelab'ak– ol mamkam de anakan ëtaken song gwen naban,

“Hë'ho, hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam irik gin hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.”

¹⁴ Yesus ki zep keledai tane tahannak sewe seka, zao zep nikin ine halka. An kitak man apde nek– men kirekam Alap mo ëpba olak lwakke,

¹⁵ “Èna Yerusalemk de zi, bahem ëairin. Bira, eno mae mo teipsinnï keledai tanenak de nikinhal zankam hata'ara.” †

¹⁶ In zen ki zë lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wena homë dekam dam ulsuk. Hwëna in kim Yesus zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna goltreizimkitin nikon de ngaya gwenkam, zen dekam zebë dam ulsuk, “Eiyë, hare Alap mo olak kirekam am zëbe hap dena hamal hap ale nulblik. Hare ëe zep am kirekam syal eibir-blik.”

¹⁷ Mae hap beyakam Yesussu de hut tu ane gun hup wet so gwek: Zini men zen Lazarussu de kaso hulak takenbla irinkim ngaya tannak hla dak, zen beyakam owasna in hap de ola donbirida gwek. Zen in zep beyakam ala da gubluk. ¹⁹ Farisikam de gubirida gwen zini dekam zep zënaka nenbiridak, “Nen waba habe anak-an jalse eibirida gwenan, ‘Zëbon osan bahem ang tan.’ Hwëna emki sap hlaludan. Okamanak de zini angkam zëbon en ëtingan gwe'an!”

Yesus kim Zën de tin hip denaka tonbiridakake:

²⁰ Men zen Yerusalemk dekam lowe he'ak, yakla yala Paskanak de ang tan hap, ahakon hen Yahudi srëm zi.

²¹ Zen dekam zep ano mae mo ahana Pilipus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, “Bian, ëe Yesussu de zertowen habë ëdwam gwe'an.” Pilipus in, zen Betsaidawal, Galilea mo lang nakon. ²² Zen dekam zep Andrea'la gubluka, deban zep apdekam Yesussu enblaka.

²³ Yesus ki zep asa Yahudi srëm zini in han gubiridaka, “Angkam yaklanak mes tangan golek de gwerngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. ²⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe an gandum dan makan. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. Tën srëmkam sa lwalä. Èe hen kirekam: Kama hulak de drë nwanunkam, dekam asa eini mamkam tër. ²⁵ Hen kirekam, zini men zen zëre mo okamanak de timsi anakan golinik gwenna, ‘Èe babë tin,’ zen sa hëndep tim niban jek-jak gwera. Hwëna men zen zëre mo okamanak de timsi Asa de ang gwe-gweblan hap nolairi srëm gwe-gwe'ak, zen hëndep denaban sa

lowehe gwer. †²⁶ Hen men zen abe hap de syala nol gwe'ak, zen diki tana wei san zen Asa zertro gwen. Hëndep lamkam Èe men zaoë gwë'ak, zen hen zëwe sa yaing gwer. Men zen kirekam abe hap de syala nol gwe'ak, ano Bian sa zëbe mae hap bose dawemna goltzimdi.”

²⁷ Ki zep ayang gulzimki, “Ano enhona man tangan dowe hana'ara. Zep Èe banakan asa Biansa gu soneblal? San ha anakanë gu soneblan?– ‘Bian, Abon onakon karek yala ansa langa gulsuk– in zen Abon onak dep golek de gwe'anye.’ Hwëna kirekam bëjënë, sap Èe an kire habë hatazak– karek yala insa de goltowen hap. ²⁸ Zep Èe a kire enkam asa gu soneblal: ‘Bian, diki tingare zi mo wnenak ere en mo bosesa Emki mam gun.’”

Ki zebë hwëna kitak ngatan zi mo lang nakore ola anakan ësalek, “Èe mesë Ebon onakon ëre mo bosenam mam guk, hen etan asa kirekam mam gul.”

²⁹ Hwëna zi beyam-byana men zen zë ëzau'uk ahakon man eguk, “In nglï tadrenda.” Hwëna ahakon man eguk, “Ki hom. In Alap mo dam taha nakore zi ki gublunda.”

³⁰ Yesus ki zep gubiridaka, “Ola in zen wet sonanhal, zen Èe de sane gwen hap hom. Zen hwëna em de ësane gwen hap. ³¹ Ano syala an dekam sa Alap okamanak de zi mo enlala aning tanna zerwet sozimdi– dekam de karek tabin hip. Hen angkam de irik gin zini dowal mo kigisa dekam sa tanakam holenak zaublu inera. ³² Hwëna Asa kim de okamana an kon neir ine ha'ak, zen dekam asa tingare zi ausu dikim Abon onak yaing gwezan hap de orana kles tyasizim.” ³³ Kim kirekam gubiridaka, Zen man kim anakan goltreizim'inka, “Èe an kirekam de tinsi asa hlalul.”

³⁴ Zi beyana in kon dekam zep ding nulblik, “Alap mo olak man lwak, ‘Alap mo Zi zer sonenna, Israelsa de ngaya tabin hip Dena, Zen hëndep denaban sa gwë gwera.’ Zep em ba habe anakan gulu?– ‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa okamana an kon neir inehal.’ Em insa ‘ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan'kam enaka zerlëwe gwenda, hwëna ëe homë dam ulsuk gwenan, ‘Em ba habe ki kirekam gu gwenda?’”

³⁵ Ki zep ding gulzimki, “Okamana an hap de ngatan nabare Zini, Èe an Zenë angkam kolengkam emsa golëlowe he'an. Hwëna kawesinnï sa nabakam emsa jap guludal, hen dekam kawesinnik esa ëbute halasen gwer. ³⁶ Zep ngatansa de goltzimdin hip de Zini Asa em taiblïblan. Zen dekam esa enho nakon ëngatan gwerdekam de ëbute halasen gwen srëm hapye.”

Yahudi zini kim daiblïbla srëm gwekke:

Kirekam kim gubiridaka, ki zep dua-blaskam de wena asa golësek gweka, hen dekam zep zi beya mo ëtawa gwen srëmnak asa golëlowehe gweka. ³⁷ Zen sap man owas-owasna beya gulzimki, hwëna zi beyana in hom daiblïblak. ³⁸ An kitak Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo olsa dikim sul sonen hap ki

† Alap mo ëpba ola in, Zakaria Bak ale gulku. (Zak 9:9) Zen ëna Yerusalem mo aha bosenä “Sion”kam ale gulku. Orep de zini kirekam ëenlala gwe-gwek: Teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zen eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlaekam de hatazan hap.

kirekam lwak. Sap Yesaya mo ola Yesus hup man da-kastilbli'an- zen insa anakan Alapsa gu soneblakaye: "Bian Alap, nëno nik mo ol ayang gulzimdinni hom am daiblibi'in!

Hen owas-owasna mensa Ena ere mo taha ssonkam syal gwe-gwibirida, desa hen hom tame nu'in." †

³⁹ Zen mae hap daiblibla srēm gwek: Sap Yesaya Bak hen man Alap mo ola anakan hamal hap ayang gulzimki:

⁴⁰ "Èe mesë zëno mae mo nwenä dīmīn tabir-zimk, hen zëno mae mo enhona mesë kawesīn tazimk. Dekam molya nwekam lalak dasik, hen enhona molya èhlang gwizimk.

Dekam molya Abon osan dep etan lwanda halzak. Lwan dahal zankam ki Èe amaka ngaya tabi'in." ††

⁴¹ Yesaya mae hap kirekam Alap mo ola insa ale gulku, sap zen ngein sin Yesus mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlauku.

⁴² Hwëna ahakon man sap daibliblak- sap Yahudi mo ahakore mam-mamna. Hwëna Farisikam de zini man Yesusu de ang gweblan hap jalse neibirida gwek, zen in zep dekam damnak èkira gwe srēm gwek. Mae hap kirekam ègwë gwek, sap man anakan èäiri gwek, "Asa sa hwëna but srēm gola kon nëralsa soner." ⁴³ Zen dawemkam zi bose zik de sam gwesibiridan hap denaka dwam nei gwibik. Zen hom dekam anakan èenlala gwe-gwek, "Diki Alap Zën de asa sam gwesiblinna airis."

⁴⁴ Yesus anakan sap ki gubirida gweka, "Zini men zen Asa taibliblanna, zen Asa en hom taiblibla'ara, hwëna zen hen dekam ano Biansa taiblibla'ara- men Zen Asa zer sonekake. ⁴⁵ Men zen Asa hla da gwe'an, zen ki hen, men Zen Asa zer soneka, Desa hen man hla da gwe'an. ⁴⁶ Èe sap okamanak awe ngatansa de golzimdin hibë hatazak. Zep zini men zen Asa taibliblanna, zen sa kawesīn nikon wet so gwer.

⁴⁷ "Èe okamanak awe karek tabin hip homë hatazak. Èe hwëna ngaya tabin hibë hatazak. Zep men zen de Asa baes në gwebla'ak hen ano ol san de ang tan hap baes ta gwe'ak, Èe Aen molyë desa aumwa hap de yaklanak karek tabik. Hwëna ano ola men desa zëna baes nei gwibik, zen zep sa Alap anakare ola ban karek tabiri, 'Em ba habe desan ang ta srēm gwek?' ⁴⁹ Sap Èe ère mo enlala san denaka homë tonbirida gwenan. Hwëna Bian men Zen Asa zer soneka, Zen mensa ayang gul gwizimdin hip abe hap golblaka, Èe desa enë ayang gul gwizimnin. ⁵⁰ Hen Èe tawana: Tingan men zen Bian mo ol san ang ta gwe'ak, zen zen sa hëndep de lowehe gwen hap de oranak èwet so kīni gwer. Zen in zep, Bian men kire enkam ayang gul gwizimdin hip Asa gu gweblanda, Èe desa enë tawa ta gwibirin."

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen zini ano mae mo tanana ngan tasibir-zimkike:

13 Yaklana dekam aha-en lwa kīni'an- yakla yawa Paskanak dikim hatan hap. Yesus dekam

mes anakan tame gu'unka, "Angkam mes hatal- Èe di-kim okamana ansa hli yun hup, hen Bian osan dep di-kim lwahan hap denakye." Tingan men zenë ang è gweblak, asa man tangan kwasang gwibirida gweka. Hëndep kim Bian osan dep etan lwa ha'an- kire enkam ki hëndep asa kwasang gwibirida gwe'an-ka. ² Yaklana inkam, kim Yesus asa golëtembane ta'an-ka, hwëna dekam dowal mo kīgīna mes Yudas hap Yesusu de zergun hup de enlalana ing ta soneblaka. Yudas in Kariot walya Simon mo tane. ³ Yesus dekam mes anakan tame gulku, "Bian mes tīngare sosonna abe hap golblaka. Èe sap zëre onakonë hatazak, hen angkam zëre osan debë etan lwa ha'an." ⁴ Sap kirekam mes tame gulku, zep tembane tan nakon luweka, ki zep tahan bajuna alsikī, hen dekam zep handuknu obun tīhinak da taka. ⁵ Hen ki zep hona blomenak sul soneka, dekam zep ano mae mo tanana ngan tasibir-zim'inka. Handuknu inkam zep sasa ta gwibir-zim'inka. ⁶ Kim Simon aha bosena Petrus hon hata'an zaka, ki zep zë takensiblibka, "Bian, Em ba hap de ano tanana ap ngan sosublun hap?"

⁷ Ki zep ding gulbluka, "An desaë angkam syal gwibi'in, em molye angkam tame gulku. Hwëna lamkam esa tame gulu."

⁸ Petrus ki zep gubluka, "Bëjen! Em toton bëjen Em ano tanana ap ngan sosublun!"

Dekam zep ding gulbluka, "Èe de eno tanasa ngan sosun srēm-ka, ki em ema Abon onakon wet so'ara."

⁹ Ki zep ding gulbluka, "Bian, kirekam de lwankam, ki tana enna bahem ap ngan sosublun. Ki hëndep taha naban nola ban ap ngan sosublun!"

¹⁰ Yesus ki zep gubluka, "Ho awan zini hom èdwam gwe-gwenan- etan de tim niban awan hapye. Diki tanana, zen të naserankam de son nënkam. Desa man ngan sosun hup dwam nei gwizimnin. Dekam kitak de timni mes ngan gwe henan. Em kitak mese èngan gwehek. Hwëna ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara." ¹¹ Yesus mes anakan tame gulku, "An zen sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi," zen in zep anakan asa gubiridaka, "Ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara."

¹² Ano mae mo tanana kim ngan tasibinkim so ta sonebirki, ki zep tahan baju zem etan ala soka, dekam zep zëre mo nikin gwennak dep lwa halka. Dekon zep nonol asa takensibiridaka, "Mensaë ebe mae hap syal gwibir-zimnin, em wëhë tame u'in?" ¹³ Em Asa 'gu-ru'kam hen 'bian'kame en gweblanan. Zen airis, sap Èe an eiwa eno mae mo kire. ¹⁴ Èe sap eiwa eno mae mo bian hen guru, hwëna Èe mesë eno mae mo tanana ngan tasibir-zim. Zep em hen diki kirekam de enaka gwibirida gwen- ere mae mo tanasa de hwë-hwëkam babu gwen zi mo kim ngan tasik gwibir-zim-dinkimye.

¹⁵ Èe mesë Ènaka èrak makan drë nenan- em dikim hen kirekam enaka gwibirida gwen hap. ¹⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi mo tana ìltikīnnik de babu gwen zini bëjen zëre mo zi bina insa kwë tan. Hen zini men zen aha zi mo olsa golsong gwe-gwenna, zen be-tekna. Men zen zer sone gwenna, zen mamna. ¹⁷ Ang-

kam em ema anakan tame u'in, 'Ëe an betekna,' zep em de kirekam enaka enlala betekkam mas gwibirida gwenkam, ki esa hë'ho gwibinni hla kul gwer.

¹⁸ "Ola in desa emsa gubiridanan, zen man ebe mae hap dakastilzim'in, diki aha'en. Ëe mesë kitak emsa tame tabik, hëndep zebë emsa dam tasibik. Hwëna sap kirekam, mensa orep abe hap dena Alap mo olak hamal hap ale nukke, zen kirekam sa ki hëndep lwal-anakan men zen lwak,

'Zini men debanë zertembane gwe-gwek, zen hwëna ano jal zi hip sa jowera.' †

¹⁹ An zebë desa hamal hap emsa gubiridanan: Sap in kim jowe'ak, zen dekam esa Asa anakan laibliblal, 'An Zen Tangan- Alap mo zer sonen Zi niye.' ²⁰ Hen Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano zer sonen zisi zer irinni, zen ki hen Ënaka zer in'ira. Hen zini men zen Ënaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer innira."

Yesus kim hamal hap gubiridakake, "Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi."
(Mat 26:20-25, Mrk 14:17-21, Luk 22:21-23)

²¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, ki zep damnak asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi."

²² Ëe dua-blaskam de dam tasibin wenyä dekam zebë ënaka ngalap naban karatda labi'ik- mae hap: "An narasa ki gulblunda?" ²³ Abon mae onakon, ahana men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka, †† zen dekam zëre mo dam taha nakon nikin'inka. ²⁴ Petrus dekam zep zëbe hap tahana wap gulsubluka, ki zep gulbluka, "Emki takensiblin: Zen narasa ki kirekam gulblunda?"

²⁵ Zini in ki zep golek de ta zaka, zao zep takensiblika, "Bian, narasae ki enlala gweblala?"

²⁶ Ki zep ding gulbluka, "Ëe kimë rotina ansa kolho honak os gul ane'ak, men zëbe habë golbla'ak, zen zen." Ki zep roti apna insa os gul ineka, desa zep Yudas Bak hap golblaka. ²⁷ Yudas kim roti apna insa twinbirki, dowal mo kigina dekam zep hwëna ing gwe heblaka. Yesus ki zep gulbluka, "Mensa ena kalang gwe'ara, nabakam zep gwibir." ²⁸ Hwëna Yesus insa kirekam gulbluka, ëe in zenë zë teinikin'ik ëe homë dam ulsuk. ²⁹ Yudas zen zen Yesus mae han ano mae mo te-alana zirensik gweka, ‡ zep ano wal bose walya ahakon man tim nuk, "Yesus man yap gulblula- tembane maesa de yakla yala awe dep lop tan hap." Hwëna ahakon man tim nuk, "Zen te-alasa de tahalha zi hip kae gwebla-zimdin hip mes yap gulblula." ³⁰ Yudas in kim roti apna insa twinbirki, ki zep hëndep gola in kon te soka. Dekam mes kawesik.

† 13:18 Mzm 41:10 †† Yohanis man anakan ale gul gweka, "Dam tasibin zini men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka." Zen Yohanis ki zëre mo bosena kirekam golzabe gweka. Zen mae hap mes yap zënaka kira ta srëm gweka- zi nwenak de zënaka bolamda tan srëm hap. ‡ 13:29 Yoh 12:6

Yesus kim titi tabin ol ësenä golzimbkike:

³¹ Yudas kim song gweka, Yesus ki zep asa gubiridaka, "Angkam mes zaul- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. Hen Abon onakon sa kitak Alap mo bosena teip nulsublunda gwer. ³² Abon onakon kim de zini Alap mo bosena teip nulsubluka, Zen dekam sa hwëna Alap ano bosena etan dawemkam mam gulsublula- zëre onak kimë hata'akye. An nabakam sa ki lwal. ³³ Em ano dang tininak de walas, Ëe molyë holokam eban mae golëlowehe gwek. Em esa Asa lë gweblal. Hwëna men kirekamë Yahudi zisi gubirida gwek, angkam Ëe hwëna emsa hen kirekamë gubirida'an: Men zao debë song gwe'an, em molye desan Asa ërtrok.

³⁴ "Zep angkam Ëe titi tabin ol ësenä ansa ebe mae hap hli yulzim'in: Em enaka kwasang gwibirida gwen. Ëe men kirekamë emsa kwasang gwibirida gwekke, em hen kire enkam enaka kwasang eibirida gwek.

³⁵ Kirekame kwasang naban lowehe gwe'ak, dekam sa tingare zini anakan emsa tame da gwibir, 'Zen eiwa Bian zëre hon de ang ta gwen wenyä.'"

Yesus kim hamal hap Petrusu gublukake, "Em esa dan-ahan sonkam Asa zabeblala."

(Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34)

³⁶ Simon mensa hen nen gweblak "Petrus" kum, zen dekam zep takensiblika, "Bian, Em endan san esa song gwera?"

Ki zep ding gulbluka, "Men zao debë song gwe'an, em molye angkam Asa desan zertroka. Hwëna lamkam esa ki Asa zertrola."

³⁷ Ki zep hwëna etan takensiblika, "Bian, hwëna ëe ba hap de angkam Emsa ang gwebla srëm gwen hap? Ëe mesë tangan hohle gwenan- Emsa de zerzaunnuk de hwëna tin hipye."

³⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Em san eiwa tangane kirekam hohle gwe'ara?- Asa de zerzaunnuk de hwëna tin hipye. Eiwa denakaë emsa gulblu'an: Ayang de gun srëmna, em dan-ahan sonkam esa anakan Asa zabeblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.'"

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an Bian osan dep de orana Zen."

14 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyä asa gubiridaka, "Bahem enlala nakon ëngalap gwen. Alapsa em taibliblan, hen Asa emki taibliblan. ² Ano Bian mo gol yala, teksonna beyana. Hen Ëe desanë song gwe'an- em de zë lowehe gwen hap denaka dikim hamal gulzimdin hip. Kirekam de lwan srëmka, Ëe molyë kirekam emsa gubiridananam. ³ Kimë kitak hohle gulzim'ik, dekam asa etan lwa halzal- emsa dikim zëwe dep kwang guludahan hapye, apdekam dikim emsa zëwe golëlowehe gwen hap. ⁴ Hen men zao debë song gwe'an, em orana tawana."

⁵ Tomas ki zep takensiblika, "Bian, ëe homë anakan dam ulsu'un, 'Em desan debe song gwe'ara.' Ëe banakan de orana insa tawa gweblan hap?"

⁶ Yesus ki zep ding gulbluka, "Ëe an Zen tangan- eiwa de oranaye, em dikim hëndep de gwën hap denaka hlaun hup denaye. Em de Abon osan ang gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak hatan. ⁷ Asa de tame tankam, ki ano Biansa hen ema tame la'an. Angkam tangan esa Asa dawemkam tame lal, zebe hen Biansa tame la'an, hen mese Desa hla la gwek."

⁸ Pilipus ki zep gubluka, "Bian, ere mo Biansa abe mae hap zertreizim. Dekam asa ësam gwesil."

⁹ Ki zep ding gulbluka, "Ëe mesë sap holokam emsa golëlowehe gwek, zep Pilipus, em ba habe Asa tame ta srëm gwe'ara? Zini men zen Asa hla tanna, zen hen ano Biansa hla tanda. Zep em de Asa tame tankam, em ba hap de Asa gublun hap?– Ère mo Biansa de zertreizimdin hipye. ¹⁰ Em san home Asa taiblibla'ara?– Ëe an Zen, Bian han de zeraha-en gwen Zi niye, hen Zen aban aha-en. Ola mensaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin, zen ère en mo enlala nakore olsa hom. Hwëna Bian men Zen ano enhonak gwë gwenda, Zen Zen Asa zersyal gwe-gwenda. ¹¹ Ansa emsa gubirida'an, desa em taiblibin: Ëe mesë Bian han zeraha-en gwek, hen Zen mes aban zeraha-en gweka. Ano olsa de taiblibin srëmkam, ki ano owas-owas syal gwe-gwibin emsa em taibli gwibin. Zen dekam esa hëndep Asa laibliblal.

¹² Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa taibliblanna, zen sa ano kim syal ta gwer– Ëe men kirekamë syal gwe-gwenanye. Asa de taibliblan zini, zen sa hen ano syala kwei nul gwer– banakare owassa de mamkam syal gwe-gwibinkimye. Zen mae hap sa ki lwa gwer: Sap Ëe Soson Zini Bian osan debë song gwe'an– dekon de emsa mas gwibirida gwen hap. ¹³ Em de Alapsa banakare mae hap ano bosekam abe tanna, Ëe asa desa ep syal gwe-gwibir-zim. Dekam sa zini Bian mo sosonna hla nul gwer, hen zep sa Biansa boltere da gwer. ¹⁴ Asa de banakare mae hap ère mo bosekam abe tanna, Ëe asa ki desa ebe mae hap syal gwe-gwibir-zim."

Alap mo Enho de golëlowehe gwen hap kim gu-gubiridakake:

¹⁵ "Em de Asa emsa lwa gweblankam, ki esa ano ol san ang ta gwer. ¹⁶ Hen Ëe asa Biansa abe tal– Zen deka ebe mae hap Zisi Ahanaka zer sonezimki, Zen de emsa mas gwibirida gwen hap. Zen Zen sa hëndep denaban emsa golëlowehe gwera. ¹⁷ Zen Alap mo Enho. Zen Zen– eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zi niye. Auhu-kama enlala zini, zen molya Desa neirin gwek, sap desa nwekam bëjen hla tan, hen zen bëjen Desa tame tan. Hwëna em en mese Desa tame lak, sap Zen emsa golëlowehe gwe'ara, hen Zen sa eno mae mo enhonak gwë gwera.

¹⁸ "Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik. Ëe asa etan emsa hlaluluda gwezal. ¹⁹ Molya holo

gwek, okamanak de zini dekam etan molya Asa hla da gwek, hwëna em en esa Asa hla la gwer. Ëe asa etan tïn nikon ngaya gwer. Zep em hen esa ëngaya gwer.

²⁰ Yaklana zëwe de hatankam, zen dekam esa abe hap dena anakan tame ul, 'Zen eiwa mes Bi zeban zeraha-en gweka. Hen eiwa nëban mae mes golëaha-en gweka.' ²¹ Men zen ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen zen Asa enna nola gweblanan. Zen kire zisi sa ano Bian kwasang gwibirida gwera– men zen kirekam Asa enna nola gweblananye. Aena hen asa kwasang gwibirida gwer, hëndep zep asa Ënaka zëbe mae hap zertrei gwizim."

²² Hwëna ëna Kariot walya Yudas Bak mo apde bosen Yudas, zen dekam zep takensiblika, "Em banakan esa abe mae en hap Enaka zertreizimdi– okamanak de zi de Emsa hla tan srëmkamye?"

²³ Ki zep ding gulbluka, "Zini men zen de Asa enna nola gwebla'ak, zen sa ano ol san enlala tatete naban ang ta gwer. Hen Bian sa desa kwasang gwibirida gwera, hen Ëe asa Bian han zëno mae mo enho nakon olëlowehe gwer. ²⁴ Hwëna zini men zen Asa enna nola-bla srëm gwe-gwenan, zen molya ano ol san ang ta gwek. Hwëna emki ëenlala gwe-gwen: Ano ola, zen ère onakore naka hom. Zen Bian onakorena– men Zen Asa zer sonekake.

²⁵ "Ëe mesë nama de emsa golëlowe hennak kirekam gubiridanan. ²⁶ Hwëna ano tim bwanak Bian sa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa ebe mae hap zer sonezimdi. Zen zëre mo Enho. Zen Zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera– Ëe men desaë emsa tawa ta gwibikye. Hen Zen Zen sa eiwa de en naka ano weinak tawa tabir song gwera.

²⁷ "Angkam Ëe ama ebe mae hap em dikim Alap mo taha terenak ëngalap gwen srëmkam lowehe gwen hap denaka hli yulzim'in– Aena men kirekamë ngalap gwen srëmkam gwë gwenanke. Auhu-kamanak awe aha zi molya kiresa ebe mae hap nolzimk. Zep bahem enlala nakon ëngalap gwen hen bahem ëairin. ²⁸ Em kie Asa asalblal kimë emsa gubiridal, 'Ëe ama emsa hli yuluda'an, hwëna asa etan emsa hlaluluda gwezal.' Em de dawemkam Asa kwasang gweblankam, ki emaka ësam gwesil– anakan de Asa salblankamye, 'Ëe Bian osan debë song gwe'an.' Sap ano Bianna Zen Abon onakon teipsinnï. In zebë duwebla'an. ²⁹ An zebë hamal hap emsa gubiridanan. Sap in kim kirekam jowe'ak, dekam esa Asa laibliblal. ³⁰ Angkam Ëe molyë holokam eban mae kire hap de ola ziton gwibik, sap okamana ansa de irik gin zini dowal mo kigï angkam man hata'ara. Zen Asa bëjen irik tan. ³¹ Ëe in zep asa Bian mo abe hap kitak de dwam gwibir-blin san ang gwer. Zen dekam sa okamanak de zini Asa anakan tame dal, 'Zen eiwa man zëre mo Biansa emsa lwa gweblanda.'"

In kim kirekam asa tawa tabi'inka, ki zep etan asa gubiridaka, "Haen. Nen gola an kon sek gwen."

† Yesus insa "hlaluluda gwezal" hap gubiridaka, zëno dam gul-sunnu ahana, tïn hyanak de zënaka zertrei gwizimdin hip dena. Aha-

na hen Alap mo Enho de hata zan hap dena. Hen ahana, Zën de etan lwa halzan hap dena.

Yesus kim gubiridakake, “Èe an Zen anggur te tangan naye.”

15 Yesus ki zep etan asa tawa tabirki, “Èe an Zen anggur te tangan naye. Em in hwëna ano hli-hlina. Ano Bianna, Zen hli-hli naka de tasyalsik gwibin hip de Zi. ² Ano hli-hli nik de ètën srëmna, desa man blum gulsuk gwenda. Men zen ètë gwenan, desa man ala naka hen mas-mas naka blum gulsuk gwenda– dekam de mamkam ètë gwen hap. ³ Emsa mes ère mo olkam tasyalsik gwibirki– dekam de dawemkam ètë gwen hap. ⁴ Abon onak em èmas gwirin, dekam Èe asa eban mae golëaha-en gwer. Hlina zë-en bëjen eini tën. Diki apdenak timnik de èsaltil irinkim. Em hen kirekam. E-en molye eini ètëk– aban de zeraha-en gwen srëmka-mye.

⁵ “Èe an anggur te. Em in hli-hlina. Zi de Abon mas gwirinni, hen Èe de deban zeraha-en gwenna, dekam zëno danna beyana. Sap Èe srëmka, em bëjen ba maesa syal gwibin. ⁶ Zi de Abon mas gwirin srëmna, zen men kiye– anggur hlisa de tasyalsibinni. Zen èsas-an gwenkam kire syauknuk yal tasen– zëwe de èhwadsen hap. ⁷ Em de aban zeraha-en gwenkam hen ano ol de ebon mae lwa gwenkam, dekam em basa de dwam gwibinkim, emki kire hap Alapsa abe ta gwen. Zen sa dekam ebe mae hap gol gwizimdi. ⁸ Em de dawemkam dan nik ètë gwenkam, dekam sa aha zi ano Bian mo sosonna ebon mae onak hla nul gwer. Dekam sa hen emsa tame da gwibir, ‘Zen Abon de ang ta gwen weny.’ ⁹ Men kirekam ano Bian Asa kwasang gwe-gweblanda, Èe hen kirekamë emsa kwasang gwibirida gwenan. Ano kwasang-kwasangnak emki lowe-he gwen. ¹⁰ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam ano kwasang-kwasangnak esa lowe-he gwer– Aena men kirekamë hen ère mo Bian mo ol san enlala tatete naban ang gwe-gwenanke. Zep Èe zëno kwasang-kwasangnakë gwë gwenan.

¹¹ “Èe mae habë kitak insa gubiridan– Abon onakore isrip-sri dekakim eno mae mo enhonak lwa gwëk. Dekam eno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinì gwer. ¹² An zebë hen ola ansa hli yulzim'in: Enaka em kwasang gwibirida gwen– men kirekam Èe hen emsa kwasang gwibirida gwenanke, em hen kirekam enaka kwasang eibirida gwëk. ¹³ Kwasangna taman kinìn tangan weny an zen: Zi de wal bosyansa de ngaya tan hap zëre mo timsi sosok gunnu, hëndep zep de tinnì. Zen zen– sërka de mam tangan wenyaye. ¹⁴ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, em ki eiwa ano wal bose wal tangan. ¹⁵ Angkam Èe homë etan Abon de babu gwen zikim emsa gubirida'an. Sap kirekam ebe mae hap hom dakastilzim'in, sap babu gwen zini hom zëre mo zi bina in mo syala tame nul gwenan. In zebë hwëna angkam wal bose walkam emsa gubirida gwe'an. Sap mensaë Bian onak sane gwe-gwëk, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. ¹⁶ Em home Asa dam lasik– Èe dikim emsa bi gwibiridan hapye. Diki Èyë emsa dam tasibik– dekam de ano olsa gol halada gwen hap, hen em dikim dan nik ètë gwen

hapye. Em insa danna ètë gwe'an, zen hëndep de èlwa gwen hap dena. Zen zep sa Bian eno mae mo abena dokwak gul gwera– em de ano bosekam abe ta gwenkamye. ¹⁷ Zen in zebë ebe mae hap ola ansa hli yulzim'in: Enaka kwasang eibirida gwëk.”

Zëre mo tim bwanak de zëre hon de ang ta gwen wenyaka karek tabin hip de ol:

¹⁸ “Auhu-kama enlala zini sa emsa husus neibirida gwer. Kirekam kim de ebon mae jowe gwe'ak, zen dekam èenlala gwe-gwëk, ‘Ano teipsinni hen kirekam në gwëblak.’ ¹⁹ Eme nama auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe gwe'anam, dekam zen maka emsa kwasang neibirida gwe'an. Hwëna Èe mesë emsa zëbon mae onakon hlil inhak. Em mese zëbon mae onakon wet so gwëk, zen zep emsa husus neibirida gwe'an. ²⁰ Anakan mensa emsa gubirida gwëk, desa emki enlala gwe-gwibin: ‘Zi bina, zen mamna. Zëbon de babu gwen zini, zen betekna.’ Zep men kirekam ere mae mo mamna Asa në gwëblak, zen kirekam sa hen emsa neibirida gwer. Zen man Asa karek da gwëk. Zep emsa hen kirekam sa karek da gwibir. Ano tawa tabin sin da-en ang ta gwëk. Zep ebon mae osan kire enkam sa hen ang ta gwer. ²¹ Zen mae hap sa emsa karek da gwibir: Sap em Abon onak de weny, hen zen hom Bian, men zen Asa zer soneka, Desa tame da'an. ²² Èe de hatazan srëmka hen tawa ta gwibin srëmka, ki karekna molya zëbon mae onak mamkam lwa'anam. Hwëna angkam Èe mesë tawa ta gwibik. Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk zen banakan molya anakan èguk, ‘Èe homë anakan ètawa gwëk, “Èe ama èkarek gwe'an.”’ ²³ Men nara Asa husus gwëblanna, zen ki hen ano Biansa husus gwëbla'ara. ²⁴ Owas-owasna men desa Èe zëno mae mo nwenak syal gwe-gwibir-zimk, aha zi hom tangan orep kirekam de owasna syal neibik. Èe de kirekam syal gwibir-zimdin srëmka, ki karekna zëbon mae onak molya mamkam lwa'anam. Hwëna angkam zen mes hla nul gwëk, hwëna zen man Asa ère mo Bian naban husus nei gwizimk. ²⁵ Zen hwëna kirekam de jowen hap mes ki lwak, sap men kirekam Alap mo olak anakan ale nukke,

‘Zen man totoresasa asa husus në gwëblak,’ † zen bëjen ki lwa srëm gwen.

²⁶ “Ano tim bwanak, dekam Èe asa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa zer sonezim. Zen Alap mo Enho– eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zini. Zen Zen sa hen abe hap de ola ebe mae hap ing gul sone gwizimdi. ²⁷ Em hen dekam esa abe hap dena ol halada gwer. Sap Èe kimë Alap mo ola nonol tawa tabinkim kon gwesibir hanak, eme Asa ang è gwëblak.”

16 “Èe mae habë hamal hap kirekam emsa gubiridan– em ekakim Asa de taiblìblan nakon èbutahal gwe srëm gwëk. ² Abe hap de jal hap emsa sa but srëm gol-gola kon nolëalsa sone gwer, hen eno mae mo ahakorena sa damera gwer. Dekam in zen ki emsa neibirida gwe'ak anakan sa kil nil gwer, ‘Alap

† 15:25 Mzm 35:19, 69:5

man ano mae mo syala ansa sam gwesik gwibi'ira.'
³ Zen kirekam sa emsa neibirida gwer, sap zen Asa Bian han hom tame noso'an. ⁴ Hwëna an zebë ki hamal hap dena insa emsa gubiridanan. Sap men dekam ki emsa kirekam neibirida gwe'ak, dekam esa ëenlala gwe-gwer, 'Zen men desa hamal hap asa gubiridaka, angkam man ki lwa'an.'"

Alap mo Enho hap dena kim tawa tabirkike:

(Yoh 14:16-18,14:26,15:26)

"Ëe homë menkam kirekam emsa tawa ta gwibik, sap Ëe dekam namaë emsa golëlowehe gwe'ak. ⁵ Sap angkam Ëe ama etan lwa ha'an- men Zen Asa zer so-nekake, Zëbon osan dep. Hwëna em home Asa lakensibli'an, 'Em enda san debe song gwe'ara?' ⁶ Hwëna Ëe ama emsa tame tabi'in: Asa de kirekam sane tankam, eno mae mo enlalana man tangan dowe hana'ara. ⁷ Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe de emsa hli yuludanna, zen ebe mae hap man tangan sam gwezizim'in. Sap Ëe de emsa hli yuludan srëmkam, ki emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini in molya ebon mae hata zaka. Ëe de emsa hli yuludankam, Ëe asa zer so-nezim. ⁸ Zen kim de hata'an zaka, Zen dekam sa tïngare okamanak de zi hip eiwa dena goltrei gwizimdi- kareksa de gol gwen srëm hap dena, dam-damkam de lowehen hap dena, hen Alap de klis gun hup dena. ⁹ Sap okamanak de zini Asa de taïbli'blan hap man bases ta gwenan, zep Alap mo Enhona sa zëbe mae hap anakan goltrei gwizimdi, 'Em ema dekam ëkarek gwegwenan.' ¹⁰ Ëe Bian osan debë song gwe'an, zep ano tim bwanak Zen sa dam-damkam de lowehen hap dena tawa ta gwibiri. ¹¹ Alap mes dowal mo kigina karek tan hap gu-gubluka. Zep Alap mo Enho de hata zankam, Zen sa hen Alap de tïngan klis gun hup dena kawa ta gwibiri. ¹² 'Ano emsa de tawa tabin hip dena sap nama blala. Hwëna angkam em molye dokwak uk. ¹³ Hwëna Alap mo Enho, Zen Zen- eiwa denaka de ayang gul gwizimdin hip de Zi niye. Zen Zen sa eiwa de oranak dep emsa golëwet so gwer. Zen molya zëre en mo enlala san tawa ta gwibiriki, hwëna men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi. Zen zep sa hen ngein sin dep dena hamal hap goltrei gwizimdi. ¹⁴ Tïngan mensa Bian bi gwibi'ira, Ëe desa apdenakë bi eibi'in. Zen in zebë emsa gubiridal, 'Alap mo Enhona men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi.' Zep zëno syala kon, zini sa ano bosena teip nulsunda gwer."

Yesus de etan ngaya gwen hap dena kim tame nul srëm gwëk, hen ol gu sonensa de dokwak gun hup kim gu-gubiridakake:

¹⁶ "Molya holo gwëk, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal."

¹⁷ Zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe ahakon dekam zebë ënaka anakan lakensibirida gwe'ak, "Zëno enlala-

na banakan lwabla'ara? Nen home tame ul- in kim anakan gulu, 'Molya holo gwëk, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.' Hen nen home tame ul- in kim anakan gulu, 'Sap Ëe Bian osan debë song gwe'an.'" ¹⁸ Ama hen anakan ënaka lakensibirida gwe'ak, "In kim anakan gulu, 'Molya holo gwëk, dam gulsunnu banakan? Nen home dam ulsu'un."

¹⁹ Hwëna Yesus mes anakan asa tame tabiriki, "Zen man Asa de takensibli'n hap ëdwam gwe'an," ki zep asa takensibiridaka, "Em san teibin hibe enaka lonbirida'an?- insa anakan emsa gubiridalye, 'Molya holo gwëk, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.'" ²⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em esa aït'in-aït'in niban Asa gosa la gweblal, hwëna auhu-kama enlala zini sa dekam ëisrip-sri gwe-gwer. Em hwëna dekam enlalana esa ëdowe hanal, hwëna enlala dowe hananna in isrip-sri hap sa etan liwe hera- ²¹ men kirekam hen, we de eisbir anenna. Zen dekam enlalana man ëdowe hana gwenan. Sap dekam mes zaunun- zëno hlësgwan-hlësgwan gwen hap denakye. Hwëna kim de jaha gwe'ak, zen dekam sa sang-sangna insa eititi gwibir. Sap dekam walasna insa sa isrip-sri gweblal. ²² Em hen kirekam esa ëgwër: Angkam em enlala dowe hanan nabane lowe he'an. Hwëna em kime etan Asa hla la'ak, em dekam tangan esa Asa isrip-sri ëblal. Isrip-srina in, zen hëndep dena. Zini bëjen kire isrip-srina ebon mae onakon gulsuzimdin. ²³ Dekam em etan molye ëdwam gwëk- Asa de srip gulsuzimdin hip takensibli'n hapye.

"Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ano bosekam de ba mae hap Biansa abe tanna, Zen sa ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁴ Em home menkam ano bosekam ba mae hap Biansa abe la gwëk. Hwëna angkam emki abe ta gwen. Dekam esa ulin gwer. Zen dekam tangan sa eno mae mo isrip-srina taman kini gwer.

²⁵ "Ano ola ebe mae hap gulk sun de blaonzimdin makan mes yap lwal. Hwëna yaklanak sa hatal, dekam molyë etan gulk sun de blaonzimdkim emsa tawa ta gwibik. Hwëna dam-dam enkam asa ëre mo Bian hap dena ebe mae hap srip gulsuk gwizim. ²⁶ Yakлана iwe de hatankam, em dekam molye etan Asa en gweblak- eno mae mo abesa de Bian hap ayang gul gweblan hapye. Hwëna en esa Biansa ano bosekam abe la gwer. ²⁷ Sap Bian Zëna man emsa kwasang gwibirida gwe'ara, sap em ema Asa ensa ola gweblak, hen em ema Asa anakan laïbli'blak, 'Zen eiwa Alap onakon hataka.' ²⁸ Ëe eiwa okamana awe dep Zëbon onakonë hatazak. In zebë etan Zëbon osan dep lwa ha'an."

²⁹ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë enblak, "Angkame dam-dam enkam asa gubiridanda- gulk sun de blaonzimdin srëmkamye. ³⁰ Angkamë Emsa tame lanan: Em kitak tawana. Em zi mo enlalana ema tame ta gwizimnira, zep Emsa de takensibli'n srëmnake ap ding gul gwizimnira. Zen in zebë tangan Emsa laïbli'bla'an, 'Em eiwa Alap onakone hata zaka.'"

³¹ Dekam zep hwëna ap ding gulzimki, "San ha eiwa tangane Asa laïbli'bla'an? ³² Emki ësan: Angkam mes

tangan golek de gwer, em dekam esa ere mae mo gol-gol san dep ësyawer. Em dekam esa Asa hli la gukhal. Hwëna ëre mo Bianna molya zë Asa da tasikî, sap Zen nama Asa zergwë gwe'ara. ³³ An kitak mesë emsa gubiridan- aban de zeraha-en gwenkam ekakim ëngalap gwen srëmkam lowehe gwëk. Auhu-kamanak awe karekna mam naka esa oltowe gwer. Zep enlala tatete naban lowehe gwëk- men kirekam hen Aena enlala tatetekam de zaunkum auhu-kama mo sosonna holenak zaubir anekke."

Yesus kim Biansa zëre hon de ang ta gwen wenya kip abe takake:

17 Yesus kim kirekam gubiridaka, Zëna ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Biansa gu soneblaka, "Bian, angkam yaklana mewe mes zaunun. Angkam dekam ere mo Tanena ano bosena tingare zi mo nwenak ap teip gulsublu- Ëe akakim hen ere mo bolesa zëno mae mo ngirënnik teip gulsuk gwëk. ² Sap Em mese tingare zi aususa de bi gwibiridan hap dena abe hap golblaka. Hen zen de ëngaya gwen hap dena mensa Ena abe hap lup gulbluka, Ëe asa zëbe mae en hap hëndep de lowehen hap denaka gol gwizim."

³ Ëe, Yohanis, in zebë hen Alapsa anakan gu sonebla'an, "Bian, an diki zen- hëndep de lowehe gwen hap denaye: Eiwa de Zini Alap Emsa de tame tanna, hen ere mo zer sonen Zini Kristus Yesussu de tame tanna. Zen ëe dekonë ëngaya gwe'an." [†] Yesus dekon anakan ayang gulku,

⁴ "Bian, Ëe mesë eno bosena okamanak de zi mo nwenak teip gulsublunda gwëk, sap Ëe zëno mae mo nwenak mesë syala sul sonek- mensa Ena abe hap wei yul soneblakaye. ⁵ Zep Bian, angkam Emki etan abe hap golblan- Ëe dikim eno alp nakon teipsënkim nikirin hip, nonol men kirekame okamana ansa de yang gulsun srëmnak teipsënkim inikin gwëkake.

⁶ "Em mese okamana an kon abe hap zini hlilblinkî, hwëna zen bina ere tangan mo dena. Bian, Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltrei gwizimk, hen zen angkam mes ere mo ol san ang tal. ⁷ Zen mes angkam anakan tame nul: Ano syala hen ola, zen kitak Ebon onakorena- mensa Ena abe hap golblakake. ⁸ Sap ola mensa Ena abe hap golblaka, Ëe mesë desa ayang gulzimk, hen zen mes desa dokwak nuk, hen mes tame nuk. Zen mes Asa anakan daïbliblak, 'Zen eiwa Alap onakon hata zaka, hen Zen zer soneka.'

⁹ "Ëe tingare okamanak de zi hip homë Emsa abe ta'an. Hwëna men desa en Ena abe hap lup gulblukake, zëbe mae en habë Emsa abe ta'an, sap zen zen- ere mo denaye. ¹⁰ Ano bi gwibiridan wenya, zen hen kitak ere mo dena. Hen ere mo bi gwibiridan wenya, desa hen kitak apdekame bi eibirida'ara. Zen zep sa hen ano sosonna aha zi hip noltrei gwizim, hëndep zen hen sa ano bosena teip nulsublunda gwer. ¹¹ Angkam Ëe ama Ebon osan dep lwa ha'anzal. Ëe homë etan

[†] *Ayat tigana ansa ahakon man dam nulsuk gwenan, "An Yesus mo ol." Hwëna men zen ansa Orya olkam li nul sonek anakan dam nulsuk, "An Yohanis mo ol."*

okamanak awe deban mae golëlowe he'an, hwëna nëno nik mo bi eibiridan wenya nama sa zao lowehe gwer. Zep Lalak Zini, Bian, nëno nik mo hlil irin zini insa emki tatetekam de Ebon en ëzauk gwen hap denaka gol gwizimdin. Zen dekam sa ëaha-en gwe-gwer- Nëna men kirekame hen aha-en ëkake. ¹² Ëe kimë nama golëlowehe gwëk, Ëe ama Ebon dikim tatem ëzauk gwen hap dena kim tatete ta gwibik. Hen Ëe ama dawëkam golëzauk sone gwëk, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek. Hwëna aha-en tangan syal heka. Hwëna zen insa kirekam gwëka, zen ere mo olsa dikim sul sonen hap ki lwak. ^{††}

¹³ "Bian, Ëe angkam ama Ebon osan dep lwa ha'anzal, an zebë nama de okamanak gwën nakon zëno mae mo inik emsa gu sonebla'an- ano isrip-srisa deka-kim zëre mae mo enhonak solve henkam neis gwibik.

¹⁴ Ola mensa Ena abe hap golblaka mesë ayang gulzimk. Hwëna auhu-kama enlala zini man Abon de ang ta gwen wenya ansa husus neibirida gwenan, sap zen okamana awe dep denaka hom. Zen ngatan zi mo lang san dep dena. Ënaka hen kirekam husus në gwëblanan, sap Ëe hen awe dep denaka hom. ¹⁵ Bian, Ëe Abon de ang ta gwen zini ansa, okamana an kon de lup gul inehan hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna diki mae habë Emsa abe ta'an: Dowal mo kigi onakon Emki langa tasik gwibin. ¹⁶ Men kirekam Aena okamana awe dep denaka hom, zen hen kirekam. Zen zep auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe srëm gwe-gwenan. ¹⁷ Bian, eno ola zen eiwa de enna. Ere mo eiwa de ola inkam emki Abon de ang ta gwen wenya ansa lalak tasibin- lalak nik dekakim ere en hon lowehe gwëk. ¹⁸ Men kirekame Asa okamana an san dep zer soneka, Ëe hen kirekamë desa tingare lang san dep lup gul sone'an. ¹⁹ Zen in zebë ëre mo timni ebe hap sosok gulblu'an- desa dikim mas gwibiridan hap, zen dekakim tangan ere en hon ëtal gwesik.

²⁰ "Angkam an zen lowe he'an, zëbe mae en hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna men zen de zëno mae mo ola kon Asa daïblibla'ak, zëbe mae habë hen Emsa abe ta'an. ²¹ Dikire zen kitak ëaha-en gwëk. Dikire zen Nësa niaha-en gwëk- Nëna men kirekame enho aha-erekam ë gwendake. Zen de kirekam ëaha-en gwenkam, zen dekam tangan sa okamanak de zini Asa anakan daïbliblal, 'Zen eiwa Eme Asa zer soneka.' ²² Ëe mesë ëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna zëbe mae hap golzimk- men desa Ena abe hap golblakaye. Zen zep sa hen ëaha-en gwer- Nëna men kirekame hen aha-en ëkaye. ²³ Asa Eme enho nakon zergwë gwenda, hwëna Ëe asa desa enho nakon golëlowehe gwer. Zen zep sa tangan ëaha-en gwer. Zen dekon zep sa hen okamanak de zini anakan tame nul gwer, 'Zen eiwa, Eme Asa zer soneka.' Zen zep sa hen anakan tame nul gwer, 'Em eiwa ema Abon de ang ta gwen wenya ansa kwasang gwibirida gwenda- men kirekame hen Ena Asa kwasang gwe-gwëblandake.'

²⁴ "Bian, zini men desa Ena abe hap lup gubluka, Ëe ama zen de Abon onak lowehe gwen hap dwam gwe'an- men zaoë Aena gwë gwe'akke. Zen dekam sa ano ngatan zi mo langnak de sosonna hla nul gwer- men desa Ena abe hap de kwasang hap okamana ansa de yang gulsun srëmnak golblakaye. ²⁵ Bian, Em dam-dam enkam de klis gul gwen hap de Zini. Okamanak de zini hom Emsa tame da'an, hwëna Ëe mesë Emsa tame tak. Hen Abon de ang ta gwen wenya an mes hen anakan tame nuk, 'Eme Asa zer soneka.' ²⁶ Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltreizimk, hen nama asa kirekam goltrei gwizim. Zen zep sa Asa enna nola gweblal- men kirekam Ena hen Asa enna lwa gweblan-daye. Ëe dekam asa deban mae apdekam golëaha-en gwer."

Yesussu kim balk dakke:

(Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53)

18 Yesu in kim kirekam Alapsa gu soneblasikî, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa golësek gweka- weya tanena Kidron mo men eihya san dep. Zao zaitun trana ki. Zao zep asa golëbitî gweka. ² Hwëna Yudas Bak in zen zerguku, zen mes zaitun trana insa tawa gweblaka, sap Yesu etan-etankam zao asa golëtagal gwe-gweka. ³ Ki zep zë Yudas jana nabare zi, hen ahakon Alap mo golsa de kara gul gwen jana nabare zi- mensa Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban lup nul sonneke. Zen jana, nëbok, hen te tek maesa deirenk, hen ahakon seipsi deirenk hen lampusa. ⁴ Hwëna Yesu mes kitak anakan tame gulku, "Asa kirekam sa nëblal," zep ala ta gubiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

⁵ Ki zep ding nulblik, "Nazaret walya Yesussu."

Ki zep ding gulzimki, "Ëe an Zen."

Yudas in zen zer guku, zen zë golëzau'unka. ⁶ Yesu kim kirekam ding gulzimki, "Ëe an Zen," dekam zep jana nabare zini in tingan lure san ëesek gwehak, ki zep mumuk ennak owas hap boklena kom dablak. Hwëna zëna hom tame nuk- Alap insa kim kirekam gweibiridakaye. ⁷ Dekam zep etan takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

Ki zep etan ding nulblik, "Nazaret walya Yesussu."

⁸ Dekam zep ding gulzimki, "Ëe mes-am emsa anakan gubiridan, 'Ëe an Zenke.' Asa en de tëblanna, dikire ahakore wenya an sek gwëk." ⁹ Zen mae hap kirekam gubiridaka: Zëre mo nër hom de Biansa de gu soneblanna insa dikim sul sonen hap. Sap Zen anakan gu soneblaka, "Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwëk, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek." †

¹⁰ Simon, aha bosena Petrus, ki zep nëbok zemka mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik de babu gwe-gwen zini Malkussu sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika.

¹¹ Hwëna Yesu zë gubluka, "Nëbokna insa em etan lil

† 18:9 Yoh 17:12, Yoh 6:39

sonen. Em san ema anakan Asa jalse gwebla'ara?- 'Mensa Bian syal dohon-honna ebe hap wei yul soneblaka, dikire lwak.'"

Yesussu kim Hanas Bak hap nërtrëblakke:

(Mat 26:57-58, Mrk 14:53-54, Luk 22:54)

¹² Ki zep Roma mo jana nabare zi mo mamna walas zeban hen Yahudi kore jana nabare zi niban zibalk taka, hen tahana zitatak soblaka. ¹³ Zen nonol Hanas Bak osan dep nërhak, men zen nonola Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikike- Kayafas Bak men zëno wensamsa golkake. Hwëna Kayafas in, zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikî. ¹⁴ Kayafas, zen in zen menkam Yahudi zi mo mam-mamna tame gun srëmkam anakan gubiridaka, "Diki dawemna nëbe mae hap aha-ere zi de tinnî aïris- dekakim tingingare Yahudi zi juwe srëm gwëk." ††

Petrus kim nonol Yesussu zabeblakake:

(Mat 26:69-70, Mrk 14:66-68, Luk 22:54-57)

¹⁵ Simon, aha bosena Petrus, hen aha zini men zen Yesussu ang gwe-gweblaka † lun kon zep ërtro kinika. Hwëna aha zini in zen ang gwe-gweblaka, zen Hanas Bak mo dokot ahana. Zep kim Yesussu Hanas Bak mo gol homannak de kol sonna iwe nër'ti'inzak, zen en zep dekam hen til zika. ¹⁶ Hwëna Petrus ënakon zep zau'un onka- lilikîn golek denakon. Aha ang gwe-gweblan zini in dekam zep etan wet soka, ki zep lilikînsi de kara so gwen hap de babu gwen wenya ban golton'anaka, ki zep hwëna Petrus hun lil zika. ¹⁷ Lilikîn kara so gwen hap de wenya in dekam zep Petrussu takensiblik, "Em san hen ahana?- zini in hon de ang gwe-gwenana."

Ki zep ding gulbirkî, "Ëe an zen hom."

¹⁸ Langna dekam man bot-bot gwe'ak, zep zëwe de babu gwen zi niban jana nabare zi niban mes syauknu bla dasik, †† hen zëwe tuwirin hip ëzau'uk. Petrus dekam zep hen golek de tabir zika, zao zep hen tuwirin hip zau'un zaka.

Hanas Bak kim taken-taken gweblakake:

(Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Alap mo golak de ëpba teipsin zini in dekam zep Yesussu mae hap denaka taken-taken gweblaka- Zëbon de ang ta gwen zi hip dena hen zëno tawa tabin hip denaka. ²⁰ Dekam zep ding gulbluka, "Ëe ama damkam tingingare zi nwenak tawa ta gwibik. Ano tawa tabin ni kitak Alap mo golak hen but srëm gol-golak- men zëwe en Yahudi zini ëtagal gwe-gwenanke. Ëe homë aningkim ba ol maena tawa tabik. ²¹ Zep ba hap de kire hap Asa takensiblin hap? Diki men zen Asa sane da gwëkke, desa emaka takensibirida'ara, sap zen tawana- mensaë tawa ta gwibikye."

†† 18:14 Yoh 11:49-53 ‡ Yohanis man anakan ale gul gwëka, "Ahana men zen Yesussu ang gwe-gweblaka." Zen mes yap ayatna awe hen zëre mo bosesa golzabeka. Emki Yoh 13:23 mo otde alenak hlaun. †† Yohanis mo ale nakon man dam gwesik, syauknu insa bla dasik, zen hamal syauk debil bunsu. Desa te-alakam kap da gwëk, sap kire syauknu sal-sal tanganna hen butna hom.

²² Kirekam kim ding gulbluka, jana nabare zini ahanik zep tahakam mipna lwa soblaka, deban gubluka, "Alap mo golak de teipsin zini san ki kirekam ding nul gweblanan?"

²³ Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, "Ëyë botonkam ding gulunam, dekam hwëna emaka gubiridala, 'Zen kirekam man boton gwe'ara.' Hwëna eiwakam insa ding gul, em ba habe Asa lek tyanda?"

²⁴ Hanas dekam zep gubiridaka- Alap mo golak de teipsin zini Kayafas Bak osan dep de zersong gwen hap. Yesus mo tahana dekam nama tatak soblanna.

Petrus kim etan zabeblakake:

(Mat 26:71-75, Mrk 14:69-72, Luk 22:58-62)

²⁵ Petrus nama syauk alpna iwe zau'unka. Ki zep zë ahakore nik etan dakensiblik, "Em san ha zëbon de ang gwe-gwen naka hom?"

Ki zep ding gulzimki, "Ëe zëbon de ang gwe-gwen naka hom."

²⁶ Hanas Bak hon de babu gwen zini ahana man hen zao gwë'anka. Zen Petrus insa ing alana blansibli kinika, zëno iye. Zen zep etan gubluka, "Ëe Yesus hun apdenakë emsa zaitun tranak aker."

²⁷ Desa hen man ding gulbluka, "Asya, aban home." Hëndep dekam zep ayangna guku.

Pilatus Bak kim taken-taken gweblakake:

(Mat 27:1-2, 11-26, Mrk 15:1-15, Luk 23:1-5)

²⁸ Kak tangannak, zep Kayafas mo gola kon Yesussu nersong gwek- gubernor Pilatus mo gol san dep. Zen zen dekam Roma mo bosekam gubernor gweka. Yahudi mo mam-mamna in hom dekam gola iwe bitï gwek, sap Yahudi mo auyan-azana mes anakan jalse nebiridak, "Yahudi srëm zi mo golak bahem tin. Ki esa ëkun gwer." Zep hom Pilatus mo golak bitï gwek, sap zen man yaklana inkam Paskanak de tembane yawalak dep ëhohle gwe'ak. ²⁹ Ki zep Pilatus Bak wet sobiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Zini an banakan karek gweka?"

³⁰ Ki zep ding nulblik, "Zen de karek gwe srëm gwenanam, ëe molyë ërhalan zanam."

³¹ Ki zep Pilatus ding gulzimki, "Ki amki ere mae mo titi tabin ola kon klis uk hen karek lak."

Hwëna ki zep ding nulblik, "Ëe amaka, hwëna Roma mo irik ginni em mese asa anakan jalse eibirida gwek, 'Yahudi zini em e-en bëjen em zisi tok hap karek tan. Hwëna diki nonol Roma mo mam-mamna kip em zerguzimdin- zen de zëno kareksa hlauhlunkam dekim dak.'"

³² An mae hap ki jowek: Sap Yesus mes hamal hap anakan tawa ta gwibirki, "Ëe kirekam de tinsi asa hlau." Zep zëre mo ola insa de sul sonen hap, kirekam zep ki hëndep lwak.

³³ Pilatus ki zep etan gol mwa san dep til halka, ki zep jana nabare wenyaka gubiridaka- Yesussu de zertilzin hap. Zao zep takensiblika, "Em san ha eiwa Yahudi zi mo teipsinni?"

³⁴ Ki zep ding gulbluka, "San ha ere en mo enlalakame ki kirekam Asa takensibli'ara? San ha aha zi man emsa nenblal- kirekam de Asa takensiblin hapye?"

³⁵ Ki zep ding gulbluka, "Ëe san Yahudi wal! In dwan Yahudi bose uk am Alap mo golak de mam-mam wenyanya ban abe hap emsa nërgublunanzal. Em banakane karek gweka?"

³⁶ Ki zep ding gulbluka, "Ano irik ginni zen auhu-kamanak awe dep hom. Ëe de okamanak irik ginkim, dekam ano irik gin wenyanya maka ëeija'an- Asa de Yahudi mo mam-mam mo tahanak zerguzimdin srëm hap. Hwëna ano irik ginni okamanak awe dep hom."

³⁷ Dekam zep Pilatus etan takensiblika, "Zep ki san ha em teipsinni?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Ëe mae habë okamanak hatazak: Eiwa denaka de tawa ta gwibin hip. Eiwa de enlala nabare zini, zen man Asa i-san i-san në gweblanan."

³⁸ Dekam zep hwëna ding gulbluka, "Eiwa dena bëjen em tawa tabin, sap eiwa dena toton nara dep?- klis gunnu."

Te-lidak sonnak de makan ta irin hip kim asas nëblakake:

(Mat 27:15-31, Mrk 15:6-20, Luk 23:13-25)

Kim kirekam guku, ki zep etan Yahudi mo mam-mam osan dep wet soka, ki zep zë kitak zi trana in han gubiridaka, "Ëe homë zini an mo karekna hlauhlunan."

³⁹ Hwëna eno mae mo gubernor-gubernora, ëe dwan yakla yala Paskanak am-am ëgwë gwenan- bwinak de zini men desa tan hap kalang neibirida gwenan, ahana de tingare zi mo gublun san wet son hap zeser sonezimdin. † Zep ëe ama emsa takensibirida'an: Ëe narasa asa namen ebe mae hap hil ti sonezim? San ha zini an zen zënaka tim ti'ara, "Ëe an Yahudi mo teipsinni," san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?"

⁴⁰ Ki zep ol mamkam ëgu ane gwe'ak, "Zini insa bëjen! Barabassa ap hil ti sonezim." Barabas in, zen asaskam de te-alasa alal ta gwizimdin hip de zi.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(Mat 27:27-31, Mrk 15:15)

19 Pilatus ki zep jana zisi gubiridaka- Yesussu de zerhan hap, zao de mam enakam tangolen hap.

² Jana zini in dekam zep dokot të ngi-ngisa mlin-mlin nuk, desa zep nolak ala nul soneblak- teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. Zen hen teipsin zi hip de bajusa, sam dan kil makare naka, ala nosoblak. ³ Zëna zao zep botonkam blikip neisik gweblanzak- anakare swrë tan ola ban, "Dawem, bian. Em

† Men zen Roma mo bosekam gubernorkam irik nil gwek, zen hom mwin-mwankam totoresawinak de zini nuswe sone gwek. Diki Yahudi mo yakla yawala Paska ennak ki kirekam lwa gwek. Ahakon in zen bwinak lowehe gwek, zen men zen Roma mo irik gin nikon de wet son hap ësas gwe-gwekke- Israel dikim ëzë-en gwen hap. Zep gubernor-gubernora mae hap nëser sone gwibik- Yahudi zi dikim engka en sam gwesibirida gwen hap.

in zen– Yahudi mo teipsin niye.” Kire ola ban zep nwe-mase san lek-lek da gwe'ak.

⁴ Etan kim n̄er halzak, Pilatus ki zep etan wet sobirida zaka, ki zep z̄e gubiridaka, “Emki hla tan. Ēe ama etan ep zertreizim'in– em dikim anakan ětawa gwen hap, ‘Ēe hom̄e z̄eno karekna hlaulblunan.’” ⁵ Yesussu kim n̄erwet so'anzak, dekam nama nḡi nabare dokot t̄e weir sosun nuban hen teipsin zi hip de baju naban. Pilatus dekam zep gubiridaka, “An zen– zini inye.”

⁶ Hw̄ena Alap mo golak de mam-mam wenya hen Alap mo golak de jana nabare zi mo mam-mamna kim hla dak, dekam zep ol mamkam ěgu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink. Te-lidak sonnak makan laink.”

Pilatus ki zep hw̄ena ding gulzimki, “Ki amki e-en te-lidak sonnak makan laink, sap ěe hom̄e mae karekna hlaulblul.”

⁷ Hw̄ena Yahudi zini in dekam zep ding nulblik, “Are mae mo t̄iti tabin olak zen eiwa tan hap dena, sap zen man z̄enaka gubluka, ‘Ēe an Alap mo Tane.’”

⁸ Pilatus kim kirekam sane gwe'anaka, dekam zep dawemkam āiri'anaka. ⁹ Dekam zep etan gol zebon t̄il halka, hen dekon zep etan Yesussu de zert̄ilzin hap gubiridaka. Kim n̄ert̄ilzik, zao zep takens̄iblika, “Em in enda kone hata zaka?” Hw̄ena hom ding gulbluka. ¹⁰ Dekam zep gubluka, “Em san ema asa de ding gulblun hap baes gwe'ara? Ki san abon onak hom?– emsa de zeser sonen hap denaye, ahaksa emsa de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye.”

¹¹ Dekam zep ding gulbluka, “Alap de ebe hap golblan sr̄emkam, dekam eno sosonna hom– dekam de Asa banakan mae gw̄eblan hap denaye. Zen zep, zini men zen Asa ebe hap n̄ergublul, z̄eno mae mo karekna man ebon onakon taman kin̄i'an.”

¹² Pilatus kim kirekam salblaka, dekam zep wet soka, zao zep sap zi beyana in sa etan gubiridaka– dekam de Yesussu zeser sonen hap. Hw̄ena Yahudi zi mo mam-mamna in man ol mamkam anakan ěgu ane gwe'ak, “Ki san em hen Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi?! Yesus in man z̄enaka gu gweblaka, ‘Ēe an eno mae mo teipsin̄i.’ Kirekam de gunnu, zen n̄eno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi. Eme zeser so-ne'anaka, dekam man nwe-mase gwe'an: Em hen n̄eno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi.”

¹³ Kirekam kim salbiridaka, dekam zep Yesussu de zerwet son hap gubiridaka. Z̄ena dekam zep klis gun hup de komal tum yawalak nikin aneka. Homanna men z̄ewe nikinki, orep mes bose nuk “Kaso Hom-an”kam. Desa Ibrani olkam man nen gw̄ibirin “Gabata”kam. ¹⁴ Yakla nwena dekam bolak mes zauku, hen yaklana in, Paska hap de yaklana enamna, kim Paskanak dep de kamingni damerak– dekam de ka'an aumwa hap tembane yawalsa hohle gun hup. Pilatus dekam zep gubiridaka, “An zen, eno mae mo teipsin niye.”

¹⁵ Hw̄ena zi beyana in man etan mamkam ěgu ane gwe'ak, “Jek-jak lak! Jek-jak lak. Te-lidak sonnak makan laink.”

Pilatus dekam zep takens̄ibiridaka, “San ki ěe asa ere mae mo teipsin zini ansa te-lidak sonnak makan tain?”

Alap mo golak de mam-mam wenya dekam zep ding nulblik, “Ano mae mo teipsin zini aha-en– Romak de teipsin tangan zi niye. Ahana hom.”

¹⁶ H̄endep ki zep Pilatus te-lidak sonnak de makan ta irin hip zerguzimki. Jana nabare zini dekam zep h̄endep ĩrik dahak.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat 27:31-44, Mrk 15:20-32, Luk 23:26-43)

¹⁷ Yesus hup dekam zep z̄ere hap de te-lidak soblan-na w̄e noso soneblak. Ki zep h̄endep w̄e so halka, h̄endep kwatap tek bosena Zi Nol Swrak zihataka. Ibrani olkam man desa nen gweblanan “Golgota”kam. ¹⁸ Zao zep te-lidak sonna iwe makan daink. Zao aha darena hen man makan nosoink– Yesus mo eihya-lip eihya-lipkam. Z̄enaka nḡir̄inn̄ik.

¹⁹ Pilatus man gubiridaka– dekam de Yesus mo te-lidak sonnak anakarekam de ol ale gunsu makan gul irin hip, “An Nazaret walya Yesus– Yahudi zi mo teipsin̄i.” ²⁰ Yahudi zini beyakam ol ale gunnu in sa baca nul gwe'ak, sap men z̄ewe makan daink, zen Yerusalem kon langanak hom. Hen zen dan-ahare olkam ale nuk: Ibrani olkam, Roma mo olkam, hen Yunani olkam.

²¹ Alap mo golak de mam-mamna dekam zep Pilatusu nenblak, “Emki alena in sa de wet gulsun hup gubiridan. Bap zen anakan Iwan, ‘Yahudi zi mo teipsin̄i.’ Diki anakan de ale gun hup emaka gubiridala, ‘Zini an man z̄enaka gu gweblaka, ‘Ēe an Yahudi zi mo teipsin̄i.’”

²² Hw̄ena Pilatus man ding gulzimki, “Men kirekam ě ale gun hup gubiridal, mes ki kire enkam ale nul. Wet gulsun hup ama baes gwe'an.”

²³ Dan-n̄er dan-n̄erkam de jana nabare zini kim Yesussu te-lidak sonnak makan da in'ik, dekam zep z̄eno pakeanna z̄ere mae hap h̄li-h̄li dak. Hw̄ena olk de baju blal zemka man neizim kin̄ik. Zen dawem tanganna, yan wei maena hom, zep kalk son hap baes neizimk. ²⁴ Dekam zep z̄enaka nenbiridak, “Bap nen kalk son. Nen esa dobe abukam dam lasil– zen de teisyen hapye.”

Zen dekam zep tame gun sr̄emkam syal neibik– mensa Alap mo olak orep hamal hap anakan ale nukye,

“Zen sa ano pakeanna h̄li-h̄li dal. Hen ano bajusa de teisyen hap de zini, dobe abukam sa dam dasil.” † Kirekam mes ki hamal hap dena Alap mo olak lwak, zen zep ki kirekam h̄endep tame gun sr̄emkam syal neibik.

²⁵ Yesus mo te-lidak son golek denak we walya hen man z̄e ězau'uk:

An zem Maria,
an zik mo osona,

† Alap mo hamal hap de ola in, emki hlaun Mzm 22:19nak. Ayatna awe mes “dobe abu”kam Orya olkam li nul sonek, hw̄ena Israel mo langnak dojena hom. Hw̄ena men kire tangankam dam dasik, angkam nen tawa naka hom. Zep hom husus gwe'an– dobe abukam de li yul sonen naye.

hen Klopas Bak mo wenya- zen hen bosena Maria, hen ëna Magdala kore wenya Maria.

²⁶ Yesus hon de ang ta gwen zini ahana zao hen golek zau'unka- mensa Zëna kwasang gwe-gweblakake. † Yesus kim an zemka hlauku, hen zëre hon de ang gwe-gwen zini insa hla taka, dekam zep an zemka gubirki, "Anyan, in zen, eno tanena. Zen zen sa hwëna ano tim bwanak emsa golgwë gwera." ²⁷ Zëre hon de ang gwe-gwen zini insa ki zep hen gubluka, "Eno anena in zen." Yaklana inkam zep hëndep nonola zëre mo golak golgwëka.

Yesus kim tilkike:

(Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49)

²⁸ Yesus kim tame gulku, "Ère mo syala kitak mesë sul sonenan," dekam zep gu aneka- mensa hamal hap ale nukke Alap mo olak, Zën de anakan gun hup dena, "Èe ama ho-hole gwe'an." †† Zen Alap mo ola insa dikim hen sul sonen hap ki kirekam gu aneka. ²⁹ Zao hen kika ngatdarakkam de blome betekna, anggur ho enen naban. Jana nabare zini in dekam zep yera jaubum makare naka anggur hona iwe os nul inek, desa zep te bosena hisop tek gwënkam Yesus mo mipnak dep noltrë seblak. ³⁰ Kim akasibirki dekam zep gu aneka, "Ano syala angkam mes sowe henan." Dekam zep nola hondang gwebela hanaka, hëndep tilsiki.

³¹ In kim Yesusu te-lidak sonnak makan daink, yaklana Jumatkam. Yahudi mo mam-mamna man anakan ëdwam gwëk, "Te-lidak sonnak de zi dan-aharena in, bap zen Hari Sabatnak nama ëtëhe sonen." Mae hap kirekam ëdwam gwëk: Sap ka'an Hari Sabat yawal-Paska hap dena. Zep Yahudi zi mo mam-mamna Pilatusu abe dak, "Emki gubiridan- dekam de te-lidak sonnak de zi mo balaka tadrebir-zimdin hip, dekam de nabakam juwen hap, hen nabakam dikim lup guluhén hap." ³² Jana nabare zini dekam zep sek gwezak, dekam zep balaka kam nosozimk- zi darena mensa Yesus mo irgwa taha nakon hen dam taha nakon makan noso inkye. ³³ Hwëna Yesus onak kim yaing gwezak, dekam zep hla dak, "Zen mes tili." Zëno bala zep kam nosobla srëm gwëk. ³⁴ Hwëna ahanik zep zabanak toman nokwa tayerkam dang gulblula heka. Desan zep kala ban ho naban nabakam su në hezak.

³⁵ Èe an zenë bukuna ansa syal gwibi'in, èe ama ère mo nwekam kara tabi'ik, in zebë ebe mae hap eiwa gulzim'in: Èe tawana, in eiwa kire tangankam lwak. Èe mae habë ebe mae hap kirekam eiwa gulzim'in: Em dikim hen Yesusu taibliblan hap. ³⁶ An kitak mae hap ki kirekam lwak: Sap zep dena man Alap mo olak hamal hap ale nuk,

"Zëre mo danna molya kam nosoblak." ‡

³⁷ Alap mo hamal hap de olak anakan ki hen lwak, "Zini in desa dang nulbli'ak, zen sa kara dal." ††

† Yohanis mensa ayatnak awe "zini mensa kwasang gwe-gweblakakam gubluk, zen zënaka ki zërlëwëka. Emki Yoh 13:23 mo otde alenak hlaun. †† 19:28 Mzm 22:16, 69:22 ‡ 19:36 Mzm 34:21, Kel 12:46, Bil 9:12 †† 19:37 Zak 12:10, Why 1:7

Yusup ne Nikodemus ne kim Yesusu kaso hulak ën nekake:

(Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56)

³⁸ Hyanak ki zep Arimatea walya Yusup Pilatus osan dep song gwëka, ki zep Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe taka. Yusup in sap Yesus hon de ang gwe-gwenna, hwëna zen aningkim ang gwe-gwëka, sap zen Yahudi mo mam-mam naka aïribirida gwëka. Pilatus kim gubluka, "Amki," dekam zep Yesus mo tokna zizeryahe halka. ³⁹ Nikodemus Bak man Yusupsu mas gweblaka. Nikodemus in, men zen orep Yesusu kam zini takake. Zen deban de drënen hap de irase dawem nabare kire-kiresa golhal zaka- muru ban gaharu naban de siri gun nuka. Kire-kirena in, zëno dohonna tigapulu empat kilogram enkam. ⁴⁰ Drënen hap de kaso hulak kim nërhatatak, zao zep kaen ngap-ngapkam itatak taka. Kim itatak ta'anaka, irase dawem nabare kire-kirena insa man kaenna iwe nutul sone gwe'ak- deban de tahalen hap, Yahudi zini men kirekam zi tokna neibirida gwenanke. ⁴¹ Men zëwe Yesusu te-lidak sonnak makan daink, zëwe golek denak te tra nwe-awesna ki. Te trana iwe hwëna kaso hul gun ësena kimensa te-ala beya zi hip hamal nul gublukke. Hwëna men zëbe hap hamal nulblik, dekam nama hom tii'inka. ⁴² Kaso hul gunnu in golek, hen Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak. ‡ Zep Hari Sabatnak de syal tan srëm hap nabal-bakam aha hap de kaso hul hamal gulblunnak bohëkam idrëneka.

Yesus mo tokna kim kaso hulak nohwënblakke:

(Mat 28:1-8, Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12)

20 Minggukam kak tangannak zep Magdala kore wenya Maria Yesusu de drënen kaso hul san dep song gwëk. Kim hlauk kinik, "Lilikin kaso yala in mes irhi nul kinil," ² dekam zep Petrus osan dep hluwezak. Aha zini, Yesus hon de ang gwe-gwenna hen zao gwë'anaka- men desa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake. †† Maria dekam zep guzimk, "Bian mo tokna mes nërhak, hen èe homë tame gu'un, 'Endawe nënek?'"

³ Dekam zep Petrus aha zini in han kaso hula in san dep hlu këka. ⁴ Hwëna aha zini in nabakam hluwëka, zep zen nonol hataka. ⁵ Zen ki zep ake irin hip huwe heka, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlau inki. Hwëna zen hom til halka. ⁶ Hwëna Petrus kim lun kon hata zaka, zen hëndep ki zep til halka. Zen hen kaen ngap-ngap blala in ensa zep zë hlau onka. ⁷ Hen kaenna men dekam nola tatak dablak, desa hen zë hlauku. Zen lak gun nik srën lwa'ak. ⁸ Ki zep hen aha zini men zen nonol hata zaka kaso hula iwe tilki. Zen dekam zep hen hlauku, hëndep kim hyanak tame gulku, dekam zep Yesusu taibliblaka. ⁹ Sap menkam zi darena in hom tame ulki, hwëna kim iwe lilki, zen de-

‡† Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwëk. ††† 20:2 Yoh 13:23

kam zep dam ulsuku– mensa Alap mo hamal hap de olak zëbe hap dena anakan lwakye, “Zen tîn nikon sa ngaya gwera.”¹⁰ Zen dekam zep gol san dep ola halka.

Yesus kim Zënaka Magdala wenya Maria hap zertreibirkike:

(Mat 28:9-10, Mrk 16:9-11)

¹¹ Hwëna Magdala wenya Maria nama kaso hulak iwe ë nakon gwë'ak, hen gosa kon gwë'ak. Zen ki zep go gwën naban huwehek– kaso mwa san dikim ake irin hip. ¹² Hwëna dekam zep Alap mo dam taha nakore zi darena zë akeink. Zëno nik mo pakeanna ngap-ngapna. Men zëwe Yesus mo tokna nënnek, zao inikin'inka– ahana men desan nola kim nën nekke, ahana tana san dekam. ¹³ Zen dekam zep lakensibirki, “Em ba habe gona gwë'ara?”

Dekam zep ding gulzimk, “Ano Bian mo tok naka nër–hak, hen ëe homë tame gu'un, ‘Endawe mes yap nënnek?’” ¹⁴ Kirekam kim guzimk, zëna ki zep tahan san lero gwëk. Dekam zep hwëna Yesussu hla tak. Zen hwëna hom anakan tame tak, “An Yesus.”

¹⁵ Hwëna Yesus ki zep takensibirki, “Em ba habe gona gwë'ara? Em narasae tëbla'ara?”

Zen hwëna man kil ti'ak, “An te tra nwe awesna ansa de dam-en ta gweblan zi,” zep ding gulbluk, “San eme zer halka? Ki emki asa gubin, ‘Zaoë drënek,’ ëe aka etan zerhak.”

¹⁶ Yesus dekam zep bosena kim gubirki, “Maria.”

Maria ki zep etan lero gweblan naban Ibrani olkam takenblak, “Raboni.” Zëno enlalana nëno mae mo olkam, “Bian guru.”

¹⁷ Ki zep gubirki, “Bahem Asa babang tan, sap Èe nama homë ère mo Bian osan dep song gwe'an. Hwëna ano oso walkam de gubirida gwen wenyaka em gubiridan, ‘Zen man gulu, ‘Èe ère mo Bian osan debë song gwe'an. Zen ano Bian, hen eno mae mo Bian. Zen ano Alap, hen eno mae mo Alap.’” Kirekam em gubiridan.”

¹⁸ Zen dekam zep asa gubiridazak, “Èe mesë Biansa ngaya naka hla tanan!” Hen dekam zep asa tonbirida'ak– ola mensa abe mae hap de ayang gulzimdin hip gubirkiye.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya kip Zënaka zertreizimkike:

(Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49)

¹⁹ Mingguna in mo kam-en, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya aha-ere golakë lowe he'ak. Tingare liliikini tayalsibin nik ërlwa'ak, sap ëe ama Yahudi zi mo mam-mam naka airi'biridak. Hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirinnik jowe zaka, ki zep zë asa gubirida zaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.” ²⁰ Zen dekam zep abe mae hap taha zemka zitreizimki, hen zabanak de weina goltreizimki. Hla tankam ëe ama tangan ëisrip-sri gwëk.

²¹ Etan ki zep asa gubiridaka, “Em eiwa Alap mo taha terenake lowe he'an. Men kirekam Bian Asa zer soneka, Èe hen kirekamë emsa lup gul sone'an.” ²² Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep asa aha-en aha-enkam zëre

mo ensasakam hop ta sonebirida gwe'anaka– anakare ola ban, “Alap mo Enho Zen emsa ing gwe heblan.”

²³ Zen hen Alap mo Enhona in hap man asa gubiridaka, “Em dekam esa Alap mo dwam gwibin sin tingare zi hip anakan klis ul gwizim, ‘Kirekam de karek-karek nakon de halenkam, Alap sa karekna insa tap gulsuk gwizimdi. Hwëna aha karek-karekna ansa, desa bëjen tap gulsuzimdin.’” †

Yesus kim Tomas Bak hap Zënaka zertrëblakake:

²⁴ Yesus kim abon mae jowe zaka, Tomas Bak, mensa nen gweblanan “dan de wë son walas”kam, zen dekam zao hom gwë'anaka. ²⁵ Hwëna kim hata zaka, ki zebë enblak, “Èe Biansa ngaya nakaë hla lal!”

Hwëna Tomas man ap ding gulzimki, “Èe aen de tahananak de paku weisa hlaublun srëmkam hen towanzim-blin srëmkam, hen zabanak de weinak de towanblan srëmkam, ëe molyë na-en taiblik.”

²⁶ Aha mingguna kim tamank, ëe etan gola iwe lowe he'ak. Dekam Tomas hen zëwe gwë'anaka. Tingare liliikini tayalsibin nik ërlwa'ak, hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirinnik jowe zaka. Dekon zep asa gubiridaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”

²⁷ Ki zep zë Toma'a gubluka, “Emki taha bolkam ano tahananak de paku weisa towanzimdin, hen emki Asa zaba weinak towanblan. Bahem taibli srëm gwen! Emki taibli!”

²⁸ Tomas ki zep ding gulbluka, “Are ano Teipsinni, hen ano Alap!”

²⁹ Ki zep Yesus ding gulbluka, “Em in Ènaka de hla tankame taibliinda. Hwëna men zen Asa de hla tan srëmkam ëtaibli'an, zen hë'ho gwibinnik lowe he'an!”

Yohanis kim anakan srip gulsukuke, “Èe kire habë bukuna ansa syal gwibik.”

³⁰ Yesus owas-owasna beya naka syal gwe-gwibirki– zëre hon de ang ta gwen wenya ano mae mo nwenak. Hwëna ëe homë tingan bukuna awe ale guk. ³¹ Èe mae habë bukuna ansa ale gulzimk– em dikim anakan ëtaibli hap, “Yesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni, hen Zen Alap mo Tane.” Sap kirekam de Yesussu taibliblankam, zen dekam esa hëndep denaban ëngaya gwer.

Yesus kim tuju enkam de zëre hon ang ta gwen wenya kip Zënaka zertreizimkike:

21 Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep etan abon mae Ho Gutuna Galileak jowe zaka. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. A kirekam mo zë lwakye: ² Zao kim lwa se'ak, ëe Yesus hon de ang ta gwen wenya tuju enkamë lowe he'ak– anaka-en:

Petrus,
Tomas– mensa nen gweblanan “dan de wë son walas”kam,
hen Galilea mo ëna Kana walya Natanael,
hen Zebedeus Bak mo walas darena,

† 20:23 Mat 16:19, 18:18, 1Yoh 5:16-17

hen ahana dan-dan- Yesus hon de ang ë gwen wenyaye.

³ Petrus ki zep asa gubiridaka, “Èe hogwe tahyon habë song gwe'an.”

Ki zebë ding ulblik, “Èe asa ang tal.” Ki zebë bulkum sek gwëk. Hwëna kam blalë sap jalana ho gutuna iwe os ul tinek. Hwëna hogwena hom mae tëhek.

⁴ Kim hleng gwëk, Yesus dekam zep ho gutu alpnaK zau'unKa, hwëna ëe homë anakan tame lak, “Wakin Yesus.” ⁵ Zën zep asa gubiridaka, “Wal sei-siwir, em wëhë hogwena lahyol?”

Ki zebë ding ulblik, “Èe homë.” ⁶ Ki zep asa gubiridaka, “Dam taha san de bul alp san emki os gun. Dekam esa lahyol.” Ki zebë desan os uk, hwëna dekon zep hogwena beya enkam bitì gwëk. Etan gul inenna ama sap akabik.

⁷ Mensa Yesus kwasang gwe-gweblaka, zen zep Petrusu gubluka, “Wakin Bian!” Kirekam kim salblaka, ki zep tahan baju zemka ala soka. Ki zep honak heya gwe ineka. ⁸ Èe ahakore wenya sangankam zebë bulkum alp san dep ërtro kinik- hogwe beyam-bya nabare jalana inSa de baìl song gwen naban, sap ëe homë dekam alp nakon ëlanga gwe ha'ak. San ha 100 meter enkam mes yap. ⁹ Kimë atiti gwe'ak, ki zebë zë hogwe auhlu gun berya akek. Syauk debala man zë auk gwe'anKa. Hogwe naban roti naban zëwe nola ine'ak.

¹⁰ Yesus ki zep asa gubiridaka, “Hogwena inSa lahyol emki da-en teisyaa halzan.”

¹¹ Petrus dekam zep buluk sewe seka, ki zep jalana inSa alp san dep il gilhal zaka. Hogwena yawal-yawal en nik zë bitì gwëk, beyana 153 enkam. Sap man ki zë beyakam bitì gwëk, hwëna owas hap jalana in kalk në srëm gwëk. ¹² Yesus ki zep asa gubiridaka, “Haen, nen tembane tan.” Èe hwëna ama anakan de takensiblin hap baes tak, “Bian, em nara?” Sap ëe mesë tame lak, “An Bian sake.” ¹³ Ki zep Yesus asa golek de tabir zika, hen rotina inSa ap kae gwibir-zimki- hogwe taiblinni in han.

¹⁴ Zep ho gutu alpnaK iwe, zen dan-ahanna kim zëre hon de ang ta gwen wenya abe mae hap Zënaka zertreizimkike- tin nikon de ngaya gwen hyanak.

Yesus kim Petrus hun ola lonkake:

¹⁵ Kim tembane tasik, Yesus ki zep Simon, aha bosen Petrusu, takensiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa dawemkam Asa enna lwa gwebla'ara?- wal bose wal om onakonye.”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekam, Bian, Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gweblanan.”

Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.”

¹⁶ Hom holo gwe'ak, etan ki zep takensiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa Asa enna lwa gwebla'ara?”

Ki zep etan ding gulbluka, “In kirekam, Bian, Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gweblanan.”

Ki zep hwëna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.”

¹⁷ Etan ki zep dan-ahanna takensiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san ema Asa enna lwa gwebla'ara?”

Dan-ahanna in kim kirekam takensiblika, enlalana dekam zep dowebLa hanaka. Dekam zep ding gulbluka, “Bian, Ena kitak tawana. Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gwebla'an.”

Ki zep hwëna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.” ¹⁸ Eiwa tangan nakaë emsa gublunan: Em kime nama seiwirik gwëka, em ene pakeanna ala so gwëka, hen men desan dep ena enlala gwe-gwëka, em ene desan song gwe-gwëka. Hwëna bogolak, em ere mo tahana esa in sosulu, hen eno tahana sa nahaler, hëndep ere mo dwam gwibin srëm san dep sa emsa nërhal.” ¹⁹ Yesus mo kirekam de gublunan in, Zen anakan kim goltrëblaka, “Em kirekam esa Alap mo bosesa dikim teip gulsublun hap tilì.”

Yesus ki zep etan gubluka, “Asa em zertron.”

Yesus kim zëre mo kwasang gwe-gweblan zini tonblakake:

²⁰ Petrus kim lero gwëka, ki zep wal bose zemka hwëna hla taka- mensa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake. Zini in men zen aumwa hap de tembane tannak Yesus zëre mo golek denakon nikin'inkake, hen in zen anakan takensiblika, “Bian, nara sa emsa kirekam zergulu?” ^{†21} Petrus ki zep Yesus takensiblika, “Bian, zini an zen nëno nik mo alp nakon nikin'ira, zëbe hap dena banakan sa lwal?”

²² Ki zep ding gulbluka, “Em ba hap de zëbe hap dena tawa gwen hap? Èyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?- kire hap denaye. Em diki Asa em zertron.” ²³ Dekam zep Kristen zinik ola anakan nol halasenk, “Zini zen na-en molya tiliki- Yesus de lwa halzan srëmnakye.” Hwëna Yesus anakan hom guku, “Èe ama desa kirekam dwam gwebla'an.” Zen diki man gubluka, “Èyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?- kire hap denaye.”

²⁴ Èe an zen- mensa Yesus kirekam gubluka. Zen in zebë ebe mae hap bukuna ansa ale gulzimk. Ano ola an eiwa tangaranna, hen men zen aban mae lowehe gwenan, zen hen man ano ola ansa eiwa nul gwenan.

²⁵ Yesus mo syala nama beya tangankam lwa kinian- ano ale gun srëmkam. Zëno syalsa de aha-en aha-enkam ale gunkum, dekam bukuna maka sërkam ëbeya gwe'an. Okamana an molya sowehek- bukuna inSa de zë kang ta gwen hapye.

† Yoh 13:23

Dua-blas enkam de zi hip de aïsîl

1 Dawem, Bian Teopilus Bak, †
Lukas ona kon:

Nonol mensaë ebe hap ale gulbluk, zao mesë kitak emsa aïsîl gweblak– Yesus mensa syal gwe-gwibirki hen tawa ta gwibirkiye, men dekon nonol syala kon gwesibir hanaka, ² hëndep Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Hwëna zer inehan srëmnak aumwa hap de ola kim zëre mo dam tasibin zini tonbirida gwe'anka, Alap mo Enhona dekam zep dekam de tame gun hup de sosonna golzimki.

³ Karek yala insa de goltowennak kim tîlki, dekon kim etan ngaya gweka, Zen empat-pulu yaklakam etan-etankam zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertrei gwizim'inka. Zen hen dekam owas-owasna man syal gwe-gwibir-zim'inka– dekam de anakan taïblîblan hap, “Zen eiwa mes tangan ki etan ngaya gweka.” Dekam hen Alap Zën de irik gin hip denaka tawa ta gwibi'inka. ⁴ Aha yaklakam kim golëtembane gwe'anka, dekam zep gubiridaka, “Yerusalem an kon na-en bahem sek gwen. Men desaë emsa gubirida gwëk, Bian de kiresa ebe mae hap zer sonezimdin hip dena, desa em kon kara gweblan. †⁵ Sap Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna molya holo gwëk, emsa hwëna Alap zëre mo Enhokam sa baptis ta gwibiri.”

Alap kim Yesussu ngatan zi mo lang san dep zer ine halkake:

⁶ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in kim zë nama tagam nëbla'ak, ki zep zë dakensik gwebla'ak, “Bian, Em san ha angkam tangan esa Israelsa teipsibiridala– Roma mo irik gin nikon dikim asa gwiswe sonen hapye?”

⁷ Ki zep ding gulzimki, “Ebe mae hap hom nère mae mo Bianna golzim'ira– em dikim hamal hap anakan ëtawa gwen hapye, 'Israel dekam sa ëzë-en gwer.’

⁸ Hwëna Alap sa ebe mae hap sosonna golzimdi– zëre mo Enhona kim de ebon mae ing gwe'ankaye. Em dekam esa abe hap dena ol halada gwer– nonol tanganä Yerusalemk awe, hen awe de langna an san, hëndep Samaria, hëndep okama topse gwenna.” †

⁹ In kim ki zë kirekam tonbirida'anka, Alap ki zep zëno mae mo nwenak zer ine halka. Hëndep butna ki zep zëno mae mo nwe nakon aning ta inehak.

¹⁰ Yesus in kim sewe se'anka, zen nama ngli san ëkara gwe se'ak. Hwëna mumuk ennak zep zi darena baju ngap-ngap ala oson naban jo kë ine zaka. Zëno mae mo alp nakon yau'unka, ¹¹ ki zep zë enbiridaka, “Galile-

ak de zi, em ba habe gulk sun ëkara gwe se'an? Yesusu in Desa zer ine hannak kara la soner, Zen in kirekam kara la sonenan, kirekam sa etan lwahal zala.”

Yudas mo weinak dep kim zini dam dasikke:

¹² Zaitun tra nabare kwatap tekna in zao lowe he'ak, Yerusalem kon langana aha-ere kilometer enkam. Zen kim kon etan Yerusalem san dep lwanda halzak, ¹³ golak kim yaing gwezak, ki zep gulk de tekson san dep sesek gwëk– men zëwe zëna lowehe gwëkke. Zëno mae mo bosem-sena:

Petrus, Yohanis,
Yakobus, Andreas,
Pilipus, Tomas,
Bartolomeus, Matius,
hen aha zini Yakobus– zen Alpeus mo tane,
hen Simon. Zen men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ëzë-en gwen hap de ësas gwennak ang gwëkake.

Hen ahana, Yakobus mo tanena Yudas. †
¹⁴ In zen zë lowehe gwe'ak, we walya hen ki. Ahana Yesus mo anena Maria. Yesus mo oso walya hen zao lowe he'ak. Zen kitak aha-ere enlala naban Alapsa nen sonebla tine gwe'ak. ¹⁵ 18Yudas in zen Yesussu zerguku, te-alana mensa zëre mo syal karekna inkam nër-blak, dekam zep ngana zerka. Hwëna ngana iwe zep karekkam zanka. Usis ahlena hëndep kitak tangan te-iswen nahlablak. ¹⁹Yerusalemk de wenyä kim tingan nasalblandak, zen dekam zep hwëna ngana insa zëre mae mo olkam bose dak, “Akeldama”kam. Zëno enlalanä “Zi Kal Kama.” †

¹⁵ In zen Yesussu de taïblîblan wenyä gulk de teksonak ëtagal gwëk, beyana 120 enkam. Petrus dekam zep zëno mae mo ngirin nikon luweka, 16-17ki zep gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, eiwa Alap mo hamal hap de ola, zen aha-en mae bëjen jowe srëm gwen. Zep Yudas Bak hap dena mensa Alap mo Enhona hamal hap Daud Bak hap golblaka, zen mes ki kirekam lwak. Sap zen nëno mae mo apde syal bose– mensa Bian hen dam tasiki, hwëna zen ki zep Yesussu de balk tan hap zon guluda zaka. ††²⁰ Daud Bak mensa buku Mazmuruk ahana Yudas hap dena hamal hap ale gulku, zen a kirekam moye:

‘Zëno gola dikire dan-en gwëk,
hen hap zen zë aha zi gwën.’

---

†† Yakobus mo tanena Yudas, zen zen hom Yesussu zerguku. In zen zerguku, zen aha zini Yudas– ëna Kariot wal. †† Mat 27:3-10 Bosena “Zi Kal Kama” hap dena, emki Mat 27:8 mo otde alenak hlan. ††† 1:16-17 Mzm 41:10, 55:13-15, Yoh 13:18

† 1:1 Luk 1:1 †† 1:4 Luk 24:49, Yoh 14:16-17 † 1:8 Mat 28:19, Mrk 16:15, Luk 24:47-48

Hen etan anakan mas gulku,

'Zëno syala dikire ahanik gulink.' †

²¹ Zep nen esa ahanaka zisi zëno weinak dep dam lasil, dekam eka etan ëdua-blas gwëk- Yesus hup denaka ekakim anakan ol halada gwëk, 'Zen mes tin nikon etan ngaya gwëka.' Hwëna anakare zisi nen dam tasin: Men zen nonol lonesen nakon ang ta gwëkke, in kim Yohanis Yesussu baptis taka, dekon Yesus mae han nëbon mae ang ta gwëk, hëndep yakla in dekam nëno mae mo ngirin klesnak zer ine halka. Zen kire naka esa dam lasil- men kiye hen nëna."

²³ Dekam zep men zen zë tagal gwëk zi darena dam nososuk. Ahana Matias. Aha zini Yusup. Zëno bosena dan-ahan. Zen zep hen "Barsabas" kam ahaksa "Yustus" kum nen gwëblak. ²⁴ Dekam zep kitak Biansa nen soneblak, "Bian, Em tingare zi mo enhona tawana. Yudas mes zëre mo syala hli yulku- dekam de song gwen hap, men kirekam Ena hamal hap dam tasikike. Zep abe mae hap Em zi darena an kon anakan dam tasizimdin, 'An zen sa zëno weinak syal gwera.'" ²⁶ Kim ëgu sonesik, ki zep dobe abu mo kim syal neibik. Matia'a zep dam dasik.

Alap mo Enhona kim hatakake:

2 Yahudi mo yakla yala Pentakostanak †† kim zauk, dekam tingare Yesussu de taibliblan wenya aha-erenak lowe he'ak. ² Mumuk ennak zep ngli nakore asese yala nasal gubluk. Gola men zëwe lowe he'ak, zao zep hëndep til zika. Man zë wal-wale gwëka. ³ Dekam zep zi mahal makare syauk hitin beyam-byana hla nulidak. Syauknu in hëndep zëno mae mo nol bol tahannak zep mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak. ⁴ Alap mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka, dekam zep Alap zëre onakore sosonkam owas ola donbi'ik- zëre mae mo tame guon srëm olkam. ‡

⁵ Dekam Yahudi zini, dawemkam de Alapsa betek gwe-gweblan wenya, zen mes tingare lang nakon yakla yala in hap Yerusalemk ëtagal gwesik. ⁶⁻¹¹ Lang bossem-sena in dekore zi ëtagal gwëk-

Partia, Media, Elam,
Mesopotamia, Kapadokia, Pontus, Asia,
Prigia, Pamfilia, Mesir,
hen langna Libia mo ë yala Kirene mo irik gin ë-ë nakon,

hen ë yala Roma kon.

Ahakon hen lang tekna Kreta kon,

hen langna Arab kon.

Ahakon Yahudi mo ausu nakorena,

hen ahakon men zen aha zi ausu nakore zini Yahudi hon bitï gwëkke.

Zini in kim asese aukuna insa ësak, dekam zep anakare hap ehlu-hluk gwëzak, "An ba owas zë lwa'an?" Zen dekam zep auna ehlozak: Sap zen zëre mae mo ë-ë nakore olkam de ëtorannak Alap mo Enho nabare wenya

† 1:20 Mzm 69:26, 109:8 †† Paska hyanak yaklana 50kam naït gwibik, dekam zep Pentakostanak zauk gwëk. Yahudi zini dekam gandum dansa de taran hyanak Alapsa man isrip-sri në gwëblak. (Im 23:15-21) ‡ 2:4 Kis 4:31, 10:44-46, 19:6, Mrk 16:17

insa sane dabi'inzak. Ètenggwaran hap zep hëndep zënaka nenbiridak, "Zini an zen ëton'an, zen sap ting-an Galilea kore zi. Nen hwëna ba habe nëre mae mo olkam de tonbinnik sane labi'in? Zen hwëna owas tanganan hap am nëno mae mo olkam Alap mo owas syal gwe-gwibinni donbi'in!" ¹² Zen man tangan sërkam de tenggwanbiridan hap enlala nik topse neibirida'ak, "An ba hap ki zë lwa'an?"

¹³ Ahakon hwëna man swrë dabik. Man nenbiridak, "In ho mamaksa de mamkam otdebin hip ki ëgwër."

Petrus kim zi trana in hap srip gulsuzimkike:

¹⁴ Petrus ki zep seblaskam de wal bose wal zem in han golëluk taka, zëna ki zep ol mam-mamkam zi trana insa tonbiridaka: "Aha lang nakore aya-wal oso-wal, hen tingare Yerusalemk awe de lowehe gwen wenya, ëe anik srip gulsuzimk. Dawemkam ësane gwëk. ¹⁵ Zini an ho mamakna hom notdebir. Em bap kirekam kil libir! Sap an nama kaknak- yakla nwena sembilannak. Kire jamnak ho mamakna hom notde gwibirin.

¹⁶ Hwëna an Alap mo ol ayang gul gwen zini Yoel Bak mo ol gu-gun sun ki lwanan. Zen a kirekam mo gu-gukuye:

¹⁷ 'Alap man gu-gubirida'ara,

"Aumwa hap de yaklanak, Èe asa ëre mo Enhosa tingare zi hip hlë ta sonezim.

Eno mae mo zi wasna hen wenam tol-tola hamal hap de olsa sa donbirida gwer.

Eno mae mo wal sei-siwiri nwena sa ëlirisin gwe-gwizim.

Hen eno mae mo bong-bongna abe hap dena eisirkim sa kara nul gwer.

¹⁸ Hen sap bose srëm wenya men zen zi nik ëbabu gwe-gwenan, Èe asa zëbe mae hap hen ëre mo Enhosa hlë ta sonezim-

sap wekam dena, hen sap zikim dena.

Zen hen dekam sa hamal hap de ola donbirida gwer.

¹⁹ Èe asa owas-owassa syal gwe-gwibir- ngliinak hen kamanak, kalkam dena, syaukkum dena, hen ahakon butkam denaka.

²⁰ Yakla nwena sa kawesik gwera,

hen benna zi kal mo kim sa kal-kal gwe-gwer.

Bian mo hatan yakla yala in de golek de gwenkam, kirekam sa lwa gwer.

²¹ Dekam men zen de Biansa anakan dakenbla'ak, 'Asa Emki ngaya tan,'

zen zen sa ëngaya gwer." ††

²² Petrus ki zep etan ayang gulzimki, "Israëlk de zi, asa sane lak. Ena tawana: Nazaret walya Yesus hup Alap man owas-owassa syal gwe-gwibir-blika- em dikim anakan tame tan hap, 'An Zen tangan- Alap zëre mo zer sonen Zi niye.' ²³ Hwëna Alap, zëre mo hamal hap de enlala gwibin sin ki kirekam ebe mae hap tapbla tazimki. Hëndep em dekam zebe karek gol gwen zi niban apdenak te-lidak sonnakk de makan ta irinkim lak. ²⁴ Hwëna juwen zi mo langnak kim sap ati gwe ineka, hwëna Alap dekon etan zeser soneka, dekam zep

†† 2:21 Yl 2:28-32

etan luwen taka. Sap Alap mo Tanena in, Zen bëjen hëndep denaban zëwe gwë gwen. ²⁵ Yesus hup dena Daud Bak mes ki hen anakarekam guku, 'Èe ama Biansa anakan tame tak, Zen sa asa zergwë gwer. Zen man asa dam taha nakon zerzauk sone gwe'ara, èe zep asa tatem zauk gwer.

²⁶ Ano enhona in zep sam gwesik gwenda, hen mipkam tèrkam asa Alapsa isrip-sri gwe-gweblal. Èe hen ama ère mo tim hip dena anakan taïbli gwebla'an, "Zen sa ano timni tïn hyanak ap èse gulblula."

²⁷ Sap asa men zao nër dwanu'ak, Alap, Em molye zë asa da tasiki.

Ere mo lalak Zini ano timni zëwe molya batrek.

²⁸ Sap em mese ngaya gwen hap de orana abe hap zertrëblaka.

Zep èe kimë eno dang gwënnak hata'ak, sèrkam tangan asa isrip-sri gwe-gwer." †

²⁹ Petrus ki zep ayang gulzimki, "Aya-wal oso-wal, èe damnak emsa nère mae mo auyanna Daud Bak hap denaka gubirida'an: Zen mes tïlki, ki zep nër dwanuk. Men zao nër dwanuk, zen nama hëndep angkam nère mae mo ngir'innik lwa'an. Zep Daud mo ola in, batren srëm hap dena, zen zère hap hom ki guku. Zen hwëna Auyan-tane zem Yesus hup ki gu-guku. ³⁰ Daud in hen Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi, hen Alap mes ki desa anakan gu-guk gweblaka, 'Eno irik ginni ere mo auyan-tane hap asa golblal.' ††³¹ Zen ngein sin dep nësa de ngaya tabin hip de Zi hip dena mes tame gulku, zep zëbe hap dena anakan hamal hap gu-guku, 'Alap molya Desa drë nwanunnak da tasiki, hen zëno timni molya zëwe batreblak.' ³² Zep eiwa mes tangan dam gwesinin: Yesus Zen Zen! Alap mes Desa tïn nikon etan ngaya taka. Aena mesë kitak hla lak. ³³ Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira, hen Alap mes zère mo Enhona zëbe hap zerblaka. Zen in zep hen Desa abe mae hap namen an hlë ta sonezimnira- in kirekam ena asa kara labi'in hen sane labi'inye. ³⁴ Sap Daud Bak zëna hom ngatan zi mo lang san dep sewe seka. Hwëna zen man Teipsin nika dan ake seka. Zep anakan guku,

'Bian Alap ano Teipsinni man gubluka,

"Ère mo dam taha nakon emki nikirin- dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin." ‡

³⁶ Zen in zep, Israel de zi, emki dam taha nakon de nikirin Zini in sa tame tan. Yesussu, men Desa ena te-lidak sonnak makan la inkke, Zen Desa Alap teipsinkim drë neka. Zen in Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye!"

³⁷ Petrussu in kim kirekam sane da'ak, zëno ola in man tangan zëno mae mo enhonak tisik. Dekam zep Petrussu zère mo wal bose walya in han dakensibiridak, "Aya-wal oso-wal, èe ki basa asa syal eibir?- Alap dikim etan asa sam gwesibiridan hapye."

† 2:28 Mzm 16:8-11 †† 2:30 2Sam 7:12 ‡ 2:34-35 Mzm 110:1

³⁸ Petrus ki zep ding gulzimki, "Em èhalek! Dekam èe asa emsa kitak Kristus Yesus mo bosekam baptis labir. Dekam sa Alap eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Zen dekam sa hen zère mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimdi. ³⁹ Zère mo Enhosa de hlë ta sonezimdin hip dena mensa Alap gu-gubiridaka, zen hwëna nëbe mae en hap hom. Hwëna tingan men desa Alap Kristussu de taïbli'blan hap dam tasibi'inka, zen hen zëbe mae hap- sap eno mae mo walas, aza-tane wal, hen sap langanak de zi ausu, hëndep lang topse gwennak dena."

⁴⁰ Kirekam-kirekam ol zim-zimkim zë tonbirida gwe'anka. Hen dekam de èhalen hap anakan titi ta gwibi'inka, "Èngaya gwen hap de èd'wam gwenna, karek-karek gulin hana gwen zi nikon emki èwet so gwen."

⁴¹ Men zen Petrus mo ola in kon èhalek, desa dekam zep baptis dabik. Yaklana inkam in zen Yesussu da-ïbli'blak, beyana san ha tiga ribu enkam mes yap.

Yesussu de taïbli'blan wenyä kim aha-ere enlalakam lowehe gwëkke:

⁴² Men zen Yesussu daïbli'blak, dekam dua-blaskam de zini in mo tawa tabinnik isrip-sri naban ètagal gwëwek. Zen gol-gol san aha-ere enlala naban hen tagal gwenda gwëk- dekon de Alapsa abe ta gwen hap, hen Bian Yesussu de enlala gwëblan hap de rotisa twënblanda gwen hap, hen zep de anggursu otde gwibin hip. ⁴³ Dekam dua-blaskam de dam tasibin zini in owas-owasna beya tangankam syal neibirida gwëk, zep dekam kitak man denggwänbirida gwëk. ⁴⁴ Zen kitak aha-erenak lowehe gwëk, hen zère mae mo kirekirena apdekam bi nëblanda gwëk. ⁴⁵ Ahakon zère mae mo kamana hen kirekirena te-ala hap lirak da gwibik. Te-alana desa tahalha wenyä kip kap da gwizimk. ⁴⁶ Hen dekam Alap mo golak mwin-mwankam ètagal gwë-gwëk- dekon de Alapsa gu sone gwëblan hap. Zère mae mo gol-gol san hen apdekam isrip-sri naban tembane tanda gwëk. Zëno mae mo enlalana dekam Alap en mo bolesa de ⁴⁷ teip gulsublun en hap lwa gwizimki. Dekam tïngare zini man sam neisibirida gwëk. Hen Bian mwin-mwankam zini zëbon mae de bitï gwen hap mas-mas gul gwëka- Zëna men desa èngaya gwen hap dam tasibirkike. †

Petrus ne Yohanis ne kim zi lekna dawem lakake:

3 Aha yaklakam Petrus ne Yohanis ne hen man ang èka- men kirekam Yahudi zini ègwë gwenanke. Sap zen kam-en Alapsa nen sone gwëblanan. Zen zep hen kam-en Alap mo gol san dep song èka- dekon de hen en soneblan hap. ² Nonol lilikinni, bosena Nwe-Awesna, zëwe zi lekna yakla jamkam nenne gwëzak- dekon de zini, men zen Alap mo golak bitï gwë-gwëk, desa te-ala hap aberbe ta gwibin hip. Zini in jaha gwëblannak ki hëndep lek gwëka. ³ Petrus ne Yohanis neka kim lil zinnak ake guku, ki zep abe soka, "Ap tol te-alasa olbla." ⁴ Ki zep zë karatda la'anka. Petrus zep hwëna

†† 2:47 Kis 4:32-35

gubluka, "Asa emki karatda son." ⁵ Ki zep anakare enlala naban karatda so'anka, "Basa wêhê ap olbla'anka?"

⁶ Petrus ki zep etan gubluka, "Ano nik mo te-ala kasona hom tangan. Hwëna êe ama emsa enbla'an: Nazaret walya Kristus Yesus mo bosekam em luwen hen song gwen."

⁷ Ki zep Petrus dam taha nakon sap luwen tan hap mas gwebla'anka. Hwëna mumuk ennak zep zini in mo tanana hêndep dek dan naban sosen nêblak. ⁸ Hetyak gwesik kininkam zep luwesik ane kinika. Ki zep hêndep Alap mo gol tekson san êrtilkî. Hwëna zini in nama ki isrip-sri hap hetyak-hetyak gwe naserankam tê nasen'anka- Alap mo bosesa de teip gulsublun naban. ⁹ Zi beyam-byana in zen Alapsa de gu soneblan hap teksonna iwe lowe he'ak, zen kim Alap mo bosesa de teip gulsublun naban de tê naserannak hla dak, ¹⁰ ki zep zê tame dak, "O an zi lekna men sake!- men zen mwin-mwankam nonol lîlikinnik nikin gwendake!" Zao zep sêrkam tangan dengguanbla'ak, "An banakan tangan ki dawem gwenda?!"

Petrus kim zi lekna insa de dawem tan hap dena srip gulsuzimkike:

¹¹ Zini in Alap mo golak de tekson-tekson san Petrus ne Yohanis neka ki babang son naban ang gwizim nisen gwe'anka- hêndep teipsin zini Salomo Swe mo teksonnak êrtilkî. Tingan men zen zê lowe he'ak dekam zep tenggaran naban hlu-hluk gwezak. ¹² Petrus ki zep gubiridaka, "Israël de zi, em basa lengguanbir? Em san mae habe asa karatda labi'in?- 'Zini an zêre nik mo sosenkam ki dawem lala?' Ahaksa, san ha ema asa enlala eizim'in?- 'Zen Alap hon de tal eisin zi dare. Zep dawem lala.' ¹³ Hwëna kirekam hom. Zen nêre mae mo auyan walya Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap, Zen nêp syal gwibir-zimdi- nen dikim Yesus mo bosesa mam gun hup. Hwëna em Desa zi tan zi hibe nêr hom êrguzimk. Hêndep Pilatus mo ola ema blum ulblik- zen kim sap zeser sonen hap gublukaye. ¹⁴ Em karek gol gwen srêm enho lalak Zini Yesussu ema tan hap êrguk. Hwëna zi tan zini Barabas Baksa dikim zeser sozezimdin hibe Pilatussu asas lak. ¹⁵ Hwëna nêno mae mo êngaya gwen hap dena men zêno tahanak lwa'an, hwëna Desa ema lak. Hwëna Alap mes Desa tin nikon etan ngaya taka. Êe mesê êre mae mo nwekam hla la gwék. ¹⁶ Zini an Yesus mo bosena kim salbiri, dekam zep taïblihlala. Hêndep dekam tangan zep dawem gwera- an kire naka ena hla lanan hen tame lananye.

¹⁷ "Hwëna aya-wal oso-wal, êe tawana: Em tame gun srêmkame kirekam syal eibik. Hen nêno mae mo nolnola hom anakan tame nuk, 'Nen kire zisie karek la'an.'

¹⁸ Hwëna orep Alap mo ol ayang gul gwen zini mes ki anakan êgu gwék, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini sa karek dal.' Zep Alap mo ola iwe dikim zaun hup, em mese kirekam tame gun srêmkam syal eibik. ¹⁹ Zen in zep, em êhalen, ki Alap osan lwan dahak. Zen dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. ²⁰ Hen Alap dekam sa Yesus mo enhona hlê ta sone gwizi-

mdi- dekam de eno mae mo enhosa tatete ta gwizimdin hipye. Hen Alap sa etan Yesussu nêp zer sonezimdi. Sap Zen Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Bian Alap mensa dam tasikiye. ²¹ Hwëna Zen ngatan zi mo langnak sa gwê gwera- hêndep Alap de tingan oto gulsun hup de yaklanak kim de hata'ak, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini êgu-guk gwékke.

²² Sap Musa man guku,

'Nêno mae mo Bian Alap sa ere mae onakon Ahanka dam tasizimdi- men kirekam hen asa zêre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip dam tasikike. Zêno ola kitak êsal gwék. ²³ Hwëna zini men zen de Desa nasalbla srêm gwe'ak, Alap sa desa zêre mo hlil irin nikon golêalsa sone gwera.' †

²⁴ Musa en hom kirekam guku, hwëna kitak de ahakore Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam êgu-guk gwék. Samuel Bak onakon ki lwasek. Zen an zen ki nêr hom lwak, zen kitak zep denaka hamal hap nen gubirida gwék. ²⁵ Hen zêno mae mo ola man apde nêk- men kirekam Alap ola nêno mae mo auyan-aza naban hen ziaha-en gul gwékaye. Zen mes ki hêndep nêr hom nêbon mae jowek- men kirekam Abrahamsa gu-gublukaye, 'Eno auyan nakon sa saltîli- Kitak de okamanak de zi aususa de oto gulsun hup Denaye.' †²⁶ Zen in zep nonol ebe mae hap zer sonezimki- ebe mae hap dikim dawemsa golzimdin hip, hen emsa dikim ere mae mo karek gulin hala seran nakon halen tabin hip."

Petrus ne Yohanis neka kim Yahudi mo teipsin sinode san dep deisya hakke:

4 Petrus ne Yohanis ne in kim kirekam tawa labi'in-ka, ki zep hen Alap mo golak de syal tan zini, zêwe de jana nabare zi mo teipsinni, hen Sadukikam de gubirida gwen zini yaing gwezak. †² Zen zep zê jal neizim'ik, sap zen man tawa labi'in-ka, "Nen tin nikon esa êngaya gwer, sap Yesus ki nêr hom tin nikon ngaya gwék." ³ Zao zep hêndep balk nosok, ki zep hêndep bwinak se nosoink- kaknak de hwëna taken-taken gwizimdin hip. Sap dekam man kawê'ak. ⁴ Hwëna men zen zêno nik mo tawa labinni insa êsane gwék, dekam beya tangankam Yesussu etan daïblihlak. Dekam Yesussu de taïblihlala weny, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribunak mes yap hatak.

⁵ Ka'ankam zep hwëna Yahudi mo teipsin sinodenak dena Yerusalemk êtagam gwék. Teipsin sinodenak dena in, zen ahakon Yahudi mo nol-nolkam dena, bongbongkam dena, hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin weny. ⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni, Hanas Bak, man hen iye zemka tagal gulsuku-Kayafas, Yohanis, hen Aleksander maesa. ⁷ Ki zep hwëna Petrus ne Yohanis neka de teisya halzan hap nenbiridak. Zao zep taken-taken nei gwizim'ik, "Em nara mo bosekam hen nara mo sosenkame zi lekna ansa dawem lala?"

† 3:23 Ul 18:15,18-19 †† 3:25 Kej 22:18 †† Sadukikam de gubiridan weny, zen hen Yahudi mo aha hlikna- men zen anakan tawa da gwibikke, "Zini bëjen tin nikon ngaya gwen." (Kis 23:6-8)

† 3:17 Luk 23:34,1Tim 1:13 †† 3:18 Mzm 22:1-21,Yes 53

⁸ Petrusu ki zep Alap mo Enhona ing gwe heblaka. Zen zep ding gulzimki, "Ano mae mo teipsin-teipsinni hen bong-bongkam dena, ⁹ zi lekna ansaë mo kwa-sang ëblalke, em in zebe namen asa taken-taken eizim'in, 'Em banakane dawem lala?' ¹⁰ Angkam desaë ebe mae hap srip gulsuzim'in- hëndep kitak Israelk de lowe gwen wenyä kip: Zen Nazaret walya Kristus Yesus mo sosonkam dawem gwera- mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. Hwëna Alap mes Desa tïn nikon etan ngaya taka. Zen in zep tangan zini an zëno sosonkam dawem gwera. ¹¹ Yesus Zen Zen- ngirin bol Tenyaye, men kirekam Alap mo olak lwakke,

'Gol tenya men desa em gol tauk gwen wenyä baes eibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.' †

¹² Zen Zëbon en onakon esa ëngaya gwer. Sap Alap hom aha zisi dam tasiriira- zëno bosekam de okamanak de zi ëngaya gwen hap denaye." ††

¹³ Kim zë nakek, ki zep zë tame nosok, "Zi darena an totore zi. Zen hom sekola ëka." Hwëna zen mae hap denggwanzim'ik, "Zen udobe naban aïsïl ë'ara." Dekam zep zë tame nosok, "O an Yesus mae han zen am apdenak ëtë gwëk." ¹⁴ Hwëna zini in desa dawem laka, deban zë apdekam ërzau'unka. Zep ding nulzim srëm gwëk. ¹⁵ Ki zep ë nakon de ei'ili boran hap nenzimk- dekam de zë-en olsa aha-en gun hup. ¹⁶ Ki zep zë zëna- ka dakensibiridak, "Nen banakan esa zi darena in eizim? Sap tingare Yerusalemk de zini mes zëno nik mo sërkam de owas syal gwibinni in sa ëtawa gwëndal. Hen nen banakan molye anakan ulsuk, 'Owasna in hom jowëk.' ¹⁷ Hwëna dekam de langa san gol haladan srëm hap, nen esa jalse eizim: Zen bap zen etan zëno bosekam tawa la gwibin."

¹⁸ Ki zep etan lilzi hap nenzimk. Zao zep jalse neizimk, "Etan bahem Yesus hup dena lonbirida nasen gwen, hen zëno bosekam bahem tawa la gwibin."

¹⁹ Hwëna Petrus ne Yohanis ne ki zep ding ulzimki, "Emki dam gulsun: San ha dawemna ëe asa eno mae mo dwam gwibin sin ang ër? San ha Alap mo dwam gwibin sin asa? ²⁰ Sap in desaë Yesus hon sane ë gwëk hen kara landa gwëk, ëe molyë desa lonbirida srëm gwe-gwëk."

²¹ Kim zë etan anakan jalse neizimk, "Em de etan kirekam lonbirida naserankam, ki asa emsa karek osol," ki zep wet oson hap nenzimk. Zen mae hap kirekam nenzimk: Zen hom dam nulsuk, "Kirekam esa karek osol." Sap tingare zini zëno nik mo owas syal gwibinni in hap man Alap mo bosena teip nulsu'ak. ²² Sap zi lekna in sa dawem laka, tahunna mes 40kam tamablak.

Yesusu de taibliblan wenyä kim Alapsa nen soneblak- ke:

²³ Petrus ne Yohanis neka kim tapbla nosok, dekam zep wal bose wal zëbon osan dep ola halka. Zao zep lonbiridaka- in desa jalse neizimkye. ²⁴ Zen kim ësak, dekam zep apdekam enlala zon tasiblin naban Alapsa

anakan nen soneblak, "Bian, Em ano mae mo teipsin- ni. Nglina, kamana, hen hina Eme yang tabirki, hen tingare kirekam-kirekamna. ²⁵ Orep ano mae mo au- yanna Daud, men zen ere mo ola ayang gul gwëkake, zëbon ere mo Enhona man ing gwe heka, dekam zep anakan ayang gulzimki,

'Zen ba hap waba hap Alapsa de jal gweblan hap ëilman gwe-gwenan, hen zi trana ba hap zereijan hap kalang në gweblan- an?

²⁶ Okamanak de teipsin-teipsin wenyä zen olsa aha-en nul gwe'an, hen mam-mam wenyä man ëtagal gwe-gwe'an- Bian, Ere han hen ere mo dam tasin Zini in han dikim ziejian hap.' ††

²⁷ Zen eiwa mes ki kirekam nëno mae mo ngirinnik lwak! Sap Herodes ne Pontius Pilatus ne ëna awe mes Yahudi srëm zi niban hen Yahudi zi niban ola iaha-en ulki- dekam de ere mo dam tasin lalak Zini Yesusu tan hapye. ²⁸ Hwëna zen dekam ere mo dwam gwibin sin ki syal neibik- men kirekam ena hamil hap kalang gwe gwëk. ²⁹ Zep Bian, emki enlala gwibin- in sa anakan asa nenbiridalke, 'Eë asa emsa karek labir- em de zëno bosekam tawa tabinkimye.' Hwëna sosonna E- en esa ki abe mae hap gol gwizimdi- ëe dikim ere mo olsa udobe naban tonbirida gwen hapye. ³⁰ Zep Emki ere mo dam tasin lalak Zini Yesus mo bosekam zi sang-sangsa dawem ta gwibin, hen owas-owassa syal gwe-gwibir-zimdin- dekam deka tingan daibliblak."

³¹ Kim nen sonesiblik, Alap ki zep gola men zao tagal gwëk ëwak taka. Zëre mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka. Zen dekam zep udobe naban Yesus hup de Alap mo ola donbirida gwëk.

Zëre mae mo kire-kirena kim apdekam bi nëblanda gwe'akke:

³² Tingare Yesusu de taibliblan wenyä dekam enlala aha-erekam lowehe gwëk, hen enho aha-enkam. Zen hom zëre mae mo kire-kirena zëre en hap inik nëblan- da gwëk, hwëna kitak apdekam bi nëblanda gwëk.

††³³ Dua-blaskam de dam tasibin zinik dekam zep so- sonna mam gwizimk- zen dikim anakan gol halada gwen hap, "Yesus mes etan tïn nikon ngaya gwëka." Alap mo kwasang-kwasangna dekam kitak zëbon mae onak lwa gwizim'ik. ³⁴ Dekam Yesusu de taibliblan we- nya hom mae ëtahalha gwe-gwe'ak, sap dekam zini zëre mae mo kamasa ahaksa gol maesa te-ala hap li- rak da gwibi'ik. ³⁵ Te-alana desa zep dua-blaskam de wenyä in hap kap da gwizimzik. Zen desa zep hwëna tahalha wenyä kip kae nëblanda gwizimk. ³⁶ Dekam zep hen lang tekna Siprus kore zini, Yusup, ngasa te- ala hap lirak taka. Te-alana desa zep kitak dua-blaskam de wenyä in hap zërim zika. Zini in Lewi Bak mo ausu nakorena. Dua-blaskam de wenyä in man hen desa bose dak Barnabaskam. Bosena in mo enlalana, "Zi mo enlalasa de tatete ta gwizimdin hip de zi."

† 4:11 Mzm 118:22 †† 4:12 Yoh 14:6,1Tim 2:5

‡ 4:24 Mzm 146:6 †† 4:26 Mzm 2:1-2 †† 4:32 Kis 2:44-47

Ananias ne Sapira ne kim Alap mo Enhona boton lak-ke:

5 Ahana hen zini ki, bosena Ananias Bak. We zem bosena Sapira. Zen hen kamasa te-ala hap lirak uk. ² Hwëna zen man te-alana zëre nikip hli lasik. Aha hlik en naka zep Ananias dua-blaskam de wenyha kip anakare ola ban zezimki, "An tinganë ep zezim'in." Hwëna we zeban mes kirekam de ahap labin hip ola aha-en uk.

³ Ki zep Petrus gubluka, "Ananias, em bap ere mo enhonak dowal mo kigisa kara ta'ara? Em zebe Alap mo Enhona boton tanda. Te-alana an errep ema hli tasili. ⁴ Kamana in lirak gun srëmnak, zen dwan ere nik mo denakake. Hen kime lirak gulku, te-alana zen dwan hen ere nik mo denakake. Diki emaka asa gubiridala, 'Èe aha hlik en tolakaë golzim'in.' Hwëna em an asa en home boton tabirida. Hwëna Alapsae boton tanda!"

⁵ Ananias kim sane ta'anka, ki zep zë hëndep tokna zanka. Kitak men zen ësak, dekam zep sërkam ëairi'ak. ⁶ Wal sei-siwiri ki zep yaïng gwezak- tok naka de taha-lehan hap. Kire naka zep drë nwanun hap nërhak.

⁷ Yakla nwena san ha dan-ahan damank, ki zep hwëna we zem hatazak. Zen hom tame gu'uk- in zen ki zi zebon lwakye. ⁸ Petrus ki zep takensibirki, "Emki asa gublun: San ha eiwa te-alana an zen en?"

Ki zep ding gulbluk, "In eiwa, zen en."

⁹ Petrus dekam zep ding gulbirki, "Em bap ola aha-en ulki- Alap mo Enhosa dikim akasiblin hapye! Emki tana sasak-sasaksa sane gwe gun. Zini men zen eno zi mo tokna nër dwanunan, zen lwanda ha'anzal. Zen hen kirekam sa eno tokna nolwet sol!"

¹⁰ Zen hen mumuk ennak zep tokna zank. Wal sei-siwiri in kim yaïng gwe'anzak, ki zep zë we zik mo tokna hla nulzik. Desa ki zep hen zi zik mo alp nakon de lo nwanun hap nol inehak. ¹¹ Dekam tangan tïngare Yesusu de taïbliblan wenyha hen tïngan men zen ësak dawemkam tangan ëairi'ak.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyha kim zini beyakam dawem da gwibikke:

¹² Dua-blaskam de dam tasibin wenyha dekam zep owas-owasna beyakam zi trana in mo ngïrinnik syal nei gwibik. Yesusu de taïbliblan wenyha in dekam man Alap mo golak ëtagal gwe-gwek- Salomo Bak mo teksonnak. ¹³ Yesusu de taïbliblan srëm wenyha, zen hom zë ëgolek de gwe-gwek. Zen man nairibirida gwek, hwëna man tangan hen dawemkam blikip neisibirida gwek. ¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, zao zep etan Yesusu de taïbliblan kam ëmas-mas gwe zahe'ak- sap zi, sap we. ¹⁵ Hëndep dekam zep zi sang-sangna ora san zato naban hen deyol dëre naban kang nul zahe gwek. Man ëenlala gwe-gwek, "Petrus de desan taman zankam, zëno au-au en mae nik de kwë tabir zinkam, zen dekam sa ëdawem gwer." ¹⁶ Zini beyam-bya tangan nik Yerusalem mo golek de ë-ë nakon zi sang-sangna kap

nulhal gwezak- hen dowal de tïlbiridan mae naka. Zen dekam zep kitak ëdawem gwe-gwek.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyha kim karek da gwibikke:

¹⁷ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep wal bose wal zeban zihusus gwibirida'anka. Zen kitak Saduki hon de biti gwen wenyha. Zen mae hap zihusus gwibirida'anka: "Abon mae onakon kim hwëna beyakam wet so gwe'an." ¹⁸ Dekam zep dua-blaskam de dam tasibin wenyha insa dahyok. Ki zep bwinak yal nulnek. ¹⁹ Hwëna kam zep Alap mo dam taha nakore zi liliikinni talusuzim niraka. Desan zep golëwet so gweka. ²⁰ Man zë gubiridaka, "Em sek gwen. Alap mo gol teksonnak ëzauk. Dekon ëngaya gwen hap de ola insa kitak lonbiridak." ²¹ Kim litik, kirekam zep ki hëndep syal neibik.

Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep hen wal bose wal zeban Alap mo gola iwe aha teksonnak golëyaïng gwe zaka. Dekon zep Yahudi mo teipsin sinodenak dena nen sone-biridak- hëndep tïngan. Zen kim yaïng gwezak, dekam zep Alap mo golak de jana nabare zini nenbiridak- bwinak de zini insa de kap gul halzan hap. ²² Zen kim bwinak yaïng gwek, hwëna hom zë hla nulidak. Kim lwan dahak, ki zep nenbiridak, ²³ "Èe kimë zë yaïng gwenal, dekam liliikinni kitak tayal-sibiri danna. Hen liliikin kara tabin hip dena, zao ëzaun dasan. Hwëna kimë lalusundal, ëe homë mae zë zini hla la!" ²⁴ Kirekam kim nenbiridazak, dekam zep jana nabare zi mo mamna hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in enlalana anakare hap ëtopse gwe'ak, "An ki banarekam sa lwal?"

²⁵ Hwëna ki zep zë zini gubirida zaka, "Emki ësan! Em mensa zini bwinak yal ulnek, zen angkam Alap mo gola an mo aha teksonnak zi beyam-byasa tawa dabi'in!" ²⁶ Jana nabare zi mo mamna in dekam zep desan dep golësek gweka- etan de zitahyo halzan hap. Hwëna sam-sam enkam kwang nulida halzak- mae hap, "Nene jala ban kwang ulida ha'ak, ki zi trana an sa nësa kasokam mos-mos da gubir." ²⁷ Ki zep etan nolëbiti gwezak- dekam de Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni in taken-taken gwibiridan hap, tïngare teipsin-teipsin zi mo nwenak.

²⁸ Zen man gubiridaka, "Èe dwan mes-am ol drakkam emsa anakan jalse eibiridak, 'Em bahem zini in mo bosekam tawa ta gwibin.' Hwëna em mese kitak de Yerusalem de zini tawa la gwibik. Hen em dekam ema ëkalang gwe'an- Yesusu de tan jal hap de zen hwëna asa tamerazan hap!" †

²⁹ Petrus ki zep wal bose wal zeban ziding gulku, "Nen diki Alap ensa nen betek gweblan. Zi bosyansa bap nen! ³⁰ Nëno mae mo ayan-aza mo Alap, Zen mes Yesusu tin nikon ngaya taka- mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. ³¹ Hwëna Alap mes Desa zëre mo dam taha nakon de teipsin hip drëne seka- dekon de irik gin hip hen ngaya tabin hip, hen Israelk de zisi dikim halen ora san dep golëwet so gwen hap, hen zëno

† 5:28 Kis 4:18, Mat 27:25

mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip. ³² Asa hen mes ki dam tasibirki- dekam de ola in sa gol halada gwen hap. Hen owas-owasna mensa Alap mo Enhona abe mae hap gol gwizimnira, zen ola in sa dikim eiwa gul gwen hap. Zep zini men zen Zënaka betek në gwebla'an, zêbe mae hap angkam man Alap zêre mo Enhona zer gwizim'ira."

³³ Kirekam kim Petrussu nasalblak, dekam zep ëjal gwe'ak, hëndep tameran hap zep enlala neibirida'ak. ³⁴ Hwëna Farisi walya bosena Gamaliel Bak zao hen gwë'anaka. Zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi, hen desa zini man blikip neisik gweblak. Zen ki zep luweka, ki zep gubiridaka- dua-blaskam de weny a in sa de ë nakon golëei'in dalaboran hap. ³⁵ Ki zep gubiridaka, "Israel mo ausu nakore zi, dawem enkam emki anakan ëenlala gwen, 'Kirekam asa eibiridala.' ³⁶ Sap orep zini bosena Teyudas, zen man zënaka gu gweblaka, 'Ëe mamna,' dekam zep zini 400 enkam ang nëblak. Hwëna kim dak, dekam zep zëbon de ang ta gwen weny a in sekwak gwek, hëndep dekon etan banakan mae hom lwak. ³⁷ Zëno hyanak kim sensus nuk, dekam etan Galilea walya Yudas man golëilman gweka. Hwëna kim hen dak, zëbon de ang ta gwen weny a dekam zep hen sekwak gwek. ³⁸ Zen in zep, angkam an zen ki lwa'an, ëe ama emsa titi tabi'in: Bahem banakan mae gweibiridan. Nwe enkam emki kara tabin. Sap zëno mae mo syala hen tawa tabinni, zi mo enlala san de lwa'ak, sa topse gwizim. ³⁹ Hwëna Alap mo enlala gwibin sin diki syal ta'ak, esa topse eibiridala. Nene hwëna lamera'ak, ki hwëna sa nwe-mase gwersan de Alap han de zerilman gwenna kiye."

Zëno ol san zep ang tak. ⁴⁰ Ki zep etan dua-blaskam de weny a in sa de golëbiti gwezan hap nenbiridak. Zao zep dangolebik. Ki zep nenbiridak, "Dekam sek gwek. Hwëna Yesus mo bosekam bahem etan tawa ta gwibin."

⁴¹ Zen hwëna isrip-sri naban zep kon sek gwek. Sap Alap mes desa anakan gubiridaka, "Zen mes ëdakastik- Yesus mo bose hap de kareksa goltowen hapye." ^{†42} Zen hwëna hom nolzausuk- anakarekam de tawa ta gwibin niye, "Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap gu-guk gwekaye." Zen yakla jamkam Alap mo gol teksonnak hen zi mo gol-gol san donbirida gwek.

Kristen zi mo tahasa de trî so gwizimdin hip kim zini tuju enkam dam dasibikke:

6 Dekon kim lwa se'ak, Yesussu de taiblîblan weny a dekam zep ëbeya gwe song gwe'ak. Dekam Yahudi zi ausu nakore zini men zen Yunani zi mo langnak de lowehe gwenkam Ibrani ola eititi neibik, zen man jakal neibiridak- men zen nama Ibrani olkam don gwibikye. Mae hap jakal neibiridak, "Em Ibrani ol tawa weny a ano mae mo we sem-semna ema ti kul sonenda gwe'an- tembanena in kim kae eibirida gwenanye."

² Dekam zep dua-blaskam de zini in tagal nulsuk, ki zep zë nenbiridak, "Aya-wal oso-wal, ëe de Alap mo ol-

† 5:41 Mat 5:10-12, Yak 1:2, 1Ptr 4:13

sa de tawa tabinsi golzausun hup hom dakasti'in- dekam de hwëna tembanesa kae gwibirida gwen hapye. ³ Diki dawemna zisi emki ere mae mo ngiri'n nikon tuju enkam dam tasibin- ere mae mo anakan de tame tabin nika, 'An enlala blala hen Alap mo Enhona ki zëbon mae onak lwa'ara.' Zëbe mae hap aka syala in sa wei kul sonezimk, ⁴ ëe akakim aha syalak ëhir-hir gwe srëm gwe-gwek. Hwëna ëe dekam anakare enlala en naban asa lowehe gwer: Biansa asa en sonebla tine gwer, hen ëngaya gwen hap de olsa asa tawa labir tine gwer."

⁵ Tingan desan zep ki ang tak. Dekam zep zini dam dasibik.

Ahana Stepanus. Zen dawemkam de Yesussu taiblîblan tanganna, hen Alap mo Enhona mes dawemkam ing gwe heblaka.

Ahana Pilipus, Prokorus, Nikanol, Timon, Parmenas,

hen Antiokia walya Nikolas. Zen nër hom Yahudi hon til zika, hwëna dekam zep nabakam Yesussu taiblîblaka.

⁶ Tujukam de zini in sa kim dua-blaskam de zini in hap nolëtreizimk, dekam zep Alapsa zëbe mae hap taha tehabirida inen naban abe dak.

⁷ Dekam zep hëndep Yesus hup de Alap mo ola Israelk nollanga gwesikhal song gwek. Hen Yerusalemk dekam zep nabakam Yesussu de taiblîblankam ëmasmas gwe-gwek. Hen Alap mo golak de syal tan zini dekam zep hen beya tangankam Yesussu daiblîblak.

Stepanussu kim balk dakke:

⁸ Dekam Alap Stepanus hup sosonna hen kwasang-kwasangna mam tangankam gol gweblaka. Zen in zep owas-owasna zi tra mo nwenak syal gwe-gwibirki.

⁹ Hwëna Yahudi mo aha but srëm golak de wenyik zep husus nëbla'ak. In zen husus nëbla'ak, zen men zen aha lang nakon Yerusalemk yaing gwe zakke- ëna Kirene kon, Aleksandria kon, langna Kilikia kon, hen Asia kon. Zëno mae mo but srëm gola, bosena, "zi mo tana ïltikinnik de teinikirin srëm zi mo dena." ^{††} Zini in man Stepanus hun nërol tetek gwe'ak, ¹⁰ hwëna zen bëjen zëno ola gulsublun. Sap Alap mo Enhona man zëbe hap enlala blala ing ta sone gweblaka. ‡

¹¹ In zep zen aha zi hip te-alasa nolzimk- dekam de zen boton ol blo-blokam Stepanussu anakan zergun hup, "Ëe ama asalblak. Zen man Musa mo titi tabin ola ban Alap han lamang soka." ¹² Zen kire olkam zep Yahudi zi mo nol-nolik mo enlalana ben-ben dazim'ik- hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zi mo, hen zi tra mo enlala naye. Dekam zep hëndep Stepanussu balk da halzak- Yahudi mo teipsin sinodenak de zertrën hapye. ¹³ Zen hen man klak tan zini in sa kwang nulida halzak. Zen zep ëguk, "Zini an Alap mo gol dawemna an han Musa mo titi tabin ola ban man lamang

†† Kirekam de but srëm gola in sa bose gunkum, "zi mo tana ïltikinnik de teinikirin srëm zi mo dena," dam gulsunnu, zini in nër hom zi mo tana ïltikinnik de babu gwen nakon wet so gwek. ‡ 6:10 Luk 21:15

so gwenda. ¹⁴ Ëe ama anakan de torannak asalblak, 'Nazaret walya Yesus, zen sa Alap mo gola ansa dri yul-su zula. Hen Alap hap de syala mensa Musa nöp hli yulzimki, desa sa kitak wet gulsulu.'"

¹⁵ Tingan in zen teipsin sinodenak teinikin'ik, Stepanussu man karatda da'ak. Zëno nwe-masena dekam man liwe heblaka- san de Alap mo dam taha nakore zi mo nwe-masena kiye.

Stepanus kim sap zëre mo timni golsriwekake:

7 Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep takensiblika, "In san eiwa denaka ki ëtonnan?"

² Stepanus ki zep ding gulku, "Aya-wal oso-wal hen biankam dena, emki asa sane tan. Nëno mae mo auyanna Abraham kim nama Mesopotamia mo langnak gwë'ankake, zen kim Haran san dep al gwe srëm gwe'anka, dekam Teipsin Zini Alap man Zënaka zertrëblaka. ³ Ki zep zë gubluka,

'Em ere mo langna hen ere korena hli yuluda. Langna men desaë ep goltrëbla'ak, desan dep al gwe.' [†]

⁴ "Abraham dekam zep langna Kasdim kon Haran san dep al gweka. Bi zem kim tilki, Alap dekam zep etan langna awe dep zer sone zaka. ^{††5} Dekam Alap hom mae kama maena Abraham de desa bi gwibin hip golblaka, hwëna sap'nen gu-guk gweblaka, 'Langna an eno ayan-aza sa bi neibir.' Hwëna Abraham dekam hom walas gwe'anka. ^{††6} Zen man hen hamal hap gubluka,

'Eno ayan-azana sa zi mo lang san ëal tal. Zëwe de zini sa desa tahunna empat-ratus enkam jap nul sonenda gwer hen karek da gwibir. ⁷ Hwëna hyanak, Ëe asa zëwe de zisi karek tabir. Dekam sa eno ayan-azana langna in kon wet so gwer. Dekam sa hwëna langna awe Asa betek në gweblal, hen otweransa sa abe hap tru dasik gweblal.' ^{††}

⁸ Dekam kim Alap Abraham hap ol gu-gublun yala insa golblaka, dekam zep Abraham han ola zeraha-en gulku,

'Em de ola an san ang gwen hap, em ere mo auyantane walya ban to mipna ziblom tasik gwibir.'

Ki zep hwëna Abraham Isaksa wë taka. Mingguna kim aha-en tamank, dekam zep to mipna blaonsubluka. Etan Isak Yakobsa wë taka, hen Yakob dua-blas enkam wei-wik gulku- nëno mae mo zi ausu mo auyansa. ^{††}

⁹ "Hwëna Yakob mo walasna in oso zem Yusupsu man husus nëblak. Desa zep zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen hap Mesir hip te-alakam neirzimb. Hwëna Alap man zë kara ta gweka. ¹⁰ Zen zep jalom ëk tihî nakon zeser sone gweka, hen enlala blalsa zer gweblaka, hen Mesirk de teipsin zi mo nwenak dikim dawem gwen hap dena zep golblaka. Hëndep teipsin zini in dekam zep zëno alp nakon de hen teipsin hip gubluka. ^{†††}

¹¹ "Hwëna dekam zep usak yala tîngare Mesir mo langnak hen Kanaank awe hatak. Dekam zep karekam ëtahalha gwek. Nëno mae mo auyanna dekam hen usak naban lowehe gwek. ¹² Yakob kim salka, 'Mesirk gandumnu ki,' dekam zep walas zemka lup gul soneka- dekam de zëwe te-alakam lop tan hap. ^{†††13} Etan kim tap gweka, dekam zep etan lup gul soneka.

Hwëna dekam zep Yusup gubiridaka, 'Ëe an zen- Yusupye.' Mesirk de teipsin zini in dekam zep tawa gwibiridaka, 'Hare an Yusup mo iye sake.' ¹⁴ Yusup dekam zep bi zemka gu soneblaka- we wal walas naban de kitak zëre osan dep al tazan hap. Dekam beyana 75 enkam zep al tak. ^{§15} Yakob Mesirk zep tilki. Hen nëno mae mo orep de ayan-azana zao zep juwe gwek- hen sap Yusup zëna. ¹⁶ Zëno mae mo tok-tokna man etan Sikem san dep nolëlwandahal gwezak- zëwe de lo tasik gwibin hip, men zao hen Abraham zënaka lo dasikke, zëna men desa ngana Sikem walya Hemor Bak mo auyantane walyak te-alakam zerkake. ^{§†}

¹⁷ "Abrahamsa mensa Alap gu-guk gweblaka- zao de zaun hup kim golek de gwe'ak, dekam nëno mae mo ayan-azana mes tangan Mesirk ëbeya gwek. ^{†††18} Dekam hwëna Mesirk aha zi teipsinkim irik gilki- Yusupsu de tame tan srëm nik. ^{††19} Zen nëno mae mo ayan-azana yane-ne ta gwibirki hen jap gul sonenda gweka, hëndep wal baizîlsi de honak yal gulne gwen hap tikit ta gwibirki. ^{†††}

²⁰ "Musasa dekam zep hen jaha gwek. Hwëna an-bi zem man tame lak, 'An totore walassa hom.' Zen zep golak dan-ahare ben enkam tol ërgwëk. ²¹ Embwan naban kim hëndep honak tak laink, hwëna teipsin zini in mo wenam zep zer inek. Zen zep zëre mo walas makan hanan tak. ^{††22} Mesir zëre mae mo enlala blalkam zep tawa dak. Zëno syala hen ol toranna dekam zep sosen gweblak.

²³ "Musa mo tahunna kim empat-pulukam altisiblik, dekam zep enlala gweka, 'Ëe anik ëre kore naka hlauludak.' ²⁴ Zen kim hlauluda'anka, dekam zep hwëna Mesir walya Yahudi walsya de tangolennak hla ta'anka. Dekam zep hwëna Yahudi bose zem insa de sap zezraunnuk Mesir walya insa mos ta guku. ²⁵ Musa dekam man tim gu'unka, 'Are korena sa asa anakan tame dal, "Alap an desa dam tasi'ira- nësa dikim gwis gwe sonen hapye.'" Hwëna zen hom kirekam tame dak.

²⁶ Ka'ankam, ki zep etan Yahudi bose zemka ake'anka. Man tobe ë'anka. Ki zep sap anakare ola ban kles so'anka, 'Em an Yahudi bose omkake! Em ba habe enaka karek oso'ara?'

²⁷ "Hwëna men zen wal bose zem insa lek-lek ta'anka, zen zep Musasa anakare ola ban ata taka,

'Emsa nara teipsin hip gubluka- dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye? ²⁸ Em san asa de tan habe hen dwam gwebla'ara- men kirekame Mesir walya ir takake?'

† 7:3 Kej 12:1 †† 7:4 Kej 11:31, 12:4 ‡ 7:5 Kej 12:7, 13:15, 15:18, 17:8 †† 7:7 Kej 15:13-14, Kel 3:12 †† 7:8 Kej 17:9-14, 21:2-4, 25:26, 29:31-35:18 ††† Kej 37:11, 37:28, 39:2, 39:21-23, 41:37-44, Mzm 105:20-22

††† 7:12 Kej 41:54, 42:1-5 § 7:14 Kej 45:1-18, 46:1-7, 46:27, 49:33 §† 7:16 Kej 23:3-16, 50:7-13, Yos 24:32 §†† 7:17 Kis 7:7 §† 7:18 Kel 1:7-8 §†† 7:19 Kel 1:10-22 §† 7:21 Kel 2:1-10, Ibr 11:23-26

²⁹ Musa kim kirekam salblaka, dekam zep enlala gweka, 'O ano zi tanna in mes-am tingan êtawa gwendal,' dekam zep langna Midian san dep heya gweka. Zao zep zi mo langnak gwê gweka. Walasna zao zep dan wê soka. †

³⁰ "Zao kim tahunna empat-pulukam tamanblak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep zi srêm langnak Musa hap zênaka zertrêblaka- kwatapna Sinai golek denak. Man zê nwe-mase gweka- syauk nubare te tyum-tyumnu kiye. ³¹ Kim syauknu insa hlaul seka, ki zep tenggwanbi'inka. Dekam zep golek kon de hlaun hup song gwe'anka. Hwëna dekam zep Bian mo ola anak-an salka,

³² 'Èe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap.'

Musa dekam zep aïrîn hip yal-yal gwe'anka, hen desan de kara gwen hap man aïrî'anka.

³³ "Dekam zep Bian etan gubluka,

'Sepatuna alsîk, sap kamana an zaoe zau'ura ère en hap dena. ³⁴ Ano zi bi gwibiridanna, mensa Mesir karekkam jap nul sonenda gwe'an, mesê hlauludak. Hen zêno mae mo êsol-sol gwe-gwenna mesê sane gwék. An zebê dekam de hîl tî sonebin hip ati gwenanzal. Zep angkam Èe ama etan Mesir sin dep emsa zer sone'an.'

³⁵ Musa in men desa nonol anakare ola ban baes nèblakke, 'Emsa nara teipsîn hip gubluka- dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?' Hwëna Alap Zen desa zer soneka- zen de teipsîn hip, hen zen de zêre mo bi gwibiridan zini insa hîl tî sonebin hipye. Hen Alap mo dam taha nakore zini men zen syauk nubare te makan zênaka zertrêblaka, zen hen man mas gwe-gweblaka. †³⁶ Musa dekam zep Mesir kon gwiswe soneka. Dekam de taïbliplan hap owas-owassa syal gwewibir-zimki- nonol Mesirk, hi bosena Kal-kalak, hen sasa langnak kim empat-pulu tahunkam golêlowehe gwékake. ³⁷ Zen Israel Bak mo ausu nakore zini insa hamal hap anakan gu-gubiridaka, 'Alap sa ahanaka ere mae mo ausu nakon dam tasizimdi- men kirekam hen asa dam tasikike, zêre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip.' †³⁸ Zen in kim sasa langnak golêlowehe gweka, dekam Alap mo dam taha nakore zi niban kwatapna Sinaik aïsîl è gweka, hen zen dekam zep êngaya gwen hap de ola hamal hap salka. Zen desa zep nèbe mae hap hli yulzimki. ††

³⁹ "Hwëna nêno mae mo auyan-azana man desa de betek gweblan hap baes ta gwék. Zen dekam êk enkam Musasa ang nè gwebla'ak, hwëna enhonak Mesir sin de etan lwan dahan hap de enlala en lwa gwizimki. ††⁴⁰ Dekam zep Harunsu nenblak, 'Abe mae hap em yang tabin dowal-dowalsa yang tabir-zimdin- zen deka nêsa etan Mesir sin dep nolêlwan dahak. Musa Bak in zen nêsa sîl tîbirhal zaka, èe homê angkam anakan tame la'an, "Zao gwê'ara." ⁴¹ Dekam zep yang tasin dowala zisyal gweblaka- sapi tane nwe-mase makare na-

ka. Ki zep otweranna dowala in hap tru da seblak, hen tembane yala zêno bose hap syal neibik. Hwëna dowala in sap zêre mae mo tahakam de syal gweblanna.

⁴² Alap Zen dekam zep tahanna gweisibiridaka, 'Amki dowal-dowalsa betek eibirida gwék- hen nglînak de keis maesa.' Zep Alap mo ol ayang gul gwen zini mensa anakan ale nul gwék man hen dakastî'in,

'Israelk de zi, em kime sasa langnak empat-pulu tahunkam lowehe gwék, em abe en hap home otweranna hen aha kire-kire maena ol gweblak. Em ema yang tabin dowal-dowal hap hen ol gwizimk. ⁴³ Sap em dekam Molok Bak ne keis nibare zini Refan Bak nekæ boklena kom oso gwizimk- ena mensae yang ososukke. Èe in zep asa emsa è yala Babel mo men eihya san dep yal gul.' ††

⁴⁴ "Hwëna angkam Alap mo gol hap denakaè emsa tonbirida'an: Musa kim sasa langnak golêgwêka Alap man gubluka, 'Abe hap em deyolkam de golsa syal gwibir-blin- men kirekamê ebe hap goltrêblakke.' Dekam zep gola insa zisyal gwibir-blika, hen gola insa man zêre mae mo lowehe naseran san zial gulusen gweka. Sap Alap man dwam gwibiridaka- gola insa de hlaunkum de anakan dam gulsuk gwen hap, 'Alap man nêsa golêlowe he'ara.' ††⁴⁵ Ki zep hêndep langna an san dep nolsong gwezak- Yosua Bak kim golêeija song gwe zakaye. Alap hen dekam man Zênaka de tame tan srêm zini insa golêalsa sone gwibirki. Gola in deban ki zê hêndep nolgwê gwék. Hêndep Daud kim teipsîki, gola insa man nama hlaul zuka. ⁴⁶ Daud man tangan Alap mo nwenak sam gwesiki, ki zep auyan Yakob mo Alapna insa abe taka, 'Èe wêhê ebe hap gol dawemna taublu'ak?' ††⁴⁷ Hwëna zên hom taubluka. Hwëna tane zik taubluka- teipsîn zini Salomo Bak. ††

⁴⁸ "Hwëna Teipsîn Zini Alap, Zen hom zi mo taublunak gwê gwenda- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini anakan gublukake,

⁴⁹ 'Nglina zen dekonê teipsînkim îrik gî'in.

Okamana zen zêweê tanana ik so sone gwenan.

Zep em bëjen em abe hap gola taublun-

Èe dekon emsa golêlowehe gwen hapye.

⁵⁰ Ki san Èe homê ère mo tahakam kitak yang tabik?' ††

⁵¹ "Zep eiwa em in zi ausuna dawemkam de nol drakdrak tanganna! Em in, eiwa, nère mae mo auyan-aza naban apdenak- san de i srêmna! Eno mae mo enhona apdenak- Alapsa de tame tan srêm zi nibanye. Em in Alap mo Enhosae èreija tine gwenan! ⁵² Emki êenlala gwen: San ha ki?- Alap mo ol ayang gul gwen zini, eno mae mo auyan-aza de karek tan srêm naye. Sap zen kitak karek tabin enna! Hêndep men zen hamal hap nenbirida gwék, 'Emsa de ngaya tabin hip de Zi lalakna sa hata zala'- desa man hen damera gwék. Zen hêndep enlalana in em debane nama êrgwê'an. In zebe nêr hom lalak Zini insa tan hap êrguk, hêndep lak. ††⁵³ Em sap tawana- tîti tabin ola mensa Alap mo dam

† 7:29 Kel 2:11-15, 2:21-22, 18:3-4 †† 7:35 Kel 3:1-10, 2:14 † 7:37 Ul 18:15-18 †† 7:38 Kel 19:1-20:17, Ul 5:1-33, 9:10 †† 7:39 Bil 14:3

††† 7:43 Kel 32:1-6, Am 5:25-27 ††† 7:44 Kel 25:9, 25:40 § 7:45 Yos 3:14-17, 4:11, 18:1, 23:9 §† 7:46 2Sam 7:1-16, 1Taw 17:1-14 §†† 7:47 1Raj 6:1-38, 2Taw 3:1-17 §† 7:50 Yes 66:1-2 §†† 7:52 2Taw 36:16, Mat 23:31

taha nakore zini Musa hap ayang nul gweblakye. Hwëna em toton banakan dep?– desan de ang tan naye!"

Stepanussu kim kasokam tok hap nîrîblakke:

⁵⁴ Desa de tonbiridannak kim sane da'ak, dekam tangan zep sêrkam u sal-sal nèbla'ak. ⁵⁵ Hwëna Alap mo Enhona dekam zep nwenalirisin soblaka, dekam zep ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Zao zep Teipsin Zini Alapsa hla ta seka. Tane Zem Yesus dam taha san dekam zau'unka. ⁵⁶ Ki zep hwëna gubiridaka, "Emki hlaun. Èe ngatan zi mo lang san kara gwe senan. Man dalusununhal. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Alap mo dam taha nakon zau'ura."

⁵⁷ Kirekam kim nasalblak, dekam zep ini mat dasibik, hen dekam zep anakare ola ban ena ta'ak, "Zini an nentan!" Ki zep zè hêndep nabakam dot dasik. ⁵⁸ Dekam zep hêndep ëna in kon il dihak, zao zep kasokam nîrîblak. Men zen botonkam klak dak, dekam de zën nonol itiblan hap, zère mae mo tahan bajuna wal seiwiri Saulus mo tana alpnak kang dazak– zen de kara tabir-zimdin hip. †

⁵⁹ Kim nîrîbla'ak, dekam zep Biansa gu soneblaka, "Bian Yesus, ano angsa emki zer irin." ⁶⁰ Dekam zep boklena kom soka, ki zep ol mamkam takenka, "Bian, ansa karekna syal neibi'in, emki tap gulsuzimdin." Kirekam kim guku, ki zep hêndep tilsikî. ††

8 Saulus man tannak kara tabi'inka, hen tan hap de ola man mas gulku.

Saulus kim Yesussu de taïblihan zisi karek ta gwibirkiye:

Stepanussu in kim dak, dekon zep ki hêndep kon gwesik hanak– Yesussu de taïblihan zisi de karek ta gwibinkim. Dekam zep Yerusalem kon tîngare zèwe de lang san dep heya-hya gwék, hen ahakon Samaria san heya-hya gwék. Diki dua-blaskam de zini in, zen zèwe en ki lowehék. ² Alap hon de ètal gwesin wenyâ ki zep Stepanussu nêr dwanuk, hen gona dawemkam dablak. ³ Hwëna Saulus man Yesussu de taïblihan zisi de timbwas tabin hip golèalp gwe-gwe'anka. Zen gol-gol san tahyondan hap golèhakal gwéka, dekon zep bwinak dikim yal gulnen hap ziil tîbirhal gwéka– sap zi, sap we.

Pilipus kim Samariak ol dawemna tonbirida gwékake:

⁴ Men desan ki heya-hya gwe song gwék, Yesus hup de ol dawemna desan zep ki tawa dabir song gwék. ⁵ Pilipus Bak ‡ dekam zep Samaria mo aha è san tineka. Zao zep ol dawemkam anakan tawa ta gwibirkiye, "Yesus Zen Zen– nèsa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Alap gu-guk gweblakaye." ⁶ Zèwe de zi trana in kim sane da gwék, hen zèno owas-owas syal gwibinni kara nul

† *Bajuna in mae hap dalwesik: Dekam de sam hap i tiblan hap.*
 †† *7:60 Luk 23:34, 23:46 ‡ Pilipus in, san ha dua-blaskam de wenyâ in mo ahana? (Kis 1:13) San ha tujukam mensa Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam dasibikke (Kis 6:5), zèno mae mo ahana. Nen angkam home tame u'in.*

gweblak, dekam zep tangan zèno tawa tabin sin ahare enlalakam ang tak. ⁷ Sap dowal-dowal mo bi gwibiriyân zini zao beyana. Hwëna Pilipus kim zèbon mae onakon golèalsa sone gwéka, hêrhen naban zep kon wet so gwe-gwék. Hen zi lekna hen sap taha-tana teisyâ inen srêm zi sang-sangna dekam beyakam Yesus mo bosekam dawem ta gwibirkiye. ⁸ Èna iwe de zi mo isrip-srina dekam tangan zep mam gwizimk.

⁹ Èna iwe hen ki zini bosena Simon. Zen meiyer go-lzauk gwen zi, hen tîngare zini zèno syala man deng-gwan gwibik. Zèna hen man zènaka anakan gu gwéblaka, "Ano sosonna mam tanganna." ¹⁰ Hen tîngare zini, sap mamna hen sap betekna, desa man nasal gwéblak. Zen man nen gwéblak, "Alap mes zèbe hap soson yawala golblaka." ¹¹ Pilipus de hatan srêmna, zen desa en ang nè gwéblak, sap zen man zèno owas syal gwibinni deng-gwan gwibik. ¹² Hwëna Pilipus kim tonbirida gwéka– Kristus Yesussu de taïbliblankam de Alap mo irik ginnik bitî gwen hap de ol dawemna insa, zen dekam zep Yesussu daïbliblak. Dekam zep hêndep baptis ta gwibirkiye– sap zi, sap we. ¹³ Simon zèna hen dekam zep Yesussu taïbliblaka. Desa hen dekam zep baptis taka. Zen dekam zep Pilipussu ang gwébla nasen gwe'anka, sap zen man tangan Pilipus mo owas-owas syal gwibinni teng-gwan gwibirkiye.

¹⁴ Yerusalem kon kim Yesus mo dam tasibin wenyâ anakan èsak, "Samariak de zini mes Alap onakore ol dawemna daïlibik, hwëna Alap mo Enhona hom ing gwe hebirida'ara," dekam zep Petrus ne Yohanis neka etan desan dep deisya sonek. ¹⁵ Zen kim aptaka, dekam zep zèbe mae hap Alapsa en soneblaka– zère mo Enho dikim hen ing gwe hebiridan hap. ¹⁶ Sap Pilipus kim Yesus mo bosekam baptis ta gwibirkiye, Alap mo Enhona hom dekam ing gwe hebirida'anka. ¹⁷ Hwëna Petrus ne Yohanis ne kim tahana lehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka.

¹⁸ Meiyer hlaul gwen zini Simon in kim hlauludaka, "Zèno nik mo taha tehabirida inenkam Alap mo Enhona ing gwe hebiridanda," dekam zep abe soka, "Èe asa ep te-alasa golzim. ¹⁹ Abe hap sosonsa olbla– ano taha tehabirida inenkam deka hen Alap mo Enho ing gwe hebirida gwéka."

²⁰ Petrus ki zep hwëna ding gulbluka, "Ere mo te-ala naban esa syauk sun dep zersong gwera, sap em ema tim gu'ura, 'Alap mo sosonna te-alakam asa gol.'" ²¹ Emsa hom Alap gulbluka– syala ansa de gon hapye. Sap eno enhona nama hom Alap mo nwenak dakasti'ira. ²² Karekna insa emki hli yun. Dekam Biansa abe ta gwe– Zen deka kim eno enlala jal-jala insa tap gulsubluka. ²³ Sap èe ama emsa tame ta'an: Eno enhona, sêrkam de kil-kil tanganna, man emsa karek san dep da tablahal gwenda."

²⁴ Simon ki zep ding gulbluka, "Asa Biansa de abe tankam mas gwébla– karek goltowen hap dena mensa asa gulblula, zen deka abon lwa srêm gwék."

²⁵ Petrus ne Yohanis ne kim ol dawemna insa èna iwe lonsubiridaka, ki zep Yerusalem san dep etan ola hal-

ka, hen Samaria mo ora san de ë-ë san man lonbirida song gweka.

Pilipus kim Etiopia kore aha teipsin zisi tawa takake:

²⁶ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep Pilipussu gubluka, "Selatan san dekam em song gwen-sasa lang san de orana in san, Yerusalem kon langna Gaza san dep de ora san." ²⁷ Ki zep hëndep song gweka. Hwëna orana in san teipsin zini lun kon hen man keretakam song gwe'an zaka- langna Etiopia mo irik ginnik de te-ala äit gweblan zi. Langna Etiopiasa dekam wenya bosena Kandake teipsinkim irik gik. Hwëna zini in zëno alp nakon mam gweka. Hwëna zen mes Alapsa taibliblaka, zep Yahudi mo yakla yalak de ang gwen hap Yerusalem san song gweka. ²⁸ Hwëna zen man Yerusalem kon Etiopia san dep etan lwa ha'anka. Zen zëre mo keretanak nikin ha'anka, dekon Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo ol tataksa baca gul song gwe'anka. Keretana in zëre hon de babu gwe-gwen zi golsong gwe'anka. ²⁹ Alap mo Enhona ki zep Pilipussu gubluka, "Emki keretana in mo alp san ang gwe sehan."

³⁰ Dekam zep hluwenkam ang gwese halka, dekam zep zini insa sane ta'an zaka- Yesaya mo ol ale gunsu de baca gul hannak. Ki zep takensiblika, "Insa baca gu'ura, ena wëhë dam gulsu'ura?"

³¹ Dekam zep ding gulbluka, "Ëe banakan de dam gulsun hup?- zi de abe hap srip gulsublun srëmkamye." Dekam zep Pilipussu gubluka, "Haen, em sewe sezan. Nen apdekam song ën."

³² Pilipus in kim sane ta'anka, dekam anakan baca gu'unka,

"Men kirekam Alap hap de tru tasiblin hap dombana kap nulhal gwenan,

zini insa hen kirekam sa nërhal.

Dombana men kirekam ala blom tasinnik ëol srëm gwe-gwenan,

zen hen kirekam sa karek tannak ol srëm gwera.

³³ Zen sap karek gon srëmna,

hwëna dawemkam de takensiblin srëmnak sa totore-sa dal.

Zen walas gwen srëmnak sa tili,

sap zëno gwëna nabakam sa nablonsukin." †

³⁴ Ki zep teipsin zini in Pilipussu gubluka, "Asa emki gublun: San ha Yesaya zëre hap ki ale gulku? San ha aha zi hip?" ³⁵ Dekam zep Yesaya mo ol ale gunnu in kon Yesus hup denaka de srip gulsublunkam kon gwe-sibir hanaka.

³⁶ Oranak kim weya tanena hla kulki, ki zep teipsin zini in gubluka, "Weyana de wakë! Angkam ba en lwa kini'an?- asa dikim baptis tan hapye." †³⁸ Ki zep kereta golsong gwen zini insa golzausun hup gubluka. Dekam zep ho san dep ati ëka. Zao zep Pilipus baptis ta-

ka. ³⁹ Ho nakon kim apta se'an zaka, Alap mo Enhona dekam zep zë Pilipussu zer ine halka. Teipsin zini in hom etan dekon hla taka, hwëna isrip-sri naban zep kon song gweka. ⁴⁰ Pilipus hwëna dekam zep ëna Asdod owaskam hataka. Dekon zep hwëna hi alp san de ë-ë san ëngaya gwen hap de ol dawemkam tonbirida song gweka, hëndep Kaesareak hataka.

Saulus kim halekake:

9 Saulus dekam nama Yesussu de taibliblan wenya gubirida gwe'anka, "Ëe asa tameräl." Dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik song gweka, ² zao zep surat hap abe gweka- Damsik de but srëm golak de mam-mam wenya kip de anakare hap goltreizimdin hip, "Saulus an, aha ora san de ang tan zisi de Yerusalem san etan tahyohan hap- sap zi, sap we." ³ Damsik kim golek de gwe'an zaka, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna wale tazak. ⁴ Ki zep zë kama san zanka. Dekon zep hwëna ola sal seka, "Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda?"

⁵ Ki zep ding gulbluka, "Bian, Em an nara?"

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ëe an Yesus- insa em karek ta gwe'arake. ⁶ Dekam luwe. Ënak hëndep hata-se. Zao sa zini ano olsa ebe hap ayang gulblula- em de desan ang gwen hapye."

⁷ In depan mae golëtë'anka, zen ëau-hlonkam balk tasin niban hëndep ëzausuk. Zen hen sap man ola insa ësak, hwëna ba maena hom hla nuk. ⁸ Saulus ki zep luweka, hwëna nwe kara gwen hap man sap akasiki. Dekon zep Damsik sin dep irik da song gwek. ⁹ Yaklana dan-ahan nwenä hom mae kara gweka, hen hom mae tembane gweka, hen ho maena hom otdeka.

¹⁰ Damsik, Yesussu de taibliblan zini ki, bosena Ananias. Desa zep nwe lirisin nëblannak Bian Yesus take-nblaka, "Ananias!"

Ki zep ding gulbluka, "Ëe an dë, Bian!"

¹¹ Bian ki zep etan gubluka, "Yudas mo gol san em song gwen- ora bosena Dam-damna san. Tarsus walya Saulussu em zë duweblan. Zen dekon Asa gu sonebla'ara. ¹² Zen hen mes hamal hap emsa nwe nik de lirisin nëblankam zëbon de hatannak hla tanda. Em kime tahana tehabla inera, dekam zep nwenä kara gwera."

¹³ Ananias ki zep ding gulbluka, "Bian, zini in ëe mesë beyakam sal gweblak. Zen Emsa de taibliblan zini man karek ta gwibirida. Yerusalemk mes ki gweibirida gweka, ¹⁴ zep hëndep awe hen hata zaka. Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinnë mes zëbe hap suratna golblaka- dekam de Emsa de taibliblan zisi kitak tahyohan hap denaye."

¹⁵ Hwëna Bian Yesus ki zep ding gulbluka, "Sap esa song gwera. Sap zini insa Ëe mesë dam tasik- Yahudi srëm zi mo ë-ë san de abe hap denaka golzim halada gwen hap, hen zëno mae mo teipsin-teipsin nika de zen abe hap denaka tonbirida gwen hap, hen sap Yahudi zisi. ¹⁶ Ëe asa hen zëbe hap anakan goltrë gwe-blal, 'Ano bosesa dikim ap mam gulblun hap, em karekna mam tangan naka esa goltowe gwera.'" †

† 8:33 Yes 53:7-8 †† Ahakon men zen orep Lukas mo ola ansa etan ale nul gwek, ola ansa zen mas nuk: (Pilipus) ki zep ding gulbluka, "Em de tingare enho naban taibliblankam, amki." Ki zep ding gulbluka, "Ëe ama Kristus Yesussu anakan taiblibla'an, 'Zen eiwa Alap mo Tane.'"

‡ 9:16 2Kor 11:23-28

¹⁷ Ananias dekam zep gola in san dep song gweka, ki zep hëndep seweka. Taha tehabla inen nakon zep gubluka, "Oso Bak Saulus, Bian Yesus, men Zen oranak ebe hap Zënaka zertrëblakake, Zen asa ebon osan dep zer sone zala- em dikim etan nwesa kara gwen hap, hen Alap mo Enho dikim ebon ing gwehen hap." ¹⁸ Dekam zep mumuk ennak nwe nakon hogwe jingkir makare nik nanyanzak, dekam zep etan kara gweka. Hëndep dekam zep luweka. Ki zep hwëna Ananias Yesussu dikim ang gweblan hap baptis taka. ¹⁹ Zen kim tembane gweka, dekam zep etan soson gweka.

Saulus kim Damsik tawa ta gwibirkike:

Saulus dekam zep Damsik Yesussu de taïbliBlan wënya ban golëgwë'anka- mingguna san ha dan-dan. ²⁰ Dekam zep nabakam Yahudi mo but srëm gol-gol san anakan tawa tabiri daka, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane." ²¹ Tingare zini man tangan anakan dengguan gweblak, "An san ha zen hom? Yerusalemk Yesussu de taïbliBlan zini zen dwan-am karek ta gwibirki. An san ha zen hom yap hata zaka?- zisi de etan Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep tahyohan hapye." ²² Saulus mo tawa tabinni, sosonna man esek gwese zahe gwe'ak. Zen Alap mo ëpba ol ale gun nukorena kim anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni Zen- mensa nen guk gweblakke." Hëndep zëwe de Yahudi zini enlalana man tangan topse nëblak, sap zëno ola bëjen anakan gulsulun, "In boton."

²³ Yaklana kim zë beya gwe'ak, Yahudi zini in dekam zep tan hap kalang nëbla'ak. ²⁴ Èna in, kasokam de kola ban. Yaklam denaban kam denaban zep èna in mo wasnge te so kinin lilikin nikon dil gik gwebla'ak. Hwëna zëno mae mo tan hap de kalang gweblanna man ëtawa gwék. ²⁵ Paulussu men zen ang në gwebla'ak zep dokotkam è san dep yu yala ban srïng di sonek. †

Saulus kim etan Yerusalemk hatakake:

²⁶ Yerusalemk kim hataka, ki zep sap akasiki- dua-blas enkam de zini in han de golësiri gwen hap. Hwëna man naïriblak, sap zen hom anakan daïbliBla'ak, "Zen eiwa-eiwakam Yesussu taïbliBla'ara." ²⁷ Hwëna Barnabas zep zëbon mae onak zerhata zaka. Zen zep anakan tonbiridaka, "Saulus an oranak Yesusu hla taka, hen Bian dekam zep ola tonblaka. Zen kim Damsik gwë gweka, zen hen Yesus hup denaka zëwe udobe naban tonbirida gweka." Dekam zep Barnabas mo ola kon dua-blaskam de wënya in anakan daïbliBla, "Zen eiwa mes hen Yesussu taïbliBla." ²⁸ Dekam zep dawemkam Yerusalemk apdenak nërgwë gwék. Zen hen dekam zep udobe naban Yesus hup dena tonbirida gweka. ²⁹ Hwëna Yesussu de taïbliBlan srëm Yahudi zini kim nërol tetek gwék, dekam zep tan hap alp dasik. Yahudi zini in, zen men zen Yunani mo langnak de lowe henkam Yahudi ola eititi neibikke, zen

zen nërol tetek gwék. ³⁰ Hwëna ahakore Yesussu de taïbliBlan wënya kim ësak, dekam zep Kaesarea san dep zon dak. Hen dekon etan Tarsus sun dep zep bulkum nër sonek.

³¹ Dekam zep kitak de Yerusalem mo langnak de Yesussu taïbliBlan wënya, Galileak, hen Samariak de wënya, umlaekam lowehe gwék. Hen zini Yesussu de taïbliBlankam ëmas-mas gwék. Sap Alap mo Enhona man zëbe mae hap sosonsa gol gwizimki, hen Alapsa de blikip gwesiblin hap de enlalasa zer gwizimki- hen Yesus onak dikim tatem ëzauk gwen hap denaka.

Petrus kim èna Lidak Einias Baksa dawem takake:

³² Petrus dekam zep tingare langna in san tawa tabirida gweka. È bosena Lidak de Yesussu taïbliBlan zini ki zep hen amjanbirki. ³³ Zao zep zini hla ta'anka, bosena Einias. Zëno taha-tanana orep mes juweblak. Tahunna delapan enkam tum ennak lwa gweka. ³⁴ Dekam zep Petrus gubluka, "Einias, Kristus Yesus emsa dawem ta'ara! Em luwen. Ere mo tumna insa em wa tasin." Hëndep dekam zep luweka. ³⁵ Tingare èna Lidak de zini, hen Saronk dena, desa de kirekam hla tankam zep Bian Yesussu hen daïbliBla.

Èna Yopek kim Petrus Dorka'a dawem gulkuke:

³⁶ Èna Yopek, wënya Yesussu de taïbliBlanna dekam ki, bosena Tabita. Yunani olkam de gubinkim, Dorkas. Bosena Dorkas, zëno enlalana "rusa." Wënya in aha zi hip dawem ensa syal gwe-gwibir-zimk, hen tahalha zini man mas gwibirida gwék. ³⁷ Hwëna ki zep sangsang gwék, hëndep tik. Tokna ngan nulsuk, ki zep gulk de teksonnak nonnek. ³⁸ Èna Lida kon, Yopek golek. Yesussu de taïbliBlan wënya kim ësak, "Petrus Lidak gwë'ara," dekam zep zi darena nenzimk, "Emki nabakam dangitilblin. Anakan enbla, 'Èe an emsaë kwang la halan- naba tangankam dep!'"

³⁹ Hëndep kim apta zaka, ki zep hëndep zigwë halka. Kim zihataka, ki zep hëndep gulk de teksonna in san dep nërsewek. Tingare we sem-semna dekam zep go naban anakare ola ban dot dasik, "Bajuna an zen tol ap tayalbir-zimk- nama kim gwë'akke."

⁴⁰ Ki zep gubiridaka, "Dekam tingan atiti gwék." Kim atiti gwék, dekam zep bokle kom soblan naban Alapsa gu soneblaka. Kim gu sonesiki, ki zep nwe-masenak de hlaun nuban gubirki, "Tabita, em luwen." Dekam zep hëndep nwena kara gwék, hen Petrussu hla tak. Ki zep hëndep nikink. ⁴¹ Dekam zep zaun gun hup taha nakon gul ineka. Kim zauk, dekam zep kwang guludaka- Yesussu de taïbliBlan wënya hen we sem-semna in saye. Ki zep gubiridaka, "Zen mes ngaya gwenan." ⁴² Ola in sa kim tingare Yopek nolteisik, dekam zep beyakam Bian Yesussu daïbliBla. ⁴³ Zao Petrus holo tolkam zep gwëka- tweran sop sam tasik gwibin zini Simon Bak hon.

Kornelius mo nwana kim lirisin nëblakke:

10 Kaesareak, jana nabare zi mo mamna ki gwë'anka- bosenâ Kornelius Bak. Zëno irik gin walasna seratus enkam. Zen jana nabare zini mensa nen gwibik "Langna Italia korena," zëwe kitak bitî gwëk. ² Zen we wal walas zeban Alapsa dawemkam zibetek gweblaka. Zini in hen tahalha zisi man mas gwibirida gweka, hen Alapsa man gu sonebla tine gweka. ³ Hwëna aha yaklakam, yakla nwana dan-ahan, ki zep nwana lirisin nëblak. Zen eiwa de makan Alap mo dam taha nakore zisi hla ta guku. "Kornelius" kum zë gublu zaka.

⁴ Airin niban zep karatda taka, dekam zep taken-siblika, "Bian, em ba hap?"

Ki zep ding gulbluka, "Eno ol gu sone gwenna hen tahalha zisi de mas gwibirida gwenna mes Alap hon nwe-mase gwëk- san de em de zëbe hap sapisa tru tase gweblanna. ⁵ Dekam zini Yope san dep lup gul sone, zini bosenâ Simon, hen zëno aha bosenâ Petrus, desa deka kwang da halzak. ⁶ Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwë'ara."

⁷ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli taka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi darena guzimki, hen zëre mo jana nabare zini, dawemkam de Alapsa tame tan naka gubluka- zen de yaing gwezan hap. ⁸ Zao zep aïsîl gwibirida'anka- in zen ki zëre hon lwa-kye. Ki zep hëndep Yope san dep lup gul soneka.

Petrus mo nwana kim lirisin nëblakke:

⁹ Zen kim Yopek ëgolek de gwe'ak, Petrus dekam zep gol bol tahannak sewe seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. ¹⁰ Ki zep zë hwëna usak gwe'anka, dekam zep tembanesa de syal gwibir-blin hap abe gweka. Zen kim tembanena syal neibir-bli'ak, ki zep hwëna nwana lirisin nëblak. ¹¹ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Desan zep hwëna deyol ber-ber yawal makare naka sring nil sone'anhak. Top-topna man nurensihik. Ngirin en nik zep sring gwe hezak. ¹² Deyol mwana iwe zep hlaludaka- kirekam-kirekam golsriwen otweranna, tana dan-nër dan-nërkam dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawana. ¹³ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore ola sal seka, "Petrus, em luwen. Emki tameran. Desa twenblanda."

¹⁴ Ki zep ding gulku, "Bian! Èe bëjënë. Èe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik." ††

¹⁵ Dekam zep hwëna etan ola sal seka, "Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, 'Kun naban.'" ††¹⁶ Zen mes dan-ahan soka- kirekam de hlal gwenna. Ki zep etan mumuk ennak ngli nakon nul inehak.

¹⁷ Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, hwëna Kornelius mo zi lup gul sonenna in hap mes Simon mo gola tan-tan dazimk, hëndep gol teso kinin-

† Zëno mae mo kasokam de gol-gola, gol bola dak-dakna, in zep zëwe zini sesek gwese gwëk. †† Zen deyolak iwe Musa mo golsriwen otweran ensa zë hlaludaka. Desa man Yahudi zini nenbirida gwëk, "Kun naban." In zep kirekam ding gulku. (Im 11:1-47) ‡ 10:15 Mrk 7:15, 7:19

nak ¹⁸ zep ëtakensizik, "Awe wëhë Simonkam de zi bosenâ gwë'ara? Zëno aha bosenâ Petrus."

¹⁹ Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, Alap mo Enhona ki zep gubluka, "Simon Bak, zi dan-aharena man emsa dëbla'an. ²⁰ Em ati gwen. Bahem ang gwibiridan hap enlalana anakare hap beya gwen, 'Èe an Yahudi wal. Zen Yahudi zisi hom.' Sap zini in ano lup gul sonenna."

²¹ Dekam zep ati gwe zaka, zao zep gubiridaka, "Èe an zen- em in desa lëbla'anye. Em ba habe yaing gwezal?"

²² Ki zep ding nulblik, "Jana nabare zi mo mamna, Kornelius Bak, emsa de kwang tahan hap asa ir gubiridaka. Zen enho lalakna hen Alapsa de betek gweblanna, hen Yahudi zini man desa blikip neisik gweblanan. Alap mo dam taha nakore zini mes desa emsa de kwang tahan hap gubluka- zen dikim ebon onakore olsa sane gwen hap." ²³ Petrus ki zep zao de apdekam golëtruwen hap gubiridaka.

Petrus kim Kornelius mo golak hatakake:

Ka'ankam ki zep Petrus golësek gweka. Yope kon Yesusu de taibliblan zini man hen ang nëblak. ²⁴ Zëno ka'an kim Kaesareak yaing gwëk, Kornelius man iye zeban golëkara gwe'anka- hen wal bose wal zeban, men desa tagal gulsukuke. ²⁵ Petrus kim gola iwe ti'in zaka, Kornelius ki zep zëno nwenak mae hap ik gwehe zaka, "Zini an Alap mo dam taha nakore zi makarena." ²⁶ Hwëna Petrus ki zep gubluka, "Em luwen. Èe an hen zi tangan sake." ††

²⁷ Ola kim lon'anka, Petrus ki zep gol mwa san tilki, ki zep zë hlaluda'an zaka, "Zi beyam-byana mes zë ëtagal gwesik." ²⁸ Ki zep zë gubiridaka, "Em mese kitak ëtawa gwëk: Yahudi zi mo ol jalse gwennak man ale nuk, 'Yahudi srëm zi niban bëjen golësiri gwen.' Hwëna Alap mes ap anakan goltrëblaka, 'Èe babë aha zi aususa gubiridan, "Zen in kun naban.'" ²⁹ In kim asa kwang dak, èe zebë takensibiridan srëmkam ang gwibiridazak. Zep èe ama ki emsa takensibirida'an: Em ba habe asa en soneblak?"

³⁰ Kornelius zën zep ding gulbluka, "Yaklana an zen dan-ahan damank, yakla nwana an ki angkam danahannak lwa'arake, èe dekam gola an kon Alapsa gu sonebla'ak. Mumuk ennak zep zini ano nwenak baju angtan-angtan naban zau'un zaka, ³¹ ki zep asa gubluka, 'Kornelius, Alap mes eno ol gu sonenna salka, hen man eno tahalha zisi de mas gwibirida gwenna enlala gwibi'ira. ³² Emki Yopek Simonsa gu soneblan. Zëno aha bosenâ hen Petrus. Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwë'ara.' ³³ In zebë nabakam zini emsa de kwang tan hap lup gul sonek, hen ema asa sam tanda- hata zankamye. Angkam èe mesë awe Alap mo nwenak tagam gwenan- dekam de emsa sane tan hap, kitak mensa Bian Alap ebe hap golblakake, desa de asa tonbiridan hap."

Yahudi srëm zini kim nonol tanganna Yesussu da-
iðliblakke:

³⁴ Petrus ki zep gubiridaka, "Èe angkamë tame gulun: Eiwa, Alap ahakore en naka hom nwekam golëake gwenda, ^{†35} hwëna tingare zi ausuna man dokwak guluda gwenda— men zen Zënaka betek në gweblanan hen dawemna syal nei gwibirinye. ³⁶ Em mese ësal gwek— Alap mensa ol dawemna Israelk de zini anakan gu sonebiridaka, 'Tingare zi ausu mo Teipsinni Kristus Yesus mo bosekam em aban zerumlae gwen.' ³⁷ Hen em mese ësal gwek— in zen baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mo hyanak tingare Yahudi mo langnak jowek, nonol tanganna Galileak. ³⁸ Alap dekam Nazaret walya Yesus hup zëre mo Enhona hlë ta soneblaka, hen soston zemka golblaka. Hen em mese zëbe hap dena anakan ësal gwek, 'Zen men-san an-sankam dawemna golzimmira gweka, hen dowal mo kigi mo hulen naka hil ti sonebirida gweka, sap Alap man deban zersyal gwe-gweka.' ³⁹ Èe an zenë kara la gwek— tingan mensa Yahudi mo langnak hen Yerusalemk syal gwe-gwibirkiye. Hwëna Yahudi zini Desa te-lidak sonnakk de makan ta irinkim dak. ⁴⁰ Hwëna yaklana dan-ahan, ki zep etan Alap tin nikon ngaya taka, hen dekam zep etan abe mae hap zertrei gwizimki. ^{†41} Èe ama deban etan tin hyanak èrtembane gwe-gwek. Dekam Alap tingare zi hip hom zertrei gwizimki. Hwëna men desa en Zëna Yesus hup denaka de gol halada gwen hap dam tasi-birkike, zëbe mae en hap zertrei gwizimki. ⁴² Yesus mes asa dam tasibirki— zëre hap de ol dawemsa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Alap mes Yesussu dam tasiki— Zen de zisi klis gun hup, men zen nama lowe he'an, hen men zen ëjuwekke.' ⁴³ Tingare Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam èton gwek, 'Tingan men zen Alap mo zer sonen Zini insa anakan daiblibla-lak, "Zen eiwa Zen— asa de ngaya tan hap de Zi niye," ki Zen sa hen zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi.'" ‡

⁴⁴ Petrus kim nama kirekam tonbirda'anka, Alap mo Enhona ki zep ing gwe hebirida zaka— tingare zini men zen ësane gwe'akye. ⁴⁵ In zen Yope kon Petrus hon ang tazak, zen Yahudi hon de bitï gwenna. Petrus dekam zep deban mae golëtenggwanka, "Hare eiwa, Yahudi srëm zinik Alap mo Enhona hen ing gwe henkamke— men kirekam hen nëbon mae ing gwe hekaye!" ⁴⁶ Sap zen man owas olkam de Alap mo bosesa teip gulsublunnak sane dabi'ik— zëre mae mo tame gun srëm olkam de tonbinnik.

Petrus dekam zep guku, ⁴⁷ "Angkam ba en zëbe mae hap lwa kinian?— zini ansa de baptis tabin hipye. Zen dwan mes-am Alap mo Enhona neir innin— men ki hen nëna." ⁴⁸ Ki zep gubiridaka, "Èe asa emsa Bian Kristus Yesus mo bosekam baptis labir." Ki zep hwëna Petrusu abe dak— zao de golëgwë inendan hap. †

Yerusalemk de zini kim anakan ësakke, "Yahudi srëm
zini mes hen Yesussu daibliblal."

11 Seblas enkam de Petrus mo wal bose walya hen Yerusalem mo langnak de Yesussu taibliblan wenyanya ki zep anakan ësak, "Yahudi srëm zini mes hen Alap onakore ol dawemna nulink." ² Zep Petrus kim Yerusalemk zaheka, dekam zep zao de Yesussu taibliblan wenyanya anakan jakal nëblak, ³ "Em ba habe Yahudi srëm zi mo gol san song gweka hen golëtembane taka?"

⁴ Petrus dekam zep nonola kon hëndep dawem enkam anakan srip gulsuzimki, ⁵ "Èe ëna Yope kon Alapsa gu sonebla'ak, dekam zep zë hwëna nwenap lirisin nëblak. Deyol yawal makare nakaë hlauk, ngli nakon sring nil sone'anzak, hëndep abon onak zep zausuzuk. ⁶ Kimë zë olk san karatda gu'uk, zao zebë hlauludak— kirekam-kirekam golsriwen otweranna, eik nik dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawa maena. ⁷ Ki zebë ola salsek, 'Petrus, em luwen. Emki tameran, desa twenblanda.'

⁸ "Hwëna èe ama ding guk, 'Èe bëjënë, Bian! Èe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.'

⁹ "Ki zep ngli nakore ola in asa etan ding gulbluka, 'Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, "Kun naban.'" ¹⁰ Hëndep ama dan-ahan sok— kirekam de hlalul gwen naye. Ki zep etan bai nil inehak.

¹¹ "Hëndep dekam zep Kaesarea kore lup gul sonen zi dan-aharena abon yaing gwezak. ¹² Alap mo Enhona dekam zep asa gubluka, 'Bahem ang gwibiridan hap enlalana beya gwen.' Zini an zen hen enamkam teinikin'in, zen hen man asa ang nëblak, hen gola iwe man hen bitï gwek. ¹³ Dekam zep Yahudi srëm zini in asa gubiridaka, 'Alap mo dam taha nakore zini gola awe jowe zaka, ki zep asa gubluka,

"Emki Yope san dep zisi lup gul sonen— zi bosena Simonsa de kwang tan hap. Zëno aha bosena hen Petrus. ¹⁴ Zen zen sa ebe mae hap ola ayang gulzimdi-ena hen tingare ere mo golak de wenyanya kipyë. Desa kime laiblibi'ik, zen dekam esa golëngaya gwera.'" ¹⁵ Zen kirekam asa gubiridaka. Dekam kimë ol dawemkam de tonbiridankam kon gwesibirida hana'ak, Alap mo Enhona ki zep hëndep ing gwe hebirida zaka— men kirekam nonolak nënaka hen ing gwe hebiridakake. ¹⁶ Dekam zebë enlala gwek— Bian Yesus men desa anakan gu-gubirida gwekaye,

'Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna Alap zëre mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.' †† ¹⁷ Zep Alap man dekam zëre mo Enhosa hlë ta sonezimki— men kirekam hen nëbe mae hap hlë ta sonezimkike, nen in kim nonol Bian Yesussu laibliblakke. Zep èe banakan de Alapsa anakan jalse gweblan hap, 'Zëbe mae hap bahem hlë ta sonezimdin!'"

¹⁸ Kirekam kim sane da'ak, dekam zep jakal gweblanana in tap gwizimki. Dekam zep hwëna Alap mo bosena anakan teip nulsublu'ak, "Hare eiwake! Sap Yahudi

† 10:34 Ul 10:17, Rom 2:9-11 †† 10:40 1Kor 15:4-7 ‡ 10:43 Yes 33:24, 53:5-6, Yer 31:34 †† 10:48 Kis 2:38

‡† 11:16 Kis 1:5

srêm zi, Em hen zêbe mae hap mese golzimki– dekam de ehâlen hap hen êngaya gwen hap denaye.”

Antiokiak de zini kim Yesussu daïbli-blakke:

¹⁹ In kim Yesussu de taïbli-blân wenyâ Stepanu'u de tan hyanak karek da gwibik, dekam zep heya-hya gwendak– ahakon langna Penisia san, ahakon lang tekna Siprus sun, hen ahakon êna Antiokia san. Zen ol dawemsa kim hêndep nol haladak– hwêna Yahudi zi en hap. ²⁰ Hwêna ahakon hen Siprus hen Kirene kore zi. Zen kim Antiokiak yaïng gwék, dekam zep Yahudi srêm zini hen Bian Yesus hup de ol dawemna insa donbirida'ak. ²¹ Dekam Alap mo sosonna zêbon mae lwa gwe'ak, zep zêno mae mo tawa tabin nikon zini beya tangankam zêre mae mo boton alap-alapsa hli nuli-dak– dekam de hwêna Bian Yesussu taïbli-blân hap.

²² Yesussu de taïbli-blân wenyâ kim Yerusalem kon kirekam êsak, dekam zep Barnaba'a Antiokia san dep nêr sonek. ²³ Zen kim zê hataka, anakan zep hlaluluda zaka, “Eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna zêbon mae onak dawemkam lwa'an.” Dekam man tangan isrip-sri gwibiridaka, zep hen ol zim-zimni anakan golzimki, “Em tingare enho naban Bian Yesus onak tatem êzauk gwen.” ²⁴ Barnabas zen zini dawem tanganna. Alap mo Enhona mes desa sêrkam bi gweblaka, hen zen Bian Yesussu mes tangan taïbli-blaka. In zep, zen kim titi ta gwibirki, beyakam etan Yesussu daïbli gweblak.

²⁵ Dekon ki zep etan Tarsus sun song gweka– Saulusu de zê têblan hap. ²⁶ Zao kim gaïng êka, dekam zep Antiokia san dep kwang tahal zaka. Zêwe aha-ere tahunkam zep Alap mo olkam de tawa la gwibin hip olêtagal gwenda gweka. Dekam zep Kristussu de taïbli-blankam sêrkam êbeya gwék. Hêndep dekam zep Antiokiak de taïbli-blân srêm wenyâ taïbli-blân wenyâ insa “Kristen zi” kim bose dabik. Menkam hom kirekam nenbirida gwék.

²⁷ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Alap mo Enho nakore ol ayang gul gwen hap de zini Yerusalem kon Antiokiak yaïng gwèzak. ²⁸ Ahana bosena Agabus Bak. Zêbon dekam zep Alap mo Enhona ngein sin dep de ola ing gul soneblaka. Dekam zep luweka, desa zep anakan ayang gulzimki, “Tingare Roma mo îrik ginnik sa usak yawala hatal.” Hêndep kirekam zep ki lwak– in kim Klaudius Bak Romasa îrik gilkîye. ²⁹ Hwêna Antiokiak de Kristen zini in kim kirekam nasalblak, dekam zep ola aha-en nuk– Yerusalem mo langnak de Kristen borse zikhip de te-alasa tagal ta gwizimdin hipye. Anakan aha-en nuk, “Men nara te-alasa beyakam gulin gwenna, zen beyakam ing ul gwék. Betekkam de gulin gwenna, zen betekkam ing ul gwék.” ³⁰ Hêndep kim sowe heka, dekam zep Barnabas ne Saulus nebon onak neir sonezimk. Zen zep hwêna Yerusalem mo langnak de Kristen zi mo nol-nol hap eirzimki.

Herodes kim dawemkam Kristen zini karek ta gwibirki-ke:

12 Zao kim lwa se'ak, dekam zep teipsin zini Herodes zêre mo jana nabare zini Kristen zisi de talyon hap gubiridaka– zao de karek tabin hip. ² Zao zep hen Yohanis mo ayana Yakobus mo nolsa de nêbokkam blaonsublun hap gubiridaka. ³ Zen kim anakan hlaluludaka, “Yahudi zini man tangan êsam gwesil– desa de tankamye,” dekam zep etan Petrus de balk tan hap gubiridaka. Zen yakla yawala Paska golek denak balk dak. ⁴ Bwinak zep tak daink. Hen Herodes man jana nabare zini enam-blas enkam zen de kara ta gwen hap gubiridaka. Sap zen man kalang gwebla'anka, “Paska hyanak asa zi tra mo nwenak taken-taken gweblal.”

⁵ Hwêna Petrus in kim bwinak gwê'anka, hwêna Kristen zini dekam zep enlala zon tasiblin naban Alapsa zêbe hap abe da gwe'ak.

Petrussu kim bwi nakon Alap mo dam taha nakore zini zerwet sokake:

⁶ Yaklana in dekam de taken-taken gweblan hap Herodes dwam gwebla'anka, zêno kam Petrus man jana zi dare mo ngîrinnik nisi ta'anka– besi dokotkam de da tablandan nik. Eihya topna aha jana nabare zinik bu nulsuk, aha topna aha jana nabare zinik. Lilîkinni ahakore nik kara noso'ak. ⁷ Mumuk ennak zep bwina iwe Alap mo dam taha nakore zini jowe zaka, hen ngatanna dekam zep zê zilsik. Ki zep Petrus li tan hap zaba nakon towanbla ine zaka. Ki zep zê gubluka, “Nabakam luwe!” Dekam zep hêndep Petrus mo taha nakon besikam de dokotna in som nêbla hanak. ⁸ Etan ki zep gubluka, “Bajuna dekam ala so, hen sepatuna.” Ki zep ala soka. Ki zep etan gubluka, “Tahan bajuna dekam hen ala so. Dekam asa ang gwebla.”

⁹ Ki zep kon zerwet soka. Petrus hwêna man tim gulku, “Eisirsîe ki tanan. Eiwakam homê wet sonan.” ¹⁰ Nolon lilîkin kara son wenyâ kim ulmun nuraka, etan zao de wenyâ ulmun nuraka, ki zep besikam de aumwa lilîkin yawalak aptaka. Hwêna zen zên totoresa kitak kles neisik. Desan zep wet osoka. Bwina in kon kim engka en langa eisikî, zao zep Alap mo dam taha nakore zini in aya gweka.

¹¹ Petrus dekam zep tame gulku, “Hare êe eiwakam am-am wet sonan. Hare Bian eiwa am zêre mo dam taha nakore zisi zer sonera– asa de Herodes mo jana ngî ben-ben nakon hen Yahudi zi mo jala kon zeser sonen hapye.”

¹² Kirekam kim tame gulku, ki zep Yohanis mo anena Maria mo gol san dep song gweka. Yohanis in zêno aha bosena Markus. Zao zini mes beyakam Alapsa dekon abe tan hap êtagal gwék. ¹³ Ê nakore lilîkinsi zep ga'ga so'an zaka. Zêwe de babu gwe-gwen wenyâ bosena Rode, zen zep te sozak. ¹⁴ Hwêna zao kim Petrus mo ola tame gulzuk, dekam zep isrip-sri hap lilîkin ta-

lusun srëmkam lwahak- dekam de gubiridan hap, "Petrus lîlikînnîk zau'un ora!"

¹⁵ Hwëna man ding nulbik, "Em san ema mamak gwe'ara?" Hwëna ol drakkam kim gubirida gwe'ak, dekam zep ding nulbik, "In desa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zisi mes yap."

¹⁶ Hwëna Petrus nama ki ga'ga so tineka. Hëndep kim talusublunkam hla dak, zao zep sërkam denggwablak. ¹⁷ Petrus dekam zep tahakam anakare hap akabiridaka, "Em balk tasîn." Ki zep zë aïsîl gwibiridanka- men kirekam Bian zerwet sokake. Ki zep hen gubiridaka, "Ola an Yakobu'u enblak, hen nêre mae mo Kristen aya-wal oso-walya enbiridak." Zëna ki zep kon aha è san dep song gweka. †

¹⁸ Kaknak zep Petrus hup de jal hap bwinak de jana nabare zini in zënaka nol kinî'ak. ¹⁹ Herodes dekam zep aha jana nabare zini gubiridaka, "Dawem enkam lëblak." Hwëna hom hla dak. Dekam zep jana nabare zini in zen kara da'ak, desa taken-taken gwibiridaka, "Zen banakan de wet son hap? An ene èser soner." Dekam zep aha jana nabare zisi gubiridaka- Petrussu de kara tan wena in sa de tameran hap.

Herodes kim tîlkîke:

Herodes zëna ki zep Yerusalem mo lang nakon Kaesarea san dep song gweka- zao de hwëna gwë inendan hap. ²⁰ Dekam èna Tirusk de zi niban hen Sidonk de zi niban Herodes man golëgil-gil gwe-gwe'anka. Dekam zep zini in Herodes han dikim etan zersësek gwen hap ola aha-en nuk. Sap zëbe mae hap de tembanena Herodes mo irîk giñ lang nakon wet so gwizimki. Zen dekam hen Kaesarea san sek gwék, zëwe zep Herodes mo taha trî soblan zini Blastus Bak hap te-alasa nërblak. Zen zep gubiridaka, "Èe asa emsa mas gwibiridala." Dekam zep zë Herodes han dikim etan zergolek de gwen hap èabe gwék.

²¹ Yaklana dekam de zergolek de gwen hap denak kim hatak, Herodes dekam zep teipsîn zi hip de bajusa ala soka, hen teipsîn zi hip de komal tumnak nikinki. Dekon zep zi trana in sa aïsîl gwibiridaka. ²² Dekam zep Herodes mo bosesa de teip gulsublun hap ètaken gwe'ak, "An zi mo olsa home èsane gwe'an! An aha alap mo ol!" ²³ Hwëna mumuk ennak zep zë Herode'a Alap mo dam taha nakore zi ta zaka, sap zen hom Alapsa blikip gwesîblika. Diki anakan maka sane tabinkim gubiridaka, "Èe an ahana alapsa hom." In zep ungala nakon auhuna dwenblak, zep hëndep tîlkî. ††

²⁴ Alap onakore èngaya gwen hap de ol dawemna dekam zep esek nul kinî song gwe'ak.

²⁵ Barnabas ne Saulus ne kim Antiokia kore te-ala zer sonenna in sa Yerusalemk eirzimki, zëna ki zep etan ola halka. Yohanis, zëno aha bosena Markus, dekon zep ang gwizimki.

† Petrus in desa Yakobu'u gubluka, zen Yesus mo ososa, in zen hen suratna Kristen zi hip ale gulzimkike. Zen hen dekam Kristen zisi Yerusalemk nol gwibiridaka. Herodes in sa taka, zen Yesus hon de ang gwe-gwen zini Yakobu'u- Yohanis mo ayasa. †† 12:23 Dan 5:20

Alap mo Enhona kim Barnabas ne Saulus neka dam sosukuke:

13 Antiokiak de Kristen zinik, zao hen ki- men zen Alap mo Enho nakore sosonkam hamal hap de olsa ayang nul gwizimkye. Zen hen Alap mo olkam tawa da gwibik. Zëno mae mo bosem-sena, Saulus, Barnabas, Simeon- in desa asyaskam bose dak "Zi Kakak" kam, hen Kirene walya Lukius, hen Menahem. Menahem in, zen teipsîn zini Herodes han beteknak asyas bose zem.

² Zen kim apdenak tembane lwan naban Bian mo bosena teip nulsublu'ak, Alap mo Enhona zao zep gubiridaka, "Barnabas ne Saulus neka em dam sosun- ano syalsa dekam ol halada gweka." ³ Etan kim tingare Kristen zini in tembane lwan naban Alapsa nen sone gweblak, dekam zep tahana dehazim anak. Ki zep hwëna deisya sonek.

Siprusk kim aptakake:

⁴ Sap zen Alap mo Enho teisya soneka, ki zep Seleukia san in neka, dekon zep bulkum lang tekna Siprus sun dep ablan kinîka. ⁵ Siprus mo èna Salamisk kim aptaka, zëwe dekam zep Yahudi mo but srëm gol-gol san èngaya gwen hap de Alap onakore ol dawemkam lonbirida gwe'anka. Yohanis zëno aha bosena Markus zen man Antiokia kon ang gwizimki- zëno nik mo taha de trî so gwizimdin hip.

⁶ Zen man hëndep tingare lang tekna in sa eramjanbir song gweka, hëndep Pafosk èrhataka. Zao zep Yahudi walya Bar-Yesussu nêrtowek. Yunani olkam zëno aha bosena Elimas. Zen meiyer golzauk gwenna, hen zini man anakan yasik ta gwibirki, "Èe an Alap mo olsa è ayang gul gwizimnin." ⁷ Zini in hen lang tekna iwe de gubernor hon de syal gwe-gwenna. Gubernora in enlala blala. Zëno bosena Sergius-Paulus. Zen ki zep Barnabas ne Saulus neka gu sonezimki- zen de Alap mo olsa lonblan hap. ⁸ Hwëna Elimas Bak zep tru-tru gulzim'inka, hen man gubernorsa alp gwebla'ankazen de Alap mo olsa taîblîbin srëm hap. Zep anakan gubluka, "Bahem salzimdin." ⁹ Hwëna Saulus, in sa hen nen gweblak "Paulus" kum, desa dekam zep Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zep Elima'a karatda ta'anka, ki zep hëndep anakan jalse gweblaka, ¹⁰ "Em an dowal mo kigi mo walas, hen tingare enlala dawem mo jal zi! Em san molye golzausuku?- Bian osan dep de orasa de aning ta gwizimdin hip de syala in saye. Eno enhonak enlala dawemna hom, hwëna boton ta gwibin en hap dena hen yasik ta gwibin en hap dena.

¹¹ Angkam man Bian emsa karek ta'ara- em dikim nwe nik dimin gwen hap. Hëndep em molye yakla ngatana hla taka. Hwëna esa etan kara gwera."

Hëndep dekam zep Elimas eisbi'inka- but kakak makare naka zëno nwe san de ati gwe zannak. Dekon zep bute halka, hen zisi zen de irîk ta han hap takenbiridaka. ¹² Gubernor kim kirekam Elima'a hla taka, dekam

zep Yesus hup de tawa tabinni in sa sêrkam tenggwanbirki, hêndep dekam zep Yesussu taïblihlaka.

Paulus kim Pisidia mo langnak tawa tabirkike:

¹³ Paulus kim lang tekna Siprus mo êna in kon bul-kum zisong gweka, ki zep Pamfilia mo langnak yaing gwek- êna Pergak. Zao zep Yohanis, aha bosena Markus, hli so guk halka. Zen Yerusalem san dep etan heya gweka. ¹⁴ Perga kon tanakam zep song êka- Pisidia mo langnak de aha Antiokia san dep. Zao Hari Sabatkam Yahudi mo but srêm golak hen lilki. ¹⁵ Musa mo titi tabin ola hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola kim baca nulsuk, ki zep zêwe de but srêm golak de mam-mam wenyâ zini nenblak, "Emki sap zi darena in sa anakan takensizimdin, 'Eno nik mo ol zim-zim enlala gwibinni wêhê?- desa de lonbiridan hapye."

¹⁶ Dekam zep Paulus luwêka, ki zep tahakam anakare hap akabiridaka, "Angkam ama emsa tonbirida'an," ki zep gubiridaka, "Israel kore zi, hen Yahudi srêm zi men zene Alapsa betek ê gwelananke, asa sane lak! ¹⁷ Israel Bak mo zi ausu mo Alapna, Zen nêno mae mo auyan-azasa hlil inki hen dawemsa gol gwizimki- in kim Mesirk lowehe gwêkye. Hêndep zen man tangan êbe-ya gwêk hen êsosan gwêk. Ki zep hwêna dekon zêre mo soson yawalkam golêwet so gwêka. ¹⁸ Dekam kim sasa langnak lowehe gwêk, zen dekam kareksa etan nulin hana song gwe-gwêk. Bian dekam oto gulsun hup man sap akabirida gwêka. ¹⁹ Dekam zep Kanaan mo tujukam de zi ausuna timbwas tabirki- men zen ê beyam-byana iwe lowehen dakke. Langna in sa dekam zep hwêna nêno mae mo auyan-aza hap golzimki- zen de hêndep denaban bi gwibin hip. ²⁰ An tingan kirekam de syal gwibinni, holona 450 tahunkam.

"Alap ki zep hwêna Israelsa de golêzauk gwen hap de zini aha-en aha-enkam kap gul gwizimki, hêndep zauk- zêre mo ol ayang gul gwen hap de zini Samuel Bak onak. ²¹ Dekam zep Samuelsa abe dak, 'Abe mae hap em teipsin zisi dam tasizimdin- men kirekam hen aha langnak dena lowehe gwenanke.' Alap dekam zep Kis mo tanena Saulsa dam tasizimki- Benyamin mo auyan-aza nakore naka. Zen holona empat-pulu tahun enkam teipsinkim irik gilki. ²² Desa kim ati gwen taka, dekam zep hwêna Daudsa drêne seka- zen de hwêna zêno weinak teipsinkim nikirin hip. Zen man Daudsa gubluka, 'Êe mesê Isai mo tanena Daud onak êre mo enho makare naka hla tablal. Zen sa êre mo dwam gwibin sin tingan syal gwibiri.' ²³

²³ "Hwêna angkam Alap mes Daud mo auyan-aza nakore naka Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsinnî zezimdi- men kirekam Zêna gu-guk gwêkake. Bosena Yesus. ²⁴ Yesus de hatan srêmnak, Yohanis Bak man tîngare Israelsa gubirida gwêka, 'Emki êbaptis gwen- dekam de enaka Alap hap anakan golêtrê gwelananke, "Êe ama êhale'an." ²⁵ Yohanis kim zêre mo syalsa de hli yun hup goleak de gwe'anaka, zen man aumwa

hap gubiridaka, 'Eno mae mo Asa de dam tasinkim, Êe an ba habê awe syal gwe'an? Êe an mensa ês gwelanan, Zen hom. Zen hwêna man asa zertro'an zala. Êe dawem naka hom- Zêbon de babu gwen hapye, hen zêno tanasa de ngan sosublun maena êe hen bêjênê.' ²⁶

²⁶ "Aya-wal oso-wal, Abraham mo auyan-aza nakore wenyâ, hen aha zi ausu nakore Alapsa de betek gwelanan wenyâ, êngaya gwen hap de ol dawemna an, zen kitak nêbe mae hap Alap gol sonezimki- an desaê emsa tonbirida'anye. ²⁷ Hwêna Yerusalemk de zini, zêre mae mo teipsin-teipsin niban hom anakan tame dak, 'An Zen- nêsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Zen Alap mo hamal hap de ol ayang gul gwen zi mo ola hom tame nuk- mensa Hari Sabatnak zêna baca nul tine gwenanye. Hwêna zao dikim zaun hup ki tan hap nenblak. ²⁸ Men kirekam ahana zêbe hap dena ale gulku,

'Zen hom sap karekna hla nulblik- dekam de tan hap denaye.' ²⁹

Hwêna Pilatusu tan hap abe da gwe'ak. ²⁹ Tingan kim hamal hap de ola in sa tame gun srêmkam syal neisibik, ki zep te-lidak son nakon hlil di lahek, dekam zep zi tok drênen hap de kaso hulak nênek. ³⁰ Hwêna Alap ki zep zê tin nikon etan ngaya taka. ³¹ Dekam Desa de zertowe gwenna yaklana man beya gwêk- zini men deban mae Galilea kon tin srêmnak Yerusalem san dep golêsek gwe zakake. Zen angkam zen nêre korena Yahudi mo langnak zêbe hap de ol dawemna nol halada gwe'an. ³²

³² "Zep ol dawemna mensa Alap nêno mae mo auyan-azana gu-gubirida gwêkake, êe an desaê angkam emsa tonbirida'an. ³³ Desa mes ki Alap syal gwibirki- Tane zem Yesussu de tin nikon nêbe mae hap ngaya tazimkimye. Sap Mazmur dan-dannak Daud Bak man Alap mo ola Yesus hup dena anakan hamal hap ale gulku,

'Em in ano Tane,

'Êe mesê namen damnak Ênaka anakan kira tanan, "Êe an eno Bian." ³⁴

³⁴ Zen mes ki hen zêre mo Tanena in hap dena hamal hap gubluka- tin nikon de ngaya tan hap dena, hen drê nwanunnak de batren srêm hap denaye, men kirekam zêre mo olak lwakke,

'Êe men kirekamê Daud Baksa hamal hap gu-gubluk- ebe hap de dawemsa golblan hap dena, Êe asa ki hêndep ebe hap golblal.' ³⁵

³⁵ Zep a kirekam mo Daud Buku Mazmuruk Alapsa gublukaye,

'Em molye ere mo lalak Zini in sa da tasiki- drê nwanunnak de batren hapye.' ³⁶

³⁶ "Drê nwanunnak de batren srêm hap de ola in, zen Daud zêre hap hom. Sap zen kim Alap mo dwam gwibinni nêno mae mo auyan-aza hap sul sonezimki, zen dekam zep tilki. Hen zêre mo iyena men zao kang nul-

† 13:18 Bil 14:34, Ul 1:31 †† 13:19 Ul 7:1, Yos 14:1 ‡ 13:20 Hak 2:16, 1Sam 3:20 †† 13:21 1Sam 8:5, 10:17-21 †† 13:22 1Sam 13:14, 16:12, Mzm 89:3-4, 89:19-37

††† 13:25 Yoh 1:20, 27 ††† 13:28 Yes 53, Luk 23:4, 23:14-15 § 13:31 Kis 1:3 §† 13:33 Mzm 2:7 §†† 13:34 Yes 55:3 §† 13:35 Mzm 16:10

ne gwek, zëno tokna hen zao nënnek. Zao zep batreka. ³⁷ Hwëna batren srëm hap de Zini, Zen diki Auyan-tane zem Yesus- mensa Alap tîn nîkon ngaya takake! ³⁸ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Yesus Zen Zen- nëno mae mo kareksa de tap gulsuzimdin hip de Zi niye. Sap Musa mo tîti tabin ol en san de ang ta gwenkam, dekam bëjen nen karek-karek nakon ëhîl gwe hanan. Diki Yesussu de anakan taïbliblankam, 'Zen eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,' zen diki dekam esa karek-karek nakon ëhîl gwe hanal. Hen Alap mo nwenak zen dekam esa ëdakastîl. ⁴⁰ Zen in zep, emki enaka dawemkam kara ta gwibin. Ebon mae mana jowenank- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini Yahudi zini hamal hap anakan nen gubirida gwekke,

⁴¹ 'Em in zen Alap mo hamal hap de ol gu-guk gwenan anakan swrei kul gwenan, "Molya ki lwak," hwëna hlaunkum ausa esa ëhlol, hëndep esa ëjek-jak gwer. Emsa sap sa hamal hap tawa da gwibir, hwëna bëjen em taïblibin- men desaë sap eno mae mo ngîrînnîk angkam syal gwibi'inye.'" †

⁴² Paulus ne Barnabas ne kim but srëm gola insa hli ku'inka, ki zep nenzimk, "Ngein sin de Hari Sabatnak, etan kire hap denaka asa lonbirida." ⁴³ Kim kon sekwak gwek, dekam zep Yahudi zini, hen Alapsa de betek gweblan weny men zen Yahudi hon bitî gwek, beya nik zep lun kon nitrok. Zao zep etan desa anakan tîti labirki, "Em mese Kristussu de taïbliblank nakon Alap mo kwasang gwibiridannak bitî gwer. Zep zen zao en emki tatem ëzaun."

⁴⁴ Zao de Hari Sabatnak, dekam ëna iwe de zini tîngan tangan de tagal gwen hap ëalp gwesik- Alap hap de ola insa dikim ësane gwen hap. ⁴⁵ Hwëna Yesussu de taïbliblank srëm Yahudi zini kim hla nulidak, "O desa beya tangankam tagal neizim'in," dekam zep husus neizim'ik. Hen dekam zep Paulus mo tawa tabinni insa lamang nu'ik.

⁴⁶ Hwëna Paulus ne Barnabas ne dekam zep udobe naban ding ulzimki, "Alap onakore ol dawemna an, zen diki nonol emsa de tawa tabin hip dakastî'in. Hwëna em ansa baes eibi'in, em dekam hen hëndep de gwën hap denakae baes eibi'in. Eë in zebë Yahudi srëm zi sin dep emsa hli yuluda'an! ^{††47} Sap Alap mes syala ansa abe mae hap wei yul sonezimki. Zep zëre mo olak anakan lwak,

'Eë mesë ebe mae hap Yahudi srëm zisi dikim ngatan tabin hip de syala golzimk,

hen ëngaya gwen hap de olsa dikim okama topse gwen san golzim halada gwen hap denaye.'" †

⁴⁸ Yahudi srëm zini kim kirekam ësak, zen dekam zep isrip-sri naban Alap mo ola insa dokwak nuk, hëndep dekam zep tîngan men desa Alap dam tasibirki, zen de hëndep de ëgwë gwen hap denaka gul irin hip, zen dekam zep hëndep daïbliblank.

⁴⁹ Hëndep dekam zep Alap hap de ol dawemna insa tîngare langna in san nolteisik. ⁵⁰ Hwëna Yahudi zini in zen husus neizim'ik, zen dekam zep Yahudi srëm bose nabare zi sin dep sek gwek- hen bose nabare we walya in zen but srëm gola iwe bitî gwe-gwekke, zëbon mae osan dep. Dekam zep zëno mae mo enlalana ben dyasizim'ik- dekam de zen karek son hap. Langna in kon dekam zep hëndep nialsa sonek. ⁵¹ Zen dekam zep zëno mae mo nwenak tana sonna taik-tik oso guk hal-ka. Ki zep ëna Ikonium sun dep song ëka. ^{††52} Hwëna Antiokiak de Yesussu taïbliblank weny mensa hli kuli-daka, zen nama Alap mo Enho nakore isrip-sri naban lowehe gwek.

Ikoniumk kim aptakake:

14 Ikoniumk hen kirekam lwak. Paulus ne Barnabas ne etan Yahudi mo but srëm gol san song ëka. Zëwe zëno nik mo tawa tabinni man tangan soston gwek, dekam zep tangan beyakam Yesussu daïbliblank- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ² Hwëna ahakore Yahudi zini- men zen Yesussu de taïbliblank hap baes tak, zen dekam zep Yahudi srëm zi mo enlalana ben dyasizimk- dekam de zen Yesussu de taïbliblank weny insa u sal-sal gwibiridan hap. ³ Hwëna Paulus ne Barnabas ne holokam zë ëka, hen udobe naban Bian mo nësa de kwasang gwibiridan hap de ola lonbirida gweka. Zen Bian en hon yaïng ë kinî gweka, zep Bian man zëbe nikip owas-owassa dikim syal ei gwibin hip dena gol gwizimki- zëno nik mo ola insa dikim soston gul gwizimdin hip. ⁴ Zëwe de zini dekam zep ëhliwëk. Ahakon Yahudi zi nik ang tak. Ahakon Paulus nebon ang tak. ⁵ Dekam zep sap Yahudi zini hen Yahudi srëm zini zëre mae mo ëna iwe de nol-nola ban ola niaha-en guk- dekam de Paulus neka karek son hap, hen zao de kasokam i tîzimdin hip. ⁶ Hwëna kim tame ulki, dekam zep Ikonium kon heya ëka- Likonia mo lang san dep. Zao zep hwëna ëna Listra hen Derbe mo langnak ⁷ ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam tawa labirida gweka.

Listrak hen Derbek kim ë gwekake:

⁸ Listrak zi lekna ki. An zem lek naka ki hëndep jaha gwek. ⁹ Zen kim Paulus mo tawa tabinnik ang gweka, Paulus ki zep karatda taka, dekam zep tame taka, "Zini an angkam man Yesussu taïbliblank'ara. Zen sa zëno bosekam dawem gwer." ¹⁰ Ki zep ol mamkam takenblanka, "Emki zaun!" Dekam zep hëndep hetyak gwesik kinînkam luwesik ane kinîka, hëndep të nasen'anka.

¹¹ Zi trana in kim hla dak, ki zep zëre mae mo olkam ëtaken gwe'ak, "An aha alap dare zi nwe-masekam nëbon mae onak ati ë ine zaka!" ¹² Dekam zep zëre mae mo yang tasin alap mo bosekam bose nosok. Barnaba'a "Zeus" kum bose dak. Paulussu "Hermes" kam bose dak, sap zëno mae mo alap-alap hap de ëpba olak Hermes zen aha alap-alap mo olsa zi hip ayang gul gwizimki. ¹³ Zëno mae mo yang tasin alapna Zeus,

† 13:41 Hab 1:5 †† 13:46 Kis 18:6, 28:28 † 13:47 Yes 42:6, 49:6

†† 13:51 Mat 10:14, Luk 9:5, Kis 18:6

zêbe hap de gola ki- ë alpnak iwe. Gola iwe de syal gwe-gwen zini ki zep sapi ziry a teisyahal zaka- dekam de zi tra mo nwenak Barnabas ne Paulus nikip hlik sozimdin hip. Nolak de ala sozimdin hip de desan-san weir sosunnu hen man teisyahal zaka- zëno nik mo nolak de ala so sonezimdin hip. Sap zen man tim nosok, "An ano mae mo yang sosun alap eiwakam ati ë ine zaka."

¹⁴ Hwëna anakan kim tame ulki, "An hare kirekam am asa neizim'in!"- dekam zep zëre nik mo tahan bajusa kalk-kalk oson daka, anakan dikim goltreizimdin hip, "Ëe ama eno mae mo syala insa husus eibi'in." Ki zep zi trana in mo ngîrîn sîn hlu kë zaka, dekam zep ol mamkam laken zaka, ¹⁵ "Em ba habe kirekam asa eizim'in? Ëe an hen zi tangan sake- in ki hen em. Ëe an ebon mae onak ëngaya gwen hap de ol dawemsa de tawa labin hibë aptazak- em dikim boton alapsa de betek gwibirida gwensa baes tan hap, eiwa de Alap ensa dikim hwëna betek gwe-gweblan hap, men Zen ngî naban, kama naban yang sosukuke, hina, hen tîngare ensasa gwen kire-kirena men zen zëwe lowehe gwenanke. ¹⁶ Menkam Alap nwe enkam emsa anakan kara ta gwibirki, 'Dikire zëre mae mo boton alap-alapsa betek neibirida gwek.' ¹⁷ Hwëna Zen hen dekam ki dawemna ebe mae hap gol gwizimki- em dikim sap anakan tame tan hap, 'O hare eiwa de Alapna kike.' Zen zep ona il tî gwenda- eno mae mo obwaga dikim dawemkam hatan hap. Hen tembanena sowe henkam ep gol gwizimnira- em dikim isrip-sri naban lowehe gwen hap." ¹⁸ Kirekam sap lonbiridaka, hwëna dekam tangan man alp neizim'ik- sapi darena insa de hlik sozimdin hipye.

¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim Antiokia hen Ikonium kon Listrak iwe yaing gwezak, dekam zep zi trana in mo enlalana wet dyasizimzik. Paulussu dekam zep kaskam nîriblak. Ëna in kon ki zep il dihak. Man kil dik, "Mes tilîda." ²⁰ Hwëna zao de Yesussu taïbliBlan weny kim tagam neisiblik, dekam zep luweka, dekam zep etan nêrtîlîk. Ka'ankam zep hwëna Derbe san dep etan Barnabas han song ëka.

Nonola kim etan Antiokia san dep ola halkake:

²¹ Derbek zep hwëna ëngaya gwen hap de ol dawemkam lonbirida gweka. Zëwe beya nik zep Yesussu daïbliBlak. Dekon ki zep etan amjanbiridaka- ë-ëna men desan zëna song ë zakake, Lистра, Ikonium, hen Pisidiak de Antiokia san. ²² Zen dekam ëKristen gwen weny insa etan tîti labir song gweka- dekam de Yesussu de taïbliBlan ennak tatem ëzauk gwen hap. Anakan tawa labir song gweka, "Men zen kareksa de goltowe gwenak tatem ëzauk gwe'ak, zen zen sa Alap mo irîk ginîk bitî gwer." ²³ Zao hen man enbirida song gweka, "Tembanesa esa ëlwa gwer, dekam eka eno mae mo nol-nolaka dam tasîk gwibik." Kim dam dasîk gwibik, dekam zep Paulus ne Barnabas ne taha tehabirida inen naban Biansa anakan en sone gweblaka "Bian, zini an man Ebon ëyaing gwe kinî'an. Ëe ere mo tahanakë hli kulida'an." ²⁴ Pisidia mo langna kim lamanka, de-

kam zep Pamfilia mo langnak aptaka. ²⁵ Pergak kim ol dawemna inkam tawa lasibirki, ki zep hwëna Atalia san dep song ëka.

²⁶ Zen mes zëre nik mo syala su kul soneka, zep Atalia kon bulkum Siria mo langnak de Antiokia san dep song ëka- men zëwe nonol zëre nikip anakare ola ban tahana dehazim anekke, "Bian, dikire ere mo kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek." ²⁷ Antiokiak kim aptaka, ki zep zëwe de ëKristen gwen zini tagal ulsuku, zao zep lonbiridaka- tîngan mensa Alap syal gwe-gwibir-zimki, Alap men kirekam orana Yahudi srêm zi hip dam tasîk gwizimkike, zen dikim hen Yesussu taïbliBlan hap. ²⁸ Zao holokam zep zëwe de Kristen zi niban olëlowehe gweka.

Yerusalemk kim ëgolek de gwekke:

15 Ki zep zini Yahudi mo lang nakon Antiokiak yaing gwezak, zao zep hwëna ëKristen gwen weny insa anakan tawa dabi'inzak, "Em de to mipsa blom tasibin srêmkam- men kirekam Yahudi zini Musa mo ol san ang ta gwenan, em molye ëngaya gwek." ² Paulus ne Barnabas ne kim kirekam asalbiridaka, dekam zep zë mamkam olëol tetek gweka. Dekam zep zëwe de Kristen zini Barnabas ne Paulus neka, hêndep zëwe de ahakore Kristen zi niban dam dasibik- zen de Yerusalemk Yesus mo dua-blaskam de dam tasibin weny ban hen Kristen zi mo nol-nola ban anakan klis gun hup, "Ëe Yahudi srêm weny wêhë to mipna blom lasibi'ik? San ha babë?" ³ Dekam zep Antiokia kon lup nul sonek, hen in kim Penisia hen Samaria mo lang san olëtaman gweka, zen man Kristen zisi anakan lonbirida song gweka, "Yahudi srêm zini hen mes beyakam ëhalek." Ola in man tangan isrip-sri neibik. ⁴ Kim Yerusalemk olëyaing gweka, zao de Kristen zini, hen dua-blaskam de dam tasibin weny in, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola, dawem enkam zep dokwa-kwak nuk. Zao zep lonbiridaka- tîngan mensa zëbe nikip Alap syal gwe-gwibir-zimkiye.

⁵ Farisikam de gubirida gwen weny men zen ahakon Yesussu daïbliBlak ki zep luk tak, ki zep ëguk, "Yahudi srêm zini, zen diki hen Musa mo ol san de ang gwenkam zen to mipsa blom tasibin. Kire srêmkam bëjen ëngaya gwen."

⁶ Dekam zep dua-blaskam de weny in hen Kristen zi mo nol-nola ban ëgolek de gwek- dekam de aïsîl gwibin hip. ⁷ Ola kim zë beya nul song gwe'ak, Petrus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ena tawana: Alap nonol ebon mae onakon asa dam tasikî- dekam de nonol Yahudi srêm zisi Kornelius Bak mo golak halen tabin hipye. Zen dekam zep Yahudi srêm zini nonol Yesus hup de ol dawemna ëtawa gwek, hêndep ano ol toran nakon zep Yesussu daïbliBlak. ¹⁸ Dekam zep anakan dam gwesîk, 'Alap man zini ansa dokwa-kwak guluda.' Sap dekam man zëre mo Enhona hlë ta sonezimki- in kirekam hen nonol nêbe mae hap hlë ta sonezimkike. Sap Zen Zen zi mo enhona tame ta gwizimnira. ⁹ Zep Zen ahakore zi ausu ensa hom nwe-

kam golëake gwenda. Yahudi srëm zini in, zen sap to mip blom tasibin srëmna. Hwëna zen kim Yesussu da-ïbli-blak, Alap dekam zep zëno mae mo enhona ngan tasibir-zimki- men kirekam hen nère mae mo ngan tasibir-kike. ¹⁰ Zep em ba habe angkam ëalp gwe'an?- Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan zëno mae mo holenak wei yul sonezimdin hipye. Nëna hen nëno mae mo auyan-azana man tangan nihin dohon-honna insa de wë-wek tan hap sap ëakasik gwëk. Hwëna banakan dep? ¹¹ Zep bap nen kirekam gweibiri-da gwen! Sap Yahudi zini nen Kristus mo kwasang-kwasang en nakone ëngaya gwe'an. Yahudi srëm zini hen kirekam." †

¹² Dekam zep ëbalk tasik. Ki zep hwëna Barnabas ne Paulus ne lonbiridaka- Alap men kirekam owas-owas-na zëno nik mo taha san Yahudi srëm zi hip syal gwe-gwibir-zimkike.

¹³ Kim lonsuku, ki zep hwëna Yesus mo osona Yakobus gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, emki asa sane tan. ¹⁴ Petrus Bak mes nësa aïsîl gwibiridala- Alap kim nonol tangan kwasangna Yahudi srëm zi hip goltreizimki, men dekam Alap nonol tanganna desa zère hon dep lup gul inkiye. ¹⁵ Yahudi srëm zi de nëbon mae bitî gwenna, zen man tangan dakastî'in- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nukke,

¹⁶ "Ëe asa lamkam etan Yahudi zisi amjanbirzin hap lwa halzal- ë yala men zao Daud orep irik gilkiye.

Men kirekam zini gol swranak etan gola dauk gwenan, zen kirekam asa zi ausuna insa etan oto tasibirzir. Zen dekam sa etan ano irik ginnik lowehe gwer.

¹⁷ "Ëe kirekam asa syal gwibir- tingare zi ausu dekamim hen Asa de dam tasin hip dëblak.

Dekam sap Yahudi srëm zi, "Ëe asa desa hen hlilin-Aena men desa en dam tasibikye.

Ëe an Bian Zënë ki kirekam gu'un,

¹⁸ hen orep mesë ki kirekam gu-guk gwëk." ††

¹⁹ Yakobus ki zep gubiridaka, "Ano tame gun nukon, nen bap nen zëbe mae hap orana gwa-gwa ta gwizimdin- to mip blom tasibin srëm wenyä in zen angkam Alapsa tame da'anye. ²⁰ Hwëna surat ensa nen ale gul sonezimdin- anakan dikim titi tabin hip:

Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni bahem twenblanda gwen.

Hole naka de blwap-blwap tan tweran ninni bahem twenblanda gwen.

Otweran kalsa bahem otde gwibin.

Hen kahalo-kahalosa baes tak.

Kire enkam esa suratkam titi labir. ²¹ Sap Musa mo titi tabin ola Hari Sabat jamkam man tingare langnak de Yahudi mo but srëm gol-golak donbirida gwëk, hëndep angkam hen nama donbirida gwe'an. Zep Yahudi srëm Kristen zini in de ahakore ol jalse gwensa ësane gwen hap ëdwam gwe-gwenna, zen sap sa Yahudi mo but srëm gol-gol san sek gwe-gwer."

† 15:11 Gal 2:16 †† Amos 9:11-12, Yes 45:21 ‡ Orya ol zini hom kirekam tweransa damera gwenan- hole naka de blwap-blwap gulblunkamye. Hwëna aha zi ki kirekam orep damera gwëk, zep Alap man kirekam dep jalse gwëka, sap dekam kala bëjen wet son. (Kej 9:4, Kel 34:15-17, Im 17:10-16, 18:6-23)

Yahudi srëm Kristen zi hip in kim suratna ale nulzimk-ke:

²² Dekam zep dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin zini in, zao de Kristen zi mo nol-nola ban, hen zao de tingare Kristen zi niban zini dam nososuk- zen de Paulus ne Barnabas neka Antiokia san dep ang eizimdin hip. Zen Silas ne Yudas neka dam nososuk. Yudas, zëno aha bosena Barsabas. Zi darena in hen zëwe de Kristen zi mo nol dare. ²³ Suratna in zëbon mae zep anakare ola ban nol sonezimk,

"Suratna an Yahudi srëm Kristen zini ebe mae hap- Antiokiak de wenyä, Siriak dena, hen Kilikiak de wenyä kip,

dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin wenyä, hen Yerusalemk de Kristen zi mo nol-nola, hen tingare awe de Kristen zini, abon mae onakon:

Dawem.

²⁴ "Ëe ama ësak: Zini man abon mae onakon ebon mae osan dep sek gwëzak. Hwëna zen kim emsa tawa da gwibik, em hwëna enlala nika anakare hap ëtopse gwëk, 'San ha ëe an Kristussu karekkamë ang ëbla'an?' Hwëna zini in ëe homë lup ul sonek, hen ëe homë emsa de tawa tabin hip enbiridak. ²⁵ Zen in zebë zi darena dam ososuk- nëno mae mo wal bose dawem darena Barnabas ne Paulus nebon onak de ang ëzan hapye.

²⁶ Barnabas ne Paulus ne in, zen mes tangan zère nik mo angna Bian Yesus mo bose hap sosok osoka, zep maka hëndep zëbe hap de ol gol haladannak lilkî. ²⁷ Zini insa karekkam emsa tawa da gwibik, zen in zebë Yudas ne Silas neka suratna an han ebon mae osan dep leisya sonek- dekam de zen suratnak awe de ola ansa eiwa un hip. ²⁸ Sap Alap mo Enhona mes abe mae hap anakan goltreizimki, 'Bahem Bian osan dep de orana gwa-gwa ta gwizimdin- titi tabin olsa de beyakam wei yul sone gwizimkimye.' Zen in zebë jalse gwen ola da-en emsa en sonebirida'an:

²⁹ Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni emki baes tan.

Otweran kalsa bahem otde gwibin,

hen hole naka de blwap-blwap tan otweran ninni bahem twenblanda gwen.

Hen bahem ëkahalo gwe-gwen.

Eme desa langa ulsu'uk, em esa Alap mo nwenak ësam gwesil.

Zao en zausunun. Dawem."

³⁰ Dan-nër dan-nër zini in ki zep hëndep Yerusalem kon Antiokia san dep ëgwahak. Kim zë yaing gwëk, dekam zep tingare ëKristen gwen zini tagal nulsuk, zao zep suratna insa baca nulzimk. ³¹ Zen man tangan suratna iwe de ol tan-tanna insa sam neisibik. ³² Yudas ne Silas ne in, zen Alap mo Enho mo sostonkam de hamal hap de ol lonbirida gwenna. Zen zep tatem dikim ëzaun hup ol zim-zimkim sërkam lonbirida gwe'anika.

³³ Zao hom holo ëka, dekam zep etan Yerusalem san dep anakare ola ban deisya sonek, "Dikire Alap onakore dawemna ebon nebon lwa gwëk." †³⁵ Hwëna Paulus ne Barnabas ne man zë holo ëka. Bian Yesus hup de ol

dawemkam zë etan tawa la gwibirki. Aha zi man zë hen tawa da gwibik.

Paulus ne Barnabas ne kim ol tetek êkake:

³⁶ Hom holo gwe'ak, Paulus ki zep Barnaba'a gublu-ka, "Nen ki etan amjanbin- men zen nëno nik mo tawa labiri dankam Bian Yesussu daïbli-blakke, eka ki hla kulida song gwe, 'Zen angkam banakan lowehen da'an?'"

³⁷ Barnabas man dwam gweka- Yohanis, aha bosena Markus, de hen etan ang gwizimdin hip. ³⁸ Hwëna Paulus man zen de ang gwizimdin hip baes gweka, sap zen mes nonol Pamfilia kon heya gweka. Dekam etan hom mae ang gwe-gwizimki- aha langnak de zini kim etan tawa labir song gwekaye. ³⁹ Zen dekon zep mamkam ol tetek êka. Ki zep kon hëndep sya këka. Barnabas Markus hun bulkum lang tekna Siprus sun dep zersong gweka. ⁴⁰ Paulus Silassa zep dam tasiki- deban de dan ën hap. Tingare Antiokiak de Kristen zini dekam zep zëbe nikip Alapsa abe dak, "Bian, dikire ere onakore kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek." Ki zep kon zersong gweka. ⁴¹ Zen Siria mo lang naban Kilikia mo lang naban zeramjanbir song gweka, hen zëwe de Kristen zisi tatete labir song gweka.

Timotius kim Paulus ne Silas neka ang gwizimkike:

16 Paulus dekam zep Silas han Derbe san dep song êka. Derbe kon etan Listra san dep zep ayang ulki. Zao Kristen zini ki, bosena Timotius. An zem Yahudi we. Zen hen mes Kristen gwek. Bi zem Yunani wal. ² Listrak de tingare Kristen zini hen Ikoniumk de wenyä Timotiussu man nen gweblak, "Waldasna in aïrîs." ³ Paulus dekam zep zëbon de ang gwe-gwen hap dwam gweblaka. To mipna ki zep blaonsubluka. Zen mae hap blaonsubluka- dekam de langna iwe de Yahudi zi anakare hap husus gweblan srëm hap, "Zen hom nëbon mae tilki, sap zëno bianna Yunani wal." ⁴ È-ë san kim namjan gwibik, zen man Yesussu de taïbli-bl-an wenyäka donbirida gwek- mensa dua-blaskam de zi niban Kristen zi mo nol-nolaban Yerusalemk aha-en nukye, zen dikim hen suratnak de jalse gwibiridan ola in san ang ta gwen hap. ¹⁵ Zëwe de Kristen zini Yesussu de taïbli-blankam zep êtatete gwe zahek, hen dekam yakla jamkam zep zini etan taïbli-blankam ëmas-mas gwe-gwek.

Paulus kim Makedonia walya nwe lirisin nëblankam hla takake:

⁶ Paulus ki zep Galatia hen Prigia mo langna ziamjanbirki. Hwëna dekam Alap mo Enhona man gubiridaka, "Asia mo langna bahem amjanbin." ⁷ Misia han de lang zip sonnak kim yaïng gwek, dekam zep sap ëkasi- Bitinia mo lang san de amjanbin hip. Hwëna Yesus mo Enhona man etan gubiridaka, "Desan hen bahem amjanbin." ⁸ Dekam zep hwëna Misia mo lang san

† Lukas kim ola ansa ale gulku, hwëna ayat 34na ansa lun kon mes yap aha zi mas nuk. Zen a kirekam mo mas nukye: "Hwëna Silas man dam gulsuku, 'Èe asa an san al gwezal.'" † 16:4 Kis 15:29

taman gwek, hëndep hi alpna de ëna Troas san dep zep tine gwek. ⁹ Zao zep hwëna Paulus mo nwenä lirisin nëblak. Zen eiwa de makan Makedonia walsya hla taka. Zen man zaunkum Paulussu anakan abe ta'anaka, "Haen, emki Makedonia san song gwezan- asa de mas gwibiridan hap." ¹⁰ Hëndep dekam zebë ëhohle gwek- Makedonia san de sek gwen hap. Sap ëe mesë dam ulsuk, "An Alap Zën ki nësa gubiridanda- zëre mo ol dawemsa dikim zëwe hen tonbirida gwen hap." Èe an zen ola ansa ale guk, Lukas, ëe ama hen dekam ang gwibiridak.

Èna Pilipik kim wenyä Lidia Yesussu taïbli-blakke:

¹¹ Troas kon bulkum zebë dam-dam enkam Samotrake mo lang san dep sek gwek. Ka'ankam zebë hwëna Makedonia mo hi alpna de ë bosena Neapolisk yaïng gwek. ¹² Dekon tanakam zebë hwëna Pilipi san dep sek gwek. Propinsina Makedonia in, zen Roma mo irik gin lang ahana, hen Pilipi in, zen Makedonia mo aha ë yawal. Zao holo tolkamë lowehék.

¹³ Hari Sabatkam, ëe dekam ëna in mo ho alp nakore liliikin sinë wet so gwek, sap ëe ama tim uk, "Ho alpna man yap Yahudi zini Alapsa dekon abe ta gwen hap êtagal gwe-gwenan." Sap zen dekam nama hom but srëm gola dau'uk. Zao kimë teinikin'ik, we walya zen zë tagal gwek, deban mae en zebë ola olëton'ak.

¹⁴ Ahana zen zë sane gwe'ak, ëna Tiatira kore we, bosena Lidia. Zen sam dan kil makare kaensa de te-alam lirak ta gwibin hip de we- men kire kaenkam teipsin zi mo bajuna dayal gwibir-zimninke. Wenyä in Alapsa de betek gweblanna. Bian zep enho naka talusbirki- dekam de Paulus mo ola kon Yesussu taïbli-bl-an hap. ¹⁵ Dekam kimë Lidiasa hen zëno golak de wenyä ban kitak baptis labik, dekam zep asa gubiridak, "Em de asa anakan tame gunnu, 'Zen eiwa-eiwakam Yesussu taïbli-bl-anan,' ki ano golak emki bitî gwen." Zëno ol san zebë ki hëndep ang tak.

Paulus ne Silas neka kim Pilipik bwinak se noso inkke:

¹⁶ Aha yaklakam kimë etan ho alpna de ol ëgu sone gwenna in san dep sek gwek, ki zebë zë hwëna oranak wenyä ban oltowe'ak. Wenyä in zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwenna, hen dowala mes tilbirki, zep hlauhlaulkum syal gwe-gwek. Zëbon zini beyakam yaïng gwe-gwezak- dekam de hamal hap de ol hap taken-taken gwe-gwibin hip. Nonol in zëno mae mo tana iltikinnik babu gwe-gwek, desa abe da gwibik, "Èe zëbon de hamal hap de olsa sane gwen habë hatana-nzal. An dë te-ala naye." Wenyä insa men zen bi neibik, zen dekon zep te-alana beyakam lop da-in gwek.

¹⁷ Hwëna wenyä in dekam zep Paulus mae han asa gölëtro nasen gwe'ak. Anakarekam ola mamkam gu gwe'ak, "Zini an, Teipsin Zini Alap mo lup gul sonenna-zen de nëbe mae hap ëngaya gwen hap de orasa dam tasik gwizimdin hip." ¹⁸ Yaklana man beya gwek- kirekam de gweibirida gwenna. Hëndep Paulussu kim jalak zerzauk, ki zep lero gwibin niban zëbon de dowala

insa gubluka, "Kristus Yesus mo bosekam ëe ama emsa gublu'an: Em zëbon onakon wet son!" Dekam zep hëndep wet soka.

¹⁹ Zini in zen wenya insa bi neibik, kim tame nuk, "O zen de dowal srëmkam gwë'ak, nen molye te-alana zëbon onakon ulin gwek," dekam zep Paulus ne Silas neka teipsin-teipsin wenyak dikim zitrën hap pasar san dep il nosohak. ²⁰ Teipsin-teipsin wenya kip kim nitreizimk, zen dekam zep nenbiridak, "An Yahudi wal dare. Zëno nik mo tawa tabinni nëno mae mo ëpba lowe hensa dikim wet gulsuzimdin hip. Hwëna hom dakas-tillin- Roma mo irik gin zini nen de zëno ol san ang tan hapye. In zep zëno nik mo tawa tabin nikon ëna awe de zini ëilman gwe-gwe'an."

²² Zi beyam-byana dekam zep hen ëgu anak, "In ei-wa!" Teipsin-teipsin wenya in dekam zep baju talwesi-zimdin nika de lek-lek son hap nenbiridak. ²³ Mam enkam kim lek-lek nosok, ki zep hwëna bwinak se nosok. Bwinak de nol gwen zi nika zep nenblak, "An dawem en tangankam kara so." ²⁴ Kirekam insa nenblak, olk de tekson tangannak zep se so inki. Zëno nik mo tanana te hlangnak zep bat nosozim anak.

²⁵ Hwëna ngirin tatem zep Alapsa abe la'anaka hen terya ban isrip-sri ë gwebla'anaka. Ahakore bwinak de zini man sane noso'ak. ²⁶ Mumuk ennak zep jingil yala taiki, hëndep bwina in mo moko hap de kasona man ëewak gwek. Hëndep dekam zep bwi lilikinni in ëtalwesik. Hen mensa bwinak de zini besikam de dokotkam dahalebik, man hëndep ësom-som gwe hanak. ²⁷ Bwinak de nola in ni tan nakon zep auna hlo zaka. Kim hlauku, "Lilikinni tingan talusundan nik ertwa'an," dekam zep sap nëbok zemka mol ineka- zënaka dikim dang gulblun hap. Sap zen man tim gulku, "Mes ëheya-hya gwenan. Hare an ki hwëna asa sa dal!"

^{†28} Hwëna Paulus ki zep ol mamkam takenblaka, "Bahem enaka tan! Eë tingan namaë lowe he'an!"

²⁹ Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi syauk ngatan naban de golëhlu-hluk gwezan hap takenbiridaka. Zëna ki zep yal-yala ban Paulus ne Silas nik mo nwenak boklena kom sozim zika. ³⁰ Kim kon ziwet soka, dekam zep takensizimki, "Bian ne bian ne, ëe basa asa syal gwibir?- ëe dikim ngaya gwen hapye."

³¹ Ki zep ding ulblika, "Bian Yesussu em anakan taibliblan, 'Zen Zen- asa de ngaya tan hap de Zi niye,' dekam esa ngaya gwera. Hen kirekam, eno golak de wenyaye." ^{†32} Dekam zep Bian Yesus hup de ol dawemna zëno golak lonbiridaka. ³³ Hëndep dekam zep kam zëno nik mo wei-weina ngan tasibir-zimki. Hëndep kam zep ki hëndep zëna hen zëre mo golak denaban tingan baptis labirki. ³⁴ Tembanena ki zep hwëna golzimki. Zëna dekam zep zëre mo golak de wenya ban golëisrip-sri gweka, sap zen mes Alapsa daibliblak.

³⁵ Kim litik, ki zep teipsin-teipsin wenya in zëre mae mo jana nabare zini bwi gol san dep lup nul sonek-zao de nol gwen zini insa de gublun hap, "Paulus ne Silas ne dikire song ëk." ³⁶ Ki zep bwinak de nola in gu-

zimki, "Asa man nenblanzal: Em sap esa song ëra. Dawem enkam song ë."

³⁷ Hwëna Paulus ki zep jana nabare zini insa gubiridaka, "Eë an Roma mo irik ginnik de zi dare sake. Zen hwëna takensizimdin srëmkam totoresa zi nwenak asa lek-lek nosok! Ki zep hen takensizimdin srëmkam bwinak asa se nosok. Hwëna ankam man ëdwam gwe'an- sowëkam de asa guzimdin hip, 'Dikire song ëk.' Kirekam ëe ama baes ë'an. Dikire zën yaing gwezak- dekam de asa hil so sonen hapye."

³⁸ Jana nabare zini in kim teipsin-teipsin wenya insa kirekam nenbiridak, dekam kim anakan tame nuk, "O Paulus ne Silas ne, an hare Roma mo irik ginnik denakake," dekam zep ëairi'ak. Sap Roma mo irik gin zisi bëjen totoresa karek tan. Sap zen man tim nosok, "An Yahudi en kore zi dare." ³⁹ Dekam zep zëno nik mo enlalasa de së ta sonezimdin hip yaing gwezak, ki zep anakare ola ban hil noso sonek, "Bahem asa jal eibiridan. Hwëna emki ëna an kon song ën." ⁴⁰ Kim wet osoka, ki zep Lidia mo gol san dep song ëka. Zao kim Yesussu de taibliblan wenya tagal ulsuku, zao zep aumwa hap ol zim-zimni lonbiridaka. Zëna ki zep kon ëhalka.

Tesalonikak kim aptakake:

17 Timotius hun kim Makedonia mo ë darena Amfipolis ne Apolonia neka ertamanka, ki zep Tesalonikak ërhataka. Zëwe hen Yahudi mo but srëm gola ki. ² Paulus ki zep but srëm gola in san dep song gweka- men kirekam zëna gwë gwekake. Dekam danahare Hari Sabatnak Alap mo ëpba ola kore naka zep klis gul gwizim'inka. ³ Zen anakan zë srip gulsuk gwizim'inka, "Alap mo ëpba olak man dam gwesik, 'Nësa de ngaya tabin hip de zëre mo zer sonen Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, ki sa hwëna tin nikon etan ngaya gwera.' Eë in zebë emsa Yesus hup dena ansa anak-an tawa tabi'in: Zen eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de zer sonen Zi niye." ⁴ Dekam zep Paulus ne Silas neka Yahudi zini in ahakon daiblizimk hen ang neizimk. Beyakam Yunani kore zi ang neizimk- Alapsa men zen betek në gweblakke. Ahakon hen bose nabare we wal.

⁵ Hwëna ahakon mae hap husus neizim'ik, "Ano mae mo but srëm gola kon kim hli nil in'in." Dekam zep pasarak ë-ensa de zauk gweblan zi hip te-alasa neirzimk- zen dikim ëilman gwennak mas gwibiridan hap. In kim ëilman gwe'ak, dekam zep Yason mo gola dot dasizik- Paulus ne Silas neka dikim zi tra mo nwenak ziwet son hap. ⁶ Hwëna kim zë nohwënzimzik, Yason zënaka zep il dihak, hen ahakore Yesussu de taibliblan zi niban ëna iwe de teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhak. Anakan zep zë boton ol blo-blokam nenbiridak, "Tingare okamanak men zen zini yasik da gwibi'in, zen mes ankam awe yaing gwezal. ⁷ Hwëna Yason an mes zini insa zëre mo gola kon lup gul inki. Zëno mae mo tawa tabinni, zen Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap titi da gwibirin, sap zen anakan tawa da gwibirin, 'Aha teipsinni ki- bosena Yesus.'" ^{†8} Kirekam kim nasal-

biridak, dekam zep zi trana in teipsin-teipsin wenya in mae han ëjal gwék. ⁹ Dekam zep Yason maesa wal bose wal zeban nenbiridak, "Te-alasa nongka ap olzimk, ki neik sek gwék." Kim nolzimk, dekam zep nenbiridak, "Angkam sap esa sek gwer."

Ëna Bereyak kim aptakake:

¹⁰ Orapna kim ti'inzak, dekam zep Paulus ne Silas neka Timotius mae han ëna Bereya san dep lup nul so nek. Kim zë yaing gwék, dekam zep Yahudi mo but srëm gol san dep sek gwék. ¹¹ Zëwe de zini enlala ngatanna. Zen Tesalonikak de zi mo kim hom. Zen zep aha-ere enlalakam Paulus mo mo tawa tabinni insa nulin gwék, hen zen dekam mwin-mwankam Alap mo ëpba olsa anakare hap karatda nul gwék, "San ha eiwa denaka nësa tonbirida gwe'ara?" ¹² Zen zep beyakam Yesusu daïbliblak. Zen ahakon Yunani kore zi, hen Yunani kore bose nabare we wal.

¹³ Hwëna Tesalonikak de Yahudi zini in zen Yesusu daïblibla srëm gwék, Zen kim Paulussu anakan nasalblak, "Zen angkam Bereyak tawa ta gwibi'ira," zen dekam zep yaing gwezak, dekam zep zë hwëna zëwe de zisi olkam se dyabiridazak. ¹⁴ Dekam zep, Bereyak de zini men zen Yesusu daïbliblak nabakam Paulussu hi san dep zon dak. Hwëna Silas ne Timotius ne zen nama ki zë ëka. ¹⁵ Men zen zon dak, hëndep Atenak nër-hatak. Zen kim lwan dahak, zëbon mae zep Silas ne Timotius neka anakan gu sonezimki, "Nabakam de asa ërtrozak."

Paulus kim Atenak gwë gwékake:

¹⁶ Atena kon kim nama Silas ne Timotius neka eiszim'inka, enlalana man tangan anakare hap dowebala hanaka, "An ba hap ëna ansa yang tabin dowal-dowal enkam al dasik?" ¹⁷ Zen in zep Yahudi mo but srëm gol san song gwe-gweka- zao dikim Yesus hup denaka Alap mo ëpba ola kon ziklis gul gwen hap. But srëm gola iwe, Yahudi srëm zi niban siri gwe-gwék. Paulus mwin-mwankam hen pasar san song gwe-gweka. Men zen zëwe ba mae hap yaing gwe-gwezak, desa zëwe zep Yesus hup de ol dawemkam tawa ta gwibirki.

¹⁸ Ëna iwe de zini ahakon Epikuros Bak mo tawa tabin sin de ang ta gwenna, hen ahakon Stoakam de gubirida gwen wenya. Zen dekam zep Paulus hun nërkeisa-keisa gwék. Ahakon man nenblak, "Ol beyam-bya zini an man zënaka tim ti'ara, 'Ano tawa tabinni an aïris!'" Hwëna ahakon man nenblak, "Zini an san ha ëse yang tabin alap san de ang ta gwen hap nësa titi tabi'ira?" Zen mae hap ki ëguk: Sap zen Yesus de tin nikon ngaya gwen hap denaka tawa ta gwibi'inka. ¹⁹ Dekam zep

‡ 17:7 Luk 23:2, Yoh 19:12 † Epikuros Bak, zen sap zëwe de walsya hom, hwëna zëno tawa tabin ola mes Atenak hatak. Zen man tawa ta gwibirki, "Nen isrip-sri enkam nen lowehe gwen- banakare jalse gwen ol mae san de ang ta gwen srëmkam." Stoakam de gubiridan wenya, zen zini bosena Zeno Bak mo tawa tabin sin ang tak. Zen man tawa ta gwibirki, "Nen diki enhö tatetekam nen lowehe gwen. Anakan de enlala gwibinni aïris, 'Ëe a-en asa dawem gwer. Aha zi mo titi tabin sin ba hap de ang gwen hap?'"

Paulussu zëre mae mo ëgolek de gwe-gwen kwatap san dep nërsong gwék. Kwatapna in "Areopagus" kum nen gweblak. Zao zep nenblak, "Ëe ama ëdwam gwe'an- eno tawa tabin ësena insa de asa tonbiridan hap. ²⁰ Sap eno tawa tabinni ano mae mo inik au hlobin makan tangan lwa'an, zëbë dawemkam de emsa sane tan hap ëdwam gwe'an." ²¹ Sap tingare Atenak de zini hen aha lang nakore zini men zen zëwe lowehe gwék man ësam gwesik gwék- ol ësesa de ësane gwe-gwen hap, hen kire hap de ëkeisa-keisa gwe-gwen hapye.

²² Paulus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, "Atenak de zi, ëe ama emsa tame tabirin, 'Em in alap-alapsa dawemkame blikip eisibirida gwenan.' ²³ Ëe kimë eno mae mo ënak të nasen gwe'ak, dekam zëbë eno mae mo yang tabin alap-alap hap de kire-kirena kara ta gwibi'ik. Dekam zëbë hen tweran nin tru tasik gweblan hap de kalsna hlauk. Zëwe ema ale uk, 'An nëno mae mo tame tan srëm alap hap dena.' Zep men zëbë hap tame tan srëmkam tru lasik gweblanan, ëe ama Desa emsa tonbirida'an.

²⁴ "Alap men zen okamana ansa yang gulsuku, hen tingare kirekam-kirekamna yang tabirki, Zen Zen ngli naban kama naban bi gwizim'ira. Zen zi mo gol tau-blun dannak hom gwë gwenda. ²⁵ Hen Zen hom zi de banakare maesa golblan hap dwam gwe-gwenda, sap Zen tahalha naka hom. Sap Zen Zen kitak zi hip gol gwizimnira- angna, ensasana, hen tingare kirekam-kirekam naye. ^{††26} Nonol lone sennak Zen aha-ere zi nikon tingare zi ausuna yang tabirki. Hen dekam zep zëbë mae hap okamasa de bi gwibin hip dena golzimki. Zen Zen kitak okama tek-tekna kae gwibir-zim niraka, hen Zen Zen auhu-kamanak de teipsin-teipsinni anakan dam tasik gwibirida, 'Angkam em teipsik. Angkam em ati gwen.' ²⁷ Alap mes kirekam syal gwibirki-Zënaka dikim të gweblan hap, mae hap, 'Wëhë asa nërtowe'ak?' Hwëna Zen sap nëbon mae onakon langanak hom- ²⁸ men kirekam ëgu gwenanke, 'Nen an zëno taha terenake lowehe gwenan hen ëtë nasen gwenan. Ensasana hen Zëbon onak.' Ebon mae onakon men zen tërya ale dabik, zen hen ki anakan ëgu gwék, 'Nen an kitak zëno walas.'

²⁹ "Zen in zep, nen de Alap mo walas gwenkam, nen bap nen anakan tim tin, 'Alap mo nwe-masena zen zi mo tahakam de yang tasiin makarena'- men kirekam zi mo enlalakam emas nakon, ahaksa perak nakon, hen kaso nakon yang da gwibirinke. ³⁰ Orep Alap nwe enkam zë kara ta gwibirki- kirekam de Zënaka tëblannakye. Hwëna angkam zep okamanak de tingare zini gubirida'ara, 'Angkam dekam ëhalek.' ³¹ Zen mes yaklana dam tasiki- dekam de tingare zisi zëre mae mo enlalasa de hla tazimdinkim klis gun hup denaye. Men Zen de klis gun hup dena, Desa hen mes dam tasiki. Hen dekam de tingare zi taïbliblan hap, Alap mes tin nikon ngaya taka."

³² Hwëna tin nikon de ngaya gwen hap dena insa kim sane da'ak, ahakon dekam zep swrë da'ak. Hwëna ahakon man nenblak, "Neik etan aha yaklakam kire

hap dena asa tonbirida.”³³ Paulus ki zep kon song gweka.³⁴ Hwëna dekam ahakon man zëno ola kon Yesussu daïblihlak. Zen dekam zep zëbon ang ta gwek. Ahana bosena Dionisius. Men zen kwatapna iwe ëgolek de gwe-gwek, zen zëno mae mo aha mamna. Ahana we, zëno bosena Damaris. Ahakorena hen ki.

Paulus kim Akaya mo langnak de ëna Korintusk hata-kake:

18 Atena kon, ki zep Korintus sun dep song gweka.² Zao zep Yahudi walya Akwilasa zertoweka. Zëno auyan-azana orep Pontus sun dep ëal tak, zep zëwe de wal hap joweka. We zem bosena Priskila. Zen anakarenak ake'anka, “Nër hom Italia kon aptazak.” Sap Roma mo teipsinni Klaudius Bak nër hom anakan golëalsa soneka, “Yahudi zini kitak de Italia mo langna an kon sek gwek.” Paulus ëse apta zannak zep duwezimki,³ sap zëno nik mo syala apdenak– tenda gol syal gwe-gweblan hap de zi dare. Zao zep apdekam lowehe gwek hen syal ta gwek.⁴ Hari Sabat jamkam zep Paulus Alap mo ëpba ola kore naka Yahudi mo but srëm golak ziklis gul gweka– zen dikim hen Yesussu taïblihlan hap, sap Yahudi zi, hen sap Yunani kore zi.⁵ Silas ne Timotius ne kim langna Makedonia kon apta zaka, Paulus dekam zep tenda gol syala insa golzausuku. Dekam yakla jamkam zep Alap mo olkam Yahudi zi ensa anakan tawa ta gwibiriki, “Yesus Zen Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap mensa gu-gubirida gwekaye.”⁶ Hwëna ahakore Yahudi zini kim nëröl gwek hen lamang dak, Paulus dekam zep bajuna anakare ola ban hlaïk-hlik so guk halka, “Ano ola ansa baes eibirin, ki em hen ema ëngaya gwen hap dena baes eibi'in! Èe ama sap emsa de ngaya tabin hip alp gwibiridak, zep Alap molya eno mae mo kala abe hap ngëro gulbluka. Zep ëe ama angkam song gwe'an– Yahudi srëm zisi de hwëna tawa tabin hip.”[†]

⁷ Paulus ki zep but srëm gola in kon golëwet so gweka, dekam zep hwëna zëno golek denak de golak golëbïti gweka. Gol bina in bosena Titius. Zëno aha bosenana hen Yustus. Zen Yahudi srëm zi, hwëna Alapsa mes betek gweblaka. Zëno golak zep hwëna golëbïti gwe-gweka.⁸ But srëm gola iwe de mamna, bosena Krispus Bak, zen we wal walas zeban zep Yesussu zitaïblihla. Hen ahakore Korintusk de lowehen wenyaya beya nik hen Paulus mo ola kon Yesussu daïblihlak, dekam zep desa hen baptis dabik.^{††}

⁹ Aha orapkam, Bian Yesus nwe lirisin soblannak Paulussu gubluka, “Bahem aïrïn. Sap esa tonbirida gwera. Balkkam bahem gwë gwen.”¹⁰ Sap Èe ama emsa zergwë gwe'an, hen zini molya emsa karek dak. Sap ëna awe de zini beyakam sa Abon onak bitï gwer.”¹¹ Paulus dekam zep zëwe Alap mo olsa de tonbirida gwen hap holokam gwëka. Tahunna aha-en tamananlak, ahana ngïrïn ngam sonnak.

† Bajuna in mae hap hlaïk-hlik so guk halka: Anakan dikim enlala sobiridan hap, “Eno mae mo karekna in dikire ere mae onak lwak.”†† 18:8 1 Kor 1:14-17

¹² Dekam Akayak Galio Bak gubernorkam irik gilki. Yahudi zini dekam zep ola aha-en nuk– Paulussu de Galio Bak osan dep balk tahan hap. Kim balk dahak,¹³ anakare ola ban zep nërtrëhlak, “Zini an zisi yasik ta gwibirida– nen dikim Musa mo titi tabin olsa gweibir kinin hap, dekam de hwëna zëbon osan ang tan hap. Hwëna dekam Alapsa molye dawemkam betek ë gweblak.”

¹⁴ Paulus kim sap nama ding gun hup enlala gwe'an-ka, Galio ki zep hwëna ding gulzimki, “Em san asa Yahudi walsae hla lal! Roma mo jalse gwen olsa de gweibir kinin habe klak lanan zanam, ëe amaka emsa salbirida'an.”¹⁵ Hwëna ere mae mo ëpba olak de ol-gunnu hen bosem-sëna, zep ene ki klak lananzal. Zen e-en emaka tap uk. Èe ama baes gwe'an– kiresa de ep klis gulzimdin hipye.”¹⁶ Ki zep zëre mo jana nabare zini golëalsa sonen hap gubiridaka.¹⁷ Hwëna Yahudi srëm zini men zen zë beyakam ëzau'uk, dekam zep Yahudi mo but srëm golak de mam zini Sostenes Baksa dot dasik, zao zep hëndep dangolek. Hwëna Galio Bak nwe enkam zë kara tabi'inka.

Paulus kim langna Siriak de Antiokia san dep lwa hal-kake:

¹⁸ Dekam Paulus Korintusk iwe holo tolkam gwëka. Ki zep hwëna Siria mo lang san de etan lwahan hap dwam gweka. Dekam kim zëwe de Yesussu taïblihlan zini hli yuludaka, Akwila we zem Priskila han man ang ëhlak. Song gwen hap kim golek de gwe'an-ka, dekam zep zëwe de hi alpna de ëna Kengkreyak nol alana lunsuku. Mae hap lunsuku: Sap Yahudi zini kirekam ëgwë gwek– Alap hap de anakan goltrëblan hap, “Mensa ëe emsa gu-gubluk, ‘Èe kiresa asa Eno bosen hap syal gwibir,’ mesë sul sonenan.”^{†19} Asia mo langnak de ëna Efesus kim bulkum zihataka, Paulus zëna ki zep Yahudi mo but srëm gol san dep song gweka. Zëwe Alap mo ëpba ola kore naka zep ziklis gulku. Zao zep abe dak, “Em wëhë holo tolkam awe gwë'an-ka?” Hwëna man ding gulzimki, “Angkam molyë awe holokam gwëk. Alap mo dwam gwibin sin de kirekam lwan-kam, ki asa lwa halzal.” Zëna ki zep kon etan bulkum gwë halka. Akwila ne Priskila neka zao zep hli soka.

²² Kaesareak zep ati gweka. Dekon zep Yerusalem san dep tanakam zaheka– zëwe de Yesussu taïblihlan wenyaka de hlaluda guluhan hap. Zëna ki zep kon Antiokia san dep hwëna lwa halka.²³ Zao holo tolkam gwëka, ki zep Galatia hen Prigia mo langnak de ë-ë san amjanbir song gweka– dekam de etan zëwe de Kristen zisi tatete tabin hip.

Apolos kim Efesusk hen Korintusk tawa ta gwibirikike:

²⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep Yahudi walya Apolos Efesusk hata zaka. Zëno auyan-azana Mesir mo ëna Aleksandria san dep al tak, zep zëwe de wal hap joweka.

‡ Yahudi zini kim Alapsa nen guk gweblak, “Èe asa ebe hap de syalsa gol,” dekam kim nama syal nei gwibik, nol alana man lam da gwibik. Kim su nul sone gwek, dekam zep dalansik gwibik. Yahudi mo Alap hap de ol gu-guk gweblan ola emki hlaun Bil 6:1-21nak.

Zen mes sekolana sul sone song gweka, zep sêrkam tangan Alap mo ëpba ola tawa gwibirki. ²⁵ Zen mes be-yakam Bian Yesus hup dena tame gulku, hen udobe naban anakan tawa ta gwibirki, "Nësa de ngaya tabin hip de Zini angkam hatan hap man golek de gwe'ara." Hwëna zen hom dekam Yesus mo bosena tawa gwibi-inka, hwëna anakare ol ensa salka, "Yahudi mo langnak baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes zisi zëbe hap de hohle tabir-blin hap baptis ta gwibirki." ²⁶ Zen kim udobe naban kire hap denaka but srëm golak tonbirida'anka, Priskila ne Akwila ne man zë sane la'ak. Dekam zep enblak, "Ano nik mo gol san emki ang gwen." Zao zep dawemkam Yesus hup denaka anakan lonblak, "Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Dekam zep dawemkam taïbli-blaka.

²⁷ Akaya san de song gwen hap kim dwam gwe'anka, dekam zep Efesusk de Yesusu taïbli-blankam wanya nenblak, "In aïris." Dekam zëwe de Kristen zi hip anakare hap de suratna ale nulzimk, "Zini an amki dawemkam eirink. Zëno tawa tabinni aïris." Zao kim hataka, zen dawemkam zep zë mas gwibirida gweka- men zen Alap mo kwasang-kwasang nakon Yesusu daïbli-blakye. ²⁸ Sap zëwe zi beya mo nwenak, Apolos Yahudi zi niban dawemkam Yesus hup dena golëkeisa-keisa gwe-gweka, hëndep man topse në gweblak. Sap Apolos zen Alap mo ëpba olak denaka dawemkam anakan klis gul gwizimki, "Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap orep nësa gu-gubirida gwekaye."

Paulus kim Efesusk gwë gwekake:

19 Apolos kim nama Korintusk gwë'anka, Paulus dekam zep Prigia mo langna tamun song gweka, ki zep hëndep Efesusk hataka. Zao zep Apolos mo kim de Yohanis Swe mo olsa taïblibin zini golëtoweka. ² Ki zep zë takensibiridaka, "Em kime ëei gwek, emsa wëhë Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka?"

Ki zep ding nulblik, "Hom. Èe homë anakan ësak, 'Alap mo Enhona ki.'" [†]

³ Ki zep etan takensibiridaka, "Em banakare baptis sine ang tak?"

Ki zep ding nulblik, "Èe Yohanis mo baptis tabin sinë ang tak."

⁴ Dekam zep gubiridaka, "Baptis ta gwibin zini Yohanis, zen mae hap baptis ta gwibirki: Zi dikim Alap hap zënaka anakan golëtrë gweblan hap, 'Èe ama angkam hale'an.' Zen dekam man hen gubirida gweka, 'In Zen asa zertro'an zala, em Desa taïbli-blankam.' Desa de zertrozan Zini mes hata zaka. Zëno bosena Yesus." ⁵ Kirekam kim nasalblak, dekam zep Bian Yesus mo bosekam de etan baptis tabin hip abe dak. ⁶ Paulus kim baptis tabin hyanak tahana tehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka, dekam zep hen owas hap zëre mae mo tame gun srëm ola donbik, hen Alap mo Enho nakore hamal hap de ola donbik. ⁷ Zini in tingan san ha dua-blas enkam mes yap.

⁸ Paulus zao dan-ahare benkam gwëka, dekam Yahudi mo but srëm golak til gweka. Zao zep udobe naban Alap mo ëpba ola kore naka klis gul gwizimki- anakan dikim titi tabin hip, "Em de Yesusu taïbli-blankam, zen dekam esa Alap mo irik ginnik biti gwer." ⁹ Hwëna ahakon man ënol drak-drak gwek, hen Yesusu de taïbli-blankam hap man baes tak. Hen Yesus hup de ol dawemna insa man damnak lamang nul gwek. Paulus dekam zep, men zen Yesusu daïbli-blak, desa en hlilin halka. Balai desa makare gola, bosena Tiranus, zao zep hwëna mwin-mwan enkam golëbiti gwe-gweka. Zao zep apdekam ola ziklis gul gweka. ¹⁰ Kirekam de golëlowehe gwennak hëndep tahunna dan-dan damank, hëndep propinsi Asiak dena ol dawemna insa kitak man ësaladak- sap Yahudi zi, hen sap Yunani zi.

Skewa Bak mo walasna kim sap dowalsa de golëalsa sonen hap ëalp gwekke:

¹¹ Alap sêrkam de owas-owassa Paulus mo taha san de aren zankam gol gwizimki. ¹² Da so gwen kaenna ahaksa kaen hak maena, Paulus kim desa sap'nen towanblanda gweka, desa kim zi sang-sangnak de lonebla inen hap kap dahal gwek, dekam zep ëdawem gwe-gwek. Hen dowal mo tilbliin maena, dekam zep dowala in wet so gwe-gwek.

¹³ Hwëna Yesusu de taïbli-blankam srëm Yahudi zini dekam zep sap hen dowal-dowalsa de Bian Yesus mo bosekam golëalsa sone gwen hap ëalp gwe-gwek. Zen man dowal-dowala insa anakan nenbirida gwek, "Paulus men zëno bosekam tonbirida gwe'arake, Yesus, zëno bosekamë emsa enbla'an: Em zini an kon wet son." ¹⁴ Men zen kirekam ëgwë gwë'ak, zen Yahudi zi mo aha mam nik mo walas tuju enkam. Mam zini in mo bosena Skewa Bak. Zen hen Yerusalemk de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo aha mamna. ¹⁵ Hwëna dowal de tilbliin zisi zep ahanaka etan nakasibli'ak, hwëna zëbon de dowala in man ding gulzimki, "Èe Yesus ne Paulus neka kië tame oso'an. Hwëna em an enda korena?" ¹⁶ Zini men desa tilblika hetyak gwesik kinzinkam zep tahyo zaka, zao zep tangolebirki, hëndep man irkare tabirki. Dekam zep gola in kon irkan wei-wei naban heya-hya gwek.

¹⁷ Efesusk de lowehe gwen wanya kim ësak, sap Yahudi zi, sap hen Yunani zi, dekam tangan zep dawemkam ëaïrik. Dekam Bian Yesus mo bosena man tangan blikip neisibik. ¹⁸ Men zen Yesusu daïbli-blak, dekam zep tame nuk, "O ëe namaë ol karekna lam gul gwe'an. Èe anik kira-kla gwek." Dekam zep zi beya mo nwenak zëre mae mo karek-karekna ëkira-kla gwek. ¹⁹ Hen beyana men zen ol kareksa syal nei gwibik, dekam zep ol karek nabare ol tatakna kap da halzak. Zao zep tingare zi mo nwenak tru dasik. Ol tatakna insa kap da halzak, te-alakam de lirak tabinkim, dua meliarak maka hatak. ^{††20} Kirekam zep ki hëndep Bian hap de ol da-

†† "Dua meliarak" awe, Lukas man ale gulku "lima-pulu ribu perakkam de te-ala kaso" kam. Aha-ere perakkam de te-ala kasona dekam, zen mae mo kim: Aha-ere zi mo gaji aha-ere yakla blankam de syal gwenna.

wemna insa esek nul haladak, hen sosonna Alap mam gul gwizimki.

Ëna Efesusk de zini kim ëilman gwekke:

²¹ Hyanak kim Paulus Yerusalem san de song gwen hap kalang gweka, zen man enlala gweka, "Makedonia hen Akaya mo lang san asa amjanbir." Man gu gweka, "Yerusalem kon asa Roma san dep song gwer." ²² Ki zep zëre mo taha trï soblan zi darena, Timotius ne Erastus neka guzimki, "Ëe an kim Asiak awe nama gwë'an, em Makedonia san em song ën- zëwe de Kristen zisi de mas eibirida gwen hap." Ki zep hëndep song ëka.

²³ In kim lwa se'ak, dekam zep zini men zen Yesus hup de ol dawem san de ang tan hap baes tak Efesusk ëilman gwek. ²⁴ Sap zëwe de zini yang gulsun we dowal bosenana Artimi'i betek nei gwibirin. Efesusk zëbe hap de gol yala hen ki. Zao de zini Artimis mo nwe-masekam dowal bete-teksa yang da gwibirin, hen gol bete-teksa syal nëblanda gwenan- zao de dowal betekna insa zaun ta gwibin hip. Men zen desa syal nëblanda gwenan, te-alana mamkam nulin gwenan. † Perak nakon de yang ta gwibin syala iwe de aha mamna, bosenana Demitrius. ²⁵ Zen dekam zep men zen kire-kirena dowala in hap syal nëblanda gwenan, desa tagam gulsuku. Zao zep gubiridaka, "Wal bose wal, Artimis Bak hap de syala an nen dwan dekon am te-alana mamkam ulin gwenan. ²⁶ Hwëna angkam, ena hen mese asalblak hen hla lak- zi bosenana Paulussu. Zen man tawa ta gwibi'ira, 'Zi mo yang tabin alapna, zen eiwa de alapsa hom.' Hëndep kirekam de tawa ta gwibinkim, nëbon mae onakon mes mamkam hlilin halka. Awe de en naka hom kirekam hlil in'ira, hwëna tïngare Asia mo langnak denaka. ²⁷ Zen de kirekam kïtak sul sone'anka, nëno mae mo syala an dekam sa gutu gwer. Dekam hen Artimis Bak mo gol yawala ansa anakan sa enlala nëblal, 'An boton alap mo gol.' Hwëna angkam sap teipsin alapna Artimi'i man betek nei gwibi'in- tïngare Asia mo langnak de zini hen tïngare okamanak de zi niye. Hwëna zini in mo tawa tabin nikon, zëno bosedawemsa kim karek gu'ura."

²⁸ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zep sërkam ëjal gwek. Dekam zep ol mamkam ëtaken gwë'ak, "Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!" ²⁹ Dekam zep hëndep ëna iwe de zini kïtak ëilman gwek. Gayus ne Aristarkus neka dekam zep balk nosok- men zen Makedonia kon Paulussu ang ëbla zakaye. Ki zep hëndep ëna iwe de tagal gwe-gwen gol yawal san dep apdekam hlu-hluk gwenkam il nosohak.

³⁰ Paulus zi tra mo nwenak de tonbiridan hap sap dwam gwë'anka, hwëna Yesusu de taïbliëlan wenyik jalse në gwëbla'ak, "Bahem! Emsa sa zë dal." ³¹ Langna

† Mae hap dekon te-alana mamkam nulin gwek, sap zini man zëbon mae onakon dowal bete-teksa insa hëndep gol zëban zëre mae mo golak de lonen hap kap da gwek. Sap zen man we dowala insa blikip neisik gwibik, hen man tim nul gwek, "Desa de ëre mo golak lonenka, ëe asa dawemsa hlalul gwë."'

iwe de teipsin-teipsin zini, ahakon mes Paulus hun nërdokot gwëk. In zep hen nen soneblak, "Ëe ama emsa en sonebla'an: Em bahem ëtagal gwe-gwen gola iwe hatan."

³² Ahakon tame gun srëmkam ol ëkwahen san enkam hlu-hluk gwe-gwe'anzak. Ahakon aha jal hil gin hip ënop-nop gwë'ak, hen eiha nakon aha jal hil gin hip ënop-nop gwë'ak. Hëndep zi beyana in zao hom zënaka tame nuk, "Ëe an kire habë tagam gwer." ³³ Yahudi zini man zë hen ëdurum gwe hezak. Zen dekam zep zëno mae mo mamna Aleksander Baksa ngein sin nëblak. Dekam zep zi tra ngirin nikon ahakore nik daken gwëbla'ak. San ha anakan mes yap daken gwëbla'ak, "Emki anakan gubiridan, 'Bahem Yahudi zini asa jal gwibiridan. Diki Paulussu em karek tan- hëndep zëbon de ang ta gwen wenyi ban!'" Dekam zep sap tahakam dekam de balk tasin hip akabiridaka. ³⁴ Hwëna zen hom ola gubiridaka, sap zëwe de zini mes anakan tame da'ak, "An Artimi'i de betek gwibin zisi hom. An Yahudi wal!" Dekam zep apde ennak ol mamkam ëtaken gwë'ak, "Nëno mae mo alapna Artimis, zen teipsin tanganna! Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!" Kirekam de ëtaken gwënnak hëndep yakla nwenana dan-dan damank.

³⁵ Ëna iwe de teipsin ahana dekam zep luweka, ki zep tahakam dekam de balk tasin hip akabiridaka. Ki zep zë gubiridaka, "Efesusk de zi, em ba habe kirekam ëna tal? Sap tïngare okamanak de zini mes anakan tame nuk, 'Efesusk de zini, zen teipsin alapna Artimi'i zao gol yawalak kara nul gwenan- Artimis mo nwe-mase nabare kasona men zao ngli nakon zan zakye.'

³⁶ Kirekam dena zini bëjen anakan gulsun, 'In boton.' Zep kirekam de lwanna, em ba habe ëilman gwe song gwer? Zep bahem banakare maena jala ban syal gwibin. ³⁷ Zini an em waba tol habe balk oso halzal. Zen hom nëno mae mo alap mo golak banakare maena sowëkam olka, hen hom mae lamang ulki. ³⁸ Demitrius Bak de syal bose zëban zisi jal gwibiridanna, zen kiresa de tap gun hup de zini kike- mensa Romak de teipsin- ni nëbe mae hap dam tasibir-zimki, zëno mae mo nwenak de taken-taken gwibirida gwen hapye. Zen zao emaka olsong gwë'an. ³⁹ Aha jal mae de nama lwazim- dinni, zen diki nëno mae mo nolik de nësa tagam gunkum bap- zao de tap gulsun hupye. ⁴⁰ Sap an zen ki namen jower, jana nabare zini maka nësa anakare hap karek dabi'in, 'Em ba habe kirekam ëilman gwer?' Hwëna zen de nësa takensibiridankam, molye anakan ding ulinam, "Ëe kire habë ëilman gwer." ⁴¹ Kirekam kim tonbiridaka, ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. Dekam zep hëndep sekwak gwëk.

Paulus kim Makedoniak hen Akayak de Kristen zini amjanbirkike:

20 In kim ëilman gwesik, Paulus dekam zep Yesusu de taïbliëlan wenyika tagal gulsuku. Zao zep aumwa hap de ol zim-zimni golzimki. Zëna dekam zep Makedonia mo lang san dep song gwëka. ² Holokam zep Makedonia mo lang san tën daka- zëna men des-

an Alap mo ol dawemkam tawa tabirida gwekake. Zen etan desan ol zîm-zîmkîm Kristen zisi tatete tabirida gweka, hêndep Korintus mo langna Akayak hataka. Langna in aha bosena Yunani. ³ Zao dan-ahare benkam gwêka. Siria mo lang san de bulkum song gwen hap kim hohle gwe'anka, ki zep hwëna nenbla'ak, "Yahudi zini man emsa tan hap ora nakon dîl gîbli'an." Dekam zep enlala gweka, "Tanakam asa etan Makedonia san dep lwahal." ⁴ Hwëna dekam zini mes jemat-jemat nakon tuju enkam dam dasibik- zen de Siria hen Yerusalem san ang gweblan hap. Êe, Lukas, Paulus hun zebê tanakam Makedonia san song êk. Tujukam de zini in, zen en bulkum asa nangirzimk- Troask de hwëna olêgaing gwen hap. Zêno mae mo bosem-sena- êna Bereya walya Pirus mo tanena Sopater, Tesalonika wal darena, Aristarkus hun Sekundus hun, Derbe walya Gayus, hen Timotius, hen Asia mo lang nakore zi darena, Tikikus hun Trofimus hun.

⁶ Yahudi mo minggu yala kim tamank, rotisa dikim ragi srêmkam taïblîn gil gwen hap dena, dekam zebê Pilipi kon buluk Troas san dep ang êk. Bulkum de song êna, yaklana aha-ere taha-tapkam, ki zebê Troask olêgaing gwek. Zao aha-ere minggukam zebê olêloweh.

Paulus kim aumwa hap Troask ol zîm-zîmnî hli yulzimkike:

⁷ Minggu mo kam, dekam zep Yesussu de taïblîblan wenyâ tagal gwek- Yesus mo timsi dikim enlala gwibin hip de rotisa dikim twinbin hip, hen zep de anggur hosa dikim otdebin hip. Êe Lukas ama hen ang gwek. Paulus dekam mam blalkam tonbiridaka, hêndep zao zep ngîrîn tatem gwek. Sap zen man ka'an de hli yuludan hap kalang gwe'anka. ⁸ Gulk de teksonna men zaoë tagal gwek, syauk ngatanna beyana. ⁹ Gola in, zêno klibuna dan-ahan. Aumwa hap de klibuna, zen zaoë tagal gwehak. Wal seiwiri bosena Yutekus, zen jendela tahannak nikinki. Paulus kim tonbirida tine'anka, wal seiwiri in zao zep hêndep ta guk halka. Kim kon balep gwesikî, dekam zep kon kama san dep zan tineka. Kim zê neir ine'ak, anakan zep hla da'ak, "Mes tîlî." ¹⁰ Paulus kim ati gweka, zao zep nabakam bik dan tahannak glang gwebla ineka, hêndep kyang-kyang tasikî. Ki zep gubiridaka, "Bahem enlalana êdowe hanan. Zêno angna mes etan lwabla halan zala!" ¹¹ Ki zep etan golêsesek gweka. Zao zep Yesussu de enlala gweblan hap de rotina insa zitwenblaka, hen kire hap de anggur hona ziotdebirki. Zao kim etan ola zitonbirki, zao zep hêndep golêhleng gwek. Kaknak zep hwëna Paulus zêre hon de ang ta gwen wenyâ aban mae golêsek gweka. ¹² Zêwe de zini in ki zep wal seiwiri insa gol san dep nga-ngola ban nêrsong gwek- anakare hap, "Zen mes ngaya gwera!"

Paulus kim aumwa hap ola Efesusk de Kristen zi mo mam-mam wenyâ kip hli yulzimkike:

¹³ Êe hen Lukas Troas kon bulkumê Paulussu angirik- Asos kon de êsblan hap. Êe mesê ola kirekam aha-en uk, sap Paulus man Asos san tanakam de song gwen hap dwam gwe'anka. ¹⁴ Kimê êna Asos kon bulkum eirink, dekam zebê hwëna Mitilene san dep sek gwek. Êna in lang tekna Lesbosnak. ¹⁵ Ka'ankam zebê kon hwëna lang tekna Kiossa lamank. Zêno ka'ankam zebê hwëna lang tekna Samos san dep tablan gwe kinik. Zao de yaklanak, ki zebê hêndep Efesus mo golekenak de êna Miletusk yaing gwek. ¹⁶ Paulus mes ki Efesu'u de talmaran hap kalang gweka, sap zen man nabakam de Yerusalemk hatan hap dwam gweka. Sap zen man enlala gwe'anka, "Êe wêhê Pentakostana jap so'ak?" In zep Asia mo lang san de êgweisik song gwen hap baes gweka.

¹⁷ Miletus kon zep Efesusk de Kristen zi mo nol-nola gu sonebiridaka- zen de yaing gwezan hap. ¹⁸ Kim yaing gwezak, zao zep aumwa hap de ola anakan gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ena tawana: Êe kimê Asia mo langna awe emsa golêlowehe gwek, nonol hata zankam hêndep angkam, ¹⁹ êe Alap hon de babu gwen zi mo kimê syal gwe-gwek- enlala betekkam hen nwe go-ho naban. Êe karekna mam nakaë goltowe gwek- Yahudi zini kim sap tan hap asa dîl gîk gweblak. Hwëna êe homê kim golzausuk. ²⁰ Ena tawana: Êe anakan de titik gwibin enlala naban homê emsa tawa ta gwibik, 'Ansa babê tawa tabin. Aha zi sa husus neibir.' Hwëna êe mensa ena dwam ei gwibik, Kristus hon dikim êtal gwesin hip dena, êe desa sul sonenkamê zi tra mo inik emsa tawa ta gwibik- hen gol-gol san. ²¹ Sap Yahudi zi, sap Yunani zi, êe damnakê tonbirida gwek- zen dikim êhalen hap, hen Alap osan dep dikim lwanda halzan hap, hen zen dikim Bian Yesussu taïblîblan hap.

²² "Hwëna angkam, Alap mo Enhona man asa titî ta'ara- êe dikim Yerusalem san song gwen hap. Hen êe homê tame gu'un, 'Basa wêhê zê goltowe'ak?' ²³ Hwëna Alap mo Enhona aha-en mes ap anakan goltrêblaka, 'Êna men zêwe em hata gwe'anka, zao bwinak sa emsa se dyain gwer, hen kareksa esa zê goltowe gwera.' ²⁴ Hwëna êe êre mo gwënsa de langa gulsun hup homê enlala gwe'an. Hwëna diki abe hap insa Bian Yesus syala we yul soneblakake, desa de sul sonen habê tangan dwam gwe'an. Ano syala in zen: Tingare zisi de titî ta gwibin hip, zen dikim Alap mo kwasang hap de ol dawem san ang ta gwen hap denaye.

²⁵ "Angkam êe tawana: Êe men desaë Alap mo irîk gin hip dena emsa tonbirida gwek, em molye etan asa hla lak. ²⁶ In zebê emsa gubirida'an: Alap molya eno mae mo kala abe hap ngêro gulbluka. ²⁷ Sap êe homê êre mo tawa tabinni wet gulsuk gwek- em dikim asa husus gweblan srêm hap. Êe hwëna Alap mo dwam gwibin en san dena kimê sowe henkam emsa tawa ta gwibik. ²⁸ Dawem enkam enaka kara la gwibik- tatete

enkam eka ëzauk gwék. Sap Alap mo Enhona mes emsa dam tasibirki- dekam de Yesussu de taïbliñlan wenyanya in sa taïzi gwibin hipye. Zep desa dawem enkam kara la gwibik. Em in men kiye- zahosa de kara ta gwibin zini. Eno mae mo zahona in, zen Alap mo hlil irin wenyanya- men desa Tane Zem Yesus mo kalkam lup gul inkike. ¹²⁹ Ëe tawana: Ano tim bwanak tésen lwa jal-jala sa bitî gwezal- eno mae mo zahona in sa de tamerazan hapye. ³⁰ Ere mae onakon sa hen ëjower- dekam de e-wa de ol aïsîli in sa men-man gun hup de ziniye, dekam de hwëna zisi zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup hlil inhal gwen hap. ³¹ Zen in zep terya-tyakam lowehe gwék. Emki ëenlala gwe-gwen: Ëe dan-ahare tahunkamë nwe go-ho naban emsa titî tabir tine gwék-yaklam denaban kam denaban.

³² "Angkam ëe Alap zëre mo tahananë emsa tapbla gulun! Alap zëre mo kwasang-kwasang hap de ol dawemna in, zen desa en em enlala gwe-gwibin. Desan de ang ta gwenkam zen dekam esa étatete gwer, hen dekam esa ulin- Alap mensa tîngare lalak wenyanya nèbe mae hap hamal gulzimkiye. ³³ Ëe homë zi mo kire-kire dawemna hole-hle gwe-gwibik- sap te-ala, sap hen pakean maekam denaye. ³⁴ Ena tawana: Ëe ëre mo tahakamë ëre mo tahalha hap syal gwe-gwék- hen abon de ang ta gwen wenyik mo tahalha hapye. ³⁵ Tîngare ano syala in, zen ërak makanë ebe mae hap ënaka anakan drëne gwizimk, 'A kirekam nen soson srëm zisi mas gwibirida gwen.' Sap ëe Bian Yesus mo olsaë anakan enlala gwe-gwibik, 'Isrip-sri gwibin tanganna, em em zi hip gol gwizimdin.

Zen de ebe hap gol gweblankam, zen isrip-sri gwibin tangan naka hom." ††

³⁶ Kim tonsibiridaka, ki zep boklena golëkom taka, ki zep Alapsa zigu soneblaka. ³⁷ Aumwa hap sërkam zep go naban babang da gwe'ak. ³⁸ Zen mae hap gona dablak: Sap zen man gubiridaka, "Em molye etan asa hla lak." Hëndep ki zep bul sun dep zon dak.

Paulus kim Yerusalem san dep song gwékake:

21 Ëe kimë Paulus mae han eire tangan naka ënaka lapblal-birinhak, ëe dekam zebë bulkum dam-dam enkam lang tekna Kos san dep sek gwék. Ka'ankam zebë hwëna lang tekna Rodosk yaïng gwék, dekon zebë etan bulu inkam ëna Patara san dep sek gwék. ² Zao zebë hwëna langna Penisia san dep de bulu oltowek. Ëe zao zebë hwëna sesek gwesek. Dekon kimë sek gwék, ³ dekam zebë irgwa taha san dekam lang tekna Sipru'u hla la-in guk kinik. Ëe dekam zebë Siria san dep taman gwék. Hwëna ëna Tiruskë atiti gwék, sap bulu in zaoë ang tak, zëwe dep de kire-kirena hen man- desa de zë teiswesik gik kinin hap. ⁴ Ëna zëwe de Yesussu taïbliñlan zi niban kimë olëgaïng gwék, dekam zebë deban mae aha-ere minggukam zëwe lowehék. Zen dekam zep Alap mo Enho mo so-

† 20:28 1Tim 4:16, 1Ptr 5:2-4 †† *Yesus mo ola in aha bukunak hom ale nuk. Hwëna enlalana man Matius 10:8b naban engka en apde në'an. Ahaksa san ha Lukas 14:12-14sa enlala gwibiriki?*

sonkam hamal hap de ola Paulus hup ayang nulblik, "Yerusalem san bahem song gwen." ⁵ Hwëna dekon de etan sek gwen hap denak kim hatak, ki zebë kon hëndep sek gwék. Tîngare zao de Yesussu taïbliñlan wenyanya hëndep we wal walas zeban bul sun dep asa ap nul sonendak. Dekam zebë hi alpnak aumwa hap boklena kom lak, dekon zebë Biansa en soneblak. ⁶ Aumwa hap kimë zë ënaka babang labik, ëe ki zebë hëndep buluk sesek gwesek. Zen hen dekam zep gol san dep lwan dahak.

⁷ Ëe kimë dekon sek gwék, dekam zebë ëna Tolemais yaïng gwék. Zao kimë Yesussu de taïbliñlan wenyanya ban ënaka tame labik, ki zep asa gol san dep kwang nulidahak. Orapna aha-en zebë zë truwék. ⁸ Ka'ankam kimë kon sek gwék, dekam zebë Kaesareak yaïng gwék. Zao Pilipus mo golak zebë lowehék. Pilipus in, zen Yesus hup de ol dawemsa de tawa ta gwibin zi. Zen ahana- Yerusalem mensa tuju enkam Kristen zi mo tahasa de trî so gwizimdin hip dam dasibikke. ⁹ Wenam sei-siwir zem dan-nër dan-nërkam. Hwëna Alap mo Enhona mes zëbe mae hap sosonna golzimki- hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye.

¹⁰ Zao kimë lowe he'ak, ki zep Yerusalem mo lang nakon zini hata zaka, bosena Agabus. Zëbe hap hen Alap mo Enhona mes sosonna golblaka- hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip dena. ¹¹ Zen ki zep Paulus hun asa golek de so zaka, ki zep Paulus mo takna golka, dekam zep zëre mo taha-tanana tahalebirki. Ki zep asa gubiridaka, "Alap mo Enhona man gunda, 'Tak bina ansa kirekam sa Yerusalemk de Yahudi zini dahaler, ki sa Yahudi srëm zi hip tapbla dazim.'"

¹² Kirekam kimë asalblak, ëe ki zebë zëwe de zi niban Paulussu en gwebla'ak, "Bahem Yerusalem san song gwen." ¹³ Hwëna zen man asa ding gulzimki, "Em ba habe nwe go-hokam ano enlalana ap dowe hanan labla'an? Ëe tahalen en hap homë hohle gwe'an, hwëna Bian Yesus mo bose hap de Yerusalemk tîn hibë hen hohle gwe'an." ¹⁴ Ëe kimë anakan tame uk, "Nen molye zëno enlalana wet yasiblik," dekam zebë ëguk, "Dikire Bian Alap mo dwam gwibin sin lwak."

¹⁵ Ki zebë ëototo gwék, hëndep ki zebë Yerusalem san sek gwék. ¹⁶ Kaesarea kore Kristen zini hen man asa ang neibiridak, hëndep Manason mo golak yaïng gwék- men zëbon de lowehen hap ëkalang gwékke. Manason in Siprus wal. Zen men zen nonol tanganna Yesussu daïbliñlakke, zëno mae mo ahana.

Paulus kim Yakobus osan dep song gwékake:

¹⁷ Yerusalemk kimë yaïng gwék, zëwe Yesussu de taïbliñlan zini dawemkam asa lup nulink. ¹⁸ Ka'ankam ki zep Paulus asa Yakobus osan dep golësek gwéka. ¹⁹ Zëwe dekam mes hen Kristen zi mo nol-nola tagal gwesik. ¹⁹ Zëwe kim Paulus dawemkam golëgaïng gwéka, dekam zep kitak aïsîl gwibiridaka- mensa Yahudi srëm zi mo lang san de tën dannak Alap zëno syala soson gul gweblakaye.

‡ 21:8 Kis 6:5, 8:5 †† 21:10 Kis 11:28 †† *Yakobus in, zen Yesus mo oso. Zen Yerusalemk Kristen zisi nol gwibiridaka.*

²⁰ Kim ësane gwe'ak, dekam zep Alap mo bosena tepip nulsuk gwebela'ak. Ki zep Paulussu nenblak, "Aya Bak, ena mese tame gulku: Yahudi zini hen mes riburibukam Yesussu daïbli'ak, hen zen nama Musa mo titi tabin ol san enlala zon tasinkim ang ta gwe'an.

²¹ Hwëna angkam zen mes boton ola anakan ësak, 'Paulus zen Yahudi zini, men zen Yahudi srëm zi mo lang san lowe henda gwe'an, desa anakan tawa ta gwibi'ira, "Musa mo titi tabin olsa emki tapbla gun." Hen anakan mes eno tawa tabinni ësak, 'Walas tane-ne mo to mipna bahem blom tasik gwibin, hen Yahudi mo ëpba lowe hensa emki baes gwibin.' ²² Zep nen banakan esa ebe hap dena syal eibir? Sap zen sa anakan ësak, 'Paulus angkam mes hata zala.' ²³ Ano mae mo ol san emki ang gwen- zëno mae mo enlalasa dikim së ta sonezimdin hipye. Abon mae onakon zini dan-nër dan-nërkam. Zen mes ki Alapsa anakan nen gubluk, 'Èe kirekam de syalsaë eno bosa hap o'an.' Syala desa zen hen mes su nul sonek. ²⁴ Emki deban mae Alap mo gol san golësek gwen. Ere mo te-alakam emki desa hen mas gwibiridan. Zao Alap mo golak emki te-alana insa ing ta sonen- Alap hap de syal sul sonen hap de te-alana insaye, ere hap hen zëbe mae hap. Kire hwëna emsa hokam hlë dabiridak, † ki nola zitalansibir. Zen dekam sa tingare zini anakan emsa tame dal, 'In man ki ahap nëblak. Paulus an nama Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwenda.' ²⁵ Hwëna ena tawana: Nen mese Yahudi srëm Kristen zi hip suratna ale ulzimk- dekam de

yang tabin dowal hap de otweran blom tabir-zimdinsi baes tan hap denaye,
hen otweran kal otdebinsi,
hen hole naka de blwap-blwap tan tweran ninsi de twin gwibinsi,
hen kahalo-kahalosa." ††

²⁶ Ka'ankam ki zep Paulus Alap mo gol san golësek gweka, dekam zep Alap mo golak de syal gwe-gwen zi ahanik hokam hlë tabiridak. Ki zep zao ahakore zëwe de syal tan zisi gubiridak, "Ano mae mo Alapsa de golak de tan hap de mingguna yaklana dekam sa tap gwer. Dekam asa otweranna zilup gul halzal- em de Alap hap desa tru ta seblan hapye." ‡

Paulussu kim Alap mo golak balk dakke:

²⁷ Mingguna in mo yaklana kim tap gwen hap golek de gwe'ak, dekam zep Asia kore Yahudi zi Paulussu Alap mo golak hla da'ak. Zen zep zë hëndep irik dasizik, hen tingare zi trana in mo enlalasa anakare olkam ben dyasizimk, ²⁸ "Israelk de zi, zini ansa nen karek tan! Zini an zen tingare lang san anakan yasik tabirida gwenda, 'Musa mo titi tabin ol san bahem ang tan. Yahudi zi mo lowe henna zen karekna, hen Yerusalemk de Alap mo gola in waba hap.' Zen hen mes Alap mo gol dawemna ansa kun gulku- Yahudi srëm Yunani kore zini kim golëbiti gwe zakake." ²⁹ Zen kun

† Yahudi zini hen ki su tabiridan makan Alap mo golak syal nei gwibik- dekam de Alap mo nwenak ëngan gwehen hap. (Bil 6:13-21) †† 21:25 Kis 15:29 ‡ 21:26 1Kor 9:20

gun hup dena in mae hap ki ëguk: Sap zen mes zën hla dak- Efesus walya Trofimus Bak han de ëna iwe lë naserannak. Zep kil dik, "Zen mes Alap mo golak awe zertil zika." Hwëna sap hom.

³⁰ Dekam zep hëndep Yerusalemk de zini kitak ëilm-an gwe song gwek. Zini dekam zep beyakam ëhlu-hluk gwezak. Dekam zep hëndep Paulussu Alap mo gola in kon il dihak. Lilikinni ki zep nasohlasik. ††³¹ Tan hap kim sap nëmë'ak, ki zep hwëna ola nabakam Roma mo jana nabare zi mo mamnak anakan nol hatak, "Tingare ëna awe de zini man ëilman gwe'an!" ³² Dekam zep nabakam zëre mo irgwa taha nakore naban golëhlu-hluk gwe zaka- ahakon bosa nabarena, hen sap kire srëm wena ban. Zi trana in kim hla nulida guk, dekam zep Paulussu tangolenna nërzausuk.

³³ Jana nabare nik mo mamna in dekam zep zëre mo jana nabare zini insa gubiridak- Paulussu de besi dokotkam eihya-taha eihya-tahakam darak tablan hap. Ki zep hwëna zini insa takensibiridaka, "Zini an nara? Banakan karek gwera?" ³⁴ Zi trana in hwëna ahakon srën jal olkam ding nulblik. Ahakon hen srën ding nulblik. Sap kirekam de ëilman gwennak bëjen eiwa dena dam gulsun, in zep jana nabare zini in mo mamna Paulussu de zëre mae mo gol san zerhan hap gubiridak.

³⁵ Tembokkam de blaberek kim nërhatok, zao zep men zen tan hap soson nëbla'ak deban mae ëngiltitik gwe'ak, hëndep zao zep tan hap alp dasi'ik. Hwëna jana nabare zini in zep gulk kon nabakam neir inehak. ³⁶ Zi trana in zen sap tan hap dëra nëbla ha'anzak, dekam zep ënop-nop gwe se'ak, "In em tan! Bahem zë lam tan!"

Paulus kim zi trana insa tonbiridakake:

³⁷ Gol mwanak de zertin hip kim nërgolek de gwe'ak, Paulus ki zep mam zini insa Yunani olkam gubluka, "Èe wëhë eban ola lon'ak?"

Ki zep ding gulbluka, "Em hare Yunani ola tawa nakake! ³⁸ Em san ki Mesir walya insa hom yap?- men zen nër hom golëilman gwenkam empat ribukam de zini sasa lang san dep golëheya-hya gwekake."

³⁹ Ki zep ding gulbluka, "Èe sap Yahudi wal. Hwëna ano ayan-azana ë yala Tarsus sun al tak. Zep ëe hen Roma mo propinsina Kilikia wal. Èe wëhë ëre kore naka tonbirida'ak?"

⁴⁰ Ki zep ding gulbluka, "Sap esa." Paulus ki zep tembokkam de blabera in kon dekam de balk tasin hip tahakam akabiridak, ki zep hwëna Ibrani olkam tonbiridak,

22 "Aya-wal oso-wal, hen bi-walkam dena, ëe anik emsa ëre mo timsi dikim golsriwen hap denaka tonbiridak."

² Zen kim anakan sane da'ak, "Zen nëre mae mo olkam am nësa tonbirida'ara," dekam zep tangan balk tasik.

Zao zep tonbiridak, ³ "Èe an Yahudi wal. Asa anyan Kilikia mo langna Tarsusk jaha gwek. Hwëna ëe aweë

†† Anakare enlala naban mes yap nasohlasik, "Paulus mo kal de desan bles-bles gwenkam, ki sa gola an kun gwer."

mam gwék. Ëe zebë Farisi walya Gamaliel Bak hon tawa gwék– kire enkam de nëno mae mo auyan-aza mo tîti tabin ol san ang gwe-gwen hap denaye. Ëe hen ama dawem tangankam de Alapsa betek gweblan hap alp gwe-gwék– ena in kirekam hen angkam lowehe gwe'anke. ⁴ Yesus hup de tawa tabin sin men zen ang ta gwék, ëe zebë desa karek ta gwibik, hen bwinak sesek gulin gwék– sap we, sap zi. Hen ahakon tameran habë golëgu gwék. ⁵ Alap mo golak de teipsinnî hen tîngare Yahudi mo teipsin sinodenak dena, debarenak maka emsa nenbirida'an, 'In eiwa. Hom boton gwe'ara.' Sap zen zen abe hap suratna nolblak– desa de Damsik mo but srëm golak de mam-mam wenyâ kip goltreizimdin hipye. Zen sap dekam de Yesussu de taïbliðlan zisi an san dep tahyo halzan hap– awe de hwëna karek tabin hip.

⁶ "Yakla bolak denaban kimë Damsik golek de gwe'ak, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna asa wale tazak. ⁷ Dekam zebë kamanak zank. Dekon zebë ola salsek, 'Saulus, Saulus, em ba habe Asa karek ta gwe'ara?'

⁸ "Ki zebë ding guk, 'Bian, em nara?'

"Dekam zep ano ola insa ding gulku, 'Ëe an Nazaret walya Yesus– insa em karek ta gwe'arake.' ⁹ Mensaë golëtë'ak, zen ngatan enna insa man hla nuk. Hwëna ola in desa asa tonbla'anaka, zen hom anakan tame nuk, 'Kirekam tonblala.'

¹⁰ "Ki zebë taken seblak, 'Bian, ëe basa asa syal gwibir?'

"Ki zep asa ding gulbluka, 'Em luwen, ki hëndep Damsik hatana. Zen zao asa emsa gublul– syala mensaë ep wei yul sonebla'anye.'

¹¹ "Dekon zep asa Damsik sin dep irik da song gwék, sap ano nwenâ mes dawemkam de ngatanna in hap ðimîn nëk. ¹² Zini bosena Ananias zen zep asa duwebla zaka. Zini in enho zon tasiblinkam Musa mo tîti tabin ol san ang gwe-gweka, hen tîngare Damsik de Yahudi zini man blikip neisik gweblak. ¹³ Zen ano alp nakon zau'un zaka, dekon zep asa gubluka, 'Ano oso Saulus, emki etan kara gwen!' Hëndep ki zebë zini insa hla tak.

¹⁴ "Ki zep asa gubluka, 'Nëno mae mo auyan-aza mo Alapna mes emsa dam tasiki– dekam de zëno dwam gwibin sin denaka tawa gwibin hip, hen dekam de zëre mo zer sonen lalak Zini insa hla tan hap, hen zëno olgusu de salblan hapye. ¹⁵ Mensa ena oranak hlal zuka hen sane gweka, desa esa tîngare zi hip golzim halada gwera. ¹⁶ Zep angkam em basae etan eissibi'ira? Em luwen. Ëe asa emsa baptis tal, hen em kime Alapsa Yesus mo bosekam abe ta'anaka, Zen dekam sa eno karek-karekna ep ngan gulsublula.'

¹⁷ "Dekon kimë etan an san dep lwa halzak, dekam kimë Alap mo gola kon gu sonebla'ak, dekam zep ano nwenâ ap lirisin nëblak. ¹⁸ Bian Yesussuë hla tak. Man asa gubluka, 'Nabakam! Angkam hëndep Yerusalemsa hli ta. Sap awe de Asa taïbliðlan srëm zini an molya eno abe hap de aïsîli dokwak nuk.'

¹⁹ "Ki zebë ding gulbluk, 'Bian, awe de zini an mes-am asa tawa nëblak: Ëe ama but srëm gol-gol san song

gwe-gwék– dekam de Emsa de taïbliðlan zisi tangole gwibin hip, hen bwi san dep tahyohal gwen hap.

²⁰ Hen Stepanu'u kim ere mo bose hap de jal hap dak, ëe hen dekam ama anakan ola mas guk, "Em ema sam lanan." Hen men zen da'ak, zëno mae mo tahan bajuna ëyë teirensizim'ik. Zep Bian, Emsa de taïbliðlan srëm wenyâ sa ano ola dokwak nul.'

²¹ "Ki zep Bian asa ding gulbluka, 'Molya. Em song gwen. Sap Ëyë emsa Yahudi srëm zi mo lang san dep zer sone'an– zëwe de zisi de tawa tabir song gwen hap."

²² Nongka sap dawemkam sane da'ak, hwëna anak-an kim guku, "Yahudi srëm zisi ekakim tawa tabir song gwe," dekam zep ol alhapkam ëgu inek, "Zini an okamana an kon emki jek-jak tan! Zen de gwën hap hom dakasti'ira!"

²³ In kim ol nop-nopkam ëgu anek, dekam zep hëndep zëre mae mo tahan bajuna dalwesi'ik– kasokam dikim i tîblan hap. Ahakon sonsa gulk sun yal dase gwebla'ak. ²⁴ Dekam zep jana nabare zi mo mamna in Paulussu de zëre mae mo gol mwa san zertin hip gubiridaka– zao de dawemkam tangolen naban taken-taken gweblan hap, mae hap, "Zen ba hap kire tangankam emsa jal nëbla'an?" ²⁵ Hwëna kim kire naka de tangolen hap dahale'ak, Paulus dekam zep Yunani olkam jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka takensiblika, "San ha dawemna?– em de Roma mo irik ginnik de zisi takensiblin srëm kam tangolen naye."

²⁶ Kirekam kim salblaka, dekam zep mam zem insa gublu hanaka, "Em basae go'ara? Zini an Roma mo irik gin nikore nakake."

²⁷ Mam zem in ki zep song gwe zaka, zao zep taken-sibli zaka, "Emki asa gublun: Em san ha eiwa Roma mo irik gin nikorena?"

Ki zep ding gulbluka, "In eiwa."

²⁸ Dekam ki zep etan ding gulbluka, "Em an sap Roma mo irik ginnik de zisi hom yap. Hwëna Roma mo irik ginnik de syal ta gwen zi hip mes yabe te-ayasa mamkam golzimki– dekam de Roma mo irik ginnik de tin hip de suratsa ebe hap golblan hap."

Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, "Kirekam hom. Ano bian swena hen Roma mo irik ginnik denakake."

²⁹ Men zen sap taken-taken gweblan hap golek de da'anzak, dekam zep nabakam sekwak gwék. Hen mam zini in zëna dekam zep aïri'anaka, sap zen mes gubiridaka– Roma mo irik ginnik de zisi de totoresa tahalen hap. †

Paulussu kim Yahudi mo teipsin sinodenak nêrtrêkke:

³⁰ Ka'ankam ki zep jana nabare zi mo mamna in dekam de anakan tawa gweblan hap dwam gwe'anaka, "Yahudi zini in ba hap Paulussu de tan hap asas nëbla'-

† Roma mo teipsin tangan zini dekam mes anakan jalse gwibiridaka, "Roma mo irik ginnik de zisi bahem totoresa tahalen." Yahudisa sap dekam Roma hen irik nik, hwëna desa man anakan enlala nenbirida gwék, "Zen hom eiwa tangankam Roma mo irik ginnik bitî gwe'an." Zep Yahudi walsya sap de totoresa tahalen hen tangolen.

an?" Dekam zep gubiridaka- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi zi mo teipsîn sinodenak denaka de tagal gulsun hup- zen de hwëna taken-taken gweblan hap. Desan dep zep Paulussu tahalen srëm naka zerhal zaka.

23 Paulus ki zep teipsîn sinodenak dena insa karatda tabirki, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ëe enho kles gwesîn srëmkamë Alap mo dwam gwibin sin syal gwe-gwek- hëndep namen de yaklana awe." ² Alap mo golak de teipsîn zini Ananias Bak kim kirekam de torannak salblaka, dekam zep Paulus mo alp nakon men zen ëzau'uk desa mip naka de lwa soblan hap gubiridaka. Dekam zep ahanik mipna lwa soblaka. ¹³ Paulus ki zep gubluka, "Alap sa hen emsa mip naka lwa tala! Zi mo nwenak em dawemna, hwëna eno enhona karekna. Em insa iwe nikin'ira- ano kareksa de dekon anakan teibin hip, 'Zen kirekam mo Musa mo titi tabin olsa gulmunku,' hwëna ena hen ema gulmun nura- asa de karek gwen srëmnak lek tyan hap insa gubiridandaye."

⁴ Men zen zëno alp nakon ëzau'uk, ki zep ding nubluk, "Em in Alap mo golak de teipsîn zisie lamang ta'ara!"

⁵ Paulus ki zep ding gulzimki, "Aya-wal oso-wal, ëe homë anakan tame tal, 'Zen zen- Alap mo golak de teipsîn niye.' Sap Alap mo olak Musa man titi tabirki, 'Ere mae mo teipsîn-teipsinni bahem lamang ta gwibin.'" ^{††}

⁶ Paulus kim zë anakan tame tabirki, "An ahakon Farisi hon de bitî gwen zi, hen ahakon Saduki hon de bitî gwen zi," dekam zep ol mamkam gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ëe an hen Farisi wal. Ano bianna hen Farisi wal. Asa an mae habe namen taken-taken ëbla'an: Sap ëe ama anakan taïblik, 'Zini tin nikon ngaya gwenkam.'" ⁷ Kirekam kim nasalblak, ki zep zë zën ëol gwe'ak. Dekam zep ëkles gwek. Farisi srën tewehak, Saduki hen srën tewehak. ⁸ Zen mae hap ëkles gwek: Sap Saduki zini man ëenlala gwek,

"Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen.
Alap mo dam taha nakore zini hen hom.
Zi mo angna hen hom."

Hwëna Farisikam de gubirida gwen zini, zen man anakan ëtaïblik, "Ki."

⁹ Zao zep sërkam ëol-tetek gwek. Dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin Farisikam de zini ahakore nik ëzauk. Zen zep ol mamkam ahakore wenyik mo olsa anakare olkam nablonsuzimk, "Ëe homë zini an mo karekna hla kulbli'an! San ha diki zi-au ahaksa Alap mo dam taha nakore zi mes yap aïsîl gweblaka? Kirekam de lwankam, ki bana hom." ¹⁰ Sërkan tangan kim ënop-nop gwe'ak, jana nabare zi mo mamna in dekam zep mae hap aïri'anaka, "Paulussu an namen sa bai-bi dal!" Dekam zep zëre mo irgwa taha nakore wenyaka gubiridaka- Paulussu de zëno mae mo ngirinnik sonkam al tazimdi boran hap, hen dekam de zëre mae mo lowehe gwen san dep etan zerhan hap.

¹¹ Dekam zep kam Bian Yesus Paulus mo alp nakon zau'un zaka, zao zep gubluka, "Enlala tatetekam gwë!

Men kirekame namen abe hap dena Yerusalemk tonbiridala, zen kirekam esa hen Romak tonbirida gwera."

Yahudi zini kim anakan ëgukke, "Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye."

¹² Ka'ankam kaknak, Yahudi zini beya nik zep Paulussu de tan hap ola aha-en nuk. Dekam zep apdekam anakan ëguk, "Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye." ¹³ Zini in zen ki ëgu-guk, beyana empat-pulu nakon man tamank. ¹⁴ Zen ki zep Alap mo golak de mam-mam wenyak dep hen Yahudi mo nol-nol san dep sek gwek, ki zep zë nenbiridak, "Ëe mesë Alap mo nwenak apdekam anakan ëgunun, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.'" ¹⁵ Zep angkam em hen teipsîn sinodenak dena janana bare zi mo mamna insa en soneblak. Anakan abe lak, 'Paulussu emki abe mae hap zer sonezimdin- ëe aka etan dawemkam taken-taken ëblak.' Hwëna zen molya awe hata zaka, sap ëe ora nakon asa tan hap lil giblil."

¹⁶ Hwëna naïmlî zem man zë sane tabi'inka, dekam zep jana nabare nik mo gol san song gweka, zao zep Paulussu gubluka.

¹⁷ Paulus dekam zep jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka gu soneblaka. Kim hata zaka, zao zep gubluka, "Wal seiwiri an emki ere mo mam osan dep zersong gwen, sap zëno ol aïsîli ki- zëbe hap denaye." ¹⁸ Dekam zep mam zem osan dep zersong gweka.

Irgwa taha nakore zini in ki zep mam zem insa gubluka, "Bwinak de zini Paulus man asa gu soneblala- ëe de wasna ansa ebon osan dep zer halzan hap. Zen man olsa eban de loran hap golsong gwe zala."

¹⁹ Mam zem in ki zep taha nakon il ti-in kinika- tewehë kininkam de zertoran hap. Ki zep zë takensiblika, "Em ba ola bane abe hap golsong gwëbla zala?"

²⁰ Ki zep ding gulbluka, "Yahudi zini mes ola aha-en nul- emsa de anakan ahap tan hap, 'Paulussu ka'an ap zer sonezim- ëe aka etan teipsîn sinodenak dawemkam taken-taken ëblak.' Hwëna in boton. ²¹ Bahem zëno mae mo ol san ang gwen, sap zini ora nakon zao de tan hap dïl gibli'an. Beyana mes empat-pulu nakon taman. Zen mes Alap mo nwenak anakan ëgu-gul, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.' Angkam zen mes ëhohle gwer. Ebon onakon de ol esa neisbi'in."

²² Mam zini in ki zep gubluka, "Angkam sap esa song gwera. Hwëna bahem aha maesa gubiridan- in desae asa gublundaye."

Paulussu kim Kaesarea san dep nër sonekke:

²³ Jana nabare nik mo mamna in ki zep aha mam dare naka guzimki, "Emki 470kam jana nabare zisi hohle labin- nëbokkam de ëeija gwen wenyaka 200 enkam, ja-

nakam dep de wenya hen 200kum, kuda tahan nakon de ëeijan hap dena 70 enkam. Emki gubiridan- kam de sek gwen hap deka ëhohle gwëk. Yakla nwenã sembi-lankam esa ëgwahal- Paulussu de Kaesarea san dep zon tan hap. ²⁴ Kudana hen ahana Paulus hup de hohle dablak- zen deka zë nikin halka, dawem enkam de nërsong gwëk, hëndep gubernor Peliks Bak hon de zon dak."

²⁵ Zëna ki zep suratna anakan ale gulbluka,

²⁶ "Gubernor Peliks Bak hap, mensaë blikip eisik gweblananke, Klaudius Lisias onakon: Dawem.

²⁷ Zini insa ep zer soneblak, mes Yahudi balk dak. Zen man sap tan hap alp nëbla'ak. Hwëna ëyë nabakam ëre mo walas naban zial tak, sap ëe mesë salblak, 'Zen Roma mo irik ginnik dena.' ²⁸ Ëe ama sap zëno kareksa de hlaulblun hap dwam gwëk- in dekon ki karek tan hap asas në gwebla'akke. Ëe zebë Yahudi mo teipsin sinode san dep sap zerhak. ²⁹ Hwëna zëno karekna in zep ki në gwebla'ak, zen Roma mo ol jalse gwen hap hom. Hwëna Yahudi zëre mae mo ol jalse gwen en hap. Zëno karekna hom- dekam de tan hap denaye, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye. ³⁰ Hwëna anakan kim asa nenblak, 'Man tan hap dil gibli'an,' dekam zebë nabakam ebon osan dep zer sonek. Hen in zen jal në gwebla'an, ëe ama desa gubiridak, 'Amki nek zëno karekna gubernor hap oltrëblak.'"

³¹ In desa dam tasibirki, zen zep Paulussu kam nërsong gwëk, hëndep Antipatrisk nërhatãk. ³² Dekon kaknak 70kam de kuda nabare en nik zep kon nërsong gwëk. 400kum de tanakam de wenya dekon zep lwan dahak. ³³ Kaesareak kim nërhatãk, ki zep suratna insa gubernor hap nolblak. Paulussu hen zao zep tapbla dablak. ³⁴ Gubernor kim suratna insa karatda gulku, dekam zep Paulussu takensiblika, "Eno auyan-azana endan kon?" Ki zep ding gulbluka, "Kilikia konke."

³⁵ Dekam zep gubluka, "Zep eno kareksa de ap goltrëblan hap de wenya kim de yaing gwe'anzak, zen dekam asa zëno mae mo nwenak emsa taken-taken gwëblal." Dekam zep pemerinta mo gol yalak de kara ta gwen hap gubiridaka- mensa teipsin zini Herodes Swe gubernor hen jana zi de zao lowehe gwen hap taublu-zimkike.

Teipsin zini Peliks hip kim Paulus mo karekna noltrëblakke:

24 Yaklana kim aha-ere taha-tapakam damank, Alap mo golak de teipsin zini Ananias hen Yahudi mo nol-nola dekam zep Kaesarea san tine gwëk. Roma mo ol jalse gwen klis gul gwen hap de zini hen man ang gwibiridaka. Zëno bosena Tertulus Bak. Yahudi mo mam-mamna mes desa nenblak- zen de Paulus mo kareksa gubernor hap goltrëblan hap. ² Paulussu kim nër halzak, dekam zep Tertulus Peliks Baksa anakan tonblaka, "Ano mae mo teipsinni, bian gubernor- men desaë blikip eisik gwebla'anke: Eno asa de irik ginkim, ëe mesë holokam umlae enkam lowehe gwëk. Em me-

se ere mo enlala blalkam asa oto gulsuk gwëka. In zebë tingare langna awe dawemna mwin-mwankam ep ol gweblanan. ⁴ Hwëna holokam de desa loran srëm hap, ëe ama emsa blikip gwesiblin naban abe ta'an- ano mae mo ola ansa de sane gwen hap. ⁵ Zini an ëe mesë dam lasik: Zen zisi karek tabirida gwenda. Hen zëno yasik tabin nikon Yahudi zini tingare okamanak de wenya man ëilman gwenda gwenan. An hen men zen Nazaret walya men mo bosekam tawa dabirida gwe'anke, zëno mae mo mamna ahana. ⁶ Zen kim sap Alap mo golsa de kun gun hup akasiki, hwëna ama zë nabakam balk lak. ["Ëe sap ëre mae mo ol jalse gwen san de karek tan habë ki enlala ëbla'ak. Hwëna jana nabare zi mo mamna Lisias Bak, zen zep zëre mo walas naban asas tangankam zial ta halka. Dekam zep asa gubiridaka- ëe de zëno kareksa ebe hap goltrëblan hap."] ⁸ Em de hen taken-taken gwëblankam, esa ki zëre mo ola kon anakan dam tasili, 'Eiwa, zëno karek-karekna beya tanganna, in zep ki në gwebla'an.'"

⁹ Yahudi zini men zen ang tazak, dekam zep zëno ola insa anakan trë nïlblik, "In eiwa tangan."

Paulus kim zëre mo tim golsriwen hap de ola tonkake:

¹⁰ Gubernor kim Paulussu tahakam anakare hap aka-blaka, "Emki hwëna toran," Paulus dekam zep ding gulku, "Ëe tawana: Em mese langna awe zi mo karek-karekna holokam klis gul gwëka. Zep ëe ama tangan isrip-sri gwenan- emsa de ëre mo tim golsriwen hap denaka tonblan hapye. ¹¹ Em de ano olsa taiblibin hip, em emaka hen aha zisi takensibirida'ara. Ëe mae habë Yerusalem san song gwëk: Dekon de Alapsa zëre hap de gola kon gu sone gweblan hap. Yaklana tuju enkamë zë gwëk, ki zep an san dep asa nër halzak. Zep ëe bawalkam de zë karekna mam gun hup? Angkam hwëna awe yaklana aha-ere taha-tapakamë gwë'an.

¹² Men zen ano kareksa de ebe hap goltrëblan hap yaing gwezak, zen hom asa hla dak- zi mo olsa de keisa gunnuk, ahaksa zi tra mo enlalasa de ben tyasizimdinik, sap Alap mo golak, sap but srëm golak, hen sap ëna iweye. ¹³ Men desa boton ol blo-blona emsa donblanan, zen hwëna basa molya emsa anakan donblak, "Ëe kirekam de karek gwennakë hla lak."

¹⁴ Hwëna ëe ebon damnakë kira gwe'an: Ëe ama ëre mae mo auyan-aza mo Alapsa betek gwe-gweblanan- Nazaret walya Yesussu de ang gwëblankam. Men zen Desa daiblibla'an, desa man Yahudi mo mam-mamna anakan husus neibirida gwe'an, 'In yasik tabin sin ang ta'an.' Hwëna tingan mensa Musa mo titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola ale nuk, ëe nama desa kitak taiblibi'in. ¹⁵ Ëe ama Alapsa taiblibla'an- in kirekam hen zen lowe he'an, anakan, 'Zini tin nikon sa ëngaya gwer- sap dawem gol gwen zi, sap hen karek gol gwen zi.' ¹⁶ Ëe in zebë alp gwe-gwenan- enho kles gwesin srëmkam de Alap mo nwenak gwën hap, sap hen zi bosyan mo nwenak.

¹⁷ "Ëe kimë zi mo lang san tahun beyakam gwëndak, ki zebë etan Yerusalem san dep lwa halzak- zao de ta-

halha zisi te-alakam mas gwibiridan hap, hen Alap hap de domba maesa kap ta gweblan hap. ¹⁸ Zen in kim kiresa de syal gwibinnik Alap mo gol teksonnak asa hla dak, êe dekam kun naban homë zë gwë'ak. Hen zi tra naban homë mae zë golêkeisa-keisa gwëk. Hen homë mae zë golëilman gwëk. ¹⁹ Hwëna Yahudi zini men zen Asia mo lang nakon yaïng gwezak, zen zen en zë asa anakan tame dak, 'An men zen nëno mae mo lang san tëndä gwëkake.' Diki zen de awe yaïng gwe'an zanam, zen de eno nwenak asa taken-taken gweblan hap, ki maka sam gweš'îin- zen de asa ba mae hap jal gwe-blankamyë. ²⁰ Ahaksa bong-bongna an zen teinikin'in, zen maka emsa nenbla'an- ano karekna men zen ap hla nulblik, in kim Yerusalemk teipsin sinodenak asa taken-taken nëblakye. ²¹ Zëno mae mo nwenak êe ama sap'nen ol mamkam anakan guk, 'Asa ansa namen taken-taken ëbla'an, zen mae hap: Sap êe ama anakan taïblik, "Zini tin nikon ngaya gwenkam."'' †

²² Peliks Bak orep mes anakan tawa gwibiridaka, "Ahakon Nazaret walya Yesu Swesa ang në gwebla'an." Zep gubiridaka, "Angkam dekam sekwak gwëk. Jana nabare nik mo mamna Lisias Bak de hata zankam asa klis gul." ²³ Dekam zep zëwe de jana nabare nik mo mam naka gubluka- zen de zëre mae mo lowehe gwennak Paulussu kara ta gwen hap. †† Peliks man desa gubluka, "Dikire gol mwa ennak të nasen gwëk, hen wal bose wal zem dikire tahalhanak mas në gweblak."

Paulus kim dare tahunkam bwinak gwëkake:

²⁴ Yaklana hom beya gwe'ak, ki zep Peliks we zem Drusila han aptazak. We zem in Yahudi we, hwëna zëna Roma wal. Ki zep Peliks Paulussu de kwang ta halzan hap gubiridaka. Dekam zep we zeban apdenak sane la'ak- Kristussu de taïblihan hap dena kim klis gulzim'inkaye. ²⁵ Insa klis gulzim'inka, Alap hon dikim tal gweš'in hip denaka, zënaka dikim zerinik gwen hap denaka, hen Alap de lamkam klis gun hup denaka. Peliks dekam zep aïri'anka, dekam zep gubluka, "Zao en golzausuk. Amki asa hli so. Êe de hir-hir gwen srëmkam, asa etan emsa gu soneblal." ²⁶ Hwëna zen man hen Paulussu anakan gu gweblaka, "Eme te-alasa mamkam ap golbla'anam, ki amaka emsa zeser sone'an." Zep etan-etankam kire hap de olsa de loran hap gu sone gweblaka.

²⁷ Tahunna kim dan damank, Peliks dekam zep gubernora kon ati gwëka. Hwëna Yahudi zi dikim sam gweš'iblin hap zep Paulussu bwinak hli taka. Hwëna dekam zep zëno weinak Perkius Pestus gubernorkam irik gilki.

Pestus hup kim Paulus mo karekna noltrëblakke:

25 Gubernur Pestus mo hata zannak kim yaklana dan-ahan damank, dekam zep Kaesarea kon Ye-

† Paulus kim kirekam ol mamkam gubiridaka, dekam zep zën ëol gwëk hen ëhliwëk. Mae hap ëhliwëk, "San ha zini tin nikon etan ngaya gwenkam?" (Kis 23:6-10) †† Yunani ola kon de dam gulsunkum, jana nabare zini in, zëno irik gin walasna beyana 100 enkam.

rusalemsa amjanbirki. ² Zao zep Pestus mo nwenak Alap mo golak de mam-mam wenyä hen Yahudi mo nol-nola Paulus mo karekna botonkam noltrëblak. Zen man Pestussu anakan aberbe da gwe'ak, ³ "Êe de emsa sam gweš'iblin hap, emki gubiridan- Paulussu de etan an san dep zer sonen hap." Sap zen mes aningkim de ora nakon til g'iblin hap ëhohle gwëk. ⁴ Hwëna man ding gulzimki, "Paulussu zen Kaesareak am kara da'an, hen êe desan asa etan nabakam lwahal. ⁵ Zen de eiwa karek gwenkam, ki dikire eno mae mo nol-nol ahakore nik asa ang nëblak- zao deka zëno kareksa abe hap noltrëblak."

⁶ Yerusalemk yaklana san ha dare taha-tapakam mes yap zë gwëka, ki zep kon etan Kaesarea san dep lwa halka. Ka'ankam zep klis gul gwen hap de teksonnak Paulussu dikim zë taken-taken gweblan hap tagal gul-suku. Ki zep Paulussu de zerhatazan hap gubiridaka. ⁷ Paulussu kim nërhatatak, Yahudi zini in zen Yerusalemk kon yaïng gwezak, dekam zep dot dasizik. Zao zep olkam men-kon an-konkam nëbla'ak. Boton ol blo-blo-na insa kim dohon-hon nulbli'ak, hwëna anakan de ëgunnu hom, "Êe ëre mo nwekamë kirekam de kareksa gonnak hla lak."

⁸ Paulus dekam zep zëre mo tim golsriwen hap de ola anakan guku, "Êe homë Yahudi zi mo titi tabin olsa gulmunk, hen Alap mo gola homë kun guk. Roma mo teipsin zi mo jalse gwenna homë hen gulmunk."

⁹ Hwëna Pestus man Yahudi zi de zënaka sam gweš'iblin hap dwam gwe'anka, zep Paulussu takensiblika, "Em wëhë dwam gwe'ara?- êe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye, eno karekna insa ap noltrëblananke."

¹⁰ Ki zep ding gulbluka, "Êe an Roma mo teipsin zi mo dam taha nakore zini eno nwenakë zau'un. Zep diki em de awe asa taken-taken gweblan hap man dakasti'in. Ena dwan mes-eme tawa gwera: Êe homë Yahudi zi hip karekna golzimk. ¹¹ Tan hap de kareksa de ap hlaulblunkam, êe homë asa de tan hap jalse gwe'an. Hwëna Yahudi zi mo boton ol blo-blo enna in hap de asa tapbla tazimdin hip hom dakasti'in. Êe ama abe gwe'an- Romak de teipsin tangan zi de ap tap gulblun hap!"

¹² Zëno ola insa kim Pestus Bak zëre mo irgwa taha nakore zi niban ziklis gulku, dekam zep gubluka, "En mese ki gulu. Emsa desan sa nërhal!"

Teipsin zini Agripa Baksa kim somol zeban zëre mo tim golsriwen ola tonzimkike:

¹³ Hom holo gwe'ak, ki zep teipsin zini Herodes Swe mo tanena Agripa somol zeban Kaesareak Pestussu zini lazak. Agripa, zen hen teipsinni. Somol zem in bosena Bernike. ¹⁴ Zao kim ërgwë gwe'ak, Pestus dekam zep Paulus hup dena Agripa Baksa anakan tonbla'anka, "Zini awe man bwinak Peliks Bak hli taka. ¹⁵ Êe kimë nër hom Yerusalemsa amjanbik, Alap mo golak de mam-mam wenyä hen Yahudi mo nol-nola zëno kareksa ap noltrëblak. Zen man sap tan hap asa aberbe da gwe'ak. ¹⁶ Hwëna êe anakanë ding gulzimk, 'Roma ano

mae mo jalse gwen olak man lwak, "Zisi bëjen totoresa jal zi hip tapbla tazimdin. Diki nonol jal zi mo nwenak de taken-taken gweblankam- zao de zen hen zëre mo tim golsriwen hap de olsa tonbiridan hap."¹⁷ Zep zen kim abon yaïng gwezak, ëe homë eissik. Ka'ankam zebë hëndep tagam gulsuk. Dekam zebë zini insa de zer halzan hap gubiridak.¹⁸ Zëno jal zini in kim ap zëno karekna noltrëblak, hwëna tan hap de karekna zen hom ap noltrëblak- men kirekamë tim gu'ukye.¹⁹ Zen hwëna Yahudi mo tawa tabin nikon ki nëblak, hen mae en nakon ki zini insa husus nëblak: Anakan mo gu gwendake, 'Zi bosena Yesus, zen man tïn nikon etan ngaya gweka.'²⁰ Ëe mesë zë anakan topse gwibiridak, 'Ëe banakarekam de kire hap dena takensibirida gwen hap?' In zebë sap zini insa takensiblik, 'Em wëhë dwam gwe'ara- ëe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye?- eno karekna insa ap noltrëblanke.'²¹ Hwëna zen Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap abe gweka. Dekam zebë jana zisi gubiridak, 'Ki amki awe kara lak. Roma san dep de bulu kim de song gwe'ak, dekam neik desan dep ër sonek.'"

²² Agripa ki zep ding gulbluka, "Ëe hen ama dwam gwe'an- zini in mo aïsîlî de sane gwen hap."

Pestus ki zep ding gulbluka, "Ka'an neik."

²³ Ka'ankam zep Agripa Bak somol zem Bernike neka teipsin zi hip de tërya ban dawem enkam nitilzik- ol ton gwibin hip de teksonnak iwe dep. Jana nabare nik mo mam-mamna hen ëna iwe de bose nabare weny mes zë hen yaïng gwezak. Pestus dekam zep jana nabare weny Paulussu de zerhalzan hap gubiridaka.

²⁴ Kim nërhatzak, Pestus ki zep guku, "Teipsin zini Agripa Bak, hen tingan an zene tagal gwenanke, zini an ena mese hla lanan. Tingare Yerusalemk de Yahudi zini hen Kaesareak awe dena, zen mes asa aberbe da gwek- ol nop-nopkam de anakan ëgu gwenkamy, 'Zini an hom dakasti'ira- zen de okamanak gwën hapye.'

²⁵ Hwëna ëe homë tan hap de karekna hlaulbluk. Hwëna zën kim abe gweka, Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap, ëe dekam zebë desan de zer sonen hap klis guk.²⁶ Hwëna ëe nëno mae mo mamna insa ba olsa de suratkam anakan tawa tan hap?- 'Zëno karekna an dë kirekam moye,' deban de zer sonen hapye. In zebë eno mae mo nwenak de zer halzan hap gubiridan- nonol tanganna teipsin zini Agripa Bak ere onak, dekam eka apdenak dawemkam anakan dam ulsuk, 'A kirekam neik nëre mae mo teipsin tanganna kip suratna ale ulblik.'²⁷ Sap ano enlalakam, zëno kareksa de dam gulsublun srëmkam, nen bëjen nen Roma mo teipsin tangan zi sin dep zer sonen."

26 Agripa ki zep Paulussu gulbluka, "Ëe ama ebe hap golbla'an- em dikim ere mo tim golsriwen hap denaka toran hap."

Paulus ki zep tahakam akabiridaka- dekam de kon gwisibir hanan hap. Ki zep gu ineka,² "Teipsin zini Agripa, ëe ama tangan sam gwesin- ëre mo tim golsriwen olsa de namen emsa tonblan hap, mensa Yahudi zini ap ola blo-blo nul gweblakke.³ Ëe ama tangan sam gwesin, sap em mese tangan Yahudi zi mo

kirekam de lowe henna tawa gwibiridaka- hen zëno mae mo Alap hap de ol gulsuk halasen gwenna. In zebë emsa dawemkam de asa sane tan hap abe ta'an.

⁴ "Tingare Yahudi zini ano gwëna tawana- walasnak kimë ëre mo langnak gwëk, hëndep Yerusalemk awe kimë gwë gwëk.⁵ Zen mes holokam asa kara da gwëk. Zep zen de ëdwam gwe'anam, zen maka emsa anakan nenbla'an, 'Zen Farisi mo tawa tabin sin ang gweka.' Tingare Yahudi nëre mae mo hlik-hlik nakon, Farisikam de zini, zen in zen tingare Yahudi mo titi tabin sin tatetekam ang ta gwenan.⁶ Zep ëe mae habë angkam awe zau'un- zao de asa taken-taken gweblan hap: Sap ëe ama Yahudi nëre mae mo auyan-aza hap de Alap mo ol gu-guk gwensa taïblibik.⁷ Ol gu-guk gwenna iwe de zaun hup dena insa, Israel mo dua-blas enkam de zi ausuna man tangan kara nei gwibi'in. Zen in zep Alapsa betek në gweblan- yaklam denaban kam denabanye. Hwëna teipsin zini Agripa Bak, ol gu-guk gwenna insaë taïblibik, in zep'nen ki hwëna Yahudi zini ol blo-blona ap mam nulblik.⁸ Hwëna zini ba hap anakan ëkil gil gwe'an?- 'Alap bëjen zini tïn nikon ngaya tan.'

⁹ "Aena hen orep anakanë kil gi'ik, 'Dawemna, nen Nazaret walya Yesussu de taïbliblan weny esa karek la gwibir.'¹⁰ Ëe zebë kirekam Yerusalemk gwebirida gwëk. Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam, ëe ama Yesussu de taïbliblan weny bwinak sesek gulin gwëk, hen tameran hap kim nenbirida gwëk, ëe ama hen ola anakan mas gul gwëk, 'Amki lak.'¹¹ Ëe mesë beya guk- but srëm gol-gol san de zisi karek tabin hip hakalbirida gwenna. Hen dekam ama akasibirida gwëk, 'Zen wëhë tik-tik tabinkim Yesussu lamang da'ak?' Ëe ama sërkam u sal-sal gwibirida gwëk, zebë hëndep aha lang san teibirida gwëk.

¹² "Zep ano teipsinni Agripa Bak, ëe kimë kire enlala naban Damsik sin song gwëk, Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam de surat naban, yakla bolak denaban dekam zep ngatanna ngli nakon ati gwezak, zao zep asa wale tabirzik. Yakla nwe mo ngatanna man lwala he'ara. In sërkam de ngatan tanganna.¹⁴ Ëe tingan kamanakë altik, ki zebë hwëna ola salsek- Ibrani olkam de anakan asa takenblanna, 'Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda? Zen hwëna enakae kim karek ta gwe'ara.'

¹⁵ "Ki zebë takensiblik, 'Bian, Em nara?'

"Ki zep asa ding gulbluka, 'Ëe an Yesus- em insa karek ta gwe'arake.¹⁶ Em luwen. Ëe mesë ebe hap Ënaka zertrëblan- em dikim abe hap de syalsa gol gwen hap, hen dekam de abe hap denaka gol halada gwen hap, in desa hlauluda, hen men desaë ebe hap goltrë gwebla'akye.¹⁷ Ëe asa emsa Yahudi kore jal zi mo taha nakon al ta gwer- hen Yahudi srëm jal zi mo taha nakonye. Sap ëe ama emsa Yahudi srëm zi sin dep zer sone'an-¹⁸ kawesinnik de ëbute gwen zisi ekakim ngatannak dep golëwet so gwe-gwe, hen dowal mo kigi mo tahalebin zisi ekakim hil ti sone gwibir. Zen kim de Asa daïbli gwebla'ak, zen dekam asa zëno mae mo ka-

rek-karekna tap gulsuk gwizim. Zen dekam sa hen Alap mo hlîl irin lalak wenyak bitî gwer.'

¹⁹ "Zen in zep, teipsîn zini Agripa Bak, Alap insa nwe-na ap lirisin soblaka, êe zebê desan ang gwék. ²⁰ In zebê tonbirida gwék- nonol tanganna Damsik, Yerusalem, tîngare Yahudi mo langnak, hêndep Yahudi srêm zi mo lang-lang san. Êe anakanê tonbirida gwék, 'Em êhalen, ki Alap osan dep lwan dahak. Aha zi hip em dawemsa goltrei gwizimdin- dekam de emsa anakan tame tan hapye, "Zen mes halera." ²¹ Kirekam insa gol halada gwék, in zep Yahudi zini Alap mo golak asa balk dak, hêndep tan hap asa alp dasîk. ²² Hwëna Alap man asa ìl gwehe gwebla'ara. In zebê hêndep angkam an nama zau'un hen emsa tonbirida'an- sap mam-mam wenyâ hen bete-tek wenyâ. Êe ansa emsa gubirida'an, zen hom Musa mo ola kon srên gwe'an- hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola konye. ²³ Sap zen anakan hamal hap êgu-guk gwék,

'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen sa kareksa goltowera. Hen Zen Zen sa tîn nikon de ngaya gwenkam nonol gwera- dekam de êngaya gwen hap de ngatannak dep golêwet so gwen hapye, sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srêm zi.'" †

²⁴ Kirekam kim guku, dekam zep Pestus zëno ola insa ol drakkam blaonsublu kinîka, "Paulus, em in ema mamak gwëka! Em insa kirekam mamkam tawa gwibirki, in zebê hêndep mamak gwëka."

²⁵ Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, "Teipsîn zini Pestus Bak, êe homê mamak gwék. Êe in eiwa de tangannakê tonnan, hen enlala dawemkamê tonnan. ²⁶ Teipsîn zini Agripa, zen hal-halaka hom. Hen êe tawana: Zen mes orep anakan tawa gwëka, 'Yesus kirekam gwëka, hen Yahudi kirekam nêblak.' Sap in kim ki jowek, zen damnak ki lwak. Zep zëno nwenak êe sap asa beyakam kire hap dena ton. ²⁷ Teipsîn zini Agripa, em san ema anakan taïlibi'ira?- 'Mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nuk, zen eiwana.' Êe ama emsa tame ta'an: Em mese desa taïlibirki."

²⁸ Agripa ki zep hen zëno ola blaonsublu kinîka, "Em san ema asa tim ti'ara?- 'Nabakam asa desa halen tal, hêndep zen sa angkam Kristen gwera.'" †

²⁹ Paulus ki zep ding gulbluka, "Êe ama Alapsa ebe hap abe ta gwe'an- sap angkam dep, ahaksa lamkam dep. Hwëna ebe en hap hom. Êe anakanê abe ta gwenan, 'Bian, an zen asa sane da gwenan, zen dikire tîngan êre makan ëliwehek.' Hwëna êe emsa de hen besi dokotkam de tahalebin hip homê abe ta gwe'an-aena an kire nikê zau'unke."

³⁰ Teipsîn zini Agripa, dekam zep somol zeban, hen gubernor Pestus mae han êzauk. ³¹ Ki zep wet so gwék. Zao kim apdekam zënaka donbirida'ak, zao zep êton'ak, "Zini an hom karekna golka- dekam de tan hap dena, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye."

³² Agripa ki zep Pestussu gulbluka, "Zini an menkam emaka zeser sonëka. Hwëna zën mes abe gwëka- Roma mo teipsîn tangannak de tap gulblun hap."

Paulussu kim Roma san dep nêr sonëkke:

27 Kim zauk- Paulussu dikim ë yala Roma san Italia mo lang san dep zer sonen hap, dekam zep Paulussu jana nabare zi mo mam hap tapbla dablak- hêndep ahakore bwinak de wenyâ ban. Jana nabare zini in, bosena Yulius. Zëno irgwa taha nakore walasna seratus enkam. Zen in kitak Roma mo teipsîn tangan zi mo ol golhauu gwen wenyâ. ² Bwinak de zini insa zen Adramitium kore buluk nolêsesek gwesek. Bulu in langna Asia mo hi alp san de ë-ë san de zausuk song gwen hap. Makedonia mo langnak de ëna Tesalonika walya Aristarkus, zen hen man ang gwëka. Êe Lukas ama hen ang gwék.

³ Ka'ankam zebê ëna Sidonk yaïng gwék. Yulius ki zep Paulussu kwasang gweblaka, ki zep irgwa taha nakore zemka gulbluka, "Emki Paulus hun zerati gwenwal bose wal zik deka zëno tahalhasa hla nulblik." ⁴ Dekon kimê êgwahak, hwëna asese yawalsaë êrtowek. Ngein nikon taïlki. Dekam zebê bulu in han asese aïrîn hip olwale gwe song gwék. Lang tekna Siprus sun dep zebê olwale kinîk. ⁵ Dekon zebê Kilikia hen Pamfilia mo langnak de hi yal san tamun gwék, hêndep ki zebê Likia mo langnak de ëna Mirak atiti gwék. ⁶ Zao zep jana nabare nik mo mamna in Mesir mo ëna Aleksandria kore bulu goltoweka. Zen Italia mo lang san dep song gwe'ak. Zao zep hwëna asa golêsesek gwe seka. ⁷ Dekon kimê sek gwék, hwëna asese habê ëdakal gwe song gwék. Yaklana hêndep man beya gwék. Ki zebê karek tangankam Asia mo langnak de ëna Nidusk yaïng gwék. Dekon yakla nikin anen san dep de sek gwenna banakan dep? Sap asesena man tangan mam gwëka. Dekam zebê lang tekna Kreta san dep êgwa gwe kinîk. Men zëwe Kretasa de talmarannak langna teipsîk kinîk, lang bosena Salmonek, desan zebê asese aïrîn hip bulu ban olaning gwëhak. ⁸ Dekon karekkam zebê eik golek de san olsong gwék, hêndep hi alp nak de ë beteknak zebê yaïng gwék. Ê betekna in mo bosena, Bul Golzausuk Gwen Nwe Awes. Dekon ëna Lasea langanak hom.

⁹ Hwëna yaklana mes oranak beyakam altîlsîk, sap benna September mes ngîrînnîk zauk. Dekam hi ngêp tamle. Paulus ki zep sap ol zîm-zîmnî anakan golzimki, ¹⁰ "Wal bose wal, êe ama tame gu'un: Nen de an kon na-en sek gwenkam, nen karekna mam naka esa olto- wer. Nëno mae mo kire-kirena hen bulu an sa êjek-jak gwer- hêndep zi niban." ¹¹ Hwëna jana nabare nik mo mamna in hom Paulus mo ol san ang gwëka. Zen hwëna bul bi naban bul golsong gwe-gwen zi niban taïblîzimki. ¹² Sap langna in dawem naka hom- zao de bot-bot tamlenak ben naban lowehen hapye. Dekam zep beya nik êguk, "Nen hêndep ayang gun." Zen man êdwam gwe'ak- lang tekna Kreta mo eiha nakan de lowehen hap, ëna Peniks. Sap dekon hina hom mamkam ngêp gwe-gwenan.

† 26:23 Yes 42:6, 49:6, Luk 24:44-47, 1Kor 15:20

Hi ngëpna kim mam gwekke:

¹³ Asesena kim utara san liwe heka, hen betekkam kim tai'inka, dekam zep kil nik, "Mes sëwe henda. Sap esa sek gwer." Dekam zep Kreta mo alp san nolsong gwek. ¹⁴ Hwëna hom holo gwe'ak, ki zep sërkam de asese yala taiiki- mensa nen gweblananke, "yakla hata sezan nakore asese." Zen zep è tekna in kon asa golëhas gwesiki. ¹⁵ Dekam asesena in hap bulu in sa banakan dep?– lwan dahan hap de etan lero gunnu. Zao zebë ki ein asesena in sa anakan kara lak, "Dikire zen bulu an golsong gwek." ¹⁶ Hëndep kimë lang tek betekna Kauda golek denak asese aïrin hip ëaning gwehak, zao zebë bul yala in mo bul betekna karek tangankam ol ane'ak- mae hap, "Asese mana golhas gwesininka." ¹⁷ Bul betekna in sa kim gulk nuhule anek, ki zep hen bul yala in sa dokotkam nuhulek- mae hap, "Kamanak de tîsik anenkam mana hi ngëp hlang sonank." Sap dekam hina men dekon lolong gwek man zao dep golek de gwe'ak- men dekon hisglimni hata sendakye. Desa "Sirtis" kim bosa nuk. Layara dekam zep betek enkam srîng nil sonek- dekam de hisglim hata senna in kon asese bulu in sa gollëwen hap.

¹⁸ Hwëna dekam tangan zep asesena men-kon an-konkam sërkam asa taiibirida nasenka, hëndep ka'ankam ki zep bulsu dikim jahalha gun hup kire-kirena yal danuk. ¹⁹ Etan zao de yaklanak hen kirekam, hëndep etan bulu in mo komal tum maena hen dekam zep yal danuk- anakare enlala naban, "Kire-kirena sap sa ëjek-jak gwer. Diki zi nen ëngaya gwen." ²⁰ Hëndep yaklana man beya gwek- keis niban yakla nwe naban de aken srëmkam. Hen asesena nama ki taii tineka. Dekam zebë eenlala gwek, "Nen an molye ëngaya gwek."

²¹ Èe tîngan dekam aïrin hip mesë tembane tan srëmkam ëholo gwek. Paulus ki zep ano mae mo ngirîn nikon zauku, zao zep kitak asa tonbiridaka, "Wal bosa wal, ano ol sane ang tananam, nen molye anakare karekna oltowenanam- èe mensa sap Kretak emsa gubiridakye. ²² Hwëna angkam èe ama emsa enlala tatetekam de lowehen hap tîti tabi'in, sap nèbon mae onakon aha-en mae molya tiki. Hwëna bul enna an sa keing gwer. ²³ Èe mensa Alapsa betek gwe-gweblanan, zëno dam taha nakore zini kam ano alp nakon zausun zala, ²⁴ ki zep asa gublula,

'Paulus, bahem aïrin. Emsa sa Roma mo teipsin tangan zi mo nwenak taken-taken nëblal. Alap mes eno abena sala. Zep tîngan em an zene buluk awe lowe he'an esa ëngaya gwer.'

²⁵ Zep wal bosa wal, enlala tatete enkam lowehék, sap èe ama Alap mo abe hap de ola in sa taiibli'in.

²⁶ Hwëna bul enna an han esa aha lang teknak olkyanher. Zao sa hëndep karek gwer."

²⁷ Orapna kim empat-blasnak zauk, asesena in nama bulu ban asa golëhas gwesininka- hi bosena Hi Ngirîn san dep. Bul golsong gwen weny in dekam zep tame nuk, "Nen angkam ema eikni golek de u'in." ²⁸ Dekam zep kaso nabare dokotna tak nulink- dekam de tatekna naka akasibin hip. Dekam zep hla nuk, zëno tatekna

empat-pulu meterak man golek de gwek. Hom holo gwe'ak, ki zep etan tak nulink. Dekon kim hla nuk, tatekna tiga-pulu meterak golek de gwek. ²⁹ Zen mae hap ëairi'ak, "Bul mana kaso yawal-yawalak tîsik anenank." Dekam zep bul ohwa nakon kaso dohon nabare dokotna dan-nër dan-nërkam yal danuk- dekam de asese asa sangankam golësek gwen hap. Dekam zep anakan eenlala gwe'ak, "Nabakam liti!" ³⁰ Bul golsong gwe-gwen weny in dekam zep ahap dabik, "Èe ama bul betekna ankam ngein nikon aha kaso dohon-hon-sa buk ulsu'un." Zen dekam bul betekna in sa sap nol dwanu'ak, hwëna zëno mae mo enlalana, dekam de zë-en heya-hya gwen hap. ³¹ Paulus dekam zep jana nabare nik mo mamna in sa walas zeban anakan gubiridaka, "Bul golsong gwe-gwen weny an de buluk awe lowehen srëmkam, em molye golëngaya gweka." ³² Jana nabare weny in dekam zep bul betekna in mo dokotna nablon sonek, dekam zep hi ngëp golhas gwesik.

³³ Liti hip kim golek de gwe'ak, Paulus ki zep kitak de tembane tan hap tîti tabiriki. Man gubiridaka, "Yaklana angkam mes empat-blas gwer, em dekam aïrin enkame lowehe gwek. Dekam tembane tan hap ema baes tak. ³⁴ Èe ama emsa tîti tabi'in: Betek en maekam em tembane tan- ekakim ëtatete gwek. Em molye aha-en mae jek-jak gweka." ³⁵ Kirekam kim gubiridaka, zëna ki zep rotina golka, ki zep zëno mae mo nwenak Alap hap dawemna golblaka. Ki zep ap gul inki, hëndep twinbi'inka. ³⁶ Desa kim kirekam hla dak, dekam zep tîngan enlalana ëtatete gwek, hen dekam zep tembane ta'ak. ³⁷ Buluk iwe, èe tîngan beyana 276 enkamë lowe he'ak. ³⁸ Sowe henkam kimë tembane ta'ak, dekam zep etan gandum karonna yal danuk- bulsu dikim etan jahalha gun hup.

³⁹ Kim liti'ik, lang tekna in sa hom anakan dam nul-suk, "An bosena zen." Zëwe zep kama gwaeha gwe hanna hisglim niban hla nuk. Dekam zep ola aha-en nuk, "Nen ki sap ëalp gwen. Wëhë zëwe lei ku'ik?"

⁴⁰ Dekam zep kaso dohon bulsun nubare dokotna dan-nër dan-nëra in sa blom da sonek- dekam de bulu in nabakam hluwen hap. Dekam mensa bulsu de dam gulsun hup de te hlangna nuhulek, ki zep hil nil sonek- dekam de bulu in sa kama gwaeha gwe hanna in san dep dam gulsun hup. Layara ki zep gulk sun er nulsuksek. ⁴¹ Hwëna bulu in mase-nola kim zep hi ngirînnik de hisglimnik tîsik anek, hwëna ohwa nakon nama hisglim srëmnak. Ho ngëpna in kim ohwa nakon ëwak gulusen gwe'ak, ki zep hëndep klasak gwesik.

⁴² Jana nabare zini in dekam zep bwina de zini in sa de tameran hap eenlala gwe'ak, sap zen anakan eenlala gwek, "Zen de eik sin dep al ta'ak, dekon sa hëndep heya-hya gwer." ⁴³ Hwëna mam zem in Paulussu de ngaya tan hap dwam gwe'anaka, zep jalse gwibiridaka. Dekam zep gubiridaka, "Al gwen tawa weny, nonol zen de ëheya-hya gwe inek. ⁴⁴ Al gwen tawa srëm weny, zen te hlang ahaksa bul hlang mae naban." Kirekam zep ki hëndep kitak alpnak yaing gwe senak.

Maltak kim lowe hekke:

28 Eiknik kimë yaïng gwëk, dekam zep zëwe de zi asa nenbiridak, "Lang tek bosena an Malta."

² Lang tekna iwe de zini in man tangan asa kwasang neibiridak. Zen syauksu ap i dazim nirak, hen dawem enkam asa lup nulink, sap ona man il tî'anka hen langna in bot-bot tanganna. ³ Paulus hwëna tesya tagam ta'anka, hwëna wanya jal-jala ban kap ta inehal zaka. Desa kim syauknuk kang ta se'anka, wanyana in dekam zep syauk sal-sal airin hip tahanak hit tik. ⁴ Zëwe de zini kim hla dak, "Paulus mo tahanak wanya të sone'an," dekam zep zënaka nenbiridak, "Zini an zi-ta gwen zisi mes yap. Zen sap mes hinak de karek nakon ngaya gwera, hwëna nëno mae mo yang tasin dowala ahana, zi mo karek-kareksa de hlaulblun hap de zini, hom ki zen de ngaya gwen hap gublula." ⁵ Hwëna Paulus ki zep wanyana insa syauknuk dep myak gulsuku. Hwëna sang-sangna hom mae engka en mae eisbirki. ⁶ Zëwe de zini man tim di'ak, "Zen sa hanala. Ki sa muk ennak tokna zara." Hwëna kim sap zë holokam anakan kara da'ak, "Banakan mae hom gwë'ara," dekam zep enlalana anakan wet dyasik, "O zini an hen aha alapsa mes yap."

⁷ Lang tekna iwe de gubernora, bosena Publius. Zëno lang bi gwibinni dekon golek. Dawem enkam zep kon asa kwang guluda halka. Zen zëre mo golak danahare yaklakam dawem enkam asa golëlowe heka. ⁸ Bi zem dekam u sya nabare ewen naban tumnak ta'anka. Paulus ki zep zë duwebla zaka, ki zep Alapsa zëbe hap abe taka. Tahana kim tehabla ineka, dekam zep hëndep dawem gwëka. ⁹ Kirekam kim hla dak, dekam zep lang tekna iwe de zi sang-sangna Paulus osan dep kap nulhal gwezak, zao zep kîtak dawem ta gwibirki. ¹⁰ Dekam dawem enkam zep asa blikip neisibirida gwëk. Dekon kimë etan sek gwë'ak, zen man ano mae mo talhana ap hla nulzimk.

Malta kon kimë Roma san dep sek gwëkke:

¹¹ Dan-ahare benkam kimë zë lowehëk, ki zebë kon hwëna Aleksandria kore buluk ang tak. Bul golsong gwe-gwe zini in Malta kon bot-bot tamle hap de danahare ben de tamarannak dep neissibik. Bulu in zëno mase-nolak zëre mae mo yang tabin dowal dare mo nwe-masesa zë yang nososuk. Dowala in ahana, Kastor Bak mo nwe-masekam, ahana Poluks mo nwe-masekam. ¹² Italia mo lang tekna Silisik de ëna Sirakusak kimë yaïng gwëk, zëwe dan-ahare yaklakam zebë lowehëk. ¹³ Dekon kimë sek gwëk, dekam zebë ëna Regiumk yaïng gwëk. Ka'ankam dekam zep asesena selatan nakon tai'inka. Zëno ka'ankam zebë nabakam Putiolik yaïng gwëk. ¹⁴ Zëwe zebë Yesussu de taïbliblan zini ban olëtowëk. Zen zep asa aha-ere minggukam de zëwe lowehen hap nenbiridak. Dekon hwëna tanakam zebë ë yala Roma san dep sek gwëk. ¹⁵ Romak de Yesussu taïbliblan weny kim asa nasalbiridak, dekam

zep oranak de ë betek dare nakon asa kara neibiridak. Èna in ahana bosena Pasar Apius, ahana bosena Dan-ahare Ni Truwe Gun Gol. Paulus kim zë hlauluda kînzika, ki zep Alap hap dawemna golblaka, hen enlalana dekam zep tatete gweblaka.

Paulus kim Romak tonbirida gwëkake:

¹⁶ Romak kimë yaïng gwëk, Paulussu ki zep nenblak, "Sap esa e-en aha golak gwë gwera. Jana nabare zini aha-en aha-enkam sa emsa kara da gwëk."

¹⁷ Yaklana kim dan-ahan damank, Paulus ki zep Yahudi mo nol-nola, men zen Romak lowehë gwëk, desa tagal gulsun hup gu sonebiridaka. Zao zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ëe homë mae karekna nëre korena kip golzimk, hen nëre mae mo auyan-aza mo kirekam de lowe henna homë mae gulmunk. Sap kirekam, hwëna asa Yerusalemk balk dak, ki zep Roma hap asa tapbla dazimk. ¹⁸ Yahudi mo langnak men zen Roma mo bese hap teipsin-teipsinkim teinikink, zen kim asa taken-taken në gwëblak, dekam zep sap zeser sonen hap asa enlala në gwëblak. Sap zen hom tan hap de karekna ap hla nul gwëblak. ¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim asa de zeser sonen hap jalse neibiridak, dekam zebë ein anakan abe gwëk, 'Asa Roma mo teipsin tangan san dep ër sonek- zen deka ap tap gulbluka.' Hwëna ëe anakare enlala naban homë kirekam abe gwëk, 'Teipsin tangan zini in dekakim ano kore naka karek tabirki.' ²⁰ Zen in zebë emsa tagal gulsun hup gubiridakeban mae de golëtoran hap. Asa an mae hap besikam de dokotkam dahalek: Sap ëe ama Israel mo auyan-aza hap de Alap mo gu-gubiridan ola taïblibik."

²¹ Ki zep ding nulblik, "Èe homë mae nëre mae mo lang nakore suratna ebe hap dena ulink. Hen nër hom mae zini hom mae dekon ebe hap dena ëtonzak.

²² Hwëna ëe ama emsa de sane tan hap ëdwm gwë'an, sap tingare langnak zini man ëgu gwenan, 'Kristen zi mo tawa tabinni karekna.'"

²³ Dekam zep ola anakan aha-en nuk, "Yaklana dekam esa Paulussu sane lal." Dekam beya tangankam zep Paulus mo gol gwë gwënak yaïng gwëzak. Kaknak zep aïsîl gwibiridankam kon gwesik hanaka, hëndep zao golëkam-en gwëk. Zen

Yesus de Alap mo irik gînsi golhatazan hap denaka tonbiridaka,

hen Musa mo tîti tabin ola kore naka,

hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ale gun nukore naka klis gulzimki-

zen dikim hen Yesussu anakan taïbliblan hap, "Zen eiwa Alap mo zer sonenna- Israelsa de ngaya tabin hip Dena." ²⁴ Ahakon man Paulus mo ola daïblibik. Ahakon man hwa nulsuk. ²⁵ Paulus ki zep aumwa hap gubiridaka, "Eiwa, Yesaya Bak hon Alap mo Enhona ebe mae hap de olsa hamal hap ing gul soneblaka, in zep Yesaya anakan gubluka,

²⁶ Ola ansa emki nol drak-drak zi ausuna in hap anak-an ayang gulzimdin,

"Em sap esa ësane gwë tine gwëk,

hwëna molye tame ul gwëk.

† 28:5 Luk 10:19, Mrk 16:18

Em sap esa nwekam karatda ul tine gwer,
 hwëna molye dam ulsuk gwek."
 27 Sap zi ausuna an mo enlalana mes ëtop-top gwek,
 ini hen mes ëmat-mat gwek,
 hen nwena mes ëdïmïn gwek.
 Kire srëmkam, ki maka nwekam hla nul gwe'an,
 hen ikim maka ësal gwe'an,
 hen enhona maka ëhleng gwe-gwe'an.
 Ki maka Abon osan dep etan lwanda ha'anzal,
 hen Ee dekam amaka dawem tabi'in." †
 28 Paulus ki zep waulsuzimki, "Zen in zebë emsa gu-
 birida'an: Sap em kire tangankame ënol drak-drak

† Yes 6:9-10

gwek, Alap mes Kristen zini asa gubiridaka- ëngaya
 gwen hap de ol dawemna insa de Yahudi srëm zi hip
 golzim halada gwen hapye. Hen zen sa desa nulin
 gwer!" 25a Men zen ësane gwe'ak, zao zep zënaka kei-
 sa-keisa dabi'ik, hëndep ki zep kon sekwak gwek.
³⁰ Paulus Romak dare tahunkam gwëka- te-alakam
 de bohë tan golak. Zini men zen du në gweblak, zen
 man kon lup gulin gweka. ³¹ Zëwe udobe naban hen
 tru-tru gulblun srëmkam Bian Kristus Yesussu de ta-
 ïblïblankam de Alap mo ïrik gïnnik bitï gwen hap dena-
 ka tonbirida gweka.

Roma

(1-7) 7a Suratna an tingare Romak de Kristen zi hip. Alap mes emsa kwasang gwibiridaka, dekam zep hen emsa kwang guludaka- dekam de zère mo irik ginnik bitī gwen hapye.

1 Kristus Yesus mo nganak de syal gwe-gwen zini Paulus onakon. Asa hen Alap zao dep kwang taka, dekam zep hen asa dam tasiki- zère onakore ol dawemsa dikim gol halada gwen hapye.

² Ol dawemna an Alap mes orep zère mo olsa de ayang gul gwen zini anakan gu-gubirida gweka, "Èe asa lamkam ol dawemna ebe mae hap golzim." Zen dekam zep kirekam Alap mo epba olak ale nuk. ³ Ol dawemna an, zen Alap zère mo Tanena, nëno mae mo Teipsinni Kristus Yesus hup dena. Auhu-kamanak de jaha gweblan nakon, Desa man enlala nëblak, "Daud Bak mo auyan-aza nakorena." Hwëna Alap kim zère mo sosonkam tin nikon ngaya taka, Zen dekam zep anakan tingare zi hip zertreizimki, "An ère mo Tane-ère han de enho apde nënna." ⁵ Hëndep Alap hen Kristus onakon asa kwasang gweblaka, zep abe hap sosonna golblaka hen asa dam tasiki- dekam de Kristus zère hap denaka Yahudi srëm zi sin dep gol halada gwen hap denaye, zen dikim hen Yesussu taibliblan hap hen blikip gwesiblin hap. ⁶ Zep Romak de zini emsa hen Alap man kwang guluda'ara- dekam de Kristus mo bi gwibinnik bitī gwen hap.

⁷ Dawem! Zen in zebë ep ale gulzim'in. Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Paulus man tangan dwam gwe'anka Romak de Kristen zisi de amjanbin hip.

⁸ Zep nonol tanganna, èe Kristus Yesus onakon Bian Alap hap dawemsaë gol gwebla'an, sap Romak de zini, eno mae mo Yesussu de taibliblanna mes tingare okamanak de è-è san nol haladak. ⁹ Zep Alapsa de gu sone gweblankam èe homë emsa eititi gwibirida gwenan. Alap men Zëbonë tingare enho naban syal gwe-gwe'an, zère mo Tane hap de olsa de gol halada gwenkam, dikire Zen asa hla tak- èe de ahap gwenkamye.

¹⁰ Zen in zebë etan-etankam Alapsa anakan abe ta gwenan, "Bian, Em wëhë angkam orana abe hap kles tyasibli'anka?- èe dikim Romak de Kristen zisi amjanbiridan hapye." ¹¹ Èe orep mesë sap dwam gwe-gwek-eban mae de golëgaing gwen hapye, dekam de Alap mo Enho nakore sosonkam eno mae mo eisi tatete gu-

lizimdin hip. ¹² Zen dekam esa apdekam nënaka tatete la gwibir, sap nen mese apdekam Yesussu laibliblak.

¹³ Zep aya-wal oso-wal, èe mesë sap beyakam kalang gwe-gwek- emsa de amjanbiridan hapye. Hwëna ama sap akasik gwek. Sap èe ama enlala gwe-gwek- ebon mae onak de hen ano syal ei lwan hap, men kirekam hen aha Yahudi srëm zi mo langnak de è-ènak lwakke. ¹⁴ Sap abe hap mes Alap syala wei yul soneblaka-tingare zisi de Yesus hup de olkam tonbirida gwen hap, sap nëno mae mo Yunani olsa de tame gun wenyanya, hen desa de tame gun srëm wenyanya, sap sekola ha gwen wenyanya, hen sap sekola gwen srëm wenyanya. ¹⁵ Sap Alap kirekam de syalsa abe hap wei yul soneblaka, èe in zebë tangan dwam gwe-gwe'an- ol dawemna insa de Romak de zini emsa hen tonbirida gwen hap.

Mae hap de ol: Yesus hup de ol dawemna an, Alap mo sosonna zëwe- zisi dikim ngaya tabin hip denaye.

¹⁶ Sap èe homë saher gwe'an- zisi de Yesus hup de ola inkam tonbirida gwen hapye. Sap nen men zene ol dawemna insa laiblibi'in, nëno mae mo èngaya gwen hap de sosonna zëwe lwa'an- nonol tangan Yahudi zini abe mae hap dena, hen sap tingare Yahudi srëm zi hip dena. ¹⁷ Sap ol dawemna in dekam Alap zi hip goltrezim'ira, "A kirekam esa ano nwenak èdakastil." Sap zère mo nwenak de èdakastin hip dena, zen diki Kristussu de taibliblan en nakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Aha orana hom tangan. Zen man dakasti'in- men kirekam Alap mo olak lwakye,

"Men zen ère mo nwenak èdakasti'in, zen kitak Asa de taibliblan en nakon." †

Mae hap de ol: Alap kire karek-karek hap zini jal gwibirida gwenda.

¹⁸ Alap mes ngatan zi mo lang nakon zère mo jala goltrei gwizimki- men zen Zënaka eititi në gweblananke, zëbe mae hap. Sap zère mae mo kirekam-kirekam karek-karekna, zen dekam zën eiwa dena ber-ber nul gwenan, zep hëndep Alapsa tame da srëm gwe-gwenan. ¹⁹ Sap Alapsa de tame tan hap dena mes tangan dam gwesik, sap Zen mes nëno mae mo enhonak Zënaka de tame tan hap dena ing ta soneka. ²⁰ Sap Alap kim okamana ansa yang gulsuku, Zënaka de tame tan hap dena mes zëwe anakan tame nul gwek, "Alapsa bëjen nwekam hla tan, hwëna Zen hëndep denaban de soson tangan Zini Zen. Hen Alap Zen zi mo kim hom." Zen in zep, zini nen bëjen nen anakan ègun,

† 1:17 Hab 2:4

“Èe homë Alapsa tame tak.”²¹ Zep zini mes sap Alapsa tame dak, hwëna hom blikip neisik gweblanan, hen dawemna hom nol gweblanan. Hwëna zen asyas makan enlala në gweblanan, zep hëndep enho nakon ëkawasik.²² Zen man zënaka tim di gwibirin, “Èe an enlala blala.” Hwëna sap diki enlala joblo-topna.²³ Zen zep hëndep de gwë gwen Teipsin tangan Zini Alapsa hom boklena kom da gweblanan. Zen hwëna yang tabin alap-alapsa boklena kom dabirida gwenan- zi nwe-masekam de weny, mawa mo nwe-masekam de weny, hen sapi mo nwe-masekam de weny, hen sap wanya mae mo nwe-masekam de weny.

²⁴ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo hole-hle san ang tak.” Zen zep ëkahalo gwe-gwenkam zëre mae mo timni kun da gwibirin hen zënaka saherak kang nul gwenan.²⁵ Zen dekam zep eiwa de Alapsa hli da gwenan- dekam de boton san ang ta gwen hap. Hwëna yang tabin kire-kire hap zep boklena kom da gwizimnin, hen zëbe mae hap de syalsa nol gwenan. Hwëna sap diki tangan okamana ansa Zen yang gulsuku, Desa en emaka boklena kom la gweblanan. Dikire hëndep denaban Zëna en naka boltere da gwëk. In eiwa tangan.

²⁶ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo dwam-dwam san ang tak- saherak deka-kim zënaka kang nul gwëk.” In zep we walya zi niban de swi ën hap baes ta gwenan- men kirekam sap diki Alap gubiridakaye. Hwëna we wal bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan.²⁷ Zep zini hen kirekam. Zen hen weny ban de swi ën hap man baes ta gwenan- men kirekam sap Alap gubiridakaye. Zen hwëna zi bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. Zen dekam zep zënaka saherak kang nul gwenan. Zen dekon Alap mo jala hla nul gwenan- zëre mae mo karek gol gwen jam enkamye.

²⁸ Zep zini anakan de ënlala gwenna man baes tak, “Anik Alapsa tame tak.” Alap hen zep nwe enkam kara ta gwibirki, “Dikire enlala kawesinnik lowehe gwëk.” Zen zep hëndep Alap mo dwam gwibin srëm san karek-karek enna syal nei gwibirin.²⁹ Zen in zep zëno mae mo enhona tïngare karek-kareksa de gon hap de enlalakam beya gwëka- men kiye,

totore swi hap dena,
te-ala beya gwen hap dena,
zi bosyansa de husus gweblan hap dena,
hen aha zi mo kire-kire dawemsa de dwam gwibin hip dena,
wal bose zemka de tan hap dena,
ëdarak gwen hap dena,
hen wal bose zemka de lwa tasin hip dena,
hen tail gik gweblan hap dena,
hen ahasa de tonsuvida gwen hap dena.

³⁰ Hen ahakore karek-karekna mensa nulin halasen gwenan men kiye,

Alapsa de husus gweblan,
wal bose zemka de lamang tan,
zënaka de boltere tan,
hen zëna-zëna gwen,

hen bolte-bolte gwen.

Zen hen mes ëtewesik banakare karek ësesa de enlala gwibinni,
hen an-bi zemka de betek gwizimdinni tawa naka hom.

³¹ Zep hëndep enlalana ëjoblo-top gwëk.

Kire zisi bëjen taiblibiridan,
hen kire zi nik kwasang enlalana hom.

Zen jal enlala enkam lowehe gwenan.

³² Zen sap mes anakan tame nuk, “Alap kirekam de karek-karek syal gwe-gwibin zini sa kareknak kang gulu.” Sap eiwa kirekam, hwëna zëna mwin-mwankam kire karekna syal nei gwibirin. Hen karek gol gwen bose zemka, zen man anakan titi da gwibirin, “Sap esa kirekam ol tine gwër.”

Mae hap de ol: Nen bap nen ëtim gul gwen, “Alap molya nësa klis gulku.”

2 Zen in zep, aya-wal oso-wal, em bëjen em anakan ëgun, “Èe homë anakan tame uk, ‘Kirekam de syal gwibinni, zen kareknak tii’in.’” Sap em ema aha zisi enbirida gwenan, “Kirekam de kareksa gon zini, nen emaka karek la'an.” Hwëna em de hen kire kareksa gonkam, dekam em mese Alap mo nwenak enaka kareknak de drënen hap zergunda. Sap ena hen kirena, hwëna aha mo karek ensae hlaul gwizim'ira.² Zep ena hen mese tame uk, “Alap de kire zisi karek tabin hip man tangan dakasti'in.”³ Hwëna em de hen zëno mae mo kim kirekam de kareksa gonkam, em san ema ëkil gti'in?- “Alap aha zi ensa sa kire hap karek tabiri. Asa molya.”⁴ Em san ema hen Alapsa asyas makan kil li gwe'an?- “Alap man sërkam nësa kwasang gwibirida gwenda, hen Zen holokam nëno mae mo karek-karekna nwe enkam nëp kara gul gwizimnira, zep ëe sap asa karekna ol tine gwër.” Hwëna Zen mae hap holokam emsa kwasang gwibirida gwenda: Emsa dikim halen ora san dam tasik gwibin hip.

⁵ Hwëna em in nol drak-drakna hen ëhalen hap ema baes ta'an! Em in zebe ere mae hap de jala mam ulsuk gwenan. Zep aumwa hap de klis gunnuk, emsa tangan sa sërkam karek tabiri, sap Zen enlala dam-dam enkam sa tïngan nësa klis gulu.⁶ Sap zen kirekam Alap mo ola ban dakasti'in- men zen anakan lwakye, “Alap tïngare zi hip zëre mae mo syal ei jam enkam sa golzimdi- sap dawemsa de gol gwen zi hip dena, hen kareksa de gol gwen zi hip denaye.”[†]

⁷ Dekam dawemsa de syal gwibinnik men zen tatetekam anakare enlala naban ëzauk gwenan, “Èe akakim hëndep denaban zëre mo ngatannak bose dawem naban gwë gwëk,” zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap denaka sa golzimdi.⁸ Hwëna men zen zëre mae mo tim enna ngalap nei gwibirin, hen eiwa dena dokwak nul srëm gwe-gwenan, hen jal-jal ensa syal nei gwibirin, kirekam de zini Alap sërkam tangan sa karek tabiri.⁹ Tïngare zini men zen kareksa syal nei gwibirin, desa Alap sërkam de kareknak sa kang gulu. Zao sa hëndep denaban go naban lowehe gwër- sap Yahudi

† 2:6 Mzm 62:12, Ams 24:12

zi, hen sap Yahudi srēm zi. ¹⁰ Hwēna men zen dawemna syal nei gwibirin, zēbe mae hap bose dawemsa sa golzimdi, hen Alap mo ngatannak sa hē'ho naban hēndep denaban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srēm zi. ¹¹ Sap Alap kim de klis gu'unka, Zen molya ahakore zi ausu ensa nwekam golēakeka.

¹² Zen in zep, Yahudi srēm zi ausuna, Alap Musa mo tītī tabin olsa de enlala gwibin srēm kam sa zēre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen hom desa tame nuk. Hwēna Yahudi zi ausuna, Musa mo tītī tabin olsa de enlala gwibinkim sa zēre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen mes desan de ang ta gwen hap Alapsa nen guk gweblak. ¹³ Sap Yahudi zini nen Musa mo tītī tabin ola in sa de ēsane gwe-gwen en nakon bējen nen Alap mo nwenak ēdakastin. Zen diki men zen desa kītak syal neibir tine gwenan, zen zen ēdakastī'in. ¹⁴ Hwēna Yahudi srēm zini, zen hom sap Musa mo tītī tabin ola in sa tame nul gwenan. Hwēna zen kim totoresa desan ang ta gwenan, dekam mes dam gwesinīn, "Alap onakore tītī tabin ola in ki- zēno mae mo enhonakye." Sap zēbon mae hom- Musa mo tītī tabin ol ale gunnu inye, ¹⁵ hwēna zēno mae mo syla kon man dam gwesinīn, "Alap mes desa zēno mae mo enhonak ing gul sonezimki." Sap zēno mae mo enhonak ki anakare enlala naye, "Kiresa de gonkam ēe mesē karek gwenan," ahaksa, "Kiresa de gonkam ēe dawemsaē syal gwibi'in." ¹⁶ Zep lamkam Alap kim de klis gu'unka, tingare zini nēbe mae hap Alap sa nēre mae mo enhonak de enlalana in sa zerwet sozimdi- kire enkam de nēsa klis gun hupye. Hwēna ēe men kirekamē Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, zen kirekam sa lwal: Tingare zisi de klis gun hup de Zini, Zen diki Yesus, sap Alap mes zēbe hap desa de syal gwibin hip dena golblaka.

Mae hap de ol: Yahudi zini nēbon mae onakon Yahudi srēm zini Alapsa lamang da gwenan, sap nen Musa mo tītī tabin ola in sa de ēk enkame urensik gwenan.

¹⁷ Angkam Yahudi zini, nēre mae en habē ale gulzim'in: Sap nen ema anakan ēgu gwenan, "Nen an Yahudi zi sike. Nen Musa mo tītī tabin olsa am urensik gwenan. Zep nēsa man-am Alap sam gwesibirida gwenda." ¹⁸ Zep nen ema Alap mo dwam gwibinni tame ul gwenan, hen ora dawemna mese dam lasik. Sap Musa mo tītī tabin ola in zen nēsa tan-tan ta gwibirin- nen dikim dawem naban karek naban kles so gwen hapye. ¹⁹ Nen ema nēnaka enbirida gwenan, "Nen an nwe dīmīn zisi de ora dawem san zon guluda gwen hap de wenya zen, hen kawesinnik de lowehe gwen wenyaka de ngatannak golēwet so gwen hap de wenyaye." ²⁰ Hen ema nēnaka enlala eibirida gwenan, "Nen an Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya zen. Ahakore zi ausuna, zen kītak enlala joblo-topnawalas bete-tek makarena, nen de tawa ta gwibin en hap dena." Nen kirekame nēnaka boltere la gwibirin, sap nen Alap mo olsae urensik gwenan. Hen eiwa, okamanak awe kītak de tame gun hup dena, ausuna zēwe. ²¹ Zep nen Yahudi zini aha ensae tītī la gwibirin,

hwēna nēna hen ba habe desan ang ta srēm gwe-gwenan? Sap nen anakane tawa la gwibirin, "Bahem ēsowē gwen." Hwēna nēna hen ba habe ēsowē gwe-gwenan? ²² Hen nen ema tītī la gwibirin, "Bahem ēkahalo gwen." Hwēna nēna hen ba habe ēkahalo gwe-gwenan? Anakan hen ema tītī la gwibirin, "Yang tabin alapna bahem ang gwibirida gwen." Hwēna nēna hen ba habe zi mo yang tabin alap hap de kire-kirena sowēkam kap la gwenan? ²³ Zep nen an Musa mo tītī tabin ola in sa de ēk enkame boltere ul gwenan, hwēna karekna in sa ulin hana gwenan, zen Alapsae kim lamang la gwenan. ²⁴ Zen in zep Alap mo olak anakarekam lwak,

"Yahudi zini eno mae mo karek-karek gulin hana gwenna, zen dekon hen aha zi Alapsa lamang da gwenan." †

²⁵ Zen in zep, nen dwan Yahudi zini to mip blonsublun en nik em-am lowe he'an, sap Musa mo olak nēbe mae hap dena kirekam am lwak. Hwēna nen de Musa mo aha tītī tabin ol san ang ta gwen srēm kam, ki Alap sa nēsa enlala gwibiridala, "Zen san de to mip blom tasibin srēm wenya." ²⁶ Zep hen kirekam, Yahudi srēm zini men zen sowe henkam Musa mo tītī tabin ol san ang ta gwenan, desa sa Alap enlala gwibiridala, "Zen sap to mip blom tasibin srēmna, hwēna zen san de Yahudi zi tangan." ²⁷ Zep Yahudi zini nen de Musa mo ol san ēk enkam ang ta gwenkam, hwēna Yahudi srēm zini in de dawemkam ang ta gwenkam, ki zen sa hwēna aumwa hap de klis gunnuk nēsa anakan swrē dabir, "Zēna waba hap to mip blom tasibin nik lowehe gwek, hwēna hom Musa mo tītī tabin ola in san ang ta gwek. Hwēna ēe sap to mip blom tasibin srēm nikē lowehēk, hwēna ēe Musa mo tītī tabin ol san sowe henkamē ang ta gwek." ²⁸ Sap tim en nik de Yahudi wal gwenna, zen waba tangan hap. Sap eiwakam de to mip blonsublunna, zen tim en nakon bējen. ²⁹ Zen diki enho nakon de liwe henkam bap. Zep kirekam de ēliwēhen wenya, zen zen ēnwe-mase gwe'an- san de Yahudi zi tangan. Hen kirekam de ēliwe henna, zen Alap mo Enho mo syla kon ki lwa gwenan. Nēre mae mo sosen enkam de Musa mo ol ale gun sun ang tankam toton bējen. Enho nakon de ēliwēhe gwen wenya ahu-kama zini hom desa sam neisibirida gwenan. Hwēna Alap Zēna enna man sam gwesibirida gwenda.

Mae hap de ol: Mensa Alap Yahudi zi ausuna gu-gubiridaka, Zen molya desa eititi gwibirki. Zen sa hēndep sul sonezimdi.

3 Hwēna ano ola in sa, Yahudi zini sa husus neibir-mae hap, "Ki san Yahudi zikim de lowe henna hen to mip blom tasibinni zen waba hap?" ² Hwēna ēe ama kirekam de ēgun wenya in sa ding gulzim'in, "Zen sap waba hap hom. Zen sap dawem tanganna." Sap Alap Yahudi zini nēbe mae en hap zēre mo ēpba ola golzimki.

³ Hen ahakon sa asa dakensiblil, "Yahudi zini nen Alapsa anakane en guk gweblak, 'Ee asa Musa mo tītī ta-

† 2:24 Yes 52:5, Yeh 36:22

bin ola insa kitak syal ei gwibir.' Hwëna nen home so-we henkam desan ang tak. Zep san ha Alap hen molya zëre mo nësa de gu-gubiridanna nëbe mae hap sul so-nezimki?"⁴ Zen molya sul sonezim srëm gweka. Sap mes dam gwesik, Alap bëjen boton gwen. Hwëna tîngare zini zen boton tamna. Zen zep hen Daud Bak Alapsa anakan gubluka,

"Em eiwakame zisi klis gul gwenda, hëndep tîngare zini hen kirekam sa Emsa nenblal. Men nara eno klis gunnu in kon ëgunnu, 'Ee homë kirekam ëkarek gwek,' hwëna Em dekam esa zëno mae mo karek-karekna tîngare zi hip goltreizimdi. Zen dekam sa ësa her gwer."[†]

Zep Alap taïbliBlan tanganna, zep Zen bëjen sul sonezim srëm gwen- mensa gu-gubiridan naye.

⁵ Hwëna Yahudi zini em bahem Alap mo ebe mae hap de gu-gubiridanna insa kareksa dikim hwëna syal gwibin hip li yul sone gwen. 5,7 Sap ahakore Kristen gwen srëm Yahudi zini auhu-kama enlala naban anakan yasik da gwibirin, "Ee sap kië karekna ol gwenan, hwëna Yahudi zini abe mae hap sap. Sap ano mae mo karek gol gwenna, zen dekon aha zi Alapsa anakan tame da'an, 'Zëno ola Yahudi zi hip dena botonsa hom.' Zep ano mae mo karek nakon Alap molya asa karek tabirki, sap zini dekon Zënaka tame da gwenan, 'Zen taïbliBlan tanganna.'" ⁸ Hwëna kirekam bahem ëenlala gwe-gwen. Sap kirekam man nwe-mase gwe'an- san de anakan de ëgu gwenna kiye, "Nen kareksa gulin hana gwen- Alap dekamim dawemsa mamkam nëp gol gwizimki." Ahakon hen anakan asa lamang da gwek, "Paulus in man kirekam yasik ta gwibi'ira." Kirekam de asa lamang ta gwen wenya, Alap de karek tabin hip man tangan ëdakasti'in. ⁶ Zep Alap eiwa taïbliBlan tanganna, hwëna bahem dekon anakan ëkil gîl gwen, "Alap Yahudi zini ano mae en mo karek-karekna nweenkam sa kara gul gwizimdi." Kirekam hom tangan Alap hap sam gwesibli'an, sap Zen eiwa kitak de okamanak de zisi sa klis gulu.

Mae hap de ol: Tingare zini Alap mo nwenak dawemna hom.

⁹ Zep san ha Yahudi zi en hap sa Alap dawemna go-lzimdi?- hwëna aha zi ausu ensa sa zëre mae mo karek-karek nakon karek tabiri. Kina ki kirekam bëjen. Diki men kirekamë nonol emsa gubiridal, zen kirekam sa lwal: Sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, zëre mae mo karek-karek nakon tîngan mes kareknak de kang gun hup ëdakastik. ¹⁰ Zep zen man Alap mo ol ale gun nuban dakasti'in- anakan men zen lwan dakye, "Auhu-kama zini Alap mo nwenak de dakastinnï aha-nen mae hom tangan.

¹¹ Sap aha-en mae hom- Alap mo dwam gwibinsi de tame gun nuye, hen Desa de tëblan hap de enlala nabare zi niye.

¹² Tingare zini mes Alapsa hli dak. Kire zini Alap mo nwenak ase naban.

Hen dawemsa de gol gwen zini aha-en mae hom. Ei-wa, hom tangan." ^{††}

¹³ "Zëno mae mo ol torankam men zen nopna ëk tîhï nakon wet so gwenan, zen san de zi tok asena kiye.

Hen ol boton-botonkam man zënaka hit di gwibirin." "Hen zëno mae mo ëk tîhï nakon in zen wet so gwenan- san de wanya mo zisi de hit tinnak de sosonna kiye." [‡]

¹⁴ "Zëno mae mo ëk tîhï nakon men zen wet so gwenan, zen zisi de karek tabin en hap dena hen lamang ta gwibin en hap dena." ^{‡‡}

¹⁵ "Zen man tangan zisi de tamera gwen hap ësyal-syal gwe-gwenan."

¹⁶ "Zini men desan ëtënda gwenan, zen karek ensa zi bose zikhip nolzimnira gwenan, hëndep zep enlalana ëdowe hana gwenan."

¹⁷ "Zen hom aha zi niban de umlaekam golëlowehen hap de orana tame dak." ^{‡‡}

¹⁸ Hen "Alapsa de blikip gwesibli'nna mes kitak baes tak." ^{‡‡‡}

¹⁹ Zep zi de kitak Alap mo nwenak ëkarek gwen hap de Alap mo ola in, zen Yahudi zini nen hen zëwe bitï gwe'an. Nen hwëna ema ëkil gîl gwek, "Musa mo tîti tabin ol san de ang ta gwenkam esa Alap mo nwenak ëdakastil." Hwëna Alap mo aha ola in kon man tangan dam gwesinï, "Hom tangan zini- Alap mo nwenak de zëre mo syala kon dakastin niye." Zen hwëna mae hap tîti tabin ola insa nëp golzimki: Tingare zisi dikim saherak kang gun hup- Zen kim de nësa klis gu'unkaye, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Dekam toton nara dep?- Alapsa de anakan gublunna, "Ano karekna hom." ²⁰ Zep zini toton bëjen Alap mo nwenak ëdakastin- Musa mo tîti tabin ola insa de syal gwe-gwibin nikonye. Sap tîti tabin ola in, zen man nësa anakan hleng sosubirida gwenan, "Em in kitak kareksae ol gwenan."

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taïbliBlan en nakone Alap mo nwenak ëdakastil gwenan.

²¹ Zep nen de Alap mo nwenak ëdakastin hip dena, zen Musa mo tîti tabin ol san de ang ta gwenkam bëjen. Hwëna angkam Alap zëre mo nwenak de ëdakastin hip de ora ësena mes nëbe mae hap sal tazimki. Hen ora ësena in hap dena Musa mo tîti tabin olak hen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi mo olak mes hamal hap ale nuk. ²² Zep angkam Alap mo nwenak de ëdakastin hip dena, zen diki Bian Yesussu de taïbliBlan en nakon. Kitak men zen de Yesussu daïbliBla'ak, sap Yahudi zi, hen Yahudi srëm zi, zen zen sa Alap zëre mo nwenak ëdakastil. Sap zëre mo nwenak, zi ausuna srën-srënkam hom, ²³ hwëna kitak kareksa nulin halasen gwenan, hëndep zep Alap zëre onakon mes ëlanga gwesik hen kawesinnik lowehe gwenan. ²⁴ Sap ei-wa kirekam, hwëna angkam Alap zëre mo kwasang-kwasang en nakon nësa zëre mo ngatan san dep golëwet so gwe'ara- ba maesa de zëbe hap syal gwibir-

† 3:4 Mzm 51:6

†† 3:12 Mzm 14:1-3, 53:1-3 ‡ 3:13 Mzm 5:10, 140:4 ‡‡ 3:14 Mzm 10:7 ‡‡ 3:17 Yes 59:7-8 ‡‡‡ 3:18 Mzm 36:2

blin srëmkam. Zep Kristus onakon nësa gubirida'ara, "Angkam em mese ëdakastil- ëre mo nwenakye."

²⁵ Sap Alap mes Yesussu zer soneka- dekam de orasa nëbe mae hap kles tyasizimdin hip, nen dikim zëno ka-la kon zëre mo nwenak ëngan gwehen hap denaye. Zep nen de kirekam Yesussu taïbliblankam, dekam nëno mae mo karek-karekna man nëp tap gulsuk gwizimnira, hen hom etan nësa jal gwibirida'ara. Zen Alap mae hap ki kirekam syal gwibirki: Dekam de zi Zënaka anakan tame tan hap, "Zen eiwa enlala dam-dam enkam klis gul gwenda." Sap menkam Alap holokam zi mo karek-karekna nwe enkam kara gul gwizimki.

²⁶ Hwëna angkam Kristus onakon zep Alap anakan klis gul gwizim'ira, "Men zen Yesussu daïbli gwebla'an, zen zen ëre mo nwenak ëdakastil gwe'an. Men zen daïbli'la srëm gwe'an, zen hom." Kirekam de Alap klis gulzimdinni aïris, sap Zen Zën zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana insa zezimki.

²⁷ Zep angkam nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, "Ëe mes-am ëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastik." Diki tangan Alap mo nwenak de ëdakastin hip dena zen Yesussu de taïbli'blan en nakon. ²⁸ Sap nen Kristussu de taïbli'blan en nakone ëdakastin. Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibin nikon hom. Zep nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, "Ëe ëre mo syala konë dakastin." ²⁹ Zep Yahudi zini nen bap nen ëkil gil gwen, "Alap, Zen ano mae en mo. Aha zi ausu mo Alapsa hom." Zen hen aha zi ausu mo Alap sake! ³⁰ Sap nëno mae mo Alapna aha-en. Zen Zen Yahudi zini nëbe mae hap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip dena Kristussu de taïbli'blan nakon gol gwizim'ira. Hen Yahudi srëm zi hip Zen hen kire hap dena Kristussu de taïbli'blan nakon gol gwizim'ira.

³¹ Hwëna kirekam de lwankam, zini sa asa anakan dakensiblil, "Ki san em mese Musa mo titi tabin ola insa zalta dep tahan san gwei gubir kinila?" Kirekam bëjen. Hwëna nen mese titi tabin ola insa eiwa de uk, sap nen de Kristus onakon ëngaya gwen hap dena mes zëwe hamal hap ale nuk.

Mae hap de ol: Abraham Bak zen hen Alapsa de taïbli'blan en nakon Alap mo nwenak dakastilki.

4 Zep Yahudi zini, nëno mae mo auyanna Abraham Baksa de enlala gweblankam, zen banakan gwëka?- zep Alap mo nwenak dakastilkiye. ¹² Zen de zëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastinkim, zen maka anakan zënaka boltere taka, "Ëe mesë aha zisi beya tangankam kwei-kwik guk." Hwëna zen bëjen Alap mo nwenak kirekam zënaka boltere tan. ³ Sap zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

"Abraham zen Alapsa taïbli'blaka, zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ëre mo nwenak dakastili.'" ††

† Alap zëre mo nwenak de dakastin hip dena insa gubluka, zen in kim Abrahamsa hamal hap auyan-aza zeban de hë'ho gwibin tangan naka zihlaun hup dena gu-gublukake. Hwëna dekam Abraham bogolik walas srëm kam gwë'anaka. Sap kirekam hwëna zen Alap mo gu-gublun ola insa man taïlibirki. Zen zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ëre mo nwenak dakastili.' (Kej 15:1-16, Rom 4:13, Gal 3:6)

†† 4:3 Kej 15:6

⁴ Zep anakarekam lwa'an: Zi de te-ala hap syal gwenkam, mam zik de te-alana insa golblankam, zen bëjen anakan enlala gweblan, "Zen totoresa ap golblala." Hwëna zen sa anakan enlala gwe'ara, "An ëre mo syala kon ap golblala." Zep hen kirekam, zi de Alap de dawemsa zëbe hap golblan hap syal gwenna, zen bëjen anakan enlala gwen, "Zen totoresa abe hap golblaka."

⁵ Hwëna zini men zen ësyal gwen srëm kam Alap ensa anakan daïbli'bla'an, "Karek gol gwen zi hip Zen Zën ngaya gwen hap dena totoresa Kristus onakon gol gwizimnira," zen eiwa kire zisi Alap gubirida'ara, "Zen zen ano nwenak ëdakastin." ⁶ Zen in zep Daud Bak hen kirekam enlala gweka- isrip-sri gwibinnik de lowe-hen weny kim hamal hap hlauluda gukuye, men desa Alap zëre hap de ba maesa syal gwibir-blin srëm kam anakan gubirida'araye, "Em ema ano nwenak ëdakastin." Daud anakan gubiridaka,

⁷ "Zini men zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizim'ira hen tap gulsuk gwizim'ira, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

⁸ Hen men zëno mae mo karek-kareksa Alap aïtbir-zim srëm gwe'ara, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an." ‡

⁹ Men zen de kirekam isrip-sri gwibinnik lowe he'ak, zen Yahudi zi en molya. Hwëna zen hen Yahudi srëm zi niban esa apdenak. Sap nen mese Abraham hap dena insa anakan tame uk, "Zen Alapsa taïbli'blaka, dekon en zep Alap mo nwenak dakastilki." ¹⁰ Zep Alap kim Abrahamsa kirekam gubluka, san ha to mip blonsublun naka? San ha kire srëm naka? Zen eiwa dekam to mip blonsublun srëm nik gwë'anaka- Alap in kim kirekam gublukaye! ¹¹ Zen hwëna hyanak to mip blonsun hup gubluka- dekam de zënaka anakan zertrën hap, "Ëe mesë Alapsa taïbli'blak- men dekam asa anakan gublukaye, 'Em mese ëre mo nwenak dakastili.'" Zen in zep Abraham Bak nwe-mase gwe'ara, zen hen to mip blonsublun srëm nik mo bian- tingan men zen Alapsa de taïbli'blan nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwennaye. ¹² Hen kirekam Abraham Bak zen tingare to mip blom tasibir-zimdin nik mo Bian- men zen en Alapsa zëre mo kim daïbli'bla'anke, men kirekam Abraham zëna to mip blonsublun srëmnak taïbli'blakake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, dawemsa de auyan-aza zikhip golzimdin hip dena, zen hwëna Alapsa de taïbli'blan enkam esa ulin.

¹³ Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, auyan-aza zeban de okamasa zibi gwibin hip, zen dwan Musa mo titi tabin ol de hatan srëmnak kirekam gu-gubluka. Zep Abraham dekam hom desan ang gweka- dekam de Alap mo nwenak dakastin hip, hen dekam de dawemna insa golblan hapye. Zen hwëna Alapsa de taïbli'blan en nakon ki zëbe hap kirekam lwablak. ¹⁴ Sap anakan de lwa'anam, "Titi tabin ol en san de ang tankam esa Abraham mo walas hap ëliweher," ki Alap menkam waba hap Abrahamsa gu-gubluka- zëre mo nwenak de dakastin hip. Hen nëbe mae hap Abraham

‡ 4:8 Mzm 32:1-2

mo kim de Alapsa taibliblanna waba hap maka lwa'an.
¹⁵ Eiwa, nen bëjen nen titi tabin ol san de ang ta gwen en nakon ëdakastin. Sap zini men zen desan de ang tan hap ëalp gwe-gwenan, hwëna sul sonenna toton banakan dep? Zen in zep Alap mo jal ennak lowehe tine gwenan. Diki titi tabin ola in de lwan srëmkam bap. Dekam basa molye ulmun gwe'anam!

¹⁶ Zen in zep, Alapsa de taibliblanna kunci makan nëbe mae hap lwazim'in! Sap Alap man nësa anakan dwam gwibirida gwe'ara, "Èe mensaë Abrahamsa orep gu-gubluk, zen dikire totoresa Yesussu de taibliblan en nakon nulin gwëk." Zen eiwa nen esa ulin- sap Yahudi zini men zen Musa mo ola nama enlala nei gwibirin, hen sap Yahudi srëm zini men zen desa enlala neibir srëm gwe-gwenanye. Sap nen ema Abraham mo kim Alapsa laiblibla'an. Zen in zep Abraham Bak anakan nwe-mase gwëka, "Zen tingare Alapsa de taibliblan zini nëno mae mo bian."¹⁷ Zen zep Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Èe ama emsa gublu'an- zi ausu beya mo bian hap de jowen hap." †

Zep Alap mo ola in kon, Abraham man nwe-mase gwe'ara, "Zen nëno mae mo bian." Sap zen Alapsa anakan taibliblaka, "Zen Zen juwen zisi ngaya ta gwibirida, hen Zen Zen ba maena totoresa de jowen hap ol gu anen enkam gu gwibirida."

¹⁸ Diki Abraham maka anakan enlala gwëka, "An molya kirekam lwak, sap èe we walya ban mesë tangan bogol ëk. Zep èe banakan dep?- walas ën naye." Hwëna zen nama Alapsa taibliblaka- mensa anakan gu-gublukake,

"Zi ausu beyana emsa 'bian'kam sa nen gweblal." Sap Alap mes hen anakan gu-gubluka,

"Eno auyan-aza tane walya sa beya gwe song gwersan de nglinak de keis mo beyana kiye." ††

¹⁹ Abraham dekam hom mae anakan enlala gwëka, "Èe banakan asa walas ër?- sap èe an tin hip mes-am tangan golek de gwer. Sap ano gwën tahunna seratus-nuk dep man-am golek de gwe'an. Hen Sara Bak mo wal gola mes-am yok gwibik."²⁰ Sap eiwa kirekam, hwëna Abraham mo Alapsa de taibliblanna hom mae sin gweblak. Hwëna man tangan tatete gweblak. Zen zep tangan Alapsa anakarekam boltere taka, "Bian, Ema asa sam taka, sap men kirekam asa gu-gubluka, Em esa kirekam ap syal gwibir-blira."²¹ Hen zen man tangan Alapsa anakan taibliblaka, "Men desa asa guguk gweblaka, zëno sosonna ki- kirekam de owas-owassa dikim abe hap syal gwe-gwibir-blin hap denaye."²² Zen sërkam tangan Alapsa taibliblaka, zen in zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

"Em mese ère mo nwenak dakastili."

²³ Alap mo nwenak de dakastin hip dena insa ale nuk, zen Abraham en hap hom. ²⁴ Zen hwëna kitak nëbe mae hap- men zene Alapsa anakan laiblibla'anke, "Zen eiwa mes Bian Yesussu tin nikon ngaya taka." Kirekam de taibliblanna in, nen dekone Alap mo nwenak ëdakasti'in. ²⁵ Sap Alap Zen nëno mae mo karek-karek hap

Yesussu tin hip sosok taka, hwëna ki zep etan ngaya taka- dekam de nen anakan tame gun hup, "Nen an zene Desa laiblibla'an, nen ema Alap mo nwenak ëdakasti'in."

Mae hap de ol: Nen mese Alap han ërumlae gwëk, zëbe isrip-sri naban lowehe gwe'an.

5 Zen in zep, sap nen mese Kristussu de taibliblan nakon Alap mo nwenak ëdakastik, zen in zebe Alap han ërumlae gwe'an. Zen kitak Bian Yesus mo syala kon ki kirekam lwak. ² Sap nen mese Yesussu kirekam laibliblak, zen in zebe hen Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an. Nen in zebe ëisrip-sri gwe-gwe'an, sap nen ema hen Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen sa eiwa zëre mo ngatannak de lowehen hap dena nëbe mae hap golzimdi."³ Hen kareksa de goltowe gwen nakon zebe ëisrip-sri gwe-gwenan, sap nen mese anakan tame uk, "Kareksa de goltowe gwenkam, zen dekam tangan esa Yesussu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen hap dena tame ul."⁴ Kareksa de goltowe gwennake tatem ëzauk gwe'ak, zen dekam esa Alapsa de taibliblannak ëzise gwer. Hen kirekam de ëzise gwenkam, zen dekam tangan esa Alapsa de anakan taibliblanna esek ulse gwer, "Eiwa, nen esa tangan ulin- mensa Alap zëre mo walas hap de golzimdin hip gu-gubirida gwëkaye."⁵ Sap nen mese tangan Alap mo gu-gubiridanna insa de gul irin hip laiblibik, zen zebe enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan. Sap nen ema nëre mae mo enhonak anakan eis gwibirin, "Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna." Kire enlalana in, zen Alap zëre mo Enho nëp ing ta sone gwizimnira, sap nen eiwa zëre mo Enho nabane ërgwë gwenan.

⁶ Nen kime anakarenak lowe he'ak, "Toton banakan dep?- nënaka de ngaya tabin niye," hwëna kirenak zep Kristus hataka- Alapsa de tame tan srëm zini nëbe mae hap de tin hipye. ⁷ Zen owaskam ki lwak. Sap zini nen home nabakam nënaka tin hip sosok la gwibirin-dekam de aha zisi ngaya tabin hipye, sap zi dawem mae hap. Hwëna san ha emaka hen nëre mae mo timni olgu'un?- wal bose dawem mae hap de tin hipye.

⁸ Sap eiwa zini nen kirekam. Hwëna Alap zëre mo kwasangsa sërkam tangan nëbe mae hap goltreizimki, zep hëndep karek-karek gol gwen zini nëbe mae hap Kristus tilki. ⁹ Zen in zep, mes tangan dam gwesiniin: Sap nen mese Kristus mo kala kon Alap mo nwenak ëdakastil, Kristus hen sa nësa Alap mo jala kon il gwe hebiridala. ¹⁰ Sap nen kime Alap mo gil-gil gwibiridan zi mo kim lowe he'ak, hwëna Tane zem Yesus dekam zep nëbe mae hap tilki- nësa dikim Alap golëumlae gwen hapye. Zep angkam mes tangan dam gwesiniin: Kristus sa nësa Alap mo jal hil gin nikon il gwe hebiridala. Sap Zen mes eiwa tin nikon ngaya gwëka, hen Zen nama nësa de mas gwibirida gwen hap gwë'ara. ¹¹ Sap eiwa nen mese kirekam Alap han ërumlae gwëk, zen in zëbe tangan ëisrip-sri gwe-gwe'an. Zen kitak Bian Yesus onakon ki kirekam nëbe mae hap lwazimk.

† 4:17 Kej 17:5 †† 4:18 Kej 17:5, 15:5

‡ 5:10 Ibr 4:14-16, 7:23-28

Mae hap de ol: Adam Bak zen tîn hip de orana zen nêbe mae hap kles tyasizimki, hwëna Kristus Zen Zen ëngaya gwen hap de orana kles tyasizimki.

¹² Zep a kirekam mo lwakye: Adam Bak kim kareknak zanka, zen dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna hen kire hap de hole-hlena okamanak de zinik kîtak ing gwe hebiridak, hêndep angkam zep tîngare zini karekna nolada gwenan. Hêndep Adam Bak mo karekna in kon zep hen tîn hip de sosonna tîngare zi hip hata gwizimnin. Zen in zebe hêndep angkam juwe gwe'an, sap kîtak de zini nen Adam mo kime kareksa ol gwenan. ¹³ Dekam hwëna Adam Bak mo hyanak, zini dekam sap karekna nol gwek- Musa de hatan srëmna-kye. Hwëna desa bëjen anakan gubiridan, "Zen Musa mo tîti tabin olsa nulmun gwek," sap dekam Musa mo tîti tabin ola hom okamanak hata'ak. ¹⁴ Sap eiwa kirekam, hwëna Adam Bak mo hyanak hêndep in kim Musa Bak hataka, dekam tîn hip de sosonna nama okamana ansa bi gwibik. Hwëna dekam de zini sap hom Adam Bak mo kim Alap mo jalse gwen ola nulmun gwek, hwëna ki juwe gwek. Zen in zep Adam han Kristus hun, zen apdenak hom, hwëna tîngare zini zëbon nebon onakon nulin gwenan.

¹⁵ Zen in zebe nen srën-srënkam ulin gwenan: Adam onakon zen kareksa de gol gwen hap denaka. Hwëna Yesus onakon, zen Alap onakore kwasang-kwasangsae ulin gwenan. Aha-ere zini Adam kim Alap mo jalse gwen ola gulmunku, dekon zep hêndep tîngare zini juwen hap dena insa nulink. Hwëna angkam man tangan dam gwesinîn: Aha-ere Zini Kristus onakon beya tangan nik esa hen hêndep de ëgwën hap dena ulin gwer, sap Alap mo nêbe mae hap de kwasang-kwasangna Zëbon onakon man tangan taman kîni gwenan. ¹⁶ Aha zini Adam Bak mo karek gon nakon, kîtak de zini dekam zep Alap mo jalak de kang gun hup ëdakastî'in. Hwëna mensa Alap angkam syal gwibir-zim'ira, zen wehasa hom! Sap zi mo karekna kim tangan mam gwe song gwek, dekam zep hwëna Alap Kristus onakon zëre mo nwenak dikim ëdakastîin hip de orana totoresas kles tyasizimki. ¹⁷ Zep aha-ere zi mo karek nakon, zep tîngare zini juwe gwenan. Hwëna tîngan men zen Alap mo sërkam de kwasang-kwasang nakon zëre mo nwenak ëdakastîil gwenan, zen zen zep karek gol gwen hap de sosonna in kon hen juwen hap de soson nakon wet so gwe-gwenan. Zen kîtak aha-ere Zini Kristus Yesus onakon- men Zen sa hêndep denaban nêsa golëlowehe gweraye.

¹⁸ Zep Alap aha-ere zi mo karek nakon zep tîngare zini karek tabin hip gubiridaka. Hen kirekam, kim aha Zini in Alap mo dwam gwibin sin Zënaka zerguku, zep tîngan men zen de Desa ang nê gwebla'ak, zen sa Alap mo nwenak ëdakastîil, hêndep zep sa ëngaya gwer.

¹⁹ Hen kirekam, aha-ere zini kim Alap mo jalse gwen ola insa gulmunku, zen dekam zep tîngare zini Alap gubiridaka, "Zen kîtak kareksa de gol gwenna." Hwëna aha Zini kim nêr hom Alap mo dwam gwibin tanganna syal gwibirki, zen dekam zep Alap zëre mo nwenak di-

kim ëdakastîin hip de orana zi beyana nêbe mae hap kles tyasizimki.

²⁰ Zep Alap mae hap tîti tabin ola insa Musa hap golblaka: Dekam de zë zi zëre mae mo karek-kareksa anakan tame gun hup, "Nen eiwa beyakame karekna ol gwenan." Hwëna karekna kim tangan mam nul song gwek, hwëna Alap mo nêbe mae hap de kwasang-kwasangna dekam hen man tangan taman kînik. ²¹ Zen in zep, men kirekam kareksa de gol gwen hap de sosonna tîngare zini nêsa bi gwibiridak, hêndep dekon zebe juwe gwenan, hwëna angkam Alap mo kwasang-kwasang mo soson nêsa bi gwibirida'an. Zen dekon zebe hwëna Alap mo nwenak ëdakastîil gwe'an, hen hêndep de lowehe gwen hap dena dekam zebe Bian Kristus Yesus onakon ulin gwe'an.

Kristen zini nen de anakan ënlala gwe-gwen hap de ol: "Yesus hun Zen abanë lik, hen kim ngaya gweka, Zen abanë ngaya ëk."

6 Hwëna em ahakon anakan esa asa enblal, "Alap man-am nêbe mae hap Kristus onakon kwasangna mam gulsuk gwizimnira, zep nen sap esa karekna ol tine gwer." ² Hwëna kirekam bëjen! Nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon juwek, zep angkam bap nen etan zëwe lowehen. ³ Em san home ansa tame u'in? Nen kime baptis [gwennak tabinnik] ang ta gwek, dekam zebe nênaka Alap hap anakan olêtrë gweblak, "Ëe ama Bian Yesus hun de zeraha-en gwen hap dwam gwe'an." Zep Zen kim tilki, zen san de nêban mae de golëjuwenna kiye. ⁴ Zep nen kime baptis tabin sin ang ta gwek, zen dekam zebe ënwe-mase gwek- san de Kristus mae han de apdenak kama hulak kang gul nenna kiye. Hen kirekam, Alap kim zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonkam Kristussu tîn nîkon ngaya taka, zen dekam zebe anakan hen eisbi'in- san de juwen nakon de ëngaya gwenna kiye. Nêno mae mo lowe henna dekam zep lowehen ëse san dep liwehe gwenan.

⁵ Zep insa Yesus kirekam nêsa golëjuweka, zen dekon zep dam gwesinîn: Nen esa Deban etan ërngaya gwer. ⁶ Zep angkam tangan mes anakan dam gwesil, "Nêno mae mo auhu-kama zi mo hole-hlena mes Kristus te-lidak sonnak goltîki." Zep nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwermen zen sap nêsa bi gwibiridakye, okamanak de timni an de tîn makan. ⁷ Sap nen kime juwe gwenan, zen de kame kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwe-gwenan. Zep hen kirekam- nêsa kim Kristus golëjuwekaye.

⁸ Nêsa eiwa mes Kristus golëjuweka. Zen in zebe angkam anakan la'iblibla'an, "Zen Zen sa asa golëlowehe gwera." ⁹ Sap nen mese anakan tame uk, "Kristussu mes Alap tîn nîkon ngaya taka, zep Zen molya etan tilki." Angkam tîn hip de sosonna molya etan Desa dot soblak. ¹⁰ Zen kim aha-rok'nen tilki, dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen tîngare zini nêsa bi gwibiridak, desa goltîki. Zep Zen molya etan

kire hap Zënaka sosok taka, hwëna angkam Alap en mo bosesa de mam gulblun hap gwë gwe'ara.

¹¹ Nen hen kirekam nen nënaka enlala gwibirida gwen, “Èe mesë angkam kareksa de gol gwen nakon tîk, hen angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkam Alap en mo bosesa de mam gulblun en habë gwë'an.”

¹² Etan bap zen kareksa de gol gwen hap de sosonna nëno mae mo auhu-kama timni bi gwibin- dekam de zëno hole-hle san ang ta gwen hapye. ¹³ Nen bap nen nëre mae mo timnik de hli-hlina aha-en mae dowal mo kîgî mo syal san dikim ang gwen hap sosok gul gwen. Diki Alap en hap nen sosok gul gweblan. Sap nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwëk, hwëna angkam Zen mes nësa ngaya tabirki. Zep nëno mae mo timnik de hli-hlina diki Alap en mo dwam gwibin sin dikim ang ta gwen hap nen sosok gul gwen. ¹⁴ Zen in zep, kareksa de gol gwen hap de sosonna bap zen etan nësa bi gwibiridan. Sap nen home angkam Musa mo tîti tabin ola anakare enlala naban blol eibi'in, “Èe dekon asa Alap mo nwenak ëdakastîl.” Hwëna angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkame zëre onakore kwasang-kwasang ensa blol eibi'in. Zep nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon ëhil gwe hanal.

Mae hap de ol: Sap nen kareksa de gol gwen hap de soson nakon mese ëhil gwe hanal, nen esa nëre mae mo timsi Alap hap sosok ulblir.

¹⁵ Hwëna kirekam insa lwa'an, ahakon anakan esa ëgul, “Nen home angkam Musa mo tîti tabin olsa de syal gwe-gwibinkim Alap mo nwenak de ëdakastîn hip ëalp gwe-gwenan, sap nen mese Kristus mo kwasang-kwasang nakon ba maesa de syal gwibir-blin srëmkam ëdakastîk. Zep sap esa karekna ol gwer.” Hwëna kirekam bëjen. ¹⁶ Diki anakan emaka dam ulsu'un, “Èyë ëre mo timsi aha zisi de ang gweblan hap sosok gu'uk, dekam ëe san de zëbon de babu gwenna kiye.” Zep hen kirekam, eme ere mo timsi kareksa de gol gwen hap sosok u'ik, dekam Alapsa ema syauk bla san dep hli la'an. Diki Alap habe sosok ulbli'ak, dekam esa enho nakon ëliwehe gwer- zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hipye. ¹⁷ Hwëna dawemsa nen Alap hap gol gweblan! Sap menkam nësa kareksa de gol gwen hap de soson bi gwibiridak. Hwëna angkam nen mese tîngare enho naban ang tal- ëngaya gwen hap de ol dawemna ansa Alap nëbe mae hap golzimkiye. ¹⁸ Zep nen angkam mese Kristus onakon kareksa de gol gwen hap de soson nakon ëhil gwe hanal. Zep angkam men Zen nësa irîk gi'ira, Zen Alap. Zebe enho nakon zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Èe anik dam-dam enkam srip gulsuzimk- dekam deka auhu-kama enlala zi ano ola ansa karekkam tame nul srëm gwëk: Nen menkam nëre mae mo timni kirekam-kirekam jal-jal hen hole-hle san dikim ang ta gwen habe sosok ul tine gwëk. Hwëna angkam nëre mae mo timni Alap mo dwam gwibin en san dikim lowehen hap nen sosok gul gwen- ekakim Alap mo nwenak ëtal gwesîk. ²⁰ Nësa kim kareksa de gol gwen hap

dena bi gwibiridak, Kristus dekam hom nëban mae enho nakon golëgwë gwëka- dekam de nësa ora dawem san dep dam tasîk gwibin hipye. ²¹ Hwëna nen waba tangan habe zëwe ëbabu gwe-gwëk! Zen in zebe angkam ësaheer gwe-gwe'an- nëre mae mo lowehen ëpbana insa de enlala gwe-gwibinkimye. Sap nen dekam juwen en hap de ora sane ang ta'ak. ²² Hwëna angkam nen mese kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon ëhil gwe hanal, dekam zebe hwëna Alap hon ëbabu gwe-gwe'an. Hen zen waba hap hom. Zen zebe angkam Alap hon de ëtal gwesînkîm ëliwehe gwe'an, hen hëndep de gwën hap dena zen dekon esa ulin. ²³ Sap kareksa de gol gwenkam, dekam hwëna tîn hip de ora san esa ang tal. Hwëna Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap hëndep de gwën hap dena totoresa nëbe mae hap gol gwizimnira.

Mae hap de ol: Nen mese Musa mo tîti tabin ola kon ëhil gwe hanak.

7 Aya-wal oso-wal, em mese Musa mo tîti tabin ola tame uk. Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: Tîti tabin ola in, nen kim nama okamanak lowehe gwenan, zen dekam en dep dena. Tînkim Musa mo tîti tabin ola insa ema hli kul gwenan. ² Zen san de we-zi dare de zënaka leisyanna kiye. Tîti tabin ola kon, zini in de nama gwënnak, wenyä in bap zen aha zisi zen. Hwëna zi zik de tînkim, dekam tîti tabin ola in hom tru-tru gulbi'in- zen de aha zisi zen hapye. ³ Wenyä in de nonol zi zeban nama ënnak aha zisi zenkam, dekam emaka enbi'in, “Zen mes kahalo gwëk.” Hwëna zi zik de tînkim de aha zisi zenkam, dekam bëjen anakan enlala gwibin, “Zen man kahalo gwëk.” Sap dekam zen mes tîti tabin ola in kon hîl gwe hanak.

⁴ Zen in zep hen angkam nëbe mae hap kirekam lwa'an: Sap nësa mes Kristus te-lidak sonnak golëjuwëka, zep nen angkam mese Musa mo tîti tabin ola kon ëhil gwe hanak. Hen angkam nen mese tîn nîkon de ngaya gwen Zini Kristus hun ëraha-en gwer. Zep nen an angkam mese Kristus mo bi gwibiridan zi hip ëliweher- Alap mo bosesa dikim mam gun hup ekakim dawemsa syal ei gwibik. ⁵ Nen kime auhu-kama ennak de enlala-kam lowehe gwëk, dekam auhu-kama tim nikore hole-hlena man tangan nësa kyang gulsuk gwëk. Dekam kim Musa mo tîti tabin ola in san de ang tan hap sap ëalp gwe-gwëk, dekam tangan zep hwëna auhu-kama tim nikore hole-hlena mam gwe song gwëk. Hëndep dekam zebe ein juwen ora san ang ta gwëk. ⁶ Hwëna angkam nen mese tîti tabin ola in kon ëhil gwe hanal- nen kime Kristus mae han apdekam juwëkke. Zep angkam Alap zëre mo Enho nësa enho nakon tîti ta gwibin-ira, zebe tîngare enho naban Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwe'an- Musa mo olsa de enlala gwibin srëmkamye.

Paulus kim kareksa de gol gwen hap de soson naban goleija gwekake:

⁷ Hwëna bahem ano ola kon ëkël gïn, "Titi tabin ola mensa Alap Musa Bak hap golblaka, zen karekna." Zen sap karek naka hom. Hwëna ëe dekonë ëre mo karek-karekna tame guk. Zëwe kimë anakarekam sane gwe-gwek, "Zi mo bi gwibin kire-kirena bahem dwam gwe-gwibin," dekon zebë tame guk, "Hare ano dwam-dwam enlalana an kareknak am ti'in!" ⁸ Hwëna dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna in ano enhonak kirekam-kirekam dwam-dwam enlalasa ap beya gul gweblak. Sap kareksa de gol gwen hap de sosonna in, enho nakon anakan asa titi ta gwek, "Em sap esa jalse gwen ola insa ngip gul gwera." Hwëna jalse gwen ola in de lwan srëmkam, ki molya ngip gun hup kirekam asa titi ta gwe'anam. ⁹ Eë kimë orep Musa mo jal-se gwen ola insa tame gul srëm gwe'ak, ëe dekam ëre mo gwëna ama eis gwibik, "Eë dawemkamë gwë gwenan." Hwëna jalse gwen ola insa kimë tame guk, dekam zebë anakan eisbik, "Eë an hare kareksa de gol gwen zi sike, zep ëe hen syauk sun dep am-am gwë ha'an." ¹⁰ Zep Musa mo titi tabin ola in sap aïris. Hwëna ëe ama menkam desa hen kil gi'ik, "Eë dekon asa ngaya gwer." Hwëna ëe desan kimë sap alp gwe'ak, dekam zebë tame guk, "Hare ëe an kareksa am gol gwe'an, zep ëe an hen tin hip de ora san am ang gwe-gwe'an." ¹¹ Hen kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen abon lwa gwek, zen man anakan asa boton ta gwek, "Em sap esa titi tabin ola ansa ngip gulu. Ebe hap man sam gwesibli'an." Zen in zep hëndep ano dwam-dwamna mam gwe song gwek, hëndep holo gwennak zebë anakan tame guk, "Eë makare karek gol gwen zini toton molyë ngaya gwek." ¹² Hwëna sap tïngare titi tabin ola insa Alap nëbe mae hap golzimki, zen aïris, hen nen dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap dena. Zen Alap zëre mo dwam gwibinsi kim sap nëbe mae hap goltreizimki.

¹³ Hwëna Musa mo ola in kim asa ngip gun hup dena insa tawa tak, zen dekam san ha asa karek san de titi tan makan gwëblak? Sap kirekam bëjen. Titi tabin ola in sap aïris. Diki kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon lwa gwek, zen zen titi tabin ola insa ap lero gulbluk- asa dikim karek san dep titi tan makan gwë gweblan hapye, hëndep dekon de asa syauk blanak tak ta irin hip. Zep mes tangan dam gwesik: Titi tabin ola in sap aïris, hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in, zen zen tangan nësa karek ta gwibirin.

¹⁴ Zen in zep, Musa mo titi tabin ola in sap aïris. Desa Alap zi hip golzimki, hen ëe ama sap enho en nakon sam gwesik gwibirin. Hwëna ëe de Kristussu eititi gwe-sibli kininkam, ano timni nama auhu-kama zi mo holehle enlala naban. Dekam hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in etan karek san dep asa tik-tik ta gwenan- san de ëe zëbon de babu gwen zini kiye. ¹⁵ Eë dekam ëre mo gwëna ama topse gwe-gwibirin. Sap men desan de ang gwen habë sap dwam gwe-gwenan, hwëna bëjënë desan ang gwen. Hwëna men desaë

sap dwam gwibir srëm gwe-gwenan, zen hwëna desa-në ein ang gwe-gwenan. ¹⁶ Zep ëe kimë anakan dam gulsuk gwenan, "Eë an kareksaë gol gwenan," dekam ëe hen ama sap anakan eiwa de gul gwenan, "Musa mo titi tabin ola in sap aïris- nësa de dawem san dep titi tabin hip dena." ¹⁷ Zep Kristussu de eititi gweblankam, ëe aen homë karekna insa gol gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen ano timnik lwa gwenan, zen zen asa tik-tik ta gwenan- dekam de zëno dwam gwibin sin ang gwen hapye. ¹⁸ Zep ëe kimë Kristus onakore sosonsa blol gwibir srëm gwe-gwenan, dekam zebë ënaka dam tasik gwenan, "Ano auhu-kama timni an, zëno sosonna hom- dawemsa dikim syal gwibin hipye. Eë sap ama akasik gwenan, hwëna banakan dep?" Dekam hwëna ëre mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ¹⁹ Dekam ëe ëre mo dwam gwibin sin banakan dep?- dawemsa de syal gwibin niye. Sap kië akasik gwenan, hwëna dekam ëre mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ²⁰ Zep ëe de kirekam ëre mo dwam gwibin srëm san syal gwe-gwibinkim, zen eirim homë syal gwe-gwibirin. Zen hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon nama lwa gwenan, zen zen asa kire hap tik-tik ta gwenan, zebë kirekam ein syal gwe-gwibirin.

²¹ Zep ëe Kristussu de eititi gweblankam, ama anakan dam gulsuk gwenan: Dawemsa de syal gwibin hip sap de dwam gwibin, hwëna dekam kareksaë syal gwe-gwibirin. ²² Hwëna ano enhona man tangan sap Alap onakore titi tabin ola in san de ang gwen hap syal-syal gwe-gwenda. ²³ Hwëna Kristus onakore sosonsa de blol gwibin srëmkam, dekam zep hwëna kareksa de gol gwen hap de soson naban ilman në gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap dinik zep soson gwe-gwenan, hëndep zëbon de babu gwen makan zebë gwë gwenan. ²⁴ Zep Kristussu de eititi gweblankam, dekam ama ënaka anakan dam tasik gwenan: Ano enlalana sap ki- Alap onakore titi tabin sin de ang gwe-gwen hap denaye. Hwëna auhu-kama hole-hlena hen ki ano timnik deban zep ilman në gwenan. Eë zebë hwëna ëre mo dwam gwibin srëm san karekna gol tine gwenan. Zen in zebë ënaka topse gwe-gweblan-an, "Eë makare zi karekna, juwen ora san de ang gwe-gwenna, nara sa asa zeser sonera?- kareksa de gol gwen hap de soson nakonye." Hwëna ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan! Sap Zen mes Kristus Yesussu zer soneka- asa de Zen kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon zeser sonen hapye!

Mae hap de ol: Nen kareksa de gol gwen hap de soson nakon mese Alap mo Enho mo sosonkam wet so gwek.

8 Zep angkam nen men zene Kristus hun ëraha-en gwe'an, Alap molya nësa anakan gubiridaka, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." ² Sap Kristus hun kime ëraha-en gwek, dekam zep Alap mo Enho mo sosonna nësa kareksa de gol gwen hap de soson nakon gwiswe soneka- men zen sap juwen ora san dep nësa

titi ta gwibikye. Zep Alap mo Enhona in mes nesa li ta sonebirki, nen zep esa hendep engaya gwer.³ Zep mensa sap menkam nen alp ei gwibik, Musa mo titi tabin ol san de ang tankam de Alap mo nwenak edakastin hip dena, hwena angkam mes desa Alap Zen nebe mae hap syal gwibir-zimki. Sap menkam nesa auhukama tim mo hole-hle tru-tru gul gwizimk. Zen in zep hendep Alap zere mo Tane tanganna auhukama zi mo timkim zer sone zaka- Zen de kareksa de gol gwen hap de sosonna insa te-lidak sonnak de tinkim timbwas gun hup.⁴ Zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Mensa sap Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp ei gwibikke, Alap mo dwam gwibin sin dikim sap ang tan hap, hwena angkam desa zere mo Enho mo sosonkam esa syal ei gwibir. Sap nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de hole-hlena in kon ehil gwe hanal.

⁵ Sap men zen auhukama zi mo hole-hle san ang ta gwenan, zeno mae mo enlalana nama kareksa de gol gwen hap de sosonna bi gwebla'an. Hwena men zen Alap mo Enho naban nergwe gwe'an, zeno mae mo enlalana man Alap mo Enho mo dwam gwibin sin dep liwehe gwenda.⁶ Neno enlalasa de auhukama enlala hole-hle bi gweblankam, dekam juwen ora sane ang ta gwenan. Hwena Alap mo Enho de bi gweblankam, dekam nen mese Alap han erumlae gwer, hen dekam engaya gwen hap de ora sane ang ta'an.⁷ Eiwa, auhukama enlala en de nesa bi gwibiridankam, dekam nen eiwa Alap mo jal zikime enwe-mase gwe-gwenan. Sap auhukama enlala hole-hle san de ang ta gwen zini, zen toton bejen Alap mo titi tabin sin ang tan.⁸ Hen zen bejen Alap mo nwenak edakastin.

⁹ Hwena Kristen zini emsa hom auhukama enlala hole-hlena bi gwibirida'an. Em de eiwa Alap mo Enho naban zergwenkam, ki eiwa emsa Alap mo Enho bi gwibirida'ara. Sap men nara Alap mo Enho naban zergwen srēmna, ki zen hom nama Kristen gwe'ara.

¹⁰ Hwena Kristus de kirekam eno enhonak gwēnkam, eno karek gol gwen timni in sap sa til. Hwena eno angna sa ngaya gwera, sap zen mes Kristus onakon Alap mo nwenak dakastilki.¹¹ Zen in zep, neno mae mo timni an eiwa juwen hap dena. Hwena Alap mo Enhona, men Zen Kristusu tin nikon ngaya taka, Zen de hen eno enhonak gwēnkam, ki emsa sa hen Zen tim ese naban ngaya tala.

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, auhukama hole-hlena in nesa angkam hom tik-tik ta gwibi'in. Zep nen ba hap de zeno dwam gwibin sin ang ta gwen hap?¹³ Em de zeno emsa de titi tabin sin nama ang ta tine gwenkam, ki em etan juwen ora sane ang ta'an. Hwena Alap mo Enho mo sosonkame desa anakare enlala naban baes eibi'ik, "Ano auhukama zi mo hole-hlena in mes Yesus goltilki," ki esa engaya gwer.¹⁴ Sap tingan men zene Alap mo Enho mo titi tabin sin ang ta gwe'an, nen eiwa Alap mo hanan tabin was!

¹⁵ Zep nen ansa Alap mo Enho naban ergwe gwe'an, nen bap nen zi hon de ebabu gwen zi mo kim Alapsa anakan airi gweblan, "Asa sa husus gweblankam wet

son hap gublula." Sap Alap zere mo Enho mes nesa zere mo was hap li ta sonebirki. Zen in zebe Alap Zenaka enho nakon kwasang tola ban en gwebla'an "Ano Bian" kam. Nen zebe hen anakan dam ulsuk gwenan, "Alap mo wasna nen ba hap de aibrilan hap."¹⁶ Sap angkam Alap mo Enhona anakan enhonak nesa gubirida'ara, "Em in eiwa ere mo was."¹⁷ Hen sap nen angkam zere mo walaskame lowehe gwe'an, zep nen esa lamkam dawemna apdekam bi eibir-mensa zere mo was hap lam gulzim'iraye. Desa Kristus mae han esa apdekam bi eibir. Sap mes dam gwe-sinin: Nen de Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, ki dawemna hen esa zeno kim lamkam ol-tower.

Mae hap de ol: Nen eiwa Alap mo ngatannak esa hendep denaban lowehe gwer.

¹⁸ Hwena karekna mensa angkam oltowe gwe'an, ano dam gulsunkum, zen mam naka hom- nen de anakan enlala gwe-gwenkame, "Ee Alap mo waskam dena, asa sa Zen lamkam zere mo ngatannak hendep denaban gololowehe gwera- san de teipsin-teipsinni kiye."¹⁹ Hwena nesa de ngatanna iwe golēbiti gwen hap de yakla yala insa, nen en home es gwebla'an. Tingare okamana awe de kirekam-kirekamna man tangan yaklana insa nes gwebla'an- sap otwerankam dena, hen sap te maekam dena.²⁰ Sap tingare okamana ansa Alap mes heip gulku- in kim Adam ne Hawa ne kareknak anyankke. Zen in zep hen okamana awe de tingare kirekam-kirekamna zere mae mo dwam gwibin srēm san karekna noltowe gwenan- sap te, sap otweran.²¹ Hen zen zep yakla yala insa angkam nes gwebla'an- dekam de hen desa gwiswe sonen hap, sap juwe gwen nakon hen ebatre gwen mae nakon, in kim de Alap mo was naban apdekam zere mo ngatannak lowehe gwe'akye.

²² Nen tawana, tingare Alap mo yang tabin kire-kirena angkam man sang-sangna serkam neis gwibi'in-men kiye, we de jaha gwen hap eisbir anenna.²³ Hen zen en hom neis gwibi'in, hwena Kristen zini nen hen ema enhonak anakan serkam eis gwibi'in, "Diki Alap mo yaklana in nabakam zen hatan!" Sap nen Alap mo dawem golzimdinni, nonol okamanak dep dena mese ulink- insa zere mo Enhona nebe mae hap ing ta sone-zimkiye. Hwena angkam namae hen sang-sangna insa eis gwibi'in. Zen in zebe yaklana insa isrip-sri enlala naban kara e gweblanan, sap zen dekam tangan esa Alap zere mo was hap de hamal gulzimdinni insa bi eibir. Zen dekam sa neno mae mo auhukama tim karekna ansa tim ese hap li ta sonebiri.²⁴ Men dekame ekristen gwek, zen hendep dekon zebe yaklana insa de anakan kara gweblanna ekon gwesik hanak, "Nen Alap mo wasna tim ese naban esa hē'ho gwibin langnak lowehe gwer." Zep hendep angkam nama kirekame kara ei gwibi'in. Yaklana in de hatankam, zen dekam esa ekara gwe-gwenna insa ezausul. Sap dekam etan basa dep?- kara gwe-gwibin niye!²⁵ Hwena nama de kara gweblannak, dekam nama esa enlala ta-

tete naban ëkara gwe-gwer- anakare enlala naban, "Sap sa holo gwer, hwëna diki ëe gul irin."

²⁶ Nen kim nama embwan naban yaklana insa ës gwebla'an hen ba maesa de tahalha gwibinni, dekam Alap mo Enhona man nësa mas gwibirida gwenda. Sap nen home anakan dam ulsuk gwenan, "Ëe kirekam asa Alapsa abe tal." Hwëna nama de abe tan srëmnak Alap mo Enhona dekam zep Zën nëno mae mo enhonak de abena insa sërkam de embwan naban Alap zère hon golhata gwenda. ²⁷ Zen dekam Alap zère mo dwam gwibin en san nëbe mae hap abe ta gwenda. Hen Alap, men zen tingare zi mo enhona tame ta gwizimnira, Zen man zère mo Enho mo nëbe mae hap de embwan nabare abena dokwak gul gwenda.

²⁸ Zep angkam mese tangan anakan tame ul: Nen mensa oltowe gwenan, dawemna ahaksa karekna, Alap hwëna desa dawem en hap nëbe mae hap li yul sone gwizimnira- nësa men desa Zëna kwang guludakake, hen Zënaka men zene embwan ë gweblananke. ²⁹ Sap Alap zère mo hlil irin wenyha nësa orep mes tame tabirki, hëndep nësa zep hamal hap kalang gwibiridaka- nen dikim zère mo Tanena Yesus makan ëliwehen hapye. Hëndep lamkam Yesus Zën sa nësa golëlowehe gwer- san de nonol wë tan walas de oso wal zeban golëlowehe gwenna kiye. ³⁰ Zep Alap eiwa orep mes nësa hlil inki, zep nësa kwang guludaka. Zen in zep zère mo kwang guludan wenyha nëbe mae hap syal gwibir-zimki- dekam de zère mo nwenak ëdakastin hip denaye. Zep nen eiwa esa zère mo ngatannak yaing gwer.

Mae hap de ol: Toton banakan molya Alap mo kwasang nakon nësa kap nulsuk.

³¹ Zep Alap insa kirekam nëp syal gwibir-zimki, nen banakarekam esa enlala eibir? A kirekam esa: Alap de nësa kwasang gwibiridankam, toton nara molya nësa dot sobiridaka. ³² Sap Alap Tane zemka hom anakan kwasang gweblaka, "Bap Zen karekna goltowen." Hwëna nëbe mae hap de dawem hap sosok taka. Zep Zen banakan molya nëbe mae hap de hamal gulzimdinni insa sul sonezim srëm gweka. ³³ Zep Alap mo hlil irin wenyha nësa toton nara molya anakan gubiridaka, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." Ki san ha Alap Zëna maka kirekam nësa gubirida'ara? Zen bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap syal gwibir-zimki- nen dikim zère mo nwenak ëdakastin hip denaye. ³⁴ San ha ahakon hen ki?- nësa de anakan gubiridan hap denaye, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." San ha Kristus Zëna maka kirekam nësa gubirida'ara? Bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap tilki, hen nëbe mae hap tïn nikon ngaya gweka. Hen Zen Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsin tangankam nikin'ira- men dekon nëbe mae hap Alapsa abe ta gwe'araye. Zep Zen bëjen nësa karek tabin hip gubiridan. ³⁵ Zep Kristus mo kwasang nakon, nara maka nësa kap gulsu'ura? San ha nen de kareksa goltowe gwenkam zëno dam gulsunnu?- "Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara." Kirekam bëjen. Zi de nësa Yesus hup de jal

hap karek ta gwibinkim, dekam hen bëjen kirekam dam gulsun- ahaksa tahalha yawalsa de goltowenkam, ahaksa usak yawal, hen lang de sërkam bot-bot gwen, ahaksa tïn hip de alp gwesin. Sap sa hen nësa damera gwer. Hwëna kitak desa de goltowe gwenkam, dekam hen anakan bëjen dam gulsun, "Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara." ³⁶ Eiwa, nen Kristen zini kirekam de kareksae oltowe gwenan. Zen in zep Alap mo olak zini Alapsa anakan gubluka, "Ëe yakla jamkamë ere mo bose hap jalom ëk tihinak lowehe gwenan.

Ëe an san de domba zahona kiye- tamera gwen en hap dena." †

³⁷ Eiwa, sap nen kareksae kirekam oltowe gwenan, hwëna Kristus, men Zen nësa kwasang gwibiridaka, zëno sostonkame tatem tangan ëzauk gwenan. ³⁸ Sap ëe ama tangan taibli'an: Nësa toton nara molya kap gulsuku- Kristus mo kwasang nakonye. Sap nen de juwenkam ahaksa nama de ngaya nik lowe henkam, Zen nama nësa kwasang gwibirida'ara. Alap mo dam taha nakore zini bëjen nësa zëno kwasang nakon kap gulsun. Dowal-dowala hen bëjen. Nen sap esa angkam karekna oltowe gwer- hen lamkam mae. Hen dowal mo kigina sap sa nësa karek ta gwibiri. Hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasangna molya dekam tap gwek. ³⁹ Sap Alap mo tingare yang tabin nikon, sap ngli bolak de lowehen wenyha hen hi mwanak de lowehen wenyha, zen toton bëjen nësa Alap mo kwasang nakon kap gulsun. Sap Alap mes Bian Kristus Yesus onakon sërkam zère mo kwasangna nëbe mae hap goltreizimki.

Mae hap de ol: Yahudi zini, zen sap Alap mo hlil irin zi, hwëna zen hom kitak Yesussu daiblibla'an.

9 Ëe an Kristus zère mo nwenakë eiwa tangan naka emsa gubirida'an, hen Alap mo Enho naban ère mo enho naban man asa anakan tri la se'ara, "Ëe eiwa homë emsa boton tabi'in." ² Ëe ama sërkam enho nakon dowe hana gwenan, ³ sap ère mo ausu nakore zini, Yahudi, zen hom beyakam Kristussu daiblibla'an. Zep Kristus dikire asa hla tak, ëe de emsa boton tabinkimye: Ëe eiwa amaka syauk blanak ënaka drëne se'an- hëndep denaban dikim Kristus onakon langa gwen hapye, ère mo ausu nakore zini insa dikim ngaya tabin hipye. ⁴ Zen sap Alap mo hlil irin zi- Israel Bak mo auyan-tane wal, mensa sap nonol Alap zère mo hanan tabin walaskam gubirida gwekake. Sap Alap nonol zère mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna zëbe mae hap goltrei gwizimki. †† Hen Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gunnu, zen dokwak nul gwek. ‡ Hëndep zao kim lwa se'ak, Musa Bak dekam zep hen titi tabin ola insa ayang gulzimki. Sap Alap nonol zëbe mae en hap anakan goltreizimki, "Syala an desa em gol gwen- Asa dikim blikip gwesik gweblan hapye." Hen nonol tangan zëbe mae hap zère mo gu-gubirid-

† 8:36 Mzm 44:23 †† 9:4 Kel 16:10, 33:22, 40:34, 1Raj 8:10-11

‡ Alap zini an han olsa ziaha-en gul gweka: Nuh (Kej 9:9), Abraham (Kej 17:2), Musa (Kel 24:8), hen Daud (2Sam 23:5).

an ola gol gwizimki. ^{†5} Zëno mae mo auyan-azana Abraham, Isak, hen Yakob mae man tangan sap Alap mo nwenak ëdakastik, hëndep Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, auhu-kama zi mo enlala gweblankam, zëno mae mo ausu nakon saltilkî. Zep zen ba hap da-ïblibla srëm gwe'an?

Sap eiwa dena, Kristus Zen hen Alap. Hen Zen kitak teipsibirida'ara- hëndep denaban. In eiwa tangan!

Mae hap de ol: Alap mo hanan tabin walasnak de bitî gwen hap dena, zen kitak Alap mo dam tasibin nikon.

⁶ Hwëna anakan bahem ëenlala gwe-gwen, "Alap mensa Israelk de zini gu-gubirida gweka, zëre mo hanan tabin walas mo kim de lamkam golëlowehe gwen hap dena, Zen molya desa zëbe mae hap golzimki, sap zen mes Kristussu de taïbliBlan hap baes tak." Kirekam bëjen. Hwëna ansa emki enlala gwibin: Kitak mensa auhu-kama zi mo wei-wik gun nukon Yahudikam ne-nbirida gwenan, hwëna Alap mo nwenak zen kitak Yahudi tangansa hom. ⁷ Hen kirekam, auhu-kama zi mo aïtbinkim, Abraham mo auyan-tane walkam de gubiridanna, zen hom kitak Alap mo aïtbinkim Abraham mo auyan-tane walyak bitî gwe'an. Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

"Eno auyan-tanena, zen Isak onakon sa naitbir song gwer." ^{††}

⁸ Zep zëno dam gulsunnu, Abraham mo tîngare auyan-tane walya, zen hom Alap mo nwenak Abraham mo auyan-tane walkam ënwe-mase gwe'an. Hwëna ëe Yahudi zini ama ëkil gil gwenan, "Ëe an tîngan Abraham mo auyan-tane wal, zep ëe kitak Alap mo hanan tabin walas." Hwëna diki Alap mensa zëre mo hanan tabin walasnak de bitî gwen hap gubirida'ara, zen zen en bitî gwe'an- men kirekam hen Abraham mo tanena Isaksa dam tasikike. ⁹ Sap Alap anakan Abrahamsa gu-gubluka,

"Ngein sin de tahunkam Ëe asa lwa halzal, dekam walas naban asa Sara Baksa hlalzul." [‡]

¹⁰ Walasna insa gu-gubluka, zen ano mae mo auyanna Isak Baksa. Zëna zini Ismael, zen hom Alap mo gu-gublunnak tî'ira. Zep Yahudi zini angkam, zen sap kitak Isak Bak mo auyan-aza nakorena, hwëna ahakore en nik Alap mo dam tasibin nik bitî gwe'an. Ahakon hwëna Ismael Bak mo kim ëgwei kîni'an.

Hwëna Isak Bak kim Ripka Baksa golka, zen zep zi walasna dan-dan wë sok. ¹¹ Hwëna walas ën srëmnak, Alap mes Ripka Baksa hamal hap anakan gu-gubirki, "Em desa zi walas darena wë so'anka, oso zik mo auyan-tane walya, zen zen sa ëteipsil. Hwëna aya zik mo dena, zen zëno mae mo tana ïltikinnik sa lowehe gwer." Zep Alap man nen dikim anakan dam gulsun hup dwam gweka, "Zen zëre mo kalang gwen san dawemna zi hip gol gwizimnira, hen sap karekna. Zi mo dawem nakon hom gol gwizimnira." Sap Ripka in kim Alap mo ola insa sane gwëk, ungalanak de walas dare-

na in hom banakare karek maena syal eibirki. ¹³ Zep Alap mo olak zëno walas darena in hap dena anakan lwak,

"Ëe asa Yakobsa kwasang gwe-gweblal. Esausa asa husus gwe-gweblal." ^{‡†}

¹⁴ Zep angkam dam gulsunnu banakan? San ha Alap man karek gweka?- kirekam zep ba maesa de syal eibin srëmnak kles sokaye. Sap diki Alap bëjen karek gwen! ¹⁵ Hwëna Zen insa kirekam hamal hap gu-guzimki, zen man hen dakastî'in- men kirekam hen Musa Baksa gublukaye,

"Aen asa ëre mo dwam gwibin sin dam tasik gwibir-men desaë kwasang gwibirida'akye. Hen dawemsa de gol gwizimdin hip de wenyä, zen hen Aen asa dam tasik gwibir." ^{‡†}

¹⁶ Zep Alap mo hlil irinnik de bitî gwen hap dena, zen zi nëre mae mo dwam gwibin sin hom, hen zen zi nëre mae mo syal gwibinkim bëjen. Zen diki Alap zëre mo kwasang-kwasang en nakon- men desa en Zëna dam tasibirkiye. ¹⁷ Zen in zep hen Mesir mo teipsin zi hip dena Alap mo olak anakan lwak,

"Ëe mae en habë emsa Mesirsi de irik gin hip dam tasik: Dekam de tîngare okamanak de zi ano sosonsa tame gun hup. Ëe kimë emsa de karek tan hap de owasna syal gwe-gwibi'ik, zen dekam sa tîngare okamanak de zini Asa tawa nëblandal." ^{‡††}

¹⁸ Zep man dam gwesin'in: Men desa Alap dam tasik gwibirida, Zen desa en kwasang gwibirida gwenda. Hen men desa Mesir mo teipsin zini in mo kim dam tasik gwibirida, zëbe mae hap ënol drak-drak gwen hap denaka gol gwizimnira.

¹⁹ Zep em ahakon anakan esa asa lakensibilil, "Ki Alap ba hap de zini ënol drak-drak gwen hap karek tabin hip?- sap Zen Zën am kirekam de ënol drak-drak gwen hap gubiridaka! Hen zini nen bëjen jalse gweblan!"

²⁰ Hwëna bahem kirekam Alapsa gublun! Sap em in zëno yang tabin nikake! Zep em ba hap de zëno kareksa hlalublun hap? San ha yuna maka?- men zen ik guk, desa gubi'in, "Em bap asa yu hap ik gulku? Diki blome hap emaka." ^{‡††21} Men zen ik guk, san ha zënoka hom?- anakan de kles son hap, "An yu hap asa ik gul- mwinmwankam de wei yul gwen hap. Ahana an blome tol hap asa ik gul."

²² Zep zen Alap zëre mokake- kirekam de nësa klis gun hup denaye, dekam de zi lamkam zëre mo sërkam de sosen naban jala ban tame son hapye. Hwëna Zen na-en hom desa zitreizim'ira. Hwëna nonol, men desa kareknak de kang gun hup hamal gulku, Zen desa nwe enkam de holokam kara ta gwibin hip dwam gwibirida'ara. Hyanak sa hwëna sërkam karek tabiri. ²³ Hen kirekam, kwasang gwibiridan hap dena mensa nësa hamal gulku, nësa sap sa hen holokam kara ta gwibiri- dekam de lamkam zëre mo ngatansa mam tangan-kam gol gwizimdin hip, ²⁴ men desa kiresa de golzi-

^{††} 9:13 Mal 1:2-3 ^{‡†} 9:15 Kel 33:19 ^{†††} 9:17 Kel 9:16, 11:9-10 ^{‡††} Yes 29:16, 45:9 Blome hen yu hap dena, Paulus kama ngatdarak nakore syal gwibin kire-kire hap ale gulku, hwëna enlala-na apdenak- men kirekam Orya ol zini yu-blomena syal nei gwibirinke.

[†] Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena kim nonol damkam gu-gubiridaka, zen Ul 18:14-20nak lwa'an. ^{††} 9:7 Kej 21:12 [‡] 9:9 Kej 18:10, 14

mdin hip kalang gwibiridaka hēndep kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srēm zi. ²⁵ Sap Yahudi srēm zi hip dena, Hosea Bak man Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Men zen ano hlil irin zinik bīti gwe srēm gwek, hwēna angkam Ēe asa desa hen gubiridal, ‘Em in hen ano hlil irin wenya.’

Men desaē menkam kwasang gwibirda srēm gwek, hwēna Ēe asa angkam kwasang gwibirdal.

²⁶ Ē-ēnak de zini men desaē gubiridak, ‘Zen in ano hlil irin zisi hom,’

hwēna desa Ēe asa gubiridal, ‘Em in Ngaya Zini Alap ēre mo walas tangan.’” †

²⁷ Hwēna Yahudi zi hip dena, Yesaya Bak anakan Alap mo ola tenggwaran naban ayang gulku,

“Sap eiwa, Israel Bak mo ausu nakore zini zēno beyana san de hinak de hisglimni kiye, hwēna da-en tangan sa ēngaya gwer.

²⁸ Sap Bian Alap nabakam sa okamana ansa olo gulu.” ††

²⁹ Etan Yahudi zi hip Yesaya Bak man ale gulku,

“Soson Zini Bian Alap de nēsa anakan gubiridan srēm kam, ‘Dikire da-en ēngaya gwek,’ ki emaka kitak tangan ēna Sodom hen Gomorak de zi mo kim juwek.” ‡

Mae hap de ol: Yahudi zini hom Alap zēre onak dikim ēdakastin hip de ora ēsena dam dasi'in.

³⁰ Zep nen banakarekam esa Alap mo ola in sa srip ul-sul? A kirekam esa: Yahudi srēm zini, zen sap hom Alapsa dē gweblak. Zen hwēna Alapsa de taibliblan nakon ki zēre mo nwenak ēdakasti'in- Kristus hup de ol dawemna in sa kim daibli gwibi'inke. ³¹ Hwēna Yahudi zini, zen sēr kam sap zēre mae mo sosonkam Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp nei gwibirin- dekam de Alap mo nwenak ēdakastin hipye. Hwēna waba tol kam! ³² Ba hap waba hap? Zen sap zēre mae mo sosonkam ēalp gwe-gwenan- hwēna Alapsa de taibliblan srēm kam. Zen in zep gol tenya iwe de tanasa tang ta zankam altil gwenan- ³³ men kirekam Alap mo olak lwakke,

“Ēe ama gol te dawemna Yerusalemk ngirinnik ik gi'in,

zi deka zēwe tana bol tang ta gwe zankam ēaltil gwek.

Zen zep sa gol tenya in sa husus nei gwibir.

Hwēna men zen de gol tenya in sa daibli gwibi'ik, zen molya anakan ēenlala gwe-gwek, ‘Ēe an waba habē taiblibik.’” ††

10 Zep aya-wal oso-wal, ēe ama tangan dwam gwe'an- ano zi ausu nakore zini kitak de sap

† 9:26 Hos 1:10, 2:22-23 †† 9:28 Yes 10:22-23 ‡ 9:29 Yes 1:9 †† Paulus man Yerusalem mo aha bosena “Sion” kam ale gulku. Paulus man Yesaya 28:16 na awe ale gulku, hen zen man Yes 8:14 naban siri gulku. Yesaya Bak “kaso moko” kam ale gulku, sap Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak. Hwēna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana man anakan apde nek, “Bol-zaun tangan wenya.” Zep “gol te” kam li nul sonek. Ngirin gol tenya in sa de dam gulsunnu, Zen Kristus.

ēngaya gwen hap. Zen in zebē enlala zon tasiblin naban Alapsa aberbe ta tine gwenan. ² Ēe eiwa denakaē emsa gubirida'an: Yahudi zini in sap eiwa Alap mo syal hap syal-syal tanganna. Hwēna zēno mae mo syala in, men kirekam angkam Alap goltreizim'ira, zen diki desan maka ang ta'an. ³ Sap zen hom Alap zēre onak dikim ēdakastin hip de ora ēsena dam dasi'in. Zen hwēna zēre mae mo enlala san ēpba titi tabin ol enna in sa kyang-kyang nulsuk tine gwenan. Zen in zep Alap mo ora ēse zertreizimdin sin de ang tan hap baes ta gwe'an. ⁴ Sap Kristus mes nēbe mae hap Musa mo titi tabin ola in sa sul sonezimki. Zep tingan men zene angkam Kristus ensa laiblibla'an, zen dekam zebe Alap mo nwenak ēdakasti'in- titi tabin ola in sa de enlala gwibin srēm kam.

Mae hap de ol: Tingare zi ausu nakore zini, men zen en de Kristussu daiblibla'ak, zen zen sa ēngaya gwer.

⁵ Hwēna Alap mo nwenak de ēdakastin hip dena Musa mo olak man lwak,

“Men zen de ano titi tabin ola an san sul sonenkam ang ta gwe'ak, zen zen en sa hēndep denaban ēngaya gwer.” ††

⁶ Hwēna Alap mo olak, Zēnaka de taibliblankam de zēre mo nwenak ēdakastin hip dena man hen lwak, “Em home auhu-kama tim niban de ngatan zi mo lang san de tēblan hap ēdwam gwe'an.

Hen juwen zi mo lang san de tēblan hap hen home ēdwam gwe'an.” †††

Alap mo olak de gul sun ol blaoranna in mo dam gulsunnu a kirekam moye: Em home ēdwam gwe'an- Kristussu de ngatan zi mo lang nakon zerati gwezan hap, ahaksa juwen zi mo lang nakon de zerta gwe sez-an hap, Zen dikim ēngaya gwen hap emsa mas gwibiridan hapye. Sap Kristus ebon mae onakon langanak hom. ⁸ Sap em dikim ēngaya gwen hap dena, zen Kristussu de taibliblan en nakon- ēe men kirekamē ol dawemna ol halada gwenanke. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Ol dawemna in, ba hap de langa san teibin hip? Zen ere mae mo ēk tihinak hen enhonak am lwa'an.” †††

⁹ Sap em de ere mo enho nakore taibliblanna in sa zi mo inik anakan kira gunnu, “Jesus Zen ano Teipsinni,” hen enho nakon de anakan taibliblanna, “Desa eiwa mes Alap tin nikon ngaya taka,” ki em hen esa ngaya gwera. ¹⁰ Sap em de enho nakon taibliblankam, dekam em mese Alap mo nwenak dakastilida. Hen ere mo taibliblanna in sa de zi mo inik kira gunnu, dekam em mese ngaya gwenda. ¹¹ Sap Alap mo olak man lwak,

“Men zen de Biansa daibli gwebla'ak, zen molya anakan ēenlala gwe-gwek, ‘Ēe an waba habē taibliblak.’” §

¹² Alap mo kirekam de gu-gubiridanna in, zen kitak de zi hip dena- sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srēm zi. Sap zēno mae mo Bianna aha-en, hen men zen Desa abe

†† 10:5 Im 18:5 ††† 10:6-7 Ul 30:11-13 ††† 10:8 Ul 30:14 § 10:11 Yes 28:16

da gwenan, zêbe mae hap man dawemna mamkam gol gwizimnira. ¹³ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen Biansa anakan abe da'ak, 'Asa em ngaya tan,' zen zen sa ëngaya gwer.” †

¹⁴ Hwëna zini banakan sa abe da gwer?– zen de nama taïbli'blan srëmkamye. Hen banakan sa daïbli' gweblal?– zen de nama zêbe hap denaka ësane gwen srëmkamye. Hen zen banakan sa zêbe hap dena ësane gwe-gwer?– zi de tonbiridan srëmkamye. ¹⁵ Hen zini banakan sa ol dawemna insa zëbon mae osan dep nol-song gwe-gwer?– Alap de zisi zëbon mae osan dep lup gul sonen srëmkamye. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Zini men zen Alap mo ol dawemna golhata zanna, zen isrip-sri gweblan tanganna.” ††

¹⁶ Hwëna ol dawemna insa nolhalada gwenan tingare zini hom dokwak nul gwenan. Sërkam tangan Yahudi zi. Sap zen kire hap dena Yesaya Bak mo olak man dakasti'in anakan in zen lwak,

“Bian, ëe insa eno ola ayang gul gwenan, hom dokwak nul gwenan.” †

¹⁷ Sap Kristussu men zen daïbli' gwebla'an, zen diki men zen zêbe hap de ol dawemna insa ësane gwe-gwenanke. ¹⁸ Hwëna Yahudi zi de ësane gwen hap dena banakarekam Alap mo olak lwak? San zen maka anakan ëgu gwe'an?– “Alap, bahem asa karek tan, sap ëe homë ol dawemna insa sak.” Hwëna zen diki zen maka enlala hohle tan naban lowehe gwe'an, sap Alap mo olak anakan am lwak,

“Alap de kitak yang tabin hip de ola mes tingan ëtawa gwendal.

Sap keis maesa de hlauludankam zen dekam maka Alapsa tame da'an.” ††

Kirekam de dam gulsunkum, ki zen maka hen Alap mo Kristus hup de hamal hap de ola insa dawemkam daïblibik. ¹⁹ Hwëna san ha Yahudi zini Kristus hup de ol dawemna hom yap tame nu'in? Zen diki nonol zen maka tame nuk, sap nonol tangan Musa Bak zêbe mae hap Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Ëe asa syal gwibir– em dikim Yahudi srëm zisi siênging gwibirida gwen hap denaye, sap Ëe asa zêbe mae hap dawemsa golzim.

Hëndep em esa Asa de tame tan srëm zi ausuna insa jal eibirida gwer.” ††

²⁰ Hen Musa mo hyanak etan Alap mo ola ansa Yesaya Bak Yahudi srëm zi hip dena damnak anakan ayang gulzimki,

“Zi ausuna men zen Asa dëbla srëm gwëk, zen sa hwëna Asa dam dasil.

Hen men zen Asa tame da srëm gwëk, Ëe asa zêbe mae hap Ënaka zertreizim.” †††

²¹ Hwëna Yahudi zini abe mae hap dena Yesaya Bak sap anakan ayang gulku,

“Ëe holo tangankamë sap ëre mo tahana Yahudi zisi de haen gwibiridan hap inin sosuk tine gwëk,

hwëna nol drak-drak zi ausuna in hom mae Asa nasalblak.” †††

Mae hap de ol: Alap mo kalangna ki– Yahudi zi hip de etan dawemsa golzimdin hip denaye.

11 Zep san ha Alap eiwa mes zëre mo nonol hlil irin zi ausuna Yahudisa gweibirida kinika? Sap kirekam bëjen. Ëe dwan hen dekore wal syake– Abraham Bak mo auyan-tane ahana. Ëe an hen Benyamin Bak mo ausu nakon de saltin nikake. ² Alap bëjen ano ausu nakore zini insa gweibirida kinin– mensa sap nonol hlil inkiye. Em san ema Alap mo ola ansa eititi eibi'in?– men kim Elia Bak Yahudi zi aususa de husus gwibiridan hap dena Alapsa tawa takaye:

³ “Bian, zen mes ere mo olsa de ayang gul gwen hap de zini damerasik. Hen ere hap de otweran tru tase gweblan kals maena mes dre dasibir. Ëe angkam ë-en tanganë gwë'an, hen asa angkam tan hap alp dasi'in.” §

⁴ Hen em wëhë enlala eibi'in?– Alap men kirekam ding gulblukaye. Zen man ding gulbluka,

“Em e-en home gwë'ara. Ëe mesë zini da-en, tuju ribu en tolkam, ëre onak dep dam tasibik– yang tasin alapna Ba'al Bak hap de bokle kom so gweblan srëm wenyaka.” §†

⁵ Zep angkam hen kirekam. Alap mes da-en zëre hap Yahudi zi ausu nakon dam tasibirki– men zen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Kristussu de taïbli'blankam ëngaya gwe'anke. ⁶ Hen man tangan dam gwe-sin: Zen de Alap mo kwasang-kwasang en nakon ëngaya gwe'ak, ki zen ba maena hom syal neibik– dekam de ëngaya gwen hap denaye. Sap zi zëre mo syala kon de ëngaya gwenkam, desa bëjen anakan gubin, “Zen Alap mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwëk.”

⁷ Zen in zep Yahudi zi hip dena anakan lwa'an: Alap mo nwenak dikim ëdakasti'in hip dena mensa sap dei gwibik, hwëna beya nik hom hla nuk. Hwëna men desa en Alap nonol dam tasibirki, zen zen en hla nuk. Hwëna beya weny kip, ënol drak-drak gwen hap denaka golzimki. ⁸ Zen man dakasti'in– Alap mo olak men zen anakan lwakye,

“Alap mes desa totokkam de truwen hap gubiridaka. Hëndep angkam zëno mae mo nwena mes dimin tabir-zimki,

hen ini mes mat tasibir-zimki.” §††

⁹ Hen Daud Bak kire zi hip anakan Biansa gubluka, “Bian, dikire tahalha srëmkam lowehe gwëk– Emsa dekakim hwëna eititi në gweblak.

††† 10:21 Yes 65:2 § Elia Bak kim Alap mo ola ayang gul gwëka, dekam Israëlk men zen teipsinkim irik gilkki, bosena Ahab Bak. We zem bosena Izebel Bak. Zen yang tasin alapna Baal Bak osan dep sil libirhal gwëk– hen aha yang tasibin dowal-dowal san dep. Israëlk de zini zep hëndep eiwa de Alapsa hli da gwëk, hen zêbe hap de otweran tru tase gweblan kals maena dre da gwibik. Ahakore weny men zen sap Alap mo olsa ayang nul gwizimk, desa hen man damerasik gwëk. (1Raj 19:10-14) §† 11:4 1Raj 19:18 §†† 11:8 Ul 29:4, Yes 29:10

† 10:13 Yl 2:32 †† 10:15 Yes 52:7, Nah 1:1 † 10:16 Yes 53:1 †† 10:18 Mzm 19:5 †† 10:19 Ul 32:21 ††† 10:20 Yes 65:1

Hen dikire sowe henkam lowehe gwek– dekakim anakan tame nul srēm gwek, ‘Èe an juwen hap de ora sanē ang ta'an.’

¹⁰ Hen dikire zēno mae mo nwenā ēdīmīn gwek– dekakim ēkara gwe srēm gwe-gwek.

Dikire nihin dohon-hon naban hēndep denaban lowe-he gwek.” †

¹¹ Zep ahakon sa asa dakensīblīl, “San ha Alap zēre mo nonol hlīl irin zini in hēndep denaban mes juwen orana in san ang tak?” Kirekam hen bējen. Zen mae hap ki Alap zēre mo nonol hlīl irin zini, Yahudisa, kirekam gweibirida kīnika: Dekam de zen Yahudi srēm zisi anakan hlauludan hap hen sīsngīn gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan? Diki nen hen emaka Kristussu zēno mae mo kim laīblībla'an.” Zep angkam Yahudi srēm zi Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an, sap Yahudi zini man Kristussu de kirekam taīblīblan hap baes ta'an. Hwēna lamkam kim de etan Alap kwang guluda'ankadekam de zen hen etan zēre mo kwasang-kwasangnak kitak lowehen hap, zen dekam sa zen hen Kristussu daīblīblal, hen zen dekam tangan sa tīngare zi mo isrip-srina taman kīnīl, sap zen hen dekam sa Alap onakon hē'ho gwibin nika nulin gwer.

Mae hap de ol: Yahudi srēm zini men zen angkam ēngaya gwe'an, bap zen ēbolte-bolte gwe-gwen.

¹³ Hwēna ēe Yahudi srēm zini ebe mae habē ale gulzim'in, sap Alap mes asa dam tasīkī– dekam de Yahudi srēm zini ebe mae hap ol dawemna ansa golzim halada gwen hap. Hwēna syala insa Alap abe hap wei yul soneblaka, ēe mae habē desa syal-syal gwe-gwibirin hen golluwe gwenan: ¹⁴ Sap ēe ama dwam gwe-gwe'an– ēre mo zi ausu de emsa hlauludankam anakan sīsngīn gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwēna nen home.” Kirekam zen hen maka dam nulsu'un, “Diki nen hen emaka Kristussu zēno mae mo kim laīblībla'an.” Kirekam de lwankam, zen hen maka ēngaya gwe'an. ¹⁵ Sap Alap kim Yahudi zini baes gwibiridan makan gweibiridaka, dekam zep hwēna zēre han de zerumlae gwen hap de orana tīngare okamanak de aha zi ausu hap kles tyasizimki. Zep isrip-sri gwibin tangan nik sa lwal– Alap kim de Yahudi zi niban etan golēumlae gwe'ankaye. Dekam zen sa ēnwe-mase gwer– san de juwen nakon de etan ēngaya gwenna kiye. ¹⁶ Eiwa, kirekam sa lwal, sap auyan-aza wal zem mes Alap mo nwenak ēdakastīk. Zep hen auyan-tane wal zem an sa hen hēndep ēdakastīl. †† Sap Yahudi zini, zen Alap mo ik gīn zaitun makan ēnwe-mase gwe'an. Zaitunna in mo ausuna,

† 11:10 Mzm 69:23-24 †† Awe “auyan-tane wal zik de ēdakastīn” hip dena, Paulus gulk sun de ol blaonzimdinni dan-dan ale soka: Ahana Alap hap de rotisa de syal gwibir-blin hap dena, ahana ik gīn zaitun ausu hap dena. Roti mang-mang gūnsu de akasibin hip ap gul irinni, zen de dērek gwenkam, ki kitak dērek enna. Zep mensa Paulus roti mang-mang gun hup dena ale gulku, zēno enlalana apdenak– ik gīn zaitun hup de ola in hanye. Zen a kirekam moye: Yahudi mo auyan-azana Alap mo nwenak man ēdakastīk, zep sa auyan-tane wal zem hen lamkam ēdakastīl.

zen Abraham mae. Zen man tangan Alap mo nwenak ēdakastīk, zep hli-hlina in sa hen lamkam ēdakastīl.

¹⁷ Hwēna Alap zēre mo ik gīn zaitunna insa, ahakore hli-hlina mes blom gulsuku– zao de hwēna zēn de sal-tīn zaitun hli-hlisa zēno tīhinak eiyas gīl inen hap. Zen Yahudi srēm zini emsa kirekam eiyas gīl ineka. Zep Alap mensa Abrahamsa walas zeban gu-gubiridaka, hē'ho gwibin nika de golzimdin hip dena, zen hwēna angkam eme mamkam ulin gwe'an. ¹⁸ Zep Yahudi srēm zini em bahem anakan ēbolte-bolte gwe-gwen, “Nonol hli-hlina mes Alap blom gulsuku, hwēna asa zē eiyas gīl ineka.” Emki anakan ēenlala gwe-gwen, “Èe an dwan hli-hli en nakake. Èe ausu naka hom.” ¹⁹ Hwēna em emaka asa ding ulbli'an, “Sap eiwa. Hwēna Alap mes nonol hli-hlina insa blom gulsuku, zao zep hwēna asa zēno tīhinak eiyas gīl ineka.” ²⁰ In sap eiwa kirekam. Hwēna desa Yesussu de taīblīblan srēm hap kirekam gweibirida kīnika. Em hwēna ema laīblīblak. Zep kire hap bahem tangan ēbola-bola gwen. Diki em anakan emaka ēāirī gwe'an, “Èe babē hen zēno mae mo kim taīblībla srēm gwen.” ²¹ Sap Alap insa nonol hli-hlina Zēnaka de taīblīblan srēm hap blom gulsuku, ki Zen hen sa etan emsa blom tasibiri– em de hen zēno mae mo kim taīblīblan srēmkamye. Molya em en-sa kwasang gwibiridaka.

²² Zep man dam gwesīnīn: Alap Zen man zi hip kwasangna hen jala gol gwizimnira. Men zen zēno ora ēse zertreizimdin sin de ang tan hap baes tak, zēbe mae hap mes jala goltreizimki, zep hēndep gweibirida kīnika. Hwēna em in zene angkam Kristussu blol ē gwebla'an, Alap zep emsa zēre mo walas makan kwasang gwibirida gwe'ara. Hwēna em de hen taīblīblan-na insa golzausunkum, emsa hen sa gweibirida kīnīla. ²³ Hen kirekam, Yahudi zi de etan taīblīblan hap lwan-da ha'anzak, Alap sa etan eiyas gīl inera. Sap Alap mo sosonna ki– kirekam de etan syal gwibin hip denaye. ²⁴ Sap Alap, eiwa, owas tangankam emsa syal gwibiridaka, zep emsa ik gīn srēm zaitun hli-hli mo kim zēre mo ik gīn zaitun mo hli blom gulsunnuk eiyas gīl ineka. Zep mes tangan dam gwesīnīn: Zēre mo ik gīn hli-hlina insa blom gulsuku, desa de etan eiyas gīl inen hap gwa-gwa naka hom. Zēre mo weinak de etan eiyas gīl inen hap maka tangan sam gwesī'in.

Mae hap de ol: Alap tīngare zi ausu nakon zini man kwasang gwibirida gwenda.

²⁵ Yahudi srēm aya-wal oso-wal, em de ēbolte-bolte gwe-gwen srēm hap, ansa emki ēsane gwen! Alap mo aha kalangna mensa orep aning gul gwizimki, hwēna abe hap mes desa goltrēblaka, hwēna angkam ēe ama ebe mae hap srip gulsuzim'in: Emsa angkam en de ēK-risten gwen hap Alap gubirida'ara. Sap Yahudi zini zen hen angkam en Alap mo kalang gwe gun sun ēnol drak-drak gwe-gwe'an. Hwēna Yahudi srēm zini em kime Yesussu de taīblīblankam kitak tangan sowe he'ak, Alap men ki-en beyana dam gulsuku, zen dekam sa Alap Yahudi zini insa etan kwang guludala. ²⁶ Zen dekam sa Alap tīngare Israel Bak mo ausu nakore zini in

ëngaya gwen hap de ora san dep kwang guludahal zala. Sap Alap mo olak man lwak,

“Èna Yerusalem kon sa ngaya tabin hip de Zini hata zala,

Zen Zen sa Israel Bak mo ausu nakore zini insa etan Alap osan dep golëlwah dahal zala.

²⁷ Hen Èe dekam asa ère mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa sul soner-

kimè zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim'ikye.”

†

²⁸ Zep angkam Yahudi zini mes Alap gweibiridakan de zëre mo jal zini kiye. Hwëna em Yahudi srëm zini em zebe angkam Kristus hup de ol dawemna ulin gwe'an. Hwëna Yahudi zini in nama Alap mo hlil irin nik hen lowe he'an, zep Alap mo zëbe mae hap de kwasangna nama. Sap Zen nama zëre mo ol gu-gunnu insa enlala gwe-gwibi'ira- mensa orep ayan-aza zem Abraham, Isak, hen Yakob maesa gu-gubirida gwekaye. ²⁹ Sap Alap mensa ëngaya gwen hap zini dam tasi-birki, zëbe mae hap de enlalana insa bëjen wet tyasin. Hen zëre mo zi hip de golzimdinni, Zen bëjen etan al gulzimdin. ³⁰ Zep Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, em mese Alap mo nwenak ëlirak gwëk. Orep Yahudi srëm zini em hen Alap mo jal zi mo kime lowehe gwëk. Hwëna Yahudi zini in kim Kristussu de taibliblan hap baes tak, zen dekam zep hwëna emsa kwasang gwibiridaka. ³¹ Zep angkam Yahudi zi hwëna eno mae mo weinak Alap mo jal zi kim lowe he'an, sap Alap emsa hwëna kwasang gwibiridaka. Zen kirekam Alap Zën ki eirim ënol drak-drak gwen hap gubiridaka- dekam de etan kwang guluda halzan hapye. ³² Sap Alap mes ki gubiridaka, “Dikire tingare zi ausuna nonol ënol drak-drak gwe-gwëk, ki asa hwëna etan kwasang gwibirida gwer.”

³³ Eiwa, nëno mae mo Alapna sërkam de dawem tanganna!

Zëno enlalana blal tanganna, hen zëno tame gunnu.

Zini nen toton banakan dep?-

zëno klis gunsu de tame gun hupye,

hen zëno nëbe mae hap de syalaye.

³⁴ Zen in zep Alap mo olak man lwak,

“Zini toton banakan dep?-

Bian mo enlalasa de tame tan naye.

Hen Bian Zënaka toton nara dep?- titi tan naye!”

³⁵ “Hen Alap nara zi hon ba maena bohë gulku?-

zep de hwëna Alap etan golblan hapye.” ††

³⁶ Sap tingare yang tabinni, ausuna kitak

Alap en honke.

Zen kitak Alap mo soson en nakon ki lwa gwenan,

hen tingan Alap zëre mo bose ensa de teip gulsuk

gweblan en hap ki lwa gwenan.

Dikire kitak hëndep denaban boltere da gwëk! In eiwa.

Kristen zi de Alap mo nwenak kirekam lowehe gwen hap de ol:

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, èe ama emsa titi tabi'in: Nen nëre mae mo timni Alap en hap nen sosok gul gweblan- otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makan. Sap Alap tweran tangansa de tru ta seblan hap hom dwam gwe'ara. Zen diki nëno mae mo timsi dwam gwibi'ira. Nen mese anakan tame uk, “Alap mes zëre mo sërkam de kwasang-kwasang nakon Yesussu nëbe mae hap sosok tazimki,” zep nen hen nen nëre mae mo timni zëbe hap sosok gul gweblan- dekam de zëno bolesa mam gulblun hap, hen dawemsa gol gweblan hap. ² Auhu-kama enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hwëna Alap dikim nëno mae mo enhosa li ta sone gwizimdin hip nen nënaka Zëbon onak sosok ta gwibin. Zen dekam esa ëliwehe gwersan de zi ësena kiye. Dekam esa Alap mo nëbe mae hap de dwam gwibir-zimdinni anakan dam ulsuk gwer, “An kirekam de lowe henna, zen tangan Alap zëre mo nwenak dakasti'in.”

³ Aya-wal oso-wal, Alap man sërkam asa kwasang gweblaka, zep asa dam tasiki- Kristus hup de olsa de golzim halada gwen hapye. Zen in zebë emsa kitak titi tabi'in: Sosonna mensa Alap zëre mo syal hap nëbe mae hap srën-srënkam gol gwizim'ira, dawem enkam nen gwirensin. Bap nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Abon Alap onakore sosonna mamna.” Diki anakare enlala betek naban nen nënaka enlala gwibirida gwen, “Ba hap tangan Alap kirekam de sosonna abe hap golblaka?- sap èe an hen orep karek gol gwen nakake.” Zep men kirekam ena aha-en aha-enkam Alapsa anakan laibli gwebla'an, “Abe hap kire sosonsa golblaka,” zen kire enkam emki syal gwe-gwibin- hwëna enaka de boltere ta gwibin srëmkam. ⁴ Zep nen Kristussu de taibliblan weny, nen mese Deban ëraha-en gwëksan de aha-ere timni kiye. Zi mo timni zëno hli-hlina beyana, hen hlina in mo syala srën-srënna- men ki tanana, tahana, hen ing ala maena. Zep nen hen beyana, hen zëre mo syal hap de sosonna mensa Kristus nëbe mae hap wei yul sonezimki srën-srënna. Hwëna nen an aha-ere tim nikorena, zen in zebe nënaka mas eibirida gwenan hen kwasang eibirida gwenan.

⁶ Zep Alap mes nëbe mae hap zëre mo sërkam de kwasang-kwasang nakon srën-srënkam sosonna golzimki. Zep ebe mae hap de zëre mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, men kire enkam ena anakan taiblibla'ara, “An Bian desa de ayang gulzimdin hip abe hap golblala,” ki emki hëndep ayang gulzimdin. ⁷ Hen kirekam, ebe mae hap de aha zisi dikim mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, emki hëndep mas gwibirida gwen. Ahaksa aha zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin hip de sosonsa de gol gwizimdinkim, ki emki hëndep tawa ta gwibin. ⁸ Hen aha zisi dikim tatete ta gwibin hip denaka de gol gwizimdinkim, emki tatete ta gwibin. Tahalha zisi de te-alakam mas gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, em-

† 11:27 Yes 59:20-21, Yer 31:31-34 †† 11:35 Yes 40:13, Yer 23:18, 1Taw 29:14

ki isrip-sri naban mas gwibirida gwen. Hen Kristen zisi dikim nol gwibiridan hap de sosonsa de ebe mae hap gol gwizimdinkim, emki syal-syalkam nol gwibirida gwen. Hen aha zisi de kwasang gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri enlala naban kwasang gwibirida gwen.

⁹ Botonkam bahem aha zisi kwasang gwibirida gwen. Diki eiwa-eiwa tangankam em kwasang gwibirida gwen. Enlala jal-jalsa emki ja-ja ta gwen. Dawemsa de syal gwibin hip de enlalasa emki kyang-kyang tasik gwen. ¹⁰ Ere mo Kristen bose walya emki dawemkam kwasang gwibirida gwen- men kiye, ere mo iye tangansa de kwasang gwibiridanna. Eno bosesa de aha zi teip gulsublun hap bahem edwam gwe-gwen. Hwëna diki hwë-hwëkam em enaka blikip gwesibirida gwen. ¹¹ Eno mae mo enho nakon Alap hap de isrip-srina bap zen betek gwen. Hwëna Alap mo Enho nako-re isrip-sri naban emki Bian hap de syalak ësyal-syal gwe-gwen. ¹² Isrip-sri naban emki anakare enlala naban lowehe gwen, "Mensa Bian nëbe mae hap hamal gulzimki eiwa nen esa ulin." Zep kareksa de goltowenak, tatem em èzauk gwen. Alapsa em gu sonebla tine gwen. ¹³ Kristen bose wal uk de ètahalha gwenna, emki mas gwibirida gwen. Hen eno mae mo tame tabin srëm zi de eno mae mo ènak yaing gwe-gwe zankam, emki isrip-sri naban ere mae mo gola kon lup gulin gwen.

¹⁴ Zi de emsa Kristus mo bose hap karek tabinkim, Alapsa em gu sone gweblan- Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Hwëna Alap de karek tabin hip bahem abe tan. ¹⁵ Em de Kristen bose omka anak-an salbiridankam, "Zen isrip-sri naban lowe he'an," emki hen zëno mae mo isrip-srina insa enhonak eisbin. Banakare kareksa de goltowen nakon de enlala dowe hanan naka salbiridanna, emki hen zëno mae mo enlala dowe hananna insa ere mae mo enhonak eisbin- em de hen gol townen makan. ¹⁶ Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Bahem anakan èbolte-bolte gwe-gwen, "Èe wal bosyanna wakin han apdenak hom." Hwëna bose srëm zi niban emki apdekam isrip-sri naban golèapde gwe-gwen. Bahem enaka anakan enlala gwibirida gwen, "Èe an mes tanganë tewesik."

¹⁷ Zi de ebe mae hap kareksa golzimdinkim, em hwëna bahem zëbe mae hap karekna gol gwizimdin. Em hwëna tingare zi mo nwenak dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap em èalp gwe-gwen. ¹⁸ Diki dawemna ere mae mo sosen jam en em èalp gwe-gwen-dekam de tingare aha zi niban enlala sèsek enkam lowehe gwen hapye. ¹⁹ Hen aya-wal oso-wal, bahem tangan aha zi niban enaka hwë-hwëkam karek ta gwibin. Diki Alap Zën sa karek ta gwibiri. Em bahem. Sap Alap mo olak man lwak,

"Èe ama emsa gu-gubirida'an: Emsa de zi bose uk karek tabinni, Èe asa hwëna desa karek ta gwibir. Em bahem." †

²⁰ Zep men kirekam Alap mo aha olak lwa'an, kirekam em gweibirida gwen,

"Eno jal zi de usak gwenna, tembanesa em golblan.

Hen ho-hole gwenkam, hosa em golblan.

Sap em de kirekam gwë gweblankam, dekam saherak esa drënera." ††

²¹ Dowal mo kigi naban de zereijannak, bahem èsin gwe hana gwen. Hwëna dawemsa de gol gwen ennak em tatem èzauk gwen. Zen dekam sa karek san dep de titi tan hap emsa topse gweblala.

Kristen zi de kirekam pemerinta mo nwenak lowehe gwen hap de ol:

13 Pemerinta nakon men zen nësa irik nil gwenan, desa tingan nen blikip gwesibirida gwen. Sap tingare auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenyä, zen Alap dam tasik gwibirida. Zen de dam tasibin srëm-kam, hom èteipsik gwenan. ² Zen in zep, pemerinta mo titi tabin olsa de gulmurunkum, zen man nwe-mase gwe'an- Alap mo olsa de gulmurunnu kiye. Alap Zën sa hen nësa kire hap karek ta gwibiri. ³ Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen hom pemerinta mo mam-mamna näiribirida gwenan. Diki men zen karekna syal nei gwibirin, zen man näiribirida gwenan. Zep em de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, emsa sa sam neisik gweblal, hen äirin srëm-kam esa gwë gwera. ⁴ Sap pemerintanak de mam-mam wenyä, zen desa mes Alap nëbe mae hap de dawem hap dam tasibirki. Hwëna nen de zëno mae mo nwenak kareksa syal gwe-gwibinkim, ki nen äirin niban esa lowehe gwer. Ki hwëna Alap sa desa nësa de karek tabin hip gubiridala. Sap desa mes Alap kire syal hap dam tasibirki. ⁵ Zen in zep, pemerintanak de mam-mam wenyä nen blikip gwesibirida gwen. Zen nësa dikim karek tabin srëm en hap hom, hwëna nëna hen nëre mae mo enhonak kirekame Alap mo dwam gwibinni eis gwibi'in.

⁶ Zen in zep, pemerinta hap em pajak hap de te-alana gol gwizimdin. Sap men zen pemerintanak irik ni'in, zen san de Alap hon de èbabu gwe-gwen zini kiye, hen zen kitak pajak te-alana in dekon gajina nulin gwenan.

⁷ Zep men kirekam dakasti'in, kire enkam em gol gwizimdin. Emsa de pajak hap de te-alasa de golzimdin hip gubiridankam, emki golzimdin. Hen men zen blikip gwesibirida gwen hap èdakasti'in, emki desa blikip gwesibirida gwen. Hen te-ala maesa de bohë gunnu, emki etan sul sonenkam gol gwizimdin.

Mae hap de ol: Kristen zini, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe'an.

Angkam kwasang hap denakaë gulk sun blaonzi-m'in: Zini kim te-ala yawalsa zinik bohë nul gwenan, zen dekam ben jamkam etan nol gwizimnin. Kim su nul sone gwenan, dekam zep gol gweblanna nolzau-suk gwenan. Hwëna èe ama emsa gubirida'an: Zi bosyansa de kwasang gwibirida gwenna desa bëjen golzäusun. Sap men zen zi bosyansa kwasang neibirida gwenan, zen dekam tingare Musa mo titi tabin olsa su

† 12:19 Ul 32:35

†† 12:20 Ams 25:21-22

nul sone gwenan. ⁹ Sap tîngare Musa mo tîti tabin ola, zëno ausuna zen kwasangnak lwa'an. Sap zi bosyansa de kwasang gweblankam, dekam wal bosyansa de karek ta gwen srëm hap de tîti tabin ola in sa bëjen gul-murun. Zep kwasang gweblankam bëjen kahalo tan hen sowë tan. Kwasang gweblankam hen bëjen zëno bi gwibin kire-kiresa dwam gwibin, hen bëjen tan. Zep Musa mo jalse gwen ola in, zi bosyansa de karek ta gwen srëm hap dena, zëno ausuna aha-en- men zen hen anakan lwakye,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.” †

¹⁰ Zep nen de aha zisi kwasang gwibirida gwenkam, nen dekam bëjen desa karek tabin. Zep dekam man nwe-mase gwe-gwenan, nen hen kwasangsa de syal gwibinkim tîngare Musa mo tîti tabin olsae kim su kul sone gwenan.

¹¹ Kirekam de lowe henna zen hen mae hap: Sap Bian mo lwa halzan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an. Zep ni truwen makan bap nen lowe-he gwen. Sap nësa dikim hëndep denaban ngaya tabin hip de yaklanak angkam mes tangan golek de gwer. Men kime Biansa laïbli-blak, dekam nama langanak.

¹² Sap kawesinnî an zen angkam lwa'an, tap gwen hap man golek de gwe'an. Hwëna nen dikim ngatan tangannak lowehen hap de yaklana angkam man zilsî'in zala. Zep kawesinnik bap nen lowe-he gwen. Kawesinnik de lowe-he gwen zi mo syala bap nen gol gwen. Diki ngatannak de lowe-he gwen zi mo syal ensa nen gol gwen- dowa mo kigisa dikim zereija gwen hapye.

¹³ Zep nen Kristus mo nwenak dam-dam enkam nen lowe-he gwen- dekam de kitak nësa anakan tame tabin hip, “Zen eiwa ngatannak lowe-he gwenan.” Syan-syan enlala enkam bap nen lowe-he gwen. Hen ho mamakna bap nen mamkam otdeblanda gwen. Bap nen ëkahalo gwe-gwen. Hen nëre mae mo hole-hle san bap nen ang ta gwen. Hen bap nen ëdarak gwe-gwen. Hen aha zi de banakare dawem maesa gul irinnik hla tankam, bap nen kire hap husus gwibirida gwen. ¹⁴ Diki Bian Kristus Yesus en hon nen nënaka sosok ta gwibin- Zen dekakim enho nakon nësa golëlowe-he gweka. Hen bap nen enho nakon ëkalang gwe-gwen- dekam de nëre mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwen hapye.

Mae hap de ol: Kristen zini nëno mae mo taïblibin hip dena man engka en srën-srën në'an, zep kire nakon bahem enaka husus gwibirida gwen.

14 Ere mae mo Kristen bosena men zen nama Kristussu de taïbli-blannak ëtatete gwe srëm gwe'an, deban mae sap esa olësiri gwe-gwer. Hwëna bahem enaka anakare hap klis gul gwen hen husus gwibirida gwen, “Zen ba hap nama ëpba tîti tabin ola in san ang ta gwe'an?” Ahaksa, “Zen ba hap ang ta srëm gwe-gwe'an?” ² Zep anakarekam lwa gwenan: Biansa de taïbli-blannak men zen ëtatete gwëk, zen tîngare tembanena man dwin gwibirin. Hwëna men zen ëtatete gwe

srëm gwe'an, zen bëjen tweran ninkim dena twinbin. Zen mae hap dwinbir srëm gwe-gwe'an: Sap zëre mae mo enhona man anakan jalse neibirida gwenan, “Em de twinbinkim, em esa Alap mo nwenak karek gwera.” ^{††} Zep em men zene tîngare tembanena olgwen gwibirin, em bahem, men zen dwinbir srëm gwe-gwenan, desa husus gwibirida gwen. Hen emsa men desa ere mae mo enhona jalse gwibirida gwenda, em hen bahem tweran nin twin gwibin wenyä in sa anakan jalse gwibirida gwen, “Em ema tweran nin twinbinkim Alap mo nwenak ëkarek gwe-gwenan.” Sap Alap mes desa hen kap gul inki. ⁴ Sap Alap hom emsa gubirida'aram de ere mae mo Kristen bose wal mo kareksa klis gul gwizimdin hipye. Zen diki Bian zëre mo dena-anakan de klis gul gwen hap denaye, “Em ema ano nwenak husus gwe'ara,” ahaksa, “Em ema sam gwe-sî'ira.” Hen Bian mo sosonna ki- dekam de eno mae mo Kristen bosena in sa eiwa de ora san dep golëwet so gwen hap denaye.

⁵ Hen kirekam, ahakon man yaklana naïtblinda zahe gwenan, “Bian hap dena, an diki zen tangan.” Hwëna ahakon man ëgu gwenan, “Kitak de yaklana, zen Bian en hap dena.” Zen diki srën-srënkam emki ere mae mo dam gulsun sun ang ta gwen. ⁶ Men zen yaklasa naït gweblanan, zen hen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam syal ta gwenan. Men zen hen naïtblî srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa kirekam blikip neisik gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwin gwibirin, zen hen dekam Biansa blikip neisik gweblanan, sap zen tembanena in hap Bian hap dawemsa nol gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam ëgwë gwenan. Zep zen hen Bian hap zëre mae mo tembanena in hap dawemna nol gweblanan. ⁷ Zep dare hlikna in, zen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam srën-srënkam syal ta gwenan. Zen airis. Sap nen nën home nëre mae mo auhu-kamanak de lowe henna bi eibi'in- dekam de nën dam gulsun hupye, “Ë asa holokam gwër,” ahaksa, “Nabakam asa til.” ⁸ Zep nen de holokam lowehen hap dena, zen diki Bian mo tahanak lwa gwenan. Tin hip dena hen kirekam. Zep nen diki Bian de nësa sam gwesibiridan en hap nen lowe-he gwen. ⁹ Sap Kristus kire hap tilki hen tin nikon etan ngaya gweka: Dekam de nësa bi gwibiridan hap-sap nama men zene lowe he'an, hen men zen juwenkam teingir gwe gukke.

¹⁰ Zep em ema ëkarek gwe-gwenan- ere mae mo Kristen bose walsya de anakan jalse gwibirida gwenkamye, “Em ema kirekam Bian mo nwenak ëkarek gwe-gwenan.” Hen em ba habe Kristen bose omka husus eibirida gwenan? Emki ëenlala gwen: Lamkam de Bian nësa kitak klis gul zunkam, Zen sa nësa anakan taken-

†† Dekam ahakore Kristen zini mae hap tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwek: Sap Kristen srëm zini dekam yang tasibin dowa-dowa hap de blom tabir-zimdin otweran nin mosrosa pasarak lirik da gwibik. Zen zep ahakore Kristen zini kire naka de li tabin srëm hap tweran nin twinbinni baes ta gwëk. Hen ahakon, men zen Yahudi zi ausu nakon ëKristen gwëk, zen hom Yahudi mo golsriwen tweran ninni dwin gwibik- men ki gwe ninni.

† 13:9 Kel 20:13-15, 20:17, Ul 5:17-19, 5:21, Im 19:18

sibirida gwera, “Em ba habe kirekam enaka karek la gwibik?”¹¹ Sap Alap mo olak anakan lwak, “Èe, Ngaya Zini Alap, ama emsa gubirida'an: Eiwa, tingare zini boklesa sa ap kom da gweblal, hen anakan sa Asa nen gweblal, ‘Em in, eiwa, Alap.’”[†]

¹² Zen in zep, Zen diki Alap Zèn sa nësa nère mae mo auhu-kamanak de gwèn hap takensibiridala, hen Zen diki Zen sa nëno mae mo karek-karekna anakan nöp klis gulzimdi, “Em kirekame karek gweka.”

Mae hap de ol: Bahem ere mae mo Kristen bose walya karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen.

¹³ Sap nësa Bian kirekam sa klis gulu, zep nen bap nen nënaka anakan klis gul gwen, “Em ema kirekam èkarek gwe-gwenan.” Diki anakan nen nënaka alp gwibirida gwen, “Èe babë ère mo Kristen bosena karek san dep de titi tan makan gwëblan. Ki zen sa tol kareknak zara.”¹⁴ Ansaë an kon ebe mae hap ayang gulzim'in, desa Bian Yesus Zèn abe hap golblaka: Tembanena hom tangan- dekam de Bian mo nwenak èkun gwen hap denaye. Hwëna zi de anakan eisbinni, “Èe asa tembanena an kon Bian mo nwenak kun gwer,” ki zen bap zen twinbin. Hen Kristen bose zem bap zen twinbin hip titi tan. Sap zëbe hap eiwa man nwe-mase gwe'an- golsriwen tembane. ¹⁵ Sap em de Kristen bose uk mo nwenak zëno golsriwen tembanesa twinbinkim, zen dekam sa zère mo enhonak anakan eisbiri, “Abe hap sap kire tembanesa de twinbinni karek, hwëna anik ki akasibik.” Hwëna zëno enhona sa hyanak dowebla hanala. Zep em de zëno nwenak kiresa twinbinkim, em ema karek san dep de titi tan makan gwëbla'ara, hen ki home kwasang gwebla'ara. Sap Kristus zëbe hap hen tilki. Zep bahem zëno enho nik dikim dowebla hanan hap titi tan makan gwëblan- zëno nwenak de twinbinkimye. Zen mana tol syauk sun de ora san ang gwenanka. ¹⁶ Zëno nwe srëmnak sap esa. Sap em mese tame gulku, “Kiresa de twinbinkim èe homë karek gwe'an.” Sap zini in Alap mo dwam gwibinsi srën tame gu'ura, zep bahem zëno nwenak twinbin. Ki hwëna em in sa Alap mo dwam gwibinni srën tame gulku, dekon sa hwëna emsa anakan enlala gweblala, “Zen man kirekam karek gwe'ara.”¹⁷ Sap tembanena hen ba maesa de otdebin hip dena, zen Alap mo nwenak bol-zaun nuka hom. Diki nen men zene Alap mo irik ginnik lowehe gwe'an, an diki zen nëbe mae hap bol-zaun tangan wenyaye: Zère mo Enho nakore isrip-sri naban nen nère mae mo Kristen bose walya ban aha-ere enlalakam Alap mo dwam gwibin en san lowehe gwen. ¹⁸ Tingan men zene kirekam Kristus ang è gweblanan, Alap man nësa sam gwesibirida gwe'ara, hen zi bosyanna sa hen nësa sam neisibirida gwer.

¹⁹ Zen in zep, Kristen zini nen nen èalp gwe-gwen- dekam de aha-ere enlalakam lowehe gwen hap, ekakim nënaka Kristus en hon dikim tatem èzauk zahen hap dena kim titi la gwibik. ²⁰ Zep em bahem Alap mo

zi syal gwibinsi karek ta gwibin- zëno mae mo nwenak de zëno mae mo golsriwen tembanesa twinbinkimye. Sap eiwa tingare tembanena Alap hom golsriwe'ara. Hwëna em de Kristen bose uk mo nwenak twinbinkim, hen zen de emsa de hla tankam ein mas gwenkam, ki em mese desa kareknak drë nenda. Zep em hen dekam mese karek gwenda- kirekam de gwëblankamye. ²¹ Zep tweran ninsi bahem kire nik mo nwenak tweblanda gwen. Anggur hona hen bahem desa de otdeblanda gwen srëm zi mo nwenak otdeblanda gwen. Hen ahakore nik mo golsriwen syalsa zëno mae mo nwenak bahem mae gol gwen. Ki hwëna desa esa kim karek san dep de titi tabin makan eibirida gwer. ²² Zep men kirekame Biansa tembane mae hap dena la- iblibla'an, zen diki ere mae en mo enhonak em lone gwen- Alap en de emsa tawa gwibirida gwen hap. Zep men zene anakan eis gwibirin, “Èe kirekam de gwënkam, kareksa homë go'an,” em isrip-sri gwibinnike lowehe gwe'an. ²³ Hwëna zi de enlala nik anakan beya gwenkam, “San ha èe twinbin? San ha babë?”- kire zini bap zen twinbin. Sap zen de twinbinkim, ki zen sa Alap mo nwenak karek gwera, sap zen hom anakan taibli'ara, “Èe de desa twinbinkim, èe homë dekam karek gwe'an.”

Zep em de ba maesa anakare enlala naban syal gwibinni, “Alap hom dekam asa sam gwesibli'ara,” ki em eiwa zère mo nwenak mese karek gwenda. Sap em home ere mo syala in sa anakan taibli'ira, “Alap man kire syala sam gwesibi'ira.”^{††}

Men zen Kristussu de taibli'annak ètatete gwe srëm gwe'an, desa de kirekam mas gwibirida gwen hap de ol.

¹⁵ Nen men zene Kristussu de taibli'annak ètatete gwëk, nen bap nen në-en de nënaka sam gwesibirida gwen hap syal ta gwen. Hwëna men zen ètatete gwen srëm nakon anakan nama neis gwibi'in, “Tembanena an sanë twinbin? San babë?”- zen de hen nësa sam gwesibirida gwen hap nen hen syal ta gwen. Hen nen mas gwibirida gwen- zen dikim hen Bian Yesussu de taibli'annak tatem èzauk zahen hapye. ³ Sap Kristus Zen hom zë-en dikim sam gwesin hip syal gwëka- men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke, Zen kim Alapsa anakan gublukaye,

“Alap, zini men kim Emsa lamang da gwëk, Èe hwëna dekam ama eisbik- san de Asa de lamang tanna kiye.”[‡]

⁴ Tingan men zen kirekam Alap mo èpba olak ale nul gwëk, zen nësa dikim tawa ta gwibin hip, hen enlala tatetesa dikim nëbe mae hap zer gwizimdin hip. Nen dekam anakare enlala naban esa tatem èzauk gwer, “Nen an Alap mo taha terenake lowehe gwe'an, hen Zen sa zère mo ol gu-gunsu nëbe mae hap kitak sul sonezimdi.”⁵ Sap Zen Alap Zèn kirekam de enlala tate- tena zer gwizimnira, nen zebe enlalana èdowe hana srëm gwe-gwenan. Dikire Alap ebe mae hap aha-ere enlalakam dikim lowehen hap dena etan mas gul gwi-

† 14:11 Yes 45:23

†† 14:23 Yak 4:17‡ 15:3 Mzm 69:8-10

zimk- apdekam ekakim aha-ere enlalakam Bian Kristus Yesus mo Bian Alapsa boltere la gwek, men kirekam Kristus Yesus nësa dwam gwibirida'arake.

Mae hap de ol: Yesus Zen Yahudi zi en hap hom hata zaka, zep bap nen kire hap nënaka klis gul gwen.

⁷ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristus hom nësa anak-an klis gulku, "An Yahudi zi. An Yahudi srëm zi." Zep nen hen bap nen nënaka kire hap klis gul gwen.

Hwëna Alap mo bose dikim teipsin hip nen nënaka anakan enlala gwibirida gwen, "Zen ano Kristen bose."

⁸ Emki eenlala gwen: Kristus Yahudi zisi de babu gwibiridan makan hata zaka- Alap mo ngaya tabin hip de kalangna mensa auyan-aza zemka gu-gubirida gweka-ke, desa dikim sul sonezimdin hip. Zen dekon zep tangan dam gwesiniin, "Alap eiwa taibliblan tanganna."

⁹ Hwëna Kristus hen Yahudi srëm zi hip hata zaka- zen dikim hen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Zënaka boltere ta gwen hap. Sap Alap mo olak Kristus mes hamal hap Alapsa anakan gubluka,

"Èe asa Yahudi srëm zi niban eno bosena ziteip gul-suk gweblal, hen tërya ban asa eno bosena ziboltere gul gweblal."

†

¹⁰ Hen Musa Alap mo olak kire hap hen ale gulku,

"Yahudi srëm zi, em Alap mo nonol hlil irin zi niban em apdekam Alapsa isrip-sri gwe-gweblan." ††

¹¹ Etan ahana Yahudi srëm zi hip dena buku Mazmuruk anakan ale nuk,

"Tingare zi ausuna Alapsa em isrip-sri gwe-gweblan.

Hen tìngare okamanak de zini Desa en boltere la gwek." ‡

¹² Hen Yesaya Bak Alap mo ola anakan ale gulku,

"Daud Bak mo weinak de irik gin hip de Zini men Zen de hata'an zaka,

Zen Zen sa hen Yahudi srëm zi ausuna irik gili.

Hen zen Desa en sa èngaya gwen hap blol në gweblal." ††

¹³ Zen in zep, sap em hen mese Bian Yesussu la-ibliblak, Èe in zebë Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan- Zen de isrip-sri enlalasa ebe mae hap mamkam ing ta sone gwizimdin hip, anakare enlala naban, "Nen an eiwa Alap mo taha terenake lowehe gwenan." Dekam Alap mo Enhona sa emsa golèlowe gwera, hen dekam esa anakan de tame gunnu esek ulse gwer, "Alap mensa nësa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin."

Mae hap de ol: Paulus kire hap Romak de Kristen zi hip udobe naban ale gul sonezimki.

¹⁴ Zep aya-wal oso-wal, èe anakare enlala nabanë suratna ansa ebe mae hap ale gul sonezimk, "Romak de Kristen zini in dawem-dawem tanganna. Zen hen dawemsa aha zi hip hen-henkam noltrei gwizimnin. Zen hen mes Alap mo dwam gwibinni tame nuk, hen de-

† 15:9 2Sam 22:50, Mzm 18:50 †† 15:10 Ul 32:43 ‡ 15:11 Mzm 117:1 †† Yunani olkam, Paulus man anakan Yesaya mo ola insa ale gulku, "Isai Bak mo ausu nakon sa hata'an zaka..." Isai, zen teipsin zini Daud Bak mo Bian. (Yes 11:10)

kam aha zisi desan dep titi da gwibirin." ¹⁵ Sap èe mesë kirekam emsa taiblibiridak, in zebë anakan enlala gwek, "Èe anik etan udobe naban suratkam enlala sobiridak, sap Alap mes ki zëre mo kwasang-kwasang nakon syala ansa abe hap wei yul soneblaka." ¹⁶ Sap Zen eiwa mes asa dam tasiki- Kristus hup de ol dawemsa de Yahudi srëm zi mo lang-lang san golzim halada gwen hapye. Zen kim Kristussu daibli gwebla'an, Alap dekam zep zëre mo Enhokam ngan tasik gwibi'ira. Yahudi srëm zini in dekam zep zëre mae mo timni Alap en hap sosok nul gwebla'an- otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makanye. Alap man tangan dekam sam gwesibirida gwe'ara. Ano syala zep nwe-mase gwe'an- san de Alap mo golak de syal gwegwen zi de otweransa tru tase gweblanna kiye. Hwëna ano syala otweran tangan hap hom. Zen hwëna dekam zini zëre mae mo timni Alap hap sosok nul gwebla'an. ¹⁷ Zep zen in zebë Alap mo nganak de ère mo syala insa Kristus onakon sam gwesik gwibi'in ¹⁸ hen boltere gul gwe'an. Sap zen ano syala hom. Zen Kristus ap wei yul soneblaka- Yahudi srëm zini emsa dikim Alap osan dep zon guluda gwen hap, sap ano ola kon de Biansa taibliblankam, hen ano banakare syal mae nakon de taibliblankam. ¹⁹ Sap Alap mo Enhona man abe hap sosonna gol gweblanda, zen in zebë Yahudi srëm zi mo ngirinnik sèrkam de owas-owasna syal gwe-gwibirin- dekam de zen hen Kristussu taibli gweblan hapye. Kirekam de sosonna in, dekam zebë Yesus hup de ol dawemna insa è-è san sowe henkam anakan gol halada gwek, "Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zi niye." Nonol tanganna Yerusalem konè kon gwesik hanak, hëndep langna Ilirikumk golhatak. ²⁰ Sap èe ama anakan dwam gwe-gwenan: Men zëwe Kristus mo bosena nasalbir srëm gwe'an, desan de tawa tabirida gwen hap. Sap èe ama baes gwek- aha mo nga syal gweblannak de otanesa eiyas gin hipye. ²¹ Zep ano kirekam de syala in, zen man dakasti'in- Alap mo olak men kirekam ale nukye,

"Zini men zen Alap mo zer sonen Zi hip de ola nulin srëm gwe'an, zen sa nulin gwer. Hen men zen èsane gwe srëm gwe'an, zen sa èsane gwenkam hëndep tame nul." ††

Paulus mo Romak de Kristen zisi de amjanbin hip de kalang ol:

²² Kirekam de langa san golzim halada gwen srëm-kam, ki amaka Romak de zini emsa nabakam amjanbik. Hwëna ama hir-hir gwek. ²³ Hwëna angkam mesë an san de langna beyakam amjanbinkim sul soner. In zebë hwëna ebon mae osan dep isrip-sri naban kalang gwe'an, sap orep mesë emsa de amjanbin hip kalang gwe-gwek. ²⁴ Sap èe angkam Espanyol san debë hen kalang gwe'an. Zen dekam asa hen emsa amjanbir kinzil. Dekam asa isrip-sri naban apdenak emsa golèlowehe inendal. Dekon em neik hwëna asa Espanyol san dep de song gwennak mas èblak. ²⁵ Hwëna angkam nonol Yerusalem san debë song gwe'an- zëwe de

†† 15:21 Yes 52:15

Kristen zi tahalha hap de te-alasa zerzimhan hap.
²⁶ Sap Makedoniak de Kristen zini hen Akayak de wenyanya zen mes zère mae mo kwasang-kwasang nakon te-alana tagam dak- Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa dikim mas gwibiridan hapye. ²⁷ Zen zère mae mo enlala enkam ki Yerusalemk de Kristen bose zemka de te-alakam mas gwibiridan hap ola aha-en nuk. Sap kirekam man tangan zèbe mae hap sam gwesizim'in. Sap Yerusalemk de zini mes nonol zèbe mae hap hēndep dikim lowehe gwen hap de te-alana nēr sonezimk. Zep man tangan sam gwesin'in- Yahudi srēm zi de okama ennak dep de te-ala enkam mas gwibirida gwenkamye. ²⁸ Zep ēe kimē syala ansa sul sonesi'ik, te-alana insa de zerzim hankam, zen dekam asa Espanyol san dep emsa amjanbir kinzil. ²⁹ Hen ēe ama Kristussu blol gwebla'an, ēe de ebon mae onak hata zankam, Zen sa abe hap hē'ho gwibin nika golblala- desa de hwēna ebe mae hap kae gwibir-zimdin hip.

³⁰ Aya-wal oso-wal, nen angkam mese apdekam Bian Yesussu eirink, hen Alap man zère mo Enhona nen dikim nēnaka hwē-hwēkam kwasang gwibirida gwen hap dena ing ta sone gwizimnira, zen in zep emki hen abe hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe ta gwen. ³¹ Mae hap em Alapsa abe ta gwen: Yahudi mo langnak de Bian Yesussu taibliblan srēm zi mo taha nakon deka asa hil ti sone gweka, hen dekamim zēwe de Kristen zini in ano syala ansa isrip-sri naban nulink. ³² Kirekam de Alap mo dwam gwibin sin lwankam, ēe isrip-sri enlala naban asa ebon mae onak hatazal, hen eban mae de lowe henkam ēe asa tangan sam gwesil.

³³ Alap men Zen zère mo tahana nēbe mae hap deisu guzim'ira, dikire Zen emsa kitak kara ta gwibik. In eiwa tangan!

Paulus mo dawem gol sonen ol:

16 An kon an, em dikim nēre mae mo somola Pebe Baksa tame gun hubē ale gulzim'in: Zen Kengkreyak de jematnak de zi mo tahasa trī so gwizimnin. Zep emki desa dawemkam gul irin, ² sap em mese apdenak deban mae Bian Yesus hun ēraha-en gwek. Emki zēno tahalhasa sul sonebin, sap zen hen mes Kristen zini beyakam mas gwibirida gwek. Asa hen ki mas gwe-gweblak.

³ Ano dawem gol sonen ola ansa ēre mo wal bose darena Priskila ne Akwila nikip ayang ulzimk. Zen aban mae apdekam Kristus mo nganak syal ta gwenan.

⁴ Hen Kristus hup de jal hap kim sap asa da'ak, zen zen hwēna asa de ērzaunnuk lin hip alp eisik. Hen zen dekam asa en hom kirekam mas ēblak, hwēna tingare Kristen zisi mas eibiridak. Sap asa de ngaya la srēm gwenanam, ki ahakon molya ēKristen gwe'anam. Zen zep Yahudi srēm zini men zen abon onakon ēngaya gwen hap de ol dawemna nulin gwenan, zen hen zēbe nikip dawemsa nolzim'in. ⁵ Hen ano dawem gol sonezimdinni emki hen gubiridan- jematna men zen zēno nik mo golak tagal gwe-gwenanke, zēbe mae hap.

† Priskila, zen we bose. Akwila, zen zi zem. (Kis 18:2-3, 18:18, 18:26)

Hen ano dang tininak de wal bosena Epenetus Baksa enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap Asia mo lang nakon, zen zen nonol Kristussu taibliblaka. ⁶ Hen kirekam Maria Baksa enbik, "Zen dawem ensa ep gol sonebirki." Zen ebe mae hap de dawem hap mes syala dohon-hon naka gol gwek. ⁷ Hen Andronikus ne Yunia neka enzimk, "Zen dawem ensa ebe nikip gol sonezimki." Zen ano Yahudi bose, hen zen apdekam asa bwinak ērgwē gwek. Zen Kristus mo dam so-sun we-zi dare, hen ahakore dam tasibin wenyanya man sam neisik gwizimnin. Hen zen zen nonol abon onakon Kristussu laibliblak. ⁸ Ano dang tininak de wal bosena Ampiatussu hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ēe deban mesē apdenak Bian han ēraha-en gwek. ⁹ Urbanu'u hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ēe deban mae apdenak Kristus mo nganak syal ta gwenan. Ano dang tininak de wal bosena Stakis Baksa hen kirekam enblak. ¹⁰ Hen kirekam Apeles Bak hap ano dawem ola ayang ulblik. Sap desa kim Kristus hup de jal hap karek dak, zen hom dekam Kristussu hli taka. Zen hēndep angkam nama tatem zau'ura. Hen Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zini enbiridak, "Paulus dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." ¹¹ Ano Yahudi bosena Herodion Baksa hen enblak, "Zen dawem ensa ebe hap gol soneblaka." Hen Narkisus Swe hon de syal ta gwen Kristen aya-wal oso-walya enbiridak, "Zen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." ¹² Hen ano dawem gol sonen ola we darena Tripena ne Triposa neka enzimk, men zen hen Kristus hup de syal dohon-honna ol gwenanke. Hen ano dang tininak de somola Persis Baksa hen kirekam enbik, sap zen hen kirekam de syal dohon-honsa gol gwek. ¹³ Hen ano dawem gol sonenna Rufus neka an zeban enzimk. Kristus man tangan sam gweka- Zen kim desa zère mo syalsa de gol gwen hap dam tasikiye. Hen an zem insa, ēe ama tangan gweibik- san de ano ane tanganna kiye. ¹⁴ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak- Asinkritus, Plegon, Hermes, Patrobas, hen Hermas Baksa, hen tingare aya-wal oso-walya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa kitak enbiridak. ¹⁵ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak- Pilologus Baksa, Yulia, Nereus, hen zēno somola, hen Olimpas Baksa, hen tingare Kristen gwen wenyanya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa hen kitak anakan enbiridak, "Paulus ebe mae hap dawem ensa gol sonezimki." ¹⁶ Men kirekam Kristen zini ētagal gwennak ēgwē gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golētowaran.

†† "Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zi" hip dena awe, Paulus man Yunani olkam anakan ale gulku, "Aristobulus hon de wenyanya." Dekam man nwe-mase gwe'an, Paulus Aristobulus zère hap hom dawemna gol soneblaka. San ha zen dekam mes yap tilki- men kirekam hen orep tangan de Kristen zini ale nublikke, hen san ha dekam Kristenkam de babu zem man yap tinkim hli yuludaka? Ahaksa, san ha zēno golak de lowehe gwen wenyanya kip gol sonezimki?- men zen en ēKristen gwekke. Ayat 11nak Narkisus Bak hap dena hen kirekam lwa'an.

Tingare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

Aumwa hap de ol zīm-zīm:

¹⁷ Aya-wal oso-wal, òe etan aumwa hap ol zīm-zīm^s ebe mae hap mas gulzim'in: Men zen èhliwen hap emsa tìtì da gwibirin, desa bahem salbirida gwen. Sap zèno mae mo tawa tabinni in hom apde nè'an- men kirekam nonol emsa tawa da gwibikye. Sap zèno mae mo yasik tabinni in, dekam zep zini Kristussu de ta-ìblìblan nakon èaltìl gwenan. Zep kirekam de zini langa lasìk gwibik. ¹⁸ Sap kirekam de zini, zen nèno mae mo Teipsin Zini Kristus mo syalsa hom no'an. Zen hwèna zère mae mo dwam-dwam enlalasa dikim sul sonen hap kirekam syal ta gwenan. Zen yasik tabin hip ol dèrek-dèrekam ba tame gun srèm wenyaka nolèton gwenan, hèndep desan zep ang ta gwenan. ¹⁹ Hwèna emsa tingare Kristen zini mes anakan tame dabik, "Roma de Kristen zini, zen eiwa tangankam Bian osan ang ta gwe'an." Zep kirekam de emsa sane ta gwibin-kim, èe ama tangan emsa isrip-sri gwibirida gwenan. Èe in zebè emsa tìtì tabi'in: Enlala blala ban em dawem ensa gol tine gwen. Hwèna karek gol gwensa em hwalabin. ²⁰ Alap men zen tahana nèbe mae hap deisu gulzim'ira, Zen sa nabakam dowal mo kīgisa nèno mae mo tana ìltikinnik drènera- nen dikim zè zaublu inen hapye. Dikire Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwèk.

²¹ Kristus mo nganak de syal bosena Timotius hen dawemsa ebe mae hap gol sonezimki. Hen kirekam

ano Yahudi bose walya Lukius, Yason, hen Sosipater Bak, zen hen dawem ensa ep nol sonezimk. ²² Èe, Tertius, men zenè suratna ansa Paulus mo ol san ale guk, dawem ensaè hen ebe mae hap gol sonezim'in, sap èe an hen eno mae mo Kristen bose. ²³ Gayus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'ira. Èe, Paulus, angkam zèno golakè gwè'an, hen awe de jematna zèno golak tagal gwe-gwenan. È yala awe de pemerinta mo te-ala aìt gweblan zini Erastus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Nèno mae mo Kristen bosena Kwartus Bak hen kirekam.

[²⁴ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwèk. In eiwa.] ²⁵ Men kirekamè Kristus hup de ol dawemna gol halada gwenan, nèno mae mo Alapna Zen sa emsa Yesussu de taìblìblannak dikim tatem èzaun hup tatete ta gwibiri. Orep Alap mo kire hap de kalangna zi hip man aning gul gwizimki.

²⁶ Hwèna èe zebè angkam zèno orep de ol aning gunnu insa Yahudi srèm zi sin dep golzim halada gwe'an- men kirekam hèndep de gwè gwen Zini Alap Zèna abe hap syala wei yul soneblakake, hen men kirekam orep zère mo olsa de ayang gul gwen zini hamal hap èguguk gwèkke. Hèndep em Yahudi srèm zi ausuna zebe angkam Kristussu laìbli gwebla'an hen ang è gwebla'an. ²⁷ Dikire Kristus Yesus onakon Alap mo bosena hèndep denaban teip nulsuk gweblak, sap Alap Zen Zen aha-en tangan- enlala blal Zi niye. Amin.

1 Korintus

1 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, Paulus onakon, hen nère mae mo wal bosena Sostenes onakon:

Dawem! Ëe, Paulus, mae habë ep ale gul sonezim'in: Sap Alap zère mo dwam gwibin sin mes asa dam tasiki- Kristus hup de olsa de gol halada gwen hapye. Hen emsa mes Alap kwang guludaka- Zën dikim emsa bi gwibiridan hap. Zep em kime Kristus hun ëraha-en gwek, Zen dekam zep emsa lalak tasibirki. Zep men zen Bian Yesus hup tîngare lang nakon boklena kom dabra tine gwenan, em hen mese depan mae siri gwek. Sap Yesus in kitak nëno mae mo Teipsinni.

³ Zen diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim Alap hap dawemna golblakake, sap Alap mes zëno tawa tabin nikon Korintusk de zi hip hë'ho gwibin nika gol gwizimki.

⁴ Ëe ama Bian Alap hap dawemsa golbla tine gwenan- mae hap: Sap em ano tawa tabin nikon mese Kristus hun ëraha-en gwek, zen in zep Bian Alap sosonna zère mo kwasang-kwasang nakon ebe mae hap sowenkam gol gwizim'ira. ⁵ Sap em kime Kristus hun ëraha-en gwek, em dekam zebe ere mae mo enhonak sowehen tangankam eisbik- sap ol toran hap dena, hen enlala blal hap dena. ⁶ Zen dekam zebe anakan dam ulsuk, "Paulus mensa Kristus hup de ola golhata zaka, zen eiwa de tanganna." ⁷ Zep angkam sosonna mensa Alap mo Enhona nëbe mae hap gol gwizimnira, em home aha-en mae tahalha eibi'in. Em in zebe isrip-sri naban Bian Yesussu ës gwelblan- Zënaka de etan zertrë zannak depye. Ëe in zebë Alap hap dawemna anakan gol gwelblanan, "Ema asa sam ta gwe'ara." ⁸ Zën sa emsa tatete ta gwibiri, hëndep zère mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk zep esa enho kles gwesin srëm nik ëzaul. ⁹ Alap sa kirekam ebe mae hap syal gwibir-zimdi, sap Zen zère mo ol gu-gunnu man sul sone gwenda. Zen bëjen emsa eititi gwibiridan, sap Zën emsa kwang guludaka- zère mo Tanena Bian Yesus hun dikim zergolek de gwen hapye.

Mae hap de ol jalse gwen: Em ba habe ëhliwe gwenan?

¹⁰ Aya-wal oso-wal, ëe Bian Yesus mo bosekamë emsa gubirida'an: Enlalasa em aha-en ta gwen- dekam de ëhliwe gwen srëm hapye. Bahem enaka jakal gwibi-

rida gwen, hwëna banakare maesa de dwam gwibinni ahaksa kalang gwibinni, nonol em enlalasa dawemkam aha-en ta gwen. ¹¹ Sap Kloë mo iyena man asa ne-nblazak, "Korintusk de Kristen zini man ëdarak gwelblanan." ¹² Insa darak gwen hap dena emsa gubiridal, zen anakan de ëgwë gwensa: Ahakon ema ëgu gwenan, "Ëe an Paulussu de ang gwelblan zi." Ahakon ëgu gwenan, "Ëe Apolo'a de ang gwelblan zi." Ahakon ëgu gwenan, "Ëe Petrussu de ang gwelblanna." Hen ahakon ëgu gwenan, "Ëe Kristussu de ang gwelblanna."

¹³ Hwëna kirekam de lwankam, ki san Kristus mo timni esa blum ul?- depan de srën-srënkam lowe hendan hapye. Ahaksa san ha te-lidak sonnack ebe mae hap ëyë tik? Ki san emsa ano bosekam baptis dabik?

¹⁴ Angkam ëe ama sam gwesi'in- mae hap: Ëe homë emsa baptis tabik. Ëe diki Krispus ne Gayus en nekaë baptis sok. ¹⁵ Zep ebon mae onakon ahana bëjen anak-an gun, "Paulus zère mo bosekam asa baptis taka."

¹⁶ O ahakon mesë hen enlala gwibiridan: Stepanus Baksa hen zëno golak de wenya, zen hen ëyë baptis tabik. Hwëna dekon ahakorena, ëe homë enlala gwe'an. ¹⁷ Sap Kristus asa zisi de baptis ta gwibin hip hom dam tasiki. Zen diki zère hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap asa dam tasiki. Hen Zen anakan asa gubluka, "Auhu-kama zi mo enlala blala bahem ëre hap de ol dawem naban siri gun. Ère hap de te-lidak soblan hap de ola, diki zen zen bol-zaun gwen." Zen mae hap ki kirekam asa gubluka: Sap zi mo ëhalen hap de sosonna, zen kitak zère hap de te-lidak soblan ennak lwa'an.

Mae hap de ol: Kristus hup de te-lidak soblanna, zen zëwe Alap zère mo enlala blala nëp zertreizimki.

¹⁸ Sap men zen juwen hap de ora san ang ta'an, zëbe mae hap Kristus mo te-lidak sonnack de tinni, zen asyas ol makan lwazim'in. Hwëna nen ëngaya gwen hap de ora san de ang tan wenya, nen ema anakan tame ul gwenan, "Alap mo sosonna, zisi de ngaya tabin hip dena, zen zëwe." ¹⁹ Sap Alap mo olak man lwak, "Auhu-kama zi mo enlala blala Ëe asa hom tazim.

Nwe hleng gwen wenyik mo tame gunnu Ëe asa jekjak gulzim." †

²⁰ Zep auhu-kama nakore enlala blalsa de tawa tabin hip de wenya, hen sekolasa de sul sonen wenya, hen ol gulsun-gulsun hup de ëtewesin wenya, zëno mae mo auhu-kama en nakore tame gunnu in Alap mes joblo-top gulzimki. ²¹ Sap Alap zère mo enlala blalkam

† 1:19 Yes 29:14

mes tīngare zini gubiridaka, “Em bëjen em ere mae mo enlala blala kon Asa tame tan.” Zen hom kirekam dep dwam gweka. Hwëna Zen a kirekam mo nësa angkam gubirida'ara: “Ola mensa ena ‘asyas ol makan’ enlala ei gwibirin, hwëna zen dekon asa emsa ngaya tabir- em de desa taïblibinkimye.”

²² Hwëna Yahudi zini, zen nonol owassa de goltreizi-mdin hip ëabe gwe-gwenan- dekam de taïblibin hipye. Hwëna Yahudi srëm zini, zen zëre mae mo enlala blal en san de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan. ²³ Zep nëno mae mo tawa tabinni, Kristussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip dena, Yahudi zinik man jawe guk hana gwenan. Hen Yahudi srëm zini, zen man asyas ol makan enlala nei gwibirin. ²⁴ Hwëna nësa men desa Alap Zëna kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, nëbe mae hap Kristus hup de ola in man nwe-mase gwizim'in, “Alap mo sosonna hen enlala blala zen zëwe.” ²⁵ Zep Alap onakore enlala joblo-top makare ola in, zen hwëna auhu-kama zi mo enlala blalsa man gulmun'un. Hen Alap onakore asyas makare ola in, zëno sosonna man taman kin'i'an- auhu-kama zi mo soson nakonye.

²⁶ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen- men kim Alap emsa kwang guludakake. Dekam em auhu-kama zi mo nwenak, bose nabarena beya naka hom. Em in totore lowehen zi- soson srëmna hen enlala joblo-topna, auhu-kama zi mo nwenakye. ²⁷ Hwëna Alap enlala joblo-top wenyä emsa kwang guludaka- dekam de enlala blal wenyik ësa her gwe-gwen hap. Hen Alap soson srëm wenyä emsa mes hlil inki- dekam de soson wenyik ësa her gwe-gwen hap. ²⁸ Mensa bose nabare wenyä anakan lamang da gwibirin, “Wakin totore ziba maesa de tame gun srëmna,” hwëna desa mes Alap dam tasibirki- desa de bose nabare wenyä in hap lamkam anakan golëtreizimdin hip, “An zen ano nwenak de ëdakastin wenyäye. Em hom.” ²⁹ Mae hap ki kirekam syal gwibirki: Auhu-kama zi dikim Alap zëre mo nwenak zënaka bolte-bolte ta gwibin srëm hap. ³⁰ Sap nen Alap zëre mo syal en nakone ki Kristus hun ëraha-en gwëk. Zen zep nëbe mae hap de ausu hap Desa en drë neka. Zep nëno mae mo enlala blal hap dena Zëbon. Dam-damkam hen lalakkam de Alap mo nwenak gwën hap dena hen Zëbon. Hen ëngaya gwen hap dena Zëbon en. ³¹ Zen in zep Alap mo olak anakan lwak,

“Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen.

Zënaka bap zen.” †

2 Aya-wal oso-wal, ëe kimë ebon mae hatak- Alap onakore ol dawemkam dikim emsa tawa tabin hip, ëe homë ëre mo ola sam-sam gul gwëk- dekam de em asa enlala gweblan hap, “Zini an zëno enlalana blala.” ² Sap ëe mesë enlalana anakan hohle ta guk, “Ëe de zëbon mae gwënkam, ëe Kristus Yesus de zëbe mae hap te-lidak sonnak tīn en hap denaka asa tawa ta gwibir.” ³ Ëe kimë eban mae golëlowehe gwëk, ëe dekam sin-sinni, hen aïrīn hip ama yal-yal gwe-gwëk. ⁴ Ano tawa tabinni dekam, ëe homë ola sam-sam gul

gwëk- dekam de em asa enlala gweblan hap, “Zini an zëno ola soson tanganna- enlala blala ban.” Hwëna ëe Alap mo Enhonakë yaing gwe kinī gwëk- anakare enlala naban, “Zen Zen sa zëbe mae hap zëre mo sosonna goltrei gwizimdi- banakare owas maesa de syal gwibir-zimdinkim.” Hëndep em zebe zëno sosonna hla kuk. ⁵ Ëe mae habë kirekam gwëk- em dikim auhu-kama nakore enlala blalsa abon hla tan srëm hap, hen desa de em taïblibin srëm hap. Hwëna aena diki anakaresa de hlaulblun habë sam gwesik, “Zen Alap mo soson nakon syal gwe-gwenda.”

⁶ Hwëna Kristen zini nëno mae mo tawa tabinni, Kristus de nëbe mae hap te-lidak sonnak tīn hip dena, zen sap enlala blala ban. Hwëna auhu-kama ennak de enlala ëlwa gwen zini bëjen enlala blala insa tame tan, sap zen Alap onakorena. Diki men zen Kristus hun de zeraha-en gwennak ëzise gwe'an, zen en sa enlala blala insa tame da gwer. Sap enlala blala men dekam tawa la gwibirin, zen auhu-kamana an kore naka hom, hen men zen angkam teipsinkim irik nil gwe'an, zen hen dekore naka hom. Zëno mae mo irik gīnnī in nabakam sa jek-jak gwer. ⁷ Hwëna enlala blala men dekam tawa la gwibirin, zen Alap zëre onakorena- mensa menkam zi hip aning ta gwizimkike. Hwëna Zen sap orep mes okamana ansa de yang gulsun srëmna nësa anakan kalang gwibiridaka, “Enlala blala bare ol dawemna in san de ang tankam, zen zen sa ëre mo ngatannak yaing gwer.” ⁸ Okamana awe de teipsin-teipsin wenyä hom Alap mo enlala blal aning tanna insa tame dak. Sap zen de tame dananam, ki molya ngatan zi mo lang nakore Teipsin Zini Yesussu te-lidak sonnak makan da inninam. ⁹ Hwëna enlala blala insa de tame tan hap dena, desa mes Alap nëbe mae hap golzimki-men kirekam zëre mo olak lwakke,

“Zi mo hlaun srëmna, hen sane gwen srëmna,

hen enlala gwibin srëmna,

desa mes Alap hamal gulzimki-

men zen Zënaka enna nola gweblanankë,

zen en de desa tame gul gwen hap.” ††

¹⁰ Hwëna zen in zebe nen angkam Alap mo enlala blal aning tanna insa tame la gwenan, sap nen zëre mo Enho nabane lowehe gwenan. Sap zëre mo Enhona Zen kītak hëndep olk en san denaka tame gul gwenda- sap Alap zëre mo enlala aning tanna hëndep kītak.

¹¹ Men kirekam hen zi mo enlalana, zen diki zini in zën en de tawa gweblan. In zep hen kirekam Alap mo enlalana zen diki Alap zëre mo Enho en de tawa gweblan.

¹² Nen auhu-kamana an kore enhosa home eirink. Nen hwëna Alap zëre mo Enhosae eirink. Zen in zebe tame ul gwe'an- dawemna mensa Alap totoresa nëbe mae hap gol gwizim'ira, Kristus hun de zeraha-en gwenkam.

¹³ Zep nen in dekame tawa la gwibirin, zen auhu-kama zi mo enlala blala korena kim hom. Zen Alap zëre mo Enho nakore enlala blalkame tawa la gwibirin. Zen in zep Alap zëre mo Enho naban de zergwën zi enna dam nulsuk gwenan. ¹⁴ Alap mo Enho naban de zer-

† 1:31 Yer 9:24

†† 2:9 Yes 64:4

gwën srëm zini, zen bëjen Alap mo Enho nakore enlala blala insa dokwak tan. Zëbe mae hap man nwe-mase gwe-gwizimnin- san de asyas ol. Tame gun hup ki sap ëalp gwe-gwenan, hwëna Alap mo Enho naban de zergwën srëmkam, toton bëjen tame gun. ¹⁵ Hwëna Alap mo Enho naban de zergwën zini, nen ema tîngare tawa tabinni anakan klis ul gwenan, "An eiwa Alap mo Enho nakorena. An dekore naka hom." Hwëna auhukama enlala zi bëjen nësa anakan tame tabin, "Alap man zëno mae mo tawa tabinni sam gwesik gwibi'ira," ahaksa, "Zen hom sam gwesik gwibi'ira." Zen diki Bian Zën sa kirekam klis gulu. ¹⁶ Zep Alap mo olak man anakan lwak,

"Zini toton banakan dep?– Bian Alap mo enlalasa de tame tan naye.

Zep nen toton bëjen nen ol zîm-zîmsî zëbe hap golblan." ††

Sap eiwa kirekam lwak, hwëna angkam Kristus mo enlalana nëbon mae onak lwa'ara!

Mae hap de ol: "Asa Apolos han Alap mo nganak de syal ën zi darekam em enlala gwe-gwizimdin."

3 Aya-wal oso-wal, ëe kimë emsa golëlowehe gwëk, ëe homë dekam emsa anakan enlala gwibirida gwëk, "An kitak Alap mo Enho naban nërgwë'an. Anik olk san denaka tawa ta gwibik." Hwëna ëe ama emsa enlala gwibirida gwëk, "An nama okama naban noldokot gwe'an. Kristussu de taïblîblannak nama wal baizîl makan lowe he'an." ² Ano emsa de tawa tabinni dekam wal baizîlsî de momkam taizîbin makan lwa gwëk. Bong hap de tembanena bëjen em twinbin. Hwëna angkam hen kire nika nama lowe he'an! ³ Sap em namae auhu-kama nakore hole-hle en san ang ta gwenan. Em namae wal bosa wal oban enaka enlala eibirida gwenan, "Zëno bosena bap zen abon onakon teipsîblîn." Zen in zebe enaka husus eibirida gwenan hen ëdarak-darak gwe-gwenan. Zen in zep man dam gwesik gwenan: Eno mae mo auhu-kama nakore hole-hle-na man emsa îrik tabirida nasen gwenan- san de em ëKristen gwen srëm zi! ⁴ Sap anakare nakon de enaka jakal gwibirida gwenna, "Ëe an Paulussu de ang gweblan wanya," ahaksa, "Ëe an Apolo'a," dekam man dam gwesik gwe'an: Em in nama auhu-kama enlala nabane lowehe gwe'an.

⁵ Ëe dwan Apolos han apdenak- Alap mo nganak de syal ë gwen zi dare sake. Alap mes srën-srënkam abe nikip syala wei yul sonezimki, hen em dekon zebe ëei gwëk. ⁶ Ëe an eiyas ta gwen hap de zini. Apolos zen hokam de hlë tablanda gwen hap de zini. Hwëna Alap Zën zep sipnî insa gubirida gwenda, "Em ësaltî, hëndep eisi em ëtën." ⁷ Zep ëe eiyas tan hap de zini hen sap hlë tablanda gwen hap de zini, ëe mam dare naka hom. Diki mamna Bian Zë-en, sap Zen Zen syal gwe-gwibirida- dekam de eisi ëtën hap denaye. ⁸ Zep eiyas tan hap de zi niban hlë tablanda gwen hap de zi niban apdenak- teipsîn niye. Alap sa zëno mae mo syal hap de dawemna lamkam golzimdi- zëre mae mo syal jam

enkam. ⁹ Zep ëe apdekam ëre mo syal bosyan naban Bian mo syalsaë o'an. Em in san de Alap mo nga. Ahaksa em in san de Alap hap de golsa de ëe syal gweblanna.

¹⁰ Sap Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon asa zer inki, ëe zebë zëre mo gola in mo mokona eiyas tak-san de ëe gol syal gwe-gweblan hap de tewesîn zi. Angkam hwëna aha zi ayang da ine gwe'an. Men zen kirekam angkam syal ta gwe'an, zen dawem enkam zen syal gwe-gweblan. ¹¹ Sap ano tawa tabin nikon, em zebe tame uk, "Nëno mae mo ngîrîn bol te makare Zîni, Zen Kristus." Zep zini toton bëjen aha tesya bolak etan ik gîn- aha tawa tabinsi de zë mas gunkumye. ¹² Zep angkam zini man gol yala insa de ayang-ayang tan hap srën-srënkam ëalp gwe-gwe'an. Ahakon emaskam de syal gweblan hap, ahakon perakkam dep, hen ahakon kaso lîlîngtînkîm dep. Hwëna ahakon hen te olsoskam de syal gweblan hap ëalp gwe-gwe'an, hen ahakon jaba alakam dep, hen ahakon endang ala sasankam dep. ¹³ Hwëna ano mae mo syal gweblan gol yala in Bian sa zëre mo klis gun hup de yakla yaklak de zaunnuk akasîblî zala. Zen syaukkum de ang tankam sa akasîblîla- dekam de zë hla tan hap, "San ha zëno mae mo abe hap de gol syal gweblanna an nama sa zaulu?" ¹⁴ Men zëno syal gweblan nakon de taïblî srëm gwe'anaka, zen zen sa dawemna nulin. ¹⁵ Hen men zëno mae mo syal gweblan nakon de syauknu in hap taïblî'anaka, zen molya ba maena nulink. Zëna ena sa ëngaya gwer, hwëna zëno mae mo nwe-masena san de gol zik de taïblîn nakon de heya gwenna- ba maesa de golheya gwen srëmkam.

¹⁶ Em san home tame uk? Nen an dwan Alapsa dekon boklesa kom so gweblan hap de gol makanke. Alap mo Enhona kitak nëbon mae am gwë gwenda. ¹⁷ Zi de Alap mo gola insa karek gunkum, Alap sa hwëna desa karek tala. Sap gola in zen Alap Zëre en hap dena- lalakna. Hen kitak de Kristen zini nen an zen- gola inye.

¹⁸ Bahem enaka boton ta gwibin. Zi de ebon mae onakon zëre mo auhu-kama enlalasa anakan enlala gweblanna, "Ano enlalana blala," dawemna zen diki nonol okama nakore enlala blala insa zen tihîs tan- dekam de hwëna eiwa de enlala blalsa zer irin hipye.

¹⁹ Sap mensa auhu-kama enlala wanya 'enlala blal'kam nen gweblanan, zen hwëna Alap mo nwenak joblo-topna. Men kirekam zëre mo olak lwak,

"Zini men zen tim nul gwenan,
'Ëe asa ëre mo nwe hleng gwen nakon dawem gwer,'

kire zi hip man Alap zëre mae mo nwe hleng gwenna insa li yul sone gwizimnira-
zen de zëre mae hap hëp makan lwazimdin hip." ‡

²⁰ Hen ahana man lwak,

"Okamanak mensa nenbirida gwenan,
'Zini in enlala blala,'

hwëna Alap man desa enlala gwibirida gwenda,
'Zëno mae mo enlala blala in waba hap.'" ‡†

† 2:15 1Kor 4:1-5 †† 2:16 Yes 40:13

‡ 3:19 Ayb 5:13 †† 3:20 Mzm 94:11

²¹ Zep nen bap nen Kristen bosyansa anakarekam boltere ta gwibin, “Èe zëbon de ang tanna.” Sap nen men zen Kristus hun ëraha-en gwëk, Alap mes nëbe mae hap golzimki- nen de kitak teipsin-teipsinkim lowehen hap denaye. ²² Sap ëe, Apolos, hen Petrus, ëe hen teipsin-teipsin nika hom, hwëna ëe ama Alap hon de babu gwen zi makan emsa mas eibirida gwe'an. Angkam em hen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, zep nen angkam kitak teipsin zi mo kime bi eibi'in- sap angkam de okamana ansa, hen ngein sin dep dena, hen sap juwen hap dena, hen ëngaya gwen hap dena. ²³ Zen mae hap ki lwa'an: Sap nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, hen Zen mes Bian Alap han aha-en ëka.

Mae hap de ol: Yesus mo dam tasibin zi mo syala a kirekam mo jematnak nwe-mase gwe-gwe'anye.

4 Zep asa Apolos han a kirekam em enlala gwe-gwizimdin, “Zen an Alap hon de babu ën zi dare,” hen ano nik mo syala, a kirekam em enlala gwe-gwibin, “Ola mensa Alap orep aning gul gwëka, zen in desa hwëna angkam ol halada gwe'ara.” ² Bol-zaun tanganna abe nikip dena, zen syala insa de golsyalhen srëmkam ol gwen hap- dekam de Bian Zën asa anak-an aken hap, “Zen taiblizimdin tanganna.” ³ Zep em ahaksa aha zi de asa anakan kara ta gwenna, “Zëno syala dawemna,” ahaksa “Karekna,” zen abe hap bana hom. Aena hen homë ënaka anakan enlala gwe-gweblanan, “Ano syala dawemna,” ahaksa “Karekna.” ⁴ Ère mo ënaka de enlala gweblankam, ëe ama Bian mo dwam gwibin sin syal gwe-gwe'an. Hwëna kirekam de ëe ënaka enlala gweblankam, dekon en bëjen anakan asa dam tasin, “Bian mo nwenak ëe eiwa dawemkamë syal gwe-gwe'an.” Zen diki Bian Zën sa ano syala ap klis gulblula. ⁵ Zen in zep, bahem na-en aha zisi gubirida gwen, “Zëno syala karekna,” ahaksa, “Zëno dawemna.” Zen diki Bian Zën de lwahal zankam sa kirekam klis gulzimdi. Karek-karekna mensa zini aning nul gwenan, desa sa golwet sozimdi. Hen men desa enhonak kalang ei gwibirin, zen dekam sa kitak Zën goltreizimdi. Men zëno mae mo syal zëre mo nwenak sam gwesi'in, zëno mae mo bosena dekam sa hen mam gulzimdi.

⁶ Aya-wal oso-wal, ëe ansa ale gulzim- Apolos han ëre nikip dena, hwëna zen em dikim abe nikip de en naka dam gulsun hup hom. Zen em dikim kitak anak-an dam gulsun hup, “Kristen zini sap bëjen Alap mo ol tatak nakon golsyalhen.” Zep bap nen ahakore en naka anakan boltere ta gwibin, “Zen dawem-dawemna,” hwëna dekam ahakore nakae enbirida'an, “Zen dawem-dawem tangan naka hom.” ⁷ Zen nara ki emsa gubiridaka?- em de teipsin zi mo kim aha zisi klis gul gwen hapye. San ki ebe mae hap ere mae mo syal en nakon Alap dawemna gol gwizimnira?- zep de kirekam ëbola-bola gwe-gwen hapye. Zen syala kon hom. Zen Zën totoresana zëre mo kwasang-kwasang nakon gol gwizimnira, zep bap nen nënaka anakan bolte-bolte ta gwibin, “Èe ëre mo dawem nakonë gulink.”

⁸ Em ema bolte-boltekam ëtim gul gwe'an, “Èe mesë tangan Alapsa hli-hli lasik. Asa ba hap de aha zi tawa tabin hip? Èe an teipsin-teipsin nikake.” Em zebe asa enlala eibirida gwenan, “Ba hap de Paulus maesa etan salbiridan hap?” Hwëna eiwa eme ëteipsin-teipsin gwe'anam, airis, sap dekam ëe ëre mo syal bose walya ban amaka hen eno mae mo ngirin klesnak ëteipsi'in! ⁹ Hwëna, eiwa, ano dam gulsunkum, Alap men Zen Yesus hup de olsa dikim gol halada gwen hap asa dam tasibirki, Zen ëmam-mam gwen hap hom asa gubiridaka. Hwëna Zen otde tangannak de teinikirin hip asa gubiridaka. Èe in zebë lowehe gwenan- san de bwinak de lowehen zi, tameran en hap de kalang gwibiridana. Zep tingan asa nga-ngola ban kara da gwibirin- sap okamanak de wenyä, hen Alap mo dam taha nakore zini. ¹⁰ Zep Kristus mo bose hap tingare zini man asa nenbirida gwenan, “Enlala joblo-topna hen sin-sinni.” Hwëna em ema enaka bolte-bolte la gwibirin, “Èe an enlala blala hen sosen tanganna.” Em ema enaka kil li gwibirin, “Aha zi man asa blikip neisibirida gwenan,” hwëna kirekam de lwankam, ki hwëna asa ba hap lamang da gwibirin? ¹¹ Zep hëndep angkam ëe usak nabanë lowehe gwenan- hen ho-hole naban. Hen ano mae mo pakeanna kalk-kalk tola. Asa man dangole gwibirin. Hëndep zep angkam dawemkam de lowe henna banak dep? ¹² Èe ëre mae mo tahalhasa dikim sul sonen hap aenë sosen tokna dei kul guk gwenan. Asa kim lamang da gwibirin, ëe hwëna dekam Alapsa abe la gwenan- Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Zen kim asa karek da gwibirin, ëe hwëna ama ëenlala gwe-gwenan, “Dikire zen en nësa karek da gwibik.” ¹³ Kim asa wakwak da gwibirin, ëe hwëna ol kwasang-kwasangkamë ding ul gwizimnin. Zep aha zi mo asa de hlaludankam, ëe san de okamana awe de ase nabare kire-kirena kiye- yal tan en hap dena. Kirekam zep hëndep angkam sërkam asa husus neibirida gwe'an.

¹⁴ Ansaë kirekam ep ale gulzimnin, zen emsa dikim saher tabin hip hom. Zen ama kim emsa enlala sobiridan- san de ëre mo walas tangansa de gubiridan makan. ¹⁵ An zebë emsa gubirida'an: Emsa de oto gulsuk gwen hap de zini sap maka sepulu ribu enkam lowe he'an, hwëna eno mae mo nonol bianna, ëe an zen. Sap nonol ëyë Kristus hup de ol dawemkam emsa tawa ta gwibik. Em dekam zebe hëndep Kristus hun ëraha-en gwëk. Zep em in kitak san de ano walas tangan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em diki asa em tana wei san zertron.

¹⁷ Zen in zebë Timotiussu ebon mae osan dep zer so nek. Zen in hen ano dang tininak de walas, hen Biansa de taibliblan tanganna. Zep ëe men kirekamë Kristus- su tana wei san zertro'an, zen zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera- men kirekamë tingare jematnak tawa tabirida gwenanye. ¹⁸ Ebon mae onakon aha- kon man ëbola-bola gwëk- anakan de ëenlala gwenkam, “Paulus molya etan nësa amjanbirida zaka.” ¹⁹ Hwëna Alap diki asa dwam gwebla'anaka, ki asa emsa amjanbiridazal. Zen dekam asa bola-bola wenyä insa

anakan hlauludazal, "San ha zen mes eiwa asa nërapde gwer?– Alap mo Enho nakore sosonsa de gwirensinkimye, men kirekam zëna ëgu gwenan. San ha zëno mae mo ol toran en ki yawal gwizimk?"²⁰ Sap Alap mo irik ginnik de bitï gwen wenyä, nen diki Alap mo Enho nakore sostonkame lowehe gwenan. Ëk enkam de ol toran nakon home.²¹ Zep en ki dam ulsuk: Ki san ëe bi zik de walas zemka tangolebin makanë emsa gweibiridazan? San ha kwasang nabare ol sin-sin nibanë golhatazan?

Jemat nakon de karek gol gwen zisi zeralsa sonebin hip de ol:

5 Ëe ama emsa tenggwanbirida'an– anakan de emsa salbiridankam, "Zëbon mae onakon, ahana man bi zik mo we ma'a kahalo gwe-gwibirida." Sap Alapsa de tame tan srëm zini, zen hom kirekam de kareksa syal nei gwibirin!² Zep kirekam de lwankam, em ba habe anakan ëbola-bola gwe-gwenan, "Ëe mese sërkam Bian mo nwenak ëdakastik." Diki dawemna gosa emaka ta gwe'an! Hen zini insa emaka ere mae mo jemat nakon ëralsa sone'an.³ Ëe sap ebon mae onakon langanakë gwë'an, hwëna ano enlalana san de emsa de golëlowe henna kiye. Zep ëe emsa de golëgwën makanë gubirida'an, "Kirekam de karek gwen zini insa jemat nakon em Bian Yesus mo bosekam zeralsa sonen." Em kime tagal gwe'ak, ëe enlala enkam asa zë ang gwer. Dekam emki tïngare zi mo nwenak zini insa Bian Yesus mo sostonkam dowal mo kigi hap ja tablan. Mae hap emki kirekam ja tablan: Dekakim haleka. Tim en naka sap sa karek gulblula– ang en nik deka Bian mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk ngaya gweka.

⁶ Zep em ema tangan ëkarek gwe-gwenan– anakan de ëbola-bola gwe-gwenkamye, "Ëe Bian mo nwenak sërkamë ëdakasti'in." Mensa zini mwïn-mwankam nen gwibirin, san ha mese eititi eibik?– mensa anakan ëgu gwenanye, "Ragisa de betekkam tepung mang-mang gunnuk mas gunkum, dekam hwëna mamkam hop gwe-gwenan." Zëno aha dam gulsunnu, nen dikim karek gol gwensa hiri gun hup, sap zen man mam gwe-gwenan hen hlimin nisen gwenan.⁷ Zen in zep, zi karekna insa em ragisa de hiri gun makan ere mae onakon hiri tan. Sap em de nama deban apdekam zergwë gwenkam, em molye ëlalak gwëk. † Sap Kristus mo kala mes emsa dikim lalak tasibin hip wet sok– Paskanak dep de dombasa zip son makan kim nëno mae mo karek-karek hap dakke.⁸ Zep ragi nabare syal gwibin roti ëpbana in nen hiri gun. Hwëna angkam Paskanak dep de ragi srëm roti ësena in ensa nen twenblanda gwen. Desa de dam gulsunnu, zen nëno mae mo ëpba lowe-

hen kareksa de hiri gun hup, hwëna dekam de enho lalak enkam eiwa de ora san ang ta gwen hap.

⁹ Ëe mese sap nonol suratna ebe mae hap ale gul sozezimk– kahalo soston zi niban de golësi gwe-gwen srëm hap denaye.¹⁰ Hwëna ëe Kristen gwen srëm wenyä homë ki enlala gwibiridak. Eiwa, Kristen gwen srëm wenyik mo syala, a kirekam moye:

swi soston,
te-ala beya gwen hap de ëhole-hle gwe-gwen,
ësowë gwe-gwen,
hen yang tasïn dowal hap de boklesa kom ta gweblan.

Hwëna kirekam de Kristen gwen srëm zisi toton banaan dep?– langa tasibinni, okamana ansa de hli yun srëmnakye.¹¹ Diki men desaë enlala gwibiridak, em de langa tasibin hip, zen zini men zen ëgu gwenan, "Ëe mesë Kristen gwëk," hwëna zen zen anakaresa nama nulin halasen gwenan:

swi soston,
te-ala beya gwen hap de hole-hle,
hen yang tasïn dowalsa de boklesa kom ta gweblan.
Ahaksa wal bose walsya de lamang ta gwibin,
ahaksa ho mamaksa de otdeblanda gwen,
hen ësowë gwe-gwen.

Kire zi niban bahem mae apdekam golëtembane ta gwen.

¹² Men zen Kristen zinik bitï gwe srëm gwe'an, zen diki Alap Zën sa zëno mae mo karek-karekna klis gulzimdi. Nëbe mae hap hom golzim'ira– kire zi mo kareksa de klis gul gwen hap denaye. Hwëna diki ere mae mo jematnak de ëKristen gwen wenyä, zëbe mae en hap em klis gul gwizimdin. Sap Alap mo olak man lwak, "Karek gol gwen zisi em ere mae onakon golëalsa sone gwen." ††

Mae hap de ol: Alapsa de tame tan srëm zisi bahem gublun, "Ano nik mo karekna ansa ap klis gulzim."

6 Em ba habe anakan ëgwë gwenan?– aha nik de Kristen bose zemka gublunna, "Zen ano kire-kiresa sowëkam golka," ahaksa, "Zen ano wesya kahalo gwibiriki," em ba habe hwëna Alapsa de tame tan srëm teipsin zi sin dep kiresa olhal gwenan?– zëwe de tap gun hupye. Diki Alapsa de dawemkam taibliblan wesyän dep emaka olhal gwenan– zen de tap gulzimdin hip.² Em san home tame u'in? Alap mo hlil irin wenyä nen esa lamkam okamanak de karek gol gwen zisi klis ul. Zep kirekam de lwankam, em ba habe bete-tekna insa ere mae mo ngirinnik klis ul srëm gwe-gwe'an?³ Em san home anakan tame u'in?– "Nen dekam esa hen Alap mo dam taha nakore zini klis ul." Zep em sap esa angkam okamana awe dena klis ul gwer.⁴ Zep ebon mae onakon de banakare karek mae jowenkam, em san esa totore zi sin dep olsong gwe-gwer?– men zen eno mae mo jematnak bosena lwazim srëm gwe'anke, zen de ep tap gul gwizimdin hip.⁵ Em kirekam emana enaka saher la gwibi'in. In dwan ere mae mo jematnak kike– aha-en mae, enlala blal tolaye! Zen zen

† Yahudi zini yakla yala Paskanak dikim ang tan hap, Musa mo ol san man ragina gola kon tingan yal da gwëk. Dekam zep hen Musa mo ol san zao de minggunak ragi srëmkam de roti ensa dwe-nblanda gwëk. (Kel 12:14-20) Zep ragina insa man hen enlala nei gwibik, "Zen san de nëno mae mo karek-kareksa de hiri gun makan-dekam de Biansa goleka de tan hap."

†† 5:12-13 Ul 13:5, 17:7, 19:19, 22:21-24, 24:7

maka tap gulsuk gwizim'ira. ⁶ Hwëna em Kristen zini ere mae mo kareksa ema ttingare zi mo nwenak olwet so gwenan- ëKristen gwen srëm teipsin zi sin de gol hankamye.

⁷ Kristen zini ebon mae onakon ahanik de wal bose zemka teipsin zi hon gublunna, "Zen man asa sowë taka," dekam mes dam gwesiniin, "Em Kristen zi mo lowehen nakon mese ëlanga gwesik." Diki dawemna emaka anakan ëenlala gwe-gwenan, "Zen sap sa kirekam asa sowë ta gwera hen karek ta gwera." ⁸ Hwëna eno mae mo enlalana anakarekam lwa gwizim'ira, "Ëe sap asa hwë-hwëkam ëre mae mo Kristen bosesa karek la gwibir."

Nëre mae mo timsi de golinik gwen hap de ol- anakare enlala naban, "Ano timni an Alap mo gol."

⁹ Em san mese ëeititi gwek?- "Men zen kareksa nulin halasen gwenan, zen molya Alap mo irik ginnik biti gwek." Bahem enaka boton ta gwibir! Anakare zini bëjen biti gwen:

swi enkam de ëlowehe gwen wenya,
kahalo sosen wenya,
zi bosyan han de inisin makan ëgwë gwen wenya,
hen we walya, we wal bose zeban de kirekam ëgwë gwen wenya,
hen yang tasin dowal hap de boklesa kom so gweblan wenya.

¹⁰ Hen ahakon sowë tam wenya,
te-ala beya gwen hap de hole-hle wenya,
ho mamaksa de otdeblanda gwen wenya,
aha zisi de lamang ta gwibir wenya,
hen asaskam de zi mo kire-kiresa alal ta gwen wenya. Kirekam de wenya, zen molya Alap mo irik ginnik biti gwek. ¹¹ Orep em hen ahakon kirena. Hwëna angkam Alap mes emsa kirekam de karek-karek nakon ngan tasibirki. Zep angkam em mese ëngan gweher. Em kime Bian Yesussu laibliblak, hen Alap mo Enhona kim emsa ing gwe hebiridaka, Zen dekam zep emsa gubiridaka, "Angkam zen mes ëdakastil- ëre mo nwenakye." Zep bahem etan kirekam de karekna syal gwe-gwibir.

¹² Hwëna ebon mae onakon, ahakon sa ano ol jalse gwenna insa husus neibir. Zen anakan sa ding nul, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir." [†] Hwëna ëe ama kire zisi ding gulzim'in, "Banakare maesa de syal gwibir diki nonol enaka de anakan takensibirida gwenkam airis, 'San ha syala an Kristen zini abe hap man sam gwesibli'an? San ha dowal mo kigi mo wan-wan tan sanë dekam ang gwe'an?- Yesusu dikim hli tan hap.'" ¹³ Hwëna ahakon hen sa ano jalse gwen ola insa husus neibir, zep sa anakan ëgul,

[†] Kim Korintusk de zini anakan ëgu gwek, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir," zëno mae mo enlalana san ha anakan mes yap lwa gwizimk, "Nen Kristen zini hom Yahudi mo ëpba titi tabin sin de ang ta gwen nakon ëngaya gwe'an, zep sap esa banakare maesa syal ei gwibir." Ahaksa san ha zen anakare enlala naban kirekam ëgu gwek, "Nëno mae mo timni ansa okamanak esa hli kul gwer, zep sap esa banakare maesa auhu-kama ennak dep de timkim syal ei-gwibir. Nëno mae mo enhona hom dekam karek gwe'ara." Hwëna kirekam de enlala gwenna in kitak boton.

"Nëno mae mo timni tembane hap man ësam gwesik gwenan, hen tim niban tembane naban esa lamkam okamanak hli kosol. Alap ang en naka sa ngaya tabiri, zep sap esa angkam nënaka de golënik gwe-gwen srëmkam tembane ta gwer." Zen hwëna tembane en hap hom kirekam zënaka yasik da gwibirin. Zen hwëna a kirekam mo srip nulsuk gwenan, "Sap esa okamana awe en dep de tim niban ëswi sosen gwe-gwer." Hwëna eiwa dena, Alap hom timni nëbe mae hap golzimki- dekam de nëre mae mo hole-hle san ang ta gwen hapye. Nëno mae mo timni, zen Bian zëre mo dena, hen Zen man kara ta gwibirida. ¹⁴ Sap Alap mes Bian Yesussu tin nikon tim niban ngaya taka. Zen in zep sa hen nësa zëre mo sosenkam kirekam ngaya tabiri. Zep nen bap nen nëre mae mo timni karek ta gwibirin.

¹⁵ Em dwan mes-eme anakan tame uk, "Ano mae mo timni an, zen Kristus mo timnik mas gwin'in." Ki san ha man sam gwesin?- Kristus mo hlina insa de swi sosen wenyik mo tim niban aha-en son hapye. Kina ki bëjen! ¹⁶ San ha em home anakan tame u'in?- "Men nara swi sosen wenya ban swi ënna, dekam zëno nik mo timni mes aha-en nënan." Sap Alap mo olak man lwak, "Zen dekam san de aha-ere timni kiye." ^{††17} Diki Bian Yesus hun de zeraha-en gwenkam airis. Dekam Bian mo Enho naban zini in mo enho naban aha-en.

¹⁸ Kahalo gwen hap de enlalasa emki langa tasin. Sap ttingare ahakore karekna, zen hom timnik makan gwe-gwenan. Hwëna kahalo gwenkam, zen ere mae mo timsie kim karek ul gwenan. ¹⁹ Em san mese ëeititi gwek?- "Eno mae mo timni in, zen Alap zëre mo Enho mo gol sake." Sap Alap mes zëre mo Enhona eno mae mo enhonak ing ta soneka- Zen de dekon emsa golëgwë gwen hap. Zep em en home ere mae mo timni bi eibi'in. Zen Alap bi gwibi'ira. ²⁰ Zen mes emsa kwisisa de zezimdikim zëre mo jala kon gwiswe soneka. Zep eno mae mo timni in, zen diki Alap zëre mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap zen lwa gwen.

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike- we-zi dare de zënaka leisyan hap dena:

7 Angkam ëe ama ep ding gulzim'in- mensa ena suratkam asa lakensiblikke, anakan insa hen ale uk, [‡] "Sap langna angkam man tangan karek gwe'an, san ha dawemna?- nen de swi srëmkam lowehe gwen naye." ² Hwëna zep denakaë ep ding gulzim'in: Angkam kahalo hap dena man tangan mam gwe'an, zep dawemna zini wesya zen gon. Wenya hen zisi zen zen. ³ Zini we zemka bëjen swi ën srëmkam dalsuk gwen. We zem hen zi zemka bëjen da tasik gwen. ⁴ We zem zen zën hom zëre mo timni bi gwibi'in. Zen diki zi zik bi gwibi'ira. Hen zini zën hom zëre mo timni bi gwibi'ira. Zen diki we zik bi gwibi'in. ⁵ Bahem enaka da kososuk gwen- swi ën srëmkamye. Holo ën srëmkam sap esa-

^{††} 6:16 Kej 2:24, Mrk 10:6-8, Ef 5:31 [‡] Ayatna an mo aha dam gulsunnu, zen anakan: Angkam ëe ama ep ding gulzim'in- mensa ena suratkam asa lakensiblikke: Zini wesya de gon srëmkam hen airis.

anakan de olsa aha-en unkimye, “Nen swi ënsa yausun- dekam de Alapsa abe la tine gwen hap.” Hwëna holo tangankam bahem. Ki hwëna dowal mo kigi sa emsa karek san dep titi sola, hen dekam em molye tatem yauku. ⁶ Zep ëe homë emsa titi tabi'in, “Swi ën srëmkam em lowehe gwen,” hwëna sap esa holo srëmkam kirekam ëgwë gwer- olsa de aha-en unkimye. ⁷ Ano dwam gwibin tanganna, diki ano kim emaka we gon srëmkam lowehe gwe'an. Hwëna ëe mesë tame guk, kire hap de sosonna home kitak Alap onakon ulin gwenan, sap Zen srën-srënkam nëp sosonna gol gwizimnira.

⁸ Wal sei-siwiri hen wenam sei-siwiri, hen we semsemna, ëe ama emsa titi tabi'in: Dawem tanganna em we-gon srëm zi-zen srëmkam em lowehe gwen- ano kim. Sap dekam em molye okama ennak de syalak ëhir-hir gwe-gwek. ⁹ Hwëna eno mae mo swi hole-hle de mam gwenkam, ki amki enaka kap la gwek. Sap e-en de gwënkam, eno swi hole-hle de enho nakon syauk mo kim hitil hana gwe'ak, zen karek tanganna. Zep dawemna wesya em gon, ahaksa zisi em zen.

¹⁰ Angkam wenya bare wenya hen zi nibare wenya kibë ayang gulzim'in: Ansaë ale gul sonezim'in, zen ëre mo enlala nakore naka hom. Zen Bian hen kirekam titi tabirki: Wenya ere mo zini bahem hli tan. ¹¹ Zini hen ere mo wenya bahem baes gwibin. Hwëna we de zi zemka hli tanna, zen diki aha zisi de zen srëmkam zen gwë gwen, ahaksa dawem tanganna zi zem osan dep zen lwahan.

¹² Hwëna ahakon, eno mae mo we walya ahaksa zi walya hom ëKristen gwe'an. Kristus Zëna hom kire hap de ola nëp hli yulzimki. Eë zebë hwëna emsa titi tabi'in: Kristen zi de gwëna, hwëna we zik de Kristen gwen srëmkam, wenya in de nama ën hap dwam gwenna, zini in bap zen baes gwibin. ¹³ Hen kirekam, Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmkam, zini in de nama ën hap dwam gwenna, zen hen bap zen baes gweblan. ¹⁴ Em ema ëkil gik, “Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmna, Alap sa husus gwizimdi.” Kirekam bëjen. Zen diki Alap sa Kristen wenya in kon zi zem insa anakan enlala gweblala, “Zen angkam Asa golek de ta'ara.” Hen kirekam- zi en zik de Kristen gwenna. Zep zëno nik mo wasna hen Alap sa enlala gwibiridala, “An ano bi gwibiridan wenya.” ¹⁵ Hwëna Kristen gwen srëm zini in de Kristen wenya emsa hli yun hup dwam gwenna, bahem tru-tru gulblun. Zen dikire emsa hli yuk. Hen kirekam- Kristen srëm we de Kristen zini emsa hli tankamye. Kirekam dep Alap hom jalse gwe'ara. Sap Zen mes nësa kwang guludaka- dekam de enlala sësek-kam zëre mo nwenak lowehe gwen hapye. ¹⁶ Hwëna Kristen wenya em bahem Kristen gwen srëm zi omka hli tan, sap em bëjen em anakan tame gun, “Nama de ënkam zen wëhë hale'anka?” Hen kirekam Kristen zini, bahem Kristen gwen srëm we omka hli yun.

¹⁷ Bian kim emsa kwang guludaka, em san ahakon wenya ban, ahaksa zi niban? Em san dekam to mip

blaonsublun srëmna? Ahaksa em san dekam zi mo tana iltikinnik de lowe henna? Men kire nike lowehe gwek, zen kire enkam em lowehe gwen- men kirekam dep Bian emsa dam tasibirkike. Eë kirekam de lowe-hen habë tïngare jemat-jematsa titi ta gwibirin. ¹⁸ Zep anakarekam lwa'an: Bian kim emsa kwang guludaka, Musa mo titi tabin ol san de em to mip blaonsublun nik gwëna, ki etan bahem alp gwen- dekam de em to mip blaonsublun srëm nik gwën hapye. Hen kirekam, em de to mip blaonsublun srëm nik gwëna, em bahem ëalp gwen- dekam de blaonsublun hapye. ¹⁹ Sap to mip blaonsublun nik de gwëna, ahaksa blaonsublun srëm nik de gwëna, zen bana hom. Diki bol-zan tanganna, Alap mo titi tabin sin em ang tan. ²⁰ Zep Bian men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowe he'ak, zen kire en nik emki lowehe gwen.

²¹ Zep emsa kim kwang guludaka, em san ki zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwenna? Ki bahem enlalana ëbeya gwen- wet so gwen hapye. Hwëna Alap de ebe mae hap wet so gwen hap denaka golzimdinkim, ki sap esa wet so gwer. ²² Sap zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwen zini, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen Bian mo nwenak san de kirenak de lowehe gwen srëm zi. Hen zi mo nwenak men zen babukam lowehe srëm gwe-gwenan, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen man ënwe-mase gwe-gwe'an- san de Kristus hon de ëbabu gwen zi. ²³ Sap Alap mes emsa kwisisa de zerzimdinkim gwiswe soneka, zep ere mae mo timni bahem zi hon golgu gwen- zëno mae mo tana iltikinnik de etan lowehen hapye. ²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Alap men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowehék, zen kire en nik em Bian mo nwe kara gwennak lowehe gwen.

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike- wenam sei-siwir wal sei-siwir hip dena:

²⁵ Mensa asa suratkam lakensiblik, wenam sei-siwir hen wal sei-siwir hip dena, ëe ama ebe mae hap ding gulzim'in: Kire hap de ola Bian hen hom hli yulzimki. Hwëna Zen mes kwasang-kwasangna mamkam abe hap golblaka, hëndep syala hen mes abe hap wei yul soneblaka. In zebë ëre mo dam gulsunnu ansa anakare enlala naban ale gul sonezim'in, “An airis- taiblibin hipye.” ²⁶ Sap angkam man tangan langna karek gwe'an, zep in kirekame angkam lowehe gwe'an, zen kire enkam emki sap lowehen. ²⁷ We walya bare wenya, bahem we wal omka hli yuluda gwen. We wal srëm wenya, bahem wesya de gon hap ëalp gwen- nama de langna an karek gwennakye. ²⁸ Hwëna em de we gon hap dwam gwenna, zen kareksa home go'ara. Hen kirekam, wenam seiwir de zisi zenna, zen hen kareksa hom. Hwëna em de enaka leisyankam, em okamanak de karekna esa oltowe gwera. Zep desa de goltowe gwen srëm habë kirekam emsa gwibiridala.

²⁹ Aya-wal oso-wal, ano enlalana anakan lwa'ara: Angkam aumwanak dep yaklana beya naka hom. Zep we walya bare wenya, we wal oban de hir-hiri sap esa Bian mo syal hap eititi ei gwibir. We walya hen, zi niba-

† 7:10 Mat 5:32, Mrk 10:11-12, Luk 16:18

re wenya, zi oban de hir-hiri sap esa hen Bian mo syal hap eititi ei gwibir. ³⁰ Hen kirekam, men zene enlala dowe hanan hap gona ta gwe'an, emki enlala dowe hananna insa eititi gweblan. Men zene auhu-kama isrip-sri hap nga-ngola ban lowehe gwe'an, emki auhu-kama enlalana insa eititi gweblan. Men zene okama ennak dep de kire-kirena te-alakam kap la gwe'an, kap ta gwen srëm makan em lowehe gwen. ³¹ Hen men zene okamanak de kire-kiresa bi ëblanda gwe'an, emki hwëna bi gweblandan srëm makan lowehe gwen. Sap molya holo gwëk, okamana an dekam sa jek-jak gwer.

³² Èe mae habë kirekam ebe mae hap ale gul sonezim'in- em de okama ennak dep de kire-kirenak ëhir-hir gwe naseran srëm hap. Sap we wal srëm Kristen zini, zen ëhir-hir gwen srëmkam Bian en mo syalsa nol gwenan- anakare enlala naban, "Bian dekakim asa sam gwesiblika." ³³ Hwëna we walya bare wenya, zen auhu-kamanak de kirekam-kirekamnak sa ëhir-hir gwe-gwer, sap zen we zik dikim sam gwesiblin hap de syalsa hen nol gwenan. ³⁴ Hëndep zep sa zëno mae mo enlalana dare syak nër. Zi srëm we walya hen kirekam: Zen Bian mo dwam gwibin en san dep sa ëalp gwe-gwer, sap zen man ëdwam gwe-gwenan- tim niban enho naban de Bian mo nwenak lalak nën hap. Hwëna zi nibare we walya, zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak de syalak ëhir-hir gwe-gwenan, sap zen zi wal zik dikim sam gwesibiridan hap ëalp gwe-gwenan.

³⁵ Èe ere mae mo dawem habë kirekam ale gulzim. Zen emsa dikim jalse gwibiridansa hom. Sap ano emsa de dwam gwibiridan tanganna, diki em ëalp gwe-gwen- zi mo nwenak dikim dawemkam lowehe gwen hap, hen Bian en hon de tal gwesinkim dikim lowehe gwen hap.

³⁶ Zep zi de we golgu gweblan nabare nik gwëna, zen de anakan eisbinkim, "Èe de gon srëmkam, ki en tol sa gwë gwer," hen anakan de eisbinni, "Èe ama tangan gon hap dwam gwibi'in," zen dikire gok. Zen hom dekam karek gwe'ara. ³⁷ Hwëna ahanik de hen we golgu gweblan nik gwëna, zen de anakan enlala gwenkam, "Èe ba hap de gon hap? Èe Bian mo syal esa de gon habë dwam gwe'an. Ano enhona drak-drak nakake. Èe sap asa ki en gwë gwer," kirekam zen hen man sam gwesii'ira. ³⁸ Zep zi de we golgu gweblan zemka gonna, zen man sam gwesii'ira. Hen Alap mo nganak de syal hap de wesya gon srëmkam, zen hen man tangan sam gwesii'ira.

³⁹ Zi nibare we walya, zen etan bëjen ahasa de zen hap enlala gwen- nama de zi zik gwënnakye. Diki zi zik de tinkim, dekam sap de ahasa zen. Hwëna Kristen gwen srëm zisi bahem. ⁴⁰ Hwëna ano enlalakam, zi zen srëmkam zen maka tangan sam gwesii'in. Hen ëe ama eisbi'in: Alap mo Enhona hen kirekam enlala gwe'ara.

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike- yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdin hip dena:

8 Mensa asa suratkam lakensiblik, yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, angkam kire hap denakaë ep ding gulzim'in: Kristen zini nen anakane kil il gwenan, "Nen dwan mes em-am yang tasibin dowal-dowal hap dena tame uk." Hwëna bap nen kire nakon ëbola-bola gwe-gwen. Diki nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen sam gwesii'in, sap zen dekame nënaka tatete la gwibirin. ² Bap nen nëre mae mo tame gunnu bolte-re gul gwen. Kirekam de enlalana, zen joblo-topna. ³ Diki Alapsa men zen enna nola gweblanan, zen kire wenyaka zëre mo walaskam gubirida gwenda.

⁴ Zen in zep, yang tabin alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, nen mes eme tame uk, "Yang tasibin alapna zen ensasa nabare naka hom." Hen anakan mese tame uk, "Eiwa de Alapna Zen aha-en tangan. Ahana hom." ⁵ Hwëna ahakore zi mo tame gunkum, alapna beyana- men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, hen men zen okamanak awe lowehe gwenanye. ⁶ Hwëna nen mese anakan dam ul-suk:

Alap Zen aha-en. Zen nëno mae mo Bian- men Zen kirekam-kirekamna kitak yang tabirkiye. Hen nëno mae mo syala kitak zëbe hap dena.

Hen Teipsin Zikim de gublunna, hen aha-en: Zen Bian Yesus. Zen zëno taha san Alap kitak yang tabirki, hen nen Zëbon onakone ëngaya gwe'an.

⁷ Hwëna nër hom de ëKristen gwen zini hom kitak kirekam dam nulsu'un. Zen man ëtim gul gwenan, "Èe de yang tasin dowala in hap de tweran ninsi twinbinkim, dekam man nwe-mase gwe'an, 'Èe boklesaë zëbe hap kom sobla'an.'" Zen nama dekam tim nul gwe'an, "Yang tasin dowala in mo sosonna ki." Zen hwëna dekam zep enho nakon neis gwibirin, "Èe an mesë karek gwenan." ⁸ Hwëna eiwa de tanganna, tembane nakon Alap bëjen nësa husus gwibiridan, hen bëjen dekon nësa isrip-sri gwibiridan. Zep kire hap de tweran ninni, sap esa olgwenblanda gwer, hen sap esa olgwenblanda srëm gwe-gwer. Zen bana hom- Alap mo nwenakye.

⁹ Zep em kirekam de tame gun wenya, em bahem tame gun srëm wenyaka karek ta gwibin- zëno mae mo nwenak de dowal mo tembanesa twinbinkimye. Sap tame gun srëm wenya in de emsa de hla tankam hen kirekam tembane gwe'anka, dekam sa anakan eisbiri, "Èe an ama Alap mo nwenak karek gwenan." ¹⁰ Zep anakan bap zen lwan: Em men zene anakan tame u'in, "Èe sap asa yang tasin alap hap de golak tembane gwe-gwer. Abe hap bana hom," hwëna Biansa de dawemkam taibliblan srëm nik de emsa hla ta'anka, dekam sa enlala gwera, "Èe hen sap asa zë tembane gwer." ¹¹ Hwëna zen kim hen tembane gwe'anka, dekam sa Kristussu de taibliblan nakon zara. Eno tame gunnu in san de ang gwen tola kon sa zara! Zen sap

ere mo Kristen wal bose– mensa hen Kristus zëre hap de te-lidak soblan nakon ngaya takake. ¹² Hwëna em mese zëno enhona karek tablaka. Zep eme Biansa de dawemkam taïbliïblan srëm naka kirekam karek ta'an-ka, dekam em hen mese Bian mo nwenak karek gwenda. ¹³ Èe in zebë ère hap anakan dam gulsuk, “Ère mo Kristen bose walsya dikim karek san dep titi tabin srëm hap, èe amaka tweran nin twibinsi hëndep baes gwe'an. Aha zi bap zen ano gwën san de ang gwenkam kareknak zaran.”

Mae hap de ol: Paulus isrip-sri en hap syal gwe-gweka, ba maesa dekon gulin gwen enlala srëmkam:

9 Ki san èe zi mo tana ìltikinnik de babu gwe-gwen zi?– in zep de èe aha zi mo dwam gwibin sin gwë gwen hapye. Ki san abe hap hom Bian Yesus golblaka?– èe de zëre hap de ol dawemsa gol halada gwen hap denaye. Ki san ha èe ahakore zëre mo dam tasibin zi mo kim homë hen Zënaka hla tak? Ki san em ano syala kon home Biansa tame lak? ² Aha zi de asa gulunkam, “Paulussu Bian hom dam tasiki,” hwëna em emaka enbla'an, “In Bian dam tasiki, sap èe an zëno syal gwibinkimë Biansa tame lak.”

³ Ènaka de kirekam gulunkam, “Em Bian mo dam tasin zisi hom,” èe hwëna amaka ding gulzim'in; ⁴ Ki san èe Barnabas han ère nik mo syala kon bëjënë tembane è gwen?– men kirekam Yesus mo ahakore dam tasibin zini ègwë gwenanye. ⁵ Ahaksa san ha èe Barnabas han bëjënë Kristen we dare naban itënda gwen?– men kirekam Bian mo ahakore dam tasibin zini hen Bian Yesus mo oso walya nolëtë gwenanye. Petrus zëna in kirekam hen we zemka goltënda gwenda. ⁶ Hen san ha Barnabas han è-en tangan?– aen de tembane hap ahakal gwen naye. ⁷ San ha jana nabare zini ki eijanak ang gweka?– zën de tembane hap hakal gwenkamye. San ha anggur nga syal gwe-gweblan zini ki syal gweka?– zën de zëno ei nika twinbin srëmkamye. Hen domba zaho ta gwibin zini san ha ki zaho tabirki?– zën de dombana in mo mom kilsï otde gwen srëmkamye. Diki sap hen ano nik mo dena– kirekam de ère nik mo syala kon ulin gwen hap denaye!

⁸ Insa ep ale gulzim, zen okamanak de zini kirekam ègwë gwenan– dekam de em dam gulsun hup, “Sap sa Paulus syala an kore eini twin gwibiri.” Alap mo èpba olak kire hap dena hen ki lwa'an. ⁹ Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna– dekam de èbwalom gwen hap, èkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk.” †

Kirekam de lwankam, ki san ha Alap sapi ensa kirekam enlala gwibiridaka? ¹⁰ Kirekam bëjen. Zen hen Yesus mo dam tasibin zini abe mae hap kirekam nwe-mase gwizim'in. Sap ngana lu tan wenya, eiyas tan wenya, hen taran wenya, zen kitak man èdwam gwe-gwenanngana in kore ei nika de twin gwibin hipye. Zep Bian mo nganak de syal tan wenya èe hen kirekam.

¹¹ Èe Barnabas han mesë ang hap de otanena eno mae mo enhonak eiyas lak. Hwëna angkam san ha em emaka asa husus eizim'in?– èe de okamanak dep de tembanesa ebon mae onakon ulin gwe'anamye.

¹² Hwëna aha zi enna ki ebon mae onakon nulin gwenan. Diki nonol tanganna asa emaka mas ei gwizimnin. Zen sap ano nik mo dena– ebon mae onakon de ulin gwen hapye. Hwëna èe homë kirekam ulin gwenan. Èe mae habë tahalha naban anakare enlala naban totore-sa è gwenan, “Nen de ba maesa nère nik mo syal eibin zi nikon ulin gwenkam, dekam hwëna zen sa Kristus hup de ol dawemna baes neibir.”

¹³ Hwëna ena mes em-am ètawa gwek: Zini men zen Alap mo golak syal ta gwenan, zen dekon hen tembanena nulin gwenan. Hen men zen tweran ninni Alap hap tru dasik gweblanan, zen hen dekon tweran ninni nulin gwenan. ¹⁴ Zen in zep hen Bian zëre mo ol dawem gol halada gwen wenya anakan gubiridaka, “Em ere mo tawa tabin nikon esa tembanena ulin gwer.”

††¹⁵ Zep zen sap ano dena– kire nakon de tembanesa gulin gwen hap denaye. Hwëna èe aha-en mae homë gulink. Hwëna suratna ansaë ale gulzim'in, zen anakare enlala naban hom, “Dekakim ap nol gweblak.” Sap zen dekonè isrip-sri gwe-gwenan– anakare hap, “Diki Bian sa lamkam ano syal eini ansa ap golblala.” Zep èe ama tangan baes gwe'an– em de ba maesa ap golblankam de ano isrip-srina in tap gwen hapye. ¹⁶ Sap èe anakare en hap bëjënë isrip-sri gwen, “Syala men desa Bian abe hap wei yul soneblaka, èe ama desa syal gwe-gwibirin– èngaya gwen hap de ol dawemsa de gol halada gwenkamye.” Sap èe de desa gol halada gwen srëmkam, Bian sa asa karek tala. ¹⁷ Èyë pegawai-kam syal gwe'anam, ki maka okamanak dep de gajina ap nol gwebla'an. Hwëna Alap Zën syala insa ap wei yul soneblaka– èe de Zëbon de babu gwen zi mo kim totoresa sul sonen hap. ¹⁸ Hwëna babu gwen zini abe hap an zen ano isrip-sri gwibin niye: “Èe Alap mo ol dawemna totore tangansaë gol halada gwenan. Abe hap men desa maka sap syala in kon nol gwebla'an, èe homë aha-en mae gulink.”

¹⁹ Zep èe anakare enlala naban homë kara ta gwibirin, “Zen sa asa te-alakam mas nèblal.” Ki hwëna ano syal de nwe-mase gwen hap– san de èe te-ala hap de syal gwe-gwen zi. Hwëna ano syala eiwa ki hen babu gwen zi mo kim nwe-mase gwe-gwenan, sap èe ama enlala betekkam mas gwibirida gwenan– dekam de beyakam halen ora san golëwet so gwen hap. ²⁰ Zep èe kimë Yahudi zi niban golësyal ta gwenan, èe dekam etan Yahudi zi mo èpba lowehen sanë ang gwe-gwenan. Zen Musa mo titi tabin ol san de ènaka ngaya tan hap homë ang gwe-gwenan. Hwëna Yahudi zi de asa sam gwesibliin habë desan ang gwe-gwenan. Èe mae habë kirekam gwë gwenan– dekam de zen hen Kristussu tame tan hap. ²¹ Hen kirekam– Yahudi srëm zi niban de golësyal ta gwenkamye. Dekam ano gwëna san de Yahudi srëm zi– Musa mo ol san de ang gwe-gwen srëmna. Zen hen Yahudi srëm zi dikim Kristussu

† 9:9 UI 25:4

†† 9:14 Mat 10:10, Luk 10:7 † 9:15 Mat 6:1

tame tan hap ëe ki gwë gwenan. Ëe kimë Musa mo ola in san ang gwe srëm gwe-gwenan, zen anakare enlala naban hom, "Ëe homë Alapsa betek gwebla'an." Ëe dekam hwëna Kristus mo titi tabin ol en sanë ang gwe-gwenan. †²² Ëe kimë hen Kristussu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen srëm wenyä ban golëlowehe gwenan, ëe dekam hen zëno mae mo lowehen sanë ang gwe-gwenan- dekam de zen hen Kristus en onak tatem ëzauk gwen hap. Zep zini men kirekam lowe henda gwenan, ëe hen dekam zëno mae mo kimë gwë gwenan- dekam de hen zëwe denaka ngaya tabin hip. ††²³ Zen kitak Alap onakore ol dawemna insa dikim langa gulsuk haladan habë kirekam syal gwe-gwibirin. Sap ano isrip-sri gwibinni zen zen tangan, hen nen dekon esa lamkam hë'ho gwibinni hla kul.

²⁴ Em dwan mes-eme ëtawa gwek: Asyas hap de hlu-hluk tanna, zen beya nik sa ëhlu-hluk gwer. Hwëna aha-en, men zen de nonol hata'anka, zen zen en de kire-kire dawemna gul irinkim. Zen in zep, emki hen hlu-hluk gwen makan ëgwën- anakare enlala naban, "Ëe aka kire-kire dawemsa gulink." ²⁵ Men zen hlu-hluk gwen hap ëhohle gwe-gwenan, zen nonol timsi mis-rim-sri nil gwenan, hen man zënaka dawemkam nolënik gwe-gwenan- anakare enlala naban, "Ëe aka nonol gwek." Men zen ënonol gwe-gwenan, zen auhu-kamana an kore kire-kire dawem ensa nulin gwenan. Nen hwëna hëndep de lwan hap de kire-kiresa de gul irin hibe ëalp gwe-gwe'an. ²⁶ Ëe in zebë dam-dam enkam de hluwen hap alp gwe-gwe'an. Ahaksa, ëe an san de tahakam de zënaka lek-lek ta gwibin asyasnak de ang gwe-gwenna. Ëe bëjënë sap desan totoresa lek tya gwen. ²⁷ Ëe zebë ëre mo timni ënaka de lek-lek ta gwenkam drak-drak gul gwenan- dekam de hëndep ëre mo timsi dawem enkam golinik gwe-gwen hapye. Ëe mae habë ënaka kirekam zerinik gwe-gwenan: Sap ëe mesë beyakam kire asyasnak dep zini kwang guludak. Hwëna Bian Alap de wasib mo kim asa gublunkam, "Em mese asyas peraturansa gulmunku. Em de asyasna an kon kire-kire dawemsa gul irin hip, eno bosena hom,"- ki ëe asa tangan saher gwer.

Paulus kim yang tabin alap-alap hap de boklesa kom tabirida gwen hap jalse gwibiridakake:

10 Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa enlala sobirida'an- nëno mae mo auyan-azana men kim Musa Bak golëwet so gwekake. Alap dekam but yawalsa golzimki- zëbe mae hap de jal zini in de zë totot gwibirida gwen hap. Hëndep Alap mo sosonkam zep hi yawala insa golëtablan gwe kinika. ² Zëbe mae hap dekam man nwe-mase gwenan: But de tahalebinni in hen hi yala insa tablan gwe kinik, san de Musa mo baptis tabinnik de ang tanna. Zëno dam gulsunnu, zen dekam mes Musa hon biti gwëk. ³ Zen dekam kitak Alap ona-

† Kristus mo titi tabin ola: Yoh 13:34-35, Yak 2:8, Mrk 12:28-34, Mat 22:36-40, hen Rom 13:8b-10nak. †† Kristussu de taibliblannak tatem zauk gwen srëm wenyä de kirekam golëlowehe gwen hap de ola: Emki hlaun 1Kor pasal 8 mo ayat 7 nakon 13nak dep, hen Rom 14:1-15:6.

kore tembanesa dwenblanda gwëk, †⁴ hen hona Zëbon onakore naka sap notde gwibik. Dekam Alap kaso yawalsa hamal gulzimki, zep dekore hosa notde gwibik, sap kaso yala in hen man ang gwibirida song gwëk-zen de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap. †† Hwëna ol gulk sun de blaorankam kaso yawalkam in, Zen diki Kristus Zëna. ⁵ Nëno mae mo auyan-azana zen sap eiwa ki kirekam de owasna hla nul gwëk, hwëna Alap mo nwenak beya nik hom ëdakastik. Beya wenyä desa man husus gwibirida gwëka. Zëno mae mo tok-tok naka zep sasa lang san hli nulida guk song gwëk.

⁶ Zen Alap desa nëbe mae hap de ërak hap ki kang gulku- nen de hen zëno mae mo kim karek-kareksa hole-hle gwe-gwibin srëm hap. ⁷ Zep nen bap nen zëno mae mo kim yang tabin alap-alap hap boklena kom ta gwizimdin- men kirekam zëbe mae hap dena Alap mo olak lwakke,

"Zen yang tabin alap-alap hap de tembane yawala insa dwensibindak, zao zep syak." ††

⁸ Nen bap nen zëno mae mo kim kahalo-kahalokam lowehe gwen- men kirekam zen ëgwë gwëkye. Zen in zep yaklana dekam 23 ribu enkam juwek. ††⁹ Hen bap nen Biansa zëno mae mo kim akasik gwëblan. Zen in zep zen ahakon wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwëk. ††¹⁰ Nen bap nen zëno mae mo kim Biansa tonsuk gwëblan. Zen in zep desa Alap mo dam taha nakore zini heip gulku- men zen juwen hap dena irik gil gwendaye. ††¹¹ In zen ki zëbon mae kirekam jowe gwëk, zen angkam nëbe mae hap de ërak makan lwa'an- nen an zene angkam aumwa hap denak lowe he'anye. Zen in zep zini lun Alap mo olak de aisili insa ale nul gwëk- nen de desa anakan enlala gwe-gwibin hip, "Bian sa angkam kirekam hen karek tabiri- men zen kirekam karekna nol gwe'anye."

¹² Bera! Bahem anakan enaka boltere ta gwibin, "Ëe an Bian onak tatemë ëzau'un." Zi de kirekam zënaka boltere tankam, zen hwëna zëno mae mo kim de kareknak zaran hap alp gwësi'ira. ¹³ Banakare kareksa de gon hap de enlalana men zen nësa de akasiblin hap enhonak hata gwenda, zen nëno mae mo soson nakon hom taman kini gwenan. Sap Alap Zen taibliblanna, zep Zen bëjen nësa de sërkam akasiblin hap dwam gwibiridan- nëno mae mo sosonsa de gulmurunnu kimye. Hwëna kareksa de gon hap de enlala de nëbon mae hatankam, Zen hen nëbe mae hap orasa zertrei gwizimnira- nen dikim karekna in kon wet so gwen hap. Zen dekam zebe tatem ëzauk gwenan.

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, yang tabin alap-alapna emki langa tasibin. ¹⁵ Nen kitak enlalana kike. Enem kles so gwen. ¹⁶ Nen kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena olgwen gwibirin, de-

‡ 10:3 Kel 16 †† Paulus man ale gulku, "kaso yala in hen man ang gwibirida song gwëk," sap Musa man dan soka- hosa de owasna kaso nakon golzimdinni. Hen Yahudi zini zep lun tangan aisili insa anakan mas-mas nul song gwëk, "Nonol kasona in man ang gwibirida song gwëk- dekam de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap." Hwëna Musa mo ol ale gun tangannak, sap diki hom. (Kel 17:6, Bil 20:11) †† 10:7 Kel 32:6 ††† 10:8 Bil 25 ††† 10:9 Bil 21:5-6 § 10:10 Bil 16:41-49

kam nonol Bian hap dawemsae ol gweblanan. Dekam kime zëno kalsa de enlala gwibin hip de anggur hona otdeblanda gwenan, hen zëno timsi de enlala gwibin hip de rotina olgwenblanda gwenan, dekam zebe ënwe-mase gwe-gwenan: Nen ema Bian han ëraha-en gwe'an. ¹⁷ Nen de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de rotisa twinbinkim, nen sap beyana, hwëna dekam man nwe-mase gwe'an- san de nëno mae mo timni aha-en. Sap nen mese aha-ere rotina insa olgwenbik. ¹⁸ Israelk de zini hen kirekam ëgwë gwenan. Men zen Alap hap de zip soblan domba ninni dwin gwibi'in, zen en dekam zep Alap han nërumlae gwe'an.

¹⁹ Hwëna kirekam insa ebe mae hap ale gulzim, zen em dikim anakan enlala gwibin hip hom, "Yang tabin alap-alapna zen eiwa ensasa naban." Hen anakan homë kim emsa gubiridal, "Zëbe mae hap de tembanena, zen sosonna." Zen waba tangan hap. ²⁰ Eë hwëna em dikim anakan tame gun hubë kirekam ebe mae hap ale gulzim: Yang tabin alap-alap hap mensa otweranna blom da gwibir-zimnin, zen Alapsa hom kim boltere da gwibirin, hen depan mae kim nolëaha-en gwe-gwe'an. ²¹ Zep nen bëjen nen Bian mo kalsa de enlala gwibin hip de anggur ho naban dowal hap de ho naban otdenkam siri so gwen. Hen bap nen Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane naban dowal hap de tembane naban siri so gwen. ²² Ki san ha ema Bian de emsa husus gwibiridan hap ëdwam gwe'an? San ha ema tim ul gwe'an?– "Bian mo sosonna hom."

²³ Ahakon sa ano ola insa nulsul- anakan de ëgun-kum, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir." † Hwëna kire zini ëe ama ding gulzim'in, "Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de enhonak anakan takensibirida gwenkam aïris, "San ha dekam ëe ama ëre mo Kristen boses walsya mas gwibirida'an? San ha ano gwën san de ang tankam ahakon dekam sa Yesussu hli dal?" ²⁴ Bahem ere en mo timsi ngalap gwe-gwibin. Hwëna aha zisi emki hen enlala gwibirida gwen.

²⁵ Pasarak de tweran ninni, sap esa enlala beya gwen srëmkam lop la gwer- anakan de takensibiridan srëmkamye, "An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?" ²⁶ Sap Alap mo olak man lwak:

"Okamana an hen kitak zëwe de kirekam-kirekamna, zen kitak Bian mo bi gwibiridanna." ††

²⁷ Kristen srëm zi de emsa zëbon de tembane gwen hap gublunna, dwam gwenkam sap esa. Men kire tembanesa ep lop tablanna, em sap esa twenblan dala. Em bahem mae anakan de takensibliin hap enlala gwen, "An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?" ²⁸ Hwëna tembane tanna iwe de eno Kristen boses emsa gublunkam, "Tweran ninni an yang tabin alap-alap hap de mosrona," ki bahem twinbin. Sap zen zëre mo enhosa ebe hap zertrëblala. Sap zen hom dawemkam enho nakon anakan tame gu'ura, "Yang tabin alap mo sosonna hom." Zep em de zëno

nwenak tembanena insa twenblan dankam, desae kim karek san dep titi ta'ara. Zen srëmkam sap emaka ahakore en naban zitwenbla'ara.

Hwëna em ahakon esa ëenlala gwer, "Aha zi ba hap de zëre mo dam gulsun nukon tembane hap asa trutru gulblun hap? ³⁰ Eë de Alapsa gu soneblan naban de tembane gwenkam, ki aha zi ba hap de asa tembanena in hap husus gweblan hap? Eë dwan mes-am tembanena in hap dawemna Alap hap golblal!"

³¹ Hwëna ëe a kirekamë mo kirekam de enlala gwen zi hip ding gulzim'in: Ba maesa de twinbinkim hen otdebinkim, ahaksa banakare maesa de gonna, zen Bian mo bosesa dikim tïngare zi teip gulsun hap emki syal gwe-gwibin. ³² Bahem Kristussu de taïbliannak de ëtatete gwen srëm zisi karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen- sap Yahudi zi, sap Yunani zi, hen sap kitak de Alap mo hli'iriri zi niye. ³³ Zep em ano kim em hen lowehe gwen. Eë tïngare zi dikim asa sam gwesik gweblan habë alp gwe-gwenan. Eë homë ëre mo tim hip dena anakan ngalap gwenkam, "Eë de aha zi mo dam gulsun sun ang gwenkam, ëe asa usak gwer." Hwëna ano dwam gwibin tanganna, ano syala kon bap zen aha maena Yesussu hli tan. Diki kitak zen ëngaya gwen.

11 Zen in zep, ano tana wei san em ang tan- aena men kirekamë Kristussu tana wei san zertro'anke.

Mingguanak de bitï gwennak de kirekam ëgwë gwen hap de ol:

² Eë ama emsa sam gwesibirida'an, sap em ema asa embwan ë gweblanan, hen ano tawa tabin sine ang ta gwenan- Kristen zi mo lowehen sanye. ³ Hwëna ëe ama dwam gwe'an- em de anakan tame gun hup: Alap, Zen Kristus mo teipsinni. Kristus, Zen hwëna zikim dinik mo teipsinni. Hwëna zini, zen wekam dinik mo teipsinni. ⁴ Zep zi de Mingguanak de tagal gwennak topi ala gun nuban Alapsa abe tankam, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinkim, zen kirekam zëre mo Teipsin nika blikip gwesibli srëm gwe'ara. ⁵ Hwëna we walya, zen de Mingguanak de tagal gwennak kaen hakkam de nol utuk gun srëmkam Alapsa abe tanna, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinni, zen ki hom zëre mo zini blikip gwesibli'an. Kirekam de gwëna in, zëno sahera man apde nëlan- nolsa de lonsun nubanye. ⁶ We wal de nol utuk gun hup baes tanna, ki dikire nol alana blom dasibik. Hwëna blom tasibinkim ahaksa lonsunkum, zen man tangan ësahe gwe-gwenan. Zen in zep dawemna kaen haksa zen utuk ta gwibin. ⁷ Zikim dena, nëbe mae hap nol utuk gun hup hom dakasti'in, sap zikim dena nonol lonesen nakon Alap zëre mo nwe-masekam Adam Baksa yang tasiki. Zep zi kim dena nëno mae mo nwe-masena ngatan Zini Alap Zëna kiye, hen enlana Alap zëre mo kiye. Hwëna we walya, zen nonol lo-

† Ola ansa de srip gulsun hup, emki pasal 6 mo ayat 12 mo otdenak de alesa karatda gun. †† 10:26 Mzm 24:1

‡ Paulus mae kim lowehék, we walya zisi de zenkam, dekam kaen haksa nolak utuk da gwibik- dekam de zënaka anakan goltrën hap, "Eë an zi niban."

nesen nakon zi nikon de yang gulsunnu, zep zëno mae mo nwe-masena zen zini kiye. ⁸ Sap zikim denaka hom wenyä kon yang tasikï. Zen diki wesya zi nikon yang gulsuku. ⁹ Hen zini zen we mo tahasa de trï so gwibin hip hom yang tasikï. Hwëna wenyä zen zi mo tahasa de trï so gweblan hap yang gulsuku. ¹⁰ Zen in zep, sap Alap mo dam taha nakore zini man nësa kara da gwibirin, zep dawemna we walya nolsa zen kaen hakkam utuk ta gwibin- anakan dikim zënaka golëtrë gwen hap, "Èe an ère mo zi mo tahasa de trï so gweblan hap dena."

¹¹ Hwëna nen we walya ban zi niban mese apdekam Kristus hun ëraha-en gwëk. Zep nen we walya ban zi niban bëjen nënaka gubirida gwen, "Èe homë emsa dwam eibirida'an." ¹² Sap nonol tanganna, wenyä zen zi nikon de yang gulsunnu. Hwëna zëno tahannak, zini zen we wal wei-wik nul gwenan. Hwëna ausuna kitak zen Alap onakon.

¹³ Zep aya-wal oso wal, emki klis gun. San ha aïris- we wal de zi beya mo nwenak nol utuk gun srëmkam Alapsa gu soneblan naye? ¹⁴ Ahaksa san ha em home anakan tame uk?- "Zi de nol ala blal-blal gwenna, zen saherak zënaka drë ne'ara." ¹⁵ Hwëna we wal de nol ala blal-blal gwen hap dena, zen mes ki Alap golzimki- zen de nolsa ber-ber gun hup. Hwëna we walya, zen man hen zëre mae mo nol ala blal-blala insa boltere da gwibirin. Zen in zebë emsa gubirida- zen de Minggunak de bitï gwennak kaen haksä nolak utuk ta gwibin hipye. ¹⁶ Hwëna èe tawana: Ahakon sa yap ano ola ansa husus neibir. Zen in zebë aumwa hap emsa gubirida'an: Èe Kristen zini kire enkamë lowehe gwenan. Homë mae li kul sone'an.

Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanenak de kirekam ang ta gwen hap de ol:

¹⁷ Hwëna angkam an desaë emsa titï tabi'in, èe bëjënë emsa gubirida, "Em ema ësäm gwesik gwenan." Sap em kime tagal gwe-gwenan, zao karekna mamkam lwa gwenan. Dawemna man lwala he'an.

¹⁸ Nonol tanganna, èe ama anakan sane gwe-gwëk, "Zen kim tagal gwe-gwenan, zen man ëhliwe gwenan." Kire ola insa èe ama anakan taïbli'ibi'in, "San ha eiwa mes yap." ¹⁹ Em in anakare enlala nabane hliwëk: "Aha zi dekakim asa hla nulidak, 'Hli'kna an zen- eiwa denaye.'" Hwëna kirekam de ëbolte-bolte gwenna dawem naka hom.

²⁰ Zep em kime tagal gwe-gwenan, hen zao kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena syal ei gwibirin, em hwëna ere mae mo hliwenna insae enlala ei gwibirin. Bian Yesus mo timsi home. ²¹ Èe ama sak, em kime nonol totore tembanena olgwenblanda gwenan, em home enaka eisbirida gwenan- apdekam de tembane tan hapye. Hwëna ahakore en nik nonol zë-en ngalap-ngalapkam dwensiblinda gwenan. Zen in zebe anakarekam ëgwë gwenan: Ahakon usak nabane nama lowehe gwenan, hwëna nonol ëitri gwen wenyä zen mes ho mamak otde gwibin hip ëmamak gwëk. ²² Ki san ha ere mae mo golak temba-

nenä hom?- em zebe ngalap-ngalapkam tagal gwen- nak tembane ta gwenanye. Em san ki ere mae mo jematsa de saher gul gwen habe ëdwam gwe-gwe'an? Em insa kirekam ëgwë gwenan, zen jemataknak de tahalha zisie kim saher la gwibirin. Em san ha ema ëkil gij gwenan?- "Paulus sa kirekam asa sam gwesibirida-la." Hom tangan- èe de emsa kire hap sam gwesibirid- an hapye!

²³ Sap men desa Bian Yesus zëre mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap dena abe hap goltrëblaka, èe mesë sap desa ebe mae hap anakan ayang gulzik: Bian Yesussu dikim jal zi hip zertreizimdin hip de orap- nak, Zëna ki zep rotina gul ineka. ²⁴ Alap hap kim dawemna rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku, ki zep gubiridaka,

"An ano timni- mensaë ebe mae hap sosok gulzi- m'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwi- bin- Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

²⁵ Kim tembane tasik hen kirekam. Zen anggur ho nabare moksa zerka, ki zep gubiridaka,

"An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësësa dikim sul sonen hapye. Kirekam kim ano tim bwanak syal ei gwibik, Asa dekon enlala è gweblak." †

²⁶ Zen in zep, nen kime kire hap de rotina olgwenblan- da gwenan, hen kire hap de hona otde gwibirin, nen dekame Bian Yesus mo tinni anakare enlala naban ol- trë gwenan, "Zen sa etan lwahal zala."

²⁷ Zen in zep, men zen de asyas makan Yesus mo tim hip de rotina insa dwenblanda gwe'ak, hen hona insa notdeblanda gwe'ak, zen Alap mo nwenak kareknak zënaka kang nul gwe'an. ²⁸ Diki nonol enlalasa nen anakan hohle ta gwen, "Èe ama Bian han dikim zera- ha-en gwen hap ang gwe'an, sap Zen mes zëre mo timni ano kareksa dikim ap ngan gulsublun hap tilki." Hwëna men zen kirekam de ëenlala gwen srëmkam ang ta gwe'ak, zen Bian de karek tabin hip zënaka nolëgu'un. ³⁰ Zen in zep, ebon mae onakon beya nik tim sin-sinni hen sang-sangna nollwa gwenan, hëndep ahakon zep juwek.

³¹ Hwëna nen de nonol nëre mae mo enhosa hohle tankam, ki Bian bëjen nësa karek tabin. ³² Hwëna eiwa Bian ki nësa walas beteksa de oto tasibin makan gweibirida gwenda. Hwëna zen halen ora san dikim nësa dam tasik gwibin hip ki kirekam nësa gweibirida gwen- da- nen dikim karek yawalsa goltowen srëm hap, Zen kim okamanak de karek gol gwen zini karek tabi'inka- ye.

³³ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap tagal gwenna, enaka em eisbirida gwen- tingan de tagal gwesinnik de kon gwesibir hanan hap. ³⁴ Hen Alap de emsa husus gwibirida srëm hap, nama de tagal gwennak de ahanik usak gwenkam, zen dikire nonol zëre mo golak tembane gwëk. Eno mae mo aha takensinni, Bian mo tim hip de tembane hap dena, èe asa aen de hata zan- kam emsa tonbiridazal.

† 11:23-25 Mat 26:26-29, Mrk 14:22-25, Luk 22:14-20

Mae hap de ol: Alap mo Enhona, Zen srën-srënkam de nwe-masekam de sosonsa nëbe mae hap gol gwizimnira.

12 Angkam mensa suratkam asa lakensiblik, Alap mo Enho nakore sason hap dena, men desa Alap Zëna kae gwibir-zimnira gwendake, desaë ep ding gulzim'in: Ëe ama dwam gwe'an em de eiwa denaka tame gun hup. ² Emki ëenlala gwen: Em kime Biansa tame la srëm gwe'ak, em dekam yang tabin alap-alapsae ang eibirida nasen gwek- ol srëm wenyaka. ³ Ëe in zebë emsa dwam gwibirida'an- eno mae mo jematsa de aha zi tawa tabin hip yaing gwe-gwe zankam, em de dekam zëno mae mo tawa tabin nikon anakan kles so gwen hap, "Alap mo Enho de zisi zer-gwënna, zen bëjen anakan gun, 'Yesus zen karekna.' Hen Alap mo Enho de zergwën srëmkam, zen bëjen anakan gun, 'Yesus Zen ano teipsinni.'" †

⁴ Alap mo Enhona, Zen aha-ere nwe-masekam de sosonsa hom nëbe mae hap kae gwe-gwibir-zimnira. Hwëna ausuna sap aha-en- zëre onak. ⁵ Syala hen srën-srënkam de nwe-mase naka wei yul sone gwizimnira. Hwëna in Zen syala insa gwirensi'ira, Zen aha-en. ⁶ Banakare maesa de syal gwibin hip de sosonna, desa hen srën-srënkam gol gwizimnira- men kirekam zëbe mae hap dakastil gwizimninke. Hwëna Zen aha-ere Alap ki anakare enlalana ing ta sone gwizimnira, "Ëe anik kirekam syal gwek." ⁷ Alap mo Enhona Zen kirekam nëbe mae hap aha-en aha-enkam sosonna kae gwe-gwibir-zimnira- nen dikim hwëna tingare Kristen zisi tatete ta gwibin hip.

⁸ Zep a kirekam mo Alap mo Enhona zi mo enhonak syal gwe-gwenda:

Ahakorena kip enlala blalsa ing ta sone gwizimnira-zen de dekam aha zisi titi ta gwibin hip.

Hen ahakorena kip Zen ba maesa de tame gun hup denaka ing ta sone gwizimnira- dekam de zen hwëna aha zi hip ayang gul gwizimdin hip.

⁹ Alap mo Enhona in ahakorena kip sërkam dikim Alapsa taibliblan hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakorena kip zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip de sosonsa gol gwizimnira.

¹⁰ Ahakorena kip owas-owassa dikim syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enhona hamal hap de olsa dikim ayang gulzimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip dam gulsuk gwen hap de sosonsa gol gwizimnira- zen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, "Zini in mo ol toranna, zen eiwa Alap mo Enho nakorena," ahaksa, "Zëbon onakore naka hom."

Hen ahakorena kip owas olkam dikim ëtoran hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakore wenyä kip, zen dikim owas ola insa zëre mae mo olkam li yul sone gwizimdin hip denaka ing ta sone gwizimnira.

¹¹ Syala in zen kirekam srën-srën gwek, zen sap ausuna aha-en Alap mo Enho Zen ki kirekam syal gwe-

gwenda. Zen sosonna zëre mo dwam gwibin sin nëbe mae hap aha-en aha-enkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Mae hap de ol: Nen sap beyana, hwëna mese aha-ere tim makan ëgwëk.

¹² Kristus mo timni, zen nëno mae mo tim makan. Timni sap aha-en, hwëna dekon zep hli-hli gwek. ¹³ Zen zep hen kirekam, nen kitak

sap Yahudi zi,

sap Yahudi srëm zi,

sap tana iltikinnik de lowehe gwen wenyä,

hen kirenak de lowehe gwen srëm wenyä,

nen kitak mese zëre mo timnik biti gwek- Alap kim

zëre mo Enhokam nësa hlë ta sonebiridakake. Zen

aha-ere Enho ki kirekam nësa aha-en tabirki, sap nen

mese kitak Alap mo Enho nakore hona ulink.

¹⁴ Sap timni bëjen aha-ere hli naban sam gwesin. Zen

diki hli-hlina zen beya gwen. ¹⁵ Tanana bëjen anakan

neran, "Ëe ama taha hap de jo kën hap dwam ë'an.

Timni an mo tana ën hap, ëe ama bae." Zen de kire-

kam nerankam, hwëna tanana in bëjen taha hap jo

nën, hen bëjen timni insa hli kun. ¹⁶ Hen ingalana

bëjen anakan neran, "Ëe ama nwe hap de jo kën hap

dwam ë'an. Timni an mo ingala ën hap, ëe ama bae."

Zen de kirekam nerankam, zen hwëna bëjen timni in

kon nwe san dep li këhen, hen bëjen timni insa hli kun.

¹⁷ Tingare hli-hli nik de nwe en hap ëjowenkam, ki

hwëna bakam de ësane gwe-gwen hap? Ahaksa ing

ala hap de ëjowenkam, ki hwëna bakam de ba maena

alebin hip? ¹⁸ Zen Alap Zën mes-am ki timni insa srën-

srënkam de hli-hli naban yang gulsuku- men kirekam

de yang gulsun hup Zëna dwam gwekake. ¹⁹ Aha-ere

hlina bëjen anakan gun, "Ëe en asa tingare timni an

mo syala sul sone gwer." ²⁰ Zep man sam gwesinin-

hli-hlina sap beyana, hwëna timni aha-en.

²¹ Zen in zep, nwe bëjen tahasa anakan enzimdin, "Ëe

homë emsa dwam eizim'in." Hen nola bëjen tanana

guzimdin, "Ëe homë emsa dwam gwizim'in." ²² Nen de

tim nikore aha hli naka enlala gwibinkim, "Zen sason

tangan naka hom," zen hwëna desa ema tangan

dwam ei gwibirin- dekam de gwën hapye. ²³ Hli-hlina

mensa enlala ëblanda gwenan, "Zen dawem tangan

naka hom," zen hwëna desa tangane dawemkam olëi-

nik gwe-gwenan. Hen hli-hlina men desa saher ei gwi-

birin, zen desa tangane dawemkam aning ul gwenan.

²⁴ Hwëna hli-hlina men zen nwekam de hlaunkum ëda-

wem gwek, desa hwëna home aning gun hup enlala ei

gwibirin. Zen Alap mes ki kirekam de enlala naban tim-

ni ansa yang gulsuku, "Dikire sason srëm hli-hlina da-

wemkam nolëinik gwe-gwek." ²⁵ Zep timnik de hli-hlina

in bëjen srën-srënkam hlik-hlik gwen. Zen hwëna hwë-

hwëkam zënaka mas neibirida gwenan. ²⁶ Zen in zep,

aha hli nik de sang-sang gwenkam, dekam tingare hli-

hlina in sang-sangna insa man neis gwibirin. Hen em

de dawemsa tahakam gul irinni ahaksa nwekam hla-

unnu, tingare hli-hlina dekam man ëisrip-sri gwe-

gwenan.

† 12:3 1Yoh 4:1-6, 4:20-21, 5:1-5

²⁷ Zep em in kitak Kristus mo timni, hen zëno hli-hlina. ²⁸ Alap zep srën-srënkam de syal hap Kristen zini nësa dam tasik gwibirida:

Mam tangan wenyä, zen Kristus hup de ol dawemsa de aha lang san gol halada gwen hap de wenyä.

Zao de wenyä, zen Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip de wenyä.

Hen etan zao de wenyä, zen Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenyä.

Hwëna ahakon owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de wenyä,

ahakon zi sang-sangsa de dawem ta gwibin hip de wenyä,

hen ahakon aha zisi de mas gwibirida gwen hap de wenyä,

hen ahakon jemat mo syalsa de nol gwibin hip de wenyä,

hen ahakon owas olkam de ton gwibin hip de wenyä.

²⁹ Zen a dekon mo srën-srën gwekye: Sap nen home Kristus hup de olsa dikim gol halada gwen hap de sosonna kitak ulink. Hen nen ahakon home Alap mo Enho nakore sosonna ulink- hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye. Hen Alap mo olkam dikim ahasa tawa ta gwibin hip de sosonna nen home kitak ulink. Hen nëbon mae kitak sosonna hom-

owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip denaye,

³⁰ hen zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena,

hen owas olkam dikim ton gwibin hip dena,

hen kire olsa dikim srip gulsuk gwizimdin hip denaye.

³¹ Zen in zep, em dawemkam enho nakon dwam gwe-gwibin- dekakim Alap mam tangan wenyä insa ebe mae hap aha-en aha-enkam kap ta gwizimki.

Mae hap de ol: Nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen tangan- bol-zaun wenyäe.

Alap mo Enho nakore sosen kae gwe-gwibir-zimdin, zen hen airis. Hwëna dekam de tangan sowehen hap, anik ebe mae hap ora dawemna ansa zertreizimk:

13 Èe de men-kore men-kore olsa owas hap tawa gwibi'inam, hen Alap mo dam taha nakore zi mo olsaë tawa gwibi'inam, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna ano ol toranna in waba tangan hap- san de nglï glungna kiye, auku en naka de salblan.

² Hen kirekam, èyë tewesï'inam, Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, zen waba hap.

Hen èyë tewesï'inam, tïngare kirekam-kirekamsa de olk san denaka kitak tame gunkum, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, kirekam hwëna ano tame gunnu in waba hap.

Hen èyë sërkam Alapsa taïbli'bla'anam, hëndep ano gublunkam de kwatap hinak keing gwe'anam, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, zen hen waba hap.

³ Hen èyë ère mo bi gwibin kire-kiresa kitak tahalha zi hip kap tazim'inam, hen ère mo timsi Alap hap sosok gulblunkam Yesus hup de jal hap de ano timsi ang gulsun hup, kirekam hen waba hap- èe de aha zisi kwasang gwibirida gwen srëmkamyë.

⁴ Kwasang mo syala zen a kirekam moye:

Zen sam-samkam hen sae-saekam de zisi golëlowehe gwen.

Kwasang enlalakam, wal bosyansa de anakan hla tanna, "Zen dawemsa gul iri," zep bëjen husus gweblan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zënaka boltere tan, hen bëjen bola-bola gwen,

⁵ hen aha zisi bëjen blostablan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zëre en mo timsi ngal lap gwibin,

hen bëjen nabakam jal gwen.

Kwasang enlalakam, zëbe hap de zi kareksa golblanna, zen hwëna eititi gwibinkim.

⁶ Kwasang enlalakam, karek-karek enlala zi mo klesnak bëjen sam gwesin.

Hwëna eiwa de enlalakam de lowehen zi mo klesnak de gwënkam isrip-sri gwenkam.

⁷ Kwasang enlalakam, zen bëjen blalen gwen- aha zisi de mas gwibirida gwen naye,

hwëna zen Alapsa de taïbli'blannak de tatem zaun,

hen enlalakam anakan zon dasik gweblanan, "Alap sa hen lamkam asa kwasang gweblala." †

Zep kwasang enlalana, zen tatete tanganna.

⁸ Kwasang enlalana in, zen hëndep denaban sa lwa gwer. Hwëna

hamal hap de olsa de ayang gulzimdin hip de sosonna,

hen owas olkam de toran hap dena,

hen owaskam de ba maesa tame gun hup dena, zen kitak sa zausul. ⁹ Alap sap man ki nëbe mae hap tame gun hup de sosonna gol gwizimnira, hwëna

nëno mae mo tame gunnu hom tangan langa gwe ha'an. Zen hen ngein sin dep denaka de hamal hap tame gun hup de sosonsa gol gwizimnira, hwëna tame gunkum home tangan su kul sone gwenan. ¹⁰ Hwëna sul

sonen hap de Zini kim de hata'an zaka, zen dekam esa nen hen kitak tame gunkum su kul soner. Angkam dep de sosonna dekam sa hen zausul.

¹¹ Zen hen a kirekam moye: Èe kimë nama betek nik gwë'ak, ano enlalana hen ol toranna dekam walas betek enlalana. Hwëna kimë zise gwek, dekam zebë walas enlalana insa hli tak. ¹² Zep nen okamanak de lowe hennak dawemkam de lalak gwen srëm honak de kara gun makane Alap hap dena kara ul gwe'an. Hwëna Kristus kim de hata'an zaka, zen dekam esa lalak tangannak de kara gwen makan hla la gwer, hen nëno mae mo enlalana dekam sa liwe hera. Aena hen ang-

† *Paulus mensa awe ale gulku, dam gulsunnu dan. Insa gulk Alapsa de taïbli'blan hap dena hen enlala zon tasiblin hap dena li nul sonek, zëno aha dam gulsunnu, zi bose zemka de hen kirekam gwibirida gwen hap. Zep a kirekam maka li nul sonek: Kwasang enlalakam, dekam men zen zënaka kwasang neibirida gwenan, zënaka daïlibirida gwenan, hen man zënaka enlalakam zon dasibirida gwenan.*

kam homë tangan Alapsa dawemkam hlī-hlī tasi'in. Hwëna zen dekam tangan asa tame tal- men kirekam hen Alap Zëna asa tame takaye.

¹³ Zep nëbe mae hap angkam dan-ahan bol-zaun gwizim'in- desan de ang ta gwen hapye:

Ahana, Alapsa nen taibliblan.

Ahana, Alapsa nen anakan blol gweblan, "Zen sa lamkam nësa ngaya tabiri."

Hen ahana, aha zisi nen kwasang gwibirida gwen.

Hwëna dan-ahanna in kon, bol-zaun tanganna, aha zisi nen kwasang gwibirida gwen.

An kon an etan Alap mo Enho mo syal hap de ol:

14 Zen in zep, bol-zaun tanganna nen nënaka de dawemkam kwasang gwibirida gwen hap ëal gwe-gwen. Deban Alap mo Enho de ebe mae hap sosonsa golzimdin hip em dawemkam ëdwam gwe-gwen- nonol tangan, dekam de Alap mo Enho mo sosonkam hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip. ² Sap ebe hap de owas olsa de ton gwen hap denaka golblankam, dekam hwëna ahasa home kim tonbirida gwe'ara. Dekam Alap ensae kim ton gwebla'ara. Aha zi molya eno ola insa tame nul gwëk, sap em owas ola inkam olk san denakae ton gwe'ara- Alap mo Enho mo sosonkam. ³ Hwëna ebe hap de Alap mo Enho hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip de sosonsa golblankam, dekam zisi esa kim tatete ta gwibiri hen titi ta gwibiri, hen isrip-sri enlalasa esa kim ing ta sone gwizimdi. ⁴ Owas olkam men zen don gwibirin, zen zëna en naka kim tatete da gwibirin. Hwëna Alap mo Enho nakore hamal hap de ola men zen ayang nul gwizimnin, zen tingare Kristen zisi kim tatete da gwibirin.

⁵ Ëe sap ama emsa dwam gwibirida'an- em de kitak owas olkam ton gwibin hip. Hwëna dawem tangan wënya, diki Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa em ayang gul gwizimdin. Sap kire hap de sosonna, jema-tsa dikim tatete tabin hip, zëno dawemna man taman kinī'an- owas olsa de ton gwen hap de soson nakonye. Hwëna diki owas olsa de li yul sone gwizimdin hip dinik de ebon mae gwënkam bap. Ki aïris. Dekam emaka jemmatnak de zini tatete la gwibi'in.

⁶ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe de owas ol en naban ebon mae onak golhata zankam, em dekam waba hap esa ësane gwer. Diki Alap mo Enho nakore olsa de golhata zankam-

em dikim Alapsa dawemkam tame tan hap denaka, ahaksa ebe mae hap de hamal hap de olsa ayang gulzimdin hip denaka,

ahaksa Alap mo Enho nakon de ba maesa tame gun hup denaka,

dekam em esa ëtatete gwer. ⁷ Zep owas ol enkam de tonbirida gwenna, zen men kiye- ensasa srëm kire-kirena, men ki sulingni ahaksa gitara. Tawa srëm nik de gublunkam ahaksa juziminkim, aha zi bëjen anakan tame gun, "Tërya desa kim ta'ara." ⁸ Ahana hen men kiye- sraminsi de totores a gubinni. Dekam bëjen anak-an tame gun, "An eijan hap dikim ëtamal gwen hap ne-

nbirin." ⁹ Zep hen kirekam- owas ol en naban de golhatankam: Dekam aha zi bëjen dam gulsun. Eno ola in zalta dep sa lwal.

¹⁰ Okamanak awe, men-kore men-kore ola beyana, hen men zen ola insa bi neibiridak, zen kitak enlala naban don gwibirin. ¹¹ Hwëna ëe de aha zi mo olsa tame gun srëm kam, ëe amaka enlala gwebla'an, "Zen ano kore walsya hom." Zen hen kirekam maka asa enlala gwebla'ara. ¹² Zep jemmatnak bahem aha zi mo tame gun srëmna kim tonbirida gwen. Hwëna em emasa gwe'ara. ¹³ Sap em Alap onakore sosonsa de gulin gwen habe ëdwam gwe-gwenan. Hwëna diki dawem tanganna, Kristen zisi dikim tatete tabin hip de sosonsa de gul irin hip em hen Alapsa abe ta gwen.

¹³ Zen in zep, zini men zen owas olkam don gwibi'in, zen dikire Alapsa anakan abe da gwëk, "Abe hap Emki li yul sone gwizimdin hip de sosonsa mas gulblun."

¹⁴ Sap aena kimë owas olkam Alapsa abe ta gwenan, dekam ano enho enna man ang gwe-gwenda, hwëna ano enlalana hom tame gul gwenda. ¹⁵ Zen in zebë anakan dam gulsuk: Ëe sap asa enho ennak Alapsa owas olkam abe ta gwer, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nëre mae mo olkam abe la gwer. Hen enho nakon ëe asa owas olkam de tërya ban Alapsa isrip-sri gwe-gweblal, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nëre mae mo olkam isrip-sri ë gweblala- dekam de aha zisi tatete ta gwibin hipye. ¹⁶ Sap em de tagal gwennak owas ol enkam Alapsa isrip-sri gwe-gweblankam, ki hwëna ahakore wënya molya tol tame nul gwëk. Zen tame gun srëm kam eno ol gu sonenna in hap banakan dep?- anakan de ding gun nuyë, "In eiwa." ¹⁷ Sap eno owas olkam de ol gu sonenna in Bian zëre en hap aïris. Hwëna wal bose wal okip, zen zalta dep dena. Sap dekam de ëtatete gwen hap dena hom dekon nulin gwenan.

¹⁸ Ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan, sap ëe owas olkam de hen-henkam ton gwenkam ama kitak emsa kwei-kwik guk. ¹⁹ Hwëna Kristen zi de tagal gwennak, dekam ëe ama anakan enlala gwe-gwenan, "Diki dawemna zëno mae mo tame gun olkam anik tihis mae enkam tonbirida gwëk- dekakim ëtatete gwëk. Owas olkam de tonbiridankam, sap sa ol-gunnu beya gwer, hwëna zen waba hap." ²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip dena insa ebe mae hap ale gulzim, desa walas bete-tek mo kim bahem enlala gwe-gwibin. Kareksa de gon hap de enlalana, desa eiwa walas betek mo kim de enlala gwibinni aïris. Hwëna Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip de enlala blala, zen diki zen zise gwen.

²¹ Men-kore men-kore olkam de tame gun srëm kam ësane gwe-gwen hap dena Alap mo olak man lwak, Israel de zini kim anakan gubiridakake,

"Bian man guku, "Ëe asa aha zi aususa gubiridal- zen de eijan hap yaing gwe-gwe zankam zëre mae mo olkam de nol drak-drak zi ausuna an hap ano jal gwibiridan olsa ayang gul gwizimdin hip. Zen men-kore men-kore zi mo ëk tihī nakon sa ano jal ola insa tame

gun srëmkam ësane gwe-gwer, hwëna dekam Asa de salblan hap nama sa baes ta gwer.” †

²² Zep ayatna an kon man dam gwesin'in: Owas olkam de tonbiridan naka de tame gun srëmkam ësane gwe-gwenna, zen Alapsa de dawemkam taïbli'blan zi hip hom dakasti'in. Zen diki anakare zi hip sam gwesik gwizim'in- men zen zëre mae mo olkam de ësane gwe-gwenna ëblalen gwëk, hwëna nama nol drak-drakna. Hwëna Alap mo Enho nakon de hamal hap de olsa ësane gwenna, zen Alapsa de taïbli'blan zi hip man tangan sam gwesik gwenan, sap zen desan de ang tan hap mes ëhohle gwëk. Hwëna Alapsa de taïbli'blan srëm wenyä kip hom sam gwesik gwizim'in.

²³ Hwëna aya-wal oso-wal, eno mae mo tagal gwen-nak de Kristen gwen srëm zi ang ta'anam, hwëna em de zao kitak owas olkam tonbinkim, zen maka emsa kil d'ibi'in, “An man ëmamak gwe'an.” ²⁴ Diki dawem tanganna em de zëno mae mo tame gun olkam Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gulzimdinkim, dekam maka zëre mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan neisbi'in, “Eiwa, ano karekna mamna.”

²⁵ Hen dekam anakarekam maka neisbi'in, “Ano karek-karekna mensaë aning gul gwenan, zen mes nolwet sonan.” Zen dekam maka bokle kom son naban Alapsa anakare ola ban boltere da'an, “Eiwa, emsa an Alap Zën golëlowehe gwe'ara!”

Kristen zi de kirekam tagal gwennak ëgwë gwen hap de ol:

²⁶ Zep aya-wal oso-wal, ëe a kirekamë mo emsa dwam gwibirida'anye: Tagal gwennak em a kirekam em ëgwë gwen:

Ahakon tërsya de da gwëk.

Ahakon Alap mo olsa de tawa da gwibik.

Ahakon Alap mo Enho nakore ba maesa de tame gunsu de ayang nul gwizimk.

Ahakon owas olkam de ëton gwëk.

Hen ahakon zëno mae moka de li nul sone gwizimk. Hwëna zen kitak Kristen zisi dikim tatete tabin hip em kirekam syal ta gwen. ²⁷ Ebon mae onakon de owas olkam ëtoran hap ëdwam gwenna, beya tangankam bap zen. Diki dan, ahaksa dan-ahan man sam gwesin'in. Zen diki eissik-eissikkim zen ëtoran. Ahakon hen zen ëhohle gwen- zen de zëno mae mo owas ola in sa etan srip gulsuzimdin hip. ²⁸ Owas ola in sa de srip gulsuzimdin hip de sosen nabare zi de zëwe gwën srëmnak, dekam owas ola bare wenyä in bap zen owas olkam ëton gwen. Kirekam de lwankam, enlala ennak em Alap en han owas ola inkam zertoran. ²⁹ Hen kirekam, Alap mo Enho nakore olsa de ayang gulzimdin hip dena, zen hen dan ahaksa dan-ahan zen ëton gwen. Hwëna ahakorena, zen zëno mae mo ola in sa de klis gun hup zen dawemkam ësane gwe-gwen- anakare hap, “San ha zëno mae mo ola eiwa Alap mo Enho nakorena?”

³⁰ Hwëna men zen dekam ayang gulzimdinni- zen de nama torannak de Alap mo Enho nakore ol teinikirin wenyak hatankam, dekam toran zini in zen golzausun.

In zëbon hatanna, zen dekakim hwëna desa ayang gulzimki. ³¹ Kirekam de ëgwë gwenkam, dekam sap esa kitak Alap onakore ola eissik-eissikkim ayang ul gwizim- ekakim kitak ëtawa gwëk hen ëtatete gwëk.

³² Sap olsa de ayang gulzimdin hip de sosonna mensa zi hip ing ta sone gwizimnira, zen zini in mo sosonsa bëjen kwei yul sone kin'in- dekam dikim nabakam to-torea tonhan hapye. Hwëna zini in sa anakan dam gulsulu, “Angkam anik ayang gulzimk,” ahaksa, “Anik eissik.” ³³ Sap Alap hom nësa dwam gwibirida'ara- nen de tagal gwennak totoresa men-man men-mankam nënaka tawa ta gwibin hipye. Sap Alap Zëna hom men-man men-mankam ba maesa syal gwe-gwibirida. Hwëna Alap aha-ere enlalakam gwë gwenda. Zep Zen man nësa hen kirekam de ëgwë gwen hap dwam gwibirida gwenda.

Men kirekam tingare jemat-jematnak ëgwë gwenan,

³⁴ we walya zen tagal gwennak balk enkam zen zë lo-wehen. Desa bëjen gubiridan- zen de ëtoran hapye. Zen diki zi wal zemka zen blikip gwesibiridan- men kirekam Alap mo ëpba olak lwakke. ³⁵ We wal de bana-kare maesa ëtawa gwen hap ëdwam gwenna, zen diki zi wal zemka zen golak takensibirida gwen. Hwëna zen de tagal gwennak ëtorankam, zen hwëna saherak kim zënaka kang nul gwenan.

³⁶ Ano ola in sa de husus gwibin wenyä, ëe ama emsa gwibirida'an: Em bahem ëkil gin, “Alap mo ola, ausuna abon mae en onak lwa'an.” Hen bahem ëtim gun, “Alap mo ola, ëe enë dawemkam tame uk.” ³⁷ Ebon mae onak de Alap mo Enho naban de zergwën zi gwënkam, ahaksa sap hamal hap de olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi, zen sa emsa anakan gwibiridala, “Paulus in sa nëbe mae hap ale gul sonezimki, zen eiwa Bian onakorena.” ³⁸ Hwëna ahanik de anakan gunkum, “Paulus in sa ep ale gul sonezimki, zen boton,” zep em bahem desa hen sal gweblan, hen bahem anakan kil tin, “Zen an Alap mo Enho naban zergwë'ara.”

³⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, emki dawemkam ëalp gwe-gwen- Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip. Hwëna owas olkam de ëtoran hap bahem jalse gwibirida gwen. ⁴⁰ Hwëna kitak sam-sam enkam emki syal gwe-gwibin. Men-man men-mankam bahem.

Mae hap de ol: Kristus eiwa tangan tin nikon ngaya gwëka.

15 Zep angkam, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa et-an enlala sobirida'an- Yesus hup de ol dawemna mensaë orep ebe mae hap ayang gul gwizimk. Em ema dawemkam ulink, in zebe angkam zëwe en tatem ëzauk gwe'an. ² Em ol dawemna in dekone ëngaya gwe'an, sap em ema dawemkam urensik gwenan. Hwëna em de ol dawemna in sa tapbla gunkum, ki menkam waba habe laïbli'bib.

³ Ol dawemna mensa nonol asa don gweblakke, ëe hwëna desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. Bol-za-un tangan wenyä zen anakan:

Kristus Zen eiwa nëno mae mo karek-karek hap tilki-men kirekam Alap mo olak zèbe hap dena lwakke.

⁴ Desa man nër dwanuk,

hwëna yaklana dan-ahan ki zep etan tìn nikon ngaya gweka- men kirekam zèbe hap dena Alap mo olak lwakke.

⁵ Hwëna ki zep Petrus hup Zënaka zertrëblaka, hen etan dua-blaskam de dam tasibin zini in hap Zënaka zertreizimki.

⁶ Etan aha yaklakam Zënaka de taibliblan wenya kim beya enkam tagal gwekke, lima-ratus nukon man tamank, zèwe zep zèbe mae hap Zënaka zertreizimki. Zini in beya tangankam nama lowe he'an. Dan en mes juwek.

⁷ Hwëna etan ki zep oso zem Yakobus hup Zënaka zertrëblaka, hen ki zep tìngare zère hon de ang ta gwen wenya kip Zënaka zertreizimki.

⁸ Aumwa tangan hap hwëna abe hap zep Zënaka zertrëblaka. Zep èe san de men kiye- walas de an zik mo unuk holokam gwëna, dakalkam de asa jaha gweblan makan. Sap èe lun tanganè taibliblak. ⁹ Zep èe an zen- bose betek zi niye, tìngare Kristus mo dam tasibin zi nikonye. Hwëna èe homè dakastìin- kirenak de syal gwen hapye. Sap èe ama Alap mo hlil irin wenya orep karek ta gwibik. ¹⁰ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna mes ki kirekam abe hap dena lwablak, zep asa hen dam tasiki- zèwe de hen syal gwe-gwen hapye. Hen Zen waba hap hom asa kirekam kwasang gweblaka. Ahakore dam tasibin zini, èe ama kwei-kwik guludak- dan syal-syala ban de syal gwe-gwenkamye. Hwëna ère mo sasonkam homè ki kirekam syal gwenwenan. Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna in ano enhonak sason gwe-gwenan, in zep ano syala kirekam lwa gwenan. ¹¹ Zen in zep, sap ol dawemna insa de abon onakon èsane gwenna, ahaksa Kristus mo aha dam tasibin zi nikon, zen apdenak taiblibin hip dena. Hwëna bol-zaun tanganna, èe in kire enkamè olzim halada gwenan. Hen em kire enkame laiblibik.

Nen de tìn nikon etan èngaya gwen hap de ol:

¹² Sap èe ebon mae osan Kristus de tìn nikon ngaya gwen hap denakaè kirekam ol halada gwék, zep em ba habe ahakon ègu gwe'an?- "Nen bëjen etan tìn nikon èngaya gwen." ¹³ Kirekam zen boton, sap Kristen zini nësa de etan tìn nikon ngaya tabin srëmkam, zëno dam gulsunnu, ki hen Alap hom Kristussu ngaya taka. ¹⁴ Hen Kristussu de ngaya tan srëmkam, ki hwëna èe waba habè ol dawemna insa ol halada gwenan, hen eno mae mo Kristussu de taibliblanna in waba tol hap. ¹⁵ Zep kirekam de lwankam, ki man dam gwesinìn: Èe Alap hap dena mesè botonkam emsa tawa la gwibik. Sap èe anakanè emsa tawa la gwibik, "Alap mes Kristussu tìn nikon ngaya taka." Hwëna anakan de lwankam, "Zini bëjen etan tìn nikon èngaya gwen," ki hwëna Alap hom Kristussu ngaya taka. ¹⁶ Sap nen de tìn nikon èngaya gwe srëm gwe'anam, zëno enlalana hen ki, "Kristus hom tìn nikon ngaya gweka." ¹⁷ Zep eiwa de Kristus tìn nikon ngaya gwe srëm gwenanam, ki

em in botonsae laiblibik, hen eno mae mo karek-karekna nama hom Alap mo nwenak tap gwe'an. ¹⁸ Zep hen Kristussu de taibliblannak men zen juwe gwék, zen hen molya ngatan zi mo langnak yaing gwék.

¹⁹ Zep nëno mae mo Kristussu de taibliblan nakon de nen ngatan zi mo langnak yaing gwe srëm gwe'anam, ki aha zi eiwakam nësa nenbirida gwenan, "Kristen zini in eiwa joblo-top tanganna."

²⁰ Hwëna Kristus Zen eiwa tangan tìn nikon ngaya gweka. Zen dekam nèbe mae hap orasa kles tyasizimki- nen dikim hen juwen nakon etan lamkam èngaya gwen hap. Zep nëno mae mo teipsinnì in nësa ngeirbiridaka- tìn nikon de ngaya gwenkamye. Zen in zep nen hen kirekam esa zëno kim èngaya gwer. ²¹ Sap Adam, zen aha-ere nik juwe gwen hap de orana nèbe mae hap kles tyasizimki. Hen kirekam, Kristus Zen aha-ere nik nen de èngaya gwen hap de orana nèbe mae hap kles tyasizimki. ²² Sap zini nen kitak Adam han de zeraha-en gwen nakone juwe gwenan. Hen kirekam, tìngan men zen Kristus hun nëraha-en gwe'ak, zen zen sa èngaya gwer. ²³ Hwëna Alap mes ki yaklana dandan dam sosuku- dekam de tìn nikon èngaya gwen hap dena. Nonol yaklanak mes Kristus ngaya gwenkam ngeir guku. Hwëna Zen de etan lwahal zankam, Zëbon de ang ta gwen wenya nen hwëna dekam esa èngaya gwenkam èrtrol.

²⁴ Zen zep Kristus angkam irik gi'ira, hëndep ki sa zère mo tana iltikinnik zère mo jal zini kitak sisik gulin gwera. Zen sa tìngare dowal-dowala yal gulne gwerasap nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala, hen okamanak de wenya. Aumwa hap in desa de se tya in'inka, zëno bosena Juwen Zi Bak. Dekam hyanak zini etan molya juwe gwék. Zen dekam sa aumwa hap denak zaul- kim de irik gin hip dena etan Bian Alap hap golbla'anka, Zën dikim kitak irik gin hip. ²⁷ Sap Alap mo olak anakan ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan hap dena lwak,

"Alap mes kitak zëno tana iltikinnik sisik gul inki." † Zep zëno enlalana, Yesus de kitak irik gil gwen hap, di-ki aha-en: Alap Zënaka bëjen irik tan. Sap Zen in Zen Yesus mo tana iltikinnik kitak sisik gul inki. ²⁸ Hwëna Tane zem in Kristus, Zen kim kitak irik gi'inka, Zen dekam sa Zënaka Alap mo tana iltikinnik se tya iri- dekam de anakan dam gwesin hip, "Angkam Alap Zën kitak tangan irik gi'ira."

²⁹ Zep nen eiwa esa juwen nakon èngaya gwer. Kirekam de lwan srëmkam, ki ba hap Kristen zini ahakon èabe gwe-gwe'an- iye swe zik mo bose hap de baptis tan hap, iye swe zem in dikim lamkam ngaya gwen hapye. Eiwa de anakan lwankam, "Juwen nakon molya etan èngaya gwék," ki zen ba hap ahakon kirekam ègwè gwe'an? ††

† 15:27 Mzm 8:7, 110:1 †† Nonol Ionesen ennak de Kristen zini ahakon kirekam ègwè gwék, sap dekam anakan èenlala gwe-gwék, "Ano bian swe man tangan anakan taiblibika, 'Nësa de ngaya tabin hip de zini sa hata zala.' Ano bian swe maka nabakam Yesussu zer inki, hwëna Yesussu de salblan srëmnak tol tilki." Zep kirekam de zini iye swe zik mo weinak dep etan baptis tabinnik ang ta gwék. Kristen zini orep tangan mes kirekam de syal gwibinsi nolzausuk.

³⁰ Ëe Kristus hup de ol gol halada gwen wenyä hen kirekam: Etan de ëngaya gwen srëmkam, ki ëe hen ba habë mwin-mwan enkam Kristus mo bose hap juwen hap de karekna oltowe gwenan? ³¹ Aya-wal oso-wal, ëe Paulus, ëe ama eiwa mwin-mwan enkam tïn hip alp gwesik gwenan. Hwëna em in zen ano isrip-sri gwibiridän wenyäye, sap em mese ano syala kon nëre mae mo Bianna Kristus Yesussu laibliblak. Zep ëe bëjënë emsa boton ta gwibin. ³² Hwëna eiwa de tïn nikon ëngaya gwen srëmkam, ki ëe waba habë gwe tihï jal-jal makare zi niban Efesusk awe golëilman gwëk. Eiwa de ëngaya gwen srëmkam, ki men kirekam ëKristen gwen srëm wenyä ëgu gwenan, nen hen kirekam emaka lowehe gwe'an. Sap zen man ëgu gwenan,

“Nen sap esa dërek-dërek enkam lowehe gwer, sap ka'an esa juwer.” †

³³ Hwëna desan de ang tan hap homë ki emsa gubiridäl, sap em de karek-karek gol gwen zi niban hen boton tam zi niban ësiri gwenkam, ema zëbon mae osan ang tanank. ³⁴ Zep em insa orana li lablak, em etan lwarda halzan, hen karek gol gwensa em baes tan. Sap mes dam gwesik, em ahakon Alapsa de tame tan srëmnä. Zep em emaka ësäher gwe'an, sap ebon mae onakon ahakon man tim nul gwe'an, “Zini bëjen etan tïn nikon ëngaya gwen.”

Tim niban de etan juwen nakon luk tan hap de ol:

³⁵ Hwëna ebon mae onakon ahana sa asa taken-siblibla, “Zen banakarekam sa tïn nikon luk tal?– banakare tim niban?” ³⁶ Kirekam de takensin zini zen enlala joblo-topna. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. ³⁷ Nen kim gandum dan maena eiyas il gwenan, zen tim niban home eiyas il gwenan, hwëna dan en naka. ³⁸ Hwëna Alap zep danä in hap timni zëre mo dwam gwibin sin anakan gol gwizimnira: Gandum dan nakon zen hëndep gandum tim hip sa jower. Mulkwan dan nakon hëndep mulkwan tim hip sa jower. Zen kirekam sa hen Alap juwen nakon tim ëse naban nësa luwen tabiri.

³⁹ Okamanak de ensasa nabare kire-kirena, men ki nen zini, otweranna, mawana, hen hogwena, nëno mae mo sopna srën-srënna. Apdenak hom. ⁴⁰ Hen kirekam– nglinak de kire-kirena, hen okamana awe dena. Nglinak de kire-kirena, zëno mae mo nwe-awesna srën. Okamanak awe dena, zen hen srën. ⁴¹ Yakla nwe mo nwe-awesna srën. Ben mo hen srën, hen keis mo srën. Keisni hwëna man kon hen etan ësrën-srën gwëk.

⁴² Zen hen kirekam– tim niban de juwen nakon ëngaya gwen hap denaye: Dekam timni srën. Tinkim mensae batre gwen timni lo lasik gwibirin, zen san de otane dansa de ik ginnï kiye. Hwëna dekon kim sip gwe'ak, zen dekam batren srëm tim hip sa jower. ⁴³ Timni mensae lo lasik gwibirin, zen ulop gwibin wenyäka hen sosen srëm wenyäka. Hwëna etan kim de luk ta'ak, de-

Hwëna Paulus zëno mae mo syala insa enlala sobiridaka– dekam de goltrën hap, “Juwen nakon de etan ëngaya gwe srëm gwe'anam, ki zen ba hap ahakon kirekam ëgwë gwe'an?” † 15:32 Yes 22:13

kam timni in hwëna nwe-awesna hen sosen tanganna. ⁴⁴ Mensae lo lasik gwibirin, zen auhu-kamana an kore tim nika. Hwëna timni men debane luk ta'ak, zen ngatan zi mo langnak dep dena. Zep nëno mae mo auhu-kamanak de tim de lwankam, zen dekam de dam gulsun, “Ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki.”

⁴⁵ Zen in zep Alap mo olak nonol zini Adam Bak hap dena anakarekam lwak,

“Alap kim ensasana hop ta soneblaka, dekam zep ngaya gwëka.” ††

Zep nen Adam onakon zebe auhu-kamanak de ëngaya gwen hap de timni ulin gwenan. Hwëna angkam Yesus hen Adam mo kim zep nwe-mase gwe'ara, sap zen Zëbon onakon esa hëndep de lowehen hap de timni ulin. ⁴⁶ Zep hen kirekam, ngatan zi mo langnak dep de timni bëjen nonol jowen. Zen in zep auhu-kamanak dep de timni nonol jowe gwenan. Hwëna lun zep ngatan zi mo langnak dep de timni jowe gwenan. ⁴⁷ Nonol zini Adamsa, zen kama nakon de yang tasinnï. Hwëna zëwe de Adam makare Zini, Zen ngatan zi mo lang nakon de hata zanna. ⁴⁸ Men kirekam nonol kama nakon de yang tasin zini in mo timni lwablak, nen an hen angkam kire nike lowe he'an. Hwëna ngatan zi mo langnak kime yaing gwe'ak, zen dekam esa Yesus mo tim makan ëliweher. ⁴⁹ An kirekame angkam kama nakon de yang tasin zini in mo kim lowe he'an, lamkam hen kirekam esa ngatan zi mo lang nakore Zini in mo kim lowehe gwer.

⁵⁰ Zep aya-wal owo-wal, bol-zaun tanganna an zen: Kala bare timni an han ngatan zi mo langnak bëjen nen yaing gwen– men zëwe Alap kitak irik gi'iraye. Hen batre gwen timni an han bëjen nen batre gwen srëm langnak yaing gwen.

⁵¹ Emki ësane gwen. Mensa zini orep tame nul srëm gwëk, ëe ama desa angkam ebe mae hap srip gulsuzim'in: Nen kitak molye juwek, hwëna kitak esa ëliweher. ⁵² Zen mumuk ennak sa ngli ang makan lwal– kime aumwa hap de sramin aukuna insa ësane gwe'akye. Dekam juwen wenyä, zen sa ëbatre gwen srëm tim niban luk tal. Hen nama de ëngaya gwen wenyä, nen dekam esa kirekam hen ëliweher. ⁵³ Timni an debane juwe gwenan, zen tïn srëm tim hip sa ëliweher. Hen batre gwen timni an, zen batren srëm tim hip sa ëliweher. ⁵⁴ Zep kirekam kim de lwa'ak, juwe gwen tim de tïn srëm tim hip ëliwe henkam, dekam Alap mo olak men kirekam lwak, kirekam sa hëndep jower, “Nen ëisrip-sri gwen, sap Alap mes juwen orana jek-jak taka.” †

⁵⁵ “Nen angkam ba hap de tinsï airi gwibin hip?– sap tïn hip de orana angkam hom.” ††

⁵⁶ Tin mo sosonna, zen nëno mae mo karek-karek nakon hata gwenan. Hwëna nëno mae mo karek-karekna mae nakon mam gwesik gwenan: Musa mo titi tabin ola kon. ††⁵⁷ Hwëna nen Alapsa nen anakan gu gweblan, “Ema asa sam tabirki,” sap Zen mes Kristussu nëbe mae hap zer sonezimki– Zen de juwen orana insa jek-

†† 15:45 Kej 2:7 † 15:54 Yes 25:8 †† 15:55 Hos 13:14 ††
15:56 Rom 5:13, 7:7-25

jak tan hap, hen ëngaya gwen hap de orana insa de sal tazimdin hipye!

⁵⁸ Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen zao en emki tatem ëzaun. Hen Bian en hap de syalak emki lowehe gwen. Sap ena tawana: Mensa Bian hap de syala ol gwenan, zen waba hap hom. Syala in mo eini esa lamkam hla kul.

Kristen bose tahalha zi hip de te-alasa tagal tazimdin hip de ol:

16 Angkam Yerusalemk de Kristen bose wal tahalha hap de te-alasa tagal tazimdin hibë ep ale gulzim'in: Men kirekamë hen langna Galatiak de jemat-jematna gu sonebiridakke, em hen kirekam syal tak. ² Minggunak kim tagal gwe-gwek, em dekam te-alana ing ul gwek- men desa minguna inkam Bian onakon ulin gwenanke, zëno aha hlik tolaka. Bahem ëe de hata zannak de tagam tan hap ëeissin. ³ Em zisi dam lasibik- zen de te-alana insa Yerusalem san dep zerhan hapye. Ëe kimë hata'anzak, dekam asa zëbe mae hap suratna ale gulzim- dekam de Yerusalemk de Kristen zi mo mam-mam nik tame tabin hipye. ⁴ Hen em de asa ang gwen hap dwam gweblankam, ki asa hen ang gwibiridal.

Paulus mo amjanbir song gwen hap de kalang gwen ol:

⁵ Ano kalangna, ëe nonol Makedoniak de ë-ë san asa amjanbir, ki asa hwëna ebon mae onak hatazal. ⁶ Ëe ebon mae holokam wëhë yap gwë'ak- hi ngëp tamle gwenkamye. Hwëna hi ngëp tap gwennak em emaka dekon asa mas ëbla'an- aha lang san dep de ayang gunnukye. ⁷ Ëe homë ta guk kinin enkam de emsa hlauluda guk kinin hap dwam gwe'an. Diki Bian de asa kirekam dwam gweblankam, ëe ama holo tolkam de emsa golëlowehen hap dwam gwe'an. ⁸ Hwëna angkam ëe nama Efesusk awe gwë'an, hëndep Pentakostana awe sa asa jap dal. ⁹ Ëe mae habë kirekam kalang gwe'an: Sap awe Bian mes abe hap orana dawemkam kles tyasiblika- dekam de zisi beyakam halen ta gwibin hip denaye. Hwëna ano syalsa de ap tru-tru gulblun hap de zini hen beyana.

¹⁰ Timotius de ebon mae onak golëyaing gwe zanna, bahem anakan husus gweblan, "An nama wal seiwir si-ke." Dawem enkam blikip gwesiblin naban eirink, sap zen hen Bian mo nganak syal gwe-gwenda- men ki hen aena. Amki etan an san de golësek gwe zannak dawemkam mas ëblak- dekakim dawemkam ahakore

Kristen zini in han golësek gwe zaka, sap ëe ama an kon eisbirida gwe'an.

¹² Angkam hwëna Apolos hap denakaë ep ale gulzim'in: Ëe mesë sap desa titi tak- zen de ahakore Kristen zi niban emsa ziamjanbin hip. Hwëna angkam zen hom dwam gwe'ara. Bian de zëbe hap orasa kles tyasiblinkam, dekam sa emsa ziamjanbir zira.

Aumwa hap de dawem gol sonen ol:

¹³ Salok-salokkam lowehe gwek. Hen Yesussu de tabliblan ennak em tatem ëzauk gwen. Bahem ëairi gwen. Enho drak-drakkam em lowehe gwen. ¹⁴ Tingare ere mae mo lowe henna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam em goltrë gwen.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, ena mese Stepanus Baksa we wal walas zeban tame labik. Zen zen nonola langna Akaya kon ëKristen gwek, hen angkam zen tingare enho naban Bian mo syal ensa nol gwenan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em kire zisi blikip gwesibirida gwen- hen tingan men kirekam tingare enho naban syal ta gwenanke. ¹⁷ Ëe ama tangan sam gwesik, in kim Stepanus, Fortunatus, hen Akaekus mae yaing gwezak. Ëe dekam zebë ebe mae hap de embwana sëwehek. ¹⁸ Zen in kim yaing gwezak, zen isrip-sri gwibin olkam ano enhona ap tatete dablazak- zen men kirekam hen emsa tatete da gwibirinke. Nen diki kitak kire zisi nen blikip gwesibirida gwen- men zen kirekam ësyal-syal gwe-gwenanye.

¹⁹ Asia mo langnak de Kristen zini dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Akwila ne Priskila ne, hen Kristen zini men zen zëno nik mo golak tagal gwe-gwenan, zen hen kwasang nabare dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²⁰ Tingare ahakore awe de aya-wal oso-walya, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Men kirekam Kristen zini ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran.

²¹ An kon an ëe, Paulus, ëre mo tahakamë aumwa hap ep mas gulzim'in. ²² Men zen Biansa kwasang nëbla srëm gwe-gwenan, dikire kareksa hla nuk. Hwëna Bian, nabakam hataza! †

²³ Dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. ²⁴ Ëe ama emsa kwasang gwibirida gwenan- em in zene Bian Yesus hun ëraha-en gwekye. Dawem!

† Insa Paulus ale gulku, "Bian, nabakam hataza," desa hom Yunani olkam ale gulku. Zen hwëna Ibrani mo mwin-mwankam de olkam anakan ale gulku, "Marana tha!"

2 Korintus

1 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, hen tingare zëno propinsina Akayak de aya-wal oso-wal hap, Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Eiwa, Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus asa dam tasiki- zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Alap kirekam nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira.

³ Nen kitak Bian Yesus mo Bian Alap hap dawemsa gol gweblan, sap Zen kwasang-kwasang enna, hen dekam de enho nakon tatete gwen hap dena, zen kitak Bian Alap en onakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Sap nen an zëno walas. ⁴ Nen kim banakare karekna oltowe gwenan, Zen Zen nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira. Zen mae hap kirekam nësa gwebirida gwenda: Aha zi de kareksa goltowenkam, nen de hwëna zëbe mae hap enhosa de tatete tazimdin hip de enlalasa anakan zer gwizimdin hip, "A kirekam mo Alap ano enhona ap tatete tablakaye- èe kimè hen kirekam karekna goltowekye." ⁵ Nen mese Kristus hun èraha-en gwëk, zep nen kime karekna zëno bose hap oltowe gwenan, dekam san de Zën de hen kareksa goltowenna kiye. Nen sap dawemkame karekna Kristus hup de jal hap oltowe gwenan. Zen in zep hwëna Kristus hen nëbe mae hap enhosa dikim tatete tan hap de enlalana dawemkam zer gwizimnira. ⁶ Zep èe de ère mo wal bose walya ban kareksa zigoltowe gwenkam, zen mae hap: Em dikim ètatete gwen hap hen èngaya gwen hap. Sap Kristus kim abe mae hap enhosa de tatete tan hap de enlalana zer gwizim'inka, zen dekam asa hen ebe mae hap ayang ul gwizim- em dikim hen kire kareksa de goltowen nakon enlala nik ètatete gwe-gwen hap. ⁷ Hwëna èe homè anakan emsa enlala eibirida'an, "Zëno mae mo enlalana tatete naka hom." Sap mes tangan dam gwesinin: Em de hen Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, Zen hen sa ebe mae hap dekam de ètatete gwen hap de enlalana zer gwizimdi.

⁸ Aya-wal oso-wal, èe ama tangan èdwam gwe'an- em dikim abe mae hap dena ansa ètawa gwen hap: Èe nër hom sèrkam de kareksaè Asia mo langnak oltowe gwëk. Karekna in man sèrkam tangan dohon-hon

gwëk, hëndep èe enlalana mesè anakan èdowe hanak, "Nen an molye lowehék." ⁹ Èe ama dekam eis gwibik, "Èe an angkam jalom èk tihinakè lowe he'an, hen zen angkam aïsïs gin hip asa alp tabi'ira!" Hwëna zen mae hap ki kirekam Alap asa gweibiridaka: Èe dikim ère mae mo sosonsa blol gwibin srëm hap. Zen in zep, nen diki Alap en hon nen èblol gwe-gwen, sap Zen so- son tangan Zini Zen. Zëno sosonna ki- juwen nakon dikim etan ngaya tabin hip denaye. ¹⁰ Hwëna dekam zep Alap jalom èk tihina in kon asa alal gulku, hen Zen sa etan kirekam asa alal gul gwera. Sap èe mesè Zèbon en onak anakan èyaing gwe kinik, "Zen Zen sa etan tin hip de karek nakon asa alal gul gwera." ¹¹ Zen kirekam sa lwa gwer- em de Alapsa de abe tankam asa mas gwibirida gwenkamye. Alap kim ol gu sonenna in sa dokwak gul gwe'anka, dekam zini beya nik sa Alap hap dawemna anakan nol gweblal, "Bian, Em ema asa sam tabirida- kirekam de desa kwasang gwibiridankamye."

Mae hap de ol: Paulus kire hap zère mo kalangna wet gulsuku.

¹² Èe ère mo wal bose walya ban ère mae mo syala homè olsaher gwe-gwe'an. Sap ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, "Èe kareksaè ol gwenan," ahaksa, "Èe auhu-kama enlalakamè syal ta'an." Hwëna anakare enlala en wet so gwenda, "Èe an enho lalakkamè okamanak awe syal ta gwenan- aha zisi de boton ta gwibin srëmkam." Sap Alap abe mae hap gol gwizimnira- kirekam de enho lalakkam syal ta gwen hap denaye, nonol tangan ebon mae kimè lowehe gwëkke. ¹³ Ano mae mo ebe mae hap de surat-suratna hen dam-dam enna- em dikim damnak baca ta gwibin hip, hen em dikim tame gul gwen hap, ba maesa de aning gun srëmkam. Sap èe ama èdwam gwe-gwe'an- em de dawem enkam asa tame tabin hip. ¹⁴ Sap dawemkame asa tame labir srëm gwe'ak, ki esa asa u seger la gwibir. Sul sonenkame asa tame labi'ik, ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, em esa asa isrip-sri eibiridal, hen èe asa emsa isrip-sri eibiridal.

¹⁵ Sap èe mesè desa kitak tame guk, zen in zebë sap menkam kirekam kalang gwëk- Makedonia mo lang san de song gwenkam de emsa nonol amjanbir kinzin hapye. Etan lwahal zankam amaka emsa amjanbir kinzik. Dekam ano emsa de mas gwibirida zanna maka dan nèk. Hen aumwa hap Yahudi mo lang san dep emaka asa èr sonek. ¹⁷ Hwëna èe ama kalangna in sa

wet gulsuk. Em ahakon dekon mes yabe asa kil lik, "Paulus zen auhu-kama enlala naban kalang gwe-gwendada, zen anakan gu-guk gwenda, 'Ee asa emsa amjanbir.' Hwena kirekam bejen." ¹⁸ Hwena boton srēm Zini Alap mo nwenak ee ama emsa gubirida'an: Ano ola ebe mae hap kirekam hom! ¹⁹ Ahana hen ki- boton srēm Zi niye. Zen Alap mo Tanena Kristus Yesus. Ee Silas ne Timotius neban mesē zēbe hap dena ebon mae onak olhata gwēk. Em Kristus mo Zēnaka de sosok tan nakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Zen hom zēre mo kalangna wet gulsuk gwenda." ²⁰ Sap Alap mo zi hip de ol gu-gunnu, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nēbe mae hap jowe gwizimnin. Nen in zebe Zēbon onakon Alapsa anakan boltere la gwenan, "Eiwa, Alap, ema asa sam ta gwibirida. In eiwa." ²¹ Sap Zen Alap Zēn nēbon mae onak syal gwe-gwendadekam de nen Kristus en onak tatem ēzauk gwen hapye. Zen in zen zēre mo Enhona nēbe mae hap hlē ta sonezimki. ²² Hen kim nēp hlē ta sonezimki, Zen san de Alap de nēno mae mo enhonak anakan ale gunnu kiye, "Zini an ēre en mo dena." Zep angkam Alap zēre mo Enhona nēno mae mo enhonak gwē gwenda. Zen in zebe hen anakan tame ul gwenan, "Mensa Alap ngein sin dep dena nēsa gu-gubirida gwēka, zen eiwa kirekam sa ki lwal."

²³ Hwena ee de emsa boton tabin srēm hap, dikire Alap asa hla tak. Ee mae habē lwa halza srēm gwēk: Ki hwena eno mae mo karek-kareksa asa damnak wet gulzimzir. Hwena ee ama emsa kwasang gwibiridak, zebē lwa halza srēm gwēk. ²⁴ Ee homē anakan emsa enlala eibirida gwenan, "Ee asa desa tik-tik la gwibirano mae mo kire enkam de taiblibin sin de ang ta gwen hap." Hwena nen apdenake syal ta'an- eno mae mo isrip-sri dikim hen sowehen hap. Sap nen Kristus-sue laibliblak, in zebe etatete gwe-gwenan.

2 Zen in zebē enlala gwēk, "Ee babē jal gwibiridan ola ban amjanbin. Ki hwena zen sa etan enlala nik ēdowe hanal- men kirekam nēr hom ēgwēkke." ² Sap nabakam de eno mae mo karek-karekna insa dri yulzimdinkim, ēre mo enlalana maka hen dowe hanaka. Kirekam de lwankam, dekam nara zi dep?- etan abe hap isrip-sri enlalasa de zerblan naye. Ee de kirekam emsa gwēbirida zankam, em dekam bejen em kire enlalasa abe hap zerblan. ³ Ee kimē kirekam tame guk, dekam zebē eno mae mo karek-karekna insa de wet gulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk. Sap dekam ee ama emsa enlala gwibiridak, "Zen diki ano isrip-sri gwibiridan wenyā zen. Hwena ee de kire olsa golhatazimdinkim, zen dekam sa enlalana ēdowe hanal." Ee hen ama emsa kitak anakan tame tabik, "Ee de Korintusk de zisi isrip-sri gwibiridankam, zen hen sa ano isrip-srina insa neis gwibir." ⁴ Zep ee sērkam de enlala dowe hanan nabanē suratna insa ebe mae hap ale gulzimk. Ano enlalana hlik gwe hanan hap alp gwesikī hen nwe go-hona man beya nēk. Ee anakare hap homē ep ale gulzimk, "Dikire zēno mae mo enlala dowe hananna in mam gwizimk." Hwena ee mae habē ep ale gulzimk: Em dikim anakan asa tame tan hap, "Eiwa,

Paulus mo nēbe mae hap de kwasangna mam tanganna."

Mae hap de ol: Zini in zen karek gwēka, emki zēno karekna insa angkam eititi gwibir-blin.

⁵ Sap nēno mae mo wal bosena in zen karek gwēka, nen dekam zebe kitak zēno karekna in kon enlalana ēdowe hanak. Ahakon mamkam neisbik, ahakon be-tekkam. Hwena ano enlalana hom tangan mamkam kire hap dowe hanaka. Hwena ee em dikim etan zēbe hap jalsa loneblan hap homē kirekam emsa enlala sobirida'an. ⁶ Em dekam mese ano ol san ang tak- zini insa de halen tan hap langa tasinkimye. Hēndep ebon mae onakon beya nik mes kirekam nē gwēblak. Zep angkam dekam ērzausuk. ⁷ Zen in zep emki angkam zēno karek-karekna insa kwasang tola ban eititi gwibir-blin, hen amki etan zini in han ērgolek de gwēdekam de enlala naka tatete ta gwēblan hap. Kirekam de gwē gwēblan srēm kam, ki zēno enlalana anakan sa tangan dowebla hanala, "Asa mes hēndep baes nēblak." ⁸ Ee in zebē emsa titi tabi'in: Emki anakan damnak gu gwēblan, "Ee nama emsa kwasang ē gwēbla'an." ⁹ Hwena ee mae habē menkam zini insa dikim halen tan hap de suratna insa ale gul sonezimk: Dekam de anakan emsa akasibiridan hap, "Zen wēhē tangnan kitak ano ol san ang ta'ak?" ¹⁰ Ee ama angkam zēno karekna insa eititi gwibir-bli'an. Zep emki hen eititi gwibir-blin. Hwena zen sap diki asa hom mamkam karek taka. Hwena ee mae habē Kristus mo nwenak zēno karekna insa eititi gwibir-bli'an: Ebe mae hap de dawem hap. ¹¹ Ee dowal mo kigī mo syal de ebon mae onak soson gwen hap homē ki dwam gwe'an. Sap nen zēno syala hal-halaka hom.

Mae hap de ol: Ee in zen Kristus mo nganak syal ta gwenan, ee san de okamanak awe ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye.

¹² Ee kimē Troask hatak, Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwenkam, Bian Yesus dekam zep abe hap orana kles tyasiblika- dekam de Troask de zisi beyakam Bian Yesus osan dep titi tabin hipye. ¹³ Hwena ano enhona mae hap zē sēwehe srēm gwēka: Sap ee homē zē nēre mae mo osona Titus Baksa zergaīng gwēk. Ee ama tangan sap dwam gwēk- Titus onak de emsa salbiridan hap. Zebē nabakam zēwe de ēKristen gwen wenyā hli yuludak- Makedonia mo lang san dikim tēbla song gwen hapye.

¹⁴ Hwena nen diki Alap mo bosena nen teip gulsuk gwēblan! Sap ee men zenē zēre mo nganak syal ta gwenan, asa zep Alap ē-ē san tingare zi hip anakan golētrei gwizimnira, "Zini an zen Kristus mo soson nakon dowal mo kigisa nyaublu ine gwenan." Zep ee kimē Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, dekam zebē ēnwe-mase gwe-gwenan- san de ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye. Zini zep irasena insa nale gwibirin. ¹⁵ Alap Zēna hen zep irase dawemna asa alebirida gwenda- mae hap, "Zen ano Tane mo bosesa

okamanak nol halada gwenan." Hwëna okamanak de zini ahakore en nik irase dawemna asa nalebirida gwenan- men zen en ëngaya gwen hap de ora san ang ta'anke. Sap zen en man ngatan zi mo lang nakore irasena insa nale gwibi'in. Hwëna men zen juwen hap de ora san ang ta gwe'an, zen man asa husus neibirida gwe'an. Sap ngatan zi mo lang nakore irase dawemna in, zëbe mae hap san de irase karekna kiye. San de zi tok ase. Ëe in zebë hen ëre mae mo syala insa lenggwan gwibi'in- anakare hap, "Ëe ë-en molyë kirekam syal ta'anam! Ëe auhu-kama zini ë-en banakan dep?- ang hap de syala insa de sul sonen naye."

¹⁷ Hwëna ëe in zebë ëre mo wal bose walya ban aha zi mo kim syal ta srëm gwe-gwenan. Sap ahakon te-ala en hap Alap mo ola ëk enkam tawa da gwibirin. Ëe hwëna anakarekamë ënaka enlala eibirida gwenan, "Ëe an diki Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak syal ta'an." Ëe in zebë tingare enho naban Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan- men zep Alap asa dam tasibirkiye.

3 Hwëna ëe de kire hap denaka ebe mae hap ale gul sonezimdinkim, dekam san ha anakan esa etan asa enbiridal?- "Zen kirekam man zënaka bën-jana dabi'in." Hwëna ëe ama emsa enlala sobirida'an: Eno mae mo ngirënnik de ano mae mo syala bahem eititi gwibin. Ahakore zini men zen namjanbiridanda gwenan, zen zënaka dikim anakan tame tabin hip de suratsa noltrei gwizimnin, "Zini an mo tawa tabinni dawemna. Sap esa asalblal." Hen ahakon emsa kirekam de surat hap abe da gwibirin- aha ënak de hwëna de sa goltrei gwizimdin hip. Hwëna ëe homë kirekam de suratsa de goltreizimdin hip ëdwam gwe-gwenan. ² Sap em in zene ënwe-mase gwe-gwe'an- ano mae mo surat makanye. Sap eno mae mo lowe hensä de kara gul gwizimdinkim, dekon zep tingare zini asa hen tame da gwibirin, "Zëno mae mo Alap hap de syala zen dawemna." Zep eno mae mo lowe henna angkam, san de Kristus onakore suratna kiye- tingare zi de zë karatda gul gwen hap. Zen tintakam de ale gunsu hom, hen kasonak de ale gunsu hom. Zen hwëna Ngaya Zini Alap Zën zëre mo Enhokam suratna insa ale gul gwenda- eno mae mo enhonakye. Hwëna Zen dekam zep hen ano mae mo enhonak ebe mae hap de kwasangna dawemkam ale gulku. [†]

⁴ Ëe Alap mo nwe kara gwennakë kirekam ep ale gulzim, sap ëe ëre mae mo syal hap dena kitak mesë Kristus onak blol eibik. ⁵ Ëe a en bëjënë anakan ëgun, "Ëe asa ang hap de syala ansa ol gwer." Hwëna ano mae mo sosonna, ba maesa dikim syal gwibin hip dena, zen kitak Alap onakon hata gwenan. ⁶ Zen Zen abe mae hap sosonna gol gwizimnira- dekam de zëre mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa golluwe gwen

[†] Yunani olkam man dam gwesinin: Kasonak de alena mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen men desa Alap Musa Bak hap dare taha-tapak de jalse gwen ola kaso dak-daknak ale gulblukake, de sa enlala gwibirki. Zep Korintusk de zini zen titi tabin ol san de tim enkam ang ta gwenkam hom Alap mo nwenak ësäm gwesik. Zen hwëna enho nakon ëliwehek, zep Alap mo dwam gwibin sin lowehe gwek. (Yer 31:33)

hap denaye. Ol ziaha-en gun ësena in, zen ëpba titi tabin ol ale gunsu dikim syal gwibin hip denaka hom. Zen hwëna Alap mo Enho dikim ing gwe hebiridan hap dena. Sap zini men zen ëpba titi tabin ol san anakare enlala naban ang ta gwenan, "Tahakam de syala ansa de syal gwe-gwibinkim, ëe dekam asa Alap mo nwenak dakastil," zen hwëna dekam nama juwen ora san ang ta gwe'an. Zen diki Alap mo Enho naban de zer-gwënkam esa ëngaya gwer. ^{††}

Mae hap de ol: Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena, zen Musa mo titi tabin ola kon sërkam de dawem tanganna.

⁷ Zep ëpba titi tabin ola in, zen san de juwen orana kiye. Sap desan de ang tankam dekam hom Alap mo Enho nakore ngatanna nulin gwëk. Hwëna sap kirekam, zen sap hen nonol lone sennak Alap mo ngatan naban hatak- orep kim Alap Musa Bak hap kaso dak-daknak ale gulblukaye. Musa dekam holokam Alap han ë gwëka. Zep Alap onakore ngatanna zëbon onak makan gwëblak, hëndep nwe-masena zep lilingtilblika. Dekam Israel Bak mo ausu nakore zini nwe-masena bëjen hla tan, sap man tangan yakla nwe mo kim ngatan gwëblaka. Hwëna Musa mo nwe-masena de ngatanna in man sangankam tap gwëbla song gwëk. ⁸ Hwëna Alap insa etan nër hom ol ziaha-en gun ësena nëbe mae hap golzimki, zen hwëna zëre mo Enho de ing gwe hebiridankam de ëliwehe gwen hap dena. Zep zen diki zen- nëbe mae hap de ngatanna mam tangan wenyaye, san de ngatan zi mo lang nakore ngatanna kiye. ⁹ Ëpba titi tabin ola in sap aëris, hen zen sap ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hatak. Hwëna anakare enlala naban de desan ang ta gwenkam, "Ëe dekam en asa Alap mo nwenak ëdakastil," dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan- san de juwen ora san de nama ang tanna kiye. Sap desan en de ang tan hap kim ëalp gwe-gwëk, zen hwëna dekam hom mae enho nakon ëliwehe gwëk. Hwëna angkam Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zen zen tangan ngatan makan nëbe mae hap lwazim'in. Sap nen desan de ang tankame Alap mo nwenak ëdakastil'in. ¹⁰ Zep nëno mae mo nwenak, nonol ngatanna in mo sosonna mes tangan tap gwëk. Hwëna angkam de ngatanna an sërkam tangan nësa zilbir ane gwe'an. ¹¹ Sap nonol ngatanna in zen Musa Bak ensa zilbli ine gwëk, ki zep hëndep tap gwëbla song gwëk. Zep hen kirekam- ëpba titi tabin ola inye. Zëno sosonna angkam mes tap gwer. Hwëna Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zëno ngatanna hëndep denaban sa nësa zilbir ane gwer.

¹² Ëe kirekamë Alap onakore ol ësena insa laëlibik, ëe zebë udobe naban tingare zini Kristus hup dena kim damnak lonbirida gwenan. ¹³ Ëe Musa mo kim homë udobe srëmkam ëgwë gwenan. Zen man kaen hakkam zëre mo nwe-masena tahale gwëka- dekam de Israel Bak mo ausu nakore zini in zëno nwe-masena de ngatanna insa anakan hlaul gwëblan srëm hap, "Angkam man tap gwëbla song gwe'an." ¹⁴ Hwëna zen

^{††} 3:6 Gal 3:10-14, Rom 8:1-8

in zep Israel mo zi ausuna ënol drak-drak gwek, hëndep angkam nama. Zen kim Musa mo ëpba ola in sa baca nul gwenan, dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Musa mo kaen hakna inkam de zëre mae mo nwesa tatak sonna kiye. Zen in zep hëndep angkam enlala nakon ëkawesik. Hwëna Kristussu de taïbliblankam, zen dekame enlala nakon ëngatan gwe-gwenan- san de kaen hakna in sa de nwe nakon hil gilsinnî kiye. ¹⁵ Israel mo ausu nakore zini zep hëndep nama kirekam lowehe gwe'an- san de nwe diminnî kiye. Musa mo alena in sa sap karatda nul gwenan, hwëna zëno eini hom dam nulsuk gwenan. ¹⁶ Hwëna Musa Bak kim olsa de gu soneblan hap Biansa golek de ta gweka, zen dekam man kaen hakna in sa nwe-mase nakon hil gilsik gweka. Zep hen kirekam nëbe mae hap angkam lwa gwizim'in: Men zen Bian Yesussu neirin gwenan, zen dekam zep zëno mae mo nwenak de kaen hakna ëhil gwe hana gwenan. Enho nakon hen dekam zep ëngatan gwe-gwenan. ¹⁷ Ngatanna in zen Bian Yesus onakon zil ine gwe'an, zen apdenak zëre mo Enho naban. Men zëbon Bian Yesus mo Enhona in ing gwe henna, zen dekam zep Musa mo ëpba titi tabin ola kon ëhil gwe hana gwenan. Sap zen zen zini nësa hulen makan gweibirida gwenan. ¹⁸ Zep nen an angkam nwenak de kaen hak srëm nike lowehe gwe'an. Nen in zebe enho nakon Biansa dam-dam enkam kara la gwenan. Zep nëno mae mo enhonak san de Yesus zëre mo ngatan dekon litil ine gwenna kiye. Zep nëno mae mo enhona man Yesus, zëre mo Enho naban de apde nën hap wet gwesik zahe gwenda. An kitak Bian Yesus zëre mo Enho nakon ki kirekam nëbe mae hap jowe gwizimnin.

Mae hap de ol: Ëe kire habë enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan.

4 Zen in zep, sap Bian Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon mes kirekam syala abe mae hap wei yul sonezimki, ëe in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal ta tine gwenan. ² Zep men zen zëre mae mo tawa tabin karekna saher hap ber-ber nulida gwenan, ëe kirekam homë. Ëe homë Alap mo ola men-man ul gwenan- dekam de zisi ëre mae osan dep wan-wan ta gwibin hipye. Ëe hwëna dam-dam enkamë eiwa de enna kim hleng ososubirida gwenan- dekam de kitak de zi asa anakan tame tabin hip, "Zen dam-dam enkam Alap mo nwenak syal ta gwenan."

³ Ëe zebë Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ba maesa de ber-ber gun srëmkam tawa la gwibirin. Hwëna men zen tame nul srëm gwe-gwenan, zen zen ënwe-mase gwe-gwenan- san de kaen hakkam de nwesa tatak sonna kiye. Zen men zen juwen ora san ang ta gwe'anke. ⁴ Okamana awe de boton alapna, dowal mo kigi, zen mes Yesussu de taïbliblankam srëm wenyik mo nwena dimin tabir-zimki- zen dikim ol dawemna in mo ngatansa enhonak eisbin srëm hap. Kirekam de gweibiridan srëmkam, zen maka Kristus mo ngatan zi mo lang nakore sosonna tame nul gwe'an. Sap Kristus Zen Alap zëre han ki en.

⁵ Zep ëe aen dikim ëmam gwen hap homë ol halada gwenan- ahakore zini men kirekam ëgwë gwenanke. Hwëna ëe Bian Yesus Zën de mam gwen en hap denakaë anakan ol halada gwenan, "Yesus Zen Teipsin Tangan Zini Zen." Hwëna zëno bosesa dikim mam gun hup ëe mesë ëgwëk- san de ebon mae de ëbabu gwen zini kiye. ⁶ Sap Alap men Zen okamana ansa de yang gulsun srëmnak guku, "Kawesinnî an kon ngatanna de jowek," zep Zen mes hen kirekam nëno mae mo enhona ngatan tabir-zimki. Menkam nëno mae mo nwenata tatak sonna hen enhona kawesinnî. Hwëna angkam enho nakon nen ema Yesussu kara la gwe'an. Zen in zebe tame uk, "Kristus hun de zergwë gwenkam, nen dekame Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna eis gwibi'in."

⁷ Nëno mae mo timni, zen sap kama nakon de yang tabinni, zep dawem naka hom. Hwëna dekam de enho nakon ëngatan gwen hap dena in sa Alap ing ta sonezimki, zen srëkam de dawem tangarana zen. Nëno mae mo timni sap karekna, hwëna olk, ngatan zi mo lang nakore nik zë gwë gwenda. Zen dekam zep dam gwesik gwenan: Sosonna men dekamë syal ta gwenan, zen kitak Alap onakorena. Ère mae mo tim nikore naka hom. ⁸ Ano mae mo jal zini sap beya tanganna, hëndep zen man sap asa ngirin da gwibirin. Hwëna Alap abe mae hap sosonna gol gwizimnira, ëe zebë nama lowehe gwe'an. Anakare ngalap enlalana hen ki sap abon mae onak hata gwenda, "Èe banakan asa loweher?" Hwëna ëe dekam homë enlalana anakan ëtopse gwe-gwenan, "Alap molya asa mas gwibiridaka." ⁹ Zen karek tabin hip sap asa alp dasik gwibirin, hwëna Alap hom asa da tasik gwibirida. Sap ki asa mos-mos ta gubin hip alp dasik gwibirin. Hwëna Alap ap sosonna gol gwizimnira, zep asa timbwas dabir srëm gwe-gwe'an. ¹⁰ Ëe mesë Yesus hun ëraha-en gwek, zep ëe tim niban de nama okamanak lowehe gwenkam zebë mwin-mwankam anakan eis gwibirin, "Nësa an hen Yesus mo kim karek da gwibirin, hëndep zëno kim hen nësa damera gwenan." Hwëna sosonna men dekam Yesus etan ngaya gweka, zen hen man ano mae mo timnik lwa gwenan. Zep ahakon asa de hlaluluda gwenkam anakan tame nul gwenan, "Zëno mae mo timni sap sin-sinni, hwëna Yesus Zen ëngaya gwen hap de sosonna gol gwizimnira." ¹² Zep Alap mo nganak de syal ta gwen wenyia ëe in sa kirekam juwen hap ëalp gwesik gwenan, hwëna em dekone ëngaya gwe'an.

¹³ Alap mo olak zini man anakan ale gulku, "Èe Alapsaë taïbliblankam, zebë tonbiridak." [†] Èe hen kirekamë Alapsa laïbliblankam, zebë zëbe hap dena airin srëmkam lonbiridanda gwenan. ¹⁴ Sap ëe mesë Alapsa anakan laïbliblankam: Men kirekam Bian Yesussu tin nikon ngaya taka, zep nen men zene Deban ëraha-en gwek, nësa hen kirekam sa ngaya tabiri. Zen dekam sa zëre onak dep kitak nësa tagal gulsulu. ¹⁵ Zep ëe de kareksa goltowe gwenna, zen airis. Èe ama dekam ësam gwesik gwe'an. Sap zen dekame em anakan

† 4:13 Mzm 116:10

tawa ei gwibi'in, "Alap man angkam Yesus onakon nësa kwasang gwibirida gwe'ara." Hwëna etan beya tangan nik sa ebon mae onakon ësane gwe-gwer, hëndep zen de hen Yesusu taïbli gweblankam, zen hen sa Alap hap dawemna nol gweblal hen bosenka teip nulsuk gweblal.

¹⁶ Zen in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal tанда gwenan. Nëno mae mo timni an sap man ësini gwe hana gwenan, hwëna Alap man nëno mae mo angna mwin-mwankam tatete ta gwizimnira. ¹⁷ Zep ëe insa awe karekna oltowe gwenan, zen jahalhana hen holo tangankam hom. Hwëna ngatan zi mo langnak zen zep sa Alap dawemna abe mae hap dohon-hon tangankam golzimdi. Zen zen- hëndep de wenyaya, hen mam tangan wenyaye. ¹⁸ Zep nen home angkam en dep de ba maesa enlala ei gwibirin- mensa okamanak awe hla kul gwenanye. Sap nwekam de hlaul gwenkam dena, zen hëndep denaka hom. Hwëna nwekam de hlaul gwen srëm wenyaya, zen diki zen- hëndep de wenyaye. Zen diki desa de dokwak gun hup nen damdam enkam hlu-hluk gwen.

Ngatan zi mo langnak de timsi de kara gwibin hip de ol:

5 Nen mese sap ëtawa gwëk: Nëno mae mo timni an, zen san de sohlas gola kiye- bohëkam de zë okamana awe lowehe gwen hap dena. Zen gol kluk mo kim sa ëklasak gwer. Hwëna dekam nëno mae mo ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki. Zen hëndep de gola zen- Alap mo syal gweblan zi niye. Zen zi mo syal gweblan golsa hom. ² Okama ennak dep de timni an karekna. Zen zebe sërkam ëdwam gwe-gwenan- ngatan zi mo langnak dep de timsi de baju makan ala son hapye. ³ Desa de alala tankam, dekam nëno mae mo angna molya irkare makan lowehe gwëk. ⁴ Okamanak dep de kluk gol makare tim niban de nama lowehe gwenkam, nen dekam ema anakan ëenlwan gwe-gwenan, "Awe de gwëna dohon tanganna. Diki hëndep de tim niban de gwëna aïris." Hwëna juwenkam nen home ëdwam gwe'an- tim srëmkam de ang en nik lowehe gwen hapye. Diki nabakam de ngatan zi mo langnak dep de timsi de ala sonna aïris. Dekam awe en dep de timni ansa Alap sa owas hap hëndep de ëngaya gwen hap de tim hip nëp li yul sonezimdi.

⁵ Zen Alap Zën ki kirekam dep nësa hohle tabirki. Zen in zep zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimki- dekam de nësa anakan hamal hap gu-gubiridan hap, "Em esa eiwa ëre mo Tane naban hëndep denaban ër gwë gwer."

⁶ Nen in zebe enlala tatetekam lowehe gwenan, sap nen mese tame uk, "Okamanak dep de tim niban de nama lowehe gwenkam, dekam nen Bian onakon nama langanak." ⁷ In zebe Biansa de anakan taïblihan enlala naban lowehe gwenan, "Mensa angkam hla kul srëm gwe-gwe'an, Zen desa sa lamkam nëbe mae hap golzimdi." Zep nen home nwekam de hlaul gwen wenyaya ansa dwam ei gwibi'in. ⁸ Zep nen enlala tatete naban Biansa anakan laïbli gwëbla'an, "Zen eiwa ngat-

an zi mo langnak dep de timni sa nëp lop tazimdi." In zebe anakan ëdwam gwe-gwenan, "Angkam de timni ansa emaka hli ku'in- dekam de hëndep de wenyaya gul irin hip- Bian zëre hon dikim gwë gwen hap denaka."

⁹ Zen in zep okamanak awe de nama lowehe gwenan, nen diki Bian de nësa sam gwesibirida gwen en hap nen ëalp gwe-gwen- men kirekam esa hen wakuwe ëalp gwerye. ¹⁰ Sap nen lamkam Kristus hon esa kitak aha-en aha-enkam yaïng gwe-gwer, hen Zen dekam sa nësa takensibirida gwera, "Em banakarekam okamanak de tim niban gwë gwëka?" Dawemsa de syal gwe-gwibin wenyaya kip, dawemsa sa golzimdi. Hwëna karekna men zen syal nei gwibik, zëbe mae hap hëndep kareksa sa golzimdi.

Alap han dikim zerumlae gwen hap de ol:

¹¹ Sap ëe mesë Bian de kirekam nësa klis gun hup dena insa tame uk, zen in zebë ëe, Bian mo nganak de syal ta gwen wenyaya, Alap han dikim zerumlae gwen hap de olkam titi la gwibirin. Alap Zëna mes asa anak-an tame tabirki, "Zen tïngare enho naban ano nganak syal ta gwenan." Zen in zebë hen ëdwam gwe-gwe'an- em de hen kirekam asa tame ta gwibin hip. ¹² Eë ënaka de boltere tabin hip homë ki kirekam emsa gubiridan. Hwëna ëe ama ëdwam gwe'an- em dikim asa isrip-sri gwibiridan hap. Dekam aha zi de asa tonsubiridankam em emaka enbirida'an, "Paulus wal bosenka wal zeban Alap mo nganak zëre mae mo bosenka de mam gun hup hom golësyal ta gwe'ara. Zen tïngare enho naban syal ta gwenan." ¹³ Zep auhu-kama enlala zini sap sa asa anakan donsubirida gwer, "Zen in mamakkam syal ta gwenan." Hwëna ano mae mo enlalana anakan lwa'ara, "Eë sap asa zi mo nwenak saherak altil gwer, sap ëe Alap en de asa sam gwesibirida gwen en habë syal ta gwe'an." Hwëna em de anakan asa tame tabinkim, "Zen mamakkam hom syal ta'an," kirekam aïris. Sap ëe emsa de mas gwibiridan habë syal ta gwe'an. ¹⁴ Sap ëe anakare enlala nabanë syal ta gwenan, "Kristus Zen nëbe mae hap de kwasang hap te-lidak sonnak tïlki." Zep zëno kwasang-kwasangna man ano mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Sap ëe hen anakanë ëta-ïblik, "Kristus Zen tïngare Alap mo hlil irin wenyaya nëbe mae hap tïlki, zep Alap mo nwenak Zen dekam nësa kitak golëjuweka." ¹⁵ Zen kirekam mae hap ki lwak: Nen dikim Zëbon en onak lowehe gwen hap, nëre mae mo auhu-kama enlala san dikim lowehe gwen srëm hap. Zep Kristus mo nëbe mae hap de tïnni, hen Alap kim nëbe mae hap de dawem hap tïn nikon ngaya taka, nen bap nen desa asyas makan enlala gwe-gwibin.

¹⁶ Zen in zep, ëe bëjënë angkam aha zisi auhu-kama enlalakam anakan enlala gwibiridan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Orep ëe hen Kristussu auhu-kama enlalakam ama kil lik, "Totore zi." Hwëna angkam ano mae mo enlalana mes wet gwesikï. ¹⁷ Sap men nara Kristus hun zeraha-en gwenna, zen dekam sa jowera- san de aha zi, ësenal! Dekam ëpba enhona

mes tap gweblaka, hwëna angkam ëse enho naban zergwë'ara.

¹⁸ Zen kítak Alap ki kirekam nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimnira. Orep nen sap Alap mo jal zi mo kime lowehe gwëk, hwëna Kristus onakon zep nësa golëum-lae gwëka. Zen in zep hen abe mae hap syala wei yul sonezimki- zëre han dikim zerumlae gwen hap de ol dawemna insa de gol halada gwen hap denaye. ¹⁹ Ëe in zebë ol dawemna ansa ol halada gwenan,

“Alap Kristussu zer soneka- Zen de te-lidak sonnak okamanak de zi hip tïn hip, Alap Zën dikim kítak nësa golëumlae gwen hap. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap man nëno mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibirida.”

Ëe kirekamë ol halada gwenan, sap Alap mes ki Zën dikim golëumlae gwen hap de syala insa abe mae hap wei yul sonezimki. ²⁰ Zep ëe an Alap mo dam tasibinni-Kristus mo bosekam de emsa kwang guludan hap dena, Alap Zën de emsa kwang guludan makan. Ëe in zebë emsa Kristus mo bosekam etan anakan titi tabi'in, “Alap han em zerumlae gwen.” ²¹ Sap Kristus Zen sap hom karek maena golka. Hwëna Alap man gwëblakasan de kareksa de gol gwen zini kiye, nëno mae mo karek-karekna kim kítak wei yul soneblakaye. Hen zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Nen dikim Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëre mo nwenak ëdakastin hip.

6 Sap Alap asa kirekam golësyal ta gwe'ara, ëe in zebë emsa titi labi'in: Em hen angkam mese Alap mo kwasang-kwasangna enhonak eisbik, zep desa bahem asyas makan gwei gwibin. ² Sap men kirekam Alap mo ëpba olak lwak, Zen nama emsa angkam anakan gubirida'ara,

“Em kime juwen oranak lowehe gwëk, emsa de kwasang gwibiridan hap de yaklanak kim hatak, dekam zebë eno mae mo abena sak.

Yaklana inkam Ëe ama ngaya tabin hip hatak.” [†] Zen in zep, Alap mo kwasang gwibiridan hap de yaklanak angkam mes hatanan! Angkam an ëngaya gwen hap de yaklanake lowe he'an! Zep desa bahem asyas makan gwei gwibin.

Mae hap de ol: Ol dawemsa de gol halada gwen hap de wenyä, ëe dawem naban karek nabanë itowe gwenan.

³ Ëe in zebë ëalp gwe-gwe'an, “Bap zen zini ano mae mo banakare karek mae nakon Alap de kwasang gwibiridan hap de ol ësena in san ang ta srëm gwen. Alap hap de syala an, bap zen zi mo nwenak karek gwen.”

⁴ Zep banakare maesa de goltowen nakon, ëe ama zi de anakan asa tame tabin hip ëdwam gwe-gwe'an, “An eiwa Alap hon de syal ta gwen zi.” Ëe zebë dawemkam tatem ëzauk gwenan- sap totoresa de kareksa goltowennak, hen sap zi de asa karek tabinnik, hen sap jalom ëk tihinak de lowe hennak. ⁵ Asa mes dangole gwibik hen bwinak yal nulne gwëk. Ëre mae mo tawa ta-

bin jal hap, dekam zep zini ëilman gwe-gwenan, hen asa tameran hap alp dasik gwibirin. Tahalha naban de lowehe gwenna hen mesë dawemkam eis gwibik- sap dohon-honkam de syal ta gwenna, yaklam, hen kam blal, hen usak naban de lowehe gwen naye. Hwëna ëe namaë deban tatem ëzauk gwenan. ⁶ Sap eiwa kirekamë karekna oltowe gwenan, hwëna ëe ama ëdwam gwe-gwe'an- tïngare zi de anakan asa tame tabin hip, “Zëno mae mo enlalana lalak enna.

Hen ba maesa de tame gun hup dena zëno mae mo enlalana blala.

Hen zen jala tawa naka hom.

Hwëna zen enlala sae-sae naban aha zisi mas neibirida gwenan.

Hen tïngare enho naban aha zisi kwasang neibirida gwenan.

Alap mo Enhona hen man zëbe mae hap sosonna gol gwizimnira.

Hen Alap mo sosonna zëbon mae onak lwa gwenan. Zep zëno mae mo tawa tabinni eiwa tanganna.”

Eiwa, Alap mo nganak de syal tan zini, ëe zebë okamanak awe lowehe gwe'an- san de Kristus mo jana nabare zini kiye. Zep eijan hap de tïngare kire-kirena mensa Alap nëbe mae hap lop ta gwizimnira, desa ama kítak kap la gwenan. ^{††8} Ëe kire enlala nabanë Yesussu babu ë gweblanan. Zen zep hwëna ahakon asa husus neibirida gwenan, hwëna ahakon hen man asa sam neibirida gwenan. Ahakon ano mae mo bosena man mam nul gwenan, hen ahakon man asa lamang da gwibirin. Ëe sap eiwa de enna kimë tawa la gwibirin, hwëna ahakon man asa nenbirida gwenan, “Zen in nësa de yasik ta gwibin hip de zi.” ⁹ Zen sap ki asa tame da gwibirin, hwëna man asa neibirida gwenan- san de tame tabin srëmna kiye. Asa man kil di gwibirin, “Mes juwek,” hwëna sap namaë lowe he'an. Asa man ki sap dangole gwibirin, hwëna ëe homë kim juwe'an. ¹⁰ Enlala dowe hananna ki sap abon mae hata gwenda, hwëna nabakamë etan ëisrip-sri gwe-gwenan. Ëe sap te-ala srëmkamë lowehe gwenan, hwëna hëndep de te-alana ëyë kae ë gwebla-zim'in. Okamanak sap ano mae mo kire-kirena hom, hwëna Alap mo irik gïnnik dep de kire-kirena, zen ëyë kítak bi ëblan da'an.

¹¹ Korintusk de aya-wal oso-wal, ëe mesë kirekam damnak ebe mae hap de kwasang hap ëre mae mo enhona ërtreizimk. ¹² Ëe homë olzausu'un- emsa de kwasang gwibirida gwen naye. Hwëna em mes yabe olzausuk- asa de kwasang gwibirida gwenna. ¹³ Zep ëe ama angkam emsa gubirida'an- ëre mo walassa de gubiridan makan: Eno mae mo abe mae hap de kwasangna emki hen esek gulsen.

Kristen gwen srëm zi niban de golësiri gwe-gwen srëm hap de ol:

¹⁴ Ëe ama emsa gubirida'an: ËKristen gwen srëm zi niban bahem golësiri gwe-gwen. Zen mae habë ki kirekam emsa gubiridal: Sap karek gol gwen zi niban bëjen dawem gol gwen zi niban aha-ere enlalakam

[†] 6:2 Yes 49:8

^{††} 6:6-7 Ef 6:10-18, 1Tes 5:8

apdekam syal tan. Hen kawesinnik de lowehe gwen zi niban bëjen ngatannak de lowehe gwen zi niban ëaha-en gwen. ¹⁵ Kristus hom dowal mo kigî naban olsa aha-en ul gwenda. Zep hen kirekam, ëKristen gwen zini bëjen ëKristen gwen srëm zi niban ësiri gwen. ¹⁶ Boton alap yang tasibinni hom eiwa de Zini Alap mo golak kang nul gwenan. Nëno mae mo lowe henna hen kirekam: Sap nen kitak san de Ngaya Zini Alap hap de golmen kirekam Zëna gubiridakake:

“Ëe asa zëno mae mo ngirinnik gwë gwer, hen Ëe asa desa golëlowehe gwer. Zen Asa en sa boklena kom noso gweblal, hen Ëe asa desa bi gwibiridal.” †

¹⁷ Zen zep nësa hen gubirida'ara, “Enlala kawesin zi mo ngirin nikon emki wet so gwen. Emki desa langa tasibin. Kun nabare kire-kirena bahem mae towanbin. Kirekame lowehe gwe'ak, ki dekam Ëe asa etan emsa golëlowehe gwer.” ††

¹⁸ “Em ëre mo walas hap esa ëjower. Hen 'Bian'kam esa Asa en gweblal. Soson Zini Alap Ënë ki emsa gubirida'an.” ‡

7 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap Alap kirekam nësa gu-gubiridaka, zen zep nëre mae mo enlala naban enho naban tïngare karek-karek nakon nen lalak ta gwibin. Enho lalak enkam nen lowehe gwen, hen Alapsa bap nen asyas makan enlala gwe-gweblan.

Paulus kim Korintusk de Kristen zini isrip-sri gwibiridakake:

² Hwëna aya-wal oso-wal, ere mae mo abe mae hap de kwasang-kwasangna emki esek gulsen. San kië ebon mae onak zini karek lak? Ahaksa aha maena san kië yasik lak? Hen san kië emsa te-ala mae hap aberbe la gwibik? ³ Ëe kirekam em dikim ësaher gwen hap homë ki ale gulzim– anakan dikim ëenlala gwen hap, “Eiwa, diki te-alasa emaka olzimk.” Sap men kirekamë emsa gubiridal, ëe sërkamë emsa kwasang eibirida gwenan. Hëndep ëe de juwen maekam ahaksa nama de lowehe gwenkam, ëe molyë emsa de kwasang gwibirida gwenna olzausuk. ⁴ Ëe, Paulus, mesë emsa dawemkam anakan taïblibiridak, “Ëe de zëno mae mo lowe hensa de oto gulsun hup gubiridankam, zen molya asa jal nëblak.” Hen ëe namaë emsa anakan sam gwe-sibirida gwenan, “Zen ano walas dawem-dawemna.” Ëe sap ëre mo wal bose walya ban kareksaë zigoltowe gwenan. Hwëna emsa de enlala gwibiridankam, ëe dekam zebë enlala nakon ësëwehe gwenan, hen ano mae mo isrip-srina dekam tangan zep taman kinî gwenan.

⁵ Hwëna eiwa, ëe kimë Makedonia mo langnak yaing gwëk, dekam ano mae mo enhona hom sëwe heka. Sap ëe karekna da-en homë zë oltowe gwe'ak. Dekam zëwe de zini man asa husus neibirida gwe'ak, hen man asa karek da gwibik. Hen deban ebon mae onakore

† 6:16 Im 26:11-12, Yer 32:38, Yeh 37:26-27, 1Kor 3:16-17 ††
6:17 Yes 52:11, Yeh 20:34, 41 ‡ 6:18 2Sam 7:8, 14, 1Taw 17:13, Yes 43:6, Yer 31:9

ola homë ësane gwe'ak, zebë enlala nakon ësëwehe srëm gwëk. ⁶ Hwëna enlala dowe hanan zi hip Alap enho tatetesa zer gwizimnira. Zep Titus Bak kim ebon mae onakon abon mae onak hata zaka, dekam zep ano mae mo enlalana sëwe hezimki. ⁷ Zëno hatazan en hap homë ëtatete gwëk, hwëna zen kim anakan aïsîl gwe zakake, “Korintusk de zini ano enhona dawemkam ap së da soneblak, hen zen dawemkam ëdwam gwe-gwe'an– Paulussu de etan zertowen hapye. Zen man angkam damnak anakan ëkira-kla gwe-gwenan, ‘Eiwa, ëe ama Paulussu kirekam karek lak.’ Hwëna zen angkam eno tahasa de trî so gweblan hap ëdwam gwe-gwe'an.” Ëe kimë kirekam Titus hon emsa salbiridak, ama tangan sërkam isrip-sri gwëk.

⁸ Ëe nonol ama sap enlala gwe-gwe'ak, “Ëe ba habë zëno mae mo kareksa de dri yulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk? Zen sa hwëna enlala nik ëdowe hanal.” Sap eiwa kirekamë enlala gwe-gwe'ak, hwëna angkam mesë dam gulsul, “Ëe ama sam gwesik– kirekam de emsa jal gwibiridankamye.” Ëe eno mae mo enlala dowe hananna in kon homë sam gwesî'in. Hwëna ena dekone ëhale'an. Hen angkam enlala dowe hananna in mes tap gwizimdi. Zep kirekam aïris. Ëe homë kim emsa karek tabik. Alap Zen kirekam nësa dwam gwibirida gwenda, “Zen dikire zëre mae mo enlala dowe hanan nakon ëhale gwëk.” ¹⁰ Sap Alap mo dwam gwibin sin de enlala nik dowe hanankam, zen dekam zebe ëhale gwenan, hëndep zep esa ëngaya gwer. Desa bëjen gubin, “Zen karekna.” Hwëna Alapsa de tame tan srëm zini zëre mae mo karek-karek gol gwen nakon sap ki enlalana ëdowe hana gwenan, hwëna dekon hom ëhale gwenan. Hwëna dekam nama juwen ora san ang ta tine gwenan. Zep auhu-kama enlalakam de dowe hananna, zen eiwa karekna. ¹¹ Em zebe ësam gwesik, sap em Alap mo dwam gwibin sine enlalana ëdowe hanak, hen zebe ëhalek.

Em zebe ewet gwesin hip ëdwam gwëk.

Hen men zen ëkarek gwëk, em zebe desa anakan jal eibiridak, “Em ba habe Paulussu kirekam karek lak?”

Em zebe Alap mo jala aïribik.

Hen dekam zebe ëdwam gwëk– ëe de etan emsa amjanbin hipye.

Hen zebe ano titi tabin sin de ang tan hap ësyal-syal gwëk.

Dekam zebe anakan ola aha-en uk, “Men zen ëkarek gwëk, kirekam esa halen labir.”

Dekam zebe dawemkam tïngare zi mo nwenak anakan oltrëk, “Ëe homë karek gol gwen zi niban ola aha-en uk– dekam de karekna insa syal gwibin hipye.” ¹² Zep suratna insaë nonol ale gulzimk, zen anakan dikim emsa klis gun hup hom, “Zen karek gwëka,” ahaksa, “Zini in desa karek taka.” Hwëna ëe anakare enlala nabanë ale gulzimk, “Zen kim de ano suratnak de ola an san Alap mo nwe kara gwennak ang ta'ak, dekam sa zën anakan dam nulsul, ‘Nen eiwa Paulus mae mo ol san de ang tan hap ema tangan ësyal-syal gwe'an.’”

¹³ Sap em ano ol san kirekame ang tak, ano mae mo emsa de ngalap gwibiridanna dekam zebë ësëwehek.

Sap em dekam Titus Bak mo enlalana mese sê la sone-blak. Zep zen kim ebon mae onakon hata zaka, isrip-sri naban zep ebe mae hap dena asa aïsîl gwibirida zaka. Êe dekam zebê hen mamkam êisrip-sri gwék. ¹⁴ In kim Titus emsa amjanbir srêm gwe'anaka, êe ama dekam hamal hap gubluk, "Korintusk de Kristen zini in dawem-dawemna. Zen sa dawemkam eno titi tabin sin ang tal." Zep angkam êe homê saher gwebla'an. Sap men kirekamê ebe mae hap dena Titussu gubluk, hêndep em kire enkame êblak. Ena tawana: Ebon mae onak kimê gwê gwék, êe homê emsa boton ta gwibik. Zep hen Titussu homê boton tak- ebe mae hap denaye. ¹⁵ Titus mo kwasangna angkam ebe mae hap dena mam tanganna, sap zen anakan emsa enlala gwibirida gwe'ara, "Zen dawem enkam asa blikip gwešiblin naban neirink, hen zen kitak ano ol san dawemkam ang ta gwék." ¹⁶ Zep angkam êe ama tangan emsa sam gwešibirida'an, sap mes tangan dam gwešil: Em in taiblibiridan tanganna.

Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de te-alakam mas gwibiridan hap de ol:

8 Angkam aya-wal oso-wal, êe ama êdwam gwe'an em de hen ansa êtawa gwen hap: Alap zêre mo kwasang-kwasangna mamkam propinsi Makedoniak de Kristen zi mo enhonak ing gul sonezimki, ² zep hêndep zêno mae mo enhonak isrip-srina sêrkam tangan mam gwék. In zep zen te-alana beya tangankam tagam dak- dekam de Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa mas gwibiridan hapye. Hwêna zen hen sap karekna mamkam noltowe gwe'an hen tahalha tanganna. ³ Êe eiwa denakê emsa gubirida'an: Zen kim Bian onakore kwasang-kwasang hap beya tangankam tagam dak, zêna hwêna man tangan etan êtahalha gwék. Êe sap homê desa enbiridak- te-alasa de zen hen zer sonezimdin hipye. ⁴ Hwêna zên asa nenbirida gwék, "Êe hen ama Yerusalemk de nêre mae mo Kristen aya-wal osowalsya de mas gwibiridan hap êdwam gwe'an- men kirekam hen aha langnak de zini êkalang gwe'anke." ⁵ Hwêna zen kim kire hap ola aha-en nuk, zen ein hom kirekam syal neibik. Zen nonol zêre mae mo lowe hensa kitak Bian hap anakan yaing nilblik, "Bian, êre mae mo lowe henna kitak eno tahanakê onne se'an, sap êe ama Yerusalemk de tahalha zisi mas gwibiridan hap êdwam gwe'an." Hen dekam zep asa nenbiridak, "Men kirekame asa enbirida'ak, êe asa ki desan ang tal." Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak. Hêndep êe hen ama tangan lenggwanbiridak.

⁶ Êe in zebê hen Titussu enblak- dekam de Korintusk de zini emsa etan amjanbin hipye, Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de kwasang gwibiridan hap de syala insa ekakim su kul sonek, êe de ahakore naban golêyaing gwezan srêmnak. Sap Titus zen zen nonol kire hap de syal hap emsa titi tabirki. Zen zep sam gwešî'ira- zen de etan kire hap de syala insa eban mae zisul sonen hapye. ⁷ Sap em eiwa mese tangan dawemkam êKristen gwék:

Em sêrkam tangane Biansa laibli gwebla'an.

Hen eno mae mo ol toranna sosen tanganna. Hen eno mae mo tame gunnu mes tangan esek gwe-ser.

Alap hap de syalsa de gon hap em hen syal-syal tanganna.

Hen em sêrkame asa kwasang eibirida gwenan. Sap em mese kirekam tangan êsam gwešik, zep angkam emki hen tahalha zisi de kwasang gwibirida gwen hap de syalak êsyal-syal gwen.

⁸ Kirekam insa ep ale gulzimk, êe anakan homê kim emsa tik-tik tabi'in, "Em hen te-alana olzimk." Hwêna êe ama kim emsa anakan akasibirida'an, "San ha zen hen sa Makedoniak de Kristen zi mo kim tingare enhonaban tahalha zisi hen kwasang neibiridal?" ⁹ Sap em mese Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tame uk: Zen sap nonol ngatan zi mo langnak tahalha srêmkam gwê gweka. Hwêna nêbe mae hap de kwasang hap desa kitak hli yulku- dekam de tahalha zi mo kim awe gwê gwen hap. Zen mae hap ki kirekam gwêka: Nen dikim hen lamkam ngatan zi mo langnak zêre mo kim sowehen tangankam lowehe gwen hap.

¹⁰ Zep êe ama êre mo enlalasa ebe mae hap zer sonezim'in: Dawemna, mensa nonol tahunkam ena kon eisibir hanak, emki sul sonen. Tahalha zisi de mas gwibiridan hap de êkalang gwenkam, eme ênonol gwék, hen te-alana nonol eme sap tagam lak. ¹¹ Zep emki ere mae mo êkalang gwenna insa sul sonen. Sap em ema êkalang gwen hap êsyal-syal gwék, zen in zep emki angkam de sul sonen hap êalp gwen. Men kire enkam Alap ebe mae hap gol gwizim'ira, zêno hlik naka emki ing gul gwen- men kire enkam ena êdwam gwe'anke. ¹² Sap em de mas gwibiridan hap êhohle gwenkam, Alap sa emsa anakan sam gwešibiridala, "Zen man mas gwibiridan hap êdwam gwe'an." Betekkam de ing gun zisi Zen sa anakan tawa gwibiridala, "Zini an sap man beyakam de ing gun hup dwam gweka, hwêna basa dep?" Sap zi de tahalha gwenna, Alap molya desa enlala gweblaka, "Zen maka mamkam ing gulu."

¹³ Êe homê anakan dwam gwe'an, "Korintusk de zini dikire êtahalha gwék. Yerusalemk de zini tahalha srêmkam de lowehék." Hwêna êe hwê-hwêkam de enaka mas gwibirida gwen habê dwam gwe'an. ¹⁴ Sap angkam em tahalha srêmkame lowehe gwe'an, zep em emaka mas eibirida'an. Hwêna aha tahunkam de zen tahalha srêmkam lowe he'ak, zen maka hwêna emsa mas neibirida'an- em de hwêna êtahalha gwenkamye. Zep em kirekam esa enaka mas eibirida gwer. ¹⁵ Zep men kirekam Israel Bak mo zi ausu nakore zini orep tahalha srêmkam lowehe gwék, em tingare Kristen zini kirekam esa lowehe gwer. Sap Alap mo olak anakan lwak:

"Men zen tembanena beyakam tagal dak, hwêna hyanak hom mosrona zalta dep yal dak. Hen men zen betekkam tagal dak, hwêna hyanak hom êtahalha gwék." †

† 8:15 Kel 16:18

Titus de wal bose dare zeban te-alasa zitagam tan hap de ol:

¹⁶ Ëe ama Alap hap dawemsa gol gwebla'an, sap Zen mes ère mo enho makare enlalana Titus Bak hap hen ing ta soneblaka. Zen zep ère mo kim syal-syal gwe'ara- emsa de mas gwibirida gwen hapye. ¹⁷ Zep èe kimè desa emsa de amjanbin hip lakensiblik, zen man tangan sam gwesiki. Sap zèna hen mes takensiblin srèmnak emsa de etan amjanbin hip kalang gwe'anka.

¹⁸ Titus hun nère mae mo aha oso naban sa asa ebon mae osan dep angirbirida zala. Zen hen dawemkam Kristus hup de ol dawemna tonbirida gwenda, zep desa hen man tingare jematna sam neisik gweblanan.

¹⁹ Hen awe de jemat-jematna mes zini insa dam dasikzen de hen asa ang gwibiridan hap, te-alana insa dikim Yerusalemk dawemkam zerhatan hap. Sap kwasang hap de syala an, zen mae habe syal ta'an: Bian mo bose dikim mam gwen hap, hen dekam de tingare zi nèsa anakan tame tabin hip, "Zèwe de Kristen zini in tahalha zisi de mas gwibirida gwen hap syal-syal tanganna." ²⁰ Zep zini Yerusalem san dep beya tolkam sa ang tal- dekam de tingan asa anakan taiblibiridan hap, "Zen eiwa kitak sa neirzim. Zèna molya mae nulin." ²¹ Sap ano mae mo dwam gwenna, dam-dam enkam de syal tan hap- sap zi mo nwenak hen sap Alap mo nwenak.

²² Zi darena in hon èe asa hen zini ahana èr soner. Èe mesè zini insa hen dawemkam akasik gweblak, zebè tame la'an, "Zen hen Alap mo syal hap syal-syal tanganna." Zèna man tangan sam gwesiki- desa de hen ang gwen hap dam tasinkimye. Sap zen man emsa taiblibirida'ara, "Korintusk de Kristen zini zen dawemdawemna."

²³ Titus zen ano syal bose. Èe apdekamè deban emsa syal eibirida'an. Aha zi darena in, zen awe de jemat-jemat mo dam sosun zi dare. Zère nik mo èn nakon tingan mes tame nosok, "Zen dawemkam Kristus mo bose hap syal è gwenda." ²⁴ Zen in zep, amki hen zèbe nikip kwasang-kwasangna oltrei gwizimk. Dekam sa hen awe de jemat-jematna zèbon nebon onakon anakan èsane gwer, "Men kirekam Paulus tonbirida gweka, Korintusk de Kristen zini, zen eiwa dawem-dawem tanganna."

Mae hap de ol: Alap man isrip-sri naban de zèbe hap ba maesa gol gweblan zisi kwasang gwibirida gwenda.

9 Em orep mese èsyal-syal gwek- Yerusalemk de Kristen zisi de te-alakam mas gwibiridan hapye. Zep suratnak awe èe ba hap de etan ebe mae hap ola blal gulzimdin hip? ² Em dwan mes em-am èsyal-syal gwek. Zep èe mesè eno mae mo bosena propinsi Makedoniak awe anakan mam gul gwizimk, "Propinsi Akayak de zini, èna Korintusk, zen orep mes nonol tahunkam tahalha zisi de mas gwibiridan hap èhohle gwek." Em insa kirekam èsyal-syal gwek, aha jemat-jematna dekam zep hen èdwam gwek- enlala syal-syal-

kam de hen mas gwibiridan hapye. ³ Zen zep asa nonol zi dan-aharena insa asa de ebon mae osan ngeirblizan hap lup gul soner- anakare enlala naban, "Èe mesè aha zisi anakan gubirida gwek, 'Zen mes tangan èhohle gwek.' Hwèna èe de deban mae golèyaing gwe zankam, babè èhohle gwen srèmnak emsa hlauludazan." ⁴ Sap èe de Makedonia kore zi niban èhohle gwen srèmnak emsa hlauluda zankam, ki hwèna èe sèrkam asa anakare hap saher gwer, "Èe ba habè waba hap kirekam boltere ta gwibik?" Ena dekam hen esa èsaher gwer. ⁵ Zen in zebè enlala gwek- zi dan-aharena in de asa ngeirbiridazan hapye, em dikim dawem enkam te-alasa tagal ta gun hup, mensa ena ègu-guk gwekke. Sap èe de hamal ta gunnuk emsa hlauluda zankam airis tangan. Dekam isrip-sri naban esa te-ala yawala insa eirzim. Hwèna hamal tan srèmnak de èe yaing gwe zankam, ki sa hwèna nwe-mase gwer, "Zen ein tagam dazim'in."

⁶ Gul sun de ol blaoranna ansa bahem eititi gwibin: "Betekkam de eiyas tanna, dekam betekkam esa hen eini tara.

Beyakam de eiyas tanna, dekam beyakam esa tara." †

⁷ Zep dawemna, diki ere mae mo enhonak em anakan dam gulsuk gwen, "Èe ki en asa golzim." Embwan gwibin niban bahem gol gwizimdin. Hen anakare enlala naban bahem, "Èe an einè golzim'in." Diki isrip-sri naban emki gol gwizimdin. Sap Alap isrip-sri naban de gol gwizimdin zisi man kwasang gwibirida gwenda. ⁸ Sap Alap mo sosonna ki- dekam de etan ebe mae hap tingare hè'ho gwibin nika gol gwizimdin hip denaye. Zen dekam tangan esa enlala beya gwen srèmkam kae-kaena esek ulse gwer. ⁹ Sap Alap mo olak man lwak,

"Alap tahalha zi hip totoresa gol gwizimnira hen kae gwe-gwibir-zimnira- men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling disik gwenanke.

Alap mo syal dawemna in hèndep denaban sa lwa gwer." ††

¹⁰ Zep hen kirekam, kae-kae gwen hap de syala in, zen obwaga dansa de eiyas gin makan lwa'an. Alap men Zen desa de eiyas gin hip gol gwizimnira, hèndep tarankam tembanena hen sowe henkam gol gwizimnira, zep eiwa eno mae mo kae-kae gwen hap de syala insa dan nik de mamkam tèn makan sa ep beya gul gwizimdi. ¹¹ Alap dekam sa ebe mae hap mamkam hè'ho gwibin nika gol gwizimdi, hèndep zep esa beyakam kae eibirida gwer. Hen desa de aha zi hlaunkum, dekam beya nik sa Alap hap dawemna nol gweblal. ¹² Sap em insa Kristen bose uk mo tahalhana hla kulzim'in, hwèna dekam beya nik sa hen Alap hap dawemna nol

† 9:6 Ams 11:24 †† Paulus Mzm 112:9 nakore naka awe ale gulku. Paulus mo enlalana ayatnak awe, san ha Alap de kirekam mas gwibiridan hap dena? San ha zi bose zik de mas gwibiridan hap dena? Zep Paulus mo enlalana ayatnak awe anakan hen maka li nul sonek, "Kae-kae zini zen tahalha zi hip totoresa nol gwizimnira hen kae neibirida gwenan- men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling disik gwenanke. Hwèna Alap sa zèno mae mo syal dawemna insa hèndep denaban enlala gwe-gwibiri."

gweblal. ¹³ Sap em kime mas eibirida'ak, dekam sa emsa anakan dam dasibir, "Eiwa, Korintusk de zini in zëno mae mo eini mes bil gwek." Dekam Yerusalemk de wanya Alap mo bosena sa anakan teip nulsuk gweblal, "Hë'ho Bian, zini in ëk enkam hom Kristus hup de ol dawem san ang tak. Hwëna zen eiwa i-san i-san nei gwibirin, hëndep zep dawemkam ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk- aha zisi men kirekam hen mas neibirida gwenanke." ¹⁴ Zen dekam sa hen Alapsa kwasang naban ebe mae hap anakan abe da gwer, "Eiwa, Alap, Em ema tangan ere mo kwasang-kwasangna zëbe mae hap mam gulzimki. Zep Emki hë'ho gwibin nika zëbe mae hap etan gol gwizimdin."

¹⁵ Hen dikire tingan Alap mo bosena teip nulsuk gweblak, sap Zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nëbe mae hap totoresa golzimki. Zep eiwa wehasa hom- Zëbon onakore hë'ho gwibin niye!

Paulus kim zëre mo syala Korintusk de zi mo nwenak eiwa gulkuke:

10 Èe, Paulus, ama emsa titi tabi'in: Asa de husus gweblan zi sin bahem ang ta gwen. Èe ama sak: Ebon mae onakon ahakon man asa nenblak, "Paulus in Korintusk awe de gwënkam, zen ol drak-drakkam hom nësa tonbirida gweka. Hwëna langa nakon de suratkam nësa tawa tabinkim, dekam en ol drak-drakkam nësa gu sonebirida gwenda." Zen in zebë angkam Kristus onakore enlala sae-saekam hen kwasang-kwasangkam ² emsa gu sonebirida'an: Men zen kirekam asa nenblak, bahem desa salbirida gwen. Ki eiwa asa ol drak-drakkam emsa tonbiridazal- men kirekamë suratnak ale gul gwenanke. Hen zen dekam esa asa tame lal, "Paulus, hare eiwa, jal-jala kake." Zen man hen asa nenblak, "Paulus auhu-kama enlala naban syal gwe-gwenda." ³ Sap eiwa, nen auhu-kamanake lowehe gwenan. Nen zebe dowal mo kigi naban ëreija gwe'an. Hwëna ëe auhu-kama zi mo enlala blalkam homë zereija'an. ⁴ Sap nen okamanak awe Kristus mo jana nabare zi mo kime lowehe gwenan. Hen nëno mae mo janana, auhu-kamanak de janasa hom. Nëno mae mo janana, zen ngatan zi mo lang nakorena. Nen dekame dowal mo kigi mo iti ëna timbwas lablanda gwenan, hen yasik tabin hip de zi mo tawa tabinsi dekame timbwas ul gwenan. ⁵ Sap yasik tabin zini in bolte-boltekam anakare olkam aha zisi tru-tru nulbirida gwenan, "Kristen zini in hon bahem ang ta gwen. Ki em molye Alapsa tame lak." Hwëna zëno mae mo tawa tabinsi nen ema timbwas ul gwizimnin- ngatan zi mo lang nakore janana inkam. Hen zini men zen botonkam de tawa tabin sin ang ta gwe'an, nen ema etan desa Kristus osan dep lahyohal gwe'an. ⁶ Hen em kime Kristus onak dawemkam ëtal gwesilik, hwëna dekon men zen etan aha ora san ang ta'ak, ëe asa desa Alap mo Enho nakore sasonkam karek tabirzir.

⁷ Zi de ebon mae onak zënaka anakan kira tanna, "Èe an hen Paulus makarena- Kristus mo zer sonenna, emsa de hen tawa ta gwibin hip," zep zen dwan hen maka zëre mo kirekam de gun nukon anakan dam gul-

suku, "Paulus hen Kristus mo zer sonen nakake, zep ëe babë husus gweblan olsa gubiridan." ⁸ Èe eiwa ama sap etan-etankam ënaka gu gwebla'an, "Bian mes asa zëre mo nganak de syal gwe-gwen hap zer soneka," hwëna ëe molyë ëre mo kirekam de ola insa saher gwibik. Sap asa Bian eno mae mo ei nika de timbwas gulzimdin hip hom zer soneka. Hwëna eno mae mo ei si dikim mam gulzimdin hip zer soneka.

⁹ Hwëna asa anakan bahem enlala gwe-gweblan, "Paulus zëre mo surat-suratkam asa airin-airin ta gwibi'ira." ¹⁰ Sap ahakon man asa nen gweblanan, "Paulus mo surat-suratna sosonna hen ol drak-drakkam dena. Hwëna zën de hatankam zëno ola soson naka hom. Dekam hom mae ol drak-drakkam nësa tonbirida gwenda." ¹¹ Men zen kirekam asa enlala në gwebla'an, ëe angkam bira! Zen aen de hata zankam sa asa tame dal, "Hare eiwa, Paulus ol drak-drakkam de jalse gwibiridanna hen tawa nakake- suratnak men kirekam hen ale gul gwendaye."

¹² Eiwa, men zen anakan zënaka boltere da gwibirin, "Èe hen Paulus kiye," hwëna ëe homë ki dwam gwe'an- zëno mae mo kim de anakan ënaka boltere tan hap, "Èe an hen deban mae apdenak." Zen man tim nul gwe'an, "Sërkam de zënaka boltere tan zini, zen eiwa mamna." Zen zep zëre mae mo hliknak de bitit gwen en wenyaka anakan boltere da gwibi'in, "Em an ëre makarena." Hwëna kirekam de ëgwë gwen zini, zen enlala joblo-topna. ¹³ Hwëna men zen abe hap dakstilbli'an- desa de boltere gul gwen hap, ëe desa en asa boltere gul gwer: Ngana men desa Alap Zëna abe hap zerblaka, desa en asa boltere ta gwer. Hen desa kimë syal gweblak, ëe dekam zebë ebon mae onak ol dawemna golhatak. Hwëna aha mo ngana bëjënë bola-bolakam anakan gublun, "Zen ano nga." ¹⁴ Èe de nol ebon mae onak ol dawemna insa golhatazan srëmkam, ki eiwa ëe botonkam amaka ënaka boltere ta'an. Hwëna ëe mesë nonol golhatazak. ¹⁵ Zep ëe amaka ëre mo syal gweblan nganak denaka boltere tabi'in. Hwëna aha zi mo nganak de weny molyë. Hen ëe ama emsa dwam gwibirida'an: Eno mae mo ei nik de mam gwe'ak, zen dekam sa aha zi emsa de kirekam hlaluda gwenkam beyakam ëKristen gwe song gwer. ¹⁶ Kirekam de lwankam ëe amaka aha lang san dep etan ayang gu'un- desan de etan ol dawemna insa eiyas gil song gwen hap. Dekam aha zi bëjen bola-bolakam asa anakan gublun, "Zen ano syal gweblan ngasa al ta'ara." ¹⁷ Sap nëre mae mo syalsa de enlala gwibinni, zen diki men kirekam Alap mo olak lwak, kirekam de enlala gwibin. Sap zëwe a kirekam mo lwakye,

"Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen. Zënaka bap zen." [†]

¹⁸ Zep zi de zënaka boltere tanna, kirekam hom dakastitin. Diki Bian Zen gublun, "Em dawemkame ëre mo nganak syal gweka," zen ki mes eiwa sam gwesili.

† 10:17 Yer 9:24

Paulus kim enlala joblo-top zi mo kim botonkam zënaka boltere takake:

11 Bahem asa jal gweblan, sap òe angkam enlala joblo-top makanè bolte-bolte zi mo kim ale gulzim'in- men kirekam emsa de yasik tabin hip de zini zënaka boltere da gwibirinke. ² Sap men kirekam Alap jematna emsa zère en hap inik gwibi'ira, òe hen kirekamè emsa anakan dwam gwibirida'an, "Zen dikire Bihan en hon lowehe gwék." Zep òe an men kiye- wenam tol mo bianna, zen de wenam tola insa dawem tangankam anakan kara gul gwenna, "Bap zen aha zisi ang gweblan- zi hip de gon srèmnakye." Òe hen kirekamè emsa kara ta gwibi'in, sap òe mesè Kristussu anakan gu-gubluk, "Jematna an Ere en hap dena." ³ Hwèna òe ama emsa anakan ngalap gwibirida'an, "Kristus onak de ètal gwesin nikon etan bap zen sap de ora san ègwahan- men kirekam Hawa wanyana in mo ol dèrek san ang gwék." ⁴ Sap yasik tabin hip de zi de ebon mae onak yaing gwenkam, em bëjen em desa jalse gwibiridan. Zen sap maka emsa anakan tawa dabi'in, "Yesus osan dep dena emki srèn ang tan. Hen Alap mo Enho hap dena emki hen srèn ang tan. Aha ol dawem san emki ang tan." Kirekam de yasik ta gwibin zisi, em hwèna aha-ere enlalakame dokwak la gwibirin. Zep sap esa ano wehakam de ènaka boltere tan ola ansa hen èsane gwer. ⁵ Yasik tabin hip de zini in man zënaka tim di gwibirin, "Òe an teipsin-teipsin tanganna- Paulus onakonye." Hwèna kirekam hom. ⁶ Eiwa, òe homè tewesik- dawemkam de zi tranak tonbiridan hap denaye. Hwèna men kirekamè Timotius hun oltreizim tine gwék, Alapsa de tame tan hap dena, èe mesè te keisik.

⁷ Òe kimè Alap onakore ol dawemkam emsa tawa ta gwibik, èe homè mae emsa gubirida gwék, "Ap te-alana ol gweblak, sap òe ama emsa tawa ta gwibi'in." Òe hwèna dekam ama gwè gwék- san de ebon mae de babu gwen zi, anakare enlala naban, "Òe sap asa zèno mae mo nwenak otdenak gwèr. Zen sap sa èteipsil." Hwèna òe insa kirekam gwèk, san ha dekam eno mae mo nwenak ama karek gwék? San ha homè? ⁸ Ano tahalhana dekam aha lang nakore jemat-jemat ap hla nul gweblak- te-alasa de golblankamye. San ha esa asa enblal?- "Em ema karek gwéka- asa de totoresa tawa ta gwibinkimye, aha lang nakore jemat-jemat mo te-alakamye." ⁹ Òe kimè ebon mae de gwènnak tahalha gwék, èe homè emsa dohon-hon ta gwibik- te-ala hap de emsa abe tabinkimye. Hwèna Makedonia kore ayawal oso-walya kim zè yaing gwe-gwezak, zen zep ano tahalhana ap hla nul gweblak. Hen angkam mae èe molyè wet gwesik. Men kirekamè emsa abe tabir srèm gwék, zen kire enkam asa ebon mae syal gwe-gwer. ¹⁰ Eiwa de Zini Kristus mo nwenakè emsa gubirida'an: Òe kire enkam asa emsa gweibirida gwer, hèndep Akayak de zini em lamkam mae asa molye anakan en gweblak, "Paulus hup òe kiè te-alana olblak." ¹¹ Òe kimè emsa kirekam gwibirida gwenan, san ha dekam homè emsa kwasang gwibirida gwenan? Kirekam

bèjen. Alap Zèna tawana: Òe kirekam ebe mae hap de kwasang habè ki gwè gwenan!

¹² Zep òe kire enkam asa emsa gweibirida gwer- mae hap: Zini men zen zënaka anakan bolte-bolte da gwibirin, "Òe an hen Paulus mo kimè hatazak- emsa de syal gwibin hip," zèno mae mo èksa dikim kyang tasibir-zimdin hip. Sap zen te-ala en hap syal ta gwenan. ¹³ Sap kirekam de zini, zen Kristus mo dam tasibin zisi hom. Zen yasik tabin hip de zi. Zen zep bolte-boltekam èboton gwe-gwenan, "Òe an Kristus mo zer sonen zi."

¹⁴ Zen mae hap kirekam ègwè gwenan: Sap zèno mae mo teipsinni, dowal mo kigi, zen hen kirekam bolte-bolte gwe-gwenda, "Òe an hen Alap mo dam taha nakore zi- Alap onakore ngatan naban." Zep hen kirekam- dowal mo kigi mo zer sonen zi niye. Nen ba hap de desa tenggwanbirida gwen hap?- zen insa anakan zënaka boltere da gwibirinye, "Òe an Kristus mo zer sonenna." Hwèna aumwa hap denak Alap sa zèbe mae hap zère mae mo syal ini golzimdi.

¹⁶ In zebè etan emsa gubirida'an: Bahem asa anakan enlala gweblan, "Paulus zen suratkam zënaka boltere taka. Zèna hen enlala joblo-topna." Hwèna em de eiwa kirekam asa enlala gweblankam, ki emki dawemkam asa zer irin. Sap enlala joblo-top zini, em ema dawemkam lup ulin gwenan. Zep asa hen kirekam. Sap òe angkam ère mo gwènsaè boltere gu'un. ¹⁷ Zep angkam èe enlala joblo-top zi mo kimè ep ale gulzim'in. Sap diki Kristus mo dam tasin zini bëjen kirekam zënaka boltere tan. ¹⁸ Ebon mae onak, zini beyana auhu-kama zi mo kim de zënaka boltere ta gwibinni. Zep òe anik hen zèno mae mo kim ènaka boltere tak. ¹⁹ Em èe makare enlala joblo-top zisi dawemkame lup ulin gwenan, sap ena enlala blala! ²⁰ Em zebe anakare zisi lup ulin gwenan:

Men zen emsa jap nul sonen da gwenan.

Hen men zen eno mae mo kire-kirena alal danda gwenan.

Hen totoresa de syal tan hap men zen emsa nenbirida gwenan.

Hen men zen anakan emsa nenbirida gwenan, "Òe an mamna. Em bete-tekna."

Hen men zen emsa mipna lwa da gwibir-zimnin. Em hwèna kire zisi dawemkame lup ulin gwenan.

²¹ Angkam èe zebè saher gwe'an: Òe Timotius hun ama eiwa sin-sin èk, zebè emsa kirekam eibirida srèm gwègwék!

Zep angkam èe sap asa ènaka boltere tal- enlala joblo-top zini in mo kimye.

²² San ha zen anakan zënaka boltere da gwibirin?- "Òe an Ibrani wal." Hwèna èe an sap hen Ibrani wal.

San ha zen hen anakan zënaka boltere da gwibirin?- "Òe an Israel Bak mo ausu nakore zi." Hwèna èe hen dekorena.

San zen Abraham mo auyan-tane wal? Òe an hen zèno auyan-tane. Zep èe an hen Yahudi wal tangan.

²³ San zen man zënaka nenbirida gwenan?- "Òe an Kristus mo nganak de syal ta gwen zi." Òe an hen zèno nganak de syal gwe-gwen zi- desa de kwei-kwik gun-

nu. Kirekam insa ale gulun, zen enlala joblo-topkamë mas gul!

Sërkam de syal gwe-gwenkam ëe mesë desa kwei yuludak.

Bwinak de gwënkam hen mesë desa kwei yuludak.

Kristus mo bosa hap de asa tangolenkam hen mesë sërkam kwei yuludak.

Ëe mesë tïn hip de alp gwesinni beya guk. Zen hom.

²⁴ Yahudi mo but srëm gol-golak de mam-mamna mes asa aha-ere taha-tap nosoblak- Kristus hup de jal hap de dokot tekkam tangolen naye, men kirekam 39 enkam de lek tyankam naït gwibirinye. †

²⁵ Roma mo irik ginnik de mam-mam wenya hen mes asa dan-ahan nosoblak- dop tekkam de tangolen naye.

Asa mes kasokam aha-rok'nen niriblak.

Hen bul yalak de ang gwe-gwenkam, hinak de keing gwen hap de alp gwesinni mesë dan-ahan sok.

Hwëna dan-ahanna in kon, ahana zen dekam tanga-në hi ngirinnik de gwëna holo gwëk- kam denaban yaklam denaban.

²⁶ Ëe tïn hip de alp gwesik gwëna mesë tangan beya gwëk, sap ëe ama aha lang san song gwe-gwëk:

Ho namwana man asa karek ta gwëk.

Asaskam de te-ala alal tanda gwen zini hen man tan hap asa alp dasik gwëk.

Yahudi zini tan hap asa kalang në gwëblak- hen sap Yahudi srëm zi niye.

Totore zi jal-jala hen tan hap asa alp dasik gwëk- sap ë yawal-yawalak, sap eiknik, sap hinak.

Ahakore zi jal-jala hen man asa boton da gwëk, "Ëe an eno Kristen bosa wal." Zen hwëna asa dikim zë aningkim karek tan hap ki ahap da gwëk.

²⁷ Tahalha tangankam de gwënnak, ëe dekamë sërkam tangan syal gwe-gwëk.

Hen kam nini homë ta gwëk.

Usak hap ama tangan sabak gwe-gwëk, hen ho-hole-na.

Tembane srëmkam hen holokamë gwë gwëk.

Hen bot-bot langnak pakean sowehen srëmkamë gwë gwëk.

Ëe karekna desa mesë kitak mamkam eisbik. ²⁸ Ahakore tahalhana ano aïtbin srëmna hen ki. Hwëna deban ëe ama mwin-mwankam ëre mo nga syal gwëblannak de jemat-jemat hap dohon-hon naka eis gwibirin.

²⁹ Kristussu de taïbliBlan nik de etan hli tan hap ëalp gwesinni, ëe dekam anakanë eis gwibirin, "Zen bap zen tangan etan hli tan." Zi de karek san dep Kristen zisi zertoranna, dekam hen ama tangan enho nakon anakan ngalap gwesibirida gwenan, "Zen bap zen tangan zëno ol san ang gwen."

³⁰ Hwëna yasik tabin hip de zini ki sap ebon mae onak anakan zënaka boltere da gwibirin, "Ëe an soson-

† Yahudi zini Alap mo ëpba ol san anakarekam ang ta gwëk: Karek gwen zisi de karek tanna, Alap mo olak man lwak (Ul 25:1-3): "40kam de lek tyanna bahem gulmurun." Desa de gulmurun srëm hap, zep 39 enkam lek dya gwëk- zi de zëno mae mo nwenak karek gwenkamye. Paulussu kim Yahudi Kristus hup de jal hap lek-lek da gwëk, zen zep 39 enkam lek dya gwëk.

na," zep ëe hwëna a kirekam asa ënaka boltere tal, "Ëe an sin-sin tanganna." ³¹ Bian Yesus mo Bian Alap, zini men zëno bosesa hëndep denaban boltere nul gwenan, zëno nwenakë emsa gu sonebirida'an. Ëe homë emsa boton tabi'in: ³² Ëe kimë ëna Damsik kon heya gwëk, dekam teipsin zini Aretas langna iwe irik giinka. Hen ëna iwe de mamna mes jana zi zemka gubiridaka- ëna in mo wasnge te so gwe-gwen lilikin nikon de asa til gik gwëblan hapye. ³³ Hwëna zëwe de ano Kristen bosa walya dekam zep ëna in mo kol son jendela nakon yu yala ban dokotkam asa ë san dep sring di so-nhak. Ëe dekam zebë zi jal-jala in kon heya gwëk. Zep ëe an eiwa sin-sinni.

Paulus kim zëre mo nwe lirisin në gwëblanna aïsil gwibiridakake:

12 Ënaka de boltere tanna, zen eiwa waba hap, hwëna ëe asa etan ebe mae hap ayang gulzim, sap ebon mae onak zini kirekam zënaka boltere da gwibirin. Zep angkam ëe ama emsa aïsil gwibirida'an- men kirekam Bian ano nwenan ap lirisin so gwëblakake, zëre mo enlala aning tansa dikim abe hap zertrë gwëblan hap. ² Angkam tahunna mes empat-blaskam tamunk, asa dekam ngatan zi mo lang mo gulk'nen tangan san dep neir inehak. Aena angkam homë tame gu'un: San ha tim niban asa neir inehak? San ha enho en naka? Tawana aha-en Alap zë-en. ^{††3} Alap zëre mo golek denak kim asa nërhatatak, dekam zep Alap zëre mo enlala aning tanna ap zertrëblaka. Desa man asa jalse gwëblaka- okamanak awe de toran hapye. San ha timni an hanë zë sane gwe'ak? San ha enho en nikë sane gwe'ak? Tawana aha-en Alap. ⁵ Sap abe hap mes kirekam de owasna lwablak, zep amaka ënaka boltere ta gwe'an. Hwëna ëe bëjënë ënaka kire hap boltere tan. Diki anakare enkamë ënaka boltere ta gwe'an, "Ëe an sin-sinni." ⁶ Hen ëe sap amaka mam blalkam ënaka de boltere tanna etan ayang gu'un. Dekam molye asa anakan enbla'anam, "Paulus in enlala joblo-topna," sap ano ola botonna hom. Hwëna ëe molyë etan kirekam ayang guk, sap dekam emaka asa enbla'an, "Paulus mo nwe lirisin nëblanna man beya gwëk, zep zen eiwa mamna." Diki ëe ama dwam gwe'an, men kire enkam ena ano syala nwekam hla kul gwenan, hen men kire enkam ano tawa tabinni ësane gwe-gwenan, kire en nakon emki anakan asa enlala gwë-gwëblan, "Paulus zen kirena."

⁷ Ëe dikim sërkam de nwe lirisin në gwëblanna in hap ënaka boltere tan srëm hap, zen zep Alap sang-sang karekna abe hap golblaka. Zep ano timnik sang-sangna in ngi yawal mo kim kang ti'in. Zen dekam dowal mo kigina hen asa karek ta gwenda. ⁸ Ëe mesë dan-ahan sonkam Bian Yesussu abe ta gwëk, "Bian, ngi ben-

†† Yunani olkam Paulus anakan ale gulku, "Ano Kristen bosena ki, orep ngatan zi mo lang san dep neir inehak." Zen kirekam zëre mo bosesa golzabeka- dekam de sërkam bolte-boltekam nwe-mase gwen srëm hap. Hwëna ayat tuju nakon mes dam gwesiniin, Paulus zënaka kirekam aïsil gwëblaka.

ben makarena ansa ap mulsublu.”⁹ Hwëna man ap ding gulbluka,

“Molyë ep mulsubluk. Em sap esa ano kwasang-kwasang ensa de blol gwibin enkam gwë gwera– dawem gwen srëm maenakye. Sap zini men zen sin-sin gwen nakon Asa en blol në gweblanan, zen diki kire zi hibë sosonna mam gul gwizimnin.”

Zen in zebë ënaka anakare enkam boltere ta gwenan, “Èe sin-sinni,” sap dekam Kristus onakore sosonna abon onak man mam gwe-gwenan.¹⁰ Zep èe Kristus mo bose hap de banakare maesa goltowenkam, èe ama sam gwesik gwenan.

Èe sap asa sin-sin gwer.

Asa sap sa lamang da gwer.

Karekna hen sap asa goltowe gwer.

Hen boton ol blo-blona sap sa ap mam nul gweblal.

Hen jalom èk tihinak sap asa gwë gwer.

Sap kimë tangan sërkam sin-sin gwe-gwenan, èe dekamë Kristus onakore sosonna eis gwibirin.

¹¹ Èe mesë enlala joblo-top zi mo kim ënaka boltere tak, hwëna zen eno mae mo asa de zerzaun srëm nakon èe ki ënaka gwëblak. Diki em emaka asa èrzauk gwëk– in kim yasik tabin hip de zini eno mae mo nwenak asa lamang da gwëkye. Zen man asa anakan nen gweblanan, “Paulus in betekna.” Zen eiwa. Hwëna “mam-mam wenyä” in hom asa kwë da'an!¹² Èe kimë enlala tatetekam emsa holokam golëlowehe gwëk, Alap dekam zep zëre mo sosonna abe hap gol gweblaka– desa de ebe mae hap goltrei gwizimdin hip, hen owas-owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaye. Zen dekon zep dam gwesinin, “Asa eiwa Alap dam tasiki.”¹³ Zep men kirekamë aha jemat naban golëlowehe gwëk, èe kire enkamë emsa hen golëlowehe gwëk, hwëna diki aha-en: Èe homë emsa asa de te-alakam mas gweblan hap gubiridak– in kirekam ahakore zini angkam emsa nenbirida gwe'anye. Kwasang tol! Diki èe amaka hen kirekam emsa gwebirida gwëk! Ki emaka asa sam eisibli'an!

¹⁴ Èe angkam bira! Nabakam asa dan-ahanna emsa amjanbirzir. Hwëna èe molyë emsa te-alakam de asa mas gweblan hap gubiridak. Èe homë eno mae mo te-alasa dwam gwibi'in. Diki èe ama dwam gwe'an– em de tingingare enho naban asa ang gwe-gweblan hap. Èe homë emsa te-ala hap gubirida'an, sap èe an eno mae mo biankam de gublunna. Sap walasna bi zik mo tahalhasa hom hla nul gwizimnin. Zen diki bi zik walas zik mo tahalhasa hla nul gwizimnin.¹⁵ Zep èe ama sam gwesik gwenan– tingingare ère mo soson naban te-ala naban de emsa mas gwibirida gwenkamye, em dikim ëngaya gwen hap de ora san dawemkam ang tan hap. Èe insa kirekam emsa kwasang gwibirida gwenan, em hwëna ba habe asa kwasang ëbla srëm gwe-gwenan?

¹⁶ Hwëna ebon mae onakon mes yap ahakon anakan asa nen gweblanan, “Eiwa, Paulus damkam hom te-ala hap nësa aberbe tabirki, hwëna zen aningkim ki nëno mae mo te-alana zerka.¹⁷ Zen zisi lup gul sone zaka-tahalha zi hip de tagal tazimdin botonkam, hwëna Pa-

ulus zën twenblaka.” Hwëna ena tawana: Kirekam de ola zen boton tangan.¹⁸ Èe sap eiwa Titussuë titi tak- emsa de amjanbin hip. Hen èe nère mae mo osona mensa dekam ama hen gubluk– zen de ang gweblan hap. † Hwëna dekam Titus zëre hap hen hom ba mae hap emsa abe tabirki. Sap èe debanë aha-ere enho naban syal è gwenan. Srën-srënkam hom.

¹⁹ Aya-wal oso-wal, em san ha ano suratna ansa ema enlala eibi'in?– “Paulus zëre mo bose dikim karek gwen srëm hap ki ap ale gulzimki.” Ki hom! Èe hwëna Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak de syal ta gwen zi mo kim ale gulzimk– em dikim Kristus de taibliblan ennak ètatete gwen hap. Sap ano syal tingingan, zen kire en hap dena.²⁰ Sap èe ama airi'an, san ha anakan asa emsa hlaludazal?– “Zen hom ano ol san ang ta gwe'an.” Ahaksa san ha enlala nik esa anakare hap asa topse ëblal, “Zen ba hap kirekam asa jal gwibirida tine gwenda?” Zen in zebë airi'an:

Bap zen nama ol keisa-keisa naban lowehe gwen.

Bap zen zënaka husus gwibirida gwen.

Bap zen zënaka jal gwibirida gwen.

Bap zen ehliwe gwen.

Bap zen zënaka lamang ta gwibin.

Bap zen boton ola gol halasen gwen.

Bap zen bolte-boltekam lowehe gwen.

Hen bap zen men-mankam lowehe gwen.

²¹ Èe mae habë airi'an: Nama de karekkam lowe hen-nakë emsa hlaluda'anzak, ki èe asa sërkam tangan Alap mo nwenak saher gwer. Anakan de emsa hlaluda zankam, “Men zen nonol karekna nol gwëk, zen nama kire enkam lowehe gwenan,” dekam èe asa tangan nwe go-ho naban enlalana dowe hanal. Karekkam asa emsa golëtower– em de kahalo nakon èhalen srëmkam, wesya de lirak oson nakon de èhalen srëmkam, hen totore swi nakon de èhalen srëmkamye.

Aumwa hap de ol zim-zim:

13 Aya-wal oso-wal, èe nabakam asa dan-ahanna emsa amjanbirzir. Èe dekam zi beyanak de sane gwen nakon asa emsa klis gulzul– men kirekam Alap mo olak lwakke,

“Zini dan-dan, ahaksa dan-ahan maekam de gun srëmkam, ‘Eiwa, èe ama ère mae mo nwekam karek gwennak hla lak,’ dekam bëjen zisi karek tan.” ††

² Èe kimë dan sonna emsa amjanbik, èe dekamë anakare ol tan-tanna ansa ebe mae hap golzimk, “Etanë nama karek gol gwennak emsa hlaluda'anzak, ki asa emsa karek tabirzir.” Angkam langa nakonë ol jalse gwenna inkam etan tingingan emsa enlala sobirida'an– sap orep men zen karekna nol gwëk, hen nër hom de karek gol gwen wenyä.³ Dekam esa asa tame lal, “O hare eiwa, Kristus ki am zëre mo ola Paulus hup ing gul sone gweblanda– zen dikim jala ban tonbirida

† Kim anakan ale gulku, “nère mae mo osona mensa,” zëno enlalana, Korintusk de zi mo tame tan Kristen bose wal. Zen san ha zi darena in mo ahana?– men zen Titussu ang ëblaka. Ahana 2Kor 8:18-19nak ang gweblaka, hen ahana 2Kor 8:22nak. †† 13:1 UI 19:15

gwen hap denaye." Zep jala ban de tonbiridan nakon esa anakan dam ulsul, "Hare eiwa, Kristus sin-sinkim hom am nëbon mae syal gwe-gwenda." ⁴ Eiwa, Kristus kim te-lidak sonnaki tilki, dekam Zen hen man nwe-mase gweka- san de sin-sinni. Hwëna Alap mo sosonna Zëbon lwa gwenan, zep angkam ngayana gwë'ara. Èe Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini hen kirekam: Èe an hen zëno kim nwe-masena sin-sinni. Hwëna ebon mae osan de lwahal zankam, dekam sa sosonna Alap ne Kristus nebon onakon abon onak hatal- dekam de emsa oto tasibin hip denaye.

⁵ Emki ere mae mo enhosa anakan tame ta gwibin, "Èe san ha eiwa ama Kristussu taïbli'bla'an? San ha homë?" Em de eiwa taïbliblankam, ki esa enaka anakan tame la gwibir, "Bian Yesus ki eiwa ano enhonak gwë gwenda." ⁶ Dekam esa hen asa anakan tame lal, "Paulussu eiwa Bian abon mae osan dep zer soneka." ⁷ Zep èe ama Alapsa abe ta gwenan- em dikim nabakam ano ol san ang tan hap. Sap èe homë anakarekam emsa dwam gwibirida'an, "Dikire ënol drak-drak gwëk, ki asa Kristus onakore sosonkam karek tabir." Diki ano dwam gwibinni, "Dikire nabakam Kristus onak ëtal gwesik." Ki hwëna èe de hata zankam, sap sa asa etan enlala nëblal, "Paulus mo ola sin-sin enna. Zen bëjen damnak jala ban nësa tonbiridan." ⁸ Sap em de eiwa-kam Kristus onak ëtal gwesinkim, ki èe molyë emsa karek tabirzik. Sap èe desan en debë emsa titi ta gwibirin. ⁹ Zebë anakan enlala gwe-gwenan, "Èe sap asa zi mo nwenak sin-sin gwer. Diki Korintusk de ëKristen gwen wenyä zen zen tangan ëtatete gwen." Zen in ze-

bë Alapsa anakan abe ta gwenan, "Zen dikire Kristus en onak ëtal gwesik." ¹⁰ In zebë suratna ansa nonol aen de hata zan srëmnak ebe mae hap ale gul sone-zimk- anakare enlala naban, "Èe de desa hlauludankam, èe homë ki dwam gwe'an- Bian onakore sosonkam de jala ban karek tabin hipye. Biansa de taïbliblankam nakon mana hwëna enlala dowe hanan hap lwanda halank." Sap Bian Yesus mensa sosonna abe hap gol gweblanda, zen eno mae mo ei nika dikim timbwas gun hup hom. Zen hwëna dekam de tatete gulzimdin hip.

¹¹ Dawem, aya-wal oso-wal. Zao en zausunun.

Em ëisrip-sri gwe-gwen.

Kristus en onak ëtal gwesik.

Hen ano ol san ang ta gwëk.

Alap mo taha terenak aha-ere enlalakam lowehe gwëk.

Alap men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa kwasang-kwasang naban emsa golëlowehe gwera.

¹² Men kirekam Kristen zini ëtagal gwennak ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. Tingare awe de aya-wal oso-walya zen dawem emsa ebe mae hap nol sone-zimk.

¹³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwëk. Hen dikire Alap mo Enhona emsa kitak golëlowehe gwëk- aha-ere enlalakam ekakim lowehe gwëk.

Galatia

1 Propinsi Galatiak de Kristen zi hip, Yesus mo dam tasiin zini Paulus onakon, hen tingare aya-wal oso-walya men zen angkam apdenak aban mae lowe he'anke, zëbon mae onakon:

Dawem. Aya-wal oso-wal, ëe ama dwam gwe'an em dikim anakan asa tawa gweblan hap: Asa zi hom dam dasik. Hwëna Bian Alap, men Zen Tane zem Bian Yesusu tin nikon ngaya taka, Zen Deban asa dam lasiki.

³ Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowe he gwer. ⁴ Nère mae mo Bian Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, in zep Kristus nëno mae mo karek-kareksa dikim wei yun hup Zënaka zerguku- dekam de Zen nësa auhu-kama karekna an kon hëndep de lang san dep golësek gwen hap. ⁵ Dikire Alap mo boresa hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna zen aha-en tangan.

⁶ Ëe ama emsa tenggwanbirida'an, sap em nabakam tangane Alapsa hli la'an- men Zen sap Kristus mo kwasang-kwasang nakon emsa kwang guludakaye! Ëe kimë Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ebon mae osan gol halada gwék, em sap dekam desane ang tak. Hwëna angkam zi mo "ol dawem" yang gulsun ëse sane ang ta gwe'an. ¹⁷ Hwëna aha "ol da-

† *Pasal satu mo ayat enam hap de olk kore alena, zen blala, zep emki halaman 645nak karatda gun. "Ol dawem ëse" na mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen mensa ahakore Yahudi kore Kristen zini Paulus mo tim bwanak tawa da gwibir zikke. Suratna an, zen zëno mae mo yasik tabinni insa dikim gulsuzimdin hip. Sap zen anakarekam tawa da gwibik: "Paulus in dawemkam hom emsa tawa ta gwibirki. Zen in lun kon Kristen gweka, zep zen Kristus mo dam tasiin tanga naka hom. Yesus Zen Yahudi mo ausu nakon sal tilki. Zep Kristen zini Yesusu de taibliblan en nakon bëjen Alap mo nwenak ëdakastin. Diki Yahudi abon mae em to mipsa de blom tasik gwibinkim bitii gwen, hen ano mae mo aha ëpba titi tabin sin em ang ta gwen. Kirekam de ëgwën srëmkam, ki em molye Alap mo nwenak ëdakastik." Kirekam de tawa tabinni dekam mes ki hen Siria mo langnak de Antiokiak hen lwak- men dekon nonol Paulus ne Barnabas neka deisya sonekye. (Kis 15) Hwëna dekam Paulus zëna Barnabas han zao ë'anaka. Dekam zep zë mamkam Yahudi zini in han olëol tetek gwëka- men zen ol ësena insa nolhal zakke, deban mae. Ki zep hyanak zëwe de Kristen zini Yerusalem san dep Paulus maesa lup nul sonek- zao de Kristen zi mo nol-nola hen Yesus mo seblaskam de dam tasibin zi mo nwenak tap gun hup. Zao kim aha-en nuk, dekam zep Yahudi srëm Kristen zini in hap anakare suratna nol sonezimk, "Paulus ne Barnabas ne, zen mes sam eisiki. Yahudi zini men zen hyanak ebon mae yaing gwezak, ëe desa homë lonbiridak. Ëe titi tabin ola dan-nër dan-nër enkamë ang ta gwen hap emsa enbirida'an." (Kis 15:28-29) Kristen zini nëbe mae hap, zep a kirekam tangan mo bol-*

wem"na sap hom! Zen aha-en tangan- eiwa denaye. Hwëna zini man emsa men-man da gwibirin- Kristus hup de ol dawemna insa de li yul sone naserankam. ⁸ Hwëna zi de emsa zère mae mo ol yang gulsunkum tawa tabinkim, ano mae mo ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak kang gul gwék. Aen mae de hen aha ol dawemkam emsa tawa tabinkim, hen sap Alap mo dam taha nakore zi mae, dikire Alap kitak asa hëndep denaban karek tabik. ⁹ In kirekamë ale gulzimnin, etan desaë ale gulzim'in: Zi de zère mae mo ol yang gulsunkum emsa tawa tabinni, nonol ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak hëndep denaban kang gul gwék.

¹⁰ Kirekam de ale gulzimdinkim, dekam man dam gwesin'in: Ëe zi de asa sam gwesiblin hap homë syal gwe'an. Ëe hwëna Alap zë-en de asa sam gwesiblin habë syal gwe'an. Zep bëjen asa anakan enlala gweblan, "Zen man zère mo tawa tabinsi wet gulsuk gwenda- dekam de zi sam gwesiblin hapye." Ëe de kirekam gwënkam, ki ëe homë dawemkam Kristus mo nganak syal gwe-gwe'an.

Mae hap de ol: Men kirekam Kristus Paulussu dam tasikike.

¹¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ol dawemna men desaë emsa tonbirida gwék, zen zi hom yang nulsuk. ¹² Ëe zi nikon homë sak, hen zi hom asa tawa dak. Hwëna Bian Yesus Zën asa owas hap hleng sosubluka.

¹³ Em dwan mes-eme ano orep de gwënna ësak- men kimë Yahudi mo tawa tabin sin sërkam ang gwe-gwekye. Ëe dekam Kristen zini sërkamë karek ta gwibik, hen dawemkamë alp gwibirida gwe'ak- dekam de kitak Alap mo hlil irin zini insa timbwas gun hup. ¹⁴ Ëe ama beyakam kwei-kwik guludak- ëre han de luk tan bosyan naye, dawemkam de Yahudi mo tawa tabin sin ang gwe-gwenkam. Ëre mae mo auyan-aza mo ëpba olsaë sërkam dan syal-syala ban zaubik. ††

zaun gwe'an: Kristen gwenkam nen home Yahudi hon bitii gwe'an. Hen Alap hom nësa gubirida'ara- Musa mo titi tabin olsa dikim kitak syal gwe-gwibin hipye. Nen zebe to mipna blom lasik gwibir srëm gwe-gwenan, hwëna Kristus ensae anakare enlala naban blol ë gwebla'an, "Zëno syal en nakon asa Alap mo nwenak ëdakastil." †† Orya ol zi mo ëpba ola, zen ahakon ol karek hen dowal-dowal hap dena. Hwëna mensa Paulus kyang-kyang gulsuku, Yahudi mo ëpba ola, zen kirekam hom. Zen hwëna Musa mo titi tabin ol, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ol, hen mensa auyan-aza zem Alapsa de kire enkam betek gweblan hap dena mas-mas nul gwëkke, desa kitak kyang-kyang gulsuku.

¹⁵ Hwëna dekam zep Alap owas tangan hap asa eiwa de ora san dep kwang taka. Sap asa de jaha gweblan srëmnak, dekam mes ki Alap anakan asa dam tasikî, "Zini an sa Yesus onakon ngaya gwera." Zen asa sër-kam kwasang gweblaka, dekam zep anakan asa dam tasikî, ¹⁶ "Zini an sa ano Tanena tame tala. Dekam zen sa zëbe hap de ol dawemsa Yahudi srëm zi mo lang san golzim halada gwera." Yesus kim ap Damsik oranak Zënaka zertrëblaka, dekam ëe homë aha zisi teibiridak- asa de Yesussu dikim dawemkam taïblïblan hap denaka tawa tan hapye. ¹⁷ Ëe dekam na-en homë Yerusalem san dep song gwëk- dekam de Yesus mo nonol dam tasibin wenyaka duwebiridan hapye. Ëe hwëna dekam zebë hëndep Arab mo lang san song gwëk. Dekon etan Damsik sin dep zebë lwa halzak.

¹⁸ Tahunna kim dan-ahan damank, ëe dekam zebë Yerusalem san dep Petrusu de zertowen hap song gwëk. Zëwe orapna lima-blas enkam zebë apdekam ëk, dekon ki zebë etan song gwëk. ¹⁹ Ëe homë dekam etan aha maena zertowek- zini men desa Yesus Zëna dam tasibirkiye. Hwëna Yakobus ensaë zertowek- Bian Yesus mo osona mensa. ²⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an. Dikire Alap asa hla tak- ëe de boton gwenkamyë.

²¹ Dekon ki zebë Siria hen Kilikia mo lang san song gwëk. ²² Dekam Kristussu de taïblïblan wenya Yahudi mo langnak nwekam hom asa hla dak. ²³ Hwëna sap'nen anakan asa nasal soneblanda gwëk, "Zini men zen nësa sër-kam karek ta gwibirki angkam Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwe'ara- men zen sap jek-jak gun hup dwam gwibi'inkaye." ²⁴ Kirekam de asa sal sone gweblankam, dekam zep Alap mo bosena teip nulsublunda gwe'ak.

Paulus kim Yerusalemk de ol aha-en gunnuk ang gwekake:

2 Tahunna kim empat-blas enkam damank, dekam zebë Barnabas han Yerusalem san dep song ëk. Titus Bak hen man ang gweka. ² Alap mo Enhona man asa gubluka, "Em Yerusalem san dep song gwen- zao de ere mo tawa tabinni insa Kristen zi mo nol-nolak kira gulzimdin hip." Kristen zi nikon men zen ëteipsik, zëbe mae en hap zebë anakan srip gulsuzimk, "Ëe kire ol dawemkamë Yahudi srëm zini tawa tabirida gwe'an." Sap dekam ëe mesë anakan ngalap gwe'ak, "Kristen zi mo nol-nola bap zen anakan asa gublun, 'Em in waba habe karekkam tawa tabirida gwe'ara.'" ³ Hwëna zen hom kirekam asa nenblak. Hen Titus, zen sap Yunani wal, hwëna dekam hom desa Yahudi mo ëpba ol san de ang gwen hap titi dak- to mipsa de blaonsublun hapye. ⁴ Zen mae hap dekam to mip blom tasibin nikon ëkeisa-keisa gwe-gwëk: Sap nonol Yesussu de taïblïblan srëm Yahudi zini, zen aningkim Kristen zini nëban mae ësiri gwëk- dekam de nëno mae mo lowe hensa hlaluzimdin hip. Kristus mes sap nësa hil ti sonebirki- Musa mo ëpba titi tabin ola kon. Hwëna zini men mae hap zë ësiri gwëk: Dekam de anakan hlaluzimdin hip, "A kirekam mo Musa mo titi tabin ola insa nulmun

gwenanye." Zen sap man ëdwam gwëk- dekam de etan titi tabin ola insa nëbe mae hap nihin dohon-hon makan wei yul sonezimdin hip. ⁵ Hwëna ëe Kristen zi mo nol-nola ban engka en mae homë zëno mae mo dwam gwibin sin ang tak. Sap ëe ama anakan ëdwam gwëk, "Yesus hup de ol dawem naban Yahudi mo ëpba titi tabin ola ban, bap zen siri nën. Dikire ol dawemna in Yahudi srëm zini ebe mae hap lalak enkam lwa gwizimk."

⁶ Hëndep men zen Yerusalemk de ëKristen gwen zi mo nwenak ewet so kinik, Yakobus, Petrus, hen Yohannis, zen hom asa nenblak- dekam de ano tawa tabinni insa wet gulsun hupye. Zen man ki sap zi mo nwenak ëmam-mam gwëk. Hwëna ëe homë zini nwekam golëake gwenan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Sap Alap hom zisi nwekam anakan golëake gwenda, "Zen mes jematnak mam gwëka," ahaksa, "Zen hom mam gwe'ara." ⁷ Hwëna zini in dekam anakan asa tame dak, "Eiwa, Alap mes ki Paulussu dam tasikî- zen de Yahudi srëm zisi ëngaya gwen hap de ol dawemkam tawa tabin hipye, men kirekam hen Petrusu dam tasikike, Yahudi zisi de tawa tabin hip." ⁸ Sap dekam man anakan dam gwesik: Petrusu men kirekam hen Alap dam tasikike, zen de Yahudi zisi beyakam halen ora san golëwet so gwe-gwen hap, Zen hen kirekam asa dam tasikî- ëe de hen Yahudi srëm zisi beyakam halen ora san golëwet so gwe-gwen hapye. ⁹ Men zen dekam Kristen zinik ënol gwëk, zen dekam zep anakan asa dam nososuk, "Eiwa, Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon Paulus ne Barnabas nikip syala wei yul sonezimki." Zen dekam zep tahana asa nitowank- dekam de anakan asa ziaha-en gun hup, "Ëe asa Yahudi zisi syal eibir. Em Yahudi srëm zisi syal eibir." ¹⁰ Mae en hap asa abe nosok: Tahalha zisi de eititi eibirida gwen srëm hap- men desa aena hen hohle gwibi'ikke.

Paulus kim Antiokiak Petrusu dei yul gublukake:

¹¹ Hwëna Petrus kim Antiokiak hata zaka, ëe ama damnak dei yul gubluk, sap zen man karek gweka. ¹² Zen aha zi de yaïng gwezan srëmnak, dekam man Yahudi srëm zi niban apdekam golëtembane ta gwe'anka. Hwëna Yakobus man Yahudi Kristen zisi Yerusalem kon lup gul soneka. Zen kim yaïng gwezak, dekam hwëna zen hom Yahudi srëm zini etan golek de tabirki. Zen man anakan aïrika, "Ëyë Yahudi srëm Kristen zini an han Yahudi zini an mo nwenak golëtembane ta'ak, zen sa hwëna asa husus nëblal." ¹³ Hëndep ahakore Yahudi zi ausu nakore Kristen zini hen Petrus mo kim ëgwëk. Hëndep aumwa hap, Barnabas Bak hen kirekam ang gweka. Zen kitak Yahudi srëm zisi langa dasibik, hwëna ëk enkam nama anakan nenbirida gwëk, "Em in ano Kristen bose wal." ¹⁴ Hwëna ëe kimë tame guk, "An hom Yesus hup de ol dawem naban dakastitï'n- kirekam de ësiri gwen srëmkamyë," ëe dekam ze-

† Musa mo titi tabin olak hom aha zi ausu naban de apdekam tembane tan hap jalse gwëka, hwëna Yahudi mo ëpba bong-bong lun jalse gwen ola insa mas nuk.

bë Petrusu damnak anakan dei yul gubluk, "Em sap Yahudi wal, hwëna em kime nër hom Yahudi srëm zi niban golëtembane ta gwe'anka, em ema Yahudi srëm zi niban golësiri gwe-gwe'anka. Angkam hwëna ba habe Yahudi zi ensa ang gwibirida nasen'ara?– men zen ëdwam gwe-gwenan, Yahudi mo ëpba titi tabin olsa de Yahudi srëm Kristen zi hip wei yul sone gwizimdin hip."

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taibliblan enkame ëngaya gwe'an– sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, zini men zen Yahudi mo ausu nakon ësaltik, an ki hen aena, ëe homë menkam Yahudi srëm zi niban olësiri gwe-gwek. Sap emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, "Zen karek gulin hana gwen zi ausu." ¹⁶ Hwëna sap kirekam, ëe Yahudi zini mesë anakan dam ulsuk, "Zini toton bëjen Musa mo titi tabin ola sul sonen– dekam de Alap mo nwenak ëdakastin hipye. Nen kitak ema ngip ul gwenan." Diki angkam an kim Alap nëbe mae hap ora ësena zertreizimki, dekam zebe anakan tame u'in, "Diki Kristus Yesus ensa de taibliblankam esa Alap mo nwenak ëdakastil gwer– ba maesa de syal gwibin srëmkam." Èe Yahudi zini menkam ama ëkil gil gwek, "Are mae mo syal en nakon asa Alap mo nwenak ëdakastil gwer." Hwëna zini toton bëjen titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ëdakastin.

¹⁷ Hwëna ëe de Musa mo titi tabin ola insa Yesus ensa de blol gweblan hap hli yunkum, dekam Yahudi zini anakan sa asa nenblal, "Em in mese Yahudi srëm zi hip jowera– karek gulin hana gwen zi." Zep Yahudi Kristen gwen srëm zini Yahudi Kristen zisi anakare hap husus neibirida gwenan, "Zen Kristussu de ang gweblankam karek gulin hana gwen zi hip kim ëjowe gwe'an." Hwëna kirekam boton! ¹⁸ Diki eiwa dena zen a kirekam mo: Nen bëjen nen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ëdakastin. Zen in zebe angkam Yesus ensa blol ëbla'an– dekam de ëdakastin hip. Hwëna nen de etan anakan ëgunkum, "Nen etan lwan dahan– Musa mo titi tabin ola insa de hen mas gun hup," dekam mese ëkarek gwenan. Sap dekam mese Yesussu hli lanan. ¹⁹ Aena hen kimë Kristen gwe srëm gwe'ak, dekam hen ama sap Musa mo titi tabin ol san de ang gwen hap alp gwe-gwek. Hwëna dekam anakare habë enlalana dowe hana gwek, "Èe an toton molyë dekon en ngaya gwek." In zebë angkam Yesus ensa anakan blol gwebla'an, "Zen de abe hap syal gwibir-blin srëmkam, ëe toton bëjënë ngaya gwen." †

Angkam zebë hwëna Alap mo dwam gwibin sin Yesus ensa anakan taiblibla'an, "Asa mes Deban te-lidak sonnak makan nosoink. ²⁰ Zep angkam ëe ë-en homë gwë'an. Hwëna Kristus ano enhonak gwë gwenda. Ano okamanak de gwëna angkam, zen Alap mo Tane ensa de taibliblan en nakon lwa'an. Sap Zen asa kwasang gweblaka, zep hëndep asa de ngaya tan hap Zënaka sosok taka." ²¹ Zep ora ësena insa Alap nëbe mae hap de kwasang-kwasang hap kles tyasizimki, bap nen dekon etan Yahudi mo titi tabin sin dep lwan

† 2:19 Rom 7:7-11

dahan. Hwëna zi de anakan gunnu, "Èe Musa mo titi tabin ol en san de ang gwe-gwenkam asa Alap mo nwenak dakastil," zen hen ki man anakan de gun nuban nwe-mase gwe'an, "Yesus Zen Zën ki tilki."

Mae hap de ol: Alap mo Enhona Zen diki Yesussu de taibliblankam zinik ing gwehe gwenda. Musa mo titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam bëjen.

3 Galatiak de zi, em in enlala joblo-top tanganna! Nara emsa kirekam gweibiridaka? Ki san ëe homë dam-dam enkam srip gulsuk gwizimk– Yesussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye! ² Emki sap ëenlala gwen: Emsa ba nakon Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka? Kina ki Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen nakon. Zen diki Yesus hup de ol dawemna insa kim laiblibik, dekam am emsa ing gwe hebiridaka. ³ Em sap nonol Alap mo Enhonak ëyaing gwe kini gwek, hwëna angkam ema tim ul gwe'an, "Èe asa ëre mo sosonkam Alap mo dwam gwibinni syal ei gwibir." Zep em angkam mese ënaha gwehak! ⁴ Emki ëenlala gwen– men kim ëKristen gwen srëm wenya Yesus hup de jal hap emsa karek da gwibikke: Alap man kire hap de dawemna ebe mae hap ngatan zi mo langnak lam gulzim'ira. Hwëna em de Yesussu hli tankam, ki waba habe zëbe hap de jal hap karekna oltowe gwek!

⁵ Zep emki ëenlala gwen: Em bawalkame Alap mo Enho mo sosonna eisbik? Hen Alap mensa owas-owas-na eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibirki, zen bawalkam kon gwesik hanak? San ha ëKristen gwen srëmnak kime ëpba titi tabin ol san ang ta gwekke? San ha Yesus hup de ol dawemna insa kime laiblibikke?

⁶ Emki hen Alap mo ola ansa enlala gwibin:

"Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ëre mo nwenak dakastil.'" ††

⁷ Zen in zep, man dam gwesin'in: Men zen Alap mo ola daibli gwibirin, zen zen– Abraham mo wei-wik gun wala naye. ⁸ Alap orep mes ki Yahudi srëm zini ebe mae hap dena anakan kalang gweka, "Ano olsa de taibli gwibinkim, zen dekam sa ëre mo nwenak ëdakastil gwer." In zep Abrahamsa hamal hap ol dawemna ansa gu-gubluka,

"Tingare zi ausuna hë'ho gwibinni ebon onakon sa nulin." ‡

⁹ Abraham zen ola insa taiblibirki, in zep Alap hë'ho gwibinni zëbe hap golblaka. Zep nen hen kirekam: Nen de Abraham mo kim Yesus hup de ol dawemna insa taiblibinkim, dekam esa hen Alap onakore hë'ho gwibinni Abraham mo kim ulin.

¹⁰ Hwëna men zen de ëenlala gwe'ak, "Èe Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam asa Alap mo nwenak ëdakastil," hwëna kire zini Alap kareknak sa kang gulu. Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

"Men zen de titi tabin ola ansa aha-en mae ngip nu'ik, desa sa Alap kareknak kang gulu." ††

¹¹ Sap nen kitak ema ngip ul gwenan. Zep tangan dam gwesin'in: Nen bëjen titi tabin syalsa de blol gwibinkim

†† 3:6 Kej 15:6, Rom 4:3 ‡ 3:8 Kej 12:3 †† 3:10 Ul 27:26

Alap mo nwenak ëdakastin. Zen in zep hen Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen ëre mo nwenak ëdakastiin, zen kitak Asa de taibliblan en nakon.” †

¹² Tititabin ola, desa “ang tan”kam nen gwibirin. Desa “taiblibin”kim hom nen gwibirin. Zep Musa mo tititabin olak man lwak,

“Men zen de tingare ola an san ang ta tine gwe'ak, zen zen en sa ëngaya gwer.” ††

¹³ Hwëna zini nen bëjen kirekam ang ta tinen. Zep Musa mo tititabin ola kon, nësa kitak maka Alap kareknak kang gu'ura. Hwëna zen zep Alap nëbe mae hap de jal lam gulzimdinni iwe Tane zemka hwëna drë neka. Zen zep Yesussu de nëno mae mo weinak drënen hap dena Musa mo tititabin olak hen anakan lwak,

“Men desa tenyak makan ta irinni, desa sa Alap kareknak hen drënera.” ‡

¹⁴ Zen zep Kristus nëno mae mo weinak tilki- nen dikim hwëna hë'ho gwibinni insa hlaun hup, Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblakake, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Zen kirekam Alap Zën syal gwibirki- dekam de Yesussu de taibli gweblan nakon Alap zëre mo Enhosa zer gwizimdin hip, men kirekam Zëna gu-guk gwibirida gwekake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblaka, Musa hwëna bëjen hyanak wet gulsublun.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo ngirinnik ki zini aha zi niban ola aha-en nul gwenan. Zi de wal bose zeban ba mae hap olsa aha-en unni, hwëna hyanak aha zi bëjen zëno nik mo ol aha-en unni insa wet gulsuzimdin. ¹⁶ Zep Alap mo Abrahamsa de gu-gublunna in hen kirekam. Zëno nik mo aha-en un hyanak aha zi bëjen wet gulsuzimdin. Dekam Alap Abrahamsa totoresa anakan gu-guk gweblaka,

“Èe asa hë'ho gwibinni eno auyan hap golblal.” ††

Alap mo olak hom anakan lwak, “Ère mo auyan-tane wal hap asa golzim.” Dekam enlalana beya zi hip.

Hwëna Zen anakan gu-guk gweblaka, “Ère mo Auyan-tane hap asa golblal.” Enlalana Zini aha-en. Zen Kristus. ¹⁷ Zep zëno enlalana a kirekam moye: Alap nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, ki zep hwëna tahunna 430 enkam damank. Ki zep hwëna tititabin ola Musa hap golblaka. Zep mensa Musa Bak hap hyanak golblaka, zen bëjen wet gulsun- mensa nonol Abrahamsa gu-guk gweblakaye. ¹⁸ Sap Alap hom anakan Abrahamsa gubluka, “Tititabin ola an sane ang gwe-gwe'anka, ki asa hë'ho gwibinni ebe hap golblal.” Kirekam de gu-gublunanam, zen ki totoresa de golgu-guk gweblankam hom nwe-mase gwe'an. Zen ki hwëna syalsa de wei yul soneblan makan maka nwe-mase gwek.

Hwëna Alap Zen kwasang-kwasangna, zep totoresa de golblan hap gu-guk gweblaka.

Mae hap de ol: Alap kire hap tititabin olsa zi hip golzimki.

¹⁹ Kirekam insa lwak, ahakon sa hwëna ëgul, “Ki hwëna Alap ba hap tititabin ola insa Musa hap golblaka?” Zen hwëna mae hap tititabin ola insa mas golzimki: Dekam de tingare zi hip zëre mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip. Hwëna Yesus in Abraham mo Auyan-tanena mensa gu-guk gweblakake. Zep Alap insa tititabin ola golzimki, zen Yesus de hatazan srëm ennak de desan ang ta gwen hap dena. Zep tititabin ola in bol-zaun tangan naka hom. Diki men desa nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, zen diki zen- bol-zaun tangan wenyaye.

Tititabin ola in Alap Zën hom Musa hap golblaka. Zen hwëna zëre mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak. ²⁰ Hwëna Abrahamsa kim gu-guk gweblaka, zen aha mae hom ayang nul gweblak. Zen Zën tangan gu-guk gweblaka. Zep man dam gwesinin: Abrahamsa de gu-guk gweblanna in zen tangan nëbe mae hap bol-zaun gwizim'in.

²¹ Hwëna ahana maka anakan gulsu'ura, “Ki hwëna Abrahamsa de gu-gublun naban Musa mo tititabin ola ban hom apde në'an.” Hwëna kirekam hom! Zen man apde në'an. Hwëna Alap hom tititabin ola golzimki- dekon de ëngaya gwen hap denaye. Kirekam de lwa'anam, nen emaka desan de ang ta gwenkam kitak nënaka ngaya labi'in, hen dekon emaka Alap mo nwenak ëdakastiin. ²² Hwëna kirekam bëjen. Sap Alap mo olak man ale nuk,

“Kareksa de gol gwen hap de sosonna mes tingare zisi tahalebik.” ††

Zen in zep, Alap aha-en tangan ëngaya gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki- in kim Abrahamsa zëre mo Auyan-tane hap dena gu-guk gweblakaye. Zep men zen zëno Auyan-tanena Yesussu daibli gwebla'an, zen zen en Abraham mo auyan-tane walyak bititabin gwe'an.

²³ Yesussu de taibliblan hap dena insa kime tame ul srëm gwek, nen dekam sekola walas mo kime lowehe gwek. Musa mo tititabin ola in dekam nësa irik gil gwek, hen guru makan tawa ta gwibik- hëndep Alap de ëngaya gwen hap de ora ësena insa kles tyasizimdin dep. Alap insa tititabin ola golzimki, zen dekam de guru makan nësa Kristus osan dep golëgwëhan hap- nen dikim Kristussu de taibliblankam Alap mo nwenak ëdakastin hip. ²⁵ Zen in zep, nen kime Yesussu laibliblak, nen dekam san de sekola nakon de ëtamati gwenna kiye. Hen dekam home etan dwam eibi'in- tititabin ola in de nësa irik gin hipye.

²⁶ Nen kim Yesussu anakan laibliblak, “Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,” dekam zebe ëraha-en gwek. Dekam zebe hen Alap zëre mo hanan tabin walas hap ëjowek. ²⁷ Hen emsa kim Zëno bosekam baptis dabik, dekam zebe hen anakan enaka olëtrëblak, “Èe

† 3:11 Hab 2:4 †† 3:12 Im 18:5 ‡ 3:13 Ul 21:23 †† Insa Paulus Kej 12:7nak dena ale gulku, zen Abraham zëre mo “sipni kore zi hip” de hë'ho gwibin nika golzimdin hip dena, ahaksa golblan hap dena. Ibrani olkam, hen Yunani olkam de li yul sonenna, bëjen anak-an dam gulsun, “Sipni kore zini in, san aha-en? San beyana?” Hwëna Paulus mo tawa tabinni awe, enlalana zen aha-ere Zi hip.

†† 3:22 Rom 3:9-19, Mzm 14:3, 53:4

mesë Kristus hun zeraha-en gwer." Zep em angkam Bian Alap mo nwenak san de Yesus Zëna kiye. ²⁸ Zep angkam nen kitak Alap mo nwenak aha-en. Zen hom nësa nwekam anakan golëake gwenda,

"An Yahudi wal.

An Yunani wal.

An zi mo tana iltikinnik de babu gwen zi.

An tana iltikinnik de babu gwen srëm zi.

An zi.

An we."

Hwëna Zen aha-ere nwe-masekam anakan nësa kara ta gwibirida, "An ano Tane naban de zeraha-en gwen zi." ²⁹ Em de kirekam Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam em hen mese Abraham mo Auyan-tanenak bitik gwëk. Zep hë'ho gwibinni mensa Alap Abrahamsa guguk gweblaka, zëre mo Auyan-tane hap de golblan hap dena, ki em hen esa ulin.

4 Ahaksa anakarekam: Walasna, bi zik de tinkim, dekam bi zik mo bi gwibin kire-kirena zën sa kitak bi gwibiri. Hwëna walasna in de nama betek nik gwënkam, zen iye zik mo tana iltikinnik sa gwë gwerä- san de babu gwen zini kiye. ² Kim de hata'ak yaklana mensa bi swe zem dam tasiki, tahnunna kim de sowe henkam altisibli'ak, zen dekam sa bi swe zik mo kire-kire hli tan danna zën hwëna bi gweblan dala. Nama de betek nik gwënnak, dekam aha zi sa mam dal. ³ Nen hen ki kirekame ëgwëk. Nen menkam walas betek mo kime lowehe gwëk. Nen dekam namae auhu-kama en hap de enlala naban lowehe gwëk, hen dowal-dowal nësa bi neibirida gwëk. Zep nen dekam namae titi tabin olkam de nësa walas betek mo kim akan-akan gwibirida gwen hap ëdwam gwe-gwëk. ⁴ Hwëna yaklana mensa Bian Alap dam tasiki, zao kim hatak, dekam zep Tane zemka zer soneka. Desa dekam zep Yahudi we jaha gwëk. Hëndep beteknak Zen hen Musa mo titi tabin ol san ang gwe zaheka. ⁵ Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- dekam de nësa Musa mo titi tabin ola kon hil ti sonebin hip, nen dikim Alap mo hanan tabin walas hap ëjowen hapye.

⁶ Eiwa, nen an Alap mo hanan tabin walas. In zep Tane zik mo Enhona zer soneka- nëno mae mo enhonak de ing gwehen hapye. Zen in zebe enho nakon anakan en sone gweblanan, "Bian, ano Bian." ⁷ Zep nen angkam walas beteksa de aha zi hanan tan mo kim home lowe he'an. Nen an hwëna angkam Alap onak de zise gwen walas. Zen zep esa eiwa hë'ho gwibinni insa hla kul- mensa Zëna anakan gu-gubirida gwëkaye, "Ë esa kiresa ëre mo walas hap golzim."

Paulus kim anakare hap ngalap gwibiridakake, "Zen ba hap etan karek san dep lwanda ha'an?"

⁸ Galatiak de zi, ëe ama emsa ngalap gwibirida'an. Em ba habe Alapsa nabakam hli la'an? Em kime Alapsa tame la srëm gwe'ak, em dekam totore yang tasibin dowal-dowalsae betek eibirida gwëk- san de zëbon mae de ëbabu gwëna kiye. ⁹ Hwëna em sap mese nër hom eiwa de Alapsa tame lak. Ahaksa sap diki Alap mes ebe mae hap golzimki- dekam de Zënaka tame

tan hap denaye. Zep em ba habe angkam etan auhu-kama enlala san dep lwanda ha'an?- dowal-dowal dikim etan emsa bi gwibiridan hapye. Em san ema ëdwam gwe'an?- zi mo yasik tabin sin de ang tankam de etan emsa totore titi tabin olkam tahalebin hipye.

¹⁰ Zep hëndep angkam ema Hari Sabat san, sap yakla yawal, hen ben yawal mae hap de syal san ang ta gwe'an. ¹¹ Ki san ha ëe waba habë ebe mae hap de dawem hap danna sin gwe-gwëk?!

¹² Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano kim emki lowehe gwen. Ëe kimë eban mae golëlowehe gwëk, ëe homë Yahudi zi mo kirekam de lowehen san gwë gwëk. Zep angkam em bahem desan ang ta gwen. Em sap nonol dawemkame asa kwang la gwëk, hen home mae asa husus ë gweblak. Emki etan kirekam asa gwëblan. Em dwan tawa nakake: Ëe dekam ama sang-sang gwëk. In zebë nonol ebon mae gwë gwëk. Hëndep dekam zebë ol dawemkam emsa tonbirida gwëk. Ano sang-sang habe ëhir-hir gwe-gwëk, hen eno mae mo syala dekon zep mam gwe-gwëk. Hwëna em dekam home asa husus ë gweblak, hen home asa ulop ë gweblak. Em hwëna gola kon dawemkame asa kwang la gwëk- men kiye, Alap mo dam taha nakore zisi de kwang tanna. Hen ema asa blikip eisik gweblak- san de Kristus Zën de zini gwe zanna kiye.

¹⁵ Em dekam dawemkame asa isrip-sri ë gweblak. Hwëna angkam home! Ëe tawana: Menkam em sap ema ëdwam gwe-gwëk- ere mae mo nwesa de abe hap teisyablan hap, ëe dikim etan dawemkam kara gwe-gwen hap! ¹⁶ Hwëna angkam sap ola an eiwa de tangan nakaë ale gulzim'in, zep em ema yap asa enlala ëbla'an, "Zen ano mae mo jal zi."

¹⁷ Angkam aha zi dan syal-syala ban emsa haen-haen neibirida gwe'an, "Nen ki Musa mo titi tabin ola an san ang ta gwen." Hwëna zen enlala karek naban! Zen man em dikim abon onakon wet so gwen hap ëdwam gwe-gwe'an- dekam de zëbon mae en osan enlala syal-syala ban ang ta gwen hapye. ¹⁸ Banakare enlala dawem san de ang tan hap, em sap esa dan syal-syala ban ang ta gwer- sap ëe de iwe gwënnak, hen sap ëe de iwe gwën srëmnak. Hwëna karek san dep bahem!

¹⁹ Ano walas, ëe ama emsa dawemkam ngalap gwibirida'an. Ëe ama emsa anakan kil tibik, "Zen mes-am Kristussu de taibliblannak ëtatete gwëk." Hwëna angkam ema etan walas betek san dep lwanda ha'an.

²⁰ Diki angkam aen de eban mae etan golëgwënkam bap. Ki amaka samkam emsa anakan golëton'an, "Banakone ki ëgwë'an?" Hwëna angkam ëe ama anakare jakal enlala naban emsa topse gwibirida'an, "Zen bawalkam sa tame nul?"

Paulus kim Hagar ne Sara nebon ola gulk sun blaonzimkike:

²¹ Asa sane lak!- em in zene Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan wei yulsuk gwen hap ëdwam gwe'anye. Em san home aisili'ansa dam ulsuk- mensa Musa hen ale gulkuye? ²² Zen a kirekam mo: Abraham zen walasna dan wë soka. Ahana mas wenya

Hagar hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen we. Ahana nonol we zem Sara hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen naka hom. ¹²³ Tana iltikinnik de wenyik mo walasna, Ismael, desa totoresa jaha gwék. Hwëna Sara mo dena kip, Alap man Abrahamsa gu-guk gweblaka, "Sara sa walassa wë tal." Hëndep dekam zep ki bogolak owas hap Isaksa jaha gwék.

²⁴ We darena in ama ki gulk sun de ol blaoran hap guzimnin. We darena in, zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun dare naban de apde son. Tana iltikinnik de wenyia Hagar mo walasna, Ismael, zëno auyan-tane walya zen hen tana iltikinnik sa lowehe gwer. Zen men kiye- men zen titi tabin ol san ang ta gwenan, mensa Alap kwatapna Sinaik Musa hap golblakake. Zen desa nihin dohon makan wei nulsuk tine gwenan- tana iltikinnik de zi mo kim. ²⁵ Zep Hagar Bak, zen kwatapna Sinaisa de enlala gweblan- Arab mo langnak de kwatapna in sa. Zen tana iltikinnik de we, hëndep auyan-tane wal zem hen kirekam sa lowehe gwer. Hagar Baksa hen Yahudi mo ë yawala Yerusalem han de apde son. Sap Musa mo titi tabin ola in mes zëwe de zini hulek.

²⁶ Hwëna nëno mae mo anena, zen ngatan zi mo langnak de Yerusalem. Zen zëna wenyia, Sarasa de enlala gwibin. Zen tana iltikinnik de gwën wesya hom. Zep nen hen kirekam de ëgwën- banakare titi tabin ol mae de nësa tahalebin srëmkam. ²⁷ In zep Alap mo olak Sara Bak hap dena anakan ale nuk, "Em sap walassa de wë tan srëm we, hwëna angkam esa isrip-sri gwe-gwera! Em eisbir anen srëmkam gwë gweka, hwëna angkam esa Alap hap de tërya ta gwera! Sap eno walasna menkam hom, hwëna angkam eno walas mo beyana man tangan taman kini'an.

Tingare ahakore we wal mo walasna man lwala he'an." ††

²⁸ Zep aya-wal oso-wal, nen kitak Sara mo walasna Isak mo kime lowe he'an. Zen Alap mo gu-gublun naka Sara jaha gwék. Nen hen kirekam zebe Alap mo gugubiridan nakon zëre mo hanan tabin walas hap ëjowe'an. ²⁹ Hwëna zao zep lwak: Mas wenyia in sa totoresa Ismaelsa wë tak, zen zep hwëna Alap mo Enhokam de wë tan zini Isaksa karek ta gweka. Zen in zep ki hëndep angkam kirekam lwa gwe'an: Men zen totore enlala san ang ta gwenan, zen zep karek da gwibirinmen zen Alap mo Enho san de ang tankam zëre mo walas hap ëjowe gwenanye. ³⁰ Zen zep Alap mo olak Abraham hap dena anakan lwak,

"Tana iltikinnik de mas wenyia in sa tane zeban emki zialsa sonen. Ki hwëna em de tinkim, Ismael sa eno kire-kire hli tan danna Isak han bi gweblan dala. Sap zëna wenyia in mo walasna, Ishak, zen diki zen sa kitak bi gwibiri." ‡

³¹ Zep aya-wal oso-wal, nen an tana iltikinnik de we mo walassa hom. Zep home Musa mo titi tabin ola nihin

† 4:22 Kej 16:15, 21:2-9 †† 4:27 Yes 54:1 ‡ 4:30 Kej 21:9-10

dohon-hon makan wei kulsuk gwenan. Nen an hwëna tana iltikinnik de gwën srëm we mo walas, sap nen Alap mo Enhosae ang ëbla'an.

Mae hap de ol: Titi tabin ol de emsa tahalebin srëmkam emki tatem ëzauk gwen.

5 Kristus mes emsa ëpba titi tabin ola kon hil ti sobirki, zep bahem etan lwan dahan- dekam de titi tabin ola in etan emsa tahalebin hipye. Tahalebin srëm nik emki tatem ëzauk.

² Emki ësane gwen! Em de ere mae mo to mipsa blom tasibinkim, ëe, Paulus, ama emsa gubirida'an: Em dekam mese Kristus onakon wet so gwenan. ³ Ama etan emsa gubirida'an: Eno mae mo to mipsa de blom tasibinkim, ki Alap sa emsa gubiridala, "Dikire tingare Musa mo titi tabin ola in sa su nul sone gwék." ⁴ Em dekam anakane ëalp gwe'an, "Ëe asa titi tabin ol san de ang ta gwenkam ëre mae mo sosonkam Alap mo nwenak ëdakastil." Hwëna dekam em Kristus mo kwasang-kwasangna ema hli ku'in! ⁵ Hwëna diki tangan Alap en sa de blol gweblankam sam gwesi'in. In zep nen anakare enlala hohle ta gun nuban Alap mo Enhonak ëyaing gwe kini gwenan, "Zen Zen sa ano gwëna syal gwibir zahera- ëe dikim zëre mo nwenak dakastin hip denaye." ⁶ Sap nen mese Kristus hun ëraha-en gwék- in kime laiblihlakke. Zen in zep Alap hom nësa anakan karatda ta gwibirida, "An to mip blaonsublun zi," ahakasa, "An to mip blaonsublun srëm zi." Hwëna diki ahaen tangan zëre mo nwenak bol-zaun gwe'an: "San ha zini an man zëno mae mo Asa de taibliblanna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam noltrei gwizimnin? San ha hom?"

⁷ Em sap menkam ora dawem sane sosonkam sek gwe'ak. Hwëna nara emsa isinsibiridaka?- dekam de hwëna ora srëm san ëgwa gwe kiniin hapye. ⁸ Zëno mae mo tawa tabinni in, zen Alap onakore naka hommen Zen diki emsa kwang guludakaye. ⁹ Tawa tabinni in em ema tim uk, "An betekna. Ëe sap asa desan hen ang tal." Hwëna zen ragi makan sa ebon mae mam gwer- roti mang-mang gunsu de hop gun makan. ¹⁰ Hwëna ëe tawana: Bian eiwakam emsa hlil inki, zep ëe ama emsa tame tabi'in: Em molye aha ora san hëndep denaban ësyalhek. Alap sa zini in sa karek tala- men zen emsa men-man ta gwibi'iraye.

¹¹ Hwëna aya-wal oso-wal, ëe de nama zisi anakan tonbirida gwenkam, "Emki Yahudi mo ëpba titi tabin sin ang ta gwen- to mipsa de blom tasik gwizimdin- kim," ki molya Yahudi zini asa karek da gwe'anam. Hwëna in zep asa karek da gwenan- sap ëe ama tonbirida gwenan, "Mensa Kristus nëbe mae hap te-lidak sonnäk syal gwibir-zimki, zao en emki anakan ëyaing gwe kini gwen, 'Ëe dekon en asa Alap mo nwenak dakastil.'" Yahudi zini man desa husus nei gwibirin.

¹² Men zen emsa blos dabirida gwe'an, zëbe mae hap hom sam gwesi'in- to mip en sa de blom tasizimdin- kim. Diki to naban hëndep bol sik niban de kitak blom tasizimdinkim bap! Dekam maka ësam gwesi'in.

¹³ Aya-wal oso-wal, Alap mes emsa alal gulku- dekam de titi tabin ola kon ehil gwe hanan hap. Hwëna bahem anakan ènlala gwe-gwen, "Èe an hil ti sonen nikë gwë'an, zep èe sap asa ère mo tim nikore hole-hle san ang gwe-gwer." Hwëna anakan emki ènlala gwe-gwen, "Èe an hil ti sonen nikë gwë'an, zep Kristus onakore kwasang tola ban anik ère mo Kristen bose walya mas gwibirida gwek." ¹⁴ Sap Musa mo titi tabin ola kitak ausuna ola an dekon- men zen anakan lwak, "Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye." †
¹⁵ Hwëna em de nama enaka olkam hit ti gwibinkim, dekam ere mae mo aha-ere enlalakam de lowehen hap dena sa hom gwer!

Alap mo Enho ensa de blol gwe-gweblan hap de ol:

¹⁶ Èe ama emsa gubirida'an: Alap mo Enho ensa em anakan blol gwe-gweblan, "Zen diki Zen sa asa dam tasik sone gwera." Dekam ere mae mo tim nikore hole-hlena molya emsa golëgwa gwe kinii gwek. ¹⁷ Nère mae mo tim nikore hole-hlena, zen man baes gwe-gwe'an- Alap mo Enho mo dwam gwibin sin de ang gwen hapye. Hen kirekam, Alap mo Enhona man hen baes gwe'ara- nère mae mo tim nikore hole-hle san de ang gwen hapye. Zen man nëno mae mo enhonak ilman è gwenan, zep nen molye aha-ere enlalakam nère mae mo dwam gwibin sin syal ei gwibik. ¹⁸ Hwëna Alap mo Enho de nësa enho nakon golëgwë gwenkam, dekam èpba titi tabin ol de nësa golëinik gwen hap home èdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Nère mae mo tim nikore hole-hle san de ang ta gwenkam, dekam a kirekame mo syal ei gwibirinye: kahalo gwen,
 wesya de lirak oson,
 swi hap de enlala enkam de gwë gwen,
²⁰ yang tasin alapsa de betek gweblan,
 zisi de hëp tyan,
 wal bose zemka de husus gweblan,
 èol tetek gwen,
 hen nop-nop gweblan.
 Ahana hen, zè-en de mam gwen hap de enlala gwe-gwen,
 aha hlik naban de aha hlik nik ba mae hap zënaka gil-gil gwibiridan,
 hen aha hlik nik de langa tasibin.
 Ahana hen, zi mo kire-kiresa de hole gwibin hen zep de husus gweblan.
 Ahaksa ere mo kire-kiresa de inik gwibin hip de aha zisi anakan husus gweblan, "Mana golanka."
 Ahana hen, ho mamaksa de otdeblanda gwen,
 syan-syan en hap de enlalakam de gwë gwen,
 hen tingare ahakore karek-karekna.
 Èe ama orep emsa tawa ta gwibik, hen etan angkam ol tan-tanna ansa golzim'in: Zini men zen kirekam de karekna nulin halasen gwenan, zen toton molya Alap mo irik ginnik bitii gwek.

²² Hwëna Alap mo Enho de zergwënkam, dekam a kirekam mo wet so gwenanye:
 kwasang enlala,
 isrip-sri enlala,
 umlae enlala,
 jakal-jakal srëm enlala,
 zisi de mas gwibirida gwen hap de enlala,
 kae-kae enlala,
 aha zisi de ahap tan srëm hap de enlala,
²³ sae-sae enlala,
 hen zënaka de zerinik gwen enlala.
 Kirekam de gwën hap dena, kina ki man Musa mo titi tabin olak jalse gwek!

²⁴ Zini men zen Kristus hun zeraha-en gwenna, zen mes zère mae mo tim nikore hole-hlena Yesus hup de te-lidak soblannak makan nulink. Zen dekam zep anakan neis gwibirin, "Ano tim nikore hole-hlena mes Yesus goltiki."

²⁵ Sap Alap mo Enhona Zen kirekam de ëliwehe gwen hap denaka nëp gol gwizimnira, zen in zep nen diki Alap mo Enho mo dwam gwibin en san nen ang ta tine gwen. ²⁶ Zen in zep, sap nen Kristussu de blol gweblan enkame èngaya gwe'an, nen bap nen anakan èbola-bola gwe-gwen, "Èe an zenè sèrkam aha zisi kwei-kwik gu'un. Aha kore zini wakin, aban apdenak hom." Hen bap nen nère mae mo Kristen bosenan anakan husus gwibirida gwen, "Zen sa hwëna jematnak abon onakon teipsili."

Kristen bose zemka de dam tasik sone gwibin hip de ol:

6 Aya-wal oso-wal, ere mae mo Kristen bosesa de banakare karek mae wëwe heblanna, men zen ebon mae onakon Alap mo Enhosa de ang gwe-gweblan weny lowe he'an, zen zen de zini insa dam dasik sonek. Hwëna enlala sae-saekam em dam tasik sonen, hen anakare enlala tatete naban, "Abon mana hen zëno karekna in hliminnink." ² Emki kirekam ere mae mo Kristen bose wal mo nihinni tensik gwizimdin. Nënaka de kirekam kwasang gwibirida gwenkam, dekam kwasang hap de Kristus mo titi tabin ola in sane ang ta gwe'an.

³ Hwëna zi de anakan enlala gwenkam, "Èe ère mo gwën dawem nakon asa ère mo Kristen bose walya kwei-kwik gul, hen èe dekam asa Alap mo nwenak mam gwer," kirekam de bolte-boltekam enlala gwenkam, zen mes zënaka boton tanda. ⁴ Diki aha zisi de enlala gwibiridan srëmkam emki ena en naka karatda ta gwibin. Kirekam esa èsam gwesil. ⁵ Sap Alap molya anakan nësa karatda tabirki, "Zini an san ha man aha zisi kwei-kwik gulku?" Zep diki ena en naka em karatda ta gwibin.

† 5:14 Kel 20:12-16, Im 19:18, Ul 5:16-20

Mae hap de ol: Dawemsa de aha zi hip golzimdinni, zen men kiye- ngatan zi mo langnak de obwagasa eiyas gïnni.

⁶ Men zen emsa Alap mo olkam tawa da gwibirin, emki te-alakam hen aha kire-kire maekam mas gwibirida gwen.

⁷ Emki eenlala gwen: Ena men kirekame okamanak awe eiyas la'ak, zen kire enkam esa hen lamkam zëno eini hla kul. Zep anakan bahem ëkil gïl gwen, "Ëe de ëre mo tim nikore hole-hle san syal gwe-gwenkam, zëno eini lamkam aha nwe-masekam asa gulin." Kirekam bahem enaka boton ta gwibin. Sap Alapsa molye boton lak! Hole-hle san de syala in mo eini hwëna syak uk blanak de gwë gwensa esa hla kul. Hwëna em de Alap mo Enho mo dwam gwibin sin syal ta gwenkam, zëno eini lamkam hëndep de ëngaya gwen hap denaka esa ulin. ⁹ Zen in zep, aha zi hip de dawem gol gwizimdinni, bap nen ëblalen gwe-gwen. Sap zen lamkam dep de obwaga eiyas gïn makan. Nen de ëblalen gwen srëmkam, ki lamkam esa zëno eini ulin. ¹⁰ Zen zep, nen nama de awe lowehe gwennak, nen dawemsa tïngare zi hip gol gwizimdin- nonol tanganna nëre mae mo Kristen bosa wal hap.

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

¹¹ Aumwa hap de alena ansa emki hlaun: Ale mam-mamkam dena an, zen ëre mo ale gunnu. †

¹² Yahudi kore Kristen zini men zen emsa bolte enlala naban men-man da gwibirin bahem salbirida gwen. Anakare ola bahem salbirida gwen, "ËKristen gwenkam nonol Yahudi hon em bitï gwen- Musa mo tïtï tabin ol san de to mipsa blom tasik gwibinkim." Hwëna zen anakare enlala aning tan naban emsa kirekam tïtï da gwibirin, "Nene kitak Yesus hup de te-lidak soblan ennak ëyaing gwe kïni'ak, dekam Yahudi zini sa Kris-

† Paulus mo nwena man yap hwalen-hwalen nëblak, zep ale mam-mamkam ale gulku. (Emki hlaun: Gal 4:15nak.) Zen zep aha zi sekretaris makan zëno olsa nonol lonesen nakon hëndep 6:10nak dep ale gulbluka. Hwëna ayat 11 nakon zën ale gulku.

ten zini nësa husus neibirida gwer." ¹³ Hwëna Yahudi Kristen zini in, zëno mae mo to mipna sap orep mes blom dasibir-zimk, hwëna zëna hen hom tïngare Musa mo tïtï tabin ola insa sul nul sone gwenan. Hwëna zen em de hen zëno mae mo kim ëgwë gwen hap ëdwam gwe-gwe'an- dekam de ëKristen gwen srëm Yahudi zi hip emsa anakan golëtrei gwizimdin hip, "Zini an mes nëbon mae bitï gwer." Zen mae en hap ki emsa kirekam neibirida gwenan- dekam de Yahudi bosa zik zëno mae mo bosesa boltere gulzimdin hip.

¹⁴ Ëe hwëna homë ëre mo bosesa de boltere gun hup dwam gwe-gwe'an. Ëe hwëna Bian Yesus hup de te-lidak soblan ensa de boltere gulblun habë dwam gwe-gwe'an. Sap ëe ëre mo gwëna anakanë enlala gwe-gwibi'in, "Asa mes Yesus hun te-lidak sonnakan makan nosoink. Zep ano auhu-kama tim niban hole-hle naban mes Yesus zitilki." Zen in zep hwëna auhu-kama enlala zini asa hom dwam në gweblanan, sap ëe homë auhu-kama mo enlala san ang gwe-gwenan. ¹⁵ Alap hom zisi anakan karatda ta gwibirida, "Zen to mip blaonsublunna," ahaksa, "Zen to mip blaonsublun srëmna." Diki Zen anakan karatda ta gwibirida, "Zini an san ha ëre mo Tane naban de zeraha-en gwenkam mes ëse yang tasibin makan ëliweher?" ¹⁶ Men zen kirekam ëliwehe gwenan, dikire aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena hen kwasang-kwasangna zëbon mae onak lwa gwek. Tingan men zen kirekam Kristus en hon ëyaing gwe kïni gwenan, zen zen- Alap mo hlil irin tangan wenyaye. ††

¹⁷ Hwëna hyanak bap zen etan zini asa anakan blos tablan, "Em home dawemkam Kristussu ang gwebla'ara." An ha ki, ano timnik wei-weina beyakam ëlwa'anmen zëwe Yesus hup de jal hap asa lek-lek da gwekye! Zen zep dam gwesi'in, "Ëe eiwa ama tana wei san zertro'an."

¹⁸ Aya-wal oso-wal, dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. Amin.

†† "Alap mo hlil irin wenyaye," Paulus "Israel" kam awe ale gulku. Hwëna bosena in, gulk sun de enlalana kirekam.

Efesus

1 Efesusk de Alap hon de ëtal gwesin zi hip, men zen Yesus onak tatem ëzauk gwenanke, Paulus onakon. Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus Yesus asa dam tasiki- zëre hap de olsa dikim gol halada gwen hapye.

² Dawem! Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Ëngaya gwen hap dena, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nëbe mae hap hata gwizimnin.

³ Nen Bian Alapsa boltere tan, Bian Kristus Yesus mo Biansa, sap nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk. Zen zep ngatan zi mo lang nakon nëbe mae hap enho nakon dikim ëngatan gwen hap dena sul sonenkam gol gwizimnira. ⁴ Sap Zen mes auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak nësa anakan dam tasibirki, "An zen sa ëre mo Tane naban de zeraha-en gwenkam ëre mo nwenak ëdakastil hen enho kles gwesin srëmkam lowehe gwer." ⁵ Sap Zen nësa kwasang gwibiridaka, zep nonol lonesen nakon mes ki nësa anakan kalang gwibiridaka, "An zen sa ëre mo Tanena Yesus mo syala kon ëre mo hanan tabin walas hap ëliwehe gwer." Zen kitak zëre mo hamal hap de kalang gwe gun sun ki lwak. ⁶ Zen in zep sa tïngare zini zëno bosena teip nulsuk gweblal, sap Zen mes zëre mo sërkam de kwasang-kwasangna kirekam goltreizimki. Zëre mo dang tïniak de Walasna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, Zen dekam kwasang-kwasangna insa nëbe mae hap totoresa gol gwizimnira. ⁷ Sap nen de Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam nen ema okamanak de karek-karek nakon ëhïl gwe hana gwenan, hen nëno mae mo kirekam-kirekam karekna man nëp tap gulsuk gwizimnira. Sap Tane zik mo kala in dekam nësa ngan tasik gwibirida- men zen te-lidak son nakon wet so-blakke. An kitak Alap zëre mo sërkam de kwasang-kwasang nakon ki kirekam lwak, ⁸ zep totoresa nëbe mae hap kwasangna sabak gulzimki. Alap, eiwa, sërkam de enlala blal tanganna hen kitak tame gul gwenda, ⁹ Zen in zep angkam zëre mo hamal hap de kalang gwe gunnu insa goltreizim'ira. Zen desa menkam man zi hip aning gul gwizimki. Hwëna Zen hen orep mes anakan kalang gwëka, "Kim de ano kalang gwen yaklanak zau'uk, dekam asa ëre mo Tanena zer sonezim-zëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip. Zep Deban de zeraha-en gwen wënya, desa kitak

aha-erenak asa siri gulsul- sap ngatan zi mo langnak de wënya hen okamanak de wënya. Kristus Zën sa kitak nol gwibiridala."

¹¹ Mensa Alap kalang gwe guku, "Ëe asa kiresa ëre mo walas hap golzim," zen hwëna kitak Kristus hun de zeraha-en gwenkam nëbe mae hap hata gwizimnin. Sap Alap nonol lonesen nakon kirekam dep nësa kalang gwibiridaka, hen Zen kitak kirekam syal gwe-gwibi'ira- dekam dikim zëre mo dwam gwibin sin kitak jowen hap. Zëno dwam gwibinni, zen an zen: ¹² Nen an zene nonol Kristussu blol ëbla'an, tïngare zi de nësa hlauludankam, zen dekam sa hen Alap mo bosena teip nulsuk gweblal. ¹³ Zen in zep hëndep Alap mo kalangna ebe mae hap kirekam lwak. Em kime eiwa de ol dawemna ësane gwëk, emsa de ngaya tabin hip dena, em dekam zebe Kristussu laïbli'ak. Zep in kime Kristus hun kirekam ëraha-en gwëk, Alap dekam zep eno mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan ale tabirzimki, "Em an ano bi gweblanna." Maekam ale tabirzimki- zëre mo Enhosa de ing ta sonezimdinkim, men kirekam sap orep gu-gubirida gwëkake. ¹⁴ Alap Zen anakare gu-gubirida gun nuban zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimki, "Ëe asa lamkam ebe mae hap tïngan sul sonezim- mensaë ëre mo bi gwibiridan walas hap kalang gwe gukye." Zep Bian Alap kim de kawësin nïkon tïngan gwiswe sone'anka, zen dekam sa ki lwal. Dekam kitak Ngatan Zini Alap mo bosa esa teip ulsuk gweblal.

Paulus kim Efesusk de Kristen zi hip Alapsa abe takeke:

¹⁵ Zen in zep, ëe kimë emsa anakan salbiridak, "Zen man Bian Yesussu dai'blila'an, hen tïngare Alap hon de ëtal gwesin wënya man kwasang neibirida gwenan," ¹⁶ ëe dekam zebë ebon mae onakon zausun srëmkam Alapsa anakan gu sone gweblanan, "Em asa sam ta gwenda." Zep ëe homë Alapsa de gu sone gweblankam emsa eititi gwibirida gwenan. ¹⁷ In zebë Ngatan Zini Bian Yesus mo Bian Alapsa anakan ebe mae hap abe ta tine gwenan,

"Bian, ere mo Enho nakore enlala blala ing ta sone gwizim- hen Emsa dikim dawemkam tame tan hap denaye. ¹⁸ Hen Bian, dikire zëno mae mo enhona ëngatan gwizimk- dekakim anakan tame nul gwëk, 'Ëe kiresa asa Bian onakon hla kul- Zëna men zep nësa kwang guludakaye.' Hen Bian, Emki enho nakon anakan hleng sosubirida gwen, 'Kirekam-kirekam dawemna mensa Ena ngatan zi mo langnak ere mo hlil irin zi hip

hamal gulzimki, zen hë'ho gwibin tanganna.' Zen dekam sa anakan hen tame nul, 'Eiwa, nen esa lamkam ulin. Molye ulin srëm gwëk.'¹⁹ Bian, dikire hen ere mo sërkam de sosonna tame nul gwëk— men desa Ena Yesusu de taïbliBlan wënya kip gol gwizimniraye. In eiwa."

Sërkam de sosonna in Bian Alap mes nëbe mae hap goltreizimki—²⁰ in kim Kristussu tïn nikon ngaya takake. Dekam zep hëndep Desa gulk'nen tangan drëne seka— zëre mo dam taha san dekam.²¹ Zep eiwa teipsin tanganna, Kristus Zë-en. Desa de kwë tanna hom tangan— tingare irik gin nikon, sap hen tingare teipsin—teipsin zi nikon, sap ngatan zi mo langnak de lowehe gwen wënya kon, sap hen angkam de okamana awe de lowehe gwen wënya kon, hen sap lamkam de okama èsenak de wënya kon.²² Zep Alap mes kitak Kristus mo tahanak kang gulku, in zep anakan gubluka,

"Em an tingare Kristen zi mo nola Zen.²³ Kitak de Kristen zini, Zen ere mo taha-tana mo kim sa okamanak lowehe gwer— san de ere mo timni kiye." Zen in zep Kristus zëre mo timni insa hëndep tingare okama naban sul sone gwenda.

Nen mese apdekam Yesus mae han tïn nikon ëngaya gwëk:

2 Nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwëk, sap dekam karek ensae ulin halasen gwëk, hen Alap mo dwam gwibin srëm sane lowehe gwëk.² Sap nen dekam auhu-kama zi mo enlala karek-karek sane ang ta gwëk, hen dowal mo kigisae betek ë gwëblakmen zen gulk de dowal-dowala irik gi'irake, men zen ëihe nasen gwenanke. Zen in zen angkam golësyal ta'ara— zini men zen Alapsa betek nëbla srëm gwe-gwe'anye.³ Orep nen hen deban mae apdenak— auhu-kama zi mo hole-hle san de ang ta gwëna, hen nëre mae mo tim nikore dwam-dwam san de ang ta gwen naye. Zep nen hen dekam Alap mo jalake lowe he'ak— in kirekam tingare ahakore zini lowehe gwë'anke.

⁴ Hwëna eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna mam tanganna, zep nësa sërkam kwasang gwibiridaka.

⁵ Sap menkam nen an hen nëre mae mo karek-karek nakon tok-tok makare nike lowe he'ak, hwëna Alap Kristus mae han apdekam nësa ngaya tabirki— Kristus kim tïn nikon ngaya takake. Zep nen Alap mo kwasang en nakone ki ëngaya gwë'an.⁶ Sap Yesus hun de zeraha-en gwen wënya nësa mes Alap Deban mae juwen zi mo lang nakon kap gul aneka. Zep nen angkam san de Yesus de nësa teipsin—teipsin zi makan ngatan zi mo langnak apdenak golëteinikirinni kiye.⁷ Zen insa kirekam kitak syal gwibirki, zen dekam de nësa ngein sin de kama èsenak anakan golëtrë gwen hap, "Em an zen ère mo kwasang-kwasang nakon de ëngaya gwen wenyaye." Sërkam de kwasangna in, zen Kristus ensa de zeraha-en gwen nakon esa ki hla kul.

⁸ Zep nen mese Alap mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwëk— in kime Yesusu laïbliBlakke. Nëre mae mo syala kon home ëngaya gwë'an. Zen Alap totoresana nëp gol gwizim'ira.⁹ Nen home mae ba maena syal ei-

bik— dekam de ëngaya gwen hap denaye. Zep toton nara dep?— bola-bola gwëna.¹⁰ Nen an sap diki Alap mo syal gwibin zi. Kristus hun de zeraha-en gwënkam, dekam nen san de ëse yang tabinni. Nen in zebe dawemna syal ei gwibirin— men kirekam nëbe mae hap orep kalang gwe gwëk.

Kristus onakon nen mese ëaha-en gwëk:

¹¹ Zep em in zene Yahudi srëm zi ausu nakon èsaltik, emki ansa enlala gwe-gwibin: Emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, "Zen to mip blom tasibin srëm zi." Sap Yahudi zini zen zëre mae mo to mip blom tasibinni insa boltere nul gwenan. Hwëna zen sap zëre mae mo tim ennak de syal. Enhona dekam hom wet gwësik gwizim'ira.¹² Em menkam home Kristussu tame la'ak. Dekam em home Alap mo hlil irin zinik bitï gwë'ak. Zep em dekam okamanak awe Alapsa de tame tan srëm nike lowehe gwëk, hen em anakane ènlala gwëgwëk, "Èngaya gwen hap dena mensa Alap zëre mo hlil irin zi hip gu-gubiridaka, ëe molyë desa ulink."

¹³ Zep em menkam Alap onakon hen zëre mo hlil irin zi nikon langanake lowehe gwëk. Hwëna angkam em mese Kristus hun ëraha-en gwer, hen Zen mes zëre mo kalkam de ngan tasibinkim Alap onak emsa zon guludaka.

¹⁴ Zep Kristus Zën mes nësa siri gulsuku— Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, hëndep Zen mes nësa zëre mo timnik aha-en gulku. Sap menkam Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban bëjen siri gwen. Hwëna angkam jal-jala men zen lang zip son makan nësa kles sok, desa mes Kristus jek-jak gulku.¹⁵ Maekam jek-jak gulku: Zëre mo timsi de golgunkum. Zen kim tilki, Zen dekam zep Musa mo titi tabin ola kitak nëbe mae hap sul sonezimki. Zep nen de angkam etan desan ang tan hap hom dakasti'in. Menkam Yahudi zini Musa mo ola in kon anakan dam nulsuk gwëk, "Yahudi srëm zini bëjen Alap mo nwenak èoto gwësin." Hwëna angkam Kristus mes dare hlikna insa zëre mo timnik aha-en gulku— san de aha-ere zi aususa de yang tabinni kiye, nen kime kitak Zëre han ëraha-en gwëkke. Zen dekam zep hliwëna in kon nësa umlae tabirki.¹⁶ Zëno te-lidak sonnak de tinnï in, Zen dekam nëno mae mo hliwenkam de lowe henna insa aha-en gulku— dekam de Alap onak zëre mo tim makan lowehe gwen hap. Hen nëno mae mo gil-gilkim de lowe henna in dekam zep goltiki.¹⁷ Zen in zep Kristus aha-ere enlalakam de lowehen hap de ol dawemna ansa nëbe mae hap golhatazim zika— sap orep de Alapsa tame tan zini abe mae hap, hen sap Alapsa de tame tan srëm wënya ebe mae hap.¹⁸ In zep Kristus onakon, sap Yahudi zini ëe, hen sap Yahudi srëm zini em, Bian Alap onak hatankam— sap Kristus mes Alap mo Enhona kitak nëbe mae hap hlë ta sonezimki.

¹⁹ Zen in zep em Yahudi srëm zini, em angkam zi mo ënak de ëmas gwëzin zisi hom, hwëna em an hen angkam lang bi tanganna— apdekam Alap mo hlil irin zi nibanye. Em mese lalak wënya in han ëiye gwëk.

²⁰ Nen an san de Alap mo gol. Men zen gola in mo mo-

ko makan ënwe-mase gwe'an, zen Kristus mo dam tasibin zi, hen Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Kristus Zëna, Zen ngürin bol tenya Zen. ¹²¹ Nen de deban zeraha-en gwenkam, dekam zebe ënwe-mase gwe'an- san de Alap zëre hap de golsa de ayang tabla song gwenna kiye, zao de lalak Zini Alap Zën gwë gwen hap. ²² Yahudi srëm zini, em hen Kristus hun de zeraha-en gwenkam dekam ema hen gola iwe de gol te makan ënwe-mase gwe'an- men zëwe Alap zëre mo Enhona gwë gwe'arake. ^{††}

Mae hap de ol: Paulussu Alap Zën dam tasiki- Yahudi srëm zi sin de ol dawemsa gol halada gwen hapye.

3 Zen in zebë ëe, Paulus, bwina an kon Yahudi srëm zini ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan. Sap asa Kristus hup de jal hap bwina awe tak daink, sap ëe ama zëre onakore ol dawemna insa ebon mae osan dep gol halada gwëk. ² Ena mese ki anakan ësak, "Alap Zen ki zëre mo sërkam de kwasang-kwasangkam asa dam tasiki," zep ki syala insa abe hap wei yul soneblaka- emsa dikim mas gwibirida gwen hapye. ³ Men kirekamë lure nakon suratnak awe betek enkam ale gul- Alap mo kalangna mensa menkam aning gul gwëka, desa mes ki abe hap goltrëblaka. ⁴ Suratna ansa de baca gunkum, esa ki hen dam ulsul- Kristus hup de ol aning gunnu insa, men kirekamë aena dam gulsukye. ⁵ Orep Alap Zëna hom goltrei gwizimki, hwëna angkam zëre mo Enho goltrei gwizim'ira- Kristus mo dam tasibin zi hip, hen zëre mo Enho nakore ol ayang gul gwen zi hip. ⁶ Zen a desa mo tìngare zi hip aning gulzimkiye: Yahudi srëm zini ol dawemna an san de hen ang tankam, zen dekam sa hen hë'ho gwibin tanganna nulin- mensa Alap zëre mo hlil irin zi hip golzim'in-kaye. Zep angkam Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban aha-ere tim makane lowe he'an. Zen angkam apdenak Alap mo gu-gubiridan ola Kristus onakon nulin'in.

⁷ Zen zep Alap zëre mo kwasangna sërkam abe hap golblaka- ol dawemna ansa de Yahudi srëm zini ebon mae osan gol halada gwen hap de syala kim abe hap wei yul soneblakaye. Hëndep dekam zep zëre mo sossonna abon onak sërkam syal gwe-gwëk. Tingare Alap mo irik gin zi nikon, ëe an zen tangan- otde tangannak de zi niye. Hwëna Zen ki owas hap zëre mo kwasang-kwasangkam syal yala ansa abe hap wei yul soneblaka. In zebë anakan de gol halada gwen hap syal-syal gwe-gwenan, "Kristus onakon de hë'ho gwibinni, zen sërkam de yawal tanganna, hëndep zini nen bëjen sul sonenkam tame gun." ⁹ Asa hen man dam tasiki- ëe dikim anakan tawa tabiridanda gwen hap, "Alap men Zen tingan yang tabirki, men kirekam orep kalang gwe guku, angkam man Kristus onakon goltreizm'ira." ¹⁰ Alap man orep kalang gwe guku- dekam de ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenyanya kip zëre mo sërkam de enlala blalsa zertreizimdin hip. Zep hëndep angkam nësa man anakan golëtrezim'ira, "Emki hlauludan. Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban

† 2:20 Mrk 12:10, Luk 20:17, Kis 4:11, 1Ptr 2:6-8 †† 2:22 1Kor 3:10-17, 1Ptr 2:4-5

angkam aha-ere jematkam lowe he'an." ¹¹ Alap zëre mo nonol lonesen nakore kalangna kirekam lwak, in zep hëndep nëre mae mo Bian Yesus onakon nësa kirekam aha'en gulku. ¹² Zen zep Yesusu de taibliblan-kam zeraha-en gwenkam, nen dekam zebe aürin srëm-kam Alapsa abe la gwe'an. Sap nen ema hen anakan tame ul gwe'an, "Zen eiwa sa asa dokwak tala." ¹³ Zen in zep ëe ama emsa gubirida'an: Ee ansa jalom ëk tihinak awe gwë'an, zep bahem enlalana ëdowe hanan. Sap ëe Kristus hup de ol dawemsa de golasas gwe-gwen habë bwina awe gwë'an. Hen em mese ola insa laiblibik, zep ëe an hen eno mae mo dawem habë zë gwë'an.

Paulus kim Alapsa abe takake- Efesusk de Kristen zi mo enhosa de tatete tazimdin hip:

¹⁴ Zen in zebë Bian Alap hap zëre mo nwenak bokle-na kom so gweblanan, ¹⁵ men Zëbon onak tìngare zi ausu mo ausuna lwa'anke- sap ngatan zi mo langnak de wenyanya, hen sap okamanak de wenyanya. ¹⁶ Ee zebë anakan abe ta gwenan,

"Bian, Emki ere mo ngatan zi mo lang nakore sërkam de kae-kaena gol gwizimdin- dekamim ere mo Enho naban de zergwë gwenkam enho nakon ëtatete gwe zahëk. ¹⁷ Zen man Kristussu daibli gweblanan, in zep dikire Zen enho nakon golëgwë gwëk. Zëno kwasang-kwasangna dikire hen dawemkam tame nuk, hen dikire zao en tatem ëzauk gwëk. ¹⁸ Bian, dikire Efesusk de wenyanya hen tìngare ere mo hlil irin wenyanya Yesus mo kwasang-kwasangna insa tame nuk- yakna, blala, olk san dep, hen gulk sun dep. Zen sërkam de yawal tanganna. ¹⁹ Ee sap zini ama kwasangna insa de kitak tame gun hup ëalp gwe-gwe'an, hwëna molyë kitak tanganna tame uk. Hwëna Bian, dikire Kristus mo kwasangna zëno mae mo enhonak beya gwëk, hëndep zep ere mo Enho naban sosen naban dikire zëno mae mo enhonak sowe henkam nola gwëk."

Ee kirekamë ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan.

²⁰ Zep dikire kitak Alapsa boltere dak, sap zëno sossonna nëbon mae onak sërkam tangan syal gwe-gwenan. Nen sap betekame hen tame gun srëmka-me zëre mo sosen hap abe la gwenan, hwëna Zen mam tangankam nëp gol gwizimnira. ²¹ Dikire tìngare Kristus hun de zeraha-en gwen wenyanya Bian Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak- sap angkam de zeraha-en gwen wenyanya, sap hen lun kore wenyanya. In eiwa tangan!

Kristus mo tim makan de okamanak lowehe gwen hap de ol:

4 Zen in zep, ëe Bian Yesus hup de jal hap de bwina gwën zini ama emsa titi tabi'in: Em Alap mo hlil irin zi mo kim lowehe gwëk, sap Zen eiwa mes emsa hen hlil inki. ² Enlala betekkam hen sae-saekam lowehe gwëk, hen bahem nabakam jal ta gwen. Zi mo gwënsa de sin-sin gwen naka hlaulblunna, desa kwasang naban em zergwë gwen. ³ Dawemkam em ëalp

gwe-gwen- aha-ere enlalakam eka lowehe gwek. Sap em mese Alap mo Enho de emsa ing gwe hebiridan-kam enho nakon äaha-en gwek.

⁴ Sap nen angkam aha-ere tim makane lowe he'an, hen Alap mensa zère mo Enhona zerzimki Zen aha-en. Hen mensa Alap nësa de kwang gulu dankam gu-gu-biridaka, dawemsa de lamkam golzimdin hip dena, nen desa kitak esa hla kul.

⁵ Hen nëno mae mo Teipsinnï Bian Yesus, Zen aha-en.

Hen nëno mae mo taiblibinni aha-en.

Hen baptis [gwennak tabinnik], nen mese kitak ang tak.

⁶ Hen nen kitak aha-ere Alapsae Biankam en gwe-blanan. Zen kitak nësa teipsibirida'ara, hen kitak golësyal ta'ara, hen kitak nësa nëre mae mo enho nakon golëgwë gwe'ara.

⁷ Hwëna Kristus mes zère mo sèrkam de kae-kaekam nëbe mae hap kitak sosonna srën-srënkam hli yulzimki. ⁸ Kirekam man tangan Alap mo ëpba ola ban dakas-ti'in, in zen anakan lwakye,

"Zen kim teipsin hip gulk sun sewe se'anka,
Zen zère mo jal zini beyakam tahalebirki,
hen dekam zep zère korena kip hë'ho gwibin nika hli yulzimki." †

⁹ Alap mo olak insa kirekam lwak, "Zen gulk sun sewe seka," zëno dam gulsunnu, Zen nonol otde tangan san ati gwe ineka- hëndep okamana an mo otde tangan san. ††¹⁰ In Zen ati gwe ineka, Zen mes etan ngatan zi mo langnak de teipsin tangannak dep sewe seka- dekon de tingare lang yala ansa kara gul ine gwen hap.

¹¹ Zen Zen sosonna nëbe mae hap srën-srënkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Ahakorena kip zère mo olsa de aha zi mo lang san gol halada gwen hap denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimnira.

Hen ahakon zisi de halen ora san dep dam tasik sone gwibin hip de wenyä.

Ahakon jemat-jematsa de nol gwibirida gwen hap de wenyä.

Hen ahakon Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenyä.

¹² Zëno mae mo syala in, zen Kristus mo timni nësa dikim syal gwibin hip hen tatete gun hup dena- Alap mo bi gwibiridan wenyä nen ekakim dawemsa Kristus mo bose hap syal ei gwibik. ¹³ Zep zëno mae mo syala, zen Kristus mo timnik de bitï gwen zini nësa dikim anakan titi ta gwibin hip dena-

Alap mo Tanesa de taibliblankam ekakim äaha-en gwek,

hen tame tankam ekakim sowehek,
hen zeraha-en gwennak ekakim ëzise gwek.
Zen dekam esa hëndep zëno kim lowehe gwer.

† 4:8 Mzm 68:19 †† Paulus mo alena awe, dam gulsunnu dan-dan: Ahana, Kristus "okamana awe dep ati gwe ine zaka," ahaksa, "okamana an mo otde san dep ati gwe ineka," enlalana juwen zi mo lang san dep. (1Ptr 3:18-20, 4:4)

¹⁴ Zep nen bap nen walas betek mo kim auhu-kama zi mo dèrek en san de yasik tabin sin ang ta nasen gwen. Sap men zen kirekam ang ta nasen gwenan, zen hi mo kim men-san an-sankam de ngëp gwe naseran makan ëgwë gwenan. ¹⁵ Diki dawemna, eiwa de tangan naka nen kyang-kyang gulsuk gwen, hen deb-an nen nënaka kwasang gwibirida gwen- Kristus mo kim ekakim nabakam ëliwehe song gwek. Sap Zen Zen nëno mae mo nola. Nen an zëno tim makane lowe he'an. ¹⁶ Zen de nësa golësyal ta gwenkam, nëno mae mo lowe henna dekam san de aha-ere tim de syal gwen makan lwa gwenan. Srën-srënkam hom. Sap aha-ere timni, zëno sana, danna, hen kala, zen man zënaka mas neibirida gwenan- dekam dikim timni in dawemkam mam gwen hap hen tatete gwen hap. Nen zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan, hen Kristus mo timni zep tatete gwe zahe gwenan.

Èse yang tabin zi makan de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Zen in zebë Bian Yesus mo bosekam emsa gubirida'an: Em bahem Alapsa de tame tan srëm zi mo kim lowehe gwen. Sap kire zini enlalana mes ëhai gwek.

¹⁸ Sap zëno mae mo enhona mes kawesiki, hen ngayä gwen hap dena insa Alap gol gwizim'ira, zen desa hom tame nu'in. Sap zen zère mae mo enho lilikinni mes Alap hap dayalsiblik, zep hëndep Alap osan de ang tan hap nola mes ëdrak-drak gwek. ¹⁹ Zen mes anakan de lik gwibinni baes tak, "An dawemsaë o'an. An kareksaë." Zère mae mo tim nikore hole-hlesa mes anakan blol neibik, "Sap asa desan en ang ta gwer." Hen zère mae mo timni mes sosok nuk- dekam de hole-hlesa mam gulsuk gwen hap.

²⁰ Hwëna Kristus hup dena insa ena ësane gwek, zen kire san dep hom- ²¹ men kirekam sap emsa tawa da gwibikye. Hen em kime Deban ëraha-en gwek, em mese sap anakan tame lak, "Zen eiwa lalak enna." ²² Zen in zebë etan emsa gubirida'an: Emki ere mae mo ëpba lowe henna insa hole-hle naban hiri son. Zen in san de blë nabare kire-kirena kiye- ase naban. Sap ëpba lowe henna in, zen zëwe beya gwek- boton hap dena, hen swi sosen hap dena. ²³ Diki eno mae mo enhona hen enlalana zen kitak ëëse gwen. ²⁴ Ere mae mo lowehen ësena insa emki aha zi hip goltrei gwizimdin- baju ësesa de ala son makan. Sap Zen Alap angkam emsa ëse tabi'ira- san de aha zisi de yang tasibinni kiye, hëndep zère mo nwe-mase tangan makan, dam-dam enkam de lowehe gwen hap, hen eiwakam de zère en onak ëtal gwesin hip.

²⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, boton olkam bahem tangan enaka tonbirida gwen. Kristen bose omka eiwa de ol enkam em tonbirida gwen, sap nen apdenak mese Kristus mo timnik bitï gwek. ²⁶ Em de jal ta gwenkam, jala in bap zen karek san dep emsa kang gul gwen. Yakla nwena bap zen dum gwehen- em de nama jal gwe tinennakye. ²⁷ Dowal mo kigi hap bahem orana kles tyasik gweblan.

²⁸ Sowë tam wenyä, em sowësa baes tan. Diki ere mo irse gwen en nakon em gulin gwen, hen dekam em ta-

halha wenyaka mas gwibirida gwen. ²⁹ Eno mae mo ëk nakon bap zen karek-karek ola hen swi ol maena te so gwen. Diki wal bosyansa dikim tatete tabin hip de olsa em ton gwibin- men kire enkam zëbe mae hap dakastilzim'inke. Kirekam de ol aïsili zen dawemsa esa kim ol gwizim.

³⁰ Dawem enkam lowehe gwék. Kareksa de gol gwenkam bap nen Alap mo Enhona ja-ja ta gwen. Sap Zen mes nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An Alap mo bi gweblan zi." Enho mo alena in, zen dekam esa aumwa hap de yaklanak yaing gwer- men dekam tangan de nësa kawesin nikon gwiswe sone'ankaye. Zep bap nen ja-ja ta gwen.

³¹ Enlala ennak de jal-jalsa em jek-jak gun. Bahem enaka u sal-sal gwibirida gwen. Bahem tangan enaka nop-nop gwibirida gwen, hen bahem enaka lamang ta gwibin. Tingare kareksa em hli yun. ³² Diki em enaka kwasang gwibirida gwen, hen sae-sae enlala enkam em lowehe gwen. Emki hwë-hwëkam wal bose wal ob-an ere mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibin- men kirekam hen Alap eno mae mo karek-karekna ep eititi gwibir-zimkike. Sap Kristus Zen kire hap te-lidak sonnak tilki.

Ngatannak de lowehe gwen hap de ol:

5 Sap em in Alap zëre mo dang tüninak de walas, zen in zep zëre mo kim de hen lowehen hap em ëalp gwe-gwen. ² Dikire kwasang-kwasangna eno mae mo lowe hennak mam gwék- men kirekam Kristus nësa kwasang gwibiridakake, hëndep zep nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zënaka zerguku. Zëno syala in, Alap man tangan sam gwesibirki.

³ Emsa mes Alap hlil inki, zep ebe mae hap hom dakastilzim'in- auhu-kama hole-hle san de etan ang ta gwen hapye. Zep kahalo hap de hole-hle naban te-ala beya gwen hap de hole-hle naban emki langa sosun. Ki hwëna emsa sa aha zi nenbiridal, "Zen Alap mo hlil irin zisi hom." ⁴ Eno mae mo ëk tihī nakon bap zen olwak ola wet so gwen- hen swi ol weha mae naye. Kirekam de ola hom ebe mae hap dakastilzim'in. Diki eno mae mo ëk tihī nakon anakare ol zen wet so gwen- "Bian Alap, Em asa sam ta gwibirida." ⁵ Emki ënlala gwen, swi enlala enkam de gwën zini, kahalo sosen weny, hen te-ala beya gwen hap de hole-hle weny, zen molya Alap ne Kristus nik mo irik ginnik bitī gwék. Te-ala hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena apdenak- yang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan nabanye. ⁶ Bap zen zini emsa anakan boton ta gwibin, "Alap mo jala molye kire nakon hla kuk." Hwëna karek-karekna in, dekon sa ki Alap mo sërkam de jala hatalmen zen Zënaka betek nëbla srëm gwe-gwenan, zëbe mae hap denaye. ⁷ Zep kirekam de boton tam zi niban, bahem golësiri gwe-gwen.

⁸ Sap em hen orep enho kawesin nike lowehe gwék, hwëna angkam Bian mes enho nakon emsa ngatan tabirki. Zep angkam ngatanna in zao en em lowehe gwen. ⁹ Sap ngatanna in, dekam sa eno mae mo lowehen nakon dawemna wet so gwer- dawemsa de aha zi

hip goltrei gwizimdin hip de enlala, dam-dam enkam de gwën enlala, hen eiwa de enlala naye. ¹⁰ Zen in zep em ëalp gwe-gwen- ekakim dawemkam tame ul gwék, "An Bian mo dwam gwibinni. An zëno dwam gwibin nika hom." ¹¹ Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala zen waba hap. Desa emki hwaulsun. Hen anakan emki jalse gwibirida gwen, "Desan bahem ang ta gwen. Zen karekna." ¹² Sap enlala kawesin zini in sa aningkim syal nei gwibirin, ol enkam de desa aïsili gwibinkim, zen hom tangan Kristen zini nëbe mae hap dakastilzim'in. ¹³ Hwëna ngatan zi mo lang nakore ngatanna in kim nëbon mae zil ane gwenan, zen dekam zebe anakan tame ul gwenan, "Hare kirekam de syal gwibinni, zen karek sake." ¹⁴ Zen in zep terya anakarekam da gwenan,

"Men zen nini truwe'an, em luk tan.

Em in zen tok-tok makan lowe he'an, em ëngaya gwen.

Sap Kristus man ebon mae onak zil ine'ara."

¹⁵ Zen in zep, ere mae mo lowe henna, emki dawem enkam kara gul gwen. Enlala joblo-top zi mo kim bahem lowehe gwen. ¹⁶ Bian de ebe mae hap dawemsa de aha zi hip goltreizimdin hip de orasa kles tyasik gwizimdinkim, desan en em ang ta gwen. Sap langna an angkam man tangan jal-jala taman kini'an. ¹⁷ Mammakam bahem lowehe gwen, hwëna emki enlalasa anakan langa tasik gwen, "Bian mo abe hap de dwam gwibir-blinna, diki an dë kirekam moye." ¹⁸ Ho mamakna bahem mamkam otde gwibin- dekon de ëmamak gwe-gwen hapye. Ki hwëna eno mae mo lowe henna dekon sa tangan ayang sik mo kim hai gwer. Hwëna diki Alap mo Enho Zen eno mae mo enhonak suwen. ¹⁹ Alap hap de tärkam em enaka tatete ta gwibin- sap zëre mo ëbpa ola kore tärkam, sap Kristus hup de tärkam, hen Alap mo Enho nakore tärkam. Eirzi-Biasa de isrip-sri gwizimdin terya dikire eno mae mo enhonak beya gwék. ²⁰ Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, emki Bian Yesus mo bosekam Alapsa anakan gu sone gweblan, "Ema asa sam tanda."

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

²¹ Nen apdekame Kristus mo timnik bitī gwék, zen in zep nen nënaka blikip gwesibirida gwen- san de Kristus Zënaka de blikip gwesiblinna kiye.

²² We walya ere mae mo zisi em blikip gwesibirida gwen- men kirekame Bian Yesusu blikip eisik gweblan- nanke. ²³ Sap Alap mes zi hip golzimki- zen de we walsya nol gwibiridan hap denaye, in kirekam hen Kristus hup golblakake, Zen de jemat-jematsa nol gwibiridan hap. Sap Zen Zen nola. Nen an zëno taha-tana makane lowe he'an. ²⁴ Zep jematna nen men kirekame nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristussu blikip eisik gweblan- an, we walya zen hen kirekam em zi wal omka blikip gwesibirida gwen.

²⁵ Zini we wal omka emki hen kwasang gwibirida gwen- men kirekam hen Kristus zëre mo jemat yawala kwasang gwibirikike. Zen zep hëndep zëre mo timni golguku- ²⁶ dekam de jemat zem in sa ngan gwehen

tangan naka Zën bi gwibin hipye. Nen zebe baptis tabin sin ang ta gwenan. Dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Zen mes nësa hokam hen zëre mo ol dawemkam ngan tasibirki. ²⁷ Zen mae hap ki kirekam nësa syal gwibirki: Dekam de hëndep denaban zëre mo we makan golgwë gwen hap, sërkam de nwe-awes naka. Zen zep nësa aha-en aha-enkam oto tasik gwibiridannen dikim saher srëmkam, karek mae srëmkam, hen enho kles gwesin srëmkam ngan gwehen nik zëre han zergwë gwen hap. ²⁸ Zen in zep hen zini em kirekam em we wal omka kwasang gwibirida gwen– san de ere mo timni kiye. Sap zi de we zemka kwasang gwe-gwibinni, zen apdenak– zëre mo timsi de kwasang gwibin nibanye. ²⁹ Zini nen hom tangane nëre mae mo timni da kulsuk gwenan, hwëna dawemkame kara ul gwenan. Zen kirekam hen Kristus jematna nësa zëre mo tim makan kara gul gwenda. ³⁰ Sap jematna nen an eiwa Kristus zëre mo timni.

³¹ Men kirekam Alap mo olak lwak,

“Zini an-bi zemka hli sonkam– dekam de we zeban aha-en ën hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.” †

³² Alap mo ola in, zen olk san de tanganna, hwëna zëno dam gulsunnu ahana, Kristus de jemat zeban aha-ere tim makan golgwën hap. ³³ Zen in zebë hen emsa gubirida'an: Zini we wal omka em ere mae mo tim makan kwasang gwibirida gwen. Hwëna we walya hen zi wal omka em blikip gwesibirida gwen.

Walas zik de an-bi zik mo ol san kirekam ang ta gwen hap de ol:

6 Walasna, em ane-bia uk mo ol san em ang ta gwen, sap Kristen walas hap zen kirekam dakas-ti'in. ² Sap Alap mo olak man lwak,

“Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.”
Hen Alap mo dare taha-tapakam de jalse gwen olak, walas hap dena in srën. Sap zëno aumwa topnak anakare gu-gubiridan ola man lwa'an,

³ “Em de ane-biasa blikip gwesik gwizimdinkim, em hë'ho gwibin nika esa hla kul gwer, hen eno mae mo okamanak de gwënna sa blal gwer.” ††

Bi zik de walas zemka kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁴ Bi walkam dena, walas omka bahem olkam hit ti gwibin. Ki sa hwëna emsa husus neibirida gwer. Diki dawemna Bian Yesus mo dwam gwibin sin em oto tasik gwibin hen tawa ta gwibin.

Tana iltikinnik de zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, emki ere mae mo zi bina in mo ol san tïngare enho naban ang ta gwen– dawemkam de blikip gwesiblin naban hen airin niban, men kiye, Bian Yesus Zënaka

de blikip gwesiblinna. ⁴⁶ Zen kirekam em lowehe gwen– sap zi bina in de zën emsa kara tabin srëmnak, sap emsa de kara tabinnik. Hwëna anakan em ëenlala gwe-gwen, “Ëe an diki Kristus mo tana iltikinnik de gwë gwen zi. Zi mo tana iltikinnik homë. Ëe zep asa aha-ere enlalakam Bian Alap mo dwam gwibin sin zini an hon syal gwe-gwer.” ⁷ Zen in zep em isrip-sri naban ere mo zi bina in mo syala gol gwen– anakare enlala naban, “Asa an Bian Yesus awe de syal gwen hap dam tasikï, zep ëe an zëno syalsaë go'an. Zini an moka homë.” ⁸ Emki hen ëenlala gwe-gwen, “Dawemsa de syal gwe-gwibin wenya, Bian sa zëbe mae hap dawemna golzimdi– sap tana iltikinnik de lowehen wenya kip, hen sap kirenak de lowehen srëm wenya kip.”

Zi de zëre hon de babu gwen zisi kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁹ Em hen zisi de bi gwibiridan wenya, dawem enkam em golëlowehe gwen– ere mae hon de ëbabu gwen zini in saye. Bahem jala ban anakan tik-tik ta gwibin, “Em de ansa nabakam syal gwibin srëmkam, ëe asa emsa lek tyal.” Emki ëenlala gwe-gwen, “Deban mae apdekam nëno mae mo Zi Bina hen ki– in Zen ngatan zi mo langnak gwë'araye. Hen Zen hom ahakore en naka nwekam golëake gwenda.”

Mae hap de ol: Eijan hap em ëtamal gwen.

¹⁰ Zep aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Bian han de zeraha-en gwen ennak nen tatem ëzauk gwen, sap zëno sosonna mam tanganna. ¹¹ Sap nen angkam dowal mo kigï nabane ëreija'an, hen zen mes tangan eijan hap tewesikï. Zen in zep, eijan hap de kirekam-kirekamna mensa Alap nëbe mae hap gol gwizimnira, desa nen kitak alala tan hen teirensin. Zen dekam esa tatem ëzaul. ¹² Sap nen zi bosyan han de eijan hap home ëtamal gwe'an. Hwëna kirekam-kirekam dowal-dowala ban de golëeijan habe ëtamal gwe'an– men zen angkam de lang kawesinnï ansa bi neibi'inke, hen men zen ngli nakon tïngare dowal-dowala teipsinkim irik ni'in halke. ¹³ Zen in zep, tïngare Alap onakore eijan hap de kire-kirena insa nen teirensin hen alala tan– dekam de dawemkam nëno mae mo jal zini insa golëeijan hap, zen de nësa tobe gul zunnak, hëndep eijan yala in de tap gwennak eka nama tatem ëzauk.

¹⁴ Zen in zep, nen tatem ëzaun. Alap onakore eiwa de ola, tak makan nen darak tan. Hen anakare enlalana biti makan nen darak tan, “Alap eiwa mes abe hap golblaka– ëe dikim zëre mo nwenak gwën hap, san de ka-

‡ *Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk– pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk– desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (1Tim 6:1-2, Tit 2:9-10)*

† 5:31 Kej 2:24, Mat 19:1-9, Mrk 10:1-12 †† 6:3 Kel 20:12, Ul 5:16

reksa de gol gwen srēm zi.”¹⁵ Alap onakore ol dawemna, zère han dikim zerumlae gwen hap dena, zao en nen ki tatem ëzaun. Zen san de eijan hap de sepatuna kiye– nen dikim tatetekam ëzaun hup dena.¹⁶ Dowal mo kīgī mo gwetapna, zen syauk nuban. Zen de nëbon tīsīn srēm hap, Biansa nen anakan taïbli gweblan, “Zen Zen sa asa il gwehe gweblala.”¹⁷ Eijan hap de topina, zen anakare enlala naban nen lowehe gwen, “Asa mes Yesus ngaya taka.” Hen Alap mo ola, zen nëbok makan nen teirensīn, sap Alap mo Enho nakore sosonna, zen zëwe.¹⁸ Banakare maekam de lowehen nakon, Alapsa nen zère mo Enho nakore sosonkam gu sonebla tine gwen. Salok-salokkam nen lowehe gwen, hen Alapsa de abe ta gwenna bap nen ësin gwe hana gwen. Ere mae en hap bahem gu sone gweblan, hwëna tīngare langnak de Kristen zi hip em hen gu sone gweblan.

¹⁹ Asa hen ol gu sonenkam bahem eititi gwe-gweblan. Sap ëe ol dawem gol halada gwen jal habë jalom ëk tīhīnak awe gwë gwe'an– Kristus hup de ol aning gusu de Yahudi srēm zi mo lang san dep gol halada gwen jal hap. Anakarekam emki gu sone gweblan, “Bian, Paulus hup enlala blala ing ta sone gwebla– zen

dekakim udobe naban ëngaya gwen hap de ol dawemsa srip gulsuk gwizimki.”

Aumwa hap de ol:

²¹ Nëno mae mo wal bose dawemna, Tikikus Bak, zen tatetekam Bian mo nganak syal gwe-gwenda. Zen sa emsa ëkkam abe hap de ola anakan tonbirida zala, “Zen angkam kirekam bwinak gwë'ara.” In zebë ebon mae osan dep zer sone'an– zen de abe hap hen ano wal bose wal hap denaka emsa tonbiridazan hap. Eno mae mo abe hap de enlala ngalapna dekam sa sëwe hera.

²³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakon ebe mae hap hata gwizimk– em dikim kwasang-kwasang naban lowehe gwen hap dena, hen Zëna en naka dikim taïblizimdin hip denaye. Sap em in zère nik mo taha terenake lowehe gwe'an.²⁴ Dikire Alap onakore kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek– hen tīngan men zëbon mae Bian Kristus Yesus hup de kwasang-kwasangna tīnsīn srēmkam lwa gwenanke.

Pilipi

1 Tingare Pilipik de Kristus hun de zeraha-en gwen wenya kip, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola kip, hen Kristen zi mo tahasa de trî so gwen wenya kip, Kristus mo nganak de syal ën zi darena, Paulus ne Timotius ne onakon:

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasangna mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lo-wehe gwer.

³ Ëe, Paulus, kimë emsa enlala gwibirida gwenan, ëe dekam ama Alap hap dawemsa gol gweblanan. ⁴ Hen ëe kimë kitak ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan, dekam isrip-sri nabanë gu sone gweblanan. ⁵ Sap em mese ano tahana trî koso gwëk- dekam de Alap onakore ol dawemsa gol halada gwen hapye, nonol lone sennak kimë ebon mae hatak, hëndep angkam namae trî koso gwenan. ⁶ Ëe kimë ebon mae onak hatak, Alap Zëna dekam zep emsa ëse yang tabin makan de li ta sonebinkim kon gwesibirida hanaka. Ëe in zebë anak-an taïbli'bla'an: Zen sa etan kire syala eno mae mo enhonak sul sonezim zahera- hëndep Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. ⁷ In aïris tangan- ëe de kirekam emsa enlala gwibiridan naye. Sap em in ano dang tîninak dena. Sap em orep mese ano tahana ap trî koso gweblak, hëndep bwinak awe de gwënnak namae asa mas ë gwebla'an. Sap em mese ano syala anakan dam ulsuk, "Zen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon wei yul soneblaka- dekam de ëngaya gwen hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hap de naye." ⁸ Alap tawana: Ëe ama kitak emsa Kristus onakore kwasang-kwasang nakon enlwan gwibirida gwenan.

⁹ Zep ëe a kirekamë mo ebe mae hap Alapsa abe ta gwenanye,

"Bian, dikire zëno mae mo kwasang-kwasangna mam gweşik song gwëk, hen zen diki zen anakan tame gul gwen hen klis gul gwen, 'Ëe kirekam asa aha zi hip kwasangna oltrei gwizim.' ¹⁰ Zen diki zen ere mo dwam gwibinni anakan klis gul gwen, 'An dawemna. Hwëna an diki zen tangan dawem tangan wenyaye'- dekamim enho lalakkam hen kles gwešin srëmkam lo-wehe gwëk, hëndep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. ¹¹ Sap zen hen mes Tane om Yesus hun nëraha-en gwëk, zep dikire zëbon mae onakon hen dawemna wet so gwëk. Desa de kirekam hlaluludankam, zen dekam tangan sa tingare zini ere mo bosen a teip nulsublunda gwer."

Mae hap de ol: Ëe Kristus ensaë blol gwebla'an.

¹² Aya wal oso wal, ëe ama dwam gwe'an- em dikim abe hap dena ansa ëtawa gwen hap: Zen sap man ëdwam gwe-gwenan- ano ëksa de ap mat sosublun hap, zep asa karek da gwenan. Hwëna zen mes ki Alap mo dwam gwibin sin lwak- Yesus hup de ol dawemna insa dikim etan gollanga gweşik haladan hap. ¹³ Hëndep zep tingare Roma mo teipsin zisi de kara ta gwen hap de jana nabare zini hen awe dena kitak mes anak-an asa nasalblak, "Zen Kristus hup de jal hap bwinak gwë'ara." ¹⁴ Sap eiwa, ëe bwinakë gwë gwe'an, hwëna tatemë nama zauk gwe'an. Zen dekon zep awe de Kristen zini Biansa de taïbli'blannak mes etan ëtatete gwëk. Hëndep zep aïrin srëmkam etan enlala tatete naban Yesus hup de ol dawemkam donbirida gwe'an.

¹⁵ Sap eiwa kirekam, hwëna ahakon enlala lalak naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna anakare enlala naban donbirida gwenan, "Paulus de nama bwinak gwënkam, ëe asa hwëna jematnak awe mam gwer, hen asa zisi beyakam ëre osan dep hlilin gwer." Hwëna ahakon hen enho dawem naban donbirida gwenan- kire enlala srëmkam. ¹⁶ Zen abe hap de kwasang tola ban donbirida gwenan. Sap zen mes anakan tame nuk, "Yesus mes Paulussu dam tasiki- dekam de zëre hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hapye. In zep tol hëndep bwinak gwë'ara."

¹⁷ Hwëna ahakore wenya in, zen aha-ere enlala naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup de enlala naban donbirida gwenan. Zëno mae mo enlalana anakan lwa gwizimnira, "Paulus mo enlala de- kakim bwi nakon beya gweblaka, sap ëe an angkam ama ëmam-mam gwe'an." ¹⁸ Hwëna abe hap bana hom! Sap sa ahakon kire enlala naban Yesus hup dena donbirida gwer. Hwëna abe hap men zen tangan bolzaun gwebla'an, diki Kristus hup dena zen langa gweşik haladan. Ëe in zebë isrip-sri naban gwë gwenan. Hen ëe asa isrip-sri gwe tine gwer, ¹⁹ sap ëe tawana: Em ema abe hap Alapsa abe la gwenan, hen Yesus zëre mo Enho nakore sosenkam sa asa mas gwe-gweblala. Zen zep asa jalom ëk tihina an kon wet sol.

²⁰ Ëna hen zebë Alap hap enlala zon tasibliin naban anakan dwam gwe-gwe'an, "Ëe babë karekkam ton gwen. Hëndep dekon babë saher gwen- nonol tanganna angkam. Diki asa anakan zen enlala gwe-gweblan, 'Zen dawemkam Kristussu de taïbli'blannak tatem

zauku, hen zêbe hap de ol dawemna udobe naban golasas gwe-gweka.” Dekam sa tîngare zini Kristus mo bosena abon onakon teip nulsublunda gwer– sap êe de nama gwënnak, sap hen asa de tan hyanak. †²¹ Sap êe mesê ère mo gwënnak kitak Kristus en hon blol gwëk, hen êe Kristus en habê gwë gwe'an. Hen êe de tînnî airîs, sap dekam êe Kristus hun asa aha-erenak ê gwer. ††²² Hwëna êe de nama ngaya nik gwënkam, êe dekam dawem enkam de Kristus mo nganak syal gwëgwen hap asa alp gwe tine gwer. Zep angkam tîn hîp denaban ngaya gwen hap denaban êe homê kles so'an. †²³ Hwëna dan-dan in airîs. Hwëna aena emsa de hli yuludan hap denakê tangan dwam gwë-gwibi'in– dekam de Kristus hun apdekam ê gwen hap. Sap zen dawem tangan wenya zen. ††²⁴ Hwëna na-en tangan babê emsa hli yuludan. Sap em namae asa dwam ê gwëbla'an– dekam de emsa mangwëbirida gwen hapye.

²⁵ Sap êe kirekamê tame guk, zen in zep asa nama Yesus osan dep dikim tîti ta gwëbin hîp emsa golëlowe-he gwer– eno mae mo ei nik dekamim bîl gwëk, hen is-rip-sri dekamim taman kinî gwëk. †²⁶ Kirekam de lwan-kam, êe de hêndep etan ebon mae hata zankam, em esa tangan Kristus mo bosena teip ulsublul.

²⁷ Zep banakare mae de abon lwankam, eno mae mo apdekam de lowe-he gwenna, zen diki Kristus hup de ol dawem naban de apde nê gwëk. Zep êe de emsa amjanbinkim, ahaksa langa nakon de salbiridankam, dekam sa anakare ola wet so gwer,

“Zen nama Yesussu de taïbliblannak tatem êzauk gwë'an, sap zen aha-ere enlalakam lowe-he gwenan.

Zen hen kitak êngaya gwen hap de ol dawemsa de golasas gwënnak dowal mo kigi hon de syal ta gwen zi niban eijan makan lowe-he gwë'an.

²⁸ Men zen sap Yesussu de taïbliblan hap jalse neibirida gwenan, zen hwëna hom desa naïribirida gwenan.” Zen zep, kirekam de em zêno mae mo nwenak lowe-he gwënkam, zen dekam sa anakan dam nulsuk gwer, “Alap sa desa en ngaya tabiri. Nen hwëna esa juwer.”

²⁹ Sap Alap in kim emsa zêre mo kwasang-kwasang nakon kwang guludaka, zen Kristussu de taïbliblan en hap hom. Hwëna Zen hen dekam de Kristus mo bosa hap kareksa goltowe gwen hap emsa kwang guludaka. ††³⁰ Zep nen apdekam Kristus mo jana zi makane karekna oltowe gwenan– in kirekame asa kara la gwëk, men kimê nama emsa golëlowe-he gwëkke. Hen men kirekame nêr hom asa asalblak, êe namaê kirekam nêbe mae hap de jal zi niban golëeija gwë'an.

Kristus mo kim de lowe-he gwen hap de ol:

2 Aya-wal oso-wal, nen kie anakan eis gwëbirin: Kristus hun de zeraha-en gwënkam, zen dekam zebe enho nakon dikim tatete gwen hap dena eis gwëbirin.

Zêno kwasangna hen ki nêno mae mo enhonak lwa gwenan.

Hen zêno Enhona man nêsa golëlowe-he gwenda,

† 1Ptr 4:16 †† Gal 2:20 † 2Kor 5:8 †† Mat. 5:11-12, Kis 5:41, 14:22

zebe aha-ere enlala naban lowe-he gwenan, hen nêna kwasang eibirida gwenan.

² Sap nen kirekame eis gwëbirin, zen in zebê emsa tîti tabi'in: A kire enkam lowe-he gwëk:

enlalana aha-en,
kwasangna aha-en,
enhona aha-en,
hen dwam gwëbinni aha-en.

Kirekam de lowe-he gwënkam, êe asa tangan emsa is-rip-sri gwëbirida gwer. †³ Bahem ba maesa anakare enlala naban syal gwë-gwëbin, “Diki êe amaka mam gwë'an.” Hen bolte-bolte enlalana bahem ing ta sone gwen. Hwëna enlala betekkam em ere mae mo Kristen bosa walya anakare enlala naban blikip gwësbirida gwen, “Zen mamna. Êe an betekna.” †⁴ Bahem ere mae en mo tim en hap êalp gwë-gwen. Hwëna aha zisi de mas gwëbirida gwen hap em hen êalp gwë-gwen.

⁵ Emki hen ere mae mo enlalana betek ta gwëbin– men kirekam hen Kristus Zênaka Alapsa de blikip gwë-siblin hap betek takake.

⁶ Yesus nonol lonesen nakon kim gwëka, Zen dekam Alap Zêna kiye.

Hwëna Zen hom desa zêre en hap anakan inik gwëbiriki, “Diki A-enê Alap han ê gwen.”

⁷ Zen hwëna man desa hli yulku– dekam de tîngare zi mo tana îltikinnik babu gwen zi mo kim syal gwë-gwen hap.

Hêndep zi tangankam zep okamanak awe hata zakan ki hen nen.

⁸ Dekam zep Alapsa de betek gwëblan hap Zênaka tîn hîp sosok taka– in kim karekkam te-lidak sonnak de makan ta irinkim dakye. ††

⁹ Zen in zep hêndep Alap teipsin tangannak drê neka, hen zêno bosena tîngare ahakore bosa nakon teip gulsubluka.

¹⁰ Zep zêno bosesa de salbinkim dikire tîngan boklena kom da gwëblak– sap ngatan zi mo langnak de wenya, sap okamanak de wenya, sap juwen zi mo langnak de wenya.

¹¹ Hen dikire tîngan anakan êkira gwë-gwëk, “Kristus Yesus Zen eiwa teipsin tanganna!”

Sap kirekam de Yesussu boltere tankam, dekam hen Bian Alap zêre mo bosesae teip ulsublu'an. †††

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, men kirekam Yesus Alapsa blikip gwësblika, nen hen kirekam nen Alapsa blikip gwësik gwëblan. Êe kimê nama emsa golëlowe-he gwëk, em dekam dawemkame ano ol san Alapsa betek ê gwëblak. Zep ano tim bwanak kire enkam em betek gwëbla tine gwen. Sap Alap insa kirekam owas tangankam nêsa ngaya tabiriki, zep nen aïriblan naban zêre hon dikim êtal gwësin hîp êalp gwë-gwen. †¹³ Sap Zen Zen nêsa enho nakon golësyal ta gwenda– dekam de zêre mo dwam gwëbin sin aha-ere enlalakam ang ta gwen hapye.

¹⁴ Zep nen banakare maesa de goltowen nakon, tonsun srêmkam hen keisa-keisa srêmkam nen lowe-he

†† Ibr 5:8, 12:2 ††† Ef 1:20-21, Yes 45:23

gwen. ¹⁵ Sap nen dekam aha zi mo nwenak esa ënwe-mase gwer- san de Alap mo wei-wik gun walasna kiye, enlala lalak enna hen enho kles gwesin srëmna. Zep nen kime ëngaya gwen hap de ol dawemna okama kawesinnik awe ol halada gwenan, dekam enlala kawesin zi mo nwenak esa ënwe-mase gwe-gwer- san de keis de zil anenna kiye. Zep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, ëe asa isrip-sri naban zëbe hap emsa anakan golëtrëblal, "An zen- ano syal gwibinkim de Emsa taïbli'blan wenyaye. Ëe waba hap homë dan-sin niban syal gwibirida gwek- men kire hap Ena asa zer sonekaye."

¹⁷ Ano emsa de syal gwibin nikon insa Yesussu dawemkam laïbli'blak, zep em mese ere mae mo timni zëbe hap sosok ulblik. Zep eno mae mo lowe henna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwe'an- san de otwe-ransa de zëbe hap tru tasik seblanna kiye. Zep hen kirekam, asa de tankam de ano kal wet so'ak, dekam sa hen nwe-mase gwer- nëno mae mo tim sosok gublunna insa de Alap hap goltrë seblanna kiye. Zen in zebë emsa gubirida'an: Alap sa nëno mae mo syala ansa dokwak gulu! Ëe in zebë isrip-sri gwe-gwe'an, hen ëe ama eno mae mo kire hap de isrip-srina eis gwibi'in. ¹⁸ Zen in zebë emsa gubirida'an: Emki hen ëisrip-sri gwe-gwen, hen ano isrip-srina insa emki gul irin.

Mae hap de ol: Paulus kim Timotius ne Epafroditus neka de teisya sonen hap kalang gwe'ankake.

¹⁹ Bian Yesus mo dwam gwibin sin diki lwa'ak, ee ama Timotiussu de nabakam ebon mae osan dep zer sonen hap dwam gwe'an. Zen kim de etan ebon mae onakore ol dawem naban gollwa ha'an zaka, ano enlana dekam tangan sa oto gwesili. ²⁰ Timotius in zen en tangan- aban de enho apde ën naye. In zep zen hen dawemkam emsa de mas gwibirida gwen hap alp gwibirida gwenda. ²¹ Ahakon kitak zëre mae mo timsi ngalap nei gwibirin. Hwëna dekam Yesus hup de syala man eititi nei gwibirin. ²² Hwëna em mese hen desa anakan tame lak, "Zen taïbli'blan tanganna." Aban kimë Yesus hup de ol dawemna ol halada gwek, ëe dekam ëre mo walas tangan makanë zersyal gwe-gwek. ²³ Zep ëe asa nabakam Timotiussu ebon mae osan dep zer sonezal- Roma mo teipsin-teipsinnik kim de abe hap dena klis nu'ikye. ²⁴ Hen ëe ama Biansa anakan taïbli'bla'an, "Molya holo gwek, dekam sa ëre hap hen orana kles tyasibila- dekam de emsa etan duwebiridazan hapye."

²⁵ Suratna an han ëe ama ein nëre mae mo wal bose dawemna Epafroditussu etan ebon mae osan dep zer sone'an. Em sap desae ano tahasa de trï so gweblan hap ër sonek. Zen ano syal bose dawem, hen ëe debanë dowal mo kigisa ëreija gwenan. ²⁶ Zen man kitak emsa ensa lwabirda gwenda, hen enlalana anakare hap dowebila hana gwenda, "Zen kim sang-sangna asa nasalblak, zen man tangan asa ngalap në gwebla'an." ²⁷ Eiwa, zen man tangan sang-sangna sabak gweka, hëndep tin hip alp gwesiki. Hwëna Alap man kwasang gweblaka, hen asa kwasang gweblaka. Sap zen de

tillinam ano enlala dowe hananna dekam tangan maka taman kinika. ²⁸ In zebë ebon mae osan dep de etan zer sonen hap dwam gwebla'an. Sap hla tankam esa tangan isrip-sri ëblal. Hen ano ebe mae hap de embwanna, hen zëbe hap dena, dekam sa sëwe hera. ²⁹ Zep emki nëre mae mo wal bose dawemna in isrip-sri naban dokwak tan- Kristen zini nen men kirekame nënaka dokwak ulida gwenanke. Kirekam de zisi emki blikip gwesibirida gwen, ³⁰ sap zen mes Kristus hon de syal gwe-gwen hap zëre mo angna sosok taka, hëndep eno mae mo bose hap de ano tahasa trï so gweblan- nak maka tilki.

Yesus en hon de ëblol gwe-gwen hap de ol:

3 Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Dawem enkam Bian Yesussu isrip-sri ë gweblak. Ëe sap mesë isrip-sri hap dena suratnak awe ale gulzim, hwëna etan kire habë emsa titi tabi'in. Sap zen dekam tangan esa ëtatete gwer. ² Hwëna terya-tyakam lowehe gwek. Lwa makare zi mana emsa karek san dep lup nulin halank! Zen zen yasik da gwibirin- dekam de to mip blom tasibinkim timsi karek gun hupye. Sap zen man tim nul gwenan, "Yahudi mo ëpba titi tabin ola in san de ang tankam dekam esa Alap mo nwenak ëdakastil." ³ Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Sap nen mese Alap mo nwenak ëdakastil. Zen hom. Sap nen an Alap zëre mo Enho ensa de blol gwe-gweblankame Alapsa betek ë gweblanan. Nen Yesus ensae anakan boltere la gwenan, "Zen diki Zen sa asa ngaya tala." Nen home anakan tim ul gwenan, "Ëe de kiresa tahakam syal gwibinkim dekam asa Alap mo nwenak dakastil." †

⁴ Hwëna orep ëe amaka Yahudi Kristen zini in mo kirekam de tawa tabin sin dan syal-syala ban ang gwe'an. Sap ëe ama sërkam tangan Yahudi mo titi tabin ol san ang gwe-gwek. Zëbon mae onakon nara molya asa kwë ta'anam- aha-en mae de ngip gun srëmka-mye. ⁵ Musa mo titi tabin ol san de ang tan hap, asa de jaha gwen nakon kim mingguna aha-en tamank, dekam zep asa to mipna nablonsublik. Ëe an Israel wal tangan, Benyamin Bak mo ausu nakorena. Ano auyan-azana tingan Ibrani mo ausu nakore zi. Hen ëe sërkam tanganë Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwek, hëndep zebë Farisi hon tik. ⁶ Ëe zëno mae mo tawa tabin sin enlala syal-syala banë ang gwe-gwek. In zebë hëndep Kristen zini karek ta gwibik. Hëndep zini ba nakon dep?- asa gublunna, "Zen mes Musa mo titi tabin ola gulumunku."

⁷ Hwëna mensaë sërkam orep kyang-kyang gulsuk gwek, ëe mesë desa kitak Kristus ensa dikim hwëna ang gwe-gweblan hap tapbla guk. Zen diki zen tangan- dawem wenyaye. Nonol in desanë ang gwe'ak, zen waba hap. ⁸ Yahudi mo ëpba ol ensa homë kirekam enlala gwe-gwibirin, hwëna tingare zi mo kirekam-kirekam syal gwibinsi, zen kitak waba hap. Diki dawemna aha-en: Ano Bian Yesussu de tame tanna, zen diki zen- dawem tangan wenyaye. Desa de ang

† Rom 2:28-29, Gal 6:15

gweblan hap, zen zebë hëndep tingan anakare enlala naban tapbla guk, "Zen san de blë nabare tembanena kiye- hiri gun en hap dena." Diki ëe ama tangan Kristus en hon de gwë gwen hap dwam gwe-gwe'an- dekam tangan de sërkam Kristussu tame tan hap, ⁹ hëndep Deban en tangan de zeraha-en gwen hap. Zep ëe ëre en mo sostonkam homë etan alp gwe-gwe'an- titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam de Alap mo nwenak dakastin hipye. Hwëna Alap Zëna mes ëe dikim dakastin hip dena abe hap syal gwibir-blika- ëe kimë Kristussu taibliblakke. ¹⁰ Zep ëe ama tangan Kristussu de anakan tame tan hap dwam gwe-gwe'an, "Diki zëno sostonna, men dekam tin nikon ngaya gweka, abon zen hen lwa gwen.

Hen ano enlalana diki zëno kim zen hen lwa gwen- Zen in kim sap karekna goltowe gwekaye.

Diki ëe hen ëre mo angna sosok tan- men kirekam Zëna zëre mo angna tin hip sosok takake.

¹¹ Hëndep ëe hen wëhë Yesussu tana wei san zertron song gwe'ak?- tin nikon de etan ngaya gwenkamye."

Yesussu de tana wei san zertron hap de ol:

¹² Hwëna ëe homë ënaka anakan boltere ta'an, "Ëe mesë tangan Yesussu hli-hli tasik," ahaksa, "Ano enhona mes tangan lalak gwera." Hwëna ëe namaë kirekam dikim gwën hap Yesussu dan syal-syala ban zertron song gwe'an. Sap zëwe de hëndep hatan hap mes ki asa Kristus kwang taka. ¹³ Aya-wal oso-wal, sap eiwa, ëe nama homë tangan tal gwesin, hwëna ëe anakare enlala en nabanë zertron da'an,

Ëe Kristus en osan anik dam gwesikhak.

Ëe babë lure san de banakare maesa enlala gwibin niban zertron- ënaka de boltere tan hap de enlala, ahaksa enlala dowe hanan nabanye.

Sap ëe ngein en san debë ¹⁴ dam-dam enkam hluwe'an- dekam de nabakam hatan hap, men zëwe dep Kristus mo kwasang-kwasang nakon Alap asa kwang takake. †

¹⁵ Zep dikire hen tingan men zen Kristussu de zeraha-en gwennak ëzise gwe'an kirekam de enlala naban lowehe gwëk. Hwëna men zen de lure san lwan dahal gwe'ak, Alap sa desa etan oto tasik gwibiri. ¹⁶ Zep orana men zëwe Kristussu de zertronkam wet so gwe'ak, dekon en bahem lwan dahan. Hwëna emki dekon zertronkam ayang gun.

¹⁷ Zen zep, aya-wal oso-wal, ano mae mo kim lowehe gwëk- men kirekamë Timotius mae han ënaka ebe mae hap ërak la gwibir-zimkke. Zini men zen hen ano mae mo kim lowehe gwenan, emki hen desa salbirida gwen. ††¹⁸ Sap ëe mesë emsa de gubirida gwenna beya guk, hen angkam etan nwe go-ho nabanë emsa gubirida'an: Zini beya nik zëre mae mo lowehen nakon anakare enlalana nërtrei gwizimnin, "Yesus zen waba hap te-lidak sonnak tilki." ¹⁹ Kirekam de zini zen syauk blanak dep dena! Zen hom Alapsa betek në gweblan-an, hwëna zëre mae mo tim nikore hole-hlena in desa en betek neibirisen gwenan. Zen zëre mae mo lowe

hensa boltere nul gwenan, hwëna zen diki maka nolsaher gwe-gwenan. Sap zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak dep dena. ²⁰ Hwëna nen an ngatan zi mo langnak dep de wenyä zen. Nen in zebe enlala zon tasiblin naban nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu kara ë gweblanan. ²¹ Zen sa nëno mae mo auhu-kama tim sin-sinni ansa nëp wet tyasibir-zim zira- dekam de zëre mo tim makan ëliwehen hap. Nen hen dekam zëre mo kim esa ëlitil ane gwer. Sap zëno kirekam de syal gwibin hip de sosonna man tangan taman kinik. Zen zep sa okamana ansa kitak hëndep denaban bi gwibir zira.

Aumwa hap de ol zim-zim:

4 Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen kirekam em Bian Yesussu de taibliblannak tatem ëzaun. Em ano kwasang gwibirida gwen wenyä- men desaë sap hlau-ludan hap embwan gwibirida gwenanke. Em in zen tingan ano isrip-sri gwibiridan wenyäye. ‡

² Yudia ne Sintike ne, ëe ama emsa titi so'an: Aha-ere enlalakam emki ën, sap em apdekam mese Kristus hun ëraha-en gweka. ³ Hen Sizigus Bak, em eiwa ano syal bose dawem. Emki we darena insa mas gwizimdin- zen dekakim enlalasa aha-en lak. Sap ëe kimë iwe syal gwe-gwëk, zen ano tahasa ap tri koso gweblak- dekam de Yesus hup de ol dawemsa golluwe gwen hap. Zen Klemen Bak Swe mae han apdekam ano tahasa ap tri noso gweblak. Ëe ama taibli'an: Zëno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabik.

⁴ Em dwan Bian mo bi gwibiridan nakake. Zen in zep em ëisrip-sri gwe tine gwen. Etan emsa gubirida'an: Em ëisrip-sri gwe tine gwen. ⁵ Dikire tingan emsa anakan hla nulida gwëk, "Zëno mae mo enhona saesae tanganna. Jakal-jakala tawa naka hom." Zen kirekam em lowehe gwen, sap Bian Yesus man angkam hatan hap golek de gwe'ara. ⁶ Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. Diki Alap hap em tingan anak-an kira gul gweblan, "Ëe ama tol kire hap tahalha gwe'an," ahaksa, "Ëe kire kareksaë goltowenan." Hen deban dawemsa em golbla tine gwen. ⁷ Nen de kirekam Alap hap kitak yaing gil gweblankam, Zen dekam sa anakan dikim tame gul gwen hap de enlalana nëbe mae hap ing ta sone gwizimdi, "Nen an eiwa zëre mo taha terenake lowehe gwenan." Mensa Alap kirekam ing ta sone gwizimnira, zini desa toton bëjen tame gun- Kristus hun de zeraha-en gwen srëmkamye.

⁸ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Emki ere mae mo enhonak anakare enlala dawem ensa ing ta sone gwen:

Eiwa de enlala, kwasang-kwasang enlala, dam-dam enkam de gwën hap de enlala, enho kles gwesin srëmkam de gwën hap de enlala, sae-saekam de lowehe gwen hap de enlala, hen Alap en hon dikim tal gwesin hip de enlalasa.

† 1Kor 9:24-27 †† 1Kor 4:16, 11:1

‡ 1Tes 2:19-20

⁹ Mensa ëe emsa tawa ta gwibik hen ayang gul gwizimk, sap olkam ahaksa ënaka de ebe mae hap ërak tazimdinkim, zen kire enkam lowehe gwek. Dekam Alap, men Zen zëre mo tahana nöp deisu guzim'ira, Zën sa emsa golëlowehe gwera.

Paulus kim Pilipik de Kristen zi hip dawemna gol sonezimkike, sap zen mes zëno tahalhana su nul sone gwelak:

¹⁰ Eno mae mo zi lup gul sonenna kim yaing gwezak, ëe ama dekam Biansa dawemkam isrip-sri gwelak. Sap ëe holokamë dwam gwe-gwek- dekam de ebon mae onakore olsa sane gwen hapye. Hëndep em kime nër hom asa mas ëblak, ëe dekam zebë hen emsa anakan tawa gwibiridak, "Zen nama asa kwasang në gwelanan." Em home sap asa de kwasang gwelanna olzausuk. Hwëna ëe an langanakë gwë gwenan, zebë eno mae mo abe hap de kwasangna insa tawa gwibir srëm gwe-gwek. ¹¹ Hwëna ëe homë anakan eisbik, "Zen mes asa da dasik." Sap ano enlalana mes tangan hohle gweka- sap banakare tahalha mae naban de gwën, hwëna dekam sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. ¹² Zep ëe sap de tahalha naban gwën, hen sap tahalha srëmkamye, ëe hwëna sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. Zep ëe mesë tangan dam gulsuk- mensa zini sërkam dei gwibirinye! Zen in zep sap banakare maesa de goltowen nakon, sap itri naban de sowe henkam gwënna, sap hen usak naban de tahalhakam gwënna, ëe nama asa sowehehen enkam de gwë gwen makan eis gwibir. ¹³ Sap banakare maesa de goltowe gwenkam ëe nama asa isrip-sri naban gwë gwer, sap Kristus man abe hap sosonna insa gol gwelanda. ¹⁴ Hwëna sap kirekam, em ema tangan ësam gwesik- ano tahalhana insa de ap sul soneblankamye.

¹⁵ Hen Pilipik de zini, ena tawana: Ëe kimë ëse tak ere mae mo langna Makedoniasa hli yuk- ol dawemsa dekon etan aha lang san gol haladan hap, dekam em ene ano tahalhana ap su kul sone gwelak. Hen zini kim ano ol toran nakon Yesusu daïbli gwelak, dekam hen em ene ano isrip-srina eis gwibik. ¹⁶ Hen Tesalonikak kimë tahalhakam gwë gwëk, zëwe hen-henkame ano tahalhana ap su kul sone gwelak. ¹⁷ Hwëna bahem asa kil tïn, "An sawe olsa ki asa gu sonebiridaka." Bëjënë. Diki ëe ama tangan dwam gwe'an- em dikim anakan ëtawa gwen hap, "Alap sa abe mae hap dawemna mam gulsuzimdi, sap ëe ama Paulussu mas ë gwelak." ¹⁸ Eno mae mo asa de mas gwe-gwelanna mes tangan sowehek. Zep in syake. Ëe angkam dawem enkamë gwë gwe'an, sap Epafroditus Bak mes eno mae mo abe hap de gol soneblanna golhata zaka. Eno mae mo asa de mas gwe-gwelanna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwenan- san de otweransa de zëbe hap tru tasikse gwelanna kiye. Alap man tangan sam gwesik gwibi'ira. ¹⁹ Zep tingare eno mae mo tahalhana sa hen nëre mae mo Bian Alap Kristus onakore sërkam de kae-kaekam sul sone gwizimdi.

²⁰ Dikire hëndep denaban Bian Alap mo bosena teip nulsublunda gwëk! In eiwa tangan.

²¹ Dawem! Ano dawem gol sonenna an amki hen tingare Kristus hun de zeraha-en gwen weny enbiridak. Eno mae mo ëKristen gwen wal bose wal om men zen aban mae lowe he'an, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²² Hen tingare ahakore Romak de Kristus hun de zeraha-en gwen weny kirekam hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk- nonol tangan men zen Roma mo teipsin tangan zi mo golak syal ta gwenanke.

²³ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwëk.

Kolose

1 Tingare Kolosek de Kristen zi hip— men zen enho lalakkam lowehe gwenan, hen Kristus en onak men zen tatem ezauk gwenanke,

Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Alap mo dwam gwibin sin ki kirekam lwak, zep Kristus asa dam tasiki— zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebè ebe mae hap ale gulzim'in.

Diki Alap Zèn sa ebe mae hap kwasang-kwasang zemka mamkam gol gwizimdi. Hen nen zèno taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim wal bose wal zeban Kolosek de Kristen zi hip Alapsa zigu soneblakake:

³ Èe ère mo wal bose walya ban kimè ebe mae hap Bian Yesus mo Biansa abe la gwenan, èe dekam dawemsaè Alap hap olbla tine gwenan. ⁴ Sap èe mesè anakan èsane gwe-gwek, “Kolosek de Kristen zini in mes tangan Kristussu dawemkam daïbliblak, hen zen tingare aya-wal oso-walya dawemkam kwasang neibirida gwenan.” ⁵ Em mae habe kirekam lowehe gwenan: Sap em anakare enlala nabane Alap hon èyaing gwe kinì gwe'an, “Ano mae mo dakal hap de gol dawemna mes ngatan zi mo langnak Alap nèp hamal tazimki.” Ngatan zi mo lang hap dena in sa, em mese ètaw gwek— in kim eiwa de ol dawemna ebon mae onak hatakke.

⁶ Ol dawemna in angkam man tingare lang san langa gwesik halada'an. Zini zep beyakam èei gwe-gwe'an— in kirekam hen ebon mae onak lwakye. Em kime ol dawemna in sa èsane gwek, em dekam zebe anakan tame uk, “Hare Alap mo nèbe mae hap de kwasang-kwasangna eiwa kike.” ⁷ Em Epafra Bak onake èsak. Zen ano mae mo syal bose dawem tanganna. Hen zen ano mae mo weinak Kristus mo nganak iwe syal gwegwenda. ⁸ Zen kim awe hata zaka, zen man asa gubirida zaka, “Kolosek de Kristen zini man hen emsa Alap mo Enho nakore kwasang-kwasang naban kwasang neibirida gwenan.”

⁹ Zen in zep, èe kimè kirekam emsa asalbiridak hèn-dep angkam, èe homè Alapsa de ebe mae hap abe ta gwenna olzausuk gwenan. Èe anakanè Alapsa abe la gwenan,

“Bian, ere mo dwam gwibinsi de tawa gwibin hip de enlala blalsa emki zèbe mae hap dawemkam ing ta sone gwizimdi— ere mo Enho nakore enlala blalkam.

¹⁰ Dekam Kolosek de Kristen zi mo lowe henna sa Bian,

ere mo nwenak dakastil gwer, hen zen sa aha zi hip anakan noltrei gwizim, ‘Bian en hon de lowe henna, an kirekam.’ Dekam zèno mae mo lowe henna te makan sa tè gwer— dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdin-kim. Hen Bian, dekam zèno mae mo Emsa de tame tanna sa esek gwese gwizim. ¹¹ Bian, dikire ere mo sèrkam de sosonna zèbon mae onak lwa gwek, hèn-dep zen sèrkam ètatete gwen— sap banakare karek maesa de goltowe gwenkam. Hen deban zen èisrip-sri gwegwen, ¹² hen dawemsa zen ebe hap gol gweblan. Sap Em mese zèno mae mo enhona oto tasizimki— zen dikim ngatan zi mo langnak bitì gwen hapye, hen zen dikim ere mo hlil irin zi niban zèwe hèn-dep denaban lowehe gwen hapye.”

¹³ Èe kirekamè Biansa ebe mae hap abe la gwenan, sap Bian mes nèsa lang kawesin nikon hlil tibirin halzaka— zère mo dang tininak de Tane mo irik ginnik de-pye. ¹⁴ Tane zem in, Zen nèsa karek-karek nakon hlil tì sonebirki— men zen sap orep nèsa hulekye. Sap Zen Zen— nèno mae mo karek-kareksa de tap gulsuk gwizimdin hip de Zi niye.

Mae hap de ol: Kristus Zen Zen— teipsin tangan Zi niye.

¹⁵ Zini nen home Alapsa nwekam hla la gwenan. Hwèna Alap mo nonol Walasna Kristus, Zen Alap zère mo nwe-mase naban apdenak.

In zebe Kristus onakon Alapsa anakan tame la gwenan, “Alap Zèna Zen hen kirena.”

Tane zem Kristus, Zen hen Alap mo tingare yang tabin wenyik mo teipsinni.

¹⁶ Kitak de kire-kirena, zen Alap Kristus mo taha san yang tabirki—

sap ngatan zi mo langnak dena,

sap okamanak dena,

sap hlauluda gwen wenyi,

hen sap hlauluda gwen srèm wenyi.

Sap Alap mes Kristus de kitak bi gwibin hip kalang gweka—

sap tingare irik ginni, mamna hen betekna,

sap okamanak dena,

hen sap ngatan zi mo langnak denaye.

¹⁷ Zep tingare Alap mo yang tabinni, zen ausuna Kristus.

Zen Zen kitak zère mo sosonkam teirensik gwibiridayakla nweni, benna, hen hi mae naye.

Zen in zep dawemkam aha-erenak èlwa gwenan.

Zen srèmkam maka èsekwak gwe'an.

¹⁸ Zep Kristus hun de zeraha-en gwen zini,

zen okamanak awe san de Kristus mo timni kiye.
 Kristus Zëna Zen zëno mae mo nola.
 Zen nonol lonesen nakore Zi,
 Alap zëre mo nonol Walas.
 Zen zep nonol tanganna tìn nikon ngaya gweka–
 Zen dikim tìngare èngaya gwen wenyaka teipsibirid-
 an hap. †

¹⁹ Sap Alap Zëna man tangan tìngare enho naban de
 Tane zem in hon gwë gwen hap sam gwesikì.

²⁰ Sap Alap mes kalang gweka
 Zëbon onakon de tìngan etan zëre han zerumlae
 gwen hap–
 sap okamanak de lowehe gwen weny
 hen ngatan zi mo langnak de weny.
 Zen Tane zem in mo kalkam kitak golëumlae gweka–
 maren zen te-lidak son nakon nëno mae mo
 karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip
 wet soblakke.

²¹ Zep nen hen menkam Alap mo jal zi mo kime lowe-
 he gwék. Nen dekam Alap onakon langanak, sap de-
 kam nëno mae mo lowe henna hen enlalana karek en-
 na. ²² Hwëna angkam mes Kristus nësa Alap zëre hon
 golëyaing gweka, hen mes nësa golëumlae gweka–
 Zen kim zi tangankam de tim niban nëno mae mo ka-
 rek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilkike. Zëno
 syala in kon zep Alap angkam nësa anakan enlala gwi-
 birida gwe'ara, “Zen mes tangan ère mo nwenak èda-
 kastil– san de èkarek gwen srëm zini kiye.” ²³ Zen in
 zep, Yesussu de taibliblan nakon bap nen èbutehal
 gwen. Nen tatem zëwe en èzauk gwen. Hen Zëbon en
 nen enlalasa anakan zon tasikin gwen, “Mensa èngaya
 gwen hap dena nësa gu-gubiridaka, nen eiwa esa
 ulin.” Nen kire enlalasa gol moko makan eiyas tan-
 ekakim èewak gwe srëm gwe-gwék. Sap e-en home ol
 dawemna insa laiblibik. Hwëna desa mes tìngare lang
 san nol haladak, hen asa mes Bian Yesus dam tasiki-
 desa de golluwe gwen hapye.

Paulus kim zëre mo syala srip gulsuzimkike:

²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, èe ama isrip-sri gwe-
 gwe'an– èe ansa karekna goltowe gwenanye. Èe sap
 asa jalom èk tihinak awe gwë gwer. Sap ol dawemna
 insa nen laiblibik, èe desa de golasas gwe-gwen jal ha-
 bë awe gwë'an. Nen Kristen zini mese Kristus mo tim-
 nik bitì gwék, èe zebë hen anakarekam dam gulsuk,
 “Èe kimë Kristus mo bose hap karekna goltowe gwe'-
 an, zen san de Zën de hen etan goltowenna kiye.”

^{†25} Zep Alap asa tìngare Kristen zini emsa de mas gwi-
 birida gwen hap dam tasiki– em in zen hen Kristus mo
 timnik bitì gwékke. Hen ano syala, zen emsa de sowe
 henkam Alap mo olkam hleng sosubirida gwen hap.

²⁶ Èe men dekam emsa hleng sosubirida gwe'an, zen
 men desa orep tangan Alap nësa de ngaya tabin hip
 dena kalang gwe gukuke. Nëno mae mo auyan-azana,
 zen man sap desa de tame gun hup dei gwibik. Hwëna
 angkam Alap mes zëre mo hlil irin zini nèbe mae hap
 goltreizimki. ²⁷ Hen Zen man dwam gwe'ara– tìngare zi

ausu dikim anakan ètawa gwen hap, “Zëre mo ngaya
 tabin hip de kalangna in, zen sèrkam de hë'ho gwibin
 tanganna.” Bol-zaun tanganna, Kristus Zen diki nëno
 mae mo enhonak Zen gwë gwen. Zen dekam tangane
 anakan tame ul gwenan, “Nen eiwa esa zëre mo nga-
 tannak yaing gwer.”

²⁸ Zen in zebë ère mo wal bose walya ban Alap ona-
 kore enlala blalkam tìngare zini anakan titì la gwibirin,
 “Karek san dep de orana insa baes èblak. Kristus Zen
 Zen– èngaya gwen hap de ora naye.” Sap ano mae mo
 dwam gwibinni, zen tìngare zisi de Alap zëre onak de
 tagal gulsunnuk anakan golètrëblan hap, “An mes ta-
 ngan Kristus hun de zeraha-en gwennak ètatete
 gwék.” ²⁹ Èe, Paulus, zen in zebë tangan tìngare ère
 mo sosonkam alp gwe-gwenan. Hwëna ère en tangan
 mo sosonkam homë. Hwëna Kristus abon zëre mo sèr-
 kam de sosonsa ing gul sone gwenda.

² Aya-wal oso-wal, èe ama em dikim ano syal hap
 denaka ètawa gwen hap dwam gwe'an. Èe syala
 dohon-hon tangannakè gol gwenan– Kolose hen Lao-
 dikiak de zini ebe mae hapye, hen tìngare ahakore
 Kristen gwen zi hip men zen hen asa hla da srëm gwe-
 gwenanke. ² Èe mae habë tìngare èKristen gwen zini
 ebe mae hap alp gwe-gwenan: Em dikim enho nakon
 ètatete gwen hap, hen em dikim enaka de kwasang
 gwibirida gwenkam èaha-en gwen hap. Zen dekam
 esa sul sonenkam anakan tame ul gwer, “Alap insa nër
 hom zëre mo ngaya tabin hip de kalangna nèp goltrei-
 zimki, zen hë'ho gwibin tanganna. Zëno ausuna zen
 kitak Kristus onak.” ³ Sap Alap mo enlala blala hen ka-
 langna, mensa zini sèrkam dei gwibirin, desa Kristus
 hun de zeraha-en gwenkame tame ul gwenan.

⁴ Èe mae habë desa ebe mae hap ale gulzim: Emsa
 de yasik tabin hip de zi boton ora san dep sil tibirhal
 srëm gwe-gwen hap. Yasik ta gwibin zini in mo ola sap
 zen dèrek gwen, hwëna bahem desan ang ta gwen.
⁵ Èe sap ebon mae homë gwë'an, hwëna ano enlalana
 san de eban mae de golèlowe henna kiye. Zep èe ama
 tangan sam gwesik gwenan– anakan de emsa salbiri-
 da gwenkam, “Zen dawemkam lowehe gwenan, hen
 Kristussu de taibliblannak tatem èzauk gwenan.”

Kirekam de taibliblan nakon de Kristus hun zeraha-en gwen hap de ol:

⁶ Nen mese anakan èkira gwék, “Kristus Yesus, Zen
 eiwa ano mae mo teipsinnì,” zen in zep nen ki èalp
 gwe-gwen– dawemkam de Deban zeraha-en gwen
 hap. ⁷ Nen ki Yesus onak èmas gwirin. Nère mae mo
 gwënnak nen ki Kristussu gwëblan– san de ngirìn gol
 tenya kiye. Desa de taibliblannak nen ètatete gwe za-
 he gwen– men kirekam Epafras Bak emsa tawa ta gwi-
 birkike. Deban nen ki Alap hap enho nakon dawemsa
 golbla tine gwen. ⁸ Dawem! Zi mana emsa zëre mae
 mo yasik tabin sin dikim ang tan hap dahyo halank.
 Zen man zëre mae mo tawa tabinni insa tim nul gwen-
 an, “An enlala blala korena.” Hwëna zen zi zëre mae
 mo totore enlala yang tasin. Zëno mae mo tawa tabin-
 ni, zen auyan-aza mo ol aïsili kon, hen okamana awe

de teipsin dowal-dowala korena. Kristus onakore naka hom.

⁹ Kristus sap zi tangankam hata zaka, hwëna Alap man tîngare enho naban Kristus hon gwë gwenda. ¹⁰ Hwëna angkam hen kirekam Kristus nësa tîngare enho naban golëgwë gwenda- nen an zene Deban ëraha-en gwekye. Zen Zen- tîngare teipsin-teipsin wënya kon Teipsin Tangan naye, sap okamanak de wënya kon, hen sap gulk de wënya konye. ¹¹ Nen kime Kristus hun taïbliblankam ëraha-en gwëk, Zen dekam zep nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An ëre mo dena." Nen dekam zebe hen enho nakon anakan eis gwibi'in, "Ano karek gol gwen timni an mes Kristus te-lidak sonnak goltîlki." Yahudi zini kim to mipna blom dasik gwibirin, zen tahakam tim ensa wei-wei da gwibirin. Hwëna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon ëliwehe gwenan. ¹² Sap nen kime Kristussu de taïbliblankam [ëbaptis gwenan bap-tis tabinnik ang ta gwenan], dekam man anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nësa hen mes Kristus mae han apdekam kang nulnek." Hen Zen kim tîn nîkon गया gwëka, dekam zep hen anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nësa Zen dekam golëngaya gwëka." Zen kirekam nëbe mae hap lwa gwizim'in, sap nen ema anakan Alap mo sosonna laïbli gwibi'in, "Zen eiwa mes Kristus- su tîn nîkon गया taka." ††

¹³ Orep nen Alap mo nwenak san de tok-tokna kiye. Sap nen dekam karek ensae syal ei gwibik, hen nëno mae mo enhonak dekam auhu-kama enlala en lwa gwëka. Hwëna angkam Alap mes nësa apdekam Kristus mae han गया tabirki- Desa kim tîn nîkon गया takake. Zen Zëbon onakon Alap nëno mae mo karek-karekna totoresana nëp tap gulsuzimki. ¹⁴ Menkam nëno mae mo karek-karekna man ngatan zi mo langnak bukunak naït gwibik- tokonak de bonsa de aïtbin makan. Zao hen man ale nul gwëk, "Kirekam de Musa mo olsa de gulmurun zini, kirekam de karek tan." Hwëna nëno mae mo bon yala in kîtak Alap hom gulku- Kristus hup de te-lidak sonnak de makan gul irinkim. Deban zep Yesus goltîlki. ¹⁵ Sap Kristus kim te-lidak sonnak tîlki, Zen dekam zep hen dowal mo kigisa wal bose wal zeban tahalebin nika yal gul ineka- anakan dikim tîngare zi hip golëtreizimdin hip, "Zëno mae mo sosonna angkam hom tangan."

¹⁶ Zen in zep, zi de anakan emsa tîti ta gwibinni, "Em ba habe golsriwen tembanena insa olgwen gwibirin?"

"Hen golsriwen hona insa ba habe otde gwibirin?"

"Alap hap de yaklana insa em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?"

"Ben ëse hap de tembane yawalak em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?"

"Hari Sabatnak hen ba habe syal ta gwenan?"- kirekam de emsa zi tîti ta gwibinni, bahem salbirida gwen. ¹⁷ Sap kirekam de golsriwenna in, zen Kristus de hatan srëmnake kirekam syal ei gwibik. Sap dekam

namae kara ë gweblak. Zen in kîtak san de honak de zëre mo au-ausa hla ta inenna kiye. Hwëna eiwa de tanganna, zen Kristus onake hla kul gwenan. ¹⁸ Anakan hen ki emsa yasik da gwibirin, "Alap mo dam taha nakore zi de nësa mas gwibiridan hap, tembanesa nen ki ëlwa gwen- dekam de blikip gwesibiridan hapye." Kirekam de zini anakan hen ki tîti da gwibirin, "Ëe kirekamë eisirkim hlauk. Ano eisiri an san nen ang tan." Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Dawem! Zen mana ngatan zi mo lang san dep de orasa ebe mae hap gwa-gwa da gwizimnink, ki hwëna em molye zëwe dep de mire sigina lop laink. Kire zini waba hap zënaka boltere da gwibirin, hwëna zëno mae mo enlalana auhu-kama en nakorena. ¹⁹ Kire zini mes Kristus onak de ëmas gwirin nikon ësyalhe hanak. Hwëna Kristus Zen diki Zen Nola. Nen an tîngare Kristen zini san de zëno taha-tanana kiye. Zep Kristus mo timni, sap dan gaïng nënna hen sana, zen kîtak zëre mo sosonkam aha-ere timnik ësyal gwe-gwenan. Kristus mo timni in dekam zep mam gwe-gwenan- men kirekam Alap Zëna dwam gwibi'irake. ††

²⁰ Nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, zep Zen kim tîlki, Zen nëban mae apdekam golëjuwëka. Okamana awe de teipsin dowal-dowala menkam man nësa dahalebik. Hwëna Kristus kim nësa golëjuwëka, nen dekam zebe zëno mae mo tahalebinni in kon ëhîl gwe hanak. Zep em ba habe etan yasik tabin sin de ang tan hap ëalp gwesik gwe'an?- okama ennak dep de anakare jalse gwen san de lwan dahan hapye:

²¹ "Ansa bahem twin gwibin."

"Ansa tangan bahem mae akasibin."

Ahaksa, "Bahem ansa olk gun."

²² Hwëna okamanak awe de tembane nwe-masena, zen twinbinkim dekam zep jek-jak gwe-gwenan. Zep ba hap de kire hap etan jalse gwen ola mas gul gwen hap?! Zen auhu-kama zi mo jalse gwen. Alap onakore naka hom. ²³ Eiwa, auhu-kama zi mo jalse gwen ola insa zini man tim nul gwenan, "Nen eiwa nëre mae mo timkim de syal dohon-honna ansa syal gwe-gwibinkim esa Alap mo nwenak ëdawem gwer." Zen zep waba hap zëre mae mo timni karek da gwibirin- anakan de tim gunkum, "Ëe an dekam Alapsaë blikip gwesibli'an." Zep kirekam de yasik tabinni insa man tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna zëno mae mo syala in waba hap! Zini men zen sap desan ang ta gwenan, hwëna zëno mae mo auhu-kama hole-hlena hom kim tap gwe-gwizimnin.

Anakare enlala naban de lowehe gwen hap de ol: "Ano angna zen awe hom. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara."

3 Zep nen mese Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëno timnik bitî gwëk. Zep man nwe-mase gwe'an: Kristus kim tîlki, Zen nëban mae golëjuwëka. Hen Zen kim etan गया gwëka, hen ngatan zi mo lang san dep kim sewe seka, nësa dekam zep hen golësesek gwe seka. Zen in zep, nen anakarekam ëenlala

† 2:11 Gal 5:24 †† 2:12 Rom 6:4 ‡ 2:13 Ef 2:1-5, 2:8 †† 2:16 Mrk 7:14-23, 1Tim 4:1-5

‡ 2:19 Ef 4:15-16

gwe-gwen, "Ano angna, zen awe hom gwë'ara. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara- men zao Kristus Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'irake." ² Zep nëno mae mo enlalana dikire gulk de lang ennak ëdohon gwëk- men zëwe hen nëno mae mo angna ëgwë gwe'anke. Okamanak awe bap zen. ³ Okamanak awe, nen tok-tok makare nike lowe he'an. Sap nëno mae mo angna Kristus angkam Alap zëre onak golëlowehe gwe'ara- men zëwe enho aha-erekam Alap zëre han ë gwe'arake. ⁴ Nëno mae mo eiwakam de angna, zen Kristus onak. Zep Alap kim de Kristussu tïngare zi hip zertreizim'inika, nen hen dekam zëwe! Hen nen dekam teipsin-teipsin zi mo kim esa Kristus mo alp nakon zëre mo ngatannak hen lowehe gwer.

⁵ Zen in zep, ere mae mo auhu-kama tim nikore hole-hlena emki gwirsik irin- anakarena, kahalo gwen hap de hole-hle, wesya de lirak oson hap de hole-hle, swi enkam de gwë gwen hap de hole-hle, aha karek maesa de gon hap de hole-hle, hen te-ala beya gwen hap de hole-hle naye.

Te-ala beya gwen hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena apdenak- yang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan nabanye. Sap te-ala beya gwen hap de enlalakam de gwë gwenkam, dekam hwëna Alapsa lip sane ë gweblanan. ⁶ Zen kirekam zini karekna nulin halasen gwenan, hwëna zen dekon zep Alap mo jala okamanak de hatan hap golek de gwe'an. Zini men zen kirekam Alap mo dwam gwibin srëm san lowehe gwenan, Zen dekam sa timbwas tabir zira. ⁷ Nen hen menkam kirekame lowehe gwëk. Nësa hen dekam kirekam-kirekam hole-hlena in zen hule gwëk. ⁸ Hwëna angkam nen ki nëre mae mo kirekam-kirekam hole-hlena insa hiri gun-

wal bosyansa de u sal-sal gweblan,
husus gweblan,
lamang tan,
wakwak tan,
hen nop-nop gweblan mae naye.

⁹ Nëre mae mo Kristen bose walya bap nen boton ta gwibin. Sap nen mese nëre mae mo ëpba kirekam-kirekam naban hole-hle naban baju ëpbasa de hiri son makan hiri osok. ¹⁰ Dekam zebe hwëna ngatan zi mo langnak dep de enlala ësena baju ëse mo kim alalalak. Nen angkam san de aha zi, ësena. Alap men Zen nësa yang tabirki, Zen man etan nësa ëse ta gwibirida- zëre mo kim dikim ëliwhehen hap, hen zënaka dikim hli-hli tasin hip. ¹¹ Zep nen an angkam san de ëse yang tabinni kiye. Zep kire zini zen bëjen etan zënaka anakan klis gul gwen:

"An Yahudi zi."

"An Yahudi srëm zi"

"An to mipisa de blaonsublunna."

"An kire srëmna."

"An aha zi ausu nakore zi."

"An kareksa de gol gwen zi ausu nakore zi."

"An zi mo tana ïltikinnik de babu gwen zi."

"An kire srëm zi."

Sap nen an kitak Kristus hun de zeraha-en gwen zi, hen Zen angkam nëno mae mo enhonak gwë gwe'ara.

¹² Zen in zep, nen Alap mo hlil irin zi mo kim nen lowehe gwen. Sap nësa mes zëre han dikim zeraha-en gwen hap ngan tasibirki. Zep nen an zen- Zëno kwasang gwibiridan wenyaye. Zep nen ki nëre mae mo lowehen ësena insa pakean ëse mo kim alala ta gwen-anakarekam de lowehe gwenkam,

dawemsa hen kwasang-kwasangsa de tïngare zi hip gol gwizimdinkim,

enlala betekkam de lowehe gwenkam,
tïngare zisi de sae-sae enkam golëlowehe gwenkam,
hen tatem de ëzauk gwenkam.

¹³ Jala bap nen lam gul gwen- dekam de hwë-hwëkam nënaka kareksa gol gwizimdin hipye. Hwëna nen ki hwë-hwëkam kwasang tola ban karekna insa eititi gwe-gwibin. Sap Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon nëno mae mo karek-karekna eititi gwibirizimki, zep nen hen diki kirekam nen eititi gwe-gwibin.

¹⁴ Hwëna bol-zaun tanganna, nënaka nen kwasang gwibirida gwen. Zen san de tak ësesa de daunnu kiyepakean ësena insa dikim jak sosun hup. Zen dekam tanganan esa aha-ere enlalakam lowehe gwer. ¹⁵ Sap Alap mes nësa kwang guludaka- Kristus mo timnik de bitit gwenkam dikim ëaha-en gwen hapye. Zen zep Kristus onakore aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena in, dikire nësa enho nakon irik gik. Deban Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen.

¹⁶ Kristus hup de ol dawemna dikire nëno mae mo enhonak dawem enkam sa gwëk. Hen tïngare Kristus onakore enlala blalkam nen nënaka tawa ta gwibin, hen dawem san dep nen dekam nënaka titi ta gwibin. Hen Alapsa nen enho nakon tërya ban isrip-sri gwe-gweblan- sap Alap mo ëbpa ola kore tërkam, Kristus hup de tërkam, hen sap Alap mo Enho nakore tërkam.

¹⁷ Nëno mae mo lowe henna, sap syala hen ola, dikire Bian Yesus mo bose esa dikim teip gulsuk gweblan en hap lwa gwëk. Hen deban Bian Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen- Kristus insa dawemna nëbe mae hap gol gwizimnirake.

Aha-ere golak de Kristen zi kirekam zënaka golëlowehe gwen hap de ol:

¹⁸ We walya, emki ere mae mo zi walya blikip gwesibirida gwen, sap Kristen we wal hap zen kirekam dakastilzim'in.

¹⁹ Zini, emki ere mae mo we walya kwasang gwibirida gwen. Jal-jalkam bahem golëlowehe gwen.

²⁰ Walasna, ane-bia mo ol san em ang ta gwen. Bian Alap dekam sa hen emsa sam gwesibiridala.

²¹ Bi walkam dena, ere mae mo walasna bahem u sal-sal ta gwibin. Ki hwëna enlala nik sa ëdowe hana gwer.

²² Zi mo tana ïltikinnik de ëbabu gwe-gwen wenya, ere mae mo okamanak de zi bina in mo ol san em ang ta gwen- sap zen de emsa kara ta gwennak, hen sap kara tan srëmna. Hen tïngare enho naban em betek gwibirida gwen. Sap em dekam ere mo eiwakam de zi

bina Bian Yesussue hen blikip eisik gweblanan. ²³ Zep banakare maesa de syal gwibinkim, tingare enho naban em anakare enlala naban syal ta gwen, "Èe an zisi homè babu gwebla'an. Hwëna Bian Yesus mo abe hap de dwam gwibir-blinna, zen ère mo zi bina an, zëno èk nakon sa wet so gwer." ²⁴ Zen kire enlala naban em syal-syalkam syal ta gwen, sap ena anakan tawana, "Zen diki Bian Yesus sa ère mo syal eini ap golblala-Zen kim zëre mo hlil irin zi hip de hamal gulzimdinni insa golzim'inkaye." Eiwa, Zen Zen en tangan emsa bi gwebla'ara. ²⁵ Hwëna emki èenlala gwen: Men zen karekna nol gwenan, Alap sa etan zëre mae mo karek gon jam enkam karek tabiri- sap bose nabare wenya, hen sap bose srëm wenya. Alap hom ahakore en naka auhu-kama zi mo kim golëake gwenda.

4 Men zen aha zisi bi nebirida gwenan, emki ere mae mo tana ìltikinnik de lowehe gwen zisi enlala dam-dam enkam golëlowehe gwen, hen zëno mae mo tahalhasa emki sul sone gwizimdin. Sap ena hen mesem étawa gwék, "Asa de bi gweblan Zini hen kike-men Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye."

Aumwa hap de titi tabin ol:

² Alapsa em gu sonebla tine gwen. Hen salok-salokkam lowehe gwék- ekakim anakare enlala naban lowehe gwék, "Nen ki kire hap Alapsa abe tan." Hen deban dawemsa Bian hap olbla tine gwék. ³ Abe mae hap emki hen abe ta gwen- orasa dekakim ap kles tyasik gwizimki, èe akakim Kristus hup de ol dawemsa † aha zi hip sowe henkam srip ulsuk gwizimk, èe in zep de jal hap bwinak awe gwë'anke. ⁴ Zep abe hap emki hen anakan abe ta gwen, "Zen diki dam-dam enkam zen srip gulsuk gwizimdin." Sap Kristus Zen kire hap asa dam tasiki.

⁵ Em de Kristussu de taibliblan srëm zi niban golëlowe henkam, dekam enlala blala ban em golëlowehe gwen. Hen Alap de ebe mae hap Kristus hup denaka dikim srip gulsuzimdin hip orasa kles tyasik gwizimkim, desan en em ang ta gwen. ⁶ Hen emki dawem enkam de ding gul gwizimdin hip èalp gwe-gwen. Eno mae mo ol toranna, kwasang naban zen lwa gwen, hen zen dërek gwe-gwen.

Mae hap de ol: Paulus mo wal bose walya dekam kirekam lowe he'ak.

⁷ Èe suratna ansa nère mae mo osona Tikikus Bak honè ebe mae hap gol sonezim'in. Zen ano dang tininak de syal bose, hen zen taibliblan tanganna. Tingare abe hap de ola, zen zen sa emsa tonbirida za-

† Mensa ayatna awe "Kristus hup de ol dawem" kam li nul sonek, Paulus "Kristus hup de ol aning gun" kum ale gulku. Desa de dam gulsun hup, emki hlaun Kol 1:26-27, hen Kol 2:2nak.

la. ⁸ Zen in zebë ebon mae osan zer sonek- zen de eno mae mo enlalasa sè ta sonezimzin hip, zëbon onak de abe mae hap de olsa èsane gwenkam. ⁹ Kolose ere kore walya Onesimus Bak, zen hen sa ang gwebla zala. Zen hen nëno mae mo dang tininak de oso, hen taibliblan tanganna. Zi darena in zen sa kitak abe hap dena emsa anakan lonbirida zala, "Paulussu angkam kirekam nè gwebla'an."

¹⁰ Aristarkus Bak, men debanë bwinak awe è gwe'an, dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Barnabas Bak mo naimlina Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. Markus hup de ola mensaè nonol emsa gu sonebiridak, zen desan em ang tan: Zen de ebon mae hata zankam, emki dawemkam dokwak tan. ¹¹ Hen Yesus Bak, aha bosena Yustus, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Yahudi zi ausu nakore èKristen gwen dan-ahare zini in, zen zen en ano tahana ap tri noso gweblanan- Alap mo irik gin hip de ol dawemsa de golasas gwe-gwennakye. Zen zen asa dawemkam tatete da gwenan.

¹² Hen ahana Kolose ere kore walya, Epafras Bak, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Zen hen Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zi dawem tanganna. Zen enho zon tasik gweblankam ebe mae hap Alapsa abe ta tine gwenda- em dikim Kristussu de taibliblannak tatem èzauk gwen hap, hen Alap mo dwam gwibin sin dikim ètal gwesin hip. Zen kirekam zausun srëmkam ol gu sonenkam emsa alp gwibirida gwenda- sap Laodikiak de zini, hen Hiyerapolisk de zi. ¹⁴ Ano mae mo dokter dawemna, Lukas Bak, apdekam Demas Bak han, dawem ensa hen ebe mae hap ol sonezimki.

¹⁵ Laodikiak de ano mae mo aya-wal oso-wal hap emki hen ano mae mo dawem gol sonenna ansa ayang gulzimdin. Hëndep Nimfa Bak hap hen ayang ulbik, hen tingare Kristen zini men zen zëno golak tagal gwe-gwenanke. ¹⁶ Em kim suratna ansa tingare Kristen zi mo inik baca ulsuk, dekam hwëna Laodikia san dep ol sonek- zao de zi deka hen baca nuk. Èe mesè hen aha suratna Laodikiak de Kristen zi hip gol sonezimk. Zen kim hen desa ebe mae hap ayang nul sonezim'ik, desa hen tagal gwennak baca uk. ¹⁷ Hen Arkipus Baksa anakan enblak, "Ebe hap mensa syala Bian Yesus wei yul soneblaka, dawem enkam de sul sonek."

¹⁸ Aumwa hap de ola ansa ère mo tahakamè ep ale gulzim'in: †† Èe, Paulus, dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'in. Èe ama etan emsa enlala sobirida'an: Èe awe tahalen nikè jalom èk tihinak gwë gwe'an!

Bian Alap mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwék!

†† Suratna an, aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Hwëna aumwa hap de ol ensa, Paulus zëna ale gulku.

1 Tesalonika

1 Suratna an kitak de Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Teipsin Zini Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenya kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

Dawem! Diki Alap Zën sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno ta ha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Tesalonikak de zini dawemkam ëKristen gwek.

² Aya wal oso wal, ëe hen-henkam ebon mae onakonë dawemna Bian Alap hap olbla tine gwenan. Eno mae mo bosem-sesa de gubin nibanë etan-etankam anakan en sone gweblanan,

“Bian, ëe dawemsa ebe hap ol gwebla'an, sap Tesalonikak de zini zëre mae mo Bian Yesussu de taibliblansa dawemkam aha zi hip noltrei gwizim'in, hen zëno mae mo kwasangna mes aha zisi de mas gwibirida gwenkam wet sozimk. Hen zen Kristus de lwahal zannak dep dawemkam kara në gwebla'an, in zep tatem ëzauk gwe'an.”

In zebë kirekam nëre mae mo Bian hap dawemna ebon mae onakon ol gweblanan.

⁴ Aya wal oso wal, ëe orep mesë anakan dam ulsuk, “Alap man emsa kwasang gwibiridaka, in zep hëndep emsa hlil inki.” ⁵ Sap ëe kimë ol dawemkam emsa tawa la gwibik, em mese dekam anakan dam ulsuk, “An to-tore olsa hom. An Alap mo ol, sosen tanganna.” † Dekam zep hen Alap mo Enhona ebon mae ing gwe heka, in zep ola in eno mae mo enhonak dawemkam saltik. Ena hen tawana: Ëe men kirekamë ebon mae onak ënaka ërak makan kang ul gwekye. ⁶ Zep em dekam zebe Bian Yesus mo ërak san, hen ano mae mo ërakna in san ang tak. Em hen aha zi hip ere mae mo Alapsa de taibliblanna ema oltrei gwizimk. Zao zep hen emsa Desa de taibliblan srëm wenyik sërkam karek da gwibik. Sap man ki emsa neibirida gwek, hwëna em home dekam Yesussu de ang gweblan hap baes tak. Sap Alap mo Enhona man ebon mae isrip-srina ing gul so-ne gwizimki, zebe ola in sa dawemkam urensik gwek.

††⁷ In zep Makedonia hen Akaya mo langnak de Kristen zini ebon mae onakon anakan hla nul gwek, “Kristen zini diki kirekam zëre mae mo eini noltrei gwizimnin.”

⁸ Bian Yesus onakore ol dawemna in sa dekam zep ebon mae onakon Makedonia hen Akaya san dep nolteisik. Hwëna desan en hom. Tingare zi-ë zi-ë san eno mae mo Alapsa de taibliblanna in sa mes nolteisik. Zep

† 1:5 1Kor 2:4-5 †† 1:6 Kis 17:5-10

ëe etan enda kore zisi asa anakan gubiridal?– “Zen mes dawemkam ëKristen gwek.” ⁹ Sap ëe kimë desa olëtowe gwenan, zen man kitak asa anakan aïsíl neibirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam emsa dokwa-kwak nuk. Zëre mae mo ensasa srëm dowal yang tabinni dekam zep hli nulidak. Dekam zep hwëna Ngaya Zini eiwa de Alapsa betek nëblak.” ¹⁰ Zen man hen asa nenbirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam Yesussu lwahal zannak dep kara në gweblanan.”

In eiwa, aya wal oso wal, sap Alap eiwa tin nikon Tane zemka ngaya taka, zep Zen eiwa ngatan zi mo lang nakon sa nësa kwang guluda hala– nen de Alap mo jal-sa okamana awe hlaun srëm hap. Sap Alap mo jal de okamanak hatan hap dena man tangan golek de gwe'an.

Mae hap de ol: Paulus mae kim Tesalonikak de lowehe gwennak ërak makan zënaka kang nul gwekke.

2 Aya wal oso wal, ena tawana: Ëe waba hap homë ebon mae yaing gwek. ² Ena tawana: Ëe kimë nonol Pilipik yaing gwek, zen man tangan asa karek da gwibik hen lamang da gwibik. Eno mae mo ënak hen man sap asa jalse neibirida gwek. Sap eiwa kirekam, hwëna nëre mae mo Alap abe mae hap enlala tatetena zer gwizimki. In zebë udobe naban Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam emsa lonbirida gwek. ³ Zep ëe emsa de yasik tabin hip homë yaing gwezak. Aha enlala aning tan naban homë yaing gwezak– boton olsa de tawa ta gwibin hip. ⁴ Hwëna ëe an Alap mo taiblibiridan zië yaing gwezak– ëngaya gwen hap de ol dawemsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip. Sap ëe zi de asa sam gwesibiridan hap homë syal ta gwenan. Hwëna Alap, men Zen zi mo enhona karatda ta gwibir-zimnira, Zen en de asa sam gwesibirida gwen habë syal ta gwenan. †

⁵ Ena tawana, hen Alap mo nwenakë emsa gubirida'an: Ëe ëre mae mo timsi de ngalap gwibin hip de enlala naban homë yaing gwezak. Ëe u siwen enlala naban homë emsa anakan bën-jana la gwibik, “Ano tawa tabinkim mese ëei gwer, zep angkam kire-kiresa em ap kap tazimdin.” ††⁶ Ëe ebon mae onak ëre mae mo bose dikim mam gwen hap homë syal ta gwek– sap eno mae mo nwenak, ahaksa aha zi mo nwenak.

Ëe an sap Kristus mo dam tasibin zi, zep sap amaka dekam emsa abe mae hap de ba maesa kap ta gwizi-

† 2:2 Kis 16:19-24, 17:1-9 †† 2:4 Gal 1:10 †† 2:5 Kis 20:33-35

mdin hip abe la gwibik. 7 Èe hwëna homë. 7 Èe hwëna ol dawemna inkamë dawem enkam emsa laizï gwibik-men kirekam an wal zem walas zemka momkam daizï gwibirinke. 8 Èe sap Alap onakore ol dawem enkam de emsa tawa ta gwibin hibë yaing gwezak. Hwëna ama tangan emsa kwasang eibirida gwek, hëndep zebë emsa de mas gwibiridan hap ère mae mo timni isrip-sri naban sosok la gwibik. 19 Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ano mae mo danna te-ala hap de syalak zep hen èsin gwe-gwek- sap yaklam, sap kam. Èe mae habë ère mae mo syala insa ol gwek: Dekam de Alap onakore ol dawemna insa totoresa ebe mae hap gol gwizimdin hip, emsa de dohon-hon ta gwibin srëmkam.

10 Nglinak de gwë gwen Zini Alap mo nwenakë emsa gubirida'an- ena men kirekame asa kara la gwibikke: Èe ebon mae onak enlala lalakkamë hen dam-dam enkamë lowehe gwek- enho kles gwesin srëmkam. 11 Sap em tawana: Èe bi zik de walas zemka alp gwibiridan mo kimë emsa olëlowehe gwek. 12 Èe zebë aha-en ahaenkam ebe mae hap ol zim-zimni ol gwizimk. Em kime karekna oltowe gwek, èyë hwëna eno mae mo enlalana tatete la gwizimk. Hen eno mae mo lowehen dikim Alap mo nwenak dakastin hip ama emsa titi la gwibik. Sap Alap Zëna man emsa zëre mo irik ginnik dikim bitï gwen hap kwang guluda'ara- hen zëre mo sërkam de ngatannak dikim lowehe gwen hap.

13 Èe hen ama ebon mae onakon Alap hap dawemna mae hap olbla tine gwenan: Sap em kime abon mae onak Alap mo ola èsane gwe-gwek, em dekam zebe hëndep anakare enlala naban kyang-kyang ulsuk, "An eiwa Alap zëre mo ol. Auhu-kama zi mo olsa hom." 14 Sap em mese ola insa kirekam laiblibik, in zep ola in eno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. 14 In zep, aya-wal oso-wal, em Yahudi mo langnak de Kristen zi mo kim lowehék. In kim ahakore Yahudi ëKristen gwek, hwëna Yahudi bose zem dekam man karek da gwibik. Emsa in zep hen kirekam karek da gwibi'in- ere korena men zen èei gwe srëm gwe'anye. 15 Sap Yahudi zini, zen kirekam ègwë gwenan. Zen orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini man damera gwek, hëndep Yesussu dak, dekam zep hen asa nëralsa sone gwibik. Zen zep hen asa angkam anakan tru-tru nul gwizimnin, "Em bahem Yahudi srëm zini ola inkam tawa ta gwibin." Zep zen in man ènwe-mase gwe'an-tingare zi mo jal zi. Sap zen èngaya gwen hap de ol dawemna insa man tru-tru nul gwizimnin. 16 Zen dekam zep zëre mae hap de karekna bwang nulsukse gwenan, hëndep angkam Alap de heip gun hup dena mes tangan golek de tabir.

Mae hap de ol: Paulus man tangan Tesalonikak de Kristen zi niban de etan golëtowen hap dwam gwe-gweka.

17 Aya wal oso wal, nen ein tangane èsyawek, zep ano mae mo enlalana nama ebon mae onak lwa gwe-

† 2:8 Yoh 10:11 †† 2:13 Gal 1:11-12 ‡ Kis 2:23, 9:23-29, 13:45-50, 14:2-5, 14:19, 17:5, 17:13, 18:12

'ara. Èe ama eis gwibi'in, "Ano mae mo walasna angkam kwasap walas mo kim lowehe gwe'an." In zebë sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap èaka-sik gwek. Hwëna dowal mo kigi asa tru-tru gul gwizimki. Èe an Paulus, èe ama sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap akasik gwek, hëndep zebë aumwa hap Timotiussu emsa de amjanbin hip zer sonek.

19 Sap em in zen tangan- ano mae mo isrip-sri gwibiridan wenyaye. Nëno mae mo Teipsinni Yesus in kim de lwa ha'an zaka, èe dekam asa emsa isrip-sri naban zëbe hap anakan olëtrëblal, "An zen- ano mae mo syal gwibinkim de Emsa taibliblan wenyaye!" Èe zep asa hwëna Yesus onak hë'ho gwibinni hla kul. 20 Zep em in ano mae mo hë'ho gwibin wenyaye hen isrip-sri gwibiridan wenyaye zen tangan.

3 Aumwa hap èe anakanë èenlala gwek, "Èe banakan asa ègwër- Tesalonikasa de amjanbin srëmkamye?" Dekam zebë ola anakan aha-en uk, "Timotius em neik song gwe. Èe Silas han èna Atenak asa èr." Dekam zep hëndep nère mae mo osona in emsa amjanbir zika. Zen hen Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi- Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwen hap dena. Èe mae habë èr sonek- zen de emsa Yesussu de taibliblannak de tatem èzauk gwen hap dena kim titi ta gwibin hip. 3 Èe mae habë emsa ngalap eibirida'ak, "Yesussu de taibliblan nakon mana etan lwanda halank, sap nësa man angkam karek da gwibi'in." Ena tawana: Nësä de kirekam karek ta gwibin hip dena mes ki Alap mo kalang gwe gunnuk lwak. 4 Sap em kime apdekam lowehe gwek, èe hen mesë dekam kirekam emsa enbirida gwek, "Nësä sa karek da gwibir." Hen ena tawana: Zen mes ki hëndep kirekam lwak. 5 Zep èe Paulus, èe homë enlala nakon emsa sëwe hebirida gwek, zen in zebë hëndep Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek- dekam de emsa tawa gwibiridan hap, "San ha nama Kristussu de taibliblannak tatem èzau'un?" Èe ama emsa anakan ngalap gwibiridak, "Men zen nësa golëliwenda gwenda, san ha zen mes aha ora san dep sil tibir halka? Ki èe waba habë dan-sin niban syal eibirida gwek."

Mae hap de ol: Timotius kim etan Tesalonikak de zi hip dena tonzim zikake.

6 Hwëna Timotius mes nèr hom ebon mae onakon lwahal zaka, hen zen mes ebe mae hap de ola isrip-sri gwibin tangan naka asa anakan tonzim zika, "Zen nama Yesussu de taibliblannak tatem èzauk gwe'an, hen zënaka man kwasang neibirida gwenan. Hen zen nama nësa zolan-zolan neibirida gwenan, hen nësa de etan golëtowen hap enlwan neibirida gwenan- nen men kirekame hen desa de hlauludan hap èenlwan gwe-gwenanke." 7 In zep, aya-wal oso-wal, èe kimë kirekam Silas han sane èk, èe dekam zebë enlalana oto eisik. Zep angkam èe sap asa karekna oltowe gwer, hen zini sap sa asa karek da gwibir. Hwëna em de nama Yesussu de taibliblannak tatem èzauk gwenkam, èe ama tangan èsam gwe'si'in. 8 Zep angkam enlala

†† 2:19 Plp 2:16, 4:1, 2Kor 1:14 †† 3:3 2Tim 3:12, Kis 14:22

nakon mesë tangan ësëweher, sap em namae Bian Yesus onak tatem ëzau'un. ⁹Zep ëe kimë Alapsa en sone gwëblanan, isrip-srina ebon mae onakon zebë sërkam eis gwibirin. Ëe zebë Alapsa isrip-sri ëbla tine gwenan. ¹⁰Zebë hen enlala zon tasißlin naban kam denaban ya-klam denaban abe la tine gwenan- dekam de eban mae etan golëtowen hap, hen dekam de etan emsa dawem enkam Yesussu dikim taïßliblan hap denakim titi ta gwibin hip.

Paulus kim Tesalonikak de Kristen zi hip Alapsa abe ta-kake:

¹¹ Diki Eirzi-Bia Zën sa orana abe mae hap kles yasizi-mdi- emsa dikim amjanbiridan hap denaye. Ëe zebë anakan Biansa abe la tine gwenan,

¹² "Bian men kirekam Ena Tesalonikak de zi hip de kwasangna ano mae mo enhonak dohose gul gwizimki, Emki kirekam etan zëno mae mo enhonak syal gwe-gwen- zen dekakim zënaka dawemkam kwasang neibirida gwek, hen ëKristen srëm zi hip dekakim hen kwasangsa noltrei gwizimk. ¹³ Bian, zëno mae mo enhosa emki tatete ta gwizimdin- zen dekakim enlala kles gwesin srëmkam hen enho lalakkam lowehe gwek, hen zen dekakim ano mae mo Teipsinnï Yesussu dawemkam nërtowek, Zen de ngatan zi mo lang nakon zëwe de wenyä ban golëlwan dahal zannak."

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

4 Aya-wal oso-wal, ëe Kristen zi dikim Alap mo nwenak ësäm gwesin hip dena mesë emsa tawa la gwibik, hëndep em mese desan ang tak. In zebë etan Teipsin Zini Yesus mo bosekam emsa titi labi'in- em dikim kire syalsa etan esek gulse gwen hap. ² Sap Kristen zi mo kirekam de lowehen hap de ola mensaë Bian Yesus mo bosekam ayang ul gwizimk, ena namae desa enlala ei gwibi'in. ³ Zep Alap mo ebe mae hap de dwam gwibinni, zen em dikim enho lalak enkam lowe-he gwen hap, hen ëkahalo gwe-gwensa dikim baes tan hap. ⁴ In zep zikim dena, em ere mae mo wanga tëbolena enho lalakkam olëinik gwe-gwek, aha zi mo bi gwibin nika ekakim nwe enkam hla kulsuk gwek. ⁵ Bahem ere mae mo hole-hle san ang ta gwen- men kirekam Alapsa de tame tan srëm zini ëgwë gwenanye. ⁶ Zi bose uk mo dobe jopnak bahem ake anen, hen bahem ap son. ^{††} Kire zini Bian sa kareknak kang gulu- men kirekamë hamal hap emsa enbirida gwekke. ⁷ Sap Alap hom nësa anakan gubiridaka, "Em kahalo sosonkam lowehe gwek." Zen diki enho lalak enkam de lowehe gwen hap nësa gubiridaka. ^{†††} Ëe ansa emsa tawa labi'in, zen ëre mae mo olsa hom. Zep men zen de ola an-

† Yunani olkam wanga tëbole hap dena "botol" kam ale nuk. Yunani olkam zen kirekam nolzabe gwek- in kirekam hen Orya olkam wanga tëbolekam olzabe gwenanke. Hwëna Yunani olkam aha dam gulsunnu hen ki. Zen a kirekam moye: Em dawemkam we walya ban de enho lalakkam ën hap denaka tame uk- dekam de aha zi mo bi gwibin nika nwe enkam hlaisuk gwen hap. (1Kor 6:12-20) †† Paulus mae mo langnak dobe jopna hom, hwëna Orya ol zini kirekam gulk sun ola nablon gwenan- anakare hap, "Wal bose omka bahem we walya kon yane-ne tan." † 4:7 1Ptr 1:15-16

sa baes neibi'ik, ki zen mes Alap, men Zen zëre mo Enhona zer gwizimnira, zëno ola baes gwibirida.

⁹ Angkam ëe sap Kristen bose wal omka dikim kwasang gwibirida gwen hap denaka amaka ale ulzim'in, hwëna Alap Zën mes ki kire hap dena ebe mae hap golzimki. ¹⁰ Ere mae mo kwasangna mese ki oltrei gwizimk- tingare langna Makedoniak de ere mae mo Kristen bose wal hap. Hwëna aya-wal oso-wal, ëe ama emsa titi labi'in- em de ere mae mo kwasangna insa etan esek gul kinï gwen hap.

¹¹ Emki ëalpw gwe-gwen- enlala sësekkam de lowehe gwen hap. Aha zi mo syalak bahem enaka golëngewenda gwen. Hwëna diki e-en em ere mae mo syalsa gol gwen- men kirekamë emsa enbirida gwekke.

††¹² Dekam Kristen zini nëno mae mo bosena sa aha zi mo nwenak dawem gwer, hen nen dekam aha zisi moye blol eibirida gwek.

Bian Yesus de etan lwa halzan hap de ol:

¹³ Aya wal oso wal, ëe homë em de anakan tame gun srëm hap ëdwam gwe'an, "[Nëno mae mo Kristen wal bose walya ËKristen gwen wenyä] men zen juwenkam ëteingir gwe guk, zen banakan sa ëgwër?" Sap ëKristen gwen srëm wenyä, zen iye zik de tinkim karekkam hala-hla neibirida gwenan, sap zen hom Yesussu enlana anakan zon dasik gwëblanan, "Zen sa desa ngaya tala." Hwëna ëe homë ki ëdwam gwe'an- em de hen kirekam ëgwë gwen hapye. ¹⁴ Sap nen mese anakan ëtaïßlik, "Yesus sap mes tilki, hwëna man etan ngaya gweka." In zep nen hen anakan ëtaïßli'an, "Yesussu de taïßliblan wenyä men zen juwenkam ëteingir gwe guk, Yesus kim de etan lwa ha'an zaka, Alap sa desa Yesus onak dep tagal gulsulu." ¹⁵ Ëe in zebë Bian Yesus mo ola, etan de nësa tagal gulsuzun hap dena, ebe mae hap ayang gulzim'in: Yesus de etan lwahal zankam, nen an zen nama ngaya wenyä lowe he'an, nen bëjen nen juwenkam de teingir gwe gun wenyä insa ngatan zi mo lang san de sesek gwe senkam ngip guludan. ¹⁶ Dekam Alap mo dam taha nakore zi mo teipsin nik sa ol mamkam takenbirida zala, ki esa ngatan zi mo lang nakore sramin aukuna ësane gwer. Zen dekam sa nëno mae mo Teipsinnï Yesus Zëna butnak dep ati gwe ine zala. Desa de taïßliblan wenyä men zen juwek, zen dekam sa nonol tim ëse naban luk tal. ¹⁷ Ki sa hwëna apdekam ngaya wenyä nëban mae ngli san dep lup gul ane hala- dekam de zë zëre han zertoweh-an hapye. ^{††} Zen dekam sa zë hëndep denaban nësa golëlowehe gwera. ¹⁸ Zen in zep, emki kirekam enlana enaka së ta sone gwizimdin.

5 Aya wal oso wal, em mese sap Bian mo hatan hap de yaklana anakan ëtawa gwek, "Zen kam de sowë zi mo kim sa nëp lwazim." ^{†††} Zep ëe bëjënë emsa anakan gubiridan, "Yaklana dekam sa hata zala."

³ Zëno hatan hap denak kim de golek de gwe'ak, dekam zini sa ëkil gil gwer, "Langna an airis ki lwa gwe'an- umlae enkam." Hwëna zen kirenak sa mumuk en-

†† 4:11 2Tes 3:10-12 †† 4:17 1Kor 15:51-52 ††† 5:1-2 Luk 17:24-32, 21:34-36, 2Ptr 3:10

nak Alap mo langsa de karek gun hup dena hatalmen kiye, u nubare we de mumuk ennak zënaka eisbir anenna. Dekam men zen Yesussu daïblibla srëm gwëk, zen toton ba san molya äasendak.

⁴ Hwëna aya wal oso wal, em kawesinnik home lowe he'an. Zep Bian de sowë zi mo kim hata zannak, em molye auna ohloblak. ⁵ Sap em kawesinnik de zisi hom. Em kitak ngatannak de zi. Nen hleng gwen srëmnak de zisi hom. Nen litinnik de zi. ⁶ Zep nen bap nen ni enna truwenda gwenmen kirekam aha zi truwenda gwenanye. Nen hwëna ënwe-alk gwen srëmkam nen lowehe gwenkawesinnik de enlala nik ëmamak gwen srëmkam. ⁷ Sap kam zen dekam zini nini truwe gwenan, hen ho mamakna dekam notdeblanda gwenan, dekam zep ëmamak gwenan. ⁸ Hwëna nen litinnik de zi, zep nen mamak srëmkam nen lowehe gwen. Nen dowal mo kigi nabane ëreija gwenan, zep eijan hap nen nënaka wër tyasibin. Nonol tanganna Yesussu de taïbliblanna kwasang-kwasang naban desa biti makan nen darak tan. Enlala zon tasik gweblanna desa mire sigi makan nen anakare enlala naban alala tan, "Zen sa eiwa nësa ngaya tabiri." Dekam dowal mo kigi mo gwetapna sa nëbon mae ëjawe guk hana gwer. ⁹ Sap Alap hom nësa anakan golëguku, "Dikire ëtimbwes gwëk." Hwëna nësa mes gubiridaka, "Dikire Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam ëngaya gwëk." ¹⁰ Sap Yesus Zen mae hap tilki: Nen dikim apdenak zergwë gwen hap sap nama de ngaya wenya, hen men zen ngatan zi mo lang san dep ëdane gukke. ¹¹ Zen in zep, kirekam de ol zim-zimkim em enaka tate ta gwibinmen kirekam angkam enaka oto lasik gwibi'inke.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹² Aya wal oso wal, ëe ama emsa enbirida'an: Men zen eno mae mo ngirinnik Bian mo syala nol gwenan, emki blikip gwesibirida gwenhen men zen emsa Alap mo olkam titi da gwibirinye. ^{††13} Dawem enkam blikip eisibirida gwëk, hen kwasangsa em gol gwizimdin, sap zen dan syal-syala ban emsa alp neibirida tine gwenan.

Aya wal oso wal, umlae enkam lowehe gwëk. ¹⁴ Men zen ë-enna nyauk gweblanan, desa emki anakan titi ta

gwibin, "Emki hen syalak mas ta gwen. Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen."

Men zen Kristus hup denaka de golluwen hap ëtitik gwe-gwe'an, emki zëbe mae hap udobe naban dikim golluwe gwen hap de ol zim-zimsi gol gwizimdin.

Men zen Yesussu de taïbliblannak ëtatete gwe srëm gwe'an, desa emki tatete ta gwibin. Sosonkam bahem titi ta gwibin, hwëna sam-samkam em mas gwibirida gwen.

¹⁵ Wal bose wal oban bahem hwë-hwëkam enaka karek ta gwibin. Diki dawemsa emki hwë-hwëkam ere mae hap gol gwizimdinnonol tanganna ere mo Kristen bose wal hap.

¹⁶ Emki ëisrip-sri gwe tine gwen. ^{††17} Alapsa hen-henkam en sonebla tine gwëk. ¹⁸ Banakare maekam de lo-wehen nakon Alap hap dawemsa olbla tine gwëk. Sap zëno dwam gwibinni zen kirekamKristus mo bi gwibiridan zini nëbe mae hap denaye.

¹⁹ Alap mensa zëre mo Enhona nëno mae mo enhonak ing ta soneka bahem tin tisin. ^{††20} Zep zëre mo Enhona mensa hamal hap de ola zinik ing gul sone gwizimnira, zen kim desa ayang nulzimnira gwenan, desa de ësane gwenkam em bahem hwaulsuk gwen. ^{††21} Hwëna kitak de ol ayang gunnu inna, emki anakan akasik gwibin, "San ha eiwa Alap onakorena? San ha dekore naka hom?" Dawem san dep de titi tabinni, desan amki ang ta gwëk. ^{††22} Tingare karekna em aes gwesik gwibin.

²³ Dikire Alap, men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, emsa lalak tasik gwibik sap timni, angna, hen enhona, enho kles gwesin srëmkam ekakim lowehe gwëk, hëndep Bian Kristus Yesus Zën de lwahal zannak de zau'uk. ²⁴ Alap kirekam sa emsa lalak tasibiri, sap Zen taïbliblan tanganna. Zep zëno nësa de gubiridan ola desa tingan sa nëp sul sone gwizimdi. ^{††}

²⁵ Aya-wal oso-wal, Biansa de abe ta gwenkam asa mas eibirida gwëk. ²⁶ Men kirekam Kristen zini ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. ²⁷ Eë Bian mo nwenakë emsa gubirida'an: Suratna ansa tingare Kristen bose wal ukip baca ulzimk.

²⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwëk!

† 5:8 Ef 6:10-18 †† 5:12 Ibr 13:17

‡ 5:16 Plp 4:4 †† 5:19 Ef 4:30 †† 5:20 1Kor 14 ††† 5:21 1Yoh 4:1 ††† Plp 1:6, 2Tes 3:3

2 Tesalonika

1 An suratna tingare Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo bi eibirid-an wanya kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

² Dawem! Diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëno nik mo taha terenak esa lowe-he gwer.

Mae hap de ol: Ëe ebon mae onakonë dawemna Alap hap ol gweblanan.

³ Aya-wal oso-wal, ëe Alapsa anakanë en sone gweblanan, "Bian, Em ema asa sam ta gwibirida, sap Tesalonikak de Kristen zini dawem tangankam lowehe gwenan." Ëe insa kirekam en sone gweblanan man dakastii'n, sap em Yesussu de taibliblanna hen enaka de kwasang gwibirida gwenna ema esek ulse zahe gwe'an. ⁴ Zen in zebë ebe mae hap dena lonbiridanda gwenan- men san ki aena Alap mo hlil irin zini amjanbiridanda gwenanye, "Tesalonikak de Kristen zini sap kareksa noltowe gwenan, hen aha zi man sap Kristus hup de jal hap mamkam karek da gwibirin, hwëna zen nama Yesussu de taibliblannak tatem ëzauk gwenan."

⁵ Eiwa, em insa kirekam Alap mo irik gin hip de jal hap karekna oltowe gwe'an, hwëna zen zep mes tangan dam gwesinin: Em zëwe de bitï gwen hap esa tangan ëdakastil. Sap Alap dam-dam enkam zisi klis gul gwen-da. ⁶ Zen zep sa hen kirekam Alap mo dam-damkam de klis gun hup dena dam gwesil- Zen kim de kareknak kang gu'unka, zini men zen angkam emsa karek da gwibi'inye. ⁷ Zen dekam sa hwëna emsa dawemnak dep kang gul sera- apdekam aban mae, hen tingan men zene zëre mo bose hap karekna oltowe gwenanke. Nëre mae mo Bian Yesus de ngatan zi mo lang nakon Alap mo dam taha nakore jana nabare zi niban golëati gwe ine zankam, zen kirekam sa lwal. Zen dekam zëre mo ngatan zi mo lang nakore syauk hitin makare ngatan naban sa golati gwe ine zala. Men zen Alapsa tame da srëm gwe-gwenan, hen men zen Yesus hup de ol dawemna i-san i-san neibir srëm gwe-gwenan, desa dekam sa zikarek tabir zira- ⁹ ëtimbwas gwen makan de hëndep denaban tinsin srëm syauk blanak kang gunkum. Desa Bian Zëre onakon langa san dep sa yal gulu. Zen dekon sa sap ëdwam gwe tine gwer- etan de sap Bian mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaun hupye. ¹⁰ Zen kitak Bian mo nësa de tagal gulsuzun hap de lwa halzan yaklanak sa kirekam

† Plp 1:29

lwal. Dekam Bian Yesus mo hlil irin wanya, men Desa Zënaka de taibliblan hap dam tasibirki, zen zen sa zëre mo bosena teip nulsublunda gwer, hen zen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna sërkam dengguan gwibir. Em hen zëwee bitï gwe'an, sap em mese abon mae onakon Yesussu laibliblak.

¹¹ Zen in zebë Alapsa ebe mae hap anakan abe la tine gwenan,

"Bian, Em mese desa ere onak dep kwang guludaka, zep dikire zëno mae mo lowe henna eno nwenak dakastil gwek. Emki zëbe mae hap sosonsa sowe henkam gol gwizimdin, sap zen angkam dawemsa de tingare zi hip goltrei gwizimdin hip ëdwam gwe-gwe'an- aha zi dekamim desa anakan dam dasik gwibik, 'Zen eiwa mes tangan dawemkam Biansa daibliblak, zep dawemkam lowehe gwenan.' ¹² Zep Bian, zëno mae mo lowehen dawemna in kon dikire aha zi kirekam Bian Yesus mo bosena teip nulsublunda gwek. Zen mes Kristus hun nëraha-en gwek, zep dikire ëKristen gwen srëm wanya desa hen blikip neisibirida gwek. Bian, an kitak kirekam sa ki lwa gwer, sap Ere onakore kwasang-kwasangna hen Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna abon mae onak lwa gwenan."

Kristus mo jal zi de nonol hatazan hap de ol:

2 Aya-wal oso-wal, nëno mae mo Bian Yesus de etan lwa halzan hap denakaë angkam ebe mae hap ale gulzim'in: Dekam nen esa hut tu ane gun hup tagal gwesil. †† Ëe ama emsa gubirida'an: ² Bahem nabakam enlalana ëtopse gwen, hen bahem ëairin- zi de anakan emsa yasik tabinkim, "Bian Yesus mes lwahal zaka. Nen home tol tame uk." Zen sap sa anakan ëgu gwer, "Alap mo Enhona kirekam abe hap ola ing gul soneblaka." Ahaksa sap sa anakan ëboton gwe-gwer, "Paulus kirekam asa tonbiridaka." Ahaksa sap sa boton ale nabare suratna ebe mae hap anakare ola ban noltrei gwizim, "Paulus kirekam awe ale gulku." †‡ Zi de kirekam emsa yasik ta gwibir zinna, em bahem nabakam ëtim gul gwen, "In eiwa, mes ki lwak. Nen home tame uk." Sap Yesus mo yakla yala in na-en molya ki lwak-karek yawal de hatan srëmnakye. Zen diki nonol zini beya tangan nik sa Alapsa de betek gweblanna baes tal, hen karek gol gwen zi mo teipsinnï sa damnak jowe zala. Zen men desa aumwa hap denak syauk blanak tak da ine'akke. ††‡ Zen Alap mo jal zi. Tingare boton alap-alapna mensa zini blikip neisibirida gwenan,

†† 1Tes 4:15-17 ‡ 2Tim 2:18 †† Mat 24:10-14, 1Tim 4:1, 2Ptr 2:1-2, 1Yoh 2:18, 4:3

hen sap eiwa de Zini Alap Zëna, zini in sa kítak desa anakan lamang ta gwibiri, “Zen kítak betekna. Èe an Zen- teipsin tangan Zi niye.” Hëndep Yerusalemk de Alap mo gol mwanak sa nikin zira, hen dekon sa anak-an gubiridala, “Èe an Zen- Alap.”¹⁵ Hwëna èe mesë kirekam emsa tonbirida gwëk- in kimë nama emsa golëlowehe gwëkye. Hwëna san ha ema eititi eibik?

⁶ Zep ena hen tawana: Ahana man Zini. Zen Zen angkam jal zini in hap orana isin tasiblí'ara. Hwëna yaklana mensa Alap jal zini in hap dam tasiblíka, zen dekam sa Aha Zini in orana insa kles tyasiblíla. Jal zini in dekam sa damnak zënaka zertrë zala. ⁷ Hwëna jal zini in mo sosonna angkam man aningkim okamanak syal gwe-gwe'an- dekam de zisi kareksa dikim gol gwen hap yasik ta gwibin hipye. Hwëna Alap kim ora isin tasiblíin hap de Zini insa zersí'inika, jal zini in dekam sa damnak okamanak de zi niban golësyal tala. Hwëna zao molya holo gwëk, Bian Yesus hen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hata zala. Zen dekam sa jal zini insa ol gu anen enkam timbwas ta zala. ††

⁹ Hwëna nonol jal zi yala in sa dowal mo kigi mo sosona golhata zala. Zen dekam sa sërkam de owasowasna syal gwe-gwibiri- dekam de zi kil tí gwen hap, “An Zen eiwa- Alapye.”¹⁰ Zini men zen juwen ora san ang ta gwenan, zen zen sa nabakam jal zini in mo sërkam de yasik tabinni in san ang tal, sap zen Alap onakore eiwa de ola man nol drak-drak nei gwibirin. De dokwak nulinam, ki zen maka ëngaya gwe'an. ¹¹ Zen in zep Alap kire zini gubiridaka, “Zen dikire yasik tabin sin ang ta gwëk.” Kire zini zen desan sa ki hëndep ang tal. ¹² Zen zep hëndep aumwanak, kítak men zen eiwa de ola insa daiblibir srëm gwëk, hen men zen zëre mae mo lowehen karekna dërek neisik gwibik, zen sa tingan ëtimbwas gwer.

Mae hap de ol: Alap mes emsa ëngaya gwen hap dam tasibirki, zep tatem ëzauk.

¹³ Hwëna aya-wal oso-wal, em Bian Yesus mo kwasang gwibiridan wenya. Èe in zebë golzausun srëmkam Alap hap dawemna anakan ol gweblanan, “Ema asa sam tabirki.” Sap Zen mes okamana awe nonol lonesen nakon ëngaya gwen hap de wenya emsa anak-an dam tasibirki, “An zen sa eiwa de ol san ang tal, hen ère mo Enho de ing gwe hebiridankam sa ëlalak gwe-sil.”¹⁴ In zep hëndep kirekam lwak: Èe kimë Yesus hup de ol dawemna ebon mae onak olhatak, Bian Alap dekam zep emsa enho nakon Bian Yesus osan dep anakan kwang guludaka, “Haen. Ano Tane mo ngatan zi mo langnak de ngatannak emki lowehen.”¹⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em tatem ëzaun. Mensaë ëkkam ahaksa suratkam ebe mae hap ayang ul gwizimk, desa dawem enkam urensik gwëk.

¹⁶ Èe in zebë nère mae mo Bian Yesus hun Bian Alap han ebe mae hap dikim dawemsa ol gwizimdin hip

† Dan 11:36, Mat 24:15, Why 13:5-8 †† Yes 11:4, Why 19:14-15, 19:19-21 † 2:9 Mat 24:24, Why 13:11-16 †† Ef 1:4, 1Ptr 1:2

abe oso gwenan, sap Zen mes nësa sërkam kwasang eibiridaka. Zëno nik mo kwasang-kwasang nakon, nen in zebe enho tatetekam anakare enlala naban lowehe gwenan, “Mensa ngein sin dep dena nësa en gubiridaka, nen eiwa kirekam esa ulin.”¹⁷ Dikire Eirzi-Bia eno mae mo enhona tatete la gwizimk hen sosonna ebe mae hap ol gwizimk. Dekam eno mae mo syala hen ola zëno nik mo nwenak sa dawemkam dakastil gwer.

Paulus kim gubiridakake, “Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwëk.”

3 Aumwa hap, aya-wal oso-wal, èe ama emsa enbirida'an, “Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwëk.” Anakan abe la gwëk, “Bian, ere mo ol dawemna dikire nabakam nolteisindak. Hen men zen ësane gwe-gwe'an, dikire i-san i-san nei gwibik- men kirekam abon mae onak lwakke.”² Hen anakan abe la gwëk, “Bian, emki Paulus maesa alal gul gwen- enlala kawesin zi mo taha nakon hen nol drak-drak zi mo taha nakonye.” Kirekam abe la gwëk, sap zini tingan hom nèbon mae onak Bian Yesussu de taibliblankam bití gwe'an. ³ Hwëna Bian Yesus zëre mo gu-gubiridana man nèbe mae hap tingan sul sone gwizimnira. Zep Zen sa emsa tatete ta gwibiri, hen dowal mo kigi mo nwe nakon sa emsa il gwe hebirida gwera. ⁴ Hen èe ama Biansa anakan laiblí gweblanan, “Zen Zen ebon mae onak syal gwe-gwe'ara, hëndep em zebe ano mae mo tití tabin sin ang ta gwe'an, hen em esa desan en ang ta gwer.”⁵ Dikire Bian eno mae mo enhonak syal gwe-gwëk- dekam de dawemkam anakan tame gun hupye, “Alap eiwa sërkam nësa kwasang gwibirida gwe'ara, hen Kristus eiwa nëno mae mo karek-kareksa de wei yun hup tatete tangankam zauk gwëka.”

Aha zi mo irse gwen nakore tembanesa de twin gwibin srëm hap de ol:

⁶ Aya-wal oso-wal, èe ama emsa Bian Yesus mo bosekam tití labi'in: Eno Kristen bose de asang tam gwenana, bahem deban zersiri gwe-gwen. Sap zen hom Kristen zi mo kirekam de lowehe gwen san ang gwe'aramen kirekamë ebe mae hap ayang ul gwizimkye. ⁷ Diki ano mae mo lowehen san emaka ang ta gwe'an! Sap èe kimë emsa olëlowehe gwëk, èe homë kirekam ëasang gwe-gwëk. ⁸ Èe homë mae dekam zi mo tembanena te-alakam de gon srëmkam olgwenbik. Hwëna yaklam denaban kam denaban èe ama syal ta tine gwennak danna ësin gwe-gwëk- emsa dikim dohonhon ta gwibin srëm hapye. ⁹ Èe dwan dekam ebon mae onak guru makan am syal ta gwëk, zep emaka asa tembanekam totoresa mas eibirida gwëk. Hwëna èe homë emsa kirekam tití la gwibik. Sap èe ama anak-an de ënaka ërak makan golëtrën hap ëdwam gwëgwëk, “Kristen zini an diki kirekam syal-syalkam syal ta gwenan.”¹⁰ Sap èe dekam anakanë emsa tití la gwibik, “Zi de tembanesa dikim lop tan hap de syalak mas gwen srëmna, dikire usak naban gwëk.”

¹¹ Ëe mae habë kirekam ebe mae hap ale ul sonezim: Sap ëe ama ësak: Em ahakon asang tamna. Ë-ensae yauk gweblanan, hen aha zi mo syalake hwëna ënge-wenda gwenan. ¹² Kristus Yesus mo bosekam ëe ama kire zisi ol drakkam titi labi'in: Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen, hen bahem blos tabirida gwen. Diki en em hen syal ta gwen- dekam de ere mae hap de tembanesa gulin gwen hapye. †

¹³ Hen aya-wal oso-wal- men zen kirekam lowehe srëm gwe-gwenan: Dawemsa de syal gwe-gwibinni bahem ëblalen gwe-gwen. ††¹⁴ Hwëna zi de ano mae mo suratnak awe de ol san ang gwe srëm gwenna, emki olsa aha-en gun- dekam de zini in han zersiri gwe-gwen srëm hap. Dekam wëhë saher gwe'anka?

¹⁵ Hwëna bahem tangan kire zisi jal zi mo kim gwë gweblan, hwëna dawem san dep em titi ta gwen. Sap zen hen eno mae mo Kristen bose.

† 1Tes 4:11 †† Gal 6:9, 1Kor 15:58

Aumwa hap de ol:

¹⁶ Diki Bian Zën sa em dikim zëre mo taha terenak ngalap gwen srëmkam de lowehe gwen hap dena gol gwizimdi- sap banakare maesa de goltowennak. Sap Zen eiwa kire hap mes zëre mo tahana nèbe mae hap deisu guzimki. Dikire Bian Zën emsa golëlowehe gwëk.

¹⁷ Men kirekamë surat-suratsa de ale tabinkim gwë gwenan, aumwa hap de ola ansa ëre mo tahakamë ep ale gulzim'in: ‡ Ëe, Paulus, dawem ensaë ebe mae hap gol sonezim'in. Kire alesa de aumwa topnak hlaul gwenkam, dekam esa dam ulsuk gwer, "Eiwa, suratna an Paulus onakorena."

¹⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire kitak ebon mae onak lwa gwëk!

‡ Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Zëna hwëna aumwa hap de ol ensa ale gulku- dekam de anakan tame gun hup, "An eiwa Paulus onakorena."

1 Timotius

1 Suratna an ère mo tanena Timotius hup, Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon: Dawem! Asa mes dam lasiki: Alap— men zen nësa ngaya tabirkike, Kristus hun— nen men Zëbone ëya-ïng gwe kini gwe'anke. Em in eiwa ano walas. Em Yesussue taïblihlaka, zebe gwëka- san de ano tane tanganna kiye.

Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zëre nik mo taha terenak esa gwë gwera.

Auyan-aza mo ëpba olsa de baes gwibin hip de ol:

³ Èe kimë Makedonia san song gwëk, èe dekam mesë emsa gu-gubluhak, "Em Efesusk em gwën." Èe mae habë zëwe de gwën hap emsa gubluk: Zëwe de zini mensaë anakan dam tasibikke, "Zen totore olkam tawa da gwibirin," desa dikim em anakan jalse gwibirida gwen hap, "Kirekam bahem tawa ta gwibin." ⁴ Yahudi ere mae mo auyan-aza mo bosem-sesa de klis gul gwennak bahem ëhir-hir gwe-gwen- hen auyan-aza uk mo ol kokung gul zahe gwennakye." Sap auyan-aza mo ol kokung gul gwenna in san de ang tankam, waba hap sa ëkeisa-keisa gwe tine gwer, hen dekam ëngaya gwen hap de orana sa hli dal. Sap nen diki Yesussu de taïblihlan enkame ëngaya gwen hap de orana in san ang ta gwenan. ⁵ Èe mae habë kirekam emsa gublu'-an: Zen dekamim zi bose zeban zënaka kwasang neibirida gwëk. Sap zi de enlala lalakkam gwënna, hen enho kles gwesin srëmkam, hen dawemkam de Biansa taïblihblankam, kire zini sa zi bose zemka kwasang gwibirida gwera. ⁶ Hwëna ahakon mes tangan ëbutehak, zen zep totore ol en san ang ta gwenan. ⁷ Zen kire wenyik anakan ëbolamda gwe-gwenan, "Èe asa Musa mo titi tabin ola inkam tawa ta gwibir," hwëna men zen zëre mae mo ëk tihî nakon wet so gwenan, zëna hom desa tame nul gwenan. Hen zëna tawa naka hom-mensa ol drakkam anakan don gwibirin, "Èe an eiwa de tangan nakaë emsa tonbirida'an." ††

⁸ Nen tawana Musa hap insa Alap titi tabin ola gol gweblaka, zen hen aïris- nen de anakan tame gunkumye: "Alap Zen zi jal-jalsa dikim oto tasibin hip nëp golzimki." ⁹ Sap Zen insa ola golzimki, zen zi dawemsa dikim oto tasibin hip hom. Zen diki anakare kareksa de gol gwen zisi dikim oto tasibin hip: jalse gwibiridan olsa de ësal gwen srëm zi,

nol drak-drak zi, kareksa de gulin hananda gwen zi, auhu-kama ennak de enlalakam de gwë gwen zi, Alapsa de sëre gweblan zi, Alapsa de betek gweblan srëm zi, bi zemka de tan zi, hen an zemka de gwin zi, hen zi tamera gwen zi.

¹⁰ Hen ahakore zi karek-karekna zen anakare wenyä: kahalo soson wenyä, zi bosyan han de inisïn makan ëgwë gwen wenyä, boton tam zi, zisi de te-ala hap golëgu gwen zi, †† hen botonkam de zi bose zemka klak ta gwibin zi, hen tingare ahakore zini men zen Kristen zini nëno mae mo tawa tabin sin ang ta srëm gwe-gwenanke. ¹¹ Sap nëno mae mo tawa tabinni in, zen ëngaya gwen hap de ol dawem san tal gwesi'in- mensa soson tangnan Zini Alap Zëna abe hap golblakake, èe de desa golzim halada gwen hap. Ol dawemna in sam-sam tanganna.

Paulus kim Kristus hup dawemna golblakake:

¹² Èe ama nëre mo Teipsinni Yesus hup dawemsa gol gwebla'an- men Zen sosonna ap gol gweblandake, zëre mo ngasa dikim syal gwe-gweblan hap. Zen mes asa taïblihlaka, zep asa dam tasiki. Zen in zebë dawemna gol gwebla'an. ¹³ Èe sap hen orep Yesussu de lamang ta gwenna. Men zen nonol Yesussu daïblihlabak, èe ama desa karek ta gwibik hen lamang ta gwibik. Sap eiwa kirekam, hwëna Yesus man asa kwasang gweblaka. Zen man anakan asa tame taka, "Zini an nama hom tol Asa taïblihla'ara, zep zëre mo syala hom anakan dam gulsu'ura, "Èe an kareksaë gol gwe'an." ¹⁴ Zep Zen man tangan mamkam asa kwasang gweblaka- Zen kim Zënaka de taïblihlan hap dena abe hap golblakaye, hen zi bosyansa dikim kwasang gwibirida gwen hap dena.

¹⁵ Ola an eiwa de tanganna. Zep nen taïblihin: "Kristus Zen karek-karek gulin halasen gwen zisi dikim ngaya tabin hip auhu-kamanak hata zaka." Èe an hwëna orep jal-jal tangan zini zen- karek gol gwen zi mo teipsin niye. ¹⁶ In zep hëndep Kristus karek-karek gol gwen zi mo teipsinni asa mam tangan-kam kwasang gweblaka- mae hap: Asa de tingare zi

†† In kim Paulus ansa ale gulku, dekam zini man zi bose zemka dahyo gwëk- desa de aha zi hip te-ala hap lirak ta gwibin hip. Insa dahyo gwëk, zen dekam zep aha zi mo tana ïltikinnik totoresa ëbabu gwe-gwëk. (1Tim 6:1-2, Ef 6:5-8, Tit 2:9-10) †† 1:13 Kis 8:1-3, 9:1-31, Gal 1:15-16, 1Kor 15:9-10

† 1:4 Kis 20:29-30, 1Tim 4:7, 6:4, 2Tim 4:4, Tit 1:14 †† 1:7 Tit 1:10 † 1:8 Rom 7:6-14, Gal 3:19

hip zertreizimdin hip, zen dikim anakan tame gun hup, "Eiwa, Kristus mo kwasang-kwasangna klis gunkum hom," hen dekam de taibliblankam hēndep denaban ēngaya gwen hap. ^{†17} Dikire Teipsin Zini Alapsa hēndep denaban blikip neisik gweblak hen bosena teip nulsu-blunda gwek!

Sap Zen Zen sa hēndep denaban irik gilli.

Zen molya tilki.

Auhu-kamanak de nwekam molya hla da gwek.

Ahana hom.

In eiwa tangan!

Paulus kim Timotiussu tatem dikim zauk gwen hap titi takake:

¹⁸ Tane tol Timotius, ēe ama emsa gublu'an: Emki enlala gwen- ebe hap de ola mensa Alap mo Enhona hamal hap zinik ing ta sonezimkike. Zen zep hwēna Alap onakore ola insa emsa aha-en aha-enkam don gwebla'ak. Zen in zep, desa bahem eititi gwibin- eka-kim dowal mo kigi naban de zereijannak tatem zauk gwe. ^{††19} Yesussu de taibliblannak em enho kles gwesin srēm kam tatem zauk gwen. Sap ahakon mes enho kles gwesin srēm kam de lowehen hap baes tak. Zen in zep zēre mae mo taibliblan nakon mes tangan hēndep altink. ²⁰ Himeneus ne Aleksander ne zen kirena. Desa mesē anakan guzimk, "Em jemat nakon wet oson. Amki dowal mo kigisa ang ēbla." Ēe mae habē kirekam guzimk: Dekam wēhē ahale'anka. Sap zen mes kareksa de ulin hala serankam Kristus mo bosena karek ul gweka. ‡

Mae hap de ol: Tingare Kristen zini Alapsa a kirekam de abe da gwek.

2 Timotius, bol-zaun tanganna, emki tingare Kristen zini Alapsa de abe ta tine gwen hap titi ta gwibin. Zen tingare zi hip zen abe ta gwen- Alap dekamim desa mas gwibirida gweka, hen dawem ta gwibirki, hen tahalhasa dekamim sul sone gwizimki. Deban dikire Alap hap dawemna nolbla tine gwek. ² Zen dikire teipsin-teipsin wenya kip hen abe da gwek- hen tingan men zen zēno mae mo irgwa taha nakon irik nil gwenanke. Zen mae hap: Nen dikim aha-ere enlalakam hen umlae enkam ēgwē gwen hap, hen zen de nēno mae mo Alap mo nganak de syalsa tru-tru gul gwen srēm hap, hen aha zi dikim nēsa husus gwibirida gwen srēm hap. ^{††3} Kirekam de abe ta gwenna, zen man nēsa de ngaya tabin hip de Zini Alap mo nwenak sam gwesik gwenan. ⁴ Zen man sap tingare zi de hēndep denaban ēngaya gwen hap de orasa dam tasin hip dwam gwe'ara- hen eiwa denaka de tame gun hupye. ^{††5} Sap Alap Zen aha-en. Hen men Zen nēsa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, Zen hen aha-en: Zen Kristus Yesus. ⁶ Sap Yesus Zen mes tingare zini nēno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zēnaka zerguku. Zen kirekam Alap mo kalang gwe gun sun ki lwak-

† 1:16 Luk 19:10 †† 1:18 1Tim 4:14 ‡ 1:20 1Kor 5:5 †† 2:2 Rom 13:1 †† 2:4 2Ptr 3:9

dekam de tingare zisi anakan gubiridan hap, "Ēe ama sap em de ēngaya gwen hap dwam gwe'an." ⁷ In zep Alap anakan asa dam tasiki, "Ēngaya gwen hap de ol dawemna ansa em Yahudi srēm wenya kip golzim halada gwen. Eiwa de ora san dep em titi tabirida gwen-dekamim zen hen Yesussu daibli gweblak." Zen eiwa tangan kam asa dam tasiki. Ēe bējēnē boton gwen. ^{†††}

Ola an, zi hip dena hen we wal hap dena.

⁸ Ēe zebē dwam gwibirida'an- zikim dena, zen de kitak enho kles gwesin srēm kam Biansa abe ta tine gwen hap. Kim de nen sone gweblak, jalsa de lam gun nuban bap zen, hen aha zi niban de keisa-keisa ēn hap de enlala naban bap zen.

⁹ Hen we walya, ēe ama desa dwam gwibirida'an: Zen sap sa enho oto tasin niban zēre mae mo timni weir nulsuk gwer, hwēna bolamda gwen enlala naban bap zen, hen zi dikim hole gwibin hip de enlala naban bap zen. Te-ala mamkam de teisyan pakeanna, hen te-ala mamkam de kap tan sasyan maena, hen emas maena, desa bap zen kire enlala naban alala ta gwen. ^{†††10} Diki Kristen we walya, Alap mo nwenak de dawemkam wēr gwenna, zen diki dawemsa zen tingare zi hip goltrei gwizimdin. Dekam sa Alap mo nwenak ēoto gwesil- san de zēnaka de weir gulsunnu kiye. [§]

¹¹ Kristen zi de tagal gwennak, we walya zen diki balk enkam zen ēsane gwe-gwen. Hen men zen tawa tabin ni, desa zen dawemkam blikip gwesiblin. ¹² Ēe homē we wal de zisi tawa ta gwibin hip gubirida'an. Hen zen bap zen zisi nol gwibirida gwen. Zen diki balk enkam zen teinikin gwen. ^{††13} Sap Alap nonol Adamsa yang tasiki, ki zep hwēna Hawasa yang gulsuku. ¹⁴ San ki Adamsa dowal mo kigina boton taka! Zen diki we zem Hawasa am boton gulku, dekam zep kareknak zank.

¹⁵ In zep Alap desa anakan gubirki,

"Ebon onakon hēndep tingare we walya ēu gwe-gwenkam Ēe asa sang-sangna mam gul gwizim, hen hlēsgwan-hlēsgwan naban esa ējaha gwe-gwer." ^{†††} Hwēna Alap sa hen we wal hap hēndep dikim ēngaya gwen hap dena golzimdi-

zen de Kristussu de taibliblannak tatem ēzauk gwenkam,

wal bosyansa de kwasang gwibirida gwenkam,

hen Alap mo nwenak de enho kles gwesin srēm kam lowehe gwenkam,

hen enho oto tasin niban de zēnaka wēr tasik gwibin-kimye.

Mae hap de ol: Kristen zisi de nol gwibiridan hap, a kirekam de zisi em dam tasik gwibin.

3 ^{††} Ola an eiwa de tanganna: "Men nara Kristen zisi de nol gwibiridan hap dwam gwenna, zen sap syala dawem naka dwam gwibi'ira." ² Hwēna zen diki enho kles gwesin srēm naka de dam tasinkim.

We dan son zisi bējen.

††† 2:7 Kis 9:15 ††† 2:9 1Ptr 3:3-4 § 2:10 1Tim 5:10 †† 2:12 1Kor 14:34 ††† 2:15 Kej 3:1-6 §† 3:1-7 Tit 1:5-9

Zen diki aha zi de blikip gwesiblin naka,
 hen enlala tatete naka,
 hen zënaka de zerinik gwe-gwen naka,
 hen zisi de lup gulin gwen naka,
 hen zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin nika.

³ Hen Kristen zisi de nol gwibiridan hap,
 ho mamak otde gwen soson zini bëjen.
 Darak soson zini hen bëjen.
 Zen diki enlala sae-sae naka,
 hen umlae enlala naka.
 Hen te-ala hap de hole-hle gwe-gwen zisi bëjen dam
 tasin.

⁴ Zen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta
 gwibin nika,
 hen walas zemka de dawemkam titi ta gwibin nika–
 zen dikim zënaka i-san i-san gwe-gweblan hap hen bli-
 kip gwesik gweblan hap. ⁵ Sap zi de dawemkam we
 wal walas zemka nol gwibiridan srëmna, kire zini bëjen
 dawemkam Kristen bose zemka nol gwibiridan.

⁶ Nër hom de Kristen gwen zini hen bëjen. Ki hwëna
 sa anakan bolte-bolte gwera, “Èe an mamna.” Dowal
 mo kigina in kirekam bolte-bolte gwekake, zen in zep
 Alap hëp tyaka.

⁷ Zen diki kitak de zi de sam gwesiblin naka, sap hen
 Kristen srëm zi zen sam gwesiblin. Hwëna sam gwe-
 siblin srëmkam, zen sa dowal mo kigi mo zolak kyan
 hera. Ki hwëna ahakore nik sa swrë dal. †

**Mae hap de ol: Kristen zi mo tahasa de trï so gwizim-
 din hip de zini, a kire naka em dam tasik gwibin.**

⁸ Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini
 hen kirekam.

Zen hen diki tingare zi mo sam gwesiblin naka em
 dam tasik gwibin.

Mahal dare syakna bëjen.

Hen ho mamak otde gwen soson zisi bëjen.

Hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zi-
 si bëjen.

⁹ Zen diki ëngaya gwen hap de ol dawemna mensa
 Alap nëp hil gilzimki, desa zen enho lalakkam gwiren-
 sin hen taiblibin.

¹⁰ Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini
 na-en bahem totoresa dam tasik gwibin. Diki nonol
 em akasibirida gwen. Mensa hla tanna, “An airis,” de-
 kam sap esa dam lasik gwibir.

¹¹ We walkam dena, Kristen zi mo tahasa de trï so
 gwizimdin hip de dam gulsunnu, zen hen diki tingare
 zi mo sam gwesibin nika em dam tasik gwibin.

Boton ol gol halasen gwenna bahem.

Zen diki enlala tatete naka

hen taiblibin nika. ††

¹² An ahana Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin
 hip de zi hip dena:

Zen hen we dan son zisi bëjen.

† 3:7 Kis 14:23, Kis 20:28-30 †† Paulus mo ola awe tawa naka
 hom: San ha Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de we wal
 hap? San ha Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini in
 mo we wal hap? (Rom 16:1, Tit 2:3-5)

Zen hen diki we wal walas zemka de dawemkam kara
 ta gwibin nika de dam tasibin.

¹³ Zen de dawemkam Alap mo syalak mas gwibirida
 gwenkam, zen dekam sa desa hen blikip neisibirida
 gwer. Hen dekam sa Kristus hup dena udobe naban
 donbirida gwer, hen dekam molya nasalsibirida gwek.

**Mae hap de ol: Alap mes ol aning gunnu nëbe mae
 hap hil gilzimki.**

¹⁴ Timotius Bak, suratna an ama ki sap ep ale gulblu'-
 an, hwëna èe ama tangan dwam gwe'an– nabakam de
 sap emsa duweblazan hap. ¹⁵ Hwëna èe de holo gwen-
 kam, zen suratna ansa de karatda gunkum esa anakan
 tame gulu, “[Kristenkam de ÈKristen gwen] aya-wal
 oso-walya, zen diki kirekam de lowehe gwek.” Sap
 Ngaya Zini Alap mes eiwa de ola nëbe mae hap hil
 gilzimki. Zep auhu-kamanak de jematna, zen men ki-
 ye– gol tenya hen gol mokona, ola insa de zen moko
 gun hup. ¹⁶ Eiwa, ol aning gunnu mensa Alap nëp hil
 gilzimki, zen dawem tangaranna. Ola in nen dikim
 Alap hon ètal gwesin hip dena. Zëno ausuna, zen kitak
 Kristus Yesus onak lwa'an:

Zen zi timkim nwe-mase gwe zaka,

Alap mo Enhona man nëp Desa anakan zertreizimki,
 “An eiwa Zen tangan.”

Alap mo dam taha nakore zini man hen kara da na-
 sen gwek.

Hwëna ki zep Alap zëre mo ngatannak dep zer ine
 halka.

Zëbe hap dena zi-ë zi-ë san mes nol haladak,
 hen Desa de taibliblan zini tingare langnak ki lowe-
 hen da'an. ‡

Yasik tabin olsa de ja-ja gun hup de ol:

4 Alap mo Enhona mes nësa damkam anakan tawa
 ta guk gwibirki,

“Ngein sin de yaklanak zini sa Yesussu hli da gwer-
 dekam de hwëna dowal onakore tawa tabin en san
 ang ta gwen hap.” ††

² Dekam yasik tabin zini men zen de dowal onakore ola
 insa nol halada gwe'ak, zen èk enkam sa anakan ègu
 gwer, “Èe an Alap mo syalsaè gol gwenan.” Hwëna
 zëno mae mo enhona mes tangan top-top gwizimki,
 zep zen bëjen anakan tame gun, “Èe an kareksaè gol
 gwe'an.” ³ Zëno mae mo tawa tabinni, “Wenya bahem
 gon. Zini bahem zen. Ansa bahem twinbin.” Hwëna
 tingare tembane nwe-masena zen dwan twin gwibin
 hip am Alap nëp syal gwibir-zimki. Zep nen men zene
 Alapsa laibli gwebla'an hen eiwa dena tame ul gwe'an,
 nen sap esa olgwenblanda gwer– Alap hap de dawem
 golblan nabanye. ††† Sap tingan mensa twin gwibin hip
 dena Alap nëp syal gwibir-zimki, zen kitak airis. Nen de
 nonol Alap hap dawemsa golblan naban twinbinni, de-
 kam banakare maena hom– nen de dekon Alap mo
 nwenak èkun gwen hap denaye. Zep ba hap de aha

‡ 3:16 Mrk 16:19-20, Yoh 1:1-14, 1Ptr 1:12, 2Ptr 1:19-20 †† 4:1
 2Tim 3:1-9, 2Ptr 3:3, 1Yoh 2:18, Yud 18 ††† 4:3 Kej 1:29, 2:24,
 9:1-3, 1Kor 7:28, Ibr 13:4

tembane maesa baes gwibin hip, sap Alap mo olak man hen anakan lwak,

“Tingare tembanena aäris. Zen kitak ebe mae habë syal gwibir-zimk.” †

Timotius Bak de Kristus mo nganak kirekam syal gwe-gwen hap de ol:

⁶ Ano ola ankam emki Kristen bose omka tawa ta gwibin. Dekam esa gwëra, Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini dawem tanganna. Sap Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini, zen diki eiwakam de tawa tabinnik zen zise gwen. Hwëna ëe mesë emsa tame tak: Em ema angkam zise gwe'ara. ⁷ Em bahem Alap mo ol aäisili de butwalen gul gwennak ang gwe-gwen-hen bong-bong mo tame gun boton ol sanye. Hwëna enaka em tatete ta gwen- em dikim Alap en hon tal gwesin hipye. ††⁸ Timsi de misrim-sri ginni, zen aäris. Hwëna zen angkam en dep dena. Diki Alap hon dikim tal gwesin hip de enaka tatete tanna, zen dawem tanganna zen. Sap zen angkam en dep hom. Zen hwëna lamkam dep dena. ⁹ Eiwa de ola ansa emki dokwak gun hen dawemkam taiblibin:

¹⁰ “Nen Ngaya Zini Alap ensae blol ëbla'an, sap Zen Zen tangan- zisi de ngaya ta gwibin hip de Zi niye. Tingan men zen Desa kirekam daibli gweblanan, Zen desa en sa ngaya tabiri.”

Nen insa kirekam Alapsa blol ëbla'an, zen in zebe nen angkam Kristus mo nganak dan syal-syala ban syal ta gwe'an. ¹¹ Zep ano ola ankam emki tawa ta gwibin, hen dekam em titi ta gwibin- desan dekakim ang tak.

¹² Timotius, em nama home bong gwe'ara. Hwëna aha zi bap zen emsa gublun, “In nama walas. Zen tawa naka hom.” Hwëna emki enaka Kristen zi hip anakan ërak ta gwizimdin,

“A kirekam de ol toran mo Kristen zi hip sam gwesik gwizimnin.

Kristen zini a kirekam nen lowehe gwen.

A kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen.

Alapsa de taibliblannak de tatem zaunnu, zen a kirekam moye.

Hen a kirekam nen enho lalakkam lowehe gwen.” Zep Timotius, emki kirekam enaka ërak makan drëne gwizimdin. ††¹³ Èe de nama lwa halzan srëmnak, emki dan syal-syala ban Alap mo olsa baca gul gwizimdin, hen titi tabin niban em tonbirida gwen. ¹⁴ Emki enlala gwen- ebe hap kim Kristen zi mo nol-nola tahana dehabla inekke, Alap mo syalsa dikim ebe hap wei yul so-noblan hap. Dekam Alap mo Enhona man zëbe mae hap hamal hap de ola golzimki- ebe hap de desa ayang gulblun hapye. Hëndep dekam zep Alap mo Enhona hen ebe hap sosonna golblaka. Zep Alap mo Enho nakore sosonna insa dawem en tangankam em gwirensin. ††¹⁵ Zep em tingare ano ol tan-tanna ansa em syal-syal gwe-gwibin- zao en de enlala lwablan-kam, dekam deka kitak de zi emsa hla dak, “Zen dawemkam syal gwe se'ara.” ¹⁶ Dawemkam em enaka ka-

ra ta gwen. Hen men dekam tawa ta gwibir, desa dawem enkam em karatda gul gwen. Kirekam de syal gwe-gwennak em tatem zauk gwen. Dekam esa enaka ngaya tala. Hen in zen emsa sane da gwenan, desa hen esa ngaya tabiri.

Kristen bosyansa de kirekam golëgwë gwen hap de ol:

⁵ Zi bongna bahem ol drakkam jalse gweblan, hwëna emki blikip gwesiblin naban titi tan- san de ere mo bian tangansa de titi tan makan. Èbong gwen srëm wal bose walya, desa em gweibirida gwen- san de ere mo oso wal tanganna kiye. ††² We wal bong-bongna, desa em gweibirida gwen- san de eno ane tangan. Ahakore kitak de we walya, desa enho lalak naban em golëlowehe gwen- ere mo somol wal tangan naban de golëlowehen makan.

We wal sem-semna de kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

³ We wal sem-semna men zen zë-en tangan lowe henda gwenan, desa emki kara ta gwibin, sap desa eiwa nara dep?- golgwën naye. †††⁴ Hwëna we semna in mo walas, abu-tane wal, ahaksa aza-tane wal de lowe henkam, desa a kirekam em titi ta gwibin, “Em mese ëKristen gwëk, zen in zep em desa golgwë gwen. Sap dekam dawemsae ol gwibi'in, sap zen mes nonol emsa hanan ta gwibik.” Hen anakan em titi ta gwibin, “Kirekam de em golgwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwesibirida gwera.” ⁵ We semna men zen zë-en tangan lowehe gwenan, zen Alap ensa blol në gweblanan. Zep zen hom Alapsa de abe ta gwenna nolzausuk gwenan-yaklam denaban kam denaban. Zep kirekam de we wal sem-sem tola, emki mas gwibirida gwen.

†††⁶ Hwëna we sem-semna men zen kirekam-kirekam dërekam de ëitri gwen hap ëdwam gwe-gwenan, zen Alap mo nwenak mes juwek. Hwëna tim enna sap nama ngayana. ⁷ Zep we sem-semna de ano ola an san dawemkam golëlowehe gwen hap emki titi ta gwibin- mae hap: Kristen zini nëno mae mo enho nik mana dekon aha zi mo nwenak kles gwesininka. ⁸ Kristen zini bap zen anakan ëgu gwen, “Ano iyekam de we semna in mo tahalhana dikire jemat en hla nul gwibik. Èe molyë mas gwe-gwibik.” Hwëna zen de zëre mo iyena insa kara ta gwibin srëmkam, nonol tangan zëre mo iye tangansa, ki zen mes karekna mam gulsunda. Dekam zëbe mae hap man nwe-mase gwizimnin- san de Kristussu de anakan zabeblanna kiye, “Èe Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom.” Sap Kristen gwen srëm zini hom kirekam ëkarek gwe-gwenan. Zep Kristen zi de kirekam mas gwibin srëmkam, zëno karekna man tangan taman kini'an.

⁹ We sem-semna men desa tangan nara dep golëgwë gwenna, bosemse naka emki ale tabir-zimdin- Kristen zini men zen zëno mae mo tahalhana hla nul gwizimninke, zëbe mae hap de hen gol gwizimdin hip. Hwëna anakare we sem-sem mo bosem-sena bahem:

† 4:4-5 Kej 1:31, 9:3, Mrk 7:15-19 †† 4:7 2Tim 2:16 † 4:12 2Tim 2:15, Tit 2:15 †† 4:14 2Tim 1:6

†† 5:1 Im 19:32 ††† 5:3 Kis 6:1-7 ††† 5:5 Luk 2:37, 18:7

Men zëno gwën tahunna 60nak hata srëm gwe'anye, ahaksa zi swe zemka de baes gweblan nik mo bose naye. ¹⁰ Bose naka de ale gun hup, zen diki kitak de zi mo anakan de tame gun nuka: Zen dawemsa anakan gol tine gwëk:

Zëre mo waslasna, hen abu-tane aza-tane walya dawemkam kara ta gwibik.

Zëre mo gola kon zini dawemkam lup gulin gwëk.

Tahalha zisi man mas gwibirida gwëk,

hen Kristen zi mo tahana man trī so gwizimk.

Zen kirekam de dawemsa gol gwen wenyik mo bosem-sesa em ale ta gwibir-zimdin.

¹¹ Bose naka de ale gulzimdin hip, zen diki men zen nonol anakan Yesussu nen guk gweblananke, "Èe an angkam Ebon enë gwë'an. Èe molyë etan zini zek." Zen in zep, bong gwen srëm we sem mo bosem-sena bahem ale tabir-zimdin. Ki hwëna etan de zi zen hap hole-hle gwe-gwenkam, zen sa hwëna zëre mae mo Yesus hup de gu-gun ola in san de ang tan hap baes tal.

¹² Hwëna zëre mae mo Bian hap de gu-gun ola in san de ang gwen srëmna, zen Alap mo nwenak karek.

¹³ Bong gwen srëm we sem-semna, zen hen man è esa de zauk gweblankam gol-gol san èzini'nī gwe nasen gwenan. Kire enkam hom. Hwëna zëno mae mo ol toranna hen hom sam gwesik gwenan, sap zen man aha mo boton olak mas ta nasen gwenan. ^{†14} Zen in zebë bong gwen srëm we sem-semna titi ta gwibi'in, "Amki zisi kap lak. Waslasna wei-wik uk. Hen ere mae mo zini dawemkam kara la gwibik- hen waslasna." Èe mae habë kirekam desa gubirida'an: Kristen zini nëno mae mo jal zi de nësa lamang ta gwibin srëm hap. ^{††15} Sap ahakon we wal sem-semna mes tol kirekam lwan dahak, hëndep dowal mo kigisa ang nëblak.

¹⁶ Kristen we walya, zëno iye de sem nik gwëna, zen zen de mas gwe-gwibin- dekam de jematsa dohonhon ta gwibin srëm hapye. Zen mae hap: Sap jemat mo kara ta gwibin hip de wenyaka, zen diki tahalha tanganan wenyaka hen iye srëm tangan wenyaka.

Kristen zi mo nol-nolaka de kirekam kara ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Jematnak de nol gwen zini men zen dawemkam irik nil gwenan, desa tingan zen blikip gwesibirida gwen. Hen dekam de blikip gwesibirida gwen hap, emki gubirida gwen- jemat mo te-ala nakon de zëbe mae hap gol gwizimdin hip, nonol tangan men zen Alap mo ola dawemkam tawa da gwibirin, hen dekam titi da gwibirin. Zëbe mae hap sowe henkam zen gol gwizimdin. ^{†18} Sap Alap mo olak man lwak,

"Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna- dekam de èbwalom gwen hap, èkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk."

Alap insa ola golzimki, zen sapi en hap hom. Zen hen jematnak de nol gwen zi hip- zëbe mae hap de hen jemat mo te-ala nakon gol gwizimdin hip. Zep hen anak-anak ale nuk,

† 5:13 2Tes 3:11 †† 5:14 1Kor 7:9 ‡ 5:17 1Kor 9:9-11, 16:18, Plp 2:29, Mat 10:10

"Syal zini, zen dikire zëre mae mo syala kon te-alana nulin gwëk." ^{‡†}

¹⁹ Timotius, bahem na-en taibli gwen- ahanik de jemat mo nolaka ebon anakan klak ta zankam, "Zen mes karek gwëka." Diki zini dan, ahaksa dan-ahan, zen de anakan klak la zankam, "Eiwa, èe mesë ère mo nwenak karek gwennak hla lak," dekam amki taibli gwe.

²⁰ Kareknak de zaran zini, zen tingare zi mo nwenak em dei yul gublun- mae hap: Ahakorena dekam sa hen èa'iril. ²¹ Èe ama Alap ne Kristus nik mo nwenak emsa gublu'an- hen Alap mo dam taha nakore zi mo nwenak: Ano ola an desan em ang gwe-gwen- ol bloblo san de ang gwen srëmna, hen ahakore en naka de nwenak golëake gwen srëmna.

²² Jematnak de syal ta gwen hap zisi dam tasik gwibinni, na-en bahem tahana tehabirida ine gwen- syala insa dikim wei yul sone gwizimdin hipye. Em ema zëno kareksa hlil inninka. Bahem karek gol gwen zi niban golësiri gwe-gwen. Em diki enho kles gwesin srëmna em gwë gwen. ²³ Ahakore nik mo karekna, zen taken-taken gwibiridan srëmna wet so gwenan. Hwëna ahakore nik mo karekna, sap de aning gun, hwëna karekna in lun kon sa ki zertrondal, hëndep sa wet soblal. Hen kirekam, Timotius, eno Alap mo nganak de syal dawemna in sa wet sol. Hen men zen nabakam wet so srëm gwe-gwenan, zen hen bëjen hëndep aning gwen. Zen hen sa hëndep wet sol.

Timotius Bak, em tol ema sang-sang gwe-gwenda, zep bahem ho tangan enna ote gwen. Diki anggur hosa em hen betekkam ote gwen. Eno u sang-sangna in dekam sa sër gwera. [‡]

Zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi hip de ol:

6 Timotius, emki hen gubiridan: Kitak men zen zi mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwenan, zen dawemkam zen zëre mae mo zi bina insa blikip gwesibirida gwen. Zi bina in de èKristen gwen srëmna, desa hen dawem enkam zen blikip gwesibirida gwen- mae hap, zen dikim Bian Alap mo bolesa hen nëno mae mo tawa tabin niban lamang so gwen srëm hap. ^{‡†2} Zëno mae mo zi bina in de èKristen gwenna, dekam bap zen anakan èenlala gwe-gwen, "Èe sap asa asang gwe-gwer. Molya asa karek taka." Diki anakan zen èenlala gwe-gwen, "Ano zi bina an, zen ano Kristen bose. Èe zebë kwasang gwe-gweblanan. Zep asa dawem enkam zëbon syal gwe-gwer- ère mo Kristen bo-

‡† 5:18 Ul 25:4, Luk 10:7 ‡† Anggur hona zen ho mamak makan, hwëna desa hen u sang-sang gwenkam obat hap notde gwibirin. ‡†† Orep tangan zini hen aha zisi karekna jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmna, desa man dahyo gwëk- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërna yawal gwenkam, dekam we wal waslas zeban dahyo gwëk- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam èheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana iltikinnik de èbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (Ef 6:5-8, Tit 2:9-10)

sena an dekakim dawemsa ano syala kon gulin gwe-ka.” †

Botonkam de tawa tabin sin de ang ta gwen srēm hap de ol, hen te-ala hap de ehole-hle gwe-gwen srēm hap de ol:

Zep Timotius, ano ola an, dekam kitak tawa ta gwibir hen titi ta gwibir. ³ Zep aha zi bap zen totore olkam tawa ta gwibin. Diki Bian Yesus mo ola ban de apde nē gwenna kim zen tawa ta gwibin– hen Alap hon dikim étal gwesin hip denakim. Sap zini men zen aha ol aïsilkim tawa da gwibirin, ⁴ zen bolte-bolte zi, hen zen eiwa dena hom tangan tame nu'in. Kirekam de zini zen man tangan ësam gwesik gwenan– Alap mo ola kore ol-gun maesa de gulsuk halasen gwen hapye. Zen hwēna dekon zep zēnaka husus neibirida gwenan, hen ëol tetek gwe-gwenan. Zen dekon zep hen Kristen bose zeban zēnaka lamang da gwibirin hen u seger da gwibirin. ⁵ Kire enlala häi zi mo tawa tabin nikon, zep hēndep Kristen zi mo ngjirinnik ol keisa-keisana nolzausuk srēm gwe-gwenan. Eiwa de enlalana hom tangan-zēbon mae onakye. Kire zini man tim nul gwenan, “Ano Alap mo nganak de syala kon, ëe asa te-alana be-ya gwer.”

⁶ Eiwa, dawemkam de Alap hon enho nik tal gwe-siblin zini, zen sap de tahalha gwen, hwēna zen sa anakan eis gwibiri, “Bian Alap sowe henkam ano tahalhana ap sul sone gweblanda.” Kire zini zen sa Alap onakon dawemna hlau– sap angkam hen lamkam. ^{††7} Sap nēsa kim nēre mae mo an walya auhu-kamanak ëjaha gwe-gwenan, nēno kire-kirena hom. Juwenkam hen molye kire-kirena lop la gwek. ⁸ Zep nēbon mae de tembane ërlwana, hen pakean, zen syake. ^{†9} Hwēna ahakon hom kirekam dep ëdwam gwe-gwenan. Zen hwēna kire-kire beya gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep zēre mae mo dwam gwibin sin de ang tankam enlala ngalap-ngalapna dekam zep tangan mam gwe-gwenan, hēndep zep enlalana ëjoblo-top gwe-gwenan, dekam zep hēndep dowal mo kigi mo zolak ëkyanhe gwenan. Zen in zep kareksa de gon hap bëjen baes tan, hēndep zep tangan ëtimbwas gwesik gwenan. ¹⁰ Sap karek-karek ausuna, zen te-alanak. In zep hēndep ahakon te-ala hole-hle nakon Yesussu de taibliblan nakon ëbutihak. Zēre mae mo enlala ngalap-ngalapna in san de ang ta gwenna, zen dekam san de toman ben-benkam de enhonak zēnaka dang gulblunna kiye. Hēndep zep enlalana sërkam ëdowe hana gwenan.

An Timotius hup de aumwa hap de ol tan-tan:

¹¹ Hwēna Timotius, em in Alapsa de betek gweblanna. Zep em desan bahem ang gwe-gwen. Em em alp gwe-gwen– Alap mo nwenak de dam-dam enkam gwē gwen hap, hen Zēbon de dawemkam tal gwesin hip. Kristussu de taibliblanna em esek gulse zahe gwenzao en de tatem zaunkum. Emki hen wal bosyansa de

† 6:2 Plm 16 †† 6:6 Plp 4:11-12, Ibr 13:5 † 6:8 Ams 30:8-9

kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwen– hen aha zisi de sae-sae enkam golēlowehe gwen hap. ¹² Em ngein en san em Yesus osan dep dam-dam enkam hluwen– ekakim hēndep de gwēn hap denaka dokwak gul. Sap zen desa de dokwak gun hup Alap emsa kwang taka, hen zen kire habe zi beyanak damnak enaka anakan kira taka, “Èe ama Bian Yesussu ang gwebla'an.” ¹³ Zep ëngaya gwen ausuna Alap hen Kristus Yesus, men Zen Pontius Pilatus hon damnak Zēnaka kira taka, zēno nik mo nwenakē emsa titi ta'an: ^{††14} Ano titi tanna an san em dawemkam ang gwe tine gwen– tingare zi mo nwenak de enho kles gwesin srēmkam gwē gwenkam, hēndep Bian Yesus de lwahal zannak de zau'uk. ¹⁵ Yesus mo hatazan hap dena in molya bwal kinik. Zen sa ki hēndep lwal– sosen tangan Zini Alap zēre mo gun sun. Zen Zen en tangan teipsinnī. Hen Zen tingare bose nabare zi mo Mamna, hen tingare teipsin zi mo Teipsinnī. ¹⁶ Zen Zen hēndep de gwē gwen Zini. Zēno ngatannak toton nara dep?– goglek de gwen naye. Desa zini hom mae hla dak, hēndep angkam mae bëjen hla tan. Dikire Desa hēndep denaban blikip neisik gweblak, sap Zē-en sosonna! In eiwa tangan! †

Timotius de te-ala beya zisi kirekam titi ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Emki te-ala beya wenyaka anakan jalse gwibirida gwen, “Bahem ëbolte-bolte gwe-gwen, hen auhu-kama ennak de kire-kire ennak bahem ëyāing gwe kinī gwen.” Sap auhu-kamanak de te-ala maena zen nabakam ëjek-jak gwe-gwenan. In zep em titi ta gwibinzen de Alap ensa yaing gwebla kinī gwen hap. ^{††} Sap Zen Zen kae-kaena nēbe mae hap mam gul gwizimnira– nen dikim enlala nik ëoto gwesin hipye. ¹⁸ Zep emki gwibirida gwen, “Eno mae mo kire-kirena beyana, zep em em aha zisi kwei yul sonendan– kitak de zi hip de dawemsa goltrei gwizimdinkimye.” Zep auhu-kama ennak dep de te-alakam, zen dikire ëkae-kae gwe-gwek, hen aha zisi mas neibirida gwek.

¹⁹ Zen de kirekam ëgwē gwenkam, dekam zēno mae mo ngatan zi mo langnak de te-alana sa tangan ëbeya gwer. Awe de lowe henna hen okamanak dep de te-alana, zen kitak au-au makan. Hwēna wakuwe de lowe henna hen zao de kire-kirena, zen eiwa de tangan wēnya zen. ^{†††}

²⁰ Timotius Bak, Alap mensa zēre mo nganak de syal gwe-gwen hap emsa taibliblaka, desa dawemkam kara gul gwe. Totore tawa tabinni hen kire hap de ol gulsuk-gulsuknu langa gulsuk. Men zen auhu-kama enlala en san totore ola insa tawa da gwibirin, zen hwēna man ëkil gil gwenan, “An zen– enlalasa dikim langa tasin hip denaye.” Hwēna zen boton. ^{†††1} Ahakon men zen desan ang tak, hwēna dekam zep Kristussu de ang gweblan nakon ëbutihak. ^{††}

†† 6:13 Yoh 18:36-37, 19:11 †† 6:16 Kel 33:20 ††† 6:17 Luk 12:20-21 ††† 6:19 Mat 6:20 § 6:20 1Tim 4:7, 2Tim 1:14 †† 2Tim 3:8

Em in zene suratna ansa ulin gwe'ak, dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

2 Timotius

1 Ano dang tiniinak de walasna Timotius Bak hap, Paulus onakon:

Dawem! Zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep kirekam Kristus asa dam tasiki- dekam de hēndep de gwēn hap de ol dawemsa gol halada gwen hapye, men kirekam Alap gu-gubiridakake, Kristus Yesus hon de ēngaya gwen hap dena.

Nēre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mam tangankam ebe hap ol gweblala. Hen em zēre nik mo taha terenak esa gwē gwera.

Timotiussu kim udobe naban dikim gwē gwen hap titi takake:

³ Em kim Kristussu taibliblaka, dekam zebe gwēkasan de ēre mo walas wē tan tangan. Ēe in zebē ebon onakon hen-henkam Alap hap dawemna gol gweblanan, hen zebē yaklam denaban kam denaban ebe hap Biansa abe ta tine gwenan. Sap ēe hen ēre mo auyanaza osanē ang gwe-gwenan, in zebē alp gwe tine gwenan- enho kles gwesin srēm kam de Alapsa abe ta tine gwenkamye. ⁴ Timotius, ēe namaē eno nwe gohona enlala gwe-gwizim'in- men kime aban syak ē'an-ka, dekam denaye. Ēe in zebē tangan emsa de etan zertowen hap dwam gwe-gwe'an, sap zen dekam tangan sa ano isrip-srina taman kinil. ⁵ Hen ēe mae habē ebon onakon Alap hap dawemna gol gweblanan: Sap ēe mesē eno enhona anakan tame tak, "Zen eiwa tangankam Yesussu taibliblaka. Ēk enkam hom." Eno anena Yunike hen we abuna Lois Bak zen hen kirekam laibliblak, in zebe em hen zēno nik mo kim taibliblaka'ara.

⁶ Zen in zebē emsa enlala sobla'an: Ēe men dekamē ep tahana tehabla inek, dekam mensa sosonna Alap ebe hap golblaka, desa em syauk mo kim bubung gul gwen. ⁷ Sap Alap zēre mo Enhona mensa nēp zer gwizimnira, zen aīrinni tawa naka hom. Zen soson enna, kwasang-kwasang enna, hen zēnaka de zerinik gwe-gwenna. Zep Zen de nēbon mae ing gwe henkam, nen kirekam esa hen lowehe gwer.

⁸ Zep bahem saher gwe-gwen- Bian Yesus hup de ol- sa de tonbirida gwen hapye. Hen bahem anakare hap saher gwe-gwen, "Paulus bwinak gwē'ara." Sap ēe Bian mo ol dawemsa de golasas gwe-gwen jal habē awe gwē'an. Sosonna mensa Alap nēp gol gwizimnira, desa en em blol gwe-gwibin- anakare enlala naban, "Ēe hen sap asa Bian Yesus hup de jal hap Paulus mo kim ka-

rekna goltowe gwer." ^{†9} Nen kirekam de enlala naban nen lowehe gwen, sap Alap mes nēsa ngaya tabirki hen nēsa kwang guludaka- dekam de enho lalak enkam zēre en onak lowehe gwen hapye. Nen home bannakare maesa syal eibik- dekam de Zen nēsa ngaya tabin hip denaye. Hwēna zēre mo kwasang-kwasang hap ki kirekam nēsa kalang gwibiridaka. Zen orep mes nēsa kirekam Kristus onakon kwasang gwibirida'an-ka- men dekam hēndep okamana ansa syal gwibir srēm gwe'ankake. ^{†10} Hwēna Zen nēr hom nēp zēre mo kwasang-kwasangna insa goltreizimki- nēsa de ngaya tabin hip de Zini insa kim zer sonezimkike. Sap nen menkam eine juwen zi mo ora san ēgwa ha'ak, hwēna Yesus zep orana insa tayalsiki. Dekam zep hwēna zēre mo ol dawemkam nēbe mae hap hēndep de ēngaya gwen hap de orana sal tazimki. ¹¹ Asa in zep dam tasiki hen zer soneka- dekam de ol dawemna insa gol halada gwen hap hen tawa ta gwibin hip. ¹² Ēe in zebē karekna goltowe gwenan, hēndep angkam zebē bwinak awe gwē'an. Hwēna ēe homē kire hap saher gwe-gwenan, sap ēe mesē Biansa tame tak- men Zēbonē yaing gwe kinī gwenanye. Zep ēe tawana: Zēre mo nganak de syala men zep asa taibliblaka, Zen sa desa kara gul gwera- hēndep zēre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. ^{††}

¹³ Timotius Bak, eno tawa tabinni, zen diki ēre mo tawa tabin sin de ang gwek. Dekon bahem golsyalhe gwen. Zep Kristus en osan em dam gwesikhal gwen, dekam eno Biansa de taibliblan hap de enlalana sa mam gwera, hen zēno kim esa aha zisi kwasang gwibirida gwera. ¹⁴ Alap mo Enhona Zen man nēsa golēlowehe gwenda, zep zēno sosonkam emki dawem enkam ere mo syala insa kara gul gwen- Zen men kire hap emsa taibliblakake.

¹⁵ Ena mese abe hap dena ansa salka: Tingare Asiak de Kristen zini, men zen sap menkam asa bwinak du nē gweblak, zen mes asa hli dasik. Hēndep aumwa hap Pigelus Bak ne Hermogenes Bak ne asa hli laka. ¹⁶ Diki Onesiforus Bak Swe, zen en nama maka asa zep gwē gwē'ara. Zen hom ano bwinak de gwēnna an hap saher gwe-gweka. Hēndep zen kim Romak awe hata zaka, zen man asa tē gwebla'an-ka, hēndep ki zep asa hla taka. Zen man asa sam tasik gwe zaka, hen ano enlalasa ap tatete ta gwebla zaka. Zen diki Bian sa

†† 1:8 Rom 1:16, 2Tim 2:3, 2:9 † 1:9 Ef 2:8-9, Tit 3:4-5 ††

Ayat 12 mo aumwa topnak awe, zēno dam gulsunnu dan-dan. Aha- na anakan: Zep ēe tawana: Ēre mo enhona mensaē zēno tahanak drēnek, Zen sa desa kara ta gwera- hēndep zēre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. (Mzm 37:5)

† 1:6 1Tim 4:14

kwasang-kwasangna zëno we wal walas hap gol gwizimdi. ¹⁸ Ena tawana: Zen hen Efesusk dawemkam ano tahana ap zitrî so gweblaka. Zep diki Bian Yesus sa zëre mo kwasang-kwasangna zëbe hap mam gulblula-Zen de etan lwahal zankam.

Timotius dikim jana nabare zi mo kim tatetekam gwë gwen hap de ol:

2 Zen zep, tane tol, emki Kristus onakore kwasang-kwasangnak tatem zaun. ² Mensa abon onak zi beya mo ngirinnik sane gwe-gweka, zen desa em hwëna aha zi hip etan ayang gul gwizimdin. Ere mo anakarekam de taïblibiridan zi hip em ayang gul gwizimdin, “Zen sa hwëna aha zi hip etan ayang nul gwizim.”

³ Anakare enlala naban emki tatem zaun: “Ëe an hen zen ahana- Kristus mo jana nabare zi niye. Ëe sap asa hen zëbe hap de jal hap karekna goltowe gwer.” ⁴ Jana nabare zini zen mam zik mo gubiridan en san ang ta gwenan. Zen bëjen aha syalak ëhir-hir gwen, sap zen man mam zik dikim sam gwesibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep emki hen kirekam nëre mae mo Mamna Kristussu enlala gwe-gweblan. ⁵ Men ki hen bolasa de asyas gwe-gwibin zini: Zen de peraturan san ang ta gwen srëmkam, zen bëjen asyas hap de hadiana insa gul irin. ⁶ Ahana hen ki: Nga syal gwe-gweblan zini, syal-syal wenya, zen zen sa lamkam ngana in kore eini dawemkam gul iri. ⁷ Ano ola ansa emki enhonak lonen. Alap dekam sa ebe hap golblala- dekam de kitak tame gun hup denaye.

⁸ Em de tatem zaun hup, diki Bian Yesussu em anak-an enlala gwe-gweblan: Zen teipsin zini Daud Bak onakon saltikî, hwëna Desa man dak. Hwëna Alap zep etan tin nikon ngaya taka- ëe men kirekamë zëbe hap de ol dawemna gol halada gwenanke. ⁹ Ëe in hen zebë angkam jal zi makan bwinak awe karekkam gwë gwenan. Hwëna Alap onakore ol dawemsa bëjen bwinak mat gulsun. Zen wet sonkam. ¹⁰ Hwëna ëe an zebë anakare enlala hohle tan naban gwë gwenan, “Ëe sap asa karekna goltowe gwer. Diki mensa Bian Alap Kristus onakon de ëngaya gwen hap dam tasibirki, zen dikire kitak Bian zëre mo sërkam de ngatannak yaing gwëk- zao deka hëndep denaban lowehe gwëk.”

^{†††11} Zep nen dikim tatem yaun hup, Kristen zini nëno mae mo kirekam de taïblibinni ansa nen enlala ei gwibin:

“Kristus sa nësa hëndep denaban golëlowehe gwëranen de anakan ëenlala gwe-gwenkamye, ‘Yesus kim tilikî, Zen abanë lik.’

¹² Nen de tatem ëzaunkum, nen esa lamkam Yesus zëre mae han irik il gwer.

Hwëna nen de zi mo inik Yesussu anakan zabeblankam, ‘Ëe an Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom,’ ki hwëna Zen hen sa nësa gubiridala, ‘Zen Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.’ [†]

¹³ Nene Yesussu de taïbliblan nakon etan ësin gwe hana'ak, hwëna Yesus nama sa zëre mo nësa de gubiridan ola syal gwe-gwibir-zimdi. Sap Zen hom wet gwesik gwenda. Zën sa nësa etan tatete ta gwibiri.” ^{††}

Kristus mo nganak de dawemkam syal gwe-gwen hap de ol:

¹⁴ Emki Kristen zisi anakan enlala sobirida gwen, “Ëe Bian Alap mo nwenakë emsa titi tabi'in: Bahem Alap mo olak de ol-gunsu keisa-keisa gwe-gwibin.” Kirekam em titi ta gwibin, sap kirekam de keisa-keisa gwibinni, zen waba hap. Sap zen kire nakon zëre mae mo Biansa de taïbliblan nakon ëaltil gwenan. ^{††15} Dawemkam emki alp gwe-gwen- dekam de Alap emsa anakan sam gwesik gweblan hap, “Zen dawem enkam ano nganak syal gwe-gwe'ara.” Dam-dam enkam em Alap onakore ol dawemkam tawa ta gwibin. Dekam em molye zëre mo nwe kara gwennak saher gwëka. ¹⁶ Auhu-kama enlala zi mo totore tawa tabinsi emki langa gulsun. Sap kire ol san de ang tankam, dekam zini Alapsa man langa dasik gwenan. ¹⁷ Kirekam de tawa tabinni, zen men kiye- kwae yala. Himeneus ne Piletus ne zen kirekam de kwae naban. ¹⁸ Zen mes eiwa de ola kon olsyal heka- anakan de yasik la gwibinkim: “Kristus molya emsa juwen nakon ngaya tabirki, sap zisi de kirekam juwen nakon ngaya tabin hip dena mes lwak.” Zëno nik mo ol san de ang tankam, zep hëndep ahakon Kristussu de taïbliblan nakon etan lwan dahak.

¹⁹ Hwëna nen de zë tatem ëzauk gwen hap dena, Alap mes ngirin gol te makan Kristussu nëbe mae hap ik tizimki. Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Bian mes zëre mo hlil irin wenya nëno mae mo bosem-sena kitak tawa gwibiridaka,” ^{†††} Ahana dam gulsunnu hen anakan, “Men zen ëgu gwenan, ‘Ëe an Biansa de ang gwe-gweblanna,’ hwëna karek gol gwensa zen baes tan.”

²⁰ Men kiye, te-ala beya zi mo golak de piringni: Ahakon emaskam dena hen perakkam dena. Hwëna ahakon hen ki totore piringni- kama ngatdarakkam dena hen tenya korena. Totore piringni, zen mwin-mwan-kam dep dena. Hwëna dawem-dawem wenya, zen tembane yawal ennak dep dena. ²¹ Zep hen kirekam, men nara zëre mo enhosa kirekam-kirekam karek nakon lalak tanna, zen sa Alap mo nwenak gwëra- san de emaskam de piringni kiye. Bian sa desa sam gwe-siblila, hen syal dawemsa sa zep wei yul soneblala, sap zen kire hap mes hohle gwëka.

²² Zen in zep, Timotius Bak, emki wal sei-siwir mo hohle-hle enlalana langa tasik gwen. Hwëna a kire orasa em të gweblan:

Dekam de dam-dam enkam gwë gwen hap dena, Biansa dikim dawemkam taïbliblan hap dena, dekam de aha zisi kwasang gwibirida gwen hap dena, hen aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena.

[†] 2:9 Plp 1:12-14 ^{††} 2:10 Kol 1:24 [‡] 2:12 Mat 10:33, Luk 12:9, 1Ptr 4:13-14

^{††} 2:13 Rom 3:3-4, Bil 23:19 ^{‡‡} 2:14 Tit 3:9, 1Tim 4:7 ^{†††} 2:19 Bil 16:5, Yoh 10:3-5, 10:14-16, 10:27

Sap tingare zini men zen enho zon tasiblin naban Bian Yesusu betek nē gweblanan, zen kirekam lowehe gwenan. ²³ Enlala joblo-top zi mo ēkeisa-keisa gwe-gwen san em bahem ang gwe-gwen. Zen waba hap. Ena tawana: Zen dekon zini ēdarak gwe-gwenan. ²⁴ Hwēna Bian mo nganak de syal ta gwen zini, nen bap nen ēdarak gwe-gwen, hen bap nen nabakam jal ta gwen. Nen diki enlala sae-sae naban nen eiwa de enna kim tawa ta gwibin. ²⁵ Zini men zen nēbon mae onakon ēdrak gwe inehal gwenan, nen hwēna ol sin-sinkim nen etan eiwa de ora san dep titi ta gwibin. San ha dekam Alap sa zēbe mae hap dekam de ēhalen hap dena golzimdi- hen eiwa de ora san dikim etan lwanda han hap denaye. ²⁶ Zen eiwa mes dowal mo kigi mo zolak ēkyanhek, in zep zēno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Hwēna nen de kirekam mas gwibirida gwenkam, Alap wēhē golzim'inka?- dekam de enlala makamna insa tapbla tan hap denaye.

Aumwa hap de yaklanak dep de ol zīm-zīm:

3 Hwēna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap de yaklana an zen angkam lwa se'an, dekam okamana an sērkam tangan sa karek gwe zaher. ^{†2} Sap dekam zini beyakam sa anakan lowehe gwer:

zēre en mo timsi de ngalap gwe-gwibin,
te-alasa de ensa lwa gweblan,
zēre en mo boresa de mam gul gwen,
sērkam de zēna-zēna gwe-gwen,
aha zisi de lamang ta gwibin,
an-bi zemka bējen betek gwizimdin,
Alapsa bējen enlala gwe-gweblan,
wal bose zemka bējen anakan gublun, "Ema tol asa sam tala."

³ Hen bējen kwasang gwibiridan,
zi bosyan hap de jalsa lam gul gweblan,
boton ol gol halada gwen,
wal bosyansa de golēgu gwen,
darak soson,
zēnaka bējen zerinik gwen,
dawem enlalasa bējen zer irin,
bolte-bolte enlala enkam de gwē gwen,
totore-totorekam de gwē gwen,
syas-syas enkam de lowehe gwen,
hwēna Alapsa bējen enna lwablan.

⁵ Kire zini zen ēk enkam anakan ēgu gwenan, "Ee an Kristen zi." Hwēna zen man baes ta gwenan- Alap de zēre mo sosonkam zēno mae mo lowe hensa li yul sone gwizimdin hipye. Zep kirekam de zisi emki langa tasik gwibin. ^{††}

⁶ Ahakon hen we walsya gol-gol san aningkim yasik da gwibirin. Zen anakare we walsya karek san dep titi da gwibirin:

enlala sin-sin wenya,
enlala hole-hle beya wenya,
hen kirekam-kirekam karek hap de enlala ēdowe hanan wenya.

⁷ Kirekam de we walya man ēsam gwesik gwenan- ol ēsesa de ēsane gwe-gwen hapye. Hwēna zen bējen anakan klis gun, "An eiwa dena. An boton." ⁸ Men kirekam orep Yanes Bak ne Yambres Bak ne [‡] Musasa trutru ul gweblaka, zep yasik tabin hip de zini in hen kirekam angkam eiwa de tawa tabin nik tru-tru nul gwe'an. Zen mes enlala nakon ēhaī gwēk. Zen mes tangan Kristen zi mo taiblibin nikon ēlanga gwesik, hwēna totore tawa tabinsi daibli gwibirin. ⁹ Hwēna kire zisi molya holokam ang neibirida gwēk. Sap nabakam sa anakan dam dasik gwibir, "An enlalana joblo-topna,"- men kirekam hen orep de auyan-azana zi darena insa dam nosusukke.

Timotius de kirekam Alap hon tal gwesin hip de ol:

¹⁰ Hwēna Timotius Bak, em ano tawa tabinni tawana- hen ano gwēna, hen ano dwam gwibinni dekam de enho kles gwesin srēm kam gwē gwen hap denaye. Hen em mese asa anakan tame taka,

"Zen Biansa de taibliblannak tatem zauk gwenda.
Wal bose wal zemka de kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwenda,
hen nabakam hom jal gwe-gwenda."

¹¹ Asa kim Yesusu de taibliblan srēm wenya ēna Antiokiak, Ikoniumk, hen Listrak karek da gwēk, dekam em hen zēwe gwē'anka. ^{††} Zep em mese dekam asa anakarekam kara ta gwēka, "Zen sap kareksa goltowe gwenda, hwēna nama tatetekam zauk gwenda." Hēndep dekam man Bian tingare abe hap de jal zi mo taha nakon asa zeser sone gwēka. ¹² Asa en molya kirekam nē gwēblak. Hwēna tingan men zen Kristus hon de ētal gwesin hip ēdwam gwe-gwe'an, desa hen kirekam sa karek da gwibir. ¹³ Hwēna enlala karek zini hen yasik tabin hip de zini sa etan zēre mae mo karek-karekna esek nulse zahe gwer. Zen sap aha zisi yasik da gwibirin, hwēna zēna hen hom anakan tame nul gwenan, "Hare ēe an syauk sun dep am gwē ha'an."

¹⁴ Zep tane tol, men desa emsa tawa da gwēk, em mese hēndep dawemkam taiblibirki. Zep zen zēwe en tatem zauk. Sap ēe in zen emsa tawa la gwēk, em mese dawemkam asa tame tabirki. ¹⁵ Em betek nakone Alap mo ola tame gulku. Alap mo ola, zen dekon zep enlala blala hata gwenda, dekam zep zini ēngaya gwen hap de orana dam dasik gwenan- Kristussu de taibliblankam. ¹⁶ Sap Alap mo ola mensa ale nuk, zen kitak Alap zēre mo Enho nakore naka. Hen zen dawem tanganna-

dekam de tawa ta gwibin hip,
oto tasik gwibin hip,
halen ta gwibin hip,
hen ora dawem san dikim dam tasik sone gwibin hipye. ^{††}

¹⁷ Alap mo nganak de syal ta gwen zini, nen de desa enhonak lone gwenkam, dekam esa anakan tame ul

[‡] Yanes Bak ne Yambres Bak neka, Yahudi zini kirekam bose nosok Mesirk de meiyer golzauk gwen zi darena- men zen Musasa trutru ul gweblakake. (Kel 7:11, 7:22, 9:11) ^{††} 3:11 Kis 13:14-52, 14:1-20 ^{††} 3:16 Rom 15:4, Ibr 4:12

gwer, “Èe kirekam asa syal gwe-gwer.” Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, dekam nëno mae mo enlala blala sa sowehe gwer.

4 Timotius Bak, èe ola ansa Alap mo nwenakë ebe hap hli yulblu'an- hen Kristus Yesus mo nwenak, men Zen sa zëre mo ìrik gînsî golhata zalake. Zen sa dekam juwen wenyaka hen nama de èngaya gwen wenyaka klis gul zula. Zep Timotius Bak, Eirzi-Bia yawal mo nwenak èe ama emsa gublu'an: ² Alap mo olsa em tonbirida tine gwen- sap sane gwen hap de èdwam gwennak, sap èdwam gwen srëmnak. Emki dekam oto tasîk gwibin, hen udobe naban jalse gwibirida gwen, hen titî ta gwibin, hen ol sin-sinkim em dawemkam tawa ta gwibin. ³ Sap molya holo gwëk, dekam sa zini anakarekam lowehe gwer:

Eiwa de tawa tabinsî de èsane gwenna sa baes tal, hwëna zen guru-guru èsesa sa beyakam deibirida gwer.

Desa sa hwëna nenbirida gwer, “Asa ère mae mo dwam gwibin en san tawa la gwibik.” Zep sa hëndep zëre mae mo hole-hle en san tawa da gwibir.

⁴ Zen dekam sa hwëna eiwa de olsa de èsane gwe-gwen hap zëno mae mo ini èmat-mat gwizim.

Hwëna auyan-aza zik mo èpba olsa sa srën li nul sone gwer- dekam de zëre mae mo dwam gwibin dërek san dep syan nahlan hap.

⁵ Hwëna Timotius Bak, emki enaka kara ta gwen. Kareksa de goltowe gwennak tatem em zauk gwen. Yesus mo bosesa de salbin srëm zi sin dep emki èngaya gwen hap de ol dawemsa golzim halada gwen. Em Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep syala insa dawem enkam em sul sonen.

⁶ Sap èe nabakam asa emsa hli tal, hen ano kala nabakam sa wet sol- men kiye, dombasa de Alap hap zip soblanna. ⁷ Èe mesë ère mo syala sul sonek. Èe jana zi mo kimë Yesus hup de ol dawemna golasas gwe-gwëk. Yesussu de taïbliblan nakon homë mae syalhek.

⁸ Èe insa kirekam tatem zauk gwëk, zep angkam abe hap de mire sigina Bian man ap golkara gwebla'ara. Yesus Zen dam-dam enkam de klis gun hup de Zini Zen. Zen kim de nësa klis gu'un zaka, Zen dekam sa abe hap golblala. Abe en hap molya golblaka, hwëna tîngan men zen zëre mo lwa halzan hap de yaklana anakan enlala në gwebla'anke, “Diki nabakam zen ki lwan,” Zen zëbe mae en hap sa kap tazimdi.

Paulus kim syal betekna Timotius hup golblakake:

⁹ Emki dawemkam alp gwen- dekam de nabakam asa duweblazan hap. ¹⁰ Sap Demas Bak mes asa hli ta guk halka. Zen auhu-kamana ansa ensa lwa gwibi'ira, hëndep zep Tesalonika san dep heya gwëka. Èe mesë Kreskes Baksa Galatia san dep zer sonek. Hen Titus Baksa Dalmatia san debë zer sonek. ¹¹ Lukas Bak en

hanë nama è'an. Markussu kwang ta kînzî. Sap zen aïris- ano tahasa de trî son hapye. ¹² Èe mesë Tikikus Baksa Efesus sun dep zer sonek. ¹³ Song gwe zankam, Troask ano baju sal-sala teysya kînzî. Karpus Bak mo golakë hli sok. Hen ano bukuna lop ta kînzî- nonol tangan dawem-dawem wenyaka. ¹⁴ Tembaga nakon de kire-kire yang ta gwibin hip de zini in, Aleksander Bak, ¹⁵ zen mes asa dawemkam karek taka. Hwëna zen sa Bian onakon hlau. ¹⁶ Em hen em terya-tya gweblan, sap zen sërkam nëno mae mo tawa tabinsi husus gwe-gwibi'ira.

¹⁶ Pemerinta mo mam-mamna kim nonol asa taken-taken nëblak, dekam zini hom tangan asa nërzauk sonek. Tîngan man asa hli da gukhak. Dikire Alap zëno mae mo karekna insa tap gulsuzimk. ¹⁷ Hwëna Bian Zën zep asa golek de ta zaka, hen sosonna ap golblaka- dekam de zëre hap de ol dawemna insa sowe henkam Yahudi srëm zini insa tonbiridan hapye. Bian dekam zep asa zëno mae mo jana ngî nakon zeser soneka- èe dikim etan èngaya gwen hap de ol dawemna insa tîngare Yahudi srëm zi hip golluwe gwizimdin hipye. ¹⁸ Zep Bian Yesus sa tîngare zi mo jala kon asa hîl tî sone gwera, hëndep Zen sa asa drëne sera- zëre mo ìrik gînnik de gwë gwen hapye. Dikire zëre mo bosena teip nulsuk gweblak- hëndep denaban! In eiwa.

¹⁹ Priskila ne Akwila neka guzim, hen Onesiforus mo golak men zen lowehe gwenan, desa kitak anakan gwibirida, “Paulus dawem ensa ep gol sonezimki.” ²⁰ Erastus Bak Korintusk gwëka. Hwëna Trofimus Bak man sang-sang gwëka, zebë Miletusk hli tak. ²¹ Bahem dalkal gwen, ki hwëna hi ngëp tamle gwennak esa song gwe zala. Yubelus Bak, Pudes, Linus, hen Klaudia Bak dawem ensa ebe hap nol soneblak. Hen kirekam- tîngare awe de aya-wal oso wal omye.

²² Dikire Bian emsa zergwë gwëk. Hen kitak em in zen iwe lowe he'an, dikire Bian mo kwasang-kwasang-na ebon mae onak lwa gwëk.

† Markus in san ha zëno aha bosena Yohanis? Zen san ha men zen nonol ol dawemsa de goltën dannak Paulus ne Barnabas neka heya gwenkam hli so guk halkake? (Kis 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39) †† Paulus mae hap mes yap Tikiku'u zer soneka: Timotius mo weinak dep de Efesusk syal gwen hap. ‡ Insa “dawem-dawem wenyakam ale gulku, Yunani olkam “tweran sopkam de buku”kam ale gulku. Kire bukuna zëno kitak de halamanna tweran sop en nakorena. Desa te-ala mamkam kap da gwëk. Zep san ha totore bukusa hom enlala gweblan daka, hwëna Alap mo ola bare naka mes yap. Aha dam gulsunnu hen: San ha bukuna in zëre mo tahakam de ale nabare naka? †† San ha Aleksander in, men zëbe hap denaka hen Nonol Timotiusnuk ale gulkuke? (1Tim 1:19-20nak) Aha-na “Aleksander”kam de bosena Kis 19:33-34nak. Aleksander in mae hap mes yap Paulus mo tawa tabinni husus gwe-gwibirki: Sap zen tembaga nakon yang tabin dowal-dowalsa yang ta gwibirki- te-alakam de lirak ta gwibin hip. †† Erastus hup de ola emki Kis 19:22 hen Rom 16:23nak hlaun. Trofimus hup dena, emki Kis 20:4 hen 21:29nak hlaun.

Titus

1 Suratna an ère mo tanena Titus Bak hap, Alap mo nganak de syal gwe-gwen zini hen Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Eirzi-Bia mae hap asa dam lasiki: Èe dikim Alap mo hlil irin zisi Kristussu de taibliblannak de tatem èzauk gwen hap dena kim titi tabirida gwen hap, hen zen dikim eiwakam de tawa tabinsi tame gun hup, hèndep Alap en onak dikim dawemkam ètal gwesin hip. ²Sap Alap man dwam gweka- nen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, "Èe eiwa asa ki hèndep de gwèn hap dena oltower." Sap boton srèm Zini Alap Zen mes èngaya gwen hap dena insa okamana ansa de yang gulsun srèmnak nesa gu-gubiridaka. ³Yaklana mensa nesa de ngaya tabin hip de Zini Alap dam tasiki, zao kim nër hom zauk, Zen dekam zep zère mo orep de ol gu-gunnu insa abe mae hap goltreizimki. Zen dekam zep hen èngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen hap de syala abe hap wei yul soneblaka.

⁴Titus, em an eiwa ano tane, sap nen apdenak mese Kristussu laibliblaka.

Nère mae mo Bian Alap ne nesa de ngaya tabin hip de Zini Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zèno nik mo taha terenak esa gwè gwera.

Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, "Èe emsa Kristen zi mo nol-nolaka dikim dam tasibin hibè Kretak hli tak." †

⁵Èe mae habè Kretak emsa hli tak: Kirekam-kirekam syala men zen nama lwa kini"ak, desa de em sul sonen hap. Nonol tangan èe ama emsa gubluk- Kristen zi mo nol-nolaka de è-è san dam tasibiridandan hap. ⁶Kristen zisi de nol gwibiridan hap de dam tasinni, zen diki tingare zi zen anakan tame tan, "Zen enho kles gwesin srèmna."

Hen nol gwen hap de dam tasinni, we dan son zisi bëjen.

Zen diki walas zem hen Kristussu zen taibliblan.

Anakare zisi bahem nol gwen hap dam tasibin: Zèno walassa de aha zi anakan gubirida gwenna, "Zèno walasna in kareksa nol gwenan," ahaksa, "Zèno walasna in hom bi zik mo ol san ang ta gwenan." Kirekam de walas zik ègwè gwenna, ki bëjen bi zemka Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam tasin.

⁷Kristen zisi de nol gwibin zini, zen dwan Alap mo nganak de syal gwe-gwen hapke. Zep zen diki zi mo nwe-

nak de enho kles gwesin srèm naka de dam tasinkim. Zen zep anakare zisi bëjen dam tasibin:

bola-bola zi,
jal sosen zi,
ho mamaksa de hole-hle gwe-gwibin zi,
darak sosen zi,
hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zi.

⁸Hwèna anakare naka emki teibirida gwen:

enlala tatetena,
enho lalakna,
enlala dam-damna,
dawem ensa de dwam gwe-gwibinni,
hen dawemkam de zère mo gola kon zisi lup gulin gwen naka.

⁹Nol gwen zini, zen diki eiwa de olsa zen dawemkam gwirensik gwen- nen men kirekam taiblibin hip dena tawa la gwibirinke. Zen dekam sa aha zisi eiwa desan dep titi da gwibir. Hen zini men zen ola insa baes nei gwibi'in, desa sa anakan oto dasik gwibir, "Em kire nakone èsyal he'an."

¹⁰Sap angkam zini beyakam hliwen hap èdwam gwe-gwe'an. Zen aha zisi zère mae mo totore olkam yasik da gwibi'in. Dawemkam Yahudi mo ausu nakore zimèn zen Yahudi srèm èKristen gwen wenya to mip blom tasibin hip titi da gwibi'inke. ¹¹Kire zini zen zi beyasa kim totore olkam ahak-ahak da gwibi'in- sap zi, sap we, hen sap walas. Hwèna dekam zep hen zère mae mo tawa tabin karekna in hap te-alasa de golzimdin hip aberbe da gwibirin. Kire zini mip naka nen mat tasik gwibir-zimdin.

¹²Eiwa, lang tekna Kreta iwe de zini, zen karek-karek tanganna. Orepe zère kore wal bongna ki, enlala blala. Zen man zère korena kip anakan ale gulku, "Kretak de zi ausuna an boton tamna, hen asang tamna, hen tembane ngalap-ngalapna- gwe makarena." ¹³Zèno ola in, zen eiwa de tanganna. Zen in zep udobe naban em jalse gwibirida gwen- dekam Yesus ensa de taibliblannak ètal gwesik. ¹⁴Zep Kretak de Kristen zini, zen bap zen angkam Yahudi mo èpba ol kokung gul gwen san ang ta gwen. Sap dekam hwèna Alap mo ol tanganna man hli nul gwenan- zi mo totore titi tabin ol san dikim hwèna ang ta gwen hap. ††

¹⁵Sap enho lalak zini, zen banakare dawem maesa de okamanak hlaunnu, zen bëjen hole gwibin. Kire zi hip okamanak awe hom tangan- dekon de zen Alap mo nwenak èkun gwen hap denaye. Hwèna enho karek zi hip hen Kristussu de taibliblan srèm wenya kip, banakare dawem maesa de hlaunnu, zen hwèna hole-

† 1:5-9 1Tim 3:2-7

†† 1:14 1Tim 4:7

hle enlala san dep li nul sone gwenan. Kire zini bëjen banakare maena enlala lalakkam enlala gwibin, sap zëno mae mo enlalana hëndep enho naban mes tangaan ëkawesik. ¹⁶ Kire zini zen ëk enkam anakan ëgu gwenan, "Ëe mesë Alapsa tame tak." Hwëna zëre mae mo kirekam-kirekam syal karekna in, dekon zep hwëna nwe-mase gwe-gwe'an- san de anakan de ëgu gwenana kiye, "Alap hom." Kire nol drak-drak zi jal-jala, zen toton banakan dep?- dawemsa de syal gwibin niye. ^{††}

Paulus kim Titusu anakan enlala soblakake, "A kirekam em dawem san dep titi ta gwibin."

2 Hwëna Titus Bak, em eiwa de ol enkam em tawa ta gwibin. Bahem engka en mae golwet son. Zep a kirekam titi ta gwibir: ² Zi bong-bong hap, ol zim-zim-si em gol gwizimdin- zen dikim tïngare zi mo nwenak anakarekam lowehe gwen hap:

enlala tatetekam,
enlala dam-damkam,
Kristussu de sërkam taïbliblankam,
ahasa de kwasang gwibirida gwenkam,
hen kareksa de goltowe gwennak de tatem ëzauk gwenkam.

³ Bong-bong we wal hap, hen kirekam em ol zim-zim-si gol gwizimdin: Zëno mae mo lowe henna, zen diki Alapsa de betek gweblan zi mo lowehen naban zen apde nën. Zen bap zen ahasa tonsubirida gwen. Ho mamaksa bap zen hole gwe-gwibin. Zen diki ëbong gwen srëm wenyaka dawem enna kim zen tawa ta gwibin. ⁴ Zen zep sa hwëna anakan tawa da gwibir, "A kirekam em zi wal okip kwasangna goltrei gwizimdin," hen "Walas omka a kirekam em kwasang gwibirida gwen." ⁵ Zen dekam sa hen anakare san dep titi da gwibir:

enlala tatetekam de gwë gwen hap dena,
hen enho lalakkam de gwë gwen hap dena,
zëre mae mo golak de syal-syalkam syal ta gwen hap dena,
zi zemka de dawemkam betek gwe-gweblan hap dena,
hen tïngare zi hip de kwasangsa goltrei gwizimdin hip dena.

Kirekam de dawemkam lowehe gwenkam, dekam aha zi molya Kristus hup de ol dawemna anakan lamang nuk, "Desan de ang tankam, dekam zini karekkam lowehe gwenan."

⁶ Hen zise gwen srëm zini, desa hen enlala tatetekam dikim lowehe gwen hap em titi ta gwibin.

⁷ Titus, tïngare ere mo gwënsa em ërak makan zëbe mae hap anakan lone gwizimdin, "Kristen zini a kirekam mo lowehe gwenanye." Enlala dam-dam enkam tawa ta gwibir- anakare enlala naban, "Ëe totore olsa homë tawa tabi'in." ^{†††} Enlala blala ban em eiwa de enna kim tawa ta gwibin. Dekam nëno mae mo tawa tabinsi molya aha zi anakan hwa nulsuk gwëk, "In karekna." Dekam nëno mae mo jal zini anakare hap sa hen

† 1:15 Mat 6:22-23, Luk 11:34-36, 1Tim 4:2 †† 1:16 2Tim 3:5, 1Yoh 1:6, 2:4 †† 2:7 1Ptr 5:3

ësaher gwe-gwer, "Zëno mae mo tawa tabinni banakan dep?- husus gwibin niye." ^{††}

⁹ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, zen diki zëre mae mo zi bina insa zen blikip gwesibirida gwen. Zen diki zen ëalp gwe-gwen- dekam de zi bina in sam gwesibirida gwen hap. Hen zen bap zen zëre mae mo zi bina insa ëk san tëhebiridahal gwen, ^{††10} hen bap zen sowë ta gwibin. Zen diki enlala damdam enkam zen lowehe gwen, hëndep zep sa tïngare zini nenbirida gwer, "Kristen zi de ëbabu gwenna, zen taïblibiridan tanganna." Kirekam de zen lowehe gwenkam, dekam nëno mae mo Alap onakore ëngaya gwen hap de tawa tabinni sa tangan sam neisik gwibir.

Mae hap de ol: Alap mo kwasang-kwasangna, zen tïngare zisi de ngaya tabin hip dena.

¹¹ Zen diki Kristen zi mo lowe henna kirekam. Sap Alap mes zëre mo kwasang-kwasangna nëbe mae hap goltreizimki- tïngare zi aususa dikim ngaya tabin hip denaye. ¹² Zep aumwa hap de yaklanak an zen angkam lwa zahe'an, Alap mo kwasang-kwasangna in, zen zen nëno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Nen dekam zebe Alap mo dwam gwibin sin ëliwehe gwe'an. Auhukama hole-hlena dekam zebe tapbla ul gwenan, hen enlala tatetekam hen dam-dam enkam dekam zebe lowehe gwenan. ¹³ Sap nen angkam Bian Yesus mo lwa halzan yaklana insae kara ë gwebla'an- men dekam sa nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristus zëre mo sër-kam de ngatan naban okamanak golati gwe ine zala-ke. Sap Yesus Zen hen nëno mae mo Alap Teipsinni. ¹⁴ Zen nësa dikim tïngare karek-karek nakon hil ti so-nebin hip Zënaka zerguku- hen nësa dikim enho nakon ngan tasibin hip. Sap Zen man dwam gwëka- Zën dikim nësa enho nakon bi gwibiridan hap hen li ta so-nebin hip, nen dikim syal-syalkam dawem ensa syal gwe-gwibin hip. ^{†††}

¹⁵ Zep Titus Bak, tïngan in dekam tonbirida gwe, hen desan de ang tan hap titi ta gwibir, hen udobe naban jalse gwibirida gwe. Em in Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep bap zen aha maena emsa enlala gwe-gweblan, "Ba hap de desa salblan hap." ^{†††}

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

3 Ere mo tawa ta gwibin zini em enlala sobirida gwëk- zen deka pemerinta mo mam-mam naka blikip neisibirida gwëk, hen zen deka zëno mae mo olsa i-san i-san nei gwibik. Zen diki hohle gwen nik zen

†† 2:8 1Ptr 2:15 †† Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jal-se neibirida gwëk. (Ef 6:5-8, 1Tim 6:1-2) ††† 2:14 Kel 19:5, Ul 4:20, 7:6, 14:2, 1Ptr 2:9 ††† 2:15 1Tim 4:12

lowehe gwen- mam zi nik de banakare syal dawem hap gubiridannak depye. ^{†2} Zen bap zen aha zisi lamang ta gwibin. Hen bap zen aha zi niban edarak gwen-gwen. Zen diki sae-sae enkam zen lowehe gwen-tingare zisi de blikip gwesibirida gwenkam.

³ Sap orep nëna hen enlala joblo-topna, hen Alap mo dwam gwibin sin home ang ta gwek. Hwëna totore tawa tabin sine ang ta gwek. Nësa hen mes kirekam-kirekam dwam-dwam enlala en hulek. Nëbon mae dekam enlala jal-jal en lwa gweka, hen nënaka de husus gwibiridan enlala en. Nen dekam zebe aha zi niban hwë-hwëkam nënaka husus eibirida gwek. ^{††4} Hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap dekam zep nëbe mae hap golzimki-

dekam de zëre mo enlala kae-kaesa hen kwasang-kwasangsa tame gun hup denaye,

Tane zemka in kim zer sonekake.

Nen sap home ba dawem maena syal eibik- dekam de nësa ngaya tabin hipye.

Hwëna zëre mo kwasang-kwasang en nakon ki nësa ngaya tabirki.

Dekam zep nësa karek-karek nakon ngan tasibirki.

Nen de desa sowe henkam nëre mae mo lowe hen-nak eisbin hip,

Zen zep zëre mo Enhona dawem en tangankam nëbe mae hap hlë ta sonezimki.

Zen Dekon zebe etan de jaha gwibiridan hap dena eis gwibirin.

Hëndep dekam zebe aha zi makan ëliwehe gwenan. ‡

Zep eiwa Alap mamkam nësa kwasang gwibiridaka, zep kitak nësa de ngaya tabin hip de Zini Yesus onakon kirekam syal gwibirki-

nen dikim zëre mo nwenak edakastin hip dena insaye.

Zen in zep esa hëndep de lowehe gwen hap dena hla kul-

men kirekame Alapsa enlala zon tasiblin naban blol ëbla'anke.

Sap nen an zëno hanan tabin walas.

⁸ Insa Alap mo kwasang hap dena ale gul, zen eiwa tanganna. Èe zebë dwam gwe'an- em de dekam kitak

† 3:1 Rom 13:1-7, 1Ptr 2:13-14 †† 3:3 Ef 2:1-2, 5:8, Kol 2:13 ‡ Yoh 3:3-7, 1Ptr 1:3

dawem enkam tawa ta gwibin hip. Dekam Alapsa de taibliblan wenya enlala zon tasik gweblan naban sa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip ëalp gwe tine gwer. Kirekam de lwankam, tingare zini anakan sa ëenlala gwe-gwer, "In airis," hen zen dekam sa zëno mae mo lowehen dawemna in san ang tal. ⁹ Hwëna Yahudi mo ëpba olak de kokung gul zahe gwen hap de ol keisa-keisana emki langa gulsuk gwen- hen sap orep de auyan-aza mo bosemse hap dena, hen Musa mo ëpba jalse gwen ol hap de ëilman gwe-gwen naye. Kirekon de ëol tetek gwe-gwenna, zen waba hap. ¹⁰ Zi de eno jematnak denaka zëre osan dep de hlil irin hip titi ta gwibinni, emki sap jalse gweblanna dan soblan. Zen de dekam sal srëm gwenkam, emki tingare Kristen zisi gwibiridan- zen de zini in han zersiri gwen srëm hap. ^{††11} Sap ena tawana: Kirekam de zini, zëno mae mo enlala dawemna mes hom gweka. Zëre mae mo karek gol gwenna, zen dekon zebe dam lasik gwibirin, "Zen mes eiwa de orana hli dak."

Aumwa hap de ol:

¹² Èe kimë eno weinak dep Artema'a zer sone'ak, ahaksa Tikiku'u, zen dekam em nabakam abon onak dep Nikopolisk hatazan. Sap ëe mesë hi ngëp tamle benkam de zëwe gwën hap kalang gwek.

¹³ Hwëna zi darena an zëbonë suratna ansa gol sone'an, ahana pemerinta mo jalse gwen olsa de klis gul gwen zini Zenas Bak, ahana Apolos. In kon de etan song ënnak, emki dawem enkam mas gwizimdin- tahalha srëmkam deka song ëka. ¹⁴ Zen diki nëno mae mo jematnak de zini, kirekam zen lowehe gwen- dawemsa de goltrei gwizimdinkimye. Nen kirekam nen nëre mae mo Kristen bose walya ban hwë-hwëkam nëre mae mo tahalhana sul sone gwizimdin. Totoresa bap nen lowehe gwen.

¹⁵ Men zen awe aban mae lowehe gwenan tingan dawem ensa ep nol soneblal. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa hen tonbirida- kitak men zen asa Kristus mo bose hap kwasang neibirida gwenanye.

Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

†† Mat 18:15-17, Rom 16:17

Pilemon

1 Ano dang tiniinak de syal bosena Pilemon Bak, † hen eno golak men zen Kristen zini etagal gwe-gwenan, hen nère mae mo somola Afia, hen Arkipus Bak– men zen hen Alap mo nganak syal gwe-gwenda-ke: Suratna an ebe mae hap.

Kristus hup de jal hap de bwinak gwën zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

³ Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

⁴ Pilemon Bak, èe, Paulus, Alapsa de gu soneblan nakon kimë emsa enlala gwe-gweblanan, dekam ebon onakonë dawemsa golbla tine gwenan, ⁵ sap èe ama anakan emsa sal gweblanan: Em eiwa-eiwakame Bian Yesussu taïbli'bla'ara, hen tingare Alap mo hlil irin wenyema kwasang gwibirida gwenda. ⁶ Sap nen mese Biansa de taïbli'blan nakon aha-en èka, zen in zebë Alapsa ebe hap hen anakan abe ta gwenan, "Bian, tingare dawemna mensa Kristus hun de zeraha-en gwen nakon hla kul gwenan, dikire hen Pilemon Bak kitak tame gul gwék." ⁷ Oso Bak, sap em mese Alap mo hlil irin wenyema kip kwasangna goltrei gwizimki, zen dekon zebë isrip-srina hen tatetekam de gwën hap dena eis gwibik. Tingare Kristen zini, zen hen ebon onakon enho misrim-srina neis gwibi'in.

⁸ Zen in zep, sap nen mese apdekam Kristus hun èraha-en gweka, zep èe amaka emsa anakan titi ta'an, "A kirekam syal gwe." ⁹ Hwëna èe homë kirekam emsa gwëbla'an. Hwëna ama sap'nen emsa abe ta'an, "Asa de kwasang gweblankam, em wëhë ano dwam gwibin sin ang gwe'anka?" Sap èe an zi bogol, hen Yesus hup de jal habë jalom èk tihinak awe gwë gwe'an. ¹⁰ Zebë emsa Onesimus Bak hap denaka angkam gu sonebla'-

† *Pilemon Bak zen Kristen zi mo aha mamna- èna Kolose mo langnak dena. Zère mo èna, san ha Laodikia. Hen zèwe de Kristen zini zèno golak tagal gwe-gwék. Zèno te-alana mes yap beya gweblaka, sap zen zisi bi gwibirida gweka- dekam men kirekam te-alakam lup nul gwékke. (Emki hen 1Tim 6:1 mo otde alenak hlaun.) Paulus kim langna iwe amjanbirki, zen mes Pilemon mo golak gwë gweka. Hwëna dekam Pilemon hon de babu gwen zini Onesimus man yap Paulus mo olsa sane gwe-gweka. Zao kim lwa se'ak, Paulussu dekam zep Kristus hup de jal hap Romak de bwinak se dyaink. Hwëna Onesimus dekam hen Pilemonsa de babu gweblan nakon heya gweka. Nen home angkam tame u'in, "Onesimus banakan Paulussu etan zertoweka." Hwëna zen man eiwa zertoweka, hen bwinak man Paulussu mas gwe-gweblaka. Suratna ansa Paulus Pilemon hap ale gulbluka- deban de Onesimu'u etan zèbon osan dep anakare ola ban zer sonen hap, "Bahem Onesimu'u karek tan, sap zen mes angkam Kristen gweka, hen asa dawemkam mas gwe-gweblaka." Sap dekam, babu gwen zi de heya gwenna, sèrkam karek da gwibik.*

an. Zen mes bwinak awe de asa mas gwe-gweblankam gwëka- san de ano tane tangan. Zep bahem tol karek tan. ¹¹ Menkam nen emaka bose laka, "Waba Hap Bak" kam, sap zen dekam asang naban ebon babu gwe-gweka. Hwëna angkam esa en gweblala, "Syal-syal tanganna." ††

¹² Zep ama angkam ano dang tiniinak de wasalna ansa etan ebon osan dep zer sone'an. ¹³ Èe ama sap awe de zergwë gwen hap dwam gweblak- zen de eno weinak asa mas gwe-gweblan hap, èe kimë nama èngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen jal hap bwinak awe gwë gwe'anke. ¹⁴ Hwëna em de asa kirekam gublun srëmkam bëjënë. Diki dawemna- em de asa de kwasang gweblan nakon gublunkam bap, "Amki zergwë gwe." Hwëna menkam èe emsa de sowë tan makanë zergwë gwék- kimë emsa tawa ta srëm gwe'akye.

¹⁵ San ha Alap kirekam mes yap emsa dwam gwizimki, "Dikire nongka sya kèk. Hwëna kim de etan gaing è'anka, dekam molya sya kèka." ¹⁶ Hwëna zen angkam emsa de babu gweblan en hap de zisi hom. Kirekam de gwën nakon zen mes tangan esek gwe seka. Sap zen angkam nëno nik mo dang tiniinak de oso. Hwëna dawemkam eno tangan mo dena, sap zen ebon de babu gwen zi. Hwëna angkam Yesussu de taïbli'blan nakon zen mes tangan gwëra- san de nëno nik mo oso tanganna kiye.

¹⁷ Zen in zep, em de asa enlala gweblankam, "Zen ano Kristen bose," ki Onesimu'u etan zerin- san de ènaka de zer irinni kiye. ¹⁸ Zen de orep banakare maekam emsa karek tanna, ahaksa eno kire-kiresa de ah-an gonna, zen hwëna èe asa ep te-alana golblal.

¹⁹ Suratna an mo aumwa hap de alena an ère mo tahakamë ep ale gulblu'an: ‡ Èe an Paulus, èe asa kitak te-alakam sul soner. Hwëna sap diki amaka emsa enlala sobla'an, "Diki em emaka ano dwam gwibin sin totoresa ang gwe'ara, sap èe hëndep de gwën hap denakaë emsa tawa tak." ²⁰ Zen in zep, Oso Bak, sap nen mese Kristus hun èraha-en gweka, èe ama emsa ano ol san de ang gwen hap abe ta'an. Em dekam esa ano enhona ap misrim-sri tablala.

²¹ Pilemon Bak, èe kimë suratna ansa de ep ale gul soneblan hap enlala gwe'ak, èe mesë hen dekam emsa anakan taïbli'blak, "Zen molya ano abe tan en san

†† *Onesimus Bak mo bosena enlala naban. Enlalana "syal-syal tanganna." Hwëna nonol mes heya gweka, zen in zep Paulus weha olkam bose taka "Waba Hap Bak" kamyë. ‡ Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulku. Hwëna aumwa topnak de ola an, desa Paulus zën ale gulku.*

zer inki. Hwëna zen sa hen etan zëre mo enlalakam sërkam kwasang gweblala.”

²² Hen ere mo gol teksonna ahana ap hohle ta gublu. Sap ëe ama Alapsa anakan blol gwebla'an, “Zen man tïngare aya-wal oso-walya eno mae mo abena sal gwe'ara. Zep Zen sa etan bwina an kon ebon mae osan dep asa zerwet sola.”

²³ Epafraas Bak, men debanë Kristus hup de jal hap bwinak awe ë'an, zen dawem ensa ep gol soneblaka.

²⁴ Hen kirekam- ano syal bose walya, Markus, Aristarkus, Demas, hen Lukas. Zen hen dawem ensa ep nol soneblak.

²⁵ Dikire Bian Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

Ibrani

Mae hap de ol: Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka- nësä de dam tangankam tonbiridazan hap.

1 Orep nëno mae mo auyan-aza hap, Alap etan-etankam zère mo ol ayang gul gwen zi hip ola gol gwizimki- dekam de titi ta gwibin hip hen jalse gwibirida gwen hap. ² Hwëna angkam okamana an mo aumwa hap de yaklanak an zen ki lwa zahe'an, Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka- nësä de dam tangankam tonbiridazan hap. Alap nglī naban okama naban kitak Tane zem in mo taha san yang sosuku, hen Bi zem in mes ki anakan gu-gubluka, "Èe asa kitak ebe hap golblal." ³ Nen Alap mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna tingan Zëbon onakone dam ulsuk gwenan. Tane zem in hen Alap- men kirekam hen Bi zem Alap. Tane zem in mo ola sosen tanganna, zep zère mo olgun enkam tingare zère mo syal gwibinni insa irik gil gwenda. Zen de irik gin srëmkam maka sekwak gwegwenan. Zen kim nëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki, dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka- Teipsin Tangan Zini Alap mo dam taha nakon dikim nikirin hip. Zen dekon zep kitak angkam irik gi'ira.

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen kitak de Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsin tanganna.

⁴ Tane zemka in zao drë neka, zère mo dam taha nakore zini dekon otde tangannak lowe he'an. Hen bose teipsinni mensa zëbe hap golblaka, dekon zep Alap mo dam taha nakore zini in kitak blikip neisik gweblan-an. Sap zëno mae mo bosem-sena hom kire teipsin niye. ⁵ Sap men kirekam Yesussu gubluka, "Em in ano Tane," zère mo dam taha nakore zini desa hom kirekam gubiridaka. Sap Alap man Yesussu gubluka, "Em in ano Tane,

Èe mesë namen damnak Ènaka anakan kira tanan, "Èe an eno Bian."

Dekam zep etan Alap gubiridaka,

"Zen in eiwa ano Tane.

Tingare zini zep sa blikip neisik gweblal." †

⁶ Hen Alap kim Tane Tangan zem insa auhu-kama zi hip zertreizimki, Zen dekam zep zère mo dam taha nakore zini gubiridaka,

"Em kitak boklesa kom la gweblak." ††

⁷ Hwëna Alap kim zère mo dam taha nakore zi hip dena srip gulsuku, Zen anakan gubiridaka,

"Èe ère mo dam taha nakore zini asese habë li yul sonenda gwenan-

dekam de aha lang san ano syalsa nabakam golada gwen hap.

Hen syauk hitin hibë li yul sonenda gwenan- dekam de zisi halen ta gwibin hip ahaksa karek ta gwibin." ‡

Zep Alap zère mo dam taha nakore zini in man Yesus onakon ëlwala he'an.

⁸ Hwëna Tane Tangan zemka Alap man hwëna gu-gubluka,

"Em in hen Alap. Em hëndep denaban esa irik gili.

Eno irik ginni sa sosen gwer, sap Em zisi dam-dam enkame klis gul gwenda.

⁹ Em dam-damkam de gwën zi mo syala desa ema sam gwesik gwibirida.

Karekkam de gwën zi mo syala desa ema husus gwegwibirida.

Zen in zebë ere mo Alapna Èe eno bosena teip gulsuluk- tingare ere mo wal bose wal onakonye.

Zep sa tingare zini eno bosena isrip-sri nei gwibir." ††

¹⁰ Zep Yesus eiwa teipsin tanganna- Alap mo dam taha nakore zi nikonye. Zep Desa en Alap anakan gubluka,

"Em in hen Bian. Nonol lonesen nakon zebe ere mo tahakam okamana ansa moko gulku,

hen nglina ere mo tahakame yang tasiki.

¹¹ Nglī naban okama naban sa jek-jak nër.

Hwëna Ena hëndep denaban esa gwë gwera.

Nglī naban okama naban pakean mo kim sa kwang nër

¹² hen ohlong nër.

Zen dekam esa hiri son hap lak sola.

Hwëna Ena molye wet gwesik gweka,

hëndep bogol gwen srëmkam esa hëndep denaban gwë gwera." ††

¹³ Hen Alap hom zère mo dam taha nakore zini aha-en mae gubluka- men kirekam zère mo Tane Tanganna Yesussu gublukaye,

"Em ano dam taha nakon nikirin-

dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin." †††

¹⁴ Hwëna Alap zère mo dam taha nakore zini insa kirekam bëjen dam taha nakon de teinikirin hip gubiridan.

Zen hwëna zère mo syal ensa de gol gwen hap, hen desa man nësä de mas gwibirida gwen hap gubirida

† 1:5 Mzm 2:7,2Sam 7:14,1Taw 17:13 †† 1:6 Mzm 97:7

‡ 1:7 Mzm 104:4 †† 1:9 Mzm 45:7-8 †† 1:12 Mzm 102:25-27 ††† 1:13 Mzm 110:1

gwenda- nen men zene dekam de engaya gwen hap dena ulin gwenanke.

Mae hap de ol: Alap mensa nër hom engaya gwen hap dena nöp golzimki, desa bap nen asyas makan enlala gwibin.

2 Zen in zep, Yesus onakore ola in sa nër hom do kwak uk, nen dawem enkam nen i-san i-san gwe-gwibin. Kire srëmkam ki sap de ora san esa egwahal. ² Sap orep Musa Bak hap Alap onakore titi tabin ola zère mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak, zen zep hwëna ahakorena kip ayang gul gwizimki. Zen Alap zère onakon hom mwin-mwankam gulin gwëka. Zère mo dam taha nakore zi nikon gulin gwëka. Sap kirekam, hwëna zen hen eiwa de tangaranna. Hen men zen desan ang ta srëm gwe-gwek hen nol drak-drak nei gwibik, desa ki Alap karek ta gwibirki. ³ Hwëna Yesus, Zen Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsinni. Zen in zep, angkam de weny nësä dawemkam tanga sa karek tabiri- nen de engaya gwen hap de zère mo ol ësena ansa asyas makan gweibinkimye. Sap Bian Yesus Zën nonol gol haladaka, hen men zen nonol ësane gwe-gwek, zen mes nèbe mae hap eiwa nul gwizimki. ⁴ Alap Zëna hen mes zëno mae mo ola in sa eiwa de gulzimki- Zen kim kirekam-kirekam owasna gol gwizimki, hen zère mo Enho nakore sosonna kim zère mo dwam gwibin sin zi hip ing ta sone gwizimkiye.

Mae hap de ol: Yesus kire hap zi tangankam hata zaka.

⁵ Hen Alap hom zère mo dam taha nakore zini dam tasibirki- zen de okama ësena in sa irik gin hipye, in zep denaka angkam lonbi'inye. Hwëna Zen diki Tane zik sa okama ësena in sa irik gili. ⁶ Hen zini nèbe mae hap dena Alap mo olak man lwak, aha zini kim anakan Alapsa gublukaye,

"Bian, Em ba habe zi tanganna asa nwekam golëake gwenda?

Hen Adam Bak mo auyan-aza tane walya asa ba habe kwasang gwibirida gwenda?

Sap èe an otdè tangannak denakake, hwëna Em mese ano mae mo bosena esek gul sezimki.

⁷ Sap angkam an kimë okamanak awe lowe he'an, ano mae mo bosena-sena betekna- ere mo dam taha nakore zi nikonye.

Hwëna Em mese abe mae hap teipsinkim de lowehen hap de bosena hamal gulzimki.

Dekam hwëna èe asa ere mo dam taha kore weny in sa leipsibiridal,

⁸ hen tingare kirekam-kirekamna èe asa bi eibir." † Alap mo ola in sa anakan lwak, "tingare kirekam-kirekam"sa de zini nen bi gwibin hip, enlalana aha-en mae molya lwa kinik. Zep zère mo dam taha nakore zini zao hen bitì gwe'an- nen de lamkam bi gwibiridannak. Hwëna nëno mae mo kirekam de irik gin hip denak hom am angkam zau'un. ⁹ Diki Yesus en angkam kirekam bi gwibirida'ara. Zen kim menkam okamanak

gwëka, dekam zëno bosena hen "betekna Alap mo dam taha nakore zi nikon"- nen an kiye. Hwëna Zen mes nèbe mae hap karekkam tilki. Zen in zep Alap zèbe hap bosa dawemna golblaka, hëndep angkam zep Zen kitak teipsibirida'ara. Alap eiwa man nësä sër-kam kwasang gwibiridaka, zep Tane zemka zer soneka- Zen de nèbe mae hap okamanak awe tin hipye.

¹⁰ Alap Zën kitak bi gwibi'ira, hen zère mo sosonkam kitak jowek. Zen in zep Alap hap man tangan dakastilbli'an- Zen de wasla beya gwen hap, hen wasla in sa de Zën zère mo ngatannak golëlowehe gwen hapye. Hwëna Yesus Zen Zen- wasla in sa de zon guludan hap de Zi niye. Zen zep Yesus hup dakastilbliik- Zen de wasla in hap kareksa goltowen hap denaye. Zen zep Alap zère mo Yesus hup de dwam gwibir-blinna sul soneblaka- kim karek yala in sa de goltowennak nwe enkam kara takaye. ¹¹ Zen in zep angkam nwe-mase gwe'an, Tane zem Yesus Zëna, hen Zen men desa karek-karek nakon aha-rok'nen ngan tasibirki, zëno mae mo Bianna aha-en. Zen in zep Yesus hom nësä saher gwibirida'ara- anakan de gubiridan hapye, "Zen ano oso wal." ¹² Sap Alap mo olak Yesus "oso wal" kam nësä gwibiridaka- kim Alapsa hamal hap anakan gublukaye, "Bian, ère mo oso walya ban de golëyaing gwe zannak

Èe asa eno bosa dawemna zëno mae mo inik teip gulsuk gwer.

Èe asa dekam Emsa tërya ban apdenak ziisrip-sri gwe-gweblal." ††

¹³ Yesus hen man Alap mo epba olak hamal hap guku, "Èe asa Bian ensa blol gweblal."

Zèwe hen man nèbe mae hap dena Alapsa hamal hap gubluka,

"Èe ama angkam, wasla mensa Ena abe hap kap gulbluka, deban mae golëyaing gwe'an." ‡

¹⁴ Mensa "wasla" kam gwibiridaka, zen kala bare tim nibare weny nësä ki gwibiridaka. Zep Yesus zère hap hen man tangan dakastik- kala bare tim niban de hen hata zankamye. Zen in zep tin hip de tim niban golhata zaka- dekam de dowal mo kigi mo sosonsa juwe gwen hap denaka timbwas gulblun hap. ¹⁵ Hen Zen mae hap kirekam syal gwibirki: Dekam de gwiswe sonen hap, tingan men zen tin hip èairi gwenanye. Sap zini nen menkam nère mae mo gwën holona men kiye dekam tinsi ema airi gwibik. Hwëna angkam Zen mes nësä tin hip de airinni in kon gwiswe soneka. ¹⁶ Zep man tangan dam gwesiniin: Yesus kim tilki, Zen Alap mo dam taha nakore zisi hom mas gwibiridaka. Zen hwëna Abraham mo auyan-tane walya nësä mas gwibiridaka. ¹⁷ Zen zep tangan zèbe hap dakastilbliik- zi timkim de hatazan hap denaye, an kire tim niban oso wal zem nen lowe he'anye. Zen zep nèbe mae hap nwe-mase gwe'ara- san de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo teipsinni, Zen de nësä Alap osan dep mas gwibirida gwen hap. Hwëna Zen orep de Alap mo golak de syal tan zi mo kim hom sapi kalkam nëno mae mo karek-karekna ngan gulsuku. Zen hwëna zère mo

† 2:8 Mzm 8:5-7

†† 2:12 Mzm 22:23 ‡ 2:13 Yes 8:17-18

kalkam ngan gulsuku. In zep Yesus zi timkim hata zaka, hen nen zebe anakan tame lak, "Zen eiwa taibliblan tanganna hen kwasang-kwasangna." ¹⁸ Sap Zëna hen nëno mae mo kim karekna goltowe gweka, hen man sap kareksa de gon hap de enlalana hata gweblaka. Zen in zep sosen srëm zini nëno mae mo lowe hensa tame gul gwe'ara- nen kime sap kareksa de gon hap ëalp gwesik gwenan. Zep nen kime abe la gwenan, Zen dekam zep enlala tatetena nëbe mae hap zer gwi-zimnira.

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen Musa Bak onakon teipsin tanganna.

3 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nësa mes Alap hliil inki- zëre onak de enho lalak enkam lowehe gwen hapye, zep nen dawem enkam Yesussu tame tan. Sap nen ema zëbe hap dena damnak anakan ëgu gwe'an, "Zen Alap zer soneka, hen nëbe mae hap Zen mes nwe-mase gweka- Alap mo golak de syal tan zi mo Teipsin Tanganna." ² Sap Zen Alap zëre mo taibliblan tanganna, zen zep Alap syala in hap dam tasikimen kirekam hen orep Musa Baksa taibliblakake, zen de Alap zëre mo nga yala Israelsa syal gwe-gweblan hap. ³ Zep teipsinni nonol sap Alap Zën, zao Yesus, zao Musa. ⁴ Hwëna men zen tangan kitak bi gwibi'ira, Zen Alap Zën. Zen Zen nga yala insa bi gwebla'ara, hen kama bi tanganna Zen. ⁵ Musa Bak zen hwëna Bi Tangan Zini in hon de syal gwe-gwen zi. Zen hen taibliblan tanganna, zep dawemkam Alap zëre mo dwam gwibin sin zëre mo ngana insa syal gweblaka. Hen zëre mo syala kon ngein sin dep dena anakan goltrei gwizimki, "Abon onakore teipsin zini sa hata zala." [†] ^{3b} Zep Yesus, Zen Musa onakon teipsin tanganna, ^{3a,6} sap Zen bi tangan Zini in mo Walas tangan, hen Alap mes Desa Zen de hëndep denaban ngana insa kara ta gwen hap taibliblaka. ^{6b} Zep nen an eiwa Kristus mo nga- nen de aïrin srëmkam Zëbon en anakarekam ëblol gwe-gwenkamyë, "Zen sa kitak nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimdi." ^{††}

Mae hap de ol: Bap nen Alapsa de taibliblanna baes tan.

⁷ Zen zep Alap mo Enhona nësa gubirida'ara, "Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

⁸ Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ënol drak-drak gwe-gwen- zen men kirekam sasa lang nakon Abon onakon de te so gwen hap ësas gwe-gwekke.

Zen dekam zep anakarekam Asa nakasik gweblak, 'Alap wëhë nësa karek tabi'inka?'

⁹ Eno mae mo auyan-azana sap mes hla nul gwek-

[†] 3:5 Ul 18:15-19 ^{††} Men zen suratna ansa syal gwibirki, zen "nga" hap awe "gol" kam ale gulku. Zen kim "golsa de syal gwibin" hip ale gulku, zëno enlalana sap Alap mo hliil irin zini Israelsa de syal gwibin hip. Hwëna Orya olkam, Israelsa bëjen golkam enlala gwibiridan, hen bëjen zisi gol makan taun, zep "ngasa de syal gweblan" kam li nul sonek.

owas-owasna mensaë empat-pulu tahunkam syal gwe-gwibir-zimkye.

Hwëna zen nama dekam Asa kareksa de gulin halasen gwenkam nakasik gweblak.

¹⁰ Zen in zebë tangan hëndep blalen gwibiridak, zebë anakan gubiridak, 'Zen molya etan Abon osan dep lwanda halzak, sap Asa de i-san i-san gweblanna mes tangan baes tak.'

¹¹ Zen in zebë desa jala ban anakan gu-gubiridak, 'Mensa langna zao de golëteinikiran hip gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwëk.'" [‡]

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, dawem! Bap nen Israel mo kim ëgwën. Em ema ahakore nik Ngaya Zini Alapsa hli lanank- dekam de ere mae mo enho karek lam tan san ang tan hap. Ki hwëna dekam esa Zënaka de taibliblan nakon ëbuthehal gwer. ¹³ Zep emsa de ahana- ka karek ora san dep yasik tan srëm hap, emki enaka yakla jamkam titi ta gwibin. Sap Alap mo olak men anakan lwak:

"Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin."

"Namen de yakla" kam mensa guku, zëno enlalana, nen de yakla jamkam nënaka titi ta gwibin hip. Sap kire srëmkam, ki nëre mae mo karekna in zen sa nëp dërek gwe-gwizim, hëndep zen sa nësa al tasibir. Zep esa hëndep ënol drak-drak gwer, hëndep dekam esa Alapsa langa lasil. ¹⁴ Hwëna nëne Alapsa de taibliblan- nak tatem ëzauk gwe'ak, men kire enkam nonol lone sennak laibliblakke, nen dekam esa aumwa hap de yaklanak, mensa Kristus nëbe mae hap hamal gulzimki, desa kitak ulin. ¹⁵ Zep nen bap nen Alap mo ola insa eititi gwe-gwibin- men zen anakan lwakye,

"Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ënol drak-drak gwe-gwen-

zen men kirekam Abon onakon de te so gwen hap ësas gwe-gwekye." ^{‡†}

¹⁶ Zen kirekam banakare zi? Zen sap dwan zëre mae mo ikim am Alap mo ola ësane gwe-gwek! Zen hwëna ba hap etan zëre onakon de wet so gwen hap ësas gwe-gwek? Zen men sap Musa Bak Mesir kon gwiswe soneka! ¹⁷ Hen zen banakare zisi Alap empat-pulu tahun enkam jal gwibirida gweka? Zen sap Israel mo auyan-azana- men zen karekna nulin halasen gwëkke. Hëndep zep zëre mae mo tok-tokna hli nulida song gwëk- sasa lang san kim sek gwe song gwe'an zakye.

¹⁸ Hen zen banakare zisi Alap anakan gu-gubiridaka? "Mensa langna zao de golëteinikiran hip gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwëk.'" [‡]

Zen men zen Alapsa de taibliblan hap baes takke.

¹⁹ Zep angkam mes tangan dam gwesinin: Zen mae

[‡] 3:11 Mzm 95:7-11 ^{††} 3:15 Mzm 95:7-8 ^{‡‡} 3:18 Mzm 95:11

hap Alap mo golëteinikirin langnak yaing gwe srëm gwek: Sap zen hom Zënaka daïblïblak.

4 Zen in zep, sap Alap molya zëre mo ol gu-gunnu in sa eititi gwibirki, zëre mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin wenya, zen zen en sa zëre mo golëteinikirin langnak yaing gwer. In zep nen ki engalap gwe-gwen- anakare hap, "Nëbon mae onakon bap zen aha maena zëwe hata srëm gwen." ² Sap Alap onakore ol dawemna nëbon mae onak mes hatak- men kirekam hen orep Israel hon hatakke. Hwëna zëbon mae waba tangan hap lwak, sap zen hom daïblïbik. ³ Hwëna nen an zen angkam laïblïbi'in, nen mesë Bian mo hamal gun langna iwe de yaing gwen hap dena ulink. Hwëna men zen daïblïbir srëm gwek, desa man Alap gubiridaka,

"Èe mesë nol drak-drak wenya in sa jala ban gu-gubiridak,

'Mensa langna zao de golëteinikirin hip gu-gubiridaguk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwek." [†]

Hwëna Alap Zën de zi niban golëteinikirin hip dena in sa mes sap auhu-kamana an mo nonol lonesen nakon nëbe mae hap hamal gul guzimki. ⁴ Nen ema anakan dam ulsu'un, "Langna in sa nëbe mae hap mes hamal gul guzimki," sap Alap mo olak man lwak,

"Yaklana tujuna, Alap dekam syala golzausuku, sap Zen mes dekam kitak sul soneka." ^{††}

⁵ Zep langna in angkam sul sonen nik lwa'an, sap hyanak Alap dekam zep Israel mo auyan-azana in sa gubiridaka- men kirekamë gulk kon ale gulye, "Zen toton molya zë yaing gwek." Sap sul sone nik de lwan srëm kam, ki molya Alap kirekam gubiridananam.

⁶ Zep angkam de zini nëbe mae hap Alap Zën de golëteinikirin langnak de yaing gwen hap dena nama lwazim'in. Hwëna men zen sap nonol ol dawemna in sa èsane gwe-gwek, zen mae hap zë yaing gwe srëm gwek: Sap zen man Alapsa de taïblïblan hap baes tak.

⁷ Zen in zep tahunna kim beya tangankam altisik song gwek, dekam zep Alap aha yaklana dam tasiki- dekam de Zën de zi niban golëteinikirin langnak yaing gwen hap denaye. Yaklana in sa man ayatna inkam "namen de yakla" kam gubluka. Zen ayatna mensa Daud Bak anakan ale gulkuke,

"Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

Bahem auyan-aza uk mo kim ènol drak-drak gwe-gwen." [‡]

⁸ Zi niban de golëteinikirin langna in sa Alap enlala gwibi'ira, zen Yosua Bak men desan dep Israel mo auyan-azana golësek gwekake, desa hom enlala gwibirki. Daud Bak kim Alap mo ola in sa ale gulku, dekam Israelk de zini orep mes langna zëwe yaing gwezak. Sap zao de eiwa golëteinikirinkim, ki molya Alap etan aha yaklanak de aha langnak golëteinikirin hip gubiridananam. ⁹ Zep Alap zëre mo hlil irin zini nësa nama Zën de golëteinikirin hip gu-gubirida gwe'ara- nen dikim nëre mae mo syalsa golzausun hupye, men kirekam hen

Alap Zëna yaklana tujunak syala golzausukuke. ¹⁰ Sap mensa Alap golëteinikin'ira, zen zëre mae mo syala golzausunkum- men kirekam Zëna hen golzausukuye. ^{††}

¹¹ Zen in zep, nen dawemkam ëalp gwe-gwen- ekakim Alap han apdekam ërninkink. Mana nëbon mae onakon aha mae nik zëwe hata srëm gwenanka- men kirekam orep Israel mo auyan-azana ëgwë gwekke. Sap zen man Alapsa de taïblïblan hap baes tak.

¹² Zep nen bap nen Alap mo ola in sa tim gun, "Zen asyas." Sap Alap mo ola, zen nëno mae mo enhonak man tangan sosen gwe-gwenan. Zen zep nwe-mase gwe-gwenan- san de ngayana. Hen Alap mo ola san de nëbok eihya-ngi eihya-ngi ben-benna kiye. Zen zep nëbon mae olk en san tisik gwenan, hëndep dan gaing nënnak hata gwenan. Dekam zep nëno mae mo enlalanana hen hole-hlena enhonak anakan kles so gwenan, "An zen Alap mo dwam gwibinni. An Alap mo dwam gwibin srëmna." ¹³ Zep man tangan dam gwe'inin: Alap mo nwenak zëre mo yang tabin wenya nen toton banakan molye èani-ning gwek. Sap zëbe hap tingan talusun nik èrlwa'an. Zep lamkam nen kire Alap hap esa nëre mae mo lowe henna kitak oltrëblal.

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwe'ara.

¹⁴ Zep Alap mo Tanena Yesus Zen mes nësa ngatan zi mo lang san dep ngeir gubiridaka- Alap zëre osan dep. Men kirekam orep Alap mo golak de syal tan zini Israelsa Alap hon dep zon nulida gwek, Yesus hen kirekam angkam nësa zon guluda gwe'ara. Zen Zen tangan angkam- Alap mo golak de nëno mae mo Teipsin niye. Zen in zep nen Desa en de taïblïblan ennak tatem èzauk gwen. Bap nen zabe gweblan. ¹⁵ Sap Zen man nëno mae mo lowe henna kitak anakan hlaul gwizimnira, "Zen an dekon sin gwe hana'ara. Zen wakin dekon sin gwe hana'ara." Zen zep nësa dawemkam kwasang gwibirida gwenda, sap zëre hon hen ki sap kareksa de gon hap de enlalanana hata gweblaka- men kiye hen nen. Hwëna Zen hom mae karekna golka.

¹⁶ Hwëna nen mese angkam Deban èrdokot gwer! Zep nen kime Alapsa abe la gwenan, nen dekame damkam nëre mae mo abena Alap hap yaing il gweblanan- Yesus in zëwe angkam nëbe mae hap syal gwe-gwe'araye. Zep nen sap esa aïrin srëm kam Alap hon yaing gwe-gwer- nen de ba maesa tahalha gwibinkimye. De-

^{††} *Syalsa de golzausun hup dena mensa ayat 9-10nak enlala gwibirki, zen tinkim de auhu-kamanak de syalsa hli yun en hap denaka hom. Hwëna zëno enlalanana, nen de nama okamanak lowe hennak de anakan eisbin hip, "Ano syala mes tap gwenan." Men kirekam Efesus 2:6nak lwa'an, nen Yesussu de taïblïblan wenya nen angkam Alap han apdekame ngatan zi mo langnak ërninkin'in. Zep nen auhu-kamanak awe home etan syalsa de gon hap ëdwam gwe'an- dekam de Bian mo nwenak ëdakastin hipye. Sap nen mese ëdakastik- in kim laïblïblakke. Zep nen angkam san de syal srëm kam de teinikirin ni kiye. Kristen zini nëbe mae hap Yesus mes syala sul soneka- nen dikim Alap mo nwenak ëdakastin hip denaye. Hwëna eiwakam de taïblïblanna zen hen goltrënkam, sap nen Alap hap de syala isrip-sri habe ol gwenan. (Yak 2:14-26)*

kam sa Alap nëbe mae hap zëre mo kwasang-kwasangna nabakam goltrei gwizimdi. †

5 Yahudi zini, Alap mo golak de teipsin hip zen zini aha-en dam dasik gwenan. †† Zëno syala, zen zi bose zemka de Alap hon golëyaing gwe-gwen hap- ba maesa de Alap hap gol gweblankam. Hen zëno syala, bol-zaun tangan wenya, zen tingare Yahudi zi mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip de sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hap. ² Okamanak insa Alap mo golak de teipsin hip dam dasik gwibirin, zen hen ki zi tangan. Zen zep aha zisi sae-saekam golëlowehe gwenda- tame gun srëmkam kim karekna nol gwenanye. Sap zëna hen man zënaka enlala gwe-gweblanda, "Aena hen sin-sinni." †‡ Zen in zep nonol zëre mo karek-karekna in hap sapi-kambingni tru tasik gwenda, ki zep hwëna aha zi mo karek-karek hap tru tasik gwenda. ††‡ Hen zi bëjen zënaka dam tasin- Alap mo golak de teipsinkim syal gwen hap. Zen diki Alap Zën dam tasik gwenda- men kirekam orep Harunsu dam tasikike.

⁵ Kristus hen kirekam. Zen Zën hom Zënaka teipsinkim drë neka, hwëna Alap ki dam tasiki- anakan kim gublukake,
"Em in ano Tane,
Èe mesë namen damnak Ènaka anakan kira tanan, Èe an eno Bian." ††

⁶ Hen aha ayatnak Alap man gubluka,
"Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili-
orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye." †††

⁷ Yesus kim okamanak awe nama gwë'anka, Zen Alap de mas gweblan hap ol mam-mamkam go naban abe ta gweka. Zen man Alapsa anakan taibliblaka, "Zëno sosonna ki- Asa de tin nikon ngaya tan hap denaye." Hen Zen man Alapsa dawemkam betek gwe-gweblaka, in zep hëndep Alap zëno abena dokwak gul gweblaka. ⁸ Zen sap Alap zëre mo Tane, hwëna Zen hen awe de gwënkam Alap mo zëbe hap de dwam gwibir-blin san de sul sonen hap dena anakan tawa gweka, "Èe hen asa karekna goltowe gwer- men kirekam Bian Asa dwam gwebla'araye." ⁹ Zen in zep tangan Yesus in Alap mo nwenak dakastilki- zëre mo ngatan zi mo langnak de gol tangannak de teipsin hipye. In zep hëndep nëbe mae hap ëngaya gwen hap de ausuna Zëbon onak hëndep denaban lwa'an- nen an zen Desa ang ë gweblananye. ¹⁰ Zep Yesussu Alap

† 4:16 Ibr 10:19-20 †† Suratna ansa kim ale gulku, dekam nama Musa mo titi tabin ola syal nei gwibik- Yerusalemk de Alap mo golakye. Zep "dam dasik gwenan" kam suratnak awe ale gulku. Alap mo gola insa tahun tuju-pulukam Roma mo jana nabare zini dri nuk, zep hëndep dekam Alap mo golak de syala nolzausuk- hëndep angkam. Zep men zen suratna ansa ale gulku, san ha tahun 60 maekam mes yap ale gulku. † "Tame gun srëmkam de kareksa gonna," zëno dam gulsunnu, zen Musa mo ahakore jalse gwen ol bete-tekna de gulumurun. Sap zëno titi tabin ola iwe, jalse gwen ol bete-tekna man sërkam beya gwëk, zep tingare Yahudi zini bëjen tangan enlala gwibin. Zep ahakore ol jalse gwen bete-tekna insa tame gun srëmkam nulmun gwëk. Eirim de kareksa gonna- men kiye, kahalo gwenan hen zisi de tanna, desa bëjen tame gun srëmkam syal gwibin.

†† 5:3 Im 9:7 ††† 5:5 Mzm 2:7 ††† 5:6 Mzm 110:4

zëre mo gol tangannak de teipsin hip dam tasiki- in kim anakan gublukaye,

"Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili-
orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye." †††

Kristussu de ang gweblannak de ëzise gwen hap de ol:

¹¹ Yesus mo kirekam de Alap mo golak teipsin hip de ola nama beyana- desa de ebe mae hap golzimdin hip denaye. Hwëna ebe mae hap sa gwa-gwa gwer- desa de srip gulsuzimdinkimye. Sap em in enlala tihisni.

¹² Diki angkam emaka aha zisi hen Alap mo olkam tawa la gwibi'in. Hwëna ena hen nama tawa tabin hibe ëdwam gwe-gwe'an, sap nonol lonesen nakon de tawa tabinni em desa home kitak tame u'in. Em an wal baizil makane nama lowe he'an, zebe momkam de taizibin en hap ëdwam gwe-gwe'an. Diki angkam tembane drak-draksa emaka olgwen gwibi'in. ¹³ Nama de momsa twen gwen zini, zen nama baizili, zep zen hom Alap mo nwenak dikim ëdakastin hip dena tame nu'in. ¹⁴ Tembane drak-drakna zen zise gwen zi hip dena. Sap kire zini zen mes zënaka holokam titi da gwibik- dekam de enho drak-drakkam lowehe gwen hap. Zep zen mes karek naban dawem naban de kles so gwen hap dena tame nuk.

6 Zep Kristen zini nënaka de tawa ta gwibinkim bap nen tahan en san dena etan-etankam gollwa halasen gwen. Diki olk san dena kim nen nënaka tawa ta gwibin- Kristen gwennak dikim ëzise gwen hap dena kim. Zep anakare ensa bap nen gollwa halasen gwen: Waba hap de syalsa de baes gwibin hip dena- mensa Yahudi zini tim nul gwenan, "Èe dekon asa Alap mo nwenak dakastil."

Ahana, Alap ensa de taibli gweblan hap dena,

² hen zisi de baptis ta gwibin hip dena, [§]

tahasa de tehabirida inen hap dena,

hen juwen nakon de tim ëse naban luk tan hap dena,

hen Alap de karek gol gwen zisi hëndep denaban karek tabin hip dena.

Zen in kitak nonol lonesen nakore tawa tabin. ³ Zep anik olk san dep dena insa emsa tawa tabik, sap nen ema Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen sa tame gun hup de sosonna nëbe mae hap golzimdi."

⁴ Dawem! Ema kawesin sin dep etan lwanda halank. Sap lwan dahan wenya, desa banakan dep?- ngatan san dep de etan golëlwan dahan naye. Sap zen menkam man Alap onakore dawemna hen Alap mo Enho mo syala neisbik, ⁵ hen zen man Alap mo ol mo dërekna neisbik, hen sosonna men dekam esa Alap mo kama ësenak lowehe gwer, desa hen man sap dërekna

††† 5:10 Mzm 110:4 § "Zisi de baptis ta gwibin hip dena," awe Yunani olkam hom "baptisan" kam ale gulku, hwëna "baptisan-baptisan" kam ale gulku. Zep zëno dam gulsunnu aha-ere baptis tabinsi hom, hwëna beyana. Baptis tabinsi de aibinni zen anakan: Kristen gwennak de zisi baptis ta gwibin hip dena, hen Yahudi zi mo weyakam de timsi ngan gulsun hup dena, hen Alap mo Enho de nësa hlë tabiridan hap dena. Zep "baptis ta gwibin hip dena," desa bëjen anakan enlala gwibin, "An nen de nëre mae mo kareksa dikim ngan gulsun hup etan-etankam ëbaptis gwen hap dena."

neisbik. ⁶ Hwëna kire nik de Kristussu hli da'ak, desa toton banakan molye ngatan san dep etan olëlwanda halzak. Sap zen de kawesin sin dep lwanda hankam, zëno mae mo syala in sa nwe-mase gwer- san de Alap mo Tanena Yesussu de etan saherak drë nenna kiye. Sap zëno mae mo syala in, dekam san de Yesussu de anakan tik-tik tanna kiye, "Emki etan te-lidak sonnak tîn- ano mae mo karek-karek ësena ansa ekakim tîngare zi mo nwenak ap ngan gulsuzim!"

⁷ Emki ëenlala gwen: Nga syal gweblannak de o il tî gwenkam, dekam ngana iwe de obwaga tutulkum hantankam, ki Alap man nga syal gwe-gweblan zini in han apdekam zersyal gwe-gwe'ara, hen Zen sa ngana insa sam gwesiblila. ⁸ Hwëna ngana iwe de endang hatankam, ahaksa dokot tē ngi-ngi, dekam Alap de kamana insa heip gun hup man golek de gwe'an. Hen nga syal gwe-gweblan zini in sa nga zem insa syaukkum ang tala.

⁹ Zep ano kwasang gwibirida gwen wenya, ëe insa Biansa de hli tan hap dena ebe mae hap ale gulzim, hwëna ëe homë emsa anakan enlala gwibirida'an, "Zen sa eiwa hli dal." Sap ëe emsa anakanë taiblibirida'an, "Em mese hëndep de gwën hap dena ulink." ¹⁰ Sap Alap Zen totoresa hom zisi gol kininda gwenda. Zen molya eno mae mo syal dohon-honna mensa zëbe hap ol gweblak eititi gwibirki. Hen em mensa Zënaka enna ola gweblak, desa hen molya eititi gwibir-zimki in kim Kristen bose wal omka kwasang eibirida gwekye. Hen em angkam namae kirekam lowehe gwe'an. ¹¹ Zep ëe ama tangan emsa dwam gwibirida'an: Diki em kwasang hap de syala insa ayang gul song gwen- eno mae mo lowe henna men kiye. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, "Ëe eiwa asa Alap Zën de nësa golëteinikirin langnak yaing gwer." ¹² Hwëna kire srëmkam esa ëasang-asang gwe-gwer. In zebë emsa dwam gwibirida'an: Emki sap zini men zen Alapsa de taibliblannak tatem ëzauk gwekke, desa enlala gwibirida gwen. Zep emki hen zëno mae mo kim enlala syal-syala ban tatem ëzauk gwen, sap zen mes zëwe yaing gwek- men zëwe dep Alap nësa kitak gu-gubirida gwekaye.

Mae hap de ol: Alap zëre mo gu-gubiridan ola bëjen wet gulsun.

¹³ Abraham Bak kirekam tatem zauk gweka, sap desa man Alap zëre mo bosesa de gubin niban anakan gu-gubluka,

"Ëe an Alap ama emsa gu-gublu'an, Ëe asa tangan ebe hap dawemna gol gweblal.

Eno auyan-azana zep sa tangan hëndep ëbeya gwe song gwer." †

Zao zep Abraham ola insa de taiblibin niban holokam ei'iki, hëndep ki zep gul inki- mensa gu-gublukaye. Zen mae hap Alapsa taibliblaka: Sap Alap man zëre mo ol gu-gunnu insa zëre mo bosesa de gubin niban so-

son gulku. Sap Alap Zënaka de kwë tan hap de zini hom tangan, Zen zep zëre mo bosenana gubirki.

¹⁶ Sap zini kim zëre mae mo ola soson nul gwenan, zen teipsin zi mo bose gubin niban anakan soson nul gwenan, "Dikire Zen asa hla tak- ëe de syal gwibin srëmkamyë." Zen dekam zep aha zi ol gulsun-gulsun srëmkam anakan daiblibirida gwenan, "Zen eiwa desa de syal gwibin hip kirekam gu-guku." ¹⁷ Zen zep Alap hen kirekam zëre mo olsa zëre mo bose gubin niban soson gulku- Abraham Baksa kim gu-gublukaye. Sap Zen man Abraham mo auyan-tane walya nen de anak-an taibliblan hap dwam gweka, "Zëno ol gu-gunnu eiwa bëjen wet gulsun. Zen hëndep eiwa sa kirekam nëbe mae hap syal gwibir-zimdi." ¹⁸ Zep Alap mes nëbe mae hap zao de tatem ëzaun hup dena dan-dan teisyazimki: Ahana Abrahamsa de ol gu-gublunna in zen. Ahana zëre mo bose gubin niban kim ola insa soson gulkuke. Zep Alap bëjen zëre mo ol-gun darena insa wet sosun, hen Zen bëjen boton gwen. Zen in zep, nen an zen Alapsa ëngaya gwen hap yaing ëbla kini'an, ol-gun darena insa de kyang-kyang sosun nuban esa ngalap gwen srëmkam tatem ëzaul.

¹⁹ Zep zëwe en de tatem ëzaun hup dena in, zen buluk de jangkal makan zen nëbe mae hap lwazimdin, sap Alap bëjen boton gwen. Zen zebe angkam airin srëmkam ol gu sonenkam Alap zëre hon yaing gwe-gwe'an- zëre mo ngatan zi mo langnak de gol mwa tangannakye, men zëwe orep deyol glaing-gling lilikinni il nil sone gwekye. Sap menkam zini zao bëjen yaing gwen. Dekam orana tayalsin nik lwa gweka- men kirekam hen Alap mo okamanak de gol mwanak hen deyol glaing-glingni lilikinnik il nil sone gwenanke. ²⁰ Hwëna angkam desan dep de orana Yesus mes nëbe mae hap sal tazimki. Zen zep nëbe mae hap nwe-mase gwe'ara- Alap mo golak de teipsin tanganna, Melkisedek Bak mo kim de teipsin hip. Hen Zen dekon sa hëndep denaban nësa mas gwibirida gwera.

Abraham ne Melkisedek neka de kles son hap de ol:

7 Melkisedek in ëna Salemk teipsinkim irik gilki. Hen zen teipsin tangan Zini Alap hap de syalsa gol gweka- sapi-kambing maesa de hen tru tasik gwe-blankam. Abraham kim eijannak de yei-yek gwen nakon lwahal zaka, Melkisedek dekam zep Abrahamsa ala tabla zaka, zao zep tahana tehabla ineka- Alap dikim dawemsa golblan hap. ¹² Abraham dekam zep eijan nakon de kap ta halzan kire-kire hlikna zëbe hap kap tablaka. † Melkisedek mo bosenana hen enlala naban. Zëno enlalana "Dam-dam enkam de irik gin zini." Hwëna zen hen ëna Salemk teipsinkim irik gilki, hen ëna in mo bosenana enlalana "umlae." Zep Melkisedek hen anakan nwe-mase gweka, "umlae hap de teipsin-

† In kim golëyei-yek gweka, zen teipsin zisi empat enkam hëndep jana zi zeban zitamerasiki. (Kej 14:17-24) †† Kire-kire hlikna insa Abraham kap tablaka desa "sepersepulu" kam nen gwibirin. Zep emaskam de moksa de 10 enkam kap tanna, zen hwëna Melkisedek hap aha-en zerblaka. 50kam de kap tan kire-kirena, desa 5 enkam kap tablaka.

† 6:10 Ibr 10:32-34 †† 6:11 2Ptr 1:8,10 ‡ 6:13-15 Kej 22:16-17

ni.”³ Alap mo olak hom Melkisedek hap dena anakan ale nuk, “Zëno ane-biana zen,” hen “Zen dekore zi ausu nakorena.” Ki maka hen anakan dam nulsuk, “Zao jaha gwëk,” ahaksa, “Zao tilki.” Zep zen man nwe-mase gwe'ara- san de Alap zëre mo Tanena kiye- nonol lone senna hom, hen aumwa topna hom. In zep Melkisedek anakan nwe-mase gwe'ara, “Zen Alap mo golak de hëndep denaban syal gwe-gwen zini.”

⁴ Nen zebe anakan dam ulsu'un, “Melkisedek, zen ei-wa teipsin tanganna,” zep nëno mae mo auyanna Abraham Bak eijannak de kap tan kire-kire dawem-dawem hlikna zëbe hap kap tablaka. ⁵ Hwëna Musa mo titi tabin olak hyanak anakan lwak,

“Lewi Bak mo ausu nakore zini men zen de Alap mo golak syal ta gwe'ak, zen en sa zëre mae mo iyena Israel onakon Alap hap de kire-kire hlikna nulin gwer.” † Sap eiwa, dekon de gulin gwen, hwëna Israel zi ausuna in hen apdekam Abraham mo auyan-aza nakorena. ⁶ Melkisedek Bak an, zen hwëna Lewi Bak mo auyan-aza nakore naka hom. Hwëna zen ki Abraham onakon kire-kire hlikna gul inki. Hen zen man Abraham hap tahana tehabla ineka. Nëno mae mo auyanna in sap ei-wa teipsinni, sap Alap nonol desa en hamal hap gu-gubluka- dawemsa de golblan hapye. ⁷ Hwëna mes dam gwesinin: Men zen tahana tehabla inenna, zen teipsinni. Mensa tehabla inenna, zen betekna. Zep Melkisedek, zen Abraham onakon man teipsiki.

⁸ Lewi Bak mo ausu nakore zini in man juwe gwenan, hwëna zen Alap hap de kire-kire hlikna man nulin gwenan- Yahudi bose zem onakonye. Hwëna Melkisedek Bak, zen zëbon mae onakon teipsinni, sap Alap mo olak zëbe hap dena man nwe-mase gwe'an, “Zen hom tilki.” ⁹ Hen Lewi mo ausu nakore zini in men zen angkam Yahudi onakon kire-kire hlikna nulin gwenan, zen hwëna man ënwe-mase gwe-gwe'an- san de Melkisedek Bak hap de hen kap tablanna kiye. Sap Abraham kim kap tablaka, Lewi mo ausu nakore zini in nama san de Abraham mo timnik de lowe henna kiye.

¹⁰ Sap Abrahamsa kim Melkisedek ala tablaka, dekam Lewi Baksa hom jaha gwe'ak. Zen zep nwe-mase gwe'an, zen dekam san de Abraham mo siknik nama gwë'anaka. Zen zep nwe-mase gwe'an, Lewi Bak san de ang gwenna- Abraham kim kire-kire hlikna Melkisedek hap kap tablakaye. Zep Lewi onakon, teipsinni Melkisedek Bak.

¹¹ Hwëna Musa Bak kim titi tabin ola in sa golzimki, zen anakan gubiridaka, “Lewi Bak mo ausu nakore zi en sa Alap mo golak syal ta gwer- dekam de Israel mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.” Zen zep angkam zen en sapi-kambingsi Alap hap tru dasik gweblanan. Hwëna Lewi Bak mo ausu nakore zi enna in de eiwa syala in sa nul sone'anam, hen sap Lewi mo aza-tanena Harun Bak mo ausu nakore zi en, ki Alap molya lun Ahana dam tasininam- Zen de hwëna Melkisedek Bak mo weinak zi mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye. †† Lewi Bak mo ausu nakore zini in sap Musa mo titi tabin ola in sa syal nei gwibik,

† 7:5 Bil 18:21 †† 7:11 Bil 18:22-23, Mzm 110:4, Ibr 5:6

hwëna Alap mo nwenak zen hom sowehek. ¹² Kirekam de lwankam, ki hwëna Alap mes Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku. Sap Melkisedek mo weinak dep de Zini, Zen Kristus- nëno mae mo Teipsinni. Hen Zen Lewi Bak mo ausu nakon hom saltiki. Zen dwan Yehuda mo ausu nakore nakake. Zëno ausu nakore zini orep hom tangan mae sapi-kamingni Alap hap tru dasik gweblak. Hen Musa hom zi ausuna in hap dena orep mae anakan gubiridaka, “Zen sa hen Alap mo golak syal ta gwer.” Zep Kristussu kim Melkisedek Bak mo weinak dep dam tasiki, Alap hen dekam Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku.

Mae hap de ol: Yesus Zen Melkisedek Bak mo kim sa hëndep denaban nësa mas gwibirida gwer.

¹⁵ Zep eiwa, angkam mes tangane dam ulsul: Alap mes Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku- in kim Kristussu zer sonekake, Melkisedek Bak mo weinak de teipsin hip. ¹⁶ Desa zi hom dam dasik, sap Musa mo titi tabin ola kon Yehuda mo ausu nakon de saltin zini bëjen Alap mo golak syal gwe-gwen. Zen hwëna Alap Zën dam tasiki, sap Yesus hon sosonna ki- dekam de hëndep denaban tin nikon ngaya gwen hap denaye.

¹⁷ Zen zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak, “Em an Zen esa hëndep denaban ëre mo golak teipsili-

orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.” ‡

¹⁸ Zep angkam, Alap kim kirekam Yesussu dam tasiki, ëpba titi tabin ola in sa dekam zep tahan san gwei gubir kinika. Sap ëpba ola in, zen sosen naka hom- nësa de Alap osan dep zon guludan hapye. ¹⁹ Sap Musa mo titi tabin ola in bëjen nëno mae mo tingare karek-karekna ngan gulsun. Zen in zep nëbe mae hap Yesus ora dawemna sal tazimki- Desa en de blol gwe-gwe-blankam de Alap zëre onak yaing gwen hap denaye.

²⁰ Ora ësena in sa Alap syal gweblaka, zen zen- sosen tangan zi niye. Sap Alap kim Yesussu dam tasiki, Zen zëre mo bose gubin niban gu-gubluka- kim anakan gublukaye,

“Èe an eno Bian,

Èe ëre mo bose gubin nibanë Emsa gu-gublu'an, hen Èe molyë ola in sa wet gulsuk:

Em an Zen esa hëndep denaban ëre mo golak teipsili.” ‡

Zen Yesus ensa kirekam gu-gubluka. Hwëna ëpba titi tabin ola kon in zen nama Alap mo golak syal ta gwenan, desa Alap hom kirekam gu-gubirida gwëka. Zep nen angkam Yesus onakone anakan tame ul gwe'an, “Mensa angkam Alap zi niban ola ziaha-en gu'ura, zen eiwa tangan sa ki lwal, hen zen sosen tangan wenya zen.” Orepan in sa Musa Bak han aha-en ulki, zen sosen naka hom. Nen mae nakone desa tame ul gwe'an: Sap Alap Yesussu zëre mo bose gubin niban gu-gubluka.

²³ Ahana ansa emki hen enlala gwibin: Men zen Alap mo golak syal ta gwëk, zen man beya gwe song gwëk, sap zen man juwe gwëk. ²⁴ Hwëna Yesus an Zen angkam Alap mo golak teipsi'ira, Zen hëndep denaban sa

‡ 7:17 Mzm 110:4, Ibr 5:6 ‡† 7:20-22 Mzm 110:4

teipsili. Zep zëno weinak dep etan ahana molya teipsiki. ²⁵ Zep ngaya gwen hap de sosonna, zen kitak hëndep denaban Zëbon lwa'an. Zep tingan men zen Alap osan dep Zëbon osan yaing gwe-gwenan, Zen de sa sa ngaya tabiri. Sap Zen hëndep denaban zë gwë gwenda- dekon de nëno mae mo abesa Bian hap ayang gul gweblan hap.

²⁶ Zen in zep tangan Yesus sam gweš'ira- Zen de nëbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwenkamye. Sap Zen lalak enna hen enho kles gwešin srëma, hen karek maena hom golka. In zep zëbe hap dena angkam dakasti'in- nen makare karek gol gwen zi niban de golësiri gwen srëm hap denaye. Zen in zep hëndep Alap zëbe hap golblaka- Zen de teipsin tangan- kam ngatan zi mo lang nakon nësa irik gin hip denaye. ²⁷ Zep Yesus man tangan ahakore Alap mo golak de teipsin-teipsin wenyä kwei- kwik gu'ura. Sap Zen hom dwam gweka- nonol zëre en mo karek-karek hap de mwin-mwankam sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hapye, kire hwëna etan aha zi mo karek-karek hap hen tru tasik gwizimdin hip. Hwëna Zen kim aha-rok'nen zëre mo timni golguku, te-lidak sonnak de tan hap, Zen dekam zep tingingare nëno mae mo karek-karekna hëndep denaban ngan gulsuzimki. ²⁸ Zep titi tabin ola in kon kim zini dam dasik gwibirin, zen de Alap mo golak teipsinkim syal gwe-gwen hap, zen nen makare karek gol gwen naka hen dam dasik gwibirin. Hwëna titi tabin ola in mo tahannak, zao zep Alap zëre mo bose gubin niban zëre mo Tanena insa anakan dam tasiki,

"Em an Zen esa hëndep denaban ëre mo golak teipsili."

Sap Yesus Zen mes Alap mo zëbe hap de dwam gwibir- blinna kitak tangan sul soneka.

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen tangan- Alap mo golak de nëno mae mo Teipsin tangan naye.

8 Èe ansa emsa tawa tabi'in, bol-zaun tanganna an zen: Yesus Zen Zen tangan nëbe mae hap syal gwe'ara- Alap mo golak de teipsin tangankamye. Zen in zep ngatan zi mo langnak Alap zëre mo dam taha nakon nikin'ira. ² Men zao angkam Zen nëbe mae hap syal gwe-gwe'ara, zen Alap zëre en hap de tekson tangannak- mensa Alap Zëna syal gwibirkike. Zen Israel zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom syal gwe'ara.

³ Tingare Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin-teipsinni, zen kitak kire-kiresa Alap hap nol gweblanan, hen sapi-kambingsi zëbe hap tru dasik gweblanan. † Zep nëno mae mo Alap mo golak de Teipsin Zini Yesus, zëno syala zen hen kirekam nwe-mase gwëk. ⁴ Okamanak awe de Zen nama gwë'anam, Desa hwëna molya Alap mo golak de syal gwe-gwen hap dam dasi'inam. Sap Lewi Bak mo ausu nakore zini in, men kire enkam Musa mo titi tabin olak lwak, zen nama desa Alap hap

† Insa "nol gweblanan" kam hen "tru dasik gweblanan" kam ayat- nak awe ale gulku, desa de srip gulsunnu emki 5:1 mo otde alenak hlaun.

nol gweblanan. ⁵ Hwëna zen insa syala okamanak nol gwenan, zen au-au makarena. Hwëna Kristus insa ngatan zi mo lang nakon syal gwe-gwe'ara, zen eiwa de tanganna zen. Zen in zep, orep kwatapna Sinaik kim Alap Musa hap zëre mo ngatan zi mo langnak de gol tanganna zertrëblaka, kirekam de hen okamanak syal gwibir-blin hap, Zen anakare ol tan-tanna golblaka,

"An kire enkamë kwatapnak awe ebe hap goltrëblanan, zen kire enkam em hëndep sul sonen." ††

⁶ Zep mensa au-au makarena Musa mo tan-tan san syal nei gwibirin, hwëna angkam eiwa de tangan wenyä in desa Yesus ngatan zi mo langnak nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zim'ira. Zep Zen insa kirekam syal gwe-gwe'ara, zen man tangan kwei yuluda'ara- men zen Alap mo okamanak de golak syal ta gwenanye. Sap syala men desa Alap mo nonol ol ziaha-en gun nukon okamanak nol gwenan, zen soson naka hom- zen de zisi Alap osan dep zon guluda gwen hapye. Hwëna angkam ansa Alap nëban mae ola ziaha-en gu'ura, zen soson tangan wenyä zen. Zen in zep Yesus nësa angkam Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen ol ziaha-en gun ësenä insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki- men kirekam Alap nësa gu-gubiridakaye.

⁷ Sap Alap mo Musa han de ol aha-en unni in de soson gwenanam, ki molya etan zi niban de ol ziaha-en gun hup dwam gwenanam. Ki nonol ziaha-en gun enna in maka sowehek. ⁸ Hwëna Alap Zën nonol ziaha-en gunnu insa anakan dam gulsuku, "An soson naka hom"- Zen kim anakan hamal hap gubiridakaye, "Èe, Bian, ama emsa gubirida'an:

Ansa enlala ei gwibik.

Israel ne Yehuda nik mo zi ausu nakore zi niban de etan olsa ziaha-en gun hup de yaklanak sa hatal.

⁹ Eban mae de ol ziaha-en gun ësenä an, zen men kirekamë auyan-aza oban orep ziaha-en guk, kirekam hom-

Èe kimë desa ëre mo sosonsa de goltrei gwizimdin- kim Mesir kon gwiswe sonekye.

Hwëna zen ano ol ziaha-en gunnu in san hom ang tak.

Zen in zebë hëndep tahanna gweisibiridak.

¹⁰ Hwëna insa ngein sin etan ziaha-en gu'uk,

Èe asa zëno mae mo enhonak titi tabin ol ësesa ale gulzim,

zen zep sa desan en aha-ere enlalakam ang ta gwer.

Zen dekam tangan sa anakan ënwe-mase gwe-gwer,

'Èe an zëno mae mo Alap, hen zen eiwa ano hlil irin wenyä.'

¹¹ Zen dekam molya zënaka anakan titi da gwibik, 'Emki Biansa tame tan.'

Sap zen dekam zën sa kitak Asa tame dal- sap bose nabare wenyä, sap bose srëm wenyä.

¹² Sap Èe asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim. Dekam molyë etan zëno mae mo karekna enlala gwe-gwibik." ‡

¹³ Zen in zep, Alap kim kirekam hamal hap gubiridaka, etan de zi niban olsa ziaha-en gun hup, zëno dam gulsunnu, Zen hen dekam nonol ziaha-en gunnu insa tahan san gwei gubir kinika. Kirekam de lwankam, ki nonol ziaha-en gunnu in mes ëpba gwer, hëndep angkam zen zalta dep dena.

Mae hap de ol: Ëpba ol ziaha-en gunnu, zëno syala kirekam lwak.

9 Nonol ol ziaha-en gunnu in, zëno syala, desa kitak Musa Bak Swe ale gulzimki- kire enkam de Alapsa blikip gwesik gweblan hap denaye. Zen zi mo tahakam de Alap hap de syal gwibir-blin tenda golak kirekam syal nei gwibik. ² Alap hap de tenda gola in teksonna dan-dan. Ngein sin de teksonna, desa man nen gwibik, "Alap hap dena." Zao zep Alap hap de pelitana nonne gwek- zëno ngatan hap de hli-hlina tuju enkam. Zao hen mejana ki nola gwek- men zao Alap hap de rotina non nebla ine gwekke. ³ Dekon tahan san de teksonna, zëno liliikinni deyol glaing-gling yawalsa zë il nil sone gwek. Teksonna desa man nen gwibik, "Alap zëre en tangan hap dena." ⁴ Zëwe emaskam de kalsna hen ki- men zëwe irase dawem nabare te kilii tru dasik gwek. Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun petina hen zëwe nonne gwek. Zen tekam de syal gwibinni, hwëna emaskam zë ma-makan dabik- hëndep kitak. Petina in mo olk, zëwe emaskam de botola ki- men zëwe orep de tembanena mannana bitii dakke, tembanena mensa Alap Israel hap Mesir kon de sek gwe zannak owaskam gol gwizimkike. Harun Bak mo dutena hen zëwe- men zen owaskam mas gwekke. Kaso hlang darena, men zëwe Alap Musa Bak hap dare taha-tapakam de titii tabin ola insa ale gulbluka, zen hen zëwe nola gwek. ⁵ Petina insa dikim mat gulsun hup dena, zen emas enkam syal neibik. Hen zëwe emaskam de syal gwizimdin Alap mo dam taha nakore zi makare daresa zaun noso inek- si ala er sosuzimdin nika. Zëno nik mo si alana petina insa kim tahan nakon il-il soneka, sap zen man peti mat gulsunnu insa enlala nei gwibik, "Sapi-kambing kal de zëwe lwankam, zen dekam Alap nëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizimnira, hen Alap nësa dekon golëlowehe gwe'ara." Hwëna desa de tingan srip gulsun hup, ki sa tangan blal gwer.

⁶ Alap hap de tenda gola insa kim syal gwibinkim su nul sonek, dekam zep Alap hap de kire-kirena insa kang dazak. Zen dekam zep hen nonol teksonna iwe Alap mo golak de syal tan zini, sap bose bete-tek weny, bitii gwe-gwezak- Musa mo titii tabin ola insa dikim syal gwe-gwibin hipye. ⁷ Hwëna tahan san de teksonnak, zëwe Alap mo golak de teipsin tangan en nik til gweka. Aha-ere tahunkam aha-rok'nen zë til gweka. Hwëna zen hen sapi-kambing kal srëmkam bëjen zao tin. Kala in desa Alap hap goltrë gweblaka, nonol zëre mo kareksa dikim ngan gulsun hap denaka goltrë gweblaka, zao hwëna tingingare Israel zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip denaka- tame gun srëmkam mensa syal nei gwibikke. ¹⁸ Zen in zep de-

kam Alap mo Enhona anakan goltreizimki, "Tenda gola in de nama lwa gwe'ak, ki totore zini molya Alap zëre hon yaing gwe-gwek."

⁹ Zen zep angkam de weny nëbe mae hap olk san de enlalana anakan lwazim'in: Kire-kiresa hen sapi-kambing maesa de Alap hap kap ta gweblanna, zen waba hap. Sap zen bëjen zini in mo enhona ngan tasin. ¹⁰ Sap kirekam de syala in, zen tim en hap dena. Enhonak hom hata gwek. Sap syala in dekam anakan nol gwek:

kire enkam de tembane tan hap dena,
kire enkam de otdebin hip dena,
hen kire enkam de timsi ngan gulsun hup dena.
Hwëna desa Alap etan de zi niban olsa ziaha-en gun srëm ennak dep ki golzimki.

Mae hap de ol: Kristus Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa de sul sonen hap hata zaka.

¹¹ Zen zep Kristus hata zaka- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa dikim nëbe mae hap syal gwibir-zimdin hip. Hen Zen zëre mo syala in kon zep gwë'ara- nëbe mae hap de Alap mo golak de teipsinni. Zen kim tin nikon etan ngaya gweka, dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap zëre hap de tenda golak til halka. Zëwe de Alap mo gola in, zen eiwa tangaran weny zen. Zen zi mo syal gwibin nika hom. ¹² Kristus Zen aha-rok'nen tangan tilki- Alap zëre en tangan hap de teksonna iweye. In kim tilki, Zen sapi-kambing kalsa hom gol halka. Zen hwëna zëre mo kal en naban goltiki. Zen dekam zep nësa kitak hëndep denaban dowal mo kigi mo irik gin nikon gwiswe soneka- Alap mo hlil irin zinik dikim nësa golëbitii gwen hapye. Dekam etan hyanak molya ba maena kire hap goltiki.

¹³ Men zen titii tabin ola insa ngip nul gwenan, desa man enlala neibirida gwenan, "Zen Alap mo nwenak kun naban." Zep nonol ol ziaha-en gun hup de syala in san kim ang ta gwenan, dekam sapi-kambing kalkam blis dibirida gwenan, ahaksa sapi tru ta seblan sonsa ho naban siri nul gwenan- dekam de blis tibirida gwen hapye. Hwëna kirekam kim tim ennak blis dibirida gwenan, dekam zep enlala neibirida gwenan, "Angkam mese Alap mo nwenak ngan lasibirin." ¹⁴ Hwëna angkam karek gol gwen srëm Zini Kristus Zen mes Alap mo Enho mo ssonkam Zënaka domba makan zerguku. Zep nen an Kristus zëre mo kalkam de blis tibiridan weny zen. Zep nen an zen tangan- dawemkam de ngan tasibin wenyaye! Sap nësa tim en nakon hom ngan tasibirki. Hwëna enho naban hëndep nësa ngan tasibirki. Zen in zep nen angkam Ngaya Zini Alapsa esa enho aha-erekam ang ë gweblal, sap Zen mes nësa alal gulku- waba hap de syala konye.

¹⁵ Zen in zep Kristus angkam nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep Zen mae hap angkam syal gwe-gwe'ara: Alap

† Alap mo golak de teipsin tangan zini in mo syal hap dena, emki Im 16nak hlaun. Tame gun srëmkam de karek gonna, zëno srip gulsunnu emki Ibr 5:2 mo otde alenak hlaun. †† 9:13 Bil 19

mensa kwang guludaka, zen dikim hēndep de lowehe gwen hap denaka gul irin hip– mensa Alap Zēna gubiridakake. Zen kitak mae hap ki lwa'an: Sap Kristus kim tilki, Zen dekam nēsa kitak nēre mae mo ngip gul gwen nakon gwiswe soneka– nen kim sap nonol ol ziaha-en gun syala insa alp ei gwibikye.

¹⁶ Sap insa Kristus tīnkim nēbe mae hap syal gwibir-zimki, zen san de zi de tīnkim walas zikhip kire-kiresa hli tan dazimdin makan. Zini kim kire hap walas zeban ola niaha-en gul gwenan, zēn de nama tīn srēmna walas zem in na-en bējen kire-kirena insa lop tan– bi zik de nama gwēnnakye. ¹⁷ Sap ol ziaha-en gunnu in, zen zēn de tīnnik de kirekam syal gwibin. Zēn de nama gwēnnak bējen. ¹⁸ Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun darena in zep hen kirekam lwa'an, zen diki tīnkim de kal wet sonnake de syal gwibin. Nonol ol ziaha-en gunnu, zen otweran blom tabir-blin mo kalsa. Hwēna angkam de wenyā, zen Kristus mo kalkam dena.

¹⁹ Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gun syala insa kim kon neisibir hanak, zen zep hen kirekam lwak. Dekam Musa Bak man Israelsa tagal gulsuku, zao zep tītī tabin ola insa kitak tonbiridaka. Ki zep sapi-kambing kalkam Alap mo tītī tabin ola bare bukuna insa blīs tībirki, hen Israelsa blīs tībiridaka. Zen ho naban kala ban siri gulku– dekam de blīs tībiridan hapye, Alap men kirekam gublukake. Daīngklīng ala makare naka domba ala kal-kalkam huleka, desa zep os gul ine gweka– dekam de blīs tībiridan hapye. ²⁰ Zen anakare ola ban blīs tībirida gwe'anka,

“Kala an zen Alap mo nēban mae de ol ziaha-en gunnu insa eiwa gu'un– nen dikim desan en ang ta gwen hap.” ††

²¹ Ki zep hen kala inkam Alap hap de tenda gola insa blīs tībirki, hen zēwe de kirekam-kirekamna men dekam Alap hap de syala nol gwek, desa kitak blīs tīblan daka. ²² Sap ēpba tītī tabin ola insa kim syal nei gwibik, dekam Alap mo golak de syal hap de kolho maena man hen blīs dīblanda gwek– dekam de Alap mo nwenak ēngan gwehen hap. Sap kal de wet son srēmna, zi mo karek-karekna bējen ngan gulsuzimdin. ²³ Zep Musa kitak de Alap hap de syal hap de kirekam-kirekamna insa kire hap blīs tīblan daka, hwēna kire-kirena in sap okama ennak dep dena. Hwēna ngatan zi mo langnak de Alap mo golak de kire-kirena, desa bējen sapi-kambing kalkam blīs tīblandan. Desa diki Alap zēre mo Domba Tane mo kalkam de blīs tīblandan. Zep Kristus Zen zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom tilki– au-au makan men zen lwa gwekke. Zen hwēna ngatan zi mo langnak eiwa de tangan wenyak tilki. Zen nama zao gwē gwe'ara– dekon de nēsa Bian osan dep mas gwibirida gwen hap.

²⁵ Hwēna okamanak de Alap mo golak de teipsin zini, zen tahun jamkam aha-rok'nen tīl gwenda– teksonna mensa nen gwibirin, “Alap zēre en tangan hap dena.” Zen zēre mo kalsa hom goltīl gwenda. Zen otweran kalsa. Hwēna Kristus hup hom dakastīlbi'an– etan-

etankam de zēre mo timsi golgu gwen hapye, dekam de etan-etankam zēre mo kalsa Alap mo golak goltīl gwen hap. ²⁶ Kirekam de lwananam, ki nonol lonesen nakon maka Kristussu tahun jamkam te-lidak sonnake makan dain gwek. Zen hwēna aha-rok'nen hata zaka-okamana an mo aumwa hap de yaklana men zen angkam lwa zahe'anke, dekam de domba makan de tan hap Zēnaka zergun hup, tīngare nēno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip.

²⁷ Sap Alap mes tīngare zini nēsa anakan gubiridaka, “Zen aha-rok'nen sa juwe gwer, ki asa hwēna klis gul.”

²⁸ Kristus in zep aha-rok'nen tilki– dekam de zi trana nēno mae mo karek-kareksa wei yun hup. Hwēna Zen sa etan lwahal zala. Zen dekam zi mo karek-kareksa de wei yun hup molya hata zaka. Hwēna men zen nēs gwebla'anke, desa dikim hēndep de lowehe gwen hap de lang san kwang guludahan hap sa hata zala.

10 Zep Musa mo tītī tabin ol hap de syala, zen san de au-auna men kiye. Hwēna zen dekam de enlala gwibin hip, “Eiwa de tangan wenyā sa hatal.” Dekam kim tahun jamkam otweranna Alap hap sap tru dasik gweblanan, hwēna dekam enho nakon hom ēngan gwehe gwenan. ² Tītī tabin ola insa de syal gwibinkim de enho nakon ēngan gwe henanam, ki maka otweransa de tru tasik gweblanna insa nolzausuk. Dekam de anakan neisibirinam, “Ēe mes tanganē ēngan gwehek,” ki zēno mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna maka tap gwizimki. ³ Otweranna man ki sap tahun jamkam tru dasik gwek, hwēna dekam zēre mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna hom mae tap gwe-gwizimki. Sap kirekam insa syal neibir tine gwek, hwēna zēre mae mo enhonak dekam zep anakare enlalana hata gwizimki, “Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an.” ⁴ Sap sapi-kambing kalkam toton bējen zi mo karek-karekna ngan gulsuzimdin.

⁵ Zep Kristus kim okamanak hata zaka Zen anakan Alapsa gubluka, “Em home otweran tru tasik gweblansa dwam gwibi'ira,

hwēna Em mese ano timsi hohle gulku.

⁶ Otweransa de ebe hap tru tasik gweblan hap

Em home sam gwesik gwibirki–

dekam de zi mo karek-kareksa ngan gulsuzimdin hipye.

⁷ Bian Alap, Ēe in zebē Emsa gublu'an,

“Ēe mesē angkam okamanak hatanan–

eno dwam gwibinsi dikim sul sonen hapye,

men kirekam ere mo olak abe hap dena lwakke.” ‡

⁸ Zep Kristus eiwa Musa mo tītī tabin ola tahan san

gwei gubir kinika– Alapsa kim anakan gublukaye,

“Em home otweran tru tasik gweblan hap

dwam gwe'ara hen home sam gwesik gwibirki.”

Hwēna otweran tru tasik gweblan hap dena in Musa

mo olak kirekam am lwak. ⁹ Hwēna anakan etan mas

gulbluka,

“Ēe mesē angkam okamanak hatanan–

† Daīngklīng ala makare naka, zen te bosena hisopkam ale nuk. †† 9:20 Kel 24:6-8

‡ 10:7 Mzm 40:7-9

eno dwam gwibinsi dikim sul sonen hapye.” Kirekam de gublunna in, zen man nwe-mase gwek: Kristus Alap mo ëpba zi niban de ol ziaha-en gunnu in- sa tahan san gwei gubir kinika- dekam de Bian zère mo dwam gwibin tangan wenyaka zaun gun hup. ¹⁰ Zep nèbe mae hap de Alap mo dwam gwibinni, zen a kirekam moye: Nen de aha-rok'nen hëndep nèbe mae mo karek-karek nakon ëngan gwehen hap. Sap Kristus hen aha-rok'nen zère mo timni domba makan golguku, hen Zen molya etan kirekam gwëka.

¹¹ Alap mo golak de syal ta gwen weny in kim nonol ol ziaha-en gunnu in sa syal nei gwibirin, zen mwin- mwankam zi mo otweran kap gulhal zanna waba hap Alap hap de kalsnak tru dasik tine gwenan. Hwëna de- kam hom zini anakan neis gwibirin, “Ano karek-karek- na mes ngan gwe henan.” ¹² Hwëna Kristus Zen dom- ba makan aha-rok'nen te-lidak sonnak tïlkï- dekam de hëndep denaban nëno mae mo karek-kareksa ngan gulsuzimdin hipye. Kirekam kim nèbe mae hap de Alap mo golak de Teipsin Zini in syal gwibirsikï, Zëna dekam zep Alap mo dam taha nakon nikinki. ¹³ Zen angkam nama dekon ei'ï'ira- hëndep Alap de tïngare zëno jal zisi zëno tana ïltikïnnik sisik gul irinnik dep.

¹⁴ Zep Zen kim domba makan aha-rok'nen tïlkï, Zen de- kam tangan zep hëndep denaban karek-karek nakon nësa ngan tasibirki- tïngan men desa Alap osan dep zon guluda'araye.

¹⁵ Alap zère mo Enhona hen man eiwa gu'ura, Zen zep anakan guku,

¹⁶ “Ngein sin in sa etan ola ziaha-en gu'uk,
Èe asa zëno mae mo enhonak tïti tabin ol ësena ale gulzim.

Zen zep sa desan en aha-ere enlalakam ang ta gwer.”

¹⁷ Zen dekam hen anakan mas gulku,

“Èe asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim.

Dekam molyë etan zëno mae mo karekna enlala gwe- gwibik.” †

¹⁸ Zep nëno mae mo karek-karekna in sa mes kitak Bian Alap hëndep denaban eititi gwibirki, zep nen angkam home ëdwam gwe-gwe'an- ba maesa de etan zëbe hap tru tasik gweblan hapye.

Mae hap de ol: Nen Bian ensa dawemkam taïbliBlan.

¹⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Yesus in kim domba makan te-lidak sonnak tïlkï, nen dekam zebe aïrin srëmkam Alap hap nèbe mae mo abena yaïng il gwe- blanan- zère en tangan hap de teksonnakye. Zep Ye- sus mes ora ësena nèbe mae hap sal tazimki- hëndep dikim ëngaya gwen hap de ora naye. Sap in kim zère mo kala ban Alap zère en tangan hap de teksonnak goltïlkï, Zen dekam zep deyol glaïng-glingkim de lïlikin- ni in sa talusuku. Zep nen angkam Yesusu de ang gweblankam zebe Alap onak yaïng gwe-gwenan, sap zëno timni zen san de nèbe mae hap de lïlikinni kiye.

^{††21} Zep angkam nèbe mae hap Alap mo golak teipsin- kim Yesus Zën gwë'ara. ²² Zen in zep, nen Alap hon ya- ïng gwe-gwen, sap nen ema tïngare enho naban Kris-

tus en hon ëyaïng gwe kinï gwe'an. Sap nësa mes Kris- tus zère mo kalkam blis tïbiridaka, hen tim niban enho naban mes ho lalakkam nësa ngan tasibirki. Zep ang- kam nëno mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenan, “Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an.” ²³ Zep nen anakare enlala naban nen tatem ëzauk gwen, “Alap zère mo nësa de gu-gubiri- danna Zen sa hëndep kirekam nèbe mae hap golzi- mdi, sap Alap Zen taïbliBlan tanganna.” Sap nen kire- kame aha zi hon ëkira gwe-gwenan, zen in zep nëna hen zëwe en nen tatem ëzaun.

²⁴ Zen in zep nen enlala naban lowehe gwen- ekakim nënaka tïti la gwibik, nënaka de kwasang gwibirida gwen hap dena kim, hen dawemsa de tïngare zi hip gol gwizimdin hip dena kim. ²⁵ Hen Kristen zi de tagal gwennak de ang gwen hap bahem baes ta gwen- men kirekam ahakom ëgwë gwenanye. Hwëna nen nen nënaka tïti ta gwibin, hen kareksa de gon hap nen nënaka jalse gwibirida gwen, sap Bian de hatan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an.

²⁶ Zen in zep, nen nënaka dawemkam tïti ta gwibin. Sap nen mese eiwa de orana dam lasik. Hwëna kire ni- ke eirim kareksa ol gwe'ak, dekam etan nara molya nëno mae mo karekna in sa ngan gulsuku. ²⁷ Hwëna ki- re nike kirekam ëgwë'ak, dekam aha-en tangan nèbe mae hap lwazim'in: Zen sërkam de syauk bla sal-salak de ëtaïblin hap dena- men zëwe sa Alap zère mo jal zi- ni yal gul serake, desa de aïrin niban ësblan hap dena.

²⁸ Emki sap ëenlala gwen: Musa kim irik gilki, dekam ahanik de zère mo tïti tabin ol san ang gwen hap baes gwenkam, desa man damera gwëk. Zi de dan ahaksa dan-ahan anakan ëkira gwenkam, “Zini in eiwa mes ki- rekam karek gwëka,” kirena man damera gwëk. De- kam kire zisi hom kwasang neibirida gwëk. ²⁹ Sap kire- kam in sa orep neibirida gwëk, zen in zep men zen angkam Alap mo Tanena ansa tanakam nyauk gwebla- 'an, zëbe mae hap banakan sa lwazim? Sap zëno kala mes desa dikim ngan tasibin hip hlëwehek. Hwëna ki- re zini Yesus mo kala in sa asyas makan enlala nei gwi- birin. Zep zen hen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena in san de ang tan hap man baes ta'an. Zep hen Alap mo Enhona man lamang da gwenan, hwëna Zen sap diki Dekon Alap mo kwasang-kwasangna tame nul gwenan. ³⁰ Zep kire zi hip, karek tangankam sa lwazim. Sap nen ema Alapsa tame la'an- men Zen anakan gu- kuye,

“Kareksa de syal gwe-gwibin weny zen Aen asa desa karek tabir.

Èe asa zëno mae mo syal eini zëbe mae hap golzim.” Zao hen man mas gulku,

“Èe asa ëre mo hlil irin zisi klis gul.” ‡

³¹ Zep nen bap nen Alap mo Tanena tanakam zauk gweblan, sap nen de Ngaya Zini Alap zère mo jalsa goltowenkam, zen aïri gwibin tangan weny zen.

³² Bahem ëeititi gwe-gwen- em kim nonol Kristussu eirink hen zëno ngatanna hla kukke. Emsa dekam man aha zi sërkam karek da gwibik, hwëna em zao ene ki

† 10:17 Yer 31:33-34, Ibr 8:10-12 †† 10:19-20 Ibr 4:16

‡ 10:30 Ul 32:35-36

tatem èzauk gwék. ³³ Emsa dekam zi nwenak swrè da gwibik hen dangole gwibik. Hen ahasa kim kirekam neibirida gwék, hwèna em ema desa àirìn srèmkam mas eibirida gwék. ³⁴ Emsa kim ahakon bwina yal nulne gwék, em hwèna ahakore weny embwan hap gosae labirida gwék. Kristus hup de jal hap kim eno mae mo kire-kirena kitak alal da gwék, em hwèna ema èisrip-sri gwe-gwék. Sap em ema dekam èenlala gwe-gwék, "Èe asa ngein sin dawem tangan wenyaka goltower- hèndep de lwa gwen hap denaka."

³⁵ Zen in zep, men kire enkame Yesussu de yaing gwébla kiní gwennak tatem èzauk gwék, zen kire enkam emki hèndep lowehe gwen. Ki dekam Alap onakon dawemna mam tangan naka esa ulin. ³⁶ Zep kire enkam em tatem èzauk gwen, sap zen dekam esa Alap mo ebe mae hap de dwam gwibir-zimdinni su kul sone gwer. Hèndep zep esa zère onakon ulin- men zep emsa gu-gubirida gukuye. ³⁷ Sap Alap mo olak man lwak, "Zini men Desae kara è gwéblanan, Zen naba tangan-kam sa hata zala.

Zen molya zère mo hatan hap de yaklana esek gulku.

³⁸ Zini men zen ano nwenak èdakastil gwenan, zen Asa de taibliblan en nakon sa ki èngaya gwer. Hwèna Asa de taibliblan weny men zen Asa hli da'ak,

Èe hen asa desa tahansa gweisibiridal." †

³⁹ Hwèna nen molye Biansa hli lak- juwen ora san de etan lwan dahan hapye. Sap nen an zen- tatetekam de Biansa taibliblan weny, hen hèndep de èngaya gwen hap de wenyaye.

Mae hap de ol: Men zen Alapsa orep dawemkam da-ibliblak, nen hen zèno mae mo kim nen lowehe gwen.

11 Alapsa de taibliblanna, zen anakan de enho nakon taibliblankam, "Mensa Alap asa gu-gubluka, zen eiwa kirekam sa ki lwal." Zen sap nwekam de hla-un srèmkam de kirekam taibliblan. ² Sap orep de zini zen kirekam Alapsa daiblibli gwéblak, zen zep Alap anakan sam gwasibiridaka, "Zen ère mo nwenak èdakastil'in."

³ Alapsa de taibliblankam zen dekame anakan tame ul gwenan, "Okamana an Alap ol-gun enkam yang gulsuku." Zep men desae nwekam hla kul gwe'an, Zen nwekam de hlal gwen kire-kire nakon hom yang gulsuku. ††

⁴ Habel Bak zen Alap hap zère mo taibliblansa goltreblaka- in kim dombana tru ta seblakaye. Hwèna Ka-en zen hom Habel mo kim Alapsa taibliblaka, zep zèno kim syal gwe srèm gwéka. Habel ensa zep anakan gubluka, "Zen ano nwenak man dakastil'ira." Hen Zen zep zèno en mo syala insa sam gwasibir-blika. Habel zen sap orep mes tilki, hwèna zèno Alapsa de taibliblanna in nèbe mae hap èrak makan nama lwazim'in. ‡

⁵ Hanok Bak zen hen kirekam Alapsa taibliblaka, zep tin srèmnak Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Zep Alap mo olak zèbe hap dena anakan lwak,

"Zen mumuk ennak aya gwéka, sap desa Alap zer ine halka."

Mae hap ki lwak: Sap zer inehan srèmnak Alap man desa sam gwasik gwéblaka. ^{††6} Zen zep dam gwasin'in: Zini bèjen Alap mo nwenak sam gwasin- Zènaka de ta-ibliblan srèmkamye. Zep zini men zen Alap osan dep èdwam gwe-gwe'an, zen diki nonol Alapsa zen anakan taibliblan, "Zen eiwa ki gwè'ara," hen anakan zen ta-ibliblan, "Èyè Desa tingare enho naban tè gwébla'ak, Zen sa abe hap dawemsa gol gwéblala."

⁷ Nuh Bak hen Alapsa taibliblaka, zep bulu insa syal gwibirki- dekam de we wal was laban golèngaya gwen hapye. Hwèna kirekam de owasna hom sap menkam hla nuk. Hwèna Nuh Alapsa betek gwéblaka, zep zère mo ol en san ang gwéka. Hwèna zère mo Alapsa de taibliblanna in kon zep sap taibliblan srèm weny kip anakan goltrei gwizimki, "Em in kareksae ol gwenan." Zen taibliblanna in kon zep Alap mo nwenak dakastilki. ‡‡

⁸ Abraham Bak hen kirekam Alapsa taibliblaka, zep zèno ol san ang gwéka. Alap dekam man gubluka, "Emki ere mo langna insa hli yun. Dekam song gwélangna men desaè ebe hap golbla'ak, zèwe dep." Abraham dekam man taibliblaka, zep totoresa tawa srèmkam song gwéka. ^{††9} Kim hataka, langna men zao dep Alap gu-gubluka, dekon hen nama taibliblaka. Zen zep zèwe zi mo langnak tenda golak gwè nasen gwéka. Isak ne Yakob ne zen hen kirekam è gwéka, sap Alap hen desa kirekam gu-guzimki- men kirekam Abrahamsa gu-gublukake. ^{††10} Abraham kirekam zè gwè nasen gwéka, sap zen dekam ngein sin dep dena kip anakan taibliblaka, "Èe asa hèndep de è sam-sam-nak hatal- men desa Alap Zèna syal gwéblakaye."

¹¹ Zen man hen Alapsa taibliblaka, zep hèndep was laban gwéka. Zen sap mes bogol gwéka, hen we zem Sara hom was laban gwé-gwék. Hwèna Abraham anakan Alapsa taibliblaka, "Mensa asa was wè lan hap gu-guzimki, zen hèndep kirekam sa ki abe nikip syal gwibir-zimdi."

^{§12} Zèno timni man sap tin makan lwabla'ak, hwèna zi ausuna Israel zen zèbon onakon ki beya gwe song gwék- men kirekam Alap hamal hap gu-gublukake, "Ebon onakon sa zini beya gwe song gwer- san de nglinak de keisni kiye, ahaksa hi alpnak de hisglimni kiye." §†

¹³ Orep de zini in, zen sap man Alapsa daiblibli gwéblak, hwèna Alap mo gu-gubiridanna insa de sowe henkam gul irin srèmnak juwe gwék. Zen langnak de basa kara gun makan kara nul gwék, hwèna zep en ki èisrip-sri gwe-gwék- san de zao de lowe henna kiye. Zep anakan hen ègu gwék, "Èe an okamanak awe bohèkamè ki lowe he'an- san de aha zi mo langnak de lowe henna kiye." ^{§††14} Men zen kirekam ègu gwe'an, zèno mae mo enlalana zep man lwa gwizim'ira, "Nen ema aha langsa lei gwibi'in- desa de hèndep denaban bi gwibin hip." ¹⁵ Orep de ayan-azana in, langna mensa

† 10:38 Hab 2:3-4 †† 11:3 Kej 1:1, Mzm 33:6, 33:9, Yoh 1:3 ‡ 11:4 Kej 4:3-10

†† 11:5 Kej 5:21-24 ‡‡ 11:7 Kej 6:13-22 ‡‡‡ 11:8 Kej 12:1-5 ‡‡‡ 11:9 Kej 35:27 § 11:11 Kej 18:11-14, 21:2 §† 11:12 Kej 15:5, 22:17, 32:12 §†† 11:13 Kej 23:4, 1Taw 29:15, Mzm 39:13

hli nuk, desa hom enlala nei gwibik. Sap kirekam de lwananam, dekam maka etan desan dep lwan dahak. ¹⁶ Hwëna zen dekam aha lang sam-samsa enlala nei gwibik- ngatan zi mo langnak de wenyaka. Zep Alap hom saher gwibirida gweka- zini in kim "ano mae mo Alap" kam nen gweblakye. Sap Zen mes eiwa zëbe mae hap ë sam-samna insa hamal tazimki.

¹⁷ Abraham hen zëre mo Alapsa de taïbliablansa gol-trëblaka, zep tane aha-ere zem Isaksa sap Alap hap zip sobla'anka. Alap man sap dekam zëno eisi anakan akasibir-bli'anka, "Zen san ha eiwa tangankam Asa ta-ïbli'ara?" Hwëna sap mes Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Eno wasalna an, Isak, zen zëbon onakon sa eno auyan-azana naïtbir song gwer."

Hwëna sap mes kirekam gu-gubluka, hwëna Abraham man hohle gwe'anka- tane aha-ere zem insa de Alap hap zip soblan hapye. ¹⁹ Sap zen man anakan ta-ïbli'ara'anka, "Zen sa ano tanena tin nikon etan ngaya tala." Hwëna dekam kim Alap dombana insa zertrëblaka, desa de hwëna zip son hap, zep dekam tane zem in man nwe-mase gweka- san de tin nikon de etan ngaya gwenna kiye.

²⁰ Isak hen Alapsa taïbli'ara'anka, zep wasal dare zem Yakob ne Esau nikip tahana tehazim aneka- anakare hamal hap de ola banye, "Alap sa ngein sin kirekam ebe nikip dawemna gol gwizimdi." ²¹ Yakob hen Alapsa ta-ïbli'ara'anka, zep tin hip kim golek de gwe'anka, tane zem Yusup mo wasal dare hap tahana tehazim aneka. Ki zep hwëna zëre mo dute topnak de bik dankam lwa inen nakon Alap hap dawemna golblaka. ²² Yusup hen Alapsa taïbli'ara'anka. Zep kim tin hip golek de gwe'anka, dekam zep zëre korena Israelsa de Mesir kon gwiswe sonen hap de aïsili hli yulzimki. Hen anakan gubiridaka, "An kon de sek gwenkam ano danna bahem awe hli tandan." ²³

Musa mo ane-biana, zen hen man Alapsa la-ïbli'ara'ank. Zen zep Musasa dan-ahare benkam aning la gwek. Sap zen anakan dam lasik, "Wasalna an dawem naka Alap ap zerzimki." Zen zep anakan aïri srëm gwek, "Mesir mo teipsin nik sa nësa karek sola." ²⁴

Musa Bak hen Alapsa taïbli'ara'anka, zep mam gwenak anakan enlala gweka, "Asa bap zen anakan gu gweblan, 'An Mesirk de teipsin zi mo wenam mo tane.'" ²⁵ Zen hom dekam auhu-kama ennak dep de dërek-na anakan enlala gwibirki, "Ëe anik karek naka gol gwek- zëno dërek naka akakim eis gwibik." Zen hwëna anakan enlala gweka, "Ëe sap asa Alap mo hlil irin zi niban apdekam karekna zigoltowe gwer." ²⁶ Zen hen ngein sin denaka anakan enlala gwe-gwibirki, "Alap sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini zer sonera. Zep ëe anik Zini in hap orasa sal tablak, hen sap asa zëno bose hap karekna goltowe gwer." Musa hom dekam anakan enlala gweka, "Syala ansa anik baes gwibik- ëe akakim Mesir mo kire-kire dawem-dawemna ansa be-

† 11:18 Kej 22:1-14, 21:12 †† 11:20 Kej 27:27-29, 27:39-40 † 11:21 Kej 47:31-48:20 †† 11:22 Kej 50:24-25, Kel 13:19 †† 11:23 Kel 1:22, 2:2 ††† 11:24 Kel 2:10-12

yakam bi gweblandak." Zen hwëna Alapsa anakan ta-ïbli'ara'anka, "Zen sa ano syal eini lamkam abe hap golblala."

²⁷ Hen zen Alapsa taïbli'ara'anka, zep Israel mo zi ausu nakore zini gubiridaka- zen de domba kalkam zëre mae mo lilikinsï blis tïblandan hap, Alap mo dam taha nakore jal zi dikim zëno mae mo nonol zi walassa tameran srëm hapye. Yaklana desa "Paska" kam zep nen gwibik. ²⁸ Mesirk de teipsin zini kim sap jal gweka, Musa hwëna Alapsa taïbli'ara'anka, zep Israelsa aïrin srëm-kam dekon golësek gweka. Zen dekam man tatem za-uk gweka- san de hla ta gwen srëm Zini Alapsa de ngein sin kara ta gwenna kiye.

²⁹ Israel mo zi ausuna in hen Alapsa daïbli'ara'ank. Zen zep hi bosena Kal-kalasa tablan gwek- san de eik sasa san de sek gwenna kiye. Hwëna Mesir mo jana nabare zini kim sap hina in san nolëtro kin'i'ak, zen zao zep kei-king gwek. ³⁰

Zi ausuna in zen hen Alapsa daïbli'ara'ank, zep tuju yaklakam kim ë yala Yerikosa hatablan hap wale da gwek, hwëna dekam zep zëno mae mo kasokam de kol son yala in owaskam lik gweka. ³¹

Rahab Bak sap Yerikok de kahalo soson we. Zen hwëna dekam Alapsa taïbli'ara'ank, zep desa nul srëm gwek. Sap zen mes dekam Israel kore otek zi darena teisyaink. Hwëna zëre mo ë nakore zi trana in zen Alapsa de betek gweblan hap baes tak, desa tingan en tangan zep damerasik. ³²

Sap kirekam de aïsili beyana, hwëna yaklana blalaka hom- desa de tingan emsa aïsili gwibiridan hapye, ahakon in zen hen Alapsa zëno mae mo kim daïbli gweblakye, in ki hen Gideon, Barak, Simson, Yefta, Daud, Samuel, hen orep in zen Alap mo ola ayang nulzimnira gwekye. ³³ Zen hen Alapsa daïbli gweblak, zep eijannak ahakon eyei-yëk gwenda gwek, hen damdam enkam zëre mae mo irik gin langnak de zini irik nilida gwek. Zep kire wenyaka, Alap mensa Israelsa gubiridaka gweka, zen hen man nulin gwek. Zen zëre mae mo Alapsa de taïbli'ara'anna in dekam zep singa jaljal mo mipna owas hap mat dasik gwibir-zimk, ³⁴ hen syauk hitin yawala dekam tin disik gwek, hen nëbok ngi ben-ben nakon ëlanga gwesik gwek. Zen sap man zënaka anakan neisbirida gwek, "Ëe an soson naka hom," hwëna man ki ësoson gwe-gwek. Aha lang nakore zini kim sap napta gwibirzik, hwëna zëno mae mo sosonsa de hlaunkum dekam zep heya-hya gwe-gwek. ³⁵ We walya hen ahakon Alapsa daïbli gweblak. Zep zëno mae mo iyena kim sap juwe gwek, hwëna zëno mae mo Alapsa de yaing gwebla kinin nakon zep etan ëngaya gwe-gwek. ³⁶

††† "Paska" mo enlalana "gulmurun." Zen kirekam yaklana insa nen gweblak, sap domba kala insa de zëno mae mo gol lilikinnik hlaunkum, dekam wasal tameran hap de Alap mo dam taha nakore zini in man gulmun nura gwe'anka. (Kel 12:21-51) § 11:29 Kel 14:13-31 §† 11:30 Yos 6:12-21 §†† 11:31 Yos 6:22-25, 2:1-21 §† Hak 6:11-8:32, 4:6-5:31, 13:2-16:31, 11:1-12:7, 1Sam 16:1-1Raj 2:11, 1Sam 1:1-25:1 §†† 11:33 Dan 6:1-27 §† 11:34 Dan 3:23-27 §† 11:35 1Raj 17:17-24, 2Raj 4:18-37

Hwëna ahakon zëno mae mo Alapsa de taïbliblansa srën noltrë gweblak. Sap desa kim Alap hap de jal hap bwinak sesek nulin gwëk, zen hom tol wet so gwe-gwëk. Sap desa man zë tangolebin niban nenbirida gwëk, "Emki ere mae mo Alapsa lamang tan, dekam asa emsa uswe soner." Hwëna zen man kirekam dep baes tak, sap zen anakan ëenlala gwe-gwëk, "Zen sap sa nësa damera gwer, hwëna Alap sa kire hap de dawemna lamkam nëbe mae hap golzimdi- Zen kim de juwen nakon nësa luwen tabi'inkaye." Zep ki hëndep Alap hap de jal hap karekkam damera gwëk. ³⁶ Zep Alapsa de taïbliblan jal hap ahakorena lamang da gwibik, hen ben-ben kire-kirekam lek-lek da gwibik. Hen ahakon besi dokotkam de tahalebin nika bwinak sesek nulin gwëk. ^{†37} Ahakon kasokam tok hap nïribirida gwëk. Ahakon ngaya naka gergajikam blom da gwibik, hen ahakon nëbokkam blom da gwibik. Zen tahalha tol hap domba-kambing sop nakore tayalbin pakeansa alala da gwëk. Tembane hap hen man tangan ëtahal-ha gwe-gwëk, sap desa karekkam jap nul sonenda gwëk. ^{††38} Kire wenyä, zen hëndep de langnak de lowehen hap denaka enlala nei gwibik, zep zëbe mae hap hom dakastilzïmk- auhu-kamanak de lowehe gwen hapye. Zen zep al ta nasen gwëk- sap zi srëm lang san, hen kwatap-kwatap san, hen kaso-hul kaso-hul san, hen kama hul mae san sap ani-ning gwenda gwëk.

³⁹ Zen kitak zëre mae mo Alapsa de taïbliblansa kirekam noltrë gweblak, dekam zep tangan Alap sam gwe-sibiridaka. Hwëna zen hom mae okamanak awe nolto-wek- Alap mensa dawemsa de golzimdin hip gu-gubirida gwëkaye. ⁴⁰ Sap Alap mo dawem golzimdin hip de kalangna in, zen zëbe mae en hap hom. Zen hwëna kitak nëban mae dep. Zep zen molya nonol zë-en Alap mo gu-gubiridanna insa kitak nulink- nen de zëwe hen yaïng gwen srëmnakye. Nen kime zë hen yaïng gwe-'ak, zen diki dekam esa sërkam de dawem tangan wenyä insa apdenak ulin.

Hlu-hluk gwenkam de Yesus osan ëdam gwesikhan hap de ol:

12 Zen in zep, Alapsa de taïbliblan wenyä in zen orepu juwe gwëk, zen angkam nësa neisbirida gwe'an, hen nësa man kara tabin niban wale da gwibi-'in- anakare enlala naban, "Nabakam yaïng gwezak." Zen in zep, nen diki dohon-hon kire-kirena nen kitak tatansin- jahalha enkam eka hlu-hluk gwëk, ngein sin dep dena insa dikim dokwak gun hupye. Nonol tangan nëre mae mo karek-karekna nen tatansin, sap zen zen nëno mae mo danna hëre gwenan. Sap enlala tatetekam de desan dep hlu-hluk gwen hap de orana, Alap mes nëbe mae hap hamal tazimki. ² Hlu-hluk gwenkam diki Yesus en osan nen ëdam gwesikhan. Sap Kristen zini nëno mae mo taïblibin hip dena, Yesus mes ora makan sal ta guku, hen nëbe mae hap de ërak tanganna, Zen Yesus Zëna. Sap Zen mes zëre mo

† 11:36 1Raj 22:26-27, 2Taw 18:25-26, Yer 20:2, 37:15, 38:6 †† 11:37 2Taw 24:21

Alapsa de taïbliblan nakon enlala tatete naban karekna goltoweka- te-lidak sonnäk kim makan da inkke. Zen hom dekam anakan enlala gwëka, "Te-lidak sonnäk de tinnï, zen saherak Asa nën ne'an." Sap Zen dekam ngein sin dep dena insa, isrip-sri gwibin tangan wenyä, kara gu'unka. In zep hëndep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. ³ Emki Yesusu enlala gwe-gweblan- Zen kim nëbe mae hap karek yala insa enlala tatete naban goltowekake, karek gol gwen zini in kim sërkam karek dakke. Kirekam de Yesusu enlala gwe-gweblankam, ki em molye na-en ësin gwe hana gwëk, hen enlalana molye ëdowe hana gwëk. ⁴ Sap kareksa de gol gwen srëm hap de eijannak iwe, em home mae juwen hap ëalpä gwesi'in.

Mae hap de ol: Bian man zëre mo walas tangan mo kim nësa oto tasik gwibirida.

⁵ Hen Bian Alap mo ola bahem ëeititi gwibin- men kim nëno mae mo enhosa de tatete tazimdin hip "ano walas" kam nësa gubiridakaye. Zen dekam anakan nësa gubiridaka,

"Ano walas, bahem Asa salsik gweblan-
Ëe de emsa oto tasik gwibinnik.

Hen bahem enlalana ëdowe hana gwen-
Ëe de emsa jalse gwibirida gwennakye.

⁶ Sap mensaë kwasang gwibirida gwenan,
Ëe desa ama oto tasik gwibirin.

Hen mensaë anakan enlala gwibirida gwenan,
'Zen ano walas,'
desa ama lek-lek ta gwibirin." ‡

⁷ Zep emsa de Bian oto tasibinni, zen zao en emki enlala tatetekam ëzauk gwen- anakare enlala naban, "Sap sa Bian kirekam asa oto tasili, sap okamanak de zini hen kirekam walas zemka oto dasik gwibirin."

⁸ Emsa de oto tasik gwen srëmkam, dekam de dam gulsun, "Ëe an zëno walassa hom." Sap walas tangan zemka Zen bëjen nwe enkam kara tabin. ⁹ Nen ema nëre mae mo auhu-kamanak de biansa blikip eisibirida gwëk- zen kim nësa oto dasik gwibikye. Zen hen kirekam nen nëre mae mo ngatan zi mo langnak de Biansa aha-ere enlalakam nësa de oto tasik gwibinnik blikip gwe-sik gweblan, sap zen dekam esa ëngaya gwer.

¹⁰ Nëre mae mo auhu-kamanak de bianna, zen holokam hom nësa oto dasik gwibirin- zen kim sap zëre mae mo enlalakam nësa kirekam neibirida gwenanye. Hwëna Alap Zen nësa de mas gwibiridan hap kirekam oto tasik gwibirida- dekam de zëre onak enlala lalak nik lowehe gwen hap, Zëna men kire nik gwë gwenda-ke. ¹¹ Hwëna eiwa, Bian mo nësa de oto tasibinni insa kim oltowe gwenan, desa enlala dowe hanankame eis gwibirin. Dekam nen home ëisrip-sri gwe-gwenan. Hwëna men nara dekam zëre mo gwënsa Alap mo dwam gwibin sin li yul sonenkam, zen dekam sa anak-an eisbiri, "Eiwa, ëe an Alap mo taha terenakë gwë gwe'an. Zën ki asa kirekam oto tasiki- ëe dikim damdam enkam gwë gwen hapye."

‡ 12:6 Ayb 5:17, Ams 3:11-12

¹² Zen in zep, eno mae mo tahana in zen ësini-sin gwe-gwe'an em sosen tabin, hen danna men zen ëyal-yal gwe-gwe'an emki tatete tabin. ¹³ Ere mae hap de orana dam-dam lasik. Dekam in zen zi lek makarena ebon mae onak lowehe gwe'an, zen desan sa dawemkam sek gwer, hëndep ësoson gwe song gwer. †

Alapsa de hli tan srëm hap de ol:

¹⁴ Emki dawemkam ëalp gwe-gwen- dekam de tingare zi niban enlala sësekkam lowehe gwen hap. Hen enho lalak enkam de lowehe gwen hap emki ëalp gwe-gwen. Sap lalakkam de lowehe gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak yaing gwen. ¹⁵ Dawem! Ebon mae onakon mana ahanik Alap mo kwasang-kwasang nakon wet sonanka. Ki hwëna zëbon onakon sa zi beyanak Alapsa de taibliblan srëm hap de enlala ing gwe hebiridala- san de hëp nabare hosa de golzimdin makan. Dekam hwëna beya nik sa Alap mo nwenak ëkun gwer. ¹⁶ Ebon mae onakon bap zen aha maena kahalonak zaran. Hen em bahem Esau Bak mo kim lowehe gwen, sap zen Alapsa eititi gweblaka. Zen sap nonol walaskam gwëka, zep zen maka bi zik de tinkim zëno bi gwibin kire-kirena kitak bi gweblan daka. Hwëna zen aha-ere tembane piring en hap lirak gulku. ¹⁷ Zen kim sap hyanak bi zik de aumwa hap tahasa tehabla inen hap dwam gwëka, Alap dikim zëbe hap dawemsa golblan hap, hwëna bi zem in man gubluka, "Bëjënë." Zen sap go naban aberbe taka, hwëna zen de gul irin hip dena mes tap gwëk.

Mae hap de ol: Nonol ol ziaha-en gunnu, zen aïri gwibin hip dena. Zau dena, zen isrip-sri gwibin hip dena.

¹⁸ Nen an zen ëKristen gwëk, nen home Israel mo kim okamanak de kwatap tangannak yaing gwe'an- dekam de Alapsa golek de tan hapye. Zen orep kwatapna Sinaik yaing gwëk- Alap kim nonol ol ziaha-en gunnu in sa golzimkiye. Zen dekam syauk hitinsî zë kara nuk, hen man zë kaulsuk, hen asese yawal zë taibiridaka. Zen dekam zep aïrin hip enlalana ëdowe hanak. ¹⁹ Nen home zëno mae mo kim sramin aukuna ësane gwe'an- hen Alap mo ol auku yawalaye. Zen kim desa nasalzimk, zen dekam zep ëabe gwëk- ola in sa de golzausun hupye. ²⁰ Sap zen jalse gwen ola in sa man tangan sërkam nairibi'ik. Sap zen anakan lwak, "Men nara zi, sap otweran, kwatapna ansa towanblanna, desa em kasokam tok hap i tiban." ††

²¹ In kim zen kirekam hla nuk, man tangan sërkam dohon-hon gwizimk. Musa Bak zëre hap hen man tangan dohon-hon gweblak. Zen in zep anakan guku, "Ëe dekam ama aïrin hip yal-yal gwëk." ‡

²² Hwëna nen angkam kwatapna Sionk mese isrip-sri naban yaing gweser- Ngaya Zini Alap zëre mo ënakye, mensa hen nen gweblananke "ngatan zi mo langnak de Yerusalem" kam. Dekon zëre mo dam taha nakore zini ribu-ribukam nësa isrip-sri naban dokwa-kwak nul

gwenan. ²³ Em mese hen angkam Alap mo hlil irin zinik bitî gwer- men zëno mae mo bosem-sesa ngatan zi mo langnak ale dabir-zimkye. Alap zëre mo hlil irin zini in sa man anakan enlala gwibirida gwenda, "Zen kitak ano was." Zep emsa hen mes angkam Alap lup gul iri- men Zen sa tingare zisi klis guluye. Hen zini men zen orep enlala dam-dam enkam lowehe gwëk, zen angkam mes tangan Yesus mo kala kon ëngan gwëhek, zep zëno mae mo angna angkam zëwe lowehe gwe'an. Em hen angkam mese zëbon mae bitî gwer.

²⁴ Em mese hen Kristus hon yaing gwer- men Zen nësa Alap osan dep zon guluda gwe'araye. Sap Zen Zen zi niban de ol ziaha-en gun ësena in sa nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep emsa hen angkam mes zëre mo kalkam blis tibiridala. Zëno kala Habel mo kal makan hom lwa'an. Sap Habel mo kala kim zannuk, zen zep Alap hap tan-tan makan anakan lwablak, "Zen Kaen taka." Hwëna Yesus mo kala, zen dekon Alap nësa anakan enlala gwibirida'ara, "Zëno mae mo karek-karekna mesë ngan gulsuzimk."

²⁵ Zen in zep, nen bap nen Alapsa hli tan, sap angkam Zën ngatan zi mo lang nakon nësa tonbirida gwe'ara. Sap Musa Bak kim auhu-kamana an kon Israel mo zi ausu hap Alap mo ola ayang gul gwizimki, men zen nasalbla srëm gwe-gwëk, zen Alap mo jala kon hom mae ëasendak. Hwëna angkam nësa Alap Zën tanga ngatan zi mo lang nakon tonbirida gwe'ara. Zep nen de salblan srëmkam, nësa sa tangan karek tabiri. ²⁶ Alap in kim kwatapna Sinaik tonbiridaka, zëno ol auku yawal hap kamana an man ëwak gwëk. Hwëna angkam Alap mes nësa etan gu-gubiridaka,

"Angkam okamana an ansa molyë ëwak guk. Hwëna ngli naban asa aha-rok'nen apdenak ëwak sol." ††

²⁷ Insa "aha-rok'nen" de ëwak son hap guku, zen man dam gwesi'in: Zen tingare okama yala ansa yang gulsuku sa ëwak gulu, hëndep sa jek-jak gwer. Hwëna ëwak gwen srëm hap dena aha-en, ngatan zi mo lang, zen en nama sa lwala.

²⁸ Zen in zep, sap nen Zëbon onakone ëwak gwen srëm hap de lang sam-samna in sa bi eibi'in, zen zep nen dawemna gol gweblan- men kirekam Zëna nësa dwam gwibirida gwendake. Zep nen enho zon tasiblin naban hen aïrin niban nen boklesa kom ta gweblan.

²⁹ Sap Alap mo ola zëre hap dena anakan lwak,

"Nëno mae mo Alapna, Zen syauk hitin yawal makarena kim sa nësa klis gul zula." ††

Bian mo nwenak de kirekam lowehe gwen hap de ol:

13 Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwen- na bahem golzausuk gwen, sap zen san de hen ere mae mo iye tanganna kiye. ² Emki hen ere mae mo tame tabin srëm Kristen bose wal omka gola kon lup gulin gwen, sap orep ahakon hen ki tame tabin srëmkam Alap mo dam taha nakore zini lup nulin gwëk- zen kim zi tangan mo kim ëjowe gwe zakye. Zep kire zi mae mes ebon hatanan zala. †††

† 12:13 Ams 4:25-27 †† 12:20 Kel 19:12-13 ‡ 12:21 Ul 9:19, Kis 7:32

†† 12:26 Hag 2:6-9 ††† 12:29 Ul 4:24 †††† 13:2 Kej 18:2-15, 19:1-14, Hak 6:11-18, 13:3-22

³ Men zen hen bwinak lowehe gwe'an emki enlala gwibirida tine gwen- men ki hen en de zë lowe henna. Men desa Alapsa de tame tan srëm wenya karek da gwibirin, desa hen em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de karek tabinni kiye.

⁴ Emki anakan ëenlala gwe-gwen: "We-zi dare de zënaka leisyanna, Zen mes Alap aha-en soka." Zep we walya barena hen zini bare wenya, em kime enaka kap lak, em ema Alapsa hen en guk gweblak, "Ëe an deban en asa ë gwer." Zep ere mae mo Alapsa de gu-gublunna insa bahem ëkahalo gwenkam gulmun gwen. Men zen zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan hen kahalo soson wenya, desa Alap molya karek tabir srëm gweka.

⁵ Te-ala beya gwen hap de enlalana bap zen emsa bi gwibirida gwen. Emki anakan ëenlala gwe-gwen, "Mensa ap Alap gol gwizimnira, zen syake." Sap Alap Zëna man emsa gu-gubirida'ara,

"Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik." †

⁶ Zen in zep Alapsa de taibl'iblan naban nen ëgu gwen, "Bian Zen Zen-

asa de mas gwe-gweblan hap de Zi niye.

Ëe ba hap de zi bosyansa aïribirida gwen hap?

Sap zi mo sosonna hom-

asa de banakan mae gwëblan hap denaye." ††

⁷ Men zen nonol Alap mo olkam emsa tawa da gwibik, emki desa enlala gwibirida gwen, "Zen kirekam lowehe gwek, hen Alapsa de taibl'iblannak de tatem ëzauk gwennak kirekam juwek." Zep em hen zëno mae mo kim em tatem ëzauk gwen, ⁸ sap Kristus Yesus Zen hom wet gwesik gwenda- sap orep, angkam, hëndep denaban.

⁹ Totore tawa tabin ëse san bahem ang ta nasen gwen. Diki Alap mo kwasang-kwasang ennak em tatem ëzauk gwen, hen kwasang-kwasangna in dikire eno mae mo enhonak bol-zaun gwek. Zi de emsa titi tabinni Alap hap de tweran blom ta gwibinsi de twinbin hip, ahaksa tembane maesa de Alap hap ëlwa gwen hap, bahem desan ang ta gwen. Sap men zen desan ang ta gwenan, zëno mae mo lowe henna dekam hom mae dawem san dep wet gwesik gwenan. ‡

¹⁰ Okamanak men zen Alap mo golak syal ta gwenan, Alap hap de otweran tru tase gweblanna zëna hen man ahakore hlikna dwenblanda gwenan. Hwëna nëbe mae hap de Alap mo ngatan zi mo langnak de kalsna- men zëwe Yesus nëbe mae hap de syala sul soneka, dekon molya zini in ba maena nulin gwek.

¹¹ Emki ëenlala gwen, Musa mo titi tabin ola insa kim zëre mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip syal nei gwibirin, dekam sapisa Alap mo gol ë nakore liliikin alpnak zip noso gweblanan. Hwëna kal en naka zep Alap mo golak de teipsin tangan zini in Alap zëre en tangan hap de teksonnak goltil gwenda. Sapi-na in mo tokna ë san dep nërhal gwenan- zao de langa tolak syauknuk ang tasin hip. ††¹² Zen in zep hen kirekam, Yesussu tan hap ë nakon nërhak. Zen dekam

Yesussu saherak nënek, hen Zen dekon zep zëre mo kalkam zëre mo hlil irin zini nëno mae mo karek-kareksa aha-rok'nen ngan gulsuzimki. ¹³ Zen in zep, nen hen Yesussu nen saher san dep zertron. Zep nëno mae mo enlalana anakan zen lwa gwen, "Sap sa nësa hen Yesus hup de jal hap lamang da gwibir hen langa dasik gwibir." ¹⁴ Sap auhu-kamanak awe, nëno mae mo dakal ëna hom. Hwëna nen ema nëre mae hap de dakal ësa ësbla'an.

¹⁵ Nen angkam sapi-kambingsi home Alap hap tru lasikse gwebla'an. Hwëna men desae angkam ol gwebla'an, zen in kime Yesus mo bosekam enho aha-erekam Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Dekam nëno mae mo ola man nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweransa de tru ta seblanna kiye. Zen in zep Alap ena nen boltere ta tine gwen, hen Yesus de kitak teipsibiridan hap de olsa nen gol halada gwen. ¹⁶ Hen aha zisi de mas gwibirida gwenna bahem ëititi gwe-gwen- hen kae-kaesa de goltrei gwizimdin niye. Sap zen desa hen Alap sam gwesik gwibirida- san de dombasa de tru tasik gweblanna kiye.

¹⁷ Men zen Kristen zini emsa nol neibirida gwenan, emki betek gwibirida gwen hen zëno mae mo ol san em ang ta gwen. Sap zëno mae mo syala, zen eno mae mo ang hap dena, hen zen man anakan tame nul gwenan, "Alap sa ëre mo syal eisi de goltrëblan hap asa gublula." Em de kirekam betek gwibirida gwenkam, zen dekam sa isrip-sri naban syal ta gwer. Hwëna betek gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna enlala nik sa ëdowe hana gwer. Hwëna zen de enlala dowe hanan naban syal ta gwe'ak, ki hwëna waba hap sa ebon mae syal ta gwer.

¹⁸ Ëe, ëre mo syal bose walya ban, ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, "Ëe kareksaë ol gwenan." Zep abe mae hap emki Alapsa abe ta gwen, sap ëe zëno syalsaë ol gwenan, hen zëno nwenak de tangan ëdakastin hibë ëdwam gwe-gwenan. ¹⁹ Ëe in zebë emsa abe tabi'in: Abe hap emki hen Alapsa abe ta gwen- ëe akakim etan nabakam ebon mae osan dep lwa halzak.

²⁰ Zep angkam, ëe a kirekamë mo Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan,

"Bian, Em in Zene zëbe mae hap tahana deisu guzimki, hen Em in Zene Bian Yesussu tin nikon ngaya taka. Ëe ama Emsa abe ta'an: Ano suratna ansa men zen dokwak nu'ik, Emki zëbe mae hap sosonsa gol gwizimdin- zen dekakim ere mo dwam gwibin en san lowehe gwek. Hen Bian, Yesus onakore sosonna dikire zëno mae mo enhonak syal gwe tine gwek- zen dekakim ere mo nwenak ëtal gwesik. Sap Yesus Zen Zen- asa de domba makan zaho ta gwibin Zi niye. Sap Zen mes ere mo zi niban de ol ziaha-en gunnu hëndep denaban sul soneka- te-lidak son nakon kim kala wet soblakke. Ëe zep asa zëno bosena hëndep denaban teip ulsuk gweblal. In eiwa."

²² Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano surat tihisni ansa bahem karatda gunnuk husus gwibin, sap zen emsa dikim dawem san dep titi tabin hip

† 13:5 Ul 31:6-8, Yos 1-5 †† 13:6 Mzm 118:6 ‡ Kol 2:23 †† Im 16:27

dena, hen ëe blal tangankam homë ebe mae hap ale gulzimk.

²³ Ëe ama emsa gu sonebirida'an- em de hen ëtawa gwen hap: Nëno mae mo ayana Timotius Bak mes bwi nakon wet soka. Zen de nabakam abon onak hata zankam, ki asa apdekam ebon mae osan dep song ëzal.

²⁴ Iwe de Kristen zini eno mae mo nol-nola kip ano mae mo dawem gol sonezimdinni em ayang ulzimk-

hen tïngare iwe de Alap mo hlil irin zi hipye. Men zen aban mae Italia mo lang nakore wenya awe lowehe gwenan, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

²⁵ Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

Yakobus

1 Suratna an dua-blaskam de zi ausu nakore zini men zen sekwak gwen dakke, zêbe mae hap-men zen angkam aha mo lang san lowehen da'anke. Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo nganak de syal gwe-gwen zini Yakobus onakon: † Dawem!

Yesussu de taïbli-blannak de tatem ëzauk gwen hap de ol, hen enlala blal hap de Alapsa abe tan hap de ol:

² Aya-wal oso-wal, em de kareksa goltowe gwenna, zen dekam em anakan ëisrip-sri gwe-gwen, "In aïrïs. Zen dekam Bian Alap ano eini ap mam gulblu'ara." †³ Sap em tawana: Em de kareksa goltowe gwenkam, em dekam esa Yesussu de taïbli-blannak ëtatete gwe zaher. ⁴ Tatem de zêwe en zauk gwenkam, dekam eno eini sa Bian mo nwenak trëp gwer hëndep bil gwer. Di-kire eno mae mo eini bil gwek. Zen dekam esa Kristus-su de taïbli-blannak tangan tatem ëzaul, hëndep bana-kare karek maesa de goltowenkam molye ëëwak gwek.

⁵ Em de karek goltowennak enlala nik ëtopse gwe-gwenkam, emki Alapsa abe ta gwen- Zen de enlala blalsa ebe mae hap zer gwizimdin hip. Zen dekam sa ebe mae hap zer gwizimdi. Sap Alap mo kae-kaena zen tïngare zini nëbe mae hap. Zen hom anakan jalse gwe-gwenda, "Em bap Asa abe tala." ⁶ Hwëna zini men zen abe tanna, zen diki zen taïbli-blal. Zen bap zen anakan titik gwen, "San ha molya ap zerblaka? San ha sa?" Sap zi de kirekam titik gwenna, zen men kiye- asese de ho-sa men-san an-sankam ngëp-ngep gulu seranna. †⁷ Kire zini zen enlala dare syakna, hen zëno enlalana men-san an-sankam lwa gwenda. Kire zini bëjen Bian onakon ba maena hlaun.

Mae hap de ol: Tahalha naban de lowehen nakon, hen tahalha srëmkam de lowehen nakon, emki isrip-sri naban lowehe gwen.

⁹ Aya-wal oso-wal, em de tahalha naban lowehe gwenna, isrip-sri naban em lowehe gwen, sap ngatan zi mo langnak eno mae mo bosena mes dawem gwek. †¹⁰ Hen men zen tahalha srëmkam lowehe gwenan, isrip-sri naban em hen lowehe gwen, sap em mese anakan tame uk, "Ano kire-kire beyana an molya dakal hap ërlwa gwek, zep asa angkam Bian en hon babu gwe-gwer." Hen em mese anakan tame uk, "Ëe an te eisni men kiye." Zen nabakam de ëbulk gwehen. Zep em hen kirekam esa nabakam ëbulk gwehe gwer. †¹¹ Yakla de sal-sal gwe zankam, dekam de eisni in ëboneng gwen, hen ëbulk gwehen, hëndep dekam sa nwe awesna hom gwer. Zen hen kirekam, em in zen tahalha srëmkam lowehe gwenanye: Em nama de syal tannak te eis mo kim esa ëbulk gwehe gwer. †¹²

Mae hap de ol: Kareksa de gon hap de enlala de ebon hatankam, tatem em ëzauk gwen.

¹² Em de kareksa goltowe gwennak de tatem zauk gwenkam, em isrip-sri gwe-gwen. Sap Alap dekam hëndep de gwën hap denaka sa ebe hap golblala. Sap kiresa de golzimdin hip dena Alap mes ki anakan gubiridaka, "Ëe asa golzim- men zen Asa enna nola gweblananye." †¹³ Zi de kareksa de gon hap dwam gwenna, zen bap zen anakan gun, "Kareksa de gon hap de enlalana an Alap onakorena." Sap Alap onak kareksa de gon hap de enlalana hom. Hen Zen hom kire hap de enlalana zer gwizimnira. ¹⁴ Sap kareksa de gon hap de enlalana, zen ere mae mo hole-hle nakon hata gwenda. Hole-hlena in zen zep emsa sil tïbirhal gwenan hen da tabiridahal gwenan. ¹⁵ Ere mae mo hole-hle hen jal-jal enlalana, zen men kiye- tetan danna. Desa de enhonak ik gïnni, zêwe zep saltïl gwenan. Desa ema zë kara ul gwenan, hëndep eisi zep zë të gwenan. Bil gwenkam dekam zep kama san dep anhe gwenan. Zen hen kirekam zini, kareksa de gol gwenkam, dekam zep juwen ora san dep ang ta gwenan.

¹⁶ Zep ano dang tïninak de aya-wal oso-wal, nen bap nen nënaka anakan boton ta gwibin, "Karek gon hap de enlalana an Bian ap zerblala." ¹⁷ Diki tïngan men zen Bian onakon nëbe mae hap hata gwizimnin, zen diki dawemsa de gon hap de enlala naban tïngare

† Yakobus men zen suratna ansa ale gulku, zen Yesus mo osona- men zen hen Yerusalemk de Kristen zini nol gwibiridakake. (Mrk 6:3, Kis 12:17, 15:13, 21:18, Gal 1:19) Nonol in kim Yahudi mo langnak zini ëKristen gwek, dekam Yesussu de taïbli-blal srëm Yahudi zi karek da gwibik. In zep Yerusalem kon heya-hya gwenkam sekwak gwendak- aha zi mo lang san depye. (Kis 11:19) Yakobus man gubiridaka, "Dua-blaskam de zi ausuna." Nonol Israel Bak mo ausu nakore zi ensa kirekam nenbirida gwek, hwëna angkam Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ëse nakon, Kristen zini nen hen zêwe bitï gwe'an, sap nësa hen mes Alap hlil inki. (Mat 19:28, Why 7:4-8, 21:12) †† 1:2 Mat 5:12, Rom 5:3-5, 1Ptr 1:6-7, 4:12-14 † 1:5 Ams 2:1-5, Mat 7:7 †† 1:6 Mrk 11:24

‡‡ 1:9 Yak 2:5 ††† 1:10 Luk 12:16-21, 1Ptr 5:5 ††† 1:11 Yes 40:6-8, 1Ptr 1:24-25 § 1:12 2Tim 4:8

hë'ho gwibin niban. Eiwa, yaklana, benna, keisni, zen kitak Bian mo yang tabinni. Hwëna Zëna hom ben mo kim wet gwesik gwenda. Zep Zen bëjen enlala kareksa zerzimdin. ¹⁸ Sap Alap Zen mes ol dawemsa de golzimdinkim nësa ngaya tabirki. Zen kirekam syal gwibirki, sap Zen man nësa anakan dwam gwibiridaka, "Lamkam de ëre mo irik ginnik zaunkum, an zen sa ëre mo walaskam lowehe gwer." †

Nabakam de ëjal gwe-gwen srëm hap de ol, hen Alap mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin hip de ol:

¹⁹ Ano dang tininak de aya-wal oso-wal, emki ansa enlala gwe-gwibin: Tingare zini, bahem nabakam ëjal ta gwen, hen bahem na-en ol nop-nopkam ëkira gwe-gwen. Diki nonol em holokam sane tabin. †²⁰ Sap Alap mo dwam gwibin niban bëjen zi mo jala ban apde nën. †²¹ Zen in zep, nëre mae mo enlala hole-hlena hen jaljala, men dekone Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan, desa kitak nen tak gun. Hwëna Alap men desa zëre mo ola nëno mae mo enhonak ik gilki, zen desan en nen enlala betekkam ang ta gwen. Sap zen zen sa ëngaya gwen hap de ora san nësa dam tasik sone gwibir.

²² Bahem sap'nen Alap mo ola in sa ësane gwe-gwen. Ki hwëna enaka esa anakan boton la gwibir, "Ëe mesë tangan Biansa hli-hli tasil." Diki ola in sa em i-san i-san gwe-gwibin. †²³ Sap zi de sap'nen sane gwe-gwenna hwëna desan de ang gwen srëmkam, zen men kiye-zëre mo nwe-masesa de kakanak anakan hla tanna, "Otropna man." ²⁴ Zen sap kirekam mes zënaka hla tala. Hwëna dekon de song gwenkam, zen dekam sa hëndep gulsun hup eititi gwera.

²⁵ Hwëna Alap mes zëre mo olak kitak nëp sul sonezimki- nen dikim kawesin nikon ëte so gwen hap de naye. Zep zini men zen Alap mo ola tingare enho naban i-san i-san nei gwibirin, eititi gwibin srëmkam de desan en ang ta gwenkam, kire zi hip Alap dawemna sa gol gwizimdi.

²⁶ Zep zi de zënaka enlala gweblanna, "Ëe ama dawemkam Alap mo ol san ang gwe-gwenan," hwëna zen de zëre mo mahalsa zerinik gwen srëmkam, zen zënaka boton tanda. Zen ki ëk enkam waba hap Alapsa ang gwebla'ara. ²⁷ Diki men desa Alap anakan enlala gwibirida gwe'ara, "An Abon de ang ta gwen wenyä zen," zen a kire wenyä moye:

tahalha wenyä de mas gwibirida gwen wenyä- sap walas kwasap, hen sap we sem.

Ahana hen, men zen zënaka zerinik gwenna- auhukamanak de karek de zëbon onak hlimirin srëm hap. Zen diki kire wenyik Alap mo nwenak ësam gwesik gwenan.

Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

2 Aya-wal oso-wal, nen de ngatan Zini Bian Yesusu taibliblankam, nen bëjen nen nënaka ahakore en

† 1:18 1Ptr 1:23, Yoh 1:12-13, Why 14:4, Rom 8:19-23 †† 1:19 Ams 10:19, 17:27 † 1:20 Mat 5:22 †† 1:22 Mat 7:26, Luk 6:46, Rom 2:13

naka nwekam golëake gwen- bose nabare wenyä ban bose srëm wenyä banye. †² Zep anakarekam de lwa'anam: Zi dare de eno mae mo but srëm golak ang ë'anam- ahana pakean dawem naban hen cincin ala tan naban, hwëna aha zini tahalha tola, pakean kalk-kalk naban. ³ Nen de pakean dawem nabare zini in sa gublunkam, "Bian, emki awe komal tum sam-samnak ninkinzi," hwëna tahalha zini in sa gublu'anam, "Em iwe zauk," ahaksa, "Em anak ano tana alp nakon nikin," ⁴ dekam nen mese tangan ëkarek gwenan. Sap dekam nen auhu-kamanak de kirekam-kirekam enlala nabane ahakore en naka nwekam nënaka olëakenan.

⁵ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen: Auhu-kamanak mensa tahalha zikim nenbirida gwenan, hwëna Alap mes desa hli inki- zen de sërkam Zënaka taibliblan hap, hen tahalha srëmkam dikim zëre mo irik ginnik lamkam lowehe gwen hap. Sap men zen Zënaka kwasang në gweblanan, zëbe mae hap dena mes ki kirekam gu-gubirida gweka. †⁶ Hwëna nen de tahalha srëm zi ensa nwekam golëake gwenkam, dekam hwëna tahalha wenyä ema lamang la gwibirin. Hwëna te-ala beya wenyä men zëbon mae ëbon gwe-gwenan, nabakam de bayar gun srëmkam, zen in zen nësa jap nul sonenda gwenan, hëndep teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhal gwenan- zëwe de nësa klak tabin hipye.

⁷ Zen zen hen nëno mae mo Teipsin Zini Yesus mo bosena lamang nul gwenan.

⁸ Emki Alap mo ol ale gunnu ansa, bol-zaun tangan wenyä enlala gwe-gwibin- mensa hen nëno mae mo Teipsinni Yesus anakan nësa titi tabirkike,

"Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye." ††† Zen in zep, nen esa ësam gwesil- desan de ang ta gwenkamye. ⁹ Hwëna nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, bose nabare wenyä ban bose srëm wenyä ban, dekam nen kareknake altil gwenan- kwasang hap de titi tabin ola in sa de gulmurunkumye.

¹⁰ Bian man nësa dwam gwibirida'ara- nen de kitak zëre mo titi tabin sin sul sonenkam ang ta gwen hap. Zi de kitak zëno ol san ang gwe-gwenna, hwëna ahaen tol mae de gulmun sone kininna, dekam hwëna man dam gwesinin, "Zen hom kitak sul sonenda."

¹¹ Zep anakan lwa'an: Musa man jalse gwibiridaka, "Bahem ëkahalo gwe-gwen,"

hen,

"Bahem enaka tamera gwen." †⁵

Em de kahalo gwen srëmkam zi ensa tankam, dekam em home titi tabin ola in sa kitak sul sonenda. Zep hen kirekam, nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, nen hen home dekam Bian mo titi tabinsi su kul sone gwe'an.

¹² Emki ansa enlala gwibin: Nen kime Bian Yesus hun lamkam ertowe'ak, Zen molya nësa ëpba titi tabin ol san de ang tan srëm hap karek tabirki. Ëpba titi tabin ola in menkam sërkam nësa tahale gwibik, hwëna Bi-

†† 2:1 1Tim 5:21 ††† 2:5 Mat 5:3, Mrk 10:23-31, Luk 12:33-34, 1Kor 1:26-31 ††† 2:8 Mrk 12:28-34, Mat 22:36-40, Rom 13:8-10 † 2:11 Kel 20:13-14

an Yesus mes dekon nësa gwiswe soneka. Diki Bian de lwahal zankam Zen sa nëno mae mo syala hen ol toranna anakan klis gulzimdi, "Em ba habe kwasang hap de ano titi tabin ola in san ang gwe srēm gweka?"

¹³ Zep men zen zi bose zemka kwasang neibirida srēm gwe-gwenan, Bian Yesus hen kire zisi molya lamkam kwasang gwibiridaka. Hwēna men zen kwasang tola ban zi bose zik mo karekna eititi nei gwibir-zimnin, Bian sa desa hen kwasang gwibiridala, hen zēno mae mo karek-karekna sa tap gulsuzimdi. †

Alapsa de taibliblansa de goltrē gwen hap de ol:

¹⁴ Aya-wal oso-wal, zi de anakan gunnu, "Ēe mesē Alapsa taibliblak," hwēna zen de zēre mo Alapsa de taibliblanna in sa goltrē gwen srēm kam, zen waba hap. Dekam bējen zēnaka ngaya tan. †¹⁵ Emki ēenlala gwen: Wal bose uk de tahalha gwenna- pakeanna hom, hen tembanena hom. ¹⁶ Ebon mae onakore nik de ahanik gublu'anam, "Dawem ki en song gwe, hen dawem enkam gwē. Wake, wēhē tol pakeankam hen tembanekam emsa mas nēbla'ak?" Hwēna zēn de hen mas gweblan srēm kam, zēno kirekam de ola in waba hap. ¹⁷ Zep Alapsa de taibliblanna zen hen kirekam: Goltrē gwen srēm kam, zen waba hap. Zen san de tokna.

¹⁸ Hwēna ano ola in sa ahakon sa anakan nulsul, "Alap mes ki kirekam dwam gwibiridaka: Ahakon zēre mae mo Alapsa de taibliblansa de goltrē gwen hap de wēnya. Ahakon goltrē gwen srēm kam dep de wēnya." Kirekam de zini ēe asa anakan ding gulzim, "Ēe ki banakan asa emsa anakan tawa gwibiridala?– 'Zen eiwa man Alapsa daiblibla'an,' em de ba maesa syal gwibin srēm kamyē. Hwēna ēe asa ēre mo Alapsa de taibliblansa zisi de mas gwibirida gwenkam hen dawemkam de gwē gwenkam goltrē gwizim. ¹⁹ Eiwa, em mese anakan laibliblak, 'Alap Zen aha-en.' Zen sap aīris tol. Hwēna kire enkam de taibliblankam hom sowe he'an. Dowal-dowala ki hen kire enkam daiblibl gweblanan- in kirekam hen em laiblibla'anye. Zen zep anakare hap ētiti kin gwe-gwenan, 'Asa sa Alap karek tabiri.'" †

²⁰ Zep men zen kirekam ēkil gīl gwe'an, "Goltrē gwen srēm kam de Alapsa taibliblanna zen aīris," kirekam de zini zen enlala joblo-top tanganna. Goltrē gwen srēm kam de taibliblanna, zen waba tangan hap. An zebē ebe mae hap ansa mas gulzim'in: ²¹ Nēre mae mo auyanna Abrahamsa emki enlala gweblan- zen kim tane zem Isaksa Alap hap de sap ang tasik seblan hap hole-na blonsublu'ankake. Zen dekam Alap hap anakan goltrēblaka, "Ēe eiwa ama Emsa taiblibla'an." Zen in zep Alap sam gwesiblibka. ²² Eiwa, Abraham hap de aīsili iwe man tangan dam gwe'i'in: Zēre mo taibliblanna in sa kim kirekam Alap hap goltrēblaka, zen dekam tangan zep Alap mo nwenak sowehek. †²³ Zen in zep hyanak zēbe hap dena Alap mo olak anakan ale nuk,

† 2:13 Mat 5:7, 6:14-15, 18:21-35 †† 2:14 Mat 7:21 ‡ 2:16 Mat 25:41-45, 1Yoh 3:17 †† 2:19 Mat 8:28-29, Mrk 5:7 †† 2:22 Ibr 11:17-18, Kej 22:1-14

"Abraham zen Alapsa taibliblaka, dekam zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ēre mo nwenak dakastili.'" Zen in zep Abrahamsa nen gweblak, "Alap mo dokot." †²⁴ Zep angkam mes dam gwe'i'in: Nēsa de Alap sam gwesibiridan hap, diki nen esa nēre mae mo Alapsa de taibliblanna in sa oltrē gwer. Goltrē gwen srēm kam, bējen sam gwe'i'in.

²⁵ Rahab Bak hen kirekam gwēk. Zen sap nonol kahal hap zēnaka golgu gwēk- te-alasa de dekon gulin gwen hap. Hwēna Israel kore otek zi darena kim apta zaka, zen teisyaink. Ki zep hwēna aha ora san sowēkam si so sonek. Zen in sa kirekam syal gwibik, zen dekam zep zēnaka anakan goltrēk, "Ēe ama Alapsa taiblibla'an." Zen zep hēndep Alap mo nwenak sam gwe-sik. †²⁶ Men kiye- timni. Ensasa srēm kam, zen tokna. Nēno mae mo Alapsa de taibliblanna hen kirekam: Goltrē gwen srēm kam zen hen san de tokna kiye.

Mahalsa de zerinik gwen hap de ol:

3 Aya-wal oso-wal, em bahem beyakam Alap mo ol sa de tawa ta gwibin hip ēdwam gwe-gwen. Sap tawa ta gwibin hip de zini nësa Alap sa lamkam dawemkam karatda tabiri, "An san ha ano ola dawemkam tawa ta gwibiriki?" Em de karekkam tawa ta gwibinkim, emsa sa sēr kam karek tabiri. ² Sap nen kitak kareknake altil gwenan. Hwēna zini men zēno ēk tihī nakon ol karekna aha-en mae wet son srēmna, kire zini man zēre mo timni kitak golinik gwe'ara. Zen kirenik Alap mo nwenak ēoto gwesik gwenan.

³ Men kiye- kudasa de zersong gwenna. Zen besi tekna ēk tihīnak bu nulsuk gweblanan, dekon zep dabenkam baī da gwenan- dekam de zini in zēre mo dwam gwibin sin dep zersong gwen hapye. Ēk tihī en nakon de da tablan kam, zen dekam de tīngare timni in sa zersong gwen. ⁴ Men kiye hen bul golsong gwen zini. Zen zēre mo hoskam de golsong gwen- zēre mo enlala gwibin sin. Bulu in sap yawala. Asesena hen sap yawala. Hosna in betekna, hwēna dekam diki bul yala in sa golinik gwen. ⁵ Mahala hen kirekam: Zen sap betekna. Hwēna zen ki sēr kam gulin halasen gwenda. Emki ēenlala gwen: Men kiye hen, eik yawalak de syauk betekkam drawe henna, zen hwēna dekon de hēndep hītil song gwenkam yak gwe haladan. ⁶ Zen zep mahala hen syauk makan. Zen nëno mae mo timnik lwa gwenda- san de jal ausu. Dekon zep jal-jala syauk makan yak gwe halada gwenan, hēndep timni zao zep kitak hweistil gwenan. Syauknu in sa zen dowal mo kīgī zē draul sone gwenda, dekam zep nëno mae mo gwēna kitak ang gulsuk gwenda. ⁵

⁷ Kitak de otweran terya-tyana, hwēna zini ki desa mumuk da gwibirin- sap eiknik dena, gulk dena, sap muskum de il gwehal gwen tweran. Sap hinak de lowehe gwen wēnya, desa ki mumuk da gwibirin. ⁸ Diki mumuk tan srēm hap dena aha-en: Zen mahal. Desa

††† 2:23 Kej 15:6, 2Taw 20:7, Yes 41:8 ††† Rahab Bak in, zen Israel wesya hom. (Yos 2:1-21, 6:17, 6:25, Ibr 11:31) § 3:6 Mat 12:36-37, Mrk 7:15-23

toton nara dep?– mumuk tan naye. Zen jal-jal tanganana– san de wanya jal-jala kiye. †

⁹Sap nen mahalkame Bian Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Hwëna mahala in hen dekame etan zi bosyanna lamang la gwibirin. Hwëna zi bosyanna in sap hen Alap am zëre mo nwe-masekam yang tasibiriki. ¹⁰Aya-wal oso-wal, bap zen kirekam lwa gwen: Mahala an, zen dekame Alapsa boltere la gwenan, hen nënaka dekame lamang la gwibirin. ^{††11}San ha ki aha ere ho-nwe nakon wet so gwenan– hikam hen ho tangankamye? Sap hom tanganke. ¹²Aya-wal oso-wal, san ha yerana ki walengkam të gwenan? San ha deiwana ki wangakam të gwenan? Zen homke. Hen hi nwna bëjen ho tangankam wet son. Zen zep nère mae mo mahala nen dawem enkam golëinik gwe-gwen.

Enlala blal hap de ol:

¹³Ebon mae onakon de ahanik kil gjinni, “Alap mes abe hap enlala blala zerblaka.” Hwëna ki eno enlala blala in wal bose wal ukip emki zertrei gwizimdin. Sap eiwakam de enlala blal zini, zen dawemsa noltrei gwizimnin, hen aha zisi enlala betekkam mas neibirida gwenan. Zen dekon zep anakan tame da gwibirin, “Eiwa, zëno enlalana blala.” ¹⁴Hwëna em de zi bose omka husus gwibirida gwenna, dekam bahem enaka anakan boltere tan, “Ano enlalana blala.” Hen em de ere en mo timsi ngalap gwe-gwibinni, ki ebon onak Bian onakore enlala blala hom. ¹⁵Em de kirekam lowehe gwenna, zep eno mae mo enlala blala in ngatan zi mo lang nakore naka hom. Zen okamana awe de enna, hen ere mo hole-hle nakorena, hen dowal-dowala korena. ¹⁶Zini men zëbon zenaka de husus gwibiridan enlalana, hen zëna en naka de ngalap gweblan hap dena lwa gwenda, zëno enlalana men-san an-sankam sa lwa gweblala. Kire zini tïngare kareksa sa hëndep gulin hana song gwera.

¹⁷Hwëna Alap onakore enlala blala bare zini, zen kirekam bëjen. Kire zi mo enlalana

lalakna,
hen umlae enna,
hen kwasang-kwasangna.

Alap onakore enlala blala bare zini zen hen aha zisi blikip gwesik gweblankam.

Kire zini man aha zi niban de enlalasa zisiri tan hap ësam gwesik gwenan,

hen zi bose zikhip dawemsa nol gwizimnin.

Alap onakore enlala blala bare zini zen bëjen ahakore en naka golëaken,

hen bëjen mahala dare syak gwen.

¹⁸Zi de zi bosyansa umlae ora san dep dam tasik sone gwibinkim, dekam Alap sa hwëna hë'ho gwibin nika zëbe hap golblala, sap zini beya nik sa dekon Alap mo nwenak ëdakastil gwer. ‡

Auhu-kama naban de dokot ën srëm hap de ol:

4 Em ba nakone wal bose wal oban ëdarak gwe-gwenan hen ëkeisa-keisa gwe-gwenan? Zen ere mae mo hole-hle enlala nakonke. Sap eno mae mo enhonak man kirekam-kirekam kareksa de gon hap de enlalana ëilman gwe-gwenan. ^{†2}Em dekon zebe aha zi mo bi gwibin kire-kiresa dwam ei gwibirin, hwëna hom ep nol gwizimnin. Zebe enaka laïl gibirida gwenan, hëndep zebe ëdarak gwe-gwenan. Hëndep dekon zebe enaka de tameran hap ëdwam gwe-gwenan. † Hwëna em mae habe ere mae mo dwam gwibin kire-kirena insa ulin srëm gwe-gwenan: Sap em home Alapsa kire hap abe la gwenan. ³Em sap ema abe la gwenan, hwëna mae habe ulin srëm gwe-gwenan: Sap em karek enlala nabane abe la gwenan. Ere mae mo hole-hle sane abe la gwenan, zep em bëjen em ba masesa Alap onakon gul irin.

⁴Zep em in men kiye– aha-ere we de zisi beyakam lop tanna. Zep em hen kirekam: Bëjen em aha-ere Alapsa ang gweblan. Em san mese ëeititi gwek? Auhu-kama naban de goldokot gwenna, dekam Alap mo jal zi hip em-am ënwe-mase gwe-gwenan. Kire zini bëjen etan Alap han zerdokot gwen. ^{††5}Em san mese Alap mo ola ansa eititi eibik?

“Zen mensa nëbe mae hap angna zer gwizimnira, Zen desa anakan dwam gwe-gweblanda, ‘Zen ëre en hap dena.’” ^{††}

⁶Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna man tangan taman kiini gwenan– men kirekam zëre mo olak lwakke,

“Alap man bolte-bolte zini husus gwibirida gwenda. Enlala betek zini man kwasang gwibirida gwenda.” [§]

⁷Zen in zep, Alap ensa em betek gwe-gweblan. Dowal mo kigisa ja-ja la gwek. Zen dekam sa ebon mae onakon heya gwe-gwera. ^{††8}Alapsa golek de lak. Zen dekam sa hen emsa golek de tabiri. Eno mae mo tahanan men zen kareksa de gulin hana gwen hap ëjok-jok gwek, emki ngan tasibin. Hen enhona men zen kil-kil gweka, emki lalak tan. Hen bap zen dan nën. ⁹Dawem enkam emki ëhalen– nwe go-ho naban hen enlala dowe hanan naban. Em home dawemkam ëhale'an. Zep eno mae mo bolamda hap de nga-ngola nwe go-ho hap emki li ta sone gwibin. Karek gon hap de isrip-srina desa enlala dowe hanan hap em wet tyasik gwibin-ekakim dawemkam Alap mo nwenak ëhalek. ¹⁰Alap en hon emki enlala betekkam lowehe gwen. Zen dekam sa altirin nikon emsa lup gul ine gwera. ^{†††}

Ere mo Kristen bosesa de tonsublun srëm hap de ol:

¹¹Aya-wal oso-wal, bahem enaka tonsubirida gwen. Men nara Kristen bose zemka tonsublunna, zen ki man kwasang hap de Bian mo titi tabin ola insa ngip guluda. Hen dekam man nwe-mase gwenan: Zen hen kwasang hap de ola insa anakan enlala bolte-bolte

† 3:8 Mzm 140:4, Rom 3:13 †† 3:10 Mat 7:15-20, Ef 4:29 ‡ 3:18 Ams 11:30, Mat 5:9

†† 4:1 Gal 5:17 †† 4:2 1Yoh 3:15 ††† 4:4 Yer 3:20, 1Yoh 2:15 ††† 4:5 Kel 20:3-5, 34:14, 1Kor 6:19 § 4:6 Ams 3:34, 1Ptr 5:5-6 †† 4:7 Ef 6:11-18, 1Ptr 5:8-9 ††† 4:10 Luk 14:11, Pjp 2:5-11

naban tonsubi'ira, "Ahakon sap sa desan ang tal. Ëe molyë." ¹² Diki titi tabin olsa de golzimdin hip de Zini aha-en, hen nëno mae mo karek-kareksa de hlauzimdin hip Denaye. Zen Alap Zë-en. Zen diki zëno denazisi de anakan gublun hap dena, "Zini in karekna." Zep em de zi bose omka anakan tonsublunna, "Zen karekna," zen eno mae moka hom. †

Bola-bola gwen srëmkam de kalang gwen hap de ol:

¹³ Emki ano ola ansa ësane gwen: Biansa de eititi gweblankam bahem anakan êkalang gwe-gwen, "Namen ahaksa ka'an ëe asa ëna desan song gwer. Zëwe holona aha-ere tahunkam asa gwër. Sap ba maesa de dekon lirak ta gwibinkim, te-alana mamkam asa gulin gwer." ¹⁴ Hwëna ka'an eno gwënnak ba wëhë lwa'ak? Ena home tame gu'ura. Sap eno gwënnak in ogom makan. Nabakam esa aya gwer. ^{††15} Diki anakan de torankam emaka sam gwesiki, "Bian Alap mo dwam gwibin sin diki lwankam, ki asa ngaya gwer, hen kiresa asa zë syal gwibir." ^{††16} Hwëna Alapsa de eititi gweblankam de kalang gwenna, dekam bolte-boltekame ton'ara, hen enakae tëp tasi'ira. Kirekam zen karek.

¹⁷ Hen kirekam, em de ora dawemsa anakan tame tanna, "An diki zen, Alap mo dwam gwibin niye," hwëna em de aha ora san gwë hankam, dekam mese kareknak zannara. ††

Te-ala beya zi hip de ol jalse gwen:

5 Angkam te-ala beya wenya emsaë gubirida'an: Asa sane lak. Em kareksa esa mamkam Bian onakon hla kul, zep gosa em hërhen naban tan. ^{‡2} Eno mae mo kire-kire beyana in man ëbatre'an, hen eno mae mo pakean dawem-dawemna in winim blom dabi'in. ³ Eno mae mo emas nakore hen perak nakore kire-kire beyana in zalta dep sa ëlwal. Hwëna kire-kire beyana in zen sa emsa Alap mo nwenak anakan dam dasik gwibir, "Zini an aïngkil tamna." Zen zep sa hwëna Alap aumwa hap denak syauk blanak emsa yal gul sera. Sap em mese Yesus mo lwa halzan golek denak kire-kirena ere mae en hap tagal la guk gwëk. ^{‡†4} Men zen eno mae mo nganak syal ta gwëk, zëno mae mo te-alana ene olgwen gweblak. Zep em ëngalap gwen. Sap zëno mae mo ësomo gwe-gwen ola mes hëndep angkam Soson Zini Bian Alap hon hatal. ^{‡†5} Zep em ëngalap gwen. Sap auhu-kamanak awe em mese tahalha srëmkam lowehe gwëk, hen ena en nakae oto lasik gwibik. Hen em mese sapi mo kim ena en naka laizi gwibik, hëndep mese ëhanapna gwëk. Angkam hwëna emsa de blom tabin hip de yaklanak mes golek de gwer! ⁶ Sap em mese karek gol gwen srëm zini karek la gwibik hen lamera gwëk, hwëna zen man tol dekam ëgu gwëk, "Dikire nësa karek da gwibik." Zep emki ëngalap gwen.

† 4:12 Im 19:18, 1Ptr 2:1, Rom 2:1, 14:4 †† 4:14 Luk 12:18-20, Ams 27:1 ‡ 4:15 Kıs 18:21 ‡† Luk 12:47, Rom 14:23b ‡‡ 5:1 Luk 6:24-25, Mzm 37 ‡†† 5:3 Mat 6:19-21, Luk 12:15-21 ‡‡‡ 5:4 Ul 24:14-15

Yesussu de kire enlala tatete naban kara gwe-gweblan hap de ol:

⁷ Zen in zep aya-wal oso-wal, sap esa angkam karekna oltowe gwer, hwëna dekon emki enlala tatete naban Bian Yesussu kara gwe-gweblan. Emki sap ëenlala gwen: Nga syal gwe-gweblan zini, zen holokam taran hap de yaklana kara në gweblanan. ^{§8} Zep em hen kirekam em enlala tatete naban ëkara gwe-gwen, sap Bian Yesus mo lwa halzan hap denak angkam man tangan golek de gwe'an.

⁹ Aya-wal oso-wal, bahem enaka jakal gwibirida gwen. Ki em esa hen kareksa Alap onakon hla kul. Sap zi mo kareksa de klis gun hup de Zini in angkam lilikin-nik zau'ura! ^{§†}

¹⁰ Aya-wal oso-wal, emki sap enlala gwibiridan- zini men zen orep Alap mo ola ayang nulzimnira gwëkke. Dekam desa man karek da gwibik, sap ahakon man Alap mo ola insa husus nei gwibik. Hwëna man ki sap kirekam neibirida gwëk, zen dekam hwëna dawemkam Biansa de blol gwe-gweblan naban tatetekam nyauk gwibik. Zep em hen zëno mae mo kim em lowehe gwen. ¹¹ Sap zen kirekam tatetekam nyauk gwibik, nen in zebe angkam desa enbirida gwe'an, "Zen hë'ho gwibinnik lowehe gwe'an." Em mese ki hen Ayub hup de aïsili ësane gwe-gwëk- in kim karek yala insa golto-wekaye. Hen em mese ëtawa gwëk: Bian aumwa hap zëbe hap dawemna mamkam golblaka, sap zen man dawemkam Biansa de blol gweblan naban tatem zauku. Bian Zen eiwa sërkam de kwasang-kwasangna. Zen zep em hen Ayub mo kim em ëgwë gwen. ^{§††}

Mae hap de ol: Olsa de soson gul gwen hap, bahem Alapsa ahaksa ngli maesa anakan gublun, "Mese ki asa salblanda."

¹² Aya-wal oso-wal, ola an bol-zaun tanganna: Bian Alap mo bosesa de gollëwen hap bahem ere mo olsa de soson gun hup anakan mae ëgu-guk gwen, "Ngli naban kama naban asa hla la." Auhu-kamana awe de aha banakare tol maesa de gubin niban hen bahem ëgu-guk gwen, "Zen mese ki asa hla tanda." Ki Alap sa hwëna emsa husus gwibiridala. Diki soson gun srëmkam em anakare enkam ëgu gwen, "Ëe kië," ahaksa "Homë." ^{§†}

§ 5:7 Luk 21:19, Gal 6:9 † 5:9 Mat 7:1 †† 5:11 Mat 5:12, Ayb 1:21-22, 2:10, 42:10-13, Mzm 103:8 ‡ Yesu man tawa tabirki, ngli naban kama naban de gu-guk gwiziminni, zen man apde në'an- Alap mo bosesa de totoresa gu gwibin nibanye. (Mat 5:33-37) Yahudi zini Alap mo bosesa de gollëwe gwen hap ngli naban kama naban nen guk gwizimk- zëre mae mo kalangsa dikim anakan soson gun hupye, "Amki asa hla la- ëe de syal gwibin srëmkamye." Or ya ol zini hwëna totore ol-gunsu de eiwa gun hup ki kirekam ëgu gwenan. Zen hen man kirekam karek gwe-gwenan, sap dekam hen san de Bian zëre mo bosesa de totoresa gubinni kiye.

Alapsa de banakare mae nakon gu sone gweblan hap de ol:

¹³ Zi de ebon mae onakon anakan ngalap gwenna, “Ëe an banakan asa gwër?”– dikire Alapsa gu sonebla tine gwek. Isrip-sri naban de gwenna, zen dikire Alapsa terya ban isrip-sri gwebla tine gwek. ^{†14} Sang-sang naban de gwenna, zen dikire Kristen zi mo nol-nolaka gu sonebirdak– zen deka Bian Yesus mo bosekam zëbe hap Alapsa abe dak. Hen zen sa minyakkam Yesus mo bosekam dra dal. ^{††15} Hen zen kim Alapsa de tabliblan naban abe da'ak, Bian dekam sa zi sang-sangna insa dawem tala. Zen de kareknak de zaran nakon sang-sangna insa hlaunnu, Bian dekam sa zëno karek-karekna insa tap gulsublula. ^{‡16} Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Ere mae mo karek-karekna emki Kristen bose wal obon ëkira-kla gwe-gwen, hen Alapsa de abe tankam enaka mas eibirida gwek– ekakim sang-sang nakon ësale gwe-gwek. Sap zi de Alap mo nwenak dam-dam

† 5:13 Kol 3:16 †† Orep minyak zaitunkum dra da gwibik. Minyakna in, yera minyak makan, asena dawemna. (Mrk 6:13) ‡ Ayatna awe man dam gwesinin: Totore sang-sangna hen ki- kareksa de gon srëmkamye. Hen ahakon eiwa zi mo karek-karek nakon. (Yoh 9:2-3, Mrk 16:18, Kis 28:8, Yak 1:6, 2Kor 12:7-10)

enkam gwenna, zëno ol gu sonenna sosen tanganna. Alap man kire zi mo ol gu sonenna dokwak gul gwenda. [‡]

¹⁷ Elia nëban mae apdenak– zi tangan. Hwëna zen kim o de il tin srëm hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe taka, hëndep kirekam zep lwak. Ona dekam hëndep il ti srëm gwe-gweka– tahunna dan-ahan, ahana ngir'in ngam sonnak mes zauk. ¹⁸ Etan kim abe taka, dekam zep etan il tika. Kamanak de otanena dekam zep etan ësaltilidak. [‡]

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹⁹ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen: Ebon mae onakon de ahanik ora dam-dam nakon syal he'anam, hwëna ahanik de desa etan dam tasik sone'anam, ²⁰ zen dekam zëno angna mes tin hip de ora nakon tagal tasiblinda. Zi de kirekam kareksa de gol gwen zisi dam tasinni, hwëna Alap dekam sa zëno nik mo karek-karekna beyakam jek-jak gulzimdi. ^{‡‡}

Zëwe en zausunun. Dawem kitak!
Yakobus onakon.

‡† 5:16 Ams 28:13, 1Yoh 1:9 ‡‡ 5:18 1Raj 17:1, 18:1, 18:41-45, Luk 4:25 ‡‡† 5:20 Mat 18:15, Gal 6:1, 1Ptr 4:8

1 Petrus

1 Suratna an, Alap mo hlil irin wenya kip– Kristus hup de jal hap mensa Yahudi mo lang nakon nolëalsa sonekke. Em in zen angkam zi mo lang san ein lowehen da'an– Pontus sun, Galatia san, Kapadokia san, Asia san, hen Bitinia san. Hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang.

Kristus Yesus mo dam tasin zini, Petrus onakon:

2 Dawem! Bian Alap orep mes ngein sin dep dena tame gulku, zep emsa hlil inki. Hëndep zep zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimki– dekam de emsa lalak tasibin hipye. Em in zebe Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, sap emsa mes Yesus mo kalkam ngan tasibirki.

Diki Bian sa kwasang-kwasang zemka sërkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Nen waba hap home Alap hon ëyaing gwe kinī gwe'an.

3 Nen diki dawemsa nen Bian Yesus mo Bian Alap hap gol gweblan, sap Zen mes zëre mo kwasang-kwasangna mam tangankam nëbe mae hap goltreizimki. Hëndep zep nëbe mae hap lowe hensa dikim li yul sonen hap dena golzimki– dekam de etan de jaha gweblan mo kim ëliwehe gwen hap denaye. Nen in zebe Alap hon tingingare enho naban ëyaing gwe kinī gwe'an– anakare enlala nabanye, “Zen sa nësa tin nikon ngaya tabiri, sap Zen ki Yesussu ngaya taka.” ^{†4} Hen anakare enlala nabane ëyaing gwe kinī gwe'an, “Alap in sa dawemna zëre mo hlil irin walasna nëbe mae hap hamal gulzimki, nen esa desa ulin.” Sap ngatan zi mo langnak de dawemna in, zen bëjen tap gwen, bëjen batren, hen bëjen jek-jak gwen. ⁵ Em mese kirekam ëtaiblik, in zep Alap zëre mo sasonkam emsa tatete ta gwibiridam dikim Kristussu de taibliblan nakon altil srëm gwegwen hapye. Aumwa hap de yakla yalak, Zen dekam tangan sa emsa ngaya tabiri, hen hëndep de dawemna in sa golzimdi. ^{††}

6 Nen in zebe sërkam de isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna eiwa, kirekam-kirekam karekna kime oltowe gwenan, dekam zep enlala dowe hananna nëbon mae onak hata gwenda. Hwëna nëno mae mo isrip-srina in dekam mae hom tap gwe-gwenan. ⁷ Karekna in mae hap nëbon mae jowe gwenan: Nëno mae mo ei nika dikim nëp lalak gulzimdin hip. Emasna, zen sap okamana awe en dep dena, hwëna desa ki syauknuk de tru tankam lalak da gwibirin. Alap hen kirekam

syauknuk de ang gun makan nëno mae mo eini lalak gul gwizimnira– anakan dikim nësa golëtrën hap, “An eiwa tangankam Asa daiblibla'an.” Hëndep aumwa hap denak, kim de Bian Yesus Zënaka tingingare zi hip zertreizim'inka, Zen dekam sa hen hëndep de lwa gwen hap de hamal gulzimdinni in sa nëbe mae hap golzimdi. Bose dawemna Zen dekam sa hen tingingare ngatan zi mo langnak de wenyik mo nwenak nëbe mae hap golzimdi. ^{†8} Em sap home Yesussu nwekam hla lak, hwëna em ensae ola gwebla'an. Hen em sap home angkam hla la'an, hwëna em mes tangane laibliblak. Hen Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Nen eiwa esa ëngaya gwer.” Zen in zebe Alap onakore sërkam de isrip-sri naban lowehe gwenan, hëndep zebe nënaka anakan lenggwanbirida gwenan, “Karekna de goltowe gwen nakon ba habe nama isrip-sri naban lowehe gwenan?”

10 Alap mo ol ayang gul gwen zini men desa orep tame gun srëmkam ayang nulzimnira gwek, nen in desae hwëna angkam oltowe gwe'an! Zen mensa tame gun srëmkam hamal hap anakan ëgu-guk gwek, “Alap sa lamkam zëre mo kwasang-kwasang nakon nësa ngaya tabiri,” zen man sap tangan dam gulsun hup dei gwibik. ^{†11} Kristus mo Enhona mensa Zën de hatazan hap de ola hamal hap ing gul sone gwizimki, zen sap man desa anakan de dam gulsun hup dei gwibik, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini in bawalkam sa hata zala? Zen de teipsinkim irik gin srëmnak, Zen ba hap sa mamkam karekna goltowe gwera?” ^{†12} Alap dekam zep zëbe mae hap aha'en-aha'enkam ola anakan ing gul sone gwizimki, “Hamal hap de ola in, zen ebe mae hap hom. Zen ngein sin de zi hip dena.” Hwëna zen mensa tol tame gun srëmkam ayang nul gwek, hwëna angkam zen mes ki nëbon mae jower. Zen in zep zini Alap mo Enho mo sasonkam ebon mae onak ëngaya gwen hap de ol dawemna nolhatazak. Zep Alap mes nësa ol dawemna inkam nër hom hleng sosubiridaka, hwëna Alap mo dam taha nakore zini, zen nama hom kitak tame nul gwe'an hen nama dei gwibi'in. ^{††}

Lalakkam de lowehe gwen hap de ol:

13 Zep Alap in sa kirekam nësa ngaya tabi'ira, zen in zep salok-salokkam nen lowehe gwen, hen nënaka nen golëinik gwe-gwen. Dawem enkam nen Yesus onak anakare enlala naban ëyaing gwe kinī gwen, “Zen kim de etan Zënaka nëbe mae hap zertreizim'inka, zen

† 1:3 Yoh 3:3-5, Tit 3:4, 1Ptr 1:23 †† 1:5 Yoh 10:28

‡ 1:7 1Ptr 5:8-10, Yak 1:2-4, Ams 17:3, Ibr 12:3-11 †† 1:12 Ef 3:10

dekam tangan sa zère mo kwasang-kwasangna nèbe mae hap golzimdi." ¹⁴ Nen an Bian mo walas, zep nen blikip gwesik gweblan. Nère mae mo épba hole-hle san bap nen ang ta gwen- men kirekame tame gun srèmnak lowehe gwekye. ¹⁵ Sap Alap men Zen nésa kwang guludaka, Zen lalak enna. Zep nen ki hen nère mae mo enhona lalak ta gwibin. ¹⁶ Sap Alap man nésa gubiridaka,

"Èe an lalak enna, zen in zep emki hen ère mo kim enho lalak enkam lowehe gwen." †

¹⁷ Nen Alapsa "Bian" kame en sone gweblanan, hwèna ansa emki enlala gwe-gwibin: Bian man kitak nésa nwekam golèake gwenda. Men nara karek gwen-na, desa sa karek tabiri. Zep nen de nama okamanak awe lowehe gwennak, dekam nen ki Biansa de aïrî gweblan naban lalak enkam lowehe gwen, sap nen okamanak awe kolengkame lowehe gwe'an. ¹⁸ Sap nen mese tame uk: Nen menkam waba habe auyan-aza mo épba lowehen karek san ang ta gwek. Hwèna Alap ki zep tîn zi mo ora nakon nésa alal gulhal zaka. Zen dekon okamanak de perak, ahaksa emas mae nakore te-alakam hom nésa lup gulhal zaka. ¹⁹ Hwèna Zen zère mo Domba Tane mo kalkam nésa alal gulhal zaka. Zèno kala in, tîngare okamanak awe de emas-perak mae naban apdenak hom. Zen sèrkam de dawem tanganna. Hen nésa de ngaya tabin hip de Zini in lalak enna. Zèbon onak karek maena hom tangan. ²⁰ Alap sap orep mes nésa dikim ngaya tabin hip Domba Tana in sa dam tasiki- okamana ansa de yang gulsun srèmnak. Hwèna nêr hom tangan nêp zertreizimki. Zep okamana an mo aumwa hap de yaklana an zen lwa zahe'an, nen lalak enkam nen lowehe gwen. ²¹ Sap Alap in sa Yesussu tîn nikon ngaya taka hen teipsinkim kim drè neka, nen dekon zebe Alapsa anakan laïblibla'an, "Zen eiwa sa nésa de ngaya tabin hip lwahal zala."

²² Zep nen mese nère mae mo timni lalak enkam dikim lowehe gwen hap sosok labik- in kime Alap onakore ol dawem san ang takke. Nen in zebe nènaka dawemkam kwasang eibirida gwenan. In zebè emsa gubirida'an, "Nen tîngare enho naban nènaka kwasang gwibirida gwen." ²³ Sap in zen nèno mae mo enhonak sip gwek, zen zi mo olsa hom. Zen Alap zère mo ol. Nen in zebe etan de jaha gweblan makan ëliwehek. Zèno ola in bëjen hom gwen hen bëjen timbwas gwen. Zen hëndep denaban sa lwa gwer. ²⁴ Sap Alap mo olak man lwak,

"Zini so mo kim nabakam juwe gwenan- men kiye hen te eisni.

Zen namen de eis gwenna, hwèna holo gwen srèmnak sa bulk gweher. Zini nen hen kirekam: Namen de èteipsinnî, hwèna holo gwen srèmnak de altîrin.

²⁵ Diki Alap mo ol, zen hëndep denaban sa lwa gwer." ††

Ola in ebon mae onak mes nolhatak.

2 Zen in zep, anakan de lowe hens a emki baes tan: zi bose omka de u sal-sal gweblan,

lwa tasin, lamang tan, hen dawemsa de gul irinnik de husus gweblan, hen Alapsa de ëk enkam betek gweblan naye.

² Nen wal baizilî mo kim nen lowehe gwen. Wal baizilî zen dawemkam an zik mo momna hole nei gwizimnin. Nen hen kirekam nen eiwakam de tawa tabinsi, lalak en naka, hole gwe-gwibin. Sap men kirekam Alap mo olak zèbe hap dena lwak, nen mese angkam Biansa anakan tame lak,

"Bian Zen dawem tanganna- san de tembane dèrekna kiye." ‡

Zep Alap mo Enho nakore eiwa de ol san de ang ta tine gwenkam, dekam sa nèno mae mo eini dawemkam tatete gwe zaher, hëndep zep esa ëngaya gwer.

Mae hap de ol: Alap owas tangan hap nésa zère mo hlîl irin zi hip li ta sonebirki.

⁴ Zep Bian Yesussu emki yaïng gwebla kinî gwen, sap ëngaya gwen hap de ausuna, zen Zèbon en lwa'an. Zep Zen san de Alap mo golak de ngirîin gol te yawala kiye. Auhu-kamanak de zini sap man gol tenya in sa baes neibik, hwèna Alap mo nwenak man tangan sam gwesik, zep bolak ik gîlkî. ^{†5} Zep nen an hen san de gol gom tenya kiye. Nèno mae mo timni, diki zen jowen- san de Alap mo Enho hap de gol. Zen dekam esa ënwe-mase gwer- san de Alap mo golak de syal tan zini kiye. Sap nen ema nère mae mo timni sosok ul gwebla'an, zen zep Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwe'- an- san de otweran ninsi de zèbe hap de kalsnak lone seblanna kiye. Sap nen Kristus Yesussu de yaïng gwebla kinî gwenkame kirekam syal ta gwe'an, Zen dekam tangan zep nésa sam gwesibirida gwe'ara. ^{†6} Sap Alap mo olak man lwak,

"Èe mesè tenya ère mo nwenak de dakastîin tangan naka dam gulsuk-

Desa de Yerusalemk bolak ik gîn hîpye.

Men zen gol tenya in sa daïblibi'ik, zen molya lamkam anakan ësahe gwek,

"Èe waba habè laïblibik." †††

⁷ Em in zen gol tenya in sa laïblibik, zep eno mae mo nwenak man tangan sam gwesik. Hwèna taïblibin srèm wenya, zèbe mae hap Alap mo ola anakan sa lwa gwizim,

"Tenya mensa gol tauk gwen wenya baes neibik, hwèna Bian Alap zep desa bolak ik gîlkî." †††

⁸ "Zini beya nik sa tenya iwe de tana bol tang ta gwe zankam altîl gwer." §

Zen mae hap sa altîl gwer: Sap zen man Alap mo ola hwa nulsuk gwenan- men kirekam Alap orep hamal hap kalang gwibiridakake.

‡ 2:2-3 Mzm 34:9 †† Petrus mo ola mensa 'ngirîin gol te kam li nul sonek, zen 'kaso moko'kam ale gulku, sap zèwe de zini kasokam gola syal nè gweblak. Orya ol zini hwèna tekam gola syal nè gweblanan, zep 'gol te yawal'kam li nul sonek. (Mzm 118:22, Mrk 12:10-11, Kis 4:11, 1Ptr 2:7) †† 2:5 Ef 2:20-22, Rom 12:1-2 ††† Petrus ayathak awe Yerusalem mo aha bosekam "Sion" kam ale gulku. (Yes 28:16, Rom 9:30-33) ††† 2:7 Mzm 118:22-23 § 2:8 Yes 8:14-15

⁹ Hwëna Alap mes nësa hlil inki. Zep nen an men kiye– Teipsin Zini Alap mo golak de syal ta gwen zini, hen Alap zëre en hap de zi. Nen an zëre mo bi gwibin zi ausu. Zep angkam nen mae en habe lowehe gwe'an: Dekam de anakan zëre mo bosesa mam gul gweblan hap, "Alap mes owas tangan hap nësa kwasang gwibiridaka, zep kawesin nikon zëre mo sërkam de ngatanak dep nësa kwang guludaka." ¹⁰ Zep nëbe mae hap mes ki jowezimk– Alap mo olak men kirekam nëbe mae hap dena lwakke,

"Menkam em Alap mo hlil irin zi ausunak home bitī gwëk,

hwëna angkam mese bitī gwer.

Menkam emsa hom kwasang gwibiridaka, hwëna angkam em in Alap mo kwasang gwibiridan wenyä zen tangan." †

Mae hap de ol: Em Alap hon de babu gwen zi mo kim lowehe gwëk.

¹¹ Ano dang tiniinak de wenyä, nen kolengkame okamanak awe lowe he'an, hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang. Zep nëno mae mo auhu-kama hole-hlena nen ki gwei gubir kinī gwen. Sap tim nikore hole-hlena in man nëno mae mo enho mo dwam gwibin niban ilman në gwenan. ††¹² Nen an dwan Alapsa de tame tan srëm zi mo ngirinnik em-am lowehe gwenan. Zen sap sa nësa anakan lamang da gwibir, "Zen in kareksa nol gwenan." Hwëna nen dekam zëno mae mo nwenak dawem enkam nen lowehe gwen. Alap kim de zëbe mae hap dekam de tame gun hup de enlalana zezim'inka, zen dekam sa sahera ban Alap mo bosenä anakan teip nulsublul, "Alap Zen eiwa ki emsa golëlowehe gwenda." ‡

¹³ Zen in zep, Bian Yesus mo bose de aha zi mo nwenak karek gwen srëm hap, emki okamana awe de pëmerinta mo teipsin-teipsin wenyäka blikip gwesibirida gwen. Nonol tangan, teipsin tangan zini, ¹⁴ hen zëno irgwa taha nakore wenyäka– men zen zëno bosekam irik nil gwenanke. Sap teipsin tangan zini, zen mae hap irgwa taha nakore zemka dam dasik gwibirin: Karek gol gwen zi hip dikim kareksa gol gwizimdin hip, hen dawem gol gwen zi hip dikim dawemsa gol gwizimdin hip. ¹⁵ Zep Alap man nësa dawem emsa de syal gwëgwibin hip dwam gwibirida'ara– ekakim enlala joblotop zi mo ëksa mat lasik gwibir-zimk, men zen nësa donsubirida gwenanke. ¹⁶ Sap nen menkam dowal mo kigī hone hen ëbabu gwe-gwëk, hwëna angkam Kristus mes nësa hil tī sonebirki. Hwëna anakan bahem ëenlala gwe-gwen, "Ëe an hil tī sonen nikë gwë'an. Ëe sap asa aningkim karekna gol gwer." Diki angkam Alap en hon nen ëbabu gwe-gwen. ¹⁷ In zep, tīngare zisi blikip eisibirida gwëk.

Kristen bose omka kwasang eibirida gwëk.

Alapsa airi gwëblak.

Hen pëmerinta mo teipsin tangan zini blikip eisik gwëblak.

¹⁸ Men zen zi mo tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwe'an, emki ere mae mo zi bina insa dawem enkam blikip gwesibirida gwen, hen zëno mae mo dwam gwibin sin emki ang ta gwen. Zep zi bina in de emsa sae-saekam zergwë gwenna, ahaksa jal-jalkam, em hwëna dawem enkam em zergwë gwen. ¹⁹ Karek gwen srëmnak de mam zini in emsa karek tanna, dekam ere mo enlalasa em anakan së ta sone gwen, "Ëe namaë Alap mo taha terenak gwë gwe'an." Hen dekam nama em enlala tatete naban zëwe syal gwe-gwen. Kirekam de gwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwesik gwëblala.

²⁰ Hwëna em de karek gwennak de emsa lek-lek tanna, dekam bahem anakan tim gun, "Ëe de enlala së ta so-nenkam gwënkam, dekam Alap sa asa sam gwë-siblila." Em dwan mes-am karek gwera! Alap molya kirenak emsa sam gwesiblika. Diki em de karek gwen srëmnak de emsa karek tankam maka emsa sam gwë-siblil'ara.

²¹ Alap Zen eiwa kirekam de kareksa de goitowe gwen hap nësa kwang guludaka, sap Kristus Zëna hen mes kareksa nëbe mae hap goitoweka. Zen dekam Zënaka ërak makan nëbe mae hap drë nezimki– nen dikim tana wei san zertron hap, ²² Alap mo olak men kirekam zëbe hap dena lwakke,

"Zen hom karek gwëka

hen zëno ëk nakon hom mae boton ola wet sok." ††

²³ Desa kim lamang da'ak,

Zen hwëna hom lamang tabirki.

Hen kim karek da'ak, Zen hom dekam gwibiridaka, "Ëe asa hen emsa karek tabir."

Zen hwëna Alap emsa anakare enlala naban yaing gwëbla kinika, "Diki Zen sa abe hap dena dam-dam enkam klis gulu."

²⁴ Zen zëre mo timnik nëno mae mo karek-kareksa wei yulku– te-lidak sonnak kim makan da inkye, nen dikim auhu-kama enlala karek nakon ëhil gwe hanan hap,

dekam de hwëna dam-dam enkam lowehe gwen hap.

Nen mese zëno wei-wei nakon ëdawem gwëk.

²⁵ Nen menkam bi srëm domba zaho mo kime ora srëm san ëgwa ha'ak,

hwëna angkam nen mese nësa de zaho ta gwibin bi san dep lwanda halzal.

Angkam Zen nëno mae mo angna nëp kara ta gwibir-zim'ira.

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

3 We walya zi wal omka emki blikip gwesibirida gwen– men kirekam hen babu gwen zini zëre mae mo zi bina blikip neisibirida gwenanke. Sap zi uk de Alap mo ol san ang gwe srëm gwenna, eno gwën dawemsa de kara gul gwen enkam zen maka hale'ara. Em sap esa titi ta srëm gwe-gwera. ² Sap zen de anak-an emsa kara gul gwe'anka, "Zëno gwëna lalak enna, hen Alapsa man blikip gwesik gwëblanan," zen dekam

†† Awe Petrus Yes 53:9sa mas gulku. Hen ayat 23-25nak, Yesaya mo pasal 53sa de enlala gwibin niban ale gulku.

† 2:10 Hos 2:23, 1:6-10 †† 2:11 Gal 5:16-17 ‡ 2:12 Mat 5:16

maka hale'ara. ³ Zep we walya, ere mae mo tim enna bahem weir gulsuk gwen-
 nol alasa de sam gulsunkum,
 emas maekam de enaka weir gulsunkum,
 hen pakean dawem maesa de alala ta gwenkamye.
⁴ Diki enhosa em hen wër tasik gwen- enlala sae-sae-
 kam hen enlala betekkam de gwë gwenkam. Sap Alap
 mo nwenak, zen zen- hëndep de nwe-awes naye. ⁵ Sap
 orep de we walya, Alapsa de yaïng gwebla kinin we-
 nya, zen kirekam enho zemka wër dasik gwek. Zen zep
 zi wal zemka dawemkam blikip neisibirida gwek.
⁶ Orep Sara Bak zen kirekam gwë gwek. Zen zi zem
 Abraham Bak mo ol san ang gwe-gwek, hen desa "ano
 teipsin" kim gu gweblak. Em de zëno kim lowehe gwen-
 kam, airin srëmkam de dawem ensa syal gwe-gwibin-
 kim, em hen dekam esa ënwe-mase gwe-gwer- san de
 Sara mo wenam. †
⁷ Zini em hen kirekam we wal omka enlala blala ban
 olëlowehe gwek. We omka dawemkam em mas gwe-
 gwibin, sap zëno timni sosen tangan naka hom. Hen
 emki blikip gwesibirida gwen, sap zen hen sa Kristus
 mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwer. Zep zen
 hen Alap mo hanan tabinni- in ki hen em. Karekkam
 de golëgwë gwenkam, ki hwëna Alap molya eno mae
 mo ol gu sonenna dokwak gul gweka. ††

**Kareksa de goltowe gwennak de kire enlala naban ta-
 tem ëzauk gwen hap de ol:**

⁸ Aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Aha-ere
 enlalakam em lowehe gwen. Ebon mae onakon de
 ahanik enlala nik dowe hananna, emki hen zëno enlala
 dowe hanansa eisbin. Kristen bosesa omka em kwasang
 gwibirida gwen- ere mo iye tangansa de kwasang gwi-
 birida gwen makan. Ensa em enaka lwabirida gwen.
 Deban enlala betekkam lowehe gwek. ⁹ Emsa de aha zi
 karek ta gwibinkim, em hwëna bahem karekna gol
 gwizimdin. Emsa de lamang ta gwibinkim, em hwëna
 bahem lamang ta gwibin. Em hwëna dawemsa em gol
 gwizimdin. Sap Alap Zen kiresa de goltowe gwen na-
 kon de dawemsa golzimdin hip nësa kwang guludaka-
 lamkam dikim hwëna zëre mo walasna nëbe mae hap
 dawemsa golzimdin hip, men desa nëp hamal gulzim-
 kike. ¹⁰ Sap Alap mo olak man lwak,
 "Zini men zen hëndep de gwën hap ëdwam gwe-gwe-
 'an,
 hen Alap mo taha terenak de lowehe gwen hap,
 zen dikire mahal zemka nolënik gwe-gwek.
 Hen boton ola bap zen mip nakon wet so gwizimdin.
¹¹ Hen kareksa de gol gwenna zen baes tan,
 hwëna dawem ensa zen syal gwe-gwibin.
 Zen diki tingare zi niban dikim aha-ere enlalakam go-
 lëlowehe gwen hap de orasa zen të gweblan.
¹² Sap Bian Zen enlala dam-dam zisi nwekam kara ta
 gwibirida,
 hen zëno mae mo ol gu sonenna man sal gwenda.
 Hwëna men zen karekna nol gwenan,

zëno mae mo ol gu sonenna hom dokwak gul gwen-
 da." ‡

¹³ Hwëna em de dawem ensa de syal gwe-gwibin hip
 ësyal-syal gwe-gwenkam, dekam nara molya emsa ka-
 rek tabirki. ¹⁴ Hwëna emsa de karek gwen srëmnak ka-
 rek ta gwibinni, emki ëhë'ho gwe-gwen, sap Alap sa ki-
 re hap de dawemna lamkam ebe mae hap golzimdi.
 Dekam emki Alap mo ola ansa enlala gwe-gwibin-
 men zen anakan lwakke,
 "Auhu-kama enlala zini mensa naïri gwibirin,
 em bahem desa airibin,
 hen bahem ëngalap gwe-gwen." ††
¹⁵ Hwëna dekam ere mae mo enhonak Bian Yesus mo
 bosesa em anakan teip gulsuk gweblan, "Sap sa asa
 karek da gwer, sap ano gwëna Zen Kristus Yesus
 kitak gwirensi'ira." Hen enlalasa emki hohle ta guk
 gwen- dekam de Yesus hup denaka ding gul gwen ha-
 pye. Sap sa emsa anakan dakensibirida gwer, "Em ba
 habe Yesusu yaïng gwebla kinin gwe'ara?" Em hwëna
 dekam enlala sae-sae naban hen blikip gwesibiridan
 naban em ding gul gwizimdin. ¹⁶ Eno mae mo enhona
 dekam bap zen kles gwesin. Sap nësa de lamang ta
 gwibin zini in de anakan emsa kara tabinkim, "Zëno
 mae mo gwëna lalak enna," zen dekam sa anakan
 ësahe gwe-gwer, "Ëe ba habë Kristussu de ang gwe-
 gweblan wenyansa lamang la gwibik?" ¹⁷ Sap dawem
 ensa de syal gwe-gwibinnik de emsa karek tabinni, zen
 airis tangan. Alap mes ki emsa kire hap dam tasibirki.
 Hwëna ëkarek gwennak de emsa karek tabinni, zen
 dawem naka hom.

¹⁸ Sap Kristus Zëna hen kareksa de gon srëmnak ka-
 rekna goltoweka- Zen kim nëno mae mo kareksa de
 wei yun hup tilkiye. Zen molya etan zi mo kareksa de
 wei yun hup Zënaka sosok taka. Hwëna Zen tingare
 karek gol gwen zini nëno mae mo weinak dep tilki-
 nësa dikim Alap osan dep golëlwanda halzan hap. Zep
 karek gon srëmnak de emsa karek tabinni dekam emki
 hen Yesusu anakan enlala gwe-gweblan, "Desa hen
 kirekam karek gon srëmnak karek dak."

Dekam zëno auhu-kama timni man karek nulblik,
 hwëna Alap mes zëre mo Enhokam ngaya taka. ¹⁹ Zëno
 angna dekam man sap juwen zi mo lang san ati gwe
 ineka- dekam de zëwe de bwinak de wenyansa kip Alap
 onakore ol dawemsa tonbiridan hap. ²⁰ Zen men zen
 orep Alap mo ol san ang ta srëm gwekke, zëno mae
 mo angna- Nuh Bak men kim bul yala insa syal gwe-
 gwibirkike. Dekam Alap man sap zen dikim ëhalen
 hap eissibirida gweka. Hwëna zen hom ëhalek. Hën-
 dep buluk iwe zen da-en sesek gwesek, zen en zep
 ëngaya gwek- beyana delapan enkam, ho namwana in
 kim bulu insa golwale gwekye. ††²¹ Zep nen angkam ho
 namwana in han hokam de baptis tabin nibane apde

‡ 3:12 Mzm 34:13-17 †† 3:14 Yes 8:12-13, Mat 5:10, 10:28, Luk
 12:4 †† Zini srën-srënkam Petrus mo alena 19-20nak awe dam
 nulsuk gwenan. San ha Alap man dekam ho namwanak de juwen
 wenyansa in hap golzimki?— Yesus de ol dawemsa tonbiridan nakon de
 zen ëhalen hap denaye, hen zen dikim ëngaya gwen hap denaye.
 (Emki hen 1Ptr 4:6nak baca gun.) Hwëna angkam de wenyansa nësa
 hom kirekam dep dwam gwibirida'ara. Zen diki okamanak de nama

oso gwenan. Zi de baptis gwenkam, zen timnik de kunsu dikim ngan gulsun hup hom. Baptis gwen mo enlalana, zen dekam de Alapsa enho hohle tan nakon gu-gublun hap, "Èe ama Bian Yesussu ang gwebla'an." Zen san de Yesus mo buluk de sewe senna kiye- men kirekam orep de zini Nuh Bak mo buluk sesek gwe sekke. Zen nen dekone engaya gwe'an- men kirekam hen Yesus Zëna tîn nikon ngaya gwekake. ¹²² Zen dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka, hën-dep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. Alap zëre mo dam taha nakore zini hen tîngare ahakore teipsin-teipsin wenya, zen kitak Zëbon onakon otdenak lowe he'an.

Mae hap de ol: Èpba lowe hensa em gwei gubir kinî gwen, sap Yesus nabakam sa lwahal zala.

4 Kristus Zen hen kareksa goltowe gweka- tim niban kim nama okamanak awe gwë gwekaye. Zep nen hen nen ki enlalasa hohle ta gwen- Kristus mo kim de hen okamanak awe kareksa goltowe gwen hap. Nësa de karek gwen srëmnak karek tanna, zen aïris tanga. Sap zen dekam kareksa de gon hap de hole-hle na nëbon mae onakon som gwe hana gwenan. ² Dekam nama de okamanak lowe hennak, nen molye nëre mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwek. Hwëna Alap mo dwam gwibin en san esa ang ta gwer. ³ Nen dwan mes-am tangan ëholo gwek- nëre mae mo lowehen karek san de ang ta gwen naye, hen hole-hle san de ang ta gwenkam, men kirekam Alapsa de tame tan srëm wenya lowehe gwenanye. Nen dekam kirekam-kirekam karek ensae nëre mo dwam gwibin sin ulin halasen gwek. Nëno mae mo enlalana dekam ho mamak otdebin en hap dena, syan-syan en hap, hen swi en hap dena. Hen yang tasin dowal-dowal ensae boklena kom labirida gwek. ⁴ Men zen angkam kirekam nama zëre mae mo hole-hle san totoresana ang ta nasen gwe'an, zen zep angkam nësa anakan deng-gwanbirida gwe'an, "Zen ba hap angkam nëbon mae osan ang ta srëm gwe-gwe'an?" Zen zep nësa lamang da gwibirin. ⁵ Hwëna nëno mae mo Teipsinnî Yesus, Zen mes tangan kitak de klis gulzun hap hohle gwera. Men zen totoresana lowehe gwek, sap ngaya wenya hen sap men zen juwenkam teingir gwe guk, Zen dekam sa zëno mae mo lowehen karekna in hap takensibiridala. ⁶ Zen in zep Yesus nonol juwen zi mo lang san dep ati gwe ineka- dekam de ho namwanak de juwen wenya in hap ol dawemsa tonbiridan hap. ^{††} Sap zen kim tim niban nama lowe he'ak, Alap man tangan karek tabirki. Zen kirekam tîngare zini nëbe mae hap ërak makan kang gulku- anakan dikim nësa enlala so-biridan hap, "Èe asa tîngare zini ebe mae hap ere mae mo syal eini golzim." Hwëna Yesus zep zini in hap ol dawemna tonbirida onka- dekam de zëbe mae hap hen engaya gwen hap de orasa kles tyasizimdin hip,

ngaya nik ëgwë gwen ennak nëbe mae hap gol gwizim'ira- dekam de ol dawem san ang tankam ëhalen hap denaye. (Ibr 9:27) † 3:21 Rom 6:1-11, Rom 10:9-10 †† Emki hen 1Ptr 3:19-20nak baca gun, hen zao de otde ale naban.

desan de ang tankam dikim zen hen Alap onak hën-dep denaban lowehe gwen hap.

⁷ Zep aumwa hap denak angkam mes golek de gwer. Zen in zep enlalasa nen hohle ta gwen, hen nënaka nen golënik gwe-gwen- Biansa ekakim dawemkam en sone gweblak. ⁸ Zep bol-zaun tanganna, nënaka nen ki tîngare enho naban kwasang gwibirida gwen. Sap nënaka de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekame nëre mae mo karek-karekna beyakam jek-jak ul gwenan. ⁹ Nen nëre mae mo gola kon zîni zi walya aha-ere enlalakam lup gulin gwen. Bap nen enlala ennak anak-an mae ëhusus gwe-gwen, "Ano golak dekam hir-hiri sa mam gwer."

¹⁰ Alap mo Enho nakore sosonna mensa Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon nënaka dikim tatete ta gwibin hip srën-srënkam nëp gol gwizimnira, desa dawem enkam nen gwiresik gwen- aha zi dekam Alap mo kwasang-kwasangna insa tame nul gwek. ¹¹ Zep a kirekam em gwiresik gwen:

Zen de ebe mae hap aha zisi de mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, dekam Alap ensa em anakare enlala naban yaïng gwebla kinî gwen, "Zen diki Zen sa sosonna abe hap gol gweblala- èe dikim syala ansa sul sonen hap denaye."

Ahaksa, Alap de ebe mae hap zëre mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, ahaksa Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip denaka, em dekam anakare enlala naban em tonbirida gwen, "Èe zi mo olsa homë emsa tonbirida'an. An hwëna Alap zëre onakorena."

Dekam aha zi de emsa kirekam kara ta gwibinkim, zen sa Alap mo bosena teip nulsublunda gwer- sap Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna hen sosonna ebon mae onak syal gwe-gwenan. Dikire tîngan Alapsa anakan tame dak, "Alap Zë-en teipsinnî hen sosonna- hëndep denaban!" In eiwa. ^{††}

Kristus mo bose hap de isrip-sri naban kareksa goltowe gwen hap de ol:

¹² Ano dang tîninak de wenya, bahem anakan ëteng-gwan gwen, "Èe an ba habë sërkam de karekna oltowe gwenan?" Zen kirekam sa nëbon mae onak lwa gwer, zep esa ëhusus gwe-gwer- san de syauk sal-salak de ëzauk ane gwenna. Zen kirekam Alap Zën ki nësa aka-sibirida gwe'ara. ^{††13} Sap nen Kristus mo kime hen karekna oltowe gwenan, zep dekam anakare hap nen ëisrip-sri gwe-gwen, "Èe an eiwa Kristus hun de zera-ha-en gwenna." Zen zep esa lamkam sërkam ëisrip-sri gwer- Yesus kim de zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban golati gwe ine'an zakaye. ¹⁴ Emsa de Kristus mo bose hap lamang ta gwibinni, dekam anak-an em ëisrip-sri gwe-gwen, "Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna abon ki lwa'an." Sosonna in, zen Alap zëre mo Enho nakorena. ¹⁵ Hwëna karek gonnak de emsa karek tankam, anakare kareksa de gonnak-zisi de tan,

[†] 4:8 Yak 5:19-20 ^{††} 4:11 Rom 12:3-8, 1Kor 12:4-11, 12:27-31
^{††} 4:12 1Ptr 1:6-7

sowë gwen,
kareksa de gulin hala seran,
ahaksa aha zi mo syalak de enaka zerngwen-
dekam emki ësaher gwe-gwen. ¹⁶ Hwëna Kristus hup
de jal hap de kareksa goltowe gwenkam, dekam ba-
hem ësaher gwe-gwen. Dekam hwëna anakare hap
em Alapsa isrip-sri gwe-gweblan, "Èe eiwa mesë Kris-
tus hun zeraha-en gwëk." ¹⁷ Sap Alap mo tìngare zisi
dikim karek tabin hip de yaklanak angkam mes zaul.
Zen mes kon gwisibir hanaka- Yesussu de taìblìblan
wenya nësa de karek tabinkimye. Nen nonol kareksae
oltowe gwe'an. Hwëna emki èenlala gwe-gwen: Nësa
de kirekam angkam karek ta gwibinkim, hwëna Alap
onakore ol dawemna men zen i-san i-san neibir srëm
gwe-gwenan, desa hwëna aumwa hap denak sërkam
tangan sa karek tabiri. ¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,
"Dam-dam enkam de gwën zi de èngaya gwen hap
dena, zen gwa-gwa tanganna.

Zep hwëna Alapsa de tame tan srëm wenya hen ka-
reksa de gulin halasen gwen wenya,
zen tangan toton banakan molya èngaya gwëk." [†]
¹⁹ Zen in zep, nen de Alap mo dwam gwibin sin karek-
sa goltowe gwenkam, dekam dawemsa de syal gwe-
gwibinni bap nen golzausuk gwen. Dekam Alap men
Zen nësa yang tabirki, Desa en nen anakare enlala
naban yaing gwebla kinì gwen, "Zen man zère mo ol
gu-gunnu sul sone gwenda."

Alap mo domba zahosa de dawemkam kara ta gwibin hip de ol:

5 Men zene Kristen zisi nol eibirida gwe'an, èe, ere
mae mo syal bouse, ama emsa enlala sobirida'an:
Kristus kim karek yala insa nèbe mae hap goltoweka,
èe ama aen nwekam kara ta'ak.

Hwëna zëno hyanak asa hen ki zep Kristen zisi de nol
gwibiridan hap dam dasik.

Hen Kristus kim de nèbe mae hap zère mo ngatan zi
mo langnak de ngatanna goltreizim'inka, nen apde-
kam esa desa hla kul.

Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: ² Alap mo domba
zahona dawem enkam esa kara la gwibir- Zëna men
kirekam nësa dwam gwibirida'arake. Anakan bap nen
èenlala gwe-gwen, "Èe an einë syal gwe-gwe'an." Hen
te-ala en hap bap nen syal ta gwen. Diki isrip-sri naban
nen syal ta gwen. ³ Nen bap nen nère mae mo domba
zahona anakan gubirida gwen, "Èe an eno mae mo tei-
psinnì." Diki nënaka nen zëbe mae hap èrak makan
kang gul gwen, "Alap mo domba zahona diki a kirekam
mo lowehe gwenanye." ⁴ Sap nësa de zaho ta gwibin
hip de Zi tangan in kim de lwa ha'an zaka, Zen sa
hwëna nèbe mae hap ngatan nabare mire sigina kap
tazim zira. Mire sigina in, zëno ngatanna hëndep de-
naban sa zìl ane gwen.

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Domba zahokam de wenya, emki ere mae mo nol-
nola blikip gwesibirida gwen. Hen enlala betekkam
emki lowehe gwen- èbabu gwe-gwen zini men kire-
kam lowehe gwenanke. Sap Alap mo olak man lwak,
"Alap bolte-bolte zisi man husus gwibirida gwenda,
hwëna enlala betek zisi man kwasang gwibirida
gwenda." ^{††}

⁶ Zen in zep enlala betekkam nen ki anakare enlala
naban lowehe gwen, "Èe an Soson Zini Alap mo taha
terenakë gwë gwe'an." Zep nère mae mo èngalap
gwe-gwen enlalana kitak Zëbon en onak nen èblol
gwe-gwen, sap Zen man nësa kwasang naban kara ta
gwibirida. Kirekame lowehe gwe'ak, ki Zen sa lamkam
nèbe mae hap bouse dawemna golzim zira.

⁸ Nen ki nënaka dawem enkam golëinik gwe-gwen,
deban janam-janamkam nen lowehe gwen. Sap nëno
mae mo jal zini, dowal mo kigina, zen man tësen lwa
jal-jal mo kim yil-yili ban til gi nisen gwe'ara- mae hap,
"Èe an narasaë tan?" ^{†††} Zep Kristussu de taìblìblan en-
nak de tatem èzauk gwenkam nen zereijan. Hen anak-
an nen ki èenlala gwe-gwen, "Ano mae mo Kristen bo-
se walya tìngare langnak kirekam de kareknak hen ta-
tem èzauk gwe'an." ¹⁰ Sap nen awe karek goltowe
gwen ennak molye holokam lowehe gwëk, sap kwa-
sang-kwasang Zini Alap nabakam sa nësa mas gwibiri-
da zala. Zen sa nësa soson tabiri, hen gol mokosa de
etan eiyas tandan makan sa nësa tatete tabiri. Sap nen
an zen- Alap zère mo kwang guludan wenyaye, Kristus
hun de zeraha-en gwen nakon dikim Alap zère mo
ngatannak hëndep denaban lowehe gwen hap. ¹¹ Diki
soson tangan Zini Alap Zë-en- hëndep denaban. In ei-
wa.

¹² Èe surat tihisnì ansa Silas Bak honë ebe mae hap
gol sonezimk. ^{††} Zen ano syal bouse, hen zen taìblìblan
tanganna. Aya wal oso wal, èe mae habë ebe mae hap
ale gulzimk: Eno mae mo enlalasa dikim tatete tazi-
mdin hip, hen em dikim ère onakon anakan èsane
gwen hap, "Eiwa, banakare maesa de goltowen nakon,
Alap mo kwasang-kwasangna kirekam nèbon mae
nwe-mase gwe-gwenan. Zep emki zëno kwasang-kwa-
sangnak tatem èzaun." ¹³ È yala Babelk ^{††} de Alap mo
hlil irin wal bouse wal om dawem ensa ebe mae hap nol
sonezimk. Ano dang tìnìnak de walas zergwë gwenna
Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. ¹⁴ Men ki-
rekam Kristen zini ègwë gwenan, ansa de baca gulsun
hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golètowar-
an.

^{††} 5:5 Ams 3:34 [†] Insa "tësen lwa" kam Orya olkam li nul so-
nek, Petrus Yunani olkam "singa jal-jal" kam ale gulku. Orya olkam
enlalana apdenak- tësen lwa nabanye. (Yak 4:7) ^{††} Petrus insa "Si-
las hon" kam ale gulku, zëno dam gulsunnu dan-dan. Aha dam gul-
sunnu anakan, "Silas Bak mes surat tihisnì ansa ano ol san ebe mae
hap ale gulzimki." ^{†††} Petrus kim suratna ansa ale gulzimki, Kristen
zini dekam è yala Roma mo bosena "Babel" kam nêrlëwe gwëk. Sap
Babelk de zini orep sërkam Yahudi zini jap nul sonenda gwëk- in ki-
rekam hen dekam Roma Kristen zini jap nul sonenda gwëkke. (Why
17-18)

Tingan men zene Kristus hun ëraha-en gwe'an, nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer.

2 Petrus

1 Suratna an kitak de Kristen zini ebe mae hap, Simon onakon- mensa hen "Petrus" kum nen gweblananke. Asa Kristus Yesus Zën dam tasiki- zëre mo nganak de syal gwe-gwen hapye.

Dawem kitak! Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zini. Hen Zen nëno mae mo Alap. Zen Bi zem Alap mo nwenak lalak enkam gwë gweka, zen in zep hëndep nësa ngaya tabirki. Nëbe mae hap mensa Alap Kristus Yesussu dikim taibliblan hap dena golzimki, zen sërkam de hë'ho gwibin tanganna, hen nen desa apdenake urensi'in.

2 Zep Alap han nëre mae mo Teipsinni Yesus hun Zen diki Zen sa sërkam de kwasang-kwasangna Zënaka de tame son wenyä nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

3 Alap Zen mae hap nësa kwang guludaka: Zëre mo ngatannak hen hë'ho gwibinnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hap. Zep Zënaka de tame tan wenyä nëbe mae hap, Zen mes zëre mo sërkam de sosonna sowehen tangankam golzimki- nen dikim zëre mo nwenak de étal gwesinkim ëliwehe gwen hap denaye.

4 Nen dikim kirekam ëliwehe gwen hap, Zen zep gugubiridan ola nëbe mae hap dohonse gulzimki- sërkam de hë'ho gwibin tangan naka. Zep nen de desa kitak gwirensinkim, zen dekam sa Alap mo Enhona nëbe mae hap sosonna mam gul gwizimdi, hen nen dekam esa auhu-kamanak de hole-hle nakon ëhil gwe hana gwer. Sap zen zen syauk sun de ora san dep nësa da tabiridahal gwenan.

5 Zen in zep syal-syalkam emki ëalp gwe-gwen- dawemkam dikim Yesussu de taibliblannak étatete gwen hap. Étatete gwen hap de syala, zen a kirekam moye: Nonol tanganna dam-dam enkam em gwën.

Zao anakan de kles son hap denaka em tawa gwibin, "An dawemna. An karekna."

6 Zao enaka em zerinik gwe-gwen.

Zao kareksa de goltowen maenak tatem em zaun. Hen Alap en hon em tal gwesin.

7 Hen ahana, Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.

Zao hen ahana, kitak de zi bose omka em kwasang gwibirida gwen.

8 Kirekame lowehe gwe'ak, dekam Yesussu de taibliblannak esa étatete gwe zaher, zep hëndep molye kareknak altink. Hen aha zi mo nwenak dekam sa anakan wet sol, "Zini an eiwa mes tangan Yesussu tame dak, hen mes hli-hli dasik." **9** Hwëna kirekam men zen de ëgwë srëm gwe'ak, zen toton bëjen. Kirekam de zini nwena mes ëhwalen-hwalen gwek, hëndep

ahakon mes tangan ëhai gwek. Sap kire zini, Yesus mensa nësa karek-karek nakon ngan tasibirki, zen hom desa enlala nei gwibirin.

10 Hwëna zen zep, aya-wal oso-wal, emki enlala syal-syala ban Yesussu de taibliblannak étatete gwen. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, "Eiwa, asa mes Yesus kwang taka hen dam tasiki." Dekam em molye eiwa de ora nakon ësyän nahla gwek. **11** Hen dekam nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini Kristus Yesus sa ngatan zi mo lang nakon isrip-sri naban nësa lup gulin gwera- zëre mo irik ginnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hapye.

12 Sap eiwa, em mese kitak insa tawa eibik, hen Alap onakore ol dawemnak tateme ëzau'un, hwëna ëe nama asa kirekam emsa enlala sobirida gwer. **13** Eë de nama tim niban okamanak awe emsa golëgwei inen dannak, zen ano syal- kirekam de emsa enlala sobirida gwen hap denaye. **14** Sap ëe tawana: Eë nabakam asa sopna alsil- men kirekam Bian Yesus asa hamal hap gu-gublu halkaye. **15** In zebë anakan alp gwe-gwe'an, "Eë de ëre mo walassa hli yuludankam, zen bap zen Yesussu de taibliblan hap de ola ansa eititi gwibin."

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna mensa ësa-ne gwe-gwek, zen eiwa tanganna.

16 Eë men kimë emsa anakan enbirida gwek, "Bian Yesus Zen zëre mo soson yawala ban sa gollwahal zala," zen zi mo yasik tabin ol enlala gwibinsi homë kirekam ayang ul gwizimk. Sap ëe ëre mae mo nwekamë Yesussu hla lak- in kim kwatapnak ngatan zi mo lang nakore ngatanna wale ta zakye. **17** In kim zë asa golëlowe he'anaka, ëe dekam ëre mae mo ikimë ngatan zi mo lang nakore ola ësak- Teipsin Zini Alap kim Tane zem insa boltere ta'ankaye. Alap dekam anakan gu aneka, "An ëre mo Tane- ëre mo dang tininak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gweblanan." ††

19 Zen in zep, mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup dena hamal hap nen gubirida gwek, zen bëjen zalta dep lwa kiniin. Zëno mae mo ola zen okama kawesinnik awe men kiye- lampu ngatanna. Zep desa enhonak em lone gwen- hëndep Yesus mo lwa halzan yaklanak de hatak. Zen yakla nwe de hata sezan mak-an sa lwahal zala. Zen dekam sa zëre mo tim nikore ngatankam eno mae mo enhona ngatan tabir-zim zira. **20** Nonol tanganna emki ansa enlala gwe-gwibin: Zini

† 1:14 Yoh 21:18-19, 2Kor 5:1 †† 1:17-18 Mat 17:1-5, Mrk 9:2-7, Luk 9:28-35

mensa Alap mo hamal hap de ola ayang nul gwék, zen auhu-kama zi mo dwam gwibin sin hom ayang nul gwizimk. Zen hwëna Alap mo Enho ing gwe hebirida gwëka, zep ki ëton gwék. Zen in zep, mensa zen ale nul gwék, zini bëjen desa zëre en mo enlalakam totoresa dam gulsun. Zen diki Alap mo Enho de ing gwe heblankam de dam gulsun. †

Mae hap de ol: Yasik tabin hip de zini sa ebon mae bëti gwer, hwëna Alap sa karek tabiri.

2 Orep Yahudi bong-bongna kim lowehe gwék, dekam yasik tabin hip de zini man hen zëre mae mo ngiriin nikon ësaltil gwék. Zen zep anakan boton da gwibik, “Ëe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.” Zep kirekam de zini sa hen angkam ebon mae onakon ësaltil gwer. Zen aningkim sa zëre mae mo tawa tabinni mas nul gwer, hëndep aha-kon zëno mae mo ol san de ang tankam sa syauk sun dep de ora san ang ta gwer. Teipsiin Zini Yesus Zen mes Zënaka zerguku- zini insa dikim sap ngaya tabin hip. Hwëna zen anakan sa ëgu gwer, “Kristus ensa de blol gweblanna hom sowe he'an. Diki syala ansa em mas gun.” Hwëna Alap nabakam sa desa timbwas tabiri. †2 Sap eiwa kirekam, hwëna zini beyakam sa zëno mae mo hole-hle san dep de yasik tabin ola in san ang ta gwer. Zen zep sa hwëna ëKristen gwen srëm wenyatïngare Kristen zini nësa anakan nenbirida gwer, “ËKristen gwenkam, dekam hwëna karekkam lowehe gwenan.” 3 Yasik tabin hip de zini in te-ala hap de hole-hlena. Zen zep sa totore olkam emsa tawa da gwibir-em dikim te-alasa zer gwizimdin hip. Hwëna Alap zëbe mae hap de syauknu orep mes hamal tazimki. Zen de timbwas gun nukon molya ëheya-hya gwék, sap nen toton banakan dep?- Alap mo nwe nakon de ëani-ning gwen naye! ‡

4 Sap Alap zëre mo dam taha nakore zini, zen hen Alap mo jala hlaunkum. Zen kim ahakon orep tangan ëkarek gwék, Alap hom dekam desa kwasang gwibiridaka. Zen hwëna hëndep de juwen zi hip de bwi kawesinnik yal gul neka. Hëndep zen nama zë kama hul kawesinnik iwe lowehe gwe'an- hëndep aumwa hap de klis gun hup de yaklanak de hata'ak. 5 Hen orep de ëpba bongna Nuh kim golëgwë gwëka, dekam de zini hen ki Alap mo jala hla nuk. Dekam Nuh sap Alap hon dikim ëtal gwesin hip de olkam tonbirida gwëka, hwëna dekam de zini in hen hom Alapsa daïblïblak. Zep hëndep ho namwakam karek tabirki. Hwëna Alap Nuh zëna en naka we wal walas zem tuju enkam desa en zep ngaya tabirki. 6 Dekam etan ki hen kirekam lwak, ë yawal darena Sodomk hen Gomorak. Desa hwëna syaukkum timbwas soka, hëndep man tangan nahwasdek. Alap ë darena insa ol tan-tan makan teha-ka- nësa dikim anakan gubiridan hap, “Zini men zen Asa baes në gweblanan, an kirekam sa hen zëbon mae onak jower.”

7 Dekam Alap Lot Bak ensa ngaya taka, sap zen zen en zëre mo nwenak dam-dam enkam gwë gwëka. Zen kim zëwe de zini kahalo ennak de lowehe gwennak kara ta gwibirki, hen kirekam-kirekam karek gulin halasen gwennak, zëno enlalana man tangan dowebla hana gwëka. 8 Lot Bak zëna enna enho dawemna. Hwëna zen mwin-mwankam karek gol gwen zi mo ngiriinnik gwë gwëka. Zep desa de nwekam kareksa de syal gwibinnik hlaluda gwenkam hen ikim de sane ta gwibinkim, zëno enhona man tangan dowebla hana gwëka. 9 Zen in zep man tangan dam gwesinïn: Alap mo sossonna ki- Zënaka de betek gweblan zisi de tin hip de karek nakon gwiswe sone gwen hap denaye. Zëno sossonna hen ki- karek gol gwen zisi de bwi kawesinnik yal gulne gwen hap denaye. Zen zao sa lowehe gwerhëndep aumwa hap de klis gunnuk de hata'ak. 10 Nonol tangan men zen zëre mae mo auhu-kama tim nikore hole-hle san ang ta nasen gwenan, hen men zen Alapsa de betek gweblanna baes ta gwenan, zen desa sa kirekam gweibiridala.

Yasik tabin hip de zini in zëna-zënana hen bolte-boltena. Zep zen hom ngatan zi mo langnak de wenyaka de lamang tabin hip ëairi gwenan- sap Alap Zëna, Tane zem Yesus, hen zëre mo Enhona, hen sap zëre mo dam taha nakore zi maesa de lamang tabin niye.

11 Hwëna sap diki Alap mo dam taha nakore zini in, zen zen- sosen tangan wenyaye. Hwëna nësa in zen yasik da gwibirin, zen sosen naka hom. Alap mo dam taha nakore zini in, zen sap ki zi mo karekna Alap hap noltrë gweblanan, hwëna zëbon mae onakon ol lamang ola hom mae wet so gwenan. 12 Hwëna yasik tabin hip de zini in, mensa zëna tame nul srëm gwe-gwenan, zen desa man lamang nul gwenan. Zen enlala srëm tanganna- men kiye, gwenya. Gwenya zen mae en hap ki lowehe gwenan: Zi de tahyo gwen hap hen tamera gwen hap. Yasik tabin hip de zini in hen kirekam. Zen timbwas tabin en hap ki lowehe gwenan. 13 Zëno mae mo yasik tabinni in, zen dekam hen zi dawem-dawem hap karekna nol gwizimnin. Zen in zep sa Alap sërkam de kareknak kang gulu. Zen in kwae naban! Zen man ësam gwesik gwenan- damnak de kirekam-kirekamsa gulin hala seranna. Hwëna karekna insa de ber-ber gunkum, zen man Kristen zi dawem naban de apdekam tembane tan hap ësam gwesik gwenan- aha zi mo nwenak dikim anakan ënwe-mase gwen hap, “Zen an hen zini dawemna.” 14 Hwëna zen kahalo enlala naban ëkaratda gwenda gwenan. Zen hom kareksa de hole-hle gwe-gwibinni ëblalen gwe-gwenan. Étatete gwen srëm wenyaya, desa man karek san dep wan-wanda gwibirin. Kirekam de zini mes hen te-alasa de zëre mo boton nakon gulin gwen hap de orana dam dasindak. Zen zep sa Alap heip gulu. 15 Yasik tabin hip de zini in mes ora dam-damna baes nëblak, zep hëndep gwa san dep ësyalhek- men kirekam hen Beyor Bak mo tanena Bileyam Bak syal hekake. Bileyam in hen man zëre mo tawa tabin karek nakon de te-alasa gulin gwen hap hole-hle gwe-gwëka. 16 Hwëna zen in zep Alap damnak dei yul gubluka- zëre mo keledaina in

† 1:20-21 2Tim 3:16, 1Ptr 1:11 †† 2:1 Ul 13:1-5, Mat 24:11, 24:24, Yud 4 ‡ 2:3 2Kor 2:17, Ibr 10:31

kim oranak owas hap zi olkam jalse gweblakaye, dekam de zère mo mamakkam de syala insa baes gwibin hip. †

¹⁷ Yasik tabin hip de zini in, zen men kiye- dobe jop dan enna. Zi de ë nakon akenna tim gunkum, "Dobena ki." Hwëna hom tol. Zini in hen o il tī gwen srëmnak de okawen makan. Okawensa de hla tankam dekam de anakan syal-syal gwen, "Namen sa ona il tīla." Hwëna hom tol. Zini in hen kirekam: Èse hlauludannak dekam kil tībinkim, "Zini an dawem-dawemna." Hwëna Alap mes zèbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gul guzimki. ¹⁸ Yasik tabin hip de zini, zen hen anakan ègwë gwenan: Zère mae mo boton olkam zënaka bèn-jana da gwibirin. Hen men zen sap ora gwa-gwasa de hli tan hap èalp gwe-gwe'an, hwëna yasik tabin hip de zini in zol makare naka eiyas da gwibir-zimnin- anakan de gubirida gwenkam, "Haen, nen de kirekam nère mae mo hole-hle san ang ta gwenkam, Alap molya nësä husus gwibiridaka." Hèndep dekam zep etan auhu-kama hole-hle san hen kahalo san dep nolèlwandahal gwenan. ¹⁹ Zen anakan kil nīl gwenan, "Nen mese Kristen zi mo kirekam de lowehen nakon èhil gwe hanak. Nen tahalebin srëm nike lowehe gwenan." Hwëna auhu-kama hole-hlena mes tahalebik, sap zère mae mo hole-hlena in zen sīl tībihal gwenan. Sap tīngan men zen zère mae mo hole-hle san ang ta gwenan, hwëna hole-hle enlalana in mes zëno mae mo enhona al tak. ††

²⁰ Kwasang tol! Diki ngaya tabin hip de Zini Bian Yesusu de tame tankam nen eiwa ema auhu-kama hole-hle nakon èhil gwe hana gwenan. Hwëna men zen Yesusu de tame tan nakon etan desan dep lwan dahal gwenan, ki zen banakan molya etan hulenna in kon wet so gwék, hen zen mes tangan zère mae hap de karekna mam nuk. ²¹ Eiwa, kwasang tol! Zen ora damdamsa de tawa gweblan srëmkam de tinnī maka èsam gwesik. Dekam Alap molya sërkam karek tabi'inam. Hwëna zen mes Alap hon dikim ètal gwesin hip de orana tawa nèblak, hwëna man desan en de ang tan hap baes tak. ²² Zep men kirekam zini ègu gwenan, zen zèbe mae hap dakastilzim'in- anakan mensa ègu gwenanye, "Lwana u sang-sang hap de wèk gwenkam, zën sa etan twenblala." †† Anakan hen ki ègu gwenan, "Gwe zahona sap esa hokam ngan tasili, hwëna eitinak sa etan tal hera."

Mae hap de ol: Yesus sa etan zi mo tame gun srëmnak lwahal zala.

3 Ano dang tīninak de aya-wal oso-wal, suratna ansä ebe mae hap ale gulzim'in, dekam mesë suratna ebe mae hap dan sozimnin. Sap èe eno mae mo enlalasa dikim èse ta gwizimdin hibë dwam gwe-gwe'an- enho kles gwesin srëmkam ekakim lowehe gwék. ² Zep men desa Alap mo ol ayang gul gwen zini orep nen gubirida gwék, hen men desa nësä de ngaya tabin hip de Teipsinnī Yesus nësä gubirida gwéka, desa ba-

hem eititi gwibin. Yesus mo dam tasibin zini, èe mesë desa ebe mae hap ayang ul gwizimk, hen angkam èe, Petrus, mesë enlala sobiridanna emsa dan sozimnin.

³ Nonol tanganna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap denak zi mo hole-hle enlalana sa tangan taman kinī gwera. Hen dekam emsa sa anakan swrë da gwibir, ⁴ "Em ema èkil gī'in, 'Yesus sa etan lwahal zala.' Hwëna nonol men zen sap daibliblak, zen mes nama de sap èsbla tine gwennak hèndep juwesik. Alap kim okamana ansa yang gulsuku hèndep angkam, kina ki banakan mae man wet gwesī'in!" ⁵ Hwëna zen hom ola ansa de enlala gwibin hip èdwam gwe-gwe'an: Nonol lone sennak Alap ngli naban okama naban am ol-gun enkam yang sosuku- hina kim kles son hap gubirki hen ote weyana kim aha-erenak de tagal gwesin hip gubirkiye. Okamana an dekam zep hatasek. ⁶ Dekam zep hèndep weyakam orep de okamana insa timbwas gulku- ho namwa yala insa kim hatan hap gubirkiye. ⁷ Hen kirekam sa etan Alap angkam de okama naban ngli naban ol-gun enkam timbwas sola. Dekam hwëna syaukkum sa. Zen angkam kirekam de hen timbwas son hap lam so'ara- aumwa hap de klis gun hup de yaklana iwe kim de hata'akyé. Zen dekam sa hen syauknu inkam Zënaka de betek gweblan srëm wenya insa timbwas tabiri.

⁸ Hwëna aya-wal oso-wal, ansa bahem èititi gwibin: Bian Alap hom zi mo kim yakla naban ben naban aīt gwibirida. Nèno mae mo aītinkim seribu tahunna, zen hwëna Bian hap san de aha-ere yaklana kiye. Bian mo aītinkim yaklana aha-en, hwëna nèbe mae hap holona seribu tahun. ⁹ Bian hom zère mo gu-gubiridansa de syal gwibin hip holo gwe'ara- men kirekam zini anakan tim nul gwenan, "Yesus ba hap hata srëm gwe'ara?" Hwëna Zen kwasang tol hap nësä eissibiridara- nen dikim sap nère mae mo karek-karek nakon èhalen hap. Zen hom aha mae nik de tīn hip dwam gwe'ara. Zen hwëna kitak de èhalenkam de èngaya gwen hap sap dwam gwe'ara. ¹⁰ Hwëna Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal. Dekam ngliina auku mamkam de tadre gwen naban sa jek-jak nèr. Hèndep dekam sa yakla nwena, keisni, hen benna èhwasder- hèndep okamana hen zi mo syal gwibin kire-kirena kitak. Banakare maena molya lwak. ¹¹

¹¹ Zep kirekam insa lwa'an, nen de deban ètimbwas gwen srëm hap, a kirekam nen èliwehen: Dam-dam enkam nen lowehe gwen- Alap en hon de ètal gwesin-kim. ¹² Deban salok-salokkam nen anakare enlala naban lowehe gwen, "Diki namen de Yesus hata zankam aīris tangan." Aumwa hap de yaklanak ngliina an sap sa hwasdera, hen keis maena sap sa sal-sal hap èho gwer, ¹³ hwëna nen okama èse naban ngli èse nabane kara ei gwizim'in- men kirekam Alap hamal hap nësä gu-gubirida gwékake. Zèwe dam-dam enkam de lowehe gwen en nik sa bitī gwer. ¹⁴

† 2:16 Bil 22:1-35 †† 2:19 Yoh 8:34, Rom 6:16-17 † 2:20 Mat 12:43-45, Ibr 6:4-6 †† 2:22 Ams 26:11

‡ 3:4 Mat 24:48-51, 1Tim 4:1, Yud 18 ‡† 3:5 Kej 1:6-10 ‡‡ 3:8 Mzm 90:4 § 3:9 1Tim 2:4 §† 3:10 Mat 24:29, 24:35, Luk

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nen ema kirekam ngein sin dep dena in sa kara ei gwibi'in, zep nen dawem enkam äalp gwe-gwen- dekam de zëre mo nwenak enlala karek-karek srëmkam hen ëkun gwen srëmkam lowehe gwen hap. Kirekam de lowehe gwenkam, ki nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer. ¹⁵ Hen nen ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yakla hap anakan ëenlala gwe-gwen, "Zen sap sa holo gwer, sap ahakon zen dekam sa hen ëngaya gwer." Alap mes nëno mae mo dang tïnïnak de ayana Paulus hup enlala blala zerblaka, zen in zep hen kire hap dena ¹⁶ tïngare zëre mo suratnak nëbe mae hap ale gul gwizimki. Zëno suratnak hen ki- olk san de enlala nabare naye. Yesussu de taïblïblannak de ëtatete gwen srëm

12:39, 1Tes 5:2, Why 16:15 †† 3:13 Yes 65:17, 66:22, Why 21:1-8, 21:27, 22:14-15 † 3:15 Rom 2:4, 1Tes 5:4-11, 2Ptr 3:9

wenya hen tame gun srëm wenya zep desa karekkam dam nulsuk gwenan. Zen hen Alap mo aha ol ale gunnu kirekam hen totoresa srip gulsunkum namblak nul gwenan, hëndep ahakon zep hëndep syauk sun dep de ora san lwan dahal gwenan.

¹⁷ Zep ano dang tïnïnak de aya-wal oso-wal, ëe in zebë hamal hap suratkam emsa enlala sobiridal. Zen in zep salok-salokkam em lowehe gwen. Karek gol gwen zi mana emsa gwa san dep sil dïbirhal gwenank. Sap em mese Bian onak ëtal gwesik. Dekon ema hwëna altïlïnk. ¹⁸ Diki nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Kristus Yesussu de tame tankam hen kwasang-kwasang zemka de tame gunkum em ëtatete gwe zahen.

Dikire zëno bosena angkam hen hëndep denaban tepip nulsuk gweblak. In eiwa.

1 Yohanis

Mae hap de ol: Alap mo Tanena Zen eiwa zi tangan- kam hata zaka.

1 In kim Alap okamana ansa yang gulsuku, Zini in mes Alap han ë gweka. † Zëno bosena “Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol.” Hwëna okamanak kim hata zaka, ëe ama Desa sane la gwek, hen ëre mae mo nwekam kara la gwek. Èe ama ëre mae mo tahakam hen olk la gwek. Zebë hëndep dawemkam tangan tame lak. ² Nësa de hëndep denaban ngaya tabin hip de Zini in kim hata zaka, ëe ama Desa ëre mae mo nwekam hla la gwek. In zebë angkam ebe mae hap eiwa ulzim'in, “In eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, Bian zëre han men Zen ë gwekake. Bian Desa nër hom abe mae hap damnak zertreizim-ki. ³ Zëno bose tanganna Kristus Yesus.” Sap ëe insa ësane gwe-gwek hen hla kul gwek, in kim asa golëlowehe gweka, in zebë desa ebe mae hap eiwa ulzim'in- Eirzi-Bia dekakim nësa aha-ere enlalakam isrip-sri naban olëlowehe gweka. ⁴ Zen in zebë ebe mae hap ale gulzim'in- aha-ere enlalakam de lowehe gwenkam dikim nëno mae mo isrip-sri taman kinì gwen hap.

Ngatannak de lowehe gwen zi mo kim de lowehe gwen hap de ol:

⁵ Èe ama emsa tawa labi'in- aena mensaë Kristus hon ësane gwe-gwekke: Alap Zen lalak enna. Zëno enhonak kawesinnì hom tangan. ⁶ Zep men zen anak-an ëgu gwe'an, “Èe an Alap hanë aha-ere enlalakam zergwë gwe'an,” hwëna zen de nama kawesinnik de lowehe gwen zi mo kim gwëna, ki zen boton tamna hen sap de ora san gwë ha'ara. ⁷ Hwëna nen de ngatannak de lowehen zi mo kim enho nakon ëlalak gwe zahe gwenkam, men kirekam ngatan zini Alap Zëna enho lalak en nik gwë gwenda, nen hen esa tangan aha-ere enlalakam isrip-sri naban lowehe gwer. Dekam hwëna nen de banakare karek maenak zarankam, Alap man nëno mae mo karekna insa Tane Zem Yesus mo kalkam nëp ngan gulsuk gwizimnira.

⁸ Zi de anakan zabenna, “Ano karekna hom,” zen hwëna zënaka anakan boton ta gwe'ara, “Èe an zini dawemna.” Kirekam men zen ëgu gwenan, zëbon mae onak eiwa de enlalana hom tangan. ⁹ Hwëna nen de Alap hon anakan ëkira gwe-gwenkam, “Èe mesë kirekam karek gwëk,” dekam sa Alap nëno mae mo karekna insa nëp tap gulsuk gwizimdi, hen nëno mae mo kareksa de gon hap de enlala dowe hananna insa sa nëp hom ta gwizimdi. Alap zëre mo gu-gubiridanna Zen man tangan sul sone gwizimnira. Zep nen de nëre mae mo karek-kareksa zëre hon ëkira-kla gwe-gwen- na, Zen bëjen nëp tap gulsuzim srëm gwen. ††¹⁰ Alap mo olak anakan lwak,

“Tingare zini kareksa nol gwenan.” ‡

Zep zi de anakan zabenna, “Ano karekna hom,” dekam hwëna man nwe-mase gwenan- san de Alapsa de anakan gublunna, “Alap Zen boton tamna.” Kire zinik Alap mo ola man jawe guk hana gwenan.

2 Ano walas, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Em ekakim kareknak altìl srëm gwëk. Hwëna aha mae nik de kareknak zarankam, desa de mas gweblan hap de Zini ki. Zen Bian Alap mo alp nakon zau'ura. Zen enho kles gwesin srëm Zini Kristus Yesus. ² Zen Zen nëbe mae hap Zënaka zerguku- nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye. Hwëna nëno mae en moka hom. Zen hwëna kitak de okamanak de zini nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilki.

³ Nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam man tangan dam gwesinìn, “Nen mese Alapsa tame lak.” ⁴ Hwëna Alap mo ol san de ang gwe-gwen srëm nik de anakan gunnu, “Èe mesë Alapsa tame tak,” zen man boton gwe'ara. Kire zinik eiwa de enlalana hom tangan. ††⁵ Hwëna nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam zëre onakore kwasang-kwasangna sa nëno mae mo enhonak bil gwe-gwer. Zep nen Kristen zini a kire nakon esa nënaka dam lasik gwibir: ⁶ Men zen anakan gunnu, “Èe mesë Kristus hun zeraha-en gwëk,” zen dikire zëno kim kwasang naban gwë gwëk.

Kristen bose zemka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

⁷ Ano dang tininak de wanya, ëe an ol ësesa homë ale gulzim'in. Hwëna men desae orep ësane gwe-gwekke, desaë etan ebe mae hap anakan ëse gulzi-

† 1:1 Yoh 1:1

†† 1:9 Mzm 32:5, Ams 28:13, Yes 1:18 ‡ 1:10 Rom 3:9-20 †† 2:4 Yoh 14:15, 14:21-23

m'in, "Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen." † Zep ola an angkam en home ësane gwe'an. ⁸ Yesus nonol nèbe mae hap de kwasang hap zère mo timni ërak makan lonezimki- nen dikim hen kirekam nënaka kwasang gwibirida gwen hap. Zep kwasang hap de tawa ta gwibinni ansa bap nen blalen gwe-gwibin. Zen èse en nik zen nèbe mae hap lwa gwizimdin. Sap dekam okama kawesinnik awe, nëno mae mo lowe henna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Alap onakore ngatan de zilbir anenna kiye. Dekam kawesinnik man jek-jak gwe-gwenan. ⁹ Zep zi de anakan gun-kum, "Èe ngatannakè gwè'an," hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen ki nama kawesinnik gwè'ara. ¹⁰ Diki men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida gwenan, zen zen ngatannak lowehe gwe'an. Kire zi mo enhonak kawesinnik hom. Zep zen molya ahasa ora srëm san dep titi da gwibik. Zëna hen molya desan sek gwëk. ¹¹ Hwëna men zen Kristen bose zemka husus neibirida gwenan, zen nama kawesinnik lowehe gwe'an, hen kawesinnik iwe ëbute halasen gwe'an. Zen hom anakan tame nu'in, "Èe angkam ora srëm sanë sek gwe'an." Sap kawesinnik in mes zëno mae mo nwenahalebir-zimk.

Okamasa de ensa lwa gwibin srëm hap de ol:

¹² Kitak de ëKristen gwen wenyah, em in zen ano walaskam de gubirida gwen wenyah. An zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap Bian Alap mes eno mae mo karek-karekna Yesus mo syala kon tap gulsuzimki.

¹³ Em in zene nonol Yesusu laibliblak, em in zebe Kristen zi mo bi wal makan lowe he'an. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese tame lak- men Zen Alap han nonol lonesen nakon ë gwëkaye.

Hen em ahakon in zene angkam laiblibla'an, em wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyah. In zebë hen ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese ëtawa gwëk- dowal mo kigisa de kirekam zauk gublu kinik gwen naye.

¹⁴ Zep tingare ano walaskam de gubirida gwen wenyah, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em kitak mese Bian Alapsa tame lak.

Bi walkam de gubirida gwen wenyah, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Yesusu tame lak- men Zen Alap han nonol lonesen nakon ë gwëkaye.

Wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyah, ëe mae habë hen ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Alap onakore sosonna ulink. Em ema Alap mo ola urensik gwe'an. In zebe dowal mo kigisa yauk gublu kinik gwe'an.

¹⁵ Zep auhu-kamana bahem etan enna lwa gwibin, hen okamanak de kire-kirena bahem enna lwabirida gwen. Men zen auhu-kamana ansa enna nola gwibirin, zen hom Biansa enna nola gweblanan. ††¹⁶ Sap kitak men desae okamanak enna ola gwibirin, an zen: nère mae mo tim nikore hole-hlena, nwekam de hlaunkum de hole-hlena, hen bolte-bolte enlalana.

† 2:7 Yoh 13:34 †† 2:15 Mat 6:24, Yak 4:4

Zen kitak Bian onakore naka hom. Zen nère mae mo auhu-kama tim nikon wet so gwenan. †¹⁷ Auhu-kamana an sa jek-jak gwer. Hen auhu-kama hole-hlena, zen hen sa jek-jak gwer. Hwëna men zen Alap mo dwam gwibinni syal nei gwibirin, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.

Kristus mo jal zi de hatazan hap de ol:

¹⁸ Ano walas, nen angkam aumwa hap denake lowe he'an. Zep men kirekam aumwa hap de yaklanak dep dena emsa tawa da gwibik, zen kirekam angkam lwa'an. Zen anakan emsa tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Zep jal zini insa de ngeirblizan hap de zini angkam mes yaing gwëzal. Zep man tangan dam gwesin'in, "Nen angkam aumwa hap denake lowe he'an." ††¹⁹ Kristus mo jal zisi de ngeirblizan zini in nonola sap nèbon mae botonkam bitik gwe-gwëzak, hwëna ki zep etan wet so gwe-gwëk. Eiwakam de bitik gwenanam, ki nama maka nèbon mae lowe he'an. Hwëna in mae hap ki lwak: Nen dikim anakan tame tabin hip, "Zen eiwakam hom bitik gwëk." ††

²⁰ Hwëna nen kire zisi ema tame la gwibirin. Sap nèbe mae hap Alap mes zère mo Enhona hlë ta sonezimki. Zen in zebe eiwa de tawa tabin dam ulsuk gwenan. ²¹ Èe kimë ebe mae hap de ale gulzimdin hip enlala gwe'ak, ëe homë emsa anakan enlala gwibiridak, "Zen hom eiwa dena tame nu'in." Hwëna ëe ama emsa enlala gwibiridak, "Zen man eiwa de tawa tabin niban botonkam denaban kles noso gwe'an."

²² A kire nakon esa Kristus mo jal zini insa de ngeirblizan zini insa dam lasik gwibir: Yesusu men zen anakan zersinnik, "Zen nësa de ngaya tabin hip de Zisi hom"- zen zen. Kirekam de gunnu, zen man anakan de gun nuban apde në'an, "Bi Zem in hom Tane zemka zer soneka." Zep kire zini zen Eirzi-Biasa man teisyasira. ††²³ Hen Yesusu de anakan zersinnik, "Zen Alap mo Tanesa hom," dekam man hen dam gwesin'in, "Zini in hen Bian Alapsa hom tame ta'ara." Diki men zen anakan gunnu, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane," ki zen mes eiwa Eirzi-Biasa tame soka. †††

²⁴ Zen in zep, Kristus hup de ola men desa nonola kon emsa tawa da gwibik, emki desa dawem enkam enhonak gwirensik gwen. Zen diki dekam esa Eirzi-Bia han iaha-en gwer. ²⁵ Hen nen de kirekam ziaha-en gwenkam, dekam mese hëndep de lowehe gwen hap dena ulink- men kirekam Yesus Zëna nësa gu-gubirida gwëkaye. ⁵

²⁶ An kitak mesë ep ale gulzimnin, sap zini man emsa ora srëm san dep titi da gwibirin. ²⁷ Hwëna Kristus mensa zère mo Enhona nèbe mae hap hlë ta sonezim-

† 2:16 Kej 3:6, Mat 4:3-10 †† 2:18 Mat 24:5, 24:24, 2Tes 2:3, 1Yoh 4:3, 2Yoh 7 ††† 2:19 Yoh 10:26-28, Kis 20:30 †††† Yohanis beyakam suratnak awe Kristen zini nënaka de dam tasik gwibin hip dena ale gulku - hen yasik tabin hip de zisi de dam tasik gwibin hipye. Bol zaun tanganna, Yesusu de taibliblankam, hen taibliblanna insa de gwën nakon enlala tatete naban goltrë gwen hap. Nonol tanganna nënaka de kwasang gwibirida gwenkam de goltrën. (1Yoh 2:3-6, 2:9-10, 2:22-23, 3:10, 3:14-15, 4:1-6, 4:13-16, 4:18, 4:20-5:5, 5:12) †††† 2:23 Yoh 14:6-7 § 2:25 Yoh 3:15, 5:24, 6:40

kirekam, hwëna nen kime Alapsa abe la gwenan, dekam zep hwëna tîtik gwen enlalana enhonak anakan hata gwenda, “Èe ba hap de Alapsa goltîl seblan hap?” Hwëna Alap Zen kîtak zi mo enhona tame ta gwizimnira. Zep Zen man nëno mae mo enhonak de tîtik gwen enlalana insa nëp tame ta gwizimnira. Hwëna Zen hom kire hap nësa husus gwibirida gwenda. Zen in zebe Alapsa de abe ta gwenkam nëre mae mo enlalana anakan sê la sone gwibirin, “Èe an zère mo walas sake. Zep èe ba hap de tîtik gweblan hap?”²¹ Ano dang tîinînak de wenyâ, nen de Alapsa abe tan nakon tîtik gwen srêmna, ki sap esa banakare mae hap saher srêmkam abe la gwer.²² Sap dekam anakane dam ulsuk gwenan, “Èe ama zère mo ol san hen dwam gwibin sin ang gwe-gwe'an.” Kirekam de enho nakon tîtik gwen srêmkam abe tanna, dekam zebe ulin gwenan.²³ An zen tangan zère mo ola- nen de desan ang ta gwen hap denaye:

“Ano tanena Kristus Yesussu em taïbli-blân, hen enaka em kwasang gwibirida gwen.”^{††}

²⁴ Men zen kirekam Alap zère mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen mes zère han nëraha-en gwek, hen Zen mes deban mae golëaha-en gweka. Hen nëbe mae hap mes zère mo Enhona ing ta sonezimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Eiwa, Zen mes tangan nëban mae golëaha-en gweka.”[‡]

Mae hap de ol: Nen zère mo tawa tabin nikon esa yasik ta gwibin hip de zini dam lasik gwibir.

4 Ano dang tîinînak de wenyâ, bahem na-en taïbli-berida gwen- zini men zen ebon mae onak anakan ègu gwe'an zalye, “Èe an Alap mo Enho nakore olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.” Sap yasik tabin hip de zini mes beyakam yaïng gwezak. Zep emki akasibirida gwen- dekam de anakan tame tabin hipye, “San ha zëno mae mo tawa tabinni Alap onakorena? San ha Zëbon onakore naka hom?”^{‡2} Zi de damnak anakan tonbirida gwenna, “Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka,” zen dekam de dam tasîn, “Zëbon eiwa mes Alap mo Enhona ing gwe heka.”^{‡‡3} Hwëna zen de anakan gunkum, “Yesus zen zi tangankam hom hata zaka,” kire zini zen Alap mo olsa hom ayang gul gwe'ara. Zen hwëna Kristus mo jal zi mo olsa ayang gul gwe'ara. Emsa mes anakan tawa da gwibik, “Kristus mo jal zini sa hata zala.” Hwëna zëno enhona angkam man okamanak syal gwe-gwe'ara.

⁴ Ano walas, nen an hwëna Alap mo wei-wik gunnu, nen zebe yasik ta gwibin hip de zi mo tawa tabinni insa ja kul guk kinî gwenan. Sap Alap mo Enhona men Zen nësa ing gwe hebiridaka, Zen Zen- sosen Zi niye. Dowal mo kîgî mo enhona in zen auhu-kama enlala zini ing gwehe gwenda, zen sosen naka hom.^{‡‡5} Yasik ta gwibin hip de zini, zen hwëna auhu-kama enlala zi. Zep zëno mae mo ol toranna hen auhu-kama enlala en san. In zep ahakore auhu-kama enlala zini desa i-san i-

† 3:21 Ibr 4:16 †† 3:23 Im 19:18, Mrk 12:31, Yoh 6:29, 13:34, 15:12, 15:17 ‡ 3:24 Rom 8:9 †† 4:1 Ul 13:1-5, Yer 23:9-22 ‡‡ 4:2 1Kor 12:3 ‡‡† 4:4 1Yoh 5:4-5

san neibirida gwenan.⁶ Nen an hwëna Alap mo bi gwibiridanna. Zep nëno mae mo ol toranna, zen Alap onakorena. Men zen Alapsa tame dak, zen en zep nësa nasalbirida gwenan. Alap mo walaskam de gwibirida gwen srêm wenyâ, zen zep nësa nasalbirida srêm gwe-gwenan. Nen dekon zebe anakan kles oso gwenan, “An eiwa Alap mo Enho nakore naka ayang gul gwe'ara,” ahaksa, “An yasik tabin hip de zi.”

Alap mo kwasangnak de lowehe gwen hap de ol:

⁷ Ano dang tîinînak de wenyâ, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap kwasangna zen Bian zère onakon nëp hata gwizimnizal. Tingan men zen kwasang naban lowehe gwenan, zen Alap zère mo wei-wik gunwalas hen Zënaka de tame tan wenyâ.⁸ Men zen kwasang srêmkam lowehe gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. Sap Alap Zen kwasang-kwasang enna.⁹ Zen in zep Alap Tane aha-ere zemka nësa dikim ngaya tabin hip zer soneka. In zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna.”^{‡‡10} Nen home orep Alapsa enna ola gweblak. Hwëna Zen en sêrkam nësa kwasang gwibirida gweka, zep hëndep Tane aha-ere zemka nëbe mae hap de kwasang hap zerguku- nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye.^{§11} Ano dang tîinînak de wenyâ, Alap in kirekam nësa kwasang gwibiridaka, zep nen hen kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen.¹² Zini nen hom tangane Alapsa nwekam hla la gwenan. Hwëna nen de nënaka kwasang gwibirida gwenkam, dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Alap man nësa golëaha-en gwe'ara, hen zëno kwasangna dekam zep nëno mae mo enhonak bil gwe-gwenan.

¹³ Zen mes zère mo Enhona nëbe mae hap zerzimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Nen mese Deban ëraha-en gwek, hen Zen nëban mae golëaha-en gwe'ara.”^{§14} Èe zère hon de ang ta gwen wenyâ, èe kië ère mae mo nwekam Yesussu hla la gwek. In zebë angkam anakan eiwa de gul gwizim'in, “Bian Zen eiwa mes Tane zemka zer soneka- okamanak de zisi dikim ngaya tabin hipye.”¹⁵ Zep men zen anakan gu gwenan, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane,” kire zini zen mes Alap han zeraha-en gweka, hen Alap mes deban zeraha-en gweka.¹⁶ Zep angkam nen mese tangan Alap mo nëbe mae hap de kwasangna tame uk, hen nen angkam ema tangan kwasangna insa blol eibi'in. Eiwa, Alap Zen kwasang-kwasang enna. Zep men zen kwasang naban lowehe gwenan, Bian mes deban mae golëaha-en gweka, hen zen mes Bian han nëraha-en gwek.

¹⁷ Kirekam de zeraha-en gwenkam, zen dekam zep zère mo kwasangna nëno mae mo enhonak saltîl gwenan, hëndep zen de bil gwenkam dekam saher srêmkam esa aumwa hap de klis gunnuk Alapsa ërtower. Nen mae hap esa ësa her gwe srêm gwer: Sap nen kim nënaka kwasang eibirida gwenan, nen dekam Yesus mo kime okamanak lowehe gwenan.¹⁸ Zep bap

‡‡‡ 4:9 Yoh 3:16 § 4:10 Rom 5:8-10 †† 4:13 Rom 8:15-16, 2Kor 1:21-22

nen Alapsa anakan aïri gweblan, “Zen sa nësa karek tabiri.” Zi mo enhonak, Alapsa de aïriblan naban Alap onakore kwasangna in han bëjen siri nën. Alap onakore kwasang de nëno mae mo enhonak bil gwenkam, zen dekam zep Alapsa de aïriblan hap de enlalana jekjak gwe-gwenda. Zep zi de nama Alapsa aïri gweblan, dekam man dam gwesinîn, “Zëno enhonak de Alap onakore kwasangna hom bil gwe'an.”¹⁹ Sap nonola Alap nësa kwasang gwibiridaka. Nen in zebe hen angkam Zëbon onakore kwasang naban lowehe gwenan.

²⁰ Zep zi de anakan gunnu, “Èe ama Alapsa ensa lwa gweblanan,” hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen boton tamna. Kristen bose zemka de kwasang gweblan srëmkam, zëre mo nwekam de hla ta gwen naka, zen ki hwëna banakan de hla ta gwen srëm Zini Alap ensa enna lwa gweblan hap?²¹ Sap Bian mes nësa gubiridaka, “Zini men zen Asa enna nola gweblanan, zen diki Kristen bose zemka zen hen kwasang gwibirida gwen.”

Mae hap de ol: Nen dikim Yesussu taïbliBlan hap, Alap mes nëbe mae hap ola eiwa de gulzimki.

5 Men zen Yesussu anakan daïbli gweblanan, “Zen eiwa Alap mo Tane- nësa de ngaya tabin hip Dena,” kire zini zen Alap mo wei-wik gun walas. Kire zini hen Bi zem Alapsa man ensa nola gweblanan, hen Alap mo wei-wik gun walas bose zemka man kwasang neibirida gwenan.² Zep nen de Alapsa ensa lwa gwelblankam, hen zëno ol san de enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam mes dam gwesinîn: Nen esa hen Bian mo tingare wei-wik gun walasna kwasang eibiridaka gwer.³ Sap men zen Alapsa enna nola gweblanan, zen sa zëno ol san ang ta gwer. Hen zëno ol san de ang tanna hom nëbe mae hap dohon-hon gwizim'in.^{†4} Nen an Bian mo wei-wik gun walas. Zen in zebe auhu-kama hole-hlena ja kul guk kinî gwenan. Hwëna desa de jaul guk kinî gwen hap de sosonna, zen diki Yesussu de taïbliBlan en nakone ulin gwenan.^{†5} Men zen anakan daïbli gwebla'an, “Zen eiwa Alap mo Tane,” zen zen auhu-kama hole-hlena in sa ja nul guk kinî gwe'an. Kire srëm wenya bëjen.

⁶ Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka. Telidak son nakon in zep zëno tim nikon ho naban kala ban wet nosok. Zen ho en hom wet sok. Hwëna kala ban ho naban dang gulblun weina in kon wet nosok. Zep man tangan dam gwesinîn: Zen eiwa zi tangankam hata zaka.[‡] Alap mo Enhona hen kirekam nëno mae mo enhonak eiwa gul gwenda, “Zen eiwa zi tangankam hata zaka.” Hen Bian mo Enhona Zen Bëjen boton gwen.⁷ Zep Bian Alap mes dekam de nëbe mae hap eiwa guzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki:^{††}

⁸ Ahana hona in zen hlëwe hezak.

† 5:3 Yoh 14:15, 14:23-24 †† 5:4 Yoh 16:33 ‡ 5:6 Yoh 19:34-35 †† Yohanis mo suratna ansa kim lun Latin olkam ale nul gwek, dekam zini man lun tangan awe mas gulku, “nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena ngatan zi mo langnak goltreizimki: Zen Bian Zëna, zëre mo ola, hen zëre mo Enhona. Hen dan-ahanna in, zen aha-en. * 8 * Hen okamanak de nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki...” Hwëna desa Yohanis hom ale gulku. Aha mas nuk.

Ahana kala in zen wet sok.

Hen ahana Alap zëre mo Enho.

Hwëna dan-ahare eiwa de gunnu in mo dam gulsunnu, zen aha-en. An zen: “Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka.”⁹ Zen zep hen anakan lwa'an: Dan-ahare zi de banakare maesa eiwa gunnu, emaka laïbliBirida'an. An hwëna angkam Bian Alap Zën dan-aharena inkam eiwa de gu'ura- nen dikim hen anakan taïbliBlan hap, “Zen Zen eiwa- zëno Tane naye.”¹⁰ Nen men zene Alap mo Tanena in sa laïbli gwebla'an, Alap man nëno mae mo enhonak kirekam hen eiwa de gul gwenda. Zen dekam zebe tangan anakan dam lasik gwenan, “An eiwa Zen tangan.” Alap Zën mes ki kirekam nëbe mae hap eiwa de gulzimki, zep zi de kirekam Tane zemka taïbliBlan srëmkam, zen ki Alapsa gu gwebla'ara, “Zen boton tamna.”¹¹ Hwëna Alap sap mes anakan eiwa de gul gwizimki, “Ère mo Tane naban de zeraha-en gwen wenya kip, Èe mesë hëndep de ëngaya gwen hap dena golzimk.”¹² Men zen Tane zemka taïbliBlankam nëraha-en gwe'an, zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nulin. Hwëna men zen nëraha-en gwe srëm gwe'an, zen hom nul in'in.

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

¹³ Em in zen kirekam laïbliBlak, èe in zebë kire hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip dwam gwer- em dikim anakan ëtawa gwen hap, “Èe mesë hëndep de ëngaya gwen hap dena in sa ulink.”^{††4} Zep angkam mes tangan dam gwesik: Bian man nëno mae mo abena sal gwenda- nen de zëno dwam gwibin sin abe tankamye. Nen in zebe saher srëmkam Alapsa abela gwenan.^{††15} Hen Bian de nëno mae mo banakare mae hap de abesa sal gwenkam, dekam mes dam gwesinîn, “Zen sa kiresa nëbe mae hap gol gwizimdi.” In zebe kirekam ulin gwenan.

¹⁶ Zep em de ere mo Kristen bosesa anakan tol hla tanna, “Zen man ora dawem nakon syal he'ara,” dekam Biansa em anakan abe tan, “Emki etan zini ansa ora dawem san dep dam tasik sonen.” Dekam sa etan desa dam tasik sonera. Hwëna ahakorena sër kam tangan Kristussu de hli tankam syauk sun de ora san dep ësyalhe gwenan. Kirekam de zi hip èe homë emsa gubirida'an- zëbe mae hap de kirekam Biansa abe tan hapye.¹⁷ Tingare kirekam-kirekamna, zen sap eiwa kitak karek. Hwëna syauk sun dep de karekna hen ki. Hen syauk srëm san dep dena hen ki. Syauk srëm san dep de ëkarek gwen zi hip, em de Biansa abe ta gwenkam, Zen sa tap gulsuk gwizimdi.

¹⁸ Nen tawana, Alap mo wei-wik gun walasna nen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap Alap zëre mo Tanena man nësa kara ta gwibirida, zep dowal mo kigî ba kon dep?- nësa golek de tabir tine gwen naye.^{†††19} Nëna tawana: Nen an eiwa Alap mo wei-wik gun walas. Hwëna tingare auhu-kama enlala wenya, zen kitak dowal mo kigî mo irik ginnik lowehe gwe'an.²⁰ Hen nëna tawana: Ngaya Zini Alap mo Tanena mes hata zaka,

†† 5:13 Yoh 20:31 ††† 5:14 Yoh 14:13, 16:23, 1Yoh 3:21-23, 1Yoh 4:16, 10:19-20 ††† 1Yoh 3:9, 4:4, Yak 4:7, 1Ptr 5:8-9

hen Zen mes Bi zemka dikim tame tan hap dena nëbe mae hap golzimki. Nen kime Tane Zem in han ta-
ibliblankam ëraha-en gwek, zen dekam zebe hen Bi zeban ëraha-en gwek. Kristus Yesus Zen hen eiwa

Alap, hen Zen Zen- ëngaya gwen hap de ausu naye.
²¹ Zep ano dang tini tabin walas, yang tabin alap-
alapsa aes eisibirida gwek.

2 Yohanis

1 Suratna an, ëre mo somol hap- mensa hen Alap ngaya gwen hap dam gulsukuke, hëndep walas zeban,

zi bogola abon onakon: †

Dawem! Ëe ama emsa kitak kwasang gwibirida gwenan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang ta gwenan. Hen tïngan men zen eiwa de ol san ang ta gwenan, zen hen man emsa kwasang neibirida gwenan. ² Nen mae habe nënaka kwasang eibirida gwenan: Sap Alap mes eiwa de ola nëno mae mo enhonak ing gul soneka, hen ola in molya nëbon mae onakon jek-jak gwëk.

³ Bian Alap Tane Zem Kristus Yesus hun sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer. Zen kirekam sa nëbon mae lwa gwer- nen de nama kwasang-kwasang naban eiwa de ol san ang ta tine gwenkamye.

Eiwa de ol san de ang ta gwen hap de ol:

⁴ Ëe ama tangan sam gwesik eno ahakore walassa de anakan salbiridankam, “Zen eiwa de ol san ang ta gwe'an”- men kirekam Bian nësa gubiridakake. ⁵ Ano dang tïninak de wenya, nen nënaka kitak kwasang gwibirida gwen. Kirekam de ep ale gulzimdinkim, ëe ol ëse san dep homë emsa titi tabi'in. Hwëna men desae orep nëna ësane gwe-gwëkke- desaë etan ebe mae hap ëse gulzim'in. ††6 Kwasangna in a dekam esa oltrei gwizim: Bian mo ol san de ang ta gwenkam. Hen mam tangan wenya, mensa nonol lonesen nakon ena ësane

† Yohanis “somol”kam san ha somol tangan zikhip hom yap ki ale gulbiriki? San ha Kristen we hap ki “somol”kam ale gulbiriki? Ahaksa san ha diki gulk sun de ol blaorankam jemat hap “somol”kam ale gulku? Kirekam de dam gulsunkum, “walas” zem zen jematna iwe de zi. Mae hap mes yap kirekam gulk sun de blaorankam ale gulku: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srëm hap, “Zen nara hap kirekam ale gulzimki?” Yohanis hen awe zëre mo bosena man golzabeka- men kirekam hen zëre mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwëkake. (Yoh 13:23, 19:26, 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nola, “zi bogol”kam nenbirida gwëk- men kirekam angkam “pene-tua”kam nenbirida gwenanke. †† 1:5 Yoh 13:34

gwe-gwëk, zen a kirekam moye: “Em enaka kwasang gwibirida gwen.”

⁷ Sap yasik tabin hip de zini bira! Zen beya nik ë-ë san namjanbiridanda gwe'an. Zëno mae mo tawa tabinni, zen a kirekam moye, “Kristus Yesus Zen zi tangankam hom okamanak hata zaka.” Zep zi de kirekam emsa gubiridanna, zen emsa de yasik tabin hip de zi hen Kristus mo jal zi. Zëno mae mo teipsinni, zen sa hata zala. Hwëna zen in angkam zëno olsa ebe mae hap hamal hap ayang nul gwizim'in. †8 Em hwëna ora dawem sane ang ta gwe'an, zep dawem enkam enaka kara la gwibik. Sap Alap ngatan zi mo langnak dawemna mam naka nëbe mae hap lam gulzim'ira. Hwëna eme etan aha ora san ang ta'ak, ki em molye dawemna insa ulink. ⁹ Anakan mana emsa yasik dahirink, “Em in namae Kristus hup de tawa tabin ennak langanak lowe he'an. Desa baes eibik. Ëe mesë til kinin ora san hles yablak.” Hwëna kire zi mo enhonak Alap hom gwë gwenda. Diki men zen Kristus hup de tawa tabin ennak lowehe tine gwenan, zen diki kire zi niban Bian Alap Tane Zem Yesus hun enho nakon olëlowehe gwenda. ¹⁰ Zep zi de ebon mae onak srë de ora san dep de tawa tabinsi golhata zanna, bahem gola kon zer irin, hen bahem mae anakan gublun, “Dawem.” ¹¹ Sap em de kire zisi zer irinkim, em hen dekam mese jowenda- san de syal bose zem.

¹² Ano ola sap nama beyana- desa de ebe mae hap ale gul sonezimdin hipye. Hwëna ama enlala gwe'an, “Suratkam ba hap de.” Diki dawemna amjanbinkim de emsa ëkkam tawa tabin hibë dwam gwe'an. Dekam nëno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinil.

¹³ Eno we aya mo walasna- mensa hen Alap ëngaya gwen hap dam tasibirki, dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ††

‡ Kristus mo jal zi mo teipsin zi hip de ola, emki hlaun: Mat 24:5, 24:24, 2Tes 2:3-4, 1Yoh 2:18-23, 1Yoh 4:1-6 †† Ayatnak awe “we aya”kam hen “walas zem”kam, san ha Yohanis etan gulk sun de ol blaorankam ale gulzimki? Kirekam de lwankam, zëno dam gulsunnu, zëwe de jemat hen jematna iwe de Kristen zi- men desa Yohanis zëna dekam golëgwë'ankake.

3 Yohannis

1 Ère mo dang tīnīnak de waslasna Gayus Bak hap, zi bogola abon onakon: †
 Dawem! Èe ama emsa kwasang gwe-gweblanan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang è gwenda.
² Ano dang tīnīnak de waslas, èe ama Biansa abe ta gwenan- em dikim dawemkam hen sang-sang srēm-kam gwē gwen hap, men kirekam hen eno enhona dawemkam hen tatetekam lwa gwe'arake. ³ Èe ama tangan sam gwesik- nēr hom kim nēre nik mo Kristen bōse walya ebe hap dena asa anakan nenbla zakye, "Eno waslasna Gayus Bak eiwa dawemkam tangan eiwa de olak tal gwesī'ira, hen desan en ang gwe-gwe'ara."
⁴ Ano isrip-sri gwibin tanganna zen in zen- ère mo waslaskam denaka de kirekam salbirida gwen naye, "Zen nama Alap onakore eiwa de ol san ang ta gwe'an." ††

Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi de mas gwibirida gwen hap de ol:

⁵ Ano dang tīnīnak de waslas, èe ama eno syala sam gwesik gwibirin. Zini men zen Kristus mo ngana è-è san namjanblanda gwenan, ‡ eno ènak kim yaing gwe-gwenanzal, em emsa desa dawemkam mas gwibirida gwenda hen lup gulin gwenda- sap eno tame tabin srēm zi mae naye. ⁶ Zep kim etan lwan dahal gwenanzal, zen man awe de aya-wal oso-walya tagal gwenan ebe hap dena anakan donbirida gwenanzal, "Gayus zen dawemkam nēsa kwasang gwibirida gwenda." Em esa sam gwesī- etan de sek gwezan wenya ansa de ora san dep mas gwibiridankamye. Sap dekam Alap mo bosesae teip gulsuk gwebla'ara. ⁷ Zini in Yesus hup de ol dawemsa de gol haladan hap sek gwe'an. Zep zen anakare enlala naban sek gwe'an, "Èe homē Yesusu de tame tan srēm zisi blol eibirida'an. Zen diki

† Yohannis awe hen zēre mo bosena man golzabeka- men kirekam zēre mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh 13:23, 19:26, 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nolkam de wenya, "zi bogol" kam nenbirida gwek- men kirekam angkam "penetua" kam nenbirida gwenanke. Mae hap mes yap bōse zemka golzabeka: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srēm hap, "Suratna an zen ale gulku." †† "Walaskam dena" mensa Yohannis awe enlala gwibiridaka, zen tingare zini men zen zēbon onakon Yesusu daibliblakke.

‡ Men zen Kristus mo nganak è-è san namjanbiridanda gwek, zen ahakon Yohannis mes yap lup gul sone gweka.

Yesusu de tame tan wenyik sa totoresasa mas nebirida gwer." ⁸ Zep nēbe mae hap man tangan sam gwesī'in- kire zisi de lup gulin gwen naye. Sap dekam nen emsa zēno mae mo syal dawemna iwe mas ta'an- Alap onakore eiwa de olsa de gol halada gwennakye.

⁹ Èe kiē sap suratna nonol tingare langna iwe de Kristen zini ebe mae hap ale gul sonezimk- em de kirekam Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi lup gulin gwen hap denaye. Hwēna Diotrefes Bak zē-en de mam gwen hap dwam gwe-gwenda. Zen ano mae mo ol san bējen ang gwen. ¹⁰ Zep aen de hata zankam dekam emsa damnak tonbiridazal- zēno karekna mensa abe mae hap gol gwizimniraye, asa de totore olkam tonsu-birida gwenkam. Hwēna asa en hom ki karek ta gwibirida. Hwēna Kristus mo nganak de syal ta gwen zini men zen zēno ènak yaing gwe-gwenan, zen hom mae gol zem kon lup gulin gwenda. Hwēna men zen sap lup gul irin hip èhohle gwe-gwenan, desa hwēna man anakan jalse gwibirida gwenda, "Eme lup ul in'ik, èe asa emsa jematna an kon golēalsa soner."

¹¹ Zep ano dang tīnīnak de waslas, nen bap nen karek gol gwen zi mo lowehen san ang è gwen. Diki dawemsa de gol gwen zi mo lowehen en san nen ang è gwen. Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen Alap mo bi gwibiridan wenya zen. Men zen karekna nol gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. ¹² Emki dawemkam Demetrius Baksa zer irin. Zen hen mes eiwa de olak tal gwesīkī, hen tingare awe de Kristen bōse wal om man tangan sam neisik gweblanan. Èe ère mo wal bōse walya ban zebē emsa en sonebla'an, "Zini an dawemna." Hen ena tawana: Ano mae mo ola zen eiwa dena. ††

¹³ Ano ola sap nama beyana- ebe hap de ale gul soneblan hap denaye. Hwēna èe ama enlala gwe'an, "Suratkam ba hap de." ¹⁴ Sap nabakam emsa duweblazal. Zen dekam esa dawemkam lora.

¹⁵ Dawem! Em Alap mo taha terenake gwē gwenda. Awe de eno aya-wal oso-walya dawem emsa ep nol sonebla'an. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa emki iwe de aya-wal oso-wal hap aha-en aha-enkam ayang gul gwizimdin.

†† Yohannis suratna an Demetrius Bak hon mes yap gol soneka.

Yudas

1 Suratna an tingare Alap mo hlil irin wenya ebe mae hap.

Em Bian Alap mo kwasang gwibiridan wenya, hen Kristus Yesus man emsa kara ta gwibi'ira.

Kristus hon de babu gwen zini, Yakobus Bak mo osona Yudas onakon: †

² Dawem! Diki Alap Zën sa kae-kaena hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak sowëkam bitï gwezal, hwëna Alap sa karek tabiri.

³ Ano dang tininak de aya-wal oso-wal, ëe sap dawemkamë akasik gwe'ak- sangankam de ebe mae hap ale gulzimdin hip. Hwëna dekon zebë sak: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak bitï gwezak. Ëe ama sap menkam kalang gwëk- hëndep de lowehe gwen hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip, men desa Kristus nëbe mae hap syal gwibir-zimkike. Hwëna angkam nabakamë suratkam emsa titï tabi'in- dekam de nëre mae mo Kristussu de taïbli'blan hap dena insa golluwe gwen hap. Sap Alap srën-srënkam hom ëngaya gwen hap de ola gol gwizimnira, hwëna Zen mes aha-en zëre mo hlil irin zini nëbe mae hap golzimki- nen dikim karek-karek nakon wet so gwen hap denaye. ⁴ Hwëna emsa de yasik tabin hip de zini in mes aningkim ebon mae onak bitï gwezak. Zëre mae mo karek-karek nakon, zep dam gwesik gwe'an: Zen Alapsa de tame tan srëmnä. Zen man anakan titï da gwibirin, "Alap Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen molya nësa kahalo en hap karek tabirki." Zen ëk enkam man ëgu gwenan, "Ëe an Kristen zi," hwëna zëno mae mo tawa tabinni in, dekon zep nwe-mase gwe'an- san de nëre mae mo Teipsin Zini Bian Yesussu de anakan gublunna kiye, "Zen aban apdenak." Zep Alap orep mes kire zini zëre mo ol ale gunnuk karek tabin hip gu-gubiridaka.

⁵ Em sap ansa orep mese ëtawa gwëk, hwëna ëe ama etan emsa enlala sobirida'an: Bian orep mes Israel mo auyan-azana Mesir kon gwiswe soneka. Hwëna men zen Zënaka daïbli'bla srëm gwëk, desa hwëna man timbwas tabirki. ^{††6} Alap zëre mo dam taha nakore zini hen kirekam gweibiridaka: Men zen zëre mae mo syala kon de wet so gwen hap ësonon gwëk, zep hëndep zëre mo lowehe gwenna hli nuk, Alap zep desa okama otdenak de bwi kawesinnik kang gul neka.

Zen zëwe besi dokotkam de tahalebin nik lowehe gwenan. Alap mo klis gun hup de yakla yalak kim de hata'ak, Zen dekam sa desa sërkam karek tabir zira. ⁷ Ë yala Sodom hen Gomorak de zini, hen zëno golek de ë-ë san de zini, zen hen zëno mae mo kim ëkarek gwëk. Zen man ëkahalo soston gwëk hen totore-totore swisa nulin halasen gwëk. Zep Alap in kim syaukkum timbwas gulku, Zen dekam tingare zi hip de ërak hap kang gulku- dekam de anakan tame gun hup, "An kirekam sa hen karek gol gwen zini tinsik gwen srëm syauknuk hëndep denaban lowehe gwer." ‡

⁸ Emsa de yasik tabin hip de zini in, zen hen kirekam zëre mae mo eisirkim de hlaun sun ang ta gwenan. Zen dekam zep zëre mae mo timni ëkahalo gwe-gwenkam kun da gwibirin. Zen hen teipsin tangan Zini Alapsa man enlala në gweblanan, "Zen soston tangan naka hom." Hen ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenya man lamang da gwibirin. ⁹ Alap mo dam taha nakore zini Mikayel, zen sap wal bose wal zem onakon hen teipsinni, hwëna sap kirekam zen hwëna hom dowal mo kigisa lamang taka. Zen kim dowal mo kigi naban Musa mo tokna naman-man ëblaka, mae hap, "Diki ëe asa zerhal," dekam Mikayel Bak kim jalse gweblaka, zen hom zënaka boltere taka. Hwëna zen man sap'nen gubluka, "Zen diki Bian Zën sa emsa karek tala." ¹⁰ Hwëna yasik ta gwibin zini in, zëna mensa tame nul srëm gwe-gwenan, desa man lamang nul gwenan. Zëno mae mo enlalana totore-totore hole-hle en- gwe mo kim. Zep desan de ang tankam, zep sa hëndep ëtimbwas gwer. ¹¹ Kwasang tol, kire zini zen ëngalap gwe-gwen, sap zen zen sa Alap mo sërkam de jala hla nul. Zen Kaen Bak mo gwën karek san ang ta gwenan. Men kirekam hen Bileyam Bak te-ala en hap Israel mo auyan-azana kahalo san dep yasik tabirkike, zen hen zëno kim de lowehen hap mes ësam gwesik. Yasik tabin hip de zini in hen Kora Bak han apdenak, sap zen Alap mo gubiridan nakon de wet so gwen hap golëilm-an gwëka. Desa hen sa Alap timbwas tabiri- men kirekam hen Kora Baksa timbwas takake. ††

¹² Kristen zini em kime apdekam tembane ta gwenan, dekam hwëna yasik tabin hip de zini in man tanganan eban mae de ësiri gwenkam ësam gwesik gwenan. Hwëna dekam eno mae mo tagal gwenna in molya sam gwesik gwëk, sap zen in enlala kwae naban. Zen saher srëmkam tembane ngalap-ngalap naban bitï gwe-gwenan. Zen zëna en naka de taizi gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an. Zen in boton hap de o kawenna

† 1:1 Mat 13:55, Mrk 6:3 †† 1:5 Bil 14:29-30

‡ 1:7 Kej 19:1-24 †† Kain: Kej 4:3-8. Bileyam: Bil 22:1-24:13, 25:1-3, 31:16. Kora: Bil 16:1-35.

kiye. Nglinak de hla tankam, sap de o hap ehë'ho gwen. Hwëna asesena kim de tai'inika, dekam sa srën san dep ata tala, zep hëndep bëjen il tïn. Zen san de tën tamlenak de të gwen srëm tenya kiye. Tamle gwennak sap de eini kip duwebin, hwëna eini hom. Zen men kiye- san de te de sa naban hëndep zir gwenna. Zen toton bëjen danna tën. ¹³ Yasik tabin hip de zini in, zen hen men kiye- hi de sërkam ngëp-ngëp gwenna. Dekam desyana man alpnak yaïng ta gwenanzal. Zini in hen kirekam: Totore kirekam-kirekamsa de gulin hala serankam saherak zënaka kang nul gwenan. Zen hen, keisni men zen Alap mo irik gin nïkon ëilman gwেকে, zëno mae mo kim lowehe gwenan. Keisni in zep nglinak totoresana ora srëm san ëtë nasen gwenan. Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sër-kam de kawesin tangan naka hamal gulzimki- zao de lamkam kang gulnen hap denaye. †

¹⁴ Orep de bongna Hanok Bak, Adam onakon de au-yansa aïtbinni, zen tujuna zen. †† Zen man ngein sin dep denaka hamal hap gu-gubiridaka- nësa de yasik ta gwibin zisi de Alap karek tabin hip denaka. Zep anakan hamal hap gu-gubiridaka,

“Bira, Bian man zëre mo dam taha nakore zi niban golëyaïng gwen hap golek de gwe'an zala. Zen beya en tangankam golëyaïng gwe'an zala- ribu-ribukam, ¹⁵ dekam de tingare zisi klis gun hup. Alap Zënaka de tame tan srëm wenya, desa sa karek tabiri. Sap zen kirekam-kirekamsa Alap mo dwam gwibin srëm san nol gwenan, hen man donsuk gweblanan.”

¹⁶ Kirekam de yasik ta gwibin zini in, zen man ëton-suk tine gwenan, hen aha zi en mo kareksa donbirisen gwenan. Hwëna zëna ki zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan. Zen hen zëre en mo bosesa boltere nul gwenan, hen aha zisi botonkam anakan bën-jana da gwibirin, “Em in aïris”- dekam de beyakam zëbon mae osan de ang tan hap ësyal-syal gwen hap.

Tatetekam de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Hwëna ano dang tïninak de wenya, hamal hap de ola mensa Yesus mo dam tasibin zini ebe mae hap

† Keisni sap bëjen ëilman gwen. Hwëna Yudas moolak awe kirekam. Enlalana diki kei'i de kara ta gwibin hip de Alap mo dam taha nakore zi. Zen ahakon dowal mo kigi mo yasik tabin sin ang tak, dekon zep ëilman gwেকে. †† 1:14 Kej 5:18-24

ayang nul gwizimk, desa bahem tangan eititi gwibin.

¹⁸ Zen ol tan-tanna an desa ebe mae hap nol gwizimk:

“Aumwa hap denak, dekam zini sa Kristen zisi swrë da gwibir. Zen zëre mae mo auhu-kama hole-hle en san sa ang ta gwer- Alap mo dwam gwibin srëm san.” ‡

¹⁹ Zen in zep hëndep kire zi mo syala kon ema ehliwe gwenan. Zëno mae mo enlalana auhu-kamana awe en dep dena. Sap zëbon mae onak Alap mo Enhona hom.

²⁰ Hwëna ano dang tïninak de wenya, ebe mae hap men kire enkam Alap taïblibin hip de ola golzimki, em zao en ëtal gwesik, hen zao en ëtatete gwেকে. Hen Alapsa em gu sonebla tine gwen- zëre mo Enho nakore sosonkam. ²¹ Alap mo kwasang-kwasang ennak lowe-he gwেকে. Dekon bahem wet so gwe-gwen. Anakare enlala naban em Bian Yesussu ës gweblan, “Zen aumwa hap denak sa nësa kwasang gwibiridala, hen hëndep de lowehen hap dena dekam sa nëbe mae hap golzimdi.”

²² Men zen Kristussu de taïbliblannak ëtatete gwe srëm gwe'an, desa emki enlala kwasang-kwasang naban ëtatete gwen hap titi ta gwibin. ²³ Men zen syauk sun dep de ora san ang ta'an, emki ora dawem san dep alal gul gwen. Hen emki kwasangsa tingare zi hip goltrei gwizimdin, hwëna deban hen emki anakan ëairi gwen, “Zëno mae mo kwaena bap zen abon mae onak hlimirin.” Sap zëno mae mo auhu-kama en hap de hole-hlena in, zen san de kwaena kiye.

²⁴ Nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap, Zen sosonna, hen Zen man zëre mo taha terenak nësa kara ta gwibirida. Zen molya syauk sun de ora san dep nësa kara ta sonebirki. Hëndep aumwa hap denak Zen sa nësa zëre mo ngatannak dep kwang guluda hala. Nen dekam enho kles gwesin srëmkam esa isrip-sri tangan naban zëwe lowehe gwer. Zep nëno mae mo Teipsin Zini Kristus Yesus onakon dikire Alapsa boltere da gwেকে hen zëno bosena teip nulsublunda gwেকে. Sap tingare dawemna hen sosonna zen Zëbon en lwa'an- sap nonol lonesen nakon, angkam, hen hëndep denaban. In ei-wa tangan.

‡ Yudas mo alena awe, Kristen zisi de swrë ta gwibin hip dena, aha dam gulsunnu anakan, “Aumwa hap denak, dekam zini sa Alapsa swrë da gwer.” (2Ptr 2:18-20, 3:3-4, 1Yoh 2:16-17, Ef 4:17-19, 1Kor 2:14)

Hamal hap de ol

1 Ola an mae hap dena: Alap mo ngein sin de ka-lang goltreizimdin hip- mensa Kristus Yesus hup goltrëblakake, dekam de Kristussu de betek gweblan zi hip anakan tan-tan gulzimdin hip, "A kirekam sa nabakam jower." Dekam zep Yesus zëre mo dam taha nakore zisi abon osan dep zer soneka- zen de abe hap ayang gulblun hap. Ano bosena Yohanis. Ëe an hen ahana- Kristussu de betek gweblanna. ² Ëe men desaë Alap onak kítak kara guk, ëe dekam zebë bukunak awe ale guk. In zebë emsa damnak anakan tonbirida gwe'-an, "An eiwa Alap mo ola- mensa Kristus Yesus hamal hap nëbe mae hap golzimkike." ³ Zini men zen de hamal hap de ola ansa aha hap baca nul gwizim'ik, hen men zen ësane gwenkam i-san i-san nei gwibi'ik, zen hë'ho gwibin nika sa Alap onakon hla nul. Sap molya holo gwek dekam sa ki lwal.

Yohanis mo nonol lonesen ol:

⁴ Aya-wal oso-wal men zen Asia mo langnak de tuju enkam de jemataknak lowehen da'anke, ëe an Yohanis ama ebe mae hap ale gulzim'in:

Alap in Zen gwë'ara, Zen orep mes gwëka, hen zëno gwëna molya topse gweblak. Enho zem, Zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwenda. † Alap Zëna, Enho zem, hen Kristus Yesus mae sa kwasang-kwasangna ebe mae hap mamkam nol gwizim. Hen nen zëno mae mo taha terenak esa lowehe gwer.

Sap Yesus Zen Zen- Alap hap denaka de tatetekam golluwe gwen hap de Zi niye,

hen tìn nikon de nonol ngaya gwen Zini.

Zen hen Zen- teipsin tanganna,

auhu-kamanak de teipsin-teipsin nikonye.

Zen nësa kwasang gwibiridaka, zep tilki.

Nëno mae mo karek-karekna dekam zep

zëre mo kalkam ngan gulsuku-

te-lidak son nakon kim wet soblakke.

⁶ Zen dekam zep nësa Bi zem Alap onak dikim lowehe gwen hap siri gulsuku-

dekam de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim hëndep denaban zëno bosesa teip gulsuk gweblan hap.

Kristus Yesus Zen Zen- teipsin tangan Zi niye.

† Yohanis awe anakare enkam ale gulku "tujukam de enho" kam. Dam gulsunnu san ha, "tuju enkam de jematsa de kara ta gwibin hip de dam taha nakore zi." (Why 1:16, 1:20) Ahaksa aha dam gulsunnu, "Alap mo Enhona- men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda gwendake." (Yes 11:2) Nomor tujuna, zen hen bukunak awe gulk sun de ol blaoran makan ale gul gweka. Tuju mo enlalana, "sowehen tangan."

Tingare sosonna zen Zëbon sa hëndep denaban lwa gwer. In eiwa!

⁷ Bira! Angkam man hata'ara! Ëe, Yohanis, mesë but de zerati gwe zannak hla ta guk. Kítak de zi de etan ëngaya gwenkam zen kirekam sa hen hla da gul, sap men zen hen dang nulblik. Tingare auhu-kamanak de zini gosa sa dablal. In eiwa kirekam tangan sa ki lwal! In eiwa tangan! ⁸ Alap man nësa gubirida'ara:

"In eiwa kirekam sa lwal,

sap Ëe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi.

Ëe orep mesë gwëk, hëndep angkam gwë'an.

Ano gwëna molya topse gwek.

Kítak de sosonna zen Abon onak."

Yohanis kim Yesus hup dena esirkim hlaukuke:

⁹ Ëe an Yohanis. Nen Kristus hon de ang ta gwen wënya apdekam kareksae oltowe gwenan. Sap sa nësa kire hap karek da gwibir, sap nen anakare enlala nabane lowehe gwenan, "Nen mese Kristus mo irik ginnik bití gwëk, zep ki nësa neibirida gwe'an." Asa zep hëndep lang tekna Patmos san dep hiri dak, sap ëe ama Alap onakore Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwëk.

¹⁰ Nër hom de Hari Minggukam, †† asa dekam Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zebë ère mo tahan san sramin auku makare ol yawalsa sak- anakan kim asa gublukaye,

¹¹ "In desa kara gu'ura emki bukunak ale gun. Bukuna desa tujukam de jemataknak hap gol sonezim- men zen Asia mo langnak de tujukam de ë-ënak lowehe song gwe'anke. Ë bosesen-sena: Efesus, Smirna, Pergamus, Tiatira, Sardis, Piladelpia, hen Laodikia."

¹² Ki zebë tahan san mae hap lero gwëk- "An nara asa tonbla'ara?" Dekam zebë tuju enkam de lampuna hlaludak- emas nakon de syal gweblandan naka.

¹³ Tujukam de lampuna in mo ngirinnik, zao zebë Zini hla tak- Zi Tangan makan, ‡ baju blal ala son naban hëndep tana tahannak nyausubluk. Hen emas nakon de syal gwibin biti yawalsa dauku, hëndep bik dannak hatak. ¹⁴ Nol alana ngap-ngapna- men kiye, but ngap-ngapna. Nwena syauk makan nihitilbli'ak. ¹⁵ Tanana man nalilingtilbli'ak- men kiye, tembaga ëse ang gun-

†† "Hari Minggu" desa Yohanis "Bian mo yakla" kam ale gulku. Orep de ëKristen gwen zini Hari Minggusa man nen gwibik, "Bian mo yakla" kam. Zen mae hap kirekam Minggusa nen gwibik: Sap Yesus Zen Minggukam tìn nikon ngaya gwëka. ‡ Insa "Zi Tangan makan" kam ale gulku, Yohanis man enlala gwëka- men dekam Daniel Bak hamal hap Kristussu ngatan zi mo langnak hla taka. (Dan 7:13-14) Zao man anakan hla taka, "San de zi tangan."

nu. Hen zëno ol-gun aukuna men kiye- ho li yawal zannun aukuna. ¹⁶ Dam tahakam tuju enkam keisni tei-rensi'inka. Zëno mahala san de nëbok eihya-ngi eihya-ngi ben-benna kiye. Nwe-masena man ngatan gweblaka- men kiye, yakla nwe ngatanna kim bolak zauk gwenda.

¹⁷ Ëe kimë hla tak, ki zebë zëno nwenak zi tok makan zanzak. Hwëna ki zep zë dam tahakam asa towanbla ineka- anakare ola ban,

“Bahem äir'in. Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi. ¹⁸ Ëe an Zen- ngaya gwen hap de Ausuna. Ëe mesë sap tik. Hwëna emki Asa hla tan: Ëe asa hëndep denaban gwë gwer. Tingare sosonna Abon- dekam de zisi gubirida gwen hap denaye, 'Angkam mes zaunun- em dikim tin hip dena.' Hen kuncina Abon onak lwa'ara- dekam de juwen zi mo langsa gulhlu irin hip denaye.

¹⁹ "In desa ki kara gu'ura, emki bukunak ale gun. Sap in angkam dep dena, hen ngein sin dep dena. ²⁰ Tujukam de keisni hen tujukam de lampuna insa hlauludala, zen gulk sun de ol blaoran makan. Tujukam de lampu emasna in, zen Asia mo langnak de jemat-jemat. Tujukam de keisni insa ano dam tahanak hlauludala, dam gulsunnu, Alap mo dam taha nakore zi- tujukam de Asia mo langnak de jematsa de kara ta gwibin hip dena."

Ëna Efesusk de Kristen zi hip de surat:

2 Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Efesusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an tujukam de keis nibare Zi. Dam tahakamë tei-rensik gwe'an.

Hen Ëe an tujukam de lampu emas nabare Zi.

² Ëe eno mae mo syal gwibinni kitak tawana. Em abe hap de syala dohon-hon tangan nakae ol gwëk, hen dawemkame tatem ëzauk gwëk. Hen Ëe tawana: Em karek gol gwen zi niban home olësiri gwe-gwëk. Hen men zen zënaka nenbirida gwëk, 'Ëe an Yesus mo zer sonen zi,' hwëna em mese sap desa akasibirida gwëk, hëndep dekam zebe ahakorena anakan tame la gwibik, 'An nësa de yasik tabin hip de zi.' ³ Emsa mes ano bose hap karek da gwibik, hwëna em ema ëenlala gwe-gwëk, 'Sap sa ki asa zëbe hap de jal hap neibirida gwer, hwëna ëe molyë kim baes ëblak.' ⁴ Sap eiwa, kirekame lowehe gwëk, hwëna angkam em a dekone mo ësyalhe kin'i'an: Orep eno mae mo kwasang-kwasangna mamna. Hwëna angkam mes betek gwer. ⁵ In zep em ere mae mo karek-karek nakon ëhalen. Sap em mese ere mae mo nonol lowehen dawem nakon ëlanga gwesil. Men kirekame nonol lowehe gwëk, kirekam em etan lowehen. Dekon de ëhalen srëmkam, ki dekam asa eno mae mo jemat hap de lampuna insa gulsul. Dekam kawesinnik esa etan lowehe gwer.

⁶ Hwëna aha-en ki dawemna ebon mae onak lwa'an: Men kirekam Nikolaus Bak yasik tabin hip de zini

gwëka, kirekam de lowe henna em ema hwa kulsuk gwenan- Aena men kirekamë hen hwaulsuk gwenanke.

⁷ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gu-lzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa zëbe mae hap go-lzim- dekam de hëndep de gwën hap de tetan dansa twinbin hip, Alap mo nganak denaka."

Ëna Smirnak de Kristen zi hip de surat:

⁸ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Smirnak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo

dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi.

Ëe mesë sap tik, hwëna ama etan ngaya gwëk.

⁹ Ëe tawana: Em tahalha zi, hen kareksa de goltowe gwen zi. Hwëna eiwa dena, eno mae mo ngatan zi mo langnak de kire-kirena beya tanganna. Ëe tawana: Yahudi zini man emsa lamang da gwibirin. Zen sap man zënaka nenbirida gwenan, 'Ëe an Alap mo hlil irin wenna,' hwëna zen mes angkam dowal mo kigi onak bit'i gwëk. ¹⁰ Bahem äair'in. Ëe ama emsa gubirida'an: Emsa sa ahakon dowal mo kigina bwinak yal gul nera- emsa dikim akasibiridan hap. Yakлана dare taha-tap enkam esa jalom ëk tihinak karekkam loweher. Hwëna tatem em anakare enlala naban ëzaun, 'Sap sa asa dameral.' Ki dekam asa ebe mae hap hëndep dikim lowe-he gwen hap de mire sigina lop tazim.

¹¹ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gu-lzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Tatem men zen de ëzau'uk, zen molya noltowek- mensa nen gwibirin, 'Hëndep de tin hip dena.'" †

Ëna Pergamusk de Kristen zi hip de surat:

¹² Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Pergamusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an mahal ben-ben nabare Zi-

nëbok eihya-ngi eihya-ngi ben-ben makan.

¹³ Ëe tawana: Em in dowal mo kigi mo ënake lowehe gwenan- men zao teipsinkim irik gil gwendake. Sap eiwa kirekam, hwëna karek yala in kim ebon mae onak hatak, em namae dawemkam ano bosena urensik gwëk. Em dekam home Asa de taiblilanna baes tak. Hen in kim sap Antipas Baksa eno mae mo ngirinnik abe hap de jal hap dak, em dekam home Asa anakan azabeblak, 'Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.' Hwëna

† "Hëndep de Tinni," zëno dam gulsunnu, emki Why 20:14nak hlaun.

em hen Antipas Bak mo kime Abon onak tatem ezauk gwek. ¹⁴ Hwëna ano husus gwibinni hen ki— ebon mae onakye. Sap ahakon hen ema Bileyam Bak Swe mo tawa tabin sin ang ta gwenan. Sap zen orep tanganan Balak Baksa tawa taka, 'A kirekam em Israel Bak mo ausu nakore zi hip zol makan eiyas ta guzimdin,' hëndep dekam zep zë ëkyan hezak. Zen dekon zep yang tabin boton alap hap de tembanenak ang ta gwek, hen kahalo-kahalo san ang ta gwek. ¹⁵ Hen ebon mae onakon zini ahakon kirekam hen Nikolaus Bak mo yasik tabinni nurensik gwenan. ¹⁶ Zen in zep, em ehälen. Sap em de ehälen srëmkam, ki Èe asa emsa, hëndep in zen emsa yasik da gwibirin, deban mae go-lëeijazal- ère mo nëbok makare mahal ben-benkam.

¹⁷ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gu-lzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Men zen de tatem ezau'uk, Èe asa zëbe mae hap go-lzim- dekam de orep de tembane aning gunsu twen gweblan hap, mensa orep Israel mo ausu nakore zi hip Alap gol gwizimkike, zen kim nama sasa lang san sek gwe song gwe'akke. † Hen zëbe mae hap Èe asa kaso ngap-ngapsa kae gweblazim. Èe asa etan desa aha bo-sekam bosemse tabir, hen ëse bolesa asa kasona iwe ale tabir-zim. Bosesen-sena in aha molya tame nuk, hwëna men zen en de deirensi'ik, zëna enna sa anak-an tame nul gwer, 'Yesus kirekam asa bose taka.'"

Èna Tiatirak de Kristen zi hip de surat:

¹⁸ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Tiatirak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Alap mo Tanena, Abon onakon:

Èe an men zëno nwe nik syauk mo kim nihitil gweblan- nanke,

hen men zëno tana nik tembaga ëse ang gun makan nalilingtil gweblananke.

¹⁹ Kitak em insa syal ei gwibirin, Èe tawana. Èe tawana: Em ema enaka kwasang eibirida gwenan. Em Asa de taibliblan nabane lowehe gwenan, hen abe hap de syala ema dawemkam ol gwenan, hen tateme ezauk gwenan. Èe tawana eno mae mo syala angkam man nonol syala kon esek gwe se'an. ²⁰ Hwëna ebon mae onak an zen en husus gwe-gwe'an: Em ba habe wenyä insa, Izebel Baksa, kara ul gwenan? In zen botonkam anakan gubirida gwenan, 'Èe an Alap mo olsa de ebe

† *Israel mo ausu nakore zini kim sasa lang san sek gwe song gwek, dekam man mamkam ëusak gwe-gwek. Alap dekam zep tembane bosena "manna"sa jowen ta gwibir-zimki. Ki zep Alap dekam de mannana insa botolak mat tan hap Musasa gubluka- hen botola insa de Alap mo petinak ing gun hup. Hwëna Alap mo petina in hëndep botola in han orep mes jek-jak nëk, hen Alap mo ëpba olak hom anakan ale nuk, "Kirekam jek-jak nëk." Yahudi mo aha tawa tabin nikon, zao man hyanak ale nuk, "Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Yermia peti naban botola in han kama hulak aning soka- kim Babbelk de zi de Alap mo golsa dri yun hup denak golek de gwe'akke." In zep auyan-tane wal zem ëkil gil gwek, "Nësa de ngaya tabin hip de Zi de hata zankam, dekam sa etan tembanena insa nëbe mae hap gol gwizimdi."*

mae hap ayang gul gwizimdin hip de we.' Hwëna zëno kirekam de yasik tabinni in kon zep Abon de ang ta gwen wenyä beya nik zëbon osan ang ta gwek- ëkaha-lo gwe-gwenkam, hen yang tabin alap hap de tembanesa de twen gweblankamye. ²¹ Èe mesë sap Izebel Baksa de karek gun hup de yaklana esek gul gwek- dekam de zëre mo swi soson nakon halen hap. Hwëna zen man halen hap baes gwe-gwek. ²² Tumna men zëwe karekna gol gwenan, Èe asa zëwe etan hiri guls- ser- zao de sang-sang kareksa gollwa gwen hap. Hen men zen kahalo nei gwibik, kirekam asa gweibiridal. Zen hen karekna mam naka sa noltower- zen de karekna in kon ehälen srëmkamye. ²³ Hen zëbon de ang ta gwen wenyä ahakon asa juwen tabir- dekam deka tïngare jemat-jemat Asa tame dak, 'Eiwa, Zen zi mo enlalana hen enho naban man tame ta gwizimnira.' Zep Èe asa ere mae mo karek gon jam enkam emsa karek ta gwibir. ²⁴ Hwëna Tiatirak de wenyä, em ahakon home yasik tabin hip de wenyä in mo tawa tabin sin ang tak. Mensa zëbon de ang ta gwen wenyä nen gwibirin, 'Dowal mo kigi mo enlala aning tanna', desa de tawa gweblan hap em ahakon home ang tak. Em ema zi enlala karek-karekna insa nol sang-sang eibirida gwenan, zep ëe homë ebe mae hap aha syala wei yul sonezim'in. ²⁵ Hwëna em in kirekame angkam Asa laibli gwebla'an, kire ennak tatem ezauk gwek- hëndep ano lwahal zannak de zau'uk. Bahem Asa de ta- ibliblanna insa baes gwibin.

²⁶ Men zen de ano dwam gwibin en san lowehe gwe- 'ak, hen tatem ezau'uk, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, zëbe mae hap Èe asa ère mo sosonsa golzim- dekam de tïngare zi aususa irik gin hip denaka. ²⁷ Emki ënlala gwen- men kirekam Mazmuruk Daud Bak abe hap dena ale gulkuke, abe hap de Bian sosonsa golbl- an hap dena. Zen anakarekam ale gulku,

'Em esa tatete tangankam irik gili.
Zini men zen de ësoson gwe'ak,
desa esa timbwas tabiri- men kiye,
besi tekkam de botolsa lwa tabinni.' ††

Hwëna sosonna in desa asa hen ebe mae hap go- lzim- men zen de tatem ezau'ukye. ²⁸ Èe hen asa hleng gwen hap de keisni ebe mae hap zerzim. ‡

²⁹ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gu- lzim'ira, zen desa em ësal gwen."

Èna Sardisk de Kristen zi hip de surat:

3 Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Sardisk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Èe an Alap mo Enho nabare Zini Zen- men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwendake, ††
hen Èe an tujukam de keis nibare Zini.

†† 2:27 Mzm 2:8-9 ‡ *Hleng gwen hap de keis hip de ola, emki Why 22:6nakhlaun. †† Alap mo Enho de tuju nwe-masekam zinik syal gwendan hap de ola, emki 1:4 mo otde alenak hlaun.*

Ëe tawana in sa em syal ei gwibi'in. Zini man emsa kil di gwibi'in, 'Zen ngayana,' hwëna em in tok-tokna. ² Zen in zep, em ni truwen nakon luk tan, hen eno mae mo syala in zen tinsin hip alp gwesin, emki etan bu-bung gun. Sap Ëe tawana: Em in sa syal ei gwibi'in, aha-en mae home su kul sone'an- ano Bian mo nwe-nakye. ³ In zep emki enlala gwe-gwibin- men desa orep emsa tawa da gwibikke, hen men desae esane gwe-gwekke. Zen kirekam em etan syal tan, deban ehalek. Sap em de salok-salokkam lowehe gwen srëmkam, Ëe ebon mae onak sowë zi mo kim asa hatazal. Ki em molye hamal hap anakan etawa gwe guk, 'Yaklana dekam sa hata zala.' ⁴ Hwëna eno mae mo ngirinnik nama hen- salok-salokkam de lowehe gwen wenyaye, men zëno mae mo pakean ejok-jok gwe srëm gwe'an. Ëe asa desa pakean ngap-ngap alala tan naban golëlo-wehe gwer, sap zen mes kirenak dep edakastik.

⁵ Men zen de tatem ezau'uk, zëbe mae hap pakean ngap-ngapsa asa alala tazim. Hen zëno mae mo bosem-sena Ëe molyë hëndep de engaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare buku nakon ngan gulsuzimk. Bian hon hen zëre mo dam taha nakore wenyak Ëe asa anakan kira tabir, 'An zen- ano bi gwibiridan wenyaye.'

⁶ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em esal gwen."

Ëna Piladelpiak de Kristen zi hip de surat:

⁷ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Piladelpiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an lalak enna hen taibliblan tanganna.

Teipsin zini Daud Bak mo kunci bi gweblanna Eyë zirensin.

Eyë dekam lilikins talusu'uk, nara zi molya etan gulhlu inki.

Hen Eyë gulhlu in'ik, nara molya talusuku.

⁸ Ëe tawana in sa em syal ei gwibi'in. Hen Ëe tawana: Em tatete tangan naka hom. Hwëna em mese ano tawa tabin sin ang ta gwek, hen home ano bosena anak-an azabe gwibik, 'Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.' In zep ebe mae hap mesë lilikinn talusuzimk. Desa toton nara dep?- etan gulhlu irin niye. ⁹ An kirekam sa ebe mae hap lwazim: Zini men zen emsa hit di gwibirin, Ëe asa desa tik-tik tabir- ebon mae onak de yaing gwezan hap. Zen dekam sa bokle kom son nakon anakan ekira gwer, 'Eiwa, Alap man emsa kwasang gwibirida gwenda.' Zen man zënaka tim di gwibirin, 'Ëe an Yahudi zi tangan,' hwëna zen dowal mo kigi mo was. ¹⁰ Sap em mese ano ol hli yulzimdin sin ang ta gwek- dekam de kareksa de goltowen nakon asa za-beblan srëm hap denaye. Zep Ëna hen asa emsa golëzauk soner- karek yawala in kim de tingare okamanak hata'akye. In tingare auhu-kama zisi dikim akasibi-

ridan hap sa ki lwal. ¹¹ Ëe nabakam asa hatazal. Men desa ki ulin gwek, dawem enkam olinik gwek. Aha zi mana hwëna ebe mae hap de mire sigisa kap da in-nink.

¹² Men zen de tatem ezau'uk, Ëe asa desa Alap mo gol esenak gol te makan eiyas gil. Zen zao sa hëndep denaban lowehe gwer. Hen Ëe asa ère mo bose esesa zëno mae mo timnik ale tabir-zim, hen ère mo Bian Alap mo bosesa, hen Alap mo è bosesa. Zen in zen- Yerusalem èse, men zen sa ngatan zi mo lang nakon ati gwe zala, Alap zëre onakon.

¹³ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em esal gwen."

Laodikiak de Kristen zi hip de surat:

¹⁴ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Laodikiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ano aha bosena 'Eiwa de Zi.' †

Ëe an Zen- eiwakam hen tatetekam de Alap hap de naka golluwe gwen hap de Zi niye.

Ëe an Zen- kitak ausuna, Alap mo yang tabin nikon.

¹⁵ Ëe tawana em in desa syal ei gwibi'in. Zen in zebë emsa ulop gwibirida'an- san de tembane kareksa de ulop gwibin makanye. Sap em asa de kwasang gwe-blanna mese èblalen gwek, hwëna home tangan asa baes èbla'an. Zep em an men kiye- tembanena sal-salaka hom hen bot-bot naka hom. Zen in zep Ëe asa emsa kitak wëk gwibiridal. ¹⁷ Em ema èkil gil gwenan, 'Ëe an kire-kire beyana. Basa dep?- tahalha gwibinni.' Hwëna em home ere mae mo enhona tame la'an. Em in enho nakon tahalha tangan nike lowehe gwe'an- kwasap was mo kim. Em in irkane lowe he'an hen nwe diminni. ¹⁸ Zen in zebë emsa titi tabi'in: Em Abon onak te-alakam hëndep de emas lalaksa kablak- dekam de ano nwenak etahalha gwen srëm hapye. Emki hen Abon onak pakean ngap-ngapsa kap laink- desa de alala tan hap, sap angkam em irkane sahera ban lowe he'an. Hen nwe hap de obatsa emki Abon onak kap ta irin- ekakim nwesa ekara gwek. ¹⁹ Zini mensaë kwasang gwibirida gwenan, zen desaë jalse gwibirida gwenan hen lek-lek ta gwibirin- dekam de zen dawemkam ehaleh hap. Zen in zep, em tingare enho naban ehaleh. ²⁰ Ëe bira! Ëe eno mae mo enhonak de lilikinnikë zauk gwe'anzal, hen ama ga'ga so gwenan. Men zen de ano ola sa'anka, hen lilikinnin in sa ap talu-sublu'anka, zëbon asa til, hen zini in han asa zergwë gwer. Hen Ëe deban asa ènaka itwen gwer.

²¹ Men zen de tatem ezau'uk, Ëe asa desa gwibiridal- ère mo nikin gwennak de ère mae han teipsinkim teinikirin hip, dekam de apdekam irik gin hip. Aena hen

† "Eiwa de Zi," Yohanis man Yesus mo aha bosena ale gulku "Amin"kim. Amin mo aha enlalana "In eiwa," ahaksa, "Kirekam de hëndep lwak."

tatemë zauk gwék. Zen in zebë angkam ëre mo Bian naban apdekam teipsinkim inikin gwe'an.

²² Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gu-lzim'ira, zen desa em ësal gwen."

Yohanis kim ngatan zi mo langnak hlaludakake– Alap mo bosesa de teip gulsuk gweblannak:

4 Ëe Yohanis ki zebë etan dekon kara gwék, hwëna ngatan zi mo langnak de lilikinsi zebë kon akesek. Man dalusuhuk. Hwëna ki zebë hen ola salsek– men kirekam nonol asa tonbla'ankake, sramin auku makare olsa. Zen man asa gubluka,

"Haen, an san emki sewe sezan. Ëe asa ebe hap gol-trëblal– in zen ki ngein sin jowe'akye."

² Dekam zep ki hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, hëndep dekam zebë eiwa de makan ngatan zi mo langnak hatak. Zao zebë teipsin tangan zi hip de komal tumna akesek, hen Teipsin Tangan Zini Alap Zëna zëwe nikin'inka. ³ Zëno nwe-masena man angtan-angtan gwebla'anka– kal-kalkam hen te-ala ësesekam, kaso lilingtin makan. Hen boge alp te-ala ësesek makare nik komal tumna in san wal-wale gwe-gwe'ak. ⁴ Hwëna Alap mo komal tumna insa man 24 enkam de ahakore komal tumkam wale nosok. Zëwe zini teipsin-teipsin nik hen teinikin'ik– 24 enkam. Zen pakean ngap-ngap-pa alala dak, hen emaskam de mire sigi alala tan naban zë teinikin'ik. ⁵ Hwëna Alap mo komal tumna in kon nglina man ang tasik kinî gwe'anka, hëndep dekon zep nglina mam enkam ngam ta gwe'anka, hëndep aukuna man alal tahal gwe'anka. Hen zëno dang gwën nakon seip makare syauk ngatanna tuju enkam ëhitiil-sik kinî gwe'ak. Desa de dam gulsunnu, zen Alap mo Enhona– men Zen tujukam de nwe-masekam zinik syal gwenda-gwendake. ⁶ Hen Alap mo komal tum dang gwën san ki zebë hen hi yawal makarena hlauk, hwëna zen kaca lalak makarena. Hen tumna in mo alp-alp san, ngatan zi mo langnak de otweran makare zini dan-nër dan-nërkam zë lowehe gwenan. Zëno mae mo timni dang san hen tahan san nwe en naban. ⁷ Otweran nwe-masena in ahana men kiye– singana. Ahana zëno nwe-masena men kiye– sapi zirya. Hen ahana men kiye– zini. Hen ahana zen men kiye– mawana heir de ihe zanna. ⁸ Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in, zëno mae mo si alana enam-enamkam. Hen zëno mae mo timni nwe enkam ësowehek– sap si ala iltikin mae san. Zen yaklam hen kam tër tanna hom ëzausuk gwenan. Zen a kirekam mo da tine gwenan:

"Bian Alap, Teipsin Zini,

Zen lalakna, Zen lalakna, Zen lalak tanganna.

Zen orep mes gwëka,

hëndep nama gwë'ara,

hen zëno gwëna molya topse gweblak."

⁹ Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini, zen kirekam zëno bosesa de teip gulsublun hap de tërya da tine gwenan– blikip gwesik gweblan hap hen dawemsa de gol gweblan hap, Zëna in Zen komal tum dawemna in kon hëndep denaban irik gi'irake. Hen in

kim otweran makare zini in kirekam tërya da gwenan, ¹⁰ 24 kam de teipsin-teipsin wenyä in dekam zep nol ik gin niban boklena kom da gweblanzal– hëndep de gwën Teipsin Zini zëre mo nwenak. Zen dekam zëre mae mo mire sigina talwesin nika kang da gwenanzal– dekam de Bian mo nwenak ëbetek gwen hap. Hen dekam zëno bosesa anakan teip nulsuk gweblanan, ¹¹ "Are Bian, ano mae mo Alap,

Em en airis– tërkam de Emsa ta gweblan hapye.

Dikire tingare sosonna Ebon lwa gwék.

Dikire ere mo bosena teip nulsublunda gwék.

Sap tingare kire-kirena Eme yang tabirki,

hen eno enlala gwibinkim ki tingan ëjowenda gwék hen ëngaya gwe-gwék."

Yohanis kim buku lak gun nuban Alap mo domba tane naban akekake:

5 Alap mo dam tahanak, ki zebë buku lak gulsunnu hlauk. Bukuna in alekam mes eiha-san eiha-sankam sowehek, hen hulen nik lwa'ak. Dokot buknu tuju enkam. ² Hwëna ki zebë hla tak– Alap mo dam taha nakore jana nabare zi sosonna, ol mamkam kim taken gwe'anka,

"Nara en airis?– zen de tujukam de dokot buknu ansa hil ti sonebirzin hap, hen zen de bukuna ansa kwala-kla gun hupye."

³ Hwëna aha-en mae hom tangan nadakastik– zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zao de alena insa de baca gun hup– sap ngatan zi mo langnak de wenyä, sap auhu-kamanak de wenyä, hen juwen zi mo langnak de wenyä. ⁴ Ëe dekam zebë yusyustin niban gona gwë'ak– mae hap, "Hare zini aha-en mae homke!– zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zëwe de alesä baca gun hup denaye." ⁵ Hwëna in zen teipsin-teipsin wenyä 24 enkam lowe he'ak, zen zep ahanik asa gubluka,

"Bahem gona gwën. Singana insa emki hla tan. Zen Yehuda mo auyan-aza nakorena, † teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane. Zen mes zëre mo jal zini holenak zaubirida ineka. Zen Zen sa tujukam de dokot topna insa hil ti sonebiri, hen bukuna insa Zen sa kwala-kla gulu."

⁶ Hwëna Domba Tanesa zebë hla tak, Alap mo komal tum goleak denak zau'unka. Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in zë ngirin da'ak, hen tingare 24kam de teipsin-teipsin wenyä in. Domba tanena in hla tankam san de Alap hap de zip soblanna. Zen weiwei naban zë zau'unka. Zëno nola kore hli-hlina tuju enkam. Nwena hen tuju enkam. Tujukam de nwena insa de dam tasibinni, Alap mo Enho mo tujukam de nwe-mase– mensa Alap tingare okamasa de amjan gwibin hip dam tasibirkike. ⁷ Hëndep ki zep Domba Tanena in song gwe zaka, ki zep hëndep bukuna insa Alap zëre mo dam tahanak gul inki. ⁸ Domba tanena in kim gul in'inka, dekam zep dan-nër dan-nërkam de otweranna in, hen 24kam de teipsin-teipsin wenyä in

† "Yehuda," zen Israel mo aha zi ausu. Raja Daud zen dekon saltilki, hëndep Yesus hen dekorena.

boklena kom da gwebla'anzak. Zen kitak gitar makare naka deirensi'ik, hen emaskam de pancisa deirensik. Emaskam de pancina in, zen men zao Alap hap irase dawem nabare te kilī ang nulsuk gweblananke. Irase dawem nabare te kilī in mo dam gulsunnu, Alap mo irik ginnik de bitī gwen wenyik mo ol gu sone gweblan.

⁹ Zen dekam zep tēr ēsena da'ak:

“Em airīs- bukuna ansa de gon hap,
hen dokot topna insa de hil tī sonebin hip.
Sap Emsa mes dak,
hen eno kalkam ema zini ngan tasibirki-
desa de Alap onak dep kap gulhan hap,
sap tīngare zi ausu nakore zi,
sap tīngare men-kore men-kore ol ton gwibin zi,
hen tīngare irik gīn lang nakore zi,
hen kirekam-kirekam sop zi ausu.

¹⁰ Em mese desa tīngan Alap mo irik ginnik dep go-
lēbitī gweka.

Hēndep zen sa loweher-
san de Alap mo golak de syal ta gwen zini kiye.
Zen hen sa tīngare okamana irik nīl gwer.”

¹¹ Ki zebē etan dekon kara gwek, hen Alap mo dam
taha nakore zi beyam-bya mo olsaē sak. Zēno mae mo
beyana banakan dep?- aītbinni, hēndep ratusan juta-
nak man yap tamank. Zen man Alap mo komal tumna
insa wale nososuk- hēndep dan-nēr dan-nērkam de
otweranna hen teipsin-teipsin wenyā in han. ¹² Zen tēr-
ya ol mamkam da'ak:

“Domba Tanena men desa Alap hap zip nosoblakke,
Zen airīs- tīngare langsa de bi gwibin hipye.

Dikire tīngare sosonna hen enlala blala Zēbon lwa
gwek.

Dikire kitak betek nē gweblak hen boklena kom da
gweblak.

Dikire kitak zēno bosena teip nulsuk gweblak
hen boltere nul gweblak.”

¹³ Ki zebē etan salbiridak- tīngare zini hen tīngare
otweranna-

sap nglinak dena,
okamanak dena,
hi mwanak dena,
hen juwen zi mo langnak dena,
hēndep kitak tangan.

Zen tērya anakan da'ak:

“Teipsin Tangan Zini Alap hen Domba Tane zem in
han

dikire tīngan zēno nik mo bosena boltere noso gwi-
zimk,

hen blikip neisik gwizimk.

Dikire tīngan teip nososuk gwek,
hen dikire tīngare sosonna Zēbon nebon hēndep de-
naban lwa gwek!”

¹⁴ Dan-nēr dan-nērkam de otweran nwe-mase makare
zini in ki zep ding nulzimk, “In eiwa!” ²⁴kam de teipsin-
teipsin wenyā in dekam zep boklena kom dak, hen Ei-
rzi-Bia mo bosena teip nulsuzim'ik.

**Domba Tanena kim dokot buk top-topna hil tī sonebir-
kike:**

⁶ Ki zebē hwēna Domba Tanena insa hla tak- Zen
kim nonol dokot topna buku lak gulsunnu in kon
hil gil soneka. Ki zebē hen ola sak dan-nēr dan-nērkam
de otweranna in kim ahanik gu aneka, “Haen!” Zēno ol
aukuna in men kiye- ngli glung aukuna. ² Ki zebē
hwēna hla tak- kuda ngap-ngapna kim te sokin zi'an-
ka. Zini men zen zersong gwe'an zaka janasa gwiren-
ka. Gwērbonna hen man ala nosoblak, sap Alap mes
zēbe hap golblaka- zen de eijannak yei-yēk gwen hap
denaye. In zep eijannak dep ati gwe ine zaka.

³ Ki zep etan Domba Tanena in aha dokot topna hil
gil soneka. Dekam zebē etan sak- aha otweran nwe-
mase makare zini in kim gu aneka, “Haen!” ⁴ Aha kuda-
na hen dekam zep etan te sokin zika. Kudana in zēno
alana kal-kala. Zini in zen zersong gwe'an zaka zēbe
hap hen man Alap sosonsa golblaka- dekam de auhu-
kama nakon umlaesa gulsun hup denaka, zi dikim
zēnaka tamera gwen hap. Zēbe hap zep nēbokna sēr-
kam de blal tangan naka nolblak.

⁵ Domba Tanena in ki zep etan dokot topna dan-
ahanna hil gil soneka. Dekam zebē hen otweran nwe-
mase makare zini insa ahanaka salblak- kim gu aneka,
“Haen!” Dekam zebē hen etan kuda kakakna hla tak-
kim te sokin zi'anaka. Zini men zen zersong gwe'an za-
ka zen kire-kire dohonsa dikim timbang gul gwensa
gwirenka. ⁶ Etan ki zebē ola sak- dan-nēr dan-nērkam
de otweran ngirinnik iwe, san de zi tangan mo ol. Zen
man mamkam kuda tahannak de zini insa anakan ta-
kenblaka:

“Beras mo hargana emki gulk'nen tan: Beras da-
wemna angkam, aha-ere litera, aha-ere yakla blalkam
de syal gwenkam de zen. Beras karekna, dan-ahare li-
tera, zen hen aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam
de zen. † Hen minyak goreng naban ho mamak naban,
zen hen sa sērkam hargana gulk'nen nēr, hēndep de-
kam zini bakam dep?- lop ta gwen naye.”

⁷ Ki zep hwēna etan Domba Tanena in dokot topna
dan-nēr dan-nēra hil gil soneka. Dekam zebē etan sak-
otweran dan-nēr dan-nēra in kim ahanik gu aneka,
“Haen!” ⁸ Hwēna ki zebē etan hla tak- aha kudana kim
te sokin zika. Zen hwēna mes tangan sang-sang hap
sopna lengse gweka. Zini men zen zersong gwe'an za-
ka bosena “zi tamera gwen hap de Zini.” Lun kon hen
ahanik ang gweblan da'anka. Zēno bosena “juwen zi
mo langnak de Teipsinnī.” Alap dekam zep zēbe nikip
golzimki- zen dikim okamanak de zisi aha hlik en naka
lamera song gwen hap. Zini dan-nēr dan-nērkam de
aitbir song gwenkam, ahanik de tīn, dan-ahan de lo-
wehen- kirekam de aitbir song gwenkam.
Ahakon eijankam de juwen,

† “Beras dawemna” desa Yohani “gandum dan nakore te-
pung”kam ale gulku. Hen “beras karekna” desa “jelai dan nakore te-
pung”kam ale gulku. Tepungna, zen zēno langnak de mwin-mwan-
kam de tembanena zen- men kiye, dojena hen berasna, awe de zi
hip dena.

ahakon tembane srëm hap de juwen,
ahakon sang-sang yawala kon de juwen,
hen ahakon otweran jal-jal de gwidre gwen nakon de juwe gwen.

⁹ Zen kim has eisiki, dekam zep Domba Tanena in dokot buknu aha-ere taha-tapna hil gil soneka. Dekam zebë zini hlauludak, Alap hap irase dawem nabare te kil tru tasik gweblan hap de meja iltikinnik ezau'uk. [†] Zen men desa Yesus hup de ol gol halada gwen jal hap damera gwekke- zëno mae mo angna. ¹⁰ Zen ol mamkam egu ine gwe'ak,

“Are Bian, teipsin tangan Zini, Em-en tangan lalakna, hen taibliblanna Em-en. Auhu-kamanak de zisi de heip gun hup dena, etan holona banaka'en? Sap zen zen asa damera gwek.”

¹¹ In zen ki egu gwe'ak, zëbe mae hap pakean ngapngapsa alala dazimk. Hen man nenbiridak,

“Emki engka en eei'in. Kim de [Kristenkam de eKristen gwen] wal bose wal omka tamerankam su nul sone'ak, zen dekam sa ki lwal. Men kirekam emsa dame- ra gwek, kirekam sa hen desa tamerankam su nul soner- men kire enkam beyana Bian Alap dam gulsun dakake.”

¹² Hwëna ki zebë etan Domba Tanena insa hla takim dokot buknu enamna hil gil soneka. Dekam zep sërkam de jingil yawala tailki, hëndep yakla nwen man kakak gweka- kaen glaing-gling kakak makan. Hen benna man kal-kal gwek- san de kala kiye. ¹³ Keisni dekam zep ngli nakon kama san dep lanna hlakasan de asese yawal de taikim de tetan dan lanna hlanna kiye. ¹⁴ Nglina man esek gweka, hëndep man jek-jak gweka. Hen tingare kwatap-kwatapna hen kama-tek kama-tekna man langa san dep eese-sek gwek. ¹⁵ Dekam zep tingare zini ëani-ning gwek- kaso-hul kaso-hulak hen kwatap-kwatapnak de kaso kles-kles san.

In zen ani-ning gwek, zen sap auhu-kamanak de teipsin-teipsinni,

hen nol-nolkam dena,
sap jana nabare nik mo mam-mamna,
hen kire-kire beya wenyä,
hen sap soson nabare wenyä,
hen sap zi mo tana iltikinnik de lowehen wenyä,
hen kirenak de lowehen srëm wenyä.

¹⁶ Kwatap-kwatapna hen kaso-hul kaso-hula insa man nahërhebirida gwe'ak, “Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun- Teipsin Zini Alap ne Domba Tane nik mo jal hil inni an kon! ^{††17} Sap angkam Alap mo yakla yawalak mes zaul- dekam de zëre nik mo jalsa hil in hip denakye. Hen nara zi molya zëno nik mo nwenak tatem zauku?!”

Alap mo capkam kim 144 ribukam Israel mo zi ausu nakore zini mirenak al dasibikke:

7 Ki zebë hwëna Alap mo dam taha nakore zini dan-nër dan-nërkam hlauludak. Ahana okama yakla hata sezan topnak zau'unka, hen ahana yakla nikin

[†] Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why 5:8nak hlaun. ^{††} 6:16 Hos 10:8,Luk 23:30

anen topnak zau'unka. Aha darena hen eihya-lip eihya-lip top-top san yaun daka. Zëno mae mo syala, zen asese de zëno mae mo irik gin nikon taïn srëm hap- sap eik sin, hi san, ahaksa te-te syan. ² Hen Alap mes dekam zëbe mae hap sosonna golzimki- dekam de kama naban hi naban karek son hap dena. Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini ahana hla takyakla hatase gwezan nakon kim hatase zaka. Zen Ngaya Zini Alap onakore capsä golhatase zaka. Ki zep ol mamkam takenbirida zaka- dan-nër dan-nërkam de wenyä insa,

³ “Na-en bahem kama naban hi naban timbwas son, hen tenya. Anik nonol Alapsa de betek gweblan zisi mirenak capkam al tasibik. Zen mana hen ëtimbwas gwenank.”

⁴ Dekam zep asa nenblak,

“Zini 144 ribu enkam sa mirenak al dasibir- Alap mo capkamye. Zen kitak dua-blas enkam de Israel mo auyan-aza nakorena. ⁵ Aha-ere auyan-aza nakore zini, 12-ribu 12-ribu enkam sa capkam al dasibir. Israel mo auyan-aza mo bosem-sena, a zëno mae mo ausu nakore naka moye: Yehuda, Ruben, Gat, Asyer, Naftali, Manasye, Simeon, Lewi, Isakar, Zebulon, Yusup, hen Benyamin.”

Yohanis kim sërkam de zi trana hlauludakake:

⁹ Hyanak ki zebë etan kara gwek. Eë sërkam de zi tra beyam-byasä hlauludak. Aha-erenak tagal gwesik. Zëno mae mo beyana aïtbinkim toton nara dep?- sul sonenna. Zen Alap ne Domba Tane nik mo dang nakon pakean ngap-ngap alala tan naban ezau'uk, hen tahakam kawang ala maum hasesa isrip-sri hap deirensiik. Zen tingare irik gin nikorena, tingare zi ausu nakorena, tingare sop zi ausu nakorena, hen tingare ol ton gwibin zi ausu nakorena. ¹⁰ Zen man ol mam-mamkam anakan ëtaken gwe'ak,

“Nëre mae mo Bian Alap
Zen teipsin tangannak nikin'ira.
Nëno mae mo ëngaya gwenna an,
zen Zëbon en onakon
hen Domba Tanena in onakon.”

¹¹ Tingare Alap mo dam taha nakore zini zen ëzaunkum man Alap mo komal tumna insa dot nososuk. 24kam de teipsin-teipsinni in hen dan-nër dan-nërkam de otweran nwe-mase makare zini in hen zëno mae mo ngirinnik lowe he'ak. Zen dekam zep kitak nol ik gin niban boklena kom dak, hen anakan Alapsa boltere da'ak,

¹² “In eiwa! Dikire Alap en hon kitak lwa gwek- dawemna, ngatanna, enlala blala, hë'ho gwibinni, bose dawemna, hen tingare sosonna, hëndep denaban. In eiwa tangan.”

¹³ Ki zep 24kam de teipsin-teipsin wenyä in kon ahani- nik asa takensiblika,

“Pakean ngap-ngap alala tan wenyä an, banakare wenyä? Hen enda kon yaing gwezak?”

¹⁴ Ki zebë ding gulbluk, “Bian, ëe tawa naka hom. Diki tawana em.”

Ki zep hwëna asa ding gulbluka,
 “Zen an men zen sërkam de karekna insa nyaubikke–
 in kim Yesus hup de jal hap zini karek da gwibikke.
 Zen mes zëre mae mo pakeanna ngan dasibik–
 Domba Tanena in mo kalkam.
 Zen dekam zep zëno mae mo pakeanna ëngap-ngap
 gwek.

¹⁵ Zen in zep Alap mo komal tum alp nakon
 lowehe gwenan,
 hen Zëno bosena mam nul tine gwenan–
 yaklam denaban kam denaban.
 Desa Zën sa golëlowehe gwera,
 zep zen karekna molya etan noltowek.

¹⁶ Zen dekam molya etan usak naban ho-hole naban
 neiszimk.

Yakla sal-sala hen molya etan nësblak.

¹⁷ Sap Domba Tanena in Zen Alap mo alp nakon
 gwë'ara,

Zen Zen sa domba zaho ta gwibin zi makan
 zaho ta gwibiri.

Zen Zen sa zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen
 hap de aïlî hona zertreizimdi.

Hen Alap sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-
 zimdi.”

Domba Tanena in kim aumwa hap de dokot buknu hîl gîl sonekake:

8 Ki zep Domba Tanena in dokot buknu tujuna hîl
 gîl soneka. Ngatan zi mo langna dekam zep ol
 maena hom gweka– san ha holona stenga jam enkam.
² Kim nama balk enkam lowe he'ak, ki zebë hwëna
 Alap mo dam taha nakore zini tuju enkam hlauludak.
 Zen men zen Alap mo dang nakon ëzauk gwenanke. †
 Zëbe mae hap sraminsi kap dazimk.

³ Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ahana
 hata'an zaka. Zen emaskam de meja alpnak zau'un za-
 ka– men zëwe Alap hap irase dawem nabare te kîlî tru
 dasik gweblananke. †† Zen panci ema'a gwirensî'inka.
 Zao zep hen te kîlî beya tangankam kap dablak. Desa
 zep pancinak iwe siri gulsuku– tîngare zini men zen
 Alapsa betek në gweblanan, zëno mae mo ol gu sonen
 naban. Desa zep mejana in kore syauk nuban siri gul-
 ku. ⁴ Dekam zep zëno tahanak de panci nakon irase
 dawem nabare butna Alap osan dep sewesek– hëndep
 zi mo ol gu sonen naban. ⁵ Zen kim hya gwesîk, dekam
 zep etan pancinak iwe meja nakore syauknu bwang ta
 seka, desa zep auhu-kama san dep hiri gul ineka.
 Nglîna dekam zep sërkam tadre tineka– hëndep nglî
 ang naban. Hen jîngîl yala dekam zep gwëka.

† Tujukam de dam taha nakore zini in, san ha mensa keis mo
 kim hlauludakake?– pasal 1 ayat 16nak hen 20nak. Aha dam gulsun-
 nu, tujukam de Alap mo dam taha nakore zini mensa Yahudi mo au-
 yan-azana anakan nenbirida gwek, “Tuju enkam Alap mo dang gwën
 nakon ëzauk gwenan.” Ahana Mikayel Bak (Dan 10:13, 10:21), hen
 ahana Gabriel Bak (Luk 1:19, Dan 9:20-21). †† Irase dawem naba-
 re te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why 5:8nak hlaun.

Tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini kim sra- min gublun danna ëkon gwesîk hanakke:

⁶ In kim kirekam okamanak lwa'ak, tuju enkam de
 Alap mo dam taha nakore zini in zen sraminni deiren-
 sî'ik, dekam zep ëhohle gwe'ak– sraminni insa de gu-
 blunda inen hap.

⁷ Nonol zen gubir aneka, dekam zep hëndep es kwa-
 kwakna o makan îl tîka, hwëna zen hen kala ban syauk
 nuban de siri nënna– san de ding-dingkam de îl tîn
 ona kiye. Okamana dekam zep eihya nakon † hwei-
 swis gwek, hëndep dekore tenya hen dekore tîngare
 so naban.

⁸ Hen aha zini kim gubir aneka, hwëna ëe dekam ze-
 bë kwatap yawal makare naka hla tak, hwëna syauk
 mo kim hî-hitî'inka. Desa zep hi san hiri da inek. Hina
 dekam zep eihya nakon †† kal hap jowek. ⁹ Men dekon
 kal hap jowek, dekore tîngare kirekam-kirekam otwe-
 ranna man hëndep kitak juwesîk, hen dekore kapal-ka-
 pala man kitak ëtimbwas gwek.

¹⁰ Dan-ahan zini kim sramin zemka gubir aneka, keis
 yawala dekam zep hëndep nglî nakon ho-nwe ho-nwe-
 nak dep zan zaka. Zen seip yawal makan hî-hitî'inka.
 Dekam zep okamanak de weyana eihya nakon †† ëka-
 rek gwek. ¹¹ Keisni in mo bosena “Etekna.” Dekam zep
 hona eihya nakon ëetek gwek. Zini dekam zep beya-
 kam juwek– ho etekna insa de otde gwibin nikon.

¹² Dan-nër dan-nër zini kim gubir aneka, hëndep de-
 kam zep yaklana, benna, hen keisni ëkarek gwek. De-
 kam yakla nwena aha-ere yaklana dua-blas jam enkam
 hom zîl gwe'anka, hwëna delapan jam enkam zîl gwe-
 'anka, dekam zep etan okamana kawesîk gwe'ak. Ben-
 na, keisni, hen kirekam. Zen hen dekam dua-blas jam-
 kam bëjen ëngatan gwen, hwëna delapan jam enkam.
 Zen kim ëngatan gwe srëm gwe-gwek, dekam sërkam
 tangan kawesîk gwek.

¹³ Zao ki zebë etan kara gwek, dekam zebë mawana
 heiri salblak. Zen gulk tangan en san ihe nasen'an ha-
 ka, hen man taken nasen gwe'anka,

“Auhu-kamanak de zini, kareksa sa hla nul,
 kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul!

Etan ahakore dan-ahare nik de gublun dankam, ba-
 nakan wëhë ëgwë'ak?”

Aha-ere taha-tap zini kim sramin zemka gubir ane- ke:

9 Hen etan dekam zep aha-ere taha-tap zini gubir
 aneka. Eë dekam zebë hëndep keisni hla tak– nglî
 nakon kim kama san dep zan zaka. Dekam zep keisni
 in hap juwen zi mo bwi kawesînnik dep de kuncina
 nërblak. ††† Keisni in zep kuncina inkam talusuku– ka-

‡ Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. †† Eihya nakon
 awe, enlalana satu pertiga. ††† Eihya nakon awe, enlalana satu
 pertiga. ††† Yohanis man anakan ale gulku, “Keisni in hap nër-
 blak.” Zen kim gwë gweka, dekam zini kei'i man enlala nëblanda
 gwek, “Zen san de zini kiye.” Ahaksa zini in zen kuncina zerka, san ha
 zen diki keisni insa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nako-
 re zi.

ma hulak de bwi kawesin yala insa. Butna dekam zep kon mam enkam te sok- san de wanga trun syauk butna kiye. Butna in hap zep ngli naban yakla naban ka neisik. ³ Butna in kon zep hwena lerangna okama san dep tuwehek. Zebe mae hap Alap sosonsa golzimki- men kirekam dare ek hap hen golzimkike, dekam de zisi hit ti gwibin hip. ⁴ Zen hom gubiridaka- sona, tenya, hen obwagasa de karek ta gwibin hip. Zen diki zi ensa de karek ta gwibin hip gubiridaka- mensa mirenak Alap onakore capkam al dasibir srēm gwekke. ⁵ Hwena tamerankam dep hom gubiridaka. Zen diki sap'nen de karek ta gwibin hip- holona benna aha-ere taha-tap enkam. Sosonna man hen golzimki- sērkam tangan de karek ta gwibin hip denaka. Zēno mae mo hit tinna men kiye- hen dare ek mo hit tinna. ⁶ Aha-ere taha-tapakam de benna inkam sap sa zini juwen hap ēdwam gwe-gwer, hwena molya kim juwek. Zen sap sa tin hip ēdwam gwe-gwer, hwena zēbon mae onakon tin hip dena nama langa tangannak.

⁷ Lerangna in mo nwe-masena, san de kudasa de eijan hap wēr tyasibinni kiye. Zēno mae mo nolak, san de emaskam de mire sigisa de alala tanna kiye. Hen zēno mae mo nwe-masena, san de zi nwe-masena kiye. ⁸ Zēno mae mo nol alana, san de kwalbasa nol alana kiye. Zēno mae mo ek danna, singa ek sil makan. ⁹ Zēno mae mo bik danna drak-drakna- san de eijan hap de besikam de bitisa ala gunnu kiye. Zēno mae mo si ala aukuna men kiye- kereta kuda beyam-bya de eijannak dep hlu-hluk gwenna. ¹⁰ Zēno mae mo abala dare syakna- men kiye, dare ekna. Zēno mae mo sosonna zen zēwe- zisi dikim karek ta gwibin hip denaye, holona benna aha-ere taha-tap enkam de karek ta gwibin hip. ¹¹ Zēno mae mo teipsinni hen ki. Zen zen- hēndep de golējuwen hap de zi niye. Zēno bosena Ibrani olkam "Abadon," Yunani olkam "Apolion." Bose darena in mo enlalana, "zisi de golēliwe gwen hap de Zini."

¹² Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, † nonol wenya mes tap gwenan. Zēno hyanak etan dan-dan sa naptazal.

Alap mo dam taha nakore zini enamna kim sramin zemka gubir anekake:

¹³ Alap mo dam taha nakore zini enamna in ki zep sramin zemka gubir aneka. Dekam zebē ola sak- irase dawem nabare te kilsī de tru tasik gweblan hap de mejana in kon kim te sok. Mejana in zen Alap mo dang nakon nola gwenan- emaskam de syal gwizimdinni, hen dan-nēr dan-nērkam de top-top naban. Dan-nēr dan-nērkam de top-topna in man gulk sun ēteipsiksek. ¹⁴ Ola in zen kals nakon te sok, zen enamna in zen gubir aneka, desa anakan nenblak, "Empat enkam de dowal yawal-yawala †† mensa weyana Efrat mo ananak

† Heiri kim nonol takenbiridaka, zen Why 8:13nak. †† Empat-kam de dowal yawala in hap, Yohanis "malaikat-malaikat" kam ale gulku. Hwēna malaikatna an man yap orep Alap onakon ēsason gwēk- dowal mo kigi onak de biti gwen hap. In zep tahalebin nik lowe he'ak. Zep "dowal" kam Orya olkam awe li nul sonek.

dahalebik, emki hil ti sonebin." ¹⁵ Dekam zep hil ti sonebirki. Alap yaklana insa orep mes hamal taka- dekam de hil ti sonebin hip denaye, zen dikim yaklana dekam en okamanak de zisi eihya hlik naka ‡ golēijan-kam tamerasin hip. ¹⁶ Anakan hen ama sak, "Kudakam de eijan hap de zi mo beyana, dua-ratus juta enkam."

¹⁷ Hen nwe lirisin nēna inkam ēe ama kuda beyam-byana insa hlaludak- hen in zen zēno mae mo tahanak teinikin'ikye. In zen zē teinikin'ik, zen besikam de bajusa alala dak. Ahakon sērkam de kal-kal tangan naka- san de syauk hitinni kiye. Ahakon ngli kaillim angtan-angtan makare naka- men kiye, kaso lilingtinni. Hen ahakon yong-yong angtan-angtan naka. Kudana in mo nola, san de singa nola kiye. Hen mip nakon hi nwe mo kim ēbwak ta gwe'ak- syauknu, butna, hen irase karekna. ¹⁸ Sap kudana in zen mip nakon ēbwak ta gwe'ak, zen zep okamanak de zini eihya hlikna †† dekam zep juwesik. Ahakon syauknu in hap juwek, ahakon butna in hap, hen ahakon ase karekna in hap juwek. ¹⁹ Kuda beyam-byana in mo sosonna, zen mipnak hen abalak. Zēno mae mo abala, san de wanya mo nola kiye. Abala in zen dekam zini hit di gwibik. ²⁰ Hwēna zi mosrona men zen sang-sang yala in kon juwe srēm gwēk, zen hom kim tapbla nuk- yang tabin dowal-dowalsa de betek gwibirida gwenna. Zen nama boklena kom dabirida gwēk- sap emas nakon de yang tasin dowal, perakam dena, tembagakam dena, kaso nakorena, hen tenya korena. Dowal-dowala in sap nwe kara gwen srēmna, hen ol san srēmna, hen etē nasen gwen srēmna. ²¹ Hwēna zini in dekam hom mae zēre mae mo karek-karek nakon ehalek- sap zisi de tamera gwenna, meiyersa de golzauk gwenna, ekahalo gwe-gwenna, hen sowēna.

Yohanis kim Alap mo dam taha nakore zinik buku betekna gul inkike.

10 Eē ki zebē Alap mo dam taha nakore zi sosonna ahanaka hla tak- ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zen but zērati gwezak, hen boge alpna nolak lak gwe heblak. Nwe-masena hen yakla mo kim ngatan gweblaka. Zēno tanana hēndep ik danna men kiye- syauk hitinni. ² Tahakam buku lak gun beteksa gwirensiki, hwēna zen hil gil sonen nik lwa'ak. Dam tanana hinak zauk ineka. Irgwa tanakam kamanak zauk ineka. ³ Ki zep ol mamkam takenka- singa mo zairin makan. In kim ki Alap mo dam taha nakore zini in takenka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ola mamkam wet sok- san de ngli glungna kiye, tuju enkam de tadrenna. ⁴ In kim tujukam de ngli glung makare ola in zausuk, ēe dekam zebē sap ale gun hup enlala gwe'ak. Hwēna anakanē ngatan zi mo lang nakore olsa ahanaka sak,

"Emki tujukam de ngli glung makare ola insa ere en hap aning gun. Bahem ale gun."

‡ "Eihya hlik naka" awe, enlalana satu pertiga. †† "Eihya hlikna" awe, enlalana satu pertiga.

⁵ Dekam zep Alap mo dam taha nakore zini men zen hinak zauku hen kamanak, zen ki zep dam tahana nglī san dep teisya ineka, ⁶ dekam zep ngaya zini Alap mo bosekam gu ineka,

“Alap men Zen kitak yang tabirki, sap nglīna, okamana, hina, hen zēwe de kirekam-kirekamna, ēe zēno bosekamē emsa gu-gubirida'an: Zen molya etan yakla yala insa esek gulku. ⁷ Hwēna Alap mo dam taha nakore zini tujuna in kim de sramin zemka gubir ane'anka, Zen dekam sa zēre mo kalang gwe gunnu syal gwibiri-mensa orep zēre mo ol ayang gul gwen zi en hap goltrei gwizimkike.”

⁸ Dekam zebē ngatan zi mo lang nakore ola insa etan sak, anakan kim asa tonbla'anka,

“Em buku kwala so gunnu insa de gon hap song gwen- in zen zini in mo tahanak lwa'anke, men zen anakan zau'ura, aha tanakam hinak, aha tanakam kamanak.”

⁹ Ēe dekam zebē hēndep zēbon osan dep song gwek, hēndep abe tak- zen dikim buku betekna insa abe hap golblan hap. Ki zep asa gubluka,

“Emki gul irin, hēndep twinbir. Mip ennak sap dērek naka esa eisbiri- men kiye, sobwal hona. Hwēna ungala mwanak sa husus gwer.”

¹⁰ Ēe ki zebē zēno tahanak gulink, hēndep twinbik. Mipnak sobwal ho dērek makare nakaē eisbik, hwēna kimē ala gwibik, dekam zebē husus gwibik.

¹¹ Zao zep hen asa nenblak,

“Bukuna insa twinbiri, zēwe de ola insa em etan gol haladan. Sap zen ngein sin de kirekam jowen hap dena- tīngare zi dikim ētawa gwen hap, sap men-kore men-kore zi ausu, sap kirekam-kirekam sop zi ausu, hen tīngare ol ton gwibin zi ausu, hēndep sap teipsin-teipsin wenyā.”

Zi dare de apta zan hap de ol:

11 Ki zep meter blala abe hap nolblak. Zēno blala san de dutena kiye. Ki zep Alap asa gubluka,

“Em ano gol san song gwen hen ngīrīn tekson en naka metera inkam akasibli, hen zēwe de kalsna. Hen zini men zen ano bolesa dekon teip gulsublun hap zēwe lowe he'an emki aītbin. ² Hwēna alp san de teksonna bahem akasibin. Sap desan dena mesē Yahudi srēm zi hip golzimk. Zen sa Yerusalemsa, ē lalakna ansa, tanakam nyauk gweblal- holona benna 42 enkam. ³ Ēe asa zi daresa teisya soner. Zen kaen glaīng-glēngsī sa da koso gwera- dekam de goltreizimdin hip, ‘Ēe ama emsa gosa labirida gwe'an.’ Zen Ēre mo olsa sa 42kam de benna inkam ayang ul gwizimdi.” †

⁴ Zi darena in, gulk sun de olkam de guzimdinni, zen tenya zaitun dare, ahaksa lampu dare. Zi darena in Teipsin Tangan Zini Alap mo dang gwēn nakon yauk gwenda. †† Alap sa sosonna zi darena in hap golzimdi. Dekam zi mae de karek son hap alp gwizimdinni, de-

† “42 benna” awe, Yohanis man ale gulku 1.260 yaklakam. †† Zaitun te dare hen lampu dare hap de ola, emki Zakharia 4:1-14nak hlaun. Zi darena in, zēno nik mo sosonna ayat 5-6nak awe men kiye hen- Musa ne Elia nik mo sosonna.

kam sa zēno nik mo ēk tīhī nakon syauknu wet noso gwizim. Zen dekam sa zēre nik mo jal zini insa tru kul-suk gwera. ⁶ Zēno nik mo sosonna hen ki- o dikim il tī gwen srēm hap dena. Zen diki zēre nik mo abe ēn enkam de etan il tī gwen. Alap mes kirekam zēbe nikip sosonna golzimki- holona in kim zēre mo ola ayang ul gwe'anka, dekam en dep. Hen zēno nik mo sosonna hen ki- tīngare weyasa dikim kal hap li kul sone gwen hap denaye. Hen okamasa de banakare maekam heip ul gwen hap de zēno nik mo sosonna hen ki- beyana men kirekam zēna dwam eibi'inkaye, kire enkam de heip gun hup.

⁷ Kim de Alap mo olsa de ayang ul gwenna 42kam de benna inkam su kul sone'anka, ki sa hwēna otweran nwe-mase makare dowal yala juwen zi mo lang nakon wet so zala. Zen hēndep dekam sa zieija zala, hēndep sa zilī. ⁸ Zēno nik mo tokna molya na-en nyehanuk, hwēna isrip-sri hap sa ora bolak kamanak nyehal- ē yala in zao zēre nik mo Bianna te-lidak sonnakk makan da inkke. Ēna in, zēno gulk sun de ol blaorankam de bosena “Sodom,” ahaksa “Mesir.”

⁹ Dekam tīngare zini sa zēno nik mo tokna karatda noso gwer- yaklana dan-ahan, ahana ngīrīn ngam sonnakk. Tīngare zini, sap tīngare zi ausu nakon, hen tīngare irik gīn lang nakon, hen tīngare ol ton gwibin zi nikon, zen sa kama hulak de zehanun hap ējalse gwer.

¹⁰ Tīngare auhu-kama zini sa tangan ēisrip-sri gwer- zi darena in mo tok naka de akenkamye. Zen zep sa isrip-sri hap gol-gol san twen nasen gwer. Zen mae hap sa ēisrip-sri gwe-gwer, “Ol ayang gul gwen zi darena men zen karekna beyakam nēbe mae hap ol gwizimki, zen mes lilki.” ¹¹ Yaklana kim de dan-ahan nē'ak, ahana ngīrīn ngam sonnakk, dekam sa ensasana etan ngaya ēn hap dena Alap onakon ing gwe hezim zira. Zen dekam sa etan ngaya ēra, hēndep yaulu. Tingan men zen de kara noso'ak sērkam tangan sa ēāiril.

¹² Dekam sa zi darena in ola asal sera- ngatan zi mo lang nakon de takenzim ane hanna, “Haen, em se kēzan.” Zen dekam sa hēndep zēre nik mo jal zi mo nwenak but de teisya ine hankam se kē sera- ngatan zi mo lang san depye. ¹³ Zen hēndep dekam sa jīngil yawala karekkam gwēra. Dekam sa ē yala in eiha nakon † timbwas gwera, hen zini tuju ribu enkam sa juwer- jīngilī in konye. Tīngare ahakore zini dekam sa dawemkam ēāiril. Zen dekam sa nglīnak de Zini Alap mo bosena teip nulsublul.

¹⁴ Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, †† dan-dan mes tap nēnan. Hwēna emki ēkara gwen, aumwa hap de karekna sa nabakam ang gwe kīnzil.

‡ Otweran dowal hap de ola, emki pasal 13nak hlaun. †† “Eihya nakon” awe, Yohanis man ale gulku “sepersepulu”kam. †† Heiri in hap dena, Why 8:13nak, hen 9:12nak.

Alap mo dam taha nakore zini tujuna kim sramin zemka gubir anakake:

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini tujuna, zen kim sramin zemka gubir aneka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ol mam-mamkam anakan èton'ak,

“Kitak okamasa de irik gin hip dena angkam Eirzi-Bia mo tahanak lwa'an. Bi zem mes Tane zikhip golblanda-mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikike, Zen de hèndep denaban irik gin hip.”

¹⁶ Dekam zep 24kam de teipsin-teipsin wenya in zen Alap mo dang gwèn nakon teinikin gwenan èik gwe hezak, hen Alap hap dawemna anakare ola ban nolbla'ak,

¹⁷ “Bian Alap Soson Zini, Em in Zen orep gwèka hèndep angkam namae gwe'ara: Èe ama ebe hap dawemsa olbla'an, sap Em angkam ere mo sèrkam de sosonkam ema irik giinkim kon gwesibir hana'ara.

¹⁸ Tingan men zen Emsa tame da srèm gwek, zen man Emsa u sal-sal nè gweblak. Hwèna angkam desa de karek tabin hip denak mes zaunun.

Hen angkam mes zaunun- Em dikim juwen wenyaka klis gun hup denakye. Hen Em dikim dawemsa golzimdin hip de yaklanak mes zaunun-

men zen ere mo ola ayang nul gwek, hen men zen Emsa betek nè gweblak, sap bose nabare wenya, hen sap bose srèm wenya. Hen zisi dikim timbwas gun hup denak angkam mes zaunun-

men zen okamana ansa karek nul gwekye.”

¹⁹ Dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap mo gola dalusuhuk. Dekam zep hen gol mwana in kon petina teipsi'ik- Alap mo zi niban de ol aha-en gun nubare petina, mensa Musa Bak hap goltrèblakake. Dekam zep nglì angna zausun srèmkam ayang-ayang gwe song gwèka, hen nglìna sèrkam tadre tineka, hen es kwa-kwakna dekam zep o makan il tika, hen jingil yala dekam zep mam enkam gwèka.

Yohanis kim wenya ban jalom yala ban akekake:

12 Dekam zep nglìnak owas yawala jowek, nen dikim zè Alap mo kalangsa tame gun hup. Èe wesyàè hlauk, yakla nwesa bajusa de ala son makan ala sok. Zen bennak zauk ane'ak, hen nolak mire sigisa ala guk- dua-blas enkam de keis nibare naka. ² Wenya in u nuban mes tangan tri-tri gwesik. Zen man eisbir ane'ak, zep sang-sang hap hèrhe gwe'ak.

³ Dekam zep hen aha owasna etan nglìnak jowek. Zen jalom makare dowal kal-kal yawal zè joweka- bun tangan nik. Zèno nola tuju enkam, hen nola kore hlihina dare taha-tap enkam. Zèno mire sigina hen nol

jam en. Zèno kal-kala, san de syauknu kiye. ⁴ Jalomna in abala kim zep nglìnak de keisni aha hlikna † kama san dep talal soneka. Dekam zep wenya in mo dang gwèn nakon zau'un zaka- in zen eisbir ane'akke. Zen man eissibi'inka- walasna insa de jaha gwennak ala gweblan hap.

⁵ Wenya in zi walassa zep jaha gwek- Zen de tìngare zi aususa tatete tangankam irik gin hip. Hwèna Walasna insa ki zep Alap mo dam taha nakore zi Alap osan dep al dabik- zère mo komal tumnak dep. ⁶ Wenya in dekam zep zi srèm lang san dep heyà gwek- langna mensa Alap zèbe hap hamal gulbirkike. Zèwe sa Alap mo dam taha nakore zini kara nul gwer- holona benna 42 enkam. ††

⁷ Ngatan zi mo langnak dekam zep èeijak. Alap mo dam taha nakore zi mo teipsin Mikayel Bak jalomna in han hen zèno taha trì so gweblan zi niban golèeijaka. ⁸ Hwèna jalomna in zep golèsin gwe hanaka, dekam zep desa zère mo taha trì so gweblan zini in han ngatan zi mo lang nakon hèndep golèalsa soneka. ⁹ Jalom yawala insa ki zep hèndep okama san dep hiri da inek. Zen in zen- èpba wanyana, men zen Adam ne Hawa neka orep boton sokaye, hen men zen tìngare okamanak de zi mo enlalana karek san dep li ta sone gwizimniraye. Zèno bosena “Dowal mo Kigi.” Aha bosena hen “Zi Golliwe Bak.” Desa mes auhu-kama san dep hiri da inek- hèndep zère mo taha trì so gweblan wenya ban.

¹⁰ Ki zebè hwèna sak- ngatan zi mo lang nakon ola mam enkam kim ègu anak, “Hè'ho! Angkam mes zaunun- Alap dikim zère mo hliil irin wenyaka ngaya tabin hip denakye.

Alap mes angkam zère mo sosonna goltreizimdi-dekam de teipsinkim irik gin hip denaye.

Hen mes anakan goltreizimdi, 'Ère mo Tanena an, Mensa Israelsa de ngaya tabin hip gu-gubirida gwekke, Zen sa ki teipsili.'

Sap men zen nëno mae mo aya-wal oso-walya Alap mo nwenak yaklam denaban kam denaban lamang ta gwibirki, desa mes auhu-kama san dep nèralsa sonenan.

¹¹ Sap nëno mae mo aya-wal oso-walya mes dowal mo kigisa Domba Tanena in mo kalkam alo da sonek- hen Alap onakore ol dawemkam.

Sap zen ol dawemna insa tatem nyaubik, hen juwen hap hom zènaka nolèinik gwe-gwek.

¹² In zep tìngare ngatan zi mo langnak de wenya, em èisrip-sri gwen. Hwèna okamanak de wenya hen hinak de wenya, em èngalap gwen, sap dowal mo kigina mes ebon mae osan dep ati gwe ine zala.

Zen angkam man sèrkam jal gwe'ara,

† “Aha hlikna” awe, enlalana “satu pertiga.” †† “Benna 42 enkam,” Yohanis man “yaklana 1.260kam” ale gulku.

sap zen mes anakan tawa gwera,
 'Hare, aumwa hap dena angkam langnak homke."
¹³ Hwëna jalomna in kim tame gulku, "O hare, asa mes-am auhu-kamanak dep hiri dak," dekam zep wenyanya in zen zi walasna jaha gwek, desa lun kon goltroka. ¹⁴ Hwëna wenyanya in hap mawana heir mo si ala yawalsa desyabik- dekam de ihen hap, zëbe en hap de lang hamal gulbin sin dep. Zëwe sa Alap mo dam taha nakore zini kara nul gwer, hen jalomna insa sa langa dasik gwer- holona benna 42 enkam. ¹⁵ Hwëna wenyanya in desan dep heya gwek, jalomna in ëk nakon zep wenyasa ho namwa yawal makan wëk gwibirki- zen de sap dong gun hup. ¹⁶ Hwëna langna iwe de kamana man wenyanya insa mas gwibik. Zen zep ho namwana insa ala gwibik. ¹⁷ Dekam tangan zep jalomna in wenyanya insa sërkam jal gwibirki, dekam zep song gweka- wenyanya in mo auyan-tane walsya de golëeijan hap. Zen men zen Alap onakore ol dawemna tatem nolzauk gwenanke, Yesussu de zabeblan srëmkam, desa de golëeijan hap song gweka. ¹⁸ Jalom yala in hi alpnak zep zau'un zaka.

Yohanis kim hi mwa nakore otweran nwe-mase makare dowala hla takake:

13 Ki zebë hwëna otweran dowal yala hla tak- hi mwa nakon kim hata se'an zaka. Zëno nola tuju enkam, hen nolak de hlina dare taha-tap enkam. Tingare zëno hli-hlina mire sigi en naban, hen zëno tingare mirena Alapsa de lamang tan ale en naban. ² Otweran dowala insa hla tak, san de tutul jal-jala kiye. Zëno tana bol ongkola blal-blala- san de beruang tana bol ongkola kiye. Utrum danna san de singa utrum danna kiye. Ki zep zë hwëna jalom yala in sosen zemka zëbe hap golblaka- zen de zëno bose hap kitak teipsinkim irik gin hip. ³ Otweran dowala in mo aha nolak, san de tin hip de nëbok wei yawala kiye. Hwëna weina in mes at gwesik. Zen in zep tingare okamanak de zini desa ang në gweblak, sap man dengguan gweblak. ⁴ Dekam zep jalom yala in hap boklena kom da gweblak- men zen zëre mo irik ginni otweran dowala in hap golgublukaye. Hen otweranna in mo bosena anakan teip nulsuk gweblak, "Ahana hom tangan otweran dowala an han de apde ëna. Desa toton nara dep?- zereijan naye."
⁵ Alap man otweran yala in hap golblaka- dekam de zen 42 ben enkam irik gin hip. Alap Zëna dekam nwe enkam zë kara ta gweka- kim dowala in zënaka boltere ta gweka, hen Alap Zënaka kim lamang ta gwekaye. ⁶ Zen dekam Alapsa sërkam lamang ta gweka. Hen zëno gwë gwenna man lamang gul gweka. Hen tingan men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, desa hen man kitak laman ta gwibirki. ⁷ Otweran dowala in dekam zep Alap zëre mo irik gin wenyaka golëeija gweka, hëndep timbwas ta gwibirki. Hwëna Alap de-

† "Benna 42'na awe, desa Yohanis man ale gulku "tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak." †† Yohanis zi makan okamana ansa kara gulku. Zep anakan awe ale gulku, "Okamana ëksa nga sok, desan zep ho namwana insa ala gwibik." ‡ 13:1 Why 11:7, 17:7-9 †† 13:3 Why 17:9-13

kam nwe enkam zë kara ta gweka. Zen zao nwe enkam ki kara ta gweka- kim kitak bi gwibirki, sap tingare zi ausuna, tingare irik gin langna, tingare ol ton gwibin wenyanya, hen tingare sop zi ausuna. ⁸ Tingare auhu-kamanak de zini sa otweranna insa betek në gweblak. Diki ahakon men zëno mae mo bosem-sesa Domba Tanena in mo bukunak ale dabir-zimk, zen molya. Sap zëno mae mo bosem-sena orep mes hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabir-zimk- auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna dekam zep Domba Tanena in zëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki.

⁹ Zen in zep, eme i niban lowe he'anam, emki ësane gwen!

¹⁰ Kristus hup de jal hap de emsa bwinak yal gulnen hap de wenyanya, emsa sa ki yal nulne gwer.

Nëbokkam de tameran hap de wenyanya, emsa hen nëbokkam sa damera gwer. Zen in zep, Alap mo hlil irin wenyanya, em Yesussu de tabilblannak tatem ëzauk.

Yohanis kim kama mwa nakore otweran dowala hla takake:

¹¹ Ki zebë etan aha otweran dowala hla tak- okama mwa nakon kim wet so'an zaka. Zën o nola kore hlina dan-dan- san de domba mo nolak de hlina kiye. Hwëna zëno zairinni, jalom yala in mo zairin niban apdenak. ¹² Hi mwa nakore dowala in zëre mo sosen yawala kitak zep bohë gulbluka- kama mwa nakon de wet son dowala in hap. Dekam zep zen zëre mo nwenak okamanak de zini kitak tik-tik ta gwibirki- dekam de hi mwa nakore dowala in hap boklesa kom ta gweblan hap. Hi mwa nakore otweran dowala in, zen in men zëno nolak de nëbok wei yala at gwesiblikke. ¹³ Okama mwa nakon de wet son dowala in, zen hen owas-owasna tingare zi mo nwenak mamkam syal gwe-gwibirki. Zen hen syauksu gubirki- ngli nakon de kamanak dep ati gwezan hap.

¹⁴ Sap zen owas-owasna insa hi mwa nakore dowala in mo bose hap syal gwe-gwibirki, dekam zep auhu-kamanak de zisi anakare ola ban yasik ta gwibirki, "An Zen tangan- nëno mae mo Alap naye." Zëbe nikip de yaklana hom tap gwe'anka, zep Alap nwe enkam kara so'anka. Okama mwa nakon de dowala in hen man yang tasin dowalsa de syal gweblan hap gubiridaka- nonol otweran dowala in mo nwe-masekam, dekam de nëbok wei nakon de dawem gwen zini insa blikip gwesiblin hap. ¹⁵ Kim yang tasin dowala insa syal neisiblik, ki zep okama mwa nakore dowala in gubluka, "Em ensasa gwen." Dekam zep hëndep ensasa gweka, hëndep ola ton'anka. Yang tasin dowala in dekam zep hen tameran hap gubiridaka- men zen zënaka de blikip gwesiblin hap baes ta'akke. Dekam hen Alap nama nwe enkam kara tabi'inka- dan-ahare dowala in saye. ¹⁶ Kama mwa nakore dowala in hen tingare zisi tik-tik ta gwibirki- nomorsa de zëre mae mo dam tahanak ahaksa mirenak makan tabir-zimdin hip. Zen tingare

zisi tik-tik ta gwibirki- sap mamna, betekna, kire-kire beya wenya, hen tahalha wenya, sap zi mo tana iltikini- niki lowehe gwen wenya, hen sap kirenak de lowehen srēm wenya. ¹⁷ Dekam, nomorkam de ale tabiridan srēm wenya, zen bējen kire-kiresa tokonak gon, hen ba maena bējen pasarak lirak gun. Nomor-nomora in, zen gulk sun de ol blaoran makan. Zēno dam gulsunnu, hi mwa nakon de wet son dowal yala in mo bose, ahaksa zēno bose hap de nomor.

¹⁸ Zen in zep, enlala blal wenya, zen en sa dowala in hap de nomora insa dam nulsuk gwer. Sap nomora in mo dam gulsunnu, zi mo bose. Nomora in, zen 666.

Alap mo Domba Tane hap de ol, hen zēno bi gwibiridan wenya kip dena:

14 Kimē zē nama kara gwe'ak, ki zebē hwēna Domba Tanena hla tak. Zen Yerusalemk de kwatapna Sionk zauk ane'anka, hen zi beyam-byana 144 ribu enkam zē golēzau'unka. Zēno mae mo mirenak mes Eirzi-Bia yawal mo bosena ale dabir-zimk. ² Ki zebē hwēna ngli san aukuna salsek- san de ho li yawal mo aukuna kiye, ahaksa san de ngli de mamkam tadren aukuna kiye. Hen san de zi beyam-bya mo jublandan gitar aukuna kiye. ³ Zi trana in Teipsin Zini Alap mo nwenak tēr ēsesa da'ak. Dan-nēr dan-nērkam de otweranna hen 24kam de teipsin-teipsin zini in hen man ēsane gwe'ak. Zēno mae mo tērya in aha zi hom tawa nēblak hen bējen tan. Diki 144 ribukam de zini mensa auhu-kama nakon Domba Tanena in ngan tasi- birkike, zen en tawa nēblak, hen zen en de ta gwen hap dena. ⁴ Zi trana in, zen lalak enna, sap zen hom boton alap-alapsa ang neibirida gwek hen hom ēkaha- lo gwe-gwek. Zep zen Alap mo nwenak san de zi nung- glina kiye. Zēno mae mo mip nakon boton ola hom tanga- ngan wet sok. Zen enho kles gwesin srēmna. Insa kire- kam ēlalak gwek, in zep Eirzi-Bia yawal hon zēno mae mo bosem-sena sērkam ēdawem gwek- tīngare aha- kore wenya konye. Zen zep Domba Tanena insa ang nē gweblanan- men desan ki tē gwendaye. Sap zen zen- zēre mo kalkam de ngan tasibin wenyaye.

Alap mo dam taha nakore dan-ahare zini kim hlaulu- dakake:

⁶ Ki zebē hwēna etan ahana Alap mo dam taha nako- re zini hla tak. Zen man gulk tangan san ihe nasen'an haka. Zen Alap onakore ol dawemsa gol ha'an zaka, hen ol dawemna in hēndep denaban sa lwa gwer. Ola in tīngare okamanak de zi ausu hap dena- sap tīngare sop nwe-mase zi ausu, hen tīngare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi, hen sap tīngare irik gin langnak de zi hip dena. ⁷ Zen ol mamkam gu ane gwe'anka,

“Alapsa em airiblan, hen zēno bose ensa em teip gul- suk gweblan, sap angkam mes zaunum- Zen dikim zisi klis gun hup denakye. Boklena kom la gweblak- men Zen nglina, kamana, hina, hen ho nwenā kitak yang tabirkiye.”

⁸ Etan ki zep hwēna ahanik Alap mo dam taha nakore zini zertro kīnzika. Zen man anakan isrip-sri gwe ine nasen gwe'anka,

“Ē yala Babel mes timbwas gwera! Mes timbwas gwe- ra- men zen tīngare zi aususa kahalo soson enkam di- kim lowehe gwen hap mamak ta gwibirkiye, san de ho mamaksa de otdebinni kiye. Zen zep Alap ē yala insa kareknak drēnera.” †

⁹ Etan ahanik zertro kīnzika, ki zep ol mamkam gu ane zaka,

“Zini men zen de otweran dowal yala insa blikip nei- sibli'ak, hen zēno nwe-masekam de yang tasin dowala insa, desa hen sa Alap kirekam de kareknak kang gulu. Hen kirekam, men zen dowal yala in hap de nomorsa zēre mae mo mirenak ahaksa tahanak ale dabi'ik, desa hen sa kirekam de kareknak kang gulu. Zen kitak sa Alap onakore hēp nabare zitan hona notdebir, hēndep Alap mo jalak sa lowehe gwer- sērkam de syauk bla sal-salak. †† Zao sa Domba Tanena in Alap mo dam ta- ha nakore in niban zikara ta gwibiri. ¹¹ Syauknu in zen de karek ta gwibi'ik, zēno butna hēndep denaban sa sewese gwer. Ni tanna bananak dep, sap zen kam de- naban gwēram denaban zausun srēmkam sa Alap mo jalak lowehe tine gwer. Sap zen otweran dowal yala hen zēno nwe-masekam de yang tasin dowala in han blikip neisik gwizimk, hen zēbe hap de nomorsa zēre mae hon ma-makan dabik.”

¹² Zen in zep, Alap mo irik ginnik de bitī gwen wenya, em tatem ēzauk. Alap mo ol san de ang ta gwennak hen Yesussu de taibliblannak, zēwe en em tatem ēza- un.

¹³ Ki zebē hwēna ngatan zi mo lang nakore ola etan salsek- ahanik kim anakan gu aneka,

“Ansa emki ale gun: Angkam man kon gwesik hana'- an, hen hēndep kirekam sa lwa zahe gwer. Tingan men zen Bian Yesus onak de tatem ēzaunnuk juwe gwe'ak, zen hē'ho gwibinnik sa lowehe gwer.”

Ki zep hwēna Alap mo Enhona ding gulbluka,

“In eiwa! Zen sa zēre mae mo syal dohon-honna no- lzausul. Zen hwēna hē'ho gwibinnik sa lowehe gwer, sap zēno mae mo syala kore eini awe sa mamkam nu- lin gwer.”

Yohanis kim okamanak de Alap mo nganak de ei nika tarannak kara tabirkike:

¹⁴ Ki zebē etan hlauk- but ngap-ngapna kim wet so kīnzik. But tahanna iwe zen nikin ane'anka- san de Zi Tanganna kiye. ‡ Nolak emaskam de mire sigisa ala

† Ē yala “Babel” kam, Yohanis ē yala Roma mo bosesa gol ēwe- ka. Emki 1Ptr 5:13nak baca gun, hen zao de otde ale naban. †† “Sērkam de syauk bla sal-sala” in, desa “belerang” kam Amber olkam li nul sone gwenan. Belerangna zen lau-lau kire-kire, yong-yongna, hen desa de syauknuk tul sonenkam, nabakam hitil gwenan hen sal- sal gwe-gwenan. Zēno asena karek tanganna. ‡ Yesus Zēnaka Ibrani olkam “anak manusia” kam gu gweblaka. Desa Orya olkam “Zi Tangan” kam li nul sone gwenan, sap Ibrani olkam “walas” kam de enlalana zēwe hom. Yesus kirekam Zēnaka gu gweblaka, sap Zen man enlala gweka- men dekam Daniel Bak hamal hap Zēnaka ngat- an zi mo langnak hla takake. Daniel man anakan (Dan 7:13-14) ale

gulku. Tahakam nëbok gwa ben-bensa gwirenka. ¹⁵ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon te so zaka, ki zep but tahannak de Zini insa takenblaka,

“Nëbokna inkam emki okamanak de gandum dansa taran, sap mes bil gwera hen taran hap denak mes zaul.”

¹⁶ Ki zep butnak de Zini nëbokna inkam okamanak de eini tanka.

¹⁷ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini te sokin zika- ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon. Zen hen nëbok gwa ben-bensa gwirensi'inka. ¹⁸ Ki zep hwëna etan ahanik Alap mo gol homannak de kals alp nakon te sokin zika- men zen kalsnak de syauk blana kara ta gwendake. [†] Zen ki zep ol mamkam nëbok gwiredan zini insa takenblaka,

“Okamanak de angguru mes bil gwera. Emki taran.”

¹⁹ Dekam zep nëbokna inkam okamanak de angguru danna tim nikon blom tan daka, ki zep kaso hul gunnuk yal ta seka- zao de tanakam de zaublun dankam na tan hap. Alap orep mes kaso hul gunnu insa hamal gulku- men zen zëre mo jalak lowe he'akke, desa de zë karek tabin hip. ²⁰ Anggur danna in è yala in mo alpnak tanakam de zaublun dankam na dak, dekam zep kon zi kala ho mo kim tinek- langana 300 kilometer enkam. Olk san dep de akabinkim, tatekna dua metetak man golek de gwek.

Yohanis kim Alap de aumwa hap okamasa timbwas gunnuk hlaukuke:

15 Ki zebë hwëna etan sèrkam de owasna ngatan zi mo langnak hlauk, hëndep ama tenggwanbi'ik. Èe Alap mo dam taha nakore zisië tuju enkam hlau-ludak. Alap mo golak èzau'uk. Zen Alap mo aumwa hap de timbwas gunsu okama san dep kap nul ha'anzak. Aumwa hap de timbwas gunnu in mo hyanak, zen dekam sa Alap mo zi hip de jala zausul. ² Ki zebë hwëna hi yawal makare naka hlauk. Zëno nwe-masena san de syauk nuban de siri nën kacana kiye. Hi alpnak iwe zini man èzau'uk. Zen men zen hi mwa nakore otweran dowala insa ^{††} hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala ban betek neizim srëm gwekke, hen otweran dowala in mo bose hap de nomora insa hwa nulsukke. Zen gitar makare naka deirensi'ik- mensa Alap kap tazimkike. ³ Zen man Alapsa de isrip-sri gweblan hap de tërsya da'ak- men kirekam hen Israel mo auyan-azana dakke, in kim Musa Bak gwiswe sonekake. Tërya in hen Alap mo Domba Tane hap man dakasti'ira. Zen a kirekam mo da'akye:

“Bian Alap Soson Zini,

eno syal gwibinni dawem enna hen mam tanganna. [‡] Em tìngare zi ausu mo Teipsinni.

gulbluka, “Èe ama ngatan zi mo langnak zisi hla tak- san de zi tanganna kiye.” Ahaksa, san de “anak manusia”na kiye. Zep hen kirekam, zini mensa Yohanis but tahannak hla taka, san ha totore zi tangannan? San ha Yesus Zënaka mes yap? [†] Kalsnak de syauksu de kara ta gwen hap de dam taha nakore zini in hap de ola hen ki- Why 8:3-5nak. ^{††} 15:2 Why 13:1-8 [‡] 15:3 Kel 15:1, Mzm 111:2

Eno enhona dam-dam enna, hen Em taibliblan tanganna. ^{‡†}

⁴ Bian, Emsa nara dep?- aïriblan srëm naye. [‡] Hen nara dep?-

eno boresa de teip gulsublun srëm naye.

Sap Em en tangan lalakna.

Tìngare zi ausuna dawemsa de ebe hap gol gweblan hap sa yaing gwe-gwezal.

Sap angkam mes dam gwesinin:

Eno zisi de syal gwibinni dam-dam en tangankam.” ^{‡††}

⁵ Zen kim hya gwesik, ki zebë hwëna akeseke: Ngatan zi mo langnak de Alap mo gola talusun nik lwa'an haka- men dekon tangan Alap Zëna irik gil gwenan halake. Gol mwanak iwe hen deyolkam de gola ama zë hlaulsek- men kire naka hen orep Alap Musa Bak hap gol-trëblakake. ⁶ Tujukam de Alap mo dam taha nakore zini in dekon zep tujukam de aumwa hap de timbwas gun nuban nolëte so gwezak. Zëno mae mo pakeanna ngap-ngapna hen angtan-angtanna. Zëno mae mo emaskam de bitina dak-dakna, hëndep bik dannak haktak. ⁷ Dekam zep dan-nër dan-nèrkam de otweran makare zini in ahanik emaskam de pancina zëbe mae hap kap tazimki. Pancina in mes Alap mo jalkam èbeya gwek- hëndep de gwën Zini Alap mo jalkam. ⁸ Alap man dekam zëre mo ngatanna hen sosonna sèrkam goltreizim'inka, zen in zep dekam zëno gola in butna sèrkam tail gi'inka. Zep dekam zini toton banakan dep?- gola iwe de tinni, tujukam de timbwas gun hup dena insa de okama san dep hlei yulsuk irin srëmna-kye.

Yohanis kim hamal hap hlaukuke- tujukam de Alap mo aumwa hap de timbwas gunnu insa:

16 Ki zep Alap zëre mo gol mwa nakon ol mamkam gubiridaka:

“Tujukam de Abon onakore jala bare panci hona insa em okama san dep hlë-hle tasik irin.”

² Nonol zini ki zep hëndep gwë halka, ki zep hëndep panci ho zemka okama san hlei yulsuk inki. Dekam zep tìngare zini men zen otweran dowal yala in mo nomora mirenak ma-makan dabik èkwae-kwae gwek, hen men zen yang tasin dowal zem insa betek në gweblakke.

³ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka hinak hlei yulsuk inki. Hina dekam zep kal kakak hap jowek- san de zi tok mo kala kiye. Dekam zep hinak de kirekam-kirekam otweranna kítak juwesik.

⁴ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya-weya san hen ho-nwe ho-nwe san hlei-hli guludaka. Tìngare weyana dekam zep kal hap èjowendak. ⁵ Èe dekam zebë Alap mo dam taha nakore zisi ahanaka salblak- men zen tìngare weyana irik gili dakake, zen kim gu aneka,

“Hare eiwa, Alap Em in Zenke- enho dam-dam Zi niye. Em angkam gwë'ara hen orep mes gwëka. Karekna ansa tak gulzim innira man tangan dakastilin. ⁶ Zen

^{††} 15:3 Mzm 145:17 ^{‡†} 15:4 Yer 10:7 ^{‡††} 15:4 Mzm 86:9-10, Yer 10:7

mes ere mo hlil irin wenyik mo kala hen ere mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi mo kala hlei-hli nul gwek, zep angkam Em kalsa de otde gwibin hibe gubiridanda. Kirekam man tangan zëbe mae hap dakastilziminin."

⁷ Ki zep hwëna zi beyam-byana men mo ola Alap mo golak de te kil tru tasik gweblan meja iltikîn nikon anakan wet sok, †

"Bian Alap Soson Tangan Zini, eno auhu-kama zisi de karek tabinni aïris tangan, hen man tangan dakastilîn!"

⁸ Hwëna ki zep dan-nër dan-nër zini panci ho zemka yakla nwenak hlei yul guku. Yakla nwenak dekam zep sërkam tangan sal-sal gwëka- zëno sal-sala in hap dikim zi sop nik ëtaïblîn-taïblîn gwen hap. ⁹ Dekam zep hëndep zini yakla sal-sal hap sopna ëtaïblîn-taïblîn gwëk. Zen dekam zep hen Alap mo bosena lamang nul gwëk, sap Zen Zen karek-karekna insa lup gul sonezimki. Zen man ki sap karekna insa noltowe gwëk, hwëna hom kim zëre mae mo karek-karek nakon ëhale gwe'ak, hwëna zen dekam hen bëjen Alap mo bosena anakan teip gulsublun "Alap, Em eiwa teipsin tanganna."

¹⁰ Hwëna aha-ere taha-tap zini in ki zep panci ho zemka otweran dowala in mo irik gin ë yalak hiri gul inki. Dekam zep tingare otweran dowala in mo irik gin ni kawesik. Zëno irik gin zini dekam zep aïrin hip en sunu ëjak-jak gwëk, ¹¹ hen dekam zep etan ngatan zi mo langnak de Teipsin Zini Alapsa lamang da gwe'ak, sap kawesinni inkam zëno mae mo kwae-kwaena sërkam ësang-sang gwëk. Hwëna zen dekam hen hom tapbla nuk- zëre mae mo kirekam-kirekam jal-jal gulin hala seran naye.

¹² Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya yawala Efrat mo ananak hlei yul guku. Weyana in dekam zep sasa gwëk. Zen mae hap ki lwak: Eijannak dikim yakla hata sezan nakon teipsin-teipsin nik yaïng gwezan hap. ¹³ Hwëna dekam zebë dan-ahare dowal karekna hlaluludak. Zëno mae mo nwe-masena san de blina kiye. Ahana jalom yala in mo ëk mwa nakon wet so zaka, ahana hi mwa nakore otweran dowal yala in mo ëk mwa nakon wet soka, hen ahana okama mwa nakore dowala in mo ëk mwa nakon wet soka- in zen boton gwëkake, "Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizim'in."

¹⁴ Bli makare dowal-dowala in mae hap dena: Zen de owas-owassa syal gwe-gwibin hip. Zen sa tingare langnak de teipsin-teipsin zi nik dep tagal gulsundan hap sek gwenda gwer- dekam de Alap mo yakla yawalak Alap zëre han zereijan hap.

¹⁵ Emki ëenlala gwen Yesus mensa hamal hap anak-an gu-gubirida gwëkake,

"Ëe sowë zi mo kim asa hatazal! Em in zen salok-salokkam asa kara ë gwebla'an, em hë'ho gwibinnike lowehe gwe'an. Hen kirekam- em in zen Asa de hut tu ane gun hup dawemkam kara ë gwebla'an. Ere mae mo pakeanna dawem enkam kara la gwibik. Ki hwëna mumuk ennak de Asa hut so gublunkam, ki irkan esa sahera ban ëzaul." ††

† 16:7 Why 6:9-11, 8:3-5

¹⁶ Bli makare dan-ahare dowala in dekam zep okamanak de teipsin-teipsin wenyaka eijan hap tagal nul-suk- lang bosena Ibrani olkam "Harmagedonk."

¹⁷ Zao ki zep Alap mo dam taha nakore zini tujuna panci ho zemka okamanak de asesenak hlei-hli gulu daka. Dekam zebë etan Alap zëre mo ola sak- ol mamkam kim gu aneka,

"Ano jala angkam mes tap gwe henan."

¹⁸ Dekam zep ngli angna zausun srëmkam ang ta tineka, hen ngliina sërkam tangan tadre tineka, hen sër-kam de jingil yala dekam zep gwëka. Nonol zi yang tasin nikon, hom mae kirekam de jingili gwëka. Jingili in karek tangankam dena. ¹⁹ Ë yala Babel ‡ dekam zep hlang-hlang gwenkam hëndep dan-ahan nëk, hen okamanak de tingare langnak de ë-ëna kitak zep ëtim-bwas gwëk. Sap tingare ë-ënak de zini mes ë yala Babelk de zi mo kim karekna nulin halasen gwëk. Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik, in zep Alap kirekam zëre mo jala bare wiklom hona insa de otdebini hip golzimki. ²⁰ Jingili in hap zep tingare hinak de kama-tek kama-tekna langa san dep ëese-sek gwëk, hen tingare kwatapna hen man ëjek-jak gwëka. ²¹ Dekam zep es kwak yawal-yawala o makan il tika- zisi dikim karek tabin hip. Aha-ere kwakna zëno dohonna lima-pulu kilogram enkam. Zini dekam zep Alapsa lamang dak- insa es nabare ona sërkam il tikake.

Gulk sun de ol blaoranna an, kahalo soson we yawal hap dena:

17 Zen kim hya gwesik, ki zep ahanik in zen tujukam de Alap mo jala bare panci hona okamanak hlei-hli dasibirink abon onak hata zaka. Ki zep zë asa gublu zaka,

"Haen. Ëe asa kahalo soson we yawalsa ebe hap goltrëblal- men desa sa Alap sërkam karek guluke." Hwëna eiwakam de kahalo soson wesya hom enlala gwibirki. Hwëna ë yawala Babelsa ki enlala gweblaka- in zen weya yawal alpna lwa'arake. ² Auhu-kamanak de teipsin-teipsin weny man zëno mae mo lowehen san ang ta gwëk- boton yang tasin alap-alap osan dep de ang ta nasen gwenkam. Zep zen Alap mo nwenak man lowehék- san de kahalo soson we walya kiye. Bëjen aha-ere zi niban ën. Okamanak de zini dekam zep desan ang ta gwëk, hëndep zep ëmamak gwëgwëk- san de ho mamaksa de otdebinni kiye.

³ Ki zep hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, dekam zep hëndep Alap mo dam taha nakore zini in asa zi srëm lang san dep zersong gwëka. Zao zebë weny hlauk. Otweran dowal tahan dannak nikin ane'ak. Otweranna in, zëno sopna, ok eis kal-kal makarena, hen zëno timni Alapsa de lamang tan bosemse alekam mes sowehek. Otweranna in mo nola tuju enkam, hen nolak de hli-hlina dare taha-tap enkam. ††⁴ Weny in

†† Salok-salokkam de lowehe gwen hap dena, emki Luk 12:35-48nak hlaun. Pakean dawem mo dam gulsunnu, emki Why 19:8nak hlaun. ‡ Ë yala "Babel" kam, Yohanis ë yala Roma mo bosesa gollëwëka. (1Ptr 5:13, Why 14:8-11) †† Kirekam de dowal hap de ola emki Why 13:1-8nak hlaun.

bajuna hen ok eis kal-kal makare naka ala sok- sam dan kil makare naban de siri nen naka. Hen zen mes serkam wer gwek- emaskam, kirekam-kirekam kaso lilintin niban hen sasyan naban. Tahakam anggur ho nabare sondosa zirensik- emaskam de syal gwibin nika. Hwena zen anggur ho tangansa hom. Hwena zeno dam gulsunnu, zere mo kirekam-kirekam karek hen zere mo kahalo-kahalo nakore karek. ⁵ Mirenak de aleana hen ki- anakare gulk sun de ol blaoran naban, "Ee an Babel Bak, tingare swi sosen hen kahalo sosen wenyik mo ane." ⁶ Ee dekam zebè tame guk, "Zen ansa anggur hona otde gwenan, zen anggur ho tangansa hom. Zen zi kalsa otde gwenan. Kala in Alap mo irik ginnik de bitti gwen wenyik mo kal- mensa Yesus hon de tatem ezauk gwennak damera gwekke. Wenyi in zep gwè gwenan- san de ho mamaksa de otde gwenana kiye."

Kimè zè wenyi insa kara gu'uk, ama zè serkam teng-gwanbi'ik. ⁷ Hwena Alap mo dam taha nakore zini in ki zep asa gubluka,

"Em basae teng-gwanbi'ira! Zen in gulk sun de ol blaoran makan. Hwena èe anik dawemkam ebe hap srip gulsubluk- nol beya nabare otweran dowal yala in hap denaka, hen wenyi in zen zebon nikin ane'anke, zèbe hap denaka. ⁸ Otweran dowala in orep man sap okamanak ngaya gweka, hwena angkam hom. Zen nabakam sa etan juwen zi mo lang nakon sewese zala. Okamanak de zini hla tankam sa deng-gwanblal, sap zen jek-jak gwen nakon sa etan jowe zala. Hwena Alap mo Domba Tane sa nabakam etan hende denaban timbwas tala. Tingare zini molya dowala insa deng-gwanblak. Hwena diki auhu-kamana ansa de yang gulsun srèmnak men zeno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srèm gwèk hende de engaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa deng-gwanblal.

⁹ "Enlala blal wenyi, zen en sa otweran dowala in hap dena dam nulsuk gwer: Tujukam de nola, zeno dam gulsunnu, zen tujukam de kwatap bete-tek, men zewe wenyi in nikin gwenanke. [†] Tujukam de nola in hen, zeno aha dam gulsunnu, tujukam de teipsin-teipsinni. ¹⁰ Teipsin-teipsin wenyi in, aha-ere taha-tap enkam mes juwe gwèk. Ahana nama irik gi'ira, hen ahana nama hom hata'ara. Zen kim de hata'an zaka, zen hen molya holokam irik gilki, ki sa hen tili. ¹¹ Hen otweran dowala in zen de juwen zi mo lang nakon etan ngaya gwen hap sewe se'an zaka, zen kim orep gwèka, zen tujukam de teipsin wenyi men zen lowehè gwèk, dekam hen man teipsinkim gwèka. Zen zeno mae mo ahana. Zen kim de etan jowe'an zaka, zen sa etan dekam teipsinkim irik gili. Zep sa tim dir, 'An teipsinni delapanna.' Hwena zen hen molya holo gwèka, ki sa hen timbwas gwera. ¹² Nola kore hli-hlina insa dare taha-tapak hlauludala, zen hen dare taha-tapak de teipsin-teipsinni. Zen angkam nama hom irik ni'in, hwena zen otweran dowala in mo alp nakon sa srèn-

[†] Otweran dowala insa de dam tasinni, zen etan è yala Roma, sap Romasa zen tujukam de kwatap tahannak gola daublu anek.

srènkam de langnak irik nilidal. Hwena zen hen holokam molya irik nilidak. ^{††13} Dare taha-tapak de teipsin-teipsin wenyi in, zen sa enlalana aha-en dal, hende zep sa zere mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. ¹⁴ Otweran dowala in sa Alap mo Domba Tanena in han zereijala. Hwena Domba Tanena in zere hon de ang ta gwen wenyi ban sa zitimbwas tabiri. Sap Domba Tanena in Zen- Teipsin Zini Bian. Hen Zen tingare teipsin zi mo Teipsinni. Men zen Desa ang nèbla'an, zen Zena mensa hli inkike hen kwang guludakake, hen men zen Zebon onak tatem ezaukke."

¹⁵ Ki zep etan Alap mo dam taha nakore zini in asa è yala Babel hap denaka gubluka,

"Weya yawala insa kahalo sosen wenyi in mo alp san hlaulu, [‡] zen hen weya tangansa hom. Zeno dam gulsunnu, zen tingare zi ausu, tingare kirekam-kirekam sop nwe-mase zi ausu, hen tingare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi ausu. ¹⁶ Hwena otweran dowala in hen nola kore hli dare taha-tap zem in han sa lamkam kahalo sosen wenyi insa jal neibir, hende zen sa zeno kire-kirena alal dabir hen sa irkare nul. Zen sa hende zeno ninni dwinbir, hende tokna syauknuk sa ang nulsul. ¹⁷ Zen Alap Zen sa kirekam de enlalana ing ta sonezimdi- zere mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip. Zen in zep sa dare taha-tapak de teipsin-teipsin wenyi in zere mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. Zen dekam otweran dowala insa sa betek nèblal, hende mensa Alap kirekam de syal gwibin hip hamal hap gubiridaka mes ki su nulsonek.

¹⁸ "Hen kahalo sosen wenyi insa hlaulu, desa de dam gulsunnu, zen è yawala in zen langna beyakam irik gi'inke." ^{††}

Yohanis kim hamal hap hlaukuke- è yala Babel de timbwas gwen hap dena:

18 Ki zebè hwena etan Alap mo dam taha nakore zini hla ta guk- ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zeno sosonna mam tanganna, hen zeno timni ngatan tanganna. Dekon okamana hende man tangan ngatan gwèk. ² Ol mamkam zep isrip-sri naban gu ane zaka,

"È yala Babel mes timbwas gwera. Zen mes timbwas gwera- men zen bolte-bolte gwe-gwekaye! Angkam kirekam-kirekam dowal-dawal karek-karek en zè lowe he'an- hen kirekam-kirekam mawa karek-karek naban, zini mensa hwa dasik gwibirinke. ³ In airis, sap tingare zi ausuna mes è yala in mo lowehen karek san ang ta gwèk, in zep ho mamaksa de otdeblanda gwen makan emamak gwe-gwèk. Zen zere mae mo boton yang tasi-bin alap-alapsa de ang gwibirida gwen hap wan-wan da gwibik. Zep tingare zi ausuna mes Alap mo nwenak èkun gwèk- san de kahalo sosen we walya ban de swi enna kiye. Okamanak de teipsin-teipsin zini, hen kirekiresa de lirak ta gwibin hip de zini man è yala iwe kire-

^{††} Yohanis man awe ale gulku, "Zen aha-ere jam enkam sa irik nil." Zeno gulk sun de enlalana, "Zen molya holokam irik nik." [‡] 17:15 Why 17:1, 16:19 ^{††} Yohanis kim ansa ale gulku, Roma de kam langna beyakam irik gik.

kirena lirak da gwibik. Zep ë yala in mo sërkam de hôle-hle nakon, zëno mae mo te-alana ëbeya gwe-gwek. Zep zen ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwek.”

⁴ Ki zebë etan ngatan zi mo lang nakore ola salsek kim anakan gu aneka,

“Haen, ëre mo bi gwibin wenya, em dekam ëna in kon wet so gwek! Zëno mae mo karek-karekna in mana ebon mae onak hliminnink, hen kareksa ema apdekam deban mae hla kulink! ⁵ Sap ëna in mo karek-karekna man tangan bwang gwenkam nglinak de hatan hap alp gwe'an, hen Èe ama zëno mae mo kirekam-kirekam jal-jala aïtbir-zim'in. ⁶ Men kirekam ëna iwe de zini ëre mo wasalna karek da gwibik, dikire desa hen kirekam karek dabik, hwëna zëbe mae hap etan sërkam mas ulzimk. Zen hëp nabare wiklom hosa aha zi hip nol gwizimk, zep dikire zëna hen kiresa sërkam tangan notdebik. ⁷ Zen man menkam ëbolte-bolte gwe-gwek, zep angkam zëno mae mo enlalana dikire dowe hana gwek. Zen menkam tahalha srëmkam lowehe gwek, zep angkam zen dikire ngalap naban lowehe gwek. Zen man zënaka nenbirida gwek, ‘Èe an tïngan teipsin-teipsin enna. Èe molyë ëtahalha gwek, hen ëe molyë we sem mo kim gona tak.’ ⁸ Zen in zep, sap zen kirekam ëbolte-bolte gwe-gwek, zen zep sa aha-ere yaklakam Abon onakore hëpna hla nul- enlala dowe hanan hap dena, usak yala ban de lowehen hap dena, hen juwen hap dena. Zen sa syauknuk ëhweistil, sap Èe an Bian Alap Soson Zi nikë kirekam karek tabi'in!”

⁹ Kim ë yala Babel hweistil’inika, auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya men zen ëna iwe kire-kirena lirak da gwibik, hen zëwe de zi mo lowehen san ang ta gwek, zen langa nakon butna sewennak kara nuk. Sal-sal aïrin hip hom zë ëgolek de gwek. Zen zep bunnunawabik hen anakan sei gona ta'ak, “Ali tol! Kwasang! Èna in menkam teipsinni hen tatete tanganna, hwëna aha-ere jamkam mes tol hwei-swis gwenda!”

¹¹ Auhu-kamanak de kire-kire lirak ta gwibin zini hen ë yala insa gosa dablak. Sap aha ëna kirena hom- zao de etan kire-kiresa lirak ta gwibin hip denaye. ¹² Sap menkam kire-kirena insa bulkum lirak ta gwibin hip kap dahal gwezak-

emas nakore kire-kirena, perakkam dena,
kaso lilingtinni, sasyan dawemna, hen kaen ngapngap dawem-dawemna,
ok eis makare kal-kala, hen sam dan kil makarena, hen ahakon sin-sin tangan wenyaka.

Tenya kore kire-kire syal gwibinni hen ki lop dahal gwezak-

sap te irase dawem nabare tenya korena, hen sap sërkam de nwe awes tenya korena.

Ahakore kire-kirena zen srin makare ngap-ngap naka, hen tembaga nakorena, hen besi nakorena.

Hen ahakon kaso nwe-aweskam de syal gweblan dankam dena.

¹³ Tembanena hen menkam zëwe lirak da gwibik-

sap minyak, tepung dawem, hen gandum dan, sap kayu manis, hen tembanesa de dërek gun hup de kire-kirena.

Anggur hona hen ki.

Irasedawem nabare kire-kirena hen ki lirak da gwibik-

sap tim hip dena, hen ang gun hup dena.

Zen hen menkam otweran zahona man zë lirak da gwibik-

sap sapi hen domba.

Zen hen kudana lup nulhal gwezak- hëndep ahakon kereta zeban.

Hen zini man hen dahyohal gwezak- te-ala hap de zë lirak tabin hip, dekam de zëbon mae tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwen hap.

Hwëna angkam banak molya kirekam lirak da gwibik, sap ë yala in mes timbwas gwera.

¹⁴ Kire-kire lirak ta gwibin hip de zini in ki zep ëna insa enlwan hap nenblak,

“Sërkam de dawem kire-kirena mensa sap zini bi gweblandan hap dëblanda gwenan, zen mes tol ebon mae onakon ëjek-jak gwenda. Ali tol! Eno mae mo te-ala mamkam de lop tan kire-kirena mes tol zalta dep ëhwei-swis gwenda. Em molye etan hla landak.”

¹⁵ Zep kire-kire lirak ta gwibin zini men zen te-alana ëbeya gwe-gwek ëna iwe de lirak ta gwibinkim, zen langa en nakon ëzauk- syauk sal-sal aïrin hip. Zen man anakan gosa dabik,

¹⁶ “Ali tol! È yala in, kwasang tol! Zëwe de zini menkam kaen dawem-dawem ensa alala da gwek- dawemkam de ngap-ngap naka, hen ok eis makare kal-kalaka, hen sam dan kil makare naka. Zëno mae mo wër gwen hap de kire-kirena menkam dawem-dawem tanganna- sap emaskam dena, sap kaso lilingtinni hen sasyan dawem-dawem maena. ¹⁷ Hwëna aha-ere jamkam kire-kirena in mes tol ëhwei-swis gwenda.”

Bul bina, hen golësek gwe-gwen hap de wenya, hen zëwe de syal ta gwen wenya, hen kitak men zen buluk ang ta gwek, zen hen kirekam langa en nakon ëzauk.

¹⁸ Kim syauk butna insa sewe sennak hla nuk, zen hen ë yala insa gosa dabla'ak- mae hap, “Okamanak ahana hom- kirekam de ë yawalaye.” ¹⁹ Zen dekam zep bunnunawabik- anakare sei go naban,

“Ali tol! È yala in, kwasang tol! Zëwe de zini te-alana sërkam de beya tanganna. Èe zebë kire-kirena desan dep kap lahal gwek- lirak ta gwibin hipye. Èe hen dekam zebë te-alana ëbeya gwek. Hwëna zen mes tol aha-ere jamkam hwei-swis gwenda.”

²⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in † kim kirekam hlauku, dekam zep tangan anakan isrip-sri gweka,

“Ngatan zi mo langnak de wenya, em ëisrip-sri gwen, sap Alap mes ë yala insa timbwas tanda! Alap mo ïrik ginnik de bitï gwen wenya, hen em in zen zëre mo ola ol halada gwek hen ayang ulida gwekke, em kitak ëisrip-sri gwen! Sap ëna iwe de zini man emsa karek da gwibik, zen in zep hwëna Alap desa heip guluda.”

²¹ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini sosen tangan nik kaso yawala gul ineka- sêrkam de dohon-hon tangaran naka. Ki zep hinak tak gul ineka. Zen man hen anakan gu aneka,

“Ë yala Babelsa an kirekam sa Alap zer anera, hêndep karekkam sa tak ta inera, hêndep sa jek-jak tala.

²² Zêwe molya etan gitar maena nyublandak, hen sulingni molya nenblandak.

Sramin aukuna hen molya etan zêwe ësane gwék.

Sap men zen kire-kire dawemna syal nëblanda gwék molya zê etan lowehék.

Hen gandum dan maesa de ils tî gwibin aukuna molya zê etan ësane gwék.

²³ Lampu ngatanna hen molya zê etan kara dak.

We-zi daresa de oto sonnak de isrip-sri ola molya zê etan ësane gwék.

Zêwe de kire-kire lirak ta gwibin zini man tangan sap okamanak êteipsik gwék,

hwëna zëno mae mo meiyerak de hlaun zini hen man boton owas-owassa syal nei gwibik,

hêndep zep okamanak de zini kitak gwi nulsukink.

²⁴ Sap zen Alap mo olsa de ayang gun hup de zisi hen Alap mo hlil irin wenyaka tîngare lang san dameranda gwék, zep sa Alap ëna iwe de zi hip zëno mae mo kala ngëro gulzimdi.”

19 Zen kim hya gwesik, ki zebë hwëna ngatan zi mo lang nakore zi beyam-bya de ol mamkam êtakeran ola anakan sak,

“Haleluya! † Nêre mae mo Alapsa nen boltere tan, sap ëngaya gwen hap dena hen sosonna kitak Zëbon onak.

Zen en teipsinni.

² Sap zëno zisi de klis gunnu dam-dam en tangan-kam.

Bëjen mae tautek gun.

Zen mes ë yala Babelsa hëp tyaka,

sap zêwe de zini tîngare zisi yang tasin alap-alapsa dikim ang gwibirida gwen hap yasik da gwibik.

Zep zini Alap mo nwenak kahalo sosen we wal mo kim ënwe-mase gwe-gwék.

Zen hen Alap hon de syal ta gwen zisi damera gwék.

Zen in zep Alap zëno mae mo kala

zëbe mae hap ngëro gulzimir.”

³ Etan ki zep mamkam ëgu anak,

“Haleluya! Alapsa nen boltere tan,

sap syauknu men zep ëna in hwei-swis gwe'ara,

zëno butna sa hêndep denaban sewese gwer.”

⁴ Alap mo alpna de 24kam de teipsin-teipsin wenyahen dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in, zen dekam zep ëik gwe hezak- Alap hap de anakan dawemsa golblan hap, “In eiwa tangan. Haleluya!”

Yohanis kim hamal hap Alap mo Domba Tane de irik gin hip de tembane yawalak hlaludakake:

⁵ Ki zep Alap mo komal tum alpna in kon ola wet sok, “Tîngare Alapsa de betek gweblan wenyahen,

† “Haleluya” zen Ibrani mo ol. Zëno enlalana, “Alapsa nen boltere tan.”

nen boltere tan- tîngan men zene Alapsa blikip eisik gweblananke, sap mam-mam wenyahen bete-tek wenyahen.”

⁶ Dekam zebë hwëna ola sak- san de sêrkam de zitra de êtaken gwenna. Ol aukuna in san de hi de mamkam ngëp gwenna, ahaksa san de ngli de mamkam tadre song gwenna kiye. Zen man êtaken gwe'ak,

“Haleluya! Alapsa nen boltere tan,

sap nëno mae mo Bian Alap Sosen Zini

Zën angkam kitak nësa irik gi'ira!

⁷ Nen terya ban isrip-sri gweblan.

Nen boltere tan, sap Zen en teipsinni.

Sap Alap mo Domba Tane hap de

we oto gulblun yaklanak mes zaunun,

hen we golgublun zem in

mes zêwe dep zënaka weir gulsunun.

⁸ Alap mes we zem in hap deyol dawemna

sêrkam de ngap-ngap angtan-angtan naka teisyabiriki-

dekam de zënaka weir gulsun hupye.”

Gulk sun de ola awe, Domba Tane mo wenyahen, zen tîngare Alapsa de betek gweblan zi. Hen deyol dawemzem, zëno enlalana, dawemna mensa Alapsa de betek gweblan zini syal nei gwibirinke.

⁹ Ki zep Alap mo dam taha nakore zini men †† etan asa gubluka,

“Ansa ale gul: Zini men desa Alap dam tasibirki, zen de Domba Tane hap de we oto gulblun tembane yawalak ang tan hap, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hlanul.”

Dekam zep etan abe hap ola mas gubluka,

“Ola an eiwa de tanganna, Alap zëre onakorena.”

¹⁰ Ëe ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak- dekam de desa boltere tan hap. Hwëna ki zep asa gubluka,

“Asa bahem boltere tan. Alap ensa em boltere tan.

Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi, eban apdenak.

Hen aya-wal oso-wal om men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, deban mae hen apdenak.

Sap tîngan men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, zen kitak Alap mo Enho naban.”

Yohanis kim hamal hap Yesus de teipsin zi mo kim kuda tahan nakon golëejahal zannak hlaludakake:

¹¹ Ki zebë hwëna kara gwék- ngatan zi mo langna mes dalusunun. Zao zebë kuda ngap-ngapna hla tak. Men zen kuda tahannak nikin ane'anka, bosena “eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi.” Zen mae hap ki kirekam bose dak: Sap zëno zisi de klis gunnu hen goleijanna dam-dam enkam- Alap mo dwam gwibin en san. ¹² Zëno nwena syauk hi-hitinni kiye. Hen nolak de mire sigina beyambyana. Hen mirenak alena man. Zen zëre mo aha bose, hwëna bosena in aha zi bëjen tame gun. Zen diki Zë-en tame gu'ura. ¹³ Baju blal zem, kal bles-bles naba-re naka ala soka. Zini in mo aha bosena “Alap mo ola

†† Alap mo dam taha nakore zini in, men zen nonol Why 17nak tonblakake.

bare Zini.”¹⁴ Ngatan zi mo langnak de jana nabare wenyanya man ang në sebla halzak. Zen hen kuda ngap-ngapnak teinikin halzak. Zëno mae mo pakeanna hen ngap-ngap tanganna.¹⁵ Zëno mahala nëbok ben-ben makare nik te so gwebla'anka. Zen dekam sa tîngare zi ausuna karek tabiri. Zen Zen sa tîngare zi aususa tate-te tangankam irik gili. Hwëna men zen Teipsin Zini Alap mo jalak lowehe gwenan, desa sa timbwas tabiri-men kiye, anggur dansa de tanakam de zaublun dankam na tanna.¹⁶ Zëno bajunak, ik dan jam en, a kirekam mo zë zëre mo aha bosena ale nuk, “Teipsin Zini Bian, tîngare teipsin zi mo Teipsinni.”

¹⁷ Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini aha-na hla tak- yakla nwe tahannak de zauk anennak. Ol mamkam zep kon takenka,

“Tîngare mawana em in zen gulk sun ëihe nasen'anke, haen! Em tagam gwezan- tembane yawala ansa Alap ebe mae hap tehazim'irake, zëwe de ang tan hap!

¹⁸ Tîngare mawana, haen! Teipsin-teipsin wenyik mo tok-tok naka eka olgwenblandak- hen jana nabare zi mo tok-tok naka, sap mam-mam wenyanya hen bete-tek wenyanya, hen sap kuda tahan nakon de ëeija gwen wenyanya, hëndep kuda tok-tok zeban. Haen, tîngare lang nakore zi tok-toksa eka olgwenblandak- sap zi mo tana iltikinnik de teinikirin zi mo tokna, sap zisi de bi gwibiridan zi mo tokna, sap bosa nabare zi mo, sap bosa srëm zi mo tok-tok naka.”

¹⁹ Ki zebë hwëna etan otweran dowal yala insa hla tak. † Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenyanya mes desa eijannak de mas gweblan hap tagam neisiblik- hëndep zëre mae mo jana nabare zi niban. Zen dekam zep kuda ngap-ngap tahannak de nikirin Teipsin Zini in han nëreijak.²⁰ Zen zep hwëna zëre mo jana nabare zi niban otweran dowal darena insa zibalk soka. Nonol hi mwa nakore otweran dowal yala insa zibalk taka. Etan domba mo nola kore hli nabare dowala †† insa zibalk taka- men zen boton gwekake, “Ëe an Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi.” Zen in men zen owas-owasna syal gwe-gwibirkike- otweran dowala in osan dep dikim yasik ta gwibin hip. Men zen ang në gweblak, zen men zen otweran dowala in mo bosa hap de nomora timnik makan dabiridak, hen men zen otweran dowala in mo nwe-masekam de yang tasin dowala insa boklena kom da gweblakke. Hëndep dowal darena insa ki zep ngaya naka sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri nososek.²¹ Kuda tahannak de nikirin Zini in dekam zep zëno nik mo jana nabare zini zëre mo nëbok ben-ben makare mahalkam tamerasiki. Mawana dekam zep zëno mae mo tok-tokna dwenblan dazak, hëndep man tangan sërkam ëitri gwek.

Yohanis kim hamal hap dowal mo kigina tahalen naka hla takake:

20 Ki zebë etan Alap mo dam taha nakore zini aha-na hla ta guk- ngatan zi mo lang nakon de ati gwe zannak. Tahakam juwen zi mo bwi kawesinnik dep de kunci naban besikam de dokot hak dohon-hon nab-

an ein ha'an zaka.² Zen zep jalom yala insa † balk taka- orep de wanya yala in saye, mensa nen gweblanan “dowal mo kigi”kam ahaksa, “Zi Golluwe Bak”kam. Desa zep besikam de dokot hakna inkam tahaleka. Zen tahalen nik sa gwë gwera- holona seribu tahun enkam.³ Ki zep hëndep juwen zi mo kama hulak de bwi kawesinnik dep tak ta ineka. Zëna dekam zep lilikinni insa kuncina inkam solhlasik inki. Mae hap kirekam gwëblaka: Zen de etan zi aususa yasik ta gwibin srëm hap, seribu tahunna in de tap gwesin srëmnak. Hwëna zëno hyanak, dekam sa etan hil di soner, hwëna dekam molya etan okamanak holo gweka.

⁴ Ki zebë hwëna teipsin-teipsin zi mo teinikin gwen komal tumna hla tandak. Hen zini men zen zë teinikin'ik, zen men desa Yesusu de ang gweblan jal hap hen Alap mo ol jal hap damera gwekke. Zep zen hom otweran dowala in hap boklena kom da gweblak, hen otweran dowala in mo yang tasin dowala in hap hom kom da gweblak. Zen hen man baes tak- zëbe hap de nomorsa de mirenak ahaksa tahanak makan gunnu. Kire jal hap zep hëndep ahakon nola blom dasibirzimk. Hwëna zen zep etan de ëngaya gwenkam teipsinkim teinikink, sap Alap man zëbe mae hap golzimki- zen de seribu tahunna inkam Kristus mae han apdenak irik gin hip.⁵ Zen zen sa ënonol gwer- tin nikon de ëngaya gwenkamye. Hwëna ahakore juwen wenyanya, zen seribu tahunna in mo hyanak sa ëngaya gwer.⁶ Zini in zen de nonol ëngaya gwe'ak, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul gwer, hëndep zep sa Alap mo dang gwën nakon ëgwë gwer. Alap de aumwa hap zisi klis gunkum zen molya noltowek- mensa nen gwibirin, “Hëndep de tin hip dena.” Hwëna zen Alap ne Kristus nebon sa lowehe gwer- Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim. Zen Kristus mae han sa apdenak irik nil gwer- holona seribu tahun enkam.

Dowal mo kigisa de aumwa hap balk tan hap de ol:

⁷ Seribu tahunna in kim de taman'ak, etan dekam sa dowal mo kigina insa bwi nakon hil di soner.⁸ Zen dekam sa etan tîngare lang san tîngare zi ausuna yasik tabir song gwera- sap yakla hata sezan san dena, nikin anen san dena, hëndep eihya-lip eihya-lip san dena. Zi ausuna insa man Alap mo hamal hap de olak ol gulk sun de blaorankam bosa nuk “Gog ne Magog ne.”

^{††} Zen desa sa eijan hap tagal gulsulu, hen zëno mae mo beyana san de hinak de hisglimni kiye. Aitbinkim bëjen sul sonen.⁹ Jana zini in sa tîngare lang nakon sek gwe song gwezal- Alap mo irik gin wenyik mo ë yalsa de hatablazan hap, Alap mo dang tini tan ë yawala insa. Hwëna syauknu dekam sa nglï nakon ati gwe zala- zao de ehwei-swis gwen hap.¹⁰ Hwëna dowal mo kigi, in zen yasik ta gwibirki, desa sa Alap mo dam taha nakore wenyik sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri daser- men zao nonol dowal darena insa hiri noso sekke. Zen zao sa hëndep denaban sërkam de sang-sang karek tangannak nolëlowehe gwer.

‡ 20:2 Why 12:1-9 †† “Gog ne Magog” nikip de ola, emki hla-ua Yehezkiel 38-39nak.

Yohanis kim hamal hap aumwa hap de zisi klis gunnuk hlaulkuke:

¹¹ Zen kim hya gwesik, dekam zebë Teipsin Tangan Zini Alap mo komal tumna akek. Zen yawal tanganna hen sërkam de ngap-ngap tanganna. Zëna zëwe niki-n'inka. Nglï naban okama naban hëndep dekam zep jek-jak nëk- san de but de yakla sal-sal hap jek-jak gwen makan. ¹² Ki zebë hwëna juwenkam men zen tei-ngir gwe guk desa hlauludak- sap bose nabare weny hen bose srëm weny. Zen Alap mo dang gwën nakon ëzau'uk. Alap mo dam taha nakore zini dekam zep bukuna kwala-kla dabik- men zëwe zi mo auhu-kamanak de syal gwibinni ale nul gwekke. Aha bukuna hen man kwala nosok, zen hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukusa. † Alap ki zep klis gu-'unka. Men kire enkam zëre mae mo syal gwibinni bukuna iwe lwak, kire enkam zep klis gulku. ¹³ Hi yala dekam zep hen, men zen zëwe ëkei-king gwëk, desa etan tapblap-bla guk. Juwen zi mo langna dekam zep hen zëwe de lam tabin zini tapblap-bla guk. Desa hen Alap man klis gulku- men kirekam zëre mae mo syal gwibinni hen bukuna iwe lwakke. ¹⁴ Juwen zi mo langna dekam zep sërkam de syauk bla hi-hitïn sal-salak hiri da inek, sap zao molya etan zini bitï gwëk. Syauk blana in, desa hen man nen gweblanan, "Hëndep de tïn hip dena." ¹⁵ Zini men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srëm gwëk hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukuna, desa hen man syauk blana iwe yal nulsek.

Yohanis kim okama ëse naban nglï ëse naban hamal hap akekake:

21 Dekam zebë hwëna okama ëse naban nglï ëse naban akek. Sap okama ëpba naban nglï ëpba naban mes jek-jak nëk- hëndep hi mae naban. ² Ki zebë hwëna ë lalak yawala in sa hla tak- kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe ine'an zaka, Alap zëre onakon. Zen Yerusalem ëse. Desa Alap Zën hamal taka- zao de Zën zi niban golëlowehe gwen hap. Zep dawemkam wër tyasiki- san de we ësesa de weir gulsunnu kiye. ³ Ki zebë hwëna ola sak- Alap mo komal tum alpna in kon kim mam enkam ëgu anek, "Alap angkam apdekam zi niban golëlowe he'ara. Zën sa tïngare zi ausuna bi gwibiridala, hen kitak sa betek në gweblal. Zën sa golëlowehe gwera. ⁴ Zen sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-zim di. Dekam molya etan juwenna hla nuk. Go naban enlwan naban hen sang-sangna dekam etan hom- zëbon mae onakye. Sap ëpba lowe henna in mes jek-jak gwëk." ⁵ Hwëna Alap ki zep gu aneka, "Aenë angkam kitak ëse gu'un." Ki zep hen asa gubluka,

"Ola ansa ale gul, sap an eiwa de tanganna. Taiblibin hip man tangan dakasti'in."

⁶ Etan ki zep gu aneka, "Angkam mes sowe henan! Èe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi. Auhu-kama yang gulsun srëmnakë gwëk, hen okama hom gwennak Èe nama asa gwë gwer. Men zen de ëho-hole gwe'ak, Èe asa zëbe mae hap golzim- dekam de hëndep de gwën hap de aillï ho nakore ho- sa totores a otdebin hip. ⁷ Men zen de Abon onak tatem ëzau'uk, zen dawemna in sa hla nul. Èe asa desa golëlowehe gwer, hen zen ano walaskam sa lowehe gwer. ⁸ Hwëna enlala karek-karek zini, desa sërkam de syauk bla hi-hitïn sal-salak sa yal nulser- mensa nen gwibirinke, 'Hëndep de tïn hip dena.' Karek gol gwen zini, zen a kirekam de zisi moye: Tatetekam de zaun srëm weny, zini men zen ëk enkam ëKristen gwëk, enlala hole-hle zini, zi tan zini, kahalo sosen weny, meiyerak de hlal gwen zini, yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen weny, hen boton tam zini. Zen kitak syauk bla san de yal gulsen hap dena- mensa nen gwibirinke, 'Hëndep de tïn hip dena.'"

Yohanis kim Yerusalem ësesa hamal hap hla takake:

⁹ Dekam zep ahanik in zen tujukam de aumwa hap de jala bare panci hona okamanak hlei nulsukin gwe-'ak abon onak hata zaka. Ki zep zë asa gublu zaka, "Haen. Anik Alap mo Domba Tanena in hap de we golgublungna in sa ep goltrëblak." Hwëna eiwakam de wesya hom enlala gwibirki. Zen hwëna Yerusalem ësesa ki enlala gweblaka. ¹⁰ Zao zep Alap mo Enhona asa etan bi gweblaka, ki zep hëndep Alap mo dam taha nakore zini in kwatap yawal san dep asa zersong gwëka. Dekon zep ë lalakna Yerusalem ësesa abe hap zertrëblaka. Èna in dekam Alap zëre onakon ati gwe ine'an zaka. ¹¹ Èna in ngatan tanganna hen angtan-angtanna, sap Alap Zëna Zen zëwe gwë gwenda. In zep kirekam tangan ngatan gwëka. Zëno angtan-angtan gwenna, menkam te-ala ësesena, menkam kaca ngap-ngap makan- san de kaso lilingtïn dawemna kiye. ¹² Èna in zëno alp-alp san de kola gulk en tanganna. Liliikinnï dua-blas enkam. Yakla hata sezan san dan-ahan, yakla nikin anen san dekam hen dan-ahan, eiha-lip san dan-ahan, hen eiha lip san dan-ahan. Alap mo dam taha nakore zini aha-en aha-enkam dua-blaskam de liliikinnï in sa kara da gwibirin. Liliikinnï in Israel mo dua-blaskam de zi ausu mo bosemse naban. ¹⁴ Èna in mo kasokam de mokona dua-blas enkam. Zëwe mes Alap mo Domba Tane mo

dua-blaskam de dam tasibin zi mo bosem-sena aha-en aha-enkam ale dabir-zim nirak.

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini in debanë aïsîl ë'ak, zëno emas nakore metera ki- ëna insa dikim ukur tan hap dena, sap lilîkîn-lilîkinnî hen kasokam de kol kong ta zahenna insa. ¹⁶ Ëna in, zëno lwanna persegi empatkam. Alap mo dam taha nakore zini in dekam zep metera inkam akasîblika. Ëna in mo blala eiha san dep 2400 kilometer enkam. † Eihya san dep hen ki en, hen eiha-lip eiha-lip san hen kire enkam. Zëno gulk sun de blala hen kirekam- 2400 kilometer enkam. ¹⁷ Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini in kasokam de kol kong ta zahenna insa meter tankam akasîblika. Zëno gulk enna 66 meter enkam zep lwak. †† Metera in dekam meter taka, zen apdenak blala- mensa hen ahu-kama zini ba maesa dikim akasibin hip nurensik gwenanke.

¹⁸ Kol hap de kaso kong ta zahenna in, zen te-ala ësesekam de kaso lilîngtîn nikon de syal gweblan danna. Hwëna ëna in zen emas tangankam syal nëblak- lalak tanganna, san de kacana kiye. ¹⁹ Hwëna ëna iwe de kaso mokona, zen mes kirekam-kirekam kaso lilîngtînkîm nwe-awes da zahék. Hen dua-blas enkam de kaso mokona in, zen hen kaso lilîngtînkîm syal nëblandak. N-nol kasona, zen te-ala ësesena. Zao dena ngli kaîlim kakakna. Zao de wenyâ te-ala ësesena ngap-ngapna. Zao de wenyâ te-ala ësesena naban yong-yong naban de siri nënna. ²⁰ Zao de mokona, kaso lilîngtîn kal-kala ban kakak naban. Zao dena, kal-kala ban ngap-ngap naban. Zao dena, yong-yongna- san de kacana kiye. Zao de wenyâ, ngli kaîlim kakak naban te-ala ësesena naban. Zao dena, yong-yong tanganna. Etan zao dena, te-ala ësesena naban ngap-ngap naban. Zao dena, zen kal-kala ban yong-yong naban de siri nënna. Aumwa hap dena, zen sam dan kil makarena. ²¹ Dua-blaskam de lilîkinnî in kitak kaso ngap-ngapkam de syal gweblan danna- san de sasyan ngap-ngapna kiye, kirekam de kaso nikon. Aha-ere lilîkinnî zen aha-ere kaso yawala kon de syal gwiziminni. Ëna iwe de ora-orana zen emas tangnan nakon de syal gweblan danna. Zëno lalakna men kiye- kaca lalak tanganna.

²² Ëe homë ëna iwe Alap mo gola hla tak. Soson Zini Bian Alap Zëna, Domba Tane zeban Zen Zen nwe-mase ë gwe'ara- san de zëwe de gola kiye. Sap zëwe de zini Zëbon nebon en sa lowehe gwer. ²³ Ëna iwe yakla naban ben naban ba hap de zîn hip? Sap zëwe Alap Zën Domba Tane zem in han sërkam ngatan ë gwenda. ²⁴ Tingare langnak de zini sa ëna in mo ngatannak lowehe gwer. Hen teipsin-teipsin wenyâ sa zëre mae mo irik giñnik de kire-kire dawemna ëna iwe dep kap dahal gwezal. ²⁵ Ëna iwe de lilîkîn-lilîkinnî molya nasohlasik gwék. Talusun en nik sa ëlwa gwera, sap zëwe kawesinnî hom. ²⁶ Tingare lang nakore kire-kire dawemna hen hë'ho gwibin hip dena sa kap dahal gwezal.

† "2400 kilometera," Yohanis man ale gulku "dua-blas ribu stadia" kam. Nomor-nomora buku Wahyunak zen gulk sun de enlala naban. ¹² mo enlalana, Israel mo zi aususa de enlala gwibiridan, ahaksa Yesus mo dam tasibin zini. †† "66 metera," desa Yohanis man ale gulku "144 ribu pekus" kum.

²⁷ Hwëna enlala karek-karek zini, hen men zen kirekam-kirekam karekna nurensik gwenan, hen boton tam wenyâ, zen molya tangan ëna iwe bitî gwék. Diki men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zimk Domba Tane mo ëngaya gwen hap de zi mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa bitî gwer.

22 Ki zep hen Alap mo dam taha nakore zini in ëna iwe de weyana ap goltrëblaka. Zen hëndep de ëgwën hap de weyasa. Weyana in lalak tanganna- men kiye, kaca lalakna. Zen Alap zëre mo komal tum nakon tine gwenan- men zëwe Zëna Domba Tane zem in han inikin gwendake. ² Weyana in dekon tine gwenan ëna iwe de ora ngirînnik. Hen ho alpna iwe ëngaya gwen hap de tenya hen ki eiha-alp eiha-alp san ëzak sone gwenan. Zen ben jamkam eini ëtë gwenan. Zëno ala nakon sa tingare zi ausuna sang-sang nakon ëdawem gwe-gwer. ³ Alap mo husus gwibinni bëjen ëna iwe etan jowen, sap Zen dekon sa Zëna Domba Tane zem in han zerirîk gil gwera. Zëwe de zini Alap en hon sa lowehe gwer. ⁴ Zen sa Alap mo nwe-masena kara da gweblal, hen Alap sa zëre mo bosena zëno mae mo mirenak ale tabir-zimdi. ⁵ Zen molya yakla ngatan naban lampu ngatan naban dwam neizimk, sap zëwe Bian Alap Zën sa yakla mo kim ngatan gwe-gwera. Zëwe de lowehen wenyâ dekam teipsin zi mo kim sa tingare langna hëndep denaban irik nil gwer.

An aumwa hap de ol zim-zim:

⁶ Hwëna ki zep Alap mo dam taha nakore zini in asa gubluka,

"Kitak mensa namen sane gwenda, zen eiwa dena hen taiblibin tanganna. Zini men zen Bian Alap mo ola aha zi hip ayang nulzimnira gwenan, zen Bian Zëna desa enho nakon golëlowehe gwenda. Zen zep namen asa zer sonera- dekam de kitak Zënaka de betek gweblan wenyâ ebe mae hap hamal hap anakon goltreizi- mdin hip, 'A kirekam sa nabakam jower.'"

⁷ Yesus hen dekam zep gu aneka,

"Emki ësan: Ëe asa nabakam hatazal. Men zen de bukuna an mo hamal hap de ol tan-tan san ang ta'ak, hë'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an."

⁸ Ëe an Yohanis mesë kitak ansa ëre mo nwekam hla- uk hen ikim sane gwék. Kim hya gwesik, ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak- in zen kitak abe hap goltrëblaka, dekam de desa boltere tan hap. ⁹ Hwëna ki zep asa gubluka,

"Bahem! Asa bahem boltere tan. Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi- in ki hen em, hen in ki hen wal bose wal om, in zen Yesus hup de ol dawemna ayang nulzimnira gwenanke. Ëe hen deban mae apdenak- tingan men zen bukuna an mo ol san ang ta gwenanke. Diki Alap Zëna en naka em boltere tan."

¹⁰ Ki zep etan asa gubluka,

"Bukuna an mo hamal hap de ola bahem aning gun, sap angkam mes kirekam de kitak jowen hap denak golek de gwer.

¹¹ Zi jal-jala dikire jal-jal enkam lowehe gwék.

Men zen enlala karek-karek naban lowehe gwenan, dikire zère mae mo timsi karek nul gwék.

Men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, dikire desan en ang ta gwék.

Hen enho lalakkam de lowehe gwen wenya, dikire kire enkam lowehe gwék."

¹² Yesus ki zep etan gu aneka,

"Emki sap éenlala gwen: Molya holo gwék Èe ki asa hatazal.

Dekam asa tìngare zi hip golzimzir- men kire enkam zère mae mo syala lwazimkye.

¹³ Èe an nonol lonesen nakore Zi hen aumwa topnak de Zi.

Okama yang gulsun srèmnakè gwèk, hen okama hom gwennak Èe nama asa gwèr.

¹⁴ "Zini men zen zère mae mo pakeanna ano kalkam ngan dasibik hë'ho gwibinni zèbon mae onak lwa'an.

Sap zèbe mae hap Èe asa golzim- dekam de èna awe bitì gwen hap denaye, hen èngaya gwen hap de tetan dansa de twenblanda gwen hap denaye.

¹⁵ Hwèna anakarekam de zini molya awe bitì gwezak:

Enlala kawesin zini,
meiyer hlaul gwen zini,
kahalo sosen zini,
zi ta gwen zini,

yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen zini, hen boton tam zini.

Kirekam de zi hip hen mes srèn èna hamal dazimk.

¹⁶ "Èe an Yesus. Èe mesè ère mo dam taha nakore zini in sa Yohanis hip zer soneblak- zen de hamal hap de ol tan-tanna ansa Yohanis hon tìngare Kristen zini ebe mae hap golzimdin hip. Èe an Daud Bak mo ausu na-

kon de saltin Zini- mensa nen guk gweblakke. Èe an Zen- hleng gwen hap de zil gwen keis niye." †

¹⁷ Alap mo Enhona man gu'ura,

"Alap mo Domba Tanena in dikire nabakam hatak!"

Tingan men zen ansa èsane gwenan, dikire hen anakan èguk, "In eiwa, dikire nabakam hatak!" Domba Tanena in sa deban mae golèlowehe gwera- san de we wal zeban de golgwè gwenna kiye.

Sap Yesus Zèn gubirida'ara,

"Men zen èho-hole gwe'an, emki Abon onak yaing gwezan.

Sap esa totoresasa èngaya gwen hap de hona ansa ulin-

ba maesa de syal gwibin srèmkam!"

¹⁸ Èe, Yohanis, èe ama jalse gwen ola ansa ebe mae hap golzim'in- tingan men zen bukuna awe de hamal hap de aïsili ansa èsane gwe-gwenanke: Men nara zère mo enlalakam aïsili an kon mas-mas nu'ik, Alap sa zèbe mae hap karekna mas gulzimdi- men kirekam okamanak de zisi de heip gun hup de ola bukunak awe lwakke. ¹⁹ Hen kirekam- men nara bukuna an kore aïsili jek-jak gunnu. Kire zini molya èngaya gwen hap de tenya in mo danna dwinbik, hen molya è lalakanawe iwe bitì gwék- men kirekam bukunak awe srip gulsukye.

²⁰ Dekam zep Yesus, men zen tìngare bukunak de ola ansa nèbe mae hap golzim'ira, etan gu aneka,

"Eiwa tangan, Èe nabakam asa hatazal!"

Èe ki zebè ding gulbluk, "In airis, Bian Yesus! Emki nabakam hatazan!"

²¹ Aya-wal oso-wal, dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tingan ebon mae onak lwa gwék.

---

† *Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa hen man enlala nè gweblak, "Zen keis makan sa zil ine zala." (Bil 24:17)*